R.P. PAULI-GABRIELIS

ANTOINE

THEOLOGIA UNIVERSA

SPECULATIVA & DOGMATICA,

Duobus Tomis comprehensa.

THEOLOGIA UNIVERSA SPECULATIVA ET DOGMATICA,

Complectens omnia Dogmata, & singulas Quæstiones Theologicas, quæ in Scholis tractari solent,

AD USUM THEOLOGIÆ CANDIDATORUM accommodata.

AUTHORE R. P.

PAULO-GABRIELE ANTOINE

Societatis JESU Presbytero, Sacræ Theologiæ Doctore & Ex-professore.

TOMUS PRIMUS,

CONTINENS TRACTATUS

De Fide Divina.	De Angelis.
De Deo Uno.	De Peccatis.
De Sanctissima Trinitate, seu de Deo Trino.	De Incarnatione.
	De Actibus Humanis.

EDITIO VENETA PRIORIBUS CORRECTIOR.

VENETIIS, MDCCLXII.

EX TYPOGRAPHIA BALLEONIANA.

SUPERIORUM PERMISSU, AC PRIVILEGIIS.

ADMONITIO.

Hanc Theologiam dogmaticam inſcripſi, quod dogmata Fidei mere ſpeculativa complectatur, utque diſtingueretur a mea Theologia morali, Nanceii primum, deinde Pariſiis, poſtremo Venetiis typis impreſſa, quæ Fidei quoque doctrinam, ſed ſolum practicam, & ad mores ſpectantem continet.

In hac Theologia dogmatica in lucem edenda propoſitum fuit omnia Fidei dogmata exponere, illuſtrare, explicare, ſtabilire, & propugnare adverſus impios & hæreticos; atque Theologiæ ſtudioſos inſtituere ad perfectam doctrinæ Fidei notitiam ac defenſionem. Quare nihil quidquam ſive in probationibus, ſive in objectionibus, quod alicujus eſſet momenti prætermiſi, aut certe prætermiſiſſe me puto, quamvis hoc totum opus non videatur adeo prolixum. Sed cum omnia, quæ ad praxim & mores ſpectant, ad meam Theologiam moralem explicanda vel ſtabilienda inutiles rejecerim, eo pacto ſine tam multis, & amplis voluminibus omnia Fidei dogmata ample, fuſe, & copioſe tractare potui, ſcilicet quantum ad res omnes utiles. Utinam quod animo intendi feliciter perfecerim ad Dei gloriam, & Eccleſiæ utilitatem!

Cæterum me in omnibus, quæ tum in hac Theologia dogmatica, tum in altera morali continentur, ſubjicio Eccleſiæ judicio.

LICENTIA R. P. PROVINCIALIS.

EGO Præpositus Provincialis Provinciæ Campaniæ Societatis Jesu, potestate ad id mihi a Reverendo admodum Patre Præposito Generali ejusdem Societatis tradita, facultatem concedo, ut Patris PAULI GABRIELIS ANTOINE ex eadem Societate liber, cujus titulus: *Theologia Universa Dogmatica & Speculativa, &c.* trium ejusdem Societatis Theologorum judicio approbatus, typis mandetur. In quorum fidem has litteras manu mea subscriptas, & sigillo meo munitas dedi Mussiponti die 13. Novembris 1729.

LUDOVICUS JACQUESSON.

NOI RIFORMATORI

Dello Studio di Padova.

COncediamo Licenza che possi esser ristampato il Libro intitolato: *Theologia Universa Speculativa, & Dogmatica, Auctore R. P. Paulo-Gabriele Antoine*, osservando gli ordini soliti in materia di Stampe, e presentando le Copie alle Publiche Librarie di Venezia, e di Padova.
Dat. li 20. Decembre 1761.

(
(Alvise Mocenigo 4o. Kav. Proc. Rif.
(Polo Renier Rif.

Registrato in Libro a Carte 112. al Num. 460.

Giacomo Zuccato Segret.

IN-

INDEX.

TRACTATUS

De Fide Divina.

TRACTATUS

De Deo Uno.

TRACTATUS
De Sanctissima Trinitate seu de Deo Trino.

TRACTATUS.

De Angelis.

TRACTATUS.

De Peccatis.

Utrum

TRACTATUS

De Incarnatione.

ART. III.

TRACTATUS

De Actibus Humani.

THEO-

THEOLOGIA UNIVERSA SPECULATIVA ET DOGMATICA.

TRACTATUS DE FIDE DIVINA.

FIDES divina actualis scilicet, est assensus supernaturalis, super omnia firmus, datus rebus a Deo revelatis, propter auctoritatem Dei revelantis. Fides autem habitualis est habitus supernaturalis infusus, actuum Fidei elicitivus cum auxilio gratiæ actualis: sive est virtus infusa, nos permanenter habiles reddens ad eliciendos actus Fidei cum auxilio gratiæ actualis. In hoc Tractatu agitur præsertim de actu Fidei.

SECTIO I.

De objecto materiali Fidei.

FIdei divinæ duplex est objectum, nempe materiale, & formale: objectum materiale Fidei sunt omnia a Deo revelata; formale est id propter quod assentimur rebus a Deo revelatis.

ARTICULUS I.

Utrum objectum materiale Fidei sit infallibiliter verum?

NOta 1. Objectum materiale Fidei adæquate sumptum est collectio omnium veritatum a Deo revelatarum. Dividitur velut totum in partes. 1. in objectum attributionis, & attributum. Objectum attributionis est illud, ad quod cætera revelata primario referuntur; & est Deus cum suis perfectionibus: nam cætera omnia ideo revelata sunt, & creduntur, ut Deus ejusque perfectiones melius cognoscantur & magis amentur. Objectum attributum est illud omne; quod ad aliud refertur, & sunt cætera omnia revelata. 2. In veritates primarias, & secundarias. Veritates primariæ sunt illæ; quarum Fides explicita ad salutem necessaria est, & vocantur articuli Fidei: Veritates secundariæ sunt illæ, quarum Fides explicita necessaria non est ad salutem consequendam, sed satis est, si secundum se non discredantur,

nec in dubium revocentur, & credantur implicite actu, quo generatim creduntur omnia a Deo revelata.

Nota 2. Inter res revelatas aliæ sunt per se necessariæ, ut quod Deus sit unus in essentia & trinus in personis, omnipotens, immensus, &c. Aliæ non sunt absolute necessariæ sed contingentes, ut incarnatio, mors, miracula Christi, &c. De his quæritur, an quatenus sunt revelatæ, ita sint necessario veræ, ut illas credens propter revelationem divinam falli absolute non possit.

Dico. Res a Deo revelatæ, etsi per se contingentes, sunt infallibiliter veræ absoluta infallibilitate ex hypothesi revelationis divinæ.

Prob. Absolute repugnat ullam rem revelatam a Deo, esse falsam, ex hypothesi quod fuerit a Deo revelata. Ergo res omnes a Deo revelatæ sunt infallibiliter veræ ex hypothesi revelationis. *Prob. antec.* Absolute repugnat Deum revelare falsum. Ergo absolute repugnat ullam rem a Deo revelatam esse falsam ex hypothesi revelationis divinæ. *Prob. antec.* Absolute repugnat Deum vel posse judicare de rebus aliter quam sint, & sic falli: vel loqui de rebus contra judicium suum, & sic fallere. Nam Deus necessario habet infinitam ac summam sapientiam, bonitatem & veracitatem: alioqui non esset ens quo nihil melius excogitari potest, ideoque non esset Deus: nam excogitari potest ens, quod nec falli nec fallere potest. Item Deo non deberetur summa Fides: nam nemo posset esse certus, num Deus utens potestate falsum asserendi & mentiendi, re ipsa falsum revelarit. Item si Deus posset absolute falsum testari, posset se reddere contemptibilem, ideoque posset imperfectus evadere, excidendo ab illo gradu supremæ auctoritatis, quæ summam meretur Fidem. Paulo aliter. Summa in dicendo auctoritas, & summa veracitas, cum sint perfectiones simpliciter simplices, necessario insunt Deo enti in omni ratione infinite perfecto. At si quod Deus revelavit, posset absolute esse falsum, Deus non haberet summam in dicendo auctoritatem, nec summam veracitatem, qua nempe major excogitari nequeat, ac proinde excogitari posset ens melius Deo, nempe ens quod summam haberet veracitatem, qua major esse non potest. Denique si Deus posset falsum asserere, non deberetur Deo loquenti summa Fides: nam summa Fides est ea, qua firmior esse non potest. Sed si Deus posset falsum asserere, potest esse firmior aliqua Fides quam ea, quæ debeatur Deo loquenti, ea nimirum quæ daretur enti, quod nunquam falsum asserere posset.

Solvuntur objectiones.

Obj. 1. Illud, lib. 3. Regnum, c. 22. *Dedit Dominus spiritum mendacii in ore omnium Prophetarum tuorum.* Et illud, Ezech c. 14. *Propheta cum erraverit, & locutus fuerit verbum, ego Dominus decepi Prophetam illum.* Et illud, 2. Thessal. c. 2. *Ideo mittet* (Deus) *illis operationem erroris, ut credant mendacio.* Ergo Deus potest decipere, ideoque revelare falsum.

Resp. Dist. conseq. Deus potest decipere permissive tantum, permittendo scilicet propter peccata hominum, ut decipiantur, & hanc deceptionem sibi tanquam non impedienti, & libere permittenti adscribere, *conced. conseq.* Potest decipere directe & proprie, falsum scilicet revelando, *nego conseq.* Nam hoc evidenter repugnat enti summe veraci, & infinite sapienti ac bono.

Porro ideo deceptio tribuitur Deo ut eam permittenti, quia non accideret, si non vellet illam permittere.

Inst. 1. Deus nulla lege tenetur ad non decipiendum, cum careat superiore. Ergo potest decipere proprie.

Resp. Nego conseq. Quia Deus ex se & ex natura sua essentialiter determinatus est ad non faciendum id, quod alicui attributo, puta veracitati adversatur, neque enim se ipsum negare potest, ut ait Apostolus; & in hoc sensu sibi est lex ne decipiat: quemadmodum ex se essentialiter determinatus est ad non faciendum aliquid inordinatum & dissentaneum sanctitati suæ, & naturæ suæ infinite perfectæ; & in hoc sensu est ipse sibi lex ne peccet.

Inst. 2. L. 3. Regnum, c. 22. Deus dixit spiritui mendacii: *decipies & prævalebis, egredere, & fac ita.* Ergo Deus præcepit deceptionem, ergo decipere potest proprie.

Resp. Nego conseq. Nam hæ voces (*egredere & fac ita*) non significant imperium, sed meram permissionem.

Inst. 3. Eodem c. Michæas Propheta ait: *vade prospere, & tradet eam* (urbem Galaad) *in manus Regis.* Quod tamen falsum fuit.

Resp. Michæas hæc dixit ironice, quod satis ex modo dicendi & ex circumstantiis patuit audienti, nam statim ibi additur: *dixit autem rex ad eum: iterum atque iterum adjuro te, ut non loqueris mihi nisi quod verum est, in nomine Domini.*

Inst.

Inst. 4. Judicum c. 20. Deus re ipsa positive decepit Israelitas, qui eum consuluerant num pugnarent contra Benjamitas.

Resp. Neg. Sed Israelitæ a se ipsis duntaxat decepti sunt, non a Deo. Nam consuluerunt tantum Deum, num deberent ascendere Gabaa, & pugnare contra Benjamitas, & nullatenus de victoria ex præsumptione consuluerunt. Quare Deus nihil de pugnæ successu, de quo consultus non fuerat, respondit, sed tantum ut ascenderent Gabaa, & pugnarent. Unde si ex responso divino deceptionis occasionem sumpserunt, & a Benjamitis bis cæsi sunt, sibi solis imputare debuerunt.

Obj. 2. Joann. c. 7. Christus testatur se non ascensurum esse ad diem festum, & tamen ascendit.

Resp. Christus rogatus ut ascenderet Jerosolymam ad diem festum palam & publice, respondit se non ascensurum, palam scilicet & publice. Quod re ipsa præstitit. Nam, v. 10. legitur: *ut autem ascenderunt fratres ejus, tunc & ipse ascendit ad diem festum non manifeste, sed quasi in occulto.* Neque hic Christus æquivocationem aut restrictionem mentalem admisit: nam respondit ad mentem & secundum sensum eorum qui eum interrogaverant; rogatus enim fuerat a fratribus seu consanguineis, ut ascenderet ad diem festum palam & publice.

Obj. 3. Multæ prædictiones & promissiones, quæ in Scriptura reperiuntur, non fuerunt impletæ.

Resp. Prædictiones, comminationes, & promissiones divinæ, quæ non fuerunt impletæ, fuerunt conditionatæ, & effectu caruerunt quia non est posita conditio sub qua Deus promisit aut comminatus est. Sic illa prædictio & comminatio Jonæ (*adhuc quadraginta dies, & Ninive subvertetur*) erat conditionata nempe si Ninivitæ interea pœnitentiam non egerint.

Promissiones autem & comminationes divinæ sæpe conditionatæ sunt, licet conditio non exprimatur, quia sæpe subintelligitur conditio aliqua, vel exceptio: quæ quidem cognoscitur, vel ex ipsa Scriptura, vel ex Traditione, vel ex declaratione Ecclesiæ, vel ex gravi aliqua & evidenti ratione, vel ex ipsa propositione, qua promissio vel comminatio continetur.

Nota. In Scriptura sæpe propositiones non sunt universales nisi in sensu morali, in quo parum pro nihilo reputatur & sæpe vox omnes significat plerosque aut fere omnes.

Obj. 5. Multi in Scriptura instinctu Spiritus sancti mentiti sunt.

Resp. Neg. Nam non omnia dicta vel facta quarumlibet personarum, etiam Patriarcharum, & aliorum sanctorum virorum, quæ in Scripturis narrantur, possunt a mendacio vel alio peccato saltem materiali excusari, nec proinde Deo inspiranti attribui possunt. Sed in Scripturis instinctu Spiritus sancti locuti sunt Christus, Moyses, Prophetæ, Apostoli, Auctores seu Scriptores Librorum sacrorum, item alii viri sancti laudati a Scriptura, tum dogmata exponunt, & ex quorum dictis Ecclesia vel Patres argumenta depromunt. Unde quæ ab illis dicta referuntur in Scripturis, sunt infallibiliter vera.

Inst. 1. Abrahamus, & Jacob locuti sunt Deo inspirante, & tamen mentiti sunt. Ergo.

Resp. Cum Abrahamus, Gen. cap. 22 dixit servis suis se reversurum ex monte cum filio Isaac, non est contra mentem locutus: nam sperabat Isaac brevi post immolationem suscitatum iri, ut implerentur divinæ promissiones de illo factæ.

Quod spectat ad Jacob, qui, Gen. c. 27. dixit patri suo: *Ego sum primogenitus tuus Esau*: alii cum S. Aug. eum excusant a mendacio; alii censent mentitum quidem esse, sed negant eum instinctu Sp. Sancti hæc dixisse. Cum autem, Gen. c. 32. Jacob dicit: *vidi Deum facie ad faciem*: loquitur de visione Dei sub specie externa & sensibili. Et cum Scriptura negat Deum videri ab homine in hac vita, hoc intelligitur de visione divinæ essentiæ in se ipsa, quæ justis non conceditur nisi in cœlo.

Inst. 2. L. 4. Regum, c. 8. Elisæus promittit sanitatem Benadad, qui tamen intra paucissimos dies mortuus est.

Resp. Elisæus sanitatem Benadad promittit, asserendo morbum quo tenebatur, non esse lethalem, & simul prædicit eum ex alia causa moriturum esse, sic enim Elisæus, de illius regis morbo interrogatus respondit: *Vade, dic ei, sanaberis. Porro ostendit mihi Dominus, quia morte morietur.* Hazel quippe mox Regem occisurus erat.

Obj. 5. In Scripturis multæ reperiuntur contradictiones. Sic, Ex c. 20. Deus dicitur visitare iniquitatem patrum in filios in tertiam & quartam generationem. Et, Ezech. c. 18 dicitur: *Filius non portabit iniquitatem patris.* Paulus, Rom. v. ait: *Arbitramur justificari hominem per Fidem sine operibus legis.* Et Jac. c. 2. dicitur: *Videtis, quoniam ex operibus justificatur homo*

Resp. Eæ contradictiones sunt tantum apparentes, & facile a viris doctis conciliantur. Sed hæc conciliatio, utpote prolixior, non est nostri instituti, sed pertinet ad interpretes Scripturarum. Consule Trinum, qui in fine commentarii habet indicem valde prolixum antilogiarum S. Scripturæ; seu apparentium contradictionum, quæ in hoc commentario componuntur & conciliantur. Sic in primo textu objectio agitur de pœna temporali, & in secundo de pœna spirituali & æterna. In tertio Paulus loquitur de operibus mere naturalibus seu sine Fide & gratia factis: & in quarto Jacobus de operibus ex Fide & gratia factis.

Nota. Quoad rem non est major auctoritas Dei jurantis, quam Dei simpliciter loquentis, cum auctoritas Dei loquentis sit summa & infinita, qua proinde major esse nequit. Non ideo tamen inutile est juramentum Dei; nam valet 1. ad inculcanda Dei dicta, juramentum enim est quasi geminata locutio. 2. Ad significandam immobilitatem voluntatis Dei aliquid promittentis, & infallibilitatem absolutam promissionis, ut docet Apostolus, Hebr. 6. *Abundantius Deus volens ostendere pollicitationes hæredibus immobilitatem consilii sui, interposuit jusjurandum, ut per duas res immobiles, quibus impossibile est mentiri Deum, fortissimum solatium habeamus.*

ARTICULUS II.

Utrum Religio Christiana sit evidenter credibilis?

NOta. Esse credibile hic est esse dignum fide firma, sive est non posse nisi imprudenter negari, aut in dubium revocari. Unde esse evidenter credibile est evidenter apparere dignum assensu firmo, sive est evidenter apparere non posse nisi imprudenter negari aut in dubium revocari. Porro credibilitas potest esse tanta, ut faciat rem evidentem; saltem per reflexionem & discursum.

§. I.

Dico. Doctrina Christiana seu Catholica, habet evidentiam credibilitatis maximam, ita ut major esse nequeat infra evidentiam simplicem.

Prob. Illud habet evidentiam credibilitatis maximam, quod evidenter apparet non posse nisi imprudentissime & insanissime negari, aut in dubium revocari. Atqui talis est veritas doctrinæ Christianæ seu Catholicæ. Ergo veritas doctrinæ Christianæ habet evidentiam credibilitatis maximam, *Prob. min.* Nam argumenta credibilitatis, quibus probatur veritas doctrinæ Christianæ, talia sunt ut evidenter appareat non posse nisi imprudentissime, & insanissime negari aut in dubium revocari, quod Deus sit Auctor doctrinæ Christianæ, omniaque ejus dogmata revelarit. Ergo doctrina Christiana evidenter apparet non posse nisi imprudentissime & insanissime negari aut in dubium vocari ut vera. *Prob. antec.* Exponendo illa argumenta seu motiva credibilitatis, ex quibus apparet religionem Christianam habere Deum auctorem, ideoque veram esse. Hæc autem argumenta petuntur ex qualitate doctrinæ, ex modo quo religio illa initium ac incrementum accepit, ex conditione testium; qui eidem religioni tanquam a Deo profectæ, attestentur; denique ex miraculis eandem confirmantibus. Ex quibus omnibus patebit illud. Psal. 29. *Testimonia tua credibilia facta sunt nimis.*

Primum motivum seu argumentum credibilitatis veritatis doctrinæ Christianæ est ejus sanctitas & efficacia: sic exponitur. Evidens est evidentia credibilitatis maxima doctrinam illam esse a Deo auctore, non autem ab aliquo deceptore, quæ nullius falsitatis unquam convinci potuit, quæ nihil continet quod rationi adversetur, nihil præcipit quod rationi non consonet, quæ ideam Dei præstantissimam ac dignissimam, modumque eum colendi perfectissimum tradit, ejus attributa omnia mirabiliter commendat: quæ ex omni parte sancta est; quippe quæ omne malum, omne turpe ac inhonestum damnat, omnem vel levissimam inordinationem, & non solum omnem actionem externam, sed etiam omnem volitionem, omne desiderium & omnem complacentiam mali vetat, omne honestum ac bonum necessarium ad vivendum conformiter rectæ rationi & naturæ rationali ut rationali præcipit, omne optimum ac perfectissimum consulit, omne vitium dehortatur, & ad continuum ac constans virtutum omnium exercitium adducit: vitium ac peccatum omne vitandi, pie sancteque vivendi, & omne opus bonum agendi, virtutesque omnes exercendi motiva efficacissima, mediaque aptissima suggerit: quæ demum divinam prorsus vim conjunctam habet in hominibus ad integritatem & sanctitatem morum revocandis: quæ universum prope orbem ab idolorum ac dæmoniorum cultu ad unius Dei veri cultum convertit, innumeros homines a vitiis ad studium virtutis ac sancti-

sanctitatis revocavit, hominibus luxuriæ deditis castitatem, superbis humilitatem, iracundis mansuetudinem, avaris liberalitatem in pauperes, injustis æquitatem, &c. efficaciter persuasit: innumeros omnis sexus, ætatis, conditionis homines omni virtutum genere claros, & Angelicæ plane vitæ sectatores, rerum omnium creatarum & sui ipsius contemptores fecit & facit; ad Dei cultum & amorem perfectissimum adduxit & adducit. Atqui talis est doctrina Christiana. Ergo evidens est evidentia credibilitatis maxima doctrinam Christianam esse a Deo Auctore, ideoque verissimam.

Præterea quod etiam valde mirum ac divinum est, omnes qui mores & affectus suos ad Doctrinæ Christianæ præcepta, & consilia, quantumvis naturæ corruptæ molesta, sensibus ingrata, cupiditatibus omnibus contraria conformant, non solum morum sanctitate assequntur, sed etiam pacatissima conscientiæ securitate perfruuntur, miraque perfunduntur animi voluptate; item qui terrenas omnes voluptates, & omnia hujus vitæ bona deferunt ad ejus consilia servanda, in ipsa rerum omnium abdicatione, in sui contemptu, in sensuum, cupiditatum ac voluntatis propriæ continua mortificatione, atque in meditatione, ac contemplatione dogmatum ejus percipiunt summas animi delicias, gaudium maximum. Quod sane supernaturale ac divinum est, cum ex nulla re naturali, sed ex voluptatum sensuum fuga, & rerum humanarum ac naturalium abdicatione, & rerum spiritualium ac mentem humanam excedentium contemplatione oriatur.

Secundum motivum credibilitatis petitur ex modo, quo doctrina Christiana in orbem terrarum inducta & propagata est. Nam Religio Christiana, quæ omnes alias Religiones multis sæculis stabilitas destruit, quæ dogmata per se incredibilia, humanæ menti impervia, & præcepta aspera servatu difficillima, sensibus ingrata, cupiditatibus omnibus naturalibus contraria continet: quæ nil humanum, sensibile temporale pollicetur, nullum motivum naturale proponit, imo omne motivum cupiditatum rejicit, fuit ab universo orbe recepta ope paucorum piscatorum, natura timidorum, rudium, pauperum atque contemptibilium, absque uno humano ac naturali medio, subsidio, auxilio, imo toto conatu obsistentibus omnibus hominibus & dæmonibus, Imperatoribus, Principibus, Magistratibus, Populis, Oratoribus, Philosophis, Ethnicis & Judæis atque omni suppliciorum genere contra ejus sectatores adhibito. Tamen igitur tot & tanta impedimenta, hanc doctrinam creditu & servatu difficillimam, a paucis piscatoribus prædicatam amplexi sunt non solum rudes pauperes ignobiles, sed etiam homines sua ætate doctissimi, ingenio præstantissimi, viri & fœminæ genere clari, locupletissimi urbium Magistratus, Præfecti Provinciarum, Milites, Tribuni, Duces, & tandem ipsimet Reges & imperatores. Certe *a Domino factum illud est, & est mirabile in oculis nostris*, Matth. c. 21.

Ex quo jam sic argumentor. Sane est evidens evidentia credibilitatis maxima doctrinam illam habere Deum auctorem, quam evidens est evidentia maxima non posse nisi imprudentissime negari in mundum introductam & propagatam esse virtute divina. Atqui evidens est evidentia maxima non nisi imprudentissime negari posse doctrinam Christianam in mundum introductam, & propagatam esse virtute divina. Ergo evidens est evidentia credibilitatis maxima doctrinam Christianam habere Deum auctorem, ideoque veram esse. *Prob. min.* Nam evidens est evidentia maxima doctrinam creditu & servatu difficillimam, imo naturaliter impossibilem, naturæ corruptæ inimicissimam, vitia ac peccata omnia vel levissima atque affectus omnes inordinatos damnantem, imo ad horum fugam, ad sui odium ac contemptum adducentem, a paucis piscatoribus, rudibus, omni præsidio ac auxilio humano destitutis prædicatam, toto interea conatu obsistentibus Philosophis, Magistratibus, Præfectis Provinciarum, Regibus & Imperatoribus, atque sectatores hujus doctrinæ exilio, bonorum proscriptione, suppliciis & morte acerbissima mulctantibus, non potuisse nisi virtute divina recipi ab universo prope orbe, & ab ipsismet Philosophis, Principibus & Imperatoribus, repudiato Paganismo, quamvis plurimis sæculis vigente, & naturæ corruptæ, ac cupiditatibus omnibus omnia concedente.

Tertium motivum seu argumentum petitur ex testibus, qui veritati Religionis Christianæ attestantur. Testes illi sunt Christus, Apostoli, Martyres, Doctores, & Prophetæ.

I. Quidem Christus, Fidei Christianæ auctor & consummator, nec non ejusdem testis maxime idoneus, qui scilicet fuit ea sanctitate, ut non potuerit velle nos decipere. Quæ enim debuit esse ejus sanctitas, qui

qui ausus sit etiam infensissimis inimicis dicere; *quis ex vobis arguet me de peccato?* qua sapientia præditus fuit? quam doctrinam tradidit prorsus sane divinam. Nihil ea sublimius, nihil præstantius, nihil utilius hominibus: quæ quidem omnium quotquot extitere Philosophorum sapientiam ac doctrinam infinito intervallo superat. Qua porro benignitate hanc doctrinam tradidit, qua fortitudine ac constantia defendit? pro ea gravissimum crucis supplicium subire voluit.

II. Apostoli, antea indocti, rudes, semper inermes, omni humana ope destituti contra totum orbem insurgunt, spretisque suppliciis fidem Christianam ubique fortiter prædicant. An vero dici possunt ipsi decepti? at ea referunt quæ oculis viderunt, auribus audierunt, manibus contrectarunt: an alios decipere velle? at qua spe? non opum, non honorum, non voluptatum, cum nisi opprobria, acerbissimos cruciatus, mortem ipsam viderent sibi esse præparata. An forte desipuere? At sapientiam plane mirabilem eorum scripta exhibent.

III. Martyres multitudine innumerabiles ex omni statu, conditione, sexu, ætate, qui a primis Ecclesiæ temporibus ad hec usque nostra tempora perpetuo non defuerunt, qui dirissima supplicia & mortem acerbissimam eximia patientia, fortitudine, constantia, animi alacritate, charitate erga suos persecutores ac tortores perpessi sunt pro doctrina Christiana sensibus & cupiditatibus inimica, creditu ac servatu difficillima, nullo motivo humano ac naturali excitati & corroborati: quorum unicum crimen fuit illa ipsa Fidei nostræ confessio, a qua, nec minis, nec promissis avocari potuerunt: a quibus omnem fanatici furoris suspicionem removet probitas, modestia, humilitas, obedientia Ecclesiæ exhibita, & sapientia qua commendati fuere. Et quod maxime mirabile est, post tot ac tantas hominum Christianam Fidem profitentium strages, post immanissimas persecutiones tribus sæculis toto orbe continuatas, aut pluries iteratas, non modo non est extinctus vel imminutus Christianismus, sed econtra nimirum in modum auctus, & propagatus est, cum tamen unius aut paucarum gentiū potentia potentissimis regnis & rebus publicis evertendis suffecerit. Unde illud Tert. Apoc. c. ult. *Expulsior quoque credulitas vestra illecebra est magis sectæ. Plures efficimur quoties a vobis metimur: semen est sanguis Christianorum*. Certe evidens est evidentia credibilitatis maxima id fieri non potuisse sine magna Dei virtute, cujus doctrinam tuerentur.

Porro Martyrum multitudinis & constantiæ, imo & prodigiorum in illorum morte, vel post illam factorum ita evidens, & constans est relatio, ut nemo sanæ mentis eam repudiare possit.

IV. Ecclesiæ Doctores, quorum auctoritas quanti sit ponderis facile patet. Nam fuerunt tum præstantissimo ingenio præditi, & omni doctrina eruditissimi, & mira sapientia ornati, quod ipsorum libri satis demonstrant: tum studio præsertim & intelligentia rerum divinarum insignes, toti enim erant in iis meditandis tractandisque: tum numero multi omnium fere ætatum: quorum quidem sanctitas in tam publica luce posita est, tamque constantibus indiciis se prodidit, ut a nemine prudenti negari aut in dubium vocari queat. Tales fuere Justinus, Athenagoras, Irenæus, Cyprianus, Basilius, Athanasius, Gregorius Nazianzenus, Nyssenus, Chrysostomus, Ambrosius, Hieronymus, Augustinus, Cyrillus, Leo magnus, &c.

V. Prophetæ, qui longe ante Christum uno velut concentu licet diversis ætatibus Christianæ Fidei mysteria tam claris oraculis prænunciavere, ut fere magis historicos dicas quam Prophetas. Quorum quidem oraculorum ea vis est, ut subtilia quæque incredulorum effugia facile eludant. De quibus oraculis dici nequit, quod fuerint a Christianis conficta; cum contineantur iis libris, qui ab infensissimis Christianismi hostibus vere ac certo divini habentur.

Certe Religio, cujus veritati attestatur testes hujusmodi ~~sunt~~ innumerati, non potest non evidenter apparere credibilis ut divina & vera.

Quartum motivum credibilitatis petitur ex miraculis in confirmationem doctrinæ Catholicæ patratis. Nam 1. Christus innumera miracula in confirmationem doctrinæ suæ fecit, ut testantur Apostoli, & Evangelistæ oculati testes, aut oculatorum testium discipuli: omne quippe morborum genus sanavit, cæcis visum restituit, mortuos ad vitam revocavit. Quæ quidem miracula si vera, & certa non fuissent, ea non credidissent Apostoli, nec aliis ea publicis scriptis narrassent. Si enim falsa fuissent, facile convinci potuissent falsitatis in tam recenti memoria: ac proinde Apostoli sua illa narratione Evangelio non fecissent Fidem; sed detraxissent. Præterea si miracula non fecit Christus

ſtus, quibus divinitatem ſuam probaret diſcipulis ſuis, quid diſcipulos habuit adeo Fideles, ut honori ducerent pro ipſo contumeliam pati, & mortem acerbiſſimam libenter obirent? Quid tandem illos homini jam mortuo tam arcte devinciebat? Quid ab illo ſperabant? Quid timebant? Profecto illis omnino perſuaſum erat Chriſtum eſſe Deum, quod fieri non potuit niſi miraculis ipſius Chriſti. 2. Apoſtoli ipſi innumera miracula in confirmationem doctrinæ Chriſtianæ patrarunt, ut teſtatur Lucas, in actis Apoſtolor. & Marc. cap. his verbis: *Illi autem profecti prædicaverunt ubique, Domino cooperante, & ſermonem confirmante, ſequentibus ſignis.* Certe miracula non feciſſent Apoſtoli, quomodo orbem terrarum ſua prædicatione converterunt, & ita perſuadere potuerunt doctrinam per ſe incredibilem naturæ moleſtiſſimam, ut infinitus numerus diſcipulorum pro ea bonorum jacturam, exilium, diriſſima ſupplicia, & mortem crudeliſſimam conſtanter alacriterque perpeſſus fuerit? Sane converſio mundi ad Chriſtianiſmum facta ſine miraculis eſſet magnum ac maximum miraculum. Ergo Apoſtoli vel multa fecerunt miracula, vel hoc unum fecerunt multis æquivalens, aut etiam præſtans, nempe quod orbem ad fidem Chriſtianam ſine miraculis converterunt. Hinc illud S. Aug. l. 22. de civ. c. 5. *Si .... iſta miracula facta eſſe non credunt, hoc nobis unum grande miraculum ſufficit, quod terrarum orbis ſine miraculis credidit.* Et cap. 8. ſic recte contra incredulos concludit: *Quiſquis adhuc prodigia ut credat, inquirit, magnum eſt ipſe prodigium, qui mundo credente non credit.*

His adde innumera miracula, quæ a Sanctis Chriſtianis per ſingulas ætates patrata ſunt in confirmationem doctrinæ Chriſtianæ, & quæ non niſi imprudentiſſime, inſaniſſimeque negari poſſunt.

Jam ſic argumentor. Illa doctrina auctorem Deum habet, in cujus confirmationem facta ſunt vera miracula. Nam cum verum miraculum ſit opus ſuperans vires naturales omnium creaturarum, non poteſt eſſe niſi a Deo; & quod confirmatur miraculo, confirmatur teſtimonio Dei, qui falſum teſtari nequit. Atqui evidens eſt evidentia credibilitatis maxima facta eſſe miracula in confirmationem doctrinæ Chriſtianæ. Ergo evidens eſt evidentia credibilitatis maxima, Doctrinam Chriſtianam habere Deum auctorem, ideoque veram eſſe. *Prob. min.* Nam miracula Chriſti ab oculatis teſtibus vitæ ſanctitate, veritatis amore, gloriæ divinæ ſtudio, rerum humanarum ac vitæ contemptu, caſtitate, humilitate, charitate in proximum conſpicuis ſcripta ſunt ſtilo ſimplici, & ab omni falſitatis vel adulationis ſuſpicione alieno, quibus nihil proderat, imo plurimum tum in hac tum in altera vita nocuiſſet mentiri, & ab eis palam prædicata & evulgata coram infenſiſſimis Judæis, qui ea miracula numquam negare auſi ſunt, atque hactenus ab innumeris hominibus, qui Chriſtianiſmum amplexi ſunt, & inter quos quamplurimi præſtanti ingenio eximia doctrina, ſapientia, vitæ ſanctitate floruerunt, firmiſſime credita. Eam etiam habent evidentiam miracula ab Apoſtolis facta; cum ea crediderit & nobis tranſmiſerit orbis ab ipſis Apoſtolis converſus; qui ſane converſus non fuiſſet, niſi ea vera fuiſſent.

§. II.

Solvuntur objectiones.

Obj. 1. Non omnes Chriſtiani ſunt ſancti. Ergo doctrina Chriſtiana non eſt ſancta.

Reſp. Nego conſeq. Nam ideo non omnes Chriſtiani ſunt ſancti, quia non omnes fideliter ſervant doctrinam Chriſtianam: quam ſi obſervarent omnes, revera omnes ſancti eſſent: nam qui omnia dogmata Religionis Chriſtianæ credunt, & vitam doctrinæ Chriſtianæ conſentaneam agunt, ii profecto magnam vitæ ſanctitatem aſſequuntur.

Obj. 2. Doctrina Chriſtiana multa continet, quæ videntur rationi repugnare ac plane incredibilia eſſe, ut Myſteria Trinitatis, Incarnationis, &c.

Reſp. Neg. Continet quidem multa, quæ captum humanæ mentis ſuperant, nihil tamen quod rationi repugnet; nec unquam in ulla re falſitatis convinci potuit a ſubtiliſſimis & acerrimis ſuis hoſtibus, ut Porphyrio, Celſo, Juliano Apoſtata, & hodiernis Antitrinitariis ac Socinianis, ut patet cum ex apologiis Patrum pro Religione Chriſtiana adverſus prædictos Gentiles, Philoſophos, tum ex Theologorum ſolidis reſponſionibus ad objectiones, qui ex ratione humana impugnatur Fidei noſtræ Myſteria. Imo ipſa ratio naturalis evidenter docet Deum eſſe ens infinitum ideoque incomprehenſibile intellectui finito, & conſequenter modum eſſendi Dei eſſe etiam incomprehenſibilem, juxta illud axioma Philoſophicum, modus eſſendi ſequitur eſſe, id eſt, modus

essendi est proportionatus ipsi esse: illum autem modum essendi Dei, quam ratio dictat debere esse incomprehensibilem sicut est ipse Deus, fides docet esse Mysterium Trinitatis, quod proinde incomprehensibile debet esse. Item ratio docet non esse de rebus divinis judicandum pro modo & conditione rerum creatarum, neque divina & humana iisdem omnino subjici legibus, cum res divinæ infinite res humanas & creatas superent. Ducet ergo ipsa ratio aliqua esse profunda Dei quæ humana ratio scrutari non valet, esse debere in Deo multa impervia menti humanæ, quæ in speciem habeant repugnantiam quam nullus intellectus creatus clare conciliare possit. Præterea si in rebus sensibilibus ac passim obviis tam multa occurrant, circa quæ explicanda ac conciliandа deficit humani ingenii vis, ipsa ratio docet minime mirum esse debere, si id contingat circa res divinas, & mysteria Religionis, quæ in superiori quodam ordine posita sunt.

Obj. 3. Ex parvis initiis magna imperia venerunt, & Mahumetismus paucis annis propagatus est.

Resp. Id factum est mediis ac viis naturalibus & humanis, nimirum armis, deprædationibus, &c. Sic Mahumetismus vi, armis, spe prædæ & rerum temporalium, & Doctrina cupiditatibus, ac naturæ corruptæ favente propagatus est. At Christianismus introductus ac amplificatus est sine ullo medio ac præsidio naturali & humano, imo repugnante natura corrupta, & omnium gentium opinione ac consuetudine, atque toto conatu reluctante omni potestate humana & infernali.

*Obj.*4. Intra brevissimum tempus Lutheranismus & Calvinismus multum propagatus est.

Resp. Nihil mirum est: nam hominum cupiditatibus favent, Clericis uxores permittunt, Religiosos a votis absolvunt, omnes a confessionis, jejuniorum, & aliarum rerum obligatione eximunt, Magistratibus & Principibus bona Ecclesiastica tradunt, & jurisdictionem spiritualem concedunt, &c. Magnum econtra miraculum est, quod hæ sectæ totam Europam non invaserint, & quod longe maxima ejus pars in Fide catholica constanter steterit.

Obj. 5. Sunt hæreses, quæ etiam Martyres habuere.

Resp. Ingens est discrimen inter Martyres erroris, & Martyres Catholicæ Fidei. Nam Martyres erroris paucissimi sunt, nec omnis ætatis, conditionis, aut sexus, nilque præferunt divinum. Et ea inflati erant superbia & arrogantia, vel ea pleni contumacia, vel ea morum pravitate detestabiles, ut ipsos malo aliquo spiritu agi, & eorum mortem, non ex prudenti persuasione, sed ex vesana ac superba pertinacia aut vanæ apud suos gloriæ studio prodiisse, facile appareret. At Martyres veræ Fidei innumeri sunt: & omnis ætatis, sexus, conditionis, & aliquid divinum præferunt sive in modo patiendi, fortiter, alacriter, magna charitate, sapientia, & humilitate, sive in mirabili pœnarum multitudine, acerbitate vel diuturnitate, sive in miraculis illorum supplicia comitantibus vel sequentibus. Et vero in Martyribus veritatis Christianæ aliquid omnino divinum ac supernaturale elucere necessario debuit, quando quidem nullo alio motivo innumeri ad Fidem Christianam adducebantur quam tali Martyrum spectaculo, quorum sortem ambiebant.

*Obj.*6. Sua etiam paganismo non defuere oracula futurorum prænuntiativa, quorum veritatem comprobavit eventus.

Resp. Hujusmodi oracula nequaquam comparanda sunt cum oraculis Christi & Prophetarum. Nam 1. non sunt consignata monumentis æque authenticis ac oracula Christianæ religionis. Nam referuntur plerumque ab authoribus, quos constat in multis fabulas consectatos esse. 2. Celeberrima quæque paganorum oracula ad miram ambiguitatem fuere composita, ita ut quodcumque tandem eveniret, in illius significationem facile trahi ac converti posset. 3. Multa ex illis oraculis, quæ feruntur eventu comprobata fuisse, non nisi distortis admodum interpretationibus post eventum rerum excogitatis verificata fuisse reperiuntur: unde hujusmodi oracula a sapientissimis quibusque inter Ethnicos deridebantur. Si quæ non ambigua oracula in paganismo fuere, quæ eventu clare comprobata sunt, ea in gratiam religionis Christianæ edita fuere, qualia sunt ea quæ Sibyllarum dicuntur oracula; vel hujusmodi oracula, erant de rebus quæ sunt in potestate dæmonum: vel quarum eventus ex quibusdam signis jam positis verisimiliter admodum conjectari possent, & a Deo occultas ob causas permissus fuit; unde illa oracula non arguebant propheticum lumen, quod a solo Deo dari potuisset. 5. Gentilitatis oracula quæ erant dæmonum responsa, penitus obmutuere, Christiana religione in illis locis in quibus edebantur prædicata.

Obj. 7. Miracula, quæ dicuntur facta in confirmationem Christianismi, sunt meræ præstigiæ, aut effectus magiæ, seu dæmonis.

Resp. Ea non nisi insanissime virtuti dæmonis aut præstigiis tribui possunt. Nam 1. eorum miraculorum effectus erant stabiles, permanentes, constantes, multis hominibus conspicui, non autem apparentes tantum. Ergo non sunt præstigiæ & illusiones, 2. Multa superant dæmonum potestatem, ut cognitio secretorum cordis, certa prædictio rerum libere futurarum, mortuorum suscitatio permanens ac stabilis, & obviis quibusque conspicua. 3. Multa fiunt in contumeliam dæmonis, ut ipsius expulsio a corporibus, eversio idolorum, silentium oraculis impositum. Non est autem credibile dæmonem sibi contumeliosum esse, 4. Modus faciendi ea miracula nullatenus sapit auctorem Diabolum: nam ea fere facta sunt inter preces & invocationes Dei, aliave opera sancta. 5. Finis istorum miraculorum non potest esse finis Diaboli: ideo enim fiebant, ut confirmaretur doctrina, quæ cultum Dei unius excellentissimum ac perfectissimum præscribit, a cultu dæmonum avertit, & sanctitatem hominibus persuadet. 6. Denique illa miracula fiebant in iis circunstantiis, in quibus omnes prudentes fieri putabant a Deo in confirmationem Christianismi: unde eum, reluctante licet natura corrupta, & omni opinione præjudicata ac motivo humano obsistente, amplectebantur. Ergo reipsa in eum finem facta sunt: alioqui fallacia, si qua subesset, Deo attribueretur.

Dices. Apollonius Thianæus magnus stupenda prodigia fecisse narratur a Philostrato.

Resp. Nulla meretur fidem Philostratus, qui centum post Apollonium annis vixit, qui que sibi sæpissime adversatur, & multa absurda cum illis prætensis miraculis narrat. Præterea portenta illa Apollonii meræ fuerunt artis magicæ incantationes & dæmonis præstigiæ, ut asserunt SS. Chrysostomus, Augustinus, & Hieronymus, nec dæmonum virtutem superant.

Dices. Antichristus in fine mundi multa prodigia, quibus innumeros homines seducet, patrabit contra veritatem Christianismi.

Resp. Antichristi prodigia erunt dæmonum præstigiæ & artes: unde non superabunt naturales vires angelicas; nec proinde erunt vera miracula, quæ sint opera omnes vires naturales tum humanas tum angelicas superantia; neque illa prodigia ullatenus tam quoad substantiam, tam quoad circumstantias comparari possunt cum miraculis, quibus fundata & propagata est Religio Christiana; neque esse a Deo, facile ex illorum fine patebit. Præterea hæc Antichristi prodigia longe ante a Christo prædicta sunt, ne homines vana illorum specie decipiantur: unde talium prodigiorum eventus simul & veritas prædictionis Christi, & illorum prodigiorum vanitas ac illusio confirmabitur. At vero Christi miracula adimplevere Prophetias, quibus ipsius Christi ut veri Messiæ, & Salvatoris adventus prænuntiatus est.

ARTICULUS III.

Utrum evidens sit etiam evidentia simplici religionem Christianam esse veram?

§. I.

Prænotanda.

I. Evidentia simplex est ea, qua intellectus convincitur de veritate propositionis; qua proinde evidentia præsente intellectus evidenter & necessario judicat propositionem esse veram: ita ut quandiu hæc evidentia adest, intellectum determinet, & ab eo excludat omnem dubitationem ac formidinem etiam involuntariam circa veritatem propositionis. Unde evidentia simplex differt tum ab evidentia probabilitatis, qua nempe intellectus convincitur de verisimilitudine propositionis, proindeque evidenter & necessario judicat propositionem esse dignam aliquo assensu, sed tamen posse esse falsam: tum ab evidentia credibilitatis, qua intellectus convincitur de credibilitate propositionis, proindeque evidenter & necessario judicat propositionem esse dignam assensu firmo, nec posse nisi imprudenter negari aut in dubium revocari: quod non impedit quin compati possit involuntariam aliquam dubitationem circa veritatem propositionis.

II. Evidentia simplex duplex est. Nam alia est evidentia propositionis in se ipsa, cum nempe secundum se evidenter apparet convenientia seu identitas prædicati cum subjecto; alia vero evidentia propositionis in alia, cum nempe intellectus per aliud convincitur de veritate propositionis, sed non apparet evidenter quomodo prædicatum conveniat subjecto. Sic hæc propositio (*totum est majus sua parte*) est simpliciter evidens in se ipsa: nam intellectus convenientiam prædicati cum subjecto evidenter secundum se per-

percipit. At hæc propositio (*sol existit*) est simpliciter evidens in alio tantum: nam per effectum convincitur intellectus de existentia solis, sed non cognoscit evidenter quid sit sol.

III. Evidentia simplex adhuc subdividitur in metaphysicam, physicam, & moralem. Metaphysica est ea, quam absolute repugnat esse fallacem. Physica est ea, quæ non potest esse fallax secundum naturalem rerum ordinem, sed solum per miraculum. Moralis ~~mana~~ est ea, quæ licet absolute & sine miraculo possit fallere, nunquam tamen contingit eam fallere: quare equivalet Physicæ, & cum illa confunditur.

IV. Certum est, doctrinam Christianam, seu mysteria Fidei Christianæ non habere evidentiam rei in se per motiva credibilitatis. Nam, ut patet, illa motiva non faciunt, ut mysteria videantur in se, ut evidenter cognoscatur quomodo sint. Quare agitur hic tantum de simplici evidentia rei in alio, utrum nempe veritates revelatæ & revelationes divinæ sint evidentes simpliciter in alio, nimirum in motivis credibilitatis, ita ut per illa motiva evidenter cognoscatur vera esse mysteria Religionis nostræ.

§. II.

Dico. Per motiva credibilitas saltem simul sumpta bene penetrata evidens est evidentia simplici, Religionem seu doctrinam Catholicam esse veram & a Deo revelatam.

Prob. 1. Ex Scriptura, quæ dicit mysterium Verbi incarnati manifestatum esse, videri, ut Psalm. 97. *Notum fecit Dominus salutare suum... viderunt omnes termini terræ salutare Dei nostri*. Et Glos. 1. *Mysterium* (Incarnationis) *quod absconditum fuit a sæculis & generationibus, nunc autem manifestatum est sanctis ejus*. Et Jo: 1. *Vidimus gloriam ejus, gloriam quasi unigeniti a Patre*. Et c. 2. *Manifestavit gloriam suam*. Et Joa: 1. *Vita manifestata est, & vidimus & testamur, & annunciamus vobis vitam æternam, quæ erat apud Patrem, & apparuit nobis*. Hæc verba (*videri, manifestatum esse, apparere*) significant evidentiam simplicem. Nec aliter Scriptura exprimit evidentiam existentiæ Dei, quæ sane est evidentia simplex; sic enim, Sap. 13. ait: *A magnitudine speciei & creaturæ cognoscibiliter poterit creator horum videri*. Et Rom. 1. *Quod notum est Dei manifestum est illis. Deus enim illis manifestavit. Invisibilia enim ipsius a creatura mundi, per ea quæ facta sunt, intellecta conspiciuntur, sempiterna quoque ejus virtus & divinitas*. Non potest autem esse evidens simpliciter Christum esse Deum, quin etiam sit simpliciter evidens doctrinam Christianam esse divinam, ideoque veram, dum Christus sit auctor doctrinæ Christianæ.

Prob. 2. Ex Patribus: pro omnibus sufficiat S. Aug. Epist. ubi ait: *Num homine assumpto, alium mundum facere debuit, ut eum esse crederemus, per quem factus est mundus? Sed nec major mundus, nec isti æqualis in hoc mundo fieri posset. Si autem minorem faceret intra istum, similiter hoc quoque parum putaretur. Quia ergo non oportebat ut novum faceret mundum, nova fecit in mundo. Homo enim de virgine procreatus, & a mortuis in æternam vitam resuscitatus, & super cœlos exaltatus potentius ejus fortasse opus est, quam mundus*. ergo ex S. Doct. Cristus per miracula a se patrata non minus, imo fortasse magis ostendit se Deum esse, quam si alterum mundum creasset. Sed per creationem alterius mundi ostendisset evidenter evidentia simplici se esse Deum. Ergo Christus per miracula a se patrata suam divinitatem demonstravit evidenter evidentia simplici. Item Sanct. Augustin. lib. 12. contra Faustum, cap. 43. motivis credibilitatis prius expositis, sic ait: *Quid ad hæc* (motiva crdibilitatis) *respondentis insani? nempe ista manifesta sunt: nempe omnes, non dico calumnias contradictionis, sed etiam nebulas dubitationis expellunt*. His adde auctoritatem Cleri Gallicani, qui anno 1700. damnavit duplicem propositionem, qua utraque asseritur Religionem Christianam non esse evidenter veram evidentia proprie dicta.

Prob. 3. Ex ipsis motivis credibilitatis. Nam 1. simpliciter evidens est sanctitate & efficacia Religionis Christianæ prorsus supernaturali, bene perspecta, Religionem Christianam non esse ab aliquo impostore, sed habere Deum Auctorem, ideoque esse veram, & consequenter vera esse Fidei nostræ mysteria: nam non potest esse vera religio quæ falsa mysteria doceat. 2. Simpliciter evidens est ex modo, quo introducta, propagata & conservata hactenus fuit Religio Catholica, eam sic institui, propagari, & conservari non potuisse sine speciali Deo auxilio. Atqui simpliciter evidens est, Deum non posse speciale auxilium præbere religioni falsæ, quæ omnem aliam religionem repudiat: alioqui Deus specialiter sua auctoritate averteret a vera Religio-

ligione, & a vero cultu sibi exhibendo, & Religioni falsæ faveret, eamque promoveret: quod evidenter Deum dedecet, & ejus bonitati, sanctitati, sapientiæ, & fini creationis repugnat. Ergo simpliciter evidens est Religionem Christianam non esse falsam Religionem, sed veram. 3. Quamvis non videamus miracula a Christo & ab Apostolis in confirmationem Religionis Christianæ facta; tamen habemus relationem testatissimam miraculorum illorum in ordine ad pariendam evidentiam & convincendum intellectum visioni saltem æquivalentem, ita ut merito potius diffiderem de visione mea, quam de illa relatione. Sed ex S.Thom. miraculum tribuit evidentiam simplicem rei per illud confirmatæ, nam, 2.2. q.5. art.2. sic ait: *Si aliquis Propheta prænunciaret in sermone Domini aliquid futurum, & adhiberet signum, mortuum suscitando, ex hoc signo convinceretur intellectus videntis, ut cognosceret manifeste, hoc dici a Deo, qui non mentitur*. 4. Cuilibet prudenti & perspicaci rerum æstimatori simpliciter evidens est absolute fieri non posse, ut error sub talibus ac tantis motivis bene penetratis appareat: permissio enim talis erroris evidenter Deo repugnat ex parte ejus infinitæ bonitatis & sinceritatis. Deus quippe summe bonus, veritatis & gloriæ suæ studiosus permittere non potest, ut homines veritatem sincere quærentes in materia tanti momenti ad ejus cultum & gloriam spectante, errent prudenter errore inevitabili, quomodo errarent si doctrina Christiana falsa esset. Enim vero num evidenter apparet repugnare divinæ providentiæ, quæ circa providendum divini numinis cultum per veram Religionem speciatim invigilare debet, repugnare, inquam quod permittat tot tamque insignia motiva credibilitatis, qualia habet Religio Christiana in falsa Religione & in ea sola inveniri? Nam qua evidentia evidens est Deum existere, evidens est pariter existere aliquam Religionem, qua Deus rite colatur.

Quam merito igitur Richardus a S. Victore, l. 1. de Trinit. c. 2. ait: *Domine, si error est, a te decepti sumus. Nam ista* (dogmata Fidei nostræ) *in nobis tantis signis & prodigiis confirmata sunt & talibus, quæ non nisi per te fieri possunt*.

Prob. Denique ex comparatione Religionis Catholicæ cum aliis omnibus sectis; sic. Et simpliciter evidens 1. Deum existere, providere rebus humanis, velle coli ab hominibus vero cultu, & consequenter verum Dei cultum aliquem existere in mundo. 2. Verum illum Dei cultum, seu veram Religionem debere esse saltem prudenter credibilem: alioqui Deus non providisset sufficienter saluti hominum & suæ gloriæ, nec Deus vellet sincere coli ab hominibus vero cultu, siquidem homines prudenter agendo non possunt veram illam Religionem discernere ab aliis. Atqui simpliciter evidens est nullam Religionem præter Christianam seu Catholicam esse prudenter credibilem. Ergo simpliciter evidens est veram Religionem, quæ existit, esse Religionem Catholicam.

Minor patet ex dictis, & adhuc probatur. Simpliciter evidens est doctrinam Catholicam esse saltem ita prudenter credibilem, ut excludat omne dubium prudens de ejus veritate, ut constat ex motivis credibilitatis. Hoc autem non potest esse evidens, si ulla alia Secta seu Religio esset prudenter credibilis. Nam cum doctrina Catholica omnem aliam Religionem damnet ut falsam, si aliqua alia Religio esset prudenter credibilis, posset dubitari prudenter de veritate doctrinæ Catholicæ eam damnantis, ut patet.

Eadem minor sic adhuc ostenditur inductione. Nam omnes Sectæ oppositæ Doctrinæ Catholicæ vel nullum, vel multiplicem, vel unicum Deum colunt. Sed quæ nullum, vel multiplicem Deum colunt, non sunt prudenter credibiles, cum sint evidenter falsæ, ut demonstratur in tractatu de Deo. Quæ vero unum Deum colunt, sunt Sectæ Deistarum, Mahumetanorum, Judæorum, & Hæreticorum: quæ omnes, non sunt prudenter credibiles, imo sunt prudenter incredibiles, ut ostendo; nam.

I. Deismus, quæ est Secta hominum docentium unum quidem Deum colendum esse, sed dumtaxat secundum dictamen rationis naturalis, & rejicientium omnes divinas revelationes ut confictas, aut saltem non satis probatas, est prudenter incredibilis. Nam 1. sine ullo fundamento, & sine ulla ratione gravi asserunt Deum colendum esse dumtaxat secundum dictamen rationis naturalis cujusque. 2. Non debuit Deus naturali cujusque hominis lumini determinationem sui cultus relinquere: quia in rebus divinis & cultu divino valde cæcutiunt homines sibi relicti, ut patet ex erroribus Philosophorum ingenio licet præstantissimo prædictorum, puta Platonis, & alio-

aliorum. 3. Evidenter falsum est, revelationes omnes divinas esse confictas aut non satis probatas, cum evidens sit eas esse saltem maxime credibiles, ut constat ex dictis de motivis credibilitatis: quæ quidem motiva talia sunt, ut ne ipsi quidem Deistæ tot ac tanta postulare audeant ad statuendum de rebus vel gravissimi momenti. 4. Hæc Secta hactenus fuit paucorum hominum, & ut plurimum flagitiosorum, quorum doctrina valet ad laxitatem & depravationem morum inducendam. Et vero in hoc corruptionis & cæcitatis naturalis statu quid potest in ordine ad mores & cultum divinum natura sibi relicta? Quare nullus est Deista qui in omnibus rectæ rationis ductum sequatur, & qui non peccet graviter contra legem naturalem.

II. Mahumetismi falsitatem demonstrat ipsius doctrina in Alchorano contenta, a Mahumete homine imperitissimo & flagitiosissimo conficta, animalis, terrena, multa rectæ rationi dissentanea, & multas contradictiones atque absurditates complectens, fœdas libidines permittens, & carnales voluptates in præmium beatitudinis promittens. Et si quam particulam rectæ doctrinæ habet, ea ex sacris libris Christianæ Religionis propriis subrepta & intrusa in Alchoranum fuit: deinde Mahumetismi Secta vi potissimum, armis, fraudibus introducta & propagata est sine ullis miraculis, eo modo quo terrena imperia comparari & amplificari solent: partim etiam ex eo quod cum vana quadam pietatis specie quam profitetur erga unum supremum numen cœli & terræ Dominum, laxet aliunde fræna cupiditatibus, & omni generi libidinum obscœnarum. Præterea cum Mahumetismi Religio supponat præexistentem veritatem Religionis Judaicæ; & Missionis Christi tanquam magni cujusdam Prophetæ, deberet talis Religio in libris Judaicæ Religionis, vel certe a Jesu Nazareno prænuntiata fuisse cum missione Mahumetis tanquam majoris cujusdam Prophetæ, quemadmodum in libris illis veteris testamenti continetur prænuntiata Christi Missio, & innovatio seu perfectio divini cultus ab eo facienda. Nullum tamen extat missionis Mahumetis prænuntiatæ vestigium, sed potius erant prædictiones huic missioni contrariæ; nempe Religionis Christianæ perpetuitas & immutabilitas. Quo ergo titulo potuit Mahumetes se probare Prophetam a Deo missum? An forte miraculis? At nulla prænuntiata sunt ejus miracula, & nulla referuntur miracula a mahumete edita, nisi ejus generis, & cum iis cicumstantiis, ut merito ac prudenter illusiones & præstigia aut fraudes censeri debeant. Denique ipse Mahumetes fatetur Christum fuisse virum sanctum, verum Prophetam & miraculorum effectorem, ut ex antiquis refert Damascenus, l. de hæres. circa finem, & agnoscunt ipsi Mahumetani. At si Christus fuit vir sanctus, & Propheta, doctrinamque suam miraculis confirmavit, necesse est ut Mahumetes fuerit impostor: nam Mahumetis doctrina in suo Alchorano contenta adversatur Evangelio. Neque dicant corruptum esse Evangelium: non enim corruptum fuit ante Mahumetis tempora, nam ipse illud quale tum habebatur vocat librum vitæ: non post, nam evidens est Evangelium tale nunc esse quale tunc erat, imo initio Christianismi fuit. Neque quempiam movere debet amplissima Mahumetanorum; nam paganismus, quem damnant Mahumetani, longe latius dominabatur, quam nunc dominatur Mahumetismus. Quod si Christianismus regiones aliquas Mahumetanorum invasione amisit, novarum gentium accessione præsertim in America plures acquisivit; & insuper in tota Mahumetanorum ditione plurimi sunt Christiani. Præterea Christianismus in omnibus orbis partibus diffusus est.

III. Judaismi, qualis nunc est, expectantis alium Messiam præter Jesum Filium Virginis Mariæ, falsitatem ostendunt 1. Prophetiæ de Messia ejusque Religione factæ, & in veteri Scriptura contentæ; quæ omnes Jesu Christo Filio Virginis Mariæ apprime conveniunt, & in eo perfectissime impletæ sunt. 2. Ipsa Christi & Apostolorum miracula. 3. Prædictiones Christi de excidio Judæorum, de Gentium conversione, de Ecclesiæ suæ institutione, propagatione, duratione, &c. quæ certissime evenerunt. Quarum tamen omnium eventum non permisisset, nec permittere debuisset Deus, si Christus fuit impostor, non verus Messias; & quarum eventus a libera innumerorum hominum voluntate pendebat. 4. Demum Danielis vaticinium de vastitate & calamitatibus Judaicæ gentis ob Christi necem inferendis, reipsa impletum est aliquot post Christi mortem annis. Et ab illo tempore Judæi licet Idololatriæ crimine immunes, miraculis, Pro-

phe-

phetiis, templo, sacrificiis, regno, ditione, & omni honore spoliati lugent, & ubique serviunt in maximi scilicet sceleris vindictam, quod non est aliud quam Christi repulsa & mors ei ab illis illata. Interea dum Christianismus a paucis piscatoribus prædicatus, toto orbe floret, & crux Christi in regum & imperatorum diademate fulget, Deo etiam nunc ejus veritatem variis miraculis, non raro in variis mundi partibus confirmante. Sane satis esset inspicere statum, in quo nunc versatur natio Judaica, olim populus Dei, & cui promissa fuerat temporalis felicitas quandiu idololatriam vitaret & divino cultui adhæreret, si enim illa natio sit adhuc Dei populus, veram habens Religionem, cum a Christi morte multo etiam firmius quam antea, tum unius Dei cultum, tum suæ legis cæremonias absque ullo idololatriæ crimine retinuerit, ubi, quæso, illa felicitatis temporalis promissio in eo statu abjectionis, dispersionis, & oppressionis, in quo natio illa a tot sæculis versatur?

IV. Quamlibet hæreticorum Sectam non esse prudenter credibilem, sed potius esse incredibilem, satis patet. 1. Quia doctrina Christi hactenus semper viguit in vera Christi Ecclesia juxta illud, Matt. 16. *Portæ inferi non prævalebunt adversus eam.* At cujusque hæresis notatur origo post Christum, locus ubi orta est & Auctor illius a quo etiam ut plurimum nomen accepit. Neque ullus hæreticus ostendere potest aliquos semper extitisse a tempore Apostolorum, qui omnia ejus dogmata tenuerint, & Ecclesiam constituerint. 2. Quia hæreticorum Sectæ non habent notas veræ Christi Ecclesiæ, sed sola Catholica Ecclesia eas omnes habet, ut suo loco ostendetur.

Ex his omnibus sic adhuc argumentor. Simpliciter evidens est, Deum non posse positive inducere homines tota prudentia utentes in errorem inevitabilem circa Religionem & viam salutis: nam hoc est evidenter indignum Deo, & ejus bonitatem, sanctitatem ac veracitatem evidenter dedecet. Atqui tamen Deus positive induceret homines tota prudentia utentes in errorem inevitabilem circa Religionem & viam salutis, si Religio Catholica esset falsa: nam sine specialissima atque favorabilissima providentia fieri nequit, ut Religio Catholica tot ac tantos veritatis caracteres præ omnibus aliis Sectis habeat. Ergo simpliciter evidens est Religionem Catholicam non esse falsam, sed veram.

Paulo aliter. Ex dictis simpliciter evidens est, omnes posse prudentissime amplecti Religionem Catholicam, eamque omnibus aliis præferre: ac proinde si Religio Catholica esset falsa, omnes possent prudentissime amplecti falsam Religionem, eamque omnibus aliis anteponere, & nemo posset nisi imprudentissime rejicere falsam Religionem. Atqui evidenter repugnat bonitati ac providentiæ divinæ circa homines, ut permittat falsam Religionem tot ac tantos veritatis caracteres præ se ferre, ut oporteat homines prudenter agentes amplecti falsam Religionem, eamque omnibus ac proinde etiam veræ Religioni anteponere: nam evidenter repugnat bonitati & providentiæ divinæ circa homines, ut permittat eos, tota sua prudentia utentes errare inevitabiliter circa Religionem & viam salutis. Ergo evidenter repugnat Religionem Catholicam esse falsam.

Porro Religio, ut hic sumitur, est disciplina Dei colendi salutisque humanæ procurandæ rationem præscribens.

§. III.

Solvuntur objectiones.

Obj. 1. Si veritas doctrinæ Christianæ habet evidentiam simplicem, necessaria non est illustratio supernaturalis ad credendum. Falsum conseq. Ergo.

Resp. Nego sequel. maj. Quia licet Veritas doctrinæ Christianæ sit evidens objective per motiva credibilitatis, tamen sine illustratione supernaturali non est evidens formaliter seu respectu intellectus, sive non cognoscitur evidenter. Nam supernaturalis illustratio necessaria est ad penetranda & digne æstimanda motiva credibilitatis sicut oportet, ut per illa seu in illis videatur veritas doctrinæ Catholicæ & revelationum divinarum, ideoque ad percipiendam evidentiam credibilitatis, & ipsam evidentiam simplicem, quam habent revelationes divinæ a motivis credibilitatis bene perspectis ac condigne æstimatis. Item illustratio supernaturalis necessaria est ad judicium practice practicum, quo intellectus evidenter judicat veritates revelatas credendas esse super omnia præcise propter auctoritatem Dei revelantis.

Obj. 2. Non est tam evidens veram esse narrationem eorum quæ in Evangelio continentur, quam evidens est v. g. Romanum imperium

rium exitisse : nam hoc constat ex testimonio innumerabilium testium occulatorum. Ergo Religio Christiana non est evidenter vera.

Resp. 1. Equidem evidentia, quam facere potest revelatio dictorum, factorum & miraculorum Christi est minus proportionata viribus naturalibus intellectus, quam evidentia relationis imperii Romani olim existentis : unde difficilius & a paucioribus percipitur, nec sine supernaturali illustratione percipi potest quantum requiritur ad plenam convictionem. Sed nihilominus revelatio eorum, quæ in Scriptura narrantur, facere potest evidentiam simplicem tantam quantam, imo majorem quam relatio imperii Romani olim existentis. Nam circumstantia plurium testium oculatorum pro imperio Romano olim existente, abunde compensatur, imo superatur per plures alias circumstantias quibus munitur revelatio eorum quæ in Evangelio continentur. Nam pro veritate actionum, doctrinæ, & miraculorum Christi stat 1. testimonium Apostolorum & Discipulorum Christi, qui ipsum & miracula ab eo patrata viderunt, & in quibus omnia ad plenam convictionem faciendam summa fuere, nimirum vitæ sanctitas, rerum omnium contemptus, veritatis studium, divinæ gloriæ zelus, humilitas, & cæteræ omnes virtutes cum potestate patrandi miracula conjunctæ. 2. Testimonium innumerabilium pene hominum partim Judæorum, partim Ethnicorum ab Apostolis Christianam Fidem conversorum, qui veritate prædicationis Apostolorum convicti fuerunt, & miracula in prædicationis Evangelicæ confirmationem ab eis patrata viderunt. Nam primi illi Fideles præsertim in tanto numero, non obstantibus tot ac tantis impedimentis & periculis, nunquam ad Christi Fidem conversi fuissent sine multis & magnis miraculis, & sine plena convictione veritatis Evangelicæ. 3. Testimonium totius orbis Christiani ab instituta Christi Ecclesia huc usque continuatum per septemdecim sæcula, quibus extitere homines pene innumeri eximia sapientia, doctrina ac sanctitate conspicui. Certe revelatio tot ac tantis testimoniis cum talibus circumstantiis munita, non potest esse absolute falsa.

Resp. 2. Omisso antecedente, nego conseq. Nam evidentia simplex præsertim physica & moralis non consistit in indivisibili, sed habet latitudinem, & potest esse major vel minor. Unde intellectus potest modo magis, modo minus convinci de veritate alicujus objecti, quamvis de illa simpliciter convincatur, & ad assensum necessitati modo majore, modo minore necessitate.

Obj. 3. Non est tam evidens Religionem Christianam esse veram Religionem, quam urbem Romam existere. Ergo non est simpliciter evidens Christianismum esse veram Religionem.

Resp. 1. Nego conseq. Propter rationem modo allatam, quia nempe aliquid habere potest evidentiam simplicem magnam, etsi minorem quam aliud, cum evidentia simplex possit esse major vel minor, nec consistat in indivisibili.

Resp. 2. Evidentia moralis propria Religionis Christianæ est quidem maxima, tamen non est ejusdem plane conditionis atque evidentia propria urbis Romæ, quamvis huic non sit inferior in vi momentorum unde procedit. Nam motiva credibilitatis de existentia urbis Romæ facilius ab intellectu nostro capiuntur, utpote minus remota a sensibus, nec pugnantia cum inclinatione naturæ & cum multis mentis nostræ præjudiciis, nec ullam objectionum difficultatem admittit. At evidentiam propriam Religionis Christianæ oppugnant gravissimæ circa ejus mysteria ac præcepta difficultates, quas fovet & auget horror naturæ nostræ corruptæ adversus tam arduam Religionem, creditu & servatu difficillimam, quas difficultates evidentia Christianæ Religionis non nisi reflexe expungit. Quare mirum non est, si ejusmodi evidentia non antevertat nec impediat omnem indeliberatam formidinem quemadmodum antevertit & avertit evidentia de existentia urbis Romæ. Præterea evidentia propria Religionis Christianæ non subsistit nisi sub actuali consideratione, qua bene penetrentur motiva credibilitatis Christianæ Religionis propria. Unde si paululum mens deficiat ab illa debita consideratione, statim ex naturæ corruptæ fundo erumpunt innumeræ objectiones adversus Christianam Religionem velut nebulæ.

Nihilominus quis habere potest evidentiam Metaphysicam reflexam de veritate Religionis Christianæ, hoc ratiocinio lumine supernaturali adjuto partam ; Deus summe bonus ac providus permittere non potest, ut societati hominum veritatem sincere quærentium in re tam gravis momenti ad ejus cultum & salutem humanam spectan-

ſtante falſa Religio ſub tot ac tantis motivis appareat vera & evidenter credibilis. Atqui Chriſtiana Religio ſub tot ac tantis motivis credibilitatis apparet vera & evidenter credibilis; Ergo Chriſtiana Religio non poteſt eſſe falſa, ideoque eſt vera. Major conſtat ex idea Dei, qui vult vera Religione coli ab hominibus. Minor poteſt eſſe Metaphyſice certa ex intimo conſcientiæ teſtimonio. Ergo concluſio poteſt eſſe Metaphyſice certa.

Obj. 4. Si ſimpliciter evidens eſt doctrinam Chriſtianam eſſe veram, ea credi non poteſt Fide divina. Falſum conſeq. Ergo,

Reſp. Nego ſequel. maj. Nam 1. plurimi non percipiunt ſimplicem illam evidentiam, quam habet Religio Chriſtiana a motivis credibilitatis: quia motiva illa iis non proponuntur ſufficenter ad hoc, ut ſimplicem illam evidentiam percipere poſſint, & plurimi etiam ex iis, quibus hæc motiva ſufficienter proponuntur ad evidentiam illam percipiendam cum auxilio gratiæ, eam tamen non percipiunt, vel ob ingenii tarditatem, vel ex defectu ſufficientis conſiderationis, vel etiam ex defectu ſufficientis illuſtrationis ſupernaturalis: non enim omnes equaliter illuſtrantur, neque perceptio talis evidentiæ ſimplicis requiritur ad credendum. 2. Qui evidentiam illam ſufficienter percipiunt, poſſunt adhuc credere Fide divina, quando illa evidentia ſimplex non adeſt nec occurrit menti, ut ſæpe fit. Neque hæc evidentia avertit & tollit indeliberatam formidinem niſi per reflexam quandam mentis applicationem: illa autem actualis reflexio & attentio non ſemper omnibus adeſt. Quod ſi illa evidentia ſimplex ſit aliquibus ita habitualiter præſens, ut facile & toties occurrat, quoties de revelationibus divinis cogitant: tunc quidem iis dum de divinis revelationibus cogitāt evidenter & neceſſario judicant Deum revelaſſe myſteria Religionis noſtræ, & tamen poſſunt adhuc illa credere Fide divina, quia adhoc poſſunt ex pio & libero affectu ſe ſubmittendi auctoritati Dei revelantis velle credere, & credere aſſenſu ſuper omnia firmo propter auctoritatem Dei revelantis, non amplius attendendo ad evidentiam, ſed ſolum ad ſummam infallibilitatem ac dignitatem motivi Fidei. Qui aſſenſus, utpote ſumme firmus, eſt diverſus ab actu, quo propter evidentiam motivorum evidenter & neceſſario judicant Fidei myſteria eſſe a Deo revelata: nam hic actus non habet certitudinem appretiative ſummam, cum hæc ſit proportionata evidentiæ ſimplici motivorum, quæ ſolum eſt magna moralis.

Nota. Etiam ſi revelatio & veracitas divinæ ſimpliciter evidentes per motiva credibilitatis evidentia magna morali, determinarent intellectum ad evidentem & neceſſarium aſſenſum rei revelatæ, ille aſſenſus eſſet proportionatus evidentiæ motivorum, ideoque inferior aſſenſu Fidei, qui eſt appretiative ſummus, & conſequenter adhuc poſſet elici aſſenſus obſcurus ſuper omnia firmus, quo intellectus ex imperio voluntatis aſſentiretur veritati revelatæ præciſe propter revelationem & veracitatem divinam creditas propter ſe immediate, qui ſolus aſſenſus eſt actus Fidei.

Obj. 5. Si revelatio & veracitas divinæ eſſent ſimpliciter evidentes ex motivis credibilitatis evidentia magna morali, non poſſent eſſe objectum formale Fidei. Falſum conſeq. Ergo.

Reſp. Nego ſequel. maj. Nam 1. non obſtante illa ſimplici evidentia magna morali, quam habent revelatio & veracitas divina per motiva credibilitatis, poſſumus adhuc generali, plena & abſoluta voluntate nos ſubmittendi auctoritati divinæ aſſentiri aſſenſu ſuper omnia firmo rebus revelatis præciſe propter revelationem & veracitatem divinam per ſe creditas, quamvis per ſe ſint obſcuræ. Nam evidentia Chriſtianæ Religionis ſpectat veritatem ejus doctrinæ tantum in genere ſpectatæ; unde illa evidentia non obſtat quominus ſingula in particulari dogmata ſemper ſub propria obſcuritate remaneant. Propterea illa evidentia non eſt motivum aſſenſus Fidei, 2. Apoſtoli habuerunt evidentiam ſimplicem ſaltem magnam moralem Incarnationis, quam tamen crediderunt Fide divina. Nam talem evidentiam non poterant non habere, qui Chriſtum in omnibus, ut hominem Deum decebat, ſe gerentem, tot & tanta miracula patrantem, mortuos ſuſcitantem, redivivum ex mortuis in cœlos aſcendentem ſuis oculis viderant; & ipſimet ſola illius hominis invocatione mortuos ſuſcitabant, & innumera alia miracula patrabant. Quæ quidem evidentia clare ſignificatur. 1. Joann. 1. his verbis: *Quod fuit ab initio, quod audivimus, quod vidimus oculis noſtris, quod perſpeximus, & manus noſtræ contrectaverunt de Verbo vitæ: & vita manifeſtata eſt, & vidimus, & teſtamur:*

& appa-

& apparuit nobis. 3. Actu Fidei non attinguntur motiva credibilitatis, & sic revelatio & veracitas divina manent inevidentes ut sunt in se, & secundum se obscure tantum ostendunt necessitatem rei revelatæ.

Dices. Revelatio & veracitas divina simpliciter evidenter per motiva credibilitatis evidentia magna morali determinarent ad assensum evidentem & necessarium veritatis revelatæ.

Resp. Ille assensus evidens & necessarius non esset assensus Fidei divinæ, tum quia non esset super omnia firmus; nam esset proportionatus evidentiæ motivorum, quæ non est summa: & sic adhuc esset locus assensui super omnia firmo & obscuro, quo intellectus ex imperio voluntatis assentiretur veritati revelatæ præcise propter revelationem & veracitatem divinam. Tum quia assensus Fidei terminatur intrinsece ad revelationem divinam ut virtualiter supra se ipsam & veracitatem reflexam: sive non habet motivum proprium nisi revelationem & veracitatem divinam, ibique sistit; nec terminatur ad evidentiam motivorum credibilitatis, quæ pertinet ad alium actum prævium. Unde in actu Fidei revelatio remanet secundum se & in se obscura, nec est evidens nisi in alio actu prævio actui Fidei. Nam Fides non attingit objectum ut evidens, sed prout est a Deo revelatum.

Obj. 6. Judaismus fuit olim vera Religio. Ergo etiam nunc talis est.

Resp. Idem Deus, qui Religionis Judæorum auctor fuit, prænuntiavit huic successuram Religionem adhuc perfectiorem, cujus Judaica foret solum umbra quędam. Quæ quidem divinæ prædictiones de illa futura Religione perfectiori continentur in ipsis Judaicæ Religionis monumentis, nempe oraculis Prophetarum, quæ consignata sunt in veteri testamento. Cur autem Deus perfectiori illi cultui Christianæ Religionis proprio præire voluerit alium imperfectiorem, rationes sunt penes ejus sapientissimam providentiam. Dici tamen potest Deus voluisse in majorem Christi honorem, ut is multo ante multiplici figurarum umbra, quæ adveniente illo sole justitiæ, cessarent, præfiguraretur. Et decebat cultum a Christo ipso instituendum quolibet alio cultu, qui hujus figura esset, longe perfectiorem esse.

Dices. Judæi debuerunt stare judicio & auctoritati suorum Doctorum & Synagogæ, quam auctoritatem ipse Christus agnovit his verbis, Matth. 23. *Super Cathedram Moysi sederunt Scribæ & Pharisæi. Omnia ergo quæcumque dixerint vobis servate & facite*. Ergo Judæi tenebantur in omnibus obediri suis Doctoribus. Ergo cum ab his reprobatus fuerit Jesus Filius Mariæ tanquam falsus Messias, Judæi non potuerunt non prudenter Jesum & doctrinam repudiare.

Resp. Judæi debuerunt quidem obtemperare suis Doctoribus & Synagogæ usque ad Messiam, quamdiu nempe staret legis Mosaicæ status ac vigor, in iis scilicet quæ legis illius observationem spectarent. At vero longe plus debuerunt obedire & credere magno illi Prophetæ, quem Moyses posterioribus temporibus exoriendum esse prædixerat, & audiendum præceperat, Deuteronom. 18. his verbis: *Prophetam de gente tua, & de fratribus tuis sicut me suscitabit tibi Dominus Deus tuus, ipsum audies....qui autem verba ejus, quæ loquetur in nomine meo, audire noluerit, ultor existam*. Cujus quidem magni Prophetæ missio & auctoritas in Jesu Nazareno certissimis ac manifestis tum miraculorum argumentis, tum Prophetarum oraculis comprobata est. Huic autem Prophetæ, cui Deus per Moysem parere jussit, magis credere debuerunt Judæi quam Synagogæ. Atque id satis intellexit innumera illa multitudo Judæorum, quæ Christi & Apostolorum prædicatione ac miraculis convicta in Jesum credidit.

Dices. Scriptura veteris testamenti præcipit, ut in controversiis de Lege & Propheta consulatur summus Pontifex, ejusque Concilium, seu Synagogæ Doctores, ad quos pertineat de talibus judicare, quorum proinde judicio parere debebant Judæi.

Resp. Commendatur obedientia ergo legis Doctores in omnibus, quæ sunt legis Mosaicę propria, quamdiu duraturus sit status & vigor illius Legis. At tali tribunali non subdebatur Christus seu Messias ipso Moyse longe superior, & quem Moyses præ omnibus aliis audiendum monuerat. Unde Cristus ut Missionis suæ veritatem comprobet, non remittit ad judicium Doctorum Synagogæ, sed ad opera miraculorum quæ patrabat, & ad prophetias in Scriptura contentas, quę in illo aperte adimplebantur. Dubium autem illud de Propheta, in quo Scriptura significat recurrendum esse ad judicium summi Pontificis, spectat Prophetam, cujus missio dubia foret, nec certis ac manifestis indiciis comprobata: vel ad summum Prophetam, cujus aucto-

auctoritas esset inferior auctoritate Moysis & Synagogæ. Quæ duo non conveniunt Messiæ, cui parere debebat tota Synagoga.

Dices. Scriptura continet promissiones factas Synagogæ de perpetua ejus duratione.

Resp. Promissiones illæ, quæ Religionis Israeliticæ durationem æternam significare videntur, non ipsam spectant secundum statum illum figurativum Messiæ & Religionis ab eo instituendæ, nec ritum esteriorem quem sub veteri Testamento obtinebat. Nam aliæ in veteri Scriptura extant clarissimæ prædictiones ac promissiones fœderis cujusdam novi, quod priori succederet adveniente Messia, & priore illo longe melius ac perfectius foret, quodque spectaret Israelitas non jam secundum carnem, sed magis secundum spiritum, nempe Israelitas Messiæ credituros & obtemperaturos, & omnes homines illorum Fidem, & virtutes imitaturos; *Ecce dices venient, dicit Dominus, & feriam domui Israel & domui Juda fœdus novum: non secundum pactum quod pepigi cum Patribus eorum, pactum quod irritum fecerunt.... sed hoc erit pactum, quod feriam cum domo Israel post dies illos, dicit Dominus: dabo legem meam in visceribus eorum, & in corde eorum scribam eam: & ero eis in Deum, & ipsi erunt mihi in populum*. Jerem. c. 3. ubi lex gratiæ a Messia instituenda exprimitur.

Itaque Religio Christiana non est substantialiter diversa a vera Religione Israelitica, vel etiam ab ea quæ ante Legem Mosaicam viguit in Patriarchis ab initio mundi. Nam eadem Fidei dogmata retinet, nec ab utraque differt nisi ut explicatior quædam Fidei doctrina a minus explicita magisque obvoluta, ut continens clare ea quæ suis ritibus ac sacrificiis adumbrabat Religio Judaica, ut perfectior a minus perfecta, atque ut vim sacrificandi habens qua carebat Judaica. Unde Apostolus dicit nos habere cum veteris Testamenti sanctis eumdem spiritum Fidei.

Addi potest, quod promissiones illæ, quæ afferuntur quasi significationes fedus Dei cum Judæis initum fore perpetuum, & Deum Judæos nunquam deserturos, sint conditionatæ, quæ non spectant ipsum statum Religionis Judaicæ, sed gentem Judæorum, si modo illa suis criminibus & præsertim infidelitate erga Messiam ipsi mittendum, non se dignam exhibeat quæ a Deo deseratur & repudietur.

Dices. Religio a Deo instituta, non potest esse falsa. At Religio Judaica fuit a Deo instituta. Ergo non potest esse falsa.

Resp. Religio Judaica bene intellecta in Fidei dogmatibus & in præceptis legis naturalis est vera, & Christiana Religio ea omnia credit & servat: quoad præcepta vero cœremonialia & ritus externos fuit etiam bona pro omni tempore quo instituta sunt a Deo, & Deus voluit vigere. Sed cum illa essent figuræ Messiæ & ejus mysteriorum futurorum, adveniente Messia, & impletis mysteriis, ac Religione perfectiore ab eo jam instituta, illa præcepta & ritus externi a Deo abrogata sunt, nec Deus ea instituit & servari voluit nisi usque ad Messiam & Religionem ab eo instituendam. Quare Religio Judaica est falsa, quia male intelligit Prophetias circa Messiam, & verum Messiam a Deo missum, atque Dei cultum ab eo institutum repudiat sed alium Messiam expectat, & cœremonias legales ac ritus externos a Deo abrogatos observat. Quæ omnia Dei voluntati & institutioni adversantur.

ARTICULUS IV.

Utrum ea, quæ deducuntur ex veritatibus revelatis, sint de objecto materiali Fidei, seu sint de Fide?

NOta. Aliquid potest esse revelatum tripliciter, nempe formaliter ac immediate explicite, formaliter & immediate implicite, & mediate tantum. Illud est revelatum formaliter & immediate explicite, quod disertis verbis expressum est & revelatum secundum se. Illud est revelatum formaliter & immediate sed implicite, quod disertis verbis non est expressum, sed tamen continetur in revelatione, vel ut aliquid idem secundum sensum cum explicite revelato, sic Deus revelans Christum esse hominem, implicite revelavit eum esse animal rationale: vel ut pars totius expresse revelati adæquate sumpti secundum sensum revelantis, sic Deus expresse revelans Christum esse hominem, revelat implicite Christum habere animam rationalem: vel ut aliquid, quod est de pleno & integro conceptu rei explicite revelatæ, seu ut propositio particularis contenta in generali expresse revelata. Denique illud est revelatum mediate tantum, quod non est revelatum in se & secundum se, sed tantum in alio, quo cum connexum est.

§. I.

Dico. 1. Propositio legitime deducta ex duabus præmissis credibiliter revelatis, est de Fide secundum se, & potest credi Fide divina.

Prob. Omnis propositio revelata formaliter, quamvis confuse & implicite, est de Fide secundum se, & si sit sufficienter proposita ut revelata, tunc credi potest Fide divina, nam omnis ejusmodi propositio est revera revelata, & credi potest propter auctoritatem Dei revelantis. Atqui sic se habet propositio legitime deducta ex duabus præmissis revelatis. Ergo talis propositio est de fide secundum se, credi potest Fide divina. *Prob. min.* 1. Talis propositio est revelata formaliter licet confuse, & implicite. Nam conclusio continetur formaliter confuse & implicite in præmissis, ex quibus deducitur, alioqui non posset ex iis deduci & sic objectum conclusionis includitur, quamvis confuse & implicite in objecto præmissarum. Ergo objectum conclusionis legitime deductæ ex premissis revelatis includitur in objecto adæquate revelato, proindeque revelatum est. 2. Talis propositio est sufficienter proposita, ut revelata, ita ut credi possit Fide divina. Nam hoc ipso quod conclusio legitime deducitur ex duabus præmissis revelatis, certo ideoque sufficienter ostenditur ejus objectum includi in objecto adæquato præmissarum revelatarum, proindeque esse revelatum formaliter, quamvis confuse & implicite.

Hinc est de Fide, & credi potest conclusio hujus syllogismi: omnes Apostoli repleti sunt Spiritu sancto, atqui Matthæus fuit Apostolus, ergo Matthæus repletus est Spiritus sancto. Idem dic de conclusione hujus: Deus est bonus, at Christus est Deus, ergo Christus est bonus.

§. II.

Dico. 2. Propositio legitime deducta ex majore universali revelata credibiliter, & minore non revelata, sed certa certitudine metaphysica vel physica, est de Fide, & credi potest Fide divina.

Prob. 1. *Pars*, nempe quod sit de Fide. Omne quod est revelatum formaliter, etiam implicite, est de fide secundum se, nam vere revelatum est. Atqui talis propositio est revelata formaliter implicite; Ergo est de fide quoad se. *Prob. min.* Propositio universalis continet in se formaliter implicite omnes propositiones particulares, quę ex illa legitime deducantur; & supponit pro omnibus propositionibus particularibus, quæ sub illa continentur, & per illas verificantur. Ergo qui dicit explicite propositionem universalem, simul dicit formaliter implicite omnes propositiones particulares sub illa contentas: & consequenter hoc ipso quod major universalis est explicite revelata, simul omnes conclusiones particulares, quæ ex illa per minorem particularem legitime deducuntur, proindeque in illa continentur, sunt revelatæ formaliter implicite.

Prob. 2. *Pars*, nempe quod credi possit Fide divina. Nam hoc ipso quod conclusio legitime deducitur ex majore universali revelata credibiliter, certo ostenditur esse revelata formaliter implicite: nam ostenditur contineri sub illa, & esse partiale objectum illius. Ergo hoc ipso, quod conclusio legitime ex majore credibiliter revelata deducitur per minorem metaphysice vel physice certam, certo ostenditur certitudine metaphysica vel physica esse revelata formaliter implicite, proindeque posse prudenter credi assensu super omnia firmo propter auctoritatem Dei revelantis, accedente imperio voluntatis.

Hinc potest quis credere Fide divina infantem, quem legitime baptizavit, & qui ante usum rationis moritur, esse beatum. Quia hæc est conclusio syllogismi, cujus major est expresse revelata, nempe hæc: omnis infans legitime baptizatus est in statu gratiæ, & omnis homo moriens in statu gratiæ est beatus si nullum habeat reatum pœnæ persolvendæ: minor vero particularis est evidens evidentia physica.

Item quilibet Fide divina credere potest se aliquando moriturum, sic argumentando: omnis homo est aliquando moriturus, sed ego sum homo, ergo moriturus sum aliquando. Cujus syllogismi major est universalis, & expresse revelata credibiliter; Heb. 9. *Statutum est hominibus semel mori*: minor vero certa, saltem physice.

Obj. 1. Conclusio sequitur debiliorem præmissam. Ergo si minor syllogismi non potest credi Fide divina, nec ipsa conclusio sic credi potest.

Resp. Disting. anteced. Si illa conclusio sumatur formaliter, id est, ut est conclusio, & prout deducitur ex præmissis artificiose dispositis, quæ sint motivum ei assentiendi, *conc. ant.* Si conclusio illa sumatur materialiter tantum, id est, non prout deducitur ex præmissis; & propter illas creditur, sed

ſed ſolum prout per illas ſufficienter oſtendi tur eſſe revelata credibiliter, *nego antec.* Equidem concluſio ſumpta formaliter nempe prout deducitur ex præmiſſis artificioſe diſpoſitis credi non poteſt Fide divina: quia ſic ſumpta creditur ſolum propter præmiſſas ipſas ut artificioſe diſpoſitas: quæ diſpoſitio artificialis eſt opus naturale artis humanæ. At concluſio ſumpta materialiter, nempe prout certo per præmiſſas cognoſcitur eſſe revelata, ſeu prout eſt objectum partiale revelationis divinæ per præmiſſas certo cognitæ, credi poteſt Fide divina. Nam poteſt intellectus ex imperio voluntatis ei aſſentiri aſſenſu ſuper omnia firmo propter revelationem credibilem, in qua concluſio illa formaliter & immediate contineri certo cognoſcitur per præmiſſas.

Inſt. In actu, quo creditur concluſio deducta ex præmiſſa revelata, illatio eſt motivũ aſſentiẽdi. Ergo ille aſſenſus non eſt actus Fidei.

Reſp. Nego antec. Nam intellectus non aſſentitur veritati contentæ in concluſione, quia bene ſequitur ex præmiſſis inter ſe ſecundum ſyllogiſmi regulas recte ordinatis. Sed illatio eſt tantum applicatio revelationis, ſeu id quod oſtendit veritatem concluſionis eſſe revelatam. Itaque concluſio non eſt de Fide, quatenus deducitur, & cognoſcitur vi naturalis illationis tanquam motivi & rationis aſſentiendi; ſed ſuppoſita illatione legitima credi poteſt propter divinam revelationem, in qua contineri certo cognoſcitur per illationem legitimam.

Obj. 2. Concluſio, de qua agitur, non deducitur per ſe, ſed tantum per accidens ex majore revelata. Ergo non eſt magis revelata quam ipſa minor, nec proinde magis credi poteſt Fide divina.

Reſp. Nego antec. Nam quamvis concluſio illa non deducatur ex propoſitione revelata, niſi mediante minore non revelata: tamen deducitur per ſe, & continetur formaliter immediate licet implicite in majore revelata; & hæc continentia evidenter apparet per minorem particularem, qua mediante concluſio ex majore revelata deducitur per ſe; & ſic per minorem particularem evidenter oſtenditur concluſio eſſe revelata formaliter implicite in majore revelata.

Obj. 3. Cum Deus revelavit v. g. hanc propoſitionem univerſalem, (*omnis homo moriturus eſt*,) non revelavit me eſſe hominem. Ergo Deus non revelavit nequidem implicite me eſſe moriturum. Ergo.

Reſp. Nego conſeq. Nam ad hoc ut Deus revelando omnem hominem eſſe moriturum revelavit implicite me eſſe moriturum, ſufficit, quod ſim homo, quia hoc ipſo quod ſum homo; hæc propoſitio (*ego ſum moriturus*) continetur formaliter in illa (*omnis homo eſt moriturus*:) ac proinde hoc ipſo quod ſum homo, qui dicit (*omnis homo eſt moriturus*) dicit æquivalenter & formaliter implicite, quod ſim moriturus. Nam propoſitio univerſalis continet formaliter implicite omnes propoſitiones particulares, per quarum inductionem explicatur ac verificatur, atque pro illis ſupponit. Sic qui dicit (*omnis homo moriturus eſt*) dicit æquivalenter & implicite. Petrus, Paulus, Joannes, &c. morituri ſunt.

Porro contineri formaliter in propoſitione aliqua eſt contineri in illa ut proprium ſignificatum illius ſaltem partiale, ſive eſt eſſe objectum ſaltem partiale propoſitionis, vel eſt contineri in objecto per propoſitionem ſignificato.

§. III.

Propoſitio legitime deducta ex majore univerſali credibiliter revelata, & minore non revelata, ſed evidenti evidentia magna morali abſoluta & reſpectu omnium excludente omnem prudentem formidinem oppoſiti, eſt de Fide reſpectu omnium, & poteſt ab omnibus credi Fide divina.

Prob. Quia talis propoſitio eſt formaliter implicite revelata in majore univerſali revelata credibiliter, ut conſtat ex aſſertione ſecunda & ſufficienter cognoſcitur ab omnibus, ut revelata, cum reſpectu omnium evidens ſit evidentia magna morali excludente omnem prudentem dubitationem & formidinem, quod illa propoſitio ſit revelata.

Hinc omnes ſufficienter inſtructi credere poſſunt & debent Fide divina Eccleſiam Romanam eſſe veram Chriſti Eccleſiam; quia credibiliter revelatum eſt Eccleſiam illam eſſe veram Chriſti Eccleſiam, quæ eſt Una, Sancta, Catholica & Apoſtolica; & evidens eſt evidentia ſaltem magna morali ſolam Eccleſiam Romanam eſſe talem.

Item eſt de Fide, Conc. Trident. v. g. eſſe Concilium Oecumenicum; quia credibiliter revelatum eſt Eccleſiam eſſe infallibilem in agnoſcenda vera regula viſibili ſuæ Fidei: nam revelatum eſt Eccleſiam eſſe infallibilem circa omnia quæ pertinent ad Fidem & bonos mores, cum

sit columna & firmamentum veritatis, 1. Tim. 2. in qua infallibilitate continetur infallibilitas in agnoscenda vera regula visibili Fidei, alioqui Ecclesia errare posset in ipso Fidei fundamento. Et aliunde evidens est evidentia saltem magna morali Ecclesiam agnoscere Concilium Tridentinum ut regulam suæ Fidei, ideoque ut legitimum Concilium Generale.

§. IV.

Dico 4. Propositio legitime deducta ex majore universali omnino certa, non revelata, & ex minore credibiliter revelata, est de Fide, & credi potest Fide divina.

Prob. Quia talis propositio est sufficienter revelata, & sufficienter innotescit ut revelata a Deo. Ergo est de Fide, & credi potest Fide divina.

Prob. 1. *Pars anteced.* nempe quod sit sufficienter revelata a Deo 1. *Sic*: qui cognoscit connexionem, quam habent duæ propositiones inter se, & revelat unam, revelat etiam alteram virtualiter & æquivalenter, ut credatur propter ejus testimonium. Nam qui affirmat aliquid secundum se, hoc ipso censetur affirmare id omne sine quo illud esse non potest, & esse non posse probe scit affirmans. Atqui Deus perfectissime cognoscit connexionem quam propositiones habent inter se. Ergo cum Deus unam propositionem revelat, revelat etiam alias cum ea connexas, revelat; inquam, æquivalenter & sufficienter, ut credatur propter ejus testimonium.

2. Illud est sufficienter a Deo revelatum, quod Deus vult haberi verum vi sui testimonii, Atqui Deus revelans aliquam propositionem, vult haberi veram vi sui testimonii omnem aliam propositionem cum ea necessario connexam. Ergo sufficienter revelata est a Deo omnis propositio necessario connexa cum alia expresse a Deo revelata, qualis est conclusio, de qua agitur. *Prob. min.* Nam Deus aliquid revelans vult haberi pro vi sui testimonii id omne cujus veritas connexa est cum veritate sui testimonii: cum non possit esse verum Dei testimonium, nisi sit verum id omne quod est connexum cum veritate testimonii divini: Nec proinde Dei testimonium haberi potest verum, nisi etiam habeatur verum id omne; quod connexum est cum ejus veritate. Jam vero cum Deus propositionem aliquam revelat, veritas testimonii ejus connexa est cum veritate propositionum connexarum, cum illa propositione expresse revelata.

3. Illud est sufficienter revelatum, quod ab Ecclesia proponi potest, & proponitur ut revelatum a Deo & Fide credendum: nam Ecclesia non condit novas revelationes, quæ nempe antea factæ non sunt, sed tantum revelationes prius factas explicat, applicat & extendit ad ea omnia quibus conveniunt. Atqui Ecclesia proponit ut revelatas & Fide credendas propositiones legitime deductas ex propositione universali omnino certa, licet non revelata, & ex minore revelata credibiliter. Ergo hujusmodi propositiones sunt sufficienter revelatæ & credi possunt de Fide divina *Prob. min.* Nam Ecclesia proponit ut Fide divina credendum, ideoque ut revelatum a Deo, quod omnia & singula peccata mortalia, quorum memoria post diligens & debitum examen habetur, declarari debent in Sacramento Pœnitentiæ, ut patet ex Conc. Trid. sess. 14. can. 7. hoc autem proponit quia credibiliter revelatum est, Sacramentum Pœnitentiæ institutum fuisse a Christo ad modum judicii rite exercendi; & aliud lumine naturali certum est, incognita causa judicium rite exerceri, & sententiam proferri non posse, ut patet ex cap. 5. ejusdem sessionis. Item Ecclesia proponit ut Fide credendum, quod confessio sacramentalis facienda sit Sacerdoti habenti jurisdictionem, & nullius momenti eam esse absolutionem, quam Sacerdos in eum profert, in quem ordinariam aut delegatam non habet jurisdictionem. Hoc autem proponit Fide credendum, quia Deus credibiliter revelavit Sacramentum Pœnitentiæ institutum esse ad modum judicii, & aliunde constat naturam & rationem judicii exigere, ut sententia in subditos dumtaxat feratur, ut patet ex Conc. Trident. sess. 14. cap. 7. adjuncto cap. 5.

Secunda pars antecedentis patet. Nam propositio, de qua agitur, per principium omnino certum innotescit ut revelata mediate a Deo ideoque sufficienter innotescit, ut Fide divina credatur: siquidem certo innotescit, ita ut excludatur omnis formido prudens oppositi.

Obj. 1. Propositio, de qua agitur, v.g. hæc (*Christus est risibilis seu risivus*,) quæ deducitur ex hac propositione universali omnino certa (*omnis homo est risibilis*) & ex ista propositione particulari revelata (*Christus est homo.*) Hæc, inquam, conclusio non est

est revelata formaliter nequidem implicite. Ergo non potest credi Fide Divina.

Resp. Nego conseq. Quia ut propositio credatur Fide divina, sufficit quod sit revelata virtualiter & mediate, mediante scilicet alia propositione revelata. Nam tunc talis propositio necessariam habet connexionem cum veritate alicujus revelationis credibilis. Quod autem habet necessariam connexionem cum veritate alicujus revelationis credibilis, tam est dignum assensu super omnia firmo propter revelationem illam, quam si esset revelatum formaliter, nam tunc revelatum est virtualiter & equivalenter, seu habet virtutem revelati formaliter & immediate, eique æquivalet in ordine ad obtinendum assensum super omnia firmum propter testimonium Dei.

Inst. Propositio, de qua agitur, v. gr. hæc (*Christus est risibilis*) non est magis revelata, quam hæc major ex qua deducitur, nempe (*omnis homo est risibilis.*) ergo.

Resp. Nego ant. Nam est revelata mediate & virtualiter, ideoque sufficienter, hoc ipso quod habet necessariam connexionem cum veritate minoris revelata. Unde talis conclusio per minorem non revelatam innotescit tantum ut revelata, quatenus per illam evidenter innotescit, & habet necessariam connexionem cum minore revelata.

Porro præmissæ non sunt motivum assentiendi tali conclusioni, sed se habent tantum respectu assensus conclusioni datus, ut sufficiens revelationis applicatio ad illam, & assensus ille Fidei habet pro motivo solam revelationem, cujus veritas cum veritate talis conclusionis necessario connexa est.

Obj. 2. Assensus datus propositioni, de qua agitur, fundatur in certitudine actus, quo creditur major non revelata. Ergo non habet certitudinem Fidei, nam ædificium non potest esse firmum suo fundamento.

Resp. Nego antec. Nam assensus ille fundatur in sola auctoritate Dei revelantis, & solum supponit assensum majoris non revelatæ, ut sufficientem applicationem revelationis ad conclusionem, sine qua applicatione voluntas non posset imperare intellectui, ut firmissime assentiatur conclusioni propter auctoritatem Dei revelantis.

Corollarium.

Ex dictis collige, omnem propositionem legitime deductam ex una præmissa revelata credibiliter, & ex altera non revelata sed omnino certa, ideoque evidente evidentia, vel metaphysica, vel physica, vel magna morali esse de Fide, & credi posse Fide divina, imo debere, saltem accedente definitione vel precepto Ecclesiæ; & seclusa definitione Ecclesiæ non posse negari aut in dubium revocari, & credi debere implicite, nempe actu quo creduntur omnia a Deo revelata. Nam (ut probatum est) omnis ejusmodi propositio est revelata vel formaliter implicite, vel saltem virtualiter, & eam esse revelatam certum est certitudine excludente omnem formidinem prudentem. Quare hoc ipso quod de Fide est unum è duobus contradictoriis vel contrariis esse verum, quia scilicet credibiliter revelatum est, ut verum, hoc ipso etiam de Fide est alterum esse falsum, quia hujus falsitas habet necessariam & evidentem connexionem cum veritate revelationis, qua ejus contradictorium vel contrarium credibiliter revelatum est, ut verum; ac proinde Fide divina credi potest esse falsum propter eamdem revelationem, propter quam illud Fides divina creditur esse verum.

Quod si præmissa non revelata sit solum probabilis, non vero certa, tunc conclusio est solum probabiliter de Fide quoad se, ideoque credi non potest Fide divina. Nam credi non potest assensu super omnia firmo propter revelationem præmissæ revelatæ, quia non constat sufficienter eam esse revelatam.

ARTICULUS VI.

Utrum objectum materiale Fidei successu temporis creverit?

Nota 1. Quamvis objectum materiale Fidei complectatur omnes omnino veritates revelatas; tamen hic agitur tantum de articulis Fidei, quæ sunt veritates per se & ex primaria Dei intentione revelatæ; & veluti corpus ac substantiam Fidei nostræ constituunt. Cæteræ veritates revelatæ dicuntur tantum per accidens & ex secundaria Dei intentione revelatæ.

Nota 2. Objectum materiale Fidei crescere potest simpliciter, vel secundum quid. Crescit simpliciter dum aliquid de novo revelatur a Deo. Crescit secundum quid; vel cum revelatio olim facta a Do, sed obscura, explicatur per infallibilem interpretem, vel cum revelatio olim a Deo facta, per legitimam auctoritatem extenditur & applicatur ad singularia objecta, quæ in ea continentur, sive formaliter, sive virtualiter; vel etiam cum olim a Deo facta reve-

revelatio, sed controversa, per infallibilem controversiarum judicem certificatur. Hinc objectum materiale Fidei crescere potest secundum quid tribus modis, nimirum; per majorem explicationem revelationis obscuræ; per extensionem, seu applicationem revelationis ad particularia sub ea contenta; & per certificationem revelationis controversæ.

Nota. 3. Certum est Ecclesiam habere potestatem explicandi, applicandi, & certificandi revelationes omnes divinas scriptas & non scriptas. Tum quia Ecclesia sæpe hac potestate usa est in suis decretis & definitionibus. Tum quia hæc potestas necessaria est ad bonum Ecclesiæ; nam sine illa dirimi non possunt controversiæ, quæ circa res Fidei oriuntur, nec vitari errores, nec extingui schismata.

Nota 4. Ecclesia nihil unquam definivit Fide divina credendum, quod in revelationibus olim a Deo factis, aliqua ratione non contineretur secundum verum illarum sensum, ut patet ex perpetua ipsius Ecclesiæ praxi.

Dico. 1. Objectum materiale Fidei nostræ, etiam quoad articulos Fidei, ab Adamo usque ad Christum & Apostolos inclusive, crevit simpliciter.

Prob. Quia Deus multa successive revelavit Adamo, Abrahamo, Moysi, Davidi, & aliis Prophetis; & in novo Testamento multa successive revelata sunt per Christum & Apostolos. Atqui inter hæc successive revelata, multa sunt per se & ex primaria Dei intentione revelata; qualia sunt v. g. sacramenta & sacrificia legis veteris & Evangelicæ, quædam præcepta mere positiva divina. Ergo:

Obj. S. Thomas, 2. 2. q. 1. art. 7. docet objectum materiale Fidei ab Adamo non crevisse quoad substantiam articulorum Fidei, sed solum quoad explicationem.

Resp. Solum vult articulos Fidei non crevisse secundum substantiam confuse & generice sumptam: At non loquitur de substantia articulorum Fidei adæquate unicuique propria & speciatim revelata. Nec loquitur de mera & simplici explicatione, quæ sit tantum declaratio, vel extensio & applicatio, sed de explicatione, quæ sit nova propositio & revelatio distincta ab omni alia propositione & revelatione prius facta.

Dico. 2. Objectum materiale Fidei a tempore Christi & Apostolorum non crevit simpliciter quoad articulos Fidei.

Prob. Quia objectum materiale Fidei quoad articulos crescere non potuit a tempore Apostolorum nisi per definitionem Ecclesiæ. Atqui per illam definitionem Ecclesiæ non crevit simpliciter. Nam Ecclesia non condit, nec proponit novas revelationes: & nihil definit nisi aut explicando revelationes olim factas, aut extendendo revelationes olim factas ad objecta particularia in illis formaliter, implicite aut virtualiter contenta, aut certificando traditiones divinas.

Obj. Deus a tempore Apostolorum aliqua etiam publice revelavit: sic per miracula publice facta attestatus est eximiam aliquorum sanctitatem, &c. ergo.

Resp. Nego conseq. nam veritates illæ de novo revelatæ aut non sunt nisi extensio articuli antea per Christum vel Apostolos revelati, aut non pertinent ad corpus & substantiam Fidei.

Dico. 3. Ex tempore Apostolorum articuli Fidei creverunt secundum quid, saltem respectu multorum Fidelium, qui articulos aliquos explicite non credebant ante varias definitiones Ecclesiæ.

Prob. Quia ex tempore Apostolorum, occasione hæresum Ecclesia per varias definitiones explicuit, vel extendit revelationes ad aliqua objecta particularia, quæ pertinent ad corpus & substantiam Fidei, explicite credenda Fide divina.

Obj. Ecclesia non condit novos articulos. Ergo nil definit de novo credendum.

Resp. Ecclesia non condit quidem Fidei articulos novos simpliciter, & adæquate distinctos ab articulis olim a Christo revelatis. At condit Fidei articulos novos secundum quid, nimirum articulos prius revelatos explicando, aut extendendo, aut certificando.

ARTICULUS VI.
De Symbolis Fidei.
§. I.
De Symbolo Apostolorum.

Nota. 1. Nomine Symboli Fidei intelligitur brevis summa continens explicite præcipuos Fidei articulos, estque nota utilis ad dignoscendos veros fideles ab aliis, si nempe recte intelligatur. Quadruplex in Ecclesia Symbolum receptum est, scilicet Apostolicum, Nicænum, Constantinopolitanum, & Athanasianum; nulla est controversia circa Symbolum Nicænum, quod

nempe

nempe a Concilio Nicæno I. adversus Arianos conditum est; neque etiam circa Symbolum Constantinopolitanum, quod est ipsummet Symbolum Nicænum auctum contra Macedonianos.

Nota. 2. Symbolum, quod Apostolicum dicitur fuisse ab Apostolis conditum, negarunt Erasmus, Calvinus, & post eos passim Calvinistæ, quibus consentit Dupin. Non negant illi quidem Symbolum illud continere Doctrinam ab Apostolis viva voce vel scripto prædictam; at nolunt formulam illam, sub qua articuli Symboli adornantur ac summarie colliguntur, fuisse ab Apostolis compositam ac digestam.

Dico. Symbolum, quod dicitur Apostolorum, revera ab ipsis Apostolis non solum quoad Doctrinam in eo contentam, sed etiam quoad formulam sub qua ordinatur compositum est.

Prob. 1. Quia hic est & semper fuit consensus omnium Fidelium, contra quem non nisi temerarie sentitur. Nec ante Erasmum & Calvinum nemo reperitur inter authores Ecclesiasticos, qui vel minimum circa id dubium moverit.

Prob. 2. Ex Patribus, qui ante sæculum sextum floruere; nam non negant adversarii hanc post quintum sæculum communem fuisse Patrum & authorum Ecclesiasticorum sententiam. S. Irenæus, lib. 1. adversus hæreses, cap. 2. *Ecclesia per universum orbem usque ad fines terræ seminata, & ab Apostolis & a Discipulis eorum accepit eam Fidem, quæ est in unum Deum Patrem omnipotentem*. Per posteriora verba manifeste intelligit Symbolum Apostolorum, quod iisdem verbis incipit, & patet etiam ex iis quæ subjicit Tertul. l. de virgin. c. 1. *Regula Fidei una omnino est sola, immobilis & irreformabilis, credendi scilicet in unicum Deum omnipotentem, mundi conditorem & Filium ejus Jesum Christum, &c.* Per regulam Fidei intelligit sane eam, quæ tradita est ab Apostolis. Nam, lib. de præscript. c. 37. ait: *in ea regula incedimus, quam Ecclesia ab Apostolis, Apostoli a Christo, Christus a Deo tradidit*. Lucifer Calaritanus, l. 2. adversus Constantium Imper. loquens de Symbolo, appellat illud *formam disciplinæ & regulam Fidei per Apostolos traditam*. Non potuit autem sic tradi nisi sub quadam formula digesta in certos articulos. S. Ambr. l. 1. Epist. 7. ad Siricium Papam, ait *credatur Symbolo Apostolorum, quod Ecclesia Romana intemeratum semper custodit & servat*, & serm. ult. de jejunio Eliæ. *Ista autem ipsa clavis, quam Fidem dicimus, videamus quemadmodum solida sit. Arbitror illam duodecim artificum operatione conflatam. Duodecim enim Apostolorum Symbolo Fides sancta concepta est, qui veluti periti artifices in unum convenientes, clavem suo consilio conflaverunt. Clavem enim quandam ipsum Symbolum dixerim per quam reserantur diaboli tenebræ, ut lux Christi adveniat*. S. Hieron. Epist. 61. ad Pammach. *in Symbolo Fidei Spei nostræ, quod ab Apostolis traditum, non scribitur in charta & atramento, sed in tabulis cordis carnalibus, post confessionem Trinitatis & unitatem Ecclesiæ, omne Christiani dogmatis Sacramentum carnis resurrectione concluditur*: his ultimis verbis non excluditur, imo implicite continetur vita æterna, utpote inseparabilis a beata resurrectione. Rufinus, in præfatione expositionis Symboli hanc veritatem clare testatur, & asserit a majoribus traditam esse. S. Cœlestinus I. in Epist. ad Nestorium hoc Symbolum vocat *Symbolum ab Apostolis traditum*.

Omitto multos authores quinti sæculi, ut Cassianum, Chrysologum, &c. Non prætermittam tamen S. Leonem Magnum, qui, Epist. 13. ad Pulcheriam Augustam ait: *ipsius Catholici Symboli brevis & perfecta Confessio, quæ duodecim Apostol. totidem est signata sententiis*.

Prob. 3. Ex hac regula S. Aug. tradita, l. 4. de Bapt. c. 24. *quod universa tenet Ecclesia, nec Conciliis institutum, sed semper retentum est, non nisi authoritate Apostolica traditum rectissime creditur*. Atqui illud Symbolum universa a primis etiam sæculis tenet Ecclesia, nec ullum proferri potest Concilium, a quo institutum sit. Ergo merito creditur ab Apostolis traditum esse.

Prob. 4. Ratione. Incredibile est omnino Ecclesiam trecentis annis extitisse absque aliqua compendiaria Fidei formula, cujus ope & rudiores facilius instruerentur, eorumque memoria juvaretur in retinendo Fidei Doctrinam; & servaretur simulque demonstraretur Fidei unitas in omnibus Fidelibus longe lateque diffusis. Si autem prioribus Ecclesiæ sæculis fuit aliqua ejusmodi formula, certe ea solis Apostolis tribui potest. Nam 1. præter illos nullus ejus Author cum fundamento assignari potest: 2. Irenæus, Author horum temporum meminit regulæ Fidei ab Apostolis traditæ,

quo nomine nil aliud quam Symbolum quoddam significari potuit, si quod suo tempore extabat. 3. Patres his temporibus proximi constanter attestantur alicui Symbolo ab Apostolis tradito, quod in universa Ecclesia receptum esset.

Obj. 1. Si Symbolum istud fuisset ab Apostolis compositum, 1. Lucas hoc retulisset in Actis Apostolorum. 2. Symbolum illud esset pars scripturæ sacræ. 3. Patres priorum sæculorum hoc adhibuissent contra hæreticos. Quæ tamen omnia falsa sunt.

Resp. Nego sequel. Nam 1. ex S. Hier. Lucas *multa Historiographi licentia prætermisit*; nec omnia ab Apostolis facta & dicta scripsit: sic v. g. non meminit Evangelii a Matthæo scripti. 2. Symbolum Apostolorum non fuit ab Apostolis scripto conditum, sed solum viva voce, ut testantur Hieronymus & Rufinus, & S. Petrus Chrysologus, serm. 62. ac proinde reponi non potuit in canone sacræ scripturæ. 3. Patres, in suis disputationibus cum hæreticis hoc Symbolum non omiserunt, dum dixerunt regulam Fidei, quam adversus illos proferebant, fuisse ab Apostolis traditam. Præterea hæreticos impugnare solebant ex Scriptura, quam fere solam hæretici in probationem admittebant, & quæ Symboli articulos clare continet, unde opus non erat hæreses confutare ex hoc Symbolo.

Obj. 2. Si Symbolum fuisset ab Apostolis conditum, eo ordine & ea forma quibus in Ecclesia recitatur, non fuisset tanta varietas in illo Symbolo prout in usu fuit in variis Ecclesiis, falsum conseq. Ergo.

Resp. Varietas, quæ in variis Ecclesiis extitit, ea fere tota est quoad voces tantum, eodem sensu retento; & in aliquibus Symbolis aliqua adjuncta sunt ad majorem explicationem propter novas hæreses quæ exortæ sunt, & in aliis aliqua pauca prætermissa sunt, quæ tamen implicite in aliis articulis continentur. Quod minime mirum videri debet: nam cum illud Symbolum primitus in una lingua, puta Hebraica seu Syriaca; viva voce compositum, postea fuerit a singulis Apostolis ad varias Ecclesias delatum, a quibus Ecclesiis diu sola orali traditione, non scripto, fuit asservatum, & postea in diversas linguas translatum; qui fieri potuisset, ut non aliquam mutationem passum sit. In Ecclesia vero Romana Symbolum Apostolicum ea forma & ordine & iis plane sententiis semper recitatum & servatum fuit, quibus ab Apostolis conditum est, ut testantur S. Ambrosius & Rufinus, locis supra laudatis.

Obj. 3. In hoc Symbolo ut nunc recitatur, Ecclesia appellatur Catholica, sed tempore Apostolorum sic appellari non potuit. Ergo.

Resp. Nego min. Nam cum ex Christi præcepto Evangelium prædicandum esset omni creaturæ, & Apostoli scirent Christi Ecclesiam brevi per totum orbem diffundendam esse, recte tunc poterant illam vocare Catholicam, cum talis esset potentia proxima, quod enim tale est potentia proxima, sic idem vocari potest secundum usum hominum, præsertim cum parum pro nihilo reputatur. Sic qui optimam hæreditatem brevi certo consecuturus est, jam tum dicitur opulentus.

§. II.
De Symbolo: quod vulgo dicitur S. Athanasii.

Quamvis Symbolum illud in Ecclesia recitetur sub nomine S. Athanasii, Concilium Toletanum IV. anno 633. Fidei confessionem edidit, in qua aliqua ex isto Symbolo descripta videntur, & Synodus Augustodunensis, anno 1170. celebrata, illud Symbolum Athanasio tribuat, quamvis graves aliquot authores, quorum aliqui decimo sæculo floruerunt, imo S. Thomas & Theologi communiter illud S. Athanasio adscribant, imo licet Eugenius IV. in decreto instructionis Armenorum idem Symbolum Athanasio tribuat, non desunt tamen viri eruditi qui negent illud re vera a S. Athanasio scriptum aut editum esse his adducti rationibus.

1. Quia neque Athanasius neque ulli authores coævi, aut qui ante septimum seculum scripserunt, hujus Symboli meminerunt. Greg. Naz. asserit quidem Fidei confessionem fuisse ab Athanasio oblatam Joviniano Imper. sed contendit illam confessionem nil aliud esse nisi Epistolam synodicam ab Athanasio ad Jovinianum scriptam nomine omnium Episcoporum Ægypti, Thebaides, & Lybiarum.

2. Quia si Symbolum illud a S. Athanasio conditum fuisset, S. Cyrillus Alexandrinus, Concilia Ephesinum, & Chalcedonense illud procul dubio laudassent, cum hæresim Nestorianam & Eutichianam manifeste damnet, & S. Athanasii auctoritas semper apud Orientales plurimum valuerit: item Latini illud statim adhibuissent contra Græcorum errorem de processione Spiritus Sancti, quod

tamen

tamen nemo Latinus ante Gregorii IX. tempora præstitit.

3. Quia illud Symbolum desideratur inter opera Athanasii in antiquissimis & probatissimis codicibus manuscriptis.

4. Quia in hoc Symbolo hæreses post Athanasium ortæ, ut Nestoriana & Eutichiana ita diserte & expresse refutantur, ut ad illas non potuerit non intendisse author hujus Symboli.

5. Quia stylus hujus Symboli sapit authorem omnino latinum.

6. Quia S. Athan. in Epist. ad Antiochenses testatur se semper alienissimum fuisse a condenda nova professione seu formula Fidei, & contendit Symbolum Nicænum esse absolutissimum & pro illis temporibus sufficiens. Et vero inter alia ab eodem Athanasio & aliis Fidei Catholicæ defensoribus exprobratum fuit Arianis, & Semi-Arianis, quod novas ederent Fidei formulas præter Nicænam.

Ad argumenta seu testimonia in oppositum adducta respondent, prædictas Synodos & prædictos authores deceptos fuisse falsa inscriptione nominis Athanasii, quam habebat illud Symbolum in codicibus in quos inciderant; nec unquam suscepisse examinandum, utrum Symbolum illud revera Athanasii esset, præsertim cum scirent Doctrinam hujus Symboli in operibus Athanasii contineri, nec referre ad auctoritatem ejusdem Symboli communi Ecclesiæ consensu comprobati, sive dicatur habere Athanasium authorem, necne.

Jam vero qui sic sentiunt, inter se dissident de vero authore hujus Symboli. Multi ex illis existimant hoc Symbolum a Vigilio quodam Taplensi in Africa Episcopo, qui sub finem quinti sæculi floruit, editum fuisse sub nomine Athanasii, eo quod summam Athanasianæ fidei vere contineret, & ne quisquam Africanorum Episcoporum de condito hoc Symbolo in suspicionem apud Arianos veniret, ac propterea sæviente tunc Vandalorum persecutione in certum vitæ discrimen adduceretur. Idem ipse Vigilius dialogum quendam adversus Arianos & alios hæreticos sub nomine ejusdem Athanasii composuit, ut testatur ipse Vigilius in sua præfatione cujusdam dialogi quem conscripserat.

Ut ut sit de Authore hujus Symboli, constat apud omnes. 1. Illud esse certissimam Fidei regulam, cum illud Ecclesia approbaverit, & proposuerit omnibus Fidelibus credendum, suisque ministris præceperit, ut illud diebus Dominicis in officio diei recitarent: unde etsi constaret esse Athanasii, non ideo majorem haberet auctoritatem. 2. Doctrinam hujus Symboli totam quoad sensum contineri in operibus S. Athan. 3. Hanc quæstionem esse meri facti personalis, nullatenus cum Fidei dogmate connexi, nec ad Fidei doctrinam pertinentis.

ARTICULUS VII.

Utrum admittenda sit distinctio articulorum Fidei fundamentalium & non fundamentalium a recentioribus hæreticis inventa?

Nota. 1. Admitti quidem potest in sensu Catholico distinctio articulorum fundamentalium, & non fudamentalium, imo debet, si per articulos fundamentales intelligantur illæ veritates revelatæ, quarum Fides explicita necessaria est necessitate medii ad salutem, hoc est, quæ necessario debent credi explicite ad salutem consequendam: per articulos vero non fundamentales intelliguntur veritates a Deo revelatæ, quarum Fides explicita non est necessaria necessitate medii ad salutem, quarum proinde ignorantia invincibilis non impediat salutis consecutionem. Nam revera sunt aliquæ veritates a Deo revelatæ, quarum Fides explicita omnibus necessaria est necessitate medii ad salutem, qualia sunt Mysteria Trinitatis & Incarnationis; & sunt aliæ quarum Fides explicita est tantum necessaria necessitate præcepti, imo & aliæ quas sufficit credere implicite, nempe in Fide generali qua creditur quidquid Deus revelavit, & Ecclesia credit, qualia sunt quædam facta hominum, & circumstantiæ illorum, quæ in Scripturis narrantur.

Verum recentiores hæretici per articulos fundamentales intelligunt certos quosdam articulos: quos credere necessarium sit & sufficiat ad salutem consequendam, & ad tenendam Fidei atque Ecclesiæ Catholicæ unitatem: ita ut liberum sit ad salutem, & ad Fidei & Ecclesiæ unitatem aliis articulis dissentire, non obstante qualibet Ecclesiæ & Conciliorum generalium definitione cognita. Sed in assignandis illis articulis fundamentalibus inter se dissentiunt: nam hos alii ad pauciora Fidei dogmata restringunt, & alii ad plura extendunt, nempe ad ea omnia, quæ in Symbolo Apostolorum & Decalogo continentur.

Nota 2. E Secta Protestantium; Calvinista-

statum præsertim, hanc articulorum fundamentalium distinctionem admittentium prognati sunt Tolerantes, & Indifferentes. Tolerantes ii sunt, qui volunt in Fide quidvis tolerari debere, modo Reipublicæ bono & legi naturali non adversetur: quales plurimi nunc sunt in Hollandia & Anglia: indifferentes ii sunt qui docent unicuique in ea permanendum Religione & Fide, in qua natus est.

Tolerantium dux fuit quidam Episcopus Sectæ Calvinisticæ minister apud Trajectum: Indifferentium vero dux primarius fuit Spinosa Ethnico-Judæus apud Batavos. Tolerantium errorem passim nunc sectantur Sociniani eo quod sperent sub illius tolerantiæ præsidio facilius sectam suam propagatum iri.

Dico. Distinctio articulorum Fidei fundamentalium, & non fundamentalium a recentioribus hæreticis efficta, multiplici ex capite rejici debet.

Prob. 1. Quia, Ex Scriptura, quæ secundum hæreticos est unica rerum credendarum regula, nullatenus probari potest hæc distrinctio, ut objectionum solutione patebit.

2. Nemo salvari potest sine vera Fide, ex Marc. c. ult. *qui non crediderit, condemnabitur*, &, Heb. 11. *sine Fide impossibile est placere Deo;* atqui ex Apostolo, Ephes. 4. vera Fides est una, sicut unus Deus est, unus Dominus, & unum Baptisma: *unus Dominus, una Fides, unum Baptisma*: & ea esse non potest in tot Sectis de Doctrina Fidei & de rebus revelatis dissidentibus. Ergo.

3. Ex Patribus qui docent quoslibet hæreticos esse extra viam salutis, pro omnibus sit S. Ignatius Martyr, Epist. ad Philadelph. ubi ait: *si quis hæreticos secutus fuerit, hæres regni cœlorum non erit*.

3. Si valeret hæc distinctio, homo eximeretur ab obligatione credendi multa quæ Deus revelavit ut crederentur: imo posset iis, etiam salva Fide, ad salutem necessaria dissentire; nam ad Fidem & salutem sufficeret credere solos articulos fundamentales, aliis contemptis, & sic multæ revelationes divinæ impune contemni possent, quod est absurdum.

5. Si vera est hæc distinctio, vel homines salutem extra veram Christi Ecclesiam consequi possunt contra Scripturam & Traditionem, vel vera Christi Ecclesia coalescit ex sectis omnino diversis in Fide, & quæ se mutuo anathemathizent, quod omnino falsum est: nam vera Christi Ecclesia est una unitate Fidei, & corporis moralis; & notorie hæretici non sunt de corpore Ecclesiæ, ut suo loco probabitur.

6. Omnis hæreticus salvari non potest in sua hæresi. Nam ex Apostolo, *subversus est, & delinquit*, & si notorius sit, jam non est de vera Christi Ecclesia, cum ab ipsis primis Pastoribus vitari debeat, juxta illud, ad Tit. c. 3. *hæreticum hominem post unam & secundam correptionem devita: sciens, quia subversus est & delinquit*. Idem docent Patres Pro omnibus sit S. Aug. lib. contra Petilianum; c. 6. ubi ait: *nihil prodest hæreticis ad salutem, quod extra Ecclesiam verum Baptismum per ignorantiam & tradunt & tenent*; sed qui dissentit cuicumque veritati a Deo revelatæ, & sufficienter propositæ ut revelatæ, est hæreticus. Ergo qui dissentit cuicumque veritati a Deo revelatæ & sufficienter propositæ, salvari non potest quandiu dissentit. Ergo falsum est aliquas esse veritates a Deo revelatas, quæ credi non debent ad salutem consequendam. Ergo falsa est distinctio articulorum fundamentalium, &c.

7. Romana Ecclesia secundum adversarios, admittit omnes articulos Fidei fundamentales. Ergo in ea quisque salutem consequi potest. Ergo hæretici non potuerunt sine gravi crimine se ab ea separare, & tenentur in eam ingredi,

8. Qui Ecclesiæ aliquid definienti vel præcipienti non obtemperant, tanquam Ethnici habendi sunt; ideoque sunt extra salutis viam, juxta illud Christi Matth. 18. *si Ecclesiam non audierit, sit tibi sicut Ethnicus*.

9. Denique semper in vera Christi Ecclesia, nempe Catholica, omnes qui quodcumque dogma Fidei a primis Ecclesiæ pastoribus definitum rejicere, semper habiti sunt extra viam salutis & veram Ecclesiam, & a Conciliis generalibus extra Ecclesiam ejecti sunt.

Solvuntur objectiones.

Obj. 1. Jo. 17. Christus dicit: *hæc est autem vita æterna, ut cognoscant te, solum verum Deum, & quem misisti Jesum Christum*. Ergo Fides horum duorum articulorum ad salutem sufficit, & sic soli sunt fundamentales.

Resp. Nego conseq. Nam etiam ad salutem necessaria est Fides in Spiritum sanctum; neque hoc a Christianis negari potest. Præterea Sociniani profitentur se hæc duo credere, nempe divinitatem Patris, & missio-

missionem Christi, & tamen juxta adversarios saltem plerosque non retinent omnes articulos Fidei fundamentales, ideoque sunt extra viam salutis.

Obj. 2. Inter primos Christianos fuit olim dissensio de quibusdam articulis Fidei, v. g. circa obligationem legis Mosaicæ, & tamen nemo æstimavit eos, qui illam obligationem tenebant, ideo amisisse Fidei essentiam, quæ ad salutem sufficeret. Ergo tunc agnoscebatur dari articulos non fundamentales in sensu Protestantium, nempe quos liberum esset, & quibus liceret salva Fidei essentia & ipsa salutis dissentiri.

Resp. Post Concilii Hierosolymitani definitionem nemo primorum Fidelium existimavit licere salva Fidei & spe salutis obligationem cæremoniarum legalium tueri, aut cum iis; qui hanc obligationem pertinaciter tuerentur, communionem habere. Quare falsum est, tunc Fideles sensisse extare articulos Fidei, quibus dissentire liceret non obstante Ecclesiæ definitione.

Obj. 3. Omnis Christianus in omni secta salvari potest, quamvis erret in multis articulis Fidei, modo tamen bona Fide in iis erret, & aliunde Christum redemptorem agnoscat. Ergo revera dantur articuli Fidei fundamentales & non fundamentales.

Resp. Nemo Christianus adultus sine Fide explicita Incarnationis & Trinitatis salvari potest; nam hæc Fides necessaria est necessitata medii, ut supra probatum est. Imo nemo Christianus salutem consequi potest, nisi credat saltem implicite omnes alias veritates a Deo revelatas & sufficienter ab Ecclesia propositas ut revelatas, & credat quidquid Ecclesia credit, ita ut nulli dogmati ab Ecclesia definito ut vero, scienter dissentiat. Unde falsum est dari dogmata Fidei a vera Christi Ecclesia definita quibus liceat dissentire salva salute: nam, ut testatur Christus, Matth. 18. qui Ecclesiam non audit, haberi debet tanquam Ethnicus, qui sane est extra viam salutis.

Inst. Catholicus non obstante ignorantia vel errore circa multos Fidei articulos salvari potest. Ergo idem est de aliquo Sectario.

Resp. Nego conseq. Disparitas est, quia Catholicus omnis, non obstante errore circa multa dogmata quæ non sunt creditu necessaria necessitate medii, credit generatim quidquid Ecclesia credit, & credendum proponit: & sic credit totalem revelationem, prout ab Ecclesia proponitur, & semper paratus est suos errores deponere, ubi Ecclesiæ ei Doctrina proponetur; unde vi illius dispositionis animi habet Fidem quamdam implicitam dogmatum illorum quæ ignorat. At Sectarius non credit quidquid Ecclesia Catholica credit & credendum proponit, nec eam gerit animi dispositionem, vi cujus vere dicatur habere Fidem implicitam eorum articulorum quos ignorat, vel in quibus errat. Nam secundum suæ sectæ principia omnem revelationem divinam ad trutinam proprii judicii & interpretationis exigit, nec agnoscit veram Christi Ecclesiam esse regulam credendorum.

Obj. 4. Inter res revelatas multæ sunt quæ videntur parvi vel nihili referre ut credantur v. g. quod Apostoli fuerint duodecim, &c. Ergo in ejusmodi rebus, licet quidlibet sentire salva Fide & salute. Ergo, &c.

Resp. Nego anteced. Nam summa Dei revelantis auctoritas exigit, ut homines quaslibet res a Deo revelatas firmissime credant: nec sine summa divinæ auctoritatis injuria dici potest parvi aut nihili referre, ut credantur necne quæ Deus revelavit, seu liberum esse iis assentire, vel disentire, quasi parvi vel nihili referat, quod Deus verum vel falsum locutus sit.

SECTIO II.

De objecto formali Fidei.

Objectum formale virtutis est ratio movens & inducens ad virtutem illam exercendam, sive est motivum cujusque virtutis proprium. Igitur objectum formale Fidei est id, quod cognitum & quatenus cognitum movet nos ad assentiendum rebus a Deo revelatis: unde idem est quod motivum Fidei.

ARTICULUS I.

Utrum revelatio divina sit in objecto formali Fidei?

Nota 1. Revelatio sumi potest late, & stricte. Revelatio late sumpta est productio effectus cujusvis manifesti naturaliter ducentis in cognitionem alterius se tali effectu demonstrantis. Talis est pro-

productio

ductio creaturarum ; ex quibus existentia Dei demonstratur.

Revelatio proprie ac stricte sumpta, de qua sola hic agitur, est manifestatio rei occultæ facta per productionem signi alicujus, quo revelans vult significare aliis id quod habet in mente. Quare revelatio plura importat, nempe actum intellectus, quo revelans cognoscit objectum; actum voluntatis, quo objectum & suam illius cognitionem vult signo aliquo manifestare; & manifestationem objecti & cognitionis ejus per signum aliquod factam, sive productionem signi manifestativi objecti & cognitionis ejus. Igitur revelatio Dei stricte sumpta, est actio Dei externa, seu Deo extrinseca, qua denuntiat creaturis intellectivis ea quæ habet in mente. Quæ quidem revelatio est vera locutionem locutio proprie est actio, qua ens intellectivum actus suos internos mentis aut voluntatis manifestat alteri enti intelligenti.

Hinc revelatio divina dividitur velut totum in partes in internam, & externam. Revelatio interna sunt actus interni revelantis, nempe cognitio objecti quod revelatur,& volutio manifestandi tale objectum ac cognitionem ejus. Revelatio externa est actuum internorũ manifestatio per signum aliquod externum revelãti.

Nota 2. Itaque Deus proprie revelat, quando signum aliquod producit ex intentione manifestandi veritatem alicujus objecti, & cognitionem quam habet de illa veritate. Hinc Deus proprie revelat & loquitur non solum cum per se, vel per Angelum aut hominem, vocibus humanis aut signis aliis externis instituto hominum significantibus utitur ad manifestandam veritatem aliquam, sed etiam cum per se mysterii alicujus cognitionem imprimit menti Prophetæ eo modo & cum iis caracteribus, ut Propheta intelligat hanc sibi cognitionem a Deo impressam esse ad manifestandum mysterium & cognitionem quam Deus habet de illo. Quare mundi productio non est proprie revelatio seu locutio Dei; quia non procedit a Deo ex intentione manifestandi ea quæ habet in mente, & obligandi ad illa firmissime credenda propter auctoritatem sui testimonii.

Dico. Revelatio divina adæquate sumpta, nempe interna & externa, est in objecto formali Fidei, sive est objectum formale Fidei, supple partiale.

Prob. 1. Ex Scriptura, Joann. 3. *qui accepit ejus testimonium, signavit quia Deus verax est*. Unde sic argumentor. Ex Scriptura qui credit Fide divina, dicitur accipere testimonium Dei. Atqui accipere testimonium Dei nihil aliud est, quam credere rebus a Deo revelatis propter testimonium Dei. Ergo qui credit Fide divina, assentitur rebus a Deo revelatis propter testimonium Dei. Ergo testimonium Dei est motivum seu objectum formale Fidei. Testimonium autem Dei est revelatio Dei adæquate sumpta, nempe interna & externa. Item, 1. Joan. c. 5. *si testimonium hominum accipimus, testimonium Dei majus est*. Id est, si propter testimonium hominum credimus ea quæ illi nobis testificantur, quanto magis nos propter testimonium Dei credere debemus ea quæ ipse nobis revelat? Ergo testimonium divinum seu revelatio divina adæquate sumpta est nobis motivum assentiendi per Fidem rebus a Deo revelatis.

Item, eodem cap. v. 16. dicitur: *qui credit in Filium Dei, habet testimonium Dei in se*. Habere autem testimonium Dei in se, est credere propter testimonium Dei, & ei interius adhærere tanquam motivo assensus. Ergo; Dei testimonium seu revelatio divina adæquate sumpta, est objectum formale Fidei.

Prob. 2. ratione. Quia Fides divina est actus, quo credimus Deo juxta illud Apostoli laudantis Fidem divinam Abrahæ, Rom. c. 4. *credidit Abraham Deo & reputatum est illi ad justitiam*. Atqui credere Deo est assentiri alicui veritati propter testimonium seu revelationem Dei veritates illas testificantis: sicut credere alicui homini est assentiri alicui objecto propter testimonium illius hominis. Ergo Fides divina est actus, quo assentimur veritatibus a Deo revelatis propter ejus revelationem, & consequenter revelatio est objectum formale, seu motivum Fidei divinæ, nam objectum formale seu motivum Fidei divinæ, est id propter quod assentimur rebus a Deo revelatis.

Præterea objectum formale Fidei humanæ est testimonium hominis qui putabatur verax. Ergo objectum formale Fidei divinæ est testimonium Dei veraci. Nam par est utriusque ratio.

Solvuntur objectiones.

Obj. 1. Actus, quo creditur revelatio divina propter motiva credibilitatis, est actu

actus Fidei divinæ. Sed revelatio divina non est motivum talis actus Ergo.

Resp. Nego maj. Nam actus, quo creditur revelatio divina præcise propter motiva credibilitatis, est tantum actus prudentiæ supernaturalis, qui necessario præsupponitur actus Fidei: At actus Fidei divinæ est is quo creditur revelatio divina propter se ipsam prout est virtualis & implicita revelatio sui ipsius, præsupposito judicio sufficienti de credibilitate revelationis. Hic autem actus Fidei est longe certior & perfectior actu, quo revelatio divina creditur immediate propter motiva credibilitatis.

Obj. 2. Credimus Fide divina Deum revelasse mysteria Fidei. At non credimus revelationem divinam propter aliam revelationem divinam, alioqui daretur processus in infinitum. Ergo.

Resp. Disting. min. Nam credimus revelationem divinam propter aliam plerumque, *conc. min.* nunquam, *nego min.* aliquando credimus revelationem divinam propter aliam revelationem posteriorem, qua Deus expresse revelat se aliquid revelasse. Sed tunc credimus illam posteriorem revelationem propter se ipsam ut in se virtualiter reflexam: unde non est processus in infinitum. Plerumque tamen credimus revelationem divinam propter se ipsam solam ut in se virtualiter reflexam, seu ut est virtualis & implicita sui ipsius revelatio.

Omnis quippe revelatio est virtualis & implicita sui ipsius revelatio. Nam cum Deus aliquid revelat, simul & invisibiliter revelat virtualiter & implicite se revelare; & revelatione externa utitur ex intentione non solum revelandi aliquid, sed etiam testandi se illud revelare. Et tenemur credere Fide divina & rem a Deo revelatam, & revelationem qua revelat.

Hinc tam hæreticus esset, qui negaret Deum revelasse mysterium Trinitatis, quam qui negaret ipsam Trinitatem, quamvis supponatur revelatio hujus mysterii non esse expresse revelata per aliam ulteriorem revelationem: quia nempe Deus revelando Trinitatem, hoc ipso virtualiter revelavit se revelare.

Obj, 3. Revelatio divina est extrinseca rei revelatæ: ergo non potest esse motivum eam credendi.

Resp. Nego conseq. Nam ut revelatio divina possit esse motivum credendi rem revelatam, sufficit quod necessariam connexionem habeat cum veritate rei revelatæ. Sic effectus est motivum judicandi existentiam suæ causæ, quamvis sit ei extrinsecus, quia effectus existens necessariam habet connexionem cum existentia suæ causæ.

Obj. 4. Non credimus Deum existere propter revelationem divinam. Ergo. *nego antec. probab.* Si crederemus Deum existere, quia revelavit se existere, crederemus Deum esse, quia est. Nam Deum revelare importat Deum esse. Absurdum conseq. Ergo.

Resp. Dist. sequel. maj. Crederemus Deum existere, quia est revelans, *conc. sequel. maj.* Quia est simpliciter & sine addito, *n. seq. maj.*

Dices. Hinc sequuntur multa absurda: nam,

I. Sequitur nos uno eodemque actu prius cognoscere Deum esse, quam cognoscamus Deum esse.

Resp. Sequitur tantum nos eodem actu prius cognoscere implicite Deum esse, credendo illum revelare, quam explicite cognoscamus Deum esse. Quod non est absurdum: nam recte quis judicat Petrum esse animal quia est homo, quamvis prius implicite cognoscat Petrum esse animal, judicando illum esse hominem, quam explicite cognoscat Petrum esse animal.

II. Sequitur idem per idem animal.

Resp. Cognoscitur idem per idem, sed non omnino: nam cognoscitur Deus esse, quia cognoscitur esse revelans. Deum autem esse, & esse revelantem, non sunt idem omnino: Deum enim esse revelantem plus dicit quam Deum esse. Jam vero non est absurdum idem cognosci per idem, sed non omnino: nam non est absurdus actus, quo judico Petrum esse animal quia est homo; & tamen hoc actu cognosco idem per idem, sed non omnino, quia esse hominem dicit aliquid plusquam esse animal.

III. Sequitur nos saltem natura prius cognoscere Deum revelare quam Deum esse. Sed hoc repugnat: nam prius est Deum esse quam Deum revelare, proindeque prius cognosci debet Deus ut existens quam ut revelans. Ergo.

Resp. Nego min. Itaque non repugnat, quod Deus prius cognoscatur revelare, quam explicite cognoscatur esse; quia cognitio nostra non semper sequitur ordinem naturæ. Nam sæpe prius natura cognoscimus id quod natura posterius est: sæpe

enim

enim id quod prius est cognoscimus per id quod posterius est, ut cum cognoscimus causam per effectum, v. g. existentiam Dei, per creaturas.

IV. Sequitur idem eodem actu bis cognosci.

Resp. Equidem cum credimus Deum esse quia revelavit se esse, tunc eodem actu idem bis credimus, sed diverso modo. Nam Dei existentiam semel credimus explicite in objecto materiali, & semel implicite in objecto formali: quod sane non est absurdum. Sic non est absurdum, quod quis judicet Petrum esse animal quia est homo, licet idem uno eodemque actu bis judicet, nempe Petrum esse animal, semel explicite & semel implicite; nam judicando Petrum esse hominem, simul implicite judicat eum esse animal. Igitur non est absurdum credere Deum esse quia dicit se esse: sicut non est absurdum homini Fide digno existenti in loco tenebricoso & dicenti se ibi esse, credere eum ibi esse quia ipse dicit.

Obj. 5. Saltem sola revelatio interna, non externa, ingreditur objectum formale Fidei. Ergo revelatio adæquate sumpta non est de tali objecto.

Resp. Nego anteced. Nam non solum revelatio interna, sed etiam externa est motivum assentiendi Fide divina rebus a Deo revelatis. Motivum enim assentiendi per Fidem divinam rebus a Deo revelatis, est testimonium Dei, ut probatum est. Testimonium autem Dei est complexum ex revelatione interna & externa, sicut testimonium hominum est complexum ex utraque. Nam testimonium Dei de aliqua veritate, non est solum cognitio divina illius veritatis, & volitio illam manifestandi; per hos enim solos actus Deus non testificatur, sed insuper requiritur signum manifestativum horum actuum, quod signum est ipsa revelatio externa. Et testimonium Dei necessario cum veritate rei revelatæ connexum est ratione externæ revelationis perinde ac ratione internæ, licet non eodem modo.

Inst. 1. Ad actū Fidei sufficit revelatio interna. Ergo non sola est objectum formale Fidei.

Resp. Nego antec. Sed utraque revelatio requiritur. Nam actus interni non possunt movere, nisi manifestentur per signum aliquod extrinsecum revelanti. Neque signum illud movere potest ad judicandam objecti veritatem, nisi fiat & cognoscatur fieri a revelante ex intentione manifestandi veritatem objecti, & cognitionem quam revelans habet de illa veritate.

Inst. 2. Revelatio externa non movet ad actum Fidei, sed est tantum conditio sine qua revelatio interna non moveret ad actum Fidei. Ergo revelatio externa non est ejus objectum formale.

Resp. Nego anteced. Nam id sine quo præcognito non potest esse assensus, quo cognoscitur, est motivum assensus, atqui sine revelatione externa prius natura cognita per actum Fidei non potest esse actus Fidei: ergo est illius motivum. Item, quod necessariam habet connexionem cum veritate revelata, & cognitum potest movere & movet ad assensum Fidei, est motivum assensus Fidei. Sed talis est revelatio externa: ergo est motivum assensus Fidei.

Inst. 3. In testimonio Dei revelatio interna est id, quod est principale & primarium: revelatio vero externa est id, quod est minus principale & secundarium: Ergo hæc non est motivum Fidei.

Resp. Nego conseq. Nam ex eo quod revelatio interna sit in testimonio divino quod principale & primarium, sequitur tantum illam movere principaliter, revelationem vero externam minus principaliter ac secundario, & pro ut annexa est revelationi internæ, & vi illius.

Inst. 4. Actus Fidei, cum sit actus virtutis Theologicæ, non potest habere pro motivo aliquid creatum. Sed revelatio externa est aliquid creatum: Ergo actus Fidei non potest illam habere pro motivo.

Resp. Disting. maj. Actus Fidei non potest habere pro motivo totali aut principali aliquid creatum, *conc. maj.* pro motivo partiali & secundario, *nego maj.* Si præsertim illud creatum sit opus divinum. Revelatio autem externa est opus divinum, Dei proprium, & dignum assensu super omnia firmo prout annexa est revelationi internæ. Itaque ad virtutem Theologicam sufficit, quod habeat pro objecto materiali principali Deum, & pro objecto formali primario ac principali aliquid increatum seu aliquam Dei perfectionem Fides autem divina habet pro objecto materiali principali Deum, & pro objecto formali principali veracitatem divinam, & revelationem internam, quæ est aliquid increatum; sed admittit etiam pro objecto formali secundario revelationem

nem externam prout annexa est revelationi internæ.

Inst. 5. Possibilis est assensus habens pro motivo solum revelationem internam, ita ut revelatio externa se habeat tantum ut conditio revelationem internam applicans.

Resp. Esto sit possibilis talis assensus. At non est assensus Fidei divinæ ad sensum Scripturæ & Patrum: nam ejusmodi assensus habet pro motivo testimonium Dei, quod est revelatio Dei tum interna, tum externa.

Obj. 6. Ineptum est credere hominem quempiam esse veracem, quia ipse dicit se esse veracem. Ergo a pari de Deo.

Resp. Esto anteced. nego conseq. Disparitas est, quia testimonium hominis attestantis se esse veracem, per se non ostendit eum revera esse veracem. At testimonium Dei utpote entis summe perfecti est semper testimonium entis summe veracis: & sic per se ostendit eum esse veracem.

ARTICULUS II.

Utrum veracitas divina sit in objecto formali Fidei?

NOta 1. Veracitas est id, propter quod revelans Fide dignus est, hoc est propter quod dignus est ut ei aliquid testificanti Fides adhibeatur. Quare veracitas est id, quod constituit revelantis auctoritatem & est complexum ex duabus perfectionibus, nempe ex sapientia, qua concipiuntur res ut sunt, & bonitate inclinante ad loquendum sincere, seu ad revelandum res prout concipiuntur. Nam ut quis sit Fide dignus, & habeat auctoritatem in testificando, necesse est. 1. Ut non fallatur, hoc est, ut id quod revelat, concipiat sicuti est, quod pertinet ad sapientiam ac rectitudinem intellectus, 2. Ut non fallatur hoc est, ut non loquatur contra mentem, quod pertinet ad bonitatem ac rectitudinem voluntatis.

Hinc quo quis majorem habet sapientiam & bonitatem, eo magis est verax. Et consequenter Deus, qui habet tum infinitam sapientiam, tum infinitam bonitatem, est infinite verax. Porro auctoritas loquentis est titulus, propter quem loquenti debetur Fides: qui titulus fundatur in veracitate, seu est realiter ipsa veracitas.

Nota 2. Cum Deus dicitur veritas prima, per veritatem intelligitur veritas tum in cognoscendo, tum in dicendo, quæ est ipsamet veracitas. Unde sensus est, quod Deus sit veracitas prima. Deus autem est veracitas prima, quia est veracitas summa, perfectissima, & infinita simpliciter: sicut est & dicitur ens primum, quia est ens summum, perfectissimum, & infinitum simpliciter. Quare absolute & summe repugnat Deum falli aut fallere, & sic Deus habet summam ac infinitam in testificando auctoritatem.

Hinc 1. Divini testimonii vis & auctoritas est supra quodcumque motivum scientificum, cum sit summa & infinita. 2. Testimonium Dei meretur assensum super omnia, firmum, ideoque firmiorem quolibet assensu naturali quantumlibet evidenti ac scientifico. 3. Testimonium Dei aptum est & debet movere ad assensum super omnia firmum etiam in concursu cujusvis motivi contra veritatem rei revelatæ stantis, quantumvis apparenter evidentis.

Dico. Veracitas divina est in objecto formali Fidei divinæ: sive est objectum formale Fidei divinæ partiale.

Prob. Illud est in objecto formali Fidei divinæ, quod est nobis motivum credendi Deo aliquid testificanti. Nam quod est motivum credendi Deo aliquid testificanti, est etiam motivum assentiendi Fide divina rebus a Deo revelatis propter revelationem divinam, cum credere Deo aliquid testificanti nil aliud sit quam assentiri Fide divina rebus a Deo revelatis propter ejus revelationem. Atqui veracitas divina est nobis motivum credendi Deo aliquid testificanti: nam credimus Deo aliquid testificanti, quia credimus eum nec falli nec fallere. Ergo veracitas divina est in objecto formali Fidei.

Paulo aliter. Illud est in objecto formali Fidei, propter quod credimus testimonio divino. Atqui credimus testimonio divino propter veracitatem divinam; nam credimus Deo aliquid testificanti, quia Deus nec falli nec fallere potest. Ergo veracitas divina est in objecto formali Fidei.

Hinc illud Joann. c. 3. *qui accipit ejus testimonium, signavit quia Deus verax est*, Id est, qui credit testimonio Christi, suo assensu significavit Deum esse veracem, quia nempe credit testimonio Christi propter divinam veracitatem.

Solvuntur objectiones.

Obj. 1. Credimus Fide divina Deum esse

esse veracem: nam Deus, Rom. c. 3. expresse revelavit se esse veracem: *est autem Deus verax*. Atqui non credimus Deum esse veracem propter ejus veracitatem. Ergo: *nego minorem*, *probabis*. Si creditur veracitas divina propter eandem veracitatem multa absurda sequuntur; nam.

1. Sequitur veracitatem divinam bis credi eodem actu.

Resp. Bis creditur veracitas divina, sed diverso modo, nempe semel in objecto materiali ut explicite revelata, & semel in objecto formali ut implicite revelata.

2. Sequitur veracitatẽ divinã esse in eodem actu simul objectum materiale, & formale.

Resp. Veracitas divina est quidem in actu illo simul objectum materiale, & objectum formale partiale sui ipsius, sed diverso modo sumpta: nam ut implicite revelata est una cum revelatione objectum formale seu motivum actus, quo creditur ipsamet veracitas ut expresse revelata. Quo circa observa cum Deus, Rom. c. 3. revelat se veracem esse; veracitas divina bis revelatur, semel explicite & in se ipsa, & semel virtualiter implicite in ipsa revelatione. Nam Deus expresse revelando se esse veracem, simul virtualiter implicite revelat se ens summe sapiens & bonum, ideoque summe verax id revelare: revelatio enim externa est opus divinum, solius Dei proprium, ideoque opus entis summe perfecti, & consequenter summe sapientis ac boni, proindeque veracis.

3. Sequitur veracitatem prius credi quam credatur.

Resp. Sequitur tantum veracitatem divinam prius credi ut virtualiter & implicite revelatam in ipsa revelatione virtualiter supra se ipsam reflexa, quam credatur eadem veracitas ut revelata expresse formaliter & in se ipsa.

Inst. Non possumus credere Deum esse omnipotentem quia est omnipotens. Ergo nec credere possumus Deum esse veracem quia est verax.

Resp. Nego conseq. Quia revelatio divina non est per omnipotentiam sed per veracitatem divinam immediate connexa cum veritate revelata. Quare non omnipotentia, sed veracitas divina est motivum credendi rem revelatam propter revelationem divinam. Neque enim omnipotentia est attributum de se idoneum ad certificandum per modum motivi & reddendum dignum assensu id omne cui applicatum fuerit. At veracitas divina reddit dignum creditu id omne, ad quod suum extenderit testimonium, sive de se, sive de aliis testetur.

Obj. 2. Revelatio divina est objectum formale Fidei, ergo non veracitas divina.

Resp. Revelatio divina est objectum formale Fidei, sed partiale tantum. Objectum vero formale totale Fidei divinæ est testimonium Dei verax, ideoque revelatio & veracitas divina: vel si vis, est summa veracitas revelans.

Obj. 4. Veracitas divina non creditur actu Fidei, quo creditur res quælibet revelata, v. gr. Mysterium Trinitatis: Ergo non est objectum formale talis actus; nam objectum formale creditur eodem actu quo creditur materiale propter illud.

Resp. Nego anteced. Itaque actu quo creditur Trinitas quia Deus verax illam revelavit, hæc tria creduntur, nempe Mysterium Trinitatis, revelatio, & veracitas divina: Trinitas quidem propter revelationem & veracitas divina propter ipsam revelationem, quæ non solum est explicita Trinitatis, sed etiam virtualis ac implicita sui ipsius, & veracitatis divinæ revelatio. Nam Deus explicite revelando Trinitatem, simul virtualiter & implicite revelat se revelare & veracem esse. Quare eodem actu creduntur Trinitas, revelatio Trinitatis, & veracitas divina, dum uno eodemque actu creditur Trinitas propter revelationem & veracitatem divinam natura prius credita propter ipsam revelationem, ut est sui ipsius & veracitatis divinæ implicita revelatio.

Inst. Veracitas divina non cognoscitur per quamlibet revelationem divinam: ergo non creditur quolibet actu Fidei.

Resp. Nego anteced. Nam quælibet revelatio divina est per se virtualis & implicita revelatio veracitatis divinæ: quælibet enim revelatio divina est revelatio entis summe perfecti, ideoque summe veracis. Unde cognosci non potest revelatio ut divina, nisi cognoscatur revelatio entis summe veracis, proindeque nisi cognoscatur veracitas divina.

Item motiva credibilitatis, quæ credibiliter manifestant Deum revelasse, credibiliter etiam ostendunt Deum revelantem esse ens summe verax. Nam cum motiva credibilitatis sint opera supernaturalia

per

per se valent ad ostendendam revelationem divinam, ut testificationem entis summe perfecti, ideoq; summe sapientis & boni. Præterea quod ostendit Deum locutum esse, hoc ipso ostendit summam veracitatem locutam esse cum summa veracitas reluceat in idea Dei.

Observa. Ad Fidem divinam non sufficit, quod veracitas divina solo lumine naturali certo & evidenter cognoscatur per argumenta scilicet naturalia, quibus certo & evidenter cognoscimus Deum esse ens summe perfectum, ideoque summe sapientem & bonum, proindeque veracem. Sed necesse est, ut veracitas divina altiori modo quam per medium scientificum naturale cognoscatur, eique adhæreamus auxilio gratiæ elevantis & adjuvantis intellectum ad apprehendendam sicut opportet summam bonitatem & sapientiam Dei revelantis, dignissimam cui super omnia assentiamur, & quidem multo firmius, quam cuilibet alteri motivo etiam evidenti & necessario.

ARTICULUS III.

Utrum Deitas sit in objecto formali Fidei Divinæ?

NOta. Non agitur hic de Deitate realiter seu entitative sumpta; nam certum est entitatem Deitatis esse entitatem omnium perfectionum absolutarum, ideoque & veracitatis, quæ est de objecto formali Fidei; Sed Deitas hic sumitur formaliter, nempe vel pro aseitate, vel pro complexo omnium perfectionum.

Dico. Deitas sumpta pro aseitate vel pro complexo omnium perfectionum, vel pro qualibet alia perfectione virtualiter distincta a veracitate, non est in objecto formali Fidei divinæ.

Prob. Solum testimonium Dei cum veracitate divina est objectum formale Fidei divinæ. Ergo. Deitas sumpta pro qualibet alia perfectione distincta a veracitate non est in objecto formali Fidei. *Prob. ant.* Illud solum est objectum formale Fidei divinæ, quo præcise posito ac intellecto, & præciso per mentem quocumque alio, adhuc adest motivum sufficiens ad assentiendum rebus revelatis assensu super omnia firmo: nam Fides divina est talis assensus. Atqui præcise posito ac intellecto testimonio Dei cum ejus veracitate, & præciso per mentem quocumque alio, adhuc adest motivum sufficiens ad assentiendum rebus a Deo revelatis assensu super omnia firmo. Ergo solum testimonium Dei cum ejus veracitate est objectum formale Fidei divinæ. *Prob. min.* Nam præciso quocumque alio, etiam aseitate, omnipotentia, & qualibet alia perfectione, adhuc testimonium Dei summe verax, est dignum assensu super omnia firmo. Testimonium enim summe verax summa cum veritate rei testificatæ connexionem habet, & summe repugnat illud esse fallax.

Obj. 1. Idem est objectum Fidei & visionis beatificæ. At hujus objectum est divinitas. Ergo & illius.

Resp. Disting. maj. Idem est objectum materiale primarium, nempe Deus, *conc. maj.* Idem est objectum formale, *nego maj.* Fidei divinæ & visionis beatificæ non est idem objectum formale; sicut non est idem utriusque modus tendendi in objectum. Nam visio beatifica est clarus & immediatus intuitus Dei ut est in se: unde proprie loquendo non habet objectum formale seu motivum; non enim fertur in Deum mediante alio, quod ut præcognitum moveat seu determinet ad Dei visionem. At Fides divina est assensus mediatus, nempe mediante motivo datus, qui in Deum obscure propositum fertur propter Dei testimonium summe verax.

Item assensus Theologicus & Fides divina habent idem objectum materiale primarium, nempe Deum: at non habent idem objectum formale. Nam assensus Theologicus datur conclusioni propter connexionem quam habet cum duabus præmissis artificiose secundum regulas Logicæ dispositis, quarum ambæ sunt revelatæ, vel quarum una revelata est, & altera naturaliter evidens: assensus vero Fidei datur rei revelatæ propter immediatam connexionem, quam habet cum revelatione divina.

Obj. 2. Deus qua prima veritas est objectum formale Fidei. Sed Deus qua Deus est prima veritas. Ergo Deus qua Deus est objectum formale Fidei.

Resp. 1. Hic sillogismus vitiosus est, quia mutatur acceptio vocis *quà*. Nam in majore vox *quà* denotat rationem formalem sub qua Deus est objectum formale Fidei, in minore autem causam virtualem, ob quam prima veritas seu veracitas inest Deo: alioqui minor est falsa.

Reſp. 2. Nego min. Nam ſenſus ejus eſt. Deus quatenus eſt ens a ſe, eſt prima veritas: quod falſum eſt quamvis verum ſit Deum, quia eſt ens a ſe, habere infinitam veracitatem, & quamlibet aliam perfectionem. Deus autem eſt prima veritas ſeu ſumma veracitas, quatenus eſt ſumme ſapiens & bonus.

Obj. 3. Illud eſt in objecto formali Fidei, in quod Fides ultimo reſolvitur. At Fides divina ultimo reſolvitur in Deitatem ſumptam pro aſeitate. Ergo Deitas ſumpta pro aſeitate eſt objectum formale Fidei divinæ.

Reſp. Diſting. maj. In quod Fides reſolvitur tanquam in rationem formalem ultimam propter quam aſſentimur, ſeu tamquam in motum aſſentiendi, *conc. maj.* Tanquam in rationem, propter quam Deus eſt ſumma veritas ſeu veracitas, *neg. maj.* Fides divina reſolvitur quidem ultimo in Deitatem tanquam in rationem, propter quam Deus eſt ſumma veracitas. Nam v. g. credo Incarnationem, quia Deus, qui eſt ſumma veracitas, revelavit. Deus autem eſt ſumma veracitas, quia eſt ens a ſe. Unde quærenti a me cur credam Incarnationem, reſpondeo quia ſumma veracitas revelavit: & ulterius quærenti a me quare Deus eſt ſumma veracitas, reſpondeo quia eſt ens a ſe. At Fides divina non reſolvitur ultimo in Deitatem tanquam in rationem formalem ſeu motivum aſſentiendi propter ſummam veracitatem. Nam ſumma veracitas revelans, per ſe ipſam neceſſario connexa eſt cum veritate rei revelatæ, ac proinde per ſe ipſam ſolam movet ad credendum firmiſſime rem revelatam, etiamſi per impoſſibile ſumma veracitas non conveniret Deo ratione aſeitatis, ſed ratione alterius, puta immutabilis decreti nunquam mentiendi.

Hinc quærenti a me quare credam Incarnationem, reſpondeo me credere propter revelationem Dei ſumme veracis. Sed ſi ulterius quærat quare credam propter revelationem Dei ex eo quod ſit ſumme verax. Ibi hæreo, & nihil reſpondere poſſum, quod ſit mihi motivum proprium credendi revelationi divinæ propter ſummam veracitatem. Igitur actus Fidei reſolvitur in revelationem divinam & ſummam veracitatem tanquam in rationem formalem totalem, ſeu motivum totale aſſentiendi: ac proinde revelatio & veracitas divina ſunt objectum formale totale Fidei divinæ.

ARTICULUS IV.

Utrum motiva credibilitatis ſint in objecto formali Fidei?

NOta. Motiva credibilitatis ſunt argumenta, quæ evidenter evidentia ſaltem morali magna oſtendunt intellectum propter illa prudenter judicare credi poſſe & honeſtum eſſe credere aſſenſu ſuper omnia firmo, quod Deus revelaverit & verax ſit: ſive ſunt argumenta, vi quorum mens evidenter judicat non poſſe niſi imprudentiſſime negari revelationem & veracitatem divinam.

Dico. Motiva credibilitatis non ſunt in objecto formali Fidei.

Prob. 1. Motiva credibilitatis non ſunt ratio formalis ſeu motivum credendi Fide divina revelationem & veracitatem divinam, propter quas eodem actu creditur res a Deo revelata. Ergo motiva credibilitatis nullatenus ſunt in objecto formali Fidei. Conſequentia patet: nam objectum formale Fidei eſt motivum credendi Fide divina vel rem revelatam, vel revelationem & veracitatem divinam: nihil enim præterea creditur Fide divina. Atqui certum eſt motiva credibilitatis non eſſe motivum immediatum credendi Fide divina res a Deo revelatas: nam tale motivum eſt ſumma veracitas revelans, ſeu teſtimonium Dei ſumme veracis & rebus revelatis aſſentimur immediate propter neceſſariam connexionem, quam habent cum ſumma veracitate revelante, ſeu teſtimonio divino ſumme veraci. Ergo motiva credibilitatis non poſſunt eſſe objectum formale Fidei, niſi quatenus eſſent motivum credendi Fide divina revelationem & veracitatem divinam.

Prob. itaque antec. 1. Quia actu Fidei Divinæ creditur res revelata propter revelationem & veracitatem divinam creditas propter ipſam revelationem ut virtualiter reflexam ſupra ſe & veracitatem, ſeu prout eſt virtualis ac implicita revelatio ſui ipſius & veracitatis. 2. Quia ſi motiva credibilitatis eſſent in actu Fidei divinę motivum credendi revelationem, tota certitudo actus Fidei divinæ fundaretur in motivis credibilitatis. Falſum conſeq. Ergo. *Prob. min.* Si certitudo actus Fidei divinæ fundaretur in motivis credibilitatis, actus Fidei non eſſet ſuper omnia certus, nec proinde certior omni aſſenſu naturali evi-

den-

denti. Falsum conseq. Ergo. Major patet: nam motiva credibilitatis non possunt fundare ex parte motivi assensum firmiorem omni assensu naturali evidenti & necessario: Non enim possumus esse certiores de motivis credibilitatis quam v. g. de existentia maris, solis, terræ, &c. Igitur tota certitudo Fidei divinæ fundatur in revelatione & veracitate divina, in quas ultimo resolvitur.

Præterea cum actus Fidei divinæ sit actus virtutis Theologicæ, debet ultimo resolvi in aliquid divinum, Deo intrinsecum, vel ex toto, vel saltem ex parte. Si autem motiva credibilitatis essent in actu Fidei motivum credendi revelationem & veracitatem, Fides divina non resolveretur in aliquid increatum, Deo intrinsecum, sed in illa motiva, quæ sunt aliquid Deo extrinsecum.

Prob. 2. assertio. Quia revelatio & veracitas divina sunt motivum plane sufficiens & proportionatum ad assentiendum per Fidem divinam rebus a Deo revelatis. Nam posito & intellecto, quod Deus aliquid revelaverit, & sit infinite verax, qui in revelatione nec fallere potest, hoc ipso præcise testimonium ejus summam habet infallibilitatem & connexionem cum veracitate rei revelatæ, & dignum est assensu super omnia firmo, qualis est assensus Fidei divinæ. Ergo revelatio & veracitas divina sunt objectum formale adæquatum Fidei divinæ: ideoque motiva credibilitatis non sunt in tali objecto.

Solvuntur objectiones.

Obj. 1. Fides divina resolvitur ultimo in motiva credibilitatis. Ergo hæc sunt de objecto formali Fidei. *Nego anteced. probabis.* Quærenti quare credo Incarnationem, respondeo: quia Deus summe verax revelavit. Ulterius vero quærenti quare credo Deum esse summe veracem, & respondere debet: quia hoc mihi evidenter apparet credibile per motiva credibilitatis. Ergo.

Resp. Nego hanc ultimam responsionem. Itaque quærenti a me, quare credo Fide divina Deum veracem esse & revelasse Incarnationem, respondere debeo: credo utrumque propter revelationem divinam ut virtualiter reflexam supra seipsam & veracitatem, seu propter revelationem divinam ut est virtualis ac implicita sui ipsius & veracitatis revelatio, ibi sistendo. Unde actus Fidei divinę sistit in revelatione divina ut virtualiter supra seipsam & veracitatem reflexa. Nec possum respondere, credo Fide divina revelationem & veracitatem propter motiva credibilitatis: alioqui actus Fidei resolveretur in aliquid creatum ac extrinsecum Deo; & actus Fidei non esset super omnia certus, nec proinde certior omni assensu naturali evidenti ex parte motivi.

Inst. 1. Saltem adversarii respondent se credere revelationem & veracitatem propter motiva credibilitatis, seu quia apparent credibiles.

Resp. Cum sic respondent, non afferunt verum motivum intrinsecum propter quod creduntur actu Fidei divinæ revelatio & veracitas divina; sed afferunt duntaxat conditionem sufficienter applicantem intellectui existentiam revelationis & veracitatis divinæ ad hoc, ut intellectus ex imperio voluntatis credat actu Fidei Incarnationem propter revelationem & veracitatem divinam; revelationem vero & veracitatem propter ipsam revelationem prout est virtualis & implicita sui ipsius & veracitatis divinæ revelatio.

Inst. 2. Non cognosco revelationem nisi per motiva credibilitatis. Ergo non credo illam Fide divina nisi propter hæc motiva.

Resp. Nego conseq. Equidem per motiva credibilitatis cognosco revelationem divinam, & propter illa sufficienter judico revelationem existere, ita ut prudenter possim imperare intellectui, ut firmissime assentiatur revelationi & veracitati divinæ. Sed ille actus qui habet pro objecto formali motiva credibilitatis, est actus prævius & præ requisitus Fidei divinæ, non autem actus ipse Fidei. Quare motiva credibilitatis nullatenus sunt motivum intrinsecum actus Fidei, nec mediatum quidem, nec actu Fidei attinguntur, sed ei præsupponuntur.

Dices. Cum revelatio divina sit per se obscura, voluntas non potest prudenter imperare assensum rebus revelatis propter revelationem.

Resp. Non potest quidem sine præsupposito judicio, quo sufficienter constet Deum revelasse. At tali judicio præsupposito, voluntas prudenter potest & debet applicare intellectum ad assentiendum firmissime rebus revelatis propter revelationem & veracitatem divinam, revelationi vero propter se ut virtualiter supra se ipsam & veracitatem reflexæ, modo utraque potentia auxilio supernaturali adjuvetur.

Porro revelatio divina virtualiter supra

se ipsam & supra veracitatem reflexa, est revelatio considerata ut est revelatio non solum mysterii revelati, sed etiam sui ipsius & veracitatis divinæ. Deus quippe aliquid revelando, simul virtualiter revelat se revelare, & summe veracem esse; & hoc ipso quod cognoscitur esse revelatio divina, cognoscitur esse revelatio entis summe perfecti, ideoque summe veracis.

Obj. 2. Ad actum Fidei requiruntur motiva credibilitatis. Ergo sunt de illius objecto formali.

Resp. Disting. anteced. Requiruntur ut motivum actus prærequisiti ad actum Fidei, *conc. ant.* requiruntur ut motivum Fidei, *nego ant.* Motiva credibilitatis sunt motivum judicii prudentis de credibilitate revelationis, de honestate & obligatione credendi revelationem & rem revelatam propter revelationem & veracitatem divinam. Quod judicium prærequiritur ad actum Fidei.

Obj. 3. Omnis assensus mediatus ultimo resolvitur in aliquam veritatem per se notam. Ergo actus Fidei terminatur in evidentem credibilitatem revelationis.

Resp. Nego anteced. Nam aliquis assensus, mediatus resolvitur in veritatem per se obscuram, sed cui immediate assentimur propter se ipsam, supposita sufficienti persuasione prævia de ejus existentia. Talis quippe est assensus Fidei, quo creditur Incarnatio v. g. nam resolvitur ultimo in hanc propositionem per se obscuram. Summa veracitas revelavit Incarnationem creditam propter revelationem illa ut est virtualis & implicita sui ipsius ac veracitati revelatio.

Obj. 4. Objectum secundum se obscurum non est secundum se proportionatum assensui certo intellectus. At revelatio divina secundum se est obscura & incredibilis. Ergo revelatio divina secundum se non est objectum proportionatum assensui intellectus. Ergo non potest credi nisi propter motiva credibilitatis. Ergo, &c.

Resp. Disting. maj. Objectum obscurum non est proportionatum assensui certo, naturali, necessario & evidenti, *conc. maj.* Assensui supernaturali, libero, & imperato a voluntate *subdisting.* Sine præsupposito judicio de evidenti credibilitate illius objecti obscuri, quo judicio intellectus disponatur ad firmissime assentiendum objecto obscuro ex imperio voluntatis, *conc. iterum maj.* Præsupposito tali judicio, *nego maj.* Revelatio autem divina, quamvis sit secundum se obscura, tamen apparet evidenter credibilis per actum prævium actui Fidei, quo firmissime creditur ex imperio voluntatis propter se ipsam virtualiter supra se reflexam: & sic per actum illum prævium intellectus sufficienter disponitur ad ei firmissime assentiendum ex imperio voluntatis.

Dices. Intellectus non potest ferri in rem plane obscuram, nam quod obscurum est, plane ignotum est, & assensus intellectus ferri non potest in rem plane ignotam.

Resp. Intellectus quidem ferri non potest in rem secundum se obscuram & ignotam assensu naturali, necessario & evidenti. At potest ferri in rem secundum se obscuram & ignotam assensu supernaturali, imperato prudenter a voluntate, & ad quem assensum intellectus sit sufficienter dispositus per judicium prævium de evidenenti credibilitate talis rei secundum se obscuræ. Nam supposita persuasione de credibilitate alicujus veritatis per se obscuræ & ignotæ, voluntas potest determinare intellectum ad assentiendum illi veritati immediate & præcise propter se, & quidem firmissime, si voluntas & intellectus speciali Dei auxilio adjuventur, nt contingit in Fide divina. Nam intellectus judicat se determinari prudenter a voluntate ad talem assensum; cognitio quippe previa credibilitatis revelationis semper remanet in memoria; quamvis sæpe imperceptibiliter.

Obj. 5. Revelatio divina non potest esse motivum assentiendi rei revelatæ, nisi notior veritate revelata. Sed revelatio non est notior veritate revelata, nisi ut collustratæ motivis credibilitatis, & credita propter illa. Ergo.

Resp. Nego maj. Nam ut revelatio divina sit motivum credendi actu fidei rem revelatam, sufficit, quod immediatius & per se redita sit. Quia in actu fidei divinæ intellectus non attendit ad evidentiam, sed ad solam infallibilitatem motivi; neque assentitur rei revelatæ propter aliquam evidentiam revelationis, sed propter necessariam connexionem quam habet revelatio cum revelata.

Porro revelatio divina potest per judicium prævium de credibilitate esse veritate revelata notior in aliquo sensu, nempe quatenus revelatio directius & immediatius inno-

innotescit per motiva credibilitatis. Nam motiva credibilitatis per se primo tendunt & valent ad convincendum intellectum de existentia revelationis ac veracitatis divinæ, & obligatione credendi assensu super omnia firmo utramque, & propter illas rem revelatam.

Obj. 6. Omnis actus intellectus terminatur etiam intrinsece ad aliquam evidentiam. Ergo actus Fidei terminatur ad evidentiam credibilitatis. Ergo, &c.

Resp. Distinguo antec. Omnis actus intellectus naturalis, evidens & necessarius terminatur intrinsece ad aliquam evidentiam, *conc. ant.* Omnis actus intellectus etiam supernaturalis, obscurus, liber, & a voluntate imperatus terminatur ad aliquam evidentiam, *nego antec.* Actus autem Fidei divinæ est actus supernaturalis, obscurus, liber, & indigens imperio voluntatis, quo determinetur intellectus ad assensum super omnia firmum.

Equidem actus Fidei divinæ præsupponit evidentiam credibilitatis. Nam necessario præsupponit actum prævium de credibilitate evidenti revelationis, quo intellectus evidenter & necessario judicat credibilitatem revelationis & veracitatis divinæ, & honestatem ac obligationem credendi propter illas rem revelatam. Præsupposita autem persuasione de credibilitate revelationis per se obscuræ, voluntas cum auxilio gratiæ potest determinare intellectum ad assentiendum firmissime illi revelationi immediate & præcise propter se.

Inst. Voluntas non potest efficaciter imperare intellectui, ut immediate etsi opinative assentiatur huic propositioni (*numerus arenarum maris est par*,) quia nempe hoc est per se obscurum. Ergo nec voluntas potest imperare intellectui, ut assentiatur revelationi per se obscuræ. Ergo, &c.

Resp. Nego conseq. Ratio disparitatis, quia nulla sunt motiva etiam probabilitatis, quibus intellectus disponatur ad assentiendum, etiam ex imperio voluntatis illi propositioni. At extant motiva credibilitatis, quibus intellectus sufficienter disponi potest ad assentiendum firmissime ex imperio voluntatis propositioni revelatæ propter summam auctoritatem Dei revelantis, cujus revelatio actu prævio per motiva credibilitatis cognoscitur.

Obj. 7. Intellectus non potest per actum Fidei assentiri firmus veritati revelatæ propter revelationem divinam, quam ipsi revelationi assentiatur propter motiva credibilitatis.

Resp. Nego. Nam intellectus assentiens rei revelatæ propter revelationem divinam, potest & debet illi assentiri modo appretiative proportionato infallibilitati revelationis divinæ: Ac proinde potest & debet ei firmius assentiri propter revelationem divinam, quam cum assentitur ipsi revelationi divinæ propter motiva credibilitatis. Quia infallibilitas revelationis divinæ, utpote summa, longe superat infallibilitatem evidentiæ motivorum credibilitatis etiam collective sumptorum.

Inst. 1. Excessus ille firmitatis supra meritum motivorum erit imprudens, nam carebit motivo credibilitatis.

Resp. Neg. Quia hoc ipso, quod motiva credibilitatis evidenter ostendunt rem aliquam esse credibilem ut revelatam a Deo, simul & indivisibiliter ostendunt posse prudenter & debere credi cum firmitate appretiative summa, ut potest proportionata infallibilitati revelationis entis summe veracis, ideoque firmitate majore quam mereantur motiva credibilitatis. Quare excessus firmitatis, quem habet actus Fidei supra meritum motivorum credibilitatis, habet eadem motiva credibilitatis, quam habet res revelata.

Inst. 2. Ædificium non potest esse firmius suo fundamento. Sed motiva credibilitatis sunt fundamentum actus Fidei. Ergo actus Fidei non potest esse firmior quam mereantur motiva credibilitatis.

Resp. Nego min. Nam fundamentum intrinsecum actus Fidei est ejus motivum, nempe testimonium Dei summe veracis: Motiva vero credibilitatis non sunt motivum nisi actus prævii & prærequisiti ad Fidem, nempe actus prudentiæ supernaturalis de evidenti credibilitate revelationis.

Obj. 8. Illud, Joann. c. 10. *Si mihi non vultis credere, operibus credite, ut cognoscatis, & credatis quia Pater in me est, & ego in Patre.* Et, c. 4. *Multi crediderunt in eum Samaritanorum propter verbum mulieris testimonium perhibentis, quia dixit mihi omnia quæcumque feci.* Ergo opera miraculosa sunt motivum Fidei:

Resp. Nego conseq. Ad 1. sensus est; Si non vultis credere me esse Messiam & Deum propter testimonium meum, credite miracula, quæ ego facio, esse opera divina testantia veritatem mei testimonii, ut per hæc cognoscatis meum testimonium esse divi-

divinum, & hæc cognitio vos disponat ad credendum Fide divina me esse Deum propter testimonium divinum. Unde hæ voces (*operibus credite*) non significant actum Fidei divinæ; sed actum prudentiæ disponentem ad actum Fidei divinæ.

Resp. Ad 2. Hæ voces (*crediderunt in eum propter verbum mulieris*, *&c.*) significant actum prudentiæ supernaturalis, quo Samaritani illi prudenter judicarunt Christum esse Messiam propter cognitionem occultorum affirmatam a muliere; per quem actum dispositi sunt ad credendum Fide divina. Nam credere Christum esse Messiam propter testimonium mulieris affirmantis eum secreta pandisse, non est actus Fidei divinæ, cum non habeat pro motivo testimonium divinum.

Quod si quis velit voces istas (*crediderunt in eum*) significare Fidem divinam, tunc testimonium illius mulieris non est motivum immediatum & intrinsecum illius actus, sed est duntaxat motivum remotum & extrinsecum actus Fidei, id est, motivum actus præsuppositi ad actum Fidei, ita ut sensus sit: Multi crediderunt eum esse Messiam propter revelationem divinam, quam sufficienter cognoverunt per testimonium mulieris testantis eum sibi occulta & soli Deo nota manifestasse.

Observa. Hæc est œconomia Fidei divinæ, sive hic est ordo actuum præsuppositorum & prærequisitorum ad actum Fidei divinæ. 1. Perceptio motivorum credibilitatis, & motivorum illorum attenta consideratio. 2. Prudens ac firmum judicium de honestate & obligatione credendi, cujus judicii objectum formale sunt motiva credibilitatis existentiam revelationis credibiliter saltem suadentia. 3. Pia credulitas, seu pia ac libera motiva voluntatis efficaciter applicationis seu determinantis intellectum ad assentiendum firmissime veritati revelatæ propter revelationem ac veracitatem divinam, & revelationi ac veracitati divinæ propter ipsam revelationem, ut est virtualis & implicita revelatio sui ipsius & veracitatis divinæ. Denique sequitur actus Fidei divinæ, qui est mentis assensus super omnia firmus, ex imperio voluntatis datus rebus a Deo revelatis propter revelationem & veracitatem divinam creditis propter ipsam revelationem ut virtualiter reflexam supra se ipsam & veracitatem, seu prout est virtualis ac implicita sui ipsius & veracitatis divinæ revelatio.

ARTICULUS V.

Utrum revelatio & veracitas divina debeant esse inevidentes & obscuræ, ut sint objectum formale Fidei divinæ.

NOta 1. Obscuritas opponitur claritati cognitionis. Claritas cognitionis est objecti repræsentatio talis, ut mens possit facile explicare & evolvere quid sit illud quod percipit. Obscuritas cognitionis est objecti repræsentatio talis, ut mens non possit facile explicare ac sibimetipsi evolvere quid sit illud quod percipit.

Nota. 2. Fidem esse obscuram, consentiunt omnes, & hoc per se patet. Nam cum credendi motivum sit sola auctoritas Dei revelantis, & illa non manifestet per argumentum intrinsecum veritatem, aut essentiam, aut proprietates rei credendæ, certe non facit, ut rei illius habeatur cognitio clara.

Dico 1. ut revelatio & veracitas divina sint objectum formale Fidei divinæ, necesse est, ut obscure tantum ostendant rem revelatam, ideoque ut sint obscuræ secundum se.

Prob. Si revelatio & veracitas divina evidenter ostenderent rem revelatam, non moverent ad actum Fidei, sed ad alium ab eo specifice diversum. Ergo ut revelatio & veracitas divina moveant ad actum Fidei, ideoque ut sint motivum seu objectum formale Fidei, non debent evidenter ostendere rem revelatam, *prob. anteced.* Si revelatio & veracitas divina evidenter ostenderent rem revelatam, non moverent ad actum inevidentem & liberum, sed ad actum evidentem & necessarium; Nam intellectus evidenter & necessario assentitur omni veritati evidenti, etiamsi sit tantum evidens per aliud quocum connexa est, ut patet in demonstratione causæ per effectum. Atqui actus Fidei divinæ est essentialiter per actus inevidens & obscurus etiam positive. Ergo si revelatio & veracitas divina evidenter ostenderent rem revelatam, non moverent ad actum Fidei.

Prob. minor. 1. Ex Scriptura, Heb. c. 11. ubi Fides dicitur *argumentum non apparentium*, id est, quo veritates revelatæ certissime quidem, sed obscure cognoscuntur.

2. Ex Patribus. Pro omnibus sit S. Augustinus, qui, tract. 40. in Joann. ait; *quid est Fides, nisi credere quod non vides?*

3. Ratione. Quia actus Fidei est actus liber,

liber; ex imperio seu applicatione voluntatis elicitus ab intellectu. Atqui actus Fidei non esset liber sed necessarius, si esset evidens: nam intellectus necessitatur & determinatur per evidentiam. Ergo actus Fidei non est evidens, sed inevidens, & obscurus. Major constat, tum quia actus Fidei est actus meritorius, juxta illud, Rom. c. 4. *credidit Abraham Deo, & reputatum illi ad justitiam*. Ideoque est essentialiter liber. Tum quia Fides divina est assensus, quo mens propter Dei Testimonium summe verax firmissime rei revelatæ adhæret, non quocumque modo, sed ex pio & libero affectu se submittendi auctoritati divinæ ac proinde est assensus positive liber.

Præterea secundum omnes Fides divina est actus quasi medius inter scientiam, quæ est clara rei cognitio, & opinionum quæ est assensus formidolosus: Quia nempe Fides divina est actus obscurus, sed certissimus.

Hinc ut revelatio & veracitas divina sint objectum formale Fidei, non debent esse simpliciter evidentes secundum se & immediate: nam alioqui non obscure sed evidenter ostenderent rem revelatam, cum veritatis revelatæ connexio cum revelatione & veracitate divina, sit evidens.

Dices. In illa hypothesi per actum Fidei veritas revelata non cognosceretur evidenter in se ipsa, sed tantum in alio, nempe in revelatione & veracitate.

Resp. Nihilominus actus Fidei esset actus evidens & necessarius. Nam adhuc cognosceretur evidenter veritas revelata in alio evidenti cum ea evidenter connexo, & per eumdem actum cognito. Sic demonstratio causæ per effectum est actus evidens & necessarius, quamvis causæ existentia non cognoscatur evidenter in seipsa, sed in alio nempe in effectu. At Fidei divinæ repugnat esse actum evidentem & necessarium.

Dico 2. Revelatio & veracitas divina inevidentes in se, possunt esse objectum formale Fidei divinæ, quamvis simpliciter evidentes sint in motivis credibilitatis evidentia magna morali.

Prob. Nam (ut, c. 1. art. 3. probatum est) per motiva credibilitatis simpliciter evidens est evidentia magna morali Religionem Christianam esse veram, ideoque ejus dogmata revelata esse a Deo, & nihilominus veritas Religionis Christianæ & ejus dogmatum potest & debet credi Fide divina propter revelationem & veracitatem divinam. Præterea ex S. Th. 2. 2. q. 5. a. 2. qui videret mortuum suscitari in confirmationem alicujus revelationis divinæ, cognosceret manifeste hanc revelationem esse a Deo. At is nihilominus posset & deberet credere Fide divina. Alioqui Judæi videntes Christum mortuos suscitantem, ut probaret se esse Messiam & Deum, non potuissent credere Fide divina ipsum esse Messiam & Deum.

Obj. Si revelatio & veracitas divina essent secundum se evidentes, actus Fidei esset actus evidens & necessarius. Ergo idem dici debet, si revelatio & veracitas sint evidentes in motivis credibilitatis.

Resp. Nego conseq. Disparitas est, quia revelatio & veracitas divina attinguntur seu cognoscuntur per actum Fidei, suntque ejus motivum intrinsecum & proportionatum certitudini ejus appretiative summæ. Unde si secundum se evidentes essent, evidenter ostenderent tam revelatam. At evidentia motivorum credibilitatis, in quibus solum revelatio & veracitas essent evidentes, non attingitur seu consideratur per actum Fidei, nec motiva credibilitatis sunt de ejus objecto formali; sed revelatio & veracitas secundum se sumptæ, sunt motivum totale actus Fidei. Unde cum sint secundum se inevidentes, non ostendunt nisi obscure licet certissime rem revelatam.

ARTICULUS VI.

Utrum revelatio & veracitas divina debeant esse saltem evidenter credibiles, ut sint objectum formale Fidei?

NOta 1. Objectum formale est id, quod cognitum & quatenus cognitum movet ad assentiendum vel dissentiendum: ac proinde non movet nisi cognitum, & debet esse saltem prius natura cognitum quam cognoscatur veritas, ad cujus assensum movet. Hinc ut aliquid per modum objecti formalis moveat nos ad assentiendum alicui veritati assensu firmo debet esse saltem prius natura cognitum actu firmo. Et consequenter ut aliquid per modum objecti formalis moveat nos ad assentiendum alicui veritati assensu super omnia firmo, debet esse saltem prius natura cognitum actu super omnia firmo, id est, actu Fidei divinæ, qui solus est in viatoribus de lege ordinaria assensus super omnia firmus.

Nota 2. Actus Fidei divinæ est actus es-

ſentialiter prudens, nam eſt eſſentialiter actus certus. Actus autem certus eſt actus eſſentialiter prudens & firmus. Nam certitudo duo dicit ſeu includit, nempe prudentiam & firmitatem: Firmitas enim ſine prudentia non eſt certitudo, ſed pertinacia. Unde nihil credi poteſt Fide divina, niſi prudenter credi poſſit. Enim vero actus Fidei divinæ eſt actus elicitus ex gratiæ auxilio ſeu ex ſpeciali Spiritus-ſancti inſpiratione. Repugnat autem Spiritum-Sanctum ſpecialiter movere & adjuvare ad actum imprudentem: ac proinde repugnat actum Fidei divinæ eſſe imprudentem ſeu aliquid credi imprudenter Fide divina.

Dico 1. Ut revelatio & veracitas divina ſint objectum formale Fidei divinæ, debent eſſe evidenter credibiles.

Prob. 1. Ut revelatio & veracitas divina ſint objectum formale Fidei divinæ credi debent Fide divina. Nam objectum formale Fidei non poteſt movere ad aſſenſum ſuper omnia certo ut conſtat ex not. 1. Atqui revelatio & veracitas divina credi non poſſunt Fide divina, niſi ſaltem appareant credibiles per motiva credibilitatis. Ergo ut revelatio & veracitas divina ſint objectum formale Fidei divinæ, debent eſſe evidenter credibiles. *Prob. min.* Ut revelatio & veracitas divina, credi poſſint Fide divina, debent poſſe credi prudenter cum firmitate appretiative ſumma propter ſe. Atqui non poſſunt credi prudenter cum firmitate appretiative ſumma propter ſe, niſi appareant credibiles per motiva credibilitatis: nam non poſſunt ſic credi, niſi prius ex motivis credibilitatis evidenter appareat illarum exiſtentiam non poſſe niſi imprudenter negari aut in dubium revocari, quod eſt eſſe evidenter credibile; Ergo revelatio & veracitas divina credi non poſſunt Fide divina, niſi ſaltem appareant credibiles per motiva credibilitatis. Major conſtat. Nam actus Fidei divinæ eſt actus prudens & firmus firmitate proportionata auctoritati Dei loquentis, quæ ſumma eſt: ac proinde nihil credi poteſt Fide divina propter ſe, niſi credatur prudenter cum firmitate ſumma propter ſe.

Prob. 2. Ad credendum Fide divina, neceſſe eſt, ut prudenter a voluntate imperetur aſſenſus ſuper omnia firmus & excluſivus omnis formidinis ſaltem deliberatæ. Atqui talis aſſenſus non poteſt prudenter imperari, niſi prælucente evidenti credibilitate. Sola enim hujuſmodi credibilitas ſufficientem habet proportionem cum aſſenſu ſuper omnia firmo, quandoquidem probabilis duntaxat credibilitas relinquit locum formidini deliberatæ & dubio.

Confirm. Quia Innocentius XI. damnavit hanc propoſitionem: *Aſſenſus Fidei ſupernaturalis & utilis ad ſalutem ſtat cum notitia ſolum probabili revelationis, imo cum formidine, qua quis formidet, ne non ſit locutus Deus.*

Solvuntur objectiones.

Obj. 1. Si revelatio & veracitas divina debent eſſe evidenter credibiles, vel debent eſſe credibiles Fide ſupernaturali, vel naturali tantum. Neutrum dici poteſt. Ergo.

Reſp. Nego ſeq. maj. Nam debent eſſe evidenter credibiles præciſe; ſufficit enim, quod evidenter appareat non poſſe niſi imprudenter illarum exiſtentiam negari aut in dubium revocari, ſeu ut illarum exiſtentia appareat digna aſſenſu firmo. Nam hoc ipſo evidens eſt intellectui per gratiam illuſtrato voluntatem poſſe prudenter imperare ipſi, ut aſſentiatur rei revelatæ propter revelationem & veracitatem divinam, & revelationi ac veracitati divinæ propter ipſam revelationem, ut eſt virtualis ac implicita ſui ipſius & veracitatis revelatio, & quidem aſſenſu ſuper omnia firmo, utpote proportionato ſummæ auctoritati Dei loquentis.

Obj. 2. Si revelatio & veracitas deberent eſſe evidenter credibiles, evidentia credibilitatis caderet ſub actum Fidei. Falſum conſeq. Ergo.

Reſp. Nego ſequel. maj. Nam evidentia credibilitatis requiſita ut revelatio & veracitas ſint objectum formale Fidei, cadit tantum ſub actum evidentem & neceſſarium, quo intellectus judicat exiſtentiam utriuſque dignam eſſe aſſenſu firmo, nec poſſe niſi imprudenter negari aut in dubium revocari. Qui quidem actus prævius eſt & præſupponitur actui Fidei.

Obj. 3. Omnis evidentia neceſſitat intellectum ad aſſenſum. Ergo evidentia credibilitatis neceſſitat ad actum Fidei, & ſic actus Fidei non eſt liber.

Reſp. Nego conſeq. Quia evidentia credibilitatis neceſſitat tantum intellectum ad judicandum exiſtentiam revelationis & veracitatis divinæ non poſſe niſi imprudenter negari aut in dubium revocari. At non neceſſitat intellectum ad credendum cum fir-

firmitate appretiative summa existentiam utriusque. Quare evidentia credibilitatis revelationis divinæ præsupponitur tantum actui fidei tanquam objectum formale judicii facem præferentis obscuro actui Fidei.

Obj. 4. Si ad actum Fidei necesse sit, ut revelatio & veracitas divina sint evidenter credibiles, pueri & homines rudes non possunt elicere actum Fidei. Falsum conseq. Ergo.

Resp. Dist. maj. Si necesse sit; ut sint evidenter credibiles evidentia credibilitatis solum absoluta & perfecta, *conc. maj.* Evidentia credibilitatis vel absoluta & perfecta, vel imperfecta secundum se & relativa seu proportionata uniuscujusque captui, *neg. maj.* Ad actum Fidei non requiritur respectu omnium evidentia credibilitatis perfecta & absoluta, hoc est, evidentia, quæ ad prudens ac firmum judicium de existentia revelationis ac veracitatis divinæ sufficiat respectu omnium etiam Doctorum & perspicacium: alioqui soli viri doctrina & ingenio præstantes possent elicere actum Fidei. Igitur sufficit respectu rudium evidentia credibilitatis imperfecta secundum se & relativa seu proportionata eorum captui, qua evidenter cognoscant se posse prudenter & firmiter judicare Deum revelasse, nec id nisi imprudenter negari aut in dubium revocari posse. Qualis evidentia potest esse respectu rustici ab auctoritate Parochi, & respectu pueri ab auctoritate parentum. Nam auctoritas Parochi respectu rustici, qui eum probum ac eruditum existimat, potest esse tanti ponderis, ut pariat illi moralem evidentiam ac certitudinem de existentia revelationis & veracitatis divinæ, non quidem perfectam & absolutam, sed imperfectam & relativam, ejus captui proportionatam, & vere sufficientem rustico ut disponatur ad actum Fidei divinæ. Quia evidentia illa sufficit respectu rustici ad judicium prudens de credibilitate revelationis & veracitatis divinæ, quo scilicet rusticus evidenter judicet voluntatem posse hic & nunc prudenter imperare intellectui, ut assentiatur revelationi & veracitati divinæ, & propter ipsas rei revelatæ assensu super omnia firmo. Nam rusticus audiens Parochum pro bum & doctum existimatum, inter concionandum asserentem Deum revelasse Mysterium Trinitatis, non potest prudenter dubitare de veritate revelationis. Idem dic de auctoritate parentis respectu pueri; præsertim cum Parochi & parentes nomine ac auctoritate Ecclesiæ Catholicæ res revelatas proponant.

Nota. Igitur distinguenda sunt duplicis generis motiva credibilitatis. Primi generis sunt motiva credibilitatis perfectæ, & absolutæ, quæ absolutè & respectu omnium etiam doctissimorum & perspicacissimorum, sufficiunt ad disponendum ad actum Fidei, illis pariendo evidentiam credibilitatis revelationis, & quæ sola intelliguntur nomine motivorum credibilitatis simpliciter dictorum: talia sunt motiva credibilitatis supra recensita. Secundi generis sunt motiva credibilitatis imperfectæ secundum se, & relativæ, quæ respectu aliquorum tantum sufficiunt ad Fidem; talis est auctoritas Parochi respectu rustici, qui eum probum ac doctum existimat.

Inst. 1. Ad actum Fidei requiritur summa certitudo de existentia revelationis. Sed rusticus per illam evidentiam credibilitatis imperfectæ & relativæ non potest habere summam certitudinem de existentia revelationis. Ergo.

Resp. Disting. maj. Ad actum Fidei requiritur summa certitudo de existentia revelationis in actu ipso Fidei, *conc. maj.* In actu prudentiæ præsupposito ac prærequisito ad actum Fidei, *nego maj.* Rusticus ille eliciens actum Fidei, habet duplicem certitudinem de existentia revelationis divinæ, unam scilicet moralem & imperfectam, sed captui suo proportionatam, petitam ab auctoritate Parochi, qua evidenter judicat se non posse nisi imprudenter dubitare de existentia revelationis: & alteram summam petitam ab actu Fidei, quo ex pia motione voluntatis credit rem revelatam propter revelationem. Nam eodem actu firmissime credit prius ratione existentiam revelationis, propter quam credit rem revelatam. Quæ certitudo summa præsupponit quidem in rustico evidentiam credibilitatis imperfectam ac relativam de existentia revelationis, fundantem certitudinem moralem imperfectam ac relativam; sed ipsa summa certitudo fundatur tantum in divinæ revelationis excellentia.

Inst. 2. Evidentia credibilitatis non potest cadere in falsum. Sed evidentia illa imperfecta ac relativa, petita ab auctoritate Parochi potest cadere in falsum: nam Parochus potest proponere falsam revelationem. Ergo evidentia illa imperfecta non est evidentia credibilitatis.

Resp.

Resp. Disting. maj. Evidentia credibilitatis perfecta & absoluta, quæ sufficiat respectu omnium etiam Doctorum, & qualem habet Doctrina Christiana a motivis superius recensitis, non potest cadere in falsum, *conc. maj.* Evidentia credibilitatis imperfecta ac relativa, & qualis sufficit respectu solorum rudium, non potest cadere in falsum, *neg. maj.* Si autem cadit in falsum, tunc rusticus non potest credere Fide divina, tum quia Fides divina habet essentialiter veram revelationem pro motivo, tum quia actus Fidei elici non potest sine gratia Spiritus sancti: Spiritus autem sanctus non potest specialiter movere & adjuvare ad actum falsum; hoc enim ipsum positive dedecet. Quare falsa revelatio nunquam credi potest assensu super omnia firmo, etiam ab habente habitum Fidei; nam habitus infusi nunquam agunt sine prævia motione Spiriritus-sancti.

Inst. 3. Actus Fidei semel elicitus nunquam potest prudenter revocari. At si auctoritas Parochi sufficit rustico ad Fidem, actus fidei ab illo rustico elicitus poterit ab eo prudenter revocari, si nempe Episcopus ei oppositum affirmet.

Resp. Disting. maj. Actus fidei nunquam potest prudenter revocari, si fuerit elicitus ex revelatione evidenter credibili evidentia credibilitatis perfecta & absoluta, *conc. maj.* Si fuerit elicitus ex revelatione evidenter credibili evidentia imperfecta, & relativa, subdisting. Non potest revocari per se & ratione motivi, *conc. iterum maj.* Nam actus Fidei est essentialiter verus, & nititur motivo absolute infallibili, & absoluta infallibilitate connexo cum veritate rei revelatæ. Actus Fidei non potest prudenter revocari per accidens & ratione subjecti, seu elicientis illum, *nego maj.* quia ad credendum Fide divina potest alicui sufficere evidentia credibilitatis imperfecta, quæ proinde elidi ac superari potest per aliam evidentiam majorem.

Porro nunquam revocari potest meritorie actus Fidei, qui prudenter per accidens revocaretur, quia talis revocatio est materialiter seu in se mala. Actus autem materialiter malus non potest esse meritorius, quia non potest esse ex speciali motione Spiritus-sancti.

Dico 2. Ut revelatio & veracitas divina sint objectum formale Fidei, sufficit quod sint evidenter credibiles.

Prob. Quia hoc ipso quod ex motivis credibilitatis intelligitur non posse nisi imprudenter negari aut in dubium revocari existentiam revelationis & veracitatis divinæ, sed existentiam utriusque esse dignam assensu firmo & prudenti, reverentia Deo loquenti debita postulat, ut homo plane & absolute se subjiciat summæ Dei loquentis auctoritati, credendo cum firmitate appretiative summa existentiam revelationis & veracitatis divinæ & propter illas rem revelatam: ac proinde tunc homo gratiæ auxilio adjutus potest prudenter velle ex pleno & absoluto affectu se subjiciendi summæ auctoritati seu veracitati Dei loquentis, assentiri revelationi ac veracitati divinæ, & propter illas rei revelatæ assensu super omnia certo; Et consequenter tunc potest credere Fide divina revelationem & veracitatem divinam: Quod sufficit, ut sint objectum formale Fidei.

ARTICULUS VII.

Utrum revelatio privata sufficiat ad objectum formale Fidei?

NOta. Duplex distinguitur revelatio, nempe publica; & privata. Publica est ea, quæ Prophetis & Apostolis facta est pro tota Ecclesia, & postea per totum orbem divulgata est. Item revelatio, quæ a Deo fieret alicui, ut Ecclesiæ per eum traderetur, esset publica revelatio. Privata revelatio est ea: quæ alicui vel aliquibus fit non pro tota Ecclesia, sed pro illis solis; ut, v. g. cum Deus alicui Sancto revelat eum vel alium esse prædestinatum. Hinc revelatio privata differt a Spiritu privato hæreticorum, qui est proprius cujusque sensus, quo pertinaciter adhæret proprio judicio. Revelatio vero privata est revelatio a Deo facta credibiliter, sed non pro tota Ecclesia.

Dico. Revelatio privata sufficit ad objectum formale Fidei divinæ.

Prob. Nam revelatio divina facta privata licet non pro tota Ecclesia, tam est digna assensu super omnia firmo quam publica, modo sit evidenter credibilis, cum sit vere divina. Et vero revelatio divina non est objectum formale Fidei quatenus est revelatio publica, sed præcise quatenus est revelatio Dei summe veracis.

AR-

ARTICULUS VIII.

Utrum Fides divina resolvatur tantum in revelationem & veracitatem.

Dico. Fides divina variis modis resolvi potest. Nam resolvere actum Fidei est illud reducere in sua principia, vel formalia, vel efficientia, sive in ea quæ ad illum aliquo modo concurrunt. Atqui varia varie concurrunt ad productionem actus Fidei. Ergo actus Fidei varie resolvi potest.

Itaque actus Fidei divinæ. 1. Resolvi potest in revelationem & veracitatem divinam, tanquam in motivum intrinsecum. Sic resolvo Fidem meam; dum quærenti, v. gr. quare credam mysterium Trinitatis, respondeo me credere, quia Deus summe verax illud revelavit.

2. Resolvi potest in motiva credibilitatis tanquam in dispositiones ad actum Fidei, seu tanquam in ea quibus intellectus ad credendum disponitur, vel etiam tanquam in conditionem sine qua non crederet intellectus. Sic resolvo Fidem meam, dum quærenti, v. g. quare credam veram esse religionem Christianam, respondeo me credere, quia per multa & magna argumenta evidenter saltem credibile est Religionem Christianam esse veram Religionem, seu habere Deum auctorem.

3. Resolvi potest in honestatem & obligationem credendi tanquam in motiva volendi credere. Sic resolvo Fidem meam, dum quærenti quare credam omnia a Deo revelata, respondeo, quia honestum est & debeo me in omnibus submittere auctoritati Dei loquentis.

4. Resolvi potest in voluntatem tanquam in causam applicantem & determinantem intellectum. Sic resolvo Fidem meam, dum quærenti, v. gr. quare credam Incarnationem, respondeo me credere, quia volo summæ auctoritati divinæ supremum cultum exhibere, assentiendo firmissime rebus obscuris & captum humanum fugientibus propter ejus auctoritatem.

5. Resolvi potest in Deum tanquam in principium effectivum. Sic Fidem meam resolvo, dum quærenti quare credam mysteria tam incomprehensibilia, respondeo quia Deus me sua gratia prævenit & adjuvat ad credendum.

6. Resolvi potest tanquam in causam dirigentem, in Ecclesiam habentem auctoritatem infallibilem, fundatam in argumentis: quibus ejus doctrina apparet evidenter credibilis, aut etiam evidenter vera evidentia magna morali. Sic Fidem meam resolvo, dum quærenti, v. g. quare credam tot libros continere verbum Dei, respondeo me credere, quia id tenet Ecclesia.

7. Resolvi potest tanquam in causam proponentem, in Ecclesiam habentem auctoritatem fundatam in speciali assistentia Spiritus-sancti a Christo promissa. Sic fidem meam resolvo, dum quærenti, v. g. quare credam septem esse Sacramenta novæ Legis, respondeo, quia hoc Ecclesia in Concilio Tridentino definivit.

ARTICULUS IX.

Quinam in reddenda ratione suæ Fidei, vitiosum circulum admittant?

Nota. Admittere vitiosum circulum est hoc per illud, & illud per hoc eodem modo spectatum, sive mediate sive immediate probare in eodem progressu, & apud eundem qui eque utrumque negat. Ut si Ethnico equaliter Scripturam & Ecclesiam neganti probares Scripturam per Ecclesiam, & Ecclesiam per Scripturam: ibi sistendo. At sine vitioso circulo probatur hoc per illud, & illud per hoc in diverso progressu, & respectu diversorum hominum, quando nempe hoc ignotum est uni, & notum alteri. Nam sine vitioso circulo probatur causa per effectum ei, cui effectus notior est quam causa: & vicissim probatur effectus per causam alteri: cui causa notior est quam effectus.

Item sine vitioso circulo probatur Judæis nostrum Testamentum ex veteri quod admittunt. Et vicissim vetus Testamentum Manichæis ex novo quod admittunt. Hinc etiam sine vitiosa circulatione Catholici Ecclesiæ infallibilitatem probant ex Scriptura contra hæreticos Scripturam admittentes; & vicissim Scripturam ex infallibilitate Ecclesiæ contra alios, qui hanc infallibilitatem agnoscerent. Item non est vitiosa circulatio, quando idem probatur per idem, non præcise, seu diverso modo spectatum.

Dico. 1. Catholici in reddenda ratione suæ Fidei, non admittunt vitiosum circulum.

Prob. Ille vitiosum circulum non admittit, qui sistit in aliquo, quod est ultimum simpliciter in progressu a se facto, & per se notum, ut patet. Atqui Catholicus in reddenda ratione suæ fidei sistit in aliquo,

quod

quod est per se notum, & ultimum simpliciter in progressu quem facit: Ergo in reddenda ratione suæ Fidei non admitti vitiosum circulum. Minor patet hoc exemplo, quod aliis Fidei articulis æque applicari potest. Quærenti a me quare credam realem Christi præsentiam in Eucharistia, respondeo, quia hoc Scriptura; quæ est verbum Dei, docet his Christi verbis: *Hoc est Corpus meum*. Quærenti quare credam hunc esse sensum verborum Christi, respondeo, quia ita definivit Ecclesia, quæ in definitionibus Fidei infallibilis est. Quærenti quare credam Ecclesiam esse infallibilem in definitionibus Fidei, respondeo quia hoc docet clare Scriptura his Christi verbis: *Portæ inferi non prævalebunt adversus eam:* & istis *docete.... & ecce ego vobiscum sum omnibus diebus usque ad consummationem sæculi*. Quibus verbis specialis assistentia Spiritus-Sancti in rebus Fidei definiendis Ecclesiæ promittitur. Quærenti unde habeam, quod hæc Scriptura sit verbum Dei respondeo me habere ex eo quod hanc Scripturam esse verbum Dei, sit unus ex articulis doctriaæ Christianæ, quam veram & a Deo traditam esse evidenter credibile, imo simpliciter evidens est evidentia magna morali per motiva credibilitatis, seu argumenta, quibus ostenditur doctrinam Christianam habere Deum auctorem. Ibique sisto, in motivis scilicet credibilitatis, quæ per se hanc evidentiam menti ingerunt, si bene penetrentur seu percipiantur; unde in hoc progressu sisto in aliquo, quod est per se notum.

Brevius. Sic reddi potest ratio Fidei nostræ sine vitioso circulo. Credo omnia dogmata Religionis Catholicæ, quia Deus summe verax ea revelavit, & Deum ea omnia revelasse certo scio per Ecclesiam, cujus infallibilitas non solum clare continetur in Scriptura, sed etiam evidenter credibilis imo simpliciter evidens est evidentia magna morali per motiva credibilitatis: quæ per se habent evidentiam credibilitatis, imo evidentiam simplicem magnam moralem, quod sint opera divina.

Obj. In hoc progressu probatur idem per idem, nempe probatur infallibilitas Ecclesiæ per ipsam infallibilitatem Ecclesiæ. Ergo fit circulus vitiosus.

Resp. 1. Disting. anteced. Probatur idem per idem, non præcise nec eodem modo spectatum; esto. Probatur idem per idem præcise & eodem modo, *nego anteced.* Nam probatur infallibilitas Ecclesiæ ut expressa in Verbo Dei per eamdem infallibilitatem Ecclesiæ ut evidenter saltem credibilem per motiva credibilitatis. Unde.

Resp. 2. Nego anteced. Nam infallibilitas Ecclesiæ in definiendis rebus Fidei ut expressa verbo Dei, probatur mediate per argumenta credibilitatis, quæ sunt veluti primum & universalissimum principium cognoscendi Deum revelasse omnia Fidei dogmata.

Inst. Ergo Catholicus non potest credere Fide divina infallibilitatem Ecclesiæ, si quidem non credit illam nisi propter motiva credibilitatis.

Resp. Itaque credo infallibilitatem Ecclesiæ in definiendis rebus Fidei, quia Deus summe verax hanc revelavit: sic illam credo Fide divina. Quod si quæras quare credam Deum revelasse hanc infallibilitatem Ecclesiæ respondeo, quia hæc infallibilitas continetur in verbo Dei scripto & non scripto, seu in Scriptura & Traditione. Quærenti ulterius unde habeam, quod textus hanc infallibilitatem exprimens, & Traditio illam docens sint verbum Dei, respondeo quia ita tenet Ecclesia doctrina, quam veram & divinam esse, evidenter credibile, imo evidens est evidentia magna morali per motiva credibilitatis, quibus nititur doctrina Catholica quatenus evidenter credibile, imo evidens est evidentia magna morali motiva illa credibilitatis, quibus insignitur Religio Christiana, esse opera divina.

Porro quærenti cur credam aliquid in sola Traditione contentum, v. gr. tot libros, & hos, non illos, esse verum Dei verbum; respondeo quia Deus summe verax revelavit. Quærenti autem unde habeam Deum id revelasse, respondeo habere ex eo quod sit unum ex dogmatibus doctrinæ Christianæ, quam veram esse & a Deo traditam evidenter credibile, imo simpliciter evidens est evidentia magna morali per motiva credibilitatis, quibus nititur Religio Christiana seu Catholica. Si vero a me quæratur quare credam Fide divina Deum hoc vel illud dogma revelasse, respondeo, quia Deus revelando hoc dogma, simul indivisibiliter revelavit se illud revelasse, cum omnis revelatio divina sit virtualis ac implicita sui ipsius revelatio.

Dico 2. Hæretici necessario admittunt vitiosam circulationem in reddenda ratione suæ

suæ Fidei. Nam quærenti unde habeant hanc esse Scripturam divinam, & hunc esse illius sensum, respondent se habere ex privato Spiritu, quem dicunt esse Spiritus sancti testimonium. Et quærenti unde habeant quod Spiritus ille privatus sit testimonium Spiritus-sancti; respondent se habere ex Scriptura, vel quia Spiritus ille privatus est conformis Scripturæ. Unde divinitatem Scripturæ, & ejus sensum probant per Spiritum privatum, & Spiritus privati veritatem prætentam probant per Scripturam: sicque divinitatem Scripturæ probant per ipsam Scripturam præcise. Nec aliter respondere possunt; nam sentiunt nihil esse credendum nisi quod continetur in Scriptura juxta privatum eorum Spiritum intellecta, & rejiciunt infallibilem Ecclesiæ auctoritatem.

SECTIO III.

De actu interno Fidei Divinæ.

ARTICULUS I.

Utrum actus Fidei sit super omnia certus?

NOta 1. Duplex distinguitur certitudo, objectiva scilicet & formalis. Certitudo objectiva est infallibitas objecti. Certitudo formalis, de qua hic agitur, est certitudo actus, seu assensus, quæ includit tum infallibilitatem tum infirmitatem actus assecurantis intellectum de veritate objecti. Infallibilitas autem actus est ejus necessaria conformitas cum objecto. Firmitas vero est adhæsio objecto excludens omnem actualem dubitationem & formidinem circa illud, & consistit in eo quod actus saltem virtualiter ac exercite affirmet objectum non posse aliter se habere, unde actus certus est actus necessario conformis objecto, & ita adhærens illi, ut excludat omnem actualem dubitationem ac formidinem circa illud. Hinc actus erroneus vel opinativus non est certus.

Nota 2. Certitudo objectiva & formalis triplex distinguitur, nempe moralis, physica, & metaphysica. Certitudo objectiva moralis est ea, qua objectum non potest esse aliter secundum communem hominum æstimationem ac consuetudinem, atque ordinarium rerum cursum, quamvis possit esse aliter sine miraculo, certitudo physica est ea qua objectum non potest esse aliter sine miraculo, sed per illud aliter est. Certitudo metaphysica est ea, qua objectum aliter esse non potest absolute etiam per miraculum, ita ut ne omnipotentia quidem divina possit facere ut aliter sit.

Certitudo formalis moralis est prudens mentis adhæsio objecto tam firma, ut nullum errandi periculum formidat nisi violatis hominum moribus. Certitudo formalis physica est prudens adhæsio mentis objecto tam firma, ut nullum errandi periculum formidet nisi naturæ legis per miraculum violatis. Denique certitudo formalis Metaphysica est prudens mentis adhæsio objecto tam firma, ut nullum errandi periculum formidet vel ab omnipotentia ipsa divina. Sic metaphysice certus sum me existere dum cogito.

Nota 3. Certitudo formalis moralis diversos gradus suscipit, nempe summum, infimum, & medium, qui ipse in alios plures dividi potest. Certitudo moralis summa non solum dubitationem & omnem oppositi probabilitatem excludit, sed etiam mentem moraliter necessitat ad assensum. Sic certus sum certitudine morali summa existere urbem Romam, quam homines innumeri ex diversis nationibus ac diversis temporibus testantur. Certitudo moralis media excludit omnem dubitationem actualem, non tamen potentiam saltem imprudenter dubitandi. Certitudo denique moralis infima excludit solum dubitationem actualem, non tamen potentiam prudenter dubitandi.

Item firma adhæsio mentis objecto potest esse major vel minor, non solum intensive, sed etiam appretiative. Eo major est appretiative, quo veritas judicata pluribus aliis veritatibus etiam certis præfertur; & est appretiative summa, cum veritas judicata omnibus aliis veritatibus etiam certis præfertur, ita ut virtualiter saltem & exercite judicemus alias veritates omnes quantumvis certas & evidentes, potius negandas aut in dubium revocandas esse, quam veritatem judicatam, si cum ea pugnare viderentur.

Nota 4. Firma adhæsio objecto duplex est, nempe necessaria, & libera. Necessaria oritur ex evidentia objecti per se noti recte apprehensi, & excludit tum dubitationem ac formidinem omnem actualem, tum etiam omnem potentiam dubitandi & formidandi. Libera oritur saltem ex parte e libera mo-

motione voluntatis prudenter applicantis & determinantis intellectum ad assentiendum objecto ut vero, ita ut per actum suum virtualiter saltem & exercite judicet illud posse aliter se habere, quæ quidem adhæsio utpote libera, quamvis omnem dubitationem actualem excludat, relinquit tamen potentiam dubitandi antecedentem: nam relinquit in voluntate potentiam antecedentem non applicandi & determinandi intellectum ad actum incompossibilem cum dubitatione actuali. Quod si voluntas imprudenter seu ex levi fundamento applicet ac determinet intellectum ad firmiter assentiendum alicui objecto tunc non erit certitudo, sed pertinacia, ut contingit in hæreticis.

Dico 1. Actus Fidei divinæ est super omnia certus, seu habet certitudinem formalem appretiative summam ex motivo objecti formalis seu motivi.

Prob. Ille actus ex merito objecti formalis habet certitudinem appretiative summam, qui ex vi sui motivi habet summam infallibilitatem & firmitatem adhæsionis ad objectum. Atqui talis est actus Fidei divinæ: Ergo habet certitudinem appretiative summam. *Prob. min.* 1. Habet summam infallibilitatem. Nam actus Fidei tanta necessitate verus est, quanta necessitate ex hypothesi revelationis divinæ objectum revelatum tale est, quale a Deo revelatur: & objectum revelatum ex hypothesi revelationis divinæ summa necessitate tale est, quale a Deo revelatur; cum summe repugnet Deum revelantem falli aut fallere. Ergo actus Fidei summa necessitate verus est, sicque summam infallibilitatem habet.

2. Habet etiam firmitatem adhæsionis appretiative summam. Nam cum infallibilitas ac proinde auctoritas revelationis divinæ sit summa, exigit adhæsionem objecto appretiative summam. Ergo actus Fidei, qui est actus prudens ac rectus, ideoque talis qualem eum esse exigit motivum ejus, habet adhæsionem appretiative summam. Quare actus Fidei saltem virtualiter & exercite affirmat ex merito sui motivi omnes alias veritates potius negandas vel in dubium revocandas esse quam veritatem per illum creditam. Hinc illud, Gal. 1. *Licet nos aut Angelus de cœlo evangelizet vobis præterquam quod evangelizamus vobis, anathema sit.*

§. II.

Dico 2. Actus Fidei divinæ est ex merito objecti formalis seu motivi certior omni assensu naturali quantumvis evidenti, ideoque omni actu scientifico.

Prob. 1. Ex Patribus. Pro omnibus sint S. Chrysostomus, Homil. 21. in Epist. ad Hebræos: *Si de iis, quæ non cadunt sub aspectum, non apertius fuerit quispiam persuasus, quam de iis quæ videntur non potest esse Fides*, S. Basilius, in Psalm. 115. *Fides animam invitans, imo & persuadens ad consensionem præ cunctis rationalibus methodis* Et S. Augustinus, l. 7. Confess. c. 10. *Audivi sicut auditur in corde, non erat prorsus unde dubitarem: faciliusque dubitarem vivere me, quam non esse veritatem; quæ per ea quæ facta sunt intellecta conspicitur*, id est; quæ per miracula & alia opera supernaturalia, in confirmationem veritatis Religionis Christianæ, quasi oculis perspicitur. Nam ibi loquitur de evidentia credibilitatis, aut etiam evidentia simplici, quam habent mysteria Fidei ex motivis credibilitatis.

Prob. 2. Ratione. Actus Fidei habet certitudinem appretiative summam ex merito motivi, ut probatum est; & nullus assensus naturalis quantumvis evidens habet ex merito motivi summam certitudinem. Ergo actus Fidei divinæ est ex merito objecti formalis certior omni assensu naturali quantumvis evidenti: *Prob.* 2. *pars anteced.* Nam nullus assensus naturalis habet ex parte motivi summam infallibilitatem; quamvis enim inter assensus naturales aliqui sint summe infallibiles, quales sunt assensus de existentia & perfectionibus Dei, tamen nullus habet summe infallibile. Nam nullum motivum in statu præsentis vitæ, quod habeat summam infallibilitatem præter revelationem summæ veracitatis. Et consequenter in statu præsentis vitæ præter revelationes summæ veracitatis nullum est aliud motivum, quod merito fundare possit firmitatem adhæsionis appretiative summam & sic nullus alius assensus præter Fidem divinam habet ex merito objecti formalis summam infallibilitatem & firmitatem adhæsionis, nec proinde certitudinem summam.

Hinc Petrus: 2 Epist. cap. 1. de *Visione* magnitudinis gloriæ Christi in Monte Thabor loquens, ait: *Habemus firmiorem propheticum sermonem*: hoc est, certius credimus gloriam Christi, quia hæc Prophetis revelata est, quam quia ipsam propriis oculis vidimus.

Obj. 1. In summo sicut in infinito non datu

datur majus & minus. Atqui certitudo scientiæ est summa in suo genere: Ergo non est minor certitudine Fidei.

Resp. Disting. maj. In summo, quod est summum in omni genere & secundũ omnem considerationem, non datur majus & minus *conc. maj.* In summo, quod est summum secundum unam considerationem, sed non secundum aliam non datur majus & minus, *nego maj.* In genere autem certitudinis metaphysicę certitudo naturalis scientiæ non est summa comparata ad certitudinem Fidei, quæ major est.

Obj. 1. Atqui assensus mere naturalis potest esse appretiative summus. Ergo potest esse tam certus quam actus Fidei.

Resp. Nullus potest esse talis ex merito objecti seu motivi: ac proinde nullus assensus naturalis habet certitudinem appretiative summam. Nam ad veram certitudinem appretiative summam requiritur summa firmitas, quæ sit rationabilis & proportionata motivo, sicut ad veram certitudinem requiritur actus firmitas rationabilis & fundata in merito objecti motivi. Quare etiamsi actus, quo hæreticus errori suo adhæret esset summe firmus ex imprudenti voluntatis imperio, non tamen esset summe certus.

Obj. 3. Actus naturalis, quo experior me vivere, est summe infallibilis: nam summe repugnat me non vivere ex hypothesi quod experiar me vivere. Ergo actus naturalis potest esse summe certus.

Resp. Nego anteced. Equidem actus quo experior me vivere, est absolute infallibilis: at non est summe infallibilis; nam non est tam infallibilis quam actus quo credo rem revelatam propter testimonium Dei summe verax. Item licet absolute repugnet me non vivere ex hypothesi quod experiar me vivere, tamen id non summe repugnat: nam hoc minus repugnat, quam repugnat Deum revelantem falli aut fallere.

Obj. 4. Per actum Fidei non sum certior de existentia revelationis, quam certus sum me vivere per actum quo experior me existere. Ergo actus Fidei non est certior omni assensu naturali evidenti.

Resp. Nego anteced. Non possum quidem esse certior de existentia revelationis per actum, quo illam existere judico propter motiva credibilitatis, quam de existentia mea: quia actus non est actus Fidei divinæ, sed actus prudentiæ supernaturalis ad Fidem prærequisitus; At sum certior de existentia revelationis per actum Fidei, quo judico existere revelationem divinam propter ipsam revelationem ut in se virtualiter reflexam, & propter summam ejus infallibilitatem in ipsam virtualiter reflexam. Divina revelatio est virtualis ac implicita revelatio sui ipsius & summæ infallibilitatis ejus. Nam Deus aliquid revelando, hoc ipso virtualiter & implicite revelat se Ens summe verax revelare, ideoque aliquid revelando, simul indivisibiliter revelat suam revelationem & hujus summam infallibilitatem.

Obj. Actus Fidei non excludit omnem dubitationem involuntariam, sicut scientia excludit. Ergo minus certus est quam scientia.

Resp. Nego anteced. Itaque actus Fidei divinæ excludit omnes dubitationes tum voluntarias, tum etiam involuntarias. Nam actus Fidei saltem virtualiter affirmat veritatem revelatam non posse aliter se habere, si enim naturalis evidentia demõstrationis sufficit ut intellectus affirmet objectum demõstratum non posse se aliter habere, a fortiori summa infallibilitas revelationis (supposita sufficienti evidentia credibilitatis) sufficit, ut intellectus ex imperio voluntatis supernaturali affirmet veritatem revelatam aliter se habere non posse. Ergo actus Fidei excludit omnes dubitationes etiam involuntarias perinde ac scientia, si quidem actus scientificus illas non excludit, nisi qua saltem virtualiter affirmat objectum non posse se aliter habere.

Inst. Interdum Fideles in ipso actu Fidei experiuntur dubitationes involuntarias. Ergo actus Fidei illas non excludit.

Resp. Nego anteced. Et dico dubitationes involuntarias, quas Fideles experiri videntur in ipso actu Fidei succedere tantum actui Fidei, non illi coexistere, sed quia sine mora perceptibili ei succedunt, videntur ei coexistere. Coexistere quidem possunt actui Fidei apprehensiones, seu actus quibus intellectus percipit species judiciorum formidolosorum in phantasia excitatas ab aliqua causa naturali vel a Dæmone, & hæ apprehensiones confunduntur cum dubitationibus & judiciis formidolosis. At nunquam actibus Fidei coexistunt judicia formidolosa, quibus intellectus licet involuntarie judicet rem revelatam fortasse aliter se habere, quæ judicia dicuntur dubitationes involuntariæ.

Obj. 6. Actus, quo evidenter judico me existere, magis removet omnem dubitationem

nem

nem involuntariam, quam actus Fidei divinæ; Ergo certior est.

Resp. Nego anteced. Imo Fides divina omnem dubitationem etiam involuntariam magis removet quam actus ille evidens: nam est appretiative firmior proindeque firmius affirmat rem revelatam non posse aliter habere. Unde S. Augustinus, merito asserit se potius dubitaturum de sua existentia quam de veritate revelata.

Inst. 1. Nullam unquam experior dubitationem involuntariam circa meam existentiam & tamen aliquam interdum experior circa veritatem revelationis & rei revelatæ. Ergo actus quo experior me vivere, magis removet omnem dubitationem, &c.

Resp. Nego conseq. Nam ideo præcise nullam experimur dubitationem etiam involuntariam circa existentiam nostram, quia evidentia illa magna, qua evidenter cognoscimus nos existere, intellectui nostro facile & toties occurrit: quoties cogitamus de illa: & occurrendo determinat ad evidens judicium de existentia nostra. Patimur autem interdum dubitationes involuntarias circa res fidei quia quoties cogitamus de veritatibus fidei, non semper habemus actum fidei, aut evidentiam aliquam cum omni dubitatione etiam involuntaria incompossibilem.

Inst. 2. Actus, qui excludit non solum omnem actualem formidinem, sed etiam potentiam antecedentem formidandi, firmior est actu excludente tantum formidinem actualem. Atqui actus, quo evidenter judico me existere, excludit non solum formidinem actualem, sed etiam potentiam formidandi, & actus fidei hanc potentiam non excludit: Ergo actus ille naturalis est firmior actu fidei.

Resp. Nego maj. Nam quamvis actus fidei non excludat potentiam antecedentem formidandi, eo quod sit obscurus & habet tamen firmior est actu evidenti talem potentiam excludente: nam longe magis excludit formidinem actualem quam quivis actus evidens cum longe firmior sit appretiative. Major autem firmitas spectatur potius secundum majorem exclusionem potentiæ formidandi.

Porro. Ideo assensus evidens excludit potentiam antecedentem formidandi, quia evidens & necessarius est, seu quia versatur circa objectum, cujus evidentia antecedenter seu independenter a libera motione voluntatis necessitat intellectum ad assensum.

Inst. 3. Intellectus minus potest dimoveri ab actu, quo evidenter judico me existere ut opposito assentiatur, quam ab actu fidei. Ergo actus ille evidens firmior est actu fidei.

Resp. Nego conseq. Nam ex eo quod intellectus minus possit dimoveri ab aliquo actu ut assentiatur opposito, non ideo ille actus est firmior, sed sequitur tantum illum actum esse magis necessarium, esse clariorem & habere objectum evidens ex evidentia, quæ facile occurrit intellectui.

Inst. 3. Actus, a quo intellectus minus dimoveri potest, ut assentiatur opposito, magis removet a dissensu objecti: ergo firmior est.

Resp. Nego anteced. Sed solum magis necessario removet a dissensu; & solum facit, ut sit minus in potestate cognoscentis dissentire objecto.

Obj.. 7. Actus scientificus vel exprimentalis summe removet a dissensu objecti: ergo summe firmus est, ideoque tam firmus quam actus Fidei.

Resp. Nego anteced. Nam actus fidei magis removet a dissensu, quam quivis alius assensus etiam evidens; quia actus fidei saltem virtualiter & exercite affirmat præ testimonio divino propter quod veritati revelatæ assentitur, contemnendum esse aliud quodcumque motivum in oppositum, & omnem evidentiam quæ ei repugnare videretur. In qua virtuali & exercita affirmatione consistit summa appretiatio fidei, fundata in summa infallibilitate testimonii divini. At nullus assensus naturalis quantumvis evidens, ne quidem virtualiter & exercite ex merito objecti affirmat omnem aliam evidentiam quæ repugnare videtur, contemnemdam esse per evidentiam talis assensus.

Obj. 8. Certitudo necessaria major est quam libera. At certitudo actus scientiæ est necessaria, certitudo vero fidei libera. Ergo illa hac major est.

Resp. Nego maj. Quando certitudo libera est major appretiative quam necessaria. Fidei autem certitudo major est appretiative, ideoque major simpliciter quam certitudo scientiæ.

Obj. 9. S. Thomas, 2.2.q.4. a. 8. docet fidem ex parte subjecti esse minus certam quam sit scientia.

Resp. Solum intelligit fidem esse minus certam secundum quid & quoad nos, quatenus mens propter obscuritatem Fidei minus clare percipit ejus infallibilitatem quam scien-

scientiæ: unde fit, ut certitudo Fidei sit magis libera. At S. Doctor ibidem asserit Fidem esse simpliciter certiorem.

ARTICULUS II.

Utrum actus Fidei sit necessarius necessitate medii, & quarum rerum?

Nota 1. Duplex est necessitas respectu salutis, scilicet necessitas medii, & præcepti. Illud est necessarium necessitate medii ad salutem, sine quo etiam inculpabiliter omisso non potest obtineri salus secundum legem Dei ordinariam, seu præsens decretum: talis est Baptismus in re respectu infantium, qui non occiduntur in odium Fidei Christianæ. Illud est necessarium necessitate præcepti, quod est præceptum, & sine quo salus obtineri nequit, si culpabiliter omittatur, & hæc omissio per Pænitentiam non remittatur. Si tamen sit necessarium hac sola necessitate, ejus omissio inculpabilis non impedit salutem.

Porro quidquid est necessarium necessitate medii, est etiam necessarium necessitate præcepti, si illud sit in nostra potestate. Quia ex præcepto charitatis Dei & propriæ tenemur nobis salutem æternam comparare, & consequenter adhibere media ad salutem necessariã. Dico, *si sit in nostra potestate*: nam prima gratia actualis est necessaria tantum necessitate medii, eo quod non sit in nostra potestate.

Nota 2. Aliquid credi potest vel explicite, hoc est, distincte & in se ac secundum proprium conceptum: vel implicite, hoc est, non distincte, nec in se, sed confuse & in alio in quo continetur: ut cum creditur quidquid Ecclesia credit, tunc creduntur implicite omnia Fidei dogmata.

Nota 3. Agitur hic tantum de adultis. Nam certum est nullum actum necessarium esse parvulis ad salutem, cum nullus actus liberi sint capaces, & tamen salvari possint, & re ipsa salventur, dum post Baptismum ante usum rationis moriuntur. Aliud est de habitibus Fidei Spei & charitatis, sine quorum infusione nemo unquam justificatur, ut constat ex Conc. Trident.

§. I.

Dico 1. Actus Fidei necessarius est in re ad salutem necessitate medii omnibus adultis in peccato mortali existentibus, etiam post Baptismum.

Prob. Quia nullus adultus existens in peccato mortali justificari potest secundum legem a Deo statutam, sine aliquo actu Fidei re ipsa elicito. Ergo nec sine tali actu salvari potest: nemo enim salvatur nisi in statu justitiæ moriatur. Ergo adultus existens in statu peccati mortalis non potest salutem obtinere sine aliquo actu Fidei, etiamsi inculpabiliter omittatur; & consequenter actus Fidei necessarius est ad salutem necessitate medii, &c. *Prob. anteced.* 1. ex Script. Heb. c. 11. *sine Fide impossibile est placere Deo. Credere enim oportet accedentem ad Deum, &c.* 2. ex Conc. Trid. sess. 6. cap. 8. *Fides est humanæ salutis initium, fundamentum & radix omnis justificationis, sine qua impossibile est placere Deo, & ad filiorum ejus consortium pervenire.*

Ratio a priori est voluntas Dei, qui ad conferendam adulto peccatori justificationis gratiam exigit, ut sibi prius supremum intellectus cultum exhibeat, captivando intellectum in obsequium Fidei.

Hæc autem Fides necessaria ad salutem est Fides supernaturalis nixa testimonio Dei summe veracis, de qua sola loquuntur Scriptura & Patres. Hinc Innocentius XI. damnavit hanc propositionem: *Fides late dicta ex testimonio creaturarum, similive motivo, ad justificationem sufficit.*

Obj. Scriptura, Patres & Concilia possunt in hac materia intelligi de necessitate actus Fidei vel in re vel in voto, sicut cum loquuntur de Baptismo & Pœnitentiæ Sacramento. Ergo actus Fidei in se non est medium simpliciter necessarium.

Resp. Nego anteced. Nam nullibi Scriptura, Patres & Concilia docent ad justificationem & salutem adulti peccatoris sufficere votum Fidei divinæ seu propositum credendi. At sufficienter docent ad justificationem sufficere votum Baptismi & Pœnitentiæ in actu charitatis perfectæ inclusum, dum docent peccatorem actu charitatis & contritionis perfectæ justificari.

His adde unanimem consensum Theologorum negantium votum Fidei sufficere ad justificationem adulti peccatoris.

Inst. Si adultus peccator eliceret actum perfectæ contritionis, omisso actu Fidei, statim justificatur. Ergo.

Resp. Antecedens falsum supponit. Nam nemo peccator excitatur a Deo ad perfectam contritionem vel charitatem, nisi prius supremum intellectus cultum Deo exhibuerit per actum Fidei divinæ.

§. II.

Dico 2. Omnibus adultis peccatoribus quovis tempore necessarium fuit, & nunc est ad salutem necessitate medii credere explicite actu Fidei divinæ Deum existere, esse primum principium rerum omnium, & nostrum finem ultimum supernaturalem, remunerari vita æterna sibi fideliter servientes usque ad finem vitæ, seu morientes in statu gratiæ, & providere saluti hominum.

Constat ex Scriptura, Heb. c. 11. *sine Fide impossibile est placere Deo. Credere enim oportet accedentem ad Deum, quia est, & inquirentibus se remunerator sit.* Ubi Apostolus loquitur de Fide explicita, qua Deus ut existens creditur ut Deus, ideoque ut primum principium rerum omnium; & per has voces (*remunerator sit*) loquitur de remuneratione supernaturali alterius vitæ, ut constat ex contextu, & consensu Doctorum; & quia sola illa remuneratio promissa est a Deo. Quæ quidem remuneratio involvit providentiam Dei erga salutem hominum. Hinc Innocent. XI. damnavit hanc propositionem: *Non nisi Fides unius Dei necessaria videtur necessitate medii, non autem explicita remuneratoris.*

Porro Fides explicita Dei ut providentis saluti hominum est implicita Fides mysterii Incarnationis, quæ proinde quovis tempore necessaria fuit ad salutem.

§. III.

Dico 3. Fides explicita Incarnationis quoad divinitatem, humanitatem, Passionem & Resurrectionem Christi, non fuit necessaria necessitate medii ad justificationem & salutem adulti peccatoris in lege naturæ, & Mosaica. Ita communiter Doctores.

Prob. Quia medium ad salutem necessarium debet publice promulgari & prædicari, ita ut multitudini, & non aliquibus solum sanctioribus & doctioribus innotescat: alioqui Deus non provideret sufficienter saluti omnium, quod repugnat ejus sinceræ voluntati salvandi omnes homines omnium temporum. Atqui in lege naturæ & Mosaica Fides explicita mysterii Incarnationis quoad divinitatem, humanitatem, Passionem & Resurrectionem Christi non fuit sic promulgata: ergo non fuit in utraque medium necessarium ad salutem. *Prob. min.* ex Gal. c. 3. *Prius autem quam veniret Fides sub lege custodierunt conclusi in eam Fidem quæ revelanda erat.* Atqui Fides illa, quæ in lege gratiæ revelanda erat & quæ proinde ante legem gratiæ non fuerat revelata, seu publice manifestata, & ad quam reservabantur Judæi ad Christum convertendi, est Fides explicita divinitatis, humanitatis, Passionis, Mortis & Resurrectionis Christi: nam de hac Fide perpetuo loquitur Apostolus. Ergo ante legem gratiæ Fides Incarnationis quoad divinitatem, &c. non fuit publice prædicata & promulgata multitudini.

Obj. 1. S. Augustinum.

Resp. S. Doctor, textibus qui objici possunt, solum intendit, quod ante adventum Christi necessaria fuerit Fides explicita Incarnationis quoad munus Redemptoris & mediatoris Dei ac hominum, quæ multitudini sufficienter prædicata & promulgata fuit in lege naturæ & Mosaica hoc ipso, quod in utraque lege publice propositum fuit Ecclesiæ divinum decretum dandi hominibus Redemptorem & Mediatorem, per quem homines salvari possent & deberent. Nam ipsemet, l. 19. contra faustum, c. 14. hæc ait de fide eorum, qui tempore legis Mosaicæ dixerunt: *tunc & occulta erat Fides: nam & eadem credebant* (implicite,) *eademque sperabant omnes justi & Sancti etiam temporum illorum; & promissiva erant illa omnia Sacramenta, omnisque ritus ille Sacrorum. Nunc autem revelata est Fides, in quam conclusus erat populus, quando sub lege custodiebatur.*

Inst. S. Augustinus, l. de natura & gratia, c. 44. ait: *ea quippe Fides justos sanavit antiquos quæ sanat & nos, id est, mediatoris Dei & hominum hominis Jesu Christi, Fides sanguinis ejus, Fides Crucis ejus, Fides mortis & Resurrectionis ejus; Habentes ergo eundem Spiritum Fidei, & nos credimus, propter quod & loquimini.* Et l. de peccato originali, c. 24. *sine Fide ergo Incarnationis, & mortis, & Resurrectionis Christi, nec antiquos justos, ut justi essent, a peccatis potuisse mundari, & Dei gratia justificari, veritas Christiana non dubitat, sive in eis justis quos Scriptura Sancta commemorat, sive in eis justis, quos quidem illa non commemorat, sed tamen fuisse credendi sunt vel ante diluvium, vel inde usque ad datam legem, vel ipsius legis tempore non solum in filiis Israel, sicut fuerunt Prophetæ, sed etiam extra eundem populum, sicut fuit Job.*

Resp. Ibi S. Doctor intelligi debet de fide expli-

explicita divinitatis, Passionis, Mortis & Resurrectionis Christi pro sanctioribus & doctioribus tantum, qui tempore legis naturæ & scriptæ explicitam illorum omnium cognitionem habuerunt: pro multitudine vero de sola fide implicita quam habuit in fide; qua explicite credebat Christum mediatorem Dei & hominum venturum ad redimendum genus humanum per ea media, quibus Deus decreverat ab eo homines redimi, & quæ explicite credebat adumbrari per Sacrificia, quæ tum offerebantur, & per ritus sacros qui observabantur. Et vero S. Augustinus, l. 19. contra Faustum, c. 14. citato, fidem temporum illorum occultam vocat, id est, implicitam eorum, quæ tempore legis gratiæ distincte omnibus prædicanda erat.

Obj. 2. S. Thomas, 2. 2. qu. 2. a. 7. ait: *post peccatum autem fuit explicite creditum mysterium Incarnationis Christi, non solum quantum ad Incarnationem, sed etiam quantum ad Passionem & Resurrectionem, quibus humanū genus a peccato & morte liberatur. Aliter enim non præfigurassent Christi Passionem quibusdam sacrificiis, & ante legem, sub lege.*

Resp. Ibi loquitur tantum de aliquibus sanctioribus & doctioribus, seu majoribus, ut loquitur, non autem de multitudine seu minoribus. Nam sic prosequitur: *quorum quidem sacrificiorum significatum explicite Majores cognoscebant, minores autem sub velamine illorum Sacrificiorum, credentes ea divinitus esse disposita de Christo venturo, quodam modo habebant velatam cognitionem... post tempus autem gratiæ revelatæ tam majores quam minores tenentur habere Fidem explicitam de mysteriis Christi, præcipue quantum ad ea, quæ communiter in Ecclesia solemnizantur & publice proponuntur, &c.*

§. IV.

Dico 4. Nunc ab Evangelii promulgatione omnibus adultis peccatoribus necessaria est necessitata medii ad justificationem & salutem Fides explicita Incarnationis quoad divinitatem, humanitatem, Passionem, Mortem & Resurrectionem Christi Salvatoris hominum.

Prob. 1. Ex Scriptura, Joann. 17. *hæc est autem vita eterna* (id est, medium vitæ æternæ assequendæ necessarium,) *ut cognoscant te, solum Deum, verum, & quem misisti Jesum Christum.* Et, Gal. c. 2. *scientes, quod non justificatur homo ex operibus legis, nisi per Fidem Jesu Christi; & nos in Christo Jesu credimus, ut justificemur ex Fide Christi.* Et, Rom. c. 3. *justitia Dei per Fidem Jesu Christi in omnes & super omnes qui credunt in eum.* Idem docent Patres, nempe neminem in lege gratiæ justificari & salvari nisi per Fidem Jesu Christi. Per illam autem Fidem Jesu Christi, sine qua nemo justificatur: & quæ proinde necessaria est ad saltem necessitate medii, intelligitur ab Apostolo, ideoque & a Patribus Fides explicita Christi ut veri Dei & hominis pro salute nostra mortui, & suscitati, &c. Nam loquitur Apostolus de Fide Christi, qua ipse credebat in eum, & quam aliis prædicabat, & ad quem, Gal. c. 3. dicit homines in lege nova reservatos esse.

2. Ex S. Augustino, l. de correptione & gratia, c. 7. *ab hac damnatione non se liberabunt, qui poterunt dicere, non se audisse Evangelium Christi.* Et infra. *Quicumque ergo ab illa originali damnatione, ista divinæ gratiæ largitate discreti sunt, non est dubium, quod & procuratur eis audiendum Evangelium; & cum audiunt credunt.* Ergo ex S. Doctore nemo salvatur, qui non credit Evangelio. Atqui credere Evangelio est credere Christum esse Deum & hominem, passum ac mortuum esse & resurrexisse. Ergo.

3. Ex Symbolo Athanasiano infra citando.

Ratio est, quia homines debent nosse viam salutis pro ratione status in quo salvantur. Sed Christus est via salutis nostræ, ut ipse testatur Joann. c. 14. *Ego sum via, & veritas, & vita.* Ergo homines debent illum cognoscere explicite quoad divinitatem, humanitatem & ejus mysteria in statu, in quo illa mysteria peracta sunt, & publice omnibus promulgata. Et vero non est credibile Deum voluisse Fidem explicitam Christi pro ejus gloria & salute nostra mortui & redivivi non esse magis necessariam post ejus adventum & exhibita ejus merita, quam fuerat antea, præsertim cum hæc Fides explicita Christi ad honorem ipsius Christi multum conferat; & illa mysteria ab Apostolis toto orbe promulgata sint, ita ut nemo illa ignoret nisi ex propria culpa, vel aliorum hominum.

Dico 5. In lege nova a promulgatione Evangelii necessaria est necessitate medii ad salutem adultorum existentium in peccato mortali Fides explicita Sanctissimæ Trinitatis.

Prob. 1. Quia Fides explicita Incarnationis quoad divinitatem, quæ est neces-

saria necessitate medii, non potest haberi sine Fide explicita Trinitatis.

2. Quia Fides Trinitatis, quæ est objectum primarium Fidei nostræ, ad fundamentum salutis nostræ pertinet, & Baptismus qui est Sacramentum Fidei ad salutem necessariæ, conferri necessario debet in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti. Ergo si aliquod objectum creditu necessarium est necessitate medii ad salutem, certe mysterium Trinitatis sic necessarium esse debet.

3. Ex Symbolo Athanasiano ab Ecclesia usu recepto & approbato. *Fides autem Catholica hæc est, ut unum Deum in Trinitate & Trinitatem in unitate veneremur, &c. Sed necessarium est ad æternam salutem, ut Incarnationẽ quoque Domini nostri Jesu Christi fideliter credat. Est ergo Fides recta, ut credamus & cõfiteamur, quia Dominus noster Jesus Christus Dei filius, Deus & homo est, &c. qui passus est pro salute nostra, descendit ad inferos, tertia Die resurrexit a mortuis, &c. Hæc est Fides Catholica, quam nisi quisque fideliter firmiterque crediderit, salvus esse non poterit.*

Solvuntur objectiones contra utramque assertionem.

Obj. 1. Illud Heb. c. 11. *sine Fide impossibile est placere Deo: credere enim oportet accedentem ad Deum, quia est, & inquirentibus se remunerator sit.* Ergo Fides explicita Incarnationis & Trinitatis non est necessaria ad salutem, &c.

Resp. Nego conseq. Quia textus ille solum significat Fidem explicitam unius Dei existentis, & remuneratoris esse necessariam ad salutem, non autem sufficere: sicut hic textus, Gal. c. 2. *non justificatur homo ex operibus, nisi per Fidem Jesu-Christi*: solum significat Fidem explicitam Christi esse necessariam ad salutem, non autem sufficere.

Obj. 2. Cornelius Centurio justificatus fuit sine Fide explicita Christi & Trinitatis: nam antequam hanc Fidem haberet, dicitur, Act. c. 10. *religiosus ac timens Deum*. Ergo.

Resp. 1. Multi negant anteced. Cum S. Augustino, l. de prædestin. Sanctorum, c. 7. Cum autem religiosus ac timens Deum dicitur, volunt hinc tantum sequi eum habuisse aliquem Dei amorem inchoatum ex Fide unius Dei remuneratoris, & ex illo amore inchoato aliqua pietatis opera fecisse, quibus prædicationis Evangelicæ gratiam impetravit. Cum vero ab his, quos ad Petrum miserat, justus dicitur, per hanc vocem intelligi volunt virum bonum, non autem justificatum.

Resp. 2. Esto anteced., Nego conseq. Qui si justificatus fuit antequam explicitam Christi Fidem haberet, fuit justificatus ante sufficientem Evangelii promulgationem & divulgationem: per Fidem explicitam Dei unius remuneratoris, & Christi ut Redemptoris & Mediatoris Dei ac hominum: quam Fidem a Judæis acceperat.

Obj. 3. In lege naturæ & Mosaica necessaria non fuit fides explicita Trinitatis, & Christi ut Dei & hominis, &c. Ergo nec in lege gratiæ necessaria est.

Resp. Nego conseq. Disparitas est, quia in lege Mosaica mysteria illa non fuerunt ita publice promulgata & proposita, ut multitudini innotescerent. Unde communiter & absque culpa ignorabantur a Fidelibus utriusque legis, & consequenter illorum explicita fides non potuerit esse medium ad salutem necessarium in utraque lege. At in lege Evangelica utrumque hoc mysterium ita publice proponitur & divulgatur, ut multitudini fidelium innotescat: vel si qui ignorent, ignorant propter aliquam culpam personalem vel suam, vel aliorum quorum curæ commissi sunt. Quare cognitio utriusque mysterii potest esse nunc medium omnibus ad salutem necessarium.

Obj. 4. Amor Dei super omnia propter se, & contritio perfecta possunt haberi sine fide explicita Christi & Trinitatis: nam ad hoc sufficit fides explicita Dei ut remuneratoris. Ergo.

Resp. Nego anteced. Quia Deus decrevit neminem a promulgatione Evangelii per gratiam excitare ad actum charitatis vel contritionis perfectæ, nisi prius mysteria Trinitatis & Incarnationis explicita crediderit. Sine autem gratia præveniente nullus elici potest actus salutaris.

Inst. Hoc decretum gratis asseritur.

Resp. Neg. Nam nobis innotescit per Scripturam & Traditionem, quæ docent sine fide explicita utriusque mysterii neminem adultum justificari, & simul quemlibet peccatorem per actum charitatis & contritionis perfectæ justificari.

Obj. 5. Scriptura & Patres intelligi possunt de fide illorum mysteriorum explicita vel implicita, in re vel in voto.

Resp.

Resp. Nego. Nam Scriptura & Patres, cum loquuntur de fide Christi simpliciter, intelligi debent in sensu proprio, cum nulla sit necessitas ad sensum improprium recurrendi. Fides autem implicita & fides in voto non sunt fides Christi simpliciter & in sensu proprio. Et nullibi docent fidem Christi implicitam aut in voto sufficere ad justificationem: sicut docent Baptismum & Pœnitentiam in voto sufficere hoc ipso quod docent actum charitatis aut contritionis perfectæ interdum sine illis Sacramentis haberi, & justificare per modum ultimæ dispositionis, quamvis non sine voto Sacramenti, quod in illo acta includitur.

Obj. 6. Supposita nostra sententia, salus est multis impossibilis. Sic impossibilis est cathecumeno jam jam morituro, & habenti fidem explicitam Dei remuneratoris tantum, nec sine miraculo valentis habere explicitam cognitionem Incarnationis.

Resp. Salus est ei impossibilis impossibilitate consequente, non antecedente. Nam in illam impossibilitatem incidisset vel ob malitiam, vel ob negligentiam suam culpabilem præteritam.

Inst. 1. Salus esset etiam antecedenter impossibilis barbaris vel aliis in sylvis educatis, qui nihil unquam audierunt de mysterio Incarnationis.

Resp. Nego. Nam si illi legem naturalem servarent, nec graviter peccarent, ut possunt per gratias iis a Deo gratis collatas, Deus eis Evangelii prædicationem procuraret, aut eos per se vel per Angelos instrueret, ut docet S. Thomas. Præterea barbaris illis tam impossibilis est fides explicita Dei ut remuneratoris remuneratione supernaturali, seu ut largitoris gratiæ & gloriæ, quam tamen fidem omnibus necessariam esse constat apud omnes.

Inst. 2. Secluso miraculo, peccatoribus surdis & mutis a nativitate impossibilis est cognitio Incarnationis & Trinitatis: Ergo & salus, si hæc cognitio sit necessaria absolute ad salutem.

Resp. Retorquendo. Nam sine fide explicita Dei ut remuneratoris seu ut gratiæ & gloriæ largitoris salvari nequeunt. Unde salus esset illis impossibilis, nisi cum speciali assistentia Spiritus-sancti possent fidem illam habere. Itaque nego anteced. Quia illi cum speciali assistentia Spiritus-sancti, & sine miraculo extraordinario habere possunt fidem explicitam Incarnationis & Trinitatis perinde ac fidem explicitam unius Dei ut remuneratoris remuneratione supernaturali, Deo hominibus illos per signa vel picturas instruentibus cooperante, & interius illustrante, & per se ipsum vel Angelum quod instructioni deest supplente, nisi tamen surdi illi ac muti libere impedimentum apponant.

Inst. 3. Multi fideles rudes nequeunt intelligere quomodo tres Personæ unam & eandem naturam habeant. Ergo non possunt salvari, si &c.

Resp. Nego conseq. Quia ad credendum mysterium Trinitatis sufficit, quod propter revelationem Dei summe veracis credatur Trinitatis Personarum in una eademque natura ac divinitate. Ad hoc autem credendum requiritur solum, ut intellectus possit terminos & eorum significationem apprehendere, & percipere evidentiam credibilitatis revelationis, & propter revelationem ac veracitatem divinam firmissime assentiri mysterio Trinitatis. Quæ omnia cum auxilio gratiæ præstare possunt rudiores & ingenio tardiores. Hinc illud S. Augustini, lib. contra Epistolam fundamenti, cap. 4. *turbam non intelligendi vivacitas, sed credendi simplicitas tutissimam facit.*

Dico 6. Ad justificationem & salutem adulti peccatoris necessaria est necessitate medii fides, qua generatim credat vera esse omnia, quæ a Deo revelata & promissa sunt. Constat ex Concil. Trident. sess. 6. cap. 6. ubi ait: *disponuntur autem ad ipsam justitiam, dum excitati divina gratia & adjuti, fidem ex auditu concipientes, libere moventur in Deum, credentes vera esse quæ divinitus revelata & promissa sunt: atque illud in primis, a Deo justificari impium per gratiam ejus, per Redemptionem quæ est in Christo Jesu.* Ac proinde necessaria est necessitate medii ad salutem fides implicita omnium omnino veritatum a Deo revelatarum pro tota Ecclesia.

Item necessaria est necessitate medii omnium omnino articulorum in Symbolo contentorum fides, non quidem in re, sed in voto seu proposito credendi eos omnes articulos. Quia nullus adultus justificari potest sine proposito saltem virtuali servandi omnia præcepta. Præceptum est autem credendi explicite omnes Symboli articulos.

ARTICULUS III.

Expediuntur aliæ quæſtiones ad actum Fidei pertinentes.

Q*Uæres* 1. *utrum actus Fidei ſit actus intellectus?*

Reſp. Affirm. *Prob.* 1. Ex Script. Hæb. c. 10. *Fide intelligimus aptata eſſe ſæcula verbo Dei.* Intelligere autem eſt actus intellectus, non voluntatis. 2. Ex S. Auguſt. l. de prædeſtin. Sanctorum, c. 2. *credere nihil aliud eſt, quam cum aſſenſione cogitare.* Cogitare autem eſt actus intellectus. 3. Quia Fides divina eſt actus, quo credens firmiſſime aſſentitur rei revelatæ propter auctoritatem Dei revelantis. Aſſentiri autem eſt actus intellectus.

Obj. 1. Illud, Rom. c. 4. *non hæſitavit diffidentia, ſed confortatur ex Fide.* Et illud c. 10. *corde creditur ad juſtitiam.*

Reſp. Ad 1. diffidentia ibi ſignificat incredulitatem. Unde non ſumitur proprie, & prout opponitur fiduciæ.

Reſp. Ad 2. Cor ibi ſignificat intellectum, non voluntatem, ſicut ſignificat. Matth. c. 9. ubi Chriſtus ait: *quid cogitatis mala in cordibus veſtris?* Quare hæc vox *cor* in Scriptura interdum ſumitur pro intellectu ut his locis, & interdum pro voluntate, ut Matth. c. 22. *diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo.* Hinc illius vocis ſenſus determinari debet pro materia ſubjecta. Præterea ſi vox *cor* ſumeretur ibi pro voluntate, tunc ſumeretur cauſaliter, non formaliter, & ſenſus eſſet: ex pia ac libera voluntatis motione creditur actu intellectus, & idcirco Fides imputatur ad juſtitiam.

Obj. 2. Per Fidem adhæremus veritatibus revelatis. At adhærere voluntatis eſt. Ergo.

Reſp. Per Fidem adhæremus veritatibus revelatis, aſſentiendo & judicando. At voluntatis eſt adhærere objecto ſuo, illud amando.

Quæres 2. *Utrum actus Fidei ſit ſimplex, & unicus realiter?*

Reſp. Affirm. Quia uno & eodem actu realiter ſimplici, quamvis virtualiter duplici, creditur objectum materiale & formale: materiale quidem propter formale, formale vero propter ſe ipſum ut virtualiter ſupra ſe reflexum.

Quæres 3. *Utrum actus Fidei ſit formaliter diſcurſivus?*

Reſp. Neg. Quia aſſenſus diſcurſivus eſt ille, qui habet pro motivo partiali bonitatem conſequentiæ ſeu illationis: nam aſſenſus diſcurſivus eſt actus, quo intellectus aſſentitur concluſioni, quia bene ſequitur ex præmiſſis. Sed actus Fidei divinæ non habet pro motivo etiam partiali bonitatem conſequentiæ. Ergo non eſt formaliter diſcurſivus *Prob. min.* Tum quia motivum adæquatum Fidei divinæ eſt revelatio & veracitas divina. Tum quia illa bonitas conſequentiæ eſt aliquid mere naturale: Tum quia alioqui rudes & mulieres non poſſent credere Fide divina: nam non cognoſcunt evidenter concluſionem bene ſequi ex præmiſſis: non enim cognoſcunt ſyllogiſmum eſſe in bona forma & ſecundum regulas Logicæ cum illas regulas ignorent.

Nota. Qui credit Fide divina, non diſcurrit, nec infert veritatem revelatam ex revelatione & veracitate divina, ſed rei revelatæ aſſentitur ſolum propter ſimplicem & immediatam connexionem quam habet cum revelatione & veracitate divina: ſive ideo aſſentitur veritati revelatæ, quia Deus ſumme verax revelavit. Actus autem, quo credens dicit apud ſe, (*quia Deus hoc dixit, verum eſt*) non eſt diſcurſus, ſed judicium ſimplex de connexione immediata veritatis revelatæ cum revelatione & veracitate divina, ſive eſt actus, quo exiſtentia veritatis revelatæ cognoſcitur aſſertive ſeu judicatur per exiſtentiam revelationis & veracitatis divinæ etiam aſſertive cognitam. Et tunc credens cognoſcit unum per aliud ut immediate ſe ipſo connexum cum illo, ſed non ut connexum cum illo per bonam conſequentiam.

Quæres 4. *Utrum actus Fidei habeat ſpecialem honeſtatem objectivam intrinſecam?*

Reſp. Affirmative. Quia actus Fidei eſt per ſe laudabilis, per ſe conſentaneus rectæ rationi approbanti, & per ſe honorificus Deo. Nam homo per actum Fidei adhæret cum firmitate appretiative ſumma veritati revelatæ præciſe propter revelationem & veracitatem divinam, ideoque generaliſſime & pleniſſime ſe ſe ſubmittit auctoritati divinæ. Quod eſt ſane per ſe laudabile, honeſtum, &c.

Actus Fidei habet etiam honeſtatem formalem ſeu imputabilem ad laudem & præmium, ſed extrinſecam, petitam ſcilicet ab actu libero voluntatis imperante actum Fidei, ſed determinante intellectum ad aſſenſum Fidei.

Quæ-

Quæres 5. Utrum actus Fidei sit positive voluntarius & liber?

Resp. Affirm. *Prob.* 1. Ex Script. Marc. c. ult. *Qui crediderit & baptizatus fuerit, salvus erit: qui vero non crediderit condemnabitur.* Et, Rom. c. 4. *credidit Abraham Deo, & reputatum est illi ad justitiam.* Ergo actus Fidei est meritorius, & ejus omissio est demeritoria. Quidquid autem est meritorium & demeritorium est liberum & voluntarium, ut Fide constat. 2. ex Conc. Trident. sess. 6. c. 6. *Disponuntur autem ad ipsam justitiam, dum excitati divina gratia & adjuti, Fidem ex auditu concipientes, libere moventur in Deum, credentes vera esse, quæ divinitus revelata & promissa sunt.* 3. Ratione. Quia actus Fidei fit ex libero voluntatis imperio, quo intellectus determinatur ad assentiendum super omnia rebus a Deo revelatis præcise propter auctoritatem Dei revelantis.

Quæres 6. Quinam actus ad actum Fidei prærequiruntur?

Resp. Ad actum Fidei prærequiruntur hi tres actus, nempe judicium de prudenti credibilitate revelationis, judicium de honestate & obligatione credendi; & imperium voluntatis, quod est actus, quo voluntas positive determinat intellectum ad credendum.

Resp. Quia ad actum Fidei prærequiritur imperium voluntatis, seu actus voluntatis determinans intellectum ad credendum, & talis actus prærequirit judicium de honestate vel obligatione credendi, quod judicium prærequirit aliud de Prudenti credibilitate revelationis. Ergo ad actum Fidei prærequiritur actus voluntatis prærequirens alios duos actus, & consequenter ad actum Fidei tres actus supra dicti prærequiruntur.

Prob. antec. Nam 1. ad actum Fidei prærequiritur imperium voluntatis. *Prob.* 1. Ex Rom. c. 10. *Non omnes obediunt Euangelio. Isaias enim dicit: Domine quis credidit auditui nostro?* Hoc est non omnes habent actum voluntatis se submittentis testimonio divino sufficienter proposito, & determinantis intellectum ad credendum. Nam obedientia illa, qua carent increduli, nil aliud esse potest quam talis actus voluntatis. 2. Ex S. Aug. l. de Spiritu & littera, c. 33. *Consequens est paululum quærere, utrum voluntas illa, qua credimus, etiam ipsa Dei donum sit.* 3. Ex Conc. Arausicano II. can. 5. definiente ipsum credulitatis affectum nobis inesse per gratiam. Ille autem credulitatis affectus, quem supponit Concilium ad Fidem prærequiri, nihil aliud est quam imperium voluntatis, de quo agitur. 4. Quia ex Scriptura & ex Conc. Trid. supra laudatis, actus Fidei est actus liber. Non potest autem esse liber nisi ab actu voluntatis libero illum imperante; cum sola voluntas sit facultas libera. 5. Ratione. Quia intellectus non potest assentiri veritati revelatæ, nisi ad hunc assensum determinetur vel ab objecto, vel a voluntate: nam caret facultate se ipsum determinandi. Sed intellectus ad assensum illum non determinatur ab objecto neque materiali, nam res revelata per se non apparet vera ut revelata; neque ab objecto formali, seu motivo, nempe revelatione Dei summe veracis: nam revelato divina ut est motivum Fidei, est per se obscura: revelatio enim divina ut est motivum Fidei, est revelatio divina præcise sumpta, cum actus Fidei divinæ sit actus, quo intellectus firmissime assentitur rei revelatæ præcise propter revelationem Dei summe veracis. Revelatio autem divina præcise sumpta est obscura: nam præcise sumpta non magis apparet esse quam non esse. Ergo superest, ut intellectus ad actum Fidei determinetur ab actu voluntatis.

2. Imperium illud voluntatis ad actum Fidei prærequisitum prærequirit judicium de honestate vel etiam obligatione credendi Quia actus voluntatis prærequirit motivum cognitum propter quod eliciatur. Nam voluntas non fertur in incognitum, nec potest velle sine motivo volendi. Tale autem motivum est honestas vel etiam obligatio credendi cum firmitate summa propter testimonium Dei summe verax.

3. Judicium de honestate vel etiam obligatione credendi prærequirit judicium de prudenti credibilitate revelationis, qui est actus; quo intellectus evidenter judicat non posse nisi imprudenter negari existentiam revelationis. Nam sine tali actu judicium de honestate vel obligatione credendi summa firmitate propter revelationem divinam, non esset prudens.

Cæterum illi tres actus ad Fidem prærequisiti debent esse supernaturales, seu eliciti ex auxilio gratiæ. Quia omnis actus conducens ad salutem est supernaturalis, & sine gratia elici non potest, ut fide constat. Sed illi tres actus supradicti conducunt ad salutem, saltem remote: nam conducunt ad fidem, quæ est fundamentum salutis. Ergo.

Nota. Cæteræ quæſtiones, cum ad praxim pertineant, continentur in mea Theologia morali, de Fide.

SECTIO IV.

De regulis Fidei.

REgula fidei eſt id, quod obtinet, vel proponit infallibiliter veritates a Deo revelatas, ad fidem Catholicam pertinentes.

Secundum omnes Catholicos quatuor ſunt ejuſmodi regulæ, nimirum duæ innanimatæ, nempe Scriptura & Traditio: & duæ animatæ, nempe Eccleſia, & Concilium Generale, quibus plerique addunt tertiam, nempe Sedem Apoſtolicam.

CAPUT I.

De Scriptura Sacra.

ARTICULUS I.

Utrum detur Scriptura Sacra ſeu Divina?

DIco. Exiſtit Scriptura Sacra, hoc eſt Scriptura, quæ infallibiliter continet verbum Dei, ſeu res a Deo revelatas. Eſt de fide.

Prob. 1. Quia omnia dogmata Religionis Chriſtianæ ſunt vera. Nam (ut ſupra probatum eſt) certum & evidens eſt evidentia credibilitatis perfecta & abſoluta, imo & evidentia ſimplici Religionem Chriſtianam eſſe veram. Atqui unum e præcipuis dogmatibus Religionis Chriſtianæ eſt, quod extet Scriptura, quæ infallibiliter Dei verbum continet: Ergo revera extat talis Scriptura.

2. Id oſtenditur tum ex ſanctitate & ſublimitate doctrinæ quam continet Scriptura ſacra: tum ex divina plane efficacia, quam ad hominum animos ad morem Dei & virtutum omnium ſtudium convertendos habet cum auxilio ſupernaturali ei adjuncto; tum ex ſumma erga illam veneratione, & perſuaſione omnium quotquot a ſeptemdecim ſæculis ſanctitate, doctrina, ſapientia, & rerum divinarum ſcientia præſtiterunt in toto terrarum orbe: tum ex eo quod in tanta multitudine rerum divinarum, humanarum, moralium, naturalium, quas continet, nunquam potuit ullius falſitatis convinci.

Sacra Scriptura dividitur tanquam totum in partes, in vetus & novum Teſtamentum. Vetus Teſtamentum complectitur Libros Sacros ante Adventum Chriſti in lege Moſaica a Deo inſpiratos: Novum vero Libros Sacros poſt Aſcenſionem Chriſti in lege gratiæ ſcriptos ab auctoribus Spiritu divino afflatis.

ARTICULUS II.

Quinam libri Scripturæ ſint canonici?

NOta 1. Vox *Canon* duo ſignificat, nempe regulam, & Catalogum ſeu numerum aliquarum rerum. Quum autem Scripturæ Sacræ regulam fidei & morum contineant, ideoque poſſint in primo ſenſu dici libri Canonici, tamen vox *Canonici* ſumitur in poſteriori ſignificatione. Nam quæritur quinam libri ſint in catalogo Librorum Sacrorum, ſeu a Deo inſpiratorum: ſive quinam libri ab Eccleſia habeantur ut vere Divini, ut vera Scriptura quæ verbum Dei ſeu revelationes divinas contineat.

Nota 2. Libri Canonici dividuntur in Protocanonicos, & Deuterocanonicos. Protocanonici ſunt ii, qui Fidelium omnium conſenſu in Eccleſia ſemper ab omnibus recepti ſunt ut divina Scriptura. Deuterocanonici ſunt libri vere divini, qui tamen non ſemper ab omnibus Fidelibus, & Eccleſiis particularibus recepti & habiti ſunt ut vere Divini, ſeu ut verum Dei verbum continentes, ſed tandem ab omnibus Fidelibus ut vere Divini recepti ſunt, ita ut nunc eandem apud omnes Fideles auctoritatem obtineant, quam Libri Protocanonici.

Dico 1. Libri Protocanonici ex veteri Teſtamento ſunt Geneſis, Exodus, Leviticus, Numeri, Deuteronomium, Liber Joſue, Liber Judicum, Ruth, Regum Libri quatuor, Paralipomenon duo, Eſdræ Libri duo primus & ſecundus, Job, Liber Pſalmorum 150. Proverbia, Eccleſiaſtes, Canticum Canticorum, Iſaias, Jeremias, Exechiel, Daniel, duodecim Prophetæ minores. Libri vero Protocanonici ex novo Teſtamento ſunt Evangeliorum Libri quatuor, Matthæi ſcilicet, Marci, Lucæ & Joannis; Acta Apoſtolorum; Epiſtolæ Pauli tredecim, ad Romanos una, ad Corinthios duæ, ad Galatas una, ad Epheſios una, ad Philippenſes una, ad Coloſſenſes una, ad Theſſalonicenſes duæ, ad Timotheum duæ, ad Titum una, ad Philemonem una; Epiſtolæ Canonicæ duæ, nempe prima Petri, & prima Joannis.

Prob.

Prob. Quia illi omnes Libri semper ab omnibus omnino Catholicis recepti sunt ut Divini, & verum Dei verbum continentes. Nam 1. qui divinitatem alicujus ex illis libris negarunt, aut in dubium revocarunt semper in Ecclesia ut haberent habiti sunt. 2. Omnes Patres, omnia Concilia, & Summi Pontifices omnes, qui Librorum Divinorum catalogum texuerunt, in eum Libros omnes modo recensitos retulerunt, nimirum Origenes apud Eusebium, l. 6. histor. c. 18. S. Athanasius in Synopsi, Gregorius Nazianz. carmine de Genuinis Scripturis; Cyrillus Hierosol. Catechesi 4. Concilium Laodicense can. ult. Conc. Carthaginense III. c. 47. S. Augustinus, l. 2. de doctrina Christiana, c. 8. Innocentius I. Epist. ad Exuperium, & Gelasius in Concilio Romano; S. Isidorus Hispal. l. 6. Ethimolog. c. 1. S. Damascenus, l. 4. de Fine, c. 18. Denique Concil. Tridentinum, sess. 4. in Decreto de Scripturis canonicis, 3. Omnes alii Patres Libros illos omnes passim citant ut Divinos.

Dico 2. Libri Deuterocanonici ex veteri Testamento sunt Esther; Baruch; Danielis capita continentia Hymnum trium Puerorum, Susannæ historiam, & historiam Draconis a Daniele occisi; Tobias; Judith, Sapientia; Ecclesiasticus; Libri Machabæorum duo, nempe primus & secundus: Libri vero Deuterocanonici ex novo Testamento sunt Epistola ad Hebræos, Epistola Jacobi, secunda Petri, secunda & tertia Joannis, Epistola Judæ, & Apocalypsis: quibus ad de Caput ultimum Marci, & historiam Sudoris sanguinis, & Apparitionis ac Consolationis Angelicæ in Evangelio Lucæ.

Prob. Quia aliqui ex Catholicis has Scripturas ante definitionem Ecclesiæ non receperunt ut divinas & verum Dei verbum continentes; nec tamen ideo habiti sunt hæretici ut constat ex Eusebio, S. Hieronymo, & ex scriptis aliquorum Patrum. Sed tamen hæ omnes Scripturæ semper a majori parte Ecclesiæ Catholicæ, & præsertim ab Ecclesia particulari Romana, cæterarum omnium matre & magistra habitæ sunt ut divinæ, tandem a Concilio Tridentino ut tales declaratæ ac confirmatæ sunt.

Dico 3. Canon Scripturarum Sacrarum, quæ scilicet nunc ab Ecclesia tota receptæ & declaratæ sunt divinæ, complectitur omnes Scripturas tum Protocanonicas, tum Deuterocanonicas, supra recensitas, cum omnibus earum patribus quæ extant in editione seu versione latina vulgata.

Patet ex Conc. Trid. sess. 4. in Decreto de Canonicis Scripturis, ubi ait: *Sacrorum vero Librorum indicem huic Decreto adscribendum* (Synodus,) *ne cui dubitatio suboriri possit quinam sint, qui ab ipsa Synodo suscipiũtur; Sunt vero infrascripti, Testamenti veteris quinque Moysis, idest Genesis: Exodus: Leviticus; Numeri; Deuteronomium, Josue, Judicum; Ruth; quatuor Regum; duo Paralipomenon; Esdræ primus & secundus, qui dicitur Nehemias; Tobias; Judith; Ester; Job; Psalterium Davidicum 150. Psalmorum; Parabolæ; Ecclesiastes; Canticum Canticorum; Sapiẽtia, Ecclesiasticus; Isaias, Hieremias cum Baruch; Ezechiel; Daniel, duodecim Prophetæ minores; id est, Osea, Joel, Amos, Abdias, Jonas, Michæas, Nahum, Abachuch, Sophonias, Aggæus, Zacharias, Malachias, duo Machabæorum, primus & secundus. Testamenti novi; quatuor Evangelia secundum Matthæum, Marcum, Lucam & Joannem; Actus Apostolorum a Luca Evangel. conscripti; quatuordecim Epistolæ Pauli Apost. ad Romanos, duæ ad Corinth. ad Galatas; ad Ephes. ad Philippens. ad Colossẽs. duæ ad Thessalonic. duæ ad Timotheum, ad Titum, ad Philemon, ad Hebr. Petri Apost. duæ Joannis Apost. tres; Jacobi Apost. una, Judæ Apostoli una, & Apocalypsis Joannis Apostoli. Si quis autem Libros ipsos integros cum omnibus suis partibus prout ab Ecclesia Catholica legi consueverunt, & in veteri vulgata latina editione habentur, pro sacris & Canonicis non susceperit .... anathema sit.*

ARTICULUS III.

Utrum libri omnes in Canonem nostrum relati sint certo Canonici, seu Divini?

Nota. Ex nostro Canone rejiciuntur a Calvinistis Libri sex ex veteri Testamento, nempe Tobias, Judith, Sapientia, Ecclesiasticus, & duo Libri Machabæorum: a Lutheranis vero iidem sex libri, & insuper quatuor ex novo Testamento, nimirum Epistola ad Hebræos, Epistola Jacobi, Epistola Judæ, & Apocalypsis.

Dico. Scripturæ omnes tum Protocanonicæ, tum Deuterocanonicæ, quæ in Canone Concilii Tridentini continentur, sunt certo Divinæ.

Prob. Et 1. quidem Libri Protocanonici in Canone nostro recensiti sunt certo Divini.

vini. Nam eos omnes esse Divinos est unum e præcipuis Christianismi dogmatibus, illudque ut tale a tempore Apostolorum huc usque ab omnibus Fidelibus receptum. Atqui evidens est evidentia credibilitatis maxima, imo & evidentia simplici Christianam Religionem veram esse, proindeque omnia ejus dogmata vera esse, ut supra ostensum est. Ergo supra dicti Libri sunt certo divini.

2. Idem probatur de Libris Deuterocanonicis. Illæ Scripturæ sunt certo Divinæ, quas ut tales recipit & esse definit Ecclesia Catholica: nam hanc esse infallibilem in definitionibus Fidei, constat ex Libris Protocanonicis, ut suo loco ostendetur; Atqui Ecclesia Catholica Scripturas, quæ dicuntur Deuterocanonicæ esse Divinas definiit in Concil. Tridentino. Ergo Scripturę illę sunt certo Divinę.

Item evidens est evidentia credibilitatis maxima imo evidentia simplici veram Christi Ecclesiam habere Deum auctorem, ideoque omnia ejus dogmata vera esse, cum Deus non possit esse auctor falsitatis. Atqui unum ex pręcipuis veræ Christi Ecclesiæ dogmatibus est quod Scripturæ non solum Protocanonicæ, sed etiam Deuterocanonicæ sint Divinæ: nam hoc definit in Concilio Tridentino Ecclesia Romana, quæ sola est vera Christi Ecclesia ut infra ostendetur ex Libris Protocanonicis & ex notis veræ Christi Ecclesiæ. Ergo.

Obj. 1. Scriptutæ Divinæ non nobis certo innotescunt per definitionem Ecclesiæ. Ergo.

Resp. Nego anteced. Nam judicium Ecclesiæ Catholicæ in rebus Fidei & morum esse infallibile, constat ex Libris Protocanonicis, quos ipsimet hæretici admittunt, & hoc aliunde ex motivis credibilitatis evidenter credibile est, imo & evidens evidentia simplici magna morali.

Inst. 1. Scripturæ Divinæ non habent suam certitudinem ab Ecclesia. Ergo non nobis certo innotescunt per judicium Ecclesiæ.

Resp. Disting. anteced. Non habent suam certitudinem absolutam & intrinsecam ab Ecclesia, *conc. antec.* Certitudinem extrinsecam relativam seu relate ad nos, *nego ant.* Scripturæ Divinæ hoc ipso quod revelatæ sunt, habent summam infallibilitatem absolutam & intrinsecam, sed nobis non innotescunt, ut certo a Deo inspiratæ nisi per judicium Ecclesiæ, saltem si sumantur integre, nempe quoad omnes libros & omnes eorum partes; ideoque non habent suam certitudinem relativam nisi ab Ecclesia, saltem si sumatur integre, nempe quoad omnes libros & omnes singulorum librorum partes. *Ego vero Evangelio non crederem, nisi me Ecclesiæ Catholicæ commoveret auctoritas*, ait Sanctus Augustinus, l. contra Epistolam Fundamenti, c. 8.

Inst. 2. Non pertinet ad Ecclesiam ferre judicium de Scripturis Divinis, nam Ecclesia non est superior illis. Ergo.

Resp. Disting. anteced. Non pertinet ad Ecclesiam de Scripturis Divinis ferre judicium auctoritatis, quo Scripturæ vere Divinæ damnentur vel emendentur, *conc. ant.* Ferre judicium discretionis, *nego ant.* Duplex est judicium, unum scilicet discretionis, quo unum ab altero discernitur: & aliud auctoritatis, quo aliquis damnatur vel absolvitur, vel obligatur ad aliquid. Ad hoc judicium, non ad aliud, requiritur superioritas. Ecclesia autem cum de Scripturis judicat, fert tantum judicium discretionis circa illas, quo nempe cum assistentia speciali Spiritus-sancti discernit infallibiliter Scripturas Divinas a non Divinis, & circa solos Fideles fert judicium auctoritatis, illos obligando ad accipiendas Scripturas ut Divinas, quas tales esse judicat. Quod jure potest, cum habeat superioritatem seu auctoritatem in omnes baptizatos.

Ecclesia autem ad has omnes alias controversias dirimendas & ad definiendum veritates a Deo revelatas, semper a Spiritu-sancto dirigitur & adjuvatur secundum promissionem Christi: *Docete, Et ecce vobiscum sum omnibus diebus usque ad consummationem sæculi*. Matth. c. ult. Unde Ecclesiæ definitiones in rebus Fidei & morum sunt semper infallibiles.

Inst. 3. Ecclesia non est regula Scripturæ divinæ; sed contra Scriptura est regula quam Ecclesia sequi debet. Ergo Ecclesia non potest ferre judicium discretionis circa Scripturam divinam.

Resp. Nego conseq. Nam ex eo quod Ecclesia possit ferre judicium discretionis circa Scripturas divinas, sequitur tantum quod Ecclesia sit nobis regula ad certo cognoscendum Scripturam divinam, & verum ejus sensum. Sed nihilominus ipsa Scriptura divina, & verus sensus illius per infallibilem assistentiam Spiritus-sancti certo cognitus est regula, quam Ecclesia sequi debet in dirimendis Fidei controversiis. Nam Spiritus-sanctus, sine cujus assistentia non potest Ecclesia dirimere infallibiliter contro-

ver-

versias Fidei, docet Ecclesiam per Scripturas & traditiones divinas.

Obj. 2. Ecclesia a tempore Apostolorum non accipit novas revelationes a Deo. Atqui non potest cognoscere Libros, qui dicuntur Deuterocanonici, esse divinos, nisi per aliquam novam revelationem factam. Ergo.

Resp. Nego min. Itaque Libros Deuterocanonicos cum omnibus suis partibus esse divinos seu a Deo inspiratos cognoscit certo Ecclesia, non per novam revelationem, sed per Traditionem Apostolicam semper & integre servatam in Ecclesia Romana particulari, & nobis infallibiliter proposita per judicium Ecclesiæ. Ecclesiam autem Romanam semper ut divinos habuisse omnes Libros etiam Deuterocanonicos in Canone nostro contentos, vel ex eo patet, quod eos omnes ut tales haberet tempore Innocentii primi, qui eos omnes inter divinos recenset, Epist. ad Exuperium. Ergo antea semper ut tales habuerat Ecclesia Romana; alioqui ostendatur tempus, & auctor, & occasio mutationis seu novitatis.

Nota. Deus Ecclesiæ per Apostolos revelavit omnes Libros in Canone nostro contentos cum omnibus suis partibus esse divinos. Hæc divina revelatio primis Christianis ab Apostolis declarata est non scripto sed viva voce: unde dicitur Traditio Apostolica de libris Canonicis: Quæ quidem Traditio ad nos usque absque ulla inter Fideles controversia continuata est quoad Libros qui Protocanonici vocantur. Quoad aliquos vero paucos non est continuata sine aliqua de illis inter Fideles controversia vel dubitatione. Nam successu temporis propter oblivionem irrepsit inter aliquos Fideles ignorantia & dubitatio circa aliquos ex Libris, quos divinos esse docuerant Apostoli; sic tamen ut Ecclesia Romana omnium Ecclesiarum mater & magistra hanc Traditionem Apostolicam sicut omnes alias Traditiones semper integre servaverit, & multo plures Episcopi eidem Traditioni consenserint.

Igitur Libros omnes in Canone nostro contentos cum omnibus suis partibus esse divinos seu continere verum Dei verbum, est dogma Fidei certo nobis propositum per Traditionem Apostolicam, nobis declaratam quoad Libros Protocanonicos per unanimem & constantem Fidelium omnium ætatum consensum, & per judicium Ecclesiæ infallibile, quoad Libros vero Deuterocanonicos per Ecclesiæ judicium, cujus infallibilitas in rebus Fidei & morum clare exprimitur in Libris Protocanonicis.

Dices. Admittitur hic a nobis circulus vitiosus: nam juxta nos cognoscitur Scriptura divina per infallibile judicium Ecclesiæ, & infallibile judicium Ecclesiæ cognoscitur per Scripturam divinam.

Resp. Neg. cum probamus Scripturam Deuterocanonicam per judicium infallibile Ecclesiæ, probamus infallibilitatem judicii Ecclesiæ in rebus fidei per Scripturam Protocanonicam ab adversariis admissam: unde non probamus idem per idem omnino, nec hæremus in vitioso circulo. Quando vero probamus Scripturas Protocanonicas per infallibile judicium Ecclesiæ, tunc probamus infallibilitatem judicii Ecclesiæ per motiva credibilitatis, per quæ evidenter est credibile imo simpliciter evidens evidentia magna morali Ecclesiam esse opus divinum, seu habere Deum auctorem, & consequenter talem esse qualem se profitetur, proindeque infallibilem in discernendis Scripturis divinis a non divinis.

Observ. Motiva credibilitatis, per quæ credibiliter imo evidenter apparet Ecclesiam esse opus divinum seu habere Deum auctorem, ideoque ejus Doctrinam esse veram, sunt nobis ratio cognoscendi Scripturam, ut divinam quam Ecclesia nobis proponit ut divinam, & quæ nobis sic proposita, est nobis ratio distincte cognoscendi de Ecclesia ea omnia, quæ re ipsa distincte cognoscimus de illa per lectionem Scripturæ. Igitur multa distincte cognoscimus de Ecclesia per Scripturam divinam cognitam ut divinā per Ecclesiam cognitam ut opus divinum per motiva credibilitatis in qua nullus est vitiosus circulus. Nam sicut sine vitioso circulo multa distincte cognoscimus de legato principis, & potestate illi a principe concessa per diploma principis ab ipso legato nobis oblatum, & ut principis diploma ab eodem legato probatum per ea signa, quibus se legatum principis sufficienter probavit: ita sine vitioso circulo multa distincte cognoscere possumus de Ecclesia per Scripturam divinam ab Ecclesia nobis oblatam, & ut divinam nobis sufficienter ab eadem Ecclesia probatam per motiva credibilitatis, quibus credibiliter, imo evidenter apparet Ecclesiam esse opus divinum, ideoque ejus Doctrinam totam esse veram, cum falsitas non possit esse a Deo authore.

Dices. Ergo multa illa, quæ distincte cogno-

cognoscimus in Scriptura cognita ut divina per Ecclesiam munitam argumentis credibilitatis non possunt credi Fide divina.

Resp. Neg. Nam multa illa de dotibus & prærogativis Ecclesiæ distincte scripta creduntur propter revelationem divinam in illis Libris expressam, quæ creditur propter se; præsupposito prudenti judicio de ejus credibilitate, elicito propter motiva credibilitatis Ecclesiæ.

Obj. 3. Catalogus Scripturarum divinarum a Conc. Trid. conditus, est novus & Patres rejiciunt ut divinos aliquos Libros in eo contentos.

Resp. Neg. Nam idem catalogus jam olim traditus fuit a Concilio Carthag. III. anno 397. can. 47. ab Innocentio I. Epist. ad Exup. a S. August. l. 2. de Doctr. Christ. c. 8. a Gelasio Papa, in Conc. Rom. & a S. Isidoro Hisp. l. 6. de Etimol. c. 1. cum hoc solo discrimine, quod pro more illorum temporum Innocentius, Patres Africani, & Gelasius Baruch a Jeremia non distinguant, & Gelasius Libros duos Esdræ, & duos Machabæorum pro uno habeat. Item Libri in canone Concil. Trident. contenti citantur a Patribus Græcis & Latinis saltem plerisque ut divini.

Obj. 4. Scriptura divina se ipsa proprio sapore discernitur. Ergo non discernitur per judicium Ecclesiæ.

Resp. Nego anteced. Nam si Scriptura divina se ipsa proprio sapore discerneretur, nunquam fuisset controversia inter Patres, nec nunc esset Catholicos inter & Hæreticos, imo nec inter Lutheranos & Calvinistas qui jactitant se habere saporem Scripturarum, & tamen inter se dissident de aliquibus Libris divinis: nam Lutherani rejiciunt Epistolam ad Hebræos, Epistolas Jacobi & Judæ, & Apocalypsim, quas Calvinistæ admittunt, ut Scripturas divinas.

Obj. 5. Per privatum spiritum seu per internam inspirationem singulis a Spiritu-sancto immissam discernitur Scriptura divina a non divina.

Resp. Neg. Nam illa interna persuasio, quam a Spiritu-Sancto habere se jactitant Hæretici, est omnino fallax & vana; ii enim, qui eam prætendunt, sibi invicem contradicunt. Nam Lutherani rejiciunt Libros ut apocryphos, quos Calvinistæ ut divinos recipiunt, quamvis utrique recurrant ad internam persuasionem a Spiritu-sancto profectam; ac proinde persuasio illa interna non potest esse a Spiritu-sancto, qui sibi adversari non potest. Præterea si per internam persuasionem a Spiritu-sancto profectam, divina Scriptura a non divina discernit, hanc potius habuerunt Sancti Patres, Concil. Carth. S. Innocentius I. S. Augustinus, & Ecclesia Catholica, a quibus recipiuntur ut divini Libri, quos rejiciunt novatores illi. *Ecclesiæ nolle primas dare vel summæ profecto impietatis est, vel præcipitis arrogantiæ*, inquit S. August. l. de utilitate credendi, c. 17.

Porro Ecclesia in condendo suo divinarum Scripturarum catalogo, non via inspirationis procedit, sed mera Spiritus sancti assistentia dirigitur in detegenda Traditione Apostolica, per quam veras Scripturas divinas a falsis discernit. Quæ assistentia infallibilis promissa est Ecclesiæ a Christo, ideoque ei nunquam deest.

Obj. 6. Libri Tobiæ, Judith, Sapientiæ, Ecclesiastici, & Machabæorum non fuerunt in Hæbræorum Canone. Ergo illi Libri non sunt divini.

Resp. Nego conseq. Quia habemus Traditionem Apostolicam [illegible] Ecclesia nobis propositam, quæ nobis [illegible]rta regula discernendi Libros divinos a non divinis, quam quidem Traditionem Apostolicam semper tenuit & servavit Ecclesia Romana ab Apostolorum Principe fundata, & cæterarum omnium Ecclesiarum mater ac magistra.

Porro ideo Libri prædicti in Hebræorum Canone positi non fuerunt; quia unicus fuit Canon apud Hebræos ab Esdra confectus, & a magna Synagoga, seu Judæorum Concilio, quod Sanedrin vocatur, approbatus; & tempore quo confectus fuit, nondum extabant illi Libri, qui non fuerunt scripti nisi post mortem Artaxerxis. Postquam autem illi Libri conscripti sunt, statim magno in pretio fuerunt, apud Hebræos ab iis tamen in Librorum divinorum Canonem relati non fuerunt, quia apud eos incertum fuit utrum post mortem Artaxerxis fuerunt aliqui Prophetæ, hoc est, aliqui homines a Deo ad scribendum inspirati: ideoque non ita erat universaliter perspecta illorum Librorum inspiratio. *Ab Artaxerxe vero usque ad nostrum tempus singula quidem conscripta, non tamen priori simili Fide sunt habita, eo quod non fuerit certa successio Prophetarum*, inquit Josephus, lib. 1. contra Appionem, n. 29. Apostolis vero revelata fuit, & per Apostolos Ecclesiæ tradita est illorum Librorum inspiratio.

Inst.

Inst. Libros prædictos inter Canonicos non recensent aliqui Patres, ut Origines, Gregorius Nazianzen. Hilarius, Concilium Laodicenum, imo eos excludit Synopsis S. Athanasii. Ergo.

Resp. Nego conf. Nam inde sequitur tantum illos Libros non esse Protocanonicos: Ideo autem Libri illi omissi sunt a Patribus citatis vel rejecti ab aliquibus, quia tum temporis Librorum illorum divinitas non erat explorata & certa apud omnes Fideles, eo quod aliqui Traditionem Apostolic. circa illos ignorarent & Ecclesia nondũ hanc Apostolicã Traditionem omnibus credendã proposuisset. Alii vero Patres hos omnes Libros ut divinos admittunt.

Dices. S. Hieronymus, præfat. in Libros Salomonis ait: *sicut ergo Judith, & Tobiæ, & Machabæorum Libros legit quidem Ecclesia, sed eos inter Canonicas Scripturas non recipit: sic & hæc duo volumina* (Sapientiam, & Ecclesiasticum) *legat ad ædificationem plebis, non ad auctoritatem Ecclesiasticorum dogmatum confirmandam*.

Resp. S. Doctor hæc scripsit, cum adhuc de Librorũ illorum inspiratione esset inter Fideles controversia; quæ quidem etiam multis sæculis ante Concilium Tridentinum sublata fuit per judicium Ecclesiæ Romanæ, ubi primum ubique innotuit, Ecclesia autem justas ob causas potuit definitionem circa libros Canonicos suspendere & differre aliquandiu, v. g. dum Fideles omnes plenius de illis instruerentur.

Obj. 7. Liber Baruch non reperitur in Canone, quem texuerunt Patres aliqui.

Resp. Ideo non posuerunt Baruch nominatim in Canone, quia hunc Librum partem esse judicabant Vaticiniorum Jeremiæ, eo quod Baruch notarius & discipulus fuerit Jeremiæ, ut constat ex Jerem. c. 36. At omnes hunc Librum quoad res quas continet, habuerunt ut divinum seu a Deo inspiratum, & ejus loca passim adducunt multi Patres nomine Jeremiæ, ut videre est apud Bellarminum, l. 1. de verbo Dei, c. 8.

Obj. Contra Librum Esther. 1. Septem postrema capita libri Esther non habentur apud Hebræos, licet hic Liber Hebraico sermone scriptus sit. Ergo saltem illa septem capita non sunt Canonica,

Resp. Nego conseq. Quia vel illa capita aliquando in textu Hebraico fuerunt, ut docet Origenes, sed postea casu aliquo exciderunt; & vero Josephus, l. 11. inquit: cap. 6. dum historiam Ester narrat, duas Assueri Epistolas & Orationem Mardochæi refert, cum tamen ista non desint in Hebræorum Codicibus, & ipse Josephus, l. 10. cap. 12. expresse testatur se Libros Hebraicos translaturum in sermonem Græcum sine ulla additione. Vel summa tantum historiæ Esther primum scripta fuit Hebraice, deinde alio tempore copiosius ab aliquo scripta fuit, & in Græcum a Lysimacho translata, cujus quidem Libri translatio tantum ad eos pervenit.

2. Postrema ista capita non cohærent cum prioribus. Nam, c. 2. duo Eunuchi dicuntur struxisse insidias assuero Regi anno regni ejus septimo. Eædem vero insidiæ narrantur cap. 11. & 12. & dicuntur contigisse anno secundo Assueri, & Mardochæus narratur accepisse mercedem pro eorum delatione, qui tamen cap. 6. dicitur nihil accepisse mercedis.

Resp. Nulla est in illo Libro contradictio; quia septem illa capita, quæ sunt postrema in vulgata nostra editione, non sunt reipsa postrema, sed quædam eorum pertinent ad initium Libri, ut capita 11. & 12. quædam ad medium, ut capita 13. 14. 15. & 16. quædam ad finem ut caput 10. quod patet ex Græcis codicibus. Sed Sanctus Hieronymus septem illa capita ad finem libri collocavit, quia illa non reperit in Hebræo codice, sed ex vulgata editione Græca deprompsit, ut ipse testatur in suis annotationibus. Ecclesia vero capita illa sic permanere patitur, ut intelligamus quid hujus Libri sit & quid non sit in Codicibus Hebræorum.

Igitur insidiæ, quæ c. 12. in latina editione narrantur; quod ad initium Libri pertinet, narrantur ibi per anticipationem, & postea suo loco narrantur, cap. 2. item per anticipationem, eodem cap. 12. dicitur Mardochæus, mercedem pro delatione accepisse. Hæ autem voces capitis 11. (*Anno secundo regnante Artaxerxe maximo*) pertinent tantum ad somnium Mardochæi quod ibi narrantur, non vero ad ea quæ, c. 12. referuntur.

3. Dici non potest quisnam fuerit ille Assuerus Persarum Rex, sub quo dicitur contigisse hæc historia.

Resp. Neg. Nam ex Josepho, l. 11. Antiquit. Judaic. c. 6. ille Assuerus, qui a Septuaginta Interpretibus Artaxerxes nominatur, fuit Artaxerxes cognomento longimanus, qui Estherem septimo regni sui anno duxit uxorem.

4. Ex

4. Ex cap. 2. Libri Ester Mardochæus a Nabucodonosore magno Babylonem captivus abductus fuit tum Jechonia Rege. Ergo Mardochæus pervenire non potuit usque ad septimum regni Artaxersis annum, alioqui 160. annos vixisset.

Resp. 1. Recte dici potest Mardochæus cum Jechonia abductus fuisse, non in se, sed in parentibus: sicut, Genes. c. 46. dicuntur in Ægyptum ingresse esse septuaginta animæ cum Patriarcha Jacob, in quo numero comprehenduntur duo filii Joseph qui tamen in Ægypto nati sunt, ac proinde cum Jacob Ægyptum non sunt ingressi in se, sed solum in parente.

Resp. 2. Cum Bellarmino Nego conseq. Nam non est incredibile eo tempore Mardochæum superasse annum circiter 165. cum ex Historia Ecclesiastica constet aliquos Sanctos pervenisse ad annum 120. & 130.

Obj. 9. Contra Librum Danielis 1. cap. 13. Daniel. dicitur fuisse puer, cum Susannam liberavit, & cap. 1. dicitur Daniel puer cum Joachino Rege Babylonem adductus fuisse a Nabuchodonosore.

Resp. Cap. 13. pertinet ad initium Libri exceptis postremis verbis: *& Rex Astiages appositus est ad Patres suos*, &c. Ut patet ex Codicibus Græcis, in quibus servatur ordo, & initio Libri narratur Susannæ historia, quam tamen in fine libri collocavit S. Hieronymus, qui eam non lexit in Hebræo volumine, sed ex Theodosionis editione transtulit, ut constat ex ejus annotatione ad caput 13.

2. Cap. 6. Daniel dicitur solum fuisse una nocte in Lacu Leonum, &, cap. 14. dicitur fuisse sex diebus. Ergo hæc capita inter se pugnant.

Resp. Nego conseq. Quia Daniel bis missus est in Lacum Leonum; prima vice Babylone eo quod Idolum Bel destruxisset, & Draconem, quem ut Deum colebant Babylonii interfecisset; & hac vice in Lacu Leonum mansit sex dies, ut narratur c. 14. idque contigit sub Evilmerodacho, filio Nabuchodonosoris magni. Secunda vero vice sub Dario Medo, eo quod Deum orasset pro more suo contra edictum Darii, & in Lacu Leonum una tantum nocte relictus est, quod refertur, c. 6. vide Salianum.

Obj. 10. Contra librum Tob., c. 3. dicitur Sara, quam ducturus erat uxorem Tobias junior, habitasse in Rage Civitate Medorum, ubi etiam Gabelus fuisse dicitur, c. 4. & tamen, 9. cum Tobias junior pervenisset ad locum ubi erat Sara, inde misit Angelum ad Gabrielum in Rages.

Resp. Vel duæ fuerunt Rages in Media: vel, c. 3. vocatur Rages, non ipsa Civitas, sed Civitatis Ager: sic aliquando dicitur esse Romæ, qui in agro Romano versatur.

Obj. 22. Contra librum Sapientiæ. Hic liber non habet auctorem Sacrum, sed scriptus fuit a Philone Judæo.

Resp. Sententiæ hujus libri sunt Salomonis, ut constat tum ex omnibus Scriptoribus Ecclesiasticis trium priorum sæculorum, qui hunc librum Salomonis esse dixerunt: *hic ipse* (Egesippus) *& Irenæus, & omnis antiquorum Chorus, librum, qui adtitulatur Sapientia, Salomonis esse dixerunt* inquit Eusebius, l. 4. histor. c. 22. Tum ex Sancto Hilario, Concilio Carthaginensi III, Innocentio I. & aliis: tum ex hujus libri c. 9. *Tu me elegisti Regem populo tuo, & Judicem filiorum tuorum & filiarum: & dixisti me adificare Templum in monte Sancto tuo.* Sẽtentiæ autem illæ Græco sermone collectæ fuerunt ex inspiratione divina ab illo aliquo, qui existimatur esse Philo quidam longe antiquior illo alio Philone, qui post Christum vixit.

Obj. 12. Contra librum 1. Machabæorum. Multa sunt in libro falsa, Nam 1. c. 1. Alexander magnus dicitur primus regnasse in Græcia, cum tamen ante illum fuerint multi Reges in Græcia, 2. Ibidem dicitur Antiochus illustris regnasse anno 137. Regni Græcorum; & tamen regnavit anno 156. 3. cap. 8. Romani dicuntur singulis annis committere uni homini Magistratum suum, & omnes uni obedire, cum tamen eo tempore duo Consules crearentur.

Resp. Ad 1. Scriptura ibi loquitur, non de Regno quocumque sed de Monarchia Græcorum quam revera prius obtinuit Alexander.

Resp. ad 2. Scriptura secuta Asianorum consuetudinem, non ab Alexandro, sed a Seleuco, qui primus regnavit in Syria, regni Græcorum initium ducit. Antiochus autem regnavit anno 137. a Seleuco, & anno 156. ab Alexandro.

Resp. ad 3. Sic loquitur Scriptura quia alternis mensibus, vel (ut volunt alii) diebus imperabant Consules, vel quia unus præcipua auctoritate potiebatur.

Obj. 13. Contra librum 2. Machabæorum, c. 1. dicitur Antiochus Epiphanes excidisse in Templo Naneæ; & tamen, l. 1. c. 6. dicitur mortuus esse in lecto suo,

Item,

Item, eodem cap. 1. Judas dicitur scripsisse Epist. anno 188. & tamen, l. 1. c. 9. dicitur occisus esse anno 152. Item, l. 2. c. 2. Jeremias occultasse dicitur Tabernaculum & Arcam fœderis in spelunca, & tamen Jeremias fuit in carcere toto tempore quo diruptum ac spoliatum est templum.

Resp. ad 1. Scriptura, l. 2. c. 1. loquitur de Antiocho, non Epiphane, sed Sotere, ut a Josepho cognominatur, qui revera lapidibus obrutus est in fano Naneæ. At, l. 1. c. 6. Scriptura loquitur de Antiocho Epiphane, qui mortuus est, cum Babylonem, cæso a Persepolitanis ejus exercitu, reverteretur.

Resp. ad 2. Scriptura, l. 2. cap. 1: loquitur de Juda, non Machabæo, sed alio, quem Josephus, l. 13. Antiquit. Judaic. c. 19. narrat fuisse prædictionibus celebrem quippe cum magna apud Judæos auctoritate valeret, cum Senatu subscripsit epistolam, quam Judæi Hierosolymitani anno 188. scripserunt Judæis in Ægypto versantibus. At, l. 1. c. 19. Scriptura loquitur de Juda Machabæo duce fortissimo, qui anno 152. in prælio cum Bacchide commisso occisus est.

Resp. ad 3. Jeremias futurorum præscius Tabernaculum & Arcam fœderis occultavit tempore Joachimi, cui Sedecias successit; quo tempore Jeremias liber erat, & magna apud Joachimum auctoritate pollebat.

Obj. 14. Contra Epistolam ad Hebræos: Hæc Epistola non præfert nomen Pauli sicut aliæ omnes. Item stylus diversus est a stylo aliarum Epistolarum, quæ certo sunt Pauli.

Resp. ad 1. Ideo Paulus nomen suum non addidit Epistolæ ad Hebræos, quia sciebat nomen suum non esse gratum Hebræis, quamvis ad Fidem conversis, eo quod ipse præ cæteris Apostolis legis veteris abrogationem prædicaret.

Resp. ad 2. Hæc styli diversitas oritur ex eo quod Paulus hanc Epistolam Hebræo sermone, quem apprime callebat, ideoque eleganter scripserit: alias vero Epistolas Græco sermone, cujus non multum peritus erat, ideoque ineleganter scripserit; & Epistolam ad Hebræos sic eleganter a Paulo scriptam, alius in Græcum sermonem eleganter converterit. Ita fere S. Hieronymus.

Obj. 15. Contra Epistolam Judæ. In illa Epistola citatur liber Enoch tanquam propheticus, qui tamen apocryphus est.

Resp. Neg. Sed citatur tantum aliqua prophetia ab Enoch facta, quæ forte fuerit inserta multis fabulosis in libro apocrypho nomine Enoch inscripto. Et vero Paulus in suis Epistolis citat testimonia ex ipsis etiam gentilibus Poetis, non quibem ut a Deo revelata; sed ut vera, quorum veritas Paulo a Spiritu sancto revelata est.

Quoad cæteras difficultates vide Bellarminum, & alios Controversistas & Scripturæ interpretetes.

Observa. Certum est certitudine Fidei libros omnes Canone nostro contentos, conscriptis fuisse ab auctoribus sacris seu a Deo inspiratis & edoctis: eosdem vero libros esse eorum auctorum, quibus vulgo attribuuntur certum est certitudine morali, tanta saltem, quanta certum est, v. g. Aristotelis, Ciceronis, Virgilii opera esse revera illorum auctorum idque saltem sine maxima temeritate & imprudentia negari non potest.

ARTICULUS IV.

Utrum omnes Libri sacri a Deo inspirati fuerint?

NOta. Tria sunt in Libris sacris distinguenda, nimirum verba, stylus seu verborum constructio, & sensus seu res verbis expressæ. Hæc tria fuisse a Deo inspirata contendunt multi. Alii res & sententias omnes verbis expressas inspirationi divinæ, verba vero & stylum ingenio & industriæ Scriptoris attribuunt. Alii sententias partim Deo afflanti, partim Scriptorum industriæ adscribunt. Imo sunt qui docuere ne quidem res & sententias fuisse a Deo inspiratas; sed hæc opinio est impia, & saltem temeraria ac erronea: nam aperte adversatur Scriptura, ex qua constat saltem aliquas res & sententias fuisse Deo inspiratas.

§. I.

Dico 1. Libri sacri a Deo inspirati fuerunt quoad omnes res & sententias: sive (quod idem est) res & sententiæ omnes in Libris sacri expressæ a Deo Scriptoribus sacris inspiratæ fuerunt. Ita communiter Catholici Doctores.

Prob. 1. Ex Script. Heb. c. 1. *multifariam multisque modis olim Deus loquens Patribus in Prophetis.*

2. Petri, c. 1. *omnis prophetia Scripturæ propria interpretatione non fit; non enim voluntate humana allata est aliquando prophetia, sed Spiritu-sancto inspirati locuti sunt sancti Dei homines.* In quibus testibus per Prophetas & sanctos Dei homines intelli-

gun-

guntur sacri Scriptores: nam apud Judæos, ad quos hæ Epistolæ scriptæ sunt, Prophetæ vocabantur non solum ii, qui futura prædicebant, sed etiam ii qui ex inspiratione divina præterita vel præsentia narrabant; vel sermonem de rebus divinis habebant. Unde per omnem Prophetiam Scripturæ ibi intelligitur omnis Scriptura sacra & sensus est; nulla Scriptura sacra ingenio humano & voluntate humana facta est; sed omnis omnino scriptura Deo est inspirante illustrante, & impellente ad scribendum. Brevius, Scriptores sacri vocantur Prophetæ; Propheta autem est is, qui loquitur ex inspiratione divina.

Præterea Libri sacri vocantur eloquia Dei, Rom. c. 3. *credita sunt illis* (Judæis) *eloquia Dei*. Atqui eloquium seu verbum Dei est res revelata seu inspirata a Deo. Ergo.

Item, 2. Tim. c. 3. *& quia ab infantia sacras literas nosti, quæ te possunt instruere ad salutem per fidem, quæ est in Christo Jesu Omnis Scriptura divinitus inspirata, utilis est ad docendum, ad arguendum, ad corripiendum, ad erudiendum in justitia, ut perfectus sit homo Dei ad omne opus bonum instructus*. Ergo ex Apostolo sacræ literæ, quas Timotheus ab infantia legat, possunt instruere ad salutem, quia omnis Scriptura divinitus inspirata utilis est ad docendum, ad arguendum, ad erudiendum in justitia. Ergo omnes sacræ literæ, quas Timotheus ab infantia legerat, sunt divinitus inspiratæ, saltem quoad sensum. Atqui sacræ literæ, quas Timotheus ab infantia legerat, non sunt solum illæ, quæ prædictiones futurorum, sed etiam & maxime eæ quæ historias, præcepta morum, piaque consilia continent: nam harum lectio juventuti accomodatior est. Ergo. Jam vero si omnes Scripturæ veteris Testamenti a Deo inspiratæ fuerunt, certe & omnes Scripturæ novi Testamenti inspiratæ quoque fuerunt a Deo: nam in novo Testamento Apostoli, & alii Sciptores sacri non minus a Deo inspirati fuerunt & adjuti in conscribendis libris novi Testamenti, quam olim fuere Scriptores sacri in veteri Testamento: unde Scripturæ novi Testamenti non minus sunt verbum Dei, nec minorem auctoritatem habent quam Scripturæ veteris Testamenti.

Prob. 2. Ex Traditione, cujus testes sunt Patres. Pro omnibus sint S. Irenæus, l. 2. adversus hæreses, c. 47. *Scripturæ quidem perfectæ sunt, quippe a verbo Dei & Spiritu ejus dictæ*. Tertullianus, l. de abitu muliebri, c. 3. *legimus omnem Scripturam ædificationi habilem, divinitus inspirari*. S. Athanasius, Epist. ad Marcellin. *Omnis quidem apud nos sive nova, sive vetus Scriptura, Numinis afflatu prodiit*. S. Basilius, in Proemio in Psalmos. *Scriptura omnis divinitus inspirata & utilis, hac una ratione a Spiritu sancto conscripta astruitur, ut ex ea haud secus atque e communi quapiam curandarum animarum officina, medelam suo quisque morbo salutarem & accommodam queat seligere*. Sanct. Chrys. hom. 21. in c. 5. Gen. *Nihil hic scriptum est, quod non multas habeat sensuum divitias quandoquidem divino Spiritu afflati Prophetæ locuti sunt ideo uti a Spiritu sancto scriptæ, ingentem in se continent thesaurum*.

Hæc traditio constat etiam ex constanti persuasione, quæ circa id semper fuit, tum apud Judæos quoad libros veteris Testamenti, ut patet ex Philone & Josepho; tum apud Christianos quoad omnes Libros sacros, nam nomine Scripturæ sacræ semper intellexerunt Libros divinitus inspiratos.

Prob. 3. ratione. Quia omnes Libri sacræ Scripturæ sunt proprie Dei verbum, ut constat ex sensu omnium Fidelium, & ex Apostolo qui eos vocat *eloquia Dei*. Atqui non sunt verbum Dei, nisi quia Deus per illorum Scriptores locutus est; nec per illos Deus locutus est, nisi quia Deo inspirante illustrante, adjuvante hos Libros scripserunt, sive nisi quia Deus per illustrationem dictavit ea quæ habet in mente, ex intentione manifestandi mentem suam hominibus: nam loqui est communicare id quod habetur in mente. Ergo Deus Libros omnes sacræ Scripturæ inspiravit, seu per illustrationem dictavit saltem quoad sensum seu res & sententias.

Solvuntur objectiones.

Obj. 1. Explicari non potest inspiratio illa divina quoad res in Scripturis sacris expressas. Ergo non debet asseri.

Resp. 1. Nego conseq.

Resp. 2. Nego anteced. Itaque divina inspiratio rerum atque sententiarum in Scripturis sacris expressarum consistebat tum in speciali quadam interiore & immediata motione voluntatis, quo Scriptor sacer impellebatur ad scribendum: tum in interna illustratione, qua Deus vel pia monita, præcepta, consilia, piasque adhortationes Scriptori sacro suggerebat; vel veritates

antea ei ignotas manifeſtabat; vel res prius cognitas in memoriam revocabat ; vel quid ex multis quæ Scripturis ſacris memoriæ occurrebant, ſcribendum eſſet, oſtendebat: & memoriam ejus ita regebat adjuvabatque, ut ne in leviſſimis quidem factorum circumſtantiis labi poſſet. Unde Deus ſic implendo & illuſtrando Scriptores ſacros per illos veluti per inſtrumenta quædam moralia ſcribebat res & ſententias in ſacris literis expreſſas. Iis tamen Deus libertatem & rationis uſum non adimebat; hic enim fuit Cataphrygarum ſeu Montaniſtarum error Prophetas inſano rum & amentium more prophetaſſe.

Obj. 2. Scriptores ſacri multa cognoſcebant ex Traditione certa, vel a teſtibus fide dignis acceperant, vel ipſi viderant. Ergo inutilis fuit illuſtratio divina, &c.

Reſp. Nego conſeq. Quia hæc illuſtratio interna ſpecialis neceſſaria fuit ad conciliandam Hiſtoricorum ſacrorum ſcriptis auctoritatem divinam, qua ſane caruiſſent, ſi in ſcribendo induſtriæ propriæ relicti fuiſſent. Item neceſſaria fuit, ut eorum ſcripta eſſent proprie ac formaliter verbum Dei: nam non eſſent verbum Dei, niſi Deus per Hiſtoricos ſacros ea ſcribentes loqueretur, & Deus per illos non loqueretur, niſi ea, quæ habet in mente, iis per illuſtrationem dictaret ex intentione manifeſtandi mentem ſuam hominibus. Præterea hæc illuſtratio neceſſaria adhuc fuit tum ad recordationem eorum, quæ e memoria exciderant: tum ad delectum eorum, quæ Deus volebat ab iis ſcribi; neque enim Deus voluit omnia ab Hiſtoricis ſacris referri, ſed aliqua voluit ſcribi, alia omitti juxta fines a ſe intentos: tum ad directionem memoriæ, ut ne vel in leviſſima circumſtantia laberetur & ſic Hiſtoria ſacra eſſet ex omni parte vera.

Inſt. Aliqui Scriptores ſacri, ut Lucas, auctoritatem ſuæ narrationi, non ab illuſtratione divina, ſed a labore, cura, teſtibus oculatis, vel ab experientia ſenſuum: aurium ſcilicet & oculorum petunt. Ergo.

Reſp. Nego conſeq. Quia aliqui Scriptores ſacri, cum primum ſcriberent, ignorare potuerunt ſe ad ſcribendum ſpecialiter illuſtrari a Deo. Poſtea tamen ex ſenſu totius Eccleſiæ, vel ex aliqua revelatione cognoverunt ſe ſcripſiſſe ex ſpeciali inſpiratione, & illuſtratione divina, ſicque Scripturam ſuam eſſe vere verbum Dei. Alii vero Scriptores ſacri ſcribendo ſibi conſcii fuerunt inſpirationis divinæ.

Porro quamvis Fideles Joannem ad ſcribendum Evangelium adduxerint, hæc poſtulatio non impedit motionem divinam in Joanne.

Obj. 3. Si omnia quoad res & ſententias in Scripturis ſacris a Deo inſpirata ſunt, nullus fuit Scriptori ſacro locus auri, labori, diligentiæ in ſcribendo, Falſum conſeq. ex Luca, & Scriptore l. 2. Machabæorum. Ergo.

Reſp. Nego ſequel. maj. Quia non omnis, ſed aliqua tantum inſpiratio divina excludit Scriptoris ſacri laborem, curam, diligentiam, meditationem. Nam Deus non uno eodemque modo Scriptores ſacros inſpiravit; nempe aliquibus, Deo in illis operante, ſeſe ultro offerebant ſententiæ, verba, & verborum compoſitio; unde illi nulla meditatione & conquiſitione ad ſcribendum egebant. Aliquos vero Deus afflavit, eos ad omnem diligentiam ac curam adhibendam excitando, & ſimul res ignotas revelando, vel oblivione deletas in memoriam revocando, vel quænam ſcribenda aut omittenda eſſent, docendo, & intellectum ac memoriam eorum ſpeciali illuſtratione regendo, ne in ulla re vel leviſſima errarent.

Obj. 4. Si Deus revelaret aliquem librum induſtria mere humana ſcriptum, nullam falſitatem continere, hoc ipſo eſſet verbum Dei. Ergo Libri ſacri ſunt verbum Dei ſine ulla inſpiratione divina.

Reſp. Talis liber non eſſet proprie ac ſtricte verbum Dei, ſicut ſunt Scripturæ ſacræ, ſed ad ſummum eſſet verbum Dei late & cum addito diminuente, per adoptionem: unde tantum a Scripturis ſacris, quæ ſunt verbum Dei proprie, differret, quantum filii naturales legitimi a filiis adoptivis differunt; nec per ſe dignus eſſet ea veneratione, & fide quam per ſe merentur Libri a Deo inſpirati.

Inſt. Liber ille haberet auctoritatem divinam. Ergo eſſet proprie verbum Dei.

Reſp. Ille liber per ſe non haberet ſummam & divinam auctoritatem, ſed tantum hanc haberet per & propter revelationem divinam, qua Deus illum ex omni parte verum eſſe revelaſſet credibiliter. Illud autem ſolum eſt proprie ac ſimpliciter verbum Dei, quod per ſe habet ſummam & divinam auctoritatem, ſicque per ſe dignum eſt aſſenſu ſuper omnia firmo, ita ut veritas, quam exprimit, firmiſſime credi poſſit propter ipſum, eodem actu Fidei per ſe immediate creditum.

Obj. 5. Multa sunt in Scripturis sacris, quæ repugnant præceptis divinis quales sunt diræ imprecationes, quæ in Psalmis continentur, & quale est illud convincium, quo Paulus Act. c. 23. Summum Sacerdotem vocat parietem dealbatum.

Resp. Ad 1. Illæ imprecationes quæ in Scriptura continentur, non sunt imprecationes propriè dictæ: nam non significant optationem & postulationem vindictæ, sed tantum prædictionem pœnarum juste a Deo infligendarum, ut docet S. August. in Psal. 70. ubi in hæc verba (*effunde iram in gentes, quæ te non noverunt*) sic ait: *etiam ista prophetatio est, non optatio. Non malevolentiæ voto ista dicuntur, sed Spiritu prævisa prædicuntur.* Et inferius in hæc verba (*redde vicinis nostris septies tantũ in sinus eorum*) sic habet. *Non mala optat; sed justa prænuntiat, & futura prophetat.*

Resp. ad 2. Paulus cum summum Sacerdotem vocavit parietem dealbatum, non ex inspiratione divina, sed ex mere humana determinatione locutus est, ignorans quis esset, unde monitus quod esset summus Pontifex, dictum excusat. At Lucas ex inspiratione divina scripsit ea quæ Paulus dixit.

Porro sacras Scripturas a Deo inspiratas fuisse dicimus, non eo sensu, quod omnia quæ in illis narantur, facta vel dicta fuerint ex inspiratione divina, sed hoc sensu, quod omnia quæ in Scripturis continentur, narrentur ex inspiratione divina, sive etiam facta vel dicta fuerint ex inspiratione divina sive non.

Obj. 6. Matth. c. 27. Jeremias ponitur pro Zacharia apud quem solum textus citatus reperitur.

Resp. Vel nomen Jeremiæ non fuit appositum a Matthæo, ut re ipsa deest in multis codicibus: vel citatur Jeremiæ locus qui periérit: vel implicite apud Jeremiam continentur quæ a Matthæo citantur.

Obj. 7. In Scripturis reperiuntur aliqua inutilia, ut quod refertur, 2. Tim. c. 4. *Penulam, quam reliqui Troad apud Carpum, veniens affer tecum.* Ergo non omnes inspiratæ fuerunt a Deo:

Resp. Nego antec. Omnia quidem, quæ in sacris Scripturis continentur, non æqualiter utilia sunt; sed tamen nihil est in illis inutile. Nam illa, quæ dicuntur inutilia, conducunt vel ad nostram instructionem, vel ad Providentiæ divinæ, aut alterius perfectionis commendationem, vel ad integritatem, aut ornatum seu gratiam narrationis, vel ad narrationis integritatem ac simplicitatem; quæ veritas mire elucet.

Illa autem Pauli verba conducunt ad nostram instructionem, nempe ut intelligamus nos posse laudabiliter & meritorie providere corporis necessitatibus, modo id cum debita moderatione & propter Dei gloriam fiat. Quare S. Hieronymus, procemio in Epist. ad Philemon. ait: *Quæcunque in Scripturis levia & parva videntur, non minus esse a Deo (inspirante,) quam creaturæ vilissimæ sint a Conditore Cœli & Terræ.*

Obj. 8. Aliqua in sacris Scripturis narrantur incerta & dubia, ut quod narratur Joan. c. 2. *Hydriæ... capientes singulæ metretas binas vel ternas* Et Luc. c. 3. *ipse Jesus erat incipiens quasi annorum triginta.*

Resp. Neg. Itaque in Scriptura nulla est vel minima res aut circumstantia, quæ non sit omnino certa. Sunt tamen in illa circumstantiæ aliquæ minus determinatæ, quia Spiritus-sanctus noluit aliqua per sacrum Scriptorem magis determinari, volens sese accomodare usitatæ apud homines narrandi rationi. Ad 1. sensus est: Hidryæ, quarum aliæ duas, aliæ tres metretas capiebant. Ad 2. sensus est, quod Christus haberet tunc circiter 30. annos.

Porro. *Ibi si quid velut absurdum noverit, non licet dicere, auctor hujus libri non tenuit veritatem: sed aut codex mendosus est, aut interpres erravit, aut tu non intelligis*, ait S. August. l. 11. contra Faustum, c. 5.

Obj. 9. Auctor Libri 2. Machabæorum c. ult. petit veniam erratorum.

Resp. Nego. Sed petit duntaxat veniam orationis minus politæ, seu stili minus ornati, sic enim ait: *& si quidem bene, & ut historiæ competit, hoc & ipse velim: sin autem minus digne, concedendum est mihi.* Præterea ille auctor ignorare poterat se Deo inspirante & dirigente scribere, & ex humilitate non sibi atttibuere opus ab omni omnino errore immune.

Obj. 10. Si res omnes in sacris literis expressæ, sunt a Deo inspirante, nullum fuit quoad inspirationem divinam discrimen inter Christum & Scriptores sacros. Falsum conf. Ergo.

Resp. Nego sequel. maj. Nam Christus inspiratus fuit toto vitæ suæ curriculo, & ex jure proprio, ita ut humanitas Christi propter unionem hypostaticam infrustrabiliter exigeret auxilia, quibus semper & in omnibus veritatem assequeretur. At Scriptores sacri non semper, nec propter ullam exi-

exigentiam inspirationis divinæ, sed ex mero & gratuito Dei beneplacito inspirati fuerunt, tunc solum cum Libros sacros scriberent, & tanquam Dei legati loquerentur hominibus.

Nota. Scriptura sacra tota divina est quoad scriptionem: nam nihil in Scriptura continetur, quod non fuerint Deo inspirante conscriptum; & in hoc sensu tota Scriptura fuit a Deo inspirata. At non omnia, quæ in Scriptura narrantur dicta vel facta, fuerunt Deo inspirante dicta vel facta. Nam in Scriptura leguntur multa scelera, multæ actiones mere humanæ, multa ab hominibus instinctu mere humano dicta: Quæ tamen omnia a Deo inspirata fuerunt ut scriberentur, & re vera contigerunt sicut narrantur. Item omnia quæ ab ipso Scriptore sacro dicuntur, sive monita, consilia, sive orationes ac laudes Dei, sive instructiones, hæc omnia sunt a Deo inspirante.

§. II.

Dico 2. Scripturæ sacræ videntur non fuisse a Deo inspiratæ quoad omnes & singulas voces, sed tantum quoad aliquas, quibus Mysteria exprimuntur: sive (quod idem est) non omnia & singula verba Scripturæ sacræ a Deo inspirata sunt, seu tantum aliqua.

Prob. 1. Ex S. Hieron. qui variis locis clare supponit non omnia verba a Deo inspirata fuisse sacris Scriptoribus, ut, v. g. Epist. ad Algasiam, q. 10. ubi de Paulo Apostolo hæc ait: *illud quod crebro diximus*: etsi imperitus sermone, non tamen scientia: *nequaquam Paulum de humilitate, sed de conscientiæ veritate dixisse, etiam nunc approbamus. Profundos enim & reconditos sensus lingua non explicat; & cum ipse sentiat quid loquatur, in alienas aures puro non potest transferre sermone: quem cum in vernacula lingua habeat disertissimum ... Se ipsum interpretari cupiens involvitur.* Quibus verbis S. Hieronymus aperte significat Paulum Apostolum quoad verba & stilum propriæ industriæ relictum fuisse saltem in multis.

Prob. 2. Ex S. Aug. l. 2. de consensu Evangelistarum, c. 12. ubi ait: *si ergo quæritur, quæ verba potius Joannes Baptista dixerit, utrum quæ Matthæus, an quæ Lucas, cum dixisse commemorat, &c. nullo modo hinc laborandum esse judicat, qui prudenter intelligit ipsas sententias esse necessarias cognoscendæ veritati, quibuslibet verbis fuerint explicatæ. Quod enim alius alium verborum ordinem tenet, non est utique contrarium ... Ut enim quisque meminerat, & ut cuique cordi erat vel brevius vel prolixius, eamdem tamen explicare sententiam, ita eos explicasse manifestum est, &c.* Ubi clare indicat Evangelistas quoad verba suo cujusque ingenio relictos esse. Quod etiam patet ex reliquo toto capite.

Prob. 3. Ex S. Agobardo Lugdunensi Episcopo, in lib. contra Fredegisum, tom. 14. Bibl. Patrum edit. Lugdun. multis argumentis probat omnia & singula verba Scriptoribus sacris a Spiritu-sancto non fuisse dictata.

Prob. 3. Ex Patribus, scilicet Dionysio Alexandrino, Origene, Basilió, Gregorio Nazianz. & Hieronymo in Scriptura reperiuntur barbarismi & solecismi. At barbarismi & solecismi non sunt certe a Deo inspirati, nec dici possunt habere Spiritum sanctum auctorem. Ergo non omnia Scripturæ verba a Deo inspirata sunt.

Prob. 5. ratione. Tum quia nullum est sufficiens fundamentum asserendi omnia Scripturæ verba inspirata fuisse a Deo, ut objectionum solutione probabitur. Tum quia ut sacræ Scripturæ sint vere & proprie verbum Dei, non necesse est, ut omnia & singula verba fuerint a Deo inspirata; nam ad hoc sufficit, ut Deus res & sententias scribendas inspiraverit & dictaverit per illustrationem ex intentione mentem suam manifestandi hominibus: quamvis Deus Scriptoribus sacris verborum delectum & constructionem reliquerit, specialiter tamen invigilando, ut non nisi idoneis vocibus uterentur, atque cum opus erat, voces ipsas suggerendo. Enim vero vulgata nostra editio Latina est vere ac proprie verbum Dei: præcise quia continet sensus olim a Deo revelatos; nam ejus verba non fuerunt inspirata.

Solvuntur objectiones.

Obj. 1. Nostra sententia imminuit auctoritatem Scripturæ sacræ. Ergo rejicienda est.

Resp. Nego anteced. Nam hoc ipso quod Scriptura sacra a Deo inspirata est quoad sensum verborum, seu quoad res ac sententias verbis expressas, illa est vere divina, & habet summam ac divinam auctoritatem, qua proinde major esse nequit. Et vero vulgata nostra editio Latina summam ac divinam auctoritatem habet, præcise, quia continet sensus a Deo inspiratos.

Obj. 2. Illud Pſal. 44. *lingua mea calamus ſcribæ velociter ſcribentis*. Ergo Spiritus ſanctus uſus eſt Scriptoribus ſacris tanquam calamo & organo. Ergo, &c.

Reſp. Re vera Scriptores ſacri fuerunt inſtrumenta, & organa Spiritus ſancti, ſed moralia, activa & libera, ſuo ingenio ac libertate utentia, non vero inanimata & neceſſaria. Item dici poſſunt amanuenſes Spiritus ſancti, quales dici poſſunt amanuenſes ii, qui loquentis ſententias excipiunt, & proprio ingenio libere exprimunt: non vero quales ipſa ſingula verba ex ore loquentis ſerviliter accipiunt & ſcribunt. Enim vero Evangeliſtæ eadem Chriſti dicta non iiſdem plane verbis, ſed ex parte diverſis referunt; ſic Matthæus & Marcus referunt Chriſti in Cœna dixiſſe: *Hic eſt ſanguis meus novi Teſtamenti*: Lucas vero ſcribit tunc dixiſſe: *Hic Calix novum Teſtamentum eſt in ſanguine meo*. Chriſtus tamen utroque modo locutus eſt.

Deus tamen aliquas voces myſteria exprimentes, & aliquas phraſes ac figuras ad movendum aptiores inſpiravit, & interdum verborum ubertatem ſubminiſtravit. Sed ut plurimum verborum delectum & conſtructionem permiſit ingenio ac libertati Scriptorum ſacrorum, ſemper invigilando nequid contra ſenſum a Deo inſpiratum exprimerent, & ut vocibus idoneis uterentur.

Obj. 3. Judæis omnes ante Chriſtum ſenſerunt omnes & ſingulas voces Scripturæ fuiſſe a Deo revelatas; & poſt Chriſtum idem ſemper ſenſerunt Judæi. Ergo.

Reſp. Diſt. ant. Senſerunt a Deo inſpiratas fuiſſe Scripturæ voces omnes ſumptas formaliter, ſeu quoad ſenſus per illas expreſſos, *con. ant.* Súmptas materialiter, ſeu ſecundum ſonum & ſyllabas, *neg. ant.* Quod ſi Judæi poſt Chriſtum ſentiant omnia verba Scripturæ etiam quoad ſonum & ſyllabas fuiſſe a Deo inſpirata, eorum auctoritatem non invideo adverſariis.

Obj. 4. Multos Patres.

Reſp. Nobis non adverſantur. Et quamvis eorum textus magis viderentur favere adverſariis, tamen facile explicantur de vocibus, non materialiter nempe quoad ſonum & ſyllabas, ſed formaliter nempe quoad earum ſenſum ſumptis. Itaque ſingulos objici ſolitos expono.

1. S. Baſilius, in Procœmio libri de Spiritu ſancto gratulatur Amphilochio, quod ſentiret nullam vocem Scripturæ ſacræ *oportere indiſcuſſam relinquere*. Deinde hæc addit: *nam haud oſcitanter audire ſermonem de rebus divinis diſſerentem, ſed conari quid in quaque dictione, quid in quaque ſyllaba reconditi ſenſus lateat perſcrutari, non eſt eorum qui ſegnes ſunt ad pietatem; ſed qui intelligunt ſcopum noſtræ vocationis ... Si ex lege nec unum jota, nec apex unus præteribit, quomodo nobis tutũ fuerit vel in minutiſſima tranſiliiſſe.*

Reſp. Loquitur, non de omnibus vocibus Scripturæ, ſed de iis tantum, quibus aliquid de Deo myſteriiſve divinis exprimitur, quæ quidem a Deo inſpiratæ ſunt, ſed S. Doctor ne id quidem dicit; ſed ibi ſolum aſſerit omnia verba Scripturæ de rebus divinis ita expendenda eſſe, ad inveſtigandos ſenſus a Deo inſpiratos, ut nulla vox prætermittatur tanquam minuta, quæ tamen divinum aliquem ſenſum reconditum habeat.

2. S. Chryſoſtomus, Homil. 18. c. 4. Gen. ait: *nihil enim temere vel fortuito loquitur divina Scriptura, ſed & ſyllaba & apiculus unicus reconditum habent theſaurum: nam in hunc modum ſe habent Spiritualia omnia.*

Reſp. Ut Scriptura ſacra nihil temere & fortuito loquatur, ſufficit quod Deus omnes ſententias & res conſcribendas inſpiraverit, & Scriptores ſacros ſpecialiter direxerit, ut omnes accurate verbis ſuis exprimerent. Cum autem addit Sanctus Doctor unam ſyllabam & apiculum unum habere theſaurum reconditum, ſolum vult unam ſyllabam, & unum apiculum poſſe habere, & quandoque habere divinum aliquem ſenſum reconditum, id eſt, ſignificare myſterium aliquod divinum. Neque enim cum cabaliſtis cenſet myſteria recondita eſſe in omnibus Scripturæ vocibus, ſyllabis, & apicibus. Et vero quis dicat myſterium aliquod reconditum eſſe in ſingulis vocibus, & ſyllabis & apicibus, v. g. textus Tobiæ, c. 11. *tunc præcurrit canis, qui ſimul fuerat in via: & quaſi nuntius adveniens, blandimento ſuæ caudæ gaudebat.*

3. S. Auguſtinus, tract. 120. in Joan. in hæc verba (*unus militum lancea latus ejus aperuit*) ſic ait: *vigilanti verbo Evangeliſtæ uſus eſt, ut non diceret, latus ejus percuſſit, aut vulneravit, aut quid aliud, ſed aperuit: ut illic quodam modo vitæ oſtium panderetur, unde Sacramenta Eccleſiæ manaverunt, ſine quibus ad vitam, quæ vera vita eſt, non intratur.*

Reſp. Ad ſummum cenſuit Sanctus Doctor hanc vocem (*aperuit*) a Deo inſpiratam

fuiſſe Evangeliſtæ. Cui ſane ultro conſentimus, cum fateamur multa vocabula a Deo inſpirata fuiſſe, præſertim ea, quibus exprimuntur vel præfigurantur myſteria Religionis noſtræ. At nego omnia omnino verba ſacræ Scripturæ fuiſſe a Deo inſpirata: in quo S. Auguſtinum nobis conſentire, ſatis ipſe indicat, l. 2. de conſenſu Evangeliſtarum, c. 12. ubi ait: *ad doctrinam fidelem maxime pertinere, non tam verborum quam rerum quærendam vel amplectendam eſse veritatem, quando eos, qui non eadem locutione utuntur, cum rebus ſententiiſque non diſcrepant, in eadem veritate conſtitiſſe approbamus.... Ita enim ſalubriter diſcimus nihil aliud eſſe quærendum, quam quid velit ille qui loquitur*. Et c. 28. ubi de nimium ſcrupuloſis vocum obſervatoribus hæc ait: *neque miſeri aucupes vocum, apicibus quodam modo literarum putent ligandam eſſe veritatem; cum utique non in verbis tantum, ſed etiam in cæteris omnibus ſignis animorum, non ſit niſi ipſe animus inquirendus*.

4. S. Bernardus ſerm. 72. in cantic. aſſerit in Scriptura non fortuito ſed conſulto poſitum eſſe (*donec aſpiret dies*) & addit: *ego enim, ut verum fatear, jam olim mihi perſuaſi in ſacri pretioſique eloquii textu, nec modicam vacare particulam. Solemus autem hac voce* (aſpirare) *uti, cum aliquid vehementer deſideramus*.

Reſp. Inde tantum ſequitur S. Bernardum ſenſiſſe aliquas voces a Deo inſpiratas fuiſſe, & nullam eſſe vocem, ne modicam quidem, quæ ſit inutilis ad exprimendos ſenſus a Deo inſpiratos, Deo dirigente Scriptores ſacros, ne ullam vocem inutilem vel minus aptam ad ſenſus a Deo inſpiratos exprimendum adhiberent, quod verum eſt,

ARTICULUS V.

Utrum ſenſus literalis Scripturæ ſit obſcurus?

N*Ota* 1. Senſus Scripturæ duplex eſt, nempe literalis, & myſticus ſeu ſpiritualis. Senſus literalis eſt ille, quem Spiritus ſancti intentione ſignificant verba ſive proprie ſive metaphorice accepta. Senſus myſticus eſt ille, qui immediate ſignificatur per rem verbis expreſſam: unde ſenſus myſticus ſemper præſupponit literalem. Sic illud quod, Exodi c. 12. de Agno Paſchali dicitur (*nec os illius confringetis*) a Joanne, c. 19. ſumitur in ſenſu myſtico de Chriſto.

Senſus myſticus ſubdividitur in allegoricum, qui eſt de re aliqua ad myſteria Fidei vel Eccleſiæ utilitatem pertinente: in anagogicum, qui eſt de re ad beatitudinem æternam ſeu Eccleſiam triumphantem pertinente: & tropologicum ſeu moralem, qui eſt de re ad mores pertinente. Igitur quatuor ſunt Scripturæ ſacræ ſenſus, ſcilicet literalis, allegoricus, anagogicus, & tropologicus. Qui omnes ſenſus in hac voce *Hieruſalem* reperiuntur: nam hæc vox in Scriptura ſignificat literaliter Paleſtinæ urbem, allegorice Eccleſiam millitantem, anagogice Eccleſiam triumphantem, & tropologice animam hominis.

Porro ex ſenſu myſtico nihil poteſt efficaciter elici ad confirmanda Fidei dogmata, niſi quatenus illum a Spiritu-ſancto intentum fuiſſe aliunde conſtat, puta ex eo quod in aliquo Libro Scripturæ ſacræ traditus fuerit, vel ab Eccleſia, aut communi Patrum conſenſu expoſitus ſit. Quare ſecluſa certitudine de vero ſenſu myſtico, ex ſolo ſenſu literali firma depromi poſſunt argumenta ad confirmandam Fidei doctrinam.

Nota. 2. His quatuor ſenſibus additur alius, qui dicitur ſenſus accommodatitius, & eſt ille, qui Scripturæ verbis neque mediate neque immediate ex Spiritus-ſancti intentione ſignificatur; & tamen verbis Scripturæ attribuitur, ea ad aliquid præter auctoris ſacri mentem propter quandam analogiam & ſimilitudinem applicando, & accommodando. Sic Sanctis Confeſſoribus accommodatur id, quod Eccl. c. 44. de Noe dicitur: *inventus eſt juſtus, & in tempore iracundiæ factus eſt reconciliatio*; item illud, quod Chriſtus, Luc. 10. de Maria ſorore Marthæ dixit: *Maria optimam partem elegit, quæ non auferetur ab ea*: per accommodationem attribuitur Deiparæ Virgini. Senſus autem ille accommodatitius minime valet ad quidquam probandum, cum nullatenus intentus fuerit a Spiritu-ſancto.

Nota 3. Interdum unus idemque locus plures ſenſus literales admittit, ut docet Sanctus Auguſtinus, l. 12. confeſſ. cap. 31. & patet in hoc textu, Pſalm. 2. *Filius meus es tu: ego hodie genui te*: Nam de æterna Chriſti generatione intelligitur, Heb. c. 1. his verbis: *cui dixit aliquando Angelorum: Filius meus es tu, ego hodie genui te*: & de reſurrectione Chriſti, Act. c. 13. his verbis: *hanc* (promiſſionem) *Deus adimplevit filiis noſtris, reſuſcitans Jeſum, ſicut &*

in Psal. 1. *scriptum est: filius meus es tu, ego hodie genui te.* Ratio est quia Deus potest unica phrasi multa significare, & ad ejus verbi fecunditatem pertinet ut multa significet,

Dico. Scripturæ sacræ sensus etiam literalis sæpe obscurus est. Fide constat contra Lutheranos & alios Hæreticos.

Prob. 1. Ex Scriptura. Psal. 118. *Revela oculos meos, & considerabo mirabilia de lege tua.* Luc. c. 18. *& ipsi nihil eorum intellexerunt.* Et c. ult. *tunc aperuit* (Christus) *illis sensum ut intelligerent Scripturas.* Certe si Scriptura sacra esset intellectu facilis, Apostoli Christi eam intellexissent. Item, 2. Petri c. 3. Petrus de Epistolis Pauli Apost. hæc ait: *in quibus sunt quædam difficilia intellectu, quæ indocti & instabiles depravant, sicut & cæteras Scripturas, ad suam ipsorum perniciem.* Ut faciunt hæretici.

Prob. 2. Ex unanimi Patrum consensu apud Bellarm. pro omnibus sint S. Hieron. Epist. ad Algasiam de veteri Scriptura ait: *quæ tantis obscuritatibus obvoluta est.* Et S. August. Ep. 119. ad Januar. *Miror, quia hoc te latet, quod non solum in aliis innumerabilibus rebus multa me latent, sed etiam in ipsis Sanctis Scripturis multo nesciam plura quam sciam.* Et Epist. 19. ad Hieron. *qui Scripturas edisserendo pertractant, quos necesse est, etiamsi rectæ atque unius Fidei fuerint, varias parere in multorum locorum obscuritate sententias.*

Prob. 3. Experientia & consensu unanimi Interpretum. Idem patet ex innumeris commentariis a tempore Apostolorum ad hæc usque tempora factis. Item ex omnibus hæreticis, qui sua erronea dogmata ex Scriptura confirmare conantur.

Refelluntur responsiones hæreticorum.

Dices 1. Scriptura quidem obscura est impiis & incredulis: at clara est piis & Fidelibus.

Resp. Nego. Nam SS. Patres ut Hieronymus & Augustinus fuerunt fideles & pii; & tamen Scriptura fuit illis obscura, & intellectu difficilis; nec sensum ejus etiam cum auxilio gratiæ sibi collato assecuti sunt in omnibus; nam S. August. fatetur se in Sacris Scripturis plura ignorare quam scire. Item Eunuchus Reginæ Æthiopum nec impius, nec incredulus, nec voluntarie cæcus erat, & tamen Philippo interroganti, utrum intelligeret Isaiam Prophetam quem legebat, respondit, Act. cap. 8. *quomodo possum, si non aliquis ostenderit mihi?* Ergo Scriptura non est omnibus clara: ac proinde per se solam non est clara, nec sufficit ad manifestationem rerum credendarum.

Denique Calvinistæ circa realem Christi in Eucharistia præsentiam diffident a Luthero, quem Calvinus laudat ut verum Christi Apostolum; & a Lutheranis, quos Calvinistæ in Synodo nationali ut fratres & fideles admisere. Ergo Calvinistæ non sunt fideles, cum non intelligant verum sensum hujus textus: *Hoc est Corpus meum:*

Dices 2. Si Scriptura sit alicubi obscura, alibi se ipsam clare explicat.

Resp. Nego. Nam Patres & alii Interpretes doctissimi, quamvis omnes textus legerent & inter se conferrent; tamen non potuerunt verum Scripturæ sensum in omnibus assequi, ut dicunt ipsi hæretici, & S. August. de se ipso fatetur. Præterea experientia quotidiana constat locorum variorum collationem non sufficere ad controversias de ipso sensu Scripturæ dirimendas, nempe propter obscuritatem locorum variorum, ad quam tollendam non sufficit ejusmodi collatio. Denique sæpe controversia est de textu per se claro, an scilicet in sensu figurato, an proprio sumi debeat. Sic Calvinistæ locum istum (*hoc est corpus meum*) intelligi figurate volunt contra Lutheranos.

Dices 3. Saltem omnia, quæ ad salutem necessaria sunt, continentur clare in Scriptura.

Resp. Nego. Equidem Scriptura multis in locis clara est, at in aliis multis non ita clara est ut per se absque subsidio Traditionis & auctoritatis Ecclesiæ sufficiat ad controversias Fidei, quæ exoriri possunt dirimendas: nec per se solam cuivis certo manifestat omnia quæ necesse sit credere ad salutem: alioqui tot diversi generis hæretici, qui ab initio nascentis Ecclesiæ extiterunt, reipsa credidissent quæ ad salutem sufficerent, ideoque potuissent in sua hæresi salvari.

Solvuntur objectiones.

Obj. 1. Illud, Deut. c. 30. *Mandatum, quod ego præcipio tibi hodie; non supra te est.*

Resp. Ibi significatur possibilitas intelligendi & servandi mandata cum auxilio gratiæ. Sed quamvis multa loca Scripturæ & Decalogi præcepta sint clara, multa alia sunt per se obscura.

Obj. 2. Illud, Prov. c. 6. *Mandatum lucerna est, & lex lux.* Et Psalm. 18. *Præceptum Domini lucidum: illuminans oculos.*

Resp.

Resp. Sensus est, quod præcepta Dei bene intellecta mentem illuminent, & voluntatem in agendo dirigant: non autem quod tota Scriptura clara sit.

Obj. 3. Illud, 2. Cor. c. 4. *Quod si opertum est Evangelium nostrum, in iis qui pereunt, est opertum.*

Resp. Ibi per Evangelium intelligitur, non Scriptura universa, sed doctrina Incarnationis, Passionis, & Resurrectionis Christi quam Paulus clare prædicaverat & explicuerat.

Obj. 4. Illud, Matth. c. 5. *Vos estis lux mundi.*

Resp. Ideo Apostoli dicuntur lux mundi, quia illorum pręclara virtutum exempla & doctrina bene intellecta homines de rebus omnibus ad morum Sanctitatē & beatitudinem æternam assequendam necessariis erant eruditura & errorum omnium tenebras dispulsura.

Obj. 5. Sanct. Chrysostomum Homil. 3. de Lazaro.

Resp. Ibi loquitur de Libris Scripturæ secundum aliquas partes sumptis, & tribuit toti quod majori parti convenit, & solum intendit Scripturam in multis locis esse claram. Enim vero S. Doctor ibidem sic ait: *quæ obscura sunt, parumque manifesta* (in Scriptutis) *frequenter pracurre*. Ergo ex S. Chrysostomo aliqua sunt obscura in Scriptura: ideoque tota Scriptura clara non est.

Obj. 6. S. August. l. 2. de doctrina Christiana, c. 6. ait: *Magnifice igitur & salubriter Spiritus-sanctus ita Scripturas sacras modificavit, ut locis apertioribus fami occurreret, obscuritatibus autem fastidia detergeret. Nihil enim fere de illis obscuritatibus eruitur, quod non planissime dictum alibi reperiatur.*

Resp. Doctoris verba cum aliqua restrictione intelligi debent, ut patet ex particula *fere*, & aliis locis. Cum autem dicit nihil fere esse in Scripturis obscurum, quod non planissime dictum alibi reperiatur, hoc intelligit dependenter ab instructione & explicatione, quæ in Ecclesia Catholica traditur, & de dogmatibus Fidei, & præceptis morum, quæ quisque Fidelis distincte nosse debet, & quæ omnes in Ecclesia docentur. Alioqui secum ipse pugnaret, cum Epist. ad Januarium fateatur se in Scripturis sacris multo plura nescire quam scire, & eodem cap. objecto asserat multas & multiplices esse in Scripturis obscuritates & ambiguitatem, quibus decipiuntur qui temere legunt, & quæ non semper explanari possunt per alios textus, saltem facile; nam addit, *hoc totum divinitus provisum esse ad edomandam labore superbiam.* Certe si Scripturæ obscuritates facile per alios textus claros dispellerentur, non esset locus edomandi labore superbiam humanam. *Multis*, inquit, *& multiplicibus* (Scripturarum) *ambiguitatibus decipiuntur, qui temere legunt, aliud pro alio sentientes; quibusdam autem locis quid vel falso suspicentur non inveniunt, ita obscure quædam dicta densissimam caliginem obducunt. Quod totum provisum divinitus esse non dubito, ad edomandam labore superbiam, & intellectum a fastidio revocandum cui facile investigata plerumque vilescunt.*

Inst. S. Augustinus, Epist. ad Volusian. asserit non esse difficile in Scripturis invenire necessaria ad salutem.

Resp. Hoc intelligit dependenter ab instructione quæ in Ecclesia Catholica traditur, & loquitur de iis quæ necesse est agere ad salutem, non vero de iis omnibus quæ necessarium est credere. Nam revera Scriptura in iis quæ morum doctrinam spectant, satis clara est, præsertim Catholicis qui morum præcepta secundum doctrinam Ecclesiæ a Pastoribus docentur. At S. Doctor probe sciebat Plura esse Fidei dogmata ab hæreticis impugnata, quæ jubemur credere & circa quæ de vero Scripturæ sensu cum hæreticis pugnetur, & consequenter circa quæ Scriptura non habeat eam claritatem, qua per se ipsam & independenter ab Ecclesiæ explicatione & auctoritate unicuique pateat.

Obj. 7. Patres communiter ad Scripturæ lectionem hortantur homines etiam illiteratos. Ergo supponunt eam claram esse.

Resp. Cum Patres generatim hortantur Fideles ad legendam Scripturam sacram, semper hoc intelligunt cum subordinatione ad Pastores Ecclesiæ. Ut autem hæc lectio sit Fidelibus utilis, sufficit quod plurima clare in Scriptura contineantur, quorum lectione possit quivis Fidelis instrui, & ad virtutis studium ac Dei amorem accendi, & quod cętera loca obscura intelligi possint ex doctrina Ecclesiæ, & instructione Pastorum Ecclesiæ, ad quos Patres volunt Fideles recurrere circa ea quæ in Scripturis obscura sunt.

Cum autem aliqui Patres videntur asserere Scripturam esse claram, solum volunt eam esse claram in multis locis, & in aliis locis obscuris facile intelligi posse ex doctrina Ecclesiæ, & instructione Pastorum, sal-

saltem quoad res omnes factu & creditu necessarias, & utiliores.

Obj. 8. Deus per Scripturam sacram nobis locutus est. Ergo non debuit sermonem suum ita obscurum reddere: ut ab iis ad quos dirigitur, intelligi non possit.

Resp. Sic Deus per Scripturam hominibus loqui, eosque instruere voluit, ut tamen illud Divinæ locutionis depositum immediate ipsi Ecclesiæ commiserit, per quam homines in ejusdem notitiam & intelligentiam pervenirent. Item sic Deus per Scripturas hominibus locutus est, ut ab iisdem hominibus intelligi voluerit cum subordinatione ad primos Pastores Ecclesiæ, quos, ut ait Apostolus, Ephes. c. 4. *Dedit ad consummationem Sanctorum in opus Ministerii, in ædificatione Corporis Christi, ut jam non simus parvuli fluctuantes, & circumferamur omni vento doctrinæ in nequitia hominum, in astutia ad circumventionem erroris.*

Equidem in novo Testamento omnia Mysteria ac dogmata Fidei explicite credenda, clare proponuntur omnibus Fidelibus, sed per Ecclesiæ Pastores, ita ut jam Fidelis quisque explicite ac distincte noverit & intelligat, quæ populus Judaicus non nisi sub figurarum velo credebat.

Prob. 9. Non convenit ut Scriptura sacra sit obscura. Ergo talis non est.

Resp. Nego antec. Itaque Deus convenientissime voluit, ut Scriptura in multis esset obscura tum ad deprimendam mentis humanæ superbiam, & ut nemo de suo sensu præsumeret: tum ad servandam inter Fideles communicationem & subordinationem, dum eorum alii essent Pastores & Doctores qui alios docerent, & alii docerentur; illi zelum & charitatem docendo, isti humilitatem & docilitatem discendo, exercerent. Item Scripturæ obscuritas valet ad commendandam ejus dignitatem, & excitandam Fidelium diligentiam & orationem.

Obj. 10. Dici non potest quænam sint causæ obscuritatis Scripturæ sacræ. Ergo illa non est obscura.

Resp. Nego antec. Nam hujus obscuritatis causæ sunt tum res; de quibus loquitur Scriptura, & quæ sæpe altissimæ sunt & humanæ mentis captum longe superant, nec ullam habent cum rebus humanis & creatis similitudinem: tum etiam & sæpius modus loquendi per ænigmata, parabolas, tropos, ellypses, metaphoras, allegorias, hebraismos. Quibus adde apparentes contradictiones; quas non facile est cuilibet conciliare.

ARTICULUS VI.

Quanam lingua Libri Scripturæ sacræ ab auctoribus sacris conscripti fuerint, & an postea depravati fuerint?

Dico 1. Libri omnes Protocanonici veteris Testamenti, nempe ii, qui in Canone Hebræorum continentur, hebraice scripti fuerunt a suis auctoribus, præter Libros Esdræ & Danielis, qui lingua mixta ex Hebraica & Chaldaica scripti sunt, vel (ut docet S. Hier.) Hebraicis literis, sed Chaldaico sermone.

Eosdem autem Libros Protocanonicos veteris Testamenti in excidio Hierosolymæ dissipatos reparavit postea Esdras, Libros illos variis in locis repertos colligendo, & in unum corpus redigendo, atque emendando ea, quæ Scribarum negligentia, vel imperitia depravata fuerant, ut docent Hilarius, Chrysostomus, & Theodoretus.

Dico 2. Editio Hebraica non fuit a Judæis studiose depravata.

Prob. 1. Ex Hier. qui in c. 6. Isaiæ, sic ait: *Si aliquis dixerit, Hebræos Libros postea a Judæis esse falsatos, audiat Origenem, quid in octavo volumine explanationum Esaiæ huic respondeat quæstiunculæ: quod nunquam Dominus & Apostoli, qui cætera crimina, agunt in Scribis & Pharisæis, de hoc crimine, quod erat maximum, reticuissent. Sin autem dixerint, post adventum Domini Salvatoris, & prædicationem Apostolorum, Libros Hebræos fuisse falsatos, cachinum tenere non potero, ut Salvator, & Evangelistæ, & Apostoli ita testimonia protulerint, ut Judæi postea falsaturi erant.*

Prob. 2. Ex S. Augustino, l. 15. de Civitate Dei, c. 13. Item ex Josepho, l. 1. contra Appion. n. 29. & 30. & ex Philone, apud Eusebium, l. 8. de præparatione Evangel. cap. 2. Qui duo Judæi expresse testantur Judæos pro sua summa in Scripturam sacram observantia ac religione nihil ei addere, vel ex ea detrahere, aut in ea immutare unquam præsumpsisse, imo pro ea servanda paratos fuisse vitam profundere. Judæi vero moderni non minori observantia ac religione Scripturam divinam prosequuntur.

Prob. 3. Quia Scripturarum sacrarum depravatio studiose facta repugnat consilio divino, & speciali Providentiæ Dei circa veram Christi Ecclesiam. Nam (ut docet S. Au-

S. Augustinus, l. 18. de Civit. c. 46.) Deus voluit Judæos per totum terrarum orbem disperdi, ut illis per totum terrarum orbem Scripturas sacras circumferentibus, etiam ab ipsis infensissimis inimicis veritas christiana testimonium acciperet, & prædictiones de Christo & Ecclesia in Scripturis sacris contentæ, dici non possent fuisse à Christianis confectæ. Audiamus S. Doctorem, loco cit. *Quando quidem ubique non desunt* (Judæi,) *per Scripturas suas testimonio nobis sunt; Prophetias nos non dixisse de Christo*. Et infra. *Nobis quidem illæ sufficiunt* (Prophetiæ,) *quæ de nostrorum inimicorum codicibus proferuntur quos agnoscimus, propter hoc testimonium, quod nobis inviti prohibent, eosdem codices habendo atque servando, per omnes gentes etiam ipsos esse dispersos, quaqua versum Christi Ecclesia dilatatur*. Addit ideo Psalmistam dixisse, *ne occideris eos ... disperge illos*. Et revera hic est verus sensus Psalmistæ.

Prob. 4. Si Judæi textum Hebræum studiose depravassent, certe hoc fecissent in odium Christianismi. Sed hoc dici non potest: nam in Hebræo textu præcipuæ prædictiones de Christo minime depravatæ sunt; & ea in quibus textus Hebræus a Græco & Latino discrepat, sæpe nullius sunt momenti quantum pertinet ad Fidei dogmata & Religionem; imo sæpe textus Hebræus magis urget quam Græcus & Latinus, ut testantur Bellarminus & alii Hebraicæ linguæ periti. Denique nunquam a Judæis depravari potuerunt exemplaria, quæ extabant in manibus Judæorum ad Fidem conversorum.

Nota ex Bellarmino. Textus tamen Hebræus, qualis nunc extat, non est omnino purus, sed aliquos continet errores, qui non sunt magni momenti: nam textus ille purus & integer est in iis, quæ ad Fidem & mores pertinent, ac plerumque tota discrepantia variarum lectionum; in quibusdam lectionibus, quæ aut parum aut nihil sensum mutant, consistit. Addit Bellarminus, errores, qui additione punctorum acciderunt sive ex inscitia, vel ex malitia Rabbinorum, nihil omnino veritati officere: cum extrinsecus addita sint, & sic textum non mutent: unde detrahi facile possunt, & aliter legi textus Hebræus. Hæc autem punctorum vocalium inventio posterior est tempore Christi & Apostolorum, ut monet S. Hieronymus.

Dico 3. Libri novi Testamenti ab Evangelistis vel Apostolis, quorum nomina præfuerunt, Græco sermone scripti sunt, excepto Evangelium Matthæi, quod Hebraice seu Syriace editum fuit, quodque vel a Jacobo Apostolo, qui frater Domini dictus fuit, ut docet synopsis Athanasiana, vel a Joanne Apostolo; ut volunt alii, in linguam Græcam translatum est. Excipitur etiam Epistola ad Hebræos quam Hebraice scriptam fuisse non obscure docet S. Hieronymus, sive Syriaco idiomate, in quod tunc temporis deflectebat vulgare idioma Hebraicum.

Dico 4. Editio Græca novi Testamenti non est omnino pura; sed aliqui errores in eā irrepserunt, saltem Librariorum negligentia, vel inscitia. Ita Bellarminus, l. 2. de verbo Dei, c. 7. qui addit in plurimis Grecis codicibus multas veræ Scripturæ partes deesse, & quædam esse in omnibus codicibus Græcis, quæ non sunt partes veræ Scripturæ, ut illa verba; *Quia tuum est regnum & potentia, & gloria in sæcula*, quæ orationi Dominicæ adduntur, Matth. c. 6.

ARTICULUS VII.

Utrum vulgata nostra editio Latina sit authentica?

§. I.

Prænotanda.

I. Libri omnes veteris Testamenti Canone Hebræorum comprehensi, in linguam Gæcam primum translati sunt a 70. seu potius a 72. Senioribus Judæis jussu, seu postulatione Ptolomæi Philadelphi Regis Ægypti, sed usus obtinuit, ut numeri rotundioris gratia non dicerentur nisi septuaginta. Hæc translatio a 72. Interpretibus Hebraicæ & græcæ linguæ peritissimis, 72. diebus, mirabili inter se consensione confecta fuit in Pharo insula. Addunt Justinus, Irenæus, Clemens Alexandrinus, & Cyrillus Hierosol. singulos in singulis cellulis inclusos fuisse, & ita singulos seorsim totam Scripturam iisdem plane verbis Græce reddidisse. Sed hanc cellularum circumstantiam ut fabulam rejicit S. Hieronymus præfat. in Pentateuchum, & asserit 72. Seniores in eadem Basilica sedentes, & inter se conferentes, Scripturam transtulisse. Cui consentiunt Bellarminus, & recentiores plurimi.

Porro certum est 72. Seniores Scripturam optime in Græcum sermonem vertisse, & ad hoc

ad hoc specialiter a Deo adiutos fuisse, nec in ulla re saltem gravi errasse. Hac versione utebantur Apostoli in citandis Scripturæ testimoniis, nec eorum tempore ulla alia erat Scripturarum Græca versio. Quæ quidem juxta Bellarminum & alios nunc adeo corrupta est & vitiata, ut omnino alia esse videatur. Neque eam Sixtus V. ut sinceram approbavit, sed solum vetuit, ne quis de nova Græca editione 70. Interpretum studio Cardinalis Carafæ Apostolici Bibliothecarii anno 1583. facta audeat quidquam immutare; atque sancivit, ut illa ab omnibus reciperetur ac retineretur, scilicet per aliis exemplaribus.

II. Præter hanc versionem Græcam veteris Testamenti, octo aliæ numerantur. Prima post versionem septuaginta est Aquilæ sub Adriano Imperatore: qui quidem Aquila fuit primum Gentilis, deinde Christianus, demum Judæus. Secunda est Theodotionis imperante Commodo, qui Theodotio ex hæretico Marcionita factus est Judæus. Tertia est Symmachi imperante Severo, qui Symmachus ex Ebionita, vel Samaritano factus est Judeus. Quarta est anonymi, & inventa in urbe Palestinæ sub Imperatore Antonino Caracalla. Quinta est etiam Auctoris inominati, & reperta Nicopoli sub Alexandro Severo. Sexta est Origenis. Septima est S. Luciani Presbyteri, & sub Diocletiano Martyris. Octava denique est Hesychii, qui 70. Interpretum versionem successu temporis depravatam emendavit.

III. S. Hieronymus bis vetus Testamentum in Latinum transtulit, primum ex versione Græca 70. Interpretum, & rursus ex Hebræo. Novum vero Testamentum de Greco in Latinum non convertit; sed solum errores multos, qui in eo irrepserant, emendavit. Vulgata autem nostra editio Latina quoad omnes novi Testamenti partes est ex antiqua versione Itala, quam emendavit S. Hieronymus: quoad vetus Testamentum est ex versione S. Hieronymi ex Hebræo facta, exceptis tum psalterio, quod S. Hieronymus emendavit translatum ab antiquo Interprete ex editione Græca S. Luciani, tum Libris Sapientiæ, Ecclesiastici, & Machabæorum, qui sunt ex antiqua versione Latina, cujus auctor ignoratur: Ita Bellarminus. Hanc vulgatam ex omnibus quæ tum circumferrentur Latinis versionibus optimam fuisse nemo negare potest. Porro editio hic idem est, quod versio alicujus Scripturæ originalis.

IV. Versio authentica est ea, quæ auctoritatem habet, & meretur fidem. Sic dicitur a voce Græca *authentia*, quæ auctoritatem significat. Authentia autem versionis duplex est, nempe intrinseca & extrinseca. Authentia intrinseca est versionis conformitas cum Scriptura originali quoad res & sententias a Scriptore sacro expressas. Authentia extrinseca est legitima & infallibilis declaratio conformitatis versionis cum Scriptura originali. Intrinseca potest esse sine extrinseca, sed non vicissim. Nam conformitas versionis cum originali Scriptura potest esse, & tamen non declarari per infallibilem auctoritatem: at infallibilis declaratio talis conformitatis non potest esse sine tali conformitate. Hinc versio per authentiam intrinsecam est authentica quoad se, per extrinsecam est authentica quoad nos.

§. II.

Dico I. Vulgata nostra editio Latina est authentica tum intrinsece, tum extrinsece.

Prob. I. *Pars*, nempe quod sit authentica intrinsece, seu conformis cum originali Scriptura. Quia a mille annis & amplius Ecclesia Latina universa hac una editione usa est ut constat ex Patrum & Doctorum, qui post Gregorium Magnum floruerunt, expositionibus, Epistolis, Homiliis, aliisve operibus, & ex omnibus Conciliis. Ergo vulgata nostra editio est conformis Scripturæ originali, saltem quoad Fidei dogmata, & mores. Nam fieri non potuerit, ut Ecclesia Latina universa quæ apud se totius Ecclesiæ capitis & supremi Christi Vicarii sedem habet, & quæ saltem e multis sæculis longe majorem partem Ecclesiæ Catholicæ constituit, a totis mille annis careret vera Scriptura, ut ejus Pastores & Concionat. omnes adulterinam Scripturam proponerent & explanarent populis, ut Concilia omnia falsam Scripturam adhiberent ad confirmanda & declaranda Fidei dogmata, & ad fidem ac mores explicandum. Alioquin enim Ecclesia Catholica non esset infallibilis in rebus fidei & morum; nam major pars Ecclesiæ cum capite suo errasset in re gravissima ad fidem, imo ad fidei fundamentum pertinente, sumendo falsum Dei verbum pro vero ac sincero.

Prob. 2. *Pars*, nempe quod sit authentica extrinsece. Nam originali Scripturæ conformis declarata est per legitimam & infallibilem Ecclesiæ auctoritatem, ut patet ex Decreto Concilii Tridentini, sess. 4. *Insuper eadem*

eadem sacro-sancta Synodus considerat, non parum utilitatis accidere posse Ecclesiæ Dei, si ex omnibus latinis editionibus, quæ circumferuntur, sacrorum Librorum; quænam pro authentica habenda sit, innotescat, statuit & declarat, ut hæc ipsa vetus & vulgata editio, quæ longo tot sæculorum usu in ipsa Ecclesia probata est in publicis lectionibus, prædicationibus & expositionibus pro authentica habeatur; & ut nemo illam rejicere quovis prætextu audeat vel præsumat.

Ex hoc autem Decreto constat vulgatam nostram editionem non solum intrinsece sed etiam extrinsece authenticam esse saltem eo sensu, quo Scripturæ originali quoad res & sententias expressas sit plane conformis in rebus omnibus, quæ ad Fidem & bonos mores pertinent, & quæ non sunt levissimi momenti, ut communiter docent Catholici Doctores. Nam Concil. Trident. ibi statuit, ut vulgata nostra editio & quidem sola ex omnibus versionibus latinis habeat auctoritatem veri verbi Dei in publicis lectionibus, prædicationibus & expositionibus, & ut nemo illam rejicere quovis prætextu audeat. At sine magna imprudentia & errore perniciosissimo hæc statui non possunt de editione, quæ originali Scripturæ non esset plane conformis saltem quoad res quæ ad Fidei dogmata & mores pertinent, vel quæ sunt alicujus momenti.

Igitur vulgata nostra editio vel ubique Scripturæ originali consentit: vel si aliquando dissentit, hæc difformitas non est nisi in rebus levissimi momenti, & nullatenus ad Fidem & mores pertinentibus. Et vero talis esse debet editio, quæ sola ab universa Ecclesia Latina totis mille annis ante Conc. Trid. usurpata est, aliis omnibus latinis editionibus, quæ teste S. Hieronymo innumerabiles erant, rejectis, aut neglectis.

Solvuntur objectiones.

Obj. 1. Conc. Trident. non potuit declarare vulgatam editionem authenticam: nam nullam sufficientem rationem habuit eam anteponendi aliis editionibus latinis. Ergo vulgata editio non est vere authentica.

Resp. Nego anteced. Nam sufficiens fundamentum id declarandi fuit Ecclesiæ usus per totos mille annos, & approbatio per hunc usum tandiu declarata. A tempore enim Gregorii Magni huc usque tota Ecclesia Latina solam versionem illam vulgatam adhibuit in lectionibus, expositionibus, & definitionibus suis, ut constat ex Libris ab eo tempore editis, & ex actis Conciliorum. Præterea vulgata nostra editio fuit a Doctore sanctissimo, doctissimo, perspicacissimo, trium linguarum peritissimo, diligentissimo, & fidelissimo, nempe Hieronymo, partim facta & partim emendata, a S. Aug. laudata, & a Doctoribus Judæis, teste Augustino approbata, atque omnium aliarum editionum optima a Doctoribus omnibus Catholicis judicata.

Obj. 2. Vulgata nostra editio plurimos errores continet.

Resp. Nego. Nam nullius hactenus erroris convinci potuit ab hæreticis illam temere calumniantibus, quos jam pridem confutarunt Doctores Catholici, Bellarminus, Gretzerus, & alii. Quod si quædam errata Librariorum sensim irrepserunt, jussu Concilii Tridentini & summorum Pontificum cura, maxima ex parte correcta sunt, ita ut pauca supersint & in rebus levissimi momenti, ex quibus nullum Fidei & moribus periculum timendum est. Imo illa pauca errata non consistunt in substantia rerum, sed solum in ambiguitate, vel obscuritate aliquarum vocum. At nullum unquam fuit in vulgata nostra, qualis ab Hieronymo partim edita, partim emendata fuit, erratum Interpretis in eo positum quod sermonis quem vertit sensum male reddat. Conc. Trident. autem approbavit editionem vulgatam præcise ut est in se, & qualis prodiit e manibus Interpretis & emendatoris Hieronymi.

Inst. 1. Non potuerunt tempore Conc. Trid. emendari errata Librariorum.

Resp. Neg. Nam non fuerunt omnia errata in omnibus exemplaribus, sed alia in aliis: ita ut potuerint omnia, exemplaribus diligenter inter se collatis, & inspectis tum veterum Patrum scriptis, tum fontibus Hæbraicis & Græcis, tum etiam antecedentibus & consequentibus, eruditorum & piorum virorum cura corrigi. Unde ante Bibliorum emendationem saltem species editionis vulgatæ erat pura & integra moraliter loquendo; quamvis ipsa editionis exemplaria aliqua menda habuerint. Nam propter bonum Ecclesiæ Providentia divina impedivit; ut eadem exemplaria eosdem errores haberent, ut notat Valentia. Præterea etiamsi menda fuissent eadem in omnibus exemplaribus, potuerunt adhuc ex antecedentibus & consequentibus; vel ex veteribus Patrum scriptis, vel ex inspectione ipsorum fontium Hæ-

Hebræorum & Græcorum, vel ex his omnibus simul sumptis emendari.

Porro errata Librariorum in eo consistunt, quod Interpretis autographum vel aliud exemplar purum non accurate excribant, sed vel aliquas voces mutent vel ommittant vel transponant, sive ex imperitia, sive ex negligentia, sive ex malitia, sive ex quavis alia causa.

Inst. 2. Conc. Trid. non potuit vulgatam editionem approbare, quin simul approbaret errata, quæ extant in omnibus exemplaribus.

Resp. Neg. Nam Concilium non approbavit omnia exemplaria, qualia tunc erant, sed tantum versionem vulgatam, quæ in se non erat vitiosa, nec habebat errata interpretis vel emendatoris. Quamvis autem vitiosa fuissent in exemplaribus etiam omnibus, qualia tunc erant, & illam habuissent extra Librariorum; tamen potuit approbari sine approbatione exemplarium vitiosorum. Nam errata illa potuerunt emendari, ut dixi, & sic potuerit haberi versio pura ac integra ab omni errato interpretis aut emendatoris saltem in omnibus rebus alicujus momenti. Quod autem Conc. Trid. vulgatam nostram approbet præcise ut est in se & secundum se, patet ex eo quod eam declarando authenticam, simul jubeat, ut *quam emendatissime imprimatur*. Quare non affigit authentiam nisi exemplaribus expurgatis a mendis.

Obj. 3. Vulgata nostra editio in multis a textu originali Scripturæ discrepat. Ergo nullatenus est authentica.

Resp. Nego anteced. Nam 1. vulgata nostra editio cum fontibus Hebraicis & Grecis quales nunc extant, consentit in omnibus, quæ ad Fidem & mores pertinent: imo & in aliis fere ubique consentit quantum ad rerum expressarum substantiam. 2. In iis, quibus nostra vulgata versio dissidet a fontibus Hæbraicis & Græcis, quales nunc extant, vel non dissidet nisi apparenter: vel si reipsa dissentit, aut error est Librariorum, non versoris seu interpretis, ideoque error non versioni, sed exemplaribus particularibus adscribendus est: aut in illis locis ipsa exemplaria Hebræa & Græca adulterata sunt: certum est enim ea in multis locis esse depravata.

Porro donec contrarium ostendatur, semper præsumendum est pro nostra vulgata contra fontes Hebræos & Græcos quales nunc extant, tum quia versor & emendator vulgatæ habuit meliora & puriora exemplaria Hebræa & Græca, quam ii qui post eum vixerunt: tum quia sæpius vulgatæ nostra lectiones, quæ aperte dissident a fontibus Hebræis & Græcis quales nunc extant in antiquissimis PP. de verbo fere ad verbum reperiuntur.

Obj. 4. In vulgata nostra editione seu versione multa sunt obscura. Ergo non debuit declarari authentica.

Resp. Neg. conseq. Equidem in versione illa quædam sunt obscura, sicut etiam aliqua, imo multa sunt obscura in ipsis fontibus Hebræis quales nunc extant; sed inde tantum sequitur, quod aliqua potuerint clarius ac melius verti, proindeque quoad nos versio vulgata possit esse clarior & perfectior. Nam ut versio sit & declaretur authentica, sufficit quod sit bona, id est, quod ubique Scripturæ originali consentiat quantum ad sensum, & rerum expressarum sententiam: imo sufficit, quod Scripturæ originali consentiat in iis omnibus, quæ ad Fidei dogmata & mores pertinent; & in cæteris nullius dissonantiæ, falsitatis, & contradictionis convinci possit, quamvis aliunde non habeat omnem claritatem, omnem elegantiam, omnem vim, quam habet originalis Scriptura.

Obj. 5. Decretum Concil. Trid. iniquum est; nam editionem latinam, quæ mera est versio, ipsis fontibus Hebræis & Græcis anteponit.

Resp. Nego. Nam Concilium Tridentinum nullam mentionem facit fontium Hebræorum vel Græcorum: imo comparationem, quam facit ad solas alias latinas editiones expresse restringit. Sic enim ait: *Sacro sancta Synodus considerans, non parum utilitatis accedere posse Ecclesiæ Dei, si ex omnibus latinis editionibus, quæ circumferuntur, Sacrorum Librorum, quænam pro authentica habenda sit, innotescat, statuit & declarat, &c.* Ex quibus verbis patet, versionem vulgatam aliis solis latinis versionibus anteponi, & solam præ aliis omnibus authenticam declarari. Quare Concil. Trident. fontibus Hebræis & Græcis eamdem auctoritatem relinquit quam ante ejus Decretum habebant.

Hinc fontes Hebræi & Græci adhuc utiles sunt ad investigandum sensum verborum ambiguorum, ad verborum aliorum vim & energiam melius perspiciendam, ad corrigendos errores librariorum, & ad indagandum quænam ex variis lectionibus variorum exem-

exemplarium latinorum sit germana vulgatæ editionis versio, verum sicut fontes Hebræi & Græci utiles esse possunt ad emendandos errores, qui librariorum inscitia vel incuria vel malitia irrepserunt in vulgatæ nostræ versionis exemplaria: ita vicissim vulgata nostra editio multum prodesse potest ad corrigenda menda, quæ ex librariorum imperitia aut incuria vel malitia irrepserunt in ipsos fontes Hebræos & Græcos.

Inst. Conc. Trident. prohibendo, ne quovis prætextu vulgata nostra rejiciatur, vulgatam nostram fontibus Hebræis & Grecis anteponit. Nam nisi majorem auctoritatem habeat quam ipsi fontes quales nunc extant, poterit aliquando prætextu aliquo rejici, nempe prætextu quod nullatenus aut minus bene assequatur Scripturam qualis est in fontibus.

Resp. Equidem Conc. Trid. vetando, ne quovis prætextu vulgata nostra rejiciatur, vulgatam nostram, ut est in se, anteponit, sed indirecte & consecutive fontibus quatenus depravati sunt: seu potius vulgatam nostram anteponit non ipsis fontibus puris: sed mendis quæ in fontes irrepserunt. Nihilominus relinqui fontibus quales nunc extant, eamdem auctoritatem quam ante ejus Decretum habebant. Nam ante Conc. Trid. jam constabat fõtes illos esse corruptos, & vulgatam nostram editionem, utpote Ecclesiæ usu approbatam, non posse in rebus ad Fidem & mores pertinentibus errare, nec proinde in illis rebus rejici posse prætextu quod minus consentiret fontibus.

Nota. Si lectio aliqua vulgatæ nostræ sit obscura, & fontis lectio clarior, per fontem explicari debet, non rejici. Si utriusque lectionis sensus sit omnino diversus, nec fons sit ibi corruptus, tunc duplex est sensus litteralis a Spiritu sancto intentus. Si vero utriusque lectiones secum pugnent, nec inter se conciliari possint, tunc fons ibi corruptus est, proinde sola lectio vulgatæ retinenda. Et vero ipsemet hæretici, qui tantopere Hebraico textui tribuunt, nonnumquam in suis versionibus ab eo discedunt, & lectionem nostræ vulgatæ amplectuntur.

§. III.

Dico 2. Vulgata nostra editio est authentica etiam in hoc sensu, quod non solum in rebus omnibus ad Fidem & morem pertinentibus, & in iis quæ sunt alicujus momenti Scripturæ originali consentiat, sed etiam quod nullius falsitatis vel contradictionis in ullis aliis rebus vel levissimi momenti convinci possit. Ita Cardinalis Pallavicinus, qui docet vulgatam dici debere immunem ab omni errato pertinente ad præcipuam rei quæ significari intenditur, sententiam.

Prob. Tum quia hoc videtur requiri ad authenticam non limitatam nec restrictam, qualem habet vulgata nostra. Tum quia reipsa nullius falsitatis vel in levissima re aut circumstantia convinci hactenus potuit.

Dico 3. Probabilissimum est, vulgatam nostram editionem Scripturæ originali ubique & in omnibus rebus consentire: ita ut ne in una quidem levissima re aut circumstantia a Scriptura originali quoad sensum dissentiat. Sicque vulgata nostra versio habet authenticam intrinsecam perfectissimam. Ita multi Doctores, qui volunt illam in hoc sensu declaratam fuisse a Concilio Trident. authenticam.

Prob. 1. Quia in S. Hieronymo, qui vulgatæ nostræ partim auctor partim emendator est, summa omnia fuerunt ad vitandum omnem omnino errorem vel levissimum necessaria. Nam & linguarum Hebraicæ, Græcæ ac Latinæ peritissimus, & ingenio præstantissimus, & in scientiis tum humanis tum divinis versatissimus fuit, & exemplaria Hebraica ac Græca emendatissima habuit, & maxima in vertendo atque emendando tum diligentia tum fidelitate usus est. Et vero (sicut omnes Catholici fatentur.) S. Hieronymus vulgatam nostram editionem Scripturæ originali conformem reddidit in rebus omnibus ad Fidem & mores pertinentibus, atque in rebus aliis quæ sint alicujus momenti, quidni etiam talem reddiderit in rebus omnibus vel levissimis? Nam si S. Hieronymus dicatur in rebus levissimis errasse ut homo, hæc ratio æque valet non pro gravioribus ac pro levioribus rebus: si a Spiritu sancto specialiter adjutus fuisse dicatur, ne erraret in gravioribus, quare Deus non specialiter adjuvisset etiam in omnibus aliis, cum æque facere potuerit, & Ecclesiæ bono id quoque expediret?

Prob. 2. Quia ad specialem Dei providentiam circa Ecclesiam pertinebat ut Deus qui providebat Scripturam originalem corruptum iri vel incuria aut imperitia librariorum; vel malitia aut præjudiciis falsis hæreticorum & aliorum Ecclesiæ hostium, vel injuria temporum provideret Ecclesiæ Latinæ latinam versionem Scripturæ sacræ in omnibus rebus etiam levissimis conformem Scripturæ origina-

ginali, ſaltem quoad res & ſententias expreſſas neſcilicet verbum olim ab ipſo inſpiratum excideret, ſed integrum conſervaretur in ea Eccleſia, quæ univerſalis Eccleſiæ pars præcipua & longe major eſt, & quæ apud ſe capitis ſui viſibilis & Chriſti Vicarii Sedem habet, & fidem ſemper conſervatura eſt.

Conf. Quia vulgata noſtra verſio nullius erroris vel in leviſſimis rebus hactenus convinci potuit. Nihil enim contra illam objicitur quod non facile & ſufficienter ſolvatur.

Solvuntur objectiones.

Obj. 1. Auctor præfationis in Biblia juſſu Clementis VIII. edita, ſic ait: *Accipe igitur, Chriſtiane lector, eodem Clemente Summo Pontifice annuente, ex Vaticana Typographia veterem ac vulgatam ſacræ Scripturæ editionem, quanta potuit fieri diligentia caſtigatam. Quam quidem ſicut omnibus numeris abſolutam, pro humana imbecillitate affirmare difficile eſt; ita cæteris omnibus, quæ ad hanc uſque diem prodierunt, emendatiorem purioremque eſſe minime dubitandum... In hac pervulgata lectione, ſicut nonnulla conſulto mutata, ita etiam alia, quæ mutanda videbantur, conſulto immutata relicta ſunt.* Ergo vulgata editio adhuc habet aliqua menda.

Reſp. Diſting. conſeq. Habet aliqua menda librariorum, quæ non repugnant ſenſui originali Scripturæ, ſed ſolum conſiſtunt in ambiguitate aut obſcuritate vocum vel phraſis, *conc. ſeq.* Habet aliqua menda ſenſui Scripturæ originalis contraria, & a S. Hieronymo admiſſa, *nego conſeq.* In noſtra vulgata editione latina ſuperſunt adhuc quidem aliqua menda librariorum, ſed illa non ſpectant ſubſtantiam rerum ac ſententiarum expreſſarum, nec repugnant ſenſui Scripturæ originali; ſed ſolum conſiſtunt in obſcuritate vel ambiguitate vocum aut phraſis: quare fieri poteſt verſio, quæ majorem claritatem & ſermonis puritatem habeat.

Obj. 2. Franciſcus Lucas Brugenſis, in ſuo libello de emendatione vulgatæ ad calcem Bibliorum Plantini edito aſſerit eſſe loca ad quatuor millia & amplius, in quibus vulgata noſtra emendanda eſt.

Reſp. Pleraque ex iis tot erratis ſunt tantum vel contra regulas grammaticæ, vel perſpicuitatem & elegantiam ſermonis, vel exactam correſpondentiam conſtructionis verborum interpretationis cum conſtructione verborum Scripturæ originalis, pauca vero loca ad ſenſum, ſeu res ac ſententias expreſſas pertinent: in quibus locis niſi demonſtretur revera vulgatam noſtram a librariis vel ex ſcriptoribus depravatam fuiſſe, retinenda eſt lectio vulgatæ noſtræ qualis nunc extat, non obſtantibus Lucæ Brugenſis annotationibus & ſuſpicionibus, quæ fallaces eſſe poſſunt, & reipſa falſæ ſunt, ſi ſint de vocibus ad ſenſum Scripturæ originalis ſpectantibus.

Obj. 3. S. Hieronym. in vertendis vel emendandis Scripturis ſacris non fuit infallibilis. Ergo erravit ſaltem in rebus levioribus.

Reſp. Nego conſeq. Nam ſicut ex eo quod non fuerit infallibilis, non ſequitur eum erraſſe in rebus gravioris momenti, ita etiam inde non ſequitur erraſſe in levioribus. Igitur quamvis S. Hieron. non fuerit infallibilis, tamen nullum in opere ſuo reliquit errorem contra verum ſenſum Scripturæ originalis. Nam præter dotes naturales eximias, habuit ſpeciale auxilium ad non errandum, ut ſentit Eccleſia, quæ in oratione ejus officii ſic habet: *Deus, qui Eccleſiæ tuæ in exponendis Sacris Scripturis B. Hieronymum Confeſſorem tuum Doctorem maximum providere dignatus es.* Und. Correctores Romani, in præfatione ad Biblia, juſſu Clementis VIII. impreſſa, hæc ajunt: *Non immerito Catholica Eccleſia S. Hieronymum Doctorum maximum, atque ad Scripturas ſacras interpretandas divinitus excitatum, ita celebrat, ut jam difficile non ſit illorum omnium damnare judicium qui vel tam eximii Doctoris lucubrationibus non acquieſcunt, vel etiam meliora aut certe paria præſtare ſe poſſe confidunt.*

Inſt. 1. Gratis dicitur S. Hieronymum ſpeciali auxilio adjutum fuiſſe in interpretandis Scripturis.

Reſp. Nego. Nam cum Deus ſingulari erga Eccleſiam ſuam providentia voluerit ei ſanam ac integram Scripturarum a ſe inſpiratarum interpretationem procurare, quæ una ei ſufficere poſſit pro ſacris Codicibus, quorum depravationem permiſſurus erat, & ad hanc interpretationem uſus ſit S. Hieronymo is recte creditur ad hoc divinum conſilium perficiendum fuiſſe ſpeciali auxilio adjutus, ne erraret. Quod etiam unanimis Eccleſiæ in ea verſione recipienda ſolemnique decreto approbanda conſenſus ſatis oſtendit.

Inſt. 2. S. Hieronymus cum illo ſpeciali auxilio poterat adhuc errare. Ergo hoc non probat eum revera non erraſſe.

Reſp.

Reſp.. Diſting. antec. Poterat errare potentia reducibili tantum, *conc. antec.* Potentia reducenda ad actum, *neg. antec.* Sic qui gratiam efficacem accipit ad non peccandum, habet ſpeciale auxilium, quo cum non eſt impeccabilis, ſed poteſt adhuc peccare potentia ſcilicet reducibili tantum non reducenda ad actum, nam infallibiliter non peccat.

Porro S. Hieronymi verſio ac emendatio omni errore non caruit, niſi poſtquam extremam ei manum impoſuit, unde ſpeciale auxilium tam copioſum & efficax non accepit, ut ſtatim omnia bene verteret, ſed ei opus fuit diligentia ac labore, & debuit opus abſolutum recognoſcere & aliqua emendare.

Inſt. 4. Sanctus Auguſtinus, Epiſt. 10. ad S. Hieronymum non agnoſcit eum ſpecialiter a Deo adjutum fuiſſe ad Scripturam ex Hebræo in Latinum convertendam, imo aliquem errorem in translatione Libri Job agnoſcit. Ergo S. Hieronymus non habuit hoc ſpeciale auxilium.

Reſp. Nego conſeq. Quia S. Auguſtinus facile potuit ignorare S. Hieronymum fuiſſe ſpecialiter a Deo excitatum & adjutum in interpretandis & emendandis Scripturis ſacris. Nam non viderat omnium Eccleſiarum particularium confeſſionem in illa interpretatione recipienda, nec auctoritatem, quam illa interpretatio ex uſu totius Eccleſiæ Latinæ a mille annis obtinet, nec decretum Concilii Generalis illam verſionem præ omnibus aliis Latinis editionibus authenticam declarantis. Quæ ſi vidiſſet, nobis facile conſentiret.

Præterea S. Auguſtinus longe aliter ſenſit de interpretatione Hieronymiana, in l. 18. de civit. c. 43. ubi ait, *quamvis non defuerit temporibus noſtris Presbyter Hieronymus, homo doctiſſimus, & omnium trium linguarum peritus, qui non ex Græco, ſed ex Hebræo in Latinum eloquium eaſdem Scripturas converterit. Sed ejus tam literarum laborem, quamvis Judæi fateantur eſſe veracem, ſeptuaginta vero Interpretes in multis erraſſe contendant, &c.* Addit autem interpretationi ſeptuaginta Seniorum non eſſe anteponendam Hieronymianam ex Hebræo interpretationem, non quia negat hanc eſſe veracem, ſed quia putat 70. Interpretes ex divina inſpiratione interpretatos eſſe & addidiſſe vel mutaſſe quæ addiderunt vel mutarunt.

Inſt. 4. Ipſe Hieronymus judicavit aliqua loca ſuæ verſionis eſſe mendoſa, quæ adhuc ſuperſunt in vulgata.

Reſp. Eccleſia aliter judicavit, & ex ejus correctionibus aliquas admiſit, aliquas non admiſit, quia non neceſſarias eſſe judicavit.

Obj. 4. Ex noſtra ſententia ſequitur nullum eſſe diſcrimen inter auctores qui Libros ſacros ſcripſerunt, & S. Hieronymum. Falſum conſeq. Ergo.

Reſp. Neg. maj. Nam Scriptores ſacri ſcripſerunt, Spiritu ſancto dictante omnia quæ erant ſcribenda, & ſic infallibiles erant in ſcribendo; nam ſicut Spiritus-ſanctus, errare non poteſt dictando; Ita nec auctores ſacri dictata excipiendo & ſcribendo. At Sanctus Hieronymus Libros ſacros in Latinum convertit & emendavit, Spiritu-ſancto non dictante translationem aut emendationem, ſed ſolum ſpecialiter adjuvante ne male interpretaretur & emendaret. Unde Hieronymus in ſua verſione & emendatione errare potuit quamvis re ipſa non erraverit.

Obj. 5. S. Hieronymus re ipſa erravit in vertendis aliquibus nominibus aliquarum rerum, ut animalium, arborum, plantarum, gemmarum. Nam 1. Eamdem vocem Hebraicam in diverſis locis varie vertit: ſic quam in uno loco cete, in alio vertit dracones, in alio brenes. 2. Eamdem vocem aliter vertit atque ſeptuaginta. Sic hanc vocem *Kikaion*, Jon. c. 4. quam ſeptuaginta verterunt *cucurbitam*, ipſe vertit hederam. 3. Hanc vocem *Mikkedem*, Geneſ. cap. 2. quam Interpretes verterunt *ab Oriente*, Hieronymus vertit *a principio*. Eamdem vocem Hebraicam cum aliis vocalibus legit quam ſeptuaginta. Sic Geneſ. cap. 4. v. ult. legit *mitta*, quod lectum ſignificat, & ſeptuaginta legunt *matte*, quod virgam ſignificat.

Reſp. Ad 1. Eamdem vocem in diverſis locis varie quoque verterunt ſeptuaginta, retento ſemper ſenſu a Spiritu ſancto intento. Nam (ut docet Bonfrerius) apud Hebræos animantium, arborum, plantarum & gemmarum nomina ut plurimum generica ſunt, & multas ſub ſe ſpecies continentia, aut etiam æquivoca: pauca vero ejuſmodi nomina habent, quæ ad unam ſpeciem determinata ſint. Sic hæc vox *tannin* de qua hic agitur, & quam varie verterunt ſeptuaginta, & poſt eos Hieronymus, inſtituta fuit, non ad ſignificandam aliquam ſpeciem animantis tantum, ſed ad ſignifican-

candum quidquid in omni genere monstruosum & mirum est, præsertim magnitudine. Unde in Scriptura modo significat belluam terrestrem deserta loca incolentem, modo belluam marinam, modo struthionem: quod dignoscitur ex adjunctis, vel materia subjecta. Item hæc vox *ela* seu *elon* secundum se præcise & in genere significat arborem glandiferam vel quid glandibus aliquo modo simile proferentem. Unde S. Hieronymus cum septuaginta illam modo quercum, modo terebinthum vertit, & tunc ponitur species pro genere.

Resp. Ad 2. Diversitas non est in sensu a Spiritu sancto intento; quia quando eamdem vocem septuaginta verterunt per vocem Græcam significantem unam plantæ vel animalis speciem. Hieronymus vero vertit per vocem Latinam significantem aliam speciem, non debet hæc vox versa sumi in significatione omnino determinata & stricta, sed sumitur pro re affini seu simili, vel communem aliquam proprietatem habente: eo quod arbor vel animal significatum per vocem Hebrēam non habeat nomen Græcum vel Latinum proprium. Sic hanc vocem *schitta* vel *schittim*, quæ significat arborem, quæ tantum in Arabiæ solitudine nascitur, nec proinde nomen proprium in lingua Græca & Latina habebat, septuaginta verterunt *buxum* & *lentiscum*, qui arbor illa buxi incorruptionem & lentisci lenitatem imitatur, vel quandam aliam proprietatem cum illis comunem habet: Hieron. vero vertit *spinam* quia arbor illa spinæ albæ colore & foliis similis est. Item vocem *Kikaim*, cujus significatum neque hedera cucurbita est, sed arbuscula quædam quæ tantum in Syria & Palestina crescit, sicque Græco & Latino proprio nomine curet, Hieronymus vertit *hederam*, septuaginta vero verterunt *cucurbitam* eo quod arbuscula illa proprietatem aliquam hederæ & cucurbitæ communem habeat; & cum verterunt, nihil aliud significare voluerunt, quam plantam aliquam hederæ, vel cucurbitæ similem seu affinem.

Resp. ad 3. Vox *mikkedem* utramque in hebræo significationem habet, & utraque a Spiritu-sancto intenta fuit; unde neutra versio repugnat sensui Scripturæ originalis. Nam (ut notat Bonfrerius) in Hebraica lingua una & eadem vox varias habet significationes: & ideo illa lingua a Spiritu sancto electa fuit, ut una eademque voce plura posset. Unde sit, & una versione exhauriri nequeat vocis hebreæ significatio a Spiritu sancto intenta, & ejusdem vocis Hebreæ versionis diversæ, sint bonæ ac Scripturæ originali conformes. In hac autem unius & ejusdem vocis significationum a Spiritu sancto intentarum varietate consistit magna ex parte profunditas Scripturæ sacræ, quæ a nemine facile exhauriri potest.

Resp. ad 4. Hæc est linguæ Hebraicæ proprietas; & ad ejus fœcunditatem pertinet, ut una dictio cum diversis vocalibus diversa legi possit, & diverse lecta diversas habeat significationes, quæ ęque intenduntur a Spiritu sancto, ut notant Doctores.

CAPUT II.

De Traditione.

ARTICULUS I.

Utrum existant Traditiones divinæ, & quam auctoritatem habeant.

§. I.

Prænotanda.

I. Traditio summi potest late, vel stricte. Traditio late sumpta, est omnis doctrina ab uno alteri communicata sive scripto, sive voce, ut patet ex illo Apostoli, 2. Thess. c. 2. *tenete Traditiones, quas didicistis sive per sermonem sive epistolam nostram.*

Traditio stricte sumpta, & de qua agitur est doctrina ad Religionem pertinens sola voce tradita ab ejus auctore, sive postea scripto ab alio mandata fuerit, sive non. Per auctorem hic intelligitur is, cui Deus primum hanc doctrinam revelavit, vel qui primum sua auctoritate aliquid statuit.

II. Traditiones dividuntur in divinas; & humanas. Traditiones divinæ sunt ea, quarum Deus est auctor; humanæ, quarum homines sunt auctores. Traditiones divinæ ratione diversorum statuum dividuntur in Traditiones legis naturæ, legis Mosaicæ, & legis Evangelicæ. Traditiones legis naturæ sunt illæ, quas homines ante legem Mosaicam, a Deo acceperunt per Adamum, Noe, Abrahamum, aliosve Patriarchas. Traditiones legis Mosaicæ sunt illæ, quas Israelitæ a Deo per Moysem aliosve Prophetas acceperunt, nec inveniuntur in veteri Testamento scriptæ, Traditiones legis Evangelicæ sunt illæ

quas

quas Christi Ecclesia a Deo per Apostolos accepit, nec inveniuntur scriptæ in novo Testamento: ex his Traditionibus alias ex ipso ore Christi exceperunt Apostoli qualia sunt omnia, quæ spectant ad regimen Eccesiæ, & ad materiam & formam Sacramentorum, nec in Libro aliquo Canonico scripta sunt: alias vero Apostoli per revelationem Spiritus Sancti accceperunt, & primis Fidelibus solum viva voce tradiderunt: Traditiones autem illæ divinæ dicuntur etiam Apostolicæ, quia eas per Apostolos accepit Christi Ecclesia.

III. Traditiones Apostolicæ duplicis sunt generis, nempe divinæ & humanæ. Traditiones Apostolicæ divinæ sunt eæ, quas Ecclesia a Deo per Apostolos accepit, & quæ sunt immediate a Deo ut auctore. Traditiones Apostolicæ humanæ sunt ea omnia, quæ Apostoli immediate propria auctoritate licet a Deo accepta & Spiritu Sancto dirigente constituerunt servanda: cujusmodi sunt mixtio aquæ cum vino in Calice, jejunium quadragesimale, observatio magnorum quorumdam Festorum, ut Paschatis, Pentecostes, &c.

Ex his autem Traditionibus Apostolicis humanis aliæ sunt perpetuæ, quæ nempe ab Apostolis institutæ sunt, ut semper & usque ad finem mundi servarentur, qualia sunt modo dicta. Aliæ temporales, quæ nempe ab Apostolis ad certum duntaxat tempus institutæ sunt, ut abstinentia a suffocato & sanguine servanda usque ad plenam Evangelii promulgationem; quod tamen non est stricte Traditio nisi quoad durationem; nam hoc quoad substantiam scriptum est in actis Apostolorum. Aliæ sunt universales, quæ nempe pro universa Ecclesia institutæ sunt; ut jejunium quadragesimale, &c. Et aliæ particulares, quæ nempe institutæ sunt pro una tantum Ecclesia, vel aliquibus Ecclesiis particularibus; quale fuit etiam tempore S. Augustini jejunium sabbati a Petro Apostolo pro Ecclesia Romana particulari statutum, quod etiam ab aliquibus aliis Ecclesiis particularibus servabatur. Item aliæ sunt necessariæ seu obligatoriæ, quæ nempe institutæ sunt per modum præcepti & cum obligatione eas servandi, ut jejunium quadragesimale, mixtio aquæ in Calice, &c. Et aliæ liberæ, quæ nempe institutæ sunt per modum consilii, ut aspersio aquæ benedictæ respectu singulorum Fidelium, &c.

IV. Traditiones Ecclesiasticæ, quæ scilicet sunt ab Ecclesia directa a Spiritu Sancto, dividuntur in speculativas & practicas. Speculativæ sunt eæ, quæ veritatem aliquam speculativam ab Ecclesia Fidelibus traditam continent: & nihil aliud sunt quam veritatum speculativarum olim a Deo revelatarum applicationes, vel extensiones ad quædam particularia sub illis vere contenta, factæ ab Ecclesia directa a Spiritu-Sancto, ut quod Concilium Nicænum fuerit œcumenicum, quod Leo Magnus fuerit legitimum Ecclesiæ caput, & verus Christi Vicarius, &c.

Traditiones vero Ecclesiasticæ practicæ, sunt illæ, quæ continent veritatem aliquam practicam, Fidelibus traditam ab Ecclesia; & nihil aliud sunt quam veritatum practicarum in Scriptura sacra vel Traditionibus Apostolicis contentarum applicationes vel extensions factæ ab Ecclesia: ut quod celebradum sit Festum S. Laurentii Martyris, &c. Item sunt quælibet antiquæ consuetudines Ecclesiasticæ,

Porro Traditiones ab Apostolis propria auctoritate institutæ vocantur interdum Traditiones Ecclesiasticæ, quia auctoritate Ecclesiastiea seu spirituali fuerunt institutæ.

V. Luterani & Calvinistæ, Arianos, Macedonium, Eutychianos, Pelagianos & Donatistas secuti, rejicunt omnes Traditiones divinas, quæ parem cum Scriptura auctoritatem habeant, & in controversiis dirimendis ad solam Scripturam provocant, qua impune abuti se posse confidunt.

§. II.

Dico. In lege Evangelica præter Scripturas divinas existunt divinæ Traditiones, quæ æqualem Scripturæ auctoritatem habent. Est de Fide contra Lutherum & Calvinum.

Prob. Prima pars, nempe quod existant Traditiones divinæ. 1. ex Scriptura, 2. Thess. c. 2. *Itaque, Fratres, state, & tenete Traditiones, quas didicistis sive per sermonē, sive per epistolam nostram.* Ubi clare Apostolus distinguit duplicem doctrinam a Deo tevelatam, unam communicatam sine scripto sed solum viva voce, & alteram scriptam, & Fideles hortatur ut utramque firmiter teneant.

2. Ex Concilio Trident. Sess. 4. in Decreto de canonicis Scripturis.

3. Ex Patribus apud Bellarminum & alios. Hic sufficiant S. Irenæus; l. 3. cap. 3. *Hac ordinatione & successione* (Pontificum) *ea quæ est ab Apostolis Traditio, veritatis* præ-

præconatio pervenit usque ad nos. Et, c. 4. *Quid autem si neque Apostoli quidem Scripturas reliquissent nobis, nonne oportebat ordinem sequi Traditionis, quam tradiderunt iis, quibus committebant Ecclesias: Cui ordinationi assentiunt multæ gentes barbarorum, quorum qui in Christum credunt, sine charta & attramento scriptam habêtes per Spiritum in cordibus suis salutem, & veterem Traditionem diligenter custodientes.. Hanc fidem qui sine literis crediderunt, quantum ad sermonem nostrum barbari sunt, quantum autem ad sententiam, & consuetudinem, & conservatione, & propter Fidem, per quam sapientissimi sunt, & placent Deo, conversantes in omni justitia, & castitate, & sapientia.* Rursus S. Basilius de Spiritu-sancto, c. 27. *Dogmata, quæ in Ecclesia servantur ac prædicantur, partim ex conscripta doctrina habemus, partim ex Apostolorũ Traditione ad nos delata recipimus; quæ utraque eamdem ad pietatem vim habent. Et nemo his contradicit, qui vel mediocrem saltem ecclesiasticorum jurium experientiam habet* S. Epiphanius hæresi 61. *Traditione quoque opus est, neque enim ex Scriptura peti possunt omnia; idcirco alia scripto, Traditione alia sanctissimi Apostoli reliquerunt.* S. Chrysost. hom. 4. in ep. 2. ad Thessal. *Patet quod non omnia per epistolam tradiderunt* (Apostoli) *sed multa etiam sine scriptis: & ea quoque sunt fide digna; est Traditio: nihil quæras amplius.* S. August. l. 5. de Baptismo, c. 23. *Consuetudo illa, quæ opponebatur Cypriano, ab eorum* (Apostolorum) *Traditione exordium sumpsisse credenda est: sicut sunt multa, quæ universa tenet Ecclesia, & hoc ab Apostolis præcepta bene creduntur quamquam scripta non reperiantur.*

4. Quia Traditiones divinæ sunt revelationes divinæ non scriptæ ab ullo auctore Canonico, seu a Deo inspiratæ, sed solum Ecclesiæ ab Apostolis viva voce traditæ. Atqui multæ extant ejusmodi revelationes: nam multa sunt de fide, ideoque a Deo revelata, quæ tamen in sacris scripturis non reperiuntur: ut quod Baptismus infantium sit validus & efficax; quod Baptismus ab hæreticis in materia & forma debitis collatus valeat; quod Maria Dei Mater post partum Virgo perpetuo permanserit: quod sint quatuor Evangelia, nec plura, nec pauciora, quæ verum Dei verbum contineant; quod tales Epistolæ Pauli sint verum Dei verbum, &c. quæ omnia credunt Lutherani & Calvinistæ.

Item quod omnes Libri Canone nostro comprehensi cum omnibus suis partibus & versiculis sint divini: quod sane nobis non innotescit nisi per Traditionem Apostolicam, nam nulla Scriptura dicit omnes illos Libros cum omnibus suis partibus esse divinos; nec dicit singulos pro se sufficere, ut credi possint esse divini: Nam multi saltem Historici & multi singulorum Librorum versiculi nil habent, seclusa Traditione, per quod certo constet eos Deo inspirante scriptos esse.

Item evidenter necessaria est Traditio divina ad credendum hos in particulari Libros, qui in manibus sunt, & leguntur in Ecclesia, re ipsa esse Libros illos divinos, quos Auctores sacri Deo inspirante scripserunt. Nam nulla Scriptura id nobis potest certo crertificare, sed sola Traditio divina his Libris in particulari per infallibilem Ecclesiæ auctoritatem applicata.

Prob. Secunda pars assertionis: nempe quod Traditiones divinæ æqualem Scripturæ sacræ auctoritatem habeant, 1. Ex textu Apostoli citato, ubi Thessalonicenses adhortatur ut stent firmi in Fide, ideoque constanter & æqualiter adhæreant verbo Dei; quod acceperunt, sive scripto, sive non scripto.

2. Ex SS. Basilio & Chrysostomo modo laudatis.

3. Ex Concilio Trident. sess. 4. in Decreto de canonicis Scripturis, ubi ait: *Perspecies* (Synodus) *hanc veritatem & disciplinam contineri in Libris scriptis, & sine scripto Traditionibus, quæ ipsius Christi ore ab Apostolis acceptæ, aut ab ipsis Apostolis Spiritu sancto dictante, quasi per manus traditæ, ad nos usque pervenerunt, orthodoxorum Patrum exempla secuta, omnes Libros tam veteris quam novi Testamenti, cum utriusq; unus Deus sit auctor, necnon Traditiones ipsas tum ad Fidem tum ad mores pertinentes, tanquam vel ore tenus a Christo, vel a Spiritu-sancto dictatas, & continua successione in Ecclesia catholica conservatas, pari pietatis affectu ac reverentia suscipit, & veneratur.* Et inferius: *Si quis Traditiones prædictas sciens & prudens contempserit, anathema sit.*

4. Ratione. Quia Traditiones divinæ tam sunt verbum Dei, seu revelatio divina, quam sacra Scriptura, ut ex ejus notione liquet. Atqui verbum Dei non scriptum ab Auctore sacro tantam habet auctoritatem & infallibilitatem, quantam verbum Dei scriptum: nam verbum Dei, hoc ipso quod

quod est verbum Dei summam habet auctoritatem & infallibilitatem. Ergo Traditiones divinæ tantam habent auctoritatem quantam Scripturæ sacræ, ideoque æqualem.

Ex dictis collige admitti deberet Traditionẽ divinam tum ad dignoscendos Libros canonicos a non canonicis, tum ad verum Scripturæ sensum in locis saltem obscuris intelligẽdum, tum denique ad aliquas veritates credendas præter eas quæ in Scriptura continentur.

§. III.

Solvuntur objectiones.

Obj. 1. Illud, Deut. c. 4. *Non addetis ad verbum, quod vobis loquor, nec auferetis ex eo.*

Resp. Ibi solum prohibetur falsa ac prava præceptorum explicatio, & præscribitur integra eorum observatio, qualia imponuntur, nil addendo vel minuendo, ut patet ex altera parte versiculi: *Custodite mandata Domini Dei vestri, quæ ego præcipio vobis*. Præterea ibi Moyses loquitur de ipsa Traditione; nam non dicit, quod vobis scribo, sed, *quod vobis loquor*, id est, viva voce trado.

Obj. 2. Illud, Matth. c. 15. *Irritum fecistis mandatum Dei propter Traditionem vestram.*

Resp. Ibi Christus damnat tantum Traditiones mere humanas, quarum aliæ erant malæ, aliæ vero inutiles; ut patet ex his verbis, quæ paulo post addit: *Sine causa colunt me, docentes doctrinas & mandata hominum*. Et ex eodem capite, ubi hæ Pharisaicæ Traditiones exponuntur, scilicet quod liberi non tenerentur parentibus in necessitate opitulari, modo aliqua munera Deo offerrent; & quod manus ante cibi sumptionem lavandæ essent. At Christus non damnat Traditiones divinas, quæ erant in Lege Mosaica.

Obj. 3. Illud, Gal. c. 1. *Licet nos aut Angelus de cœlo evangelizet vobis præterquam quod evangelizavimus, anathema sit.*

Resp. Hic Apostolus anathematizat quemcumque, qui aliquid contrarium doctrinæ a se Galatis prædicatæ docuerit: nam vox *præter* ibi significat contra. At traditio divina, cum sit verum Dei verbum, nunquam potest esse contraria doctrinæ Apostolicæ, imo in ea continetur.

Obj. 4. Illud, 2. Tim. c. 3. *Omnis Scriptura divinitus inspirata utilis est ad docendum, ad erudiendum in justitia, &c.* Ergo Scriptura sufficit, nec proinde extant Traditiones divinæ.

Resp. Nego conseq. Nam ex eo quod aliquid sit utile, non sequitur quod sufficiat: sicut potus utilis est ad nutritionem, non tamen sufficit. Nam sine traditione divina non innotescunt multa Fidei dogmata, & quinam sint veræ Scripturæ Libri, vel versiculi omnes, nec quinam sit germanus eorum omnium sensus. Nihilominus Scriptura bene intellecta sufficienter erudit & perficit hominem Dei ad omnem virtutem, quia multa in se continet, & alia quæ non continet, ostendit unde petenda sint, nempe Traditiones ut verbum Dei commendando.

Resp. Si Scriptura sufficienter nos erudit, ergo inutilis est Traditio divina.

Resp. Nego sequel. Tum quia Scriptura nos non erudit, nisi certo cognita ut verum Dei verbum, & bene intellecta: at certo non cognoscitur esse verum Dei verbum nisi per Traditionem, nec ejus sensus saltem in multis intelligitur nisi per eamdem Traditionem. Tum quia Scriptura nos non erudit sufficienter, nisi quia commendat Traditiones divinas, quas firmissime teneamus ut veras Dei revelationes.

Obj. 5. Illud, Apoc. cap. 22. *Si quis apposuerit ad hæc, apponet Deus super illud plagas scriptas in Libro isto.*

Resp. Sensus est: Si quis apposuerit aliquid ad Prophetias in illo Libro Apocalypsis contentas tanquam earum partem, cum tamen non sit earum pars, punietur a Deo. Unde ibi solum prohibetur depravatio Prophetiarum in Apocalypsi contentarum per additionem falsæ Prophetiæ tanquam Joanni Apostolo revelatæ.

Obj. 6. S. Irenæus, lib. 3. cap. 1. ait: *Non enim per alios dispositionem salutis nostræ cognovimus, quam per eos, per quos Evangelium pervenit ad nos: quod quidem tunc præconiaverunt, postea vero per Dei voluntatem in Scripturis nobis tradiderunt, fundmentum & columnam Fidei nostræ futurum.*

Resp. Ibi solum dicit Apostolos Evangelium populis primum prædicasse, deinde scripto tradidisse; & Evangelium scriptum esse fundamentum & columnam Fidei nostræ. Quæ omnia non excludunt Traditiones divinas, quas ipse multis locis commendat. Sic cum Apostolus dicit Ecclesiam esse columnam & firmamentum veritatis, non excludit Scripturas, nec inde sequitur illas non esse etiam columnam & firmamentum veritatis.

Porro Irenæus non dicit Apostolos scripsisse

omnia omnino quæ cuilibet homini prædicaverant.

Obj. 7. Cyprianum, Epist. ad Pompejum,

Resp. Ibi solum rejicit unam Traditionem Apostolicam de valore Baptismi ab hæreticis collati, & de non rebaptizandis hæreticis, qui ad Ecclesiam redeunt. Sed in hoc erravit; nec hanc veram Traditionem rejicebat, quod nullas Traditiones divinas agnosceret, sed quia hanc fictitiam esse putabat. Unde non mirum, si pro more malam causam male defendentium, ipse ad solam Scripturam, quam in alienum sensum detorquet, provocat.

Obj. 8. S. Hieronym. in Ps. 86. ait: *Videte quid dicat, qui fuerunt, non, qui sunt, ut exceptis Apostolis, quidquid postea aliud dicitur, abscindatur, & non habeat auctoritatem.* Et, in c. 1. Aggæi. *Quæ absque auctoritate & testimoniis Scripturarum, quasi Traditione Apostolica sponte reperiunt, atque contingunt, percutit gladius Dei.*

Resp. S. Doctor in primo loco rejicit solum falsas Scripturas & Apostolis suppositas: in secundo autem dicit a Deo puniendos, qui Traditiones confictas tanquam Apostolicas prædicant.

Obj. 9. S. Augustinus, l. 2. de Doctrina Christiana, c. 9. ait: *In his, quæ aperte posita sunt in Scriptura, inveniuntur illa omnia, quæ continent Fidem moresque vivendi.*

Resp. Hic loquitur tantum de iis, quorum Fides explicita necessaria est necessitate medii ad salutem, cujusmodi sunt ea, quæ in Apostolorum Symbolo continentur, & de principiis ac præceptis generalibus morum. Sed multa alia sunt, quorum explicita Fides non est omnibus sic necessaria, quæ Apostoli viva voce Prælatis Ecclesiæ tradiderunt, puta de Sacramentorum natura & effectu, de ratione gubernandæ Ecclesiæ: de vero sensu Scripturarum, de ipsis veris Scripturis divinis.

Porro ad bonum Ecclesiæ expediebat, ut Apostoli ista & similia, & verum sensum Scripturarum solis Prælatis viva voce commendarent, nec scripto mandarent, nimirum ut essent in Ecclesia, qui instruerent & instruerentur, atque ita arctior esset membrorum Ecclesiæ inter se colligatio: ut Fideles cogerentur de Scripturarum sensu & aliis rebus ad Fidem pertinentibus, Prælatos Ecclesiæ consulere ac audire: sicque Ecclesiæ Prælatorum auctoritas magis commendaretur, atque Fideles obedientiam ac humilitatem exercerent. Præterea etiam si omnia credenda & facienda clare continerentur in Scripturis sacris, adhuc opus esset Traditione ad dignoscendas veras Scripturas divinas a non divinis seu inspiratis a Deo.

Obj. 10. Aliqui Patres non semel provocant ad Scripturam sacram, ejusque solo testimonio standum esse volunt.

Resp. Loquuntur de aliquo casu particulari, in quo Scriptura clara est, & evidenter repugnat erroribus adversariorum, qui tunc Traditiones divinas pro se citare non possunt, quippe quæ Scripturis divinis contrariæ non sunt, ut Tertull. l. adv. Hermog. c. 22. vel agitur de aliquo casu, in quo hinc inde Traditiones seu consuetudines particularum Ecclesiarum contrariæ afferuntur ut in Epist. Basilii ad Eustachium.

Obj. 11. Aliqui Patres docent Scripturas sacras sufficere. Ergo inutiles sunt Traditiones, proindeque non extant.

Resp. Nemo Patrum dicit Scripturas sacras sufficere toti Ecclesiæ, & quoad omnia, cæteris exclusis. Sed aliqui dicunt tantum Scripturas sufficere ad confirmanda quædam dogmata, de quibus disputant, vel ad instructionem veritatis de qua agunt; vel sufficere quoad præcepta generalia, aut remedia vitiorum generalia, aut virtutum incitamenta; & illi Patres in his locis loquuntur de Scriptura intellecta secundum expositionem Patrum & sensum Ecclesiæ, sicque supponunt Traditionem veri sensus Scripturæ. Scripturæ sacræ dici etiam possunt sufficere in hoc sensu, quod verbum Dei scriptum contineant, & non scriptum commendent: sicque omnes veritates revelatas contineant partim explicite & speciatim, partim implicite & generatim, quatenus nempe Traditiones divinas ut verum Dei verbum commendant.

Nota. Patres rejiciunt tantum Traditiones falso suppositas ut Divinas seu Apostolicas, vel excogitatas a privatis hominibus, vel Fidei aut bonis moribus contrarias. Cæterum cætera loca, quæ ex Patribus objiciunt hæretici, vel ad rem nihil pertinent, vel depravata sunt. Vide Bellarminum.

Obj. 12. Scriptura est regula Fidei. Ergo non extant Traditiones.

Resp. Nego conseq. Quia Scriptura est regula Fidei, non totalis; sed partialis tantum, etiam ut regula inanimata & ut verbum Dei. Nam totalis regula Fidei inanimata est verbum Dei, quod duplex est, nem-

nempe scriptum, & non scriptum. Verbum Dei scriptum in Libris sacris, non scriptum in Traditionibus Apostolicis continetur. Unde regula totalis inanimata & in ratione verbi Dei sunt tum Scripturæ sacræ, tum Traditiones divinæ.

Porro Fidei regula totalis & completa simpliciter est verbum Dei certo & infallibiliter cognitum ac intellectum per Ecclesiam: per Ecclesiam ab omnibus Catholicis intelligitur sive Ecclesia dispersa, seu Episcopi in sua sede docentes, sive Ecclesia in Concilio generali congregata.

Obj. 13. Admittendo Traditiones aperitur via introducendi in Ecclesia falsa dogmata sub nomine Traditionis.

Resp. Neg. Nam extat in Ecclesia regula certissima discernendi veras Traditiones sicut & Scripturas a falsis, nempe infallibile judicium Ecclesiæ, quæ semper a Spiritu-sancto specialiter dirigitur & adjuvatur, ne in hac re sicut & in alia qualibet ad Fidem & mores pertinente erret.

Obj. 14. Etiamsi aliquæ fuerint Traditiones divinæ, tamen eæ non potuerunt huc usque puræ ac integræ conservari.

Resp. Neg. Nam Deus veras Traditiones suas in Ecclesia hactenus conservavit, & usque ad finem mundi conservabit; sicut Scripturas veras a se inspiratas in Ecclesia, & ipsam Ecclesiam, non obstantibus quibuslibet impedimentis, hactenus conservavit, & usque ad finem mundi conservaturus est. Promisit enim se fore cum primis Pastoribus Ecclesiæ omnibus diebus usque ad consummationem sæculi, eos docendo omnem veritatem, & impediendo ne in ulla re ad Fidem & mores pertinente errent. E vero in lege naturæ per plura sæcula Fides in Patriarchis & eorum familia conservata fuit Sola Traditione oris. Cur ergo non poterit in lege nova sic aliqua doctrina Fidei portio ad nos usque propagari? Maxime cum in Ecclesia viguerit continuata Pastorum successio, qua mediante Traditionis doctrina potuit facile ad nos usque transmitti.

Porro Bellarminus l. 4. de verbo Dei, c. 12. hæc quatuor recenset media, quæ divina Providentia adhibuit ad conservandas Traditiones Apostolicas. Primum sunt scripta Patrum & Doctorum Ecclesiæ, in quibus continentur Traditiones Apostolicæ. Secundum est usus continuus; pleræque enim Traditiones Apostolicæ sunt in continua observatione, ut celebratio Missæ, ritus Sacramentorum, dies Festi, jejuniorum tempora, &c. Tertium sunt monumenta quædam, quæ ad longissimum tempus durant, ut templa, Altaria, sacri Fontes, memoriæ Sanctorum, Cruces, Imagines, Libri Ecclesiastici, & similia. Quartum sunt hæreses, quibus mirabiliter usus est Deus ad conservandam Ecclesiæ doctrinam. Nam quia singulis ætatibus orti sunt novi hæretici, qui diversa dogmata Ecclesiæ oppugnarunt; singulis ætatibus extiterunt viri docti, qui, ut hæreticos refellerent, doctrinam Ecclesiæ diligenter investigarunt, scriptis defenderunt, & posteritati commendarunt. Præterea Ecclesia in damnandis hæresibus semper confugit ad Traditiones Apostolicas, in quibus semper investigavit verum sensum Scripturæ, quæ sæpe obscura est.

His adde tum acta Conciliorum singulis ætatibus celebratorum, tum perpetuam ac continuam prædicationem, & explanationem oralem Symboli Apostolorum, mandatorum Dei, & Sacramentorum factam a Pastoribus & Concionatoribus: tum etiam & quidem maxime integram & continuam Romanorum Pontificum a Petro Apostolo, quæ hactenus perseveraverit semperque perseveratura est in Ecclesia Romana, successionem.

Observa. Apostoli multa ad Sacramenta, ad alia mysteria, ad veram Scripturarum intelligentiam pertinentia, solum viva voce tradiderunt Episcopis, quos particularibus Ecclesiis præficiebant: & hi viris idoneis futuris suis successoribus eadem ore similiter tradebant, quæ postea per successionem continuam posteris usque ad nos in Ecclesia Romana transmissa sunt; ut etiam constat ex illo, 2. Tim. c. 2. *Quæ audisti a me, per multos testes hæc commenda fidelibus hominibus, qui idonei erunt & alios docere.*

ARTICULUS II.

Quænam sunt regulæ, quibus veræ Traditiones a falsis discerni possunt?

Dico. Recte a Bellarmino assignantur quinque.

Prima regula. Quod universa Ecclesia tanquam Fidei dogma tenet, nec tamen in sacra Scriptura invenitur, illud est ex Traditione Apostolica. Quia quidquid Ecclesia credit de Fide, re ipsa de Fide est: nam universa Ecclesia errare non potest in rebus Fidei. Nihil autem est de Fide, nisi

sit aliquo modo revelatum a Deo; & quidquid est a Deo revelatum, quod non invenitur in Scriptura, continetur in Traditionibus Apostolicis: Ecclesia enim a Spiritu sancto, non novis, sed antiquis per Prophetas & Apostolos factis revelationibus gubernatur. Hinc Ephes. c. 2. Ecclesia dicitur superædificata *super fundamentum Apostolorum & Prophetarum*. Hac regula ostenditur Libros omnes in Canone nostro contentos, divinos & a Deo inspiratos esse, & B. Virginem semper fuisse Virginem.

Secunda regula. Quod a solo Deo institui & statui potest, & tamen universa Ecclesia servat, quamvis in nulla Scriptura canonica reperiatur, a Deo per Apostolos viva voce certo traditum est. Nam Ecclesia errare non potest circa cultum divinum, & sacros ritus: cum hoc pertineat ad virtutem Religionis, proinde ad mores. Ergo id quod Ecclesia observat, quod recte observare nequit, nisi a Deo fuerit institutum, illud re ipsa a Deo institutum est, & cum in Scriptura sacra nusquam reperiatur, necesse est ut ex Traditione Apostolica habeatur. Juxta hanc regulam, ex consuetudine baptizandi parvulos certo scimus baptismum infantium esse validum & ratum.

Tertia regula. Illud ab Apostolis certo traditum est, quod tale esse asserunt Patres omnes Ecclesiæ, qui seorsim scripserunt. Nam consensus Patrum exhibet doctrinam ac Fidem Ecclesiæ sui temporis; cujus quidem doctrinæ ac Fidei testes sunt sane idonei, & quam minime ignorare potuerunt. Doctrina autem Ecclesiæ cujusvis temporis est semper infallibilis: nam Ecclesia tota nunquam errare potest in doctrina Fidei & morum.

Imo merito creditur ab Apostolis traditum esse, quod tale esse expresse asserunt aliquot Doctores Ecclesiæ ex antiquioribus, modo qui postea scripserunt, non contradicant, licet de eadem re mentionem fecerint. Nam tunc isti merito creduntur idem sentire quod priores illi; quando enim aliquis veterum Patrum in re gravi erravit, nunquam desunt multi alii qui contradicant.

Quarta regula a S. Irenæo, l. 3. c. 3. tradita. Traditio Apostolica certo innotescit ex testimonio Ecclesiæ particularis, in qua integra & continuata est successio Episcoporum ab aliquo Apostolo, hoc est, in qua ascendendo per Episcopos sibi succedentes pervenitur ad aliquem Apostolum, a quo illa Ecclesia immediate fundata est; nec probari potest, quod aliquis Episcoporum illorum novam doctrinam introduxerit. Ratio est, quia tunc sufficienter constat, Traditiones Apostolicas in tali Ecclesia puras ac integras conservari.

Quinta regula. Quod ab universa Ecclesia semper observatum fuit, illud ab Apostolis traditum esse merito creditur, quamvis ab Ecclesia institui potuerit. Ita docet S. August. l. 2. de Baptismo, c. 24. his verbis: *quod universa tenet Ecclesia, nec a Conciliis institutum, sed semper retentum est, nonnisi auctoritate Apostolica traditum, rectissime creditur.* Juxta hanc regulam jejunium quadragesimale, observatio Festorum Nativitatis, Resurrectionis, Ascensionis Christi & Pentecostes, cæremoniæ in Baptismo adhiberi solitæ, Signum Crucis, & alia ejusmodi certo sunt ex Traditione Apostolica, sed humana.

ARTICULUS III.

Utrum extiterint Traditiones divinæ in lege naturæ, & in lege Mosaica?

Dico 1. In lege naturæ extiterunt Traditiones divinæ absque Scriptura sacra. *Prob.* In lege naturæ homines æternam salutem consequi poterant, & re ipsa multi in illa lege Sancti & Deo grati fuerunt. Ergo in illa lege fuit Fides divina ac supernaturalis: nam, ex Apostolo, Heb. c. 11. *sine Fide impossibile est placere Deo*; nec proinde salutem consequi. Ergo in lege naturæ fuerunt revelationes divinæ sine quibus non potest esse Fides divina, at illæ revelationes solum viva voce traditæ & conservatæ fuerunt, nec ab ullo auctore a Deo inspirato scriptæ; nam Moyses fuit primus omnium auctorum sacrorum seu a Deo inspiratorum.

Per Traditiones autem illas divinas homines horum temporum docebantur saltem existentiam Dei unius remuneratoris, immortalitatem animæ, pœnam æternam impiis & beatitudinem æternam justis in altera vita destinatam, peccatum originale & ejus remedium, venturum Messiam Redemptorem generis humani, ritus sacrificiorum Deo offerendorum, actus Fidei, Spei, Charitatis, contritionis perfectæ, & alia præcepta, &c. Hæc omnia & alia plura sibi a Deo revelata Adamus, non scripto, sed viva voce tradidit filiis ac nepotibus

tibus suis, qui ea similiter liberos ac nepotes suos viva voce docuerunt.

Dico 2. In lege Mosaica præter Scripturam sacram extiterunt variæ Traditiones divinæ. Nam Israelitæ Fide divina credebant Libros omnes in Canonem relatos esse a Deo inspiratos, peccatum originale condonari per remedium aliquod a Deo institutum, quod pro masculis ante diem octavum morientibus; & pro feminis omnibus non invenitur in Scriptura, &c.

CAPUT III.

De Ecclesia.

ECclesia Græca idem est, quod Latine convocatio, seu cœtus convocatorum; nam oritur a voce Græca ἐκκαλέω, quæ sonat evoco, & congrego. Varie in Scriptura accipitur. Et 1. Quidem pro ipsorum societate, ut, Psal. 25. *odivi Ecclesiam malignantium:* & pro Ethnicorum cœtu, ut, Act. cap. 19. ubi de populo Ephesimo dicitur: *erat enim Ecclesia confusa*. 2. Pro cœtu fidelium, ut, Act. c. 12. *oratio fiebat sine intermissione ab Ecclesia ad Deum pro eo*. 3. Pro locis sacris & Templis, in quæ fideles conveniunt, ut, 1. Cor. c. 11. *convenientibus vobis in Ecclesiam, audio scissuras esse inter vos*. 4. Pro Prælatis Ecclesiæ, seu Episcopis, ut, Matth. cap. 18. *dic Ecclesiæ. Si autem Ecclesia non audierit, sit tibi sicut Ethnicus & Publicanus* 5. Pro cœtu aliquorum duntaxat fidelium, ut, 1. Cor. c. 1. *Paulus .... Ecclesiæ Dei, quæ est Corinthi, sanctificatis in Christo Jesu*. Pro cœtu fidelium omnium, ut, Matth. c. 16. *Tu es Petrus, & super hanc Petram ædificabo Eccles. meam.*

Ecclesia a Theologis dividitur in Ecclesiam triumphantem, patientem, & militantem. Ecclesia triumphans est cœtus beatorum. Ecclesia patiens est cœtus fidelium justorum defunctorum in Purgatorio degentium. Ecclesia militans est cœtus fidelium in terris sub Christi vexillo militantium: sive est societas fidelium Religionem a Christo institutam, seu potius ad perfectiorem statum perductam profitentium in terris. De hac sola hic agitur, & subdividitur in universalem, de qua mox, & in particularem, quæ est cœtus hominũ Christi Fidem profitentium sub Romano Pontifice & sub uno vel pluribus Episcopis, ut Ecclesia Tullensis; Ecclesia Gallicana.

ARTICULUS I.

Quinam sint extra veram Christi Ecclesiam?

§. I.

DIco 1. Infideles non baptizati nullam Religionem, vel diversam a Christiana Religione Sectam profitentes, ut Pagani, Mahumetani, Judæi sunt extra Christi Ecclesiam. Constat ex Apostolo, 1. Cor. c. 5. *quid enim mihi de iis, qui foris sunt judicare?*

§. II.

Dico 2. Cathecumeni non sunt actu & proprie de Ecclesia, seu de Ecclesiæ corpore.

Prob. 1. Ex Script. Act. c. 2. *qui ergo receperunt sermonem ejus, baptizati sunt: & appositæ sunt die illa animæ circiter tria millia*. Ergo illi etiam postquam crediderunt, non erant in Ecclesia, sed tantum in ea fuerunt postquam baptizati sunt.

2. Ex Conc. Florentino, in decreto pro Armenis, ubi Eugenius IV. sic loquitur: *primum omnium Sacramentorum locum tenet sanctum Baptisma, quod vitæ spiritualis janua est; per ipsum enim membra Christi, ac de corpore efficimur Ecclesiæ*. Ergo Cathecumeni cum baptizantur, efficiuntur de corpore Ecclesiæ; & consequenter ante Baptismum non sunt de corpore Ecclesiæ.

3. Ex Patribus apud Bellarm. Pro omnibus sint Tertullianus, qui lib. de præscriptionibus repræhendit in Hæreticis, quod Cathecumenos a Fidelibus non distinguerent; Greg. Naz. qui, orat. in S. lavacrum dicit Cathecumenum esse in vestibulo pietatis, nec adhuc posse vocari fidelem; nisi intus ingrediatur per Baptismum; Chrysostomus, qui, Homil. 24. in Joan. dicit Cathecumenum alienum esse a Fideli, & nihil habere cum illo commune, non civitatem, non mensam.

4. Denique: quia Cathecumeni nulla exteriori Sacramentorum Communione cum membris Ecclesiæ conjuncti sunt: nam carent omni Sacramento.

Obj. 1. S. August. tract. 4. in Joann. dicit Cathecumenos esse in Ecclesia.

Resp. Solum vult Cathecumenos esse in Ecclesia, non actu, sed potentia proxima. Nam, l. 2. de Symbolo, docet Cathecumenos esse in utero Sanctæ Matris Ecclesiæ conceptos & nondum natos.] Ergo ex

S. Doctore Cathecumeni sunt partes Ecclesiæ in potentia tantum, non actu, quæmadmodum homines concepti & nondum nati, sunt partes & membra Reipublicæ potentia tantum, non actu. Cathecumeni autem sunt de Ecclesia in potentia, quatenus per Fidem & alios actus disponuntur proxime ad recipiendum Baptismum, per quem fiunt membra Ecclesiæ. Dici tamen possunt esse de anima Ecclesiæ, quando habent Fidem, Spem, & Charitatem perfectam, quæ animam Ecclesiæ constituunt.

Obj. 2. Cathecumeni salvari possunt sine Baptismo in re suscepto, nempe per actus Fidei, Spei, & Charitatis perfectæ. At nemo salvari potest, nisi sit in Ecclesia, ut definit Concil. Lateranens. IV. c. 1. his verbis: *una est Fidelium universalis Ecclesia, extra quam nullus omnino salvatur*. Ergo Cathecumeni sunt de Ecclesia.

Resp. Nemo salvari quidem potest, nisi in Ecclesia sit vel in re, vel in voto. At salvari potest, qui in Ecclesia est voto, seu desiderio contento in actu Charitatis perfectæ præsupponente Fidem: sicut salvari quis potest cum solo Baptismo in voto, qui in prædicto actu consistit. Cathecumeni autem sunt de Ecclesia in voto, aut saltem possunt esse cum auxilio gratiæ, unde salvari possunt.

Inst. Ex S. Hieron. Epist. ad Damasum Papam; sicut nemo salvari poterat extra Arcam Noe tempore diluvii, ita extra Ecclesiam Romanam nemo salvari potest. Sed nemo poterat salvari quoad vitam scilicet temporalem nisi actu & re ipsa esset in Arca Noe: Ergo nemo etiam salvari potest quoad animam, nisi sit de Ecclesia re ipsa & actu.

Resp. Illa similitudo Arcæ non convenit Ecclesia in omnibus; & a S. Hieron. solum assumitur, ut ostendat neminem salvari posse, si sit extra Ecclesiam Romanam, tum re, tum voto. Sic, 1. Petri, cap. 3. Baptismus comparatur Arcæ & Noe, & tamen certum est posse obtineri salutem sine Baptismo in re.

Porro membra Ecclesiæ proprie dicuntur respective ad corpus, non ad animam Ecclesiæ.

§. III.

Dico 3. Publici ac manifesti hæretici non sunt de Ecclesia.

Prob. 1. Ex Scrip. Tit. cap. 3. *hæreticum hominem post unam & secundam correptionem devita: sciens; quia subversus est, & delinquit, cum sit proprio judicio condemnatus*. Sed pastor vitare non debet eos qui sunt de ovili suo, imo eos curare debet. Ibi autem agi de hæretico manifesto, probant ultima verba, quæ juxta S. Hieron. significant illum se ab Ecclesia ejecisse: Episcopi judicium præveniens. 1. Joann. cap. 2. de hæreticis manifestis dicitur: *ex nobis prodierunt, sed non erant ex nobis: nam si fuissent ex nobis, permansissent utique nobiscum*. Ergo hæretici manifesti non permanserunt in Ecclesia, sed ex ea foras prodierunt per manifestam hæresim. At eadem est ratio pro omnibus aliis hæreticis manifestis. Porro horum verborum (*sed non erant ex nobis*) sensus non est, quod antea non essent in Ecclesia, siquidem dicuntur ex ea prodiisse; sed sensus; quod non erant Ecclesiæ membra secundum divinam electionem, ut exponit S. August. l. de dono persever. c. 8. sive non erat solidi Christiani.

2. Ex Patribus. Hic sufficiant S. Augustinus, l. contra Petilian. c. 6. ubi ait: *nihil prodest hæreticis ad salutem, quod extra Ecclesiam verum Baptismum per ignorantiam & tradunt & tenent*, Et, l. de unitate Ecclesiæ, cap. 4. *qui non credunt Christum in carne venisse ad Virgine Maria .... etiamsi per omnes terras inveniantur, per quas est Ecclesia, non utique sunt in Ecclesia*. Eadem est ratio pro omnibus aliis hæreticis manifestis. Et S. Hieronymus, in dialogo contra Luciferianos, ubi dicit, hæreticos *ut puta Marcionitas, Valentinianos, Montenses scito non Ecclesiam Christi, sed anti-Christi esse Synagogam*. His adde Irenæum & Tertullianum, qui dicunt hæreticos errorem ejurantes, ad Ecclesiam reverti: ergo ab illa aversi erant.

3. Ex Conc. Nicæno I. Quod, cap. 8. 19. dicit hæreticos posse recipi in Ecclesiam: ergo ab ea per hæresim egressi sunt. Et ex Conc. Lateranensi IV. c. 1. ubi dicit: *una est Fidelium universalis Ecclesia*, id est, unica est universalis Ecclesia constans ex Fidelibus. Hæretici autem notorii desinunt esse Fideles etiam exterius.

4. Ratione. Quia qui sunt de vera Christi Ecclesia, debent profiteri saltem exterius eamdem Fidem; nam Ecclesia Christi est cœtus hominum eamdem Christianam Fidem profitentium; necesse enim est eos, qui veram Christi Ecclesiam constituunt, consociari per aliquod commune vinculum Religionis, cujus fundamentum est Fides,

Atqui

Atqui hæretici notorii ne exterius quidem eamdem Fidem profitentur : ergo non sunt de Ecclesia.

Obj. 1. Matth. c. 13. in parabola zizaniorum dicuntur tria in eodem agro inveniri, nempe granum, palea, & zizania. Sed per agrum Ecclesia, per granum boni Christiani, per paleam mali, per zizaniam hæretici designantur. Ergo omnes hæretici sunt in Ecclesia.

Resp. Nego min. Saltem quoad 1. Partem. Nam per agrum significatur mundus, non Ecclesia, ut exponit Christus ipse : *ager autem*, inquit, *est mundus*. Præterea per zizaniam ibi significantur omnes peccatores in genere : *zizania autem Filii sunt nequam*, ait Christus, qui nullam significationem tribuit paleæ. Scopus enim parabolæ est ostendere futuros semper esse in mundo multos malos, nec posse ulla humana diligentia mundum purgari ante diem judicii.

Obj. 2. Verba illa, 2. Tim. c. 2. *in magna domo non solum sunt vasa aurea & argentea, sed lignea & fictilia.*

Resp. Per vasa lignea & fictilia significantur Fideles infirmi, qui facile seduci possunt, vel reprobi.

Obj. 3. Ecclesia potest punire Hæreticos, & non potest punire eos qui foris sunt. Ergo hæretici omnes sunt intus.

Resp. Ecclesia potest Punire eos qui foris sunt, quando illi subjecti fuerunt & sunt cujusmodi sunt hæretici. Igitur Ecclesia potest judicare & punire hæreticos manifestos, non quia sunt de Ecclesia, sed quia per Baptismum illi subjecti sunt, & propter caracterem baptismalem pertinent ad eam, ut oves ad ovile unde fugerunt, vel ex quo aberrant, & ut desertor militiæ pertinet ad principem, qui potest illum punire & vi cogere ad sua castra. Enim vero per crimen aliorum Ecclesia non privatus sua potestate in illos, sed eam semper retinet sicut Princeps retinet suam potestatem in milites rebelles & transfugas.

Inst 1. Cor. c. 5. Paulus ait : *quid mihi de iis, qui foris sunt, judicare?*

Resp. Loquitur de iis, qui ita foris sunt, ut nunquam fuerint intus, & qui non pertinent ad Ecclesiam.

Obj. 4. Hæretici manifestati retinent caracterem baptismalem. Ergo sunt de Ecclesia.

Resp. Nego conseq. Nam damnati retinent etiam caractere & baptismalem, & tamen non sunt de Ecclesia. Igitur caracter baptimalis sufficit quidem, ut quis pertineat ad Ecclesiam, non autem ut sit de Ecclesia.

Obj. 5. Aliqui Patres dicunt hæreticos esse in Ecclesia.

Resp. Vel loquuntur de hæreticis materialiter tantum, hoc est, de iis, qui errant per ignorantiam doctrinæ Ecclesiæ, ideo sine contumacia, vel de hæreticis occultis : vel sumunt Ecclesiam late, nempe pro multitudine eorum omnium, qui quoquo modo Christiani vocantur.

Porro Sadducæi inter Judæos fuerunt quidem hæretici, sed tolerati a Judæis certas ob causas, puta ut facilius ad veram Fidem adduci possent, nec aliqua excommunicationis sententia a corpore Synagogæ præcisi sunt. Unde se habebant inter Judæos velut hæretici quidam occulti.

§. IV.

Dico 4. Schismatici sunt extra Ecclesiam, etiamsi supponantur retinere veram Fidem. *Prob.* 1. Tum ex Pelagio Papa, can. *pudendam*, & can. *Scisma*. 24. q. 1. Tum ex sensu & praxi Ecclesiæ, quæ die Parasceves orat pro Hæreticis & Schismaticis, ui eos Deus ad Ecclesiam Catholicam revocare dignetur.

2. Ex Patribus pro omnibus sint S. Augustinus, qui, l. de Fide & Symbolo, c. 10. ait : *Hæretici de Deo falsa sentiendo, ipsam Fidem violant : schismatici autem discissionibus iniquis a fraterna charitate dissiliunt, quamvis ea credant, quæ credimus. Quapropter nec hæretici pertinent ad Ecclesiam Catholicam ... Nec Schismatici.* Et S. Chrysostomus, qui Hom. 11. in Epist. ad Ephes. docet, Schismaticos similes esse manui præcisæ a corpore, quæ ex illa præcisione desinit esse membrum corporis, & ibidem asserit eos esse in altera Ecclesia, licet in fide consentiant cum vera Ecclesia. Et S. Hieronymus, qui in cap. 3. Epist. ad Tit. dicit schisma propter Episcopalem dissentionem ab Ecclesia separare.

3. Ratione. Quia Ecclesia est una unione membrorum inter se & cum capite. Nam Ecclesia est unum corpus morale, juxta illud, Rom. c. 12. *multi unum corpus sumus in Christo*. Sicut autem corpus physicum constituitur per unionem physicam membrorum physicorum inter se & cum capite physico, ita corpus morale constituitur per unionem moralem membrorum moralium inter se & cum capite morali

quod

quod est totius unitatis nexus ac centrum. At Ecclesia non esset una unione membrorum inter se & cum capite, si Schismaticus esset de Ecclesia: nam Schismaticus non est unitus cum aliis membris inter se & cum capite, siquidem a communione seu communicatione aliorum membrorum, vel a capite se separat. Unio quippe moralis membrorum inter se & cum capite requisita ad unitatem individualem Ecclesiæ consistit indivisibiliter tum in externa professione ejusdem Fidei: tum in externa participatione eorumdem Religionis actuum, quorum præcipui sunt Sacrificium Missæ, & receptio eorumdem Sacramentorum: tum in debita subjectione capiti Ecclesiæ; & proprio Episcopo unito ac subjecto capiti Ecclesiæ.

Obj. 1. Ecclesia est Catholicorum congregatio, ut docet Nicolaus I. dist. 1. Can. *Ecclesia*. Ubi ait: *Ecclesia, idest Catholicorum collectio, quomodo sine Apostolicæ Sedis instituetur nutu?* Item est cœtus Fidelium ex Conc. Later. IV. c. 1. ubi dicitur: *una est Fidelium universalis Ecclesia, extra quam nullus omnino salvatur*. At Schismatici sunt Catholici & Fideles: nam eamdem Fidem profitentur quam tenet Ecclesia Catholica. Ergo.

Resp. Vox *Catholicorum* a Nicola Papa, & vox *Fidelium* a Concilio Lateranensi sumitur secundum vulgarem harum vocum acceptionem, juxta quam Catholici & Fideles dicuntur ii omnes & soli, qui non solum veram Fidem profitentur, sed etiam cæteris Ecclesiæ membris communicant, & ejus capiti subjecti sunt. Enim vero is solus proprie loquendo Catholicus est, qui Fidem Catholicam in Ecclesia profitetur tum per externam participationem eorumdem Sacramentorum & aliorum Religionis actuum, tum per debitam subjectionem ad caput Ecclesiæ.

Obj. 2. Schismatici puri habent veram Fidem, & eam exterius profitentur.

Resp. Exterior Fidei professio non sufficit ad unionem moralem membrorum Ecclesiæ; sed hanc requiritur insuper subjectio capiti Ecclesiæ, & proprio Episcopo ei unito atque externa cum aliis membris Ecclesiæ participatio in Sacramentis & Sacrificio.

Obj. 3. Schismatici quantumvis nolint subesse Summo Pontifici, tamen volunt subesse Christo supremo capiti Ecclesiæ. Ergo sunt de Ecclesia.

Resp. Nego ant. Nam is non vult nec potest velle subesse Christo, qui non vult ejus præcepto obtemperare, ideoque contra Christum rebellat. Sed qui non vult subesse Romano Pontifici, contra Christum rebellat: nam hoc ipso non vult Christi præcepto obtemperare: Christus enim suum in terris Vicarium constituit Romanum Pontificem, cui vult Fideles omnes subjiciantur & obediant in rebus ad salutem & ad Religionem pertinentibus; ita ut qui hunc spernit, Christum ipsum spernat, juxta illud, Luc. 10. *Qui vos audit, me audit: & qui vos spernit, me spernit*. Quæ verba conveniunt præsertim Petri Successoribus Romanis Pontificibus, qui Petro in officio regendi universalem Ecclesiam cum suprema potestate succedunt.

Inst. Meletius Episcopus Antiochenus non communicavit cum Romano Pontifice; & tamen semper fuit de Ecclesia; nam interfuit Concilio Constantinopolitano, maximis laudibus a multis Patribus celebratur, & ut sanctus ab Ecclesia colitur. Ergo qui non communicat cum Romano Pontifice, nec proinde ei paret, nihilominus est de Ecclesia.

Resp. Nego ant. Nam Meletius semper cum Romano Pontifice communicavit ea communicatione, quæ unitati Ecclesiæ essentialis est: semper enim Romanum Pontificem ut universæ Ecclesiæ caput agnovit, & ut tali debitam reverentiam & obedientiam præstare paratus fuit. Imo qualibet alia communicatione unitati Ecclesiasticæ accidentali cum eo communicavit affectu & in præparatione animi: hac tamen communicatione accidentali non communicavit actu, sed sine sua culpa, & quia Summus Pontifex ex errore facti noluit cum eo ut Episcopo communicare, eo quod Ariani eum ab Imperatore Constantio ad Episcopatum Antiochenum postulassent, & ignoraret omnes Episcopos Catholicos, qui aderant, in ejus electionem consensisse.

Dices. Meletius ut Episcopus literas pacificas ad Romanum Pontificem non scripsit, nec ab eo recepit.

Resp. Ejusmodi literas quibus inter se communicabant Episcopi, ad Romanum Pontificem mittere, & ab eo recipere semper paratus fuit. Interea semper communicavit cum Ecclesiis & Episcopis Orientalibus cum Romano Pontifice communione conjunctis: cum Occidentalibus vero

 Eccle-

Ecclesiis communionem etiam Episcopalem, litteris pacificis datis & acceptis, habere semper paratus fuit; & quominus actu haberet, non per ipsum stetit, sed per Occidentales Episcopos, qui (ut scribit S. Basilius) Epist. 349. *Ex ignorantia veritatis Episcopatu abdicabant virum Dei, admirabilẽ Meletiũ.*

Nunquam tamen Meletius fuit a Romano Pontifice & Occidentalibus Episcopis excommunicatus; sed solum interrupta fuere officia quædam solita, quibus foveretur communio inter Orientales & Occidentales.

Quæres 1. *An qui non vult subesse Episcopo suo particulari vere Catholico, & Summo Pontifici unito & subjecto; vel non vult communicare cum Ecclesia particulari, quæ illi Episcopo subest, sit vere Schismaticus, proindeque extra Ecclesiam?*

Resp. Affirm. Ita Bellarmin. hocque expresse docet S. Cyprianus, Epist. 69. ad Florent. Papian. ubi ait; *Scire debes Episcopum in Ecclesia esse, & Ecclesiam in Episcopo; & si qui cum Episcopo non sint, in Ecclesia non esse; & frustra sibi blandiri eos, qui pacem cum Sacerdotibus Dei non habentes obrepunt, & latenter apud quosdam communicare se credunt; quando Ecclesia quæ Catholica una est scissa non sit, neque divisa; sed sit utique connexa; & cohærentium sibi invicem Sacerdotum glutino copulata.* Ratio est quia omnes Episcopi inter se communione conjuncti, & subjecti Romano Pontifici sunt unum corpus morale, cujus caput est Romanus Pontifex. Similiter omnes particulares Ecclesiæ inter se communione conjunctæ, & subjectæ Romano Pontifici, sunt una moraliter Ecclesia, unum corpus morale: sicut membra humana inter se physice conjuncta, sunt unum corpus humanum. Unde qui se separat a suo Episcopo, eo ipso se separat a toto corpore primorum Pastorum. Item qui se separat a sua Ecclesia particulari, hoc ipso se separat ab omnibus aliis, sicut membrum cum separatur ab alio, v. g. manus a brachio, eo ipso separatus a toto corpore humano.

Nec obstat, quod hic velit adhuc subesse Romano Pontifici ut capiti universalis Ecclesiæ, & adhuc communicare cum universali Ecclesia. Nam qui se separat a proprio suo Episcopo, separat se a toto corpore primorum Pastorum, ideoque a Romano Pontifice ut capite corporis illius. Item qui se separat a particulari sua Ecclesia, separat se ab omnibus aliis particularibus Ecclesiis, quæ cum illa sunt una moraliter Ecclesia, quæ universalis dicitur, ideoque separat se ab universali Ecclesia: sicut unum membrum, quod separatur ab alio, hoc ipso separatur a toto corpore. Sed qui se separat a Romano Pontifice ut capite corporis Pastoralis, is sane non vult vere subesse Romano Pontifici ut capiti universalis Ecclesiæ, saltem quantum requiritur ad unitatem Ecclesiæ servandam. Item qui se separat quovis modo ab Ecclesia universali, non vult serio cum illa communicare, saltem quantum requiritur ad unitatem Ecclesiæ servandam, & ad vitandum schisma. Ergo.

Quæres 2. *An sint Schismatici, qui licet in Summum Pontificem rebelles, cui subesse renuunt & ab ipso vere separati, Episcopo suo particulari subsunt, & cum aliis Episcopis Papæ subjectis communicant.*

Resp. Sunt vere Schismatici, unitatem enim Ecclesiæ prorsus disrumpit, qui per inobedientiam in re ad fidem, mores, vel Religionem pertinente a sum. Pontifice recedit quia se separat a totius corporis capite, totiusque unitatis nexu ac centro. Nam nulla esse potest membrorum inter se unitas & connexio vera nisi a totius corporis capite, totiusque unitatis nexu ac centro. Summus autem Pontifex est totius Ecclesiæ caput, & totius unitatis nexus ac centrum, ut Fide constat. Præterea ad unitatem Ecclesiæ requiritur unio membrorum inter se & cum capite. Unio autem cum capite esse non potest sine debita subjectione. Et vero si quis ab Episcopo suo particulari summo Pontifici subdito ac unito sese disjungit, est Schismaticus, quamvis velit Summo Pontifici subesse; a fortiori, &c.

§. V.

Dico 5. Excommunicati non tollerati, seu nominatim publice denuntiati, non sunt de Ecclesia. Ita Theologi, & Catechismus Romanus, cujus non est exigua auctoritas in Ecclesia Dei, inquit Bellarminus.

Prob. 1. Ex Scriptura, Matth. c. 18. *Si Ecclesiam non audierit, sit tibi sicut Ethnicus & Publicanus:* Id est propter contumaciam excommunicetur. Nam Christus ibi loquitur de potestate obligandi, puniendi, & excommunicandi, ut patet ex his verbis immediate sequentibus; *Amen dico vobis, quæcunque alligaveritis super terram, erunt ligata & in cœlo.* Ergo excommunicare nominatim denunciati sunt in ordine ad Eccle-

siam

ſiam ut Ethnici. Sed Ethnici non ſunt de Eccleſia, ergo nec excommunicati illi.

2. Ex Patribus apud Bellarminum. Hic ſufficiat S. Auguſtinus, qui, l. de vera Religione, c.6. ait: *Alios invitat* (Eccleſia,) *alios excludit* (per communicationem) .. *Excluſi autem aut pœnitendo redeunt* (Eccleſiam) *aut in nequitiam male liberi defluunt*. Et l. de unitate Eccleſiæ, cap. ult. *Tunc quiſque præciditur* (a corpore Eccleſiæ,) *cum viſibiliter excommunicatur*.

3. Ex Can. *Canonica*. 11. q. 3. Ubi continetur formula excommunicationis. *Canonica inſtituta & Sanctorum Patrum exempla ſequentes, Eccleſiarum Dei violatores, authoritate Dei & judicio Sancti-Spiritus, a gremio ſanctæ matris Eccleſiæ, & conſortio totius Chriſtianitatis eliminamus*.

4. Ex Patribus qui quando ſignificare volunt aliquem excommunicari, dicunt illum ab Eccleſiam ejici, ſegregari, ſatanæ tradi, extra Eccleſiam propelli: ita Cyprianus, Euſebius, Epiphanius, Hilarius, Chriſoſtomus, & Auguſtinus.

5. Ex formula abſolutionis ab excommunicatione, quæ habetur in Rituali Romano: *Abſolvo te a vinculo excommunicationis, &c. & reſtituo te communioni & unitati Fidelium, & ſanctis Sacramentis Eccleſiæ*, &c.

Ratio eſt, quia excommunicati a communione exteriori Eccleſiæ præciſi ſunt auctoritate legitima a Chriſto accepta.

Obj. 1. S. Auguſtinus, l. ad Donat. poſt collat. c. 20. ait: *Neque enim a populo Dei ſeparamus, quos.... excommunicando ad humiliorem pœnitendi locum redigimus*.

Reſp. S. Doctor hic per populum Dei intelligit numerum, ſeu collectionem omnium in genere ſalvandorum, & ſolum vult Epiſcopos non intendere per excomminicationem ſpem omnem ſalutis excommunicatis auferre, ſed potius eos ad pœnitentiam qua ſalventur, inducere.

Obj. 2. Excõmunicatus ſalvari poteſt quamvis moriatur in excommunicatione: nam poteſt ſibi comparare ſtatum gratiæ per actum contritionis perfectæ antequam abſolvatur. At nemo poteſt ſalvari extra Eccleſiam. Ergo excommunicatus non eſt extra Eccleſiam.

Reſp. Excommunicatus, qui per contritionem perfectam juſtificatur, eſt animo & voto, ſeu deſiderio de Eccleſia viſibili: quod ei ſufficit ad ſalutem, ſicut ſufficit Cathecumeno, qui moreretur antequam baptizari poſſet.

Inſt. excommunicatus ille juſtificatus, eſt membrum Chriſti, ergo eſt etiam membrum Eccleſiæ.

Reſp. Nego conſeq. Quia ad membrum Chriſti vivum ſufficit unio cum Chriſto per charitatem & gratiam ſanctificantem, quæ unio eſt interior & inviſibilis. At ad membrum Eccleſiæ requiritur exterior conjunctio cum cæteris Eccleſiæ membris. Et vero membra Eccleſiæ proprie dicunt reſpective ad corpus non ad animam Eccleſiæ. Nam conjunctio membrorum Eccleſiæ eſt exterior; cum Eccleſia ſit corpus morale ac viſibile.

Obj. 3. Ergo etiam excommunicati tolerati ſunt de Eccleſia.

Reſp. De Eccleſia non ſunt jure, ſed tantum facto, idque ex indulgentia Eccleſiæ. Itaque excommunicati tolerati privantur jure manendi in Eccleſia, habendi juriſdictionem Sacramenta participandi, & excommunicandi cum Fidelibus præter caſu excepto; item ſuffragiis communibus. Quod ſufficit, ut valeat forma excommunicandi, contenta *Canonica* 11. q. 3. Non tamen hoc ipſo privantur juriſdictione actuali, ut conſtat ex Bulla Martini V. ad evitanda.

ARTICULUS II.

Quinam ſint de vera Chriſti Eccleſia?

NOta. Hæretici circa Eccleſiam varie errarunt. Nam Novatiani docuerunt nos omnes & ſolos Fideles, qui nunquam lapſi eſſent circa Fidei confeſſionem, eſſe de Eccleſia: Pelagiani vero ſolos perfectos, & nullo peccato inquinatos. Donatiſtæ ab Eccleſia excludebant aliquos tantum inſigniores peccatores, quales aſſerebant eſſe Catholicos, eo quod (ut ipſi calumniabantur) Scripturarum divinarum Traditoribus conſenſiſſent. VVicleffus, & Joannes Hus ſolos Prædeſtinatos, Lutherum vero ſolos Sanctos, ſeu Juſtos ad Dei Eccleſiam pertinere contenderunt. Calvinus autem docuit Eccleſiam conſtare ex ſolis juſtis Prædeſtinatis, id eſt, ex ſolis credentibus. Nam juxta Calvinum ſola fides juſtificat, & ſemel obtenta non poteſt amitti. Præter hanc Eccleſiam, quæ juxta illum ſola eſt vera Chriſti Eccleſia, aliam quandam externam & improprie dictam, in qua ſint boni & mali, admittit. Unde Pellagiani, VVicleſiſtæ, Huſſitæ, Luterani & Calviniſtæ

nistæ consequenter docent veram Christi Ecclesiam esse invisibilem.

§. I.

Dico I. Non solum Prædestinati, sed etiam reprobi sunt de vera Christi Ecclesia.

Prob. I. Ex Script. Matth. c. 3. *Permundabit aream suam: & congregabit triticum suum in horreum, paleas autem comburet igni inextinguibili.* Ubi per aream vera Christi Ecclesia, per triticum Electi, & per paleas igne æterno comburendas reprobi significantur. Idem significatur per parabolam sagenæ missæ in mare, & ex omni genere piscium congreganti, quorum boni in vasa, mali autem foras mittantur, per quos intelliguntur mali homines in caminum ignis mittendi. Matth. c. 23. Item. 2. Tim. c. 2. *In magna autem domo non solum sunt vasa aurea & argentea, sed & lignea & fictilia. Et quædam quidem in honorem, quædam autem in contumeliam.* Ubi per magnam domum certe intelligitur vera Christi Ecclesia, per vasa aurea & argentea Electi, per lignea & fictilia, aut saltem per ea quæ in contumeliam adhibentur, reprobi significantur. Præterea num Judas erat de Ecclesia Christi, cum esset Apostolus?

2. Ex Patribus. Hic sufficiat S. Aug. qui, tract. 45. in Joann. ait: *Secundum præscientiam Dei & prædestinationem quam multæ oves foris, quam multi lupi intus.* Ubi dicit multos Prædestinatos esse extra Ecclesiam qui postea Ecclesiæ membra futuri sunt, & reprobos multos esse intra Ecclesiam.

3. Ex Con. Constantiensi, quod hunc errorem, quo soli Prædestinati comprehenduntur in Ecclesia, damnavit in VVicleffo.

4. Ratione. Si Ecclesia ex solis Prædestinatis constaret, nemo posset certo cognoscere veram Christi Ecclesiam, nam nemo potest in hac vita scire quinam sint Prædestinati. Falsum conseq. ergo. *Prob. min.* Nam si nemo potest veram Christi Ecclesiam certo cognoscere, nemo potest certo cognoscere quænam sint vera Scriptura, vera Sacramenta, vera Fides. Ista enim omnia cognosci nequeunt sine testimonio veræ Christi Ecclesiæ certo cognitæ. Unde S. Augustinus dicit se non crediturum Evangelio, nisi eum ad illud credendum commoveret auctoritas Ecclesiæ Catholicæ. Item Pastores Ecclesiæ oves suas nec cognoscerent, nec cognoscerentur ab illis ac proinde Pastores non possent oves suas pascere, & nemo teneretur obedire Pastoribus Ecclesiæ, quippe qui cognosci non possent.

Obj. I. Arca Noe, in qua fuerunt soli salvandi ex aquis, figura fuit Ecclesiæ. Ergo Ecclesia solos Prædestinatos continet.

Resp. Similitudines in omnibus non conveniunt, alioqui omnis baptizaptus esset etiam Prædestinatus, nam, I. Petri, c. 3. Baptismus comparatur cum arca Noe. Ecclesia autem in eo convenit cum arca Noe, quod sicut nemo reipsa extra arcam salvari poterat: ita nec salvari potest, qui est tum re tum voto vera Ecclesia.

Obj. 2. Ex Joann. c. 10. Ecclesia est unum ovile, ideoque in Ecclesia non sunt nisi oves Christi. At soli Prædestinati sunt oves Christi. Ergo.

Resp. Nego min. Nam in Scriptura vox *oves* interdum significat omnes tum bonos tum malos qui sunt in Ecclesia, ut Joann. c. ult. *Pasce oves meas.* Et, Ps. 73. *Iratus est furor tuus super oves pascuæ tuæ.* Et, Ezechiel. c. 34. Describuntur oves, quæ misere pereunt, de quarum interitu judicium requiritur a Pastoribus.

Obj. 3. S. Augustinus, tract. 45. in Joanne dicit solos Prædestinatos esse oves Christi, reprobos vero etiam fideles & justos esse lupos, non oves; sic enim ibi ait: *Secundum istam præscientiam Dei & Prædestinationem, quam multæ oves foris! quam multi lupi intus! Quid est quod dixi, quam multæ oves foris! Quam multi modo luxuriantur casti futuri! Quam multi blasphemant Christum credituri in Christum!... Et hi oves sunt... Item quam multi intus laudant blasphematuri! Casti sunt, fornicaturi!.. Stant, casuri! Et non sunt oves, de Prædestinatis enim loquimur.*

Resp. Solum intendit, quod soli Prædestinati sunt oves Christi uno speciali modo, nempe secundum prædestinationem, qua infallibiliter fiet, ut in æternum Christo uniti permansuri sint. Reprobi vero lupi, non actu, sed potentia ad actum reducenda, nec sunt oves illo speciali modo nempe secundum prædestinationem; licet sint oves secundum præsentem justitiam. Nam S. Doctor in illo textu nomen ovis accipit duplici modo, uno secundum prædestinationem, & altero secundum præsentem justitiam. Qui ovis est secundum prædestinationem tantum, ut sunt aliqui infideles, est actu lupus, & ovis potentia: qui autem ovis est secundum præsentem justitiam tantum, est actu ovis, & potentia lupus. Unde

cum in loco objecto S. Augustinus dicit multas oves esse foris, loquitur de ovibus potentia tantum, non actu; cum autem dicit multos lupos esse intus, loquitur de lupis potentia non actu. Et ibi solum vult, multos qui inter infideles & hæreticos educati sunt, fore fideles & justos, & in sanctitate perseveraturos: alios vero qui sunt membra Ecclesiæ & justi, vel ab Ecclesia recessuros, vel gratiam amissuros, nunquam postea convertendos. Hos autem lupos vocat, quia non sunt oves permansuræ, sicuti qui sunt oves secundum prædestinationem, ut patet ex his verbis: *de Prædestinatis ei loquimur*. Nam nullibi negat reprobos in vero aliquo proprio sensu esse oves Christi, quamdiu fideles sunt, imo oves sic esse docet hoc ipso, quod dicit eos esse intus seu intra Ecclesiam, quæ est ovile Christi.

Inst. S. Augustinus variis locis dicit reprobos etiam fideles & justos non esse vere filios Dei: ergo nec sunt oves in ullo vero sensu.

Resp. Solum vult eos non esse filios Dei eo speciali modo, quo sunt prædestinati, nempe quo re ipsa hæreditatem filiorum Dei nempe beatitudinem æternam, quæ est finis filiationis divinæ, consequantur. At non negat reprobos justos esse vere filios Dei veritate formæ, seu esse vere filios Dei per veram formam positam in gratia sanctificante iis inhærente, per quam constituantur filii Dei adoptivi, & hæredes vitæ æternæ, ut patet ex l. de correptione & gratia, c. 6. ubi postquam de Justis non Prædestinatis dixit: *Non erant filii etiam quam erant in professione & nomine filiorum: hæc immediate subjicit: non quia justitiam simulaverunt, sed quia in ea non permanserunt.*

§. II.

Dico 2. De vera Christi Ecclesia sunt non solum perfecti, sed etiam imperfecti, id est, qui venialiter peccant.

Prob. Quia si non essent de Ecclesia nisi ii, qui omni culpa veniali & imperfectione carent, nulla esset Ecclesia in terris. Nam nulli sunt in hac vita quamvis sanctissimi, qui in aliqua peccata venialia non labantur, juxta illud, Jacob. c. 3. *in multis offendimus omnes*, Et, 1. Joann. c. 1. *si dixerimus quoniam peccatum non habemus, ipsi nos seducimus, & veritas in nobis non est. Idem etiam docent Patres, & Concilia.*

Obj. Illud, Ephes. 5. *ut exhiberet ipse* (Christus) *sibi gloriosam Ecclesiam non habentem maculam, aut rugam, aut aliquid hujusmodi; sed ut sit sancta & immaculata.*

Resp. Hoc dicitur de Ecclesia ratione partis potioris & melioris, quæ sunt justi. Itaque Ecclesia dicitur ab Apostolo sancta & immaculata propter justos, qui in ea semper sunt magno numero, & qui dicuntur 1. esse gloriosi propter gratiam sanctificantem, quæ est excellentissima divinæ naturæ participatio, reddens illos vere magnos coram Deo, decoros, amabiles & gratos Deo, & quæ est semen & mensura gloriæ cœlestis. 2. Non habere maculam qua scilicet sint ingrati & odibiles Deo, quia nullo mortali peccato inquinati sunt. 3. Non habere rugam, quia sunt pulchri & formosi per gratiam sanctificantem, quæ est maxima ac divina quædam pulchritudo animæ. Unde Apostolus per synecdochen Scripturæ familiarem, toti Ecclesiæ tribuit, quod uni parti convenit & quidem nobiliori.

Porro sicut Redemptio Christi erga Ecclesiam non perficitur plane nisi in statu futuræ gloriæ, ita tunc duntaxat perficietur plena immunitas Ecclesiæ in suis membris ab omni ruga & macula etiam levi.

Quare aliqui hunc textum exponunt de Ecclesia, qualis post Resurrectionem futura est, ut S. Augustinus, l. Retract. c. 20.

§. III.

Dico 3. De vera Christi Ecclesia sunt etiam magni peccatores sive occulti, sive manifesti.

Prob. 1. Ex Scriptura. Matth. c. 16. *si peccaverit frater tuus in te, vade & corripe eum inter te & ipsum solum ... Si autem te non audierit, adhibe tecum adhuc unum, vel duos... Quod si non audierit eos, dic Ecclesiæ: si autem Ecclesiam non audierit, sit tibi sicut Ethnicus & Publicanus.* Hic Christus loquitur de sua Ecclesia, in qua inveniuntur graves peccatores, & tales, ut digni sint qui ab Ecclesia expellantur, si se non emendaverint; & tamen in Ecclesia manent donec ab Ecclesiæ Prælatis ejiciantur. Idem constat ex variis Christi Parabolis, ut ex Parabola Convivii, in quo inveniuntur non habentes vestem nuptialem, id est, gratiam sanctificantem, Matth. c. 22. & Parabola Virginum, quarum quinque erant fatuæ, carentes oleo hoc est, gratia sanctificante & charitate.

Item Ex 1. Cor. c. 5. *omnino auditur in vos*

vos fornicatio: & talis fornicatio, qualis nec inter gentes, ita ut uxorem patris sui aliquis habeat. Certe incestuosus ille Corinthius erat gravissimus peccator, & quidem manifestus, & tamen post crimen suum admissum adhuc erat de Ecclesia, ut patet tum ex verbis immediate sequentibus: *& vos inflati estis, & non magis luctum habuistis, ut tollatur de medio vestrum, qui hoc opus fecit.* Tum ex eo quod Apostolus jubet incestuosum illum a corpore Ecclesiæ abscindi per excommunicationem *judicavi ut præsens*, inquit, *eum qui sic operatus est, in nomine Domini nostri Jesu Christi, congregatis vobis & meo Spiritu, cum virtute Domini nostri Jesu tradere hujusmodi Satanæ, in interitum carnis.*

Prob. 1. Ex Patribus, qui tanquam dogma Catholicum contra Novatianos & Donatistas tuentur nostram assertionem. Hic sufficiat S. Aug. l. 3. contra literas Petiliani, c. c. 12. ubi, ait: *homo sum de arca Christi: palea, si malus: granum, si bonus.* Esse de arca Christi, est esse de Ecclesia; & dicit hominem malum esse de arca Christi. Et, l. 7. de Baptismo, c. 51. *nam & istos* (graves peccatores) *esse in domo* (hoc est, in Ecclesia) *negare non possumus, dicente Apostolo, in magna autem domo non solum aurea vasa, vel argentea, sed & lignea & fictilia, &c.* Et, Tract. 6. in Jo. *si arca figurabat Ecclesiam, videtis utique; quia necesse est, ut in isto diluvio sæculi utrunque genus contineat Ecclesia, & corvum & columbam. Qui sunt corvi? Qui sua quærunt. Qui columbæ? Qui ea quæ Christi quærunt... Mali & boni sunt in Ecclesia Catholica.* Et S. Hieronym. in dialogo contra Lucif. ubi ait: *Arca Noe Ecclesiæ typus fuit... Ut ibi pardus, & hœdi, & lupus, & agni; ita & hic* (in Ecclesia) *(justi & peccatores, id est, vasa aurea & argentea cum ligneis & fictilibus commorantur.*

Præterea docet hæreticos occultos esse intus in Ecclesia, & eos portari ab Ecclesia, ut, §. 4. ostendetur: ergo sentit peccatores esse de corpore Ecclesiæ.

Prob. 3. Ratione. Quia alioqui maxima incommoda inde sequerentur, si nempe peccatores non essent de Ecclesia. Nam incertum esset, quinam essent de Ecclesia, incertum est enim qui re vera sint justi. Item frustra esset Sacramentum Pœnitentiæ, quod non potest administrari nisi iis, qui sunt de Ecclesia. Item Prælati Ecclesiæ per grave peccatum desinerent esse de Ecclesia, proindeque desinerent esse Prælati Ecclesiæ, unde jam eis obtemperandum non esset: ex quo sane magna scandala & mala, & graves perturbationes orirentur. Hinc Conc. Constantiense, sess. 15. damnavit hanc Joannis Hus propositionem: *nullus est Dominus civilis, nullus est Prælatus, nullus est Episcopus, dum est in peccato mortali.*

Confirm. Ex Constitutione Clementis XI. *Unigenitus Dei Filius*; ab Ecclesia Catholica recepta, in qua damnantur multæ Quesnelli propositiones, quibus ab Ecclesia peccatores excluduntur.

Obj. 1. In Symbolo Ecclesia dicitur sancta; ergo non constat nisi ex sanctis.

Resp. Nego cons. Nam Ecclesia dicitur & est vere sancta; quia (ut ait Bellarm.) omnia, quæ eam constituunt, sunt sancta, nimirum 1. Baptisma, quod sane sanctum est. 2. Professio Doctrinæ Christianæ: quæ professio profecto sancta est, & quidem sola, cum aliarum Sectarum professio non sit sancta. 3. Unio membrorum inter se & cum capite saltem externa, & quoad ea quæ ad Religionem pertinent: quæ unio est proculdubio etiam sancta.

Præterea Christi Ecclesia dicitur etiam sancta propter sanctos, quos habet, & facit per sua Sacramenta, doctrinam suam sanctam cum auxilio Gratiæ, & quidem sola habet, & essentialiter habet & facit. Denique Ecclesia dici etiam potest sancta, quia tota consecrata est Deo, & quia caput ejus Christus est sanctus sanctorum, & omnis Sanctitatis auctor.

Dices. Ecclesia habet peccatores: ergo debet etiam dici scelerata.

Resp. Nego conseq. Tum quia Ecclesia non habet peccatores ex se, ex suo constitutivo, sed tantum per accidens nempe per culpam & malitiam ipsorum peccatorum, nec eos tales facit. At essentialiter habet, & facit sanctos, & per se tendit tantum ad efficiendos sanctos per doctrinam suam, per Sacramenta & gratias ipsis annexas. Tum quia habere sanctos est proprium & essentiale Christi Ecclesiæ: ipsa enim sola habet & facit sanctos. At habere malos non est proprium Ecclesiæ; id enim etiam aliis cœtibus convenit. Tum quia denominatio fit a meliori parte: in Ecclesia autem semper sunt magno numero fideles justi, a quibus denominari debet.

Porro in vera Christi Ecclesia continentur omnes justi & electi. Nam nemo est sanctus, nisi qui veram Christi doctrinam profitetur, & ejus Sacramenta suscipit, & legiti-

gitimis suis superioribus obtemperat, sed præter justos electos sunt etiam in Ecclesia reprobi & peccatores.

Obj. 2. S. Pacianus, Epist. 3. ad Sempronianum ait: *cæterum peccator & pœnitens non est Ecclesiæ macula, quia quandiu peccat & non pœnitet, extra Ecclesiam constitutus est.*

Resp. Nomine peccatoris ibi solum intelligit hominem notorie reum alicujus gravis criminis & propter illud notorie excommunicatum. Nam hæc epistola scripta est contra Novatianos, qui homines gravissimi alicujus peccati reos quamvis postea penitentes, ab Ecclesia absolvi non posse docebant. Et in eadem epistola proxime ante verba objecta dicit Ecclesiæ esse prolem innumeram, qua totus orbis impletur. In prole autem innumera, qua totus mundus impletur, profecto sunt multi peccatores. Unde addit inter innumeros Ecclesiæ filios castigari superbos, curari ægrotos, & plurimos ex indulgentia matris retineri.

Obj. 3. Ex Patribus Deum Patrem habere non potest, qui Ecclesiam non habet matrem. Ergo similiter Ecclesiam matrem habere non potest, qui Deum non habet patrem, sicuti non habent peccatores.

Resp. Nego conseq. Nam sensus Patrum est, eum non posse esse justum, Dei adoptivum filium & amicum, qui non est in Ecclesia saltem voto: verum est. Sed non inde sequitur eum non posse esse de Ecclesia, qui non est justus & Dei amicus; quia plus requiritur, ut quis sit justus & Deo gratus, quam ut sit membrum Ecclesiæ.

Obj. 4. S. Chrys. Hom. 3. in c. 2. Ep. ad Tim. Illud Apostoli (*in magna domo non solum sunt vasa aurea & argentea; sed & lignea & fictilia*) exponens, dicit per magnam domum intelligi, non Ecclesiam, sed mundum. Ergo sensit in Ecclesia non esse vasa lignea & fictilia, per quæ peccatores significantur.

Resp. Nego conseq. Quia hunc textum intelligit de mundo, non de Ecclesia, eo quod hac similitudinem accipiat quoad omnia: nempe etiam quoad necessitatem, nam in magna domo necessaria sunt vasa lignea & fictilia. Unde solum vult non necesse esse, ut sint in Ecclesia vasa lignea & fictilia, per quæ significantur peccatores. Quod patet ex ejus verbis: *Paulus... dum dicit, in magna domo esse vasa non modo argentea & aurea, sed etiam lignea & fictilia, ac si dicat: quemadmodum in majori domo necessaria est magna differentia vasorum, ita & in orbe toto. Non enim eam similitudinem ad Ecclesiam refert, verum ad universum mundum. Quippe in Ecclesia nullum vult esse vas ligneum aut fictile, sed argentea omnia & aurea. Ibi enim est Corpus Christi, ibi Virgo casta, non habens maculam neque rugam*; id est, Ecclesia est Corpus Christi, & Virgo casta & sancta per se & ex intrinsecis, seu secundum ea quæ eam constituunt, secundum finem propter quem instituta, est, & ad quem per se tendit, & secundum media quæ suis membris suppeditat.

Obj. 5. S. Hieron. in c. 5. Ep. ad Ephes. ait: *Ecclesiæ Christi gloria est: non habens maculam neque rugam, aut quid istius modi. Qui ergo peccator est, & aliqua sorde maculatus, de Ecclesia Christi non potest appellari, nec Christo subjectus dici ... peccator currat ad medicũ... & fiat de Ecclesia, quæ Corpus est Christi.*

Resp. Ex S. Doctore peccator non est de Ecclesia sumpta quoad animam, & quoad partem qua gloriosa & sancta est, nempe quæ justos complectitur. Nam ipse multis locis clare docet in Ecclesia esse bonos & malos, ut in dialogo contra Luciferianos.

Obj. 6. S. August. variis locis docet peccatores non esse de Ecclesia, non pertinere ad Ecclesiam, ut, l. 2. cont. litteras Petiliani, c. 108. ubi de magnis peccatoribus ait: *nec ideo putandi sunt esse in Christi corpore, quod est Ecclesia, quia Sacramentorum ejus corporaliter participes fiunt.* Et, l. 6. de Baptism. c. 3. *quos non pertinere ad Sanctam Ecclesiam Dei, quamvis intus esse videantur, ex hoc apertissime apparet: quia isti sunt avari, raptores, fœneratores, invidi, malevoli, & cætera hujusmodi. Illa autem columba, unica, pudica, & casta, sponsa sine macula & ruga, quod non intelligitur nisi bonis & sanctis & justis.* Et l. 7. c. 52. dicit bonos esse in Ecclesia & de Ecclesia; malos vero esse quidem in Ecclesia; sed non esse de Ecclesia.

Resp. Solum vult malos non pertinere ad Ecclesiam, non esse de Ecclesia, ut, est Corpus vivum per Charitatem & gratiam sanctificantem, quamvis sint de Ecclesia considerata ut est corpus morale & sensibile. Sive solum vult malos non esse de Ecclesia ut membra viva, quamvis sint de Ecclesia ut membra arida & mortua, sic quæ sint pars Ecclesiæ sicut membrum mortuum non desinit esse pars corporis vivi donec ab eo abscindatur. Unde S. Doctor, l. 7. de Baptismo, c. 52. dicit Hæreticos & Schis-

& Schismaticos esse magis separatos quam peccatores, quia illi sunt spiritaliter & corporaliter separati, hi vero tantum *spiritaliter separati sunt*, id est, sunt separati ab anima Ecclesiæ per peccatum, sed non a corpore: *separationes enim sunt* (Hæretici & Schismatici) inquit, *jam etiam corporaliter segregati, quam illi, qui in terris carnaliter & animaliter vivunt, & spiritaliter separati sunt*. Et, tract. 61. in Joann. dicit malos esse, & non esse in Ecclesia, esse secundum communionem Sacramentorum, & non esse secundum suorum proprietatem criminum. *Utrumque verum est*, inquit, *& ex nobis, & non ex nobis: secundum aliud ex nobis, secundum aliud non ex nobis. Secundum communionem Sacramentorum, ex nobis. Secundum suorum proprietatem criminum, non ex nobis*. Itaque mali sunt de corpore Ecclesiæ propter communionem Sacramentorum, & externam Fidei professionem sub legitimis Pastoribus, propter quam habent unionem moralem cum bonis; sed non sunt de Ecclesia quoad animam: sive non sunt ex anima Ecclesiæ Christi nisi inchoate, non sunt de Ecclesia sumpta inadæquate, nempe secundum animam, quia propter sua crimina charitate & gratia sanctificante privantur. Peccatores tamen sunt etiam interius de Ecclesia, cum ei uniantur internis vinculis, nempe habitibus Fidei & Spei, atque jurisdictione spiritali, donec ab ea abscindantur.

Eodem sensu explicabis aliquos alios Patres, qui objici possent, & speciatim S. Hieronymum, in cap. 6. epist. ad Galatas.

Inst. S. Augustinus, Tract. 3. in epist. Joannis, dicit malos esse in Ecclesia sicut sunt in corpore humores mali, qui certe non sunt membra corporis humani.

Resp. Solum vult malos non esse membra viva corporis Ecclesiæ, nec esse de anima Ecclesiæ sicut sunt boni, non esse membra constituentia Ecclesiam corpus vivum. Porro S. Doctor non dicit malos aut hæreticos occultos esse in Ecclesia tantum ut humores malos; sed dicit malos esse in corpore Ecclesiæ ut humores malos, quia nempe sunt membra mortua & putrida. Membra autem mortua participant totam rationem genericam membri Ecclesiæ, Nam eamdem Fidem exterius profitentur, eadem Sacramenta participant, & subsunt eidem capiti petinde ac membra viva.

Igitur hoc est discrimen inter bonos & malos quoad Ecclesiam, quod boni sint de Ecclesia tanquam membra viva, sint de corpore & anima Ecclesiæ; mali vero sint tantum de corpore Ecclesiæ tanquam membra mortua & imperfecta, nec sint de ejus anima nisi inchoate, nempe per Fidem & Spem. Item eadem Sacramenta licet & aliter participare non possunt, nisi se convertant & emendent.

Obj. 7. Omnes mali pertinent ad regnum diaboli: ergo non pertinent ad veram Ecclesiam, & quę est regnum Christi.

Resp. Nego conseq. Nam mali ad utrumque regnum Christi scilicet & diaboli pertinent. Quatenus enim in externa fidei Catholicæ professione, & conjunctione cum cæteris fidelibus, & subjectione ligitimis Pastoribus debita perseverant, ad Christi regnum pertinent: quatenus vero mali sunt, ad regnum diaboli pertinent.

Obj. 8. Ecclesia est corpus vivum, ut dicit S. Augustinus: ergo omnia ejus membra sunt viva.

Resp. Nego conseq. Nam corpus vivum potest habere & sæpe habet vera membra, quæ sunt mortua, & quæ tandiu sunt ejus membra quandiu ab eo non abscinduntur.

Imo exinde confirmatur nostra assertio. Itaque Ecclesia est corpus vivum: ac proinde in Ecclesia est corpus, & anima. Animam constituunt virtutes præsertim theologicæ fides, Spes & Charitas, atque gratia sanctificans: Corpus vero Ecclesiæ constituunt externa veræ fidei professio, Sacramentorum atque eorumdem actuum Religionis communio, & legitimis Pastoribus subjectio exterior. Unde in multitudine illa hominum; quæ sunt Ecclesia Christi, aliqui sunt de corpore & anima Ecclesiæ, ut fideles, justi qui sunt membra viva: aliqui de corpore tantum, ut infideles occulti: aliqui sunt de corpore integre, & de anima inchoate seu dispositive, nempe peccatores, qui solam fidem vel fidem cum sola Spe habent: aliqui denique sunt de anima tantum, ut cathecumeni, & excommunicati non tolerati, qui habent fidem, Spem, & Charitatem realiter indistinctam a gratia sanctificante, aut saltem ab ea inseparabilem; & qui proinde sunt de corpore Ecclesiæ in voto.

Porro gratia sanctificans seu habitualis, & virtutes Christianæ præsertim theologicæ sunt proprietates essentiales veræ Ecclesiæ, ab ea in multis ejus membris inseparabiles ex suppositione promissionum divinarum & Providentiæ supernaturalis.

Inst. Membra mortua nil agunt, nec sunt orga-

organa corporis vivi. Ergo peccatores non sunt membra Ecclesiæ si ipsa sit corpus vivum.

Resp. Nego conf. Disparitas est, quia anima vitales actiones exercere nequit nisi per membra viva & animata. At Ecclesia functiones suas exequi potest per membra mortua, seu vita spirituali privata. Nam ad functiones Ecclesiæ valide obeundas sufficit potestas ordinis, vel jurisdictionis, quæ potest esse sine charitate, in qua consistit vita animæ.

Dices. Membrum mortuum non est membrum nisi æquivoce. Ergo.

Resp. Nego anteced. Nam ratio generica membri Ecclesiæ tota participatur a bonis & malis Christianis. Boni quippe & mali eamdem Fidem profitentur, eadem Sacramenta participant, & eodem capiti ac legitimis Pastoribus Ecclesiæ subjecti sunt.

§. IV.

Dico 4. Infideles occulti, id est, ii qui carent Fide interna, proindeque carent omni alia virtute Christiana, & tamen Christianam Fidem exterius profitentur, & in communione Sacramentorum veris fidelibus commiscentur, cum exteriori subjectione Pastoribus Ecclesiæ, sunt de Ecclesia, sed tantum quoad partem visibilem & exteriorem, & ut membra mortua & arida.

Prob. 1. Ex Script. 1. Joann. cap. 2. *& nunc anti-Christi multi facti sunt... ex nobis prodierunt, sed non erant ex nobis*. Hic Joannes per Anti-Christos intelligit hæreticos notorios, & dicit eos exivisse ab Ecclesia per publicam scilicet hæresis professionem. Ergo ante illam professionem publicam erant in Ecclesia; nam repugnat aliquem exire e loco in quo non est. Ergo Infideles occulti, quandiu eamdem Fidem exterius profitentur & communionem habent cum Fidelibus, nec abscinduntur, sunt de corpore Ecclesiæ. Nec obstant hæ voces (*non erant ex nobis*) quia solum significant eos non fuisse de Ecclesia animo & voluntate, neque tanquam membra viva, vel secundum prædestinationem.

2. Ex Patribus. Pro omnibus sit S. Augustinus quia l. de gestis cum Emerito, sic ait: *quidam adhuc corde positi in parte Donati, præsentiam nobis exhibent corporalem, sive viri, sive feminæ, carne intus, spiritu foris*. Ergo Donatista occultus, & proinde quilibet alius hæreticus occultus, est intra Ecclesiam, licet non animo nec voluntate. Et l. 4. de Baptismo, c. 10. *magna quidem quæstio est, utrum pejor fuerit Nicolaus exterior jam, quam Simon adhuc interior, quia ille hæreticus* (manifestus) *iste magus*, & infidelis occultus. Et, l. de cathechizandis rudibus, c. 17. *sunt qui propterea volunt esse Christiani, ut aut promereantur homines, a quibus temporalia commoda expectant, aut quia offendere nolunt quos timent. Sed isti reprobi sunt, & si ad tempus eos portat Ecclesia, sicut area usque ad tempus ventilationis paleam sustinet: si non se correxerint, & propter futuram sempiternam requiem Christiani* (animo & voluntate) *esse cœperint, in fine separabuntur ... sunt etiam alii meliori quidem Spe, sed tamen non minore periculo, qui jam Deum timent, & non irrident Christianum nomen, nec simulato corde intrant Ecclesiam Dei, sed in ista vita expectant felicitatem, &c.* Ergo ex S. Doctore qui ficte & apparenter tantum Fideles sunt, sunt in Ecclesia donec separentur, ideoque sunt de corpore Ecclesiæ, & ejus membra licet arida & mortua.

3. Ratione. Quia alioqui nemo scire posset suum Episcopum & Pastorem esse de Ecclesia: nam certo scire non possumus eum in aliquam occultam hæresim lapsum non esse.

Obj. 1. S. Aug. l. 3. de Bapt. c. 19. loquens de hæreticis occultis, ait: *inventis occasionibus, foras exeunt ... sed etiamsi occasiones desint cum intus videntur, ab illa invisibili Charitatis compage separati sunt. Unde Joannes dicit: ex nobis exierunt, sed non erant ex nobis*.

Resp. S. Doct. solum vult hæreticos occultos non esse de Ecclesia secundum animam sumpta, & per unionem spiritualem ac internam, sive non esse de Ecclesia tanquam membra viva, & eo modo quo sunt justi, ut patet ex his verbis: *ab illa invisibili Charitatis compage separati sunt*: quia nempe sunt separati ab anima Ecclesiæ. Unde non sunt de Ecclesia quoad animam sumpta, quavis sint de corpore Ecclesiæ, seu de Ecclesia quantum ad corpus. Igitur occulti hæretici non sunt in Ecclesia per unionem spiritualem ac internam, sed per communicationem corporalem & exteriorem.

Inst. S. August. Tract. 3. in Epist. Joannes, sic ait: *omnes Hæretici, omnes Schismatici ex nobis exierunt, id est, de Ecclesia exeunt, sed non exirent, si ex nobis essent antequam exirent ergo, non erant ex nobis*;

Resp. Solum vult occultos hæreticos non esse de Ecclesia quoad animam spectata, non esse de Ecclesia ut membra viva, non esse

esse membra viva Ecclesiæ, & constituentia Eccesiam in esse corporis vivi, seu ut corpus vivum. Nam ibidem dicit hæreticos occultos esse in Ecclesia, scilicet ut membra mortua & arida, sic enim prosequitur: *si antequam exirent, non erant ex nobis; multi intus sunt non exierunt, & tamen anti-Christi sunt, Audemus hoc dicere. Ut quid, nisi ut unusquisque cum intus est, non sit anti-Christus?*

Item, cum S. Doctor dicit hæreticos occultos jam præcisos esse, intelligit interius ab anima Ecclesiæ, non vero exterius ab ejus corpore.

Obj. 2. Conc. Lateranense IV. c. 1. ait: *una est Fidelium universalis Ecclesia, extra quam nemo salvatur.*

Resp. Hic nomine Fidelium intelliguntur ii omnes, qui veram Fidem exterius profitentur, & interius habere præsumuntur. Nam id intelligitur nomine Fidelium, quod communiter intelligitur nomine Catholicorum & Christianorum: Catholici autem nomine communiter intelligitur is, qui Fidem Catholicam exterius profitetur sub regimine legitimorum Pastorum, & intus habere præsumitur.

Obj. 3. Aliqui Patres dicunt Hæreticos non esse Christianos.

Resp. Illi Patres loquuntur de hæreticis manifestis, qui nempe Fidem christianam totaliem neque in corde tenent, neque exterius profitentur. Hi autem non sunt Christiani: nam nomen Christiani est nomen professionis; & Christianus dicitur ille omnis & solus, qui christianam Fidem profitetur. Quod si quandoque Patres de hæreticis etiam occultis loquuntur, volunt solum eos non esse Christianos Fide interna & moribus, seu non esse bonos christianos. Igitur occulti hæretici sunt mali Christiani, sed tamen Christiani exterius & quoad professionem externam.

Obj. 4. Fides est forma Ecclesiæ. Ergo non sunt de Ecclesia, qui fidem intus non habent.

Prob. Fides interna, sive externa professio fidei Christianæ cum participatione Sacramentorum, & subordinatione ad legitimos Pastores est forma, seu constitutivum corporis Ecclesiæ. Fides autem interna ut charitate formata, seu charitas cum suis comitibus fide & Spe habitualibus constituit animam Ecclesiæ.

Obj. 5. Infideles occulti non sunt uniti Christo capiti primario Ecclesiæ: ergo non sunt de Ecclesia.

Resp. Infideles occulti sunt uniti Christo exterius tantum, non interius: unde Christus non influit in illos tanquam caput, sicut influit in fideles fidem internam habentes, nec illi sunt de anima Ecclesiæ, ne inchoate quidem, sed tantum de corpore Ecclesiæ.

Corollarium.

Ex dictis inferes aliquem hoc ipso esse de Ecclesia, quod fidem catholicam exterius profitetur, & Sacramentis Ecclesiæ communicat, cum debita subjectione legitimis Ecclesiæ Pastoribus & præsertim ejus capiti; quamvis Ecclesia non vivat in illo, nec ipse sit vivum membrum Ecclesiæ defectu charitatis & gratiæ sanctificantis. Nam hic agitur de notione Ecclesiæ prout est communis bonis & malis, & prout est corpus morale, proindeque sensibile.

Dices. Ergo homo non baptizatus potest esse de corpore Ecclesiæ: nam potest supradicta præstare.

Resp. Homo non baptizatus, quem non constat esse privatum Baptismo, si fidem catholicam profitetur, & fidelibus communicat in Sacramentis & Sacrificio Missæ, cum debita subjectione Pastoribus Ecclesiæ, est de Ecclesia. Nam Innocentius III. c. *Apostolicam*, de Presbytero non baptizato, interrogatus de Presbytero sine Baptismo defuncto, respondet illum, *quia in Sanctæ Matris Ecclesiæ Fide & Christiani nominis confessione perseveravit, ab originali peccato solutum, & cœlestis patriæ gaudium esse adeptum, asserimus incunctanter.* Et sic concludit: *in Ecclesia tua juges preces, hostiasque Deo offerri jubeas pro Presbytero memorato.* Et Presbyter ille non baptizatus, erat de Ecclesia. Nam Sacrificia offerri non possunt pro iis, qui extra Ecclesiam moriuntur.

ARTICULUS III.

Quid sit Ecclesia?

Dico. Ecclesia Christi militans & universalis, est cœtus hominum intor se conjunctorum ejusdem fidei Christianæ professione, & eorumdem Sacramentorum communione sub regimine legitimorum Pastorum, ac præcipue unius in terris Christi Vicarii supremi Romani Pontificis. Ita Bellarminus.

Bonitas hujus notionis patet ex eo quod conveniat omni & soli, qui est de Ecclesia Christi. Nam (ut modo probatum est) in hac definitione includuntur omnes qui sunt

de Ecclesia Christi, etiamsi impii ac reprobi sint; & ab ea excluduntur omnes, qui sunt extra Ecclesiam Christi, ut Cathecumeni, Infideles manifesti, Schismatici, & excommunicati non tolerati.

Igitur ut quis sit de Ecclesia tria requiruntur; nimirum 1. ejusdem fidei Christianæ professio, Nam Infideles, qui hanc fidem nunquam professi sunt, manifesti hæretici, & apostatæ qui ejusmodi fidem professionem abjecerunt, non sunt de Ecclesia. 2. eorumdem Sacramentorum communio. Nam Cathecumeni, qui nondum ad Sacramentorum participationem admissi sunt, & excommunicati non tolerati, qui ab hac participatione repulsi sunt, non sunt in Ecclesia. 3. Subjectio legitimis Pastoribus, ac præcipue Romano Pontifici totius Ecclesiæ capiti visibili. Nam Schrismatici non sunt de Ecclesia.

Hæ autem tres conditiones sufficiunt, ut quis sit de Ecclesia. Nam quicumque eamdem Fidem Christianam profitetur, & eadem Sacramenta participat, sub regimine legitimorum Pastorum, & præcipue Romani Pontificis, est vere de Ecclesia: quamvis sit gravis peccator, reprobus, & hæreticus occultus, ut modo probatum est.

ARTICULUS IV.

Utrum Ecclesia sit visibilis?

NOta. Ex dictis constat Ecclesiam in suo esse Ecclesiæ constitui per hoc, quod sit cœtus hominum fidem Christianam totalem profitentium, & eadem Sacramenta participantium sub regimine legitimorum Pastorum, & præcipue Romani Pontificis visibilis capitis Ecclesiæ. Ex quo sequitur Ecclesiam esse omnino visibilem, sicuti visibile est Regnum Galliæ, Germanicum Imperium. Juvat tamen eamdem veritatem adhuc probare contra Lutherum & Calvinum docentes veram Christi Ecclesiam esse invisibilem.

Dico. Vera Christi Ecclesia est visibilis. Est de fide.

Prob. 1. Ex Script. Isai. c. 2. de Ecclesia Christi ait. *Erit in novissimis diebus præparatus mors domus Domini in vertice montiū; & elevabitur super colles, & fluent ad eum omnes gentes, &c.* Matth. c. 18. *Dic Ecclesiæ? si autem Ecclesiam non audierit, sit tibi sicut Etnichus.* Ergo in vera Christi Ecclesia homo debet fratrem peccantem corripere, & resipiscere nolentem deferre Prælatis Ecclesiæ, qui illum corripere & contumacem ab Ecclesia expellere debent: & consequenter ipse delinquens tenetur Prælatos Ecclesiæ audire; eisque parere. Hæc autem omnia fieri nequeunt, nisi vera Christi Ecclesia sit visibilis, ut per se patet. Item ait: c. 20. *Attendite vobis & universo gregi, in quo vos Spiritus Sanctus posuit Episcopo regere Ecclesiam Dei, quam acquisivit sanguine suo.* Ergo in vera Christi Ecclesia Pastores debent gubernare subditos suos, eos docere, hortari, iis Sacramenta administrare: proindeque subditi debent observare Pastores suos, eos audire, eis obedire, juxta illud, Heb. c. 13. *obedite præpositis vestris, & subjacete eis.* Atqui hoc fieri evidenter nequit, si vera Christi Ecclesia, quæ nihil aliud est quam Pastores & Oves Christi, sit invisibilis. Ergo.

Item, 1. Tim c. 3. *Hæc tibi scribo ... Ut scias quomodo oporteat te in domo Dei conversari, quæ est Ecclesia Dei vivi.* At Timothæus non poterat in Ecclesia Dei conversari, nisi sciret quænam esset. Ergo.

Paulo aliter. Ex Scriptura Ecclesia instituta est per modum montis, ad quem gentes omnes undequaque confluere debent, juxta Isai. c. 2. citat. Ergo Ecclesia ex vi suæ constitutionis a Christo ordinatæ visibilis est etiam ipsis extraneis. Item, Ecclesia Christi instituta est ut societas constans ex Pastoribus & Doctoribus qui alios docerent, juxta illud, ephes. 4. *ipse dedit quosdam Apostolos, alios autem Pastores & Doctores, ad consumationem Sanctorum in opus ministerii in ædificationem Corporis Christi.* Quæ quidem societas necessario exigit aliquod exterioris communionis vinculum inter Pastores docentes verbum Dei & administrantes Sacramenta, & ceteros fideles, quibus prædicentur verbum Dei & administrentur Sacramenta. Item sic instituta est Ecclesia, ut haberet Tribunal publicum ad quod deferri possent causæ privatorum, juxta illud Christi; Matth. c. 18. *si non audierit eos, dic Ecclesiæ, &c.* Quod Tribunal publicum non habet locum in invisibili societate.

Prob. 2. Ex unanimi Patrum consensu. Hic sufficiat S. Aug. qui, epist. 166. sic ait: *Ipsa est Ecclesia in sole posita, hoc est, in manifestatione omnibus nota usq; ad terminos terræ.* Et, Tract. in Epist. Joann. *nunquid digito ostendimus istum montem* (veram Christi Ecclesiā;) *...Nonne aperta est* (Ecclesia) *nonne manifesta? Ecce civitas, de qua dictum est: non potest civitas abscondi super montem constituta ...Erit in novis-*

novissimis diebus manifestus mons domus Domini, paratus in cacumine montium. Quid tam manifestum, quam mons?

Prob. 3. Ratione multiplici. 1. Ecclesia Christi (ut ex dictis constat) est cœtus hominum inter se conjunctorum externa Fidei Christianæ professione, & eorumdem Sacramentorum perceptione, sub regimine legitimorum Pastorum, & præcipue summi Pontificis. Atqui talis cœtus est plane visibilis, cum sit signis externis ac visibilibus colligatus. Ergo vera Christi Ecclesia est visibilis.

2. Vera Christi Ecclesia in terris existens (de qua hic agitur) est societas hominum, non Angelorum, aut solarium animarum. Sed omnis societas humana est visibilis: nam non est societas humana, nisi socii se invicem agnoscant, & idcirco nulla societas inter homines sine signis sensibilibus perficitur: ergo vera Christi Ecclesia est visibilis.

3. Si vera Christi Ecclesia sit invisibilis, nemo poterit scire quænam sit vera Ecclesia, & sic non poterit ei se adjungere, & in ea perseverare; ejus capiti & Prælatis obedire, & cæteris membris communicare. Quæ tamen omnia præstare tenentur omnes sub pœna mortis æternæ, ut docent Scripturæ & Patres. Item nemo poterit certo cognoscere quænam sit vera Fide, & verus Dei cultus, quænam sint veræ Scripturæ divinæ, vera Sacramenta, &c. Nam illa certo cognosci nequeunt nisi ex testimonio veræ Christi Ecclesiæ certo cognitæ.

4. Ecclesia Christi necessario debet plurimo, actus visibiles exercere, scilicet Evangelii predicationem, Sacrificii oblationem, Sacramentorum administrationem, &c. Item essentialiter constat ex Pastoribus qui doceant, & ovibus quæ audiant, & sequantur.

Solvuntur objectiones.

Obj. 1. Illud, Jerem. c. 31. *dabo legem meam in visceribus eorum, & in corde eorum scribam: & ero eis in Domino, & ipsi erunt mihi in populum.*

Resp. Hic tantum prædicitur copia gratiarum Christianis danda, & eximia eorum multorum sanctitas, qua Deo amabiles & chari sunt.

Obj. 2. Illud, 1. Petri, c. 2. *& ipsi tanquam lapides vivi superædificamini domus spiritualis... Vos autem genus electum, regale Sacerdotium; gens sancta.*

Resp. Hi textus solum significant Christi Ecclesiam, non ex lapidibus & lignis, sed ex hominibus Deo specialiter consecratis, & ad Spiritualem cultum Deo exhibendum, atque ad sanctitatem assequendam destinatis esse constructam: sive significant christianos professione & vocatione sua esse sanctos, multosque re ipsa tales esse.

Obj. 3. Illud, Luc. 17. *Regnũ Dei intra vos est.*

Resp. Per Regnum Dei ibi intelligitur gratia, vel ipse Christus auctor gratiæ & veri Regni Dei, & tunc sensus est: ipse Messias jam advenit & inter vos versatur.

Obj. 4. Illud, Joann. cap. 4. *venit hora, & nunc est, quando veri adoratores adorabunt Patrem in spiritu & veritate.*

Resp. Sensus est Christianos exhibituros esse Dei cultum non mere externum, ut faciebant Samaritani, & Judæi plerique, sed cum cultu externo conjuncturos cultum interum & verum affectum placendi Deo.

Obj. 5. Illud, Heb. c. 12. *Non enim accessistis ad tractabilem montem, & accensibilem ignem... Sed accessistis ad Sion montem, Civitatem Dei viventis, Cœlestem Jerusalem.*

Resp. Apostolus vocat Christi, Ecclesiam, montem Sion seu montem spiritualem, quia spiritualem cultum Deo exhibent, & ei a Christo proposita est merces spiritualis ac æterna, non terrena & temporalis, qualis proposita fuit Judæis. Item appellat Ecclesiam civitatem Dei viventis, quia, non ab homine, sed a Deo vivo & vero condita est, gubernatur, conservatur. Demum Christi Ecclesiam vocat cœlestem Jerusalem, quia non solum homines viatores, sed etiam comprehensores cum sanctis Angelis complectitur, & quia cœlum est christia norum patria & hæreditas.

Obj. 6. Illud Symboli, *credo Sanctam Ecclesiam.* Sed si Ecclesia esset visibilii, non crederemus eam: ergo non est visibilis.

Resp. Nego min. Nam videmus & credimus. Videmus hanc hominum multitudinem, quæ est Sancta & vera Ecclesia, & hanc multitudinem esse Sanctam ac veram Christi Ecclesiam credimus Fide divina propter revelationem divinam credibiliter propositam per motiva credibilitatis. At oculis non videmus, nec ullo sensu percipimus eam hominum multitudinem esse veram Christi Ecclesiam. Præterea idem sub diversa ratione & sub diverso motivo potest credi & evidenter cognosci, sic Dei exi-

existentiam cognoscimus evidenter per creaturas, & credimus Fide divina propter ejus revelationem evidenter credibilem per motiva credibilitatis.

ARTICULUS V.

Utrum Ecclesia visibilis sit perpetua, seu possit desinere esse visibiiis ante finem mundi?

NOta. Donatistæ olim docuerunt totam Ecclesiam visibilem interiisse, & in solis quibusdam justis Donatistis scilicet remansisse in Africa. Lutherus vero & Calvinus docuerunt Ecclesiam visibilem post quingentos circiter annos defecisse usque ad sua tempora, & solam Ecclesiam invisibilem esse perpetuam. Neque id mirum videri debet. Nam si vera Dei Ecclesia perpetuo visibilis est, hoc ipso convincuntur, a vera Dei Ecclesia defecisse, ideoque jam non esse Fideles, sed Schismatici & Hæretici. Nulla enim Christiana Ecclesia preter Romanam, a qua reccesserunt & damnati sunt, assignari potest, quæ a tempore Apostolorum usque ad Lutheri & Calvini tempora visibilis perdurarit.

Dico. Vera Christi Ecclesia perpetuo visibilis est: ita ut a tempore Apostolorum semper visibilis fuerit & futura sit usque ad finem mundi. Sive Ecclesia visibilis, nempe sumpta secundum externam Fidei professionem, Sacramentorum administrationem & primorum Pastorū regimē est indefectibilis. Est de Fide.

Prob. 1. Ex Script. Isa. c. 61. *Fœdus perpetuum feriam eis... germen eorum in medio populorum: omnes qui viderint eos, cognoscent illos, quia isti sunt semen, cui benedixit Dominus.* In hoc capite loquitur Deus de Ecclesia a Christo instituenda, ut constat ex Luce. c. 4. ubi Christus initium huius capitis de adventu suo exponit, & aliunde satis per se patet; significaturque hanc Ecclesiam fore tum visibilem, ut ex his verbis liquet: *Omnes qui viderint eos, cognoscent illos*: tum perpetuā, ut patet ex illis: *Fœdus perpetuum feriam eis*, Item, Matth. c. 16. *Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam, & portæ inferi non prævalebunt adversus eam.* Ibi Christus loquitur de Ecclesia sua visibili; nam loquitur de Ecclesia, cujus caput visibile a se constitutum iri Petrum promittit; & testatur portas inferi numquam prævalituras esse adversus hanc suam Ecclesiam, ideoque hanc suam Ecclesiam nunquam defecturam esse: nam prævalerent, si Ecclesia aliquando deficeret.

Item, Matth. c. ult. *Docete... & ecce ego vobiscum sum omnibus diebus usq; ad consummationem seculi.* Ibi Christus alloquitur Apostolos, & in eorum persona eorum successores, cum Apostoli non essent permansuri & docturi in terris usq; ad finem mundi. Ergo alloquitur homines visibiles, Pastores legitimos suæ Ecclesiæ, qui habent oves visibiles quas docere, regere & pascere debent; qui proinde Ecclesiam docentem visibilem constituunt: & Ecclesiæ illi promittit specialem assistentiam usque ad finem mundi, ne erret in doctrina Fidei & morum. Ergo Ecclesia visibilis non est defectura in terris usque ad finem mundi.

Prob. 2. Ex Patribus. Pro omnibus sit S. August. qui, in Psal. 101. serm. 2. contra Donatistas sic ait: *Sed illa Ecclesia, quæ fuit omnium gentium, jam non est, periit. Hoc dicunt; qui in illa non sunt. O impudentem vocem! Illa non est, quia tu in illa non es? Vides ne ideo non sis: nam illa erit, etsi tu non sis. Hanc vocem abominabilem & detestabilem.. prævidit Spiritus Dei, & tanquam contra illos cum annunciaret unitatem: in conveniendo populos in unum & Regna, ut serviant Domino.* Quæ postrema verba Scripturæ clare significant Ecclesiam visibilem, nam Ecclesiæ invisibili convenire non possunt, & infra Ecclesiam sic loquentem inducit. *Quandiu ero in isto sæculo annuncia mihi, propter illos, qui dicunt, fuit, & jam non est... Quid est hoc; exiguitatem dierum meorum annuntia mihi? Et annuntiavit, nec vacua fuit vox ista. Quis annunciavit mihi nisi ipsa via? Quando annuntiavit? Ecce ego vobiscum sum usque in consummationem sæculi... Ergo usque in finem sæculi Ecclesia in omnibus gentibus, & ipsa est exiguitas dierum, quia exiguum est omne quod finitur; ut jam in æternitatem ab ista exiguitate transeatur.* Certe ibi S. Doctor loquitur de Ecclesia visibili, cui dictum est: *docete, & ecce vobiscum sum, &c.* De Ecclesia, quæ congregavit populos in unum: *audite* (inquit, ibidem) *quid dicat Ecclesia, Quæ Ecclesia? Quæ congregavit populos in unū &c.* Loquitur de Ecclesia, quam, Epistol. 106. contra Donatistas dicit esse *Ecclesiam in sole positam, hoc est, in manifestatione ab omnibus notam usque ad terminos terræ..* Adde S. Damascenum, l. 2. Parallelorum. c. 14. ubi ait: *nunquam senex est Ecclesia, sed sem-*

per

per viget everti non potest; labefactari & corrumpi nequit.

Prob. 3. Ratione multiplici. 1. Vera Christi Ecclesia nunquam potest perire seu desinere in terris. Sed vera Christi Ecclesia est visibilis, ut supra ostensum est. Ergo vera Christi Ecclesia, quæ est visibilis, nunquam potest perire in terris.

2. Omnes omnino homines omnium ætatum tenentur ingredi Ecclesiam & in ea perseverare si eam jam ingressi sunt, ut salutem consequantur. Ergo cum Deus velit salvare omnes homines omnium ætatum, non debuit permittere, ut non possent ingredi ejus Ecclesiam, & ut mandatum ejus fieret impossibile, & consequenter nunquam debet permittere, ut Ecclesia sit aliquando invisibilis; quia tunc homines non possent illam ingredi, aut velle in ea perseverare, cum non possent illam cognoscere.

3. Ecclesia visibilis nunquam potest a vera Fide deficere, ut sequenti articulo ostendetur. Ergo nunquam perire potest: nam perire non potest, nisi deficiendo a vera Fide.

4 Occulti illi homines, qui Ecclesiam constituunt, vel Fidem suam exterius profitentur, vel non. Si primum, ergo visibilem Ecclesiam constituunt. Si secundum, ergo non constituunt veram Ecclesiam: nam vera non potest esse Ecclesia Dei, in qua omnes sunt mali, & nemo salvatur. In illa autem multitudine hominum omnes sunt mali, & nemo salvatur, in qua nulli Fidem exterius confitentur, sed omnes, Fide intus retenta, infidelitatem exterius profitentur, juxta illud, Rom. c. 10. *corde enim creditur ad justitiam, ore autem confessio fit ad salutem.* Ergo vel Ecclesia est semper visibilis, vel nulla est; & repugnat vera Christi Ecclesia, quæ sit invisibilis.

5. Si Ecclesia visibilis aliquando defuit, seu desiit esse vera Christi Ecclesia, quia (ut volunt adversarii) a vera Fide recessit, desiit quoque esse Ecclesia invisibilis, constans ex justis & prædestinatis. Nam omnes omnino Christiani Fidem Romanæ Ecclesiæ semper exterius professi sunt, præter hæreticos, a quibus Lutherani & Calvinistæ in multis dissentiunt, quique proinde non habuerunt veram Fidem. Ergo si Ecclesia Romana a vera Fide recessit, omnes omnino qui Christiani vocantur, falsam Fidem exterius professi sunt. Ergo nullus fuit per multa sæcula justus, nec proinde prædestinatus; nam ille non est justus, qui vera Fide intus retenta, infidelitatem & mendacium perniciosum exterius profitetur. Et consequenter si Ecclesia visibilis aliquando a vera Fide recessit, per multa sæcula nulla extitit in terris vera Christi Ecclesia.

Obj. 1. S. Hilarius, libr. contra Auxentium, dicit Ecclesiam tunc temporis non fuisse in tectis & exteriora pompa quærendam, sed potius in carceribus & speluncis, quia tunc latebat Ecclesia.

Resp. Ibi loquitur de particulati Ecclesia Mediolanensi, in qua multi simplices venerabantur Auxentium ut Catholicum, qui tamen erat Arianus. Quare solum vult Hilarius, non esse credendum Auxentio, etsi Episcopus videretur, & in Templo concionaretur; & melius esse manere in carceribus & speluncis cum recta Fide, quam in Templo Dei cum hæreticis.

Porro licet quandoque Ecclesia multitudine scandalorum obscurari videatur, tamen semper satis per se splendet omnibus, qui veritatem sincere quærunt.

Obj. 2. S. Chrysost. Hom. 49. in Matth. docet aliquando nullum esse visibile signum, quo vera Ecclesia cognoscatur, sed tunc solas Scripturas consulendas esse.

Resp. Hæc verba excerpta sunt ex opere imperfecto, cujus auctor non est Chrysostomus, sed aliquis hæreticus. Vel opus illud ab hereticis corruptum fuit. Ita Bellarm.

ARTICULUS IV.

Utrum Ecclesia visibilis sit semper infallibilis in rebus Fidei.

DICO 1. Ecclesia visibilis sumpta pro universitate Fidelium numquam errare potest in rebus Fidei, id est, in rebus quas Deus revelavit esse credendas, vel faciendas, vel omittendas: ita ut quidquid fideles omnes tenent de Fide, sit necessario de Fide & revelatum a Deo. Est de Fide.

Prob. 1. Ex Scriptura. 1. Tim. c. 3. *ut scias quomodo oporteat te in domo Dei conversari, quæ est Ecclesia Dei vivi, columna & firmamentum veritatis:* Ibi Apostolus loquitur de Ecclesia visibili; nam loquitur de Ecclesia, in qua Timotheus conversari poterat: non poterat autem in ea conversari, nisi sciret quænam esset, nec sciret quænam esset, nisi esset visibilis & conspicua. Ergo ex Apostolo Ecclesia visibilis est

colum & firmamentum veritatis; & consequenter nullum potest falsum dogma pro vero, aut verum pro falso admittere. Et, Matth. c. 16. Christus de Ecclesia visibili ait: *portæ inferi non prævalebunt adversus eam*. Prævalerent autem, si unquam erraret in Fide.

Item ex Scriptura. Ecclesia gubernatur a Christo tanquam a capite & sponso suo, & Spiritu Sancto, juxta illud, Ephes. c. 1. *ipsum* (Christum) *dedit caput supra omnem Ecclesiam, quæ est corpus ipsius*. Et illud c. 2. *unum corpus, & unus spiritus*. Ergo Christus & Spiritus-Sanctus permittere non possunt, ut Ecclesia erret in fide; nam permittere non possunt ut Ecclesia Deum colat cultu falso, nec proinde falsa Fide, credendo aliquod falsum dogma: alioqui nec Christus officio capitis, nec Spiritus sanctus officio rectoris erga Ecclesiam fungeretur.

2. Ex Patribus, Hic sufficiat S. August. qui, l. 1. de Symb. c. 6. ait: *ipsa est Ecclesia sancta Ecclesia una, Ecclesia vera, Ecclesia Catholica, contra omnes hæreses pugnans: pugnare potest, expugnari non potest. Hæreses omnes de illa exierunt, tanquam sarmenta inutilia de vite præcisa: ipsa autem manet in radice sua, in vite sua, in charitate sua. Portæ inferorum non vincent eam*. De Ecclesia visibili loqui S. Doctorem, patet præsertim ex illis verbis: *hæreses omnes de illa exierunt*. Nam hæreses omnes non exeunt de Ecclesia invisibili, ut docent ipsimet hæretici. Item, lib. contra epistolam Fundamenti, c. 6. ait: *ego vero Evangelio non crederem, nisi me Ecclesiæ Catholicæ commoveret auctoritas*. Ergo credebat Ecclesiam visibilem & infallibilem in rebus Fidei: nam ibi loquitur de Ecclesia, cujus auctoritate commovebatur; nemo autem commoveri potest authoritate Ecclesiæ quam non videt. Hinc, ep. 118. sic ait: *si quid tota per orbem frequentat Ecclesia quin ita faciendum sit, disputare insolentissimæ insaniæ est*.

3. Ratione. Ex Scriptura & Symbolis Fide constat Ecclesiam esse sanctam. Ergo nihil nisi sanctum admittit & docet, hoc est, nihil nisi verum quoad doctrinam, & nihil nisi bonum quoad præcepta & concilia. Ergo Ecclesia nullum falsum dogma admittit. Quod est proprietas veræ Christi Ecclesiæ: nam ex omnibus omnino Sectis Philosophorum, & hæreticorum, infidelium, nulla est, quæ aliquod falsum dogma non teneat.

Præterea omnes homines ingredi debent Ecclesiam Christi, & habere cum ea unitatem Fidei. Ergo Ecclesia debet esse infallibilis: alioqui Fideles deberent sequi errores si Ecclesia eos doceret.

Dico 2. Ecclesia sumpta pro universitate etiam morali primorum Pastorum, nunquam errare potest in rebus ad Fidem & mores pertinentibus. Est de Fide.

Prob. 1. Ex Scriptura, Matth. c. ult. *docete omnes gentes ... docentes eos servare omnia quæcumque mandavi vobis; Et ecce ego vobiscum sum omnibus diebus usque ad cosummationem sæculi*. Christus his verbis alloquitur Apostolos & in eorum persona Episcopos, qui eis in Ecclesia visibili usq; ad finem mundi succcessuri sunt: nam Apostoli non erant permansuri in terris usque in finem mundi; & Episcopis seu corpori Episcoporum omnium temporum promittit specialem & continuam ac perpetuam assistentiam, ne quid falsum doceant.

Eamdem infallibilitatem in rebus Fidei promittit etiam Christus, Joann. c. 4. *alium Paraclitum dabit vobis, ut maneat vobiscum in æternum, Spiritum veritatis*. Et c. 16. *Spiritus veritatis docebit vos omnem veritatem*. Item, Ephes. c. 14. dicitur de Pastoribus Ecclesiæ, quod dati sint in ædificationem corporis Christi, ut non circumferamur omni vento doctrinæ in nequitia hominum in astutia ad circumventionem erroris. Hoc autem falsum esset, si corpus primorum Pastorum posset nos errorem docere.

2. Universa Ecclesia sumpta pro multitudine omnium Fidelium, Pastorum scilicet & ovium, errare non potest in rebus Fidei & morum, ut constat ex 1. assertione. Sed universa Ecclesia posset errare in rebus Fidei, si universitas moralis Pastorum posset errare. Nam oves tenentur sequi doctrinam primorum Pastorum, juxta illud Christi, Luc. 10. *qui vos audit, me audit; &c.* Item universa Ecclesia docet & decernit per primos Pastores seu Episcopos, neque docet vel decernit quidquam in rebus Fidei & morum nisi per Pastores. Neque hoc munus ullatenus pertinet ad oves. Ergo quod corpus primorum Pastorum docet & decernit, censetur esse doctrina totius Ecclesiæ. Et consequenter si corpus Pastorum erret docendo, vel decernendo, censebitur universa Ecclesia errare, & sic portæ inferi adversus Ecclesiam prævalebunt, quod repugnat absolutæ Christi promissioni.

Nec obstat, quod particularis Ecclesia non teneatur sequi Episcopum sum errantem.

tem. Nam ideo non tenetur sequi, quia omnes Ecclesiæ particulares tenentur adhærere corpori Pastorum suo capiti subjectorum, a quo deviat Episcopus ille particularis; & sic errante Episcopo suo particulari, non ideo ipsa errabit. At si Episcoporum universitas erraret & falsum doceret, necesse esset omnes fideles errare. Nam præter corpus Pastorum seu Episcoporum suo Capiti Romano Pontifici unitorum, non sunt alii Pastores, quos audire & sequi possint fideles.

3. Si corpus primorum Pastorum nempe Episcoporum errare potest in rebus Fidei & morum, universa Ecclesia posset errare in aliquo dogmate, vel scindi in duas partes, ideoque dissolvi. Falsum conseq. Ergo. Minor constat; nam universalis Ecclesia non potest errare in Fide: neque etiam potest in duas partes scindi, nam vera Christi Ecclesia est collectio Pastorum & ovium inter se per ejusdem Christianæ Fidei professionem cōjunctorum. *Prob. sequela mai.* Si corpus Episcoporum errare potest in Fide, possibilis est suppositio, in quære ipsa erret in aliquo articulo dogmate: in hac autem suppositione universitas ovium vel sequetur corpus Episcoporum, ei consentiendo, & tunc errabit, cum illo in aliquo articulo Fidei, sicque universa Ecclesia errabit in Fide; vel non sequetur, ei dissentiendo, & tunc universa Ecclesia scindetur in duas partes, sicque jam nulla erit Ecclesia, quæ constat ex Pastoribus & ovibus per ejusdem Fidei professionem conjunctis.

Porro nomine morum, circa quos Ecclesia errare non potest, comprehenditur etiam disciplina generalis. Unde Facultas Parisiensis, anno 1644. declaravit, *esse hæreticum damnare disciplinam & consuetudinem ab omnibus Ecclesiis receptam, tanquam, abusivam, & institutioni Christi, atque Evangelicæ doctrinæ contrariam.*

Solvuntur objectiones.

Obj. 1 Tota Ecclesia initio mundi consistebat in Adamo & Eva. Sed uterque Fidem amisit. Ergo tota Ecclesia amisit, ideoque amitttere potest Fidem. Ergo & errare in Fide.

Resp. 1. Si primos parentes peccasse est Ecclesiam defecisse, tunc non solum visibilis, sed etiam invisibilis Ecclesia defecit: quod est contra advesarios.

Resp. 2. Nego majorem, quæ supponit falsum: nam tunc nondum erat Ecclesia: duo quippe homines non sunt Ecclesia, sed solum initium Ecclesiæ. Porro Adam cum postea fuit caput & rector Ecclesiæ Dei, tunc nunquam mali docuit.

Obj. 2. Synagoga Judæorum defecit a Fide, 1. Tempore Mosis, quando Aaron cum toto populo adoravit vitulum,& totus populus clamavit, Exod. c. 32. *hi sunt Dii tui, Israel.* 2. Tempore Eliæ, quando Elias solus permansit Fidelis, ut ipse testatur, l. 2. Regum, cap. 19. *derelictus sum ego solus.* 3. Tempore Isaiæ juxta illud, Isai. c. 1. *cognovit bos possessorem suum ... Israel autem me non cognovit.* Item tempore Jeremiæ, ex Jerem. c. 2. Ergo etiam Christi Ecclesia visibilis deficere potest.

Resp. 1. Nego conseq. Nam magnum est discrimen inter Synagogam Judæorum, & visibilem Ecclesiam Christi. Nam Synagoga Judæorum non erat Ecclesia universalis, sed tantum illius pars: unde ea errante & deficiente, non idcirco universa Ecclesia errasset & defecisset. At visibilis Ecclesia Christi est Ecclesia universalis, proindeque ea errante & deficiente erraret & deficeret universa Dei Ecclesia, & consequenter jam nulla esset Dei Ecclesia in terris, quod promissionibus divinis repugnat. Præterea visibilis Ecclesia Christi expressas habet de sua infallibilitate & indefectibilitate promissiones; quas nunquam habuit Synagoga; nusquam enim de Synagoga dictum est: *est columna & firmamentum veritatis: portæ inferi non prævalebunt adversus eam: ecce ego vobiscum sum omnibus diebus usque ad consummationem sæculi.*

Resp. 2. Nego anteced. Nam 1. Cum Aaron & populus Israeliticus in cultu vituli aurei peccavit, tunc neque caput, neque totum corpus Synagogæ defecit a Fide. Nam caput erat solus Moses: Aaron enim nondum ad summum Pontificatum evectus erat: neque Levitæ defecerunt, ut patet ex Exodi cap. 32. ubi Moses ait: *si quis est Domini, jungatur mihi: congregatique sunt ad eum omnes filii Levi.* 2. Elias non loquitur de toto populo Iraelitarum, sed solum de illa parte, quæ subjecta erat Regi Samariæ, & dicebatur Israel, eo quod decem Tribus complecteretur: non vero etiam de illa parte constante ex duabus Tribubus Juda & Benjamin, quæ Regi Jerusalem parebant, & vocabantur Juda & quibus se adiunxit Tribus Levitarum. Nam Eliæ tempore regnarunt in Hierusalem Asa, & post eum Josa-

Josaphat ambo religiosi Principes, sub quibus veram religionem stetisse certum est.

3. Id quod dicunt Isaias & Jeremias sumi debet moraliter, nempe pro magno numero, non pro toto populo. Nam, (ut notat S. Augustinus) Prophetæ interdum universum populum reprehendunt, quasi nemo sit bonus, cum tamen multi sint boni, & interdum consolantur omnes quasi omnes sint boni, cum tamen multi sint mali: quod etiam concionatores faciunt.

Porro hæc verba, lib. 2. Paralip. cap. 15. *transibunt autem multi dies in Israel absque Deo vero, absque Sacerdote & Doctore, & absque lege:* intelligi debent vel de regno Israel, non de regno Juda: vel de tempore post Messiæ adventum.

Dices, Tota Synagoga defecit a Fide in Passione Christi, judicando illum esse reum mortis, & clamando, *crucifige*.

Resp. Nego. Nam non omnes Judæi consenserunt Sacerdotibus & Senioribus populi, qui Christum condemnarunt; nec omnes, sed solum aliqui clamaverunt, *crucifige*. Multi enim extra urbem Hierusalem in tota Judæa, & per totum terrarum orbem erant Judæi plurimi dispersi, qui ignorabant mortem Christi: proindeque in vera Fide & Religione permanebant. Imo multi intra Hjerusalem Sacerdotum & Magistratuum factum non approbabant.

Dices. Saltem Synagoga defecit tota post plenam Euangelii promulgationem. Ergo idem contingere potest toti Ecclesiæ.

Resp. Tota quidem Synagoga defecit, non quia tota recessit a Fide quam antea profitebatur; sed quia cum omnibus suis sacrificiis & cæremoniis repudiata est ut ancilla, & in ejus locum successit Ecclesia Christiana ut sponsa nunquam dimittenda, juxta illud Oseæ, c. 2. *sponsabo te mihi in sempiternum*. Et illud, Isai. c. 61. *fœdus perpetuum feriam eis*. Et illud Christi; *ecce vobiscum sum omnibus diebus, &c.* Præterea multi Judæi etiam ex Sacerdotibus Christi Fidem amplexi sunt.

Obj. 3. In Passione Christi Summus Sacerdos & Sacerdotes omnes cum Senioribus populi defecerunt a Fide; eodem tempore Apostoli Fidem amiserunt. Ergo omnes Pastores Ecclesiæ tunc defecerunt a Fide. Ergo.

Resp. ad 1. In lege Mosaica Summus Sacerdos & alii Sacerdotes non habuerunt privilegium infallibilitatis circa Fidem nisi usque ad Christi prædicationem: nam præsente docente Christo, illorum errores parum obesse poterant veritatem sincere quærentibus. At in lege gratiæ corpus primorum Pastorum accepit privilegium nunquam errandi in docendo, juxta illud Christi, Matth. c. ult. *docete .. & ecce ego vobiscum sum omnibus diebus usque ad consummationem sæculi.*

Resp. ad 2. Tempore Passionis Christi Apostoli non erant Episcopi re, sed tantum designatione; sive nondum erant Episcopi creati, sed solum designati proindeque tunc non erant primi Pastores Ecclesiæ, sed tantum ejus patres ut sunt alii qui errare possunt; neque soli Apostoli constituebant universam Ecclesiam, sed solum erant pars illius exigua, unde etiamsi omnes a Fide defecissent nihilominus permansisset vera Ecclesia. Tunc quippe vigebant adhuc lex naturæ & lex scripta, & viguerunt usque ad diem Pentecostes, quo, peractis omnibus redemptionis nostræ Mysteriis, cœperunt Apostoli in urbe Hierusalem Fidem Christi & Baptismi necessitatem publice promulgare. Quare usque ad hanc diem universalis Ecclesia ex legis naturæ & legis Mosaicæ cultoribus institit: die vero Pentecostes constare cœpit ex solis legis Euangelicæ cultoribus, qui simul legis naturæ præcepta & Fidem veteris Testamenti conservabant. Deinde Apostoli tunc temporis nullum docuere errorem contra Fidem.

Denique probabile non est, Apostolos unquam Fidem amisisse. Nam Scriptura solum dicit, eos non habuisse Fidem Passionis & Resurrectionis futuræ Christi, quia nempe putabant Christum figurate loqui, quando de his mysteriis loquebatur. Unde non intelligebant verum sensum Christi verborum, ut patet ex his verbis, Luc. c. 18. *& ipsi nihil horum intellexerunt, & erat verbum istud absconditum ab eis, & non intelligebant quæ dicebantur* a Christo de Passione & Resurrectione sua, Et, ex Joan. cap. 20. *nondum enim sciebant Scripturam, quia oportebat eum a mortuis resurgere*. Igitur Apostoli nunquam Fidem amiserunt, quam antea habuerunt. Imo Petrum Fidem in corde retinuisse, etiam tum cum Christum ore negavit, constat ex his his Christi verbis, Luc. c. 22. *rogavi pro te, Petre, ut non deficiat Fides tua.*

Dices. S. Marc. c. ult. Christus *exprobravit incredulitatem eorum.*

Resp. Juxta Bellarminum hæc verba significant tantum Apostolos tardos fuisse ad cre-

credendum quod nondum crediderant, ita ut incredulitas illa sit traditas ad credendum, quod quidem aliquando peccatum fuit sed non proprie infidelitatis. Juxta Maldonatum vero hæc verba de solo Thoma intelligi debent, ut colligitur ex verbis subsequentibus: *quia iis qui viderant eum resurrexisse, non crediderunt*. Et Euangelista plurali numero pro singulari utitur per synecdochen satis usitatam in Scripturis.

Obj. 4. Tota Christi Ecclesia visibilis deficiet a Fide tempore anti-Christi, juxta illud Christi, Luc. 18. *Filius hominis veniens, putas inveniet Fidem in terra*. Et illud 2. Thessal. c. 2. *nisi venerit discessio primum, & revelatus fuerit homo peccati*. Ergo.

Resp. Nego anteced. Multi quidem tempore anti-Christi a vera Fide deficient, sed non omnes, ita ut semper remansuri sint satis mult ad constandam Ecclesiam visibilem.

Ad 1. *Resp.* Christus ibi solum significat paucos futuros fideles tempore anti Chisti, non tamen tam paucos, ut non faciant Ecclesiam. Vel Christus ibi loquitur, non de Fide simpliciter, sed de eximia quadam Fide, qualis in paucis reperitur, & in paucissimis reperietur tempore anti-Christi.

Ad 2. *Resp.* Discessionis nomine intelligitur defectio populorum a suis Principibus: & ab Imperio Romano. Vel si intelligitur defectio a Fide, illa defectio erit multorum quidem, sed non omnium, nec ita multorum, ut reliqui fideles non sufficiant ad constituendam Ecclesiam visibilem.

Porro hæc verba Daniel, cap. 9. *deficiet hostia, & sacrificium: & erit in Templo abominatio desolationis, & usque ad consummationem & fine perseverabit desolatio*, intelliguntur de cessatione sacrificii Judæorum, & desolatione Templi Hierosolymitani, ut satis patet ex contextu, & exponunt Chrysost. Hieron. Augustin. & alii Patres, qui merito præferendi sunt Hilario & Hyppolito locum illum contra sensum literalem explicantibus de tempore anti Christi,

Obj. 5. S. Chrysostomum Hom. 46. in Matth. ubi dicit interdum nullum esse visibile signum, quo vera Ecclesia cognoscatur.

Resp. Homiliæ illæ in Matthæum ex opere imperfecto desumptæ, ab aliquo hæretico scriptæ, aut depravatæ sunt: nam v. gr. Homil. 48. *Omousiani* vocantur hæretici.

Obj. 6. S. Basilium, epist. 69. & 70. & S. Gregorium Nazianz. orat. 22.

Resp. Basilius ibi loquitur tantum contra Episcopos Arianos, Gregorius vero Nazianz. loquitur tantum de Episcopis Orientalibus decem Provinciarum, qui tamen in Arianam hæresim minime lapsi sunt.

Similiter S. Augustinus; epist. ad Vincentium loquitur de decem Provinciis Asiæ, & dicit firmissimos ac constantes viros in defendenda Fide paucos fuisse comparatione aliorum Catholicorum, qui non ita splendide ac publice Nicænam Fidem prædicabant,

Obj. 7. S. Bernardum, serm. 33. in Canticam.

Resp. Ibi reprehendit mores, non doctrinam Episcoporum. Potest autem major numerus Episcoporum male vivere, non tamen male docere propter absolutam Christi promissionem dandi semper corpori Pastorum speciale auxilium ad bene docendum fideles.

Obj. 9. Conc. Basileense generale deposuit Eugenium quartum tanquam hæreticum, qui tamen soluto Concilio in sedem iterum irrepsit sine ulla canonica electione, & ab hoc nati sunt quotquot fuerunt postea Papæ, Cardinales & Episcopi. Ergo saltem ab eo tempore Ecclesia Romana non fuit vera Christi Ecclesia: ac proinde cum nulla alia fuerit visibilis, saltem ab eo tempore desiit vera Ecclesia visibilis. Ita Calvinus, in præfat. Instit.

Resp. Eugenii IV. depositio a Concilio Basileensi facta, illegitima & nulla certo fuit, Nam Conc. Basileense, cum Eugenium deposuit, non fuit Concilium generale, sed ad summum particulare. Quia tunc nullus aderat Legatus summi Pontificis, cum Eugenius esset unicus ac legitimus Pontifex, & ut talis ab universa Ecclesia receptus; & aderant solum septem Episcopi, quorum unus erat Cardinalis Ludovicus Arelatensis Archiepiscopus, cum plerique Episcopi Basilea discessissent. Legitimum autem summum Pontificem ab universa Ecclesia receptum deponi non potuisse a Synodo particulari, constat apud omnes. Præterea Basileensem Synodum non fuisse nec potuisse esse generale Concilium, tum, cum Eugenium deposuit, vel ex eo constat, quod eodem tempore celebrabatur Florentiæ Concilium, cui præsidebat ipse summus Pontifex, & intererant ex Latinis Cardinales octo, Hierosolymitanus Patriarcha Latinus,

Gra-

Gradensis Patriarcha, Archiepiscopi sex cum aliis 50. saltem Episcopis: ex Græcis vero septemdecim Metropolitæ, quorum duo duarum Sedium Patriarchalium, nimirum Alexandriæ & Antiochenæ vices agebant, & Constantinopolitanus Patriarcha. Aderant etiam Imperator Græcorum, & Legatus Imperatoris Latinorum. Quod quidem Concilium ab universa Ecclesia ut legitimum & generale habitum & receptum est. Quomodo igitur Synodus Basileensis ex septem tantum Episcopis constans tunc posset esse Concilium generale; præsertim cum Eugenius de plurimorum Cardinalium consilio, antequam Basileenses ipsius depositionem molirentur, Basileensem Conventum dissolverit, Concilium Basilea Ferrariam transtulerit ob legitimas causas, inter quas erat Ecclesiæ Latinæ cum Græca unio procuranda. Quæ translatio approbata fuit a Concilio Ferrariensi, quod ob pestem Ferrariæ grassantem translatum est Florentiam, & ibi continuatum & absolutum, ideoque Florentinum appellatum.

His adde, quod Synodus Basileensis Lausannæ continuata, & Amadeus Sabaudiæ dux, quem Basileenses anti-Papam creaverant, se subjecere Nicolao V. Eugenii successori, cui alii Pontifices successerunt.

ARTICULUS VII.

Utrum Ecclesia sit infallibilis in decidenda Orthodoxia et Heterodoxia textuum dogmaticorum?

§. I.

Quædam præsupponenda.

I. Textus dogmaticis est ille, qui exprimit aliquod dogma, sive verum, sive falsum: seu qui exprimit aliquid revelationi divinæ consentaneum vel dissentaneum. Unde duplex est, nempe orthodoxus, & heterodoxus. Textus orthodoxus est ille, qui verum dogma exprimit, seu qui revelationi divinæ consentaneus est. Heterodoxus est ille, qui falsum dogma exprimit, seu qui revelationi divinæ dissentaneus est.

II. Inesse Ecclesiæ potestatem decidendi de orthodoxia, & heterodoxia textuum dogmaticorum; constat 1. Ex praxi ipsius Ecclesiæ, quæ sæpissime judicavit de ejusmodi textibus, alios scilicet approbando ut orthodoxos, alios damnando ut heterodoxos. 2. Quia hæc potestas maxime expedit, imo necessaria est bono Ecclesiæ. Nam alioqui a pravis vel indoctis hominibus & hæreticis libri orthodoxi tanquam heterodoxi traducerentur, heterodoxi vero tanquam orthodoxi spargerentur in vulgus cum certo periculo subversionis quamplurimorum; nec tantum malum impediri posset, sicque paulatim grassaretur lues per gregem, eumque inficeret. 3. Quia ad Pastores Ecclesiæ pertinet potestas indicandi ovibus pascua bona & mala, ut hæc fugiant, & illa sola frequentent. 4. Quia orthodoxia & heterodoxia textuum dogmaticorum est aliquid pertinens ad Fidem, cum sit aliquid divinæ revelationi consentaneum vel dissentaneum. Unde sequitur potestatem de utraque judicandi esse supremam in Ecclesia, cum Ecclesia in rebus ad Fidem & Religionem pertinentibus non habeat superiorem in terris.

III. Hæc suprema potestas decidendi orthodoxiam & heterodoxiam textuum dogmaticorum residet in corpore Pastorali: nam clarum est primos Ecclesiæ Pastores habere potestatem docendi Fideles, ideoque eos instruendi de Orthodoxia & Heterodoxia textuum dogmaticarum. Et vero hæc potestas non residet in multitudine Fidelium ovium; nam Fidelium ovium non est docere, sed doceri. Ergo residet in solis Pastoribus, quorum est docere in Ecclesia, quæ nil unquam definivit nisi per Episcopos, vel Summum Pontificem.

§. II.

Dico. Ecclesia est infallibilis in decidenda & declaranda orthodoxia & heterodoxia quorumlibet textuum dogmaticorum.

Prob. 1. Ex Scriptura. Matth. c. ult. *docete omnes gentes... Et ecce ego vobiscum sum omnibus diebus usque ad consummationem sæculi.* Quibus verbis secundum omnes Catholicos, & satis per se patet, Christus continuam ac specialem assistentiam corpori Pastorum promittit, ut semper recte doceat Fideles in rebus ad Fidem & mores pertinentibus: & consequenter corpus Pastorum non potest male docere Fideles in re ad Fidem spectante. Sed si corpus Pastorum non esset infallibile in decidenda orthodoxia & heterodoxia textuum dogmaticorum, posset male docere populum; & eum in errorem inducere. Ergo Ecclesia docens seu corpus Pastorum est infallibile in decidenda orthodoxia, &c. Minor patet: nam corpus Pastorum male judicando de tex-

de textu dogmatico, male doceret. Nam textum revelationi divinæ consentaneum proponeret ut repugnantem ipsi Revelationi, vel e contra textum Revelationi repugnantem proponeret ut ei consentaneum: & sic quantum in se esset, Fideles in errorem induceret; Fideles enim Pastorum definitioni adhærentes, vel verum dogma repudiarent, vel falsum amplecterentur: nam Fideles rejiciendo textum, rejiciunt sensum per eum expressum, & approbando textum ejus sensum approbant.

Paulo aliter Ecclesia docet Fideles tradendo vel approbando textus ut orthodoxos, rejiciendo, seu damnando textus ut Heterodoxos. Ergo non bene docet, nisi tradendo aut approbando textus orthodoxos qui revera sunt orthodoxi, & rejiciendo vel damnando textus heterodoxos qui re vera sunt heterodoxi. Ergo si Ecclesia est infallibilis bene docendo, est quoque infallibilis in tradendis vel approbandis textibus ut orthodoxis, & in rejiciendis ac damnandis textibus ut heterodoxis.

Joan. c. 14. *Alium Paraclitum dabit vobis, ut maneat vobiscum in æternum Spiritũ veritatis.* Et, c. 16. *Spiritus veritatis docebit vos omnem veritatem*: Quæ Christi verba significant specialẽ Sancti Spiritus assistentiam semper Corpori Pastorum affuturam ad cognoscendam infallibiliter omnem veritatem ad Fidem & Religionem spectantem. Orthodoxia autem & Hetherodoxia textuum dogmaticorum est aliquid ad Fidem spectans, cum textus dogmaticus exprimat veritatem Fidei consentaneã, vel falsitatem Fidei repugnantẽ.

Item 2. Tim. c. 1. ***Formam habe sanorum verborum***. Et, 1. Tim. c. 6. *O Timothæe, depositum custodi, devitans profanas vocum novitates*. Quæ Apostoli verba significant duo requiri, ut Pastores bene doceant alios, nimirum ut teneant formam sanorum verborum, & profanas vocum novitates vitent. Atqui tenere formam sanorum verborum est adhibere textus orthodoxos, & profanas vocum novitates vitare est textus heterodoxos rejicere. Ergo ex Apostolo ut Pastores bene doceant, necesse est, ut & textus orthodoxos adhibeant, & heterodoxos rejiciant. Ergo ut corpus Pastorum sit infallibile in docendo, necesse est, ut sit infallibile in adhibendis textibus orthodoxis; & reijciendis heterodoxiis. Atqui corpus Pastorum est infallibile in bene docendo, ut Fide constat. Ergo est etiam infallibile in adhibendis textibus orthodoxis, & rejiciendis Heterodoxis: & consequenter est infallibile in cognoscenda & declaranda orthodoxia & heterodoxia textuum dogmaticorum

Prob. 2. Ex Symbolis Fidei, quæ Ecclesia approbat, vel damnat. Ecclesia infallibilis est in declaranda Orthodoxia & Heterodoxia Symbolorum Fidei. Atqui Symbola Fidei sunt textus dogmatici, & quidem satis prolixi, ut per se patet. Ergo Ecclesia infallibilis est in declaranda orthodoxia & heterodoxia textuum dogmaticorum, saltem aliquorum; & quidem longorum. Ergo & omnium: nam non est potior ratio pro aliquibus quam pro omnibus, sed eadem est ratio pro omnibus.

Prob. maj. Si Ecclesia errare potest in declaranda orthodoxia & heterodoxia Symboli Fidei, fieri potest, ut approbet Symbolum hæreticum, illudque Fidelibus ut regulam Fidei credendam proponat, & contra damnet Catholicum Symbolum, illudque Fidelibus proponat rejiciendum: unde necessario sequitur Fidelium subversio. Item Fideles non possent nec deberent Symbolo ab Ecclesia proposito ut Catholico adhærere firmissime tanquam regulæ Fidei: sed ad summum tenerentur ad obsequiosum silentium circa illud. Nam Fideles non haberent, nec habere possent summam certitudinem de orthodoxia talis Symboli, si Ecclesia circa illam esset fallibilis. Idem dic de Canonibus Conciliorum Generalium.

Prob. 3. Ex Conciliis Generalibus. Ac 1. quidem ex Concilio Ephesino. Nam in hoc Concilio, sess. 1. lecto Symbolo Nicæno, lecta est epistola S. Cyrilli ad Nestorium longa; & hanc epistolam Episcopi omnes Symbolo Nicæno quoad omnia consentire, seque illi consentire declarant. Deinde lecta est epistola Nestorii ad Cyrillum satis longa; & postquam multi epistolam hãc singillatim Symbolo nullatenus consonam, & ab orthodoxa Fide alienam declararunt, omnes simul exclamant: *Omnes Nestorii Epistolam & dogma anathematizamus. Omnes hæreticũ Nestorium anathematizamus. Totus terrarum orbis impiam Religionem anathematizat, &c.* Postea leguntur septemdecim variorum Patrum testimonia pleraque longa, & post illa leguntur quoque plurimi textus Nestorii; denique Nestorii doctrina sic cum Patrum doctrina collata, depositionis sententia a Concilio contra Nestorium pronuntiatur.

Ex quo sic argumentor: Concilium Generale Fidei controversiam dirimit, præcise declarando textum epistolę Cyrilli orthodoxum, textum vero Nestorii heterodoxum esse. Ergo tanta infallibilitate declarat orthodoxiam textus Cyrilli & heterodoxiam textus Nestorii, quanta infallibilitate dirimit controversiam Fidei. Ergo si infallibiliter controversiam fidei dirimit, infallibiliter etiam declarat orthodoxiam textus Cyrilli & heterodoxiam textus Nestorii. Ergo Concilium Generale est infallibile in declaranda orthodoxia & heterodoxia textuum dogmaticorum.

Item Concilium Generale, ut Fidei controversiam dirimat, textus dogmaticos Cyrilli & Nestorii confert cum Symbolo Niceno & in hac collatione fundat decisionem controversiæ; ut patet. Ergo sicut Concilium illud Generale est infallibile in decidenda Fidei controversia, debet quoque esse infallibile in conferendis textibus dogmaticis Cyrilli & Nestorii cum Symbolo Nicæno, & consequenter est infallibile in interpretatione illorum textuum, & in judicanda eorum conformitate vel difformitate cum regula fidei.

Idem peti potest argumentum ex Concilio Chalcedonensi. Sed hic sufficiat addere Concilium quintum Generale Constantinopoli coactum. Hoc Concilium ab universa Ecclesia receptum ut œcumenicum, tres textus valde longos, qui tria capitula vocantur, ut hæreticos damnavit, nimirum scripta Theodori Mopsuesteni Episcopi, scripta Theodoreti contra anathematismos S. Cyrilli, ac Synodum Ephesinam, & epist. Ibæ Edesseni Episcopi ad Marim Persam. Hæc, inquam, scripta ut hæretica damnavit, & eorum defensores anathematizavit. Damnavit autem nixum promissionibus a Christo Ecclesiæ factis per hæc verba: *portæ inferi non prævalebunt adversus eam*: & per illa, Osee c. 2. *sponsabo te mihi in Fide*. Nam Concilium immediate ante Canones, quibus & hæreses a prioribus Conciliis damnatæ, & tria capitula damnantur, sic loquitur: *in memoria tenentes promissiones de sancta Ecclesiæ factas, & qui dixit, quod portæ inferi non prævalebunt adversus eam, id est, hæreticorum mortiferæ linguæ: recordantes autem & quæ per Oseam de ea prophetata sunt, in quibus dicit: & sponsabo te mihi in Fide, & cognosces dominum ...ne autem mandatum habentes per doctrinam rectam exhortari populum... necessarium esse putavimus capitulis comprehendere & prædicationem veritatis, & hæreticorum nec non eorum impietatis condemnationem*. Deinde Canones statuit, in quorum tribus damnat textus dogmaticos, & eorum defensores anathematizat; nam sic ait, cap. 12. *si quis igitur defendit prædictũ impium Theodorum* (Mopsuestenum) *& impia ejus conscripta... & non anathematizat eum & impia ejus conscripta, & omnes qui suscipiunt vel defendunt eum, & dicunt orthodoxe eum exposuisse, vel scribunt pro eo, vel impiis ejus conscriptis... talis anathema sit*. Can. 13. *si quis defendit impia Theodoreti conscripta, quæ contra rectam Fidem, & sanct. Cyrillum & duodecim ejus capitula exposuit, & omnia quæ conscripsit pro Theodoro, &c. Talis anathema sit*. Can. 14. *si quis defendit epistolam, quam dicitur Ibas ad Marim Persam hæreticũ scripsisse.. si quis igitur memoratam impiam epistolam defendit, & non anathematizat, eam, & defensores ejus, & eos qui dicunt eam rectam esse, vel partem ejus... talis anathema sit*.

Itaque Concilium generale profitetur infallibile in damnandis textibus longis ut heterodoxis, ut patet ex his verbis: *in memoria tenentes promissiones de sancta Ecclesia factas, &c.* Nam idem est, ac si diceret, probe scientes infallibilitatem Ecclesiæ promissam esse non solum circa dogmata, sed etiam circa textus dogmaticos, & præceptum habentes docendi Fideles doctrinam rectam, necessarium esse putavimus aliquot capitulis & dogma Fidei exponere, & textus Fidei repugnantes damnare. Igitur Concilium generale judicavit per hæc verba Christi (*& portæ inferi non prævalebunt adversus eam*) promissam esse infallibilitatem tum circa dogmata Fidei, tum circa textus dogmaticos.

Item Concilium generale confidens promissionibus a Christo factis de infallibilitate, damnat textus dogmaticos. Ergo Concilium persuasum fuit se habere infallibilitatem in damnandis textibus dogmaticis etiam longis. Ergo revera illam habet. Denique Concilium hoc generale se gessit ut infallibile in decidendis factis dogmaticis; ergo tale est; alioqui erraret circa jus ipsum, cum ejus infallibilitas ad dogma spectet.

Dices. Concilium illud Constantinopolitanum II. constabat ex solis Episcopis Orientalibus, nec ei præsidere voluit Vigilius Papa tunc Constantinopoli degens. Ergo non fuit Concilium generale.

Resp.

Resp. Hoc Concilium habet auctoritatem Concilii generalis, & re vera tale est. Nam quamvis ex solis Episcopis Orientalibus constaret, & Vigilius Papa ei enixe ab illis Episcopis rogatus præsidere noluerit, tamen ipse Vigilius Concilii celebrationi consensit, & suam voluntatem ac assensum pollicitus est rebus omnibus, quæ sacro approbante Concilio legitime definita forent, illudque confirmavit. Et post ejus confirmationem ab universa Ecclesia ut œcumenicum Concilium habitum ac receptum est.

Dices Vigilius nunquam confirmavit quintæ Synodi sententiam adversus tria capitula.

Resp. Neg. Nam hanc confirmasse testantur Evagrius, l. 4. Hist. c. 34. & Photius, l. de septem Synodis. Et patet ex Vigilii epistola decretali ad Eutychium pro confirmatione quintæ Synodi œcumenicæ, quam Labbeus ex manuscripto Codice Bibliothecæ Regiæ depromptam tomo 5. Conciliorum inseruit.

Dices. Multi Episcopi hanc Synodum ut œcumenicam rejecerunt. Ergo talis non est.

Resp. Nego consequ. Nam illi Episcopi qui ex ignorantia facti illam Synodum rejecerunt schismatici habiti sunt. Hoc autem Concilium, esse ab Ecclesia ut œcumenicum receptum, & habere auctoritatem Concilii generalis, constat. 1. Ex consensu omnium Theologorum Catholicorum. 2. Ex Summis Pontificibus, qui post Vigilium Ecclesiam rexerunt præsertim ex S. Gregorio magno, qui lib. 1. epist. 24. profitetur se quintum Concilium eadem veneratione recipere, qua quatuor priora Concilia recipiebat. 3. Ex aliis Conciliis generalibus, nempe sexto, septimo, & reliquis. Sextum Concilium generale, actione 18. in professione Fidei profitetur se adhærere *sanctis & universalibus quinque Synodis* inter quas hoc Concilium numerat, sic enim ait: *hoc sanctum nostrum universale Conciliũ... Sanctis & universalibus quinque Synodis pie in omnibus consentit.* Deinde postquam quatuor priores Synodos generales recensuit, sic prosequitur: *super has & ultimæ harum quintæ sanctæ Synodo, quæ hic congregata est adversus Theodorum Mopsuestenum, Origenem, Didimum, & Evagrium, & scripta Thodoriti adversũ duodecim capitula laudabilis Cyrilli, & epistolam, quæ dicitur Ibæ ad Marim Persam scriptam.* Ex formula professionis Fidei a Romano Pontifice mox eligendo facienda, quæ a Concilio Constantiensi edita est, sess. 39. ubi sic dicitur: *corde & ore profiteor, me firmiter credere, & tenere sanctam Fidem Catholicam, secundum Traditiones Apostolorum, generaliũ Conciliorum, & aliorum sanctorum Patrum, maxime autem sanctorum octo Conciliorũ universalium, videlicet primi Nicæni, secundi Constantinopolitani, tertii Ephesini, quarti Chalcedonensis, quinti, & sexti Constantinopolitanorum, septimi item Nicæni, &c.*

Prob. 3. Ecclesia infallibilis est in verificandis & declarandis Traditionibus Apostolicis per Symbola, Canones Conciliorum generalium, Decreta Summorum Pontificum, & Scripta Patrum, ut constat apud omnes Catholicos: alioqui enim Ecclesia non posset multas Fidei controversias infallibiliter dirimere. Nam multæ Fidei controversiæ, præsertim circa verum sensum Scripturæ non possunt nisi per Traditionum Apostolicarum verificationem & declarationem dirimi. Ergo Ecclesia est infallibilis in interpretando sensu Symbolorum, Canonum, Decretorum, & Scriptorum Patrum, ut per se patet, alioqui quomodo posset infallibiliter per ista omnia verificare Traditiones Apostolicas? Atqui Symbola, Canones, Decreta Summorum Pontificum, & Scripta Patrum sunt textus dogmatici, & quidem prolixi. Ergo Ecclesia est infallibilis in interpretando sensu textuum dogmaticorum, etiam prolixorum.

Confirm. Quia Ecclesia damnavit quinque famosas Jansenii Ypresis Episcopi propositiones in sensu libri ejusdem Jansenii, & jubet Clericos in Gallia ad gradus Theologicos & ad Beneficia promovendos, jurare se illas in sensu libri Jansenii sincero animo damnare; & declaravit huic precepto Ecclesiæ, & damnationi factæ non satisfieri per obsequiosum silentiũ, sed requiri submissionem judicii internam de hæreticitate textuum dogmaticorum a se judicata; ut constat ex Bullis Alexandri VII. & Clementis XI. ab Ecclesia receptis. Quod sane ostendit Ecclesiæ persuasum esse de sua circa textus dogmaticos infallibilitate.

Præterea Clerus Gallicanus, in epist. ad Sum. Pontificem anno 1656. scripta, testatur Ecclesiam declarasse hæreticitatem libri Jansenii eadem infallibilitate, qua judicat de dogmatibus Fidei, ideoque summa.

Confirmatur denique ex communi Traditionis sensu circa hanc infallibilitatem Ecclesiæ, quam quidem invicte demonstrat Illustriss. & Doctiss. de Fenelon Camerac. Archiepisc. in 3. parte instructionis Pasto-

rali

ralis, ubi longam seriem authorum Ecclesiasticorum per singulas ætates attestantium prædictæ infallibilitati exhibet.

§. III.

Solvuntur objectiones petitæ ab auctoritate.

Obj. 1. Concil. Antiochenum proscripsit vocem *omousios*, id est, consubstantialis: & tamen hanc postea approbavit Conc. Nicænum I. Ergo Ecclesia erravit circa sensum hujus vocis. Ergo, &c.

Resp. Nego conseq. Quia 1. Conc. Antiochenum non fuit generale, sed particulare Concilium: quod quidem ab universa Ecclesia approbatum fuit, sed quoad damnationem errorum Pauli Samosateni. 2. Conc. Antiochenum non reprobavit vocem illam in se & absolute sumptam, seu sumptam secundum sensum proprium & receptum in Ecclesia, secundum quem solum approbata fuit a Concilio Nicæno, sed duntaxat secundum sensum pravum & ab Ecclesiastico sensu alienum ei a Paulo Samosateno adscriptum. Vide dicta in Tract. de Trinitate, art. 3. c. 1.

Obj. 2. Conc. Sardicense, & Julius I. errarunt circa sensum litteralem libri Marcelli Ancyrani, & ejusdem professionis Fidei. Nam hunc apud se erroris accusatum absolverunt ex errore, ut constat tum ex S. Basilio, qui epist. 52. ad S. Athanasium conqueritur Marcellum ad Ecclesiæ communionem admissum fuisse ex veritatis ignoratione: tum ex S. Athanasio, qui aliquando post Marcellum a sua communione separavit. Ergo.

Resp. Nego conseq. Nam Fidei professio, Julio a Marcello oblata, secundum quam judicatus fuit, erat orthodoxa in sensu ob vio & litterali, ut testantur S. Athanasius & Epiphanius: ejus vero liber ad Concilium Sardicense ab Eusebianis delatus, teste Hilario erat purus: & Concilium Sardicense in sua ad omnes Episcopos epistola declarat errores, quibus Marcellus accusatus fuerat, propositos esse in ejus libro per modum quæstionum, non ut proprias ejus sententias, quas tueretur. Qui quidem liber non fuit positive secundum se approbatus, sed solum non fuit damnatus.

Inst. S. Basilius epist. 52. ad S. Athan. Conqueritur Marcellum ad Ecclesiæ communionem admissum fuisse ex veritatis ignoratione.

Resp. S. Basilius intelligit ignorantiam circa sensum personalem, non litteralem. Nempe putavit Basilius, quod si Concilium studiosius Marcellum interrogasset, & ejus mentem diligentius expendisset, fortasse ex ejus responsis deprehendisset venenum, quod in pectore fovebat & postea prodidit. Vel etiam loquitur Basilius de alio libro Marcelli. Athanasius vero Marcellum postea a sua communione semovit, quia Marcellus postquam absolutus est doctrinam suam adulteravit, & quæ per modum quæstionum proposuerat, cœpit tamquam proprias sententias tueri. Unde sequitur Concilium Sardicense deceptum fuisse quoad sensum Marcelli personalem, non vero quoad litteralem & naturalem ejus libri sensum, de quo judicium non tulit.

Obj. 3. Concilium Ephesinum repudiavit vocem *Christotocos*, id est, Christi genitrix, quam prædicabat Nestorius, & tamen est Catholica.

Resp. Concilium hanc vocem non repudiavit absolute & in sensu in Ecclesia usitato, sed sumptam in sensu exclusivo, ut usurpabat Nestorius, nempe ita ut excludatur vox *Theotocos*, seu Dei genitrix. Sicut Ecclesia vocem, *Omiousios*, id est, similis substantiæ, rejiciebat in sensu exclusivo, in quo eam sumebant Ariani, quamvis eam admitteret secundum se & in sensu non exclusivo.

Obj. 4. Hormisdas Papa damnavit hanc propositionem: *unus ex Trinitate passus est*: quam orthodoxam esse contendebant quidam Scythiæ Monachi, volebantque ab eo approbari.

Resp. Neg. Nam Hormisdas numquam damnavit absolute hanc propositionem; sed noluit eam positive approbare, quia erat nova, nec in Ecclesia usitata, & poterat ab hæreticis in pravum sensum detorqueri. Præterea etiamsi eam damnasset, non eam damnasset absolute & in se sumptam, sed sumptam tantum secundum sensum pravum ei ab hæreticis affictum.

Obj. 5. Concil. Chalcedonense epistolam Ibæ ad Marim Persam approbavit ut Catholicam, & tamen postea a Concilio quinto damnata est ut hæretica. Ergo alterutrum Concilium erravit circa heterodoxiam illius epistolæ. Ergo Ecclesia non est infallibilis in decidenda orthodoxia vel heterodoxia textuum dogmaticorum. *Nego* 1. *partem antecedentis*. *Probabis*. Actione 10. dicitur: *Paschasinus & Lucentius Reverendissimi Episcopi; & Bonifacius Presbyter, tenentes locum sedis Apostolicæ, per Paschasinum dixe-*

dixerunt; relectis chartis agnovimus ex sententia Reverendissimorum Episcoporum, Ibam Reverendissimum innoxium approbari. Relecta enim ejus epistola, agnovimus eum esse orthodoxum; & ob hoc decernimus & honorem Episcopatus, & Ecclesiam, &c... Anatholius Constantinopolitanus dixit: Episcoporum, qui causam judicaverunt, fides, & lectio omniũ horum quæ sunt subsecuta demonstrant innoxium Ibam Reverendissimũ ab accusationibus quæ illatæ sunt in eum, &c. ... Maximus Rever. Episcopus Antioch. dixit: ex iis, quæ modo relecta sunt, manifestum est, quia ab omnibus ei illatis Rev. Ibas innocens est repertus; & ex relecto quoque rescripto epistolæ, quæ prolata est ab eo, qui adversarius ejus existit, orthodoxa ejus declarata est dictatio. Ergo Concil. Chalcedonense approbavit epistolam Ibæ ut orthodoxam.

Resp. Nego conseq. Quia ex ducentis & amplius Episcopis, qui Concilio Chalcedonensi aderant, soli Legati Romani ex propria mente, non ex instructione Summi Pontificis, & duo alii Episcopi epistolam Ibæ ad summum videntur approbare: cæteri vero in ferenda sententia sua, Ibam a se idcirco absolvi asserunt, quia epistolæ S. Leonis & definitioni Concilii consentiebat, & hæreticos anathematizabat, nulla ejus epistolæ mentione facta nisi a duobus, qui in hoc solum Ibam laudant, quod ea ipse improbat, quæ in hac epistola contra S. Cyrillum male scripserat. Nam Juvenalis Jerosolymorum Episcopus dixit: *qui convertuntur, hos divina Scriptura suscipi jubet. Quapropter & eos, quia ab hæreticis revertuntur, suscipimus. Unde equum esse censeo Reverendissimum Ibam impetrare clementiam, quia & senex est, ut habeat Episcopatus gradum, orthodoxus existens.* Eunomius vero Episcopus Nicomediæ dixit: *jam quidem ex iis quæ relecta sunt, innoxius approbatus est Reverendissimus Ibas, in quibus etiam dicendo male, culpare visus est beatissimum Cyrillum, in postremis recte confessus, illa in quibus culpaverat, refutavit. Unde & ego anathematizantem eum Nestorium & Eutichem, & impia eorum dogmata, & consentientem iis, quæ a sanctissimo Episcopo Leone scripta sunt, & huic universali Concilio, dignum esse Episcopatu decerno.* Legati autem Summi Pontificis, non ejus sententiam, sed solam suam propriam referentes, & aliqui pauci Episcopi non constituunt Concilium generale. *In Conciliis non unius aut alterius interlocutionem attendi debere, sed quæ ab omnibus vel a majori parte definiuntur,* ajunt Patres quinti Concilii, collat. 6.

Imo ne Legati quidem S. Leonis, & illi alii duo Episcopi Ibæ epistolam absolute & secundum se ipsam approbarunt, sed ad summum comparate ad ultimam partem epistolæ, in qua approbat pacem inter S. Cyrillum & Joannem Antiochenum initam, cujus causa ac fundamentum fuit veræ Fidei professio ab utroque approbata, & opposita hæresis damnata: item relate ad orthodoxam Ibæ confessionem, qua ipse Ibas post lectam suam Epistolam asseruit se post pacem Ecclesiarum Orientalium cum S. Cyrillo initam, habuisse S. Cyrillum orthodoxum, & qua epistolæ S. Leonis ac Conciliii Chalcedonensis definitioni consentiebat, ut ostendit Vigilius Papa, in suo constituto.

His adde, quod hæc actio 10. sicut & aliæ præter sex priores non fuerunt a S. Leone approbatæ & confirmatæ. Imo S. Leo noluit, ut ea, quæ post actionem sextam gesta sunt, auctoritatem haberent Concilii generalis.

Obj. 6. Vigilius Papa aliquando tria capitula defendit: imo ne damnarentur, constitutum edidit, quod postea retractavit.

Resp. Vigilius nunquam etiam in suo constituto tria capitula quoad scripta in se ipsis spectata defendit. Imo plura Theodori Mopsuesteni loca anathematizat, & quidquid in capitulis Nestorianæ hæresi favet, disertis verbis damnat. Tamen contendebat illa non esse damnanda una cum auctorum nomine, ne scilicet Concilii Chalcedonensis auctoritas lædi aliquibus videretur quod illa capitula expresse non damnarat, & quod absolverat Theodoretum & Ibam.

Jam vero cum tria illa capitula implicite a Conciliis Ephesino & Chalcedonensi damnata fuissent hoc ipso, quod Nestorianam hæresim damnarunt, ea explicite damnare vel non damnare pertinebat ad disciplinam quandam seu prudentem œconomiam. Unde postea Vigilius, ut Orientalium schisma averteret, tria capitula expresse damnavit, & Concilium quintum confirmavit, probe sciens Concilii Chalcedonensis auctoritatem hac damnatione minime lædi, modo personæ Theodoreti & Ibæ non damnarentur.

Nota. Tria capitula complectuntur scripta Theodori Mopsuesteni, scripta Theodoreti contra S. Cyrillum ac Synodum Ephesinam, & epi-

& epistolam Ibæ ad Marim Persam, atque etiam damnationem personæ Theodori Mopsuesteni, qui jam diu e vivis excesserat, cum fama pertinaciæ in suis hæresibus: non vero damnationem personarum Theodoreti & Ibæ. Porro antequam Vigilius quintum Concilium approbaret, non erat œcumenicum: nam constabat tantum ex Episcopis Orientalibus.

Obj. 7. Pelagius Papa I. In epist. ad Regem Galliæ asserit tria capitula esse extra Fidem.

Resp. Solum intelligit trium capitulorum damnationem non esse decisionem novi dogmatis circa Incarnationem, quod prius jam definitum non esset: vel quæstionem de expressa trium capitulorum damnatione facienda, necne pertinere solum ad prudentem œconomiam Ecclesiæ & ad disciplinam.

Obj. 8. Pelagius II. in epist. ad Istriæ Episcopos ait: *specialis Synodalium Conciliorum causa est Fides. Quidquid ergo præter Fidem agitur, Leone docente ostenditur, quia nihil obstat si ad judicium revocetur*. Quare ibidem loquens de epistola Ibæ subjicit: *libenter tamen unusquisque eam reprehenderet, etiamsi Episcopi in eodem Concilio residentes suis illam subscriptionibus approbassent*.

Resp. Ibi per Fidem intelligit id omne quod ad Fidem pertinet, & cum dogmate vero vel falso connexum est, quales sunt textus dogmatici. Dicit autem cætera præter Fidem ad judicium revocari posse, quia ibidem asserit & supponit cætera omnia, quæ post actionem sextam in Concilio Chalcedonensi gesta sunt, non fuisse recepta & confirmata a S. Leone, [illegible] ab expresse rejecta esse ut auctoritatem Concilii generalis habentia. Jam vero ideo ibidem addit unicuique licere reprehendere epistolam Ibæ, etiamsi ab Episcopis Concilii Chalcedonensis approbata fuisset, quia S. Leo id permittebat, qui omnia, quæ post actionem sextam gesta erant, non approbarat, & novo judico subjiciebat; sic enim immediate post verba ultima objecta prosequitur: *quia postquam beato Leone scribente, jus retractandi & dijudicandi conceditur, etiamsi qua esse poterat eorum, qui interfuerant, in privatis negotiis auctoritas, vacuatur*. Per privata autem negotia hic Pelagius intelligit causas personales Ibæ & Theodoreti, an scilicet ipsi restituendi essent in suas sedes non obstantibus eorum scriptis, vel an damnanda essent expresse eorum scripta sub eorum nomine.

Inst. Pelagius, in epist. 2. Episcopis Istriæ exprobrat, quod in schismate remaneant propter superfluas quæstiones.

Resp. Addit, & propter hæreticorum defensionem capitulorum, nam ibi sic ait: *facile sentietis, quantum sit periculum pro superfluis quæstionibus, & hæreticorum defensione capitulorum, tandiu ab universa Ecclesia segregari*.

Porro cum illi Episcopi schismatici omnia dogmata ab Ecclesia damnata damnarent, reciperent omnia; Ecclesiæ dogmaticos agnoscerent, sane superfluum respectu illorum erat pro textibus lingua sibi ignota scriptis disputare, qui nunquam approbati fuerant a Concilio Chalcedonensi, ut ipsi putabant. Unde causa schismatis erat imaginaria & superflua; quam idcirco S. Gregorius Magnus vocat scrupulum, hoc est, causam inani & nullo fundamento nixam, magna tamen mala parientem.

Dices. Idem Pelagius II. & S. Gregorius dicunt in trium capitulorum controversia, non de Fide, sed de personis tantum agi.

Resp. Solum volunt in quæstione trium capitulorum non agi de novo dogmate circa Incarnationem, nec de Fide Chalcedonensis Concilii, ut loquitur Pelagius, sed de textibus aliquorum auctorum. Nam per personas intelligunt scripta personarum, quæ de suis scriptis spondent & tenentur. Igitur non loquuntur de personis absolute sumptis, sed de personis sumptis relate ad sua scripta.

Obj. 9. S. Gregorius Magnus approbavit factum Episcopi Mediolanensis, qui Theodelindæ Longobardorum Reginæ non reddiderat ejus epistolam, in qua mentionem quinti Concilii faciebat; & aliam misit, in qua quatuor duntaxat priora Concilia commemorat.

Resp. Ideo S. Gregorius hac indulgentia erga illam Reginam usus est, quia illa a Schismaticis decepta, putabat a Concilio Chalcedonensi approbata fuisse scripta, quæ quintum Concilium damnaverat: unde prius veritatem facti edocenda erat. Sed inde non sequitur S. Gregorium non judicasse omnes teneri obsequi quintæ Synodo: nam ipsemet palam confitetur se quintum Concilium eadem veneratione recipere, qua quatuor priora Concilia recipiebat, nempe summa, sic enim, lib. 1. epist. 24. ait: *Sicut Sancti Evangelii qua-*

tuor Libros, ſic quatuor Concilia ſuſcipere & venerari me fateor: Nicænum, &c. Quintum quoque Concilium pariter veneror, in quo epiſtola, quæ Ibæ dicitur, erroris plena reprobatur, in quo Theodorus ad impietatis perfidiam cecidiſſe convincitur, & in quo ſcripta quoque Theodoreti refutantur. Cunctas vero, quas præfata veneranda Concilia perſonas reſpuunt, reſpuo ... Quiſquis ergo aliud ſapit, anathema ſit.

Obj. 10. Multi Epiſcopi in variis locis diu quinto Concilio reſtiterunt, & damnationem trium capitulorum rejecerunt. Ergo illi Epiſcopi non ſenſerunt Eccleſiam infallibilem eſſe in decidendis textibus dogmaticis.

Reſp. 1. Eccleſia Epiſcopos illos tanquam Schiſmaticos habuit, nec eos in ſuam communionem reſtituit, niſi poſtquam Concilium illud quintum ut legitimum & generale ſuſceperunt, & ei ſe ſubjecerunt, atque tria capitula damnarunt.

Reſp. 2. Nego conſ. Imo vero idcirco illi Epiſcopi quinto Concilio reſtiterunt, & tria capitula defendebant, quia falſo putabant tria illa capitula ſeu ſcripta approbata fuiſſe a Concilio Chalcedonenſi, cujus judicium de illorum orthodoxia reſcindi non poſſe contendebant, eo quod Concilium generale ſit infallibile in declaranda orthodoxia textuum dogmaticorum. Quare Concilium quintum non ut legitimum & generale habebant. Igitur errabant tantum, putando tria capitula a Concilio Chalcedonenſi approbata fuiſſe, & Concilium quintum, a quo damnantur, non eſſe Concilium generale.

Obj. 11. Aliqui Cardinales, & Theologi, qui ante Janſenium ſcripſerunt, docent, vel ſupponunt Eccleſiam eſſe infallibilem circa textus dogmaticos. Ergo Eccleſia non eſt infallibilis circa illos.

Reſp. 1. Nego conſeq. Nam etiamſi aliqui Doctores Catholici infallibilitatem Eccleſiæ in declaranda orthodoxia & heterodoxia textuum dogmaticorum negaſſent antequam hæc materia agitata & expenſa eſſet, id non officeret veritati Catholicæ ſufficientiſſime a nobis oſtenſæ & ſtabilitæ ſicut opinio S. Cypriani, Firmiliani & multorum tum Africæ tum Aſiæ Epiſcoporum de rebaptizatione hæreticorum nullatenus unquam officere potuit veritati Catholicæ in oppoſitum, quæ tamen ante diſſidium & expreſſam Eccleſiæ definitionem jam ſubſiſtebat. Ratio eſt, quia infallibilitas in rebus Fidei & morum, non privatis hominibus quantumvis ſanctis & doctis, ſed corpori primorum Paſtorum & Sedi Apoſtolicæ promiſſa eſt.

Reſp. 2. Illi Theologi, qui objiciuntur, admiſerunt principium infallibilitatis Eccleſiæ circa textus dogmaticos, nempe infallibilitatem Eccleſiæ in condendis Symbolis & Canonibus, & in recte docendis Fidelibus, eiſque in vera Fide continendis. Unde ſi ex inadvertentia quadam, vel ex occaſione alicujus alterius quæſtionis, quæ eorum mentem unice detinebat, negaſſent infallibilitatem Eccleſiæ circa textus dogmaticos, inconſequenter locuti ſunt; & potius adhærendum eſt illorum principio certo, quam propoſitioni inconſiderate aſſertæ contra illud principium ab illis & omnibus Catholicis admiſſum.

Reſp. 3. Nego anteced. Nam nullibi dixerunt Eccleſiam eſſe infallibilem circa textus dogmaticos abſolute ac ſecundum ſe, ſeu ſecundum ſenſum litteralem ſpectatos, de quo hic agitur, ſed tantum circa textus relate ad auctorem & ſecundum ſenſum perſonalem conſideratos.

Nota. Aliqua Concilia aliquando judicarunt de textu dogmatico duntaxat relate ad ejus auctorem & ſecundum ſenſum perſonalem, in quo decipi potuere ab ipſis auctoribus eos catholice exponentibus, ut patet in Pelagio, qui abſolutus fuit a Concilio Dioſpolitano. At nullum Concilium generale, nullus Summus Pontifex hactenus erravit in judicio textus dogmatici ſecundum ſuum ſenſum litteralem ſpectati & deciſi.

Obj. 12. Bellarm. l. 4. de Rom. Pontifice, c. 11. ait: *quod ſi aliquis non poſſit adduci, ut credat corruptam eſſe ſextam Synodum; is accipiat alteram ſolutionem, quæ eſt Joannis a Turrecremata. 2. de Eccleſia, cap. 93. qui docet, Patres ſextæ Synodi damnaſſe quidem Honorium, ſed ex falſa informatione, ac proinde in eo judicio erraſſe. Quamvis enim generale Concilium legitimum non poſſit errare, ut neque erravit hoc ſextum in dogmatibus Fidei definiendis, tamen errare poteſt in quæſtionibus de facto. Itaque tuto dicere poſſumus, hos Patres deceptos ex falſis rumoribus, & non intellectis Honorii epiſtolis, immerito cum hæreticis connumeraſſe Honorium.* Ergo Bellarminus ſenſit Eccleſiam errare poſſe circa textus dogmaticos.

Reſp. Nego conſeq. Non ſolum vult ſex- Nam

tam Synodum erraſſe in judicio epiſtolæ Honorii intellectæ, non abſolute & ſecundum ſe, ſeu ſecundum ſenſum litteralem, ſed ſecundum ſenſum perſonalem Honorii, vel ſecundum ſenſum ei tunc a Monothelitis attributum, ut patet ex his verbis: *damnaſſe quidem Honorium, ſed ex falſa informatione, at proinde in eo judicio erraſſe*. Ubi vox *proinde* ſignificat falſam informationem fuiſſe cauſam erroris. Damnatio autem epiſtolæ Honorii facta ex falſa informatione eſt damnatio epiſtolæ ſecundum ſenſum perſonalem auctoris, non litteralem: nam judicium de ſenſu litterali textus, qui præ oculis habetur, non fit ex informatione, ſed expenſione & conſideratione ſignificationis vocum & propoſitionum. Idem etiam patet ex iſtis verbis, *hos Patres deceptos ex falſis rumoribus*; quibus ſcilicet Monothelitæ jactitabant Honorium ſibi conſentire. Abſurdum enim eſt judicare ſecundum rumores, de ſenſu litterali textus qui ob oculos verſatur: Falſi autem rumores ſunt falſa relatio & accuſatio, qua pravus ſenſus tribuebatur Honorii litteris ſecundum ejus mentem intellectis. Quare liquet Bellarminum velle Concilium ſextum judicaſſe de epiſtolis Honorii non ſecundum ſe & ſenſum litteralem illarum, ſed illas epiſtolas intellexiſſe & damnaſſe ſecundum ſenſum perſonalem Honorio falſis rumoribus & falſa informatione attributum; ſi quidem vult falſam informationem & falſos rumores fuiſſe cauſam judicii erronei ſextæ Synodi.

Præterea etiamſi Bellarminus ſenſiſſet, honorii epiſtolas damnatas fuiſſe ſecundum ſenſum litteralem; non ideo negaret Eccleſiam eſſe infallibilem in cognoſcenda & decidenda orthodoxia & heterodoxia textuum dogmaticorum ſecundum ſe & ſenſum litteralem ſpectatorum. Quia ipſe docet Concilium generale ſeparatim a Summo Pontifice poſſe errare in definiendis Fidei dogmatibus, eo quod Concilium generale ſine Summo Pontifice idem viva voce vel ſcripto definiente non repræſentet ſufficienter Eccleſiam, in ordine ad definitionem infallibilem & Concilium Epiſcoporum ſine Summo Pontifice non ſit perfecte œcumenicum. Hujus ratio eſt, quia Eccleſia univerſalis eſt corpus morale perfectum, & ſine capite nullum eſt corpus perfectum.

Nec dic Bellarminum loco ſubjecto docere Concilium Generale errare non poſſe. Quia, cum hoc dicit, loquitur de Concilio generali vel definiente ſecundum ſententiam ſeu definitionem Summi Pontificis, vel ab eo confirmato. Nam, lib. 2. de Conciliorum auctoritate, cap. 11. ex profeſſo probat, *Concilia Generalia ante confirmationem Summi Pontificis errare poſſe, niſi Patres in definiendo ſequantur Pontificis inſtructionem*.

Dices. Ibidem Bellarminus dicit Concilium generale errare poſſe in quæſtionibus de facto.

Reſp. Per quæſtiones de facto intelligit quæſtiones particulares facti perſonalis, quarum deciſio pendet principaliter ab informatione & teſtimonio hominum, & ſecluſa ſpeciali aſſiſtentia Spiritus ſancti promiſſa, ut ipſe loquitur. Et vero ipſe docet Eccleſiam eſſe infallibilem in declarando quænam Concilia ſint legitima, ſic enim, l. 2. de Sacramentis, cap. 25. ait: *omnium Conciliorum veterum, & omnium dogmatum firmitas pendet ab auctoritate præſentis Eccleſiæ. Non enim habemus teſtimonium infallibile, quod Concilia illa fuerint, & legitima fuerint, & hoc aut illud definierint, niſi quia Eccleſia quæ nunc eſt, & errare non poteſt, ita ſentit, & docet. Quod enim hiſtorici quidam meminerint eorum Conciliorum, non poteſt parere Fidem niſi humanam, cui poteſt ſubeſſe falſum*. Præterea idem Bellarminus, lib. 3. de Eccleſia militante, cap. 14. ſic ait: *noſtra igitur ſententia eſt, Eccleſiam abſolute non poſſe errare: nec in rebus abſolute neceſſariis: nec in aliis quæ credenda vel facienda nobis proponit, ſive habeantur expreſſe in Scripturis, ſive non*. Deinde inter argumenta hoc quidem tertio loco affert. *Tertio*, inquit, *obligamur ſub anathematis pœna credere Eccleſiæ in omnibus, ut patet; Matth. cap. 18. quod ſi Eccleſiam non audierit, ſit tibi ſicut Ethnicus & publicanus & Concilia omnia dicunt anathema non aſſentientibus Eccleſiæ decretis. At iniquum eſſet ſub tam gravi pœna obligari ad aſſentiendum rebus incertis & interdum falſis*.

Nota. Quod ſpectat ad alios Theologos, qui opponuntur, eos omnes ab hoc errore ſolide vindicat illuſtr. & doctiſſimus, at-

que

que de Ecclesia optime meritus DD. de Fenelon Archiepiscopus Cameracensis, in sua eximia institutione Pastorali circa damnationem decisionis casus conscientiæ de obsequioso silentio; & ostendit eos locutos esse tantum de sensu personali auctorum. Et revera Catholici, qui auctores ab Ecclesia damnatos defenderunt, eos defenderunt non secundum textum eorum dogmaticum absolute ac in se spectatum, sed duntaxat secundum sensum personalem.

Obj. 13. Epistolæ Honorii I. Ad Sergium a Concilio sexto, actione 13. damnatæ sunt ut heterodoxæ, & tamen illas Honorii epistolas ut orthodoxas defendunt omnes Theologi. Ergo omnes sentiunt Ecclesiam errare posse circa textus dogmaticos.

Resp. Esto antec. neg. conseq. Nam Theologi qui dicunt epist. Honorii esse orthodoxas, non obstante earum damnatione, quæ dicitur facta a sexto Concilio generali, simul asserunt vel damnationem illam esse supposititiam, & corrupta fuisse ab hæreticis acta: vel Concilium in hac damnatione non habere auctoritatem Concilii generalis infallibilem, eo quod quoad hanc damnationem non fuerit confirmatum a Summo Pontifice, vel epistolas Honorii damnatas fuisse ut heterodoxas, non dogmate, sed favore & quoad œconomiam quæ in illis servanda præscribitur. Unde nullus Catholicus docet epistolas Honorii vere damnatas fuisse ut hæreticas dogmate a Concilio generali habente totam auctoritatem Ecclesiæ, & tamen esse orthodoxas dogmate.

Dixi, *esto antecedens*, quia epistolæ Honorii non fuerunt damnatæ ut heterodoxæ dogmate, quod in iis contineretur, sed tantum ut heterodoxæ favore, & quoad œconomiam in ea contentam circa silentium geminæ voluntatis perinde ac unius in Tractatu de Incarnat. probatum est.

§. IV.

Solvuntur objectiones petitæ ex ratione.

Obj. 1. Nulla est certa regula judicii, quo Ecclesia judicet de librorum orthodoxia vel heterodoxia. Ergo tale judiciũ non est infallibile.

Resp. Nego antec. Nam regula talis judicii est Scriptura & Traditio, ad quam utramque certo intelligendam & declarandam promissa est Ecclesiæ specialis Spiritus sancti assistentia. Ecclesia quippe in Scriptura & Traditione reperit veritates certo tenendas: ac proinde ibidem reperit doctrinam iisdem veritatibus consentaneam esse orthodoxam, dissentaneam vero esse heterodoxam.

Obj 2. Si Ecclesia sit infallibilis circa textus dogmaticos, illa infallibilitas vel est certa certitudine Fidei, vel non. Neutrum dici potest. Ergo.

Resp. Nego min. Et dico hanc infallibilitatem esse certam certitudine Fidei, tum quia implicite saltem & æquivalenter revelata est in Scripturæ locis supra allatis, ut istis: *portæ inferi non prævalebunt adversus eam. Docete, . . & ecce ego vobiscum sum omnibus diebus usque ad consummationem sæculi.* Nam his aliisque similibus locis clare promittitur Ecclesiæ infallibilitas omnis necessaria ad semper Fideles omnes bene docendos, & depositum Fidei servandum usque ad finem mundi: qualis est infallibilitas in interpretandis & decidendis textibus dogmaticis. Tum quia Ecclesia in Conciliis Ephesino, Chalcedonensi, & aliis sibi exercite seu praxi & usu attribuit hanc infallibilitatem. Imo Ecclesia in Concilio generali quinto expresse ac diserte se infallibilem circa textus dogmaticos profitetur, ut patet ex dictis. Ecclesia autem non potest errare, male explicando textum Scripturæ, & in re ad Fidem pertinente sibi falso attribuendo prærogativam aliquam, quam certo non acceperit a Christo.

Nota. Infallibilitas illa Ecclesiæ circa textus dogmaticos fundatur in speciali assistentia Spiritus sancti, media partim naturalia, partim supernaturalia suppeditantis Ecclesiæ, quibus Ecclesiæ textus dogmaticos infallibiliter intelligit, & illorum orthodoxiam vel heterodoxiam decidit. Quare hæc infallibilitas est saltem virtualiter duplex, una scilicet in interpretandis textibus: & altera in qualificandis seu proponendis Textibus dogmaticis, quales esse novit Ecclesia: nam utraque necessaria est ad bene docendos Fideles.

Porro assistentia Spiritus sancti conferenda est Ecclesiæ per viam directionis; & infallibilitas promissa complectitur in sua latitudine usum mediorum per quæ consecutio finis promissa fuit.

Inst. 1. Illud non est de Fide, quod Ecclesia non definivit expresse ut de Fide divina credendum. At Ecclesia non definivit expresse infallibilitatem circa textus dogmaticos: ergo hæc infallibilitas non est de Fide.

Resp. Nego maj. Nam ante Concilium Nicænum Verbi divinitas erat de Fide; & ante Ephesinum erat de Fide Christum esse Deum, & in ipso unicam esse personam, eamque divinam, quamvis hæ veritates ante illa Concilia definitæ non fuissent ab Ecclesia. Item est de Fide Ecclesiam esse infallibilem circa Fidei dogmata, & tamen hæc infallibilitas nondum definita est ab Ecclesia. Ratio est, quia ut aliquid sit de Fide, sufficit quod id ab Ecclesia sufficienter proponatur fidelibus tanquam Fidei dogma; quod fieri potest absque definitione Concilii generalis, vel Summi Pontificis. Sicut ergo est de Fide Ecclesiam esse infallibilem circa Fidei dogmata, quamvis hæc infallibilitas nondum sit expresse definita ab Ecclesia: ita etiam est de Fide Ecclesiam esse infallibilem circa textus dogmaticos, quamvis hæc infallibilitas non fuerit expresse definita ab Ecclesia. Nam ut utrumque Fide constet, satis est, quod Ecclesia utramque infallibilitatem usu ipso continuo demonstret, anathematizando scilicet eos, qui suis decretis non adhærent. Quæ quidem agendi ratio constans est ac perpetuæ suæ infallibilitatis declaratio: alioquin enim iniquum esset Fideles sub anathemate obligare ad assentiendum firmiter decretis, quibus falsum subesse posset.

Porro Conciliorum vel Summorum Pontificum definitiones non eduntur solum ad proponendum Fidei veritates nondum sufficienter propositas, sed etiam ad Fidei veritates jam sufficienter propositas sed impugnatas ab hæreticis, confirmandas magis, atque ad hæreticorum temeritatem coercendam.

Inst. 2. Infallibilitas Ecclesiæ circa textus dogmaticos non potest esse sufficienter proposita ut dogma Fidei, sine expressa definitione Ecclesiæ, Ergo.

Resp. Nego anteced. Nam Ecclesia suam circa textus dogmaticos infallibilitatem sufficienter fidelibus proponit ad credendum hoc ipso, quod eis sufficienter proponit ut divinas eas Scripturas, quibus clare continetur hæc infallibilitas: sic sufficienter suam circa Fidei dogmata infallibitatem semper Fidelibus ad credendum proposuit, proponendo ut divinas eas Scripturas, quibus clare continetur hæc infallibilitas. In Scripturis autem, quas Ecclesia sufficienter ut divinas fidelibus proponit, clare & quidem eadem claritate continetur non solum infallibilitas circa dogmata, sed etiam infallibilitas circa textus dogmaticos, v. gr. his Christi verbis, Matth. cap. ult. *docete omnes gentes ... & ecce ego vobiscum sum omnibus diebus usque ad consummationem sæculi.* Nam hoc textu clare continetur omnis infallibilitas ad semper bene docendum Fideles necessaria, qualis est infallibilitas non solum circa dogmata, sed etiam circa textus dogmaticos. Et Concilium quintum generale clare significat utramque infallibilitatem nempe tum circa Fidei dogmata, tum circa textus dogmaticos iisdem promissionibus niti, & iisdem Scripturæ textibus contineri.

Præterea Ecclesia suam circa textus dogmaticos infallibilitatem Fidelibus sufficienter proposuit per continuum usum hujus infallibilitatis, videlicet textus dogmaticos in Canonibus anathematizando, & eos proponendo fidelibus ut hæreticos, Symbola vel decreta Fidei a privatis hominibus composita approbando, & ut Fidei regulam fidelibus proponendo, epistolas vel libros seu scripta approbando ut orthodoxa, vel damnando ut heterodoxa. Sic in Concilio Nicæno I. Symbolum ab Osio editum approbavit, & Fidei libus omnibus ut Fidei regulam proposuit: in Constantinopolitano I. Symbolum Nicænum confirmavit, & aliud ab aliquo privato compositum approbavit, & proposuit ut Fidei regulam; in Ephesino Nestorii hæresim proscripsit, epist. Cyrilli Nicæno Symbolo consentaneam, Nestorii vero epist. dissentaneam esse declarando; in Calcedonensi Eutychetis hæresim profligavit, Fidei expositionem a paucis Episcopis editam recipiendo & subscribendo: in Constantinopolitano II. textus dogmaticos Theodori Mopsuesteni, Theodoreti, & Ibæ longos cum eorum defensoribus anathematizavit, &c. Per quem usum Ecclesia si non expresse & signate, saltem virtualiter, æquivalenter, & exercite declaravit se infallibilem esse circa textus dogmaticos. Unde constans illa Ecclesiæ circa textus dogmaticos praxis æquivalet definitioni expressæ: quæ proinde non requiritur ad hoc, ut infallibilitas Ecclesiæ circa textus dogmaticos sit Fidelibus sufficienter proposita tanquam Fidei dogma.

Inst. 3. Infallibilitas Ecclesiæ circa textus dogmaticos a multis post Jansenii damnationem impugnatur. Ergo si esset revelata, Ecclesia eam expresse definivisset.

Resp. Nego conseq. Nam Ecclesiæ circa

Fidei

Fidei dogmata infallibilitas ab hæreticis id impugnata fuit, & nunc etiam a Calvinistis & Lutheranis impugnatur, & tamen Ecclesia hanc nondum expresse definivit, quia judicavit constanrem hujus infallibilitatis usum sufficere & æquivalere expressæ definitioni. Similiter Ecclesia expresse non definit suam circa textus dogmaticos infallibilitatem, quia judicaret constantem hujus infallibilitatis usum sufficere, & expressæ definitionis locum tenere. Igitur Ecclesia neutram infallibilitatem expresse definit, quia suum de utraque infallibilitate sensum exprimit per praxim suâ circa dogmata Fidei & textus dogmaticos.

Quare infallibilitatem Ecclesiæ circa textus dogmaticos negando, contradicitur sensui Ecclesiæ sufficientissime significato per suam circa textus dogmaticos praxim, & per quintum Concilium generale. Item contradicitur Scripturæ textibus ut divinis ab Ecclesia propositis, quibus hæc infallibilitas clare continetur.

Obj. 3. Dici non potest quali actu judicari debet orthodoxia & heterodoxia textus dogmatici ab Ecclesia decisa, v.g. heterodoxia epistolæ Nestorii ad Cyrillum, vel libri Jansenii qui inscribitur, *Augustinus*.

Resp. Nego, & Dico 1. ortodoxia vel heterodoxia textus dogmatici ab Ecclesia decisa potest firmissime judicari saltem assensu theologico. Nam assensus theologicus est assensus datus conclusioni propter præmissas, quarum una est revelata, & altera plane certa. Atqui heterodoxia textus dogmatici, v. g. libri Jansenii ab Ecclesia decisa judicari potest propter præmissas, quarum una est revelata, nempe ista: Ecclesia est infallibilis in decidenda orthodoxia & heterodoxia textuum dogmaticorum; & altera omnino certa, nempe ista: Ecclesia declaravit heterodoxiam talis textus, v. gr. libri Jansenii.

Dico 2. Orthodoxia & heterodoxia textus dogmatici ab Ecclesia decisa debet saltem judicari firmissime Fide Ecclesiastica. Triplex quippe distinguitur Fides, nempe divina, quæ immediate nititur auctoritate divina; humana, quæ nititur auctoritate humana; & Ecclesiastica, quasi intermedia, quæ nititur auctoritate infallibili Ecclesiæ ariquid definientis cum speciali Spiritus sancti assistentia, quacum errare nequit: quæ quidem Fides est firmissima, utpote nixa auctoritate infallibili.

Itaque hæterodoxiam textus dogmatici ab Ecclesia damnati ut heterodoxi firmissime judicare debemus, saltem propter auctoritatem Ecclesiæ, quæ textum illum ut heterodoxum damnavit cum speciali Spiritus-sancti assistentia, quacum errare non potuit. Qui actus sic exprimitur: firmissime credo talem textum seu librum esse heterodoxum, quia Ecclesia hoc infallibiliter declaravit. Estque Fides Ecclesiastica non mere humana, quia est assensus firmissimus datus propter infallibilem Ecclesiæ auctoritatem qua tanquam motivo intrinseco nititur & in qua sistit: qui autem ei contradiceret, esset protervus, temerarius, inobediens, superbus, & mortalis peccati reus.

Dices. Hic actus est simul Fides divina, & non mere Ecclesiastica.

Resp. Neg. Quia habet pro motivo immediato auctoritatem infallibilem Ecclesiæ, nam per hunc actqm credo talem textum esse heterodoxum, quia Ecclesia, quæ heterodoxum esse declaravit, infallibilis est in declarando orthodoxia & heterodoxia textuum dogmaticorum. Quare hic actus infallibili Ecclesiæ declaratione tanquam motivo intrinseco nititur & in ea sistit.

Quod si crederem talem textum, quem Ecclesia ut hæreticum damnavit, reipsa hæreticum esse, quia Deus summe verax olim revelavit Ecclesiam esse infallibilem circa textus dogmaticos approbandos vel damnandos; tunc esset actus Fidei divinæ, quia habet pro objecto formali immediato auctoritatem Dei revelantis. Si vero utrumque motivum jungerem, credendo talem textum quem Ecclesia ut hæreticum damnavit, esse vere hæreticum, quia Ecclesia est infallibilis circa textus dogmaticos, & eodem actu credendo ulterius Ecclesiam esse sic infallibilem, quia Deus summe verax id revelavit, talis actus est simul Fides divina & Ecclesiastica.

Dico 3. Juxta Doctores non paucos heterodoxia textus dogmatici ab Ecclesia damnati credi potest, ideoque debet actu Fidei divinæ. Idem dic de orthodoxia textus dogmatici ab Ecclesia approbati. Sic probant. Illud credi potest Fide divina, quod a Deo revelatum est saltem implicite. Nam a Deo etsi implicite revelatum est, credi potest propter revelationem divinam: revelatio enim est sufficiens motivum assentiendi objecto quovis modo revelato: ac proinde objectum etsi implicite revela-

tum credi potest assensu firmissimo propter revelationem Dei summe veracis, qui assensus est actus Fidei divinæ. Atqui heterodoxia textus dogmatici ab Ecclesia damnati est revelata a Deo implicite & quidem formaliter. Ergo heterodoxia textus dogmatici ab Ecclesia damnati credi potest actu Fidei divinæ. *Prob. min.* Heterodoxia textus dogmatici ab Eccclesia damnati continetur in propositione universali revelata, ergo est revelata implicite etiam formaliter *Prob. anteced.* Heterodoxia textus dogmatici ab Ecclesia damnati continetur in hac propositione universali: omnis textus dogmaticus ab Ecclesia declaratus ut orthodoxus vel heterodoxus, revera talis est. Atqui hæc proposisitio universalis est revelata: nam æquivalenter & quoad sensum est eadem ac ista; Ecclesia est infallibilis in declaranda orthodoxia & heterodoxia textuum domaticorum, quæ propositio est formaliter, revelata, ut constat ex probationibus allatis.

Præterea num de Fide est textum Arii, Nestorii, Pelagii in suis scriptis contentum, esse hæreticum?

Actus autem ille Fidei divinæ sic exprimitur: credo hunc textum, v. g. librum Jansenii, quem Ecclesia ut hæreticum damnavit, revera hæreticum esse, quia Deus summe verax revelavit Ecclesiam semper infallibilem esse in qualificandis textibus dogmaticis, seu (quod idem est) quia Deus summe verax revelavit omnem textum dogmaticum, quem Ecclesia declaravit esse heterodoxum vel orthodoxum, revera talem esse.

Dices. Factum sæculi decimi septimi non est revelatum. At hæreticitas, v. gr. libri Jansenii est factum sæculi decimiseptimi: ergo non est revelata: ergo credi non potest Fide divina.

Respondent hæreticitatem libri Jansenii revelatam esse a Deo implicite, nempe in hac propositione universali in qua continetur formaliter: omnis textus dogmaticus, qui ab Ecclesia damnabitur ut hæreticus, revera hæreticus est: quæ propositio est æquivalenter & quoad sensum ista, Ecclesia est infallibilis in declaranda orthodoxia & heterodoxia textuum dogmaticorum. Et vero num possum credere Fide divina, hunc infantem a me legitime baptizatum esse in statu gratiæ? Et tamen quod hic infans sit in statu gratiæ est factum decimi octavi sæculi, quod quidem non est revelatum expresse, sed implicite tantum, nempe in ista propositione universali in qua continetur: omnis infans valide baptizatus est justificatus. Alii dicunt hujusmodi factum esse revelatum æquivalenter, quia post Ecclesiæ definitionem habet necessariam connexionem cum aliqua revelatione divina, propter quam Fide divina credi potest perinde ac si formaliter revelatum esset.

Dices. Hæreticitas libri Jansenii antequam ab Ecclesia damnaretur, non poterat credi Fide divina; ergo nec sic credi potest, postquam damnatus est.

Respondent 1. Credi poterat ab eo, qui omnia dogmata Fidei & doctrinam Ecclesiæ calleret.

Respondent 2. negando conseq. Disparitatis ratio est, quia hæreticitas libri Jansenii, antequam ab Ecclesia declararetur, non erat declarata auctoritate infallibili. At postquam declarata est ab Ecclesia, jam continetur in ista propositione universali revelata: omnis textus dogmaticus declaratus ab Ecclesia heterodoxus, reipsa talis est, qualis declaratur ab Ecclesia vel saltem est revelata æquivalenter, quatenus necessariam connexionem habet cum revelatione infallibilitatis Ecclesiæ circa textus dogmaticos. Quare definitio Ecclesiæ se habet ut conditio, qua posita factum aliquod jam incipit habere necessariam connexionem cum revelatione olim facta.

Dices. Ergo, Postquam Ecclesia damnavit librum aliquem ut heterodoxum, heterodoxia illius libri est novus articulus Fidei.

Respondent esse articulum fidei novum secundum quid, sed non simpliciter, quia Ecclesia non condit articulos fidei novos simpliciter, cum Deus nihil de novo revelet simpliciter, & secundum se per Ecclesiam, at Ecclesia condit articulos fidei novos secundum quid, quatenus Spiritus sanctus revelatione olim facta, de novo applicat & extendit per Ecclesiam ad objecta particularia. Quæ applicatio & extensio infallibiliter facta per Ecclesiam, est veritas fide divina credibilis propter revelationem olim a Deo factam, in qua jam continetur, posita declaratione Ecclesiæ.

Porro per articulum fidei hic solum intelligitur dogma fidei, seu veritas fidei.

Dices. Revelationis generalis olim factæ extensio seu applicatio ad objectum particulare ab Ecclesia facta, non sufficit, ut illud objectum credi possit fide divina.

Resp.

Resp. Neg. Nam, v. g. quod Concilium Nicænum (idem dic de aliis Conciliis generalibus) sit legitimum Concilium Ecclesiæ, est factum quarti sæculi, item quod Conc. Trid. sit œcumenicum & legitimum Concilium, est factum decimi sexti seculi; & tamen quod sint legitima & œcumenica Concilia credi potest & debet fide divina: nam sunt regulæ Fidei nostræ, ac proinde credi debent assensu super omnia firmo, qualis est in statu viæ sola fides divina. At credi non possunt Fide divina nisi propter aliquam propositionem olim factam, quæ ab Ecclesia extendatur & applicetur illis Conciliis. Præterea revelatio generalis seu propositio generalis revelata continet omnes conclusiones particulares, ideoque omnes conclusiones sunt revelatæ formaliter saltem implicite in propositione generali revelata.

Dices. Qui negaret librum Jansenii, v. g. esse hæreticum is non esset hæreticus: ergo non est de fide librum illum esse hæreticum.

Respondent, qui negaret hæreticitatem libri *Jansenii* ab Ecclesia *declaratam*, *hoc ipso* esset hæreticus; quia nollet se divinæ auctoritati sufficienter circa aliquod objectum propositæ submittere. Nam saltem virtualiter negaret Ecclesiæ infallibilitatem circa textus dogmaticos sufficienter propositam ut revelatam: & sic virtualiter saltem negaret divinam revelationem sufficienter ab Ecclesia propositam tum per usum continuum hujus infallibilitatis, tum per textus Scripturæ hanc infallibilitatem exprimentes. Præterea ille est hæreticus, qui resistit Ecclesiæ sufficienter proponenti veritatem aliquam ut Fide credendam. At negans hæreticitatem libri Jansenii perinde negans hæreticitatem textus Nestorii a Concilio Ephesino damnati, resistit Ecclesiæ sufficienter proponenti hæreticitatem talis textus dogmatici ut Fide credendam: nam Ecclesia Fideles compellit ad rejiciendum ut hæreticum textum Jansenii addito etiam juramento, & ad ejus hæreticitatem in Fidei formula credendam. Ergo negans hæreticitatem libri Jansenii perinde ac negans hæreticitatem textus Nestorii a Concilio Ephesino damnati est hæreticus. Quare Clerus Gallicanus anno 1660. vult hæreticum haberi quicumque renuit credere hæreticitatem textus Jansenii, ut testatur illust. Fenelonius Cameracensis Archiep. denique ille est hæreticus, qui admittit doctrinam ab Ecclesia damnatam ut hæreticam. Sed qui admittit doctrinam libri Jansenii, admittit doctrinam ab Ecclesia damnatam ut hæreticam. Ergo qui admittit doctrinam in libro Jansenii contentam, is est hæreticus.

Nota. Quidquid sit de actu, quo judicare debemus heterodoxiam textus dogmatici ab Ecclesia damnati, an scilicet dici debeat actus fidei divinæ; an actus fidei Ecclesiasticæ, an assensus Theologicus; hæc apud omnes Catholicos constat, vel saltem constare debent. 1. Actus, quo assentire debemus heterodoxiæ textus dogmatici ab Ecclesia damnati, vel orthodoxiæ textus dogmatici ab ea approbati, debet esse firmissimus. Quia judicio Ecclesiæ circa textus dogmaticos acquiescere debemus actu proportionato infallibilitati Ecclesiæ circa Textus dogmaticos. At talis actus est firmissimus & cum omni dubitatione saltem voluntaria incompossibilis: quia Ecclesia circa textus dogmaticos habet infallibilitatem a Deo promissam & divinam, vi cujus absolute repugnat eam errare circa textus dogmaticos, & tam repugnat quam repugnat Deum non esse fidelem in promissis. Præterea debemus assentire firmissime objecto infallibiliter vero. At heterodoxia textus dogmatici ab Ecclesia damnati est objectum infallibiliter verum: nam tam repugnat textum illum esse orthodoxum, quam repugnat Ecclesiam errare in qualificando textu dogmatico; & tam implicat Ecclesiam errare in qualificando textu dogmatico, quam implicat Deum esse infidelem in promissis; siquidem Deus Ecclesiæ promisit infallibilitatem circa textus dogmaticos, promittendo illi infallibilitatem omnem necessariam ad semper bene docendum Fideles.

2. Heterodoxia textus dogmatici ab Ecclesia damnati est saltem conclusio Theologica, cum deduci possit ex duabus præmissis, quarum una revelata est, & altera plane certa. Conclusio autem Theologica secundum omnes Catholicos digna est assensu firmissimo.

Propositio conclusioni Theologicæ contradictoria, cujus assensus ab Ecclesia exigitur, si non est hæresis, est saltem hæresi proxima. Is vero hæreticus est, qui illi adhæret, quia negat præmissam revelatam, ex qua conclusio Theologica deducitur, vel admittit doctrinam ab Ecclesia damnatam ut hæreticam.

4. Sub peccato mortali firmissime tenenda est

est heterodoxia textus dogmatici Ecclesia damnati, & quælibet conclusio Theologica, quando Ecclesia assensum illius exigit; quia & assensum firmissimum meretur, & Ecclesia jus habet assensus illius a Fidelibus exigendi, quando id bono Ecclesiæ expedire judicat. Exigit autem expresse, dum diserte ac directe præcepit externam illius confessionem vel subscriptionem. Imo præscindendo ab omni infallibilitate Ecclesiæ super ea re, cum Ecclesia de textibus dogmaticis pronuntiat, jus habet exigendi ab omnibus interiorem animi assensum circa veritatem rei de qua pronuntiat, propter scilicet eminentem Ecclesiæ auctoritatem, quæ prævalere debet omni particulari evidentiæ, quæ in tali concursu merito ac prudenter debet mere apparens censeri. Ideoque est peccatum mortale temeritatis, superbiæ & inobedientiæ præferre suum judicium judicio Ecclesiæ. *Ecclesiæ nolle primas dare vel summæ profecto impietatis est; vel præsipitis arrogantiæ*, ait S. Augustin. l. de util. cred. c. 17.

5. Qui librum, v. g. Jansenii, quem Ecclesia ut hæreticum damnavit per Bullas Summorum Pontificum ab Ecclesia receptas, negat esse hæreticum, is mortaliter & peccato superbiæ peccat temeritatis, judicium suum preferendo judicio Ecclesiæ in re gravi, de qua Ecclesia jus habet judicandi, idque etiamsi non esset de Fide Ecclesiam infallibilem esse circa textus dogmaticos, Imo certum est, eum peccare mortaliter peccato inobedientiæ, qui non firmissime judicat illum librum hæreticum, & continere quoad sensus quinque famosas hæreses; quia non obedit præcepto Ecclesiæ in re gravi; item esse etiam schismaticum, quia ex contumaci superbia renuit obedire Ecclesiæ: Clemens XI. in Bulla *Vineam Domini Sabaoth*, ab Ecclesia recepta decernit, *damnatum in quinque propositionibus Jansenianı libri sensum, quem illarum verba præ se ferunt, ut præfertur, ab omnibus Christi Fidelibus, ut hæreticum, non ore solum, sed & corde rejici ac damnari debere*. Eum vero, qui exterius negat illum librum Jansenii continere quinque famosas hæreses illi per Bullas Alexandri VII. & Clementis XI. attributas, incurrere excommunicationem etiam in Gallia, cum Bullæ illæ promulgatæ fuerint in toto Galliarum regno.

Imo videtur esse hæreticus, qui in hac re non obedit Ecclesiæ. Quia agitur de quæstione juris, in qua secundum omnes Catholicos Ecclesia est infallibilis, nempe agitur an talis doctrina sit consentanea; vel dissentanea revelationi divinæ.

Obj. 4. Si Ecclesia sit infallibilis circa textus dogmaticos, est etiam infallibilis circa regulas Gramaticæ. Falsum conseq. Ergo.

Resp. Ecclesia est solum infallibilis circa regulas Grammaticæ quantum requiritur, ut textus dogmaticos bene interpretetur. Nam Ecclesia non est infallibilis circa regulas Grammaticæ nisi quantum opus est ut Fideles bene doceat, & depositum Fidei servet. Unde potest barbarismos, sol lecismos & alia hujusmodi errata admittere.

Obj. 5. Dici non potest quænam sit illa infallibilitas Ecclesiæ circa textus dogmaticos.

Resp. Neg. Et dico illam infallibilitatem esse divinam & supernaturalem, fundatam in speciali Spiritus Sancti assistentia, a Christo promissa, ideoque esse summam. Nam supposita promissione divina tam implicat Ecclesiam errare in interpretandis & qualificandis textibus dogmaticis, quam repugnat Deum esse infidelem in promissis, & Spiritum sanctum falli in ordinandis mediis, quibuscum Ecclesia infallibiliter interpretari & qualificare possit textus dogmaticos.

Itaque Ecclesia infallibilis est circa textus dogmaticos approbandos vel damnandos, quatenus vi promissionis Christi nunquam ei desunt media tum naturalia tum supernaturalia, quibus ex speciali directione Spiritus-sancti adhibitis, textus dogmaticos infallibiliter interpretatur & qualificatur.

Obj. 6. Ecclesia non est infallibilis circa sensum auctorum, qui Textus dogmaticos componunt: ergo nec circa sensum illorum textuum.

Resp. Disting. anteced. Ecclesia non est infallibilis circa sensum auctorum personalem, *conc. antec*. Litteralem, *neg. anteced. & conseq*. Duplex est sensus auctorum, qui libros dogmaticos componunt, nempe personalis seu internus, & litteralis seu externus. Sensus personalis est ille quem auctor habet in mente quando scibit. Sensus litteralis est ille, qui exprimitur verbis libri seu textus scripti, secundum communem & in Ecclesia receptam significationem acceptis. Quamvis autem Ecclesia non possit infallibiliter cognoscere quem sensum auctor libri dogmatici habuerit in mente, tamen potest infallibiliter cognoscere sensum, quem auctor libri dogmatici verbis suis expres-

expressit, seu quem verba auctoris significant & præ se ferunt.

Porro Ecclesia quandoq;ad utrumque sensum attendit, nempe cum & librum auctoris & ipsum auctorem anathematizat, ut fecit Concilium ephesinum his verbis: *Omnes Nestorii Epistolam anathematizamus.Omnes hæreticum Nestorium anathematizamus.* Quãdoque vero ad solum sẽsum literalem attendit, eumque solum damnat; sic librum Jansenii, non ipsum Jansenium, Ecclesia damnavit ut hæreticum.

Inst. 1. Sensus literalis & personalis non possunt esse diversi. Ergo nulla illa distinctio.

Resp. Nego anteced. Nam fieri potest, & interdum fit, ut quis habeat in mente sensum orthodoxum, & tamen adhibeat verba sensum heterodoxum exprimentia. Nam (ut ait S. Thomas, 1. p. q. 31. art. 2.) *Ex verbis inordinate prolatis incurritur hæresis.* At potest quis catholice sentiens, verba inordinate proferre.

Inst. 2. Si Ecclesia est infallibilis circa sensum personalem auctorum, debet quoque esse infallibilis circa literalem.

Resp. Nego sequel. Quia Ecclesia non habet infallibilitatem a Deo promissam nisi eam quæ requiritur ad recte docendum populos res Fidei, morum ac Religionis, ad Fideles in recta Fide ac Religione continendos, ad certo ac finaliter dirimendas Fidei controversias, ad conservandas & declarandas revelationes ac Traditiones divinas: ad quod sufficit infallibilitas circa Fidei dogmata ac mores, & circa textus dogmaticos, seu circa sensum literalem auctorum, qui de rebus ad Fidem, Religionem, vel mores pertinentibus scribunt. Nam sensus personalis auctorum, cum lateat in mente, veram Fidem ac bonos mores nec adjuvare nec depravare potest in aliis, & pertinet ad cordis secreta, quorum cognitio ad solum Deum, utpote solum scrutatorem cordium, pertinet. Sensus vero literalis ad veram Fidem ac mores aliorum juvandum, instruendum, vel depravandum multum valet, cum ab omnibus legi ac percipi possit. Quare nulla est ratio attribuendi Ecclesiæ infallibilitatem circa sensum personalem auctorum: gravissime autem sub est eis attribuendi infallibilitatem circa sensum literalem auctorum dogmaticorum.

Inst. 3. Ecclesia sæpe anathematizavit & textus dogmaticos, & eorum auctores; ergo non est magis infallibilis circa sensum literalem quam circa personalem.

Resp. Nego conseq. Quia Ecclesia anathematizando textum dogmaticum, execratur & damnat illum ut hereterodoxum: unde si esset fallibilis circa sensum literalem, posset textum orthodoxum execrari, & damnare tãquam heterodoxum, illumque ut hetorodoxum fidelibus proponere, sicque posset male docere fideles, eosque in errorem inducere. Quod Christi promissionibus repugnat. Quare Ecclesia debet esse infallibilis circa sensum literalem textus dogmatici. At Ecclesia anathematizando auctorem textus dogmatici, execratur illum ut hominem hæreticum: in quo si quando erraret, hic error meri facti non noceret puritati doctrinæ, nec fideles ad falsum aliquod dogma suscipiendum induceret.

Porro ut Ecclesia juste damnet aliquem auctorem ut hæreticum, requiritur solum, ut notorium sit illum hominem esse auctorẽ textus dogmatici hæretici, illumque pertinaciter tueri, contra Ecclesiæ judicium. Quod si auctor textus hæretici mortuus sit, ut ab Ecclesia tanquam hæreticus merito damnetur, sufficit justa præsumptio, quod textum illũ hæretico animo scripserit, & in mente habuerit sensum verbis suis expressum, nec resipuerit, aut scripta sua judicio Ecclesiæ sincere subjecerit.

Inst. 4. Ecclesia æqualiter decidit orthodoxiam vel heterodoxiam sensus personalis, & sensus literalis. Ergo est æque fallibilis circa utumque sensum.

Resp. Nego anteced. Nam Ecclesia anathematizando textum dogmaticum, pronuntiat sensum illius literalem esse heterodoxum: anathematizando vero auctorem textus dogmatici, solum declarat se illum habere ut hereticum, & ab omnibus Catholicis habendum ac vitandum esse ut hæreticum. Igitur Ecclesia textum aliquem damnando, damnat sensum illius literalem: nam non damnat præcise verba, sed potissimum sensum per verba expressum. Anathematizando vero auctorem, damnat ipsam personam auctoris propter sensum personalem, qui ex sufficientibus indiciis cognoscitur esse conformis sensui literali heterodoxo. In quo Ecclesia potest absolute errare, licer prudenter judicet, & hic modus cognoscendi sufficiat ad damnandum & execrandum auctorem ut hæreticum.

Inst. 6. Aliquando Ecclesia & textum auctoris & ipsum auctorem indiscriminatim anathematizat sub nomine ipsius auctoris. Ergo tunc indiscriminatim decidit here-

heterodoxiam sensus personalis, & litteralis.

Resp. Nego conseq. Nam quando Ecclesia textum auctoris & ipsum auctorem indiscriminatim anathematizat sub nomine ipsius auctoris, tunc decidit heterodoxiam textus per nomen auctoris, & execratur ipsum auctorem ut hæreticum: & sic execrando, implicite declarat se illum habere ut hominem hæreticum, & ut talem ab omnibus fidelibus habendum esse: quia nempe sufficienter constat eum hæretico animo textum hæreticum scripsisse & hæreticum animum retinere si vivit, vel si mortuus est, usque ad mortem retinuisse.

Inst. 6. Quinque famosæ Jansenii propositiones damnantur in sensu ab auctore intento: ergo Ecclesia æque decidit heterodoxiam sensus personalis.

Resp. Nego conseq. quia hæ voces (*in sensu ab auctore intento*) significant sensum ab auctore intentum per librum ejus, seu sensum ab auctore expressum; ita ut sensus sit, propositiones damnari in sensu doctrinæ libri Jansenii, seu in sensu expresso ab auctore in libro suo, ut explicat Clemens XI. in Bulla *vineam Domini Sabaoth*, dum dicit: *damnatum in quinque propositionib. Janseniani libri sensum ab omnibus Christi Fidelibus, non ore solum, sed & corde rejici ac damnari debere.* Quare Ecclesia solum sensum litteralem operis Jansenii attendit & damnavit.

Obj. 7. Ecclesia non est infallibilis circa facta. At orthodoxia & heterodoxia textus dogmatici sunt facta: ergo Ecclesia non est circa illas infallibilis.

Resp. 1. Disting. maj. Ecclesia non est infallibilis circa facta personalia, ad Fidem, mores, cultum divinum nullatenus pertinentia, ut cum agitur de aliquo homine accusato damnando vel absolvendo, de promovendo aliquem ad Episcopatum, &c. *conc. maj.* Nam infallibilitas circa hujusmodi facta non est necessaria ad doctrinam fidei ac verum Dei cultum in Ecclesia conservandum, ad fideles bene res Fidei & morum docendos, & ad eorum perversionem impediendam. Neque etiam illa ex Scriptura vel Traditione aut usu Ecclesiæ colligi potest. Ecclesia non est infallibilis circa facta dogmatica, facta ad fidem, mores vel cultum divinum pertinentia, *neg. maj.* Nam infallibilitas circa hujusmodi facta necessaria est ad Ecclesiæ & morum doctrinam servandam, ad fideles in recta Fide continendos aut instruendos, & ad cultum Ecclesiæ publicum verum ac Deo dignum exhibendum, certoque constat ex Scriptura, & usu Ecclesiæ. Orthodoxia autem & heterodoxia textus dogmatici, si esset factum, esset factum dogmaticum, id est, cum dogmate conjunctum, esset factum ad fidem pertinens: nam textus dogmaticus est ille, qui dogma verum vel falsum exprimit, cujus proinde affirmatio vel negatio est affirmatio vel negatio veri dogmatis Fidei.

Resp. 2. Nego min. Nam orthodoxia vel heterodoxia textus dogmatici non est factum, sed est jus seu aliquid spectans jus divinum, supponens aliquod factum, quod non est controversum, nempe talem textum extare, & tribui tali ut auctori. Nam illud spectat jus divinum, & est quæstio juris, quod deciditur per revelationem divinam, nempe per Scripturam vel Traditionem. Sed orthodoxia vel heteredoxia textus dogmatici sic deciditur, nempe expenditur an doctrina per illum textum expressa, sit consentanea vel dissentanea revelationi divinæ seu dogmati fidei. Judicium autem de doctrina Fidei consentanea vel dissentanea spectat jus divinum, & est vere judicium de doctrina consentanea vel dissentanea revelationi divinæ. Quare Clerus Gallicanus, anno 1655. dicit Innocentium X. declarando doctrinam Jansenii a se damnatam esse sua constitutione, restrinxisse authoritatem decisionis ad quæstionem juris.

Inst. 1. Quod textus aliquis dogmaticus sit orthodoxus vel heterodoxus est factum.

Resp. Neg. Sed (ut dixi) est jus seu aliquid spectans jus divinum: nam hoc deciditur per revelationem divinam contentam in Scriptura & Traditione: & in hoc agitur de doctrina consentanea vel dissentanea revelationi divinæ.

Præterea, esto, sit factum. At est factum dogmaticum, cum verum vel falsum dogma contineat. Non est merum factum: nam si est factum, est factum ita affine juri, ut ex ejus negatione sequatur negatio juris: si enim, v. g. falsum est epistolam Cyrilli ad Nestorium esse orthodoxam, hoc ipso falsum est Christum esse Deum: e contra si falsum est epistolam Nestorii ad Cyrillum esse hereticam, hoc ipso falsum est Christi divinitatem esse & semper fuisse Fidei dogma.

Inst. 2. S. Thomas, & post eum omnes fere Theologi docent Ecclesiam errare posse circa facta.

Resp. Loquuntur non de factis dogmaticis, sed de factis personalibus, de meris

factis,

factis, quæ ad fidem, mores, & cultum generalem non pertinent, ut patet ex istis S. Thomæ verbis, quæ objectionem fundant, nempe quolib. 9. art. 16. ubi ait: *certum est, quod judicium Ecclesiæ universalis errare in his, quæ ad Fidem pertinent, impossibile sit.....in aliis vero sententiis, quæ particularia facta pertinent, ut cum agitur de possessionibus, vel de criminibus, vel de hujusmodi, possibile est judicium Ecclesiæ errare propter falsos testes. Canonizatio vero sanctorum medium est inter hæc duo. Quia tamen honor, quem sanctis exhibemus, quædam professio Fidei est, qua sanctorum gloriam credimus, pie credendum est, quod nec etiam in his judicium Ecclesiæ errare possit.* Et ad 2. loquens de canonizatione sanctorum sic ait: *divina Providentia præservat Ecclesiam, ut in talibus per fallibile testimonium hominum fallatur.* Ubi S. Doctor admittit infallibilitatem Ecclesiæ in canonizatione sanctorum, quia est factum aliquo modo pertinens ad cultum divinum publicum.

Inst. 3. Ecclesia non est infallibilis nisi circa facta revelata. At quod textus aliquis dogmaticus, v. gr. liber Jansenii sit hereticus, non est res a Deo revelata. Ergo circa hoc Ecclesia non est infallibilis.

Resp. Distin. maj. Ecclesia non est infallibilis nisi circa facta revelata vel explicite, vel implicite, vel virtualiter, *esto maj.* Nisi circa facta revelata explicite, *nego maj.* Et vero Jansenistæ fatentur Ecclesiam esse infallibilem circa aliqua, quæ negant esse revelata; ut circa orthodoxiam scriptorum S. Aug. contra Pelagianos; nempe ipsimet docent Ecclesiam errare non potuisse, approbando libros S. Aug. contra Pelagianos scriptos. Jam vero Ecclesiam esse infallibilem circa multa quæ non sunt revelata expresse & secundum se, omnino constat. Nam 1. Ecclesia est infallibilis, dum affirmat talia scripta talium Patrum, v. g. Ambrosii, Hieronymi, Aug. &c. continere veram Traditionem illosque Patres esse testes Traditionis Apostolicæ in talibus textibus: alioquin non esset infallibilis in colligendis Traditionibus divinis ex cõmuni Patrum consensu, nec in discernendis ex illorum consensu veris Traditionibus a falsis. 2. Ecclesia est infallibilis, dum declarat vulgatam nostram editionem continere verum Dei verbum. 3. Quod Concilia Nicænum, Ephesinum & alia sint legitima & generalia, est factum ad fidem spectans, cum sint regula Fidei; & tamen non est revelatum expresse ac secundum se, & Ecclesia infallibiliter agnoscit ac docet illa esse legitima & generalia Concilia, & talia dogmata definivisse. Igitur Ecclesia est infallibilis circa illa omnia, quæ necessaria sunt ad fidei & doctrinæ revelatæ conservationem.

Obj. 8. Orthodoxia vel heterodoxia propositionum dogmaticarum seorsim sumptarum, seu textuum dogmaticorum brevium, v. g. quinque famosarum propositionum est quidem quæstio juris, ideoque Ecclesia est infallibilis judicando de illis: at hoc falsum est de textibus prolixis, v. gr. de libro Jansenii, quod pertinet ad quæstionem meri facti.

Resp. Stricte loquendo, cum quæritur de aliquo textu dogmatico sive brevi sive longo, utrum sit orthodoxus, est quæstio juris. Nam cum de aliquo textu dogmatico quæritur utrum sit orthodoxus an heterodoxus, perinde est ac si quæratur, utrum dogma quod illo textu exprimitur, sit orthodoxum an heterodoxum: manifestum est autem esse quæstionem juris, cum dogma, quod aliquo textu exprimitur, quæritur utrum sit orthodoxum an heterodoxum; præterea illud est quæstio juris, quod deciditur per Scripturam & Traditionem. At quæstio de textu dogmatico sive longo sive brevi an sit orthodoxus, necne, deciditur per Scripturam & Traditionem, nempe expenditur an sit consentaneus vel dissentaneus verbo Dei, seu veritatibus a Deo revelatis: circa quam decisionem Ecclesia est sane infallibilis: Ergo. Denique si quando quæritur an aliquæ propositiones, v. gr. quinque famosæ Jansenii sint orthodoxæ vel heterodoxæ, est quæstio juris, debet quoque esse quæstio juris, quando idem quæritur de quibuscumque aliis textibus dogmaticis etiam longissimis. Nam non est potior ratio pro brevibus quam pro longis. Ratio enim cur aliquæ propositiones pertineant ad quæstionem juris est, quia sunt textus dogmatici; seu quia exprimunt verum vel falsum dogma. Et vero cum quæritur utrum liber Jansenii sit orthodoxus an heterodoxus, & cum quæritur utrum quinque famosæ propositiones Jansenii sint orthodoxæ an heterodoxæ, num clarum est has quæstiones esse ejusdem naturæ, & æque posse decidi ex Scriptura & Traditione, ac proinde, in illis decidendis Ecclesiam esse æque infallibilem?

Porro

Porro ne sit disputatio de voce, quæstio facti dogmatici (si quis velit ita vocari) est saltem inseparabilis a quæstione juris saltem relate ad definitionem Ecclesiæ approbantis vel damnantis textum dogmaticum.

Obj. 9. Ecclesia non est saltem infallibilis circa textus dogmaticos longos, sed tantum circa breves.

Resp. Nego. Nam 1. promissio Christi de danda speciali assistentia Ecclesiæ ad semper bene docendum, est absoluta, indefinita, ideoque universalis, non limitata ad textus breves, ut patet ex his Christi verbis: *docete omnes gentes...& ecce ego vobiscum sum omnibus diebus usque ad consummationem sæculi. Portæ inferi non prævalebunt adversus eam.... Spiritus veritatis docebit vos omnem veritatē.* 2. Concilium quintum generale intellexit verba Christi de infallibilitate circa quoscumque textus etiam longissimos promissa, & illa promissione confidens damnavit textus longissimos, nempe scripta Theodori Mopsuesteni, scripta aliqua Theodoreti, & epistolam Ibæ. 3. Absurdum est dicere Christum numerum verborum & periodorum definivisse, ultra quem Ecclesia non sit amplius infallibilis in intelligendis textibus dogmaticis. 4. Concilia Ephesinum, Chalcedonense, & quintum se profitētur infallibilia circa textus longissimos quos approbarunt vel damnarunt. 5. Si Ecclesia fallibilis est circa textus prolixos, errare potuit Concilium Ephesinum, epistolam Nestorii ut hæreticam damnando, & epistolam Cyrilli ad Nestorium ut orthodoxam approbando: errare quoque potuit Concilium V. damnando scripta Theodori & epistolam Ibæ, nam hi textus prolixi sunt. Consequens repugnat fidei, ut constat ex dictis. Similiter Ecclesia potuit errare approbando libros S. Augustini contra Pelagianos, quod tamen negant Jansenistæ. 6. Ad bene docendos fideles eosque in recta fide continendos, ad impediendam subversionem Fidelium, ad depositum fidei servandum, tam, imo magis necessaria est Ecclesiæ infallibilitas circa textus longos quam circa breves. Nam sicut fideles ordinarie melius instruuntur, magisque in fide confirmantur per orthodoxum textum longiorem quam per breviorem: ita ordinarie facilius pervertuntur & in errorem inducuntur per heterodoxum textum longiorem quam per breviorem. Unde eadem imo potior est ratio pro infallibilitate circa textus dogmaticos longiores quam circa breviores.

Obj. 10. Ecclesia damnavit aliquas propositiones, quæ reperiuntur in aliquibus Patribus. Ergo tunc erravit, ergo non est infallibilis, &c.

Resp. Ecclesia potest damnare, & interdum damnavit propositiones sumptas in se, absolute & secundum sensum proprium ac obvium verborum quibus constant, quamvis eædem propositiones quoad ipsa verba reperiantur in aliquibus sanctis Patribus, sed quæ in eorum scriptis spectata relate ad doctrinam in illis scriptis contentam, & ad antecedentia & consequentia ad scopum libri, habent sensum catholicum. Unde Ecclesia non damnat has propositiones secundum sensum Patrum, sed secundum sensum, quem habent ex usu nunc recepto in Ecclesia, quando seorsim & absolute sumuntur, vel quem habent in scriptis aliorum auctorum præsertim suspectorum.

Obj. 11. Saltem Ecclesia non potest infallibiliter judicare de libris lingua extranea, v. gr. Tartarica scriptis.

Resp. Neg. Nam si libri illi sunt dogmatici; & in illa regione multi sint Christiani, quorū fidem corrumpere possint, tunc Ecclesia infallibiliter judicabit de illis in latinum sermonē conversis, & Deus vi suæ promissionis facte Ecclesiæ providebit ut libri illi secundū suum verum sensum in latinum convertantur.

Nota. Divina assistentia ad recte judicandum & pronuntiandum de textibus dogmaticis promissa confertur Ecclesiæ, non per viam inspirationis seu novæ revelationis, sed per viam directionis moderantis diligentiam quamdam ab Ecclesia adhibendam in inquirenda veritate. Hinc fit, ut Ecclesia ad examen hujusmodi Textuum adhibeat consultationes ac suffragia virorum doctorum, quorum diligentia textus illi sic præparantur ac disponuntur, ut ex propria deinde illorum inspectione qua oculis Episcoporum subjiciuntur, promptius illic ac facilius de illis textibus judicare possint. Unde in judicio de textibus dogmaticis semper Ecclesia judicat proxime ex propria rei de qua agitur secundum se inspectione, non autem mere ex alieno testimonio. Quare in judicio de textu dogmatico testimonium hominum non est proximum fundamentum, quo nititur hujusmodi judicium. Præterea potest aliquod judicium Ecclesiæ inniti hominum testimoniis de se fallibilibus, & tamen esse infallibile ex speciali divinæ assistentiæ directione, ut contingit in canonizatione Sanctorum.

ARTICULUS VIII.

Utrum sit in Ecclesia Judex infallibilis controversiarum Fidei?

DIco. Extat in Ecclesia visibili infallibilis judex controversiarum in materia Fidei & Religionis.

Prob. Extat in Ecclesia quidquid necessarium est ad ejus conservationem usque ad finem mundi. Nam Christus vult Ecclesiam suam visibilem esse perpetuam, ut supra probatum est: ideoque ei suppeditavit omnia ad hanc perpetuitatem necessaria. Atqui infallibilis judex controversiarum fidei est necessarius ad conservationem Ecclesiæ Christi. Ergo extat in Ecclesia. *Prob. min.* Nam Fidei unitas, quæ omnino necessaria est Ecclesiæ, ut constat ex dicendis de notis veræ Ecclesiæ, conservari nequit sine infallibili judice controversiarum: cum enim sæpe etiam graves in materia fidei oriantur & oriri possint controversiæ, vel propter obscuritatem rerum, vel propter oblivionem ac ignorantiam hominum, vel propter dæmonum aut hominum malitiam, si non sit in Ecclesia visibili infallibilis controversiarum judex, cujus sententiæ fideles omnes teneantur acquiescere, fideles sequentur vel judicium proprium, vel aliquorum privatorum Doctorum, & sic diversa sentient circa res fidei, proindeque tolletur unitas fidei.

Dixi *infallibilis*. Nam si judex est fallibilis, fieri potest ut ferat falsum judicium in materia fidei, & sic fieri potest ut tota Ecclesia erret in fide contra expressam Christi promissionem, cum fideles omnes teneantur Judicis controversiarum judicio acquiescere. Preterea si non esset in Ecclesia infallibilis judex controversiarum, nunquam finirentur controversiæ in materia fidei, nunquam finaliter damnari possent prava hæreticorum dogmata, post latam sententiam adhuc essemus parvuli fluctuantes, ignari quid credere fide divina debeamus, &c. & sic Christus non providisset sufficienter bono Ecclesiæ, & unitati fidei ad ejus conservationem necessariæ.

Obj. Ad credendum omnia, quæ Fide divina credenda sunt, sufficiunt revelationes divinæ per motiva credibilitatis propositæ. Ergo ad servandam unitatem fidei non requiritur controversiarum judex.

Resp. Revelationes divinæ per motiva credibilitatis propositæ sufficiunt quidem ad credendum, quæ per eas clare exprimuntur, non autem ad credendum ea, quæ per eas confuse aut obscure, seu non clare exprimuntur, ita ut relinquatur locus dubitationi & controversiæ de germano earum sensu. Nam tunc requiritur sententia judicis controversiarum fidei, qua infallibiliter dubitatio tollatur, & controversia dirimatur: alioqui privati revelationes divinas in diverso sensu intelligent, & sic diversa credent ut revelata: & consequenter tolletur unitas fidei.

ARTICULUS IX.

Utrum Scriptura, vel sensus privatus, aut Laici sint judices controversiarum Fidei?

NOta. Lutherani & Calvinistæ docent Scripturam sacram vel solam, vel privato cujusque spiritu, seu per Spiritum sanctum privatis hominibus cōmunicatum intellectam, esse judicem controversiarum fidei, seclusis Traditionibus & definitionibus Ecclesiæ. Heretici Angli volunt Principes sæculares esse ejusmodi controversiarum judices. Catholici vero docent Ecclesiam docentem, seu primos Pastores, nempe Episcopos cum suo Capite esse judicem infallibilem harum controversiarum: Dei autem verbum scriptum & non scriptum esse regulam secundum quam ferri debet & fertur sententia, adjuvante semper Spiritu-sancto Ecclesiæ Pastoribus promisso.

§. I.

Dico I. Scriptura sacra non est judex controversiarum fidei.

Prob. I. Quia Scriptura non potest esse judex controversiarum Fidei nisi secundum verum sensum seu res per verba significatas: non autem secundum litteram. Nam littera nihil est nisi propter sensum a Spiritu-sancto intentum: & aliunde est hominibus propter eorum infirmitatem, ignorantiam & malitiam occasio errandi, ut patet exemplo omnium hæreticorum, qui falsa sua dogmata Scripturarum testimoniis probare conati sunt: *Non enim natæ sunt hæreses, nisi dum Scripturæ bonæ intelliguntur non bene*, ait S. Augustinus, tract. 18. in Joann. Præterea solus sensus a Spiritu sancto intentus continet res a Deo revelatas, & verbum Dei nihil aliud est quam res a Deo revelata. Atqui Scriptura sacra nequidem secundum sensum spectata potest esse judex controversiarum Fidei; Ergo Scriptura nulla-

latenus est ejusmodi judex. *Prob. min.* Ad judicem controversiarum requiritur, ut semper possit pronuntiare clare & re ipsa pronuntiet clare sententiam, ita ut a litigantibus intelligatur: alioqui frustra pronuntiaret sententiam & nihil efficere posset. At Scriptura secundum sensum spectata non potest semper pronuntiare clare sententiam: nam legitimus Scripturæ sensus sæpe obscurus est, ut probatum est suo loco, & de eo plerumque controversia est.

Prob. 2. Judex controversiarum debet posse omnes fidei controversias dirimere; nam de hoc judice agitur, alioqui insufficiens esset. Atqui Scriptura non potest omnes fidei controversias dirimere. Nam 1. controversia de divinitate certorum librorum, v. g. Tobiæ, Judith, Apocalypsis, &c. non potest dirimi per Scripturam, cum nullus in Scriptura extet Canon seu catalogus omnium Librorum divinorum. 2. Controversiæ de Sacramentorum numero, de validitate Baptismi infantium, de perpetua virginitate Matris Dei, & aliæ similes decidi non possunt a Scriptura, cum ista non inveniantur in Scriptura. 3. Omnibus Ecclesiæ ætatibus graves controversiæ exortæ sunt de vero ac legitimo sensu Scripturæ sive Catholicos inter & hæreticos, sive inter ipsos hæreticos. At Scriptura per se solam non potest has controversias dirimere, ut constat experientia ætatum omnium: vel quia Scriptura nullam potest ferre sententiam in ejusmodi controversiis: vel si quam potest ferre, non fert nisi obscuram, quam utraque pars litigantium ad suum sensum trahere potest: unde etiam hæretici perpetuo inter se de multis Scripturæ locis disputant.

Dices. 1. Scriptura seipsa quasi suo sapore discernit a falsa; & ejus sensus a Spiritu sancto manifestatur omnibus piis ac fidelibus.

Resp. Contra est, nam 1. controversia de Libris a Deo inspiratis & de eorum sensu a Spiritu sancto intento non potest per hoc dirimi. Quique enim litigantes impune dicere possunt & sibi facile persuadent se habere saporem veræ Scripturæ, & doceri a Spiritu sancto verum ejus sensum. Sic Calvinistæ & Lutherani, qui solam Scripturam ut supremum Judicem controversiarum admittunt, semper inter se dissident de multis Scripturæ Libris, puta de Epistola Jacobi, de Epistola Pauli ad Hebræos, & Apocalypsi quas admittunt Calvinistæ, & rejiciunt Lutherani: Item de vero sensu horum Christi verborum (*Hoc est corpus meum*) quæ Lutherani in sensu proprio, Calvinistæ in sensu figurato intelligi debere contendunt. Nec unquam has controversias dirimere potuerunt, licet Calvinistæ in Synodo Nationali Lutheranos ut Fideles & fratres agnoverint, quos proinde a Spiritu sancto doceri negare nequeunt. 2. Lumen illud Spiritus sancti ad quod confugiunt hæretici, debet potius communicari Pastoribus Ecclesiæ a Deo destinatis ad alios docendos quam privatis. 3. Prius est cognoscere res credendas, ideoque certam regulam fidei; quam esse fidelem. 4. Hæc responsio recidit in spiritum privatum, quem multi recentiores hæretici jam rejiciunt. Nam si regula discernendi Scripturam veram & verum ejus sensum sit Scriptura ipsa quatenus a Spiritu sancto manifestatur, certe nemini constare potest de vera Scriptura & vero ejus sensu, nisi quatenus certam habet persuasionem se doceri a Spiritu sancto; ac proinde interna Spiritus sancti persuasio, qua privatus quisque discernit veritatem in controversiis fidei, erit supremus judex controversiarum. Hæc autem persuasio est ipsemet spiritus privatus. Quare hæc responsio eodem argumento refellitur sic. Verus judex controversiarum debet pronuntiare clare sententiam inter duas partes litigantes, ita ut clare appareat, cui parti causa adjudicetur: alioqui non potest dirimere controversias inter partes litigantes, & sic inutilis esset talis judex. Ac Scriptura per Spiritum sanctum privatis communicatum id non præstat; nam nunquam clare apparet, aut saltem nunquam infallibiliter cognoscitur quis ex duobus de aliquo fidei dogmate disceptantibus doceatur a Spiritu sancto, & semper utraque pars litigans poterit impune prætendere Spiritus sancti illustrationem, per quam sibi causa adjudicatur: ac proinde talis illustratio nunquam controversias dirimere potest.

Dices 2. Scriptura & ejus sensus quoad veritates ad salutem necessarias a Spiritu sancto manifestatur electis omnibus.

Resp. Sed contra est 1. Hæc responsio coincidit cum priore, & eodem argumento refellitur. 2. Non manifestatur electis nisi per regulam fidei communem omnibus fidelibus, nempe veram Christi Ecclesiam. Nemo scit quinam sint electi: Ergo nemo scit ubi sit vera Scriptura, verus sen-

sensus Scripturæ, vera Fides & quisque impune asserere potest se esse electum præ suis adversariis: ac proinde hæc regula prorsus inutilis est ad controversias dirimendas. Quomodo ergo Ariani, & alii hæretici qui errant circa res ad salutem necessarias necessitate medii convinci potuerunt? Certe tam prætendunt se illustrari a Spiritu S. quam Lutherani & Calvinistæ. Denique quidquid Lutherani & Calvinistæ dicere possunt ad tuendos suos errores, id omne pariter & æquo jure dicere possunt Sociniani & alii hæretici quos ipsi damnant.

Dices 3. Sensus Scripturæ qui obscurus est in uno loco, clarus est in alio.

Resp. Contra est. Nam 1. sæpe locus alius, qui ab una parte litigantium clarus esse dicitur, ab aliis dicitur obscurus; & textus, qui ab una parte sumitur in sensu proprio, dicitur ab altera parte sumi debere in sensu figurato. Item textus, per quem una pars vult explicare alium, dicitur ab altera parte debere potius exponi per istum alterum; Et sic nova exoritur controversia de claritate alterius loci, de sensu legitimo, proprio vel figurato; & de textibus per quos alii explicari debent. Sic Sociniani contra Calvinistas & Lutheranos perinde ac contra nos explicant in sensu figurato textus exprimentes divinitatem Christi, voluntque illos explicari debere per alios textus quos Ariani Catholicis objiciebant. Quomodo igitur refelli poterunt? Item ipsi Lutherani & Calvinistæ idem faciunt circa hunc textum (*Hoc est Corpus meum*) & inter se disputant utrum in sensu proprio, an in figurato accipi debeat. 2. Sæpe alius locus clarior non invenitur, ut experientia constat. 3. Multa sunt Scripturæ loca, quorum verus sensus haberi nequit sine Traditione Apostolica & auctoritate Ecclesiæ. Imo ad dirimendam quamlibet controversiam de vero sensu Scripturæ & de vera Scriptura divina, opus est auctoritate Ecclesiæ Scripturam & ejus sensum infallibiliter proponentis.

Obj. 1. Christus in illa controversia quam Judæi habebant circa ejus Divinitatem, dixit eis: *Scrutamini Scripturas*, Joann. c. 5. Ergo Scripturæ sufficiunt ad omnes controversia dirimendas.

Resp. Nego conseq. Nam 1. Christus non remisit Judæos ad solas Scripturas, sed etiam ad testimonium Joannis, miraculorum suorum, & sui Patris. 2. Scriptura sola non potest omnes controversias dirimere, præsertim de vero ejus sensu. 3. Non valet a particulari conclusio.

Obj. 2. Regula Fidei nostræ est verbum Dei.

Resp. Revera regula Fidei est verbum Dei sed infallibiliter declaratum & explicatum per auctoritatem infallibilem Ecclesiæ, cui Christus continuam assistentiam promisit ad docendum omnes fidei veritates, Matth. cap. ult. *Docete, & ecce vobiscum sum omnibus diebus usque ad consummationem sæculi.* At regula fidei non est verbum Dei expositum a privatis, quibus Christus infallibiliter assistentiam non promisit.

§. II.

Dico 2. Spiritus privatus non est judex controversiarum in rebus Fidei.

Prob. Quia spiritus ille privatus, quem hæretici ut supremum judicem controversiarum Fidei agnoscunt, est interna Spiritus Sancti persuasio, qua privatus quisque discernit veritatem in controversiis Fidei, ut docent hæretici. Et vero non possunt dicere Spiritum illum privatum esse cujusque privati naturale judicium: nam tale judicium est errori obnoxiū juxta illud, Rom. c. 3. *Omnis homo mendax*; est que principium divisionis, non unitatis, quot enim capita, tot sensus. At interna illa Spiritus Sancti persuasio seu illustratio, quam hæretici prætendunt, non potest esse judex controversiarum Fidei. Ergo spiritus privatus non est hujusmodi judex. *Prob. min.* Verus judex controversiarum debet pronuntiare clare sententiam inter duas partes litigantes, ita ut clare appareat cui parti causa adjudicetur: alioqui non poterit dirimere controversias inter partes litigantes: & sic inutilis esset talis judex, nec per illum Christus unitati Ecclesiæ providisset. Atqui interna Spiritus Sancti persuasio vel illustratio non pronunciat sic clare sententiam inter partes litigantes: nam nunquam clare apparet, aut saltem infallibiliter cognoscitur quis ex duobus de alio Fidei dogmate alternantibus habeat internam illam persuasionem seu illustrationem veram; & semper utraque pars poterit impune illa prætendere, & impune contendere per illam sibi adjudicari causam. Ideoque sententia a spiritu privato lata, vana & inutilis erit; & consequenter si talis spiritus privatus esset judex controversiarum, nunquam controversiæ dirimi possunt, nec silentium litigantibus imponi, nec cœtus fidelium posset mane-

manere in unitate Fidei, sicque Christus male providisset Ecclesiæ.

Præterea spiritus ille privatus est seminarium omnium hæresum, ut patet in omnibus hæreticis: qui illum suis erroribus prætexunt: Et vero quisque sibi facile persuadet sensum suum proprium esse a Spiritu Sancto; & demon sæpe suggerit suas operationes esse Spiritus Sancti inspirationes, ita ut sæpe discerni non possint: *Ipse enim Satanas transfigurat se in Angelum lucis*. 2. Cor. c. 11. Denique spiritus ille privatus ineptus est ad dirimendas Fidei controversias: nam spiritus privatus unius partis litigantis non potest certo innotescere alteri parti litiganti. Idque experientia docet in hereticis, qui illum spiritũ prætendunt, & inter se de rebus Fidei altercandi finem non faciunt, & contraria docent. Sic Lutherani & Calvinistæ in rebus Fidei contraria tenent, v. g. circa realem Christi præsentiam in Eucharistia; & Calvinistæ admittunt ut divinos & a Deo inspiratos Libros, puta Epistolam ad Hebræos, Apocalypsim, &c. quos rejiciunt Lutherani. Et tamen utrique jactitant se a Spiritu Sancto doceri. Quare licet primi Calvinistæ in confessione suę fidei persuasionem illam internam pro regula fidei statuissent, posteriores Ministri hanc repudiarunt, ut absurdam. Hinc fateri debent auctores & Doctores suæ Sectæ graviter errasse, & caruisse vera Fide, siquidem caruerunt vera regula Fidei, sine qua vera Fides esse nequit. Sed nihilominus heretici in Spiritum illum privatum recidunt, dum ad Scripturam lumine interno cuique dato intellectam recurrunt, & iisdem argumentis refelluntur.

Obj. 1. Illud, Isai. c. 54. *ponam .... universos filios tuos doctos a Domino*.

Resp. Sensus est, Deum Fidelibus daturum gratiam internam, qua intelligant & credant ea quæ ipsis proponentur per Apostolos & primos Pastores eorum successores. At sensus non est, omnes Christianos per solam inspirationem internam doctum iri omnes fidei veritates. Igitur Deus docet Fideles, non se solo, saltem secundum legem ordinariam, sed mediante instructione suorum Ministrorum quos Pastores & Doctores aliorum instituit, quamvis se solo det lumen internum, & inspirationem qua intelligant & credant quæ ipsa nobis proponit per primos Pastores.

Obj. 2. Illud, Joann. c. 7. *si quis voluerit voluntatem ejus facere, cognoscet de doctrina, utrum ex Deo sit*.

Resp. Christus ibi solum significat, eos, qui Dei præcepta servant, carere impedimentis quibusdam propter quæ alii multi nec per se nec per alios veram Fidei doctrinam cognoscere possint ad illam credendam: cupiditas enim vanæ gloriæ, divitiarum, voluptatum, excæcat oculos. Porro Fideles discernunt veram Dei Doctrinam, non ex privato spiritu, sed ope regularum Fidei a Deo institutarum, adjuvante Spiritu Sancto.

Obj. 3. Illud, Joann. cap. 10. *oves meæ vocem meam audiunt ... & sequuntur me*.

Resp. Sensus est, electos omnes obsecuturos vocationi Christi usque ad mortem, nec ibi agitur de difficultatibus Scripturarum. Præterea vox primorum Pastorum Ecclesiæ est vox Christi, qui suis ovibus loquitur non solum per Scripturam & inspirationem internam, sed etiam per os primorum Pastorum, juxta illud, Luc. 10. *quis vos audit, me audit*. Quare Christus per hæc verba *(oves meæ vocem meam audiunt)* non excludit Ministros ac Vicarios suos, sed hostes suos nempe hæreticos.

Obj. 4. Illud, 1. Cor. c. 2. *Spiritualis autem judicat omnia: & ipse a nemine judicatur*. Ergo ad spirituales homines pertinet judicium controversiarum Fidei.

Resp. Nego conseq. Nam sensus est, quod spiritualis homo per Fidei lumen & doctrinam Ecclesiæ, quæ est columna ac firmamentum veritatis, discernit & intelligit omnia, hoc est, tum res divinas ad salutem necessarias, tum etiam res terrenas; nam spiritualis homo ibi opponitur homini animali, qui dicitur non percipere res divinas & salutares, ideoque posse intelligere tantum res terrenas. Quare to *omnia* ibi non significat omnes omnino res divinas & a Deo revelatas, sed omnes Fidei veritates ad salutem necessarias, quæ Fidelibus per Apostolos vel eorum successores proponuntur. Nam quis negat multos sanctos Patres fuisse spirituales, & tamen quædam Fidei dogmata vel Scripturæ locorum aliquorum verum sensum ignorasse, imo errasse in aliquibus?

Itaque spiritualis homo omnia judicat hoc sensu, quod a Spiritu-Sancto illustratus res divinas & terrenas judicat ac discernit secundum regulas Fidei, & doctrinam Ecclesiæ Catholicæ, quæ semper a Spiri-

Spiritu Sancto regitur. Ipse autem a nemine judicatur, id est, juste redarguitur, condemnatur. Qui nempe judicat & agit secundum veras Fidei regulas seu secundum revelationes divinas infallibiliter per Ecclesiæ Pastores propositas & explicatas.

Nota ex Bellarmino. Nemo Catholicus negat fuisse & esse in Ecclesia homines spirituales & perfectos, qui recte intelligant Scripturas, imo etiam futura perspiciant & cordium secreta cognoscant. Sed non ideo ad eos pertinet judicium definitivum controversiarum Fidei; tum quia non sumus certi certitudine Fidei quinam sint illi spirituales, sicut certi sumus Papam & corpus Pastorum esse spirituale, regi videlicet a Spiritu Sancto, tum quia scimus etiam maxime Spirituales ac sanctos non semper in omnibus illustrari a Deo interius, & quædam interdum ignorare.

Obj. 5. Illud, 1. Thessal. c. 5. *omnia autem probate: quod bonum est, tenete.* Et Illud, 1. Joann. c. 3. *nolite omni spiritui credere: sed probate Spiritus si ex Deo sint.*

Resp. Cum dicitur, *omnia probate*, subintelligitur, quæ dubia & incerta sunt: nam quæ certo bona vel mala sunt, qualia certo scimus esse, quæ Ecclesia approbat vel damnat, non indigent probatione. Quæ autem dubia & incerta sunt, probare & dijudicare debemus per doctrinam Ecclesiæ, seu per revelationes divinas nobis infallibiliter propositas & explicatas per Ecclesiam, quæ est judex infallibilis, cum sit columna & firmamentum veritatis.

Imo vero ex hoc textu Joannis spiritus privatus dijudicandus est, ideoque non est supremus controversiarum judex; ejusque sensus est: nolite credere omni suasioni aut suggestioni seu doctrinæ, quæ vobis suggeritur, sed omnem examinate & dijudicate per doctrinam ab Ecclesiæ Pastoribus traditam.

Obj. 6. Illud Joann. cap. 2. *non necesse habetis, ut aliquis doceat vos, sed sicut unctio ejus docet vos de omnibus, & verum est.*

Resp. Sensus est: non necesse habetis, ut aliquis doceat vos dogmata Fidei, quia jam ea didicistis a Pastoribus Ecclesiæ, & Spiritus Sanctus dat vobis intelligentiam ac piam credulitatem ad credendum constanter omnia Ecclesiæ dogmata, vobis a Pastoribus Ecclesiæ tradita. Unde jam vobis non est opus novo Doctore. At inde non sequitur gratiam internam sufficere sine instructione Pastorum quam supponit. Alioqui cur Deus in Ecclesia constituisset Pastores & Doctores, ut jam non simus parvuli fluctuantes? Et cur ipse Joan. alios docebat, instruebat, epistolam suam scribebat, ut notat S. August. Tract. 33. in epist. Joannis. Itaque S. Joannes ibi loquitur de dogmatibus, quæ jam Fideles illi ab Apostolis acceperant, & per unctionem Spiritus Sancti intellexerant & crediderant: Unde eos solum monet, ut in Fide permaneant, & non audiant pseudo-Apostolos contraria docentes.

Porro in nova lege promittuntur gratiæ uberiores ad credendum res Fidei & servanda præcepta, quam datæ fuerint in lege veteri.

Obj. 7. Lumen Spiritus Sancti est infallibile. Ergo per illud habetur infallibilis regula Fidei in quibuslibet privatis.

Resp. Nego conseq. Quia regula Fidei debet certo innotescere ubi sit: Sed nemo potest certo scire se illustrari a Spiritu Sancto, multo minus aliis ostendere se illam illustrationem habere, quod requiritur ad judicem controversiarum, qui debet omnibus innotescere, ut omnes in unitate Fidei contineat. Quæro igitur ab hæreticis per quid certo sciunt se habere lumen Spiritus Sancti? An per Scripturam, quæ de hoc facto prorsus silet? Deinde labuntur in vitiosum circulum; nempe per Scripturam sciunt se habere verum lumen Spiritus-Sancti, & tamen non sciunt se habere veram Scripturam & verum ejus sensum nisi per lumen Spiritus-Sancti. An dicent se cognoscere lumen Spiritus Sancti per ipsum lumen? Sed hæc est quæstio facti, in quo fatentur omnem hominem errare posse. Præterea si lumen Spiritus Sancti per se semper cuilibet certo innotesceret, & esset ultima Fidei regula, absurdum esset illud monitum Scripturæ, 1. Joann. cap. 4. *nolite omni spiritui credere: sed probate spiritus si ex Deo sint.* Nam absurdum est dicere aliquid debere probari, quod per se ipsum tale certo innotesceret. Sic absurdum est dicere: probate lucem meridianam, an sit lumen solis. Si ergo probare debemus an lumen quod habemus, sit lumen Spiritus Sancti, requiritur alia regula, per quam hoc lumen verum a falso discernamus. Hæc autem regula est infallibilis auctoritas Ecclesiæ. Præterea si quisque privatus habet lumen Spiritus-Sancti ad cognoscendam omnem Fidei veritatem, cur Ecclesia ipsa, quæ est colu-

columna & firmamentum veritatis, cur primi Pastores Ecclesiæ Christo instituti ad docendum alios, illud non haberent? Denique supremus judex controversiarum debet certo omnibus litigantibus innotescere, alioqui nil dirimere potest. At quod una pars habeat pro se lumen Spiritus Sancti, hoc non certo innotescit alteri parti: imo hæc semper impune hoc negabit, & contendet se potius illud habere pro sua sententia.

§. III.

Dico 3. Principes seculares non sunt judices controversiarum Fidei.

Prob. 1. Ex Script. Ephes. cap. 4. *& ipse* (Christus) *dedit quosdam quidem Apostolos, quosdam autem Prophetas, alios vero Evangelistas, alios autem Pastores & Doctores, ad consummationem sanctorum: in opus Ministerii, in ædificationem Corporis Christi, donec occurramus omnes in unitatem Fidei.. ut non simus parvuli fluctuantes, & circumferamur omni vento doctrinæ, in nequitia hominum, in astutia ad circumventionem errori.* Ubi Apostolus loquitur de Ecclesiæ regimine usque ad finem mundi duraturo, & recensendo eos, quibus Ecclesiæ regimen a Christo commissum est ad fideles in Fide continendos, & contra nequitiam ad fraudes hæreticorum tuendos, nullam facit mentionem Principum sæcularium, sed post Apostolos solorum Pastorum, nempe Episcoporum.

2. Ex perpetua praxi Ecclesiæ, quæ nunquam in Fidei controversiis judicium detulit ad Principes sæculares; sed hoc judicium semper pertinuit ad Summum Pontificem & alios Episcopos qui tunc Ecclesiam regebant, ut constat ex Historiis Ecclesiasticis, & actis Conciliorum omnium. Item omnes fidei controversiæ hactenus in Ecclesia exortæ, non Principum sæcularium, sed Romani Pontificis & aliorum Episcoporum judicio diremptæ sunt.

3. Ex Patribus. Pro omnibus sint S. Athanasius, qui, epist. ad solitariam vitam agentes sic ait de Constantio Imperatore; *quis videns eum in decernendo Principem se facere Episcoporum, & præsidere judiciis Ecclesiasticis, non merito dicat eum illam ipsam abominationem desolationis esse, quæ a Daniele prædicta est?* Et S. Augustinus, qui epist. ad Valentinianum Imperatorem sic ait: *si conferendum de Fide, Sacerdotum debet esse ista collatio.*

4. Quia Principes sæculares sæpe errarunt in rebus Fidei, ut patet in Constantio & aliis.

Confirmatur ex sensu Principum religiosorum, ut Constantini Magni, teste Ambrosio, epist. cit. Joviniani, qui res Fidei ab Athanasio doceri voluit, ut traditur in hujus vita, Valentiniani Senioris apud Sozomenum, lib. 6. Hist. c. 7. Theodosii Junioris, qui, in sua ad Conc. Ephesinum, epist. sic ait: *nefas est, qui sanctissimorum Episcoporum catalogo adscriptus non est, illum Ecclesiasticis negotiis & consultationibus se se immiscere.* Et Basilii, in Concilio octavo generali.

Accedit praxis Principum religiosorum, qui Concilia Episcoporum, rogante vel saltem consentiente Romano Pontifice, convocarunt, ut fidei controversiæ dirimentur.

Obj. 1. Ex Apostolo, Rom. c. 13. Reges in suo regno sunt Dei Vicarii seu Ministri.

Resp. Sunt quoad res temporales & punitionem criminum, non quoad res fidei, nisi quod teneantur executionem Decretorum Ecclesiæ & veræ fidei conservationem procurare. Et vero Apostolus ibi loquitur de omnibus regibus etiam Ethnicis, qui certe non sunt Dei Ministri in rebus fidei & salutis.

Obj. 2. Moses, Josue, David, & Osias judicium exercuerunt in rebus spiritualibus.

Resp. Moses fuit simul Dux & Sacerdos, David simul Rex & Propheta. Josue autem nunquam de causis Spiritualibus judicavit, Osias vero lepra percussus fuit, quod Sacerdotis officium sibi arrogare & incensum supra altare Thymiamatis adolere ausus esset.

Obj. 3. Aliqui Imperatores Christiani leges tulerunt circa fidem & res Ecclesiasticas.

Resp. Leges ab aliquibus Imperatoribus latæ circa fidem & res Ecclesiasticas, non fuerunt nova decreta ab ipsis condita, sed intimationes Canonum jam ab Episcopis conditorum: potestas enim Regia Ecclesiasticam adjuvare potest & debet.

Equidem Justinianus aliquid ultra præsumpsit. Sed hoc singulare exemplum fuit ab Ecclesia reprobatum; & edictum, quod consultis & approbantibus aliquot Episcopis contra errores Origenis promulgavit; non habuit vim nisi per consensum Ecclesiæ seu Summi Pontificis & Episcoporum.

Neque

Neque unum aut alterum singulariter factum legitimam potestatem probare potest.

Obj. 4. Aliqui Imperatores præsederunt Conciliis, ut Chalcedonensi Marcianus, sexto Constantinus Pogonatus, septimo Irene & ejus Filius, octavo Basilius.

Resp. Neg. ad 1. *resp.* Marcianus & Pulcheria non præsederunt ut Fidei judices, sed duntaxat ut Concilii protectores, & ordinis ac pacis defensores. Nam Patres Concilii Chalcedonensis, in sua ad S. Leonem epist. sic loquuntur: *quibus* (Synodi Episcopus) *tu quidem, sicut membris caput praeras in his qui tuum tenebant ordinem. Imperatores vero fideles ad ordinandum decentissime præsidebant sicut Zorobabel Ecclesiæ.*

Ad 2. *resp.* Equidem in multis actionibus sexti Concilii dicitur: *præsidente piissimo Imperatore Constantino.* Sed hæc verba solum significant Constantinum in loco honorificentissimo sedisse ut Ecclesiæ & Concilii defensorem, non vero ut controversiarum Fidei judicem. Nam. 1. Constat Legatos Summi Pontificis Agathonis Concilio præsedisse: actione enim prima, primi nominantur ante omnes Patriarchas: & actione 18. primi ante omnes Patriarchas subscribunt, licet non fuerint Episcopi. 2. Imperator post omnes Episcopos subscripsit, & quidem non ut definiens, sed ut consentiens, id est, suum judicium submittens definitioni Concilii: nam Episcopi subscripserunt his verbis: *N. Episcopus .... definiens subscripsi*: Imperator vero hac formula; *Constantinus in Christo Deo Rex atque Imperat. Romanorum legimus & consensimus.* Igitur aliqui Imperatores præsederunt Conciliis; sed ut protectores & defensores Ecclesiæ, non ut judices, præsessione honoris, non authoritatis.

Ad 3. *resp.* Cum in Concilio Nicæno II. de Irene Imperatrice dicitur: *præsidente ipsa cum simul regnante Filio, & universa Synodo, &c.* Ibi verbum *præsidere* significat tantum sessionem honorariam: nam Apostolus mulierem in Ecclesia loqui vetat; & tota Synodus non præsidet, sed Legati Papæ.

Ad 4. *resp.* In Concilio octavo generali dicitur quidem, *præsidente Basilio Imperatore.* At præsedit, non auctoritate, sed solo sessionis honore, quem ipsi detulit Concilium ut Ecclesiæ protectori, & ejus Decretorum executori, non ut controversiarum Fidei aut causarum Ecclesiasticarum judici: nam ejusmodi judicium sibi ipsi, nec Laico cuivis convenire Imperator Basilius palam professus est in allocutione Synodi. Et actione 10. cum duobus filiis subscribit tantum post Legatos Pontificis, Ignatium Constantinopolitanum & Vicarios trium aliorum Patriarcharum, & quidem non ut judex, sed ut consentiens, & Decretorum executor.

Obj. 5. Conc. Arelatense sub Carolo Magno, cap. ult. agnoscit illum pro judice supremo in causis Spiritualibus.

Resp. Neg. Sed solum a Carolo Magno postulat executionem suorum Decretorum. Verba autem Concilii, quæ videntur aliquid subjectionis redolere, ab eo tantum urbanitatis, ac reverentiæ causa prolata sunt. Adde quod fuerit Concilium particulare.

Obj. 6. In lege naturæ Principes erant Summi Sacerdotes; ergo & possunt etiam in lege gratiæ judicare de rebus Fidei.

Resp. Nego conseq. Itaque Deo libere volente Regia & Sacerdotalis potestas simul junctæ erant in lege naturæ. Sed postea Deus voluit eas in lege scripta & Evangelica separatas esse.

§. IV.

Dico 4. Multitudo Fidelium, seu populus Christianus non est judex controversiarum Fidei.

Prob. 1. Quia neque Scriptura, neque Traditio potestatem judicandi de rebus Fidei attribuunt populo, sed soli capiti Ecclesiæ & aliis Episcopis.

1. Nunquam in Ecclesia Christi controversiæ Fidei, quæ tot ac tantæ hactenus exortæ sunt, ad populum delatæ sunt, aut ab eo decisæ, sed a solis Episcopis & Romano Pontifice.

3. Recta ratio dictat judicium de controversiis Fidei authenticum non debere pertinere ad populum, qui doceri debet a Pastoribus Ecclesiæ, & cujus maxima pars ignara est.

4. Alioqui idem esset officium Gregis & Pastoris, populus posset non audire imo posset spernere Pastores Ecclesiæ, contra illud Christi, Luc. 10. *qui vos audit me audit; & quis vos spernit, me spernit*; Et everteretur omnis ordo in Ecclesia. Unde S. Gregorius Nazianz. Orat. 9. populum Christianum ab hac præsumptione & insania, quam in eo excitare solent hæretici, avocat his verbis: *oves, Pastores ne pascite, nee supra fines vestros assurgit: satis enim vobis est si re-*

si recte pascamini. Judices me judicate: nec legislatoribus leges præscribite. Non est enim dissensionis & confusionis Deus, sed pacis & ordinis: Ne quis igitur caput sit; qui vix aut manus, aut pes, aut vilius quoddam aliud membrum est, &c.

Obj. Act. c. 18. de Beræensibus dicitur: *qui susceperunt verbum cum omni aviditate, quotidie scrutantes Scripturas, si hæc ita se haberent.* Ergo populus potest judicare de doctrina a Pastoribus tradita. Ergo, &c.

Resp. Nego conseq. Quia quamvis Paulus esset Apostolus Christi, & non posset falsam doctrinam prædicare; tamen hoc non constabat initio Beræensibus, nec tenebantur mox credere sine motivis credibilitatis. Quare cum Paulus probaret illis Christum ex testimoniis Scripturæ, merito illi scrutabantur Scripturas, an hæc ita se haberent. At Christiani, quibus constat corpus Pastorum non posse errare in rebus Fidei & morum, tenentur eorum doctrinam ac definitiones statim sine examine recipere, iisque firmissime adhærere.

ARTICULUS X.

Quisnam sit verus & infallibilis judex controversiarum Fidei?

NOta. Nomine Fidei intelliguntur etiam mores quæ sunt dogmata Fidei practica; nam Fidei nomine intelliguntur omnia dogmata tum speculativa tum practica; præterea: Ecclesia errare non potest in moribus per se bonis vel malis: nam aliqui non esset nec posset dici vere sancta, ut in Symbolo Apostolorum vocatur: nam (ut recte notat Bellarmin.) sancta dicitur potissimum ob sanctam professionem seu professionem doctrinæ sanctæ, quæ nempe nihil continet falsum, nihil præscribit aut permittit malum. Denique Fides Catholica docent omnem virtutem esse bonam ac colendam, & omne vitium esse malum ac fugiendum.

§. I.

Dico 1. Corpus primorum Pastorum seu Episcoporum est infallibilis judex controversiarum in rebus Fidei & Religionis. Est de fide.

Prob. 1. Ex Script. Matth. ult. *docete omnes gentes... & ecce ego vobiscum sum omnibus diebus usque ad consummationem sæculi*, ubi Christus præcipit Apostolis, & eorum successoribus Episcopis in eorum persona, ut doceant, *docete*, & iis ad hoc munus promittit specialem assistentiam, *ecce ego vobiscum sum.* Quæ promissio non solum spectat Apostolos, sed etiam eorum successores in regimine Ecclesiæ, nempe Episcopos, *quos Spiritus Sanctus posuit regere Ecclesiam Dei*, ut patet ex his verbis, *omnibus diebus usque ad consummationem sæculi*: quæ significant Christi assistentiam specialem ad recte docendum duraturam usque ad finem mundi, proindeque hanc promissionem spectare non solum Apostolos qui docere non poterant usque ad finem mundi, sed etiam eorum successores usque in finē mundi extituros. Si autem Episcoporum est docere, ergo sunt judices doctrinæ: si cum Episcopis docentibus Christus futurus est omnibus diebus, ergo sunt judices doctrinæ infallibiles ex speciali assistentia Christi; quis enim possit cum Christo falsum docere?

Item, Ephes. cap. 4. dicitur Christus Ecclesiæ dedisse Apostolos, & Pastores ac Doctores, id est, Episcopos Apostolorum successores, qui dicuntur Pastores & Doctores, quia eorum munus est pascere & docere Gregem Christi, dedisse, inquam, *ut non simus parvuli fluctuantes, & circumferamur omni vento doctrinæ, in nequitia hominum, in astutia ad circumventionem erroris.* Quæ verba significant Christum dedisse Apostolis, & Episcopis eorum successoribus munus & potestatem fideles in vera Fide stabiliendi & continendi, omnes dubitationes ac incertitudines in rebus Fidei penitus tollendi, & finaliter ac infallibiliter judicandi de controversiis Fidei. Nam hæc potestas necessaria est, *ut non simus parvuli fluctuantes, & circumferamur omni vento doctrinæ*: incerta enim & fallibilis decisio ac doctrina tollere non potest dubitationes & incertitudines omnes, nec stabilire in Fide.

2. Ex Partibus apud Bellarminum & alios.

3. Ex Traditione posita in constanti ac perpetuo usu Ecclesiæ, in qua a tempore Apostolorum omnes Fidei controversias judicio finali & irreformabili fideles ad credendum obligante, ideoque infallibili deciderunt Summi Pontifices & Episcopi. Sic primo sæculo controversia de legalibus ab Apostolis & Episcopis in Concilio Jerosolymitano definita fuit. Sæculo secundo controversia de Paschatis celebratione a Victore in particulari Concilio Romano, &

ab

ab aliis particularibus Conciliis in variis orbis partibus coactis decisa fuit. Tertio sæculo Novatianorũ hæresis a Cornelio Papa in Concilio Romano damnata fuit. Quarto sæculo Ariana hæresis a Concilio Nicæno, Macedoniana a Constantinopolitano proscripta est. Et sic aliæ hæreses seculis sequentibus in Conciliis generalibus, vel extra ab Episcopis & Romano Pontifice eorum capite finaliter damnatæ sunt.

4. Ratione. Judicium de controversiis Fidei pertinet ad eos, quibus Ecclesiæ regimen commissum est, & quorum est docere in Ecclesia non solum Laicos sed etiam Presbyteros, & pascere gregem Christi, & bonum Fidei depositum servare. Nam hæc munera recte obire non possunt sine potestate dirimendi controversias Fidei, & de illis ferendi judicium, cui Fideles omnes acquiescere teneantur, ideoque infallibile. At 1. Episcopis commissum est regimen Ecclesiæ, juxta illud, Act. c. 20. *Attendite vobis, & universo gregi, in quo vos Spiritus-sanctus posuit Episcopos regere Ecclesiam Dei*. Qui textus a Concilio Trident. sess. 22. cap. 4. de solis Episcopis exponitur. 2. Episcoporum est docere in Ecclesia, juxta illud, Matth. c. ult. *Docete omnes gentes*, dictum Apostolis, & in eorum persona etiam Episcopis Apostolorum successoribus; & Ephes. c. 4. dicitur Christus dedisse Ecclesiæ Apostolos, & Pastores ac Doctores, nempe Episcopos. 2. Episcoporum est pascere gregem Christi, juxta illud; Joann. cap. 21. *Pasce agnos meos, pasce oves meas*, dictum Petro, & ejus successoribus Romanis Pontificibus; & illud, 1. Petri, cap. 5. dictum Episcopis omnibus, *Pascite qui in vobis est, gregem Dei*. 4. Episcoporum est Fidei depositum servare, juxta illud, 1. Tim. c. 6. *Depositum custodi*.

Porro nomine Fidei intelligitur Fides & credendorum, & faciendorum & omittendorum.

§. II.

Dico 2. Corpus primorum Pastorum seu Episcoporum, cujus caput est Romanus Pontifex: est semper infallibilis judex controversiarum Fidei, etiam extra Concilium generale. Est de Fide. Unde sacra Facultas Parisiensis doctrinam oppositam in Libro gallice inscripto *La pacifique veritable*. contentam hac censura notavit: *Hæ propositiones, in quantum infallibilitatem Ecclesiæ universali in nullo alio statu quam in Concilio œcumenico congregatæ tribuunt, & ipsam aliquo tempore legitimæ usus pœnitentiæ cognitione caruisse supponunt, temerariæ sunt, ipsi Ecclesiæ injuriosæ, hæreticæ*.

Prob. 1. Quia corpus Episcoporum suo capiti Romano Pontifici adhærentium, est infallibilis judex controversiarum Fidei, ut constat ex 1. assertione. At tale corpus semper existit, etiamsi Episcopi sint in sua sede dispersi extra Concilium generale. Ergo.

2. Christus Apostolis & eorum successoribus in regimine Ecclesiæ specialem assistentiam promisit *omnibus diebus* usque ad finem mundi ad recte docendum veritates Fidei & morum: *Docete omnes gentes*, (inquit, Matth. cap. ult.) *Et ecce ego vobiscum sum omnibus diebus usque ad consummationem sæculi*. Si omnibus diebus, ergo semper, tum in Concilio, tum etiam extra Concilium, quod sæpe non potest celebrari, & raro celebratur.

3. Quia debet esse in Ecclesia, & quidem omni tempore aliqua Fidei regula; semper subsistens & visibilis, quæ certo & infallibiliter Fidei controversias dirimat, & veritatem omnem doceat; alioqui Christus non providisset sufficienter bono Ecclesiæ suæ sponsæ. Dico, *omni tempore*, quia nullum est tempus, quo oriri non possint controversiæ in materia Fidei & morum, & re ipsa sæpissime oriuntur, ac proinde debet omni tempore subsistere Tribunal infallibile ac supremum, quod eas finaliter & infallibiliter dirimat; & veram doctrinam afferat. Alioqui Fideles essent sicut parvuli fluctuantes plurimis annis, vel etiam sæculo integro, neque quæ doctrina tenenda sit scirent, donec cogeretur Concilium, quod multis modis impediri potest; dilaceraretur intestinis discordiis Ecclesia; errores sic invalescerent, ut jam non possent ab animis hominum superborum ac pertinacium iis diu præocupatorum, qui semper plurimi sunt, evelli per definitionem Concilii, &c.

4. Ex Traditione & usu Ecclesiæ. Nam totis tribus prioribus sæculis nullum extitit Concilium generale, & tamen toto illo tempore definitive & irrevocabiliter damnatæ sunt plurimæ hæreses, Nicolaitarum scilicet, Ebionitarum, Marcionitarum, Basilidis, Saturnini, Valentini, Novatianorum, Manichæorum, &c. Quæ hæreses finaliter proscriptæ sunt Romanorum Pontificum judicio, cui adhærebant Episcopi

in suis sedibus, vel ab aliquibus Conciliis particularibus, aut judiciis aliquorum Episcoporum a Summo Pontifice confirmatis seu admissis.

5. Denique si Concilium generale est infallibilis judex, quia repræsentat corpus Pastorum a fortiori talis est judex ipsum corpus Pastorum in sua sede docentium expresse vel tacite.

Porro corpus Pastorum licet dispersorum, seu in sede sua manentium, æque infallibiliter decidit ac si congregati essent quia infallibilitas non fundatur in mutua doctrinæ Episcoporum communicatione, sed in assistentia speciali Spiritus Sancti ab omni tempore, omnibus diebus Ecclesiæ conferenda ex promissione Christi. Aliud est de judicio aliorum Tribunalium, quorum æquitas pendet a mutua communicatione, & a cœtu judicium, secundum institutionem hominum, quam Christus se qui noluit, eo quod bonum Ecclesiæ exigeret ut Ecclesia dispersa esset infallibilis perinde ac congregata.

§. III.

Dico 3. Concilium perfecte œcumenicum est infallibilis judex controversiarum Fidei. Est de Fide.

Prob. 1. Ex sensu & praxi Ecclesiæ, quæ definitionem cujuslibet Concilii vere generalis semper habuit ut infallibilem regulam suæ Fidei. Ergo tam necesse est hujusmodi definitionem esse infallibilem, quam necesse est totam Ecclesiam errare non posse.

2. Quia Concilium perfecte œcumenicum est illud, quod repræsentat totum corpus primorum Pastorum, seu corpus Episcopale cum suo capite, in ordine ad decernenda ea quæ ad Fidem vel mores pertinent. Quare Martinus V. in Concilio Constātiensi de hæresi suspectos interrogari jubet, num credant Concilium generale universam Ecclesiam repræsentare. Ergo in Concilio perfecte œcumenico residet tota auctoritas corporis Pastorum in ordine ad decernenda ea quæ ad Fidem & mores pertinent, quæ quidem auctoritas est infallibilis in definiendis & decernendis iis quæ ad Fidem & mores pertinent, ut constat ex 1. assertione. Et consequenter Concilium perfecte œcumenicā est infallibilis judex cōtroversiarum Fidei.

§. IV.

Dico 4. Corpus seu universitas moralis Episcoporum suo capiti Romano Pontifici adhærentium est infallibilis judex controversiarum Fidei independenter a consensione Laicorum seu populi Christiani, quidem in omni casu etiam in casu dissidii ex parte aliquorum Pastorum. Est de Fide contra auctorem libelli, qui inscribitur *Le temoignage de la Verite*, cujus multæ propositiones ut hæreticæ damnatæ sunt a Clero Gallicano in Comitiis generalibus ann. 1715.

Prob. Quia necessitas consensionis Laicorum seu populi ad definitionem Fidei, etiam in casu dissidii inter Episcopos, nullum habet fundamentum in Scriptura & traditione & hactenus inaudita est. Imo repugnat. 1. Scripturæ docenti populum semper teneri se subjicere definitioni primorum Pastorum, qui succedunt Apostolis in regimine Ecclesiæ, juxta illud Christi, Luc. 10. *Qui vos audit me audit: qui vos spernit, me spernit.* Item asserenti Christum non omnes, sed quosdam tantum, nempe Episcopos, constituisse Pastores & Doctores, *ut non simus parvuli fluctuantes, & circumferamur omni vento doctrinæ*, ideoque ut certo sciamus quid in rebus Fidei & morum tenendum sit, ut patet ex Ephes. cap. 4. Ergo definitio primorum Pastorum aut universitatis moralis eorum suo capiti conjunctorum, semper sola sufficit ad certitudinem Fidei, nec ad eam unquam requiritur consensus Fidelium. Item Christus non dirigit promissionem infallibilitatis ad populum, sed ad Apostolos, & eorum successores, quibus præcepit ut doceant alios: imo prædixit fore seductores multos, & multos seductum iri: *Scandalizabuntur multi* (ait, Matth. c. 24.) *& multi pseudo-Prophetæ surgent, & seducent multos.*

2. Repugnat Traditioni. Nam a tempore Apostolorum usque ad hoc tempus soli Episcopi independenter a consensu populi definierunt controversias Fidei, & semper universitatis moralis Episcoporum definitio, vel communis prædicatio habita est ut certa regula Fidei, quam omnes statim tenentur sequi, & cui qui dissenserunt, hoc ipso hæretici habiti sunt. Item Concilia generalia in suis definitionibus, non expectato clamore & consensu Laicorum, anathematizant omnes, qui doctrinæ a se definitæ non acquiescunt firmissime. Ergo definitiones Episcoporum suo capiti unitorum sunt certa regula Fidei obligans omnes ad statim iis firmissime adhærendum independenter a clamore & consensu populi.

3. Ne-

3. Necessitas consensionis Laicorum ad definitionem Fidei repugnat rectæ rationi. Nam rectæ rationi repugnat infallibilitatem definitionis Fidei a Pastoribus & Doctoribus Ecclesiæ factæ pendere a consensu & approbatione populi, cujus maxima pars est rudium & imperitorum rerum quæ definiuntur, nec valentium veritatem per se cognoscere, & qui non habent promissionem divinam de veritate cognoscenda per se, sed solum per suos Pastores.

Præterea recta ratio docet ad eos solos pertinere irrevocabiliter, ideoque infallibiliter definire res Fidei, & morum, ad quos solos pertinet docere alios res Fidei & morum, quales sunt Episcopi.

Item absurdum est dicere, quod definitio, quæ non fit secundum clamores vulgi ignari & non valentis per se cognoscere res Fidei, sit hoc ipso nulla & invalida. Alioqui enim populus tam edoceret quam doceretur, & posset non audire suos Pastores & Doctores: imo posset respuere ea, quæ sibi minus arrident, & emendare doctrinam suorum Pastorum & Doctorum.

Denique quia populus facile seduci potest ab Hæreticis, & Christus solos Pastores & Doctores dedit Ecclesiæ ad impediendam seductionem Fidelium contra nequitiam & astutiam Hæreticorum, Ephes. cap. 4.

Confirm. Quia nulla fuit unquam hæresis præ se ferens aliquam speciem veritatis, cui non fuerit aliquis clamor populorum. Clamaverunt pro hæreticis contra definitionem Summorum Pontificum, & Conciliorum Generalium, vel Episcoporum in sedibus suis prædicantium Laici plurimi imperiti & nonnulli etiam eruditi, item Præsbyteri, Monachi, Episcopi aliquot, ipsi Imperatores. Imo nulla hæresis sine ejusmodi clamoribus propagari potest.

Nota. Quando Christus promisit corpus Pastorum semper traditurum veram doctrinam, simul implicite promisit fore semper fideles, qui huic doctrinæ acquiescerent ut salvi fierent. Item cum Christi Ecclesia sit perpetua, & hæc constet ex Pastoribus & ovibus, semper erunt in Ecclesia Pastores veritatem docentes, & populi eam sequentes.

§. V.

Dico 5. Soli Episcopi sunt judices infallibiles controversiarum Fidei cum exclusione non solum Laicorum, sed etiam simplicium Presbyter. & quorūvis Clericorum inferiorū.

Constat 1. Quia promissiones Christi de infallibilitate doctrinæ spectant solum Episcopos; nam Christus solis Apostolis, & eorum successoribus in regimine Ecclesiæ, nempe Episcopis dixit, *docete*; *Et ecce ego vobiscum sum omnibus diebus &c.*

2. Ex sensu & praxi perpetua Ecclesiæ. Enim vero si Presbyteri essent ex statu suo & caractere judices rerum Fidei, vel necessarii testes Traditionis, nulla Concilia sine illis saltem vocatis, eorumque subscriptione fuissent legitime celebrata. Et tamen ex sexcentis septuaginta quinque Conciliis, quæ celebrata numerantur, duodecim tantum ab Apologista Parochorum Parisiensium hanc Presbyteranismi hæresim tuente proferri potuerunt, in quibus Presbyteri aliquot subscripserint, & circiter viginti, quibus ex Episcoporum licentia interfuerint. Conciliis autem illis subscripserunt Presbyteri, non ut judices vocem decisivam habentes, sed tantum ut consentientes, sicut Monachi non Clerici, & Laici sæculares aliquando subscripserunt Conciliis. Præterea soliti sunt Episcopi mittere suo loco Presbyteros, sed nullus unquam Presbyter quempiam suo loco misit, qui suo loco interesset Concilio. At si Presbyteri essent jure suo judices rerum Fidei, vel testes Traditionis ad definitionem infallibilem Fidei necessarii, Concilia, ad quæ vocati non fuissent, non possent vocari nec esse generalia, nec legitima, & eorum definitiones non obligassent statim Fideles ad iis firmissime adhærendum: nam tunc major pars judicum vel testium necessariorum abfuisset, nec convocata fuisset. Hinc in Concilio Chalcedonensi Ægyptii dixerunt; *Synodus Episcoporum est, non Clericorum; superfluos foras mittite.*

3. Ex Concilio generali octavo, can. 17. ubi ait: *illud autem tanquam prorsum quiddam ab auribus nostris repulimus, quod a quibusdam imperitis dicitur non posse Synodū absque principali præsentia celebrari; cum nusquam sacri Canones convenire sæculares Principes in Cōciliis sanxerint, sed solos Antistites.* Ergo soli Episcopi jus habent ut Concilio intersint, ideoque ut definiant sine Presbyterorum opera ut necessaria. Ergo, &c. Hinc in Concilio Constantinopolitano, in quo damnatus est Eutiches, sic Episcopi subscripserunt, *judicans subscripsi.* Archimandritæ vero, qui ex licentia Episcoporum subscri-

scri-

scripserunt, in sua subscriptione omiserunt vocem, *judicans*, sic subscribendo: *subscripsit dispositioni Eutichetis*. Hinc etiam Conc. Burdigalense, anno 1624. celebratum, sic pronunciat; *sacro approbante Concilio, Decretis ultimi Concilii Burdigalensis inhærentes, opinionem quorundam, qui ausi sunt asserere præter Episcopos, quosdam etiam alios habere vocem decisivam in Concilio Provinciali, ut erroneam judicamus*. Hinc etiam in Comitiis generalibus Cleri Gallicani, anno 1700. Archiepiscopus Remensis Præses, ut principium certum asserit, annuentibus cæteris Episcopis, secundi ordinis deputatos nullam per se habere potestatem decidendi in materia fidei & morū.

4. Greg. XIII. de hac re consultus a Concilio Roteomagensi, ann. 1581. respondit: *Abbates commendatarios, capitulorum deputatos vocem duntaxat consultativam habere; Episcoporum procuratores posse si Concilio Provinciali placuerit, & decisivam habere.*

Equidem Presbyterorum officium est etiam docere plebem, sed ut discipulorum Episcoporum suo capiti unitorum, qui sequi & tradere debent doctrinam a corpore Episcoporum suo capiti adhærentium traditam; non autem ut judicium doctrinæ. Nam docere ut judices doctrinæ, solorum est Episcoporum, non Presbyterorum.

§. VI.

Dico 6. Universitas moralis Episcoporum Summo Pontifici consentientium est infallibilis judex controversiarum Fidei in omni circunstantia, sive intra, sive extra Concilium. Est de Fide.

Prob. 1. Quia Christus promisit infallibilitatem corpori primorum Pastorum circa res Fidei & morum pro omni tempore, ideoque tam extra Concilium, quod sæpe intra plures annos cogi nequit, quam in Concilio, juxta illud, Matth. c. ult. *ecce ego vobiscum sum omnibus diebus usq; ad consummationem sæculi*. Et tamen nullibi promittit unanimitatem Episcoporum fore integram, ita ut nulli dissentiant aliis. Imo, Matth. c. 24. monet fore in decursu temporum falsos Prophetas, id est, Pastores seductores: *multi pseudo Prophetæ*, inquit, *surgent, & seducent multos*, Idem prædicat Paulus, act. c. 20. ubi alloquens Episcopos Asiæ minoris sic ait, *attendite vobis, & universo gregi, in quo vos Spiritus Sanctus posuit Episcopos regere Ecclesiam Dei quam acquisivit sanguine suo. Ego scio quoniam intrabunt post discessionem meam lupi rapaces in vos, non parcentes gregi: & ex vobis ipsis exurgent viri loquentes perversa, ut abducant discipulos post se.* Itaque cum constet Christum absolute promisse primis Ecclesiæ Pastoribus infallibilitatem pro omni tempore; & simul tum ex Scriptura tum experientia constet esse aliquando Episcopos qui errorem docent & sequuntur, manifestum est infallibilitatem in rebus Fidei & morum non pendere ab unanimitate omnimoda Episcoporum, sed ad eam sufficere pro omni tempore unanimitatem moralem in universitate morali Episcoporum eidem doctrinæ cum suo capite consentientium.

2. Ex Traditione Patrum, qui tanquam principium certum supponunt, dissensum aliquot Episcoporum nunquam obstare veritati & infallibilitati definitionis doctrinæ universitatis moralis Episcoporum. Hic sufficiant S. Athanasius, in epist. ad Jovinianum Imperatorem ex Alexandrino Concilio scripta, ubi ait: *horum omnium quos commemoravimus sententiam experimento ipso cognovimus, & litteras scriptas habemus. Ac licet pauci quidem huic Fidei* (Nicænæ) *contradicant, scimus tamen eos orbi terrarum præjudicare non posse*. S. Basilius, epist. 72. *ipsum orbem circumspicite & videte quam modica sit ea portio, quæ hoc morbo* (Arianismi) *laborat. Reliqua vero universa Ecclesia, quæ ab orbis finibus ad fines usque recipit Evangelium, sanam hanc & incorruptam doctrinam sectatur*. S. August. l. 3. contra Cresconium, c. 3. *si omnino jam credendum sit quinquaginta Episcopis Orient aliū contra tot millia Episcoporum quibus hic error in toto orbe displicuit, &c.* Concilium Ephesinum generale, in epist. ad Theodosium Imper. sic ait: *per absurdum enim est ducentorum & decem Episcoporū Synodo quibus & universa Occidentalium Episcoporum multitudo, & per ipsos reliquus totus terrarum orbis consentit, triginta tantum numero se se opponere.*

3. Ex sensu & usu perpetuo Ecclesiæ, quæ semper sive in Concilio sive extra Concilium ut infallibilem habuit definitionem & sententiam plurimorum Episcoporum Romano Pontifici consentientium, quamvis eis dissentirent aliqui Episcopi etiam multi sed numero pauciores. Sic definitio Concilii Ephesini contra Nestorium statim habita est infallibilis regula Fidei, non obstante oppositione tringinta Episcoporum & Patriarchæ Antiocheni. Sic extra Concilium generale, doctrinæ Pelagianæ damnatio facta ab Episcopis Africanis, & confirma-

firmata a Summo Pontifice habita est infallibilis quamvis octodecim Episcopi restiterint, qui ideo statim ut hæretici dispositi & exilio mulctati sunt, non obstante eorum appellatione ad Concilium generale; & Concilium Ephesinum paulo post coactum eorum causam non retractavit, sed sine novo examine eorum damnationem confirmavit. Item Novatiani, Sabelliani, & alii multi Hæretici finaliter ac irretractabiliter damnati sunt extra Concilium generale, quamvis haberent Episcopos sibi assentientes. Item Donatistæ, quamvis haberent supra trecentos Episcopos, ut Schismatici & Hæretici habiti sunt. Igitur ob eamdem rationem sicut in Concilio, ita extra Concilium, ad infallibilitatem doctrinæ sufficit Episcoporum Romano Pontifici consentientium pluralitas.

4. Denique Fide constat corpus Pastorum suo capiti unitorum definiens sive intra sive extra Concilium, esse infallibile pro omnibus diebus seu omni tempore, propter assistentiam continuam & specialem a Christo promissam. At in casu dissensionis pluralitas Pastorum suo capiti consentientium censetur est corpus Pastorale, ut patet in omni corpore morali & politico: alioqui in casu dissentionis Episcoporum, hoc ipso desineret esse corpus Pastorale in Ecclesia, nam minor numerus Episcoporum suo capiti dissentientium non potest constituere corpus Pastorale. Quid ergo esset tunc Ecclesia Christi, sublato corpore primorum Pastorum? Præterea in Concilio generali judicium majoris partis Episcoporum Summo Pontifici suo capiti consentientium est judicium Concilii & corporis Pastorum, & vere infallibile, ut constat ex sensu Ecclesiæ. Ergo idem judicium extra Concilium, est judicium corporis Pastorum vere infallibile: nam auctoritas Ecclesiæ docentis est ubique & semper eadem & infallibilis, nec pendet a loco.

Hinc consensus majoris partis Episcoporum suo capiti consentientium dicitur simpliciter universalis a Patribus. Præter jam citatos sufficiant S. Augustinus, qui damnationem hæresis Pelagianæ factam ab Episcopis Africanis solis & sine Concilio generali, sed a Romano Pontifice confirmatam, vocat judicium Ecclesiæ Catholicæ, quamvis ei restiterent octodecim Episcopi, nam, l. 1. contra Julianum, c. 1. sic Pelagianos alloquitur *quamvis dederit vobis Ecclesia Catholica judicium quale debuit, ubi causa vestra finita est*, Et S. Gregorius M. l. 1. epist. 25. ubi postquam asseruit se quintum Concilium venerari sicut quatuor priora, & damnare personas ab eis damnatas, hanc addit rationem: *quia dum universali sunt consensu constituta: se & nonilla destruit, qusiquis præsumit aut solvere quos religant, aut ligare quos solvunt. Quisquis ergo aliud sapit, anathema sit*: & tamen multi Episcopi Concilium quintum & damnationem ab eo factam rejiciebant.

Porro vox Ecclesiæ per suos Pastores loquentis & definientis, semper secundum promissiones Christi erit satis superior, ut cuivis alteri societati Christianæ prævaleat; & hac superioritate ac pluralitate vera Ecclesia manifestetur, & sic veritas omnibus innotescere possit. Hinc Cardinalis de Cusa, l. 1. Concord. Cathol. c. 14. ait: *qui se in Christiana Fide esse putant, de illis est regula Cypriani infallibilis, quod quod major pars semper in Fide & veritate legis persistit.*

Corollarium.

Constitutio in materia fidei & morum a Summo Pontifice edita, & ab universitate morali Episcoporum acceptata, vel doctrina Fidei & morum ab universitate morali Episcoporum tradita & Summo Pontifice confirmata, est infallibilis, & ei fideles omnes firmissime adhærere tenentur. Sequitur evidentur ex modo dictis: nam tunc est judicium universitatis moralis Episcoporum suo capiti consentientium. Universitas autem moralis Episcoporum suo capiti consentientium est infallibilis judex in rebus Fidei & morum, ut constat ex assertione 6. & consequenter ejus judicium est infallibile, ideoque omnes obligans ad ei firmissime adhærendum.

§. VII.

Dico 7. Definitio in materia Fidei & morum edita vel suscepta ab universitate morali Episcoporum & a Summo Pontifice, est infallibilis, quibuscumque motivis datus sit eorum consensus tali definitioni.

Constat 1. ex Scriptura, Phil. c. 1. *quidam quidem & propter invidiam & contentionem... Christum prædicant... quidam autem ex contentione Christum annuntiant non sincere, existimantes pressuram se suscitare vinculis meis. Quid enim? Dum omni modo, sive per occasionem, sive per veritatem Christus annuntietur, & in hoc gaudeo, sed & gaudebo.* Ubi Apostolus significat non obstare veritati,

tati, quod aliqui eam annuntient ex motivo invidiæ vel contentionis, vel quocumque modo. Ergo prava motiva, ex quibus Episcopi possint aliquando definire res Fidei, non obstant veritati & infallibilitati eorum definitionis.

2. Quia Christus propter bonum Ecclesiæ, Apostolis, & Episcopis eorum successoribus, promisit absolute & independenter ab eorum motivis infallibilitatem in docendo.

3. Quia si infallibilitas definitionis penderet a motivo definiendi, nulla definitio esset fidelibus regula Fidei seu Fide credenda: nam in tantum definitio Ecclesiæ nobis est regula Fidei seu Fide credenda, in quantum scimus eam esse infallibilem. At nunquam Fideles scire possent ullam definitionem Fidei esse infallibilem. Nam cognoscere certo non possunt motiva, quæ habuerunt Episcopi in definiendo, cum sint interna & occulta: & sic non possent certo scire definitionem Ecclesiæ habere conditionem requisitam ad hoc, ut sit infallibilis. Sicq; infallibilitas a Christo promissa esset inutilis ad tolendos errores, & docendum infallibiliter omnem veritatem.

4. Regula Fidei debet esse nota & manifesta omnibus, cum omnes obliget. At sola definitio primorum Pastorum ut independens a motivis, est nota & manifesta omnibus. Ergo sola definitio ut independens a motivis est regula Fidei, ideoque est infallibilis; Et consequenter definitio Ecclesiæ est infallibilis independenter a motivis.

§. VIII.

Dico 8. Definitio in materia Fidei & morum edita vel suscepta ab universitate morali Episcoporum, & a Summo Pontifice, est infallibilis independenter ab omni formalitate.

Constat. 1. ex Scriptura. Nam Christus promissionem infallibilitatis corpori Pastorum factam non restringit ad ullam formalitatem; sed hæc promissio est absoluta & independens ab omni formalitate, & Christus præcise exigit doceant: *Docete*, inquit, *& ecce ego vobiscum sum omnibus diebus, &c.*

Equidem corpus Pastorum nunquam definiet, damnabit aut probabit doctrinam aliquam sine examine requisito. Nam cum Christus promiserit se fore omnibus diebus cum corpore Pastorum, fieri non potest, ut corpus Pastorum doctrinam aliquam sine examine necessario approbet vel damnet: qui enim promittit absolute finem, promittit simul implicite omnia media ad illum finem necessaria. Quare cum Christus infallibilitatem promiserit corpori Pastorum docenti, idque pro omni tempore & casu sine interruptione usque ad finem mundi, hoc ipso quod Fidelibus innotescit definitio, doctrina, seu prædicatio universitatis moralis Episcoporum suo capiti adhærentium, tum certum est vi promissionum Christi illam definitionem, prædicationem, doctrinam esse infallibilem, & habere omnia ad hoc requisita. Igitur communis Episcoporum suo capiti unitorum prædicatio in rebus Fidei & morum semper est infallibilis. Et vero quemadmodum ait Melchior Cano, lib. 5. de locis Theologicis, c. 5. *Quod si Deus in sequentem annum frugum abundantiam polliceretur, ecquid stultius esse posset quam dubitare anne homines semina terræ mandaturi sint. Certe si seruerint metent: si non seruerint, non metent. Sed ex Dei pollicitatione colligimus non solum proprias cœli conversiones, quibus omnia, quæ terra gignit, uberiora proveniunt, sed agricolarum etiam curas, operas, diligentiam. Non enim frugum abundantia illam promissa, nisi arantibus, laborantibusque continget. Quibus ex rebus facile comprehenditur, cum Spiritum veritatis Christus Apostolis eorumque successoribus in Fidei judicio promiserit, nihil omnino illis defuturum quod Fidei controversiis finiendis fuerit necessarium... Ita nunquam ego admittam.. Concilium diligentiam aliquam necessariam quæstionibus Fidei decernendis omisisse.*

2. Ex Traditione Patrum, qui ut principium certissimum supponunt & tardum consensum universitatis moralis Episcoporum suo capiti unitorum simpliciter datum, & sine ulla formalitate, esse infallibilem regulam, esse judicium Ecclesiæ infallibile. Pro omnibus sufficiat S. Athanasius, in epistola Synodali ad Jovinianum Imper. apud Theodoretum, l. 4. hic. cap. 3. supra laudata, ubi dicit orbem Christianum damnare Arianam hæresim, licet aliqui Episcopi eam tuerentur, illumque consensum majoris partis Episcoporum constare præcise ex litteris eorum privatis ad se scriptis; & tamen addi tali consensui nihil præjudicare posse resistentiam paucorum; ideoque illam esse infallibilem regulam: *Horum omnium, quos commemoravimus*, inquit, *sententiam experimento ipso cognovimus, & litteras scri-*

scriptas habemus. Ac licet pauci quidam huic Fidei contradicant; scimus tamen eos orbis terrarum præjudicare non posse.

3. Quia si Christus formalitates illas exegisset ad infallibilitatem definitionis, non satis bono Ecclesiæ prospexisset. Nam raro constare potest formalitates omnes servatas fuisse in aliquo judicio; & novatores ad resistendum judicio Eccles. sæpe prætexerunt formalitates omnes requisitas, non fuisse observatas.

§. IX.

Dico 9. Bulla seu Constitutio in materia Fidei & morum a Summo Pontifice edita, est infallibilis & irrevocabilis regula sentiendi ac loquendi, omnes obligans, accedente consensu tantum tacito universitatis moralis Episcoporum.

Prob. 1. Ex Scriptura, Matth. cap. ult. ubi Christus promittit se fore cum corpore Pastorum omnibus diebus usque ad finem mundi per specialem assistentiam, ut semper veritatem doceant, nec unquam proinde errorem approbent. Ergo corpus Pastorum vi promissionis Christi nullatenus, neque expresse neque tacite approbare potest errorem. *Ecclesia Dei...quæ sunt contra fidem vel bonam vitam non approbat, nec tacet*, ait S. Aug. ep. 119. ad Januar. At si Summus Pontifex definiret errorem aliquem, quem vellet ab omnibus teneri, & Episcopi tacerent, tunc suo silentio approbarent errorem: *nam error, cui non resistitur, approbatur*, ait Felix III. Ergo cum Summus Pontifex aliquid definit, & Episcoporum pluralitas non reclamat, tunc fieri non potest, ut illa definitio Pontificis errorem contineat: ergo ille continet infallibiliter veritatem: ergo est infallibilis regula sentiendi & loquendi omnes obligans.

2. Ex sensu & usu Ecclesiæ. Nam multæ hæreses a Summo Pontifice damnatæ sunt absque consensu expresso Episcoporum aut pluralitatis eorum: & tamen earum damnatio facta a Summo Pontifice, postquam innotuit omnibus, habita est infallibilis definitio, cui qui dissentirent, hoc ipso essent hæretici. Sic inter alia exempla, postquam damnatio errorum Joviniani a Siricio Papa facta innotuit in Ecclesia; Jovinianus & ejus Sectatores habiti sunt hæretici, & ab Imperatoribus exilio mulctati sunt. Item Bulla S. Pii V. & Gregorii XIII. contra errores Baji edita, jamdiu in Ecclesia habetur ab omnibus Catholicis tanquam regula infallibilis sentiendi & loquendi, omnes obligans, ut etiam declaravit Cardinalis Noallius Arch. Parisiensis, in epistola ad Clem. XI. scripta & subscripta a pluribus Archiep. & Episcopis Gallicanis, in qua mentem Cleri Gallicani exponens ait: *Secundo, cum Clerus dixit, Constitutiones Summorum Pontificum a corpore Episcoporum acceptatas totam Ecclesiam obligare, mens ejus non fuit, necessariam esse hujusmodi acceptationis solemnitatem ad hoc ut illæ tanquam regulæ credendi & loquendi a Catholicis omnibus haberi debeant, licet aliquando ista solemnitas non mediocris esset utilitatis, ubi natus est error. Sed ultima Jansenistarum munimenta penitus convellere, & ipsis omne effugium in nostris partibus, principio ab his concesso, intercludere operæ pretium esse duxit. Tertio non sibi arrogavit Clerus, ut sanctiones Pontificias examini suo judicandas subjiceret: sed in ipsis, quod olim scribebant Leoni magno Episcopi Gallicani, gaudens & exultans Fidei suæ sensum cognovit. Quarto, certum illi fuit Pontificis decretis adversus Jansenium nihil deesse, ut universam Ecclesiam obligant; & circa illa nec appellationem admitti, nec mutationem expectari posse. Idem & de Apostolicis adversus Bajum, Molinosum, & librum vulgo* le Maximes des Saints, *definitionibus professurum fuisse Clerum existimo, si de illis actum fuisset.*

Idem quoque anno 1651. octoginta quinque Gallicani Episcopi jam declaraverant in epistola ad Innocentium X. ubi ajunt: motus occasione libri Jansenii Iprensis Episcopi excitatos *sedari oportuisse tum Concilii Tridentini auctoritate: tum Bullæ illius qua Urbanus VIII. felicis memoriæ adversus Jansenii dogmata pronuntiavit, & decreta Pii V. ac Gregorii XIII. in Bajum edita confirmavit. Cujus quidem Bullæ veritatem ac robur novo diplomate vindicasti*,

3. Quia decretum Pontificium fit decretum universitatis Episcoporum per tacitum consensum perinde ac per expressum. Nam consensus tacitus tam est actus positivus, quam expressus consensus; & per consensum tacitum pluralitas Episcoporum decretum Pontificium positive aprobat ut verum & approbando adoptat perinde an per consensum expressum: consensus enim tacitus ad expresso non differt, nisi quod huic per signa quædam positiva; ille vero per solam non reclamationem exterius manifestatur. Quæ quidem non reclamatio est vere suo modo consensus externus, sed signum

signum consensus interni. Nam non reclamatio pluralitatis Episcoporum, qui reclamarent si non consentirent, est suo modo signum externum, & cum consensu interno connexum: hæc enim non reclamatio omnibus innotescit, & ideo est, quia Episcopi approbant decretum Pontificis sui capitis, illudque ut verum recipiunt.

Jam vero manifestum est, Pontificis decretum fieri vere decretum corporis Pastorum per sensum expressum. Ergo similiter decretū Pontificium fit decretum corporis, seu pluralitatis Episcoporū per consensum tacitum. Præterea tacitus Episcoporum consensus circa aliquam definitionem in Ecclesia editam positivo equivalet, juxta regul. Jur. 43. in 6. *quia qui tacet, consentire videtur*, scilicet dum loqui tenetur. Episcopi autem ex officio tenentur obsistere definitioni, quæ erronea esset. Item Episcopi, si post divulgatam Pontificis definitionem Summi Pontificis cōmunionem quieti servant: hoc ipso ejus definitionem approbare censentur: non enim communicant in spiritualibus nisi cum eo, quo cum communi Fide conjunguntur.

Hinc doctiss. Bossuetius Meldensis Episcopus, tom. 1. lib. 3. c. 2. defensionis declarationis celeberrimæ quam de potestate Ecclesiastica sanxit Clerus Gallicanus, anno 1682. ait: *Quocumque modo fiat, ut Ecclesia consentiat, transacta plane res est: neque enim fieri potest unquam: ut Ecclesia Spiritu veritatis instructa non repugnet errori*. Et tom. 2. l. 14. c. 1. ibid. *Semel constituto hoc certo dogmate, vim illam ultimam & ineluctabilem unitate & consensione constare; id quoque valere, quicumque modo se illa consensio declaraverit*. Et in opusculo, cui titulus *Reflexions sur un Ecrit de M. Claude*, sic ait loquens de Episcopis: *Il faut dire que ce sont des hommes avec qui J. C. a promis d'etre & d'enseigner toujours. Alors malgrè la foiblesse humaine & toules les forces de l'enfer, on croit contre l'esperance, qu'on trouvera eternellement dans leur commune prædication, l'entiere plenitude des veritez Chretiennes*. Et l. 15. des Variations, n. 99. *L'Eglise sera infallibile dans la condamnation de quelques Sectes qui s'elevent: puisque son consentement servira de regle*,

Confirmatur ex testimonio ipsius Quesnelli ante reflexionum suarum damnationem huic veritati dato in libro Gallico, qui inscribitur *Tradition de l'Eglise Romaine*, tom. 1. pag.... ubi sic ait: *Le reste des Eglises du monde s'entant contentees de voir entrer en lice les Africains & les Cauleis, & d'attendre ce que le S. Siege jugeroit de leur differend; leur silence, quand il n'y auroit rien de plus, doit tenir lieu d'un consentement general, loquel joint au jugement du S. Siege, forme une decision, qu'il n'est pas permis de ne pas suivre*.

Dices 2. Multæ variorum auctorum opiniones circumferuntur, contra quas Episcopi non reclamarunt, quibus tamen ideo assentiuntur. Ergo tacitus Episcoporum consensus non arguit eorum consensum, &c.

Resp. Nego conseq. Disparitas est, quia doctrina unius vel aliquorum scriptorum particularium sæpius nullius est ponderis ac auctoritatis apud Fideles, nec communiter in errorem eos inducere potest, neque traditur ut definitio, sed ut opinio, & saltem a multitudine Episcoporum ignoratur. At capitis Ecclesiæ definitio divulgata, & Fidelibus cum auctoritate & sub pœna excommunicationis proposita, est sane magni ponderis in Ecclesia, & semper multitudini Episcoporum innotescit: unde si esset erronea, Fidem Catholicam labefactaret, nisi major pars Episcoporum ei obsisteret.

Dices 2. Nulla est definitio infallibilis nisi debita præcesserit controversiæ disquisitio. At nulla disquisitio consensum tacitum præcedit. Ergo.

Resp. Diligens controversiæ disquisitio Pontificiam definitionem semper præcedit; & ea Pontificis disquisitione posita, nullam aliam Episcopi adhibere tenentur, nisi ut ad Ecclesiæ suæ Traditionem, vel ad doctrinam Ecclesiæ Catholicæ, quam de hac re habent, attendant: nam statim & facile judicant definitionem Pontificiam Traditioni Apostolicæ seu doctrinæ Ecclesiæ consentire.

Dices 3. Multi Episcoporum definitioni Pontificis refragari non possunt tum ob metum Tribunalis Inquisitionis, & timorem ne apud Curiam Romanam male habeantur. tum etiam propter eorum de infallibilitate Summi Pontificis opinionem. Ergo eorum tacitus consensus non sufficit.

Resp. Nego anteced. Nam 1. Inquisitionis Tribunal Episcopis de rebus Fidei judicandi potestatem minime aufert, neque auferre potest, neque in eos vim ullam exercet. 2. Major pars Episcoporum nihil apud Curiam Romanam sperandum aut timendum habet. 3. Ad veram definitionem sufficit

sicit assensus Episcoporum, ex quocumque motivo datus sit. Præterea Christus infallibilem & continuam assistentiam promisit corpori Episcoporum, ne unquam errorem doceant aut quovis modo approbent: *Docete*, inquit, *& ecce vobiscum sum omnibus diebus usque ad consummationem sæculi*. Ergo nunquam permittere potest, ut major pars Episcoporum in eo statu ac dispositione sit, ut non possit obsistere definitioni erroneæ, & ut consensu tacito errorem approbet.

§. X.

Solvuntur objectiones contra doctrinam modo traditam.

Obj. 1. Si Ecclesia docens sit judex de sensu Scripturæ, Ecclesia judicabit de Scriptura sacra. Falsum conseq. Ergo.

Resp. . Distin. sequel. maj. Ecclesia judicabit de Scriptura, hoc est, judicabit quisnam sit verus ac germanus Scripturæ sensus, *conc. seq. maj.* hoc est, judicabit de veritate vel falsitate sensus germani Scripturæ, *nego seq. maj.* Ecclesia non judicat de veritate verborum Scripturæ, sed per specialem Spiritus Sancti assistentiam illustrata & adjuta judicat de sensu germano Scripturæ & intento a Spiritu Sancto, illum discernendo a falso. Unde Ecclesia non est supra Scripturam, sed supra judicia privatorum hominum circa Scripturæ sensum.

Obj. 2. Si Scripturæ intelligentia penderet a Papa & corpore Pastorali, fundamentum nostrum esset super Papa & Episcopis magis quam super Apostolorum & Prophetarum scriptis, contra illud, Ephes. c. 2. *Estis cives Sanctorum, & domestici Dei, superædificati super fundamentum Apostolorum & Prophetarum.*

Resp. Nego sequel. Nam verbum Dei ministratum per Prophetas & Apostolos est primum fundamentum nostræ Fidei: ideo enim credimus quidquid credimus, quia id Deus per Prophetas & Apostolos revelavit. Sed præter hoc fundamentum primum requiritur aliud secundarium, quod est Ecclesiæ testificatio: neque enim certo scimus quid Deus per Apostolos revelaverit nisi ex testimonio Ecclesiæ. *Ego vero Evangelio non crederem, nisi me Ecclesiæ Catholicæ commoveret auctoritas*, ait S. Augustinus, l. contra epistolam Fundamenti, cap. 5. & vero sicut Scriptura asserit Christum esse lapidem fundamentalem, & fundamentum primum Ecclesiæ: ita etiam Christus de Petro & ejus successoribus ait: *Super hanc petrã ædificabo Ecclesiam meam*. Igitur Fides nostra adhæret Christo primæ veritati revelãti res Fidei ut fundamento primario: adhæret etiam Summo Pontifici & corpori Episcoporum proponentibus & explicantibus res revelatas, ut fundamento secundario.

Obj. 3. Si a judicio Ecclesiæ docentis pendet Fides nostra, pendet a verbo hominum. Falsum conseq. Ergo.

Resp. Nego sequel. maj. Quia doctrina seu definitio Ecclesiæ est verum Dei verbum vere ac certo explicatum per specialem Spiritus Sancti assistentiam.

Obj. 4. Augustinus & alii Patres, cum Scripturas exponunt, non usurpant Prætoriam judicandi potestatem, sed permittunt explanationes suas ab aliis judicari. Ergo Ecclesia debet idem permittere.

Resp. Nego conseq. Quia explanationes Patrum fiunt more Doctoris fallibilis: nam Patres & Episcopi seorsim sumpti carent auctoritate infallibili. At Concilia generalia, & corpus Episcoporum cum suo capite in suis definitionibus Fidei explicant Scripturas ac Traditiones divinas ut supremi ac infallibiles judices a Deo instituti ad docendam universam Ecclesiam.

Porro judicii Ecclesiæ infallibilitas ac certitudo nititur speciali Spiritus sancti assistentia a Christo Ecclesiæ promissa.

Obj. 5. Singuli Episcopi seorsim sumpti sunt fallibiles, ergo & omnes simul sumpti seu corpus Pastorum. *Nego conseq. probabis.* Collectio multarum auctoritatum fallibilium non facit auctoritatem infallibilem. Ergo si singuli Episcopi, &c.

Resp. Disting. anteced. Si collectio nil plus habet quam singulæ auctoritates seorsim sumptæ, *conc. ant.* Si collectio aliquid habeat saltem ab extrinseco quod non habent singulæ auctoritates seorsim sumptæ, *nego antec.* Collectio autem Episcoporum habet divinam promissionem assistentiæ specialis ad nunquam errandum, quam non habent singuli Episcopi seorsim sumpti. Uno verbo Christus infallibilitatem promisit collectioni seu corpori Pastorum simul sumptorum, non singulis Episcopis seorsim sumptis.

Inst. Si singuli Episcopi errarent, tota collectio erraret. Ergo si singuli errare possunt, tota collectio potest etiam errare.

Resp. Disting. conseq. Potest etiam errare

rare collectio secundum se sumpta & sibi relicta, *conc. conseq.* Sumpta secundum specialem assistentiam, & rectè ad divinam Providentiam sic omnia moderantem ac disponentem, ut in illa collectione saltem major pars nunquam erret, *nego conseq.* Nullus quidem est Episcopus in particulari, qui non possit errare. Sed quia divina Providentia Ecclesiæ conservationi & bono semper invigilat, & vult absolute ac efficaciter impedire ne erret, ita temperat & accomodat omnia media tum naturalia tum supernaturalia, ut omnia ad veritatis definitionem ordinet, & sic Ecclesiam errare non sinat.

Obj. 6. Pluralitas Episcoporum cum Honorio Papa & tribus Patriarchis Orientalibus tenuit hæresim unius voluntatis in Christo. Ergo pluralitas Episcoporum cum capite suo errare potest, saltem extra Concil. generale.

Resp. Nego anteced. Nam quamvis Sergius, Pyrrhus, & Paulus Patriarchæ Constantinopolitani, Cyrus Alexandrinus, & Macharius Antiochenus Monotelitæ fuerint, tamen longe plures Episcopi etiam Orientales duas voluntates admittebant cum tota Ecclesia Latina, ut constat ex auctoribus illorum temporum omni fide dignis, nimirum S. Maximo Abbate & Martyre, epist. ad Petrum, Joanne IV. epist. ad Constantinum Imperat. & S. Martino I. epist. ad eumdem Constantinum, atque ex actis sexti Concilii generalis.

Honorius vero nullatenus hæresim unius voluntatis tenuit, nec definivit, imo expresse admittit duas operationes distinctas in Christo, unam propriam humanitatis, & alteram propriam divinitatis. Sed solum privatis litteris rescripsit ad Sergium abstinendum esse ab appellatione unius vel duplicis voluntatis, ad avertendas & vitandas contentiones ac perturbationes quas ex iis vocibus oriri in Oriente scripserat Sergius, retento tamen semper dogmate per voces geminæ voluntatis significato. Ubi primum autem hæresis unius voluntatis palam prædicata fuit, quod Honorio mortuo contigit, statim illi restiterunt Honorii successores, eamque damnarunt.

Inst. 1. Honorius, in suis ad Sergium epistolis definivit non esse duas voluntates in Christo; & huic definitioni accessit tacitus consensus Episcoporum Occidentalium.

Resp. Hoc utrumque falsum est. Nam 1. Honorius nil definivit in suis ad Sergium epistolis, sed solum scripsit abstinendum esse a vocibus unius & duplicis voluntatis, eo quod hæ voces (ut asserebat Sergius) perturbationes parerent; & quia utrum una an duplex voluntas admittenda sit, nondum in aliquo Concilio examinatum & definitum erat: *Non oportet* (inquit, in epist.) *ad dogmata hæc Ecclesiastica retorquere, quæ neque Synodales apices super hoc examinantes, neque auctoritates Canonicæ visæ sunt explanasse, ut unam vel duas energias aliquis præsumat Christi Dei prædicare.* Et ibid. declarat se ex epistol. Sergii intellexisse ortas esse *vocum quæstiones, quæ ad dogmata Ecclesiastica trahi non debet.* Igitur hæc Honorii epist. non est definitio Sedis Apost. cum sit privata, non directa ad omnes Fideles vel Episcop. sed dumtaxat ad Sergium, & in ea nihil definiatur.

In secunda vero ad eumdem Sergium epistola Honorius clare rem per duarum voluntatum voces significatam seu dogma duarum Christi voluntatum admittit, nam ibi sic ait: *utrasque naturas in Christo unitate naturali copulatas, cum alterius communione operantes atque operatrices, & divinam quidem quæ Dei sunt operantem, & humanam quæ carnis sunt exequentem.* Et primam epistolam concludit, hortando Sergium, ut has veritates ut certissimas prædicet, nimirum unicum Filium Dei verum Deum, in duabus naturis distinctis operantem divina & humana, idest, habentem operationes divinas & humanas.

Præterea Honorii Epistola nequidem in Oriente & ab ipso Sergio habita est ut decisiva & sufficiens ad errorem suum, quem tegebat, tuendum, siquidem Heraclium Imperatorem impulit ut ecthesim seu edictum de supprimendis vocibus unius & duplicis voluntatis promulgaret, in quo edicto nulla fit mentio epistolæ Honorii.

2. Episcopi Occidentales tacitum consensum præbere non potuerunt privatis illis Honorii litteris, cum eas ignorarent vivente Honorio; tacitus enim consensus necessario exigit cognitionem rei cui datur. Cum autem postea Pyrrhus in omnes Occidentis partes litteras transmisisset, quibus adjunxit lacinias ex Honorii epistola decerptas, & hæresim unius voluntatis auctoritate hujus epistolæ confirmaret. Ingens in toto Occidente scandalum pepererunt eæ Pyrrhi litteræ, & omnes Episcopi Occidentales vehementer turbati sunt; quod Roma-

Romani Pontificis epistola errori favere videri potuerit, ut constat ex Joanne IV. qui postquam, in sua pro Honorio apologia asseruit Episcopos Occidentales ignorasse Honorii ad Sergium literas, hæc addit: *quantum ex versis suggestionibus, quæ ad nos catervatim venerunt, quin imo ex ipso quoque auditu didicimus, omnes Occidentales partes scandalizatæ turbatur, fratre nostro Pirrho Patriarcha per litteras suas huc atque illuc transmissas nova quædam & præter regulam Fidei prædicante, & ad proprium sensum quasi sanctæ memoriæ Honorium Papam decessorem nostrũ attrahere festinãte, quod a mẽte Catholici Patris erat penitus alienũ* t. 1. Conc. Lab. p. 1759.

Imo nemo Romæ præter Honorium & ejus Amanuensem conscius fuit epistolæ ab Honorio ad Sergium scriptæ, ut constat tum ex S. Maximi epist. ad Marinum & disputatione cum Pyrrho, tum ex eo quod Clerus Romanus Heraclii ecthesim unius vel duarum voluntatum dictiones vetantem, ubi primum Romam declarata est, reprobavit, & hanc ob causam primarii in exilium pulsi sunt.

Inst. 2. Honorius, in prima sua ad Sergium epistola ait: *unde & unam voluntatem fatemur Domini nostri Jesu Christi*. Sed hæc propositio est hæretica. Ergo.

Resp. Hæc propositio prout jacet in Honorii epistola, non est hæretica, sed Catholica: nam sensus, quem illa epistola habet, hic est, nempe in Christo esse unam voluntatem humanam, quæ est propria spiritus; & his vocibus (*unam voluntatem*) excluditur solum alia voluntas humana quæ carnis dicitur, & est fomes peccati. Nam Honorius unam voluntatem nempe spiritus dixit contra eos, quos scripserat Sergius duas in Christo ponere voluntates humanas invicem reluctantates, nempe voluntatem spiritus, & voluntatem carnis, quæ est concupiscentiæ fomes. Quare per hanc propositionem Honorius neque voluntatem divinam, neque humanam, neque proprias utriusque operationes, sed duntaxat appetitum sensitivum spiritui reluctantem, & motus appetitus sensitivi inordinatos, seu concupiscentiam adversus spiritum rebellantem excludit, ut patet ex contextu; sic enim ait: *unde & unam voluntatem fatemur Domini nostri Jesu Christi, quia profecto a divinitate assumpta est nostra natura, non culpa; illa profecto, quæ ante peccatum creata est, non quæ post prævaricationem vitiata.* Et paulo post: *non est itaque assumpta, sicut præfati sumus, a Salvatore vitiata natura, quæ repugnaret legis menti ejus, sed venit quærere & salvare quod perierat, id est, vitiatam humani generis naturam: nam lex alia in membris, aut voluntas diversa non fuit vel contraria Salvatore, quia super legem natus est humanæ conditionis, &c.*

Confirmatur responsio testimonio Joannis Abbatis Honorii Amanuensis, qui epistolam nomine Honorii scripsit, quique de illa ad Constantinum Imperatorem jussu Joannis Papæ IV. scribens sic ait, t. 5. Conc. p. 1316. *unam voluntatem diximus in Domino, non divinitatis ejus & humanitatis, sed humanitatis solius. Cum enim Sergius scripsisset, quod quidem duas voluntates in Christo contrarias dicerent, diximus Christum non duas voluntates contrarias habuisse, carnis, inquam, & spiritus sicut nos habemus post peccatum, sed unã tantum, quæ naturaliter humanitatem ejus signabat.* Idem testatur Joann. IV. Honorii post Severinum successor, in sua pro Honorio apologia, his verbis: *prædictus ergo decessor meus docens de Mysterio Incarnationis Christi, dicebat non fuisse in eo, sicut in nobis peccatorib. mentis & carnis contrarias volũtates.* Idẽ etiã constat ex S. Maximo, in dialogo cum Pirrho.

Inst. 3. Sanctus Sophronius Patriarcha Jeresolymitanus reclamavit contra epistolam Honorii; ergo hæc erat hæretica.

Resp. Nego anteced. Sed solum reclamavit contra insurgentem Monothelitarum hæresim, ut patet ex libello, quem ex Sophronii mandato & nomine Stephanus Dorensis Episcopus obtulit Martino I. in Lateranensi Concilio: nam in eo libello contra Theodorum Pharamitanum, Cyrum Alexandrinum, Sergium Constantinopolitanum ejusque successores Pyrrum & Paulum oblato nulla fit Honorii mentio. Imo Sophronius sic Stephanum prædictum Romam mittens allocutus est: *de finibus terræ ad terminos ejus deambula, donec ad Apostolicam Sedem, ubi orthodoxorum dogmatum fundamenta existunt, pervenias ... & non quiescas ... exorans eos, donec ex Apostolica prudentia ... noviter introductorum dogmatum perfectum faciant secundũ Canones destructionem.*

Obj. 7. Ante Honorii tempora, nempe sæculo quarto, Liberius Papa & Concilium Ariminense quadringentorum Episcoporum & Seleuciense Episcoporum centum & sexaginta consenserunt in Arianismum. Ergo ma-

major numerus Episcoporum cum suo capite erravit; ergo errare potest in Fide.

Resp. 1. Nego anteced. Nam neque Liberius, neque Episcopi Ariminenses unquam Arianæ hæresi consenserunt, ut testatur S. Hieronymus, & in tractatu de SS. Trinitate ostenditur. In Seleuciensi vero Synodo novendecim tantum reperti sunt Ariani, ut testatur S. Hilarius qui aderat. Neque in hoc Concilio quidquam statutum est contra divinitatem verbi. Equidem in Concilio illo Seleuciensi erant tantum triginta sex vocis *consubstantialis* defensores, omnes Ægyptii, ceteri vero præter novemdecim ideo solum *consubstantialis* vocem repudiabant, quia falso putabant illam non nisi rebus corporeis & mutabilibus convenire posse, nam de verbi divinitate recte sentiebant.

Præterea Liberii lapsus non contigit eodem illo tempore, quo contingit lapsus Ariminensis Synodi. Nam antequam hæc Synodus cogeretur, Liberius Romam redierat, ubi Nicænam fidem fortiter propugnabat; & quæ perperam Arimini gesta fuerant, damnavit, ac rescidit, & ab Episcopis damnari jussit.

Resp. 2. Neg. conseq. Quia etiamsi quadringenti Episcopi, vel etiam (ut volebat Julianus Pelagianus) sexcenti in Ariminensi Synodo, & in Seleuciensi centum & sexaginta in Arianam hæresim consensissent, non idcirco pluralitas Episcoporum a vera Fide defecisset sub Constantio. Nam tunc, imo jam ante illud tempus plura erant in Ecclesia Episcoporum millia, ut testatur S. August. lib. 3. contra Cresconium, c. 3. ubi ait: *proinde si omnino jam credendum sit quinquaginta Episcopis Orientalium id esse visum quod septuaginta Afris, vel aliquanto etiam pluribus contra tot millia Episcoporum, quibus hic error in toto orbe displicuit, cur non potius, &c.* Enim vero anno post Synodum Ariminensem septuagesimo primo sex Episcoporum millia numerantur in actis Concilii Ephesini, videlicet tum in epistola Dalmatii Archimandritæ ad Theodosium Imper. tum in epistola multorum Episcoporum Constantinopoli congregatorum ad Concilium Ephesinum scripta, & in actis Concilii relata. Labbæus noster, qui hanc rem diligentissime inquisivit, sedes Episcopales nobis per Historiam sex priorum sæculorum notas recenset mille in Ecclesia Occidentali, & fere octingentas in Orientali. Præter quas sane multæ fuerunt nobis per Historiam incognitæ. Nunc vero extant septingentæ & triginta circiter sedes Episcopales.

Confirmatur responsio, quia S. Athanasius in epistola, quam ad Jovinianum Imperatorem ex Alexandrina Synodo scripsit ann. 360. triennio post Ariminensem Synodum, testatur in Nicænam Fidem consentire omnes orbis Episcopos paucis exceptis. Addit eorum omnium, quos longa serie recenset, sententiam experimento ipso se didicisse, & litteras scriptas habere. Ergo falsum est pluralitatem Episcoporum in Arianam hæresim consensisse: non enim tam cito tanta mutatio fieri potuisset, si antea plures Episcopi Ariani fuissent.

Dices. Aliqui dicunt Arianam hæresim totum orbem pene infecisse.

Resp. Sensus est hæresim Arianam in omnes fere regiones irrepsisse, sed minime prævalere potuit.

Obj. 8. S. Cyprianus, & multi Africani & Asiatici Episcopi restiterunt S. Stephano Papæ vetanti hæreticos rebaptizari, quamvis probe scirent plures Episcopos Romano Pontifici consentire. Ergo definitio fidei a Summo Pontifice edita & acceptata a pluralitate Episcoporum non est infallibilis, sed in casu dissidii Episcoporum requiritur Concilium generale ad finalem & infallibilem definitioné.

Resp. Nego conseq. Quia 1. hæc Stephani prohibitio non erat definitio fidei. Nam Stephanus non definivit sententiam rebaptizantium esse hæreticam, nec rebaptizantes ut hæreticos damnavit, ut constat ex verbis ipsius Stephani relatis ab ipso Cypriano, epist. ad Pompejum: *si quis a quacumque hæresi venerit ad nos, nihil innovetur; nisi quod traditum est, ut manus illi imponantur ad pœnitentiam.* Quibus verbis solum præcipit Stephanus, ut antiqua circa hæreticos ad Ecclesiam revertentes consuetudo servetur: non autem definit tanquam de fide hæreticos in materia & forma Ecclesiæ baptizatos non esse rebaptizandos. Idem etiam constat ex eo, quod Stephanus, licet rebaptizantibus minatus fuisset pœnam excommunicationis, tamen re ipsa eos non excommunicavit, ut testatur S. Augustinus, l. 5. de Baptismo, c. 25. ubi ait: *Stephanus abstinendos putaverat, qui de suscipiendis hæreticis priscam consuetudinem convellere conarentur: ista tamen quæstionis difficultate permotus, & sanctis charitatis visceribus largissime præditus, in unitate cum eis manendum, qui diversa sentirent. Ita quamvis commotus, sed*

tamen

tamen fraterne indignaretur, vicit tamen pax Christi in cordibus eorum, ut in tali disceptatione nullũ inter eos malũ schismatis oriretur.

2. Quia Cyprianus & alii Episcopi rebaptizantes, sicut errabant sentiendo rebaptizandos esse quoslibet hæreticos: ita etiam errabant, putando non esse hac in re obtemperandum Stephano. Atque in hoc sibi contrarius fuit Cyprianus, qui, l. 1. epist. 3. asserit perfidiam non posse habere accessum apud Cathedram Petri & Romanam Ecclesiam: ac proinde Stephanus ejus Episcopus cum sua Synodo, non potuit Traditionem humanam ac spuriam pro Apostolica proponere. Quis autem Cypriani sententiam ante disceptationem traditam non censeat anteponendam opinioni ejusdem Cypriani nimium suis præjudiciis preoccupati, & disputationis æstu abrepti?

3. Quia Episcopi Africani & Asiarici rebaptizantes, sententiam suam ante Concilium Nicænum mutarunt, & veram Stephani amplexi sunt, ut constat ex S. Hieronymo, in dialogo contra Luciferianos, & ex S. Augustino pro Orientalibus, l. 3. contra Cresconium, c. 2. ubi ait, *majores autem vestri, quibus tale testimonium perhibuistis, quod ab Orientalium propterea communione discreti sunt, quia illi suum judicium rescinderunt, quo eis placuerat de ista Baptismi quæstione Cypriano atque illi Africano Concilio consentire oportere, contra Cyprianum fecerunt.* Et c. 3. *proinde si omnino jam credendum sit quinquaginta Episcopis Orientalium id esse visum, quod septuaginta Afris, vel aliquanto etiam pluribus contra tot millia Episcoporum, quibus hic error in toto orbe displicuit; cur non potius etiam ipsos paucos Orientales suum judicium correxisse dicamus, non, ut tu loqueris, rescidisse? Sicut enim laudabile est a vera sententia non amoveri: ita culpabile persistere in falsa, quam nunquam tenere prima laus est, secunda mutare.*

Nota. Stephanus resistentia multarum Ecclesiarum permotus, & ne tot Episcopos cum suis Ecclesiis abscindere cogeretur, noluit circa validitatem Baptismi ab hæreticis in forma Ecclesiæ collati sententiam decisivam ferre sine Concilio generali, quod iis temporibus persecutionum & sub Imperatoribus Ethnicis celebrari non poterat; sed solum præcepit, ut antiqua in recipiendis hæreticis, qui ad Ecclesiam redirent, Ecclesiæ consuetudo in omnibus servaretur, Cyprianus vero ei restitit, quia usu Ecclesiæ Carthaginensis a prædecessore suo inductus erat ut rebaptizentur hæretici, & falso putabat Stephanum injuste ac tyrannice velle, ut omnes aliæ Ecclesiæ particulares propriam consuetudinem mutarent, quamvis illius sententia de invaliditate Baptismi ab hæreticis collati Scriptura & ratione niti videretur.

Inst. 1. Firmilianus, in sua ad Cyprianum epistola de excommunicatione velut lata conqueritur; & Dionysius Alexandrinus, in sua ad Xistum Stephani successorem epistola dicit Stephanum statuisse non communicandum esse his qui hæreticos rebaptizant.

Resp. Ista intelligi possunt de excommunicatione solum intentata, non lata; licet forte Firmilianus aliter ex impotenti animo intellexerit. Vel ista intelligi debent de privatione communionis Episcopalis, non autem Fidelium. Nam Stephanus cum Cypriano semper communicavit, ut testatur S. August. l. de unico Baptismo, c. 14. ubi ait: *cum ergo Stephanus non solum non rebaptizaret hæreticos, verum etiam hoc facientes, vel ut fieret decernentes excommunicandos esse censeret, sicut aliorum Episcoporum & ipsius Cypriani litteræ ostendunt, tamen cum eo Cyprianus in unitatis pace permansit.*

Inst. 2. Cyprianus, ut ex ejus epistola ad Pompejum scripta patet, putabat Stephanum errare, & hæreticorum causam agere.

Resp. Putabat equidem Stephanum errare, male & imprudenter vetando hæreticos ad Ecclesiam revertentes rebaptizari: nam hoc vetando, Stephanus valorem Baptismi ab hæreticis collati supponebat & indirecte approbabat. At Cyprianus non putabat Stephanum errare, male definiendo, & sententiam orthodoxam ut fidei repugnantem damnando. Nam si judicasset Stephanum definire errorem Fidei contrarium, debuisset se ab illius communione separare, cum nefas conseret communione jungi cum hæreticis: quod tamen non fecit, nam semper fuit charitatis & communionis vinculo cum Stephano conjunctus, ut ex S. August. & aliunde constat.

Inst. 3. Cyprianus existimabat quæstionem hanc de rebaptizandis hæreticis pertinere ad fidem: ergo putabat Stephanum errare in fide.

Resp. Nego antec. Itaque Cyprianus quæstionem de rebaptizandis hæreticis non putavit pertinere ad Fidem, sed duntaxat ad œconomiam, & disciplinam Ecclesiasticam, ut constat ex ejus epistola ad Stephanum, in qua loquens de Africanis Episcopis, ejus sententiæ

& primo ejus Concilio dissentientibus, atque Stephano consentientibus, sic ait: *cæterum scimus quosdam quod semel imbiberint, nolle deponere, nec propositum suum facile mutare; sed salvo inter collegas pacis & concordiæ vinculo, quædam propria, quæ apud se semel sint usurpata, retinere. Qua in re nec nos vim cuiquam facimus, aut legem damus: cum habeat in Ecclesiæ administratione voluntatis suæ arbitrium liberum unusquisque præpositus, rationem actus sui Domini redditurus.* Idem in tertio & ultimo Concilio, quod de hac quæstione habuit, repetit; & epist. ad Jubaianum sic ait: *nos in quantum nobis est, propter hæreticos cum Collegis, & Co-Episcopis nostris non contendimus, cum quibus concordiam & Dominicam pacem tenemus. Servatur a nobis patienter & leniter charitas animi, honor Collegii, vinculum Fidei, concordia Sacerdotii.* Idem Firmilianus & alii Episcopi Orientales Cypriano consententes observabant, ut constat ex epistola Firmiliani ad Cyprianum, ubi ait: *neminem condemnantes, aut a jure communionis aliquem, si diversum senserit, amoventes.*

Igitur Cyprianus & alii rebaptizantes restiterunt Stephano, non quia putabant definitionem Summi Pontificis ad quam consensus expressus vel tacitus magnæ pluralitatis Episcoporem accesserit, errare posse in Fide; sed quia putabant hanc quæstionem esse meræ disciplinæ, & circa eam unumquemque Episcoporum habere potestatem liberam statuendi ea, quæ ad bonum Ecclesiæ sibi commissæ regimen spectare viderentur: ideoque hæreticos rebaptizare licere iis, qui eos rebaptizandos judicarent, sicut non rebaptizare licebat iis qui non rebaptizandos existimarent.

Inst. 4. Stephanus judicabat validum esse Baptismum ab hæreticis in forma Ecclesiæ collatum, Cyprianus vero esse invalidum, quod est quæstio ad Fidem spectans.

Resp. Ita est, sed non in hoc fuit inter illos disceptatio. Nam quamvis Stephanus sciret Baptismum illum validum esse, non tamen definiit, nec ut dogma Fidei ab omnibus fidelibus tenendum proposuit: unde dissidentes non excommunicavit, nec ut hæreticos habuit. Cyprianus vero suam sententiam de invaliditate Baptismi hæreticorum defendabat non ut fide certam, siquidem putabat unicuique liberam super hac re sententiam relinquendam esse, sed eam defendebat ut verissimillimam & in Scripturis maxime fundatã. Et uterque utramque sententiam tolerabat, cum uterque pacis & charitatis vinculo cum aliis a se dissidentibus conjunctus manere vellet. Cyprianus autem falso putans Baptismum a quovis hæretico collatum invalidum esse, in Concilio Episcoporum Africanorum decrevit rebaptizandos esse hæreticos ad Ecclesiam revertentes. Hoc Decretum reprobavit Stephanus, præcipiens antiquam Ecclesiæ Romanæ consuetudinem servari. Hæc est causa dissidii inter Stephanum & Cyprianum, proindeque dissidiũ inter illos fuit de rebaptizatione hæreticorum, quam Cyprianus putabat pertinere ad disciplinam Ecclesiasticam, & quamdam regiminis œconomiam, quæ cuique Episcopo libera esse deberet, & idcirco Stephano resistebat.

Inst. 5. S. Aug. l. 1. de Baptismo, c. 18. dicit Ecclesiam putasse de quæstione rebaptizationis hæreticorum, & potuisse Cyprianum & alios salva fide & charitate dissentire a Stephano, donec accederet definitio Concilii generalis. Et addit tum temporis nondum liquido manifestatum fuisse ut verum nempe veritate fidei id, quod tenebat præterita Ecclesiæ consuetudo, et postea totus orbis amplexus est: quamvis tamen ipse sciret majorem Episcoporum partem consensisse Stephano. Ergo S. Aug. non existimavit definitionem Summi Pontificis accedente consensu magnæ pluralitatis Episcoporum esse regulam infallibilem extra Concilium generale.

Resp. Nego conseq. Nam S. Doctor ideo sensit Cyprianum salva Fide potuisse sentire rebaptizandos esse hæreticos, & tempore Cypriani etiam post rescriptum Stephani ad Cyprianum veritatem non fuisse certo manifestatam & indubitatam, ita ut valor baptismi ab hæreticis in forma Ecclesiæ collati nondum esse dogma Fidei; quia nempe neque Stephanus neque alius Pontifex, ante plenarium Concilium de quo loquitur S. Doctor, voluit valorem Baptismi ab hæreticis collati definire ut dogma Fidei, nec ullo decreto omnibus fidelibus proposuit ut fide credendum. Stephanus enim rescripto suo solum jussit antiquam consuetudinem servari, donec res sufficienter in pleniore Episcoporum conventu examinata, definiretur. Unde Stephanus ipse nunquam rebaptizantes habuit ut hæreticos, imo nec illos ipsa excommunicavit, sed tantum ut inobedientibus excommunicationem minatus est, quam tamen nunquam infligere voluit; sed pacis studio rebaptizantes tolerabat

ravit donec ipsi sua præjudicia exuerint, vel quæstio illa in Concil. generali definiretur. Præterea S. August. loquitur tantum hypothetice de Concilio generali, nempe in ea suppositione, in qua veritas non eliquaretur ante Concilium generale.

Confirmatur hæc responsio. Quia alioqui Sanctus Augustinus secum pugnaret; nam, serm. 2. de verbis Apostol. testatur causam Pelagianorum finitam esse, ideoque infallibiliter & irrevocabiliter definitam per rescriptum Innocentii confirmantis condemnationem doctrinæ Pelagii ab Episcopis Africanis factam: *jam*, inquit, *de hac causa duo Concilia missa sunt ad sedem Apostolicam; inde etiam rescripta venerunt. Causa finita est. Utinam aliquando error finiatur*. Et in Psalmo contra partem Donati, loquens de sede Apostolica, ait: *ipsa est petra, quam non vincunt superbæ inferorum portæ.*

Quæres, utrum Cyprianus peccaverit non obediendo Decreto Stephani, quo jubebat hæreticos non rebaptizari, quamvis non definiret quid in hac quæstione Fide tenendum esset.

Resp. Affirm. Quia non paruit justo præcepto Stephani sui superioris & totius Ecclesiæ capitis, cujus judicio debebat proprium judicium subjicere. Idque S. Aug. manifeste supponit seu indicat, dum ait Cyprianum passionis falce purgatum esse, ideoque antea inquinatū fuisse peccato; nam, l. 1. de Baptismo, c. 18. sic de Cypriano loquitur: *quod ergo ille vir sanctus de Baptismo aliter sentiens quam se res habebat, quæ postea pertractata & diligentissima consideratione firmata est, in Catholica unitate permansit, & charitatis ubertate compensatum est, & passionis falce purgatum*. Ergo ex S. Doctore fuit aliquid falce passionis purgandum Cypriano, eo quod erraret circa hæreticorum Baptismum; ergo sic errando peccavit: nam ubi non est peccatum, ibi nil est purgandum. At Cyprianus non peccavit errando circa valorem Baptismi hæreticorum & rebaptizando hæreticos ad Ecclesiam revertentes, nisi quia poterat & debebat judicare talem Baptismum esse validum, nec rebaptizandos esse hæreticos, propter traditionem Apostolicam ei sufficienter a suo superiore & totius Ecclesiæ capite propositam.

Dices. Si Cyprianus peccavit non obediendo Summo Pontifici hac in re, mortuus est in sua rebellione, & sic nihil ei prodesse potuit martyrium.

Resp. Neg. Quia errorem suum ante mortem correxit, & paruit prohibitioni Summi Pontificis, ut significat S. Pacianus, epist. 2. ubi ait: *Cyprianus in concordia omnium, in pace communi passus est*. Idque convenienter affirmari posse testatur S. Augustinus, in epist. 48. ad Vincentium, ubi de Cypriano hæc ait. *Correxisse istam sententiam non invenitur. Non inconvenienter tamen de tali vero existimandum est quod correxerit, & fortasse suppressum sit ab eis, qui hoc errore nimium delectati sunt, & tanto velut patrocinio carere noluerunt.*

Quod si Cyprianus errorem suum non deposuit, non ideo tamen in rebellione & inobedientia contra Summum Pontificem mortuus est. Quia vel ipse S. Stephanus cernens consuetudinem multarum Ecclesiarum circa rebaptizationem hæreticorum & oppositionē multorum Episcoporum, noluit propter bonum pacis & ad vitandum majus malum mandati sui executionem urgere, nec minas excommunicationis exercere; sicque tacite prohibitionem suam revocavit. Et re ipsa toleravit consuetudinem & opinionem de rebaptizandis hæreticis, donec Episcopi Africani & Orientales errorem suum paulatim dedocerentur: ut postea factum est. Vel saltem Xistus II. Stephani successor, propter bonum pacis & ad vitanda multa mala voluit rebaptizationem hæreticorum tolerare, & sic tacite prohibitionem Stephani revocare, donec quæstio in Concilio generali definiretur. Unde a Pontio auctore vitæ S. Cypriani, Xistus bonus ac pacificus Pontifex appellatur. Et vero si Cyprianus in actuali inobedientia & rebellione contra Sedem Apostolicam mortuus fuisset, nunquam particularis Ecclesia Romana, quæ semper Sedis Apostolicę jura ac decreta constanter defendit, Cyprianum ut Sanctum coluisset, & reipsa Sanctus non fuisset.

ARTICULUS VI.

Quænam sint veræ Christi Ecclesiæ notæ?

§. I.

Prænotanda.

I. Lutherus, in lib. de Conciliis & Ecclesia has septem Ecclesiæ notas tradit, nimirum 1. veram & incorruptam prædicationem Evangelii. 2. Legitimam administrationem Baptismi. 3. Legitimum usum Eucharistiæ. 4. Legitimum usum Clavium. 5. Legitimam electionem Mini-

ftorum : qui doceant & Sacramenta miniftrent. 6. Orationem publicam, & Pfalmodiam, & Catechifmum, fed lingua, quæ intelligatur ab omnibus. 7. Myfterium Crucis, id eft, tribulationes intus & extra, ita ut intus fit mœftitia, pufillanimitas, terrores: foris paupertas, contemptus, & ut habeantur ab hominibus ut hæretici, caco dæmones, catharmata.

Alii vero hæretici, ut Brentius, Melanchthon, Calvinus, Centuriatores duas tantum notas proponunt, fed in quinque prioribus Lutheri notis continentur, nempe prædicationem finceram verbi Dei, feu veram Fidei doctrinam, & legitimum ufum Sacramentorum. His duabus addunt alias duas, nempe conftantiam in confeffione Fidei feu perfeverantiam, & obedientiam erga Miniftros verbi quatenus ipfum adminiftrant.

Ex quibus patet hæreticos illos nullam recipere notarum, quæ traduntur in Symbolo Conftantinopolitano, quibus tamen potiffimum notis vera Chrifti Ecclefia feipfa femper difcrevit ab omnibus Sectis; & earum loco notas proponere plane infufficientes ad difcernendam veram Chrifti Ecclefiam; cum ex illis aliæ obfcuriores fint ipfa Ecclefia, nec nifi per Ecclefiam certo innotefcere poffint, aliæ vero fint vel poffint effe veræ Ecclefiæ & hæreticorum Sectis communes.

II. Notæ veræ Ecclefiæ funt veræ Ecclefiæ proprietates, non quælibet, fed eæ folæ, per quas recipiendi Scripturas, & credendi Chriftum illiufque aliquam exiftere Ecclefiam, evidenter evidentia morali magna ac perfecta, & ad plenam cujufcumque intellectus convictionem fufficiente, oftendi poteft quis ex omnibus cœtibus, qui veram Chrifti doctrinam tenere fe profitentur, fit vera Chrifti Ecclefia.

Hinc ad veras veræ Chrifti Ecclefiæ notas hæc requiruntur, 1. Ut illæ notæ fint notiores ipfa Ecclefia. Nam ignotum vel minus notum cognofcitur & difcernitur per notius; non autem magis notum cognofcitur per ignotum aut minus notum. 2. Ut fint proportionatæ omnibus hominibus etiam rudibus. Nam hic agitur de proprietatibus veræ Ecclefiæ, quibus illa evidenter innotefcere poffit, non aliquibus duntaxat hominibus, fed omnibus; cum omnes teneantur veram Chrifti Ecclefiam ingredi & in ea perfeverare: ut falutem confequantur; Deufque velit omnes homines etiam rudes falvare. Igitur Ecclefiæ notæ eæ effe debent, quibus certo & clare innotefcere poffit omnibus vera Ecclefia, ut qui jam in ea funt, in ea ufque ad mortem perfeverent: qui vero in ea non funt, eam ingredi poffint. Nam falutem confequi poteft extra veram Ecclefiam, & omnes tenentur in eam ingredi & in ea permanere: ac proinde omnes etiam rudes & imperiti debent poffe facile eam cognofcere, & difcernere a falfis Sectis: alioqui Deus non fatis providiffet faluti hominum. 3. Ut illæ notæ nobis innotefcant per divinam revelationem. 4. Ut veræ Ecclefiæ conveniant: nam res agnofci nequit per fignum quod non habet. Imo debent illi evidenter convenire: alioqui non poffet per eas evidenter oftendi. 5. Denique ut foli veræ Ecclefiæ conveniant. Alioqui per eas vera Ecclefia difcerni non poffet ab aliis cœtibus, nam nulla res difcernitur per fignum multis commune.

III. Quamvis ex Catholicis alii plures, alii pauciores notas veræ Ecclefiæ affignent, tamen omnes continentur in illo articulo Symboli Conftantinopolitani Concilii: *Credo..... in unam, Sanctam, Catholicam, & Apoftolicam Ecclefiam*: vel ad has quatuor facile reducuntur.

§. II.

Dico 1. Vera Chrifti Ecclefia eft Una, Sancta, Catholica, & Apoftolica. Patet ex Symbolo Conftantinopolitano femper ab Ecclefia ut regula Fidei recepto, & a pluribus Conciliis generalibus confirmato, atque ab ipfis hæreticis recepto. Tamen adhuc probatur per partes.

Itaque 1. Ecclefia Chrifti eft una. *Prob.* Ex Scriptura. Joann. c. 10. *fiet unum ovile, & unus Paftor.* Et 1. Cor. c. 10. *unum corpus multi fumus, omnes qui de uno pane participamus.* Et Ephef. c. 4. *follicit i fervare unitatem fpiritus in vinculo pacis. Unum corpus, & unus fpiritus, ficut vocati eftis in una fpe vocationis veftræ. Unus Dominus, una Fides, unum Baptifma, unus Deus & Pater omnium.* Scripturæ confentiunt Patres.

Igitur vera Chrifti Ecclefia eft effentialiter una unitate corporis moralis. Enim vero ficut ex multis membris phyficis unione phyfica inter fe conjunctis refultat quoddam totum phyficum, quod corpus naturale vocatur: ita ex multis hominibus tanquam ex multis membris moralibus, ejufdem Fidei & eorumdem Sacramentorum,

ac

ac præceptorum tum divinorum tum Ecclesiasticorum unione morali & subjectione eidem capiti visibili, inter se conjunctis resultat quoddam totum morale, quod recte dicitur corpus morale seu mysticum.

Hæc autem unitas Ecclesiæ præcipue consistit in professione unius ejusdemque Fidei fundatæ in principio indissolubili hujus unitatis, ita ut vera Ecclesia habeat in se ipsa principium indissolubilitatis & unionis in Fide. Nam unio moralis membrorum Ecclesiæ, cujus fundamentum est fides Christiana, consistit præcipue in professione ejusdem fidei, quæ est immutabilis.

II. Vera Christi Ecclesia est Sancta. *Prob. ex Script.* 1. Petri, c. 2. *vos autem genus electum, regale Sacerdotium, gens Sancta, &c.* Et Ephes. c. 5. *Christus dilexit Ecclesiam, & seipsum tradidit pro ea, ut illam sanctificaret.* Et ad Tit. c. 2. *dedit semetipsum pro nobis, ut nos redimeret ab omni iniquitate & mundaret sibi populum acceptabilem, sectatorem bonorum operum*: Accedit tum Symbolum Apostolorum: *Credo in Spiritum Sanctum, Sanctam Ecclesiam Catholicam*: tum Patrum consensus.

Christi autem Ecclesia dicitur Sancta propter caput ejus invisibile nempe Christum, propter sinceritatem fidei, quæ secundum omnia sua dogmata verissima est: propter sanctitatem doctrinæ, quæ vitia ac peccata omnia damnat, & commendat virtutes omnes: propter virtutes Christianas, nempe Fidem, Spem, Charitatem, &c. Quibus exornata est, & quæ extra illam non reperiuntur: propter sanctitatem finis & mediorum: propter Sacramenta quæ veram sanctitatem ex opere operato conferunt omnibus ei nullum obicem ponentibus: propter justos, qui nunquam in ea desunt magno numero, & sunt præcipua ejus membra, quique ideo justi & sancti sunt quia ejus Sacramentis utuntur, præceptis obtemperant, & ejus doctrinæ mores suos conformant.

III. Vera Christi Ecclesia est Catholica, id est, universalis, ut habet Symbolum Apostolorum. Est autem universalis, quatenus non unius Provinciæ, aut Regni, aut etiam partis orbis continetur finibus, sed sensim toto orbe noto diffusa est, juxta illud Christi, Matth. c. ult. *docete omnes gentes*; & illud, Ps. 2. *postula a me, & dabo tibi gentes hæreditatem tuam, & possessionem tuam terminos terræ*; & Malach. c. 1. *ab ortu solis usque ad occasum, magnum est nomen meum in gentibus: & in omni loco sacrificatur & offertur nomini meo oblatio munda*; & Marc. c. ult. *euntes in mundum universum, prædicate Evangelium omni creaturæ... illi autem profecti prædicaverunt ubique, Domino cooperante & sermonem confirmante sequentibus signis.*

Accedit consensus Patrum; hic sufficiant S. Cyrillus Hierosolymitanus, Cathechesi 18. *Catholica vocatur Ecclesia, quia per universum sit orbe terrarum diffusa, a finibus terræ usque ad extrema. Et quia docet catholice, hoc est universaliter, & sine ullo defectu vel differentia omnia dogmata*, S. Pacianus, epist. ad Sempron. *Christianus mihi nomen est, Catholicus vero cognomen: illud me nuncupat, istud ostendit... Catholicus Christianus est: quare ab hæretico nomine noster hac appellatione dividitur, cum Catholicus nuncupatur.* S. Cyprian. l. de unitate Ecclesiæ. *Ecclesia Domini luce perfusa per orbem totum radios suos porrigit, unum tamen lumen est, quod ubique diffunditur, nec unitas corporis separatur: ramos suos in universam terram extendit, &c.* Et S. August. l. de vera Relig. c. 7. *Tenenda est nobis Christiana Religio, & ejus Ecclesiæ communicatio, quæ Catholica est, & Catholica nominatur non solum a suis, verum etiam ab omnibus inimicis; Velint, nolint enim ipsi quoque hæretici, & schismatum alumni, quando non cum suis, sed cum extraneis loquuntur, Catholicam nihil aliud quam Catholicam vocant, non enim possunt intelligi, nisi hoc eam nomine discernant, quo ab universo orbe nuncupatur.* Et l. contra epistolam Fundamenti, c. 6. idem docet.

Porro Ecclesia Christi est Catholica hoc sensu, quod in præcipuis orbis partibus longe lateque dissitis cultores habeat, & quod sit diffusior qualibet alia Secta seorsim sumpta. Nam Catholicitas in majori dispersione & diffusione præcipue consistit. Paganismus autem & Mahometismus non est tam diffusus ac dispersus quam Ecclesia Romana: præterea uterque in varias Sectas sibi oppositas dividitur.

IV. Vera Christi Ecclesia Est Apostolica: 1. Quia ab Apostolis per totum orbem propagata est, juxta illud, Marc. c. ult. cit. *Prædicaverunt ubique, Domino cooperante, & sermonem confirmante sequentibus signis.* 2. Propter doctrinam Christi, tum scripto tum viva voce ab Apostolis traditam, quam puram ac integram hactenus conservavit, & usque ad finem mundi conservatura est, ut con-

constat ex dictis de ejus perpetuitate & infallibilitate, ut, ex Isai. c. 59. *Hoc fœdus meum cum eis, dicit Dominus: Spiritus meus qui est in te, & verba mea quæ posui in ore tuo, non recedent de ore tuo & de ore seminis tui, & de ore seminis tui; dicit Dominus, amodo & usque in sempiternum.* 3. Propter Episcoporum legitimam ac perpetuam ab Apostolis successionem ac missionem, sed præsertim propter non interruptam Romanorum Pontificum in Sede Petri Apostolorum Principis successionem. Nam hanc potissimum Romanorum Pontificum continuam successionem afferunt antiqui Patres ut veræ Ecclesiæ notam, nimirum S. Irenæus, lib. 3. adversus hæreses, c. 3. ubi sic ait: *Maxime & antiquissimæ, & omnibus cognitæ, a gloriosissimis duobus Apostolis Petro & Paulo Romæ fundatæ & constitutæ Ecclesiæ, eam quam habet ab Apostolis Traditionem, & annuntiatam hominibus Fidem, per successiones Episcoporum pervenientem usque ad nos, indicantes, confudimus omnes eos, qui quoquo modo vel per sui placentiam malam, vel vanam gloriam, vel per cœcitatem & malam sententiam, præter quam oportet colligunt. Ad hanc enim Ecclesiam propter potentiorem principalitatem necesse est omnem convenire Ecclesiam, hoc est, eos qui sunt undique Fideles, &c.* Deinde Romanorum Pontificum a S. Petro usque ad Eleutherium, qui tunc in Petri Cathedra sedebat, catalogum texit Tertullianus, l. de præscr. c. 32. *Edant (hæretici) origines Ecclesiarum suarum, evolvant ordinem Episcoporum suorum, ita per successionem ab initio decurrentem, ut primus ille Episcopus aliquem ex Apostolis, vel Apostolicis viris, qui tamen cum Apostolis perseveraverint, habuerit authorem & antecessorem. Hoc enim modo Romanorum Ecclesiam Clementem a Petro ordinatum edit.* S. Cipr. ep. 27. ad lapsos. *Dominus noster Ecclesiæ suæ rationem disponens in Evangelio loquitur, & dicit Petro ego tibi dico, quia tu es Petrus, & super istam petram ædificabo Ecclesiam meam, & portæ inferorum non vincent eam, &c. inde per temporum & successionum vices, Episcoporum ordinatio, & Ecclesiæ ratio decurrit.* S. Optatus Milevitanus, l. 2. contra Parmenionem, sic eum alloquitur: *Negare non potes, scire te in urbe Roma Petro primo Cathedram Episcopalem esse collatam, in qua sederit omnium Apostolorum caput Petrus: in qua una Cathedræ unitas ab omnibus servaretur: ne cæteri Apostoli singulas sibi quisque defenderent, ut jam schismaticus & peccator esset, qui contra singularem Cathedram, alteram collocaret.* Deinde recenset omnes Romanos Pontifices a S. Petro usque ad Syricium, qui tunc Ecclesiam regebat, ut probet non esse veram Ecclesiam apud Donatistas, qui per similem successionem ad Apostolos usque ascendere non poterant, & quos sic alloquitur: *Vos vestræ Cathedræ originem ostendite, qui vobis vultis sanctam Ecclesiam vindicare.* S. August. l. contra epistolam Fundamenti, c. 4. *in Ecclesiæ gremio me tenet ab ipsa Sede Petri Apostoli, cui pascendas oves suas post Resurrectionem Dominus commendavit, usq; ad præsentem Episcopatum successio Sacerdotum.*

Et vero ipse Christus Ecclesiam suam supra Petrum primum Ecclesiæ Romanæ Episcopum & ejus successores fundavit, & promisit fore ut nunquam illi Ecclesiæ prævalerent portæ inferi. Hinc illud S. Cypriani, lib. de unitate Ecclesiæ: *Qui Cathedram Petri, super quam fundata est Ecclesia, deserit, in Ecclesia se esse confidit?*

§. III.

Dico 2. Notæ veræ Christi Ecclesiæ sunt, quod sit una unitate scilicet doctrinæ Fidei cum principio hujus unitatis, sancta cum principio sanctitatis, Catholica seu diffusa per totum orbem notum, & Apostolica, id est, ab Apostolis fundata, & a tempore Apostolorum ad nos usque visibili ac perpetua Pastorum successione continuata.

Prob. Notæ veræ Christi Ecclesiæ sunt prærogativæ seu proprietates quædam Ecclesiæ, per quas cuilibet recipienti Scripturas sacras, & credenti aliquam existere veram Christi Ecclesiam, ostendi potest quis cœtus hominum sit illa vera Christi Ecclesia. Atqui tales sunt quatuor proprietates supradictæ: ergo hæ proprietates sunt notæ veræ Christi Ecclesiæ. *Prob. min.* Proprietates, per quas cuilibet recipienti Scripturas, & admittenti aliquam veram Christi Ecclesiam, ostendi facile potest quis cœtus hominum sit vera Christi Ecclesia, sunt illæ quæ in Scripturis evidenter continentur, quæ sunt notiores ipsa Ecclesia, quæ evidenter conveniunt veræ Christi Ecclesiæ, & quæ saltem simul sumptæ, soli veræ Christi Ecclesiæ, conveniunt: Atqui tales sunt quatuor proprietates allatæ; ergo illæ sunt notæ veræ Christi Ecclesiæ. *Prob. min. per partes,*

Nam 1. Illæ quatuor prærogativæ seu pro-

proprietates in Scripturis clare continentur, ut patet ex testibus modo allatis. 2. Sunt notiores quam ipsa Ecclesia: nam sunt faciliores cognitu, ut experientia patet. Et vero quilibet cœtus, qui Christum profitetur dicit se esse veram Christi Ecclesiam; & tamen evidens est, non omnes, sed unicum duntaxat esse veram Christi Ecclesiam, & habere quatuor proprietates allatas. 3. Evidenter conveniunt veræ Christi Ecclesiæ: nam Scriptura eas clare attribuit veræ Christi Ecclesiæ. 4. Evidenter conveniunt soli veræ Christi Ecclesiæ, saltem si simul sumantur. Nam fieri nequit, ut simul omnes reperiantur in aliquo cœtu, qui non sit vera Christi Ecclesia: alioqui vera Ecclesia non posset agnosci & discerni a falsis: quod repugnat Providentiæ divinæ, & sinceræ Dei voluntati salvandi omnes homines in sola vera Ecclesia.

§. IV.

Solvuntur objectiones.

Obj. 1. Multæ Sectæ hæreticæ habent unitatem doctrinæ fidei: nam earum membra eamdem doctrinam tenent, quamdiu nempe Secta retinet doctrinam sui auctoris, nec in alias Sectas scinditur. Ergo unitas doctrinæ fidei non est nota veræ Ecclesiæ, cum possit esse communis aliis Sectis.

Resp. Dist. conf. Unitas doctrinæ præcise & sine principio talis unitatis non est nota veræ Ecclesiæ, *conc. conseq.* Unitas doctrinæ fundata in ipsa doctrina, seu unitas doctrinæ cum principio talis unitatis conjuncta, non est nota veræ Ecclesiæ, *nego conseq.* In sola autem vera Christi Ecclesia est unitas doctrinæ cum principio talis unitatis quod est ratio accommodatissima ad illam unitatem constanter tenendam. Nam in sola vera Christi Ecclesia agnoscitur regula visibilis ac vivens, seu Judex supremus infallibilis & visibilis semper subsistens, cujus judicio omnes acquiescere tenentur. Hæreticæ vero Sectæ non aliam regulam & judicem controversiarum agnoscunt nisi Scripturam divinam Spiritu privato intellectam, vel ad summum cum illa Traditionem Apostolicam contentam in Patrum scriptis, privato Spiritu intellectis, ut faciunt hujus ætatis Novatores. At Scriptura & Patrum scripta privato Spiritu intellecta, non sunt principium unitatis, sed dissensionis, ut experientia constat in omnibus hæreticis.

Obj. 2. Sincera Fidei doctrina seu prædicatio veræ fidei est nota veræ Ecclesiæ.

Resp. Neg. Equidem sincera Fidei doctrina, & prædicatio veritatis reperitur in sola vera Christi Ecclesia, sed non est ideo illius nota. Nam vera nota alicujus rei est id, quod ostendit vel ostendere potest illam rem nondum cognitam. At sincera Fidei doctrina, sincera prædicatio veritatis non potest ostendere veram Christi Ecclesiam nondum cognitam; ergo non est vera nota Ecclesiæ. *Prob. min.* Nam sincera Fidei doctrina ac prædicatio, seu verum Dei verbum non potest nobis certo innotescere nisi per veram Ecclesiam. Ergo vera Christi Ecclesia non potest ostendi per sinceram Fidei doctrinam & prædicationem: nam vera Christi Ecclesia non potest eam ignoranti ostendi per id cujus cognitio supponit ipsam Ecclesiam certo cognitam ut patet. *Prob. antec.* Sincera Fidei doctrina seu Dei verbum continetur in Scripturis divinis & Traditionibus Apostolicis bene explicatis, imo juxta adversarios in sola Scriptura divina. At quænam sint veræ Traditiones divinæ, quænam sint veræ Scripturæ divinæ, & quinam sit verus earum sensus, non potest nobis certo innotescere nisi per veram Ecclesiam; ut constat ex dictis de judice controversiarum. Unde S. Aug. docet sinceram Fidei doctrinam reconditam esse in Ecclesia, sic enim ait, in Psalm. 57. *in ventre Ecclesiæ veritas manet. Quisquis ab hoc ventre Ecclesiæ separatus fuerit, necesse est ut falsa loquatur. Necesse est, inquam, ut falsa loquatur qui aut concipi noluit, aut quem conceptum mater excussit.*

Præterea cum omnes Sectæ hæreticæ, quæ se Christianas appellant, profiteantur se tenere in omnibus sinceram Fidei doctrinam seu verum Dei verbum, assignari debet aliqua nota, per quam omnes etiam illiterati facile discernere possint, quisnam ex illis cœtibus, qui se Christianos dicunt, revera sinceram Christi doctrinam teneat: hoc enim non nisi ex testimonio veræ Ecclesiæ visibilis certo cognoscere possunt omnes præsertim illiterati & rudes.

Inst. 1. S. Augustinus, epist. 166. ait: *In Scripturis didicimus Christum, in Scripturis didicimus Ecclesiam, &c.* Ergo verum Dei verbum est nota Ecclesiæ.

Resp. Nego conseq. Nam solum vult veras Ecclesiæ notas in Scripturis sacris inveniri, & illas in eis quærendas esse contra hære-

hæreticos, qui Scripturam admittunt. Et reipsa veras Ecclesiæ notas ex Scriptura ostendi mus. Enim vero S. Doctor pro notis Ecclesiæ, non puram Fidei doctrinam sed alia assignat, l. contra epistolam Fundamenti, c. 4. ubi ait: *Ut ergo hanc omittam sapientiam, quam in Ecclesia esse Catholica non creditis, multa sunt alia, quæ in ejus gremio me justissime teneant. Tenent consensio populorum atque gentium: tenet auctoritas miraculis inchoata, spe nutrita, charitate aucta, vetustate firmata: tenet ab ipsa Sede Petri Apostoli, cui pascendas oves suas post Resurrectionem Dominus commendavit, usque ad præsentem Episcopatum successio Sacerdotum: tenet postremo ipsum Catholicæ nomen, quod non sine causa inter tam multas hæreses sic ista Ecclesia sola obtinuit, ut cum omnes hæretici se Catholici dici velint: quærenti tamen peregrino alicui, ubi ad Catholicum conveniatur, nullus hæreticorum vel Basilicam suam vel domum audeat ostendere. Ista ergo tot & tanta nominis Christiani charissima vincula recte hominem tenent credentem in Catholica Ecclesia, &c.* Item S. Aug. ad assequendam puram fidei doctrinam recurrebat ad Ecclesiæ testimonium, nam, c. sequenti sic ait: *ego vero Euangelio non crederem; nisi me Catholicæ Ecclesiæ commoveret auctoritas.* Et, l. 13. contra Faustum, c. 13. Cathecumenum nondum valentem discernere veram Christi doctrinam a tot hæresibus ei oppositis, remittit ad Ecclesiam Catholicam.

Inst. 2. Tenere puram fidei doctrinam est prærogativa veræ Christi Ecclesiæ: ergo est etiam illius nota.

Resp. Neg. conf. Nam non omnis prærogativa solius veræ Ecclesiæ propria est nota veræ Ecclesiæ: quia non omnis prærogativa veræ Ecclesiæ habet omnes conditiones requisitas ad hoc, ut sit ipsius nota. Nam nota veræ Ecclesiæ debet esse aliquid notius, & cognitu facilius quam ipsa Ecclesia, magisque accomodatum omni hominum conditioni ac ingenio, & tam clare soli veræ Ecclesiæ convenire, ut cœtus hæreticorum & schismaticorum non possint facile & impune illud sibi vindicare. At pura fidei in omnibus doctrina non est talis, nec scire possumus quisnam cœtus illam teneat, nisi prius sciamus quisnam cœtus sit vera Christi Ecclesia.

Inst. 3. Pura Fidei doctrina saltem secundum articulos fundamentales sumpta, est nota veræ Ecclesiæ, quamvis non sit prout sumitur secundum articulos non fundamentales.

Resp. Nego. Nam hæc opinio vana & absurda repugnat Scripturæ & Patribus. Ex Scriptura enim & Patribus hæreticus omnis manifestus est extra veram Christi Ecclesiam; & hoc ipso aliquis est hæreticus quod veritatem aliquam a Deo revelatam, & sufficienter propositam ut revelatam a Deo negat pertinaciter, quæcumque sit illa veritas. Hic sufficiat S. Aug., qui, c. 18. de civitate Dei, c. 51. ait: *qui ergo in Ecclesia Christi morbidum aliquid pravumque sapiunt, si correpti ut sanum rectumque sapiant, resistitunt contumaciter, suaque pestifera & mortifera dogmata emendare nolunt, sed defensare persistunt, hæretici fiunt, & foras exeuntes habentur in exercentibus inimicis.* Præterea in vera Christi Ecclesia debet esse unitas fidei & corporis, ut constat ex Scriptura & Patribus. At non est unitas fidei ubi est dissentio circa dogmata fidei: neque est unitas corporis, ubi membra sese mutuo abscindunt & excommunicant, & ubi est defectio a capite ex parte membrorum aliquorum.

Obj. 3. Legitimus usus Sacramentorum est nota veræ Ecclesiæ.

Resp. Neg. Nam nota veræ Ecclesiæ debet esse aliquid, quod aliæ Sectæ non possint sibi facile & impune saltem respectu illiteratorum vindicare: item debet esse aliquid magis notum & cognitu facilius quam ipsa vera Ecclesia. At verus usus Sacramentorum talis non est: nam 1. Eum sibi facile & impune coram rudibus & illiteratis vindicare possunt omnes hæretici, & reipsa sibi vindicant, nisi falsitate convincantur auctoritate veræ Ecclesiæ per alias notas cognitæ. 2. Legitimus Sacramentorum usus non est magis notus & cognitu facilior quam vera Ecclesia: nam usus ille non potest nobis innotescere nisi per Scripturam & Traditionem Apostolicam vere explicatas, quæ quidem ipsæ nobis certo innotescere non possunt nisi per veram Ecclesiam. Præterea si per legitimum usum Sacramentorum intelligatur usus validus, is potest esse apud puros Schismaticos & Hæreticos, saltem quoad ea quæ Jurisdictionem non requirunt; quamvis sit eis illicitus. Vera autem Ecclesiæ nota debet illi soli convenire.

Obj. 4. Oratio publica, Psalmorum recitatio, tribulationes, obedientia ergo Ministros, mors tollerata pro doctrina sua,

sunt

sunt notæ veræ Ecclesiæ. Ergo quatuor allatæ tales non sunt.

Resp. Neg. anteced. Nam hæc omnia sunt veræ Ecclesiæ & hæreticorum Sectis communia; omnes enim hæretici recitant orationem Dominicam & Psalmos, tribulationes patiuntur, suos Ministellos audiunt, eisque parent. Denique multi hæretici ut Montanistæ, Donatistæ, Anabaptistæ, Sociniani & alii de suis Martyribus gloriantur, & (ut notat S. Augustinus) suos diabolus ipse Martyres habet; sed (ut idem S. Doctor recte docet) non supplicium, sed causa nempe veræ fidei defensio facit Martyrem Dei. Præterea sola Ecclesia Catholica innumerabiles habet Martyres ex omni hominum conditione, ætate, sexu, qui æquo ac hilari animo dirissima quæque supplicia perpessi sunt, eximiam humilitatem, mansuetudinem, charitatem erga omnes etiam inimicos per se ferentes.

Inst. Saltem hæc omnia simul sumpta sunt notæ veræ Ecclesiæ.

Resp. Neg. Quia illæ notæ ab hæreticis propositæ, collective sumptæ faciunt totum partim improportionatum captui hominum præsertim illiteratorum, partim minus notum quam sit ipsa Ecclesia, partim veræ Ecclesiæ commune cun Sectis hæreticorum, ut ex dictis constat. Unde talis collectio inepta est ad discernendam veram Ecclesiam.

Obj. 5. Patres docent Scripturam esse notam veræ Ecclesiæ. Ergo.

Resp. Nego anteced. Sed solum docent veram Ecclesiam non posse discerni nisi per eas notas, quibus clare designatur in Scriptura: quales sunt unitas, sanctitas per orbem diffusio, & Apostolica fundatio, quæ clare continentur in Scriptura. Et ad has notas provocant hæreticos, qui sacras Scripturas recipiunt.

Observa. Vera Ecclesia aliquas notas habuit in sui exordio, quas nunc non habet; & nunc aliquas habet, quas tunc non habuit. Nam in Exordio Ecclesiæ Spiritus sanctus visibiliter descendebat supra eos, qui ab Apostolis manuum impositione confirmabatur, ut patet ex act. cap. 8. & non solum Apostoli, sed etiam alii Fideles frequentissime miracula patrabant. Nunc autem Spiritus sanctus non descendit visibiliter supra eos, qui ab Episcopis confirmantur: neque vulgaris est virtus patrandi miracula, licet identidem edantur semper in Ecclesia Catholica. In illis autem signis ac miraculis elucebat Ecclesiæ doctrine veritas.

Nunc vero Ecclesia habet aliquas prærogativas, quas in sui exordio non habuit, nempe quod sit per totum orbem diffusa, non obstantibus omnibus conatibus dæmonum, & hominum tum Ethnicorum & Judæorum, tum hæreticorum; quod sit ad nos usque continuata per visibilem ac perpetuam legitimorum Pastorum successionem, &c. Unde illud omne est nota Ecclesiæ præsentis, ex quo clare agnosci & ab aliis Sectis discerni potest, sive illud ei semper & ab exordio convenerit, sive non: sicut illud omne erat nota Ecclesiæ nascentis, ex quo agnosci & discerni clare poterat, sive illud continuo conservatura erat, sive non.

ARTICULUS XII.

Utrum Ecclesiæ Romanæ & quidem soli conveniant notæ veræ Christi Ecclesiæ.

Nota 1. Per Ecclesiam Romanam hic intelligitur, non particularis Ecclesia quæ olim fuit & nunc est Romæ, sed multitudo illa hominum qui ubique terrarum unam & eamdem Fidem profitentur sub uno Pastore universali Romano Pontifice, cui tanquam capiti visibili Ecclesiæ ac supremo Christi Vicario, & legitimo Petri successori adhærent. Ecclesiam autem Romanam sic intellectam opponimus tantum Sectis, quæ nunc existunt. Nam evidens est, alias Sectas, quæ olim fuerunt & jam non sunt, vel nondum sunt sed fortasse erunt, non esse veram Christi Ecclesiam: nam evidenter falsum est veram Christi Ecclesiam aut jam non esse amplius, vel nondum esse.

Nota 2. Ut aliquis cœtus non sit vera Christi Ecclesia, sufficit, si una tantum ex ejus notis ei non conveniat, siquidem omnes illæ notæ convenire debent veræ Christi Ecclesiæ, ut constat ex Scriptura & Traditione Patrum.

§. I.

Dico 1. Ecclesia Romana habet omnes notas veræ Christi Ecclesiæ, nempe unitatem doctrinæ fidei cum principio hujus unitatis, sanctitatem, diffusionem per totum orbem, & Apostolicam fundationem, atque ab Apostolis ad nos usque continuationem per visibilem ac perpetuam Pastorum successionem.

Prob.

Prob. per partes. 1. Eſt una unitate fidei cum principio hujus unitatis. Nam 1. omnes qui ſunt in Eccleſia Romana, quandiu in ea ſunt, unam & eamdem Fidem profitentur: omnes enim eadem omnino Fidei dogmata tenent: ita ut qui unicum fidei dogma pertinaciter non crederet, hoc ipſo non eſſet ejus membrum. 2. Omnes qui ſunt in Eccleſia Romana, quandiu in ea ſunt, agnoſcunt ſupremum ac infallibilem judicem viventem ac viſibilem omnium controverſiarum fidei, nempe corpus primorum Paſtorum ſive in Concilio congregatorum, ſive in ſua Sede diſperſorum, conſiſtens in Summo Pontifice ejus capite & Epiſcopis ei adhærentibus, ſeu eorum univerſitate morali, cujus quidem judicis definitioni tenentur omnes firmiſſime adhærere tanquam regulæ infallibilis. Hoc autem eſt eximium ac efficaciſſimum unitatis principium, cum ſit ratio aptiſſima & efficaciſſima ad perfectam in rebus Fidei conſenſionem habendam & conſtanter retinendam: nam qui hunc judicem agnoſcunt, non poſſunt non conſentire in doctrina Fidei; & ii ſoli in doctrina fidei inter ſe diſſentiunt, qui hunc reijciunt, nec diſſentiunt niſi qui rejiciunt. Ergo Eccleſia Romana habet unitatem doctrinæ fidei, idque per ſe, neceſſario & eſſentialiter; cum eſſentialiter habeat principium hujus unitatis neceſſarium, nempe Eccleſiam docentem ſeu corpus Epiſcopale cum ſuo capite, quod eſt infallibilis regula fidei.

Dices. Theologi Catholici inter ſe in multis diſſident, quæ in fidem pertinere videntur,

Reſp. Non diſſident in iis quæ ſunt de Fide, ſeu quæ clare in Scriptura aut Traditione exprimuntur, vel ab Eccleſia definita ſunt. Nam conſentiunt in omnibus Fidei dogmatibus; & profitentur ſe credere quidquid credit Eccleſia Romana. Unde non diſſentiunt inter ſe niſi de rebus, quæ non ſunt de Fide, ac proinde affirmari vel negari poſſunt ſine ullo Fidei detrimento. Nam inter ſe diſſident tantum de iis, quæ vel non ſunt ſatis expreſſa in Scriptura & Traditione, nec ab Eccleſia definita, ac proinde nondum ſunt Fidei dogma: atque ita in iis inter ſe diſſident, ut omnes parati ſint aquieſcere judicio Eccleſiæ, ubi primum has controverſias definierit. Interim Eccleſia parti utrique graviter prohibet, ne una alteram hæreticam cenſeat, ſicque omnes in unitate fidei & pace continentur.

II. Eccleſia Romana eſt ſancta. Nam vitia omnia, & peccata vel leviſſima damnat, & ab eis avertit; virtutes omnes commendat, & ad earum omnium exercitium accendit; motiva efficaciſſima ad vitandum quodvis peccatum vel leviſſimum, & ad virtutes omnes vel præſtantiſſimas conſtanter exercendas proponit, mediaque aptiſſima ſuppeditat. Et vero omnes, qui doctrinæ Eccleſiæ Romanæ ſe ſtudent conformare, morum puritate, vitæ ſanctitate, & virtutibus omnibus elucent: quales olim primis Eccleſiæ ſæculis, fuere innumeri Epiſcopi, Presbyteri, Martyres, Monachi, ac Moniales, & Laici ſæculares, Eccleſiæ Romanæ alumni; & nunc etiam extant plurimi utriuſque ſexus homines, Epiſcopi, Presbyteri, Clerici, Religioſi, Moniales, Laici ſæculares, quos Eccleſia Romana ſinu ſuo fovet, doctrinæ ſuæ pabulo nutrit, legibus ac Conciliis ſuis dirigit, ad conſtantem præceptorum omnium & conſiliorum Evangelicorum obſervationem, atque ad perfectiſſimum Dei amorem, virtutumque omnium exercitium informat atque promovet, ſacramentiſque ſuis adjuvat. Quod ſi multi in Eccleſia Romana male vivant, hoc ipſorum malitiæ, non ipſi Eccleſiæ Romanæ adſcribendum eſt: nam non male vivunt ex ductu doctrinæ Eccleſiæ Romanæ; imo ideo male vivunt, quia doctrinam ejus non ſequuntur ducem.

III. Eccleſia Romana eſt Catholica, ſeu toto orbe noto, moraliter loquendo, diffuſa eſt; ita ut nationibus omnibus nota ſit, & eam omnes poſſint ingredi. Nam Eccleſia Romana floret in Italia, Gallia, Hiſpania, Luſitania, Germania, Hungaria, Polonia, America, &c. in reliquis vero mundi regionibus, ut in Anglia, Hollandia, partibus Septentrionalibus, Græcia, Syria, Palæſtina, Ægypto, Africa, Armenia, Perſia, Aſia, Indiis variis, Oceani Inſulis, Sinarum Imperio, &c. habet cultores ſuos magno numero, & zelo atque laboribus ſuorum alumnorum in variis Infidelium terris Indiis propagatur, & incrementa accipit. Quæ quidem omnia ita certa ſunt & explorata, ut a nemine negari poſſint.

Et vero Eccleſia Romana non minorem nunc habet extenſionem ac diffuſionem quam habebat tempore S. Auguſtini, qui paſſim contra Donaſtitas aſſerit Eccleſiam illam eſſe per totum orbem diffuſam juxta Prophetarum & Chriſti oracula, diffuſione ſci-

ſcilicet morali. Dixi eam florere in America: nam in ſola parte Americæ Hiſpanis ſubjectæ longe plures numerantur Catholici ex gente Paganorum, quã ſint Lutherani & Calviniſtæ.

Præterea Eccleſia Romana eo tempore, quo Lutherus & Calvinus & alii recentiores Hæreſiarchæ dogmatizare cœperunt, vocabatur Eccleſia Catholica & revera erat. Ergo Eccleſia Romana eo tempore, quo Lutherus & Calvinus ab ea defecerunt, erat vera Eccleſia. Ergo Lutherus & Calvinus, eorumque Sectatores a vera Eccleſia defecerunt, cum defecerunt ab Eccleſia Romana; & dum ab ea damnati & anathematizati ſunt, damnati & anathematizati ſunt a vera Eccleſia. Ergo illi Hæreſiarchæ extra veram Eccleſiam fuerunt, & ſunt omnes eorum Sectatores.

Porro vera Chriſti Eccleſia eſt Catholica relate ad omnes alias Sectas, quæ Chriſtiano nomine gloriantur. Nam eſt magis diffuſa quam quælibet alia Secta ſeorſim ſumpta quamvis ſit etiam Catholica abſolute.

IV. Eccleſia Romana Apoſtolica eſt, ſeu Ab Apoſtolis fundata eſt. Nam, 1. Id expreſſe docent Patres. Irenæus l. 3. c. 3. ubi Romanorum Pontificum a B. Petri tempore ad ſua uſque tempora ſucceſſionem referens, ſic ait: *fundantes igitur & inſtruentes beati Apoſtoli Eccleſiam, Lino Epiſcopatum adminiſtrandæ Eccleſiæ tradiderunt .... ſuccedit autem ei Anacletus, poſt eum tertio loco ab Apoſtolis Epiſcopatum ſortitur Clemens &c.* Tertul. l. de præſcript. ſupracit. Hieron. in dialogo contra Luciferianos. *Brevem tibi apertamque animi mei ſententiam proferam, in illa eſſe Eccleſia* (Romana) *permanendum, quæ ab Apoſtolis fundata uſque ad diem hanc durat.* S. Auguſt. l. de utilitate credendi, c. 17. *Dubitavimus nos ejus Eccleſiæ condere gremio, quæ ab Apoſtolica Sede per ſucceſſiones Epiſcoporum, fruſtra hæreticis circumlatrantibus, culmen auctoritatis obtinuit? &c.* 2. Quia Eccleſia Romana poſt Chriſti & Apoſtolorum tempora non eſt exorta per inſignem ſcilicet mutationem aliquam Religionis poſt Apoſtolorum tempora factam, quæ Eccleſiam Romanam peperit. Nam (ut recte notat & oſtendit Bellarm. l. 4. de notis Eccleſiæ, c. 5.) in omni notabili mutatione Religionis facta poſt Apoſtolorum tempora, iſta [illegible] ſemper demonſtrari poſſunt videlicet ejus mutationis auctor, novum aliquod dogma, tempus quo cœpit, locus ubi cœpit, quis illud oppugnavit, & exiguus aliquis cœtus unde aliis paulatim accedentibus cœperit, ut patet in Arianiſmo, Pelagianiſmo, Neſtorianiſmo, Eutychianiſmo, Lutheraniſmo, Calviniſmo, & de omnibus aliis Sectis quæ unquam extiterunt, oſtendi facile poteſt. At nihil eorum de Eccleſia Romana oſtendi potuit nec poteſt ab ejus inimicis.

1. Enim non poteſt nobis objici aliquis homo particularis tanquam Sectæ noſtræ auctor. Unde nec hæretici nos cognominant ab aliquo particulari homine, quod tamen libentiſſime facerent ſi poſſent. Equidem recentiores hæretici nos appellant Papiſtas, Pontificios, Romanos, Romanenſes. Sed iſta nomina non ſunt derivata a aliquo particulari homine, qui fuerit auctor novæ Sectæ & Hæreſiarcha; nil enim aliud ſignificant, quam homines communicantes cum Romano Pontifice, eique ut capiti viſibili Eccleſiæ & ſupremo Chriſti in terris Vicario ſubjectos: quales certe fuerunt Patres omnes quinque priorum ſæculorum, ut Irenæus, Baſilius, Athanaſius, Chryſoſtomus, Ambroſius, Hieronymus, Auguſtinus, &c. qui fuerunt Papiſtæ, Romani, Romanenſes quam nos ſumus. Quare hæretici coguntur agnoſcere nos in eadem communione eſſe, in qua fuerunt Patres antiqui, quos in vera Eccleſia fuiſſe negare non poſſunt; ideoque agnoſcere vel inviti coguntur nos eſſe in vera Eccleſia. Jam vero præter Papiſtarum & Romanorum cognomen non habent aliud, quo ſi velint intelligi, nos appellare poſſint, niſi Catholicorum, quod ſolum cognomen (ut obſervant Patres & imprimis S. Auguſtinus) eſt ſufficiens vera Chriſti Eccleſiæ nota.

2. Oſtendere non potuerunt nec poſſunt hæretici primam poſt Apoſtolorum tempora originem dogmatum noſtrorum ab ipſis impugnatorum, quæ quidem in ſcriptis antiquiſſimorum Patrum inveniuntur. Et ex omnibus cujuſque ſæculi hæreſibus nullam annotare poſſunt a Pontificibus Romanis excogitatam, ſed potius hæreſes omnes ab illis damnatas eſſe fateri coguntur.

3. Aſſignari non poteſt tempus neque locus, quibus Eccleſia Romana a vera Fide defecit. Quod enim dicunt hæretici Sectam noſtram poſt quintum ſæculum invaleſcere cœpiſſe, aperte mentiuntur. Nam Gregorius Magnus, qui poſtea floruit, com-

muni

municabat cum toto orbe Christiano, ut ex ejus epistolis ad omnes regiones missis patet; & post ejus obitum celebratum est in Orientali Ecclesia Concilium sextum generale ab ipsis hæreticis receptum, cui præsidebant Legati Romani Pontificis. Unde patet omnes Ecclesias Orientales & Occidentales cum Romano Pontifice ut membra cum capite tunc unitas fuisse. Nec dic defectionem nostram a vera Fide paulatim factam esse, ideoq; designari non posse tempus, & locum: nam nulla hæresis tota simul in corpus coaluit, ut Sectam aliquam constituat; sed omnes paulatim factæ sunt & creverunt: & tamen earum tempus & locus facile assignari possunt.

4. Ostendere non possunt hæretici quis Ecclesiam Romanam tanquam Sectam recens ortam primus oppugnarit, aut quæ Concilia contra illam celebrata fuerint, quæ dogma recens ortum in ea damnarint. Equidem Synodus Constantinopolitana sub Copronymo damnavit cultum Imaginum, quem defendebat Ecclesia Romana; sed fuit merum Conciliabulum, a Summo Pontifice & a longe pluribus Episcopis reprobatum: nec damnavit dogma recens exortum, sed antiquissimum, & in tota Ecclesia receptum.

5. Denique nunquam ostendere possunt hæretici; quod Ecclesia Romana ab alia majore se separaverit: ita ut aliquando Romanæ Ecclesiæ alumni fuerint paucissimi, cæteri vero Christiani longe plures. Et vero ineunte septimo sæculo, quo tempore plerique hæretici dicunt insignem mutationem Religionis factam esse, Ecclesia Romana communicabat cum toto fere orbe Christiano, ut constat ex epistolis Gregorii Magni, qui (ut patet ex ejus scriptis) tenebat omnia nostra dogmata.

Neque putide mentiantur Magdeburgenses, asserendo Papam septimo sæculo mutatum fuisse in anti-Christum; quia tunc obtinuit a Phoca Imperatore, ut Romanus Episcopus vocaretur caput Episcoporum, & falsorum deorum cultum instauravit, Pantheon aperiendo. Nam 1. longe ante Phocam Concilium Chalcedonense generale in epistola Synodica ad Leonem Magnum appellavit illum caput omnium Episcoporum. Nec idcirco Leo Magnus factus est anti-Christus, ut fatentur adversarii & antea Patres Concilii Ephesini in sententia depositionis Nestorii Cælestinum Papam vocaverant patrem suum, cui obedientiam debere se agnoscunt. 2. Pantheon initio sæculi septimi a Bonifacio IV. consecratum fuit Deo in memoriam B. Virginis & Sanctorum omnium. Sed jam antea Romæ & in toto orbe Christiano fuerunt Templa sub nomine multorum Sanctorum. Et vero Sylvester I. Basilicas a Constantino Magno Romæ ædificatas sub invocatione SS. Petri & Pauli, B. Agnetis, B. Laurentii Deo consecravit. 3. Concilio generali sexto sub finem sæculi septimi celebrato, quod sanctum ac legitimum fuisse agnoscunt ipsi Magdeburgenses, præsedit Romanus Pontifex Agatho per Legatos, & ejus sententiam per illos & per suas epistolas explicatam unanimi omnium Episcoporum consensu amplexum est, ut ex actis Concilii liquet, & fatentur Centuriatores ipsi. Ex quo patet Romanum Episcopum non fuisse mutatum in anti-Christum initio septimi sæculi: alioqui anti-Christus Concilio generali sancto ac legitimo præsedisset, & universa Ecclesia anti-Christum caput suum agnovisset.

Non solum Ecclesia Romana ab Apostolis fundata fuit, sed etiam a tempore Apostolorum hactenus absque ulla interruptione visibiliter perseveravit. Nam duravit a tempore Apostolorum usque ad Gregorium Magnum, ut ostensum est; neque potest ostendi ulla mutatio Religionis facta usque ad illud tempus; & a tempore Gregorii magni huc usque sine interruptione duravit, ut facile ostendi potest, & fatentur adversarii. Preterea Ecclesia Romana nullum unquam novum dogma doctrinæ Apostolicæ contrarium amplexa est; quæ nunc eadem omnino dogmata tenet, quæ tenuerat omnibus sæculis usque ad primum sæculum. Nam omnium ætatum Patres eadem dogmata tenuere quæ nunc tenent, ut demonstrant Doctores Catholici, & præsertim Bellarminus in suis controversiis. Imo hoc ingenue fatentur Lutherus, Calvinus; & alii Sectarii, idcirco Patres contemnunt.

His adde, quod Ecclesia Romana habeat successionem Episcoporum ab Apostolis huc usque sine interruptione visibiliter continuatam. Nam habet successionem Episcoporum universalium, hoc est, Romanorum Pontificum a S. Petro usque ad Clementem XIII. qui nunc sedet, visibiliter & sine interruptione continuatum. Quod ita certum & evidens est, ut nemo etiam hæreticorum id negare ausus fuerit. Et

vero

vero Irenæus, l. 3. c. 3. Eusebius, in Chronico; Hieronymus & Prosper, in continuatione Eusebii; Epiphanius, hæresi 27. Optatus Milev. l. 2. contra Parmenon, Augustinus, epist. 165. catalogum Romanorum Pontificum diligenter texuerunt a S. Petro usque ad eum qui illorum tempore sedebat. Quod idem postea alii auctores diligenter prosecuti sunt, & inprimis Labbæus noster. Ecclesiæ vero particulares habent successionem Episcoporum sine interruptione vel ab aliquo Apostolorum discipulo, vel ab alio a Romano Pontifice Petri successore misso. Unde nemo est in Ecclesia Romana Pastor qui suam missionem non habeat saltem mediate ab Apostolis. Nam nullus est Pastor etiam inferior, qui jurisdictionem suam & ordinationem domonstrare non possit ab Episcopo suo particulari usque ad Summum Pontificem tunc regentem Ecclesiam, & ab hoc Pontifice usque ad S. Petrum.

§. II.

Dico 2. Notæ veræ Ecclesiæ soli Ecclesiæ Romanæ conveniunt.

Prob. per partes 1. Sola Ecclesia Romana habet unitatem doctrinæ cum principio hujus unitatis. Nam nullus præter illam cœtus, qui se Christianum dicit, habet principium unitatis, quod est agnoscere supremum & infallibilem Judicem visibilem omnium controversiarum Fidei, cujus judicio in rebus omnibus ad Fidem & Religionem pertinentibus teneantur omnes acquiescere. Imo omnes aliæ sectæ habent principium dissensionis & diversitatis in doctrina Fidei; nam omnes habent pro suprema Fidei regula Scripturam sacram spiritu privato intellectam, seu spiritum privatum, quem internam Spiritus sancti persuasionem falso appellant, sive (quod in idem recidit) Scripturam lumine interno, cuique privato dato, intellectam; quod lumen dicunt esse a Spiritu sancto. At spiritus ille privatus sive Scriptura spiritu illo privato vel lumine cuique privato dato, quod prætendunt esse a Spiritu sancto intellecta, est per se fons dissensionis & discordiarum, & tendit in merum fanatismum. Unde etiam hæretici, qui spiritum illum privatum seu Scripturam spiritu privato vel lumine cuique privato dato intellectam ut regulam Fidei admittunt, inter se de dogmatibus Fidei dissentiunt. Quod si aliqui eadem dogmata tenent, id fit fortuito ac contingenter, & ob aliquod motivum humanum.

Dices. Calvinistæ volunt Synodorum judicio acquiescere omnes debere. Nam in Synodo Dordrechtana id æquivalentibus verbis Gomaristæ dixerunt, & Arminianos seu Remonstrantes Synodi sententiæ acquiescere nolentes, excommunicarunt, & gravissime mulctarunt.

Resp. 1. Gomaristæ in Dordrechtana Synodo non agnoscunt principium unitatis sufficiens, quia non dicunt in rebus Fidei Synodi nationalis sententiæ acquiescẽdum esse tanquam judicio infallibili & irreformabili. Nam nemo sine absurditate dicere potest Synodum nationalem, qualis fuit Dordrechtana, habere supremam & infallibilem auctoritatem decidendi res Fidei. Et hæc opinio esset divisionis, non unitatis principium: nam si duæ diversarum nationum Synodi contraria definirent, ut fieri potest, tunc necessario fieret divisio in doctrina Fidei. Deinde ipsi non agnoscunt controversiarum judicem semper visibilem & subsistentem, cujus judicio omnes etiam extra Concilium acquiescere debeant.

3. Si Gomaristæ agnoscunt auctoritatem infallibilem Synodi generalis, cujus definitioni omnes acquiescere debeant, manifeste dissentiunt a Calvino, qui Conciliorum generalium definitiones in rebus Fidei subjicit examini privatorum hominum, ut patet ex lib. 4. Instit. cap. 9. Dissentiunt etiam a Luthero in quingentis Articulis a Cochlæo collectis. Ergo jam agnoscunt suos Patriarchas errasse in re capitali, nempe in regula Fidei, sine qua unitas in doctrina Fidei, ideoque Ecclesia subsistere nequit.

3. Gomaristæ cum in sua sententia Synodica agnoscunt standum esse judicio Synodorum in rebus Fidei, hoc ipso & se ipsos & suam Sectam damnant. Nam sic argumentor; Calvinistæ, Gomaristæ in Synodo Dordrechtana agnoscunt suo facto & sua sententia Synodica omnes teneri acquiescere judicio Synodi Ecclesiæ, cujus erant membra ante exortam controversiam. Et ante exortas Fidei controversias in Gallia Galvinus & saltem primi ejus Sectatores erant membra Ecclesiæ Romanæ: nam in ea baptizati & educati fuerunt. Ergo Calvinus & saltem primi ejus Sectatores debuerunt acquiescere judicio Concilii generalis Ecclesiæ Romanæ, nempe Concilii Tridenti-

dentini eorum doctrinam damnantis ut hæreticum, & suam illam doctrinam damnare ut hæreticam. Ergo etiam eamdem doctrinam Calvinianam a Concilio Tridentino damnatam damnare debent omnes Calvinistæ, tum quia per Baptismum fiunt subjecti Ecclesiæ Romanæ: tum quia doctrina Calvini juste damnata fuit, siquidem Calvinus debuit judicio Concilii Tridentini eam damnantis acquiescere: tum quia Calvinistæ non habent majus jus sequendi doctrinam Calvini, quam ipse Calvinus habuerit.

Porro Gomaristæ nihil contra legitimam convocationem, celebrationem; & sententiam Concilii Tridentini opponere possunt, quod contra legitimam convocationem; celebrationem & sententiam Synodi Dordrechtanæ opponere non potuerint Arminiani, qui nihilominus Synodi Decretis acquiescere compulsi sunt sub gravissimis pœnis.

II. Sola Ecclesia Romana est sancta. Nam omnes aliæ Sectæ quæ nunc existunt, & se Christianas vocitant; aliqua docent sanctitati contraria, & quæ per se sunt principium corruptelæ morum, cujusmodi sunt, extinctum esse hominis liberum arbitrium; sicque homines ad bonum & ad malum quod agunt, insuperabiliter necessitati, ita ut qui peccant, a peccato abstinere non possint: homines sola fide justificari: non imputari hominibus peccata etiam gravissima, modo firmiter credant vel confidant illa sibi propter Christum esse remissa: Dei præcepta esse impossibilia, &c. quæ omnia flagitiis omnibus viam aperiunt. Quod si qui inter hæreticos bene moraliter vivant, id ascribendum est, non doctrinæ quam profitentur, sed Deo protegenti bonam indolem eis donatam, & impedienti ne falsa illa doctrina corrumpantur. Præterea nullus ex hæreticis notabili tempore vivit sine aliquo peccato mortali saltem interno, a quo justificari non possunt defectu vere Fidei per hæresim amissæ.

III. Sola Ecclesia Romana est Catholica, hoc est, toto orbe noto diffusa moraliter. Nam ex omnibus aliis Sectis; quæ Christiano nomine gloriantur, nulla est, quæ non unius aut alterius regionis finibus contineatur, ut evidens est; & fatentur ipsi hæretici, qui ideo Catholicæ Ecclesiæ nomen relinquunt Ecclesiæ Romanæ, nec illud sibi adscribere audent nisi forte apud suos.

IV. Sola Ecclesia Romana Apostolica est: non omnes aliæ Sectæ, quæ nunc extant & Christianæ vocantur, pluribus post Apostolos sæculis exortæ sunt, ut testantur historiæ certissimæ. Scimus quem auctorem habuerunt, quos errores invexerunt, in quo loco, quo tempore illi spargi cœperunt, a quibus statim oppugnati fuerint, quam exiguus initio fuerit eorum Sectatorum numerus. Quis ista omnia de Lutheranorum, v. gr. Calvinistarum, Jansenistarum Secta ignorat? Unde nulla hæreticorum Secta est ab Apostolis Christi.

Ex dictis collige Ecclesiam Romanam solam esse veram Christi Ecclesiam, cum ei soli conveniant caracteres ac notæ veræ Christi Ecclesiæ. Et ne sit quæstio de voce, certum est ex Scriptura veram Christi Ecclesiam esse unam, sanctam, Catholicam, & Apostolicam, & patet solam Romanam Ecclesiam esse talem. Præterea Ecclesia Romana fatentibus ipsis Lutheranis & Calvinistis fuit aliquandiu vera Christi Ecclesia, nempe totis quinque prioribus sæculis. Ergo etiam nunc est vera Christi Ecclesia: nam vera Christi Ecclesia est visibilis, perpetua & indefectibilis, ut supra ostensum est. Denique in Ecclesia Romana & quidem sola sæpissime & singulis ætatibus patrata sunt ab ejus cultoribus miracula testatissima, & quæ nemo nisi imprudentissime negare potest. At miracula sunt certissimum indicium veritatis. Nam sunt opera divina, creaturarum omnium vires superantia, quorum proinde Deus solus auctor esse potest. Unde quod miraculo aliquo confirmatur, a Deo qui falsum testari nequit confirmatur, proindeque tam repugnat esse falsum quam repugnat Deum mentiri; nec refert sive miracula illa fiant directe ad confirmandam Fidem, sive ad ostendendam alicujus eximiam sanctitatem: nam perinde valent ad probandam veritatem Ecclesiæ in qua fiunt; cum enim vera sanctitas esse nequeat sine vera Fide, hoc ipso quod miraculo aliquo vera alicujus sanctitas probatur, probatur quoque ejus vera Fides.

Porro hic sufficiant miracula a sancto Xaverio Romani Pontificis Legato in Indiis patrata, qui Fidem Romanam Indis prædicavit, & ad eam ingentem illorum multitudinem convertit, veritatem ejus confirmando multis evidentibusque miraculis. Quæ quidem omnia ita nota & explorata sunt, ut a nemine nisi stultissime in dubium revocari possint.

Quæres 1. *Utrum sit de Fide hanc numero Ecclesiam Romanam, quam nunc agit Clemens XII. esse veram Christi Ecclesiam?*

Resp. Affirm. Nam illud de Fide, quod virtualiter & æquivalenter revelatum est a Deo. At virtualiter & æquivalenter Deus revelavit hanc numero Ecclesiam Romanam, quæ nunc existit, esse veram Christi Ecclesiam. Ergo hoc est de fide, & consequenter credi potest & debet. *Prob. min.* Nam (ut supra ostensum est) Deus revelavit veram Christi Ecclesiam visibilem perpetuam fore, eamque unam, sanctam, Catholicam & Apostolicam esse. At hoc revelando, virtualiter & æquivalenter revelavit, & hanc, & istam, & illam numero Ecclesia quæ existit, & sola est una, sancta, catholica & Apostolica, esse veram Christi Ecclesiam visibilem; præsertim cum Deus, revelando veram Christi Ecccclesiam visibilem perpetuam fore, eamque unam, sanctam, Catholicam & Apostolicam esse, distincte cognosceret quænam numero Ecclesia singulis ætatibus talis foret. Præterea Ecclesiam Romanam quæ nunc existit esse veram Ecclesiam, tenemur credere: nam unus est Symboli, quod in Ecclesia recitatur, Articulus, quo nempe dicitur, *& unam, sanctam, Catholicam & Apostolicam Ecclesiam*: quibus verbis nobis proponitur Ecclesia, non obstracte, confuse & generaliter, sed Ecclesia, quam ingredi, quam audire, cui obedire debemus, ideoq; hæc numero Ecclesia, quam videmus, & quæ est una, sancta, Catholica & Apostolica. Denique determinate credere debemus hanc ipsam doctrinam ab ipsa Ecclesia vera traditam, esse veram. Ergo.

Quæres 2. *Utrum qui salvari possit extra Ecclesiam Romanam?*

Resp. Nego. Nam ex dictis patet solam Ecclesiam Romanam esse veram Christi Ecclesiam. At nemo salvari potest extra veram Christi Ecclesiam, ut constat ex perpetua & constanti Traditione, ex sensu omnium cujusvis ætatis Fidelium, & ex unanimi Patrum consensu. Hic sufficiant S. August. epist. 152. ab eo & a multis Episcopis de Concilio Zertensi ad Donatistas scripta, in qua dicitur. *Quisquis ergo ab hac Catholica Ecclesia fuerit separatus, quantumlibet laudabiliter se vivere existimet, hoc solo scelere, quod a Christo unit ate disjunctus est, non habet vitam, sed ira Dei manet super illum.* Et l. 4. de Symbolo ac Cathecumenos, c. 13. S. Doctor sic ait: *Si quis absque ea* (Ecclesia Christi) *inventus fuerit alienus erit a numero filiorum; nec habebit Deum Patrem, qui Ecclesiam noluerit habere Matrem.* Et S. Fulgentius, l. de Fide ad Petrum, c. 39. ubi ait: *Firmissime tene, & nullatenus dubites, quemlibet hæreticum, sive schismaticũ in nomine Patris & Filii & Spiritus Sancti baptizatum, si Ecclesiæ Catholicæ non fuerit agregatus, quantascunque eleemosynas fecerit, etsi pro Christi nomine etiam sanguine fuderit, nullatenus posse salvari.* Accedit definitio Concilii generalis Lateranensis quarti, c. 1. *Una est Fidelium universalis Ecclesia, extra quam nullus omnino salvatur.* Ratio est, quia solus non obtinetur nisi per veram Fidem, sine qua (ut ait Apostolus) impossibile est placere Deo, ideoque salvari. Et vero si salus obtineretur per Fidem datam doctrinæ adultetatæ, Christus non monuisset. *Attendite a falsis Prophetis: videte ne quis vos seducat.*

Sicut ergo membrum quod non manet in corpore, vitam habere non potest; sicut ramus ab arbore præcisus non potest germinare, sed statim arescit: ita pereat necesse est, qui separatus est a Romana Ecclesia, quæ sola est vera Christi Ecclesia, & in qua sola est vera Fides.

CAPUT IV.

De Conciliis generalibus.

Concilium, quod Græce Synodus dicitur, congregationem Episcoporum proprie significat; Dividitur in generale seu œcumenicum, nationale, & provinciale. Concilium generale est illud, ad quod convocantur Episcopi totius orbis Christiani, & cui interesse debent nisi legitime impediantur, unde dicitur œcumenicum, id est, orbis terræ Concilium. Nationale est illud, qui intersunt Archiepiscopi & Episcopi unius regni vel nationis: Ejusmodi Concilia aliquando generalia seu Plenaria, & Provincialia appellantur, quamvis ab utrisque proprie loquendo differant. Provinciale est illud, cui intersunt Episcopi unius Provinciæ, Concilio nationali præest Patriarcha vel Primas, Provinciali Archiepiscopus, nisi Summus Pontifex vel ejus Legatus præsideat. Præterea Synodus sed improprie dicit solet Presbyterorum unius Episcopatus conventus, cui præest Episcopus. *Concilia aliqua sive generalia sive particularia sint, omnino necessaria esse ad bonam Ecclesiæ gubernationem, vix in* que-

quæstionem revocari posse non dubito, inquit Bellarminus, & probat, quia Concilium magnum aut parvum, unum aut multiplex est medium ordinarium a Christo ad unionem membrorum Ecclesiæ, ad Fidei ac morum puritatem, & unitatem servandam institutum; ut constat tum ex facto Apostolorum, qui controversiam de Legalibus Antiochiæ exortam non nisi in Concilio definire voluerunt, act. c. 15. tum ex perpetua consuetudine Ecclesiæ, quæ ad extinguenda schismata, profligandas hæreses abusus corrigendos, mores emendandos, Episcoporum Concilia semper adhibuit, tum ex praxi perpetua Summorum Pontificum, qui nullam unquam hæresim sine Concilio damnarunt.

ARTICULUS I.

Cujus sit convocare Concilia Generalia?

NOta. Consentiunt omnes, etiam hæretici, Concilium Nationale a Patriarcha vel Primate, Provinciale ab Archiepiscopo, & Synodum Diœcesanam ab Episcopo convocari debere. At de Concilio generali controversia est: nam hæretici illud convocandi munus Imperatori attribuunt. Catholici vero omnes concedunt hanc auctoritatem ad Romanum Pontificem pertinere; sic tamen ut possit etiam alius de Pontificis mandato vel consensu Concilium indicere; imo sufficiat, si inductionem factam ab alio ipse postea approbet vel confirmet.

Dico. Munus convocandi Concilium generale pertinet ad Romanum Pontificem. Ita omnes Catholici.

Prob. 1. Ex Concilio Chalcedonensi, act. 1. ubi Dioscorus Alexandrinus jubetur non sedere inter Episcopos, id postulante Lucentio Legato S. Leonis; *quia* (inquit) *præsumpsit & Synodum generalem ausus est facere sine auctoritate Sedis Apostolicæ, quod nunquam licuit, nunquam factum est.* Nemo Episcoporum contradixit, & Dioscorus non cum Episcopis, sed in medio sedere jussus est a Magistratibus, qui nomine Imperatoris aderant, ut Concilium defenderent, & ordinem tuerentur.

Prob. 2. Ex Concilio Romano III. in causa Symmachi Papæ congregato, in qua Episcopis a Theodorico congregatis, dicentibus synodum a Symmacho ipso convocari debuisse propter Petri Principatum, Theodoricus *ipsum quoque Papam in colligenda Synodo voluntatem suam litteris demonstrasse significavit.* Episcopi vero non acquieverunt, nisi postquam Rex litteras Pontificis protulit.

Prob. 3. Ex Pelagio II. in Epist. ad Orientales Episcopos, ubi sic ait: *relatum est ad Apostolicam Sedem Joannem Constantinopolitanum Episcopum universalem se subscribere, vosque ex hac sua præsumptione ad Synodum convocare generalem, cum generalium Synodorum convocandi auctoritas Apostolicæ Sedi B. Petri singulari privilegio sit tradita, & nulla unquam Synodus rata legatur, quæ Apostolica auctoritate non fuerit fulta, quapropter quidquid in prædicto vestro conventiculo... statuistis, ex auctoritate S. Petri Apostolorum Principis... præcipio omnia quæ ibi statuistis, & vana & cassata esse.*

Prob. 4. Ratione theologica. Ad illum pertinet munus convocandi Concilia generalia, qui a Christo constitutus est supremus totius Ecclesiæ Pastor & Rector. Atqui Romanus Pontifex a Christo constitutus est supremus totius Ecclesiæ Pastor & Rector; juxta illud Christi, Joann. c. 21. *pasce agnos meos, pasce oves meas*: & constat etiam ex Traditione, Ergo ad Romanum Pontificem pertinet munus convocandi Concilia generalia. Major patet, nam illius est convocare Concilia generalia, cujus est communi totius Ecclesiæ bono providere, quique supremam in tota Ecclesia auctoritatem habet. Si quidem Concilia generalia convocantur ad providendum communi totius Ecclesiæ bono: & ad ea convocantur Episcopi totius orbis Christiani sic, ut eis interesse debeant, secluso legitimo impedimento: At supremi totius Ecclesiæ Pastoris & Rectoris est providere communi totius Ecclesiæ bono. Ergo illius est convocare Concilia generalia, qui a Christo constitutus est supremus totius Ecclesiæ Pastor & Rector.

Obj. 1. Priora Concilia generalia, non a Romanis Pontificibus, sed ab Imperatoribus convocata fuere. Nam Nicenum I. a Constantino Magno, Constantinopolitanum I. a Theodosio Magno, Ephesinum a Theodosio Juniore, Chalcedonense a Marciano convocatum est. Ergo munus convocandi Concilia generalia, non ad Romanum Pontificem sed ad Imperatorem pertinet.

Resp. Equidem Concilia quædam generalia ab Imperatoribus convocata fuerunt, sed Romanis Pontificibus convocationi consentientibus, aut saltem convocationem postea

stea ratam habentibus & confirmantibus, & per hunc solum consensum illa Concilia legitime convocata fuere. Imperatores autem Concilia convocabant ut protectores Ecclesiæ, & ex assensu saltem tacito & prudenter præsumpto Summi Pontificis.

Ad 1. *Resp.* Sylvester Papa si Concilium Nicænum non convocavit, at certe ejus convocationi consensit, eamque ratam habuit & confirmavit, ut patet ex eo quod duos Legatos Vitum & Vincentium Roma Nicæam miserit, qui una cum Osio Cordubensi ejus nomine Concilio præsiderent. Unde Concilium generale sextum, actione 18. in sermone acclamatorio ait, *Constantinus semper Augustus, & Sylvester laudabilis magnam atque insignem in Nicæa Synodum congregabant.* Sed diverso modo congregabant, Constantinus ut protector Ecclesiæ, & suppeditans sumptus necessarios: Sylvester vero ut supremus Ecclesiæ Pastor ac Rector, reddens Synodum legitimã.

Ad. 2. *Resp.* Concilium Constantinopolitanum a Theodosio convocatum, non fuit per se Concilium œcumenicum, seu totius orbis, sed solius Orientis Synodus, cui intererant tantum 150. Episcopi Orientales. Neque Concilii generalis auctoritatem obtinuit, nisi cum Damasus Papa cum Occidentis Concilio Romæ celebrato eadem circa Fidem sancivit, quæ anno superiore ab Orientali illo Concilio sancita fuerant: atque ita Concilium Constantinopolitanum, quod primum fuit Concilium solius Orientis, postmodum accedente Damaso cum Concilio Occidentis, totius orbis Christiani seu œcumenicum Concilium factum est.

Ad 3. *Resp.* Convocationem Concilii Ephesini a Theodosio Juniore factam approbavit & confirmavit Cælestinus I. ut patet tum ex ejus ad Theodosium epistola: tum ex eo quod tres Legatos, qui cum Cyrillo Alexandrino, nomine ipsius. Concilio præsiderent, miserit: tum etiam ex ipso Concilio Ephesino, relatione ad Imperatorem missa, act. 3. ubi ait: *antequam hæc sanctissima Synodus conveniret, Cælestinus sanctissimus magnæ Romæ Episcopus per litteras suas indicaverat, Cyrilloque sanctissimo, ut suas vices subiret, commiserat.*

Ad 4. *Resp.* Marcianus quidem Concilium Chalcedonense convocavit, sed expetito prius consensu Romani Pontificis, ut patet ex litteris ipsius Marciani & Pulcheriæ Augustæ ad Sanct. Leonem. Et S. Leo quamvis Concilium in Occidente celebrari præoptaret, convocationi tamen a Marciano factæ consentit, ut patet ex ejus epist. 43. & 50. ad Marcianum, & Legatos, qui suo nomine Concilio præsiderent, misit, ut patet ex actis Concilii, & ex epist. 49. ipsius Leonis ad Marcianum, ubi ait: *prædictum fratrem* (Paschasinum) *vice mea Synodo convenit præsidere.*

Porro Julius consensit convocationi Sardiensis Concilii a Constante & Constantio factæ: nam ad illud Legatos misit: ut constat ex apologia 2. S. Athanasii.

Obj. 2. Romani Pontifices aliquando rogarunt Imperatores, ut Concilia convocarent. Ergo jus convocandi Concilia ad Imperatores pertinet.

Resp. Nego conseq. Quamvis igitur munus convocandi Concilia generalia ad Romanum Pontificem jure divino pertineat: tamen aliquando Pontifices rogarunt ipsos Imperatores, ut Concilia indicerent. Idque varias ob causas, nimirum quia adhuc vigebat lex Imperialis antiqua, ne intra ditionem Imperii Romani fierent ulli Conventus absque auctoritate Imperatoris, quia Concilium generale tunc fieri non poterat nisi in aliqua urbe Imperatori subjecta, in quam sine ejus licentia tot Episcopos convenire æquum non fuisset; quia cogi non poterant illa Concilia nisi Imperatore subministrante vehicula, cæterosque sumptus, quibus erogandis plerique Episcopi essent impares.

Nota. Etiamsi Imperatores aliqui ex Ignorantia vel ob legem Imperialem vetantem frequentes hominum Conventus, quales sunt Synodi generales, jus convocandi Concilia generalia sibi attribuissent; tamen Romani Pontifices jus suum a Christo concessum non opponere prudenter potuissent: nam sciebant ad legitimam convocationem sufficere suum consensum aut ratihabitionem.

ARTICULUS II.

Quinam ad Concilium convocandi sint?

NOta. In Conciliis etiam generalibus aliqui variis de causis interesse possunt. Nam alii intersunt ut judices qui habent suffragium decisivum; alii ut Consultores ad discutiendas controversias antequam decidantur, qui habent suffragium consultivum: alii ut Ministri, quales sunt Notarii & Custodes: alii ut Concilii defen-

sores, qui debent turbas compescere, vim omnem avertere, & Petrus Concilii tueri.

Quæstio est tantum de iis, qui vocandi sunt ut judices. Lutherus docet ex omni hominum genere interesse debere eos, qui eruditi sunt, & hos omnes debere esse judices & habere judicium decisivum. At Catholici omnes sentiunt solos Episcopos in quibuslibet Conciliis habere jus suffragii decisivi ordinarie: ex privilegio tamen & consuetudine illud habere etiam Abbates, & Generales Ordinum, quamvis Episcopi non sint; Cardinales vero intersunt etiam Conciliis ut Summo Pontifici collaterales & ejus Conciliarii. Ex Presbyteris autem & aliis Clericis tantum vocantur aliqui viri docti, qui juvent ad difficultates expendendas, & discutiendas controversias.

Dico. Soli Episcopi jure divino jus habent suffragii decisivi in Conciliis tum generalibus tum particularibus, ac proinde soli Episcopi. Conciliis intersunt ut judices ordinarii, ideoque necessario convocandi.

Prob. 1. Ex Traditione Patrum, qui una nimi consensu docent Concilia Episcoporum esse: & Episcoporum esse in Conciliis decernere. Ita Cyprianus, Epist. ad Jubajanum Osius apud Athanasium, epist. ad Solit. Hilar. de Synodis; Ambrosius, epist. 22. Hieron. Apolog. 2. contra Ruffinum: Aug. epist. 119. Leo Magnus, epist. 15. & alii.

Prob. 2. Ex Conciliis generalibus hactenus celebratis. Nam Conciliorum fere omnium decreta ab Episcopis solis, & Episcoporum locum tenentibus facta sunt, ut patet ex subscriptionibus: ubique enim soli Episcopi & Episcoporum locum tenentes, inveniuntur subscripsisse, exceptis paucis quibus Imperatores, non definiendo & judicando ut Episcopi, sed præcise consentiendo subscripserunt, & paucis etiam aliis ut Florentino, Lateranensi & Tridentino, quibus ex privilegio subscripserunt Abbates & Ordinum Generales. Cæteri vero nempe simplices Presbyteri, & alii Clerici minores, quamvis sancti & docti essent, nunquam admissi sunt nisi ad consultandum; excepta Synodo Basiliensi, ubi definientibus Episcopis, Presbyteri ad suffragium decisivum admissi sunt contra morem totius antiquitatis, cui derogare non potuit hæc Synodus, quæ tunc legitima non erat, & auctoritate carebat.

Prob. 3. Ratione theologica. Illorum est in Conciliis definire ea, quæ credenda & agenda sunt, ad quos pertinet munus pascendi & regendi Ecclesiam. Nam pascere & regere est præcipue docere cum auctoritate quæ credenda sunt, & præscribere quæ agenda sunt, juxta illud, Jerem. c. 4. *dabo vobis Pastores juxta cor meum, & pascent vos scientia & doctrina.* Et illud, Ephes. c. 4. *alios autem Pastores & Doctores,* quæ duo conjuncta esse observant Hieronymus, in hunc locum, & Augustin. epist. 59. quia nempe proprium est Pastorum docere. Aliqui ad Episcopos pertinet munus pascendi & regendi Ecclesiam Dei, juxta illud, 1. Petri c. 5. *pascite, qui in vobis est, gregem Dei,* & illud, act. c. 20. *attendite vobis, & universo gregi, in quo vos Spiritus Sanctus posuit Episcopos regere Ecclesiam Dei.* Ergo Episcoporum est in Conciliis definire quæ credenda & agenda sunt.

Obj. 1. Act. c. 15. Lucas loquens de Concilio Apostolorum ait: *convenerunt Apostoli & Seniores videre de verbo hoc.* Et infra: *tunc placuit Apostolis & Seniorib. cũ omni Ecclesia.*

Resp. Per vocem *Seniores* intelliguntur Episcopi, aliqui scilicet ex 70. Discipulis Christi ab Apostolis in Episcopos consecrati. Præterea etiamsi per hanc vocem simplices Sacerdotes significarentur, sensus esset Apostolos convenisse ut judices ad definiendum, Presbyteros vero ex concessione Apostolorum ut consultores ad discutiendam controversiam. Item placuit Apostolis ut judicibus definientibus. Presbyteris ut consentientibus, & plebi acquiescenti.

Obj. 2. Concilium generale universam Ecclesiam repræsentat. Ergo ad illud convenire debent omnia membra Ecclesiæ.

Resp. Concilium generale repræsentat universam Ecclesiam docente, quæ est universitas seu corpus primorum Pastorum, nempe Episcoporum. Ac proinde ad Concilium generale convenire debet ea multitudo Episcoporum, quæ in æstimatione morali sufficiat ad repræsentandam Episcoporum universitatem: & consequenter Concilium generale necessario constare debet ex Episcopis. Præterea cum universitas Pastorum repræsentet universitatem ovium, quia unusquisque Episcopus repræsentat suam particularem Ecclesiam, sicut Princeps populum suum; hoc ipso quod universitas Pastorum repræsentatur, simul & indivisibiliter repræsentatur etiam universitas ovium. Ac proinde hoc ipso quod aliqua multitudo Episcoporum sufficit ad re-

præ-

præsentandam universitatem Pastorum sufficit quoque ad repræsentandam universitatem ovium.

Obj. 3. Communis causa communiter tractanda est. At causa Fidei est communis omnibus Fidelibus: ergo ab omnibus Fidelibus tractanda est.

Resp. Disting. maj. Communis causa ab omnibus communiter tractanda est, quando eodem modo pertinet ad omnes, quibus communis est, *conc. maj.* Quando non eodem modo pertinet ad omnes *neg. maj.* Causa autem Fidei ad omnes quidem, sed diverso modo pertinet; nam pertinet ad Episcopos ut Doctores, & ad cæteros Fideles ut Discipulos, qui proinde debent Episcopos docentes & definientes audire, & res ab iis definitas credere. Sicut in bello causa victoriæ & prælii communis est toti exercitui, & tamen solorum ducum est præcipere & ducere exercitum, cæterorum obedire.

Quæres, quot Episcopi requirantur ad Concilium generale?

Resp. Ex consuetudine Ecclesiæ colligitur quatuor tantum conditiones absolute requiri ad Concilium generale. 1. Ex, ut convocatio sit generalis, ita ut omnibus majoribus Ecclesiæ Provinciis innotescat. 2. Ut nullus Episcopus excludatur, nisi sit excommunicatus, vel dubitetur, utrum sit Episcopus. 3. Ut saltem ex majori parte Provinciarum Ecclesiæ adsint aliqui Episcopi. Tamen cum Concilium in Oriente celebratur, semper visum est sufficere, si ex Provinciis omnibus Orientis conveniant Episcopi multi cum aliquibus, licet paucis ex Occidente a Summo Pontifice missis, qui cæteros repræsentarent. Similiter si Concilium fiat in Occidente, sufficit si ex omnibus magnis Provinciis Occidentis multi adsint Episcopi cum paucis aliis ex Oriente qui Ecclesias Orientales repræsentent. Imo sufficit si convocati fuerint. 4. Ut Summus Pontifex per se vel per suos Legatos Concilio præsideat. Additur adhuc alia conditio, quæ tantum ad bene esse, non vero absolute necessaria, nempe ut præter Summum Pontificem per se vel Legatos suos præsentem, adsint per se vel per Vicarios Orientis Patriarchæ, modo Hæretici vel Schismatici non sint.

ARTICULUS III.

Cujus sit præsidere Concilio generali?

NOta. Hæretici sæculi præteriti docent ordinarium Præsidem Conciliorum debere esse Imperatorem, vel aliquem ab eo missum; si nullum ipse mittat, debere ab ipsa Synodo constitui. Catholici vero omnes tenent præsidentiam in Conciliis generalibus ad solum Romanum Pontificem pertinere: ita ut Concilium generale non possit legitime celebrari, nisi ei vel per se vel per Legatos suos præsideat, omniaque moderetur.

§. I.

Dico. Ad Romanum Pontificem pertinet jus præsidendi Concilio generali vel per se, vel per suos Legatos.

Prob. 1. Ratione ex Scriptura & Traditione petita. Romanus Pontifex jure divino est Pastor, Doctor, & Pater universæ Ecclesiæ, ita ut Principes & Episcopi omnes respectu illius sint oves, juxta illud Christi, Joann. c. ult. *pasce oves meas*; & Episcopi etiam congregati sint Filii, & re ipsa tales se profitentur Patres Concilii Chalcedonensis, in sua Synodica ad S. Leonem Epistola; & Patres Ephesini Cælestinum Patrem suum appellant. Item Romanus Pontifex est supremus Rector & caput totius Ecclesiæ. At quis non videt Pastorem ovibus, Patrem Filiis, caput membris præsidere debere?

Prob. 2. Ex perpetuo usu Conciliorum. Nam 1. In Concilio Apostolorum, act. c. 15. Petrus præsedit: primus enim surgit, primus loquitur, primus definivit, & omnes ejus sententiam sequuntur, ut observat S. Hieronymus, in sua ad Augustinum epistola, in qua inter alias asserit Petrum decreti in hoc Concilio editi Principem fuisse.

2. In Nicæno I. præsedit Sylvester per Osium Cordubensem Episcopum, & Vitum ac Vincentium Legatos suos, quod satis patet ex subscriptionibus: nam hi tres primi omnibus & ante omnes Patriarchas subscripserunt. At neque Osius, cum esset simplex Episcopus, neque Vitus & Vincentius, cum essent simplices Presbyteri, subscripsissent ante omnes Patriarchas, nisi ut Romani Pontificis Legati, & Concilii Præsides subscripsissent: & quidem de Osio id expresse testantur Gelasius Cizicenus Græcus,

cus, qui Nicæni Concilii acta adidit juxta vetus Dalmatii Epiſcopi Ciziceni exemplar, cujus etiam meminit Photius in ſua Bibliotheca: Gelaſius enim, lib. 2. c. 5. ſcribit Oſium Legatum Synodo præſediſſe nomine Sylveſtri Papæ; & adducit teſtimonium Euſebii, l. 3. vitæ Conſtantini, c. 7. cujus verba profert, quamvis in exemplaribus Euſebii hodiernis aliter legatur. Verum (ut recte notat Cabaſſutius) longe major habenda eſt fides exemplaribus, quæ ante annos mille ducentos extabant temporibus Dalmatii, Gelaſiique veterum Græciæ Epiſcoporum, quam iis quæ nunc circumferuntur a Græcis ſchimaticis accepta.

3. Damaſus quidem Concilio Conſtantinopolitano I. neque per ſe neque per Legatos ſuos præſedit. Sed cum celebratum eſt, non erat generale, ſed ſolius Orientalis Eccleſiæ Concilium; nec poſtea œcumenicum evaſit, niſi quia Damaſus decreta Fidei ab ipſo edita approbavit, & ei cum Concilio Occidentis, cui per ſe præſidebat, acceſſit. Et certe ſi Conſtantinopolitano Concilio interfuiſſet, ei procul dubio præſediſſet ut caput membris. Nam Patres hujus Concilii, in ſua ad ipſum Damaſum epiſtola ſe profitentur ejus membra, ideoque eum ut caput agnoſcunt; capitis autem eſt præſidere membris.

4. Epheſino Concilio præſedit Cæleſtinus I. per S. Cyrillum Legatum ſuum primarium. Nam 1. conſtat S. Cyrillum Epheſino Concilio præſediſſe, & in Concilio tenuiſſe locum Cæleſtini, ut patet ex actione 1. ubi dicitur initio: *Confidentibus in ſanctiſſima Eccleſia, quæ appellatur Mariæ, religioſiſſimis & ſanctiſſimis Epiſcopis, Cyrillo Alexandriæ, qui & Cæleſtini quoque ſanctiſſimi ſacratiſſimique Romanæ Eccleſiæ Archiepiſcopi locum obtinebat &c.* 2. Ex Cæleſtini ad Synodum epiſtola, in qua ſcribit ſe mittere Arcadium, Projectum, & Philippum ad Concilium Epheſinum, ut a Concilio executioni mandentur quæ ipſe in ſua Synodo decreverat. 3. Ex ſententia a Concilio in Neſtorium lata, in qua Epiſcopi Cæleſtinum patrem appellant, ſeque dicunt per ejus epiſtolam coactos fuiſſe ad deponendum Neſtorium: quibus verbis manifeſte eum ut ſuperiorem agnoſcunt; & ex Synodica Cōcilii ad Cæleſtinum epiſtola, in qua aſſerunt ſe Joannis Antiocheni depoſitionem ejus judicio reſervaſſe. Ergo qui Cæleſtini locum tenebant, Concilio præfuerunt, cum tenerent locum illius, quem Concilium ut ſuperiorem agnoſcebat. 4. Ex teſtimonio Hiſtoricorum, ut Evagrii, lib. 1. c. 4. Photii, in lib. de ſeptem Synodis; Proſperi, in chronico, Nicephori, l. 14. c. 34. Liberati, in Breviario; Juſtiniani in edicto. Quibus adde Nicolaum I. in epiſt. ad Michaelem; & ipſum Cæleſtinum, in ſua ad Cyrillum epiſtola.

5. Chalcedonenſi præfuit Leo Magnus per ſuos Legatos Paſchaſinum & Lucentium Epiſcopos, & Bonifacium Presbyterum, ut conſtat, 1. ex epiſtola S. Leonis ad ipſum Concilium, ubi ait: *In his fratribus Paſchaſino & Lucentio Epiſcopis, Bonifacio & Baſilio Presbyteris, qui ab Apoſtolica Sede directi ſunt, me Synodo veſtra fraternitas æſtimet præſidere.* 2. Ex actione tertii Concilii in qua Paſchaſinus ſuo & aliorum Legatorum nomine ſic loquitur: *Noſtram parvitatem huic ſancto Concilio pro ſe præſidere præcepit* (S. Leo,) Et inferius ipſe cum aliis Legatis ſententiam in Dioſcorum profert his verbis: *Sanctiſſimus & beatiſſimus Archiepiſcopus magnæ & ſenioris Romæ Leo: per nos & per præſentem ſanctam Synodum, una cum beato Petro Apoſtolo, qui eſt petra & crepido Catholicæ Eccleſiæ, & rectæ Fidei fundamentum, nudavit eum* (Dioſcorum) *ea Epiſcopatus dignitate, quem etiam & ab omni ſacerdotali alienavit miniſterio,* 3. Ex Concilii epiſtola ad S. Leonem, in qua dicunt Patres: *quibus* (Epiſcopis Chalcedone congregatis) *ſicut membris caput præeras in his, qui tuum tenebant ordinem.* 4. Ex eo quod Legati S. Leonis in omnibus actionibus Concilii primi nominantur, primi loquuntur & definiunt, primi ſubſcribunt. Excipe tamen actionem 22. ubi Anatolius ſententiam primus de ſingulari Baſſiani & Stephani cauſa dixit, hoc ei ſpecialem aliquam ob cauſam concedentibus Legatis Romanis ſine detrimento juris, quo in hac actione primi loqui poterant, ſicut in aliis actionibus locuti ſunt.

6. Conſtantinopolitano II. non præſedit Eutichius, niſi quia ei intereſſe & præſidere noluit Vigilius, cui præſidentiam debitam fuiſſe agnoſcit Eutichius ipſe, in ſua ad Vigilium ipſum epiſtola, qua cum ſuo & aliorum Epiſcoporum nomine ad Concilium invitat: *Primus*, inquit: *præſidente nobis vera beatitudine, de tribus Capitulis quæri & conferri.* Hoc autem Concilium cum celebratum eſt, fuit tantum Synodus Orientis; nec generale evaſit, niſi cum Vigilius illud approbavit, ſeu ad illud acceſſit, tria Capitula ſimiliter damnando decre-

decretali epist. ad Eutichium directa, quæ extat, tom. 5. Conc. Labb. cui damnationi adhærere Episcopi Occidentales, paucis exceptis, qui schismatici in Ecclesia habiti sunt.

7. Constantinopolitano III. præsedisse Agathonem per Legatos suos, Theodorum & Georgium Presbyteros, & Joannem Diaconum, patet ex omnibus actionibus Concilii, in quibus hi tres ut Legati Summi Pontificis primi ante omnes Patriarchas nominantur, loquuntur, subscribunt.

8. Nicæno II. præsedit Adrianus I. per Legatos suos, Petrum Archipresbyterum, & Petrum Presbyterum S. Sabæ Abbatem. Nam hi in omnibus actionibus primi nominantur, & actione septima primi definitionem Fidei subscribunt ante omnes Patriarchas. Unde Photius & alii Greci schismatici aperte mentiuntur, cum contra actorum Fidem Concilii præsidentiam Tarasio Constantinopolitano attribuunt.

9. Constantinopolitano IV. profuit Adrianus II. per Legatos suos, Donatum & Stephanum Episcopos, & Marinum Diaconum. Nam hi tres primi & nominantur, & subscribunt, & se ut Concilii Presidetes subscribere testantur, ut patet ex actione 10. in qua Donatus sic subscribit: *Ego Donatus gratia Dei Episcopus sanctæ Ostiensis Ecclesiæ, locum obtinens domini mei Adriani Summi Pontificis & universalis Papæ, omnia quæ superius leguntur, huic sanctæ & universali Synodo præsidens, usque ad voluntatem ejusdem eximii Præsulis promulgavi, & manu propria subscripsi*. Eodem tenore subscribunt alii duo Legati.

Cæteris aliis omnibus Conciliis generalibus Romanos Pontifices vel per se vel per Legatos suos præsedisse, patet ex eorum actis, & fatentur ipsimet hæretici. Igitur ex perpetua Ecclesiæ consuetudine constat ad Romanum Pontificem pertinere munus præsidendi Conciliis generalibus, & quidem jure divino, quo est totius Ecclesiæ caput, Pastor & Rector.

§. II.

Solvuntur objectiones.

Obj. 1. Concilio Nicæno I. præsedit Osius, non ut Legatus Sylvestri, sed quia a Synodo vel ab Imperatore Præses constitutus est, Ergo huic Synodo nullatenus præsedit Romanus Pontifex.

Resp. Nego anteced. Nam cum ex S. Athanasio & aliis constet, Osium Concilio Nicæno præfuisse & primum subcripsisse, necesse est eum Romani Pontificis locum tenuisse. Nam dici non potest Præses Concilii ab ipso Concilio constitutus fuisse, si enim Synodus sibi Præsidem constituisset, hanc dignitatem potius concessisset Alexandro Alexandrino primo Orientalis Ecclesiæ Patriarchæ, sanctitate, doctrina, & rebus pro Fide gestis nemini secundo, qui Osium, & ætate & sedis omnium Orientalium primæ dignitate superabat, quemque Nicœni Patres, in sua ad Alexandrinam Ecclesiam epistola testantur rerum in Con ilio gestarum non solum participem, sed etiam auctorem fuisse.

Multo minus dici potest Osius a Constantino Magno Concilii præsidentiam obtinuisse. Nam Constantinus probe sciebat se hac auctoritate carere; & expresse in hoc Concilio professus est, non Episcopos a se sed se ab Episcopis judicari debere, seque Episcopis subjectum esse, non præpositum. Quomodo ergo ipse aliquem, qui Episcopis præesset, constituere potuisset vel voluisset Constantinus; præsertim cum ipse in humili subsellio infra omnes Episcopos sederet, nec prius sedere voluisset, quam ut sederet annuissent Episcopi?

Inst. 1. In subscriptionibus sic legitur: *Osius Episcopus civitatis Cordubensis provinciæ Hispaniæ dixit: ita credo sicut superius scriptum est; Vitus & Vincentius urbis Romæ pro venerabili viro Papa & Episcopo nostro sancto Sylvestro subscripsimus, ita credentes &c.* Ergo Osius primus subscripsit, ideoque præfuit, non ut Legatus Sylvestri.

Resp. Nego conseq. Nam Osius non potuit primus subscribere, nec Concilio præsidere nisi ut Legatus Sylvestri. Si enim Vitus & Vincentius, quia Sylvestri Legati erant, subscripserunt ante omnes Patriarchas, & alios omnes Episcopos, a fortiori propter eamdem rationem subscripsissent ante Osium mediocris civitatis in Occidente Episcopum, &, omnibus Patriarchis dignitate inferiorem, nisi ipse Sylvestri locum cum eis tenuisset. Igitur cum Osius, Vitus & Vincentius primi omnium Concilio subscripserint, & in subscriptionibus ordo & prærogativa Ecclesiarum servata sit, (nam Alexandrinus ante Antiochenum, & Antiochenus ante Hierosolymitanum subscripsit, ut refert Socrates, lib. primo cap. 13. qui hunc subscriptionum ordinem testatur se ex Athanasio transcripsisse,) necesse

cesse est Osium, Vitum seu Vitonem & Vincentium subscripsisse ut Romani Pontificis locum tenentes, ideoque ut ejus Vicarios ac Legatos Concilio præfuisse.

Inst. 2. Osius ante Vitum & Vincentium subscripsit, non sub nomine Legati. Ergo.

Resp. Osius ante Vitum & Vincentium subscripsit, quia Episcopus erat, illi vero simplices Presbyteri. Non autem expresse subscripsit sub nomine Legati Sylvestri, sicut subscripserunt Vitus & Vincentius; quia cum esset Episcopus, ut talis jus suffragii decisivi habebat, sicque suo nomine subscribere poterat. At Vitus & Vincentius, utpote simplices Presbyteri non poterant jus suffragii habere, nec proinde subscribere nisi ut Legati Pontificis, ideoque ut tales subscripserunt. Sic & S. Cyrillus qui Concilio Ephesino præfuit ut Cælestini Legatus, tamen subscripsit nulla legationis suę mentione facta.

Inst. 3. Theodoretus, lib. 1. hist. cap. 7. Socrates, l. 1. c. 8. & Sozomenus, l. 1. c. 27. scribunt duos tantum Legatos Romani Pontificis Vitonem & Vincentium Concilio interfuisse. Ergo Osius Concilio non præfuit ut Sylvestri Legatus.

Prob. Illi auctores præcise dicunt duos Ecclesiæ Romanæ Presbyteros a latere Pontificis Roma missos fuisse, qui ejus locum tenerent: at non negant alium cum illis Romani Pontificis locum tenuisse. Sed eorum dumtaxat Legatorum mētionem faciunt, qui post acceptas ab Imperatore litteras Roma ad Concilium venerunt, & quibus (quod illi historici omiserunt) mandatum fuerat, ut sibi legationis socium assumerent Osium Cordubensem, sanctitatis doctrinæ fama conspicuum, & magna apud Constantinum auctoritate pollentem.

Inst. 4. Alexander Alexandriæ Patriarcha Concilio præsedit: nam Patres Nicæni in sua ad Alexandrinos epistola dicunt eum rebus decisis præfuisse.

Inst. Quamvis Alexander rebus deciden-dis præfuisse secundum hanc versionem dicatur, vel (ut melius vertit Henricus Valesius) gestorum auctor extiterit; non idcirco Concilio præfuit. Nam hæc diversa sunt. Itaque cum Alexander melius nosset statum Alexandrinæ Ecclesiæ, in qua hæresis Ariana & schisma Meletianum orta erant, & quam vehementer vexabant, ea de re præ cæteris a Concilio consultus & auditus sit, ejusque sententiam de mediis ad hæresim profligandam & schisma extinguendum idoneis secutus est.

Inst. 5. Eustachius Antiochenus præfuit Concilio; nam primus in dextro ordine sedebat, & multi ex antiquis primas ei tribuunt.

Resp. Apud Romanos primus locus in sinistro ordine honoratior fuit quam primus in dextro. Veteres autem illi solum volunt Eustachium doctrina & eloquentia, non vero dignitate & munere primas in Concilio tenuisse.

Nota. Etiamsi Romanum Pontificem per Legatos suos Concilio Nicæno præfuisse ostendi non posset, satis tamen esset ad adstruendum jus ipsius, quod certo aliis Conciliis præfuerit ex jure quod sibi competere in hac parte contenderit, seu ex jure suo sine ulla petitione hujus juris: comprobantibus Episcopis.

Obj. 1. Photius, l. de septem Synodis inter Concilii Chalcedonensis Præsides primas tribuit Anatholio.

Resp. Photius homo schismaticus hic aperte contra omnium veterum monumentorum, & Concilii actorum fidem mentitus est, ut patet ex dictis, & ex actione 6. ubi præsente Imperatore definitioni Fidei ante Anatolium subscribunt tres Legati Romani, & primus omnium Paschasinus subscribit his verbis: *Paschasinus Episcopus, vicarius Domini mei beatissimi atque Apostolici universalis Ecclesiæ Episcopi Papæ urbis Romæ Leonis, Synodo præsidens, statui & subscripsi.*

Obj. 3. Concilio Ephesino II. præfuit Dioscorus Alexandrinus; Aquilejensi Valerianus Aquilejensis Episcopus; & Carthaginensi IV. Aurelius Carthaginensis Episcopus, præsentibus Legatis Romani Pontificis.

Resp. Hæc perperam ab hæreticis objiciuntur. Nam 1. Ephesinum II. ut illegitimum reprobatum fuit, & Dioscorus depositus fuit a Concilio Chalcedonensi. 2. Aquilejense fuit tantum provinciale Concilium, constans ex 33. Episcopis. 3. Carthaginense VI. fuit ad summum nationale, cui præsidere debuit Carthaginensis Episcopus, ut Africanæ Ecclesiæ primas. Legati autem Romani Pontificis non fuerunt ad illud missi, ut præsiderent, sed ut canonum Nicænorum seu potius Sardicensium observationem peterent.

AR-

ARTICULUS IV.

Quænam sit auctoritas Concilii generalis?

Dico, Concilium perfecte œcumenicum infallibilem habet auctoritatem in decidendis rebus Fidei, est de Fide.

Prob. 1. Quia Concilium perfecte œcumenicum habet in Scriptura promissam sibi divinam assistentiam specialem, qua defendatur ab errore in Fidei definitionibus. Hæc promissio habetur, Joann. c. 16. ubi dicitur Apostolis, & in eorum persona Episcopis eorum successoribus *Spiritus veritatis docebit vos omnem veritatem*. De quo Spiritu, Joann. c. 14. Christus dixerat: *Ego rogabo Patrem, & alium Paraclitum dabit vobis, ut maneat vobiscum in æternum, Spiritum veritatis*. Ex quo patet illam promissionem spectare Apostolorum successores, nempe ipsos Episcopos omnium temporum: nam Spiritus Sanctus non poterat manere semper cum Apostolis in hoc mundo, docendo eos semper veritatem, cum Apostoli in hoc mundo non semper mansuri essent. At si Spiritus-Sanctus docet Episcopos omnem veritatem, & quidem semper, sane eam docentur Episcopi in generalibus Ecclesiæ comitiis, & in ordine ad repræsentandam Ecclesiam congregati. Unde hæc divina assistentia exhibita est primo Ecclesiæ Concilio, nempe Hierosolymitano, aliorum omnium quodam exemplari, ut testantur hæc verba, Act. c. 15. *Visum est Spiritui Sancto & nobis*. Eadem promissio clare continetur etiam his Christi verbis, Matth. c. ult. *Docete omnes gentes... & ecce ego vobiscum sum omnibus diebus usque ad consummationem sæculi*. Ergo Christus suam assistentiam omni tempore præbet Apostolorum successoribus docentibus res Fidei & morum. Ergo illam assistentiam habent Episcopi in generalibus Ecclesiæ comitiis & in ordine ad definiendas res Fidei & morum pro tota Ecclesia.

Prob. 2. Ex perpetua Traditione, seu ex sensu perpetuo Ecclesiæ, quæ semper spectavit Conciliorum œcumenicorum definitiones ut irreformabiles & infallibiles: quibus qui contradicerent, manifesti esse hæretici convincerentur, pro quibus tuendis tanquam totidem Fidei articulis Catholici exilia ac mortem libenter substinuerint. Ergo tam necesse est illa Concilia esse infallibilia, quam necesse est Ecclesiam ipsam errare non posse in rebus Fidei, & morum, & in agnoscenda regula Fidei.

Prob. 3. Ratione. Quia Concilia perfecte œcumenica repræsentant universam Ecclesiam tanquam generalia ejus comitia. Nam hactenus ut talia existimata sunt ab ipsa Ecclesia, quæ certe non minus nosse debet, quinam cetus constituat sua generalia comitia quam quevis Resp. civilis. Ergo Concilium œcumenicum tam errare non potest quam ipsa universa Ecclesia. Accedit consensus Patrum.

Porro talia Concilia esse generalia & legitima, & omnia ad definitionem infallibilem requisita adhibuisse, & sic eorum definitiones esse infallibiles, certo scimus ex judicio præsentis Ecclesiæ, quæ est infallibilis in dijudicanda regula suæ Fidei: alioqui Ecclesia non esset semper infallibilis in rebus Fidei, morum, & Religionis, nec semper esset columna & firmamentum veritatis.

Solvuntur objectiones.

Obj. 1. S. Gregorius Nazianz. epist. ad Procopium significat Conciliorum contemptum, quorum, inquit, faustum exitum unquam viderit.

Resp. Non loquitur de Concilis œcumennis & in ordine ad definiendas res Fidei; sed loquitur de Conciliis particularibus, quæ vidit quarto sæculo passim celebrari, & quæ propter multitudinem Episcoporum Arianorum vel Semi Arianorum, aut etiam aliquorum aliorum Episcoporum factiones ac studia, infaustum omnino exitum habuere, quæque non habentur legitima Concilia. Nam ipse S. Doctor Concilium generale Nicænum maximis laudibus ornat. Præterea turbæ & factiones, quas privata Episcoporum studia & odia in legitimis etiam Conciliis excitant, non obstant directioni & assistentiæ Spiritus-Sancti, qui novit hominum studia ac perturbationes moderari, atque in bonos fines prout libuerit convertere, & per os etiam malorum hominum prophetare.

Obj. 2. S. Augustinus, lib. 2. de Baptismo, cap. 3. dicit, ipsa plenaria priora Concilia posterioribus emendari.

Resp. Loquitur de emendatione in iis, quæ disciplinam, non decreta Fidei, spectant: illa enim pro variis temporibus variari possunt, cum Fides sit omnino invariabilis, nam loquitur de emendatione, quæ fiat, *cum aliquo experimento rerum aperitur, quod clausum erat*. At experimentum illud locum habet non in rebus Fidei, sed disci-

disciplinæ tantum, in qua facienda ad rerum experimenta attenditur.

Obj 3. S. Leo, epist. 54. & 55. accusat Concilium Chalcedonense inconsultæ temeritatis circa canonem quemdam ab hoc Concilio editum.

Resp. Loquitur de canone edito ab illo Concilio tum cum carebat auctoritate Concilii œcumenici. Nam editus fuerat absentibus Romanis Legatis, & adversabatur instructioni datæ iisdem Legatis, quippe qui a S. Leone missi fuerant ad Concilium, ut de solis rebus fidei propter quas coactum fuerat Concilium pertractarent. Unde hac in re Concilium Chalcedonense non habebat auctoritatem Concilii œcumenici. Præterea canon ille reprehensus spectabat tantum disciplinam, nempe præeminentiam datam Episcopo Constantinopolitano supra alios Patriarchas Orientales, Alexandrinum & Antiochenum.

Obj. 4. Multa Concilia generalia errarunt, nempe 1. Concilium Ephesinum II. cui adfuerunt Legati Summi Pontificis, & Episcopi ex omnibus Orientis Provinciis erravit probando hæresim Eutychianam. 2. Ariminense 600. Episcoporum consentiendo suppressioni vocis *consubstantialis*. 3. Concilium Francofordiense reprobando Concilium Nicænum II. & cultum imaginum.

Ad 1. *resp.* Concilium illud Ephesinum II. non fuit Concilium generale, imo nec legitimum, nam in eo Dioscorus Alexandrinus omnia per vim egit, contra jus Romani Pontificis sibi præsidentiam arrogavit, & nequidem permittere voluit Summi Pontificis litteras legi. Unde Concilium illud a tali violentia & injuria in famis conciliabuli & latrocinii Ephesini nomen in Ecclesia reportavit.

Ad 2. *resp.* Concilium Ariminense non fuit œcumenicum, nec a Summo Pontifice approbatum, imo a Liberio statim reprobatum fuit. Et ob injustam violentiam erga Episcopos a ministris Constantii Imperatoris exercitam non potitum est ea libertate qua gaudere debebat legitimum Concilium. Præterea nihil definivit contra Fidem, licet graviter peccarit supprimendo vocem *consubstantialis*.

Ad 3. *resp.* Concilium Francofordiense fuit Concilium particulare, ex solis Provinciis Carolo Magno subjectis congregatum, nec damnationi Concilii septimi ab eo factæ consesserunt Legati Romani Pontificis. Neque tunc Adrianus I. Summus Pontifex Concilium Nicænum II. ut œcumenicum ab omnibus recipi jusserat, neque publico edicto confirmaverat, quippe qui libris Carolinis quibus illud Concilium impugnabatur respondens, nusquam illis nomen auctoritatemque Concilii œcumenici objicit.

Cum igitur ad illud Concilium Occidentales convocati non fuissent, a Patribus Francofordiensibus habitum est ut Concilium duntaxat Græcorum, non generale, sed paticulare.

Obj. 5. Eatenus Episcopi infallibiliter pronuntiant, quatenus pronuntiant cum conditionibus requisitis. At quis scit conditiones illas omnes adfuisse?

Resp. Ex præsentis potissimum Ecclesiæ attestatione certo scimus quæ sint legitima Concilia generalia & pronuntiarunt cum conditionibus requisitis. Nam Ecclesia omnium temporum est infallibilis omni tempore in rebus Fidei, & morum, ideoque in agnoscenda regula suæ fidei & qualibet definitione infallibili.

Obj. 6. Episcopi (ut experientia docet) sæpe partium ac studiorum præjudiciis ducuntur: quæ præjudicia non exeunt in Conciliis, sed sæpe multis indiciis manifestant.

Resp. Spiritus-Sancti directio privata illa Episcoporum studia, ac præjudicia & alia omnia moderatur & ordinat in suos fines, nempe in executionem promissionum Ecclesiæ factarum de cognoscenda & tradenda semper veritate. Et vero si Deus in ordine ad regimen universi & ad obtinendos fines a se intentos, pravorum hominum studia, ac voluntates certissime prout voluerit, ordinat ac contorquet, & ex illorum inordinationibus etiam præstantissimum ipsius universi ordinem colligit; cur id denegetur Spiritui Sancto in ordine ad bonum Ecclesiæ suæ sponsæ regimen, & executionem promissionum ipsi factarum?

Præterea necesse non est, ut omnes Episcopi qui Conciliis adsunt, supernaturali lumine præveniantur, cum eorum cognitionibus, quas sua directione moderatur, ut possit Spiritus Sanctus ad finem intentum certo obtinendum.

Obj. 7. Nonnumquam Episcopi sunt pravis & corruptis moribus. Quomodo ergo sibi conciliant Spiritus Sancti assistentiam, qui non habitat in corpore subdito peccatis, ut ait Scriptura?

Resp. Semper sunt & erunt in Ecclesia multi

multi Episcopi verè sancti. Sed etiamsi major eorum numerus pravis esset moribus, hoc nullatenus officeret infallibilitati Conciliorum; quia assistentia Spiritus-Sancti respectu Conciliorum non est fructus pietatis Episcoporum ex quibus componuntur, sed promissionum Ecclesiæ factarum; & infallibilitas competit Ecclesiæ non vi sanctitatis Pastorum, sed vi promissionis divinæ. Quod autem ait Scriptura Spiritum-Sanctum non habitare in corpore subdito peccatis, id intelligi debet de præsentia Spiritus-Sancti habitantis, & sua inhabitatione sanctificantis, non vero de externa Spiritus-Sancti directione.

Obj. 8. Episcopi aliquando sunt satis ignari ac rudes Traditionis ac doctrinæ Ecclesiæ, quomodo ergo in errorem qui ex ignorantia profluit, non labantur quandoque etiam in Conciliis?

Resp. Conciliorum definitiones vim non mutuantur a doctrina & peritia Episcoporum, sed ab eorum auctoritate, & a speciali assistentia Spiritus Sancti, corpori Pastorum definientium seu eorum pluralitati a Christo promissa. Præterea ex ea Spiritus-Sancti directione, quæ perpetuo adest Ecclesiæ, fit, ut Episcoporum qui ad Concilium generale conveniunt plerique semper sufficienter instructi sint ad controversias definiendas.

Nota. Equidem Summus Pontifex & Episcopi ad veritatem definiendam tenentur preces & examen debitum adhibere. Sed Christus, qui omnia suaviter & efficaciter disponit, cum Ecclesiæ inerrantiam seu infallibilitatem promiserit, semper certo suppeditabit omnia media ad definitionem infallibilem necessaria, aut saltem supplebit id quod deesse posset; ita ut communis prædicatio & universitas moralis Episcoporum Summo Pontifici Ecclesiæ capiti unitorum semper infallibiliter veritatem doceat. Quare Fideles investigare non debent, utrum primi Pastores omnia media ad veritatem certo definiendam requisita adhibuerint: sufficit enim quod corpus Pastorum aliquid definierit, ut constet ejus definitionem ex vi promissionis Christi esse infallibilem, & media ad illam necessaria hoc ipso adhibita fuisse, vel a Christo suppleta.

CAPUT V.

De Summo Pontifice.

ARTICULUS V.

Utrum S. Petrus acceperit a Christo primatum & jurisdictionem in universa Ecclesia.

§. I.

Dico S. Petrus a Christo accepit primatum in tota Ecclesia, & jurisdictionem in omnes Fideles tum Laicos, tum etiam Clericos & Episcopos omnes. Est de Fide contra Græcos schismaticos, Lutherum, & ailos hæreticos.

Prob. 1. Ex Scriptura, ubi promittitur Petro primatus & jurisdictio universalis, nempe, Matth. c. 16. *Beatus es, Simon Barjona, quia caro & sanguis non revelavit tibi, sed Pater meus, qui in cœlis est. Et ego dico tibi, quia tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam, & tibi dabo claves regni cœlorum; Et quodcumque ligaveris super terram, erit ligatum & in cœlis; Et quodcumque solveris super terram, erit solutum & in cœlis.* His verbis Christus promittit Petro primatum universæ Ecclesiæ & jurisdictionem universalem. Nam 1. ex his Christi verbis Petrus est fundamentum Ecclesiæ: at quod est in ædificio fundamentum, id est, in corpore caput, paterfamilias in domo; item Petrus præstat Ecclesiæ, quod fundamentum præstat ædificio. At fundamentum regit & sustentat totum ædificium. Ergo Petrus regit & sustentat totam Ecclesiam, quod est habere principatum ac supremam potestatem in tota Ecclesia. 2. Per traditionem clavium Petro promissam intelligitur primatus seu suprema potestas, ut patet ex aliis Scripturæ locis, ut Isai. c. 22. ubi sic exprimitur futura Eliacim in Summum Sacerdotem institutio: *Dabo claves domus David super humerum ejus: & aperiet, & non erit qui claudat: & claudet, & non erit qui aperiat.* Et, Apoc. 3. *Hæc dicit Sanctus & verus, qui habet clavem David, qui aperit, & nemo claudit: claudit, & nemo aperit.* Ergo cum metaphora clavium significet in illis locis supremum principatum, ita etiam & in hoc loco ubi Christus dicit, *tibi dabo claves regni cœlorum*. Id etiam patet ex sensu & usu hominum secundum quem Christus loquitur: nam cui traduntur claves civitatis, is instituitur vel declaratur Rex aut certe gubernator civitatis

ratis, ait Bellarminus. 3. Eundem Ecclesiæ principatum ostendunt hæc verba subsequentia; *quodcumque ligaveris, quodcumque solveris, &c.* Nam in Scriptura nomen *ligare* significat præcipere, obligare, punire; & vox *solvere* significat remittere, a pœna liberare, dispensare in lege, votis, juramentis, & aliis similibus obligationibus. Ergo cum Christus generaliter dixit Petro, & quidem singulariter ac specialiter: *Quodcumque ligaveris, quodcumque solveris super terram, &c.* Promittit ei potestatem non solum remittendi & retinendi peccata, sed etiam præcipiendi, puniendi, dispensandi in tota Ecclesia: quod est ei promittere totius Ecclesiæ principatum ac jurisdictionem universalem.

Quod autem Christus promisit Petro, id certe præstitit, cum non possit esse infidelis in dictis & promissis.

Prob. 2. Ex Scriptura, ubi reipsa Christus totius Ecclesiæ principatum contulit Petro, nempe, Joan. c. 21. ubi Christus dicit Petro, *Pasces agnos meos... Pasce oves meas.* Quibus verbis Christus Petro tradit totius Ecclesiæ principatum, & supremam potestatem docendi & regendi omnes fideles tum Laicos, tum Clericos & Episcopos. Nam 1. verbum *pascere* ibi significat præesse & regere cum auctoritate. Cum enim Christus dicit: *Pasce oves meas*: idem est ac si diceret, Pastor esto ovium mearum. Pastor autem non solum pabula gregi præbet, sed etiam ducit, reducit, tuetur, baculo coercet & castigat oves. Uno verbo, esse pastorem ovium, est oves regere, eisq; præesse. Præterea Euangelista usus est voce græca ποίμαινε, quæ significat: pasce regendo & præsidendo. 2. Per *oves meas* significatur universa Christi Ecclesia, seu omnes oves Christi. Nam vox indefinita æquivalet universali, & vox *oves* extenditur ad id omne, ad quod extenditur pronomen *meas*, quod sane significat omnes omnino fideles: nullus enim est in Ecclesia, qui non sit ovis Christi. 3. Hæc Christi verba, *pasce oves meas*, soli Petro dicuntur & conveniunt, ut patet ex toto contextu, nam ibi sic legitur: *Dicit Simoni Petro Jesus: Simon Joannes, diligis me plus his? dicit ei: etiam, Domine, tu scis quia amo te. Dixit ei: pasce agnos meos. Dicit ei iterum: Simon Joannis, diligis me? Ait illi, etiam Domine, tu scis quia amo te. Dicit ei: pasce agnos meos. Dicit ei tertio: Simon Joannis, amas me? Contristatus est Petrus, quia dixit ei tertio, amas me? Et dixit ei: Domine, tu omnia nosti: tu scis qui amo te. Dicit ei: pasce oves meas. Amen, amen dico tibi: cum esses junior, cingebas te, cum autem senueris, extendes manus tuas, & alius te cinget, & ducet quo tu non vis. Hoc autem dixit, significans qua morte clarificaturus esset Deum.* Ubi per agnos simplices Fideles, & per oves Pastores omnes significantur, & patet hæc verba (*pasce agnos meos, pasce oves meas*) dici tantum Simoni Joanni, quo nomine solus Petrus vocabatur; item dici ei soli, qui ter interrogatur num diligat plus cæteris Apostolis, ei qui contristatus est, ei cui a Christo prædicta est crucifixio. Quæ omnia soli Petro manifeste conveniunt.

Porro cum præesse & subesse correlativa sint, hoc ipso quod Christus Petro ac ejus successoribus confert auctoritatem regendi Ecclesiam suam universam, simul & indivisibiliter præcipit Ecclesiæ suæ, ut subsit Petro & ejus successoribus.

Prob. 3. Ex Traditione, cujus testes sunt Patres, qui longa serie videri possunt apud Auctores. Hic sufficiant aliqui tum Greci, tum Latini. Ex Græcis, S. Basil. serm. de judicio Dei: *Ille beatus, qui cæteris prælatus discipulis fuit, cui claves regni cœlestis comissæ, &c.* S. Chrysostomus, hom. 11. in Matth. *Hunc universo orbi præponit*, Et hom. 55. ad hæc Christi verba, *quæcumque ligaveris super terram, &c.* Sic ait: *Quæ Deus concedere solus potest, peccatorum scilicet remissionem, & ut Ecclesia tot tantisque fluctibus impetu irrumpentibus immobilis maneat, cujus Pastor & caput piscator homo, atque ignobilis, terrarum orbe reluctante, adamantis naturam firmitate superet, hæc, inquam, omnia quæ solius Dei sunt, se pollicetur* (Christus) *daturum.* S. Epiph. hæresi 51. *Petrum discipulorum suorum Principem elegit.* S. Cyr. Alex. l. 12. in Joan. c. 64. de Petro ait: *Ut Princeps caputque cæterorum primus exclamat, &c.*

Ex Latinis, S. Cyprianus, epist. ad Jubajan. *Nos Ecclesiæ unius caput & radicem tenemus... Nam Petro primum Dominus, super quem ædificavit Ecclesiam, & unde unitatis origi nem instituit & ostendit, potestatem istam dedit.* Et, l. de unitate, *Tractatu longo, atque argumentis opus non est. Probatio est ad Fidem facilis compendio veritatis. Loquitur Dominus ad Petrum: ergo dico tibi*, inquit, *quia tu es Petrus, & super istam petram ædificabo Ecclesiam meã, &c. Et iterũ.*

ei ei-

ei dicit: pasce oves meas. Super illum unum ædificat Ecclesiam suã, & illi pascendas mandat oves suas.... Primatus Petro datur, ut una Christi Ecclesia & Cathedra una mõstretur. S. Ambrosius, serm. 11. *Hanc solam Ecclesiæ navem ascendit Dominus: in qua Petrus magister est constitutus, dicente Domino, super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam.* Et, ep. 2. *Primatum non accepit Andreas, sed Petrus.* S. Hieronymus, l. 1. Jovinian. *Inter duodecim unus eligitur, ut capite constituto; schismatis tolleretur occasio.* S. Augustinus, serm. 13. de verbis Domini. *Idem ergo Petrus a petra, cognominatus beatus, Ecclesiæ figuram portans; Apostolatus principatum tenens, continuo post, &c.* Et, l. 2. de Baptismo, c. 1. *ecce ubi comemorat Cyprianus...... Apostolum Petrum, in quo Primatus Apostolorum tam excellenti gratia præeminet.* Et infra. *Quis enim nescit illum Apostolatus Principatũ cuilibet Episcopatui præferendum?* S. Optatus Milev. lib. 2. contra Parmen. *Ignorantia tibi adscribi non potest scienti in urbe Roma Petro I. Cathedram Episcopalem esse collatam, in qua sederit omnium Apostolorum caput Petrus...... in quo uno Cathedræ unitas ab omnibus servaretur.* S. Leo Magnus, serm. 3. de assumptione sua ad Põtific. *de toto mundo unus Petrus eligitur, qui & universarum gentium vocationi, & omnibus Apostolis cunctisq; Ecclesiæ Patribus præponatur, ut quamvis in populo Dei multi Sacerdotes sint, multique Pastores, omnes tamen proprie regat Petrus, quos principaliter reget & Christus.* S. Gregorius Magnus, l. 4. epist. 32. *cunctis Evangelium scientibus liquet, quod voce Dominica Sancto & omniũ Apostolorum Principi Petro totius Ecclesiæ cura commissa est. Ipsi quippe dicitur: tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam.*

§. II.

Refelluntur responsiones Hæreticorum.

Obj. 1. In textu, Matth. cap. 16. per *petram* non intelligitur Petrus, sed Christus ipse, vel Fidei confessio.

Resp. Neg. Quia 1, contrarium patet ex ipso contextu: nam pronomen *hanc*, cum dicitur: *& super hanc petram*, demonstrat aliquam petram, de qua Christus paulo ante locutus sit. At proxime Christus Petrum vocaverat petram, nempe Cephas, ut habetur, Joann. c. 1. Cephas autem Petram seu rupem significat. Dixit ergo Christus: tu es Cephas, & super hoc Cepha ædificabo Ecclesiam meam; vel latine, tu es petra, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam. Igitur pronomen *hanc* referri non potest nisi ad Petrum, qui ibi vocatus est petra. 2. Per petram intelligi Petrum constat ex Traditione Patrum tum Græcorum, tum Latinorum, ut videre est apud Bellarmin. Hic sufficiat S. Gregorius Naz. Orat. de moderatione in disputatione servanda, ubi de Petro ait: *Vides quemadmodum ex Christi Discipulis magnis ubique omnibus & excelsis, atque electione dignis, hic petra vocetur, atque Ecclesiæ fundamenta Fidei sua credita habeat.*

Dices 1. Si per petram intelligeretur Petrus, legeretur in Matthæo: *tu es petra:* non, *tu es Petrus.*

Resp. Quamvis Christus dixerit Syriace; *tu es petra:* tamen Latinus Interpres vertit, *tu es Petrus*, quia non ex Syriaco vertit, sed ex Græco codice, in quo legitur Πέτρος. Græcus autem codex habet *Petros* & postea *petra* quia apud Græcos tam *Petros*: quã *petra* significat lapidem, & Interpreti commodius visum est homini nomen masculinum tribuere, & dicere σὺ εἶ Πέτρος, non autem σὺ εἶ Πέτρα. Deinde vero secundo loco noluit vertere ἐπὶ τῷ Πέτρῳ, quod fuisset ambiguum, sed ἐπὶ τῇ Πέτρᾳ, quod nil aliud quam lapidem durissimum seu rupem significat.

Dices 2. Origenes, tract. 1. in Matth. explicans hæc verba, *super hanc petram*, dicit petram esse omnem Christi Discipulum & imitatorem.

Resp. Ibi Origenes locum hunc, non litteraliter, sed allegorice exponit. Hunc autem locum in sensu litterali exponens, nempe, Hom. 5. in Exodum, eum de solo Petro interpretatur, nam sic ait: *vide magno illi Ecclesiæ fundamento, & petræ solidissimæ, super quã Christus fundavit Ecclesiam, quid dicatur a Domino. Modicæ*, inquit, *Fidei, quare dubitasti?*

Dices 3. Multi Patres per hæc verba (*super hanc petram*) intelligunt Fidem, seu Fidei confessionem. Nam S. Chrysostomus, Hom. 55. in Matth. exponens illa verba, *& super hanc petram*, subjicit ista: *id est, Fidem atque confessionem.* Hilarius, Ambrosius, & Cyrillus idem habent. Ergo per petram non intelligitur Petrus.

Resp. Nego conseq. Quia patres illi per Fidem & confessionem nomine Petræ significatam intelligunt Fidem & Fidei confessionem

nem ut est in Petro & relate ad Petrum, cujus Fidem & confessionem sic laudat Christus: sive intelligunt Petrum recte credentem & Fidem suam recte profitentem, Quare cum Patres dicunt Ecclesiam Christi fundatam esse supra Fidem & confessionem Petri, solum intendunt Ecclesiam Christi fundatam esse, non supra Petrum præcise, sed supra Petrum semper recte credentem & Fidem recte profitentem; & cum dicunt Fidem Petri esse fundamentum Ecclesiæ, solum volunt Petrum ut recte credentem & Fidem confitentem esse fundamentum Ecclesiæ. Quod verum est; nam esse fundamentum Ecclesiæ est Ecclesiam sustentare, sustentio enim est primarius effectus fundamenti. At Petrus in tantum sustentat Ecclesiam, in quantum Fideles recte docet Fidei dogmata, continet & confirmat in vera Fide & vero Dei cultu: quod facit recte credendo & Fidem suam declarando.

Porro aliqui Patres dicunt Petri Fidem esse fundamentum Ecclesiæ, etiam in hoc sensu, quod Petrus ob meritum suæ Fidei consecutus sit, ut Ecclesiæ fundamentum esset.

Dices 4. S. Augustinus hæc verba (*super hanc petram*) exponit de Christo, nam l. 1. retractat c. 21. sic ait: *in hoc libro* (contra epistolam Donati scripto) *dixi in quodam loco de Apostolo Petro, quod in illo tanquam in petra fundata sit Ecclesia. Qui sensus etiam cantatur ore multorum in versibus beatissimi Ambrosii, ubi de Gallo Gallinaceo ait: hoc ipsa petra Ecclesiæ canente, culpam diluit. Sed scio me postea sæpissime sic exposuisse quod a Domino dictum est: tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam, ut super hunc intelligeretur, quem confessus est Petrus, dicens: tu es Christus Filius Dei vivi*. Ergo.

Resp. 1. S. Augustinus aliis locis eadem verba exponit de Petro, ut, in Psalm. 69. ubi ait: *& Petrus qui paulo ante eum confessus erat Filium Dei, & in illa confessione appellatus erat petra, supra quam fabricaretur Ecclesia*. Loco autem objecto solum significat secundam interpretationem sibi magis placere, ita tamen ut priorem non rejiciat, sed lector permittat, ut quam probabiliorem judicaverit eligat, nam paulo inferius hæc subjicit: *harum autem duarum sententiarum quæ sit probabilior, eligat lector*. Et, serm. 15. de Sanctis ait: *Petrus Ecclesiarum petra dicitur*.

Resp. 2. Nego conseq. Quia 1. S. Doctor interpretationem vocis *petræ* de Christo anteposuit alteri veræ ac germanæ, ex ignorantiæ linguæ Syriacæ & Græcæ, & propter rationem omnino falsam: *non enim* inquit ibidem, *dictum est illi, tu es petra, sed tu es Petrus. Petra autem erat Christus, quem confessus Simon, sicut eum tota Ecclesia confitetur, dictus est Petrus*. Nam Christus dixit: tu es Cephas, & hæc vox Syriaca significat petram, seu lapidem durissimum, qui æque significatur per voces Græcas Πέτρος & Πέτρα, *Petrus & petra*, ita ut verus Christi verborum sensus sit; tu es petra seu rupes. Interpres autem Latinus reddidit petram per masculinum, quia homini tribuebatur. Quare si S. Augustinus scivisset vocem *Cephas* significare petram, ut revera significat, ac proinde Christum dixisse; tu es petra, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam, solam nostram interpretationem semper approbasset. 2. Hæc interpretatio petræ de Christo, non de Petro, repugnat tum communi Patrum Græcorum & Latinorum Augustino antiquiorum expositioni & Traditioni; tum genuino Scripturæ sensui; nã manifestum est Christum per hæc verba (*super hanc petram*) intellexisse eum, ad quem pronomen *hanc* refertur, & pronomen *hanc* non referri nisi ad eum, qui proxime a Christo nominatus est, Cephas seu petra. Christus non se ipsum, sed Petrum nominavit Cephas latine petram. Præterea totus contextus sensum nostrum exigit; nam cum Christus dixit; *ego dico tibi, quia, tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam*: perinde est ac si diceret; non temere & sine causa vocaris Cephas seu petra, nam super te tanquam supra firmissimam petram ædificabo Ecclesiam meam. Christus enim adjecit has voces (*& super hanc petram*) ut redderet rationem, cur Simon Barjona a se vocatus sit Cephas, quæ vox petram seu saxum durissimum significat. 3. S. Augustinus semper Petri primatum agnovit locis supra laudatis, & aliis, ut in Ps. 108. ubi ait Petrum Ecclesiæ figuram gestasse, *propter primatum quem in Discipulis habuit*. Et, tract. 56. in Joannem, *quis nesciat primum Apostolorum esse beatissimum Petrum?*

Dices 5. Solus Christus est petra seu fundamentum Ecclesiæ, juxta illud, 1. Cor. c. 3. *fundamentum aliud nemo potest ponere, præter id quod positum est, quod est Christus Jesus*. Ergo soli Christo conveniunt hæc verba,

verba, *& super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam.*

Resp. Solus Christus est fundamentum Ecclesiæ primarium ac principale, quod nempe se ipso consistit, & nulli alteri innititur, sed sustentat ea omnia quæ ad Ecclesiæ ædificium pertinent, ideoque & ipsum Petrum. At solus Christus non est fundamentum Ecclesiæ quodcumque & exclusive, seu excludendo aliud secundarium & minus principale & ex commissione respectu totius Ecclesiæ ac Ministerii Ecclesiastici, quod seipso non consistat, sed ipsi Christo innitatur, & ab eo sustenteтur, ut reliqua omnia ædificium Ecclesiæ pertinentia. Cujusmodi est Petrus, quem Christus præcipuum post se fundamentum constituit, cum dixit: *tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam.*

Dices 6. In Scriptura omnes Apostoli dicuntur fundamenta Ecclesiæ, ut, Apoc. c.21. *murus civitatis habens fundamenta duodecim & in ipsis duodecim nomina duodecim Apostolorum.* Et, Ephes. cap. 2. *superædificati super fundamentum Apostolorum.* Ergo etiamsi Petrus sit fundamentum Ecclesiæ, non sequitur eum habere totius Ecclesiæ Primatum.

Prob. Nego conseq. Quia Petrus est fundamentum Ecclesiæ modo speciali & præstantiori, quo non sunt alii Apostoli, est fundamentum primario fundamento nempe Christo proximum, & inter fundamenta secundaria primum ac principale, a quo alia pendent; Tribus quippe modis Apostoli omnes fuerunt Ecclesiæ fundamenta, sine tamen ullo Primatus Petri detrimento: uno modo, quia ipsi Primi Ecclesias ubique fundarunt, nam alii alias regiones ad fidem converterunt. Altero modo Apostoli & Prophetæ dicuntur fundamenta Ecclesiæ, nempe ratione doctrinæ a Deo ipsis revelatæ: nam Ecclesiæ Fides nititur revelatione a Deo facta Apostolis & Prophetis. In his duobus major non est Petrus cœteris, sed ut Hieronymus ait: *super omnes ex æquo Ecclesiæ fortitudo solidatur.* Tertio modo omnes Apostoli dicuntur fundamenta, ratione gubernationis. Omnes enim fuerunt Rectores & Pastores universæ Ecclesiæ, sed non eodem modo quo Petrus, verum cum dependentia & subordinatione ad Petrum. Nam illi habuerunt universalem & amplissimam potestatem ut Apostoli & Legati Christi, Petrus autem ut Pastor ordinarius, & illi ita habuerunt amplitudinem potestatis, ut tamen Petrus esset illorum caput; & illi ab eo penderent, non vicissim. Quod quidem Christus soli Petro promisit, cum illi soli coram aliis dixit: *tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam*: ut recte inter alios docet S. Hieronymus, lib. 1. in Jovinianum his verbis: *licet super omnes Apostolos ex æquo Ecclesiæ fortitudo solidetur, tamen propterea inter duodecim unus eligitur, ut capite constituto schismatis tolleretur occasio.* Igitur omnes Apostoli sunt fundamenta Ecclesiæ, sed non omnes sunt ex æquo, & eodem modo: nam omnes sunt fundamenta Ecclesiæ post Petrum & cum subordinatione ad Petrum, sicut ipse Petrus est Ecclesiæ fundamentum post Christum & cum subordinatione ad Christum.

Obj. 2. Hęc verba Christi: *tibi dabo claves regni Cœlorum, &c.* diriguntur ad Ecclesiam, non ad personam Petri. Ergo potestas clavium residet tantum in Ecclesia, non in Petro, nisi quæ per Ecclesiam ei communicetur: Ergo, &c.

Resp. Nego antecedens, cujus falsitas patet 1. Ex contextu, nam patet verba illa a Christo dirigi ad personam Petri. Christus enim dixit: *beatus es, Simon Barjona ....: & ego dico tibi, quia tu es Petrus...& tibi dabo claves Regni Cœlorum, &c.* quæ verba personam Petri manifeste designant, 2. Ex unanimi Patrum consensu, præter jam citatos duo hic sufficiant, S. Hilarius: in Psal. 131. *tanta ei (Christo) religio fuit pro humani generis salute patiendi, ut Petrum primum Filii Dei confessorem, Ecclesiæ fundamentum Cœlestis Regni janitorem, & in terreno judicio judicem Cœli, satanæ convicio nuncuparet.* Et S. Augustinus, l. 1. contra Gaudentium, c. 31. *nũquid melior Razias quam Petrus Apostolus, qui ubi dixit, tu es Christus Filius Dei vivi, tam beatus a Domino appellatus est, ut claves Regni cœlorum accipere mereretur: nec tamen ideo creditur imitandus, ubi mox eodem momento reprehensus audivit, vade post me Satana,* Ubi Patres illi docent hæc verba (*tibi dabo claves regni Cœlorum*) eidem dici, qui postea eodem capite audit a Christo: *vade post me Satana*: quæ ultima verba dicuntur Petro & in propria persona. Denique dici potest claves datas esse & Petro & Ecclesiæ; nam & uni Petro, & unitati datæ sunt.

Dices 1. S. Augustinus docet claves Ecclesiæ datas esse, cum Petro datæ sunt, & tract. 5.

tract. 50. in Joan. ait: *si in Petro non esset Ecclesiæ Sacramentum, non ei diceret Dominus: tibi dabo claves Regni Cœlorum. Si hoc Petro tantum dictum est, non facit hoc Ecclesia: si autem hoc in Ecclesia fit, Petrus quando claves, accepit Ecclesiam sanctam significavit*. Ergo Christus nil Petro promisit nec dedit nisi ut mero Legato & Vicario Ecclesiæ. Ergo, &c.

Resp. Nego conseq. Quia S. Doctor solum intendit, Petrum, cum ei Christus dixit, *tibi dabo claves Regni cœlorum*, repræsentasse Ecclesiam, non sub ratione Legati aut Vicarii Ecclesiæ, sed sub ratione Rectoris ac supremi pastoris, quatenus scilicet Petrus futurus erat princeps Ecclesiæ, & accepturus erat claves non in propriam sed in communem Ecclesiæ utilitatem, & quibus non esset solus usurus, sed quæ Episcopis & Presbyteris communicarentur cum dependentia ab illo; & Christum non solum Petrum, sed etiam Ecclesiam in Petro tanquam in principe & universali pastore alocutum esse; nec Petro solum, sed etiam Ecclesiæ in Petro promissas esse claves, quatenus promittebantur Petro claves, quibus ut Ecclesiæ princeps & universalis pastor, ac moderator ad commune Ecclesiæ bonum uteretur, quæque cœteris Ecclesiæ Ministris communicandæ essent cum subordinatione & dependentia ab illo ut supremo Ecclesiæ pastore ac capite; *cujus Ecclesiæ, Petrus Apostolus, propter Apostolatus sui primatum, gerebat figurata generalitate personam*, ait S. Augustinus, tract. ult. in Joann.

Dices 2. Per hæc verba (*tibi dabo claves Regni Cœlorum*) Christus voluit remunerare confessionem divinitatis suæ factam a Petro. At Petrus nomine omnium Apostolorum confessus est divinitatem Christi. Ergo verba illa spectant æque alios Apostolos ac Petrum.

Resp. Nego min. Nam Petrus a cæteris Apostolis provinciam confitendi divinitatem Christi non acceperat. Petrus enim divinitatem Christi, non ex humana consultatione, sed ex revelatione divina didicit, nec sciebat an idem aliis revelatum esset. Imo tunc soli Petro divinitas Christi revelata est, ut testatur ipse Christus Petro divinitatem suam confitenti, respondens his verbis: *beatus es Simon Barjona, quia caro & sanguis non revelavit tibi, sed Pater meus qui in Cœlis est*. Igitur Petrus suo proprio nomine & primus & solus divinitatem Christi confessus est his verbis: *tu es Christus Filius Dei vivi*. Proindeque Petrus in propria persona confessus est Christi divinitatem, & consequenter in propria persona promissionem clavium accepit.

Petrus tamen aliquo sensu dici potest nomine aliorum Apostolorum respondisse, quatenus nempe ut princeps & caput cœterorum respondit, ejusque responsionem ceteri silentio suo comprobarunt; quamvis primus & solus & in propria persona responderit. Hinc illud S. Cyrilli Alexandr. lib. 12. in Joann. c. 64. *ut Princeps caputq; cœterorum primus exclamat: tu es Christus Filius Dei vivi*. Et illud S. Leonis, serm. 2. de SS. Petro & Paulo: *ille primus est in Domini confessione, qui primus est in Apostolica dignitate*.

Dices 3. Cæteri Apostoli habuerunt claves Regni Cœlorum, & summam jurisdictionis potestatem. Nam Christus, Joann. cap. 20. dixit omnibus Apostolis: *sicut me misit Pater, & ego mitto vos, &c.* Ergo ex clavibus Regni Cœlorum Petro promissis male colligitur ejus primatus.

Resp. Disting. antec. Cœteri Apostoli habuerunt claves & summam jurisdictionis potestatem in tota Ecclesia, ut extraordinarii Legati & cum subjectione ad Petrum, *conc. antec.* Ut pastores ordinarii & sine subjectione ad Petrum, *nego antec.* Nam cum soli Petro coram aliis Christus dixerit, Matth. c. 16. *tibi dabo claves Regni cœlorum: & quodcumque ligaveris super terram erit ligatum & in Cœlis, &c.* Et, Joann. c. 21. *pasce oves meas*; Petro promissa & data est summa jurisdictionis spiritualis potestas speciali, singulari, & diverso ac præstantiori modo, atque ut pastori ordinario, a quo cœteri pastores penderent, & cujus potestas ad successores transitura esset.

Obj. 3. Hæc Christi verba (Joann. cap. 21. *pasce oves meas*) dicta sunt omnibus Ministris Ecclesiæ. Nam ipse Petrus, in 1. sua epistola hortatur Compresbyteros, ut pascant gregem Dei.

Resp. Petrus hortatur, ut pascant gregem Dei particularem, & suæ curæ commissum, non autem universalem; seu totam Ecclesiam; nam sic ait: *pascite, qui in vobis est, gregem Dei*.

Dices 1. S. Augustinus, l. de Agone Christiano, c. 30. ait: *cum ei* (Petro) *omnibus dicitur amas me? pasce oves meas*. Ergo ex S. Doctore hæc verba (*pasce oves meas*) omnibus pastoribus æque ac Petro dicta sunt.

Resp.

Resp. Nego conseq. Nam S. Doctor ibi designat sensum dumtaxat accommodatitium & secundarium, non litteralem & primarium. *Aliis omissis, solum Petrum alloquitur: os erat Apostolorum & Princeps & vertex ipsius cœtus... fratrum curam ei committit*, inquit S. Chrysostomus, Homil. ult. in Joann. vel ad summum S. August. solum significare vult, quod Petrus, cum audivit has voces, *pasce oves meas*, repræsentavit omnes Ecclesiæ Ministros, non ut Legatus quidam & Vicarius eorum, sed ut Princeps ac supremus Rector universæ Ecclesiæ, a quo in partem sollicitudinis vocari possent ac deberent, non tamen in plenitudinem potestatis: ita ut hæc verba (*pasce oves meas*) primo & principaliter dicta sint ipsi Petro in propria persona, secundario vero omnibus Ecclesiæ Ministris in ipso Petro tamquam Principe illos repræsentante, qui per hæc verba (*pasce oves meas*) potestatem pascendi gregem Christi accipiebat, non qua solus uteretur, sed quæ aliis communicaretur cum dependentia ab ipso.

Dices 1. Hæc vox *pasce* non continet institutionem alicujus potestatis, sed dumtaxat præceptum.

Resp. Nego. Utrumque enim continet: nam per has voces (*pasce oves meas*) instituitur obligatio regendi Ecclesiam; ita ut per illas non imponatur obligatio regendi Ecclesiam, nisi quia per illas instituitur Principatus totius Ecclesiæ.

Dices 3. Hoc verbum (*pasce*) non imponit Christianis obligationem obediendi: ergo nec tribuit potestatem regendi illos.

Resp. Nego anteced. Nam hoc ipso quod Christus instituit Petrum Pastorem Ecclesiæ, & eum obligat ad pascendas & regendas oves, simul præcipit ovibus, ut se pasci & regi sinant, ideoque obediant; quia potestas pascendi ac regendi, & obligatio obediendi Pastori ac Rectori sunt duo correlativa, quorum unum sine alio esse non potest.

Dices 4. Pascere est dumtaxat cibum ministrare, quod inferioris officium est. Ergo hoc non significat potestatem regendi.

Resp. Nego anteced. Nam pascere proprie loquendo est cibum procurare & providere: neque enim proprie loquendo pascere dicitur is, qui quocumque modo ministrat cibum, sed qui illum procurat & providet. Unde servi non dicuntur pascere dominos suos, quamvis cibos ad mensas dominorum afferant; e contra servi vere dicuntur pasci a dominis suis, quia domini servis cibos provident. Providere autem superioris est, non inferioris: ac proinde pascere officium est superioris. Præterea vox græca, qua usus est Evangelista, significat pascere regendo & præsidendo.

Dices 5. Omnes Apostoli fuerunt Pastores universæ Ecclesiæ.

Resp. Fuerunt, sed non eodem modo quo fuit Petrus. Nam Petrus fuit primus & ordinarius Pastor universæ Ecclesiæ: cæteri vero Apostoli non fuerunt universæ Ecclesiæ pastores, nisi ut Legati & cum subjectione ad Petrum ut primum & ordinarium universæ Ecclesiæ pastorem, ideoque ut ipsorum caput.

§. III.

Solvuntur aliæ objectiones.

Obj. 1. Nullibi Petrus dicitur in Scriptura exercuisse primatum jurisdictionis in Ecclesia; ergo illum non habuit.

Resp. 1. Nego conseq. Quia non omnia quæ Apostoli egerunt, narrantur in Scriptura.

Resp. 2. Nego anteced. Nam statim post Ascensionem Christi se gessit & exercitio probavit Petrus summum totius Ecclesiæ pastorem. 1. Enim solus Petrus, Act. c. 1. proposuit & jussit fieri electionem novi Apostoli proditori Judæ substituendi. 2. Die Pentecostes tamquam cæterorum princeps Christum Judæis primus annuntiavit, fratrumque defensionem suscepit. 3. Primus primitias gentium Deo consecravit in Cornelio Centurione, quem cum tota ejus domo baptizavit. 4. In Concilio Apostolorum & Discipulorum Hierosolymis celebrato præsidem egit, ut constat ex Act. c. 15. ubi dicitur: *Surgens Petrus dixit ad eos, &c.* Atque (ut observat Lucas) audita Petri sententia, *tacuit omnis multitudo*, cum antea *magna conquisitio fieret*. Unde 5. ubi Petrus Herodis jussu in carcerem conjectus est, *oratio fiebat sine intermissione ab Ecclesia ad Deum pro eo.* Act. c. 12. Neque similiter facta legitur pro Jacobo, qui antea detentus fuerat, & demum occisus fuit ab Herode, quia scilicet multum inter membrum & ipsum caput interest.

Obj. 2. Act. c. 10. Petrus nesciebat, an sibi liceret prædicare gentibus.

Resp. Neg. Nam audierat a Christo: *Docete omnes gentes. Pasce oves meas.* Sed solum dubitabat num tempus Gentilibus prædican-

candi advenisset, quia Christus Apostolis præceperat, ut primo Jerosolymis, deinde in reliqua Judæa postea in Samaria, postremo in regionibus Gentium prædicarent, juxta illud, act. cap. 1. *Eritis mihi testes in Jerusalem, & in omni Judæa, & Samaria, & usque ad ultimum terræ.*

Obj. 3. Gal. c. 2. Paulus testatur Petrum nihil sibi contulisse; item Petrum agnovisse eum ut socium: *Dexteras*, inquit, *dederunt mihi & Barnabæ societatis.* Imo reprehendit Petrum, quod ipso, venientibus Judęis subtraheret se a Gentilibus.

Resp. Paulus ibi testatur se non ab Apostolis, sed ab ipso Christo totam doctrinam suam accepisse, & a Christo immediate missum esse sicut missi sunt alii Apostoli, sed sine præjudicio primatus Petri & cum subjectione ad ipsum. Ex eo autem quod Petrus agnoverit Paulum socium in officio prædicandi, non sequitur Paulum fuisse æqualem Petro in officio gubernandi.

Equidem Paulus reprehendit Petrum, sed ut inferior superiorem, non per auctoritatem in illum, sed per correctionem fraternam, quam ex charitate inferiores debent superioribus male agentibus, ut SS. Augustinus, Gregorius & alii docent. Porro Petrus a Paulo reprehensus fuit, non propter errorem in Fide, sed propter imprudentem ejus agendi rationem, & timorem ne Judæos a se alienaret, sive non propter errorem doctrinæ sed exempli.

Inst. Paulus ibidem ait: *cum vidissent, quod creditum est mihi Evągelium sicut & Petro circumcisionis.* Ergo jurisdictio divisa fuit inter Petrum & Paulum? Ergo, &c.

Resp. Nego conseq. Quia Paulus verbis illis solum significat se principaliter destinatum esse a Christo ad prædicandum Evangelium gentibus, sicut Petrus principaliter destinatus erat ad prædicandum Judæis. Quod non impedit, ne Petrus superior fuerit Pauli.

Nota. Omnes Apostoli acceperunt a Christo potestatem prædicandi omnibus omnino hominibus tum Judæis, tum Gentilibus, juxta illud, Marc. c. ult. *Prædicate Evangelium omni creaturæ.* Petrus tamen principale mandatum habuit prædicandi Judæis, Paulus vero prædicandi gentibus, sic tamen ut Petrus prædicare posset etiam gentibus, ut constat ex ejus testimonio, Act. c. 15. *Vos scitis*, inquit *quoniam ab antiquis diebus Deus elegit per os meum gentes audire verbum Evangelii, & credere:* Paulus vero posset etiam prędicare Judæis, juxta illud, Act. c. 9. *Vas electionis est mihi iste, ut portet nomen meum coram gentibus & Regibus, & filiis Israel.* Quamvis autem Apostoli omnes omnibus hominibus prædicare jure divino possent, tamen Provincias inter se distribuerunt, ut Evangelium toto orbe facilius & citius propagaretur. Fideles vero ab aliis Apostolis conversi subjecti erant Petro ut Apostolorum & Fidelium omnium Principi ac capiti.

Obj. 4. Multi Patres docent Apostolos omnes fuisse pares Petro. Ergo Petrus non habuit principatum totius Ecclesiæ.

Resp. Equidem cæteri Apostoli fuerunt pares Petro in aliquibus, sed simul inferiores in aliis. Fuerunt pares honore quoad missionem suam, quatenus a Christo immediate missi sunt sicut ipse Petrus missus est; & ligandi ac solvendi potestatem immediate a Christo acceperunt, sicut ipse accepit. Fuerunt etiam pares potestate quoad universalitatem, quatenus prædicandi, & ligandi ac solvendi potestatem universalem, seu quam in toto terrarum orbe exercere possent, a Christo acceperunt. Sed simul fuerunt Petro inferiores in duobus. 1. In eo quod universalem illam potestatem ac jurisdictionem spiritualem acceperunt a Christo cum quadam subjectione ad Petrum, & quod Petrus non solum Apostolatus honorem cum aliis acceperit, sed etiam institutus sit a Christo fundamentum, caput, & ordinarius Pastor universalis Ecclesiæ, proindeque etiam aliorum Apostolorum, cum ipsi sint de corpore Ecclesiæ & de ovili Christi perinde ac alii Fideles: ita ut Petrus alios Apostolos perinde ac cæteros Fideles posset regere, & in Fide confirmare eisque (si bonum Ecclesiæ postularet) modum & locum exercendi munia Apostolica præscribere. Quod paucis docet S. Leo, epist. ad Anastasius Episcopum Thessalonicensem his verbis: *Inter beatissimos Apostolos in similitudine honoris fuit quædam discretio potestatis; & cum omnium par esset electio* (ad Apostolatum) *uni tamen datum est, ut cæteris præemineret.* 2. In eo quod Petrus jurisdictionem in universam Ecclesiam a Christo acceperit ut ordinariam, & usque ad finem mundi duraturam, ideoque ad ejus successores omnes usque ad finem mundi transituram; cum cæteri Apostoli universalem jurisdictionem acceperint ut extraordinariam, & tanquam delegati; unde post eorum mortem non transit ad

eorum successores; nam Episcopi, qui sunt successores Apostolorum, non habent eamdem auctoritatis amplitudinem, sed jurisdictionem limitatam ad suas Diœceses.

Inst. S. Ambrosius l. de Incarnatione, c. 4. de Petro hæc ait: *Statim loci non immemor sui primatum egit, primatum confessionis utique non honoris: primatum Fidei, non ordinis.*

Resp. Solum vult Petrum non sustinuisse, ut alius gloriam confessionis divinitatis Christi sibi præriperet; sed primum voluisse Christi divinitatem sibi a Patre revelatam profiteri, atque ita gessisse primatum, non honoris, sed confessionis, non ordinis, sed Fidei. Unde ibi non agitur de primatu jurisdictionis ac potestatis. Quod patet ex his Ambrosii verbis sub sequentibus: *Hoc est dicere; nunc nemo me vincat: nunc meæ partes sunt. Debeo compensare quod tacui.* Sed ibidem S. Doctor non obscure docet Petrum propter hunc Fidei & confessionis primatum accepisse primatum dignitatis & potestatis, nam ibidem sic ait; *Hic est ergo Petrus, qui respondit præ cæteris Apostolis, imo pro cæteris, & ideo fundamentum dicitur.* Et alibi primatum Petri clare exprimit. Præterea Petrus vivente in terris Christo non habuit nec gessit primatum Ecclesiæ, sed tantum post Christi mortem, nam Christus in terris mortalem vitam agens per se visibiliter regebat Apostolos, nec egebat Vicario.

Obj. 5. Paulus per antonomasiam vocatur Apostolus. Ergo major aut saltem æqualis fuit Petro etiam auctoritate & dignitate.

Resp. Nego conseq. Nam ideo Paulus per antonomasiam vocatur Apostolus, quia plura scripsit, plus omnibus laboravit, & Fidem latius propagavit.

Inst. 1. Petrus & Paulus dicuntur Principes Apostolorum. Ergo Paulus fuit æqualis Petro.

Resp. Nego conseq. Quia dicuntur Principes Apostolorum in diverso sensu seu diversa ratione. Nam Petrus est Princeps Apostolorum, quia a Christo universæ Ecclesiæ caput & Pastor supremus constitutus est: Paulus vero dicitur Apostolorum Princeps, non auctoritate, sed quia unus ex omnibus Apostolis munus Apostolicum litteris, prædicationibus & laboribus suis excellentissime implevit. Brevius Petrus est Apostolorum Princeps dignitate & potestate: Paulus vero opere & Apostolici muneris exercitio ac fructus.

Inst. 2. In antiquis sigillis, quibus obsignantur diplomata Romanorum Pontificum, cernitur Pauli imago ad dextram imaginis Petri. Ergo.

Resp. 1. In aliquis imaginibus Paulus non semper locum dextrum obtinet, sed modo dextrum, modo sinistrum: sic in numismatibus cernitur ad sinistrum, & in diplomatibus ad dextrum; Sed ita Paulus in diplomatibus ad dextrum collocatur, ut Petrus præcedat, & fere totum tegat: quod signum est dignitatis in Petro, & obsequii in Paulo. Quod si alibi Petrus non præcedat, nec tegat Paulum ad dextram collocatum, id pictorum imperitiæ aut inadvertentiæ, sicut multa alia, adscribi debet.

Resp. 2. Nego conseq. Tum quia Petrus in omnibus aliis rebus semper Paulo anteponitur: nam dum nominantur & invocantur, aut aliquo die festo honorantur, semper Petrus primus nominatur, invocatur & honoratur. Tum quia etiamsi ex institutione & voluntate Ecclesiæ Paulus in signis & imaginibus voluntate dextrum locum honoris causa obtineret, non inde sequeretur Paulum Petro majorem aut parem esse auctoritate & dignitate; quia Ecclesia in honorandis & colendis sanctis, sæpe magis attendit ad utilitatem ab ipsis, dum in terris degerent, sibi allatam, quam ad dignitatem & auctoritatem quam in terris obtinuerunt. Nam aliquibus particularium Ecclesiarum Episcopis, imo & Presbyteris & Diaconis majorem exhibet honorem, quam aliquibus Romanis Pontificibus, qui ei minus profuerunt: S. autem Paulus plus Ecclesiæ profuisse videtur quam S. Petrus, spectata præcise persona non dignitate, cum plures ad Fidem converterit, & plures epistolas Ecclesiæ reliquerit.

Obj. 6. Jacobus Alphei filius fuit Episcopus Jerosolymæ. Ergo fuit Vicarius Christi, qui primus est Jerosolymæ Episcopus. Ergo, &c.

Resp. Nego conseq. Nam Christus non fuit Episcopus alicujus particularis Ecclesiæ; sed fuit, & est totius Ecclesiæ Pontifex, qui, cum vivat in æternum, non potest habere successorem: non enim succeditur nisi mortuo, vel legitime deposito. Habet tamen supremum & universalem in terris Vicarium, nempe Petri in Sede Romana successorem.

Inst. 1. Jerosolyma fuit mater omnium Ecclesiarum. Ergo Jacobus fuit pater omnium Ecclesiarum, non Petrus.

Resp. Jerosolyma fuit mater omnium Ecclesiarum antiquitate, non vero auctoritate & officio gubernandi.

Inst. 2. Conc. Nicænum I. primatum contulit Episcopo Jerosolymitano. Ergo.

Resp. Nego anteced. Sed solum ei concessit quartum inter Patriarchas locum, & quidem dumtaxat quoad honorariam sessionem, non quoad jurisdictionem: nam etiam post Concilium Nicænum Jerosolymitanus Episcopus subjectus erat Episcopo Cæsariensi totius Palestinæ Metropolitano.

Obj. 7. Luc. 22. Christus volens Discipulorum ambitionem ac superbiam coercere, ait: *Reges gentium dominantur eorum: & qui potestatem habent super eos, benefici vocantur; Vos autem non sic.* Ergo Christus non vult, ut aliquis inter Discipulos aliis præsit. Ergo, &c.

Resp. Nego conseq. Nam Christus per hæc verba (*vos autem non sic*) significat tantum se nolle, ut is qui cæterorum princeps erit, illis imperet superbe, dure, importune, avare, &c. sicut Reges gentium subditis suis imperare solent, ut patet ex verbis sequentibus, nam statim subjicit Christus: *Sed qui major est in vobis, fiat sicut minor: & qui præcessor est, sicut ministrator. Nam quis major, qui recumbit, an qui ministrat? Nonne qui recumbit? Ego autem in medio vestrum sum, sicut qui ministrat.* Quibus verbis Christus supponit & judicat unum inter Apostolos fore cæteris majorem dignitate, & superiorem, quem monet, ut cum superior constitutus fuerit, inferiores suos maxima mansuetudine, humilitate, sollicitudine & charitate regat, ei seipsum summum omniū dominum in exēplū proponēs.

Obj. 8. Apostoli, Act. c. 8. mittunt Petrum Samariam. Ergo non agnoscebant Petrum suum principem.

Resp. Miserunt Petrum in Samariam, non per mandatum, sed per consilium & suasionem, ut Fideles in Fide confirmaret.

Obj. 9. Ex multis Patribus Petrus & Paulus fuerunt pares auctoritate & dignitate; nam 1. S. Irenæus, l. 3. c. 3. dicit Ecclesiam Romanam a SS. Petro & Paulo institutam fuisse ac fundatam. 2. S. Epiphanius hæresi 27. ait: *Romæ primi omnium Petrus & Paulus Apostoli pariter & Episcopi fuerunt.* 3. S. Leo, serm. de Natali Apostolorum Petri & Pauli eos appellat Romanæ urbis Patres & pastores. 4. S. Gregorius, l. 1. Dialog. cap. 32. ait, *Paulus Apostolus Petro Apostolorū primo in principatu Apostolico frater.* 5. In eorum officio dicuntur Principes terræ. 6. Romani Pontifices se dicunt successores Petri & Pauli. Unde Paulus III. in convocatione Concilii Tridentini sic ait: *Auctoritate BB. Apostolorum Petri & Pauli, qua nos quoque in terris fungimur.*

Resp. Nego anteced. Ad 1. prob. *resp.* Inde non sequitur Paulum fuisse caput Ecclesiæ universalis, sicut verè fuit Petrus.

Ad 2. *resp.* Epiphanius solum vult Petrum & Paulum fuisse Romæ Episcopos quoad munus docendi, non vero quoad auctoritatem regendi, & Episcopatum universalem totius Ecclesiæ ordinarium ac supremum, qualem solus Petrus habuit.

Ad 3. *resp.* Merito Petrus & Paulus vocantur Patres urbis Romæ, quia Romanos in Fide genuerunt: Pastores vero, quia eos verbo & doctrina paverunt, Paulus autem cum Petro Ecclesiam Romanam regebat, sed cum subordinatione & dependentia ab ipso.

Ad 4. *resp.* Paulus fuit Petro in Apostolico principatu frater, quatenus erat Apostolus Christi sicut Petrus, sed non ideo par auctoritate & dignitate fuit. Sic Christus post Resurrectionem suam Apostolos vocat fratres; item Papa appellat Episcopos fratres, non ideo tamen illos æquales sibi facit. Sic etiam Reges habent fratres, qui tamen Regibus sunt inferiores. Igitur Paulus fuit frater Petri, sed minor dignitate & auctoritate.

Ad 5. *resp.* Petrus & Paulus sunt principes terræ & Ecclesiarum, sed cum dependentia unius ab alio, nec pari cum auctoritate. Sic Episcopi sunt Principes Ecclesiæ, sed dependentes a Summo Pontifice.

Ad 6. *resp.* Romani Pontifices se dicunt successores Pauli, sed quoad successionem localem, non quoad universalem primatum & jurisdictionem: nam jurisdictionem universalem & successionem in regimine & primatu totius Ecclesiæ accipiunt, non quia Paulo succedunt, sed quia Petro Personaliter succedunt ejus munus obeundo.

Ad 7. *resp.* Hoc loquendi modo intelligitur patrocinii auctoritas, quoad officium rite obeundum impetretur. Sic Nicolaus I. in sententia contra Photium lata dicit id facere auctoritate non solum Petri, sed etiam in Sanctorum omnium.

Porro asserere Paulum fuisse cum Petro caput Ecclesiæ, & sic fuisse duo capita Ecclesiæ, est hæresis, ut constat ex dictis & ex

ex dicendis. Et hanc propositionem assertam a Jansenistis ut hæreticam damnavit Innocentius X. anno 1647. his verbis: *Sanctissimus relata unanimi Theologorum ad hoc specialiter deputatorum censura, & auditis votis Eminentiss. & Reverendiss. Cardinalium generalium Inquisitorum, propositionem hanc: S. Petrus & S. Paulus sunt duo Ecclesiæ Principes, qui unicum efficiunt. Vel: sunt duo Ecclesiæ Catholicæ Coriphæi, ac supremi Duces summa inter se unitate conjuncti. Vel: sunt geminus universalis Ecclesiæ vertex, qui in unum divinissime coaluerunt; Vel: sunt duo Ecclesiæ summi Pastores ac Præsides, qui unicum caput constituunt, ita explicatam, ut ponat omnimodam æqualitatem inter S. Petrum & S. Paulũ sine subordinatione & subjectione S. Pauli ad S. Petrum in potestate suprema, & regimine universali Ecclesiæ, hæreticam censuit & declaravit.*

ARTICULUS II.

Utrum Primatus totius Ecclesiæ Petro datus transeat ad omnes ejus successores.

Dico. Totius Ecclesiæ primatus Petro datus transit ad omnes ejus successores. Est de Fide.

Prob. 1. Ex Scriptura, Matth. c. 16. *Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam, & portæ inferi non prævalebunt adversus eam.* His verbis Christus clare promittit Petrum fore fundamentum Ecclesiæ, & hanc Ecclesiam, quæ in Petro fundabitur, fore perpetuam, ut etiam Traditio semper intellexit. Ergo vi promissionis Christi Petrus futurus est fundamentum Ecclesiæ perpetuæ, & consequenter futurus est fundamentum perpetuum Ecclesiæ: nam ædificii, perpetui fundamentum debet esse perpetuum. Ergo Petrus vi promissionis Christi futurus fuit fundamentum perpetuum Ecclesiæ, vel in propria persona, vel in persona successorum suorum. At non potuit esse futurus fundamentum perpetuum Ecclesiæ in propria persona: nam moriturus erat, & per mortem cessaturus ab officio fundamenti, seu capitis visibilis ac Rectoris Ecclesiæ. Ergo futurus fuit fundamentum perpetuum Ecclesiæ in persona successorum suorum. Ergo vi promissionis Christi omnes Petri successores sunt fundamentum Ecclesiæ, ideoque habent primatum Ecclesiæ: nam esse fundamentum Ecclesiæ est habere primatum Ecclesiæ, seu esse caput & supremum Rectorem Ecclesiæ.

Eadem veritas ostenditur ex his Christi verbis, Joann. c.21. *Pasce oves meas*: quæ dicuntur Petro non solum in propria persona, sed etiam in persona omnium ejus successorum. Nam his verbis Christus dat Petro potestatem pascendi & regendi oves suas sine ulla temporis limitatione, & ex intentione providendi Ecclesiæ suæ quandiu duratura est, nempe usque ad finem mundi, & Petrus a Christo constituitur Pastor ac Rector omnium Christi ovium, proindeque Fidelium omnium temporum usque ad finem mundi, cum Fideles omnium temporum sint oves Christi. Ergo Petrus vi institutionis Christi est supremus Pastor & Rector omnium Fidelium cujuslibet temporis, & Ecclesiæ usque ad finem mundi, cum Ecclesia usque ad finem mundi duratura sit in terris. Atqui Petrus nec est, nec potest esse Pastor & Rector Fidelium cujusvis temporis & Ecclesiæ usque ad finem mundi nisi in suis successoribus: nam nec est, nec potest esse talis in propria persona, cum jam a multis sæculis mortem pro Fide appetierit, sicque cessarit a munere Pastoris Ecclesiæ. Ergo Petrus vi institutionis Christi, ideoque jure divino est in suis successoribus supremus Pastor ac Rector Ecclesiæ omnium temporum usque ad finem mundi. Ergo, quod idem est, vi institutionis Christi & jure divino successores Petri sunt supremi Pastores ac Rectores Ecclesiæ usque ad finem mundi, & consequenter moriente Petro principatus Ecclesiæ transiit, & usque ad finem mundi transibit ad ejus successores.

Prob. 3. Ex Patribus & Conciliis infra laudandis, docentibus Romanos Pontifices esse caput & Rectores totius Ecclesiæ, quia sunt successores Petri. Hic sufficiat Leo Magnus, serm. 2. de die anniversario assumptionis suæ ad Pontificatum, ubi ait: *Soliditas illius Fidei, quæ in Apostolorum Principe est laudata; perpetua est; & sicut permanet, quod in Christo Petrus credidit: ita permanet, quod in Petro Christus instituit.* Et inferius. *Celebratur hodierna festivitas, ut in persona humilitatis meæ ille intelligatur, ille honoretur, in quo omnium Pastorum sollicitudo cum commendatarum sibi ovium custodia perseverat; & cujus etiam dignitas in indigno hærede non deficit.*

Confirm. Christus instituit in perpetuum id, quod ab bonum statum & regimen Ecclesiæ necessarium est: alioqui non bene pro-

providisset Ecclesiæ suæ sponsæ. Sed ad bonum Ecclesiæ statum & regimen necessarius est pastor universalis & princeps totius Ecclesiæ; nam necessarius est ad impedienda vel tollenda schismata, ad unitatem Fidei & disciplinam Ecclesiæ servandam, ad cogenda & regenda Concilia generalia, ad decidendas Fidei controversias, iis præsertim temporibus, quibus Concilia generalia celebrari nequeunt, aut non nisi raro possunt, ad propagandam Fidem per totum orbem, &c.

Ex dictis collige moriente Petro claves regni cœlorum & primatum Ecclesiæ transire ad ejus successores, qui claves illas & primatum Ecclesiæ accipiunt, non ab Ecclesia, sed a Christo immediate, non nova Traditione, sed antiqua institutione. Nam Christus hæc verba, (Matth. c.16. *tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam, &c.* Et Joann. c.21. *pasce oves meas*) dicebat non solum Petro, sed etiam omnibus ejus successoribus in ipso: unde tunc non solum Petro, sed etiam ejus successoribus principatum totius Ecclesiæ promisit & dedit.

Obj. 1. Moriente Petro pereunt claves ei datæ, nam nullibi manserunt ante electionem ejus successoris.

Resp. Neg. Nam tunc claves manserunt in manibus Christi, a quo post legitimam electionem successor Petri illas accipit. Sive institutio principatus Ecclesiæ a Christo facta subsistit semper; & vi illius semel factæ successor Petri legitime electus, hoc ipso accipit principatum Ecclesiæ, quatenus Christus dicendo: *tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meã, &c. pasce oves meas*; non solum promisit & dedit Petro totius Ecclesiæ principatum, sed etiam statuit, & voluit, ut omnes ejus successores legitime electi, hoc ipso & sine nova Traditione eumdem Ecclesiæ principatum haberent.

Dices. Cardinales nomine totius Ecclesiæ eligendo Summum Pontificem, conferunt ei totius Ecclesiæ principatum & jurisdictionem universalem. Ergo illum non accipit a Christo, &c.

Resp. Nego anteced. Sed Cardinales eligunt & designant duntaxat personam, cui, supposita electione legitima, competit totius Ecclesiæ principatus, & jurisdictio universalis vi institutionis Christi facta per verba supra dicta. Ita ut legitima electio sit tantum conditio requisita, qua posita confertur immediate a Christo supprema potestas, & jurisdictio in totam Ecclesiam.

Prob. 2. Hæc verba Christi, Matth. c. 16. *tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam, &c.* dicta sunt soli Petro, perinde ac ista: *vade post me Satana.*

Resp. Neg. Quia aliqua dicta sunt Petro pro ipso tantum, quæ scilicet ei dicuntur propter aliquid ipsi personale & privatum, ut ista, *vade post me Satana, ter me negabis.* Quæ significant aliquod soli Petro privatim convenïens. Aliqua vero dicta sunt Petro pro ipso & successoribus ejus, quæ scilicet ei dicuntur ut Pastori & Rectori Ecclesiæ, ut ista: *super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam. Pasce oves meas:* quia munus Pastoris ac Rectoris Ecclesiæ perpetuæ debet esse perpetuum. Unde quæ alicui ut tali dicuntur, spectant etiam successores ejus.

ARTICULUS III.

Utrum S. Petrus fuerit Episcopus urbis Romæ & ibi mortuus sit?

DICO 1. Petrus Romæ mortuus est. *Prob.* 1. Ex Scriptoribus Ecclesiasticis omnino fide dignis. Hic sufficiant aliqui, videlicet S. Dionysius Corinthius auctor antiquissimus apud Eusebium, l. 2. Hist. c. 25. Origenes apud eumdem Eusebium, l. 3. Hist. c. 1. *At Petrus.... qui ad extremum Romam veniens, cruci suffixus est, capite deorsum demisso.* Ipse Eusebius l. 2. Hist. c. 25. *Paulus quidem Romæ capite truncatus, Petrus vero cruci suffixus fuisse eodem regnante* (Nerone) *traduntur. Quam quidem narrationem abunde confirmant Petri Paulique nomine insignita monumenta, qui in urbis Roma cæmeteriis etiamnum visuntur.* S. Hieronymus; de viris illustribus in Petro. *Simon Petrus ad expugnandum Simonem magnum Romam pergit; ibique 25. annis Cathedram Sacerdotalem tenuit usque ad ultimum annum Neronis, idest, decimum quartum, a quo & affixus cruci, martyrio coronatus est, capite ad terram verso.* Idẽ testatur Tertullianus, l. de præscript. S. Athanasius, in apologia pro fuga sua; S. Ambrosius, in oratione contra Auxentium; S. Aug. l. 1. de consensu Evangelistarum, c. 10. &c.

Prob. 2. Ex consensu omnium Christianorum usque ad VVicleffum per quindecim sæcula.

Prob. 3. Ex ipsius Petri sepulchro, quod Romæ visitur.

Di-

Dico 2. Petrus usque ad mortem Episcopus Romæ fuit.

Prob. 1. Ex testimonio Patrum, qui Romanorum Pontificum catalogum texuerunt, inter quos primo loco Petrum recensent, ut Irenæi, l. 3. cap. 3. Epiphanii, hæresi 27. Augustini, epist. 16. &c.

2. Ex unanimi consensu omnium Patrum, ut præter citatos, Tertulliani, l. de præscr. Cypriani, epist. 3. ad Cornel. ubi Romanam Sedem vocat Cathedram Petri; Athanasii, ep. ad solitariam vitam agentes; Eusebii, in Chronico; Ambrosii, l. 3. de Sacramentis, c. 1. Hieronymi, l. de viris illustribus in Petro; Augustini, variis locis, &c. Quibus addequam plurimos Romanos Pontifices apud Bellarminum, qui propter eximiam sanctitatem minime suspecti quamvis in propria causa esse possunt.

3. Ex Conciliis generalibus, ut Ephesinum, in quo Cælestinus I. appellatur *ordinarius Successor & Vicarius B. Petri, Apostolorum Principis*. Ex Chalcedonensi, actione 3. ubi Leo dicitur Petri Apostoli dignitate præditus Dioscorum deposuisse.

4. Ex unanimi omnium Christianorum per quindecim secula consensu.

5. Ex Summa dignitate Ecclesiæ Romanæ, quæ semper inter omnes Ecclesias primum locum tenuit; eo quod Petrus Apostolorum princeps fuerit specialis Romanæ Ecclesiæ usque ad mortem Episcopus.

Obj. 1. Petrus nunquam Romam venit. Ergo non fuit Romæ Episcopus.

Resp. Nego antecedens, cujus falsitas patet ex dictis, & adhuc ostenditur ex 1. epistola ipsius Petri, quæ Romæ scripta fuit, ut demonstrant hæc verba, quæ ad finem leguntur: *salutat vos Ecclesia, quæ est in Babylone collecta*. Nam secundum omnes Scripturæ Interpretes per Babylonem ibi intelligitur Roma, tunc idololatriæ dedita.

Obj. 2. Paulus in multis epistolis, quas Romæ scripsit, nullam facit mentionem de Petro. Ergo Petrus nunquam Romam venit.

Resp. Nego conseq. Quia 1. fieri potuit, ut Petrus Roma abesset, cum Paulus epistolas suas scriberet. Nam quamvis Petrus Romæ Sedem suam in perpetuum fixisset, tamen sæpe in diversa loca ac constituendas Ecclesias excurrebat. Hinc (ut multi testantur) Linum & Cletum seu Anacletum sibi coadjutores seu Vicarios elegit, qui quando abesset, munia Episcopalia Romæ obirent. 2. Quia etiamsi Petrus Romæ versaretur cum Paulus epistolas suas scriberet, nulla erat necessitas loquendi de Petro: imo fortasse non deerant graves causæ silendi de Petro, quamvis eas ignoremus. Præterea Paulus non negat Petrum Romæ fuisse; & id aliunde ex tam certis argumentis constat, ut non nisi imprudentiæ summæ ac stultitiæ in dubium revocari possit.

Porro cum Paulus ad Romanos scriberet, Petrus Roma aberat. Nam Paulus epistolam illam scripsit post annum nonum Claudii, quo Petrus Roma expulsus fuit, nec huc reversus est nisi post Claudii mortem.

Obj. 3. Auctores, qui scripserunt Petrum Romam venisse, dissentiunt inter se de tempore quo venerit. Ergo Petrus nunquam Romam venit.

Resp. Nego anteced. Nam eruditi Scriptores, ut Eusebius in Chronico, & Hieronymus, de viris illustribus in Petro consentiunt ePtrum venisse Romam anno secundo Claudii, a quibus non dissidet Orosius, cum asserit venisse in exordio regni Claudii, annus enim secundus dici potuit exordium regni Claudii, qui annos fere quatuordecim imperavit: Aliis vero, qui scripserunt Petrum Romam venisse anno tertio vel quarto Claudii merito anteponendi sunt Eusebius, Hieronymus, & Orosius.

Resp. 2. Neg. conseq. Nam non ideo factum aliquod falsum est ex eo quod de aliqua ejus circumstantia controvertitur; & nobis constare potest de aliqua re, quamvis non constet nobis de aliqua ejus circumstantia; sic, v. g. nihil certius est morte Christi, & tamen non constat nobis de anno ætatis ejus quo contigit, cum de eo magna sit controversia.

Nota Post Christi mortem Petrus in Judæa annis fere quinque mansit. Anno quinto Antiochiam migravit, & hujus urbis Episcopus fuit annis fere septem, quo tempore Evangelium in variis regionibus, nempe in Asia minore, Bythinia, Ponto, Galatia, Cappadocia, & aliis prædicavit. Septimo Antiochensis Episcopatus anno, Jerosolymam rediit, ubi ab Herode Agrippa in carcerem conjectus, & paulo post ab Angelo liberatus est. Eodem anno, qui erat Claudii secundus, Jerosolyma Romam profectus, ibi Sedem fixit. Roma post septem annorum commorationem a Claudio anno Imperii ejus nono & a morte Christi decimo octavo cum cæteris Judæis expulsus est: unde Jerosolymam rediit, & Concilium celebravit. Post Claudii mortem Romam re-

versus est, ubi ultimo Neronis anno martyrio coronatus fuit: atque ita Romanæ Ecclesiæ Episcopatum annis 25. tenuit. Quæ omnia congruunt cum Eusebio, Hieronymo, aliisque probatis authoribus.

ARTICULUS IV.

Utrum Episcopus Romanus succedat Petro in primatu.

§. II.

DIco. Episcopus Romanus succedit Petro in primatu & jurisdictione universali: sive (quod idem est) Episcopus Romanus habet jure divino in tota Ecclesia primatum, & jurisdictionem spiritualem in omnes Fideles tum Laicos, tum Clericos & Episcopos. Est de Fide contra Græcos Schismaticos, Lutheranos & Calvinistas.

Prob. 1. Principatus totius Ecclesiæ Petro a Christo collatus transit ad ejus successores, ut constat ex art. 2. Atqui Romanus Episcopus est successor Petri; nam Petrus Sedem suam Romæ fixit, & ibi mortuus est Episcopus Romanus, ut constat ex art. 3. Ergo totius Ecclesiæ principatus a Christo datus Petro transit ad Romanum Episcopum. Ergo Romanus Episcopus succedit Petro in primatu Ecclesiæ, ideoque habet jure divino nempe vi institutionis & concessionis Christi totius Ecclesiæ primatum, &c.

Item aliquis Episcopus succedit Petro in primatu totius Ecclesiæ, ut ostensum est. At Episcopus ille non potest esse alius, quã Romanus. Ergo *Prob. min.* Episcopus ille successor Petri in primatu Ecclesiæ vel est Antiochenus, vel Romanus: nam Petrus nullibi quam Antiochiæ & Romæ Episcopus fuit; & nullus alius Episcopus unquam se dixit aut dicere potuit successorem esse Petri. At Episcopus ille successor Petri in primatu Ecclesiæ non est Episcopus Antiochenus: ergo est Romanus. *Prob. min.* Nam Petrus adhuc vivens & primatum Ecclesiæ tenens, Ecclesiam Antiochenam reliquit, & Romæ Sedem fixit, ibique mortuus est. Ergo Episcopus Antiochenus succedit quidem Petro in particulari Episcopatu Ecclesiæ Antiochenæ, non autem in Episcopatu & primatu totius Ecclesiæ, quem Petrus usque ad mortem retinuit. Nam non succeditur nisi cedenti locum vel per mortem, vel per depositionem, aut renunciationem. Hinc Episcopus Antiochenus nunquam in Ecclesia habitus est Pastor universæ Ecclesiæ, imo tertium duntaxat inter Patriarchas locum obtinet; ut constat ex Conc. Nic. I. Can. 6. & usu perpetuo. Episcopus vero Romanus succedit Petro morienti, proindeque per mortem locum cedenti tum quoad Episcopatum particularem Eccles. Romanæ, tum quoad Pontificatum ac Principatum universæ Ecclesiæ.

Prob. 2. Ex Conciliis generalibus. 1. Conc. Nicænum I. Can. 6. qualis refertur actione 16. Concilii Chalcedonensis, ait: *Ecclesia Romana semper habuit Primatum.*

2. Conc. Sarpicense, in epistola Synodica ad Julium Episcopum Romanum sic ait: *hoc optimum & valde congruentissimum esse videbitur, si ad caput, id est, ad Petri Apostoli Sedem de singulis quibusque provinciis referant Domini Sacerdotes.*

3. Conc. Constantinopolitanum I. in epist. ad Damasum. *Quoniam vos, nos velut membra propria per Deo amantissimi Imperatoris literas accercivistis.* Si Episcopi in Concilio congregati sunt membra Damasi, certe Damasus est illorum & totius Ecclesiæ caput. Deinde hæc addunt: *Constantinopolim conveneramus mandato literarũ superiore anno a vestra Reverentia ad Imperatorem Theodosium missar.*

4. Conc. Ephesini Patres, Act. 1. in sententia depositionis Nestorii Cælestinum agnoscunt ut Patrem suum, ideoque superiorem, & declarant se debere illi parere: *coacti*, inquiunt, *per sacros Canones, & epistolam sanctissimi Patris nostri & Comministri Cælestini Romanæ Ecclesiæ Episcopi ad lugubrem hanc contra eum* (Nestorium) *sententiam necessario venimus.*

5. Conc. Chalcedonense, act. 1. & 3. vocat Leonem *universalis Ecclesiæ Pontificem.* Et in Synodica ad eumdem epistola loquens de Patribus Concilii ait: *quibus tu quidem sicut membris caput, præeras in his qui tuum tenebant ordinem.* Et inferius: *insuper & contra ipsum* (Leonem) *cui vineæ custodia a Salvatore commissa est, extendit* (Dioscorus) *insaniam ... quæ igitur definivimus, dignare complecti, sanctissime & beatissime Pater .... rogamus igitur, & tuis Decretis nostrum honora judicium; & sicut nos capiti in bonis adiecimus consonantiam: & sic & summitas tu filiis, quod decet, adimpleat.*

6. Concilium generale sextum in Synodica ad Agathonem Papam epistola sic alloquitur; *maximi morbi majoribus indigent auxiliis, atq; idcirco Christus verus Deus noster sapientem dedit medicum; vestram a Deo hono-*

honoratam Sanctitatem, contagia hæreticæ lucis fortiter propulsantem remedii orthodoxiæ, ac valetudinis robur membris Eccles. largientem. Itaque tibi ut primæ Sedis Antistiti universalis Ecclesiæ, quid gerendum sit relinquimus, stanti super firmam Fidei petram. Libenter perlectis veræ confessionis litteris a vestra paterna beatitudine ad piissimum Imperatorem missis, quas ut a summo Apostolorum vertice divine præscriptas, agnoscimus, per quas exortam nuper multiplicis erroris Sectam depulimus. Et infra: *Orthodoxæ Fidei splendida lucem vobiscum clare prædicavimus: quam ut iterum per honorabilia vestra rescripta confirmetis, vestram oramus paternam Sanctitatem.*

7. Concilium Nicænum II. recipit & approbat epistolam Adriani I. ad Tarasium, qua hæc leguntur: *cujus Sedes per totum terrarum orbem Primatum obtinens lucet, omniumque Ecclesiarum Dei caput existit. Unde & ipse B. Petrus Apostolus Dei jussu Ecclesiam pascens, nihilominus prætermisit, sed ubique Principatum obtinuit, & obtinet,* in suis scilicet successoribus.

8. Concil. Lateranense IV. c. 5. hæc ait de Ecelesia Romana, *disponente Domino super omnes alias ordinariæ potestatis obtinet Principatum, utpote mater universorum Christi Fidelium & Magistra.*

9. Conc. Lugdunense I. c. *ubi periculum,* de electione in 6. Romanum Episcopum vocat Summum Pontificem, Vicarium Christi successoré Petri, Rectorem universalis Ecclesiæ.

10. Concil. Florentinum Græcis & Latinis consentientibus, sic in definitione Fidei pronuntiat: *definimus sanctam Apostolicam Sedem, & Romanum Pontificem in universum orbem tenere Primatum, & ipsum Pontificem Romanum successorem esse B. Petri Princeps Apostolorum, & verum Christi Vicarium, totiusque Ecclesiæ caput, & omnium Christianorum Patrem ac Doctorem existere; & ipsi in B. Petro pascendi, regendi, & gubernandi universalem Ecclesiam a Domino nostro Jesu Christo plenam potestatem traditam esse. Quemadmodum etiam in gestis œcumenicorum Conciliorum & in sacris Canonibus continetur.* His adde Concilium Lugdunense II. c. 1. de Homicid. in 6. & Conc. Trid. sess. 14. c. 7. ubi dicitur: *unde merito Pontifices Maximi, pro suprema potestate sibi in universa Ecclesia tradita, causas aliquas criminum graviores suo potuerunt peculiari judicio reservare.* Et sess. 25. Concilii Patres petunt a Romano Pontifice confirmationem Decretorum & definitionum, & in acclamationibus Romanus Pontifex vocatur universalis Eccl. Pontifex.

Prob. 3. Ex Traditione Patrum tum Græcorum, tum Latinorum.

Patres Græci. 1. S. Irenæus, l. 3. c. 3. de Ecclesia Romana loquens ait: *ad hanc enim Ecclesiam propter potentiorem principalitatem, necesse est omnem convenire Ecclesiam:* Idem in Romano Pontifice agnovit potestatem a corpore Ecclesiæ abscindendi Episcopos Asianos: nam de S. Irenæo hæc scribit Eusebius, l. 5. Hist. c. 24. *Victorem decenter admonet, ne integras Dei Ecclesias, morem sibi a majoribus traditum custodientes, a communione abscindat:* vel (ut alio versio habet) *ut tam multas Ecclesias, &c. a corpore universæ Christi Ecelesiæ penitus amputat.*

2. Cum Dionysium Patriarcam Alexandrinum coram Dionysio Romano Pontifice accusassent Catholici, quod de Filio Dei male sentiret. Is ab eo Fidei suæ rationem postulavit; & Dionysius Alexandrinus statim apologiam suæ Fidei misit ad Romanum Pontificem, quæ se apud eum purgaret hæresi objecta. Constat ex S. Athanasio, lib. de Synodis.

3. S. Athanasius ab Eusebianis in Tyria Synodo damnatur, vel appellavit Julium Romanum Pontificem, ut testantur multi: vel ipse Julius Athanasium Patriarcham Alexandrinum & ejus hostes ad suum Tribunal vocavit, ut refert Theodoretus, lib. 2. Hist. c. 4. quod supremam Romani Pontificis in Orientis Episcopos in cæteros Patriarchas auctoritatem probat. Quæ subjectio Orientalium Ecclesiarum Romano Pontifici, longo antea usu jam firmata erat, ut constat ex epistola Julii relata a S. Athanasio, apolog. 2. *an ignaris estis,* inquit Julius ad Orientales scribens, *hinc consuetudinem esse, ut primum nobis scribatur, ut hinc, quod justum est, definiri possit? Quapropter si istic hujusmodi suspicio in Episcopum concepta fuerat, id huc ad nostram Ecclesiam referri oportuit, &c.* Ipse autem Julium S. Athanasium in Sedem suam restituit.

4. S. Basilius, epist. 52. ad S. Athanasium agnoscit Romano Pontifici tanquam supremo Pastori omnium Ecclesiarum curam commissam esse, & inesse potestatem rescindendi acta Conciliorum aliam numerosissimorum, quale fuit Ariminen. *Visum est autem mihi consentaneum,* inquit, *ut scribatur*

Epi-

Episcopo Romæ, ut quæ hic geruntur, consideret, & sententiam suam expromat, & ... ipsi sua autoritate usus viros eligat ... ad hoc quoque accomodatos, ut mansuetudine & facilitate ingenii eos, qui distorti, & aliqui apud nos sunt, corrigant ... omniaque habentes necessaria ad rescindenda ea, quæ Arimini per vim & violentiam gesta sunt.

9. S. Chrysost. ad Innocentium II. appellavit, & ab eo petiit, ut rescinderet depositionis sententiam in se latam a Theophilo Patriarcha Alexandrino & Episcopis multis in Synodo ad Quercum congregatis, ut patet ex ejus epistola ad eumdem Innocentium, ubi sic ait: *obsecro, ut scribatis quod hæc tam inique facta & absentibus nobis & non declinantibus judicium, non habeant robur, sicut sua natura habent, illi autem qui inique egerunt, neque pœnæ Ecclesiasticarum legum subjaceant.* Ergo agnoscit Romanum Pontificem ut summum judicem, ideoque superiorem Patriarcharum & Episcoporum etiam Orientalis Ecclesiæ. S. Epiphanius, hæres. 68. de Ursacia & Valente ait: *pænitentia ducti Julio Romano Pontifici libellos obtulerunt, quibus errorem suum deprecabantur .... tu ad communionem & pœnitentiam nos admitte.*

6. Theodoretus a Dioscoro Alexandrino Patriarcha depositus, appellavit ad S. Leonem ut patet ex ejus epistola ad eumdem Leonem scripta, ubi ait: *nos humiles & pusilli ad Apostolicam Sedem vestram accurrimus, ut Ecclesiarum ulceribus remedium a vobis accipiamus: vobis enim primas in omnibus tenere convenit. Ego Apostolicæ.* Et infra. *Sedis expecto sententiam, & oro atque obtestor sanctitatem tuam, ut mihi rectum ac justum Tribunal vestrum invocanti obeerant.* Agnoscit igitur Theodoretus in Episcopo Romano supremam & universalem jurisdictionem in omnes Patriarchas & Episcopos. His adde Patres Conciliorum generalium in Ecclesia Orientali celebratorum, ut ex eorum actis constat.

Ex dictis autem, & ex historia Ecclesiastica patet Orientalem Ecclesiam ante schisma constanter Romanum Pontificem agnovisse ut caput & Rectorem universæ Ecclesiæ, cui Episcopi omnes & Patriarchæ subjecti essent, ad quem omnium Ecclesiarum cura & sollicitudo pertineret, ad quem majores saltem causæ deferri deberent, qui quoslibet Episcopos & ipsos Patriarchas propter hæresim aut alia crimina excommunicare vel deponere posset, qui innocentes Conciliis depositos in suas sedes restituere posset, &c. quæ omnia supremam Romani Pontificis in universa Ecclesia potestatem ostendunt.

Ex Patribus Latinis hic pauci sufficiant. Si Hieron. in epist. ad Damasum supra citata. S. August. cum Concilio Milevitano, in sua ad Innocentium epist. sic ait: *Quia te Dominus gratia sua præcipuo munere in Sede Apostolicæ collocavit ... Magnis periculis infirmorum membrorum Christi pastoralem diligentiam quæsumus adhibere digneri. Nova quippe hæresis, & nimium perniciosa assurgere inimicorum gratiæ Christi, &c.* Quibus verbis S. Doctor & Milevitani Patres postulant ab Innocentio, ut pastoralem curam adhibeat ad profligandam hæresim Pelagianorum, qui Palæstinam & Africam erroribus suis inficiebant; nec confugiunt ad Palæstinæ Metropolitanum aut Africæ Primatum, majorem scientes Romani Pontificis auctoritatem esse quam Episcoporum Africanorum & Palæstinorum.

Item S. Augustin. ep. 162. ait: *In Romana Ecclesia semper Apostolicæ Cathedræ viguit Principatus.* Et 3. contra duas epistolas Pelagianorum, c. 1. sic Bonifacium Papam alloquitur: *Neque dedignaris, qui non alta sapis, quamvis altius præsideas, esse amicus humilium ... Fungimur Episcopatus officio, quamvis ipse in eo præemineas celsiore fastigio. Hæc ergo, quæ istis duabus epistolis illorum* (Pelagianorum,) *ista disputatione respondeo, ad tuam potissimum dirigere sanctitatem, tam discenda quam examinanda, & ubi forsitam aliquid displicuerit emendanda constitui.* S. Prosper, in carmine de ingratis: *Sedes Roma Petri, quæ pastoralis honoris facta caput mundo, quidquid non possidet armis, Religione tenet.*

S. Bernardus, lib. 2. de Ponsideratione, c. 8. sic Eugenium Papam alloquitur: *Age, indigamus adhuc diligentius qui sit quam geras videlicet pro tempore personam in Ecclesia Dei? Qui es? Sacerdos magnus, Summus Pontifex. Tu Princeps Episcoporum, tu hæres Apostolorum, tu primatu Abel ... dignitate Aaron, auctoritate Moyses ... potestate Petrus, unctione Christus. Tu es, cui claves traditæ, cui oves creditæ sunt. Sunt quidem & alii cœli janitores, & gregum Pastores: sed tu tanto gratiosius, quanto & differentius utrumque præ cæteris nomen hæreditasti. Habent illi sibi assignatos greges, singuli singulos: tibi universi crediti uni unus. Nec modo ovium, sed & Pastorum tu unus omnium*

Pa-

Pastor. Unde id probem, quæris; Ex verbo Domini, &c.

His omnibus adde Romanos Pontifices, qui ob eximiam suam sanctitatem minime hac in re suspecti esse possunt. Pro omnibus sic S. Damasus, qui cum Concilium Constantinopolitanum I. ab eo supplex confirmationem Decretorum postularet, sic respondit epistola, quæ extat apud Theodoretum, l. 3. c. 10. *Quod vestra charitas debitam Sedi Apostolicæ reverentiam tribuit, filii honoratissimi, vobis ipsis maximo honori est, &c.* S. Innocent. I. in epist. ad Concilium Milevitanum sic Patres Concilii alloquitur: *Diligenter & congrue Apostolici consulitis honoris arcana, honoris, inquam, illius, quem præter illa quæ extrinsecus sunt, sollicitudo manet omnium Ecclesiarum, super anxiis rebus quæ sit tenenda sententia: antiquæ scilicet regulæ formam secuti, quam toto semper ab orbe mecum nostis esse servatam, &c.* S. Leo Magnus, serm. 1. in Natali Apostolorum Petri & Pauli sic urbem Romam alloquitur: *Per sacram B. Petri Sedem caput orbis effectũ, latius præsides Religione divina, quam dominatione terrena. Quamvis enim multis aucta victoriis, jus imperii tui terra marique potuleris; minus tamen est, quod tibi bellicus labor subdidit, quam quod pax Christiana subjecit.* S. Gelasius, epist. ad Episcopos Dardaniæ. *Cuncta per mundum novit Ecclesia, quoniam quorumlibet sententiis ligata Pontificum, Sedes B. Petri Apostoli jus habet resolvendi, utpote quæ de omni Ecclesia fas habeat judicandi, neque cuiquam de ejus liceat judicare judicio.* Et S. Gregorius Magnus, lib. 11. epist. 44. ad Parmitanum Episcopum. *Illud admonemus ut Apostolicæ Sedis reverentia nullius præsumptione turbetur. Tunc enim status membrorum integer manet, si caput Fidei nulla pulset injuria.*

Hinc Martinus V. in Bulla contra errores Joannis VVicleffi & Joannis Hus in Concilio Constantiensi edita, suspectum interrogari jubet, *utrum credat, quod Papa canonice electus, qui pro tempore fuerit, sit successor B. Petri, habens supremam auctoritatem in Ecclesia Dei.* Ratio est, quia forma regiminis Ecclesiæ mutari non potest: nam talis semper esse debet, qualem Christus semel instituit. Ergo si Ecclesia semel per unum caput visibile administrata est, semper regi debet per unum caput visibile, quod non potest esse nisi successor Petri primi Ecclesiæ capitis visibilis post Christum & sub Christo.

§. II.

Solvuntur objectiones petitæ ex Patribus & Conciliis.

Obj. 1. S. Cyprianus, variis locis, 1. l. de unitate Ecclesiæ dicit: *Episcopatus unus est, cujus a singulis in solidum pars tenetur.* Ergo omnes Episcopi sunt æquales.

Resp. Nego conseq. Nam dicit Episcopatum esse unum scilicet specie, seu ratione ordinis & characteris: idem enim est in Episcopis & in Summo Pontifice, non diversus: cujus a singulis in solidum pars tenetur, quia character Episcopalis de se invisibilis est, & sic totus inest quibus datur, nec divisus esse potest ratione sui. Hæc autem æqualitas ordinis Episcoporum cum Summo Pontifice non tollit inæqualitatem jurisdictionis & dignitatis in ratione supremi Pastoris.

Vel sensus est, quod Episcopatus sit unus unitate corporis, originis, & radicis, quatenus omnes Episcopatus particulares, ab Episcopatu Romano velut ab origine exordium sumentes, eique adhærentes velut radici, cum eo faciunt unum corpus pastorale, cujus ipse caput est, cum eo faciunt unum Episcopatum universalem, cujus ipse principatum tenet. Nam juxta Cyprianum Episcopatus non est unus unitate numerica, alioqui singuli Episcopi non essent veri Episcopi, sed pars Episcopi, non tenerent partem Episcopatus in solidum: sed juxta Cyprianum Episcopatus est unius, sicut Ecclesia est una, & Ecclesia est una unitate radicis a qua sustentatur, nutritur, & regitur: Ecclesia enim juxta illum est una sicut multi rami sunt una arbor propter unitatem radicis, hoc est, quia habent unam tantum radicem, a qua omnes sustentantur, nutriuntur & reguntur. Quod totum patet ex contextu; nam ibi sic ait: *Loquitur Dominus ad Petrum: ego dico tibi, inquit, quia tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam ... Et eidem post Resurrectionem suam dicit: pasce oves meas. Et quamvis Apostolis omnibus post Resurrectionem suam parem potestatem tribuat, & dicat: sicut misit me Pater, &c. Tamen ut unitatem manifestaret, unam Cathedram constituit, & unitatis ejusdem originem ab uno* (Petro velut radice & capite) *incipientem summa auctoritate disposuit....exordium ab unitate* (radicis & capitis) *proficiscitur. Et primatus Petro datur, ut una Christi*

Eccle-

Ecclesia, & Catholica una monstretur ... Episcopatus unus est, cujus a singulis in solidum pars tenetur. Ecclesia una est .... Quomodo solis multi radii, sed lumen unum: & rami arboris multi, sed robur unum tenaci radice fundatũ. Et cum de fonte una rivi plirimi defluunt numerositas licet diffusa videatur exũdatis copiæ largitate, unitas tamẽ servatur in origine.

Cum autem dicit Cyprianus, Episcopatus universalis partem in solidum a singulis teneri, solum significare vult singulos Episcopos habere partem Episcopatus universalis, qua sint integre & totaliter Episcopi, particulares scilicet. Et juxta mentem Cypriani ita Episcopatus universalis pars a singulis Episcopis teneretur in solidum, ut non teneatur æqualis omnimode & eodem modo; quia ita multi sunt in Ecclesia universali Episcopi, ut unus cæterorum sit caput & Rector. Unde in Ecclesia ex multis Episcopatibus particularibus coalescit Episcopatus universalis, unus unitate radicis, fundamenti, capitis & Rectoris: sicut quia multi rami habent unam radicem, a qua sustentatur, nutriuntur, & reguntur multi rami faciunt arborem unam unitate radicis. Quæ explicatio confirmatur ex his verbis ejusdem Cypriani, epist. ad plebem: *Deus unus est, & Christus unus, & una Ecclesia & Cathedra una super Petrum Domini voce fundata.* Ubi per Cathedram unam manifeste intelligit Cathedram universalem, seu collectionem omnium Cathedrarum seu Episcopatuum particularium; & dicit omnes Cathedras particulares facere unam Cathedram universalem, quia in hac collectione una est, quæ omnium aliarum est fundamentum, a quo sustentantur & reguntur, nempe Cathedra Romana: nam Cathedra Petri a Christo constituta est fundamentum omnium aliarum per hæc verba: *Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Eccles. meam:* & ista: *Pasc. oves meas.*

2. S. Cyprianus, in actis Concilii Carthaginensis ait: *Expectemus universi Judicium Domini nostri Jesu Christi, qui unus & solus habet potestatem & præponendi nos in Ecclesiæ suæ gubernatione, & de actu nostro judicandi.*

Resp. Verba illa benigne explicanda sunt, nempe hoc sensu, quod velit solum Christum habere potestatem Episcopos judicandi de actibus suis occultis ac dubiis. Nam ipsemet, epist. 42. ad Stephanum Papam, cum hortatur ut jubeat deponi Martianum Arelatensem Episcopum, qui Novatianam hæresim amplexus erat, & alium ejus loco constitui. Et epist. 18. ad Cornelium Papam ait: *Navigare audent & ad Petri Cathedram atque Ecclesiam principalem, unde unitas sacerdotalis exorta est.* Ergo ex Cypriano particularis Ecclesia Romana principatum in omnibus Ecclesiis particularibus obtinet, & consequenter Episcopus Romanus est omnium Episcoporum Princeps.

Quod si verba objecta benigne explicari non possint, certum est Cyprianum secum pugnare, & in hoc graviter erraſſe, sicut erravit cum suo Concilio circa rebaptizationem hæreticorum; & verba objecta manifestum ac intollerabilem continere errorem. Nam constat 1. Episcoporum Romanum posse Episcopos instituere, & novos Episcopatus creare. 2. Multos Episcopos etiam Patriarchas a Romanis Pontificibus judicatos, excommunicatos, & depositos fuisse, vel in Sedem (si innocentes essent judicati) restitutos. De quo extat in Concilio Ephesino, Act. 4. præclarum testimonium Juvenalis Jerosolymitani, qui sic ait: *Oportebat quidem Joannem reverendissimum Antiochiæ Episcopum, hac sancta & œcumenica Synodo considerata, confestim accurrere, ut de illis quæ ei objiciuntur, se purgaret: & ad Apostolicam Sedem magnæ Romæ nobiscum confidentem, & obedientiam & honorẽ deferre Apostolicæ sanctæ Dei Ecclesiæ Romanor.; apud quam maxime mos est ex Apost. ordine & Traditione, ut ipsa Sedes Antioc. dirigatur, & apud eã judicetur.*

3. Cyprianus, in actis ejusdem Synodi Carthaginensis ait: *Neque quisquam nostrum Episcopum se esse Episcoporum constituit, aut tyrannico terrore ad obsequendi necessitatem Collegas suos adigit; quando habeat omnis Episcopus pro licẽtia libertatis & potestatis suæ arbitrium, tamque judicari ab alio non possit, quam nec ipse potest alterum judicare. Sed expectemus universi Judicium Domini nostrĩ Jesu Christi, &c.* ut supra.

Resp. 1. Cyprianus ibi loquitur tantum de Episcopis, qui Concilio intererant & quibus significat unumquemque posse libere suam sententiam proferre; ut patet ex his verbis præcedentibus: *Superest, ut de hac ipsa re singuli quid sentiamus, proferamus neminem judicantes, aut a jure communionis aliquem, si diversa senserit, amoventes. Neque enim quisquam nostrum Episcopum se esse Episcoporum constituit, &c.*

Resp. 2. Si textus Cypriani vere significaret errorem nostræ assertioni contrarium.

rium, tunc nulla est hac in re Cypriani auctoritas, qui tunc errorem de invaliditate Baptismi ab hæreticis in debita forma collati, alio errore intolerabili tuebatur.

4. Cyprianus dicit, quod sibi incumbat cura communis cum Stephano Papa conservandi Ecclesiam Arelatensem, quam hæresi Novatianorum corrūpere tenebat Martianus. *Unde nostrū est*, inquit, *subvenire & consulere.*

Resp. Dicit sibi curam esse communem subveniendi Ecclesiæ Arelatensi, sed diverso modo, nempe consilio, & ratione charitatis specialis, non vero auctoritate, qua pollebat Stephanus.

5. Basilides Asturiæ in Hispania Episcopus: cum se idololatriæ libello polluisset, depositus ab Episcopis comprovincialibus, ad Stephanum Papam appellavit, a quo in suam Sedem restitutus est. Cyprianus de hac restitutione ab Episcopis Hispanis certior factus, censuit illam esse nullam.

Resp. Censuit esse nullam, quia subreptitia erat, non vero quia Stephanus carebat potestate id faciendi.

Nota. Si textus Cypriani in sensu Catholico explicari non possent, responderem cum S. Augustino, lib. 2. contra Cresconium, c. 32. *Litteras Cypriani non ut canonicas habeo, sed eas ex canonicis considero; & quod in eis Scripturarum divinarum* (& Traditionis) *auctoritati congruit, cum laude ejus accipio: quod autem non congruit, cum pace ejus respuo.*

Obj. 2. S. Hieron. epist. 58. ad Evagr. ait: *Ubicumque fuerit Episcopus, sive Romæ, sive Eugubii, sive Constantinopoli, sive Regii, sive Alexandriæ, sive Tanis; ejusdem meriti, ejusdem est sacerdotii. Potentia divitiarum, & paupertatis humilitas, vel sublimiorem vel inferiorem Episcopum non facit.* Ergo ex S. Doctore omnes Episcopi sunt æquales jurisdictione. Ergo, &c.

Resp. Nego conseq. Nam ibi loquitur solum de ordinis potestate, non de jurisdictione: probe enim sciebat Episcopum Tanensem habere tantum jurisdictionem in unam civitatē. Alexandrinum vero Episcopum in tres magnas Provincias, Ægyptum scilicet, Lybiam, & Pentapolim, ut constat ex can. 5. Concilii Nicæni. Primatum vero Romani Pontificis clare tradit, in epist. ad Damasum supra citata.

Obj. 3. S. Gaudentius Brixiensis vocat S. Ambrosium Petri successorem.

Resp. Loquitur improprie, & de Petro ut est Apostolus præcise, non vero ut est Apostolorum Princeps & Ecclesiæ caput; & intelligi debet in hoc sensu in quo omnes Episcopi dicuntur & sunt successores Apostolorum, non quidem quoad jurisdictionem universalem, sed quoad munia Episcopalia in certa & limitata Diœcesi.

Obj. 4. Concilium I. can. 5. sic ait: *Mos antiquus perduret in Ægypto, vel Lybia & Pentapoli, ut Alexandrinus Episcopus horum omnium habeat potestatem, quoniā quidem & Episcopo Romano parilis mos est.* Ergo Concil. Nicænum assignat Romano Pontifici certam regionem gubernandam: ergo non est jure divino omnium Ecclesiarum Episcopus.

Resp. Nego conseq. 1. Quia Concilium Nicænum nihil statuit circa Romanum Episcopum, sed solum dicit: *mos antiquus perduret, &c.* quoniam Episcopus Romanus ita consuevit. Imo nil novi statuit circa Episcopum Alexandrinum: nam non dicit, *habeat*, sed *mos antiquus perduret*. 2. Quia hic canon ad Summum significat Romanum Episcopum, ut Occidentis Patriarcham, habere specialem curam certarum regionum, quod non impedit, ne etiam curam saltem generalem habuerit omnium aliarum Ecclesiarum. 4. Quia canon ille sextus, qualis citatur & nunc extat in tomis Conciliorum, non est integer, sed caret initio. Nam in Concilio Chalcedonensi, Act. 16. Paschasinus Legatus Sancti Leonis hunc canonem ex scriniis Ecclesiæ Romanæ depromptum, qualis a Concilio Nicæno editus fuerat, citavit in hunc modum: *Ecclesia Romana semper habuit primatum. Teneat autem & Ægyptus, ut Episcopus Alexandriæ omnium habeat potestatem, quoniam & Romano Episcopo hæc est consuetudo.* Recte autem canonem illum sic interpretatur Nicolaus I. in epist. ad Michaelem Imperat. pergat Alexandrinus Episcopus curam gerere Ægypti, Lybiæ & Pentapolis, quoniam Episcopi Romani hactenus consueverunt has Provincias per Alexandrinum Episcopum gubernare.

Obj. 5. Conc. Sardicense concessit Romano Pontifici primatum Ecclesiæ: ei tribuendo ultimum causarum judicium. Ergo primatus Ecclesiæ non ei jure divino competit.

Resp. Nego antec. Sed Concilium Sardicense duntaxat declaravit, & confirmavit quantum potest auctoritate sua jus, quod a Christo accepit Romanus Pontifex, judicandi causas omnium Ecclesiarum, & ut ad ipsum

ipsum appelletur. Et vero S. Athanasius ab Eusebianis depositus appellavit ad Julium I. ab eoque in Sedem suam restitutus est ante Concilium Sardicense, ut testatur ipse Sanctus Athanasius, apolog. 2.

Obj.6. Multa Concilia generalia tribuerunt Episcopo Constantinop. parem auctoritatem cum Romano Pontifice, nimirum Constantinopol. I. can. 2. Chalcedonense, can. 28. & sextum seu Constantinopol. III. can. 36.

Resp. Ad 1. Nego. Nam Conc. Constantinopol. I. can. 2. seu 3. sic ait: *Constantinopolitanus Episcopus habeat priores honoris partes post Romanum Episcopum, propterea quod sit nova Roma.* Qui tamen canon non fuit receptus nec approbatus ab Ecclesia. Nam non nisi tempore Innocentii tertii Ecclesia Latina consensit, ut Constantinopolitanus Episcopus esset primus inter Orientales Patriarchas post Romanum Pontificem.

Resp. ad 2. Canon Chalcedonensis, quo paria privilegia cum Romano Pontifice tribuuntur Episcopo Constantinopolitano, nullatenus habet auctoritatem Concilii generalis. Nam hic canon ab Anatolio Constantinopolitano Episcopo editus fuit absentibus Legatis Romanis Concilii Præsidentibus; & ipsi Legati eum statim repudiarunt, & S. Leo reprobavit in sua ad Concilium epistola, in qua etiam damnat Anatolii ambitionem, quod Episcopis Alexandrino & Antiocheno se se anteponere tentet, nec approbat Concilii acta nisi quoad definitionem fidei. Imo Patres Concilii in sua ad S. Leonem epistola, qua rogant ut sua decreta confirmet, nullam mentionem faciunt parium privilegiorum; sed solum dicunt a se renovatum esse canonem Concilii Constantinopolitani, quo secundus honor Constantinopolitano Episcopo tribuitur. Præterea hic canon de paribus privilegiis nunquam receptus fuit in Ecclesia; & Anatolius ipse, qui hunc canonem multa falsa continentem fabricaverat, honore expetito & Patriarchatus dignitate nunquam potitus est. Denique per paria privilegia intelliguntur privilegia Patriarchica, remanente semper debita dependentia a Romano Pontifice ut totius Ecclesiæ capite ac Rectore.

Porro, can. 9. & 17. non defertur Episcopo Constantinopolitano ultimum causarum omnium judicium; sed ei solum conceditur, ut judicet Episcopos & Clericos, qui se a Metropolitano suo gravari putant. Nec ibi agitur de appellatione, sed primo judicio; neque additur Episcopum vel Clericum ab Episcopo Constantinopolitano judicatum ac damnatum non posse appellare ad Romanum Pontificem. Præterea illi canones nullius sunt auctoritatis, nec unquam fuerunt in Ecclesia usu recepti.

Resp. ad 3. Canon ille 36. non est sexti Concilii generalis sub Agatone celebra ti, quippe quod nullos edidit canones; sed est Synodi particularis Orientalium posterius ✗ quæ quini-sexta & Trullana vocitatur, & quæ sub Justiniano Juniore coacta 102. canones condidit, qui teste Beda a Sergio Papa tunc Ecclesiam regente reprobati sunt. Certe nullius sunt auctoritatis, imo aliqui veritati & disciplinæ Ecclesiasticæ & Apostolicæ Traditioni adversantur. Præterea in his canonibus objectis agitur tantum de Patriarchicis privilegiis.

Nota. Romanus Pontifex multiplici dignitate gaudet: nam est Episcopus particularis urbis Romæ, est Metropolita Episcoporum Romæ vicinorum, est totius Occidentis Patriarcha, & est Episcopus, Pastor ac Rector supremus universæ Ecclesiæ, idque jure divino. Porro etiamsi privilegia quædam Romanæ Sedi a Patribus concessa essent propter urbis nobilitatem ac dignitatem, puta privilegia Patriarchica. At certe totius Ecclesiæ principatum a Christo acceperunt Romani Pontifices.

Obj. 7. Conc. Milevitanum, can. 22. vetat appellationes ad Romanum Pontificem. Et Conc. Carthagin. VI. cui interfuit S. August. negat jus appellationum ei competere. Ergo illa Concilia agnoscunt in Romano Pontifice primatum totius Ecclesiæ.

Resp. ad 1. Concil. Milevitanum prohibet solis Presbyteris & aliis minoribus Clericis appellationes ad Romanum Pontificem, non vero Episcopis; & eas prohibet, non quia jus appellationum non competit Romano Pontifici: sed quia ejusmodi appellationes communiter non expediebant promiscue Clericis in tanta locorum distantia. Summus autem Pontifex potest jure suo uti nolle, cum id expedire judicat.

Resp. ad 2. Conc. Carthaginense jus illud non negavit absolute, quod prorsus est juris divini & annexum totius Ecclesiæ primatui, & jam a multis sæculis usu declaratum ac confirmatum erat. Idque satis patet ex eo, quod licet in exemplaribus Concilii Nicæni a Legatis Zozimi citati jus illud non reperiissent Episcopi illi Africani,

hæc

x celebrata

hæc ad Cælestinum Zozimi defuncti successorem scripserunt: *Impêdio deprecamur, ut deinceps ad vestras aures hiuc veniêtes nō facilius admittatis.* Quibus verbis clare significant Romanū Pontificem posse absolute, si vadit, ad mittere quaslibet apppellationes, aut saltem quoties justa causa aderit, cum simpliciter eum deprecentur ne facilius, hoc est, sine gravi causa ad se appellantes audiat. Sed Episcopi illi Africani existimarunt tantum appellationum usum non expedire Ecclesiæ Africanæ, quando agitur de Fide, ideoque illas impedire voluerunt, quamvis scirent eas absolute impediri non posse sine consensu Romano Pontif.

Porro quamvis jus divinum appellationum ad Summum Pontificem certum sit, dubium tamen aliquibus esse potuit an hujus potestatis usus in omnibus locis & personis quibuslibet permitti expediret. Quare ut dubium omne circa usum appellationum tolleretur, Concilium Sardicense, consentiente Romano Pontifice, declaravit expedire, ut ordinarie Presbyteri & alii minores Clerici ab Episcopis ad Concilium provinciale, & Episcopi ipsi ad Romanum Pontificem appellare possent.

Nota. Apud Veteres Concilia Nicenum I. & Sardicense pro uno & eodem Concilio habebantur, eo quod Sardicensi Concilio Patres Nicæni magna ex parte interfuerint; & in eo nil novi circa Fidem definitum sit, sed solum Fides Nicæna confirmata. Unde Concilium Sardicense habebatur quasi appendix Concilii Nicæni, & cum eo confundebatur: & sic licet Concilii generalis auctoritatem habeat, & a Summo Pontifice approbatum fuerit, tamen inter Concilia generalia proprio nomine, & secundum (ut dici poterat) non nominatur. Legati autem Zozimi Papæ jus appellationum non jure divino, sed humano & auctoritate Concilii Sardicensis defenderunt, quia ostendere volebant non solum jus appellationum ad Romanum Pontificem ei competere, quod aliunde constabat ab antiquissima appellandi consuetudine, sed etiam appellationum usum Ecclesiæ expedire, cum Concilium generale ita censuisset.

Obj. 8. Can. *primæ Sedis*, *dist.* 99. ex Concilio Africano dicitur: *Primæ Sedis Episcopus non appellatur Princeps Sacerdotum, vel Summus Sacerdos, aut aliquid hujusmodi; sed tantum primæ Sedis Episcopus.*

Resp. Hic canon perstringit tantum Africanos Metropolitas, qui se Principes Sacerdotum, vel summos Sacerdotes inscribebant: non vero Romanum Pontificem.

Porro hæc verba infra addita (*universalis autem nec etiam Romanus Pontif ex appelletur*) non sunt canonis, sed Gratiani, qui & multa alia supposititia decretorum collectioni a se adornatæ immiscuit.

Obj. ult. Romanus Pontifex est anti-Christus. Ergo non est caput Ecclesiæ.

Resp. Hac hæreticorum evidenti calumnia nihil insanius excogitari potest. Nam 1. ex Scriptura anti-Christi est homo singularis, qui, 2. Thess. 2. dicitur *homo peccati*, *filius perditionis, qui adversatur & extollitur supra omne quod dicitur Deus*, Non enim agitur hic de hæreticis in genere; de quibus 1. Joann. 2. dicitur: *& nunc anti-Christi multi facti sunt*. 2. Anti-Christus non veniet nisi post Euangelii in toto orbe prædicationem. 3. Anti-Christus duos duntaxat annos & sex mēses regnaturus est. 4. Henoc & Elia Euangelium prædicabunt, & postea ab anti-Christo occidentur. 5. Anti-Christus ope magiæ innumera prodigia faciet, ut populos ad idololatriam pertrahat. 6. Anti-Christus sensibilem characterem in corpore subditis suis imprimet: ita ut nullus nisi qui eum habuerit possit emere vel vendere. At hæc omnia manifeste non conveniunt Romanis Pontificibus; nam 1. multi post hanc calumniam confictam extitere, qui omnes Deum religiose colunt, & publice dum sacrum celebrant, se humilime agnoscunt peccatores, & Deo ac omnibus astantibus confitentur se peccasse. 2. Multæ sunt adhuc nationes quibus non est prædicatum Euangelium, & longe plures erant cum hæc calumnia conficta est. 3. Romani Pontifices a multis seculis & ab exordio Ecclesiæ regnant: 4. Henoc & Elias nondum Euangelium prædicaverunt, nec occisi sunt. 5. Quis singulis Romanis Pontificibus anti-Christi prodigia adscribit? 6. Quis ex Catholicis sensibilem characterem a Romano Pontifice in ejus corpore impressum gerit?

§. III.

Solvuntur objectiones petitæ a ratione.

Obj. 1. Quamvis Episcopi aliis Apostolis succedant, non habent tamen jurisdictionem universalem, quia non sunt Apostoli. Ergo cum neque Romanus Pontifex sit Apostolus, non habet jurisdictionem universalem, quamvis succedat Petro.

Resp. Nego anteced. Nam ratio cur cæteri

teri Episcopi, quamvis sint Apostolorum successores jurisdictione universali in Ecclesia careant, est quia jurisdictio universalis, quam alii Apostoli acceperunt a Christo, non fuit ordinaria, sed delegata, & eam pro se solis acceperunt: unde cum illis expiravit, nec ad eorum successores transit. At suprema & universalis jurisdictio, quam S. Petrus a Christo accepit, fuit ordinaria, eamque tum pro se tum pro successoribus suis accepit: nam competebat Petro ratione muneris supremi totius Ecclesiæ capitis, Pastoris, ac Rectoris, quod munus in Ecclesia perpetuum a Christo institutum est: unde hæc jurisdictio non desiit cum Petro, sed ad ejus successores transiit.

Inst. 1. Jurisdictio in universa Ecclesia est prærogativa Apostolica.

Resp. Quamvis sit prærogativa Apostolica, tamen eam Petrus accepit non solum ut Apostolus Christi, sed etiam ratione muneris supremi Ecclesiæ Pastoris & Principis: unde eam accepit non solum pro se ut alii Apostoli, sed etiam pro suis successoribus, ad quos proinde transit. Nam ut Episcopus Romanus jurisdictionem habeat in universa Ecclesia, sufficit quod sit successor Petri.

Inst. 2. Si Romanus Pontifex possit ubique terrarum Ecclesias fundare, & habeat jurisdictionem universalem, potest dici proprie Apostolus Christi. Falsum conseq. Ergo.

Resp. Nego sequel. maj. Quia Apostoli proprie dicuntur illi non solum, qui ubique terrarum Ecclesias fundare potuerunt, & universalem jurisdictionem habuerunt, sed etiam qui fuerunt immediate a Christo electi, & edocti, atque immediati Ministri verbi divini, qui nempe mysteria Fidei a Christo ipso & a Spiritu Sancto didicerunt, quique Libros sacros scribere potuerunt. Quæ ultima prærogativa propria fuit Apostolorum.

Obj. 2. Primatus totius Ecclesiæ fuit privilegium personale Petri. Ergo cum illo expiravit.

Resp. Fuit quidem privilegium personale Petri, sed publicum, non privatum. Privilegium quippe personale duplex est, nempe publicum & privatum. Publicum est illud, quod datur alicui personæ pro se & pro successoribus suis ob bonum commune perpetuum, unde transit ad ejus successores. Privatum est illud, quod datur alicui personæ pro se tantum, nec ob bonum commune perpetuum, unde cum ea expirat. Primatus autem totius Ecclesiæ fuit quidem initio privilegium mere personalem Petri, quatenus fuit a Christo concessus personæ Petri sine alligatione ad certum locum; sed fuit simul privilegium publicum, quia concessus fuit personæ Petri non ad privatam suam utilitatem, sed ad commune Ecclesiæ bonum perpetuum: unde illud non accepit pro se tantum, sed pro se & pro successoribus suis.

Observa. Quamvis primatus seu principatus totius Ecclesiæ fuerit initio a Christo in Petrum collatus sine alligatione ad certum locum; tamen postea ex speciali Dei inspiratione, imo & jussu Christi Petrus Sedem suam Romæ ultimo fixit, & mortuus est Episcopus Romanus: ex quo factum est, ut jam primatus Ecclesiæ sit alligatus Romano Episcopatui. Quod si Petrus nullam sibi Sedem particularem elegisset, ut potuit seclusa jussione Christi, illo mortuo neque Episcopus Romanus, neque Antiochenus primatum Ecclesiæ accepisset, sed is quem Ecclesia elegisset; quia is solus quem Ecclesia elegisset, fuisset Petri successor. At cum Petrus Romæ Sedem ultimo fixerit, & urbis Romæ Episcopus mortuus sit; inde factum est, ut Romanus Episcopus sit Petri successor, & sic accipiat omnem potestatem: quam Petrus pro se & pro suis successoribus accepit.

Hinc Primatus totius Ecclesiæ, qui fuit initio privilegium mere personale, per factum Petri mutatus est in privilegium locale, seu potius in privilegium mixtum ex personali & locali. Nam per factum Petri alligatus est urbi Romæ, ita ut Episcopatus particularis Romanus separari nequeat a Summo Pontificatu totius Ecclesiæ, & idem Episcopatus sit virtualiter duplex, Episcopatus scilicet particularis unius urbis nempe Romæ, & universalis Episcopatus totius Ecclesiæ: & sic idem simul & indivisibiliter sit Episcopus Romanus, & summus totius Ecclesiæ Pontifex; neque jam aliquis in Episcopum Romanum eligi possit, quin simul & indivisibiliter eligatur in summum totius Ecclesiæ Pontificem & Rectorem.

Obj. 3. Si Romanus Episcopus esset Pastor & Episcopus totius Ecclesiæ, posset dici Episcopus universalis. Falsum consequens ex S. Gregorio, lib. 4. ep. 32. ad Mauritium Imperat, ubi Joannem Constantinopolitanum Episcopum carpit, quod se universalem Episcopum diceret, atque istud esse blasphemiæ nomen. Et ep. 36 dicit nullum decessorum suorum tam prophano vocabulo usum fuisse. Ergo.

Resp.

Resp. Disting. maj. Posset dici Episcopus universalis sine exclusione, id est, qui sit Pastor universæ Ecclesiæ, eamque regat, servata singulorum Episcoporum jurisdictione, *conc. maj.* Posset dici Episcopus universalis in sensu exalusivo, id est, solus Episcopus in Ecclesia, ita ut excludantur alii a nomine & jurisdictione Episcopi, *nego maj.* In hoc autem sensu exclusivo nomen illud profanum & blasphemum vocavit S. Gregorius. In priori vero sensu convenire Romanis Pontificibus ipse agnovit; quamvis illud repudiarit, quia pravo sensui obnoxium esse poterat, & ut suo exemplo Joannis Constantinopolitani, qui se Patriarcham œcumenicum inscribebat, superbiam coerceret. Quod patet ex eadem ep. 32. ubi sic ait: *certe pro B. Petri Apostolorum Principis honore, per venernadam Chalcedonensem Synodum Romano Pontifici oblatum est. Sed nullus eorum nuquam hoc singularitatis nomen assumpsit, nec uti consensit, nedum privatum aliquid daretur uni honore debito Sacerdotes privarentur universi.*

Obj. 4. Episcopi jurisdictionem suam immediate a Christo accipiunt, supposita legitima electione & confirmatione. Ergo non pendent a Papa.

Resp. Nego conseq. Quia etsi immediate Episcopi a Christo suam jurisdictionem accipiunt, illa semper pendet a Summo Pontifice nec illam exercere possunt nisi cum dependentia & subordinationem ad illum, idque ex institutione Christi.

Obj. 5. Episcopi sunt successores Apostolorum. Ergo tam habent jurisdictionem universalem quam Papa.

Resp. Episcopi sunt successore Apostolorum quoad potestatem Episcopalem, non vero quoad jurisdictionem universalem & plenitudinem potestatis. Itaque in Apostolis duplex erat potestas, una præcise Episcopalis, cui succedunt Episcopi: & alia universalis ratione Apostolatus, quæ erat extraordinaria in Apostolis, cui non succedunt Episcopi. Unde eorum potestas ultra propriam Diæcesim non extenditur. In Petro vero jurisdictio universalis erat ordinaria & independens; quia illi competebat ratione muneris supremi Pastoris ac Rectoris totius Ecclesiæ & non solum ratione Apostolatus.

Obj. 6. S Sedes Primatus Ecclesiæ sit Romæ, certe quia Petrus Romæ mortuus est. At hæc ratio nulla est: nam Christus mortuus est Jerosolymæ, & tamen Summus Pontificatus non est Jerosolymis. Ergo

Resp. Nego maj. Nam Summi Pontificatus Christianorum Sedes non est Romæ præcise quia Si Petrus Romæ mortuus est, sed quia Sedem suam Romæ fixit in perpetuam, nec eam alio trastulit, sive (quod idem est) quia mortuus est Episcop. Rom. At Christus Sedem Summi Pontificatus non fixit Jerosolymis, nec fuit Episcopus alicujus Ecclesiæ particularis.

Obj. 7. Ex facto Petri, non ex jure divino, ortum est, quod Romanus Episcopus potius quam Antiochenus vel alius succedat Petro in Primatu Ecclesiæ. Ergo Episcop. Romanus non succedit jure divino in Primatu Ecclesię.

Resp. 1. Esto anteced. Nego conseq. Quia ut Romanus Pontifex jure divino succedat Petro in Primatu Ecclesiæ, sufficit quod usque ad finē mundi ex institutione Christi succedat Petro in Primatu Ecclesiæ. Quia) ut ait Bellarminus) successio ipsa est ex Christi instituto & jure divino: nam Christus voluit, ut Successor Petri haberet Primatum Ecclesię: voluit autem hoc ipso quod instituit in Petro Summum Pontificatum & Episcopatum universæ Ecclesiæ usque ad finem mundi duraturum.

Resp. 2. Nego anteced. Quia Petrus ex speciali Christi jussione Sede Romæ ultimo fixit & reliquit. Nam S. Ambrosius, in orat. de tradendis Basilicis testatur Christum omnino voluisse, ut Petrus Romæ moreretur, & idcirco Petro fugienti dixisse, venio Romam iterum crucifigi. Quod manifestum est Deum voluisse per mortem Petri Romam firmari ejus Sedem. Unde S. Leo, serm. 1. de naturali Apost. Petri & Pauli, sic ait: *Trophæum crucis Christi Romanis arcibus inferebat, quo te divinis præordinationibus anteibant & honor potestatis & gloriæ passionis.*

Nota. Quavis S. Bernardus Episcopos vocet Vicarios Cristi, non tamen saltem ordinarie dicuntur simpliciter Vicarii Christi, nec tales sunt æquo jure cum Romano Pontifice, qui solus est Vicarius Christi respectu totius Ecclesiæ, & quidem supremus. Episcopi vero non sunt Vicarii Christi nisi subordinati & cum restrictione ad propriam Diecesim. Quare Concilium Florentinus definit Romanum Pontificem esse simpliciter *verum Christi Vicarium*, quia nempe est supremus, illuminatus, Vicarius Christi respectu omnium fidelium.

Item hæc Christi verba (*quæcumque allegaveritis, &c. Qui vos audit me audit*, prin-

cipaliter spectant Petrum & ejus successores. Nam quæ dicuntur omnibus Apostolis & *eorum successoribus, principaliter spectant ad eorum caput.*

ARTICULUS V.

Quæ & quanta sit auctoritas Romani Pontificis: seu Sedis Apostolicæ, & particularis Ecclesiæ Romanæ?

NOta. Sedes Romana sola dicitur Sedes Apostolica, non præcise quia fundata est ab Apostolis aliquando; sed quia illa sola est, in qua succeditur potestati jurisdictionis universalis & supremæ collatæ Petro Apostolorum Principi, in quo erat ordinaria, cum in aliis Apostolis esset extraordinaria & dependens a Petro: sive quia illi soli Sedi annexa est jurisdictio universalis, & ordinaria, eo quod sit Sedes Petri ibi in perpetuum fixa.

Dico. Hæc apud omnes Catholicos constant, nimirum.

1. Romanum Pontificem talem & tantam habere auctoritatem ac potestatem, qualem & quantam habere convenit juxta Christi institutionem totius Ecclesiæ caput, & omnium Christianorum Patrem ac Doctorem, ideoque ei ab omnibus Christianis eam reverentiam & obedientiam deberi, quæ secundum Canones debetur Pontifici totius Ecclesiæ capiti, omnium Christianorum Patri ac Doctori a Christo constituto, & plena pascendi, regendi & gubernandi universalem Ecclesiam potestate donato. Nam talem esse Romanum Pontificem fide constat; sic enim Concilium Florentinum consentientibus tum Græcis tum Latinis definit ore Eugenii IV. *definimus Sanctam Apostolicam Sedem, & Romanum Pontificem in universum orbem tenere Primatum; & ipsum Pontificem Romanum successorem esse B. Petri Principis Apostolorum, & verum Christi Vicarium, totiusque Ecclesiæ caput & omnium Christianorum Patrem ac Doctorem existere, & ipsi in B. Petro pascendi, regendi & gubernandi universalem Ecclesiam a Domino nostro Jesu-Christo plenam potestatem traditam. esse.* Tamen Theologi Gallli per to *universalem Ecclesiam* hic intelligunt non Ecclesiam universalem collective sed distributive: ita ut Summus Pontifex non sit super omnem conjunctim & collective Ecclesiam, sed sit super omnes Ecclesias particulares separate & distributive sumptas.

2. Romanum Pontificem jure divino Primatum tum honoris, tum jurisdictionis obtinere in Ecclesia supra omnes alios Episcopos: *Sive super alias Ecclesias particulares,* ut habetur in Concilio Constantiensi. Ita Gallicani Episcopi in Conventu Parisiensi anno 1681. congregati, qui declarant Romanum Pontificem *esse caput Ecclesiæ, centrum unitatis; obtinere Primatum auctoritatis & jurisdictionis ipsi a Christo in persona S. Petri collatum; & eum qui ab hac veritate dissentiret, Schismaticum, imo & Hæreticum fore.* Idem Episcopi in declaratione de Ecclesiastica potestate facta, anno 1582. propositione 4. dicunt, *in Fidei quæstionibus præcipuas esse ipsius* (R. Pontificis) *partes, ejusque Decreta ad omnes & singulas Ecclesias pertinere.*

3. Omnes Christianos teneri ejus definitionibus & decretis de rebus ad Religionem, Fidem & mores spectantibus religiose secundum canones obsequi, quamdiu nempe Ecclesia non contradicit, nec reclamat. *Hoc apud omne Catholicos certum & exploratum est Romani Pontificis in rebus ad Religionem pertinentibus præcipuas esse partes: cui religiose semper obsequendum, quamdiu Ecclesia ab eo definitis non contradicit, nec reclamat. Nam obedientia, quæ ipsi ab omnibus debetur, subnixa est in suprema, qua gaudet supra Christianos omnes, spirituali potestate,* ait Tournely Doctor Sorbon. tom. 2. Ecclesia Sacra Facultas Parisiensis idem in sua contra Lutherum censura declarat his verbis: *non minus certum est unum esse jure divino Summum in Ecclesia Christi militante Pontificem, cui omnes Christiani parere tenentur.* Eadem Facultas anno 1554. occasione Bullarum Pauli III. & Julii III. sic potestatur: *omnes & singuli obedientie Filii ipsum Romanum Pontificem ut summum & universalem Christi Jesu Vicarium, & universalem Ecclesiæ Pastorem, cui plenitudo potestatis a Christo data, cui omnes utriusque sexus obedire; cujus decreta venerari & quisque tueri & observare teneatur, ut semper agnoverunt & confessi sunt, ita nunc quoque sincere, fideliter & libenter agnoscunt & confitentur.*

4. Summi Pontificis decretum in materia Fidei & morum esse prorsus infallibile & irreformabile, accedente expresso, vel tacito consensu universitatis moralis Episcoporum. Nam *perinde est sive sit expressus, sive tacitus & interpretativus Episcoporum consensus, ubi enim est publica Pontificis*

tis constitutio, & ad omnium notitiam pervenit, qui non contradicunt, procul dubio consentire præsumuntur, ait idem D. Tournel, tom. cit.

5. *In controversiis Fidei ac Religionis præcipuas esse Summi Pontificis partes, nec quidquam in Ecclesia magni momenti definiri debere, quod ad ipsum non referatur. Quamquam enim non sit solus judex controversiarum, est tamen inter judices primus ac præcipuus dignitate & auctoritate, ad quem majores, ut vocant, Ecclesiæ causæ referendæ sunt. Majores autem appellantur causæ, vel ex rei, de qua agitur, gravitate ac magnitudine, quales illæ sunt quæ Fidem, Religionem, ac generalem spectant morum disciplinam; vel ex magnitudine subortæ difficultatis, aut dignitate personæ, v. g. cum agitur de Episcopis.* Ita idem Doctor, tom. 2. de Ecclesia, qui supra dixerat, *leges ac decreta Pontificis Romani in causis Fidei & morum ad omnes & singulas Ecclesias pertinere, ac Christianos omnes ex conscientia tenere ipsis obtemperare.*

6. *Romano Pontifici tamquam capiti omnium Ecclesiarum sollicitudinem incumbere, ipsius esse invigilare canonum observantiæ & executioni per orbem universum Christianum, ac rebelles & contumaces pœnis canonicis coercere.* Id. ibid.

7. Romanum Pontificem habere jus Concilia generalia revocandi, illisque sive per se sive per Legatos præsidendi, & dispensandi ob justas causas a legibus Ecclesiasticis etiam in Conciliis generalibus latis.

Idem Doctissimus Tournely, tom. 2. de Ecclesia addit: *si contingeret in aliqua Fidei controversia divisos esse Episcopos, atque plures ex una parte cum Pontifice Romano, plures ex altera sine Pontifice stare, haud dubie ei parti adhærendum foret, quæ capiti conjuncta esset: ista enim melior ac sanior pars censeri deberet, & Ecclesiam sufficienter referre. Ecclesia siquidem corpus est visibile, capiti suo, Romano Pontifici adunatum; & ipse Romanus Pontifex est centrum unitatis & communionis Ecclesiasticæ ... qui ergo a capite suo divisi forent Episcopi, etsi forte numero vindicerent, auctoritate tamen non vincerent, de major pars saniori cedere tunc deberet.*

ARTICULUS VI.

Utrum Romanus Pontifex loquens ex Cathedra aliquando, erraverit?

NOta 1. Summus Pontifex dicitur loqui ex Cathedra, quando ut supremus ac universalis Pastor, omnibus Fidelibus aliquid tanquam pertinens ad doctrinam Christi certa Fide credendum ac tenendum definit, ita ut velit ab Ecclesiæ communione sejungi quotquot aliter senserint.

Nota 2. Romanum Pontificem errare non posse in decretis, quibus damnat vel approbat doctrinam aliquam ad Fidem vel mores spectantem, & quæ ad omnes fideles diriguntur, & quando aliquid universæ Ecclesiæ ut Fide credendum, vel ut jure divino præceptum aut prohibitum proponit sub pœna excommunicationis in dissidentes, docent multi Catholici; Galli negant, quorum tamen multi fatentur Ecclesiam Romanam particularem infallibilitatis privilegio gaudere, quamvis eo careat Romanus Episcopus seorsim sumptus. Honoratus Tournely Parisiensis Doctor jam sæpe laudatus qui tum Romani Pontificis tum particularis Ecclesiæ Romanæ infallibilitatem negat, fatetur tamen Ecclesiam Romanam non posse nisi ad brevissimum tempus manere in errore, & to. 2. de Ecclesia Christi ait, *non dissimulandum, difficile esse in tanta testimoniorum mole, quæ Bellarminus, Launoius & alii congerunt, non recognoscere Apostolicæ Sedis seu Romanæ Ecclesiæ certam & infallibilem auctoritatem.* Ego vero hic solam quæstionem facti attingo. Itaque.

Dico. Nullus unquam Pontifex Romanus decretum aliquod doctrinam Fidei vel morum spectans edidit, quo universæ Ecclesiæ errorem aliquem proponeret ut Fidei dogma, ut patebit objectionum solutione. Neque enim ejusmodi decretum erroneum proferri vel unum potest.

Obj. 1. Liberius, & Honorius I. erraverunt, ut Doctores & Pastores universales.

Resp. Neg. Nam 1. Agatho Papa, in epistola ad Constantinum Imperatorem approbata Concilio sexto generali testatur, omnes prædecessores suos, inter quos fuere Liberius & Honorius, semper confirmasse fratres in Fide, ideoque nunquam Ecclesiam male docuisse. 2. Liberius nullum errorem Ecclesiam docuit, nec tenendum proposuit. Imo nec ut privata persona erravit in Fide: nam formula Fidei, cui subscripsit, est Catholica in sensu obvio & & proprio in quo ei subscripsit; & nunquam compelli potuit ad reprobandam vocem *consubstantialis*. Sed peccavit tantum facto & exemplo, non doctrina, quando tædio & exilii ærumnis, nec non mortis minis com-

pulsus communicavit cum Arianis, & consensit damnationi S. Athanasii ob crimina ei ab Arianis affictа. Verum hanc culpam ab exilio reversus delevit rebus sapienter fortiterque propter Fidem Nicænam gestis.

Idem est de Honorio, Nam, non ut Doctor universalis aliquid toti Ecclesiæ credendum aut faciendum proponens, sed ut persona privata scripsit ad Sergium epistolas, in quibus solis errasse dicitur, ut constat 1. Ex ipsis epistolis, quæ non diriguntur ad omnes Fideles sed duntaxat ad Sergium Constantinopolitanum Episcopum, & in quibus nil definit, sed præcise jubet ut abstineatur a vocibus duarum & unius voluntatis, idque non ex animo hæretico, sed ex fincero pacis ac concordiæ inter Orientales conservandæ studio, & substituendo voces æquivalentes, quæ duarum voluntatum dogma sufficienter exprimebant. 2. Quia noluit suas epistolas divulgari. 3. Quia ad illas scribendas nullum Episcoporum Conventum adhibuit, cum tamen illis præsertim temporibus, Romani Pontifices, non nisi Episcoporum convocatorum sicut nunc Cardinalium Concilio adhibito, responderent, aut aliquid statuerent ut Pontifices. Sed totum hoc epistolarum negotium ab ipso Honorio, & Joanne Abbate ejus scriba peractum est. Imo Honorius ne quidem ut persona privata erravit contra Fidem, ut ostenditur in tractatu de Incarnatione.

Obj. 2. Nicolaus I. epist. ad Bulgaros, & refertur, can. *a quodam Judæo*, dist. 4. de consecrat. dicit eos, qui baptizati sunt in nomine SS. Trinitatis, vel tantum in Christi nomine, non esse denuo baptizandos.

Resp. Hoc dixit ut privatus Doctor, non ut Pastor universalis definiens: neque enim id definit credendum; nec de hoc interrogatus fuerat a Bulgaris, sed solum an rebaptizandi essent baptizati Judæo dubiæ Fidei: ad quod Nicolaus respondet non esse rebaptizandos, si baptizati essent in nomine SS. Trinitatis nempe personarum distincte expressarum, quod verum est. Sed de suo ut privatus Doctor addidit, neque rebaptizandos esse eos, qui tantum in nomine Christi baptizati essent.

Obj. 3. Nicolaus IV. Extravaganti *exiit*, Joannes XXIII. Extrav. *ad conditorem* ediderunt definitiones inter se pugnantes. Ergo alteruter erravit ut Pastor universalis docens totam Ecclesiam.

Resp. Neg. antec. Nam Nicolaus IV. nil definit ut Fide credendum; sed tantum aliqua declarat & statuit circa regulam Franciscanorum, & ex hac occasione suam opinionem circa perfectionem paupertatis exponit, nihil definiendo, ut patet ejus verbis, & testator ipse Joannes, Extrav. *quia quorundam*. Idem vero Joann. XXII. Extrav. *inter nonnullos*, & Extr. *ad conditorem* hoc solum definit, nempe hæreticum esse asserere Christum, ejusque Apostolos non habuisse aliqua neque in speciali, neque in communi, vel non habuisse jus utendi rebus quibus utebantur, & quas usu absumebant. Quod nunquam affirmavit Nicol. IV. ne quidem ut Doctor privatus: nam, Extrav. *exiit* expresse fatetur Christum & Apostolos habuisse aliquando dominium certarum rerum, ut observavit idem Joann. Extrav. *quia quorundam*.

Porro non omnia, quæ juri canonico inserta sunt, continent definitiones Fidei ut constat apud omnes. De Ecclesia Romana particulari nil obiicitur; sed fatentur omnes Catholici illam hactenus nunquam errasse in rebus ad Fidem, mores, vel disciplinam generalem pertinentibus.

Observa. Catholici omnes fatentur fideles omnes teneri definitioni Summi Pontificis circa Fidem & mores obtemperare. Tum quia hæc definitio certa est, dum non reclamat Ecclesia, idest dum primi Pastores Ecclesiæ, nempe Episcopi, non contradicunt. Tum quia vera ac sincera debetur obedientia omni Superiori legitimo, licet errori obnoxio, nisi evidens sit illum aberrare.

ARTICULUS VII.

Utrum ad salutem necessaria sit communio cum Apostolica Sede, seu Ecclesia particulari Romana, & ejus Episcopo.

SIc Honoratus Tournely Doctor Parisiensis, qui ex omnibus Catholicis Gallis minimum concedit Ecclesiæ particulari Romanæ, respondet, tom. 1. de Ecclesia, a. 6. *Cum Romana seu Apostolica Sedes centrum sit ac vinculum unitatis & communis Catholicæ, nemo Catholicus haberi potest, nisi qui unitate Fidei ac doctrinæ cum ea conjunctus fuerit, Conjungi vero potest, vel interna simul & externa, vel tantum externa unione. Utriusque unionis vinculo cum ea colligantur, qui intus & in animo eamdem cum ipsa Fidem ac doctrinam retinent, quam profitentur exterius qui vero intus & animo ab ejus Fide ac doctrina dissentiunt, nec tamen sciendunt unitatem, eisdem externis Sacramentorum vinculis constricti, quales sunt omnes hæretici*

eccul-

occulti, ii externam duntaxat ac sensibilem unionem retinent, aut internam. Nomen quidem habent illi quod vivant; sed mortui sunt, spiritu vitæ interius destituti. Ecclesia autem quæ societas est externa & sensibilis, de externa duntaxat unione seu communione judicat, non de interna. Utraque vero unio cum Ecclesia Romana semper necessaria fuit, omnibusque sæculis spectata tanquam certissimum veræ fidei ac purioris doctrinæ signum & argumentum Prius dixerat: *Catholica Christi Ecclesia dicitur Romana, tum a disciplina generali, tum maxime ab ipsa fide, quæ una esse debet cum Romana in omnibus & sing. Ecclesiis.*

Hanc doctrinam, quæ est omnium Catholicorum, probat idem Doctor ex Traditione. Textus ab illo citatos & alios plures hic referre operæ pretium est, animorum a schismate averrendorum causa.

S. Irenæus, l. 3. adversus hæreses, c. 3. *Quoniam valde longum est, in hoc tali volumine omnium Ecclesiarum inumerare successiones, maximæ & antiquissimæ, & in omnibus cognitæ, a gloriosissimis duobus Apostolis Petro & Paulo Romæ fundatæ & constitutæ Ecclesiæ, eam quam habet ab Apostolis Traditionem, & annuntiatam hominibus fidem per successiones Episcoporum pervenientem usque ad nos, indicantes, confundimus omnes eos, qui quomodo vel per sui placentiam malam, vel vanam gloriam, vel per cœcitatem & malam sententiam, præter quam oportet, colligunt. Ad hanc enim Eccles. propter potentiorem principalitatem, necesse est omnē convenire Eccles. hoc est, eos qui sunt undiq; fideles in qua sēper ab his qui sunt undiq; conservata est ea quæ est ab Apost. Trad.*

Tertullianus, l. de Præscript. cap. 36. *Habes Romam, unde nobis quoque auctoritas præsto est. Statu felix Ecclesia, cui totam doctrinam Apostoli cum sanguine suo profuderunt.... Videamus quid dixerit, quid docuerit.*

S. Cypr. ep. 18. ad Cornel. *Audent & ad Petri Cathedram atque Ecclesiam principalem; unde unitas Sacerdotalis extorta est a schismaticis & prophanis litteras ferre, nec cogitare eos esse Romanos, quorum fides, Apostolo prædicante, laudata est, ad quos perfidia habere possit accessum.* Et, ep. 45. ad eūdem; ait: *Romanam Eccles. radicem esse ac matricem Ecclesiæ Catholicæ.* Et ibid. communionem cum Cornelio Romano Pontifice sic explicat, *id est. Catholicæ Ecclesiæ unitatem*, sic enim ait: *Ut te universi Collegæ nostri & communicationem tuam id est, Ecclesiæ Catholicæ unitatem tenerent.* Et Epist. 52. Antonian. *Scripsisti etiam*, inquit, *ut exemplum earundem litterarum ad Cornelium transmitterem, ut sciret te secum, hoc est, cum Catholica Ecclesia communicare.*

S. Gregor. Nazianz. in carmine de vita sua. *Fides vetusta* (Romæ) *recta erat antiquitus; & recta perstat nunc item, nexu pio, quodcumque labens sol videt, devinciens; ut universi Præsidem mundi decet, totam colit quæ numinis concordiam.* Itaque Fides Ecclesiæ particularis humanæ est nexus, quo inter se devinciuntur Fideles omnes. Unde Fides illius est semper recta, ut decet Ecclesiam toti orbi Christiano præsidentem. Nam Fideles omnes non possunt inter se devinciri, & devincti universalem Christi Ecclesiam constituere nisi per ejusdem veræ Fidei professionem.

S. Ambros. oratione de obitu fratris sui Satyri, n. 47. ait: *Advocavit* (Satyrus) *ad se Episcopum, nec ullam veram putavit nisi veræ Fidei gratiam, percunctatusque ex eo est utrumnam cum Episcopis Catholicis; hoc est cum Romana Ecclesia conveniret.*

S. Hieron. l. 3. apologiæ contra Rufinum: *Attamen scito Romanam Fidem, Apostolica voce laudatam, istiusmodi præstigias non recipere, etiamsi Angelus aliter annunciet, quam semel prædicatum, Pauli auctoritate munitam non posse mutari.* Idem in epist. ad Damasum Papam. *Mihi Cathedram Petri, & Fidem Apostolico ore laudatam censui consulendum. Inde nunc meæ animæ postulo cibum, unde olim Christi vestimenta suscepi... Profligato a sobole mala patrimonio, apud vos solos incorrupta Patrum servatur hæreditas. Vos estis lux mundi, vos sal terræ... A pastore præsidium ovis flagito.... Eum successore piscatoris & discipulo crucis loquor. Ego nullum primum nisi Christum loquens, beatitudini tuæ, id est, Cathedræ Petri communione consocior. Super illam petram ædificatam Ecclesiam scio. Quicumq; extra hanc domum agnum comederit prophanus est: Si quis in arca Noe non fuerit, peribit regnante diluvio... Non novi Vitalē, Meletium respuo, ignoro Paulinum. Quicumque tecum non colligit, spargit, hoc est, qui Christi non est, anti Christi est... Discernite, si placet, obsecro, non timebo tres hypostases dicere, si jubetis... Obtestor beatitudinem tuam per crucifixum, ut mihi epistolis tuis sive tacendarum sive dicendarum hypostaseon detur auctoritas.*

S. Augustinus, in Psalmo contra partem Donati. *Numerate Sacerdotes vel ab ipsa Petri Sede, & in ordine illo Patrum, quis cui succes-*

ucceſſit, videte. Ipſa eſt petra, quam non vincunt ſuperbæ inferorum portæ. Et, ſerm. 12. de verbis Apoſtoli. *Jam enim de hac cauſa* (Pelagianorum) *duo Concilia miſſa ſunt ad Sedem Apoſtolicam, inde etiam reſcripta venerunt. Cauſa finita eſt. Utinam aliquando finiatur error.* Et, epiſt. 162. aſſerit nihil eſſe timendum Cæciliano, quia cum Eccleſia Romana communione conjunctus eſt. *Cum ſe*, inquit, *Romanæ Eccleſiæ in qua ſemper viguit Apoſtolicæ Cathedræ principatus .....per communicatorias litteras videret eſſe conjunctum, ubi paratus eſſet cauſam dicere.*

S. Optatus Milevit. Epiſc. l. 2. de ſchiſmate Donatiſt. *Igitur negare non potes ſcire te in urbe Roma Petro primo Cathedram Epiſcopalem eſſe collatam, in qua ſederit omnium Apoſtolorum caput Petrus...In qua una Cathedra unitas ab omnibus ſervaretur ... Ergo Cathedram unam, quæ eſt prima de dotibus, ſedit prior Petrus, cui ſucceſſit Linus, Lino ſucceſſit Clemēs ...Damaſo Siricius, hodie qui noſter eſt ſocius; eum quo nobiſcum totus orbis commercio formatarum, in una communionis ſocietate concordat. Veſtræ Cathedræ vos originem reddite, qui vobis vultis ſanctam Eccleſiam vindicare.*

S. Cyrillus Alexand. Patriarcha, ep. ad Cæleſt. I. ait: *Non prius autem illius* (Neſtorii) *communionem palam aperteque deſerimus, quam hæc ipſa pietati tuæ indicaremus. Digneris proinde quid hic ſentias præſcribere; quo liquido nobis conſtet communicare ne nos cum illo* (Neſtorio) *oporteat, an vero libere eidem denunciare neminem cum eo communicare; qui ejuſmodi erroneam doctrinam favet ac prædicat. Porro tuæ integritatis mens, & ſuper hac re ſententia Macedoniæ Epiſc., nec non totius Orientis Antiſtitibus perſpicue per litteras exponi debet. Nam cupiētibus illis anſa dabimus, ut omnes uno animo in una ſententia perſiſtant, rectæq; Fidei, quæ jam impugnatur, opem ferant.*

S. Flavianus Conſtantinopol. Epiſcopus & Martyr hæc ad S. Leonem ſcribit. *Cauſa* (Fidei ab Eutychete impugnatæ) *eget ſolummodo veſtro ſolatio atque defenſione, qua de beatis conſenſu proprio ad tranquillitatem & pacem cuncta perducere. Sic enim hæreſis, quæ ſurrexit, & turbæ quæ propter eam factæ ſunt, facillime deſtruentur, Deo cooperante per veſtras ſanctiſſimas litteras. Removebitur autem & Concilium, quod fieri divulgatur; quatenus nequaquam ubique ſanctiſs. turbentur Eccleſiæ.*

S. Petrus Chryſologus, epiſt. ad Eutychem. *In omnibus hortamur te, Frater honorabilis, ut his, quæ a beatiſſimo Papa Romanæ civitatis ſcripta ſunt, obedienter attendas: quoniam B. Petrus, qui in propria Sede & vivit & præſidet, præſtat quærentibus Fidei veritatem. Nos enim pro ſtudio pacis & Fidei, extra conſenſum Romanæ civitatis Epiſcopi cauſas Fidei audire non poſſumus.*

S. Leo Magnus, in epiſt. ad Patres Concilii Chalcedonenſis. *Non abjuncta a vobis præſentia mea, qui nunc in Vicariis meis adſum, & jam dudum in Fidei Catholicæ prædicatione non deſum; ut qui non poteſtis dubitare quid cupiamus. Unde, Fratres chariſſimi rejecta penitus audacia diſputandi contra Fidem divinitus inſpiratam; vana errantium infidelitas conquieſcat: nec liceat defendi, quod non licet credi; cum ſecundum Evangelicas auctoritates; ſecundum Propheticas voces, Apoſtolicam doctrinam pleniſſime & lucidiſſime per litteras, quas ad beatæ memoriæ Flavianum Epiſcopum miſimus, fuerit declaratum, quæ ſit de Sacramento Incarnationis Domini noſtri Jeſu Chriſti pia & ſincera confeſſio.*

S. Gregor. Magnus, l. 4. ep. 52. ad Galliarum Epiſcopos. *Si quam vero contentionem, quod longe faciat divina potentia, de Fidei cauſa evenire contigerit, ant negotium emerſerit, cujus vehemens ſit fortaſſe dubietas, & pro ſui magnitudine, judicio Sed. Apoſt. indigeat; examinata diligētius veritate, elatione ſua ad noſtram ſtudeat perducere notionem, quatenus a nobis valeat cōgrua ſine dubio ſent. terminari.*

Epiſcopi Africani ex tribus Conciliis, in epiſt. ad Theodorum Papam dicunt, *quod magnum & indeficiētem omnibus Chriſtianis fluenta redundantem apud Apoſtolicam Sedem conſiſtere fontem, nullus ambigere poſſit; quod Summorum Pontificum vetuſta ſollicitudo ſit tam mala damnare, quam probare laudanda; quod omnia auctoritate Romani Pontificis firmentur; quod ex ſententia ejus cæteræ Eccleſiæ diſcant, quæ prædicare debent, & doctrina myſteriorum Fidei per totius orbis regiones pura & integra manent.*

Synodus Cypria, in ſynodica ad Theodorum Papam epiſtola, ſic eum alloquitur. *Firmamentum a Deo fixum & immobile, atque tituli formam lucidiſſimam Fidei veſtram Apoſtolicam Sedem conſtituit; o ſacer vertex, Chriſtus Deus noſter.*

S. Sophronius Hieroſol. Patriarcha, ep. ad Stephanum Epiſcopum ſic eum affatur: *De finibus terræ uſque ad terminos ejus ambula, donec ad Apoſtolicam Sedem, ubi or-*

thodo-

thodoxorum dogmatum fundamenta existunt, pervenias.

S.Bernard.ep. 190. ad Innoc. II. *Oportet ad vestrum referri Apostolatum pericula quæque & scandala regni Dei, ea præsertim quæ de fide contingunt. Dignum namque arbitrer ibi potissimum resarciri damna Fidei, ubi non possit Fidei sētire defectum. Cui enim alteri sedi dictum est aliquando ego pro te rogavi, ut non deficiat Fides tua? Ergo quod sequitur, a Petri Successore exigitur; & tu aliquando conversus confirma fratres tuos.*

Omitto multos alios Patres.

Concilium generale sextum, act. 8. approbavit Agathonis Papæ epistolam ad Constantinum Imper. in qua ait: *Hæc est veræ Fidei regula, quam & in prosperis & in adversis vivaciter tenuit Apostolica Christi Ecclesia, quæ per Dei gratiam a tramite Apostolicæ Traditionis nunquam errasse probatur, nec hæreticis novitatibus unquam depravata succubuit, quia dictum est Petro: Simon, Simon, ecce Satanas expetivit vos ut cribraret sicut triticum. Ego autem rogavi pro te, ut non deficiat fides tua, &c. Hic Dominus fidem Petri non defecturam promisit, & confirmare eum fratres suos admonuit; quod Apost. Pontifices meæ exiguitatis prædecess. confidēter fecisse sēper cunctis est agnitum.*

Concil. Nicen. II. generale approbavit epist. Adrian. I. ad Tharasium scriptam in qua legūtur: *Cujus* (B. Petri) *Sedes per totum orbem terrarum primatum obtinens lucet omniumque Ecclesiarum Dei caput existit. Unde & ipse B.Petrus Apost. Dei jussu Ecclesiam pascens. nihil omnino prætermisit, sed ubique principatum obtinuit & obtinet: cui etiam & nostræ beatæ & Apostol. Sedi, quæ est omnium Ecclesiarum Dei caput, velim beata vestra sanctitas ex sincera mente & toto corde aglutinetur, utpote quæ re vera sit recte sentiens & pietatis incorruptæ conservatrix.*

Concilium generale VIII. seu Constantinopol. IV. approbavit & subscripsit hanc Fidei formulam ab Hormisda Papa editam: *Prima laus est rectæ Fidei regulam custodire, deinde a constitutis Dei & Patrum nullatenus deviare. Unum quippe horum ad fidem pertinet, alterum ad opus bonum; sicut enim scriptum est: sine fide impossibile est placere Deo, sic rursus legitur: fides sine operibus mortua est. Et quia non potest Domini nostri Jesu Christi prætermitti sententia dicentis: Tu es Petrus & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam, hæc quæ dicta sunt, rerum probantur effectibus. Quia in Sede Apostol. immaculata est semper Catholica reservata Religio, & sancta celebrata doctrina. Ab hujus ergo fide atque doctrina separari minime cupientes, & Patrum, & præcipue sanctorum Sedis Apostolicæ Præsulum sequentes in omnibus constituta, anathematizamus omnes hæreticos... Sequentes in omnibus Apostolicam Sedem, & observantes omnia ejus constituta speramus, ut in una communione, quam Sedes Apostolica prædicat, esse mereamur, in qua est integra & vera Christianæ Religionis soliditas. Promittentes etiam sequestratos a communione Ecclesiæ Catholicæ, id est, non consentientes Sedi Apostolicæ, eorum nomina inter sacra non recitanda esse mysteria, &c.* Hoc Fidei libello, actione 1. lecto, *tota Synodus exclamavit, juste & convenienter lectus nobis libellus expositus est a sancta Romanorū Ecclesia, & propterea omnibus placet.* Et (ut Anastasius Bibliothecarius testis oculatus testatur) omnes Episcopi, & Clerici in Concilium admissi, hanc Fidei formulam descriptam, atque testium a se rogatorum testimonio & subscriptione roboratam, singuli Sedis Apostolicæ Legati porrexerunt ad Romanum Pontificem deferendam.

S. Avitus Viennens. sic ad Hormisdā Papam scribit: *Quæsumus ergo servitio meo juncto, ut quid filiis vestris fratribus meis, id est, Gallicanis, si consulant, respondere debeam, instruatis; quia jam securus, non dicam de Viēnēsi, sed de totius Galliæ devotione polliceor, omnes vestram super statu Fidei captare sententiam.*

S. Cæsarius Arelatensis Episcopus, in epist. ad Bonifacium II. postulat ab eo confirmationem canonum Synodi Arausicanæ II. pro ambiguitate tollenda, ut patet ex epistola ipsius Bonifacii hoc Concilium confirmantis, scripta ad ipsum Cæsarium, ubi ait: *Indicas..... postulans ut pro ambiguitate tollenda, confessionem vestram* (Fidei) *auctoritate sententiam.*

Omittebam, non tamen prætermittendum, Galliarum Episcopos: accepta & lecta S. Leonis epistola dogmatica ad Flavianum; rescripsisse ad S. Leonem epistolam a Ravennio Arelatensi & aliis 43. Episcopis subscriptam, qua significant definitionem illam Sedis Apostolicæ velut symbolum Fidei receptam fuisse & recipiendam esse, eamque tum ad orthodoxos in Fide confirmandos, tum ad hæterodoxos convincendos & ad rectam Fidem revocandos sufficere.

Petrus de Aliaco Gersonis Magister, in

Apologia Facultatis Parisiensis ait: *Ad sanctam Sedem Apostolicam pertinet auctoritate judiciali suprema circa ea quæ sunt Fidei judicialiter definire...quia ad illius tanquam ad supremi judicis auctoritatem pertinet in Fide judicialiter definire, cujus fides nunquam deficit, quia de hac sancta Sede, in persona Petri Apostoli in ea præsidenti, dictum est Petro: rogavi pro te, ut non deficiat fides tua.*

Ecclesia Gallicana, in Conventu Melodunensi anno 1579. declarat Fideles omnes credere & profiteri debere ex omnia; *quæ credit & profitetur sancta Ecclesia Romana, quæ est magistra, columna & firmamentum veritatis: quia cum hac Ecclesia propter ejus principalitatem, omnem aliam Ecclesiam in rebus ad Fidem pertinentibus idem sentire oportet.*

Episcopi Gallicani, anno 1651. in epist. ad Innoc. X. scripta, & ab octoginta quinque Episcopis subscripta, ita loquuntur: *Majores causas ad Sedem Apostolicam referre solemnis Ecclesiæ mos est, quem fides Petri nunquam deficiens perpetuo retineri pro jure suo postulat; Æquissimæ huic legi obsequentes, de gravissimo circa Religionem negotio Sanctitati tuæ scribēdum esse censuimus. Decēnium est, ex quo vehementissimis turbis Gallia nostro magno mœrore commovetur ob librum posthumum & doctrinam Reverē. Cornelii Jansenii Iprensis Episcopi. Tales quidem motus sedari oportebat tum Concilii Trid. auctoritate, tum Bullæ illius, qua Urbanus VIII. felicis memoriæ adversus Jansenii dogmata pronuntiavit, & decreta S. Pii V. & Greg. XIII. in Bajum edita confirmavit. Atque hujus quidē Bullæ veritatem novo diplomate vindicasti. Sed quia nulli singillatim propositioni certa cēsura nota inusta fuit locus etiamnū aliquis quorumdam cavillis & effugio relictus est. Intercludēdum autem penitus speramus, si, ut precamur, Sanctitas tua expendat, ac perspicuam & certam de unaquaque sententiam ferat.* Tum descriptis quinque illis propositionibus, ita prosequuntur: *Experta est nuper beatitudo tua, quantum Apostolicæ Sedis in regmini Ecclesiæ capitis errore profligando valuerit auctoritas. Continuo sedata est, tēpestas, atque ad Christi vocem & imperium venti & mare obedierunt. Quamobrem flagitamus beatiss. Pater ut clara firmaque de propositionum istarum sensu prolata sententia, cui Rev. ipse Jansenius morti proximus opus suum subjecit, caliginem omnem discutias, animos fluctuantes componas, dissidia prohibeas, Ecclesiæ tranquillitatem, splendoremque restituas,*

Doctissimus Bossuetius Meldensis Episcop. in Concione habita in comitiis Cleri Gallicani celebratis anno 1582. & eorumdem comitiorum jussu typis mandata ac evulgata ait: *Roma, quia prædestinata fuit, ut esset caput Religionis & Eccles. fieri debuit propria & particularis B. Petri Ecclesia. Quapropter erecta fuit & fixa Roma Gathedra æterna. Hæc est Eccles. Romana quæ a B. Petro & Successorib. ejus edocta, nullam admittit hæresim... Hoc pacto Eccl. Rom. virgo semper est. Fides Rom. semper est fides univ. Eccl. idcirco quod creditum est hactenus, etiamnum creditur & in posterum credetur semper, eadem etenim vox æternum personat ubique, Petrusque in successoribus suis æternum manet fidelium fundamentum. Hoc dixit Chist. ipse. Prius autem cœlum & terra dissolventur, quā verbū ejus inane abeat.*

His adde Concilium generale Lugdunense II. quod can. 1. Romanam Ecclesiam vocat matrem omnium Fidelium & magistram. Et Concil. Trid. sess. 7. can. 1. de Ecclesia Romana loquens addit, *quæ omnium Ecclesiarum mater est & magistra.*

Ex his omnibus testimoniis perpetuam Ecclesiæ de unitate fundamentali sententiam exprimentibus patet, formam hanc fuisse primigeniæ institutionis & constitutionis divinæ a Christo præscriptam, ut fideles omnes in unitate Fidei communione conjungerentur cum Petro Christi Vicario, ejusque Successoribus pro tempore existentibus. Quæ quidem institutio divina continetur his Christi verbis, quibus etiam prædicta testimonia nituntur, Matth. c. 16. *Ego dico tibi quia tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam; & portæ inferi non prævalebunt adversus eam. Et tibi dabo claves regni cœlorum. Et quodcumque ligaveris super terram, erit ligatum & in cœlis: Et quodcumque solveris super terram, erit solutum & in cœlis.* Et Joan. c. 21. *Pasce agnos meos. Pasce oves meas.* Et Luc. c. 22. *Ego autem rogavi pro te, ut non deficiat fides tua, & tu aliquando conversus confirma fratres tuos.* Quæ quidem omnia dicta sunt Petro ut personæ publicæ, & in ejus persona omnibus ejus Successoribus, ut constat ex Traditione, sensu Ecclesiæ, & intentione Christi.

Hinc nunquam licet se separare a communione Ecclesiæ Romanæ, & Summi Pontificis. *Præcidenda unitatis nulla est justa necessitas*, ait S. Augustinus, lib. 2. contra epist. Parmenian.

TRA-

TRACTATUS
DE DEO UNO.

CAPUT I.
De Existentia Dei.
ARTICULUS I.
Utrum Dei Existentia demonstrari possit?

Nota 1. DEI nomine intelligitur Ens intellectivum, summe perfectum, & ab omni alio independens origo & causa cæterorum omnium entium.

Nota. 2. Demonstratio est syllogismus constans ex duabus præmissis, seu propositionibus certis ac evidentibus, & ex conclusione ex illis evidenter deducta. Quæ conclusio dicitur cognitio scientifica, & actus scientiæ.

Nota. 3. Demonstratio triplex distinguitur scilicet a priori, a posteriori, & a simultaneo. Prima est demonstratio rei per suas causas. Secundo est demonstratio rei per suos effectus. Tertia denique est demonstratio rei per aliquid, quod neque est causa, neque effectus illius: ut si demonstres Deum existere quia est Ens perfectissimum. Additur quarta demonstratio, quæ dicitur deducens ad impossibile; & est demonstratio rei ex eo quod sequeretur aliquid impossibile, ex ejus negatione.

Nota. 4. Certum est Deum non posse demonstrari a priori seu per causas; quia Deus nullam habet causam, neque efficientem, cum sit ens a nullo alio factum, & a quovis independens: neque causam finalem, nam cum sit Ens summe perfectum, ad aliud referri nequit: neque materialem aut formalem, cum Ens summe perfectum sit etiam simplicissimum; ideoque non componatur ex materia & forma.

Nota. 5. Fide Divina constat Deum existere. 1. quia Deus suam existentiam multis in Scriptura locis testificatus est, ut Exodi c. 3. *Ego sum Deus Patris tui... Ego sum qui sum.* Et Deut. c. 5. *Ego Dominus Deus tuus, &c.* Et quidem credibiliter id revelavit, ut patet ex motivis credibilitatis, ex quibus evidens est Scripturam sacram esse verbum Dei. 2. Quia fide Divina credi debet Dei existentia, ut constat tum ex Symbolo Apostolorum, cujus primus articulus est *credo in Deum:* tum ex Heb. c. 11. *Credere enim oportet accedentem ad Deum, quia est.*

Dico 1. Existentia Dei demonstrari potest saltem ex creaturis. Hæc assertio ita certa est, ut opposita censeatur a S. Thoma, l. contra gentes; & a multis Theologis erronea: ab aliis vero periculosa in fide & temeraria.

Prob. 1. Ex Scriptura. Sap. cap. 13. *a magnitudine speciei & creaturæ cognoscibiliter poterit creator horum videri.* Et Rom. c. 1. *quod notum est Dei, manifestum est in illis (Ethnicis) Deus enim illis manifestavit. Invisibilia enim ipsius, a creatura mundi per ea, quæ facta sunt, intellecta conspiciuntur, sempiterna quoque ejus virtus & Divinitas.* Verba videndi, manifestandi, conspiciendi in sensu proprio sumpta, (ut hic sumi debent, cum nulla sit necessitas aliter ea sumendi) significant evidentem Dei ex creaturis notitiam, ideoque Dei demonstrationem haberi posse.

Prob. 2. Ex S. Augustino, tract. 2. in Joann. de Deo ait: *Potest inveniri per creaturas evidenter, dicente Apostolo: invisibilia enim Dei, &c.*

Ratio est, quia ut causa demonstretur per effectum, hæc duo sufficiunt, nempe ut effectus existens necessariam habeat connexionem cum causa, & hæc connexio sit evidenter cognoscibilis. Atqui creaturæ necessariam habent connexionem cum causa aliqua prima improducta, & in omni genere perfectissima, quæ dicitur Deus; & connexio illa creaturarum saltem collective sumptarum cum causa prima est evidenter cognoscibilis, ut ex unanimi sapientum consensu & experientia constat. Ergo.

Dico 1. Existentia Dei reipsa demonstratur.

Prob. Exponendo aliquas illius demonstrationes.

Prima Demonstratio.

Evidenter conscii sumus nos cogitare, judicare, ratiocinari de rebus a materia valde remotis, puta de virtute & honestate de vitio & turpitudine, &c. At illæ cogitationes nostræ non possunt oriri a materia, cum

cum assurgant supra materiam & omnia materialia, nec ullam habeant proportionem cum materia. Ergo illæ cognitiones oriuntur a principio, quod sit materia præstantius, quod principium vocamus Spiritum.

Cum autem noster ille Spiritus sit finitus ac limitatus, ut nos ipsi experimur, non potest existere a se, sed ab alio tantum, qui eum creaverit, seu ex nihilo fecerit, nam Spiritus non fit ex præexistente materia. Ergo existit Spiritus aliquis longe superior, a quo sit noster ille Spiritus, & qui ipse a nullo alio existat, sed a se ipso, seu ex absoluta necessitate suæ essentiæ: alioqui daretur processus in infinitum, quod repugnat. Is auté Spiritus est illud ipsum Ens, quod Dei Definitio exhibet, cum Deus definiatur Ens a se, seu Spiritus a se, Ergo.

Secunda Demonstratio.

Ens summe perfectum existit, sed tale Ens est Deus; ergo existit Deus. *Prob. maj.* Ens summe perfectum est possibile: nullam enim involvit contradictionem, imo in suo conceptu excludit omnem imperfectionem, proindeque absurditatem, & consequenter impossibilitatem, quæ est maxima absurditas. Ergo existit. *Prob. cons.* Ens summe perfectum, quod esset possibile, & non existeret, esset possibile, ut supponitur, & simul non esset possibile, nam non posset existere; a quo enim posset existentiam accipere, non a se, ut patet, nam quod non est, non potest agere; non etiam ab alio, nam fieri ab alio non est perfectissimum. Præterea causa Entis summè perfecti esset ipsum Ens summe perfectum, ideoque Deus, nam contineret omnes perfectiones saltem virtualiter.

Tertia Demonstratio.

Existit Ens improductum, ac proinde Ens a se, Ens seu existens ex absoluta necessitate suæ essentiæ, & sibi sufficiens ad existendum: atqui tale Ens est Deus. Ergo existit Deus. *Prob. maj.* non omnia Entia producta sunt. Ergo datur aliquod ens improductum. *Conseq. valet:* nam vel omnia Entia producta sunt, vel aliquod ex illis non est productum; non enim datur medium inter contradictoria. *Prob. anteced.* Si omnia entia, quæ sunt vel fuerunt, producta fuissent, saltem unum ex illis se ipsum produxisset vel immediate, vel mediate, ut per se patet. Falsum consequens, ergo & antecedens. *Prob. min.* Nam 1. idem non potest se ipsum producere immediate, quia prius est saltem natura existere quam producere. Ergo si unum ex illis se ipsum produxisset immediate, prius saltem natura extitit quam existeret, quod est absurdum. 2. Neque aliquid potest se ipsum producere mediate; nam non potest produci ab alio quod produxit: alioqui prius saltem natura produxisset quam produceretur: & sic prius saltem natura extitisset quam existeret, quod est absurdum.

Quarta Demonstratio petita ex hoc mundo visibili.

Hic muudns visibilis non est a se, nec a casu: Ergo est ab opifice quodam sapientissimo ac potentissimo, quem Deum vocamus, & qui proinde existit.

Prob. 1. pars anteced. Nempe quod hic mundus visibilis, non sit a se. Si hic mundus visibilis, seu omnia entia visibilia, ideoque materialia quæ in hoc mundo cernuntur, essent a se, materia esset a se. Falsum conseq. ergo. *Prob. min.* Si materia esset a se, id est, si ex natura sua & essentia existeret independenter ab alio, esset illimitata in omni genere perfectionis, ac proinde jam non esset pura materia, sed Ens infinite perfectum, & consequenter intellectum, & ipse Deus. Nam quod sibi sufficiens est nec indiget alio ad existendum, quod ex suæ essentiæ fundo habet esse, eo ipso debet habere omnem perfectionem ipsius esse, ideoque omnes perfectiones entis possibiles, nam caret principio limitationis. Et vero cum ex suo fundo habeat esse, ideoque modum existendi perfectissimum, quomodo posset esse naturæ intra certum entis gradum & perfectionis genus limitatæ? Præterea si hujusmodi Ens careret aliqua perfectione possibili, illæ perfectiones quibus careret, jam non essent possibiles, non enim possent existere: nam non possent produci ab illa materia, quæ dicitur principium omnium entium, cum non continerentur in illa neque virtualiter, neque eminenter. Et consequenter illa materia haberet omnes perfectiones quæ existere possunt.

Prob. 2. pars primi antecedentis, nempe quod hic mundus non sit a casu, seu ex fortuito partium materiæ concursu. Opus admirabile, innumeris ac variis constans partibus ad eximiam pulchritudinem, & ad proprios fines assequendum aptissime dispositis ac debite proportionatis atque commune bonum & speciale hominis conspirantibus, casu & fortuito & absq; intelli-

telligentia factum dici non nisi insipienter potest; sed necessario agnoscendus est supremus aliquis ac sapientissimus auctor & artifex, a quo illud productum ordinatumque sit. Atqui mundus hic visibilis est opus hujusmodi, ut oculis patet. Ergo hic mundus non potest nisi insipienter dici casu ac fortuito & absque intelligentia factus; sed agnoscendus est aliquis sapientissimus illius auctor & artifex, qui est Deus.

Major per se patet. Ordo enim multorum constans ac perpetuus ad eximiam pulchritudinem compositus, eorumque inter se ad suos fines apta dispositio, plane est opus naturæ intelligentis, non autem casus & fortunæ. Nam impossibile est, ut tam innumerabilium rerum ad tam innumerabiles fines singulis proprios, & ad commune omnium ac speciale hominis bonum, tam constans, tam eximia, tam mirabilis sit dispositio, convenientia, proportio, coordinatio ac consensio, nisi singula fuerint antea diligenter perpensa, & nisi opifex aliquis intelligentia præditus singulos fines cujusque entis proprios & unum finem omnium communem præviderit ac intenderit, & ad illos assequendos omnia tam apte disposuerit: enim vero quis nisi insaniens, magnificum aliquod Palatium aut Templum ex fortuito lapidum ac lignorum concursu factum dicat? Aut Virgilii Æneidem, Ciceronis orationes, Aristotelis philosophiam coaluisse contendat ex caracteribus, seu litteris temere sine arte & consilio projectis? Quis nisi mente captus Horologium considerans, non statim judicet fuisse ab aliquo artifice intelligentia prædito elaboratum? Nemo igitur sanæ mentis tam mirabilem hujus mundi fabricam, imo solius corporis humani structuram lustrare potest, quin tam mirabilis operis auctorem aliquem sapientissimũ agnoscat.

Hanc demonstrationem nobis suggerit Scriptura, Job. c. 12. *interroga jumenta & docebunt te, & volatilia cœli & indicabunt tibi: loquere terræ, & respondebit tibi, & narrabunt pisces maris, quis ignorat quoniam hæc omnia manus Domini fecerit?* Item S. Augustinus, l. 11. de Civitate Dei, c. 4. ubi ait: *mundus ordinatissima sua mutabilitate & mobilitate, & visibilium omnium pulcherrima specie quodam modo tacitus, & factum se esse, & non nisi a Deo ineffabiliter atque invisibiliter magno, &, ineffabiliter atque invisibiliter pulchro fieri se potuisse proclamat.*

Eandem quoque eleganter exposuit Cicero, l. 2, de natura Deorum his verbis: *Quis enim hunc hominem dixerit, qui cum tam certos Cœli motus, tam raros Astrorum ordines, tamque omnia inter se connexa & apta viderit, neget in his ullam esse rationem,* (hoc est, ab aliqua intelligentia esse condita, ordinata & administrata) *eaque casu fieri dicat? Quæ quanto consilio gerantur, nullo consilio assequi possumus. An cum machinationo aliquid moveri videmus, ut sphæram, ut horas, & alia permulta, non dubitamus quin illa opera sint rationis? cum autem impetum Cœli admirabili cum celeritate moveri, vertique videamus constantissime conficientem vicissitudines anniversarias cum summa salute & conservatione rerum omnium, dubitamus quin ea non solum ratione fiant, sed etiam excellenti quadam Divina ratione?*

Idem Tullius, eodem libro Epicureos, qui stulte dicebant omnia esse facta subito ac fortuito atomorum concursu, sic exagitat: *Si mundum efficere potest concursus atomorum, cur Porticum, cur Templum, cur Domum, cur Urbem non potest, quæ sunt minus operosa, & multo quidem faciliora? Certe ita temere de mundo effutiunt, ut mihi quidem nunquam hunc admirabilem Cœli ornatum suspexisse videantur.*

Obj. Idem non potest credi & evidenter sciri. Ergo existentia Dei, quæ creditur, demonstrari nequit.

Resp. dist. anteced. Ex eodem motivo, *conced. antec.* ex diverso motivo, *nego anteced.* Dei existentia creditur ex motivo fidei, seu propter auctoritatem Dei revelantis, & evidenter cognoscitur ex creaturis per necessariam connexionem, quæ perspicitur inter creaturas existentes & earum conditorem.

Inst. Heb. c. 11. dicitur: *Est autem fides sperandarum substantia rerum, argumentum non apparentium*. Et S. Gregorius, Homil. 26. in Evang. ait: *Quæ apparent, jam fidem non habent, sed agnitionem.*

Resp. Sensus est res fidei non clare apparere ex motivo ipsius fidei, quamvis clare cognosci possint ex alio motivo. Item quæ apparent, non creduntur, videlicet ex motivo sub quo apparent. Sed quæ apparent sub uno motivo, credi possunt ex alio sub quo evidenter non apparent. Et vero num Apostoli non solum divinitatem, sed etiam humanitatem Christi quam videbant, credebant? Sive num Christum verum Deum & verum hominem esse credebant?

AR-

ARTICULUS II.

Utrum unicus sit Deus?

Nota. Præter gentiles, qui pluralitatem Deorum admiserunt, quidam hæretici sub nomine christiano eundem errorem docuerunt, nimirum 1. Cerdoniani a Cerdone sic dicti, qui duo principia sibi adversantia admittebant, nempe Deum legis & Prophetarum, quem justum ac severum, non bonum, esse dicebant; & Deum patrem Christi, quem asserebant esse bonum ac benignum. 2. Marcionitæ ita appellati a Marcione, qui duos fingebant Deos, unum bonum, & alterum malum, quem volebant esse hujus mundi visibilis conditorem. 3. Apelles Marcionis discipulus, quo cum duos admittebat Deos, unum bonum, & alterum malum, sed a bono productum, ideoque unicum principium, in quo a suo magistro dissidebat. 4. Valentinus, qui triginta Deos sive Æonas somniavit. 5. Manichæi a Manete sic nominati, duo commenti sunt principia æterna sibi adversantia, quorum unum bonorum, alterum malorum Deus esset, ideoque & duas substantias ac naturas, nempe boni & mali. 6. Tritheitæ, qui tres Personas SS. Trinitatis docebant esse tres Deos, tum personalitate, tum natura distinctos.

Dico 1. Fide constat unicum esse Deum. *Prob.* 1. Ex Scriptura, Deut. c. 32. *Videte quod ego sim solus, & non sit alius Deus præter me*. Psal. 85. *Tu es Deus solus*. 1. Cor. c. 8. *scimus quod nullus est Deus, nisi unus*. 2. Ex Symbolo Nicæno & Const. *Credo in unum Deum*. 3. Ex Conc. Lateranensi IV. c. *Firmiter*.

Dico 2. Ratione demonstratur unicum esse Deum.

Prob. Afferendo aliquas ex multis demonstrationes. Prima demonstratio petitur ex ipsa Dei notione.

Deus est Ens summe perfectum, ens quo nihil melius excogitari potest, ut constat ex notione Dei. At ens summe perfectum, & quo nihil melius excogitari potest, debet cæteris omnibus entibus a se natura distinctis præstare & imperare: nam ceteris a se natura distinctis præstare & imperare magna perfectio, est & quid melius quam non præstare & imperare. Ergo Deus Ceteris omnibus entibus a se natura distinctis prestat & imperat. Ergo non sunt multi Dii: Hinc Tertullianus contra Marcionem ait. *Summe magnum par non habet*.

Item Deus est ens, quod a nullo alio dependet, & a quo cætera omnia a se natura distincta dependent, nam hoc est melius & perfectius. Ergo alterum ens natura a Deo distinctum existere non potest, quod non dependeat a Deo. Ergo alter Deus esse non potest.

Item Deus unus sibi & mundo sufficit, cum Deus sit ens quo nihil melius ac perfectius excogitari potest. Ergo inutiles sunt multi Dii, ideoque repugnant: nam repugnat ens, quod sit Deus, ac proinde summe perfectum, & tamen sit inutile. Hinc illud Tertulliani, l. 1. contra Marcionem, cap. 3. *Deum de scias unum esse debere, quare quid sit Deus*.

Secunda demonstratio fit ex absurdis, quæ ex pluralitate Deorum sequerentur. Nam 1. vel illi plures Dii sunt æque potentes, vel est unus alii potentior. Si unus sit aliis potentior, hic solus est Deus. Si omnes sunt æque potentes, cum debeant esse æque liberi, si forte unus pro sua libertate velit quod alter nolit, tunc duo contradictoria existent, nempe idem erit, quia unus volet esse, & simul non erit, quia alter æque potens nollet esse. 2. Si plures essent Dii, puta Saturnus & Jupiter, vel Saturnus est omnipotens, vel non: Si non est omnipotens, non est Deus, si est omnipotens, potest producere quidlibet possibile etiam reluctante Jove, sicque Jupiter ipse non est omnipotens. Item Saturnus erit supremum omnium entium, supremus rerum omnium Dominus, summum bonum, finis simpliciter ultimus, quia est Deus: & simul non erit, quia Jupiter non est infra ipsum, non subjicitur ejus dominio, non minus habet perfectionis, non est ad Saturnum ordinabilis, cum Jupiter supponatur esse Deus.

Hinc vides quam verum sit illud dictum S. Athanasii, orat. contra idola: *multiplicitas Deorum, nullitas Deorum*.

Solvuntur Objectiones.

Obj. 1. Trinitas personarum, quam fides docet esse in Deo, evertit unitatem Dei, & illius demonstrationes. Ergo. *Nego ant. prob.* Dei unicitas demonstratur ex ejus essentia in eo posita, quod Deus sit ens perfectissimum, supremus Dominus, non habeat æqualem, &c. Sed Trinitas personarum hæc omnia evertit. Ergo.

Resp. Nego min. Quia tres personæ divinæ unicam eamdemque habent naturam ad divinitatem: & sic pater est ens omnium perfectis-

fectissimum ens quo nil melius esse potest, summum magnum per idem numero, quo Filius & Spiritus sanctus est ens omnium a se natura distinctorum perfectissimum nempe per eamdem numero naturam, & vicissim. Quare non sunt tres Dei, sed unus Deus, unus increatus & omnipotens, una rerum omnium causa, unus supremus Dominus, omnium entium a se natura distinctorum. Igitur tres illæ personæ divinæ sunt unicum ens necessarium, summe perfectum, independens, una rerum omnium causa, unus Supremus Dominus, unus finis ultimus. Hinc Deus non habet alium Deum æqualem & parem sibi. Vis autem demonstrationis in eo consistit, ut non possit esse plura ejusmodi entia.

Porro personalitates divinæ prout virtualiter distinctæ a natura divina sunt perfectiones relativæ & secundum quod, & quarum una æquivalet alteri, & quas natura divina omnibus personis identificata habet eminenter. Non repugnat autem esse plura infinita secundum quid identificata uni infinito simpliciter & omnimode, in quo eminenter contineantur.

Inst. 1. Vel una persona satis fuit ad mundi productionem, vel non. Si primum, aliæ personæ sunt inutiles: si secundum, quælibet persona non est omnipotens. Ergo.

Resp. Hoc argumentum non valet in Trinitate, & falsum supponit, nempe supponit personas produxisse mundum quatenus personæ sunt & a se invicem realiter distinctæ, quod falsum est. Nam mundum produxerunt, conservant & administrant quatenus sunt natura divina & unus Deus, ut constat ex Concilio Lateranensi IV. c. 1. ubi dicitur: *Natura divina quæ sola est universorum principium.* Unde cum eadem sit natura divina in tribus personis, & illæ personæ licet inter se realiter distinctæ in ratione personæ, sint tamen idem cum natura divina, & unius indivisibiliter Deus, una persona non potuit sine aliis mundum producere, cum aliæ sint idem cum illa in natura, at si essent plures Dii ac proinde multiplex saltem numero natura divina, una natura sine alia, & unus Deus sine alio sufficeret & omnia posset.

Inst. 2. Quælibet persona vel est id quo nihil melius excogitari potest vel non. Si primum, quælibet persona continet omnes perfectiones, ideoque paternitas includit filiationem, si filiatio sit perfectio; si secundum, quælibet personam non est Deus.

Resp. Quælibet persona continet formaliter in natura divina omnes perfectiones absolutas & simpliciter simplices, alias vero æquivalenter & eminenter. Hinc paternitas includit filiationem æquivalenter, quatenus est perfectio æquivalens filiationi: at eam non includit formaliter, quia paternitas non est formaliter filiatio.

Inst. 3. Una persona est æqualis alteri. Ergo Deus habet alium Deum æqualem sibi. Ergo, &c.

Resp. nego conseq. Quia in Trinitate, cum sit unica eademque natura ac divinitas, non sunt multi alii æquales, sed unus Deus, unum ens summe perfectum. Unde in Trinitate Deus non habet alium Deum sibi æqualem.

Inst. 4. In Trinitate quælibet persona est Deus. Ergo sunt tres Dii.

Resp. nego conseq. Quia quælibet persona est idem Deus cum alia, & in illis tribus personis unica eademque est divinitas ac natura, Ut autem essent tres Dii, deberent esse tres naturæ divinæ realiter inter se distinctæ: nam ad multiplicitatem concreti substantivi requiritur multiplicatio non solum subjecti sui suppositi, sed etiam formæ seu quasi formæ.

Obj. 2. Cum Manichæis non potest a Deo summe bono prodire malum. Ergo præter Deum bonum, debet esse alius malus qui sit malorum omnium principium: nam hic mundus plurimis malis abundat.

Resp. A Deo summe bono prodire potest malum pœnæ; cum enim sit etiam summe justus, ad ipsum pertinet debitis pœnis crimina plectere. Malum autem culpæ non potest ab illo pro dire, sed potest ab illo permitti.

Inst. Deus summe bonus non debet permittere mala culpæ seu peccata, si possit illa impedire.

Resp. disting. Si ex malis illis nulla bona colligat, *conc.* Si ex malis bona & quidem majora colligat, *nego*. Deus ex malis & peccatis majus bonum colligit, nempe manifestationem plurium perfectionum suarum, puta sapientiæ, omnipotentiæ, justitiæ, misericordiæ, quæ ex malorum permissione elucent in administratione hujus Universi: & sic ex malo Deus majorem suam gloriam extrinsecam colligit. Ex mali etiam permissione suppeditatur hominibus materia præstantissimorum virtutis operum, nempe patientiæ, humilitatis, obedientiæ, fortitudinis, charitatis in Deum, & proximum etiam inimicum, &c. Si autem peccata non per-

permitterentur, multæ divinæ perfectiones imprimit justitia & misericordia non eluce-rent, & homines carerent materia eximiorum virtutis operum, v. gr. si Deus tyrannorum crudelitatem non permisisset, nulli extitissent Martyres; quare S. Augustinus, Enchirid. c. 10. ait: *Neque enim Deus omnipotens, rerum cui summa potestas, cum summe bonus sit, ullo modo fineret mali aliquid esse in operibus suis, nisi usque adeo esset omnipotens & bonus, ut benefaceret & de malo.*

Obj. 3. Omnes fere nationes consenserunt pluralitati Deorum, ita per plura secula. Ergo existit pluralitas Deorum.

Resp. nego conseq. Nam 1. Opinio illa non nisi longo post mundi originem tempore ex corruptis hominum moribus profluxit, & nunc jam fere omnino evanuit, nec nisi paucas admodum gentes barbaras pervadit. 2. Sapientissimi quique inter gentiles minime in pluralitatem Deorum animo consenserunt. Nam quamvis multi illorum propter metum populi exterius sese gesserint quasi plures Deos colerent, privatim tamen in suis scholis unicum duntaxat admiserunt supremum & cæterorum Dominum, ut constat ex Justino martyre, Athenagora, & aliis patribus. 3. Multi populi ita plures Deos colebant, ut unum inter cæteros veluti supremum cæterorum Regem & Dominum, ac proinde solum proprie dictum Deum colerent, ut constat ex veterum scriptis & ex Maximo Tyrio philosopho: qui, dissert. 1. sic ait: *In tanta pugna & discrepantia unam videas per terras omnes, legem famamque consentientem Deum esse unum rerum universarum, & Regem & Patrem, multos præterea Deos & Dei filios administrationis participes. Hæc dicit Græcus, hæc Barbarus.* Denique semper fuit aliqua natio, nempe Israelitica, quæ unum Deum coleret.

Porro Deus idololatriam tamdiu & tam late vigere permisit, ut ostenderet quantum humani cordis corruptio mentem subsidio fidei destitutam seducere valeat. Tamen non obstante illa depravatione, nunquam extincta sunt principia quædam per se nota & notiones quædam divinæ unicitatis cognoscendæ a natura veluti insitæ, ex quibus potuissent homines omnes facile Dei unicitatem cognoscere.

ARTICULUS III.

Utrum Dei existentia possit invincibiliter ignorari?

NOta. Ignorantia duplex est, nempe vincibilis, & invincibilis. Ignorantia vincibilis est ea quæ vinci seu depelli potest, adhibita morali diligentia, & cum ordinariis gratiæ auxiliis: invincibilis vero, quæ non potest. Utraque subdividitur in negativam & positivam. Negativa est mera carentia cognitionis, ut si quis præcise nesciat Deum existere. Ignorantia positiva est judicium erroneum de eo quod ignoratur; ut si quis judicet Deum non esse.

Porro moralis diligentia est ea, quæ potest & debet secundum prudens judicium pro rei gravitate adhiberi.

Dico 1. in adulto rationis usu prædito non potest dari invincibilis & inculpabilis ignorantia existentiæ Dei, sive positiva, sive tantum negativa, saltem notabili tempore.

Prob. 1. Ex Script. Rom. c. 1. *Invisibilia ipsius a creatura mundi per ea quæ facta sunt intellecta conspiciuntur, sempiterna quoque ejus virtus & divinitas: ita ut sint inexcusabiles.* Et Sap. c. 13. *A magnitudine speciei & creaturæ, cognoscibiliter poterit creator horum videri.* Ergo adhibita morali diligentia, imo facile Deus cognosci potest, ergo non potest ignorari invincibiliter.

Prob. 2. Ex Patribus, Tertull. l. 1. contra Marcionem, c. 10. *Animæ a primordio conscientia Dei dos est.* S. Hieron. in illud Job. c. 36. *Omnes homines vident eum*(Deum) sic ait: *Nullus est qui se abscondit a calore ejus, & ideo unusquisque mortalium, licet de longe... sentit esse Deum, sive intelligitur.* S. Aug. tract. 106. in Joan. *Hæc est vis veræ divinitatis, ut creaturæ rationali jam ratione utenti non omnino ac penitus possit abscondi.* S. Greg. l. 27. moral. c. 3. in illud Job. c. 46. *Omnes homines vident eum*, ait: *Eo ipso quod rationalis est conditus, debet ex ratione colligere, eum qui se condidit, Deum esse.* S. Damasc. l. 1. Orth. fid. c. 3. *Dei notitia nobis a natura insita est.* Idem docent alii Patres.

Prob. 4. Ratione: quia, ut ex Dei demonstrationibus constat, existentia entis supremi rerum omnium authoris ac gubernatoris sapientissimi & potentissimi tam facile ex principiis per se notis, vel ex creaturis sensibilibus cognosci potest, ut adhibita morali diligentia ignorari, & multo minus negari

Scientia DEI [illegible] antecedens
[illegible] consequens effectum.
seu [illegible]comitans, nec effectus
videt nisi dum est
Vult DEus ab aeterno esse
[illegible] [illegible] vult ipsum
nisi [illegible] fit.
Videndo DEus hanc suam
voluntatem etiam videt
DEus effectum esse dum
est. qa videt illum ut vo
luntas ipsum vult.

DEus cognoscit futura libe
ra condicionata in [illegible]
attingendo quid causa sub
his [illegible] illis [illegible] agunt
ipso simultaneè [illegible] [illegible]
[illegible] vel volente. [illegible]

debe minimè Deo fie: si dedit Petro hoc au
xilium jam nunc in praesenti mea aeterni
tati decernentem ipsum vero Petri pro illo actu
ut Deo quo et Petrus tempore definito
operaretur.

Libertas est in actu primo potentia est ex eo
quod omnia vero voluntas se habebat se ad opposita, et esse
in toto actu suo ~~[illegible]~~ remoto est potentia
quo [illegible] sit, ad [illegible] e [illegible]

Liberius abit exulatum An. 355.
Epictetus Episcopus Centumcella
Auxentius Mediolan
Valens et Ursacius Episcopi ex Pannonia

Photinus Episcopus Sirmiensis dissentie-
bat ab arianis in eo, quod diceret filium
Dei ante Mariam & n fuisse et sicus
se ... primum hominem sunt Ebion et Cherintus
docuere.

Eusebius Episcopus Nicomediensis arianus

An. 357 in synodo Syrmiensi damnatus
Photinus, teste P. Skarga

An. 351. Praefuit Ecclesia Julius Papa nam
habitae Synodi ~~...~~ Syrmii meminit P.
Skarga.
Liberius venit primum Syrmium deinde
Romam An. 357.
Marcus Episcopus Arethusius

6ta

Terraemotus ordinariè oriuntur
matione bituminosa ac Sul
terraneis non nimis multu
quatenus hæc vapores aqu
um elasticos efficit ac äerea

6ta.

Fontes originem suam debent
Vaporum ex Mari et contine

7ma

Planta omnes generan tur e

8va.

Nullum animal ut ut vile e
sed ex ovis fæcundatis ne

9na.

8vo. Investytura Birona M. D. O. M.
Za niedaną powinna być poczytana
ponieważ Rzeczp. nieuznała B. O. M.
Birona za Xiążęcia Kurlandz. y że Diplom
iego koronna pieczęcią niebyło Zapieczęto
wane.

negari non possit a quovis homine rationis usu prædito, quantumvis hebeti & inculto.

Obj. 1. Sunt aliqui Athæi qui negant Dei existentiam, at illi habent ignorantiam Dei positivam invincibilem. Ergo.

Resp. nego min. Nam Athæi illi tenentur Dei existentiam diligenter inquirere; & illam facile assequerentur, si attente considerarent rationes quibus Dei existentia probatur. Sed vel nolunt, vel parum curant ad eas attendere, inter eadum animum totum adjungunt sophismatum studio, quibus ad negandum Dei existentiam moventur: Et vero nemo est tam puro & hebeti ingenio; qui vel ex principiis per se notis, aut ex creaturis per ratiocinium facilimum, existentiam Dei colligere non possit; cum creaturæ sensibiles hanc prædicent. Juxta illud Psal. 18. *Cœli enarrant gloriam Dei..... in omnem terram exivit sonus eorum, & in fines orbis terræ verba eorum.*

Igitur Athæus judicando Deum non existere peccat gravissime; & quotiescumque male agit: peccat non solum contra rectam rationem, sed etiam contra Deum, quem a se offendi non nisi vincibiliter & culpate ignorat.

Obj. 2. Quidam Americæ Barbari in silvis degentes, nullum Deum cognoscunt, aut co sunt, ne nomen quidem Dei noverunt; nec ullum Deo imposuerunt. Ergo illi ignorant invicibiliter Dei existentiam.

Resp. nego conseq. Quia ignorantia illa negativa, qua laborant Barbari illi, est plane vincibilis & culpabilis. Nam fieri non potest ut ad Cœli, Terræ, Solis, Astrorum & aliarum creaturarum aspectum aut sensum, non subeat in illorum animum cogitatio de aliquo sapientissimo ac potentissimo artifice Domino ac Rectore rerum illarum omnium; aut saltem occurrat dubitatio sitne aliquod ens a quo hæc omnia facta sint & regantur. Saltem hoc semper accidit iis qui prudenter agunt. Unde si serio animum applicarent, debitamque diligentiam adhiberent in investiganda veritate tam gravis momenti, notitiam Dei saltem valde probabilem & sufficientem ad prudentem assensum assequerentur: adeo hæc notitia ex creaturis, & ex principiis per se notis facilis & obvia est.

Itaque Barbari illi non ignorant Dei existentiam; nisi quia volunt illam ignorare, aut negligunt illam cognoscere. Quare quoties, male agunt, peccant & offendunt Deum, quem vincibiliter & culpate ignorant. Et sic omnia eorum peccata contra legem naturalem sunt vere offensa Dei, & æternam damnationem merentur, si gravia sint.

Dixit in propositione: *Saltem notabili tempore.* Nam si quis diligentiam debitam adhibeat in inquirenda Deo notitia, hanc brevissimo tempore assecuturus est: nam existentia Dei clare se manifestat per opera sensibilia, & principia per se nota & obvia omnibus: atque ita cuilibet ratione utenti facilis est, ut merito a Patribus dicatur naturaliter omnibus insita. Hinc quivis adultus nullo tempore, moraliter loquendo, laborat invincibili ignorantia Dei: nam brevissimum tempus moraliter loquendo censetur nullum, quippe in æstimatione prudenti parum pro nihilo habetur.

Dico 2. Dei unius existentia non potest etjam invincibiliter, saltem notabili tempore ignorari ab homine rationis usu prædito. Quia ut ex dictis constat, valde faciles & obviæ sunt unius Dei existentis probationes, & quasi a natura cuique insitæ atque congenitæ videntur. Hinc non solum Philosophi, sed cæteri quoque Ethnici, dum obsequebantur naturæ velut instinctui, Deum unicum agnovere: nam (ut ait Tertullianus) in subitaneis casibus & calamitatibus unicum Deum reclamabant, non ad Capitolium, sed ad Cœlum oculos ac manus attollebant: unde sic ipse exclamat: *O testimonium animæ naturaliter christianæ!*

CAPUT II.

De Essentia Dei.

ARTICULUS I.

Utrum Deum sit ens, quo nihil melius excogitari potest.

DIco. Deus est ens quo nihil melius ac perfectius excogitari potest. Est de fide.

Prob. 1. Ex Scriptura, ubi passim dicitur Deus omnipotens, altissimus, item Psal. 44. *Magnus Dominus & laudabilis nimis, & magnitudinis ejus non est finis.* Ergo Deus habet magnitudinem, hoc est, omnimodam perfectionem infinitam; at ente infinite perfecto nihil excogitari potest melius ac perfectius, nam infinito nil excogitari potest majus. Item Eccli. cap. 43. *Benedicentes Dominum, exaltate illum quantum potestis: major enim est omni laude.* Ergo nihil laudabilius nec

pro

pro inde melius est Deo. 2. Ex S. Augustino l. 1. de doctrina Christiana, c. 7. ubi ait, *Cum ille unus cogitatur Deorum Deus... ita cogitatur ut aliquid, quo nihil melius sit atque sublimius... nec quisquam inveniri potest, qui hoc Deum credat esse, quo melius aliquid est*. Et l. de natura boni contra Manicheos c. 1. *Summum bonum, quo superius non est, Deus est*. Et ex S. Bernardo, qui, l. 5. de consid. cap. 7. ait: *Quid est Deus? quo nihil melius cogitari potest*. 3. ratione. Quia Deus est ens summe perfectum, causa & origo aliorum omnium entium, at tali ente nil excogitari potest melius ac perfectius. Ergo Deus est ens, quo nil excogitari potest melius ac perfectius.

Obj. Complexum ex Deo & mundo est aliquid melius & perfectius Deo solo.

Resp. Est aliquid melius & perfectius extensive, quatenus continet entia bona & perfecta numero plura. At non est quid melius & perfectius intensive, quam Deus solus. Quia Deus solus est ens in omni genere infinite perfectum & omnes creaturæ creaturarum etiam possibilium perfectiones virtualiter ac eminēter continet: ac proinde non potest Deo addi aliquid boni quod non habeat & quidem modo perfectissimo. Unde Deus fieri non potest melior & perfectior additione cujuslibet creaturæ. Melius autem & perfectius intensive non fit nisi additione boni illius quod deerat illi cui additur.

ARTICULUS II.

Utrum Deus in sua entitate complectatur omnes omnino perfectiones.

NOta 1. Perfectio duplex distinguitur, nempe simpliciter simplex, & secundum quid. Perfectio simpliciter simplex est ea, quæ nullam habet incompatibilitatem cum æquali aut majori perfectione: sive est ea, quæ melior est enti ut est ens, quam quælibet alia secum incompossibilis. Perfectio vero secundum quid, quæ non est talis: sive est ea, quæ incompossibilis est cum alia æquali aut majori.

Nota 2. Perfectio aliqua inesse potest alicui enti quatuor modis, nempe formaliter, virtualiter, æquivalenter & eminenter. Perfectio inest alicui formaliter, dum ei inest secundum se & propriam naturam ac definitionem. Inest virtualiter, cum ei inest virtus producendi illam perfectionem. Inest æquivalenter, cum inest alia perfectio similis, quæ eadem vel similia præstare potest. Inest eminenter; cum inest alia perfectio altioris ordinis, quæ potest aut illam producere, aut præstare quod illa præstat: unde perfectio continetur eminenter, dum continetur virtualiter aut æquivalenter secundum perfectionem altioris ordinis. Sic anima bruti continetur eminenter in anima rationali, quæ potest sicut anima bruti sensationes efficere, sed per entitatem altioris nempe spiritalem.

Dico. 1. Omnes omnino perfectiones possibiles in Deo continentur aliquo modo.

Prob. 1. Ex Script. Exodi c. 33. Deus de se ait: *Ostendam omne bonum tibi*. At si Deus est omne bonum, necessario continet saltem aliqua ratione omnes omnino perfectiones possibiles? nam quælibet perfectio est aliquod bonum. Ergo. 2. Ex S. Augustino qui, in Ps. 26. Deum vocat bonum omnis boni. 3. ratione. Quia alioqui Deus non esset ens quo nihil melius & perfectius excogitari potest, nam excogitari potest ens, quod omnes omnino perfectiones possibiles contineat meliori modo quo inesse possunt. Præterea si aliqua perfectio possibilis non contineretur aliquo saltem modo in Deo, illa esset possibilis, ut supponitur; & simul non esset possibilis: nam non posset existere; non enim posset existere a se, quia nihil potest seipsum producere; non etiam ab alio, sive a Deo, quia illa non haberet ullo modo; nemo enim dare potest quod nullo modo habet: sive a creatura, quia si Deus illam non habet, neque creatura, ullo modo illam habet, cum creatura nil habeat boni, quod non acceperit a Deo tamquam a prima rerum omnium causa. Hinc illud, Rom. c. 11. *Ex ipso, per ipsum, & in ipso sunt omnia*.

Hinc Deus est summe pulcher, cum habeat omnes perfectiones possibiles infinitas, quæ ei maxime conveniunt, & in ipso mirabilem concordiam & harmoniam efficiunt: cum nulla nulli sit contraria.

Dico 2. Omnes perfectiones simpliciter simplices sunt formaliter in Deo.

Prob. 1. Quia Deus, utpote ens quo nil melius ac perfectius excogitari potest, continet formaliter illud omne, quod melius est formaliter habere, quam sic non habere. At tales sunt perfectiones simpliciter simplices, cum sint meliores qualibet alia secum incompossibili. Ergo. 2. Perfectiones simpliciter simplices continentur in Deo secundum propriam definitionem, & de Deo affirmantur sub propria notione & appellatione,

x Ordinis.

tione, ut constat inductione: sit Deus est vere ac proinde intellectivus, justus, bonus, sapiens, &c. Ergo continentur in eo formaliter. 4. Quia nulla potest esse ratio, cur non contineantur in Deo formaliter: nam non excludunt ab eo aliam perfectionem meliorem, aut æqualem, sicut perfectiones secundum quid.

Dico 3. Perfectiones secundum quid, quæ sunt incompossibiles cum aliis melioribus, non continentur in Deo formaliter.

Prob. Quia excludent a Deo perfectiones majores, utpote cum illis in eodem ente incompossibiles: & sic Deus non esset ens, quo nihil melius ac perfectius excogitari potest, nec haberet omnes perfectiones simpliciter simplices.

Dico 4. Perfectiones secundum quid, quæ sunt incompossibiles cum aliis melioribus, continentur in Deo virtualiter, & eminenter.

Prob. Continentur 1. virtualiter: nam Deus potest illas producere, alioqui non possunt existere. 2. Continentur eminenter: nam Deus potest illas producere, & quod illæ præstant, præstare, per perfectionem altioris ordinis, puta per suam omnipotentiam, & quidem sine ulla imperfectione.

Dixi, *quæ sunt incompossibiles cum aliis melioribus*. Nam Deus potest habere formaliter perfectiones non simpliciter simplices, quæ sunt solum incompossibiles cum alia æquali, non cum meliori, qualis est volitio creandi mundum, vel non creandi, &c. paternitas, filiatio, &c. nam perfectiones illæ non excludunt alias meliores.

ARTICULUS III.

In quo consistat essentia Dei.

NOta 1. Essentia & natura ejusdem rei licet, sint idem realiter, & ideo sæpe confundatur, tamen diversos terminant conceptus, & sic distinguuntur Logice. Nam essentia dicitur de re absolute sumpta absque relatione ad operationem, a qua præscindit. Natura autem præter esse rei importat relationem ad operationem, & dicit principium operationis. Hinc res quælibet essentiam habere dicitur, quamvis non sit natura, id est, principium operationis. Essentia autem est id, quo res est id quod est.

Nota 2. Essentia divina sumi potest tripliciter 1. in sensu physico, seu prout est in se; & independenter a quovis mentis conceptu. 2. In sensu Metaphysico latiori; & sic sumpta est essẽtia divina præcisa a solis perfectionibus relativis, & a personalitatibus, hoc est, cõsiderata præcise secundum perfectiones absolutas & communes tribus Personis. 3. In sensu Metaphysico strictiori, & est essentia divina sumpta secundum id, quod in illa primo concipimus tanquam attributum Dei constitutivum, ex quo cognito cognoscuntur cætera ipsius attributa. Sive est essentia sumpta secundum primarium attributum, quo præcise concepto Deus sufficienter intelligitur distinctus ab omni alio ente, & ex quo cognito cognoscuntur cætera ejus attributa, quæ proprietates essentiales vocantur.

Dico 1. Essentia Dei physica, seu in sensu physico sumpta, recte describitur: Ens in omni perfectione infinitum, natura unum, personis trinum.

Prob. Quia essentia rei physicæ est entitas rei, ut est in se & a parte rei. Atqui Deus secundum se & a parte rei, seu independenter ab omni conceptu præcisivo est en in omnigenere perfectionis infinitum, unum secundum naturam, ut ex dictis constat, & trinum secundum personalitates ut suo loco probabitur. Ergo.

Dico 2. Essentia Dei in sensu metaphysico latiori, est cumulus omnium perfectionum possibilium absolutarum infinitarum.

Prob. Nam essentia sic sumpta præscindit a personalitatibus & perfectionibus relativis: ac proinde solum dicit, seu complectitur omnes omnino perfectiones absolutas, infinitas, simpliciter simplices. Nam divina entitas illas omnes essentialiter continet, cum sit essentialiter in omni genere perfectionis infinita: & præter cumulum omnium illarum perfectionum absolutarum nil complectitur nisi personalitates & perfectiones relativas. De essentia divina sic sumpta hæc definit Conc. Generale Lateranense IV. c. 2. *Qualibet trium personarum est illa res, videlicet substantia, sive natura divina, quæ sola est universorum principiũ, præter quod aliud inveniri nõ potest: & illa res non est generans, neque genita, nec procedens.*

Dico 3. De essentia Dei in sensu metaphysico strictiori sumpta multiplex est Catholicorum sententia. Prima illam constituit in intellectione actuali: secunda in ratione entis infiniti: tertia in cumulo omnium perfectionum simpliciter simplicium: quarta demum in ratione entis a se, seu in aseitate, quæ est absoluta necessitas & sufficientia existendi ex natura sua & independenter ab

ulla causa: unde secundum illa Deus definitur, ens a se, seu spiritus a se; non quidem efficienter, nam repugnat aliquid se ipsum producere; sed formaliter, quatenus habet ex proprio fundo & ex sua essentia necessitatem absolutam & plenissimam sufficientiam ad existendum independenter a causa producente & conservante.

Quævis ex illis opinionibus eligi potest salva fide, cum Ecclesia nihil circa hoc definierit. Quarta tamen magis arridit.

Observa. Deus non potest proprie definiri, quia non habet genus proprie dictum. Nam genus proprie dictum est attributum commune univoce multis. Deus autem nullum habet univoce attributum sibi commune cum multis, nempe creaturis. Nam convenire univoce est convenire non solum secundum idem nomen, sed etiam secundum eamdem significationem nominis, seu rationem per nomen significatam. At nulla attributa Dei conveniunt creaturis & Deo secundum eamdem omnino rationem & significationem, sed solum secundum quamdam proportionem. Quidquid enim convenit Deo, ipsi convenit longe altiori modo, & essentialiter actu. Et ideo Patres docent ea, quæ eodem nomine dicuntur de Deo & creaturis, non vere & proprie de Deo dici eodem modo quo de creatura dicitur. Unde dicunt Deum non esse substantiam, sed super substantiam. Deus tamen recte describitur Spiritus a se existens, nam in hac propositione tota essentia Dei stricte sumpta exprimitur.

CAPUT III.

De Attributis Divinis.

Attributum divinum late & stricte sumi potest. Attributum divinum late sumptum est id omne, quod de Deo vere affirmari potest: hoc sensu aseitas est attributum Dei. Attributum divinum stricte sumptum est quælibet Dei perfectio, tribus Personis communis, quæ concipitur Deo convenire, & infertur ex conceptu essentiæ divinæ stricte sumptæ seu attributi primarii per quod Deus a nobis concipitur primo constitui & differre ab omni alio ente. Tales sunt sanctitas, justitia, omnipotentia, &c. Quæ ex conceptu aseitatis intelliguntur convenire Deo: nam ex aseitate recte omnes perfectiones simpliciter simplices inferuntur; Ens enim existens ex necessitate suæ essentiæ & ex proprio sui esse fundo ac independenter ab alio, nullam habet limitationis causam, unde debet esse in omni perfectione illimitatum. Hinc aseitas secundum nostrum concipiendi modum est primaria Dei perfectio, & radix cæterarum, quæ ideo vocantur secundariæ, relate scilicet ad ordinem nostrarum cognitionum, quia nempe illarum cognitio supponit conceptum aseitatis, & aseitas concepta, est nobis ratio cognoscendi cæteras omnes perfectiones sub propria illarum definitione. In sensu autem reali, seu prout res est in Deo independenter a nostris conceptibus, omnia attributa Deus sunt æque prima, cum sint realiter ipse Deus.

ARTICULUS I.

Utrum & quomodo divina attributa distinguantur inter se, & ab essentia divina?

§. I.

Prænotanda.

I. Distinctio est negatio identitatis: unde ea distinguuntur quæ non sunt idem. Dividitur in realem seu entitativam, & mentalem seu rationis. Distinctio realis est negatio identitatis in re seu entitate: unde ea distinguuntur realiter entitative, quæ non sunt idem in entitate, seu quæ non habent eamdem entitatem, ut corpus & anima. Distinctio mentalis, quæ dicitur etiam distinctio rationis & Logica, est ea quæ fit a mente, & est negatio identitatis in conceptu, seu est diversitas conceptuum: unde illa dicuntur distingui mentaliter seu ratione & logice, quæ non sunt idem in conceptu, seu quæ non habent eundem conceptum, sed habent diversos conceptus.

II. Distinctio rationis, seu Logica duplex est nempe rationis ratiocinantis, & rationis ratiocinatæ. Distinctio rationis ratiocinantis est ea, cujus fundamentum non est in re, sed duntaxat in intellectu, ac proinde est diversitas conceptuum, cujus fundamentum est a solo intellectu diversimode concipiente. Talis est distinctio inter Petrum sumptum ut est subjectum propositionis, & eumdem Petrum sumptum ut est Prædicatum propositionis: nam horum Petri conceptuum diversitas non habet fundamentum in ipso Petro, sed solum in propositionibus intellectis, in quarum una aliquid Prædicavit de Petro, & in alia Prædicavit Petrum de aliquo, ut patet in his conceptibus: Petrus est animal, aliquod animal est Petrus.

Distinctio rationis ratiocinatæ est ea, cujus fun-

fundamentum est in re & extra intellectum: ac proinde est diversitas conceptuum, cujus fundamentum est aliquid extra intellectum, & distinctum a conceptibus nostris. Talis est distinctio inter animalitatem & rationalitatem Petri; nam conceptus animalitatis Petri repræsentat entitatem Petri ut principium sensationum, conceptus vero rationalitatis ejusdem Petri repræsentat entitatem Petri ut principium ratiociniorum: fundamentum autem proximum illorum diversorum conceptuum sunt diversæ operationes Petri, nempe sensationes & ratiocinationes ab eo producibiles, quæ sunt aliquid extra intellectum concipientis, & distinctum ad ejus conceptibus.

III. Distinctio rationis ratiocinatæ dicitur etiam distinctio virtualis, quæ est rei simplicis æquivalentia multis virtutibus & perfectionibus realiter distinctis relate ad diversos effectus, seu operationes producendos, & diversos conceptus terminandos. Res autem simplex multis virtutibus, seu facultatibus & perfectionibus realiter distinctis æquivalens potest agere inadæquate, id est, præcise quatenus æquivalet uni virtuti seu facultati. Sic anima rationalis in se simplex ac indivisibilis est virtualiter multiplex, seu æquivalet duabus virtutibus realiter distinctis, quarum una esset tantum sentiens, & altera intelligens; & dum sentit, operatur inadæquate, præcise scilicet quatenus æquivalet animæ sentienti.

IV. Distinctio virtualis duplex distinguitur intrinseca scilicet, & extrinseca. Intrinseca dicitur, cujus fundamentum est intrinsecum seu identificatum rei diverso modo conceptæ: extrinsecum, seu ab ea realiter distinctum. Sic fundamentum proximum distinctionis inter animalitatem & rationalitatem Petri non est aliquid identificatum Petro diversimode concepto; sed tale fundamentum est diversa operatio Petri, nempe sensatio & raciocinatio ab eo realiter distincta. Hinc distingui virtualiter extrinsece est rem diverso modo concipi posse propter diversos effectus quos producere potest: vel diversa entia quibus æquivalet. Qui diversi effectus seu operationes & quæ entia diversa dicuntur connotata. Fundamentum tamen remotum est ipsa æquivalentia rei intrinseca, seu res ipsa, quatenus est una virtus simplex multis realiter distinctis virtutibus seu facultatibus æquivalens.

V. Scotus distinctionem generatim dividit in distinctionem ex natura rei, & distinctionem rationis. Distinctionem vero ex natura rei subdividit in realem, qua unum ens differt & distinguitur ab alio ut res a re; & formalem, qua unum independenter ab omni mentis conceptu & connotato distinguitur ab alio quidditate seu essentia, non tamen entitate & re. Sic secundum Scotum attributa divina distinguuntur formaliter ex natura rei tum a se invicem, tum ab essentia divina, quatenus quidditas seu essentia unius attributi diversa est a quidditate tum aliorum, tum essentiæ divinæ, & quidem independenter ab omni operatione intellectus & connotato. Hinc juxta illum quamvis in Deo attributa & essentia sint eadem res ac entitas, sunt tamen multæ perfectiones & formalitates independenter a mente.

VI. Gualterus quidam olim docuit attributa divina inter se & ab essentia distingui realiter. Gregorius Palamas Schismaticus Græcus, Thessalonicensis Episcopus, distinctionem realem admisit inter essentiā Dei, & ejus operationes immanentes tum necessarias, tum liberas; nempe intellectiones & volitiones. De Gilberti Porretani Pictaviensis Episcopi distinctione reali in Deo controversia est inter Theologos. Alii censent eum docuisse distinctionem realem non solum inter essentiam & personalitates divinas, sed etiam inter attributa & essentiam: alii vero contendunt eum realiter tantum distinxisse essentiam divinam a personalitatibus. Utut sit, ejus errores sæculo duodecimo damnati sunt, primum in Concilio Parisiensi, deinde in Concilio Remensi; cui præsedit Eugenius III. & cui præter Cardinales interfuere plurimi Episcopi & Abbates, ipseque S. Bernadus Clarevallensis Abbas, acerrimus Gilberti adversarius. Concilii definitioni sincere acquievit Gilbertus, quare cum ejus persona benignius actum est.

VII. Eunomius Arianus distinctionem omnem etiam mentalem negavit inter attributa & essentiam divinam; asseruitque omnia nomina divina idem & eodem plane modo significare, divinam scilicet naturam, Unde contendebat essentiam divinam, justitiam, misericordiam, &c. non differre inter se nisi secundum nomen.

§. II.

Dico 1. Attributa divina neque a se invicem, neque ab essentia divina distinguuntur realiter seu entitative. Est de fide.

Prob. 1. Ex Concilio Lateranensi generali IV. cap. 1. & 2. Definiente essentiam, seu

substantiam & naturam divinam esse omnino simplicem: qualis certe non esset, si attributa divina a se invicem & ab essentia distinguerentur realiter, nam componeretur ex multis realiter distinctis.

2. Ex Concilio Remensi in Symbolo contra errores Gilberti Porretani edito, ubi dicitur: *Credimus, & confitemur simplicem naturam divinitatis esse Deum, nec aliquo sensu Catholico posse negari quin divinitas sit Deus & Deus divinitas. Sicubi vero dicitur sapiētia sapientē, magnitudine magnum, divinitate Deum esse, & alia hujusmodi; credimur non nisi ea sapientia quæ est ipse Deus, sapientē esse; non nisi magnitudine, quæ est ipse Deus, magnum esse; non nisi ea æternitate, quæ est ipse Deus, æternum esse; non nisi ea unitate unum, quæ est ipse; non nisi ea divinitate Deum quæ est ipse: id est, se ipso sapientem, magnum æternum, unum, Deum.* Certe si Deus est se ipso sapiens, magnus, æternus, unus, Deus ejus attributa sunt una & eadem entitas inter se & cum essentia divina.

3. Ex Patribus apud Petavium. Pro omnibus sit S. Augustinus, qui l. 15. de Trinitate, c. 3. ait: *Bonitas atque justitia, nunquid inter se in natura Dei sicut in ejus operibus distant, tanquā duæ diversæ sint qualitates Dei, una bonitas, alia justitia? non utique: sed quæ ejus justitia ipsa bonitas, & quæ bonitas ipsa beatitudo.* Et c. 6. *Sua est ipse sapientia; quia non est aliud sapientia ejus, aliud essētia, cui hoc est esse quod sapientem esse.*

4. Ex hoc Axiomate Theologico: *in divinis omnia sunt unum, ubi non obviat relationis oppositio.* At divina attributa nec inter se, nec cum essentia divina habent relationis oppositionem, quippe quæ in Deo reperiri nequit nisi inter ea, quorum unum procedit realiter ab alio.

5. Ratione. Essentia, seu natura divina est perfectissima, ita ut nihil ea perfectius excogitari possit. Ergo se ipsa, seu per suam entitatem est omnis perfectio simpliciter simplex: nam melius ac perfectius est per se ipsum solum esse omnem perfectionem, quam indigere perfici per aliquid a se realiter distinctum. Hinc S. Bernardus, l. 5. de consideratione c. 7. ait: *vero judicio natura simplex multiplici antefertur.* Ergo entitas naturæ divinæ est entitas cujuslibet perfectionis. Ergo perfectiones divinæ nec inter se nec ab essentia divina realiter seu entitative distinguuntur.

Obj. 1. Attributa divina sunt multa etiam independenter ab intellectu: ergo distinguuntur inter se realiter.

Resp. Dist. ant. Sunt multa virtualiter, *conc. ant.* Realiter & entitative, *nego ant.* Attributa divina etiam independenter a mentis conceptu sunt multa virtualiter & equivalenter, quia sunt entitas divina, quæ licet in se simplicissima, æquivalet multis realiter distinctis in ordine ad diversos effectus præstandos, & agendum inadæquate, atque ad terminandos diversos conceptus: nam potest plures effectus producere perinde ac si esent multa entia realiter distincta, & propter suā illud æquivalentiam præbet intellectui nostro fundamentum eam diversis & inadęquatis cōceptibus repræsentandi. At divina attributa non sunt multa realiter & entitative: nam sunt una eademque entitas divina simplicissima, quæ relata ad diversa quæ præstare potest, & relate ad diversos conceptus quibus inadæquate repræsentatur, multis ac variis nominibus appellatur.

Obj. 2. Justitia divina non est misericordia, nec intellectus divinus est voluntas Dei.

Resp. Disting. In sensu formali & præcisivo, *conc.* In sensu reali, *nego.* Res sumpta in sensu formali & præcisivo est res spectata prout repræsentatur inadæquate a mente nostra, relate ad diversa connotata, nempe relate ad diversos effectus quos producere potest, vel ad diversa entia quibus æquivalet. Res sumpta in sensu reali est res spectata duntaxat secundum suam entitatem, seu prout est in se absolute & independenter a cōceptibus nostris ac connotatis. Esentia autem divina & attributa non sunt idem in sensu formali: nam multis & inadæquatis conceptibus repræsentantur in ordine ad diversa quæ producere potest, vel quibus æquivalet eadem entitas divina. At hæc omnia sunt idem realiter ac secundum entitatem, quia sunt una eademque entitas divina simplicissima. Nam essentia divina stricte sumpta, est entitas divina spectata secundum nostrum primum Dei conceptum, ex quo alii conceptus inferuntur: omnipotentia divina est entitas divina spectata quatenus potest facere id omne quod non repugnat: justitia est entitas divina spectata præcise ut est principium punitionum: misericordia est eadem entitas divina quatenus est principium miserationum: Sapientia est entitas divina quatenus cognoscens omnia, &c. Unde essentia & attributa dicunt eamdem entitatem simplicem, & diversos conceptus & connotata diversa: ideoque non distinguuntur

nisi

nisi penes conceptus & connotata: sed cum undamento in re.

Obj. 3. Illa distinguuntur realiter, quibus conveniunt prædicata contradictoria. Sed attributis divinis inter se & essentiæ conveniunt prædicata contradictoria: Ergo illa inter se distinguuntur realiter.

Resp. Nego min. Nam prædicata vere contradictoria sunt ea quæ in eodem sensu & sub eodem respectu negantur & affirmantur de eodem. At nihil affirmari & negari potest in eodem sensu & sub eodem respectu, seu sub eadem consideratione de entitate divina & ejus attributis. Nec unum attributum vere negatur de alio sub eodem respectu & independenter a conceptibus rem eamdem inadæquate repræsentantibus. Sic cum dicitur, intellectus generat, voluntas non generat: Hæc non sunt prædicata vere contradictoria; quia idem de eodem affirmatur sub uno respectu, & negatur sub alio, sensus enim est, entitas divina, quæ æquivalet duabus enitatibus realiter distinctis quarum una esset facultas intelligendi tantum & altera facultas volendi tantum, generat (remote scilicet) quatenus æquivalet uni entitati, quæ esset facultas intelligendi tantum, non quatenus æquivalet alteri entitati, quæ esset facultas volendi tantum. Brevius, generat præcise quatenus est facultas intelligendi, non quatenus est facultas volendi. In quo nulla est contradictio: nam contradictio est affirmatio & negatio ejusdem de eodem secundum idem.

Inst. Deus intuitive & absque omni præcisione se comprehendens, videt se generare per intellectum, non per voluntatem.

Resp. Deus videt se generare per intellectũ, non ut realiter distinctum a voluntate divina: nam videt suum intellectum & suam voluntatem esse eamdem entitatem; sed videt se generare per intellectum, ut virtualiter distinctum a voluntate divina. Deus enim se ipsum intuitive comprehendens, videt omnem suæ entitatis æquivalentiam absque ulla præcisione: & sic videt intellectum suum ut distinctũ virtualiter a sua voluntate, quatenus videt suam entitatem æquivalere, imo præstare pluribus entitatibus, quarum una esset vis intelligendi tantum & altera vis volendi tantum, & posse aliquid ut est vis intelligendi, quod non potest ut est vis volendi: ac vicissim posse aliquid ut est vis volendi, quod non potest ut est præcise vis intelligendi. Simul tamen semper Deus videt eamdem esse intellectus & voluntatis entitatem, sed virtualiter multiplicem.

Obj. 4. Si attributa divina non distinguantur realiter inter se & ab essentia divina, eadem entitas divina punit & miseretur, vult & intelligit. Falsum conseq. Ergo.

Resp. Nego min. Igitur remota omni præcisione, sed conceptu inadæquato nostri intellectus, eadem plane entitas in Deo punit & miseretur, intelligit & vult, cum natura divina sit entitas simplicissima. Unde falsum est, quod filius non generetur per illam entitatem, quæ est realiter voluntas.

Observa. Ad suscipienda prædicata apparenter tantum contradictoria, seu potius ad tollendam veram contradictionem in Deo, sufficit multiplex divinæ entitatis æquivalentia pluribus entitatibus ac perfectionibus realiter distinctis in ordine ad plura ac diversa præstanda, & conceptus terminandos: per quam æquivalentiam de entitate divina sub uno respectu affirmari possit aliquid, quod de eadem negatur sub alio. Nam tunc non potest esse simul affirmatio & negatio ejusdem de eodem secundum eamdem considerationem, quod requiritur ad veram contradictionem. Cum autem natura divina sit infinite in omni genere perfecta, est virtualiter multiplex, seu equivalet multis entitatibus ac perfectionibus realiter inter se distinctis, ac proinde de illa licet summe simplici nunquam prædicata vere contradictoria prædicari possunt, quia nunquam prædicata opposita prædicantur de ea secundum eadem considerationem.

§. III.

Dico 2. Attributa divina a se invicem & ab essentia divina distinguuntur saltem ratione. Omnino constat; nam Eunomii opinioni opposita, a Patribus & ab Ecclesia semper rejecta ac damnata est.

Prob. Scriptura, Patres & Concilia loquuntur de attributis & essentia Dei tanquam de multis. Ergo sunt multa in aliquo sensu: non in sensu reali seu secundum entitatem, ut probatum est: ergo in sensu formali seu præcisivo, sive secundum conceptus nostros. Nam ubi est multitudo, ibi est ejusdem rationis distinctio. *Prob. antec.* Joan. c. 16. *Omnia quæcumque habet Pater, mea sunt.* Rom. c. 1. *Invisibilia ipsius per ea quæ facta sunt, intellecta conspiciuntur, sententia quoque ejus virtus & divinitas.* S. Basilius, lib. 1. contra Eunomium: *Qui enim ridiculũ non est, si quis creandi virtutem, ipsam esse dicat essentiã, aut providentiam rursus essentiam?* Concilium Florenti-

num, in definitione: *Omnia quæ patris sunt, pater ipse unigenito filio suo gignendo dedit, præter esse patrem.*

Ratio est, quia illa distinguuntur ratione, quæ habent diversos conceptus. Atqui attributa & essentia divina diversos inter se conceptus habent seu terminant: ergo distinguuntur ratione. *Prob. min. inductione.* Nam essentia divina stricte sumpta est deitas considerata præcise ut est ens a se, sive ut habens plenissimam sufficientiam & necessitatem absolutam ad existendum independenter ab ulla causa: justitia est deitas spectata præcise ut principium punitionum debitarum: misericordia est deitas spectata præcise ut principium miserationum: intellectus divinus est deitas considerata præcise ut est facultas intelligendi: voluntas divina est deitas concepta præcise ut est facultas volendi, &c. Sed hi conceptus sunt inter se divisi, nam cum deitate repræsentant diversa connotata, sive repræsentant entitatem divinam relate ad diversa connotata, nempe ad diversos effectus quos præstare potest, vel ad diversa entia quibus æquivalet & supereminet.

Imo attributa divina a se invicem & ab essentia divina distinguuntur saltem ratione ratiocinata. Constat. Nam 1. Scriptura, Patres & Concilia loquuntur de illis tanquam de multis, ut probatum est. At ea non dicuntur multa simpliciter, quæ talia non sunt cum fundamento in re. Item aliquid affirmant de uno attributo, quod negant de alio; nihil autem recte affirmatur aut negatur sine fundamento. 2. Quia essentia & attributa divina sunt ipsa entitas divina in omni genere infinite perfecta, quæ proinde licet in se simplicissima æquivalet imo supereminet innumeris entibus & perfectionibus realiter inter se distinctis in ordine ad innumeros effectus præstandos; & ad operandum inadæquate, ita ut tam possit operari præcise quatenus uni æquivalet quam si non æquivaleret cæteris. Quæ æquivalentia est sane intellectui sufficiens fundamentum illam diversis & inadæquatis conceptibus repræsentandi.

Dixi, *saltem ratione*, propter Scotistas, qui volunt ea distingui formaliter ex natura rei.

Obj. 1. Concilium Remense sub Eugenio III. contra Gilbertum Porretanum ait: *in Theologia inter essentiam & personam ratio non distinguat.* Ergo nec attributa distinguuntur inter se ratione.

Resp. Nego conseq. Nam his verbis solum damnatur realis inter essentiam & personam distinctio, quam admittebat Gilbertus Porretanus. Is enim, teste Othone Frisingensi, in relatione Concilii Rhemensis, & S. Bernardo, docebat duplicem esse rationem, unam Mathematicam, & alteram Theologicam; rationem Mathematicam eam esse, quæ per mentem distinguit ea quæ non sunt in re distincta: Theologicam vero eam esse, quæ non distinguit nisi ea quæ sunt in re distincta, essent jam autem & personam in divinis distingui secundum rationem Theologicam, hoc est, realiter. Hanc distinctionem realem Concil. Rhemense rejicit verbis quibus utebatur Gilbertus Porretanus.

Obj. 2. Si attributa divina distinguerentur ratione, conciperentur ut multa: ideoque male & falso conciperentur.

Resp. Non conciperentur ut multa realiter, sed solum ut multa virtualiter. Attributa autem divina non possunt quidem concipi esse multa realiter, seu esse aggregatum ex multis realiter distinctis, cum sint in se unum quid realiter simplicissimum, nempe ipsa entitas divina. At possunt multis & inadæquatis conceptibus repræsentari secundum multas æquivalentias ipsius entitatis divinæ, sive ratione diversorum connotatorum, propter eminentiam entitatis divinæ virtualiter multiplicis & æquivalentis innumeris entibus in ordine ad diversa præstanda, & conceptus terminandos.

Obj. 3. Entitas divina, utpote simplicissima, semper tota cognoscitur. Ergo non potest repræsentari inadæquate, nec proinde distingui ratione.

Resp. Quamvis entitas divina utpote simplicissima ac indivisibilis, semper tota cognoscatur, non tamen semper cognoscitur totaliter, id est, omni modo quo potest cognosci, & relate ad omnia connotata, quibuscum repræsentari potest, nempe relate ad omnes effectus quos producere potest, & ad omnes entitates ac perfectiones realiter distinctas, quibus æquivalet & supereminet. Unde entitas divina simplicissima sed virtualiter multiplex potest cognosci ut æquivalens uni entitati, nec tamen cognosci ut æquivalens alteri entitati & distinctæ & divisæ: ideoque cognosci potest diversis & inadequatis conceptibus.

Observa. Præscindere est rem inadæquate concipere, hoc est, rem quidem totam repræsentare, sed non omni modo quo potest repræsentari, nec secundum omnes suas æquivalentias. Unde præcisio est inadæqua-

quatus conceptus rei alicujus, hoc est, conceptus, quo res quidem tota repræsentatur, sed non omni modo quo potest repræsentari, nec secundum omnes suas æquivalentias, sive connotata. Res autem non repræsentatur omni modo quo repræsentari potest, quando non repræsentatur cum omnibus effectibus quos producere potest, & entibus realiter distinctis quibus æquivalet.

Dico 3. Controversia est inter Catholicos, utrum essentia & attributa divina inter se distinguatur, vel formaliter ex natura rei, ut volunt Scotistæ: vel distinctione rationis virtuali intrinseca, ut docent Thomistæ, aut solum distinctione virtuali extrinseca supra explicata, ut sentiunt alii.

Cum Ecclesia nihil circa hoc definierit, cuique licet eam opinionem eligere, quæ sibi probabilior videbitur.

Sequentibus articulis agemus de quibusdam attributis divinis in particulari, quæ aliqua explicatione indigent.

ARTICULUS II.

De simplicitate Dei.

Nota 1. Simplicitas est negatio compositionis: nam simplex est id, quod non est compositum. Duplex autem distingui tur compositio sicut distinctio, nempe physica seu realis, & rationis. Compositio physica est ea, quæ fit ex pluribus entitatibus, & duplex est, alia substantialis, quæ nempe fit ex materia & forma substantiali: & alia accidentalis, quæ fit ex substantia & qualitatibus seu accidentibus, vel modis ab ea entitative distinctis. Hinc compositum physicum est totum quoddam constans ex materia & forma substantiali, vel ex substantia & qualitatibus ab ea entitative distinctis. Compositio rationis seu Logica consistit in eo, quod res physice simplex possit multis ac diversis conceptibus inadæquatis repræsentari: unde nil aliud est, quam rei physicæ simplicis diversa ac multiplex conceptibilitas. Agitur hic de simplicitate Physica, quæ est negatio compositionis Physicæ: nam ex dictis constat Deum posse multis diversis ac inadæquatis concepti bus repræsentari cum fundamento in re.

Nota 2. Gentiles saltem plerique rudes, Sadducæi inter Judæos, & Hæretici quidam Monachi in Ægypto Anthropomorphitæ dicti putarunt Deum esse corporeum, ideoq; compositum ex materia & forma. Hunc errorem S. August. lib de hæresibus, hæresi 50. attribuit etiam Audianis sic dictis ab Audio, qui docuit Deum in hominis creatione assumpsisse corpus, ad cujus similitudinem corpus hominis efformasse; & sic hominem secundum corpus factum esse ad imaginem Dei. At S. Epiphanius, l. 2. contra hæreses, n. 70. docet Audianos non Hæreticos, sed solum Schismaticos fuisse, eo quod, quamvis de Fidei dogmatibus recte sentientes, cœtus suos seorsim haberent, cum cæteris Fidelibus orare nolentes, & Pascha cum Judæis celebrantes, sicque se se ab Ecclesia segregarent.

Dico 1. Deus est ens simplicissimum. Est de fide.

Prob. 1. Ex Concilio Generali Lateranensi IV. c. 1. ubi definit tres Personas divinas esse *unam essentiam, substantiam, seu naturam simplicem omnino.* 2. Quia melius est enti quatenus est ens, habere entitatem, quæ per se ipsam sit quidquid est sine compositione reali, quæ multiplicem involvit imperfectionem, atqui Deus habet quidquid melius est enti ut est ens, cum nihil Deo melius excogitari possit. Ergo Deus habet entitatem, quæ per se ipsam est quidquid est sine compositione reali, ideoque est ens simplicissimum. Quæ S. Bernardus, l. 5. de considerat. c. 7. ait: *Non est compositus Deus, merum simplex est.* Et S. Augustinus, l. 11. de Civitate, c. 10. *Quæ habet* (Deus) *hæc est, & ea omnia unus est.*

Dico 2. Deus est incorporeus, & expers omnis materiæ. Est de fide.

Prob. 1. Ex ejus simplicitate physica. 2. Ex Scriptura, Joan. c. 4. *Spiritus est Deus.* Spiritus autem simpliciter est substantia mere spiritualis. 3. Ex Patribus, qui antropomorphitas tanquam Hæreticos habuerunt. 4. Quia melius est esse spiritum in se completum, quam esse corpus vel corporeum. Sed Deus est quidquid melius est esse. Ergo Deus est spiritus in se completus, ideoque expers materiæ.

Obj. 1. Scriptura tribuit Deo corpus & membra humana. Ergo Deus est corporeus.

Resp. Scriptura hæc tribuit Deo, non proprie, sed metaphorice & secundum quamdam similitudinem ad exprimendos actus divinos, qui cum nostris actibus quamdam analogiam habent. Scriptura quippe, cum hominibus loquatur, humano cogitandi & loquendi modo de Deo loquitur. Sic per oculos, perfectam Dei notitiam significat, per manum & brachium, ejus virtutem & potentiam, seu ejus potentiæ actum; per

alas, protectionem & auxilium; per extensionem & dimensionem, ejus præsentiam in rebus & locis & exprimit, ut explicat Sanctus Augustinus & alii Patres.

Obj. 2. Ex Scriptura homo factus est ad similitudinem Dei.

Resp. Factus est quantum ad animam, non quantum ad corpus. Nam sicut Deus est spiritus intellectu & voluntate præditus, ita & anima hominis.

Obj. 3. Tertullianus docuit Deum esse corporeum.

Resp. Augustinus eum ab hoc errore purgat, l. de Hæres. c. 86. Sed in hoc erraverit nec ne Tertullianus, non magni refert cum ipse in aliis rebus erraverit, & Hæreticus Hæreticorum Dux mortuus sit.

ARTICULUS III.

De Infinitate Dei.

Dico. Deus est in omni perfectione infinitus & illimitatus. Est de Fide.

Prob. 1. Ex Scriptura, Psal. 144. *Magnus Dominus & laudabilis nimis, & magnitudinis ejus non est finis.* Ubi magnitudo in sensu proprio & Ecclesiæ significat omnimodam perfectionem. Et Ps. 146. *Magnus Dominus noster, & magna virtus ejus, & sapientia ejus non est numerus.* Ergo Dei sapientia & infinita, ergo & quælibet alia perfectio, cum eadem sit ratio pro omnibus. 2. Ex Patribus. Pro omnibus sit S. Damascenus, l. 1. Orthodoxæ Fidei, c. 12. ubi de Deo ait: *Universum in quod est, tanquam immensum quoddam & infinitum essentiæ pelagus suo cōplexu continet.* 3. Quia alioqui excogitari posset ens melius Deo. Nam cogitari potest aliquid melius eo omni, quod est finitum ac limitatum, ut patet, sicut omni finito ac limitato addi potest aliquid. Hinc Deus est infinitus simpliciter cum habet omnes perfectiones possibiles simpliciter simplices, quæ non habent finem in intensione.

ARTICULUS IV.

De Bonitate Dei.

Dico 1. Deus est summe bonus bonitate absoluta. Est de fide.

Prob. Bonum absolute idem est quod perfectum in se. Atqui Deus est summe perfectus in se, tum quia est ens quo nihil melius ac perfectius excogitari potest; tum quia (ut ex dictis constat) habet formaliter omnes omnino perfectiones simpliciter simplices possibiles, cæteras vero virtualiter & eminenter. Ergo Deus est summe bonus absolute.

Dico 2. Deus est summe bonus bonitate morali. Est de Fide.

Prob. Bonum moraliter hic idem est quod sanctum. Sed Deus est summe ac infinite Sanctus; ergo & bonus bonitate morali, *Prob. min.* Deus habet tum infinitam impeccabilitatem, seu repugnantiam cum omni culpa vel levissima: tum indefectibilatem seu repugnantiam cum omni actione & omissione aliquo modo vituperabili, tum vitutes omnes in intentione infinitas, & quidem formaliter virtutes simpliciter simplices, cæteras vero virtualiter & eminenter; tum infinitam laudabilitatem in omnibus actibus suis, quatenus quidquid vult aut non vult, id vult aut non vult propter bonitatem divinam infinite amatam. Nam si Deus hæc omnia non haberet, nō esset ens quo nil melius excogitari potest: potest enim excogitari ens, quod hæc omnia habeat. Ergo.

Dico 3. Deus est summe bonus bonitate relativa. Est de fide.

Prob. Bonum relative idem est, quod conveniens & appetibile. At Deus est summe conveniens & appetibilis, cum sit summum bonum, origo & principium omnium aliorum bonorum, & in omni genere perfectionis infinitus ac illimitatus. Ergo Deus est summe bonus relative.

Dico 4. Deus est per essentiam bonus omni bonitate qua bonus est. Est de fide.

Prob. Nam Deus per se & independenter ab alio bonus est omni bonitate qua bonus est, tum quia est ens a se & prorsus independens ab omni alio: tum quia est bonus meliori & perfectiori modo qui cogitari possit, hoc enim utrumque continetur in idea entis quo nil melius excogitari potest. Hinc illud Christi Luc. 18. *Nemo bonus, nisi solus Deus:* quia nempe solus Deus bonus est per essentiam; creaturæ vero omnes non sunt bonæ nisi per participationem, cum bonitatem suam omnes accipiant a Deo. *Bonus est Dominus*, (inquit S. Augustinus, in Psal. 134.) *sed bonus, non ut sunt bona quæ fecit .....ille bono suo bonus est, non aliunde participato bono. Mihi autem adhærere Deo bonum est, qui non eguit a quo fieret bonus, sed eguerunt illo cætera ut fierent bona. Vultis audire, quam singulariter ille sit bonus? Dominus interrogatus dixit: nemo bonus nisi Deus.*

ARTICULUS V.

De Immensitate Dei.

NOta 1. Immensitas est virtualis quædam extensio infinita, sive est perfectio absoluta æquivalens omnibus ubicationibus possibilibus, per quam substantia apta est existere simul in omnibus locis ac spatiis possibilibus in infinitum, & in infinitis re-ipsa existeret, si re-ipsa infinita extarent loca. Extensio autem virtualis est entitatis simplicis correspondentia seu coexistentia spatio divisibili, æquivalens extensioni formali in ordine ad præsentiam entitatis in loco: Extensio vero formalis est positio seu situs partium extra partes, quæ proinde repugnat spiritui.

Nota 2. Deus dicitur existere in rebus omnibus creatis tripliciter, nimirum per præsentiam, per potentiam & per essentiam. Deum esse in rebus omnibus per presentiam est juxta S. Thomam cognoscere actu omnia: esse in rebus omnibus per potentiam est operari circa omnia, ubique producendo, vel conservando creaturas omnes: esse ubique per essentiam est esse in rebus omnibus secundum suam substantiam & entitatem. Hic solus tertius modus existendi in rebus omnibus pertinet ad attributum immensitatis: nam primus pertinet ad cognitionem divinam, & secundus ad omnipotentiam.

Dico 1. Deus est immensus. Est de fide.

Prob. Ex Conc. generali Lateranensi IV. c. 1. ibi. *Firmiter credimus & simpliciter confitemur, quod unus solus est verus Deus, æternus, & immensus, omnipotens, incommutabilis, incomprehensibilis & ineffabilis, &c.* Ratio est, quia Deus habet formaliter omnes omnino perfectiones simpliciter simplices, seu quæ non excludunt a suo subjecto perfectionem meliorem, at immensitas talis est: Ergo Deus illam habet.

Dico 1. Deus est ubique, seu existit in locis & rebus omnibus creatis secundum suam entitatem ac substantiam, ita ut nullus sit locus realis; nulla creatura, ubi tota Dei entitas non existat. Est de fide.

Prob. 1. Ex Script. Jerem. c. 23. *Si occultabitur vir in absconditis, & ego non videbo eum, dicit Dominus? Numquid non Cœlum & terram ego impleo?* Et act. c. 17. *In ipso vivimus, & movemur, & sumus.* 2. Ex Patribus. Pro omnibus sit S. Aug. ep. 57. ad Dard. *Substantialiter Deus ubique diffusus.* Et lib. 7. de Civit. c. 30. *unus Deus ubique totus, nullis inclusus locis ...implens Cœlum & Terram præsente potentia, non absente natura.* 3. Ratione, tum quia alioqui non esset immensus: tum quia coexistere rebus omnibus secundum suam entitatem simplicem ubique diffusam est perfectio simpliciter simplex, melior quam non ipsa.

Obj. Scriptura docet Deum esse in Cœlo. Ergo Deus non est ubique.

Resp. Nego conseq. Nam Scriptura asserit Deum esse in Cœlo, non quia solum est in Cœlo, sed quia est in Cœlo modo specialissimo, ratione scilicet effectus specialissimi & præstantissimi quem ibi producit, nempe gloriæ & beatitudinis, quam ibi Sanctis communicat, quamvis igitur Deus per suam entitatem sit ubique præsens, tamen est specialiter in quibusdam locis & entibus ratione scilicet operationis aut effectus specialis. Sic Deus est specialiter in Templo, quia ibi beneficia specialia & majora confert: est in justis per gratiam sanctificantem & complacentiam; in Beatis per gloriam & suæ felicitatis communicationem: in Christo per unionem hypostaticam. Cœlum vero dicitur sedes Dei, quia ibi opera præstantiora creavit, operationes præstantiores producit, seipsum clare manifestat, ibi specialiter regnat, perfectissime amatur, colitur & adoratur.

Obj. 2. Dedecet Deum esse præsentem rebus fœdissimis.

Resp. Nego. Nam hoc non magis Deum dedecet, quam illum dedecet res illas producere & conservare. Hæcque dedecentia est merum figmentum imaginationis, & solum respectu nostri, quos res illæ male afficiunt.

Dico 3. Deus est substantialiter, seu secundum suam entitatem extra Cœlos undequaque infinite diffusus.

Prob. 1. Ex Script. 3. Regum, c. 8. *Si Cœlum & Cœli Cœlorum te capere non possunt, quanto magis domus hæc?* Et Job. c. 11. *Excelsior Cœlo est... profundior inferno.* 2. Ex Patribus Pro omnibus sint S. Gregor. Naz. Apolog. 1. *Deus in universo est & extra Universũ.* Et S. Aug. l. 11. de Civit. c. 5. ubi contra quosdam Philosophos disputans: ait: *An forte substantiam Dei, quam nec includunt, nec determinant, nec distendunt loco, sed eam, sicut de Deo sentire dignum est, fatentur incorporea præsentia ubique totam a tantis locorum extra mundum spatiis absentem esse dicturi sunt, & uno tantum, atque in comparatione illius infinitatis tam exiguo loco in quo mundus est,*

occupatam? Non opinor eos in hæc vaniloquia progressuros.

Prob. 3. Ratione triplici. 1. Sic, quia illa velut diffusio entitatis divinæ actu infinita undequaque, per quam Deus excedit infinite hujus universi limites, estque ex se aptus ut sine ulla sui mutatione physica sit intime præsens quibuscumque creaturis extra mundum producibilibus in infinitum, est magna perfectio, & vera notio immensitatis divinæ. 2. Si entitas divina non esset infinite diffusa extra mundum, sed haberet tantum diffusionem huic mundo correspondentem, esset limitata in sui diffusione, æque ac mundus, ac proinde non esset actu immensa nec illimitata, ut satis per se patet. 3. Deus potest operari extra mundum modo perfectissimo. Ergo debet esse præsens per suam substantiam extra mundum, ut operetur modo perfectissimo, nempe per immediatam applicationem suæ virtutis seu potentiæ.

Observa 1. Deus in mundo est in se & in rebus creatis: extra mundum vero est in seipso tantum quemadmodum erat ante mundi creationem. 2. Deus est infinite undequaque extra mundum, non per præsentiam localem, seu tamquam in quodam loco reali, nam extra mundum nullus est talis locus, cum multa sit creatura, sed per infinitam suæ entitatis diffusionem. 3. Deus est totus in toto loco, & totus in qualibet parte loci, & totus extra omnem locum, & quidem apud se ipsum & in se ipso. 4. Deus non est extensus formaliter; nam extendi formaliter est habere partes extra partes in ordine ad locum; sed est extensus virtualiter infinite, quatenus per suam immensitatem coexistit secundum totam suam entitatem simplicem omni loco ac creaturæ existenti, & aptus est, ut absque ulla sui mutatione repleat omnia loca ac spatia possibilia plura & plura in infinitum, ita ut si infinita loca existerent, illis omnibus præsens adesset tota entitas divina absque ulla sui mutatione.

ARTICULUS VI.

De Immutabilitate Dei.

NOta 1. Immutabilitas est incapacitas mutationis. Mutatio autem proprie dicta fieri debet secundum aliquid intrinsecum rei, quæ dicitur mutari; ita ut res illa in se ipsa aliter quam antea se habeat, recipiendo scilicet vel amittendo quidpiam intrinsecum. Mutatio enim extrinseca non est proprie dicta mutatio: nam non impedit quin res illa eodem modo se habeat in se. Hinc per immutabilitatem divinam intelligitur perfectio, per quam repugnet Deo entitatem & perfectionem in se de novo recipere, aut prius habitam in se amittere.

Nota 2. Mutatio est transitus ab uno ad aliud. Triplex est mutationum genus. Primum est secundum existentiam, quatenus res secundum suam entitatem potest esse vel non esse. Secundum est secundum formam, substantialem, vel accidentalem realiter distinctam, cujus accessu vel recessu res mutari dicatur. Tertia mutatio est secundum cognitionem & voluntatem, quæ duplex est. Prima consistit in simplici vicissitudine cognitionum aut volitionum; quarum una alteri succedit sine ulla contrarietate: altera consistit in successione cognitionum & volitionum inter se contrariarum, ut cum quis cognoscit falsum esse quod antea judicabat esse verum, vel cum idem vult & postea non vult in iisdem circumstantiis.

Dico Deus est omnino immutabilis. Est de fide.

Prob. 1. Ex Script. Malach. cap. 3. *Ego Dominus, & non mutor.* Psalm. 101. *Tu autem idem ipse es.* Jacobi cap. 1. *Apud quem non est transmutatio, nec vicissitudinis obumbratio.*

2. Ex Conc. Lateranensi IV. cap. 1. Ubi definit Deum esse immutabilem; & ex Symbolo Nicæno ubi dicitur, *eos autem qui dicunt .... vel creatum, vel mutabilem, vel convertibilem filium Dei, anathematizat catholica & apostolica.* Quæ omnia juxta proprietatem & vim vocum excludunt a Deo omnem mutabilitatem proprie dictam, nempe intrinsecam. Idem passim docent Patres.

3. Ratione: Quia ens simplex, absolute necessarium, & in omni genere perfectionis illimitatum, & quo nihil melius excogitari potest, est omnino immutabile ut per se patet. At talis est Deus, ut constat ex dictis: Ergo Deus est immutabilis. Præterea omnis mutatio involvit imperfectionem; atqui Deus, utpote summe perfectus, & quo nil melius ac perfectius excogitari potest, est incapax omnis imperfectionis ergo & omnis mutationis.

Obj. 1. Deo adveniunt novæ denominationes & relationes, ut Creatoris, Domini, &c.

Resp.

Resp. Illæ denominationes relativæ non sunt intrinsecæ, sed extrinsecæ Deo: nam petuntur ab extrinseco tantum, nempe ab entibus a Deo productis, quæ varie Deum absque ulla sui mutatione denominant: sic creata a Deo producta denominant Deum Creatorem. Sed numquam Deus per illas de novo aliquid in se acquirit aut amittit, & sic non mutatur intrinsece, nec proinde proprie. Sic hanc objectionem diluit S. Augustinus, l. 5. de Trinitate, c. 16. *Nummus cum dicitur pretium, relative dicitur, nec tamen mutatus est cum esse cœpit pretium, neque cum dicitur pignus, & si qua sunt similia. Si ergo nummus potest nulla sui mutatione toties dici relative, ut neque cum incipit dici, neque cum desinit, aliquid in ejus natura vel forma, qua nummus est, mutationis fiat; quanto facilius de illa incommutabili Dei substantia debemus accipere, ut ita dicatur relative aliquid ad creaturam, ut quamvis temporaliter incipiat dici, non tamen ipsi substantiæ Dei accidisse aliquid intelligatur, sed illi creaturæ ad quam dicitur.*

Obj. 2. Deus Petrum impium odit, & postea Justum amat: Ergo mutatur.

Resp. Nego conseq. Quia Deus actu unico, simplici, invariabili, ab æterno pro æterno odit Petrum pro tempore quo impius est; & eum amat pro tempore quo justus est. Nam voluntas divina ab æterno & pro æterno, actu unico invariabili, realiter simplici licet virtualiter multiplici, fertur in omnia objecta sua secundum omnes modos secundum quos fertur in illa. Item Deus ab ęterno & pro æterno, actu unico invariabili realiter simplici, licet virtualiter multiplici, cognoscit omnia cognoscibilia secundum omnes suas differentias.

ARTICULUS II.

De Æternitate Dei.

NOta 1. Æternum in Scriptura sumitur 1, improprie, nempe vel pro eo, quod diu duraturum est, licet initium & finem habeat; sic Deus Genes. c. 17. pollicetur Abrahę terram Chanaam in *possessionem æternam*: vel pro eo quod existit multo ab hinc tempore, sic Christus, Genes. cap. 49. dicitur *desiderium Collium æternorum*, hoc est antiquissimorum Sanctorum. 2. Minus improprie; nempe pro eo quod initium habuit, sed non est habiturum finem: sic Sanctorum merces dicitur æterna. 3. Proprie ac stricte, nempe pro eo, quod nec initium habuit, nec finem habiturum est.

Nota. Æternitas proprie ac stricte dicta, est duratio carens initio & fine. Si strictissime sumatur, ut hic sumitur, nempe pro attributo divino, est duratio absolute necessaria, carens initio & fine. Si minus stricte sumatur, est duratio carens initio & fine, quamvis non habeat absolutam necessitatem, quales sunt omnes & soli liberi actus Dei. Duratio autem est permanentia rei in esse.

Nota 3. Æternitas strictissime sumpta a S. Thoma; q. 10. art. 1. definitur post Boetium, interminabilis vitæ tota simul & perfecta possessio, Dicitur 1. *Possessio* ad ejus stabilitatem designandam: nam quod possidetur, firmiter ac constanter haberi solet. 2. *Tota simul*; qua caret partibus; quarum una fluat post aliam. Hinc æternitas est duratio semper præsens, & excludit præteritum ac futurum. E contra tempus est quid essentialiter successivum, quod recte definitur successiva rerum duratio, quæ initium habuit, & finem habere potest. 3. *Vitæ*; quæ æternitas non potest esse nisi rei viventis, & in viventibus durare est vivere, sicut desinere est mori. Hæc autem vox *Vita* non solum operationem, sed etiam ipsum esse, seu existentiam significat, nam operari involvit esse. 4. *Interminabilis*, hoc est, essentialiter carens initio & fine 5. *perfecta*, quia est independens ab alio: & omnino inamissibilis ac indefectibilis.

Nota 4. Æternitas tempori infinito habenti partes ab æterno & in æternum sibi succedentes æquivalet in ordine ad coexistendum temporibus finitis pluribus & pluribus in infinitum: nam ob carentiam initii & finis habet amplitudinem virtualem infinitam.

Dico. Deus est æternus. Est de fide.

Prob Ex Script. Genes. c. 21. de Abraham dicitur: *Invocavit ibi nomen Domini Dei æterni*. Deut. c. 32. *Vivo ego in æternum*, Et l. 1. Machab. c. 1. *Domine Deus omnium Creator: terribilis & fortis, justus & misericors; qui solus es bonus, Rex, solus præstans, solus justus, & omnipotens, & æternus*.

Idem passim docent Patres, & expresse definit Concilium Lateranense IV. cap. 1. supra citato.

Multiplex ratio id evincit. Prima. Æternitas proprie dicta est perfectio simpliciter simplex: ergo inest Deo enti in omni genere infinite perfecto. Secunda. Illud est æter-

æternum, quod absoluta necessitate caret initio & fine, ut patet ex notione æternitatis. Atqui Deus absoluta necessitate caret principio & fine: nam necessario & essentialiter semper existit, cum sit ens a se, hoc est, ens habens plenissimam sufficientiam & absolutam necessitatem ad existendum independenter ab omni causa producente & conservante. Ergo Deus est æternus. Tertia, Deus est prorsus immutabilis, ut probatum est: ergo nec potuit transire a non esse ad esse, nec potest transire ab esse ad non esse, nam talis transitus est maxima mutatio. Ita argumentatur S. Augustinus, L. de natura boni contra Manichæos, ubi ait: *Summum bonum, quo superius non est, Deus est. Ac per hoc incommutabile bonum est, & ideo vere æternum, & vere immortale.*

Ex dictis intelliges. 1. In Deo non esse præteritum & futurum, sed unicum nunc semper existens, quia quidquid est in Deo, æternum est, ac proinde totum simul præsens. Quare S. Augustinus, c. 9. confession. c. 10. de Divina sapientia ait: *fuisse & futurum esse non est in ea, sed esse solum, quoniam æterna est. Nam fuisse & futurū esse non est æternum.* Unde pater æternus semper vere dicit: *ego genui te*: nam filii generatio est æterna æternitate nunc tota simul existente. 2. Deum per suam æternitatem absque ulla sui mutatione determinari formaliter ad coexistendum omni tempori creato & creabili. 3. Æternitatem proprie dictam soli Deo convenire posse. Nam solus Deus potest habere durationem totam simul, absolute necessariam, independentem ab alio, & indefectibilem.

ARTICULUS VIII.
De omnipotentia Dei.

Dico. Deus est omnipotens. Est de fide. *Prob.* 1. Ex Script. Genes. c. 17. *Ergo Deus omnipotens*. Et Matth. c. 19. *apud Deum omnia possibilia sunt*. 2. Ex Symbolis Apostolico & Nicæno, in quibus profitemur nos credere *in Deum Patrem omnipotentem*. Item Conc. Lateran. IV. cap. 1. cit. 3. ratione. Ille est omnipotens, qui potest facere id omne, quod non implicat contradictionem: Deus id potest: nam posse quidquid non repugnat, est magna perfectio, melior qualibet alia incompossibili, idque inest Deo. Item alioqui excogitari posset ens melius Deo, nempe ens quod posset facere id omne quod non implicat contradictionem.

Porro omnipotentia Divina est virtus infinita, quæ potest facere quidquid non repugnat.

Obj. 1. Deus non potest plura facere quam re ipsa facit: ergo non est omnipotens.

Resp. Nego anteced. intellectum de potentia absoluta. Deus equidem non potest potentia ordinaria plura vel alia facere quam facit. Quia potentia ordinaria est potentia conjuncta & quasi alligata decreto divino efficaci, a quo applicatur & determinatur ad productionem rerum creatarum. Deus autem cum sit immutabilis, non potest decretum mutare, vel aliud quod ab æterno non habuerit, efformare; & sine imperio, seu applicatione voluntatis suæ nihil fieri re ipsa potest. At Deus potest potentia absoluta facere alia & plura in infinitum, quam quæ facit; nam potentia absoluta est potentia secundum se præcise considerata, ideoque soluta ab omni decreto, quo alligetur, seu determinetur ad cæterarum rerum productionem. Potentia autem divina sic spectata est infinita, tum intensive, tum extensive: sive est ipsa omnipotentia spectata præcise secundum se: ideoque ut potest id omne quod non implicat contradictionem. Quare Deus habet potentiam faciendi alia & plura quam quæ facta sunt & fient, & quidem plura & plura atque perfectiora in infinitum: nam excogitari potest ens hac potentia, præditum.

Obj. 2. Deus non potest peccare, ergo non est omnipotens.

Resp. Nego conseq. Imo vero quia est omnipotens, ideo non potest peccare. Nam, ut ait S. Thomas 1. p. qu. 25. art. 3. ad 2. *Peccare est deficere a perfecta ratione: unde posse peccare est posse deficere in agendo, quod repugnat omnipotentiæ. Et propter hoc Deus peccare non potest, quia est omnipotens.*

CAPUT IV.
De Visibilitate Dei.

ARTICULUS I.
Utrum Deus videri possit intuitive.

Nota 1. Duplex distinguitur Dei cognitio; nempe abstractiva, & intuitiva. Cognitio Dei abstractiva est ea, quæ

quæ de Deo per creaturas tamquam per medium, seu motivum habetur. Intuitiva est ea, per quam Deus cognoscitur clare in se ipso, & ut est in se.

Dico 1. Deus non potest intuitive videri ab intellectu creato solis naturæ viribus instructo. Est de fide.

Prob. 1. Ex Script. 1. Tim. c. 6. de Deo dicitur: *Qui.......lucem inhabitat inaccessibilem: quem nullus hominem vidit, sed nec videre potest.* Ubi Apostolus negat Deum videri posse naturaliter; nam, 1. Cor. 1. c. 13. Beatis tribuit in cœlo visionem Dei intuitivam. 1. Ex definitione Concilii Generalis Viennensis, qua inter cæteros errores Beguardorum & Beguinarum hic numero quintus damnatur: *Quod qualibet intellectualis natura in se ipsa naturaliter est beata: quodque non indiget lumine gloriæ ipsam elevante ad Deum videndum, & eo beate fruendum.* Ratione; Quia Dei visio intuitiva longe superat vires omnes & exigentiam naturæ: nam perfectior est in ratione entis, quam actus fidei divinæ, qui naturæ vires superat, ut fides docet.

Dico 2. Deus videri potest intuitive ab intellectu creato, adjuto, elevato, & corroborato aliquo supernaturali auxilio, & re ipsa beati in cœlo vident Deum intuitive. Est de fide contra Armenos, & quosdam Græcos, existimantes Deum a beatis non videri immediate in se, sed similitudine quadam.

Prob. 1. Ex Scriptura, 1. Cor. c. 13. *Videmus nunc per speculum in ænigmate: tunc autem facie ad faciem. Nunc cognosco ex parte: tunc autem cognoscam sicut & cognitus sum.* Et Joann. c. 3. *Cum apparuerit, similes ei erimus; quoniam videbimus eum sicuti est.* 2. Ex Concil. generali Florentino, in definitione fidei definiente animas discendentes in gratia, & plene purgatas, *in Cœlum mox recipi, & intueri clare ipsum Deum trinum & unum sicuti est.* 3. Ex Patribus. Pro omnibus sit S. Augustinus, Epist. 112. c. 5. ubi ait: *Scimus posse Deum videri, quoniam scriptum est: beati mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt.* 4. Ratione. Quia intellectus creatus potest naturaliter cognoscere Deum abstractive, ut constat experientia, ac proinde Deus est objectum intellectus creati: unde hic confortatus supernaturali lumine, potest eum cognoscere intuitive cum ad hoc habeat potentiam inchoatam: & nulla in eo appareat implicantia. Nam quamvis inter intellectum creatum & essentiam divinam nulla sit proportio æqualitatis; est tamen proportio habitudinis, consistentis in capacitate potentiæ versandi circa objectum suum: Deus enim est summum verum & summe cognoscibile, intellectus vero creatus est intellectivus.

Obj. Scriptura & Patres dicunt Deum esse invisibilem, & videri non posse ab homine.

Resp. Solum intelligunt, Deum videri non posse vel oculo corporeo, vel solis naturæ viribus, vel comprehensive, vel in hac vita saltem de lege ordinaria. At non negant, imo asserunt Deum in cœlo videri intuitive a beatis ope luminis gloriæ, quamvis non comprehensive.

Porro lumen gloriæ est auxilium supernaturale, seu habitus intellectualis supernaturalis, quo intellectus elevatur, adjuvatur, corroboratur, & intrinsece completur ad intuitivam Dei visionem.

ARTICULUS II.

Utrum Deus possit comprehensive videri, seu comprehendi ab intellectu creato?

NOta. Verbum *comprehendere* duplicem habet significationem. 1. Significat idem quod assequi terminum; ut, 1. Cor. c. 9. *sic currite, ut comprehendatis.* Et in hoc sensu beati dicuntur comprehensores. 2. Significat idem ac cognoscere objectum quantum cognoscibile est, ut hic. Igitur Dei cognitio comprehensiva est ea, quæ perfecte adæquatur ejus cognoscibilitati intrinsecæ cognoscendo clare non solum ejus essentiam & omnes ejus perfectiones, sed etiam omnes gradus perfectionum virtuales, inter se virtualiter distinctos, & omnia ad quæ ejus potentia ac virtus potest se extendere.

Porro. Cognoscibilitas intrinseca est ea, quæ se tenet ex parte objecti, seu rei cognitæ, & provenit ex ejus veritate, entitate, perfectione, unde habet ut possit terminare veram cognitionem. Cognoscibilitas vero extrinseca est ea, quæ se tenet ex parte potentiæ cognoscitivæ, a qua objectum denominatur extrinsece cognoscibile.

Dico. Deus comprehendi non potest ab intellectu creato, ne quidem de potentia absoluta. Est de fide contra Anomæos, qui docebant Deum comprehendi posse etiam naturaliter ab homine viatore.

Prob. 1. Ex Scriptura, Jerem. c. 32. *Magnus Consilio, & incomprehensibili cogitatu.* 2. Ex Patribus docentibus Deum neque in

via,

via, neque in patria ab ulla creatura comprehendi posse, ut S. Aug. ep. 112. Ambrosius, l. 1. in Lucam, c. 1. S. Cyrillus Hierof. Catechef. & alii Patres dicunt simpliciter Deum esse incomprehensibilem: quæ vox simpliciter dicta, & in sensu proprio accepta significat Deum non posse absolute comprehendi ab ulla creatura. 3. Ex Concilio Lateranensi IV. c. 1. ubi eodem modo & tenore verborum definit Deum esse incomprehensibilem, quo definit esse incommutabilem, ideoque etiam de potentia absoluta.

Ratio est, quia nulla intellectio finita potest absolute adæquare cognoscibilitatem infinitam; nam si infinitum a finito adæquari posset: hoc ipso non esset infinitum, sed finitum: atqui omnis intellectio creata est finita, & cognoscibilitas Dei est simpliciter infinita, cum Deus sit ens in omni perfectione simpliciter infinitum. Ergo nulla intellectio creata potest absolute adæquare cognoscibilitatem Dei, nec proinde eum comprehendere.

Obj. Intellectus creatus Deum intuitive videns, videt totum Deum & omnes ejus perfectiones: ergo Deum comprehendit.

Resp. Nego conseq. Nam quamvis totum Deum, & omnes perfectiones quæ sunt formaliter in Deo videat, non tamen videt nec videre potest totaliter & adæquate. Nam videre non potest omnes gradus virtuales illarum perfectionum, utpote infinitos. Sic intellectus creatus videre non potest omnes gradus virtuales Divinæ sapientiæ, bonitatis, omnipotentiæ: alioqui haberet cognitionem infinitam, quod repugnat. Ad comprehensionem vero Dei requiritur clara ac distincta cognitio non solum omnium perfectionum absolutarum Dei, sed etiam omnium graduum, quos habent illæ perfectiones, & qui sunt infiniti.

ARTICULUS III.

Utrum Justi plene purgati statim post mortem Deum videant?

NOta. S. Irenæus, l. 5. c. 31. Tertull. l. 4. in Marcionem; Vigilantius docuerunt neminem Dei visione fruiturum nisi post diem generalis judicii. Idem etiam post definitionem Concilii Florentini docent Armeni & Græci Schismatici, & Calvinus, l. 4. instit. cap. 20. Papias vero Hierapoli in Asia Episcopus secundo sæculo docuit Christum post generalem corporum resurrectionem regnaturum in terris cum Sanctis mille annos. Unde hujus erroris sectatores dicti sunt millenarii: inter quos recensentur S. Irenæus, Tertullianus, Lactantius, & aliqui alii.

Dico. Animæ Justorum sive in corpore, sive extra corpus plene purgatæ, statim post illorum mortem fruuntur intuitiva Dei visione. Est de fide.

Prob. 1. Ex Scriptura, 2. Cor. c. 5. *Scimus enim, quoniam si terrestris domus nostræ hujus habitationis dissolvatur, quod ædificationem ex Deo habemus, domum non manufactam, æternam in Cœlis.* Ubi per terrestrem domum Appostolus intelligit corpus humanum, & per domum non manufactam & æternam intelligit beatitudinem cœlestem, seu Dei visionem intuitivam. Atqui domum illam non manufactam, æternam in Cœlis dicit habituros nos post dissolutionem terrestris domus nostræ, nec enim inter utramque medium tempus aliquod statuit, si nempe nil aliunde obest. Et v. 8. idem Apostolus ait: *Bonam voluntatem habemus magis peregrinari a corpore, & præsentes esse ad Dominum.* Certe si nemo videret Deum nisi post resurrectionem, non diceret Apostolus se optare peregrinari a corpore ut non peregrinetur a Domino: nam post mortem simul ab utroque peregrinaretur. Item ad Philipp. c. 1. non diceret se cupere dissolvi & esse cum Christo, si statim post dissolutionem cum Christo esse non posset & ejus visione intuitiva frui.

Prob. 2. Ex Patribus. S. Ignatius Martyr ep. ad Romanos dicit se per martyrium proficisci de mundo ad Deum, & se audire vocem sibi interius dicentem; *Veni ad Patrem.* S. Cyprianus, in fine libri de exhortat. Martyr. ait: *Quanta est dignitas, & quanta est securitas exire hinc lætum?... claudere in momento oculos, quibus homines videbantur & mundus, aperire eosdem statim, ut Deus videatur & Christus.* Clemens Alexand. l. 5. Stromat. Orig. prologo in cantica; S. Basil. Homil. in 40. Martyres, S. Chrysost. orat. de S. Philogono, & in Psal. 41. S. Epiphanius, heresi 77. S. Gregor. Nazianz. orat. de S. Basilio in fine, eum sic alloquitur: *Nos posteaquam ex hac vita migraverimus, illic tabernaculis tuis excipias, ut simul viventes, & sanctam ac beatam Trinitatem, cujus nunc exiguam speciem & imaginem accipimus, purius perfectiusque conspicientes, desideriis nostris finem statuamus.* S. Hieronymus, in Psal. 67. de

de Christo ait: *Cœlorum excelsa conscendens, eos, qui in captivitate diaboli tenebantur, absolvit, ac post se tamquam captivos deductos, æternæ vitæ restituit*. S. Gregorius Magnus, l. 36. moral. c. 8. *Ante resurrectionem Sancti singulas stolas accipiunt, quia sola animarum beatitudine perfruuntur. In fine autem mundi binas habituri sunt, quia cum mentis beatitudine etiam carnis beati gloriam possidebunt*.

Prob. 3. Ex Concilio generali Florentino, quod consentientibus Græcis & Latinis, sic ait in definitione fidei: *Definimus . . . . . illorum animas, qui post Baptisma susceptum, nullam omnino peccati maculam incurrunt; illos etiam qui post contractam peccati maculam, vel in suis corporibus, vel eisdem exutæ corporibus, sunt purgatæ, in Cœlum mox recipi, & intueri clare ipsum Deum trinum & unum sicuti est*. Conc. Tridentinum eamdem veritatem tamquam fidei dogma supponit, sess. 25. ubi ait: *Illos, qui negant Sanctos, æterna felicitate in Cœlo fruentes, invocandos esse, impie sentire*.

Prob. 4. Ratione, quia animæ peccatorum statim post illorum mortem pœnam damni patiuntur in inferno. Ergo a fortiori animæ Justorum, quibus nihil luendum superest, fruuntur in Cœlo intuitive Dei visione, cui pœna damni opponitur: nam Deus non minus, imo magis propensus est ad remunerandum Justos, quam ad puniendum peccatores; idque præsertim cum Dei visio intuitiva sit prorsus independens a corpore.

Solvuntur objectiones contra Dei visionem ante resurrectionem.

Obj. 1. Matth. c. 25. Electi in extremo tantum judicio audient hæc Christi verba. *Venite Benedicti Patris mei, possidete paratum vobis Regnum a constitutione mundi*.

Resp. Hoc intelligitur de beatitudine completa etiam integraliter, quæ tum animæ, tum corporis gloriam complectitur. Vel hæc verba significant solum publicam declarationem & confirmationem sententiæ statim post mortem latæ.

Obj. 1. Matth. cap. 20. in parabola operariorum, denarius diurnus, quo significatur merces bonis operibus rependenda, non persolvitur nisi sub vesperam, qua designatur mundi finis.

Resp. Per vesperam designatur cujusque privati ultima dies. Vel si per vesperam velis intelligi finem mundi, tunc denarius diurnus significabit mercedem completam integraliter, quæ in animæ & corporis gloria ac beatitudine consistit. Adde quod in parabolis non semper attendi debent omnes circumstantiæ, cum sæpe quædam positæ sint ad ornatum, & ad narrationem verisimilem ac humanæ consuetudini accommodatam reddendam; sed attendi debet scopus ad quem proferuntur.

Obj. 3. Apoc. 6. dicitur: *Vidi subtus Altare animas interfectorum propter Verbum Dei*. Ergo animæ Martyrum non sunt in Cœlo. Ergo, &c.

Resp. Nego conseq. Quia Joannes capite sequenti dicit se eosdem Sanctos vidisse stantes ante thronum & in conspectu agni, amictos stolis albis, & palmas in manibus habentes.

Obj. 4. S. Hilarius, in Psal. 138. ait: *Humana ista lex necessitatis, ut sepultis corporibus, ad inferos animæ descendant*. Ergo sensit omnes animas Justorum descendere in limbum, ibique manere usque ad resurrectionem corporum.

Resp. Multi ejus mentem explicant de animabus justorum ante Christi in Cœlos ascensionem. Sed alii, quia ejus verba generalia sunt, putant eum in errore Irenæi versatum fuisse.

Obj. 5. S. Chrysostomus, Homil. 39. in 1. epist. ad Corinth. dicit, quod licet animus sit immortalis, *sine carne ipsa admirandis illis bonis* (cœlestibus) *non fruetur*.

Resp. Solum vult, non solam animam frui turam bonis alterius vitæ: idque dicit, ut probet corporum resurrectionem. Et vero ipsemet, Homil. 3. in epist. ad Philipp. asserit justos esse in Cœlis cum Rege suo facie ad faciem.

Obj. 6. Ambrosius, l. de bono mortis, c. 10. dicit diem Judicii fore diem Coronæ.

Resp. Loquitur de retributione mercedis completæ non solum essentialiter, sed etiam integraliter, quæ animæ & corpori publice coram omnibus danda est: illa enim proprie dicitur Corona, quæ victoribus publice & cum celebritate datur.

Obj. 7. S. Augustinus circa hanc veritatem semper dubius fuit: nam, l. 1. retractat. c. 14. ait: *De sanctis hominibus jam defunctis, utrum ipsi saltem dicendi sint jam in illa possessione consistere, merito quæritur*.

Resp. Sunt qui sentiunt S. Doctorem circa hanc quæstionem hæsisse. Nec mirum, cum in Scripturis hæc veritas clare non inveniatur; & traditio circa illam non semper ubi-

ubique satis explorata fuerit, nec tunc temporis Ecclesia, cujus est Scripturas infallibiliter interpretari, & veras traditiones a falsis discernere, hanc quæstionem definiisset. Alii respondent S. Augustinum dubitasse solum, utrum animæ Justorum ante corporum resurrectionem tam perfecte ac intense Deum videant & possideant, quam visuræ & possessuræ sunt post corporum resurrectionem; nec ne. Certe tractatu 26. & 49. in Joann. asserit Sanctorum animas jam frui vita æterna. Et l. 9. confess. c. 3. de Nebridio amico suo mortuo ad Deum loquens ait; *Jam non ponit aurem ad os meum, sed spirituale os ad fontem tuum; & bibit quantum potest sapientiam pro aviditate sua, sine felix.*

Obj. 8. S. Bernardus, serm. 3. de omnibus Sanctis ait: *Advertisti tres esse sanctarum status animarum: primum videlicet in corpore corruptibili, secundum sine corpore, tertium in beatitudine consummata. Primum denique in tabernaculis, secundum in atriis, tertium in domo Dei..... In illam beatissimam domum nec sine nobis intrabunt, nec sine corporibus suis, nec Sancti sine plebe, nec spiritus sine carne.* Et serm. 4. Altare, sub quo Joannes vidit animas interfectorum, exponit de Christi humanitate, quam nunc vident martyres, post diem judicii visuri divinitatem ipsam.

Resp. Solum vult animas separatas a corpore minus perfecte seu intense Deum videre, quam cum illi post ressurrectionem unitæ fuerint: nempe putavit animas propter suum naturale recipiendi corporis desiderium non tam esse expeditas ad Dei visionem, quam ubi post resurrectionem desiderium illud expletum fuerit. Nam, serm. 19. de variis, hæc de Beatis ait: *Hoc jam tertio hauriunt aquas in gaudio de fontibus salvatoris, & nudis, ut ita dicam, oculis divinitatis intuentur essentiam, nulla corporeorum phantasmatum imaginatione decepti.* Et in epist. ad fratres de Hybernia S. Malachiam sic alloquitur: *Absit ut tua nunc o anima sancta, minus efficax æstimetur oratio, quãdo præsenti vividius supplicare est majestati, nec jam in fide ambulas, sed in specie regnas...ad fontem ipsum charitatis æternæ procumbis, pleno hauriens ore, cujus & ipsa prius stillicidia sitiebas.*

Obj. 9. Joannes Papa XXII. docuit animas Sanctorum non visuras esse Deum intuitive nisi post extremum Judicii diem.

Resp. Hunc errorem docuit ut Doctor privatus, & eo tempore quo veritas opposita nondum erat ab Ecclesia definita. At non docuit ut summus Pontifex & totius Ecclesiæ Doctor ac Rector: nam id numquam publico diplomate definit, nec proposuit toti Ecclesiæ credendum, ut constat, quia Benedictus XII. ejus successor immediatus in Bulla *Benedictus Deus*, ubi veritatem oppositam definit, testatur Joanne morte præventum non definivisse illam quæstionem. 2. Galliarum Episcopi a Carolo VII. in Castrum Vicennarum coacti declararunt præsente Paludano Patriarcha Hierosolymitano Joannem XXII. nihil unquam de Sanctorum animabus publico diplomate definiisse. Hujus autem testimonii publicum instrumentum factum est, cujus authenticum extat apud RR. PP. Dominicanos Parisienses. 3. Villanus, l. 11. cap. 19. Historiæ de rebus Florentinorum scribit Joannem Paulo ante mortem coram Cardinalibus declarasse, sibi cum de hac re locutus erat, nusquam propositum fuisse definire suam opinionem: deinde addidisse sibi displicere priorem, quam defenderat, sententiam, ac contrariam amplecti, nisi aliter ab Ecclesia postea definiretur. Qam retractationem Villanus testatur se accepisse a fratre suo, qui in aula ejusdem Joannis degebat.

Solvuntur objectiones millenariorum.

Obj. 1. Apoc. c. 20. dicitur Angelus ligasse diabolum *per annos mille ut non seducat amplius gentes donec consummentur mille anni.* Item: *Qui non adoraverunt bestiam .... vixerunt, & regnaverunt cum Christo mille annis,* additur: *Hæc est resurrectio prima ... In his secũda mors nõ habet potestatẽ; sederũt Sacerdotes Dei & Christi, & regnabũt cũ illo mille an.*

Resp. Ad primum ex S. Augustino, l. 2. de Civitate, c. 7. Illis mille annis significatur totum tempus, quod a primo adventu Christi ad Antichristi adventum fluet. Quo tempore diabolus ligatus dicitur, quia libera nocendi Justis ac præsertim Prædestinatis facultate caret, quæ tamen amplior conceditur tempore Antichristi.

Resp. Ad 2. Mille prioribus annis designari totum tempus quod a primo Christi adventu usque ad extremum diem judicii futurum est. Quo tempore Sancti secundum animam cum Christo regnabunt in Cœlis per gloriam essentialem. Per primam autem resurrectionem intelligitur beatitudo animæ

a cor-

a corpore separatæ ante Judicium generale futura. Mille vero posteriores anni designant æternitatem futuram post ultimum generalis Judicii diem. Nam post diem illum Prædestinati completa & integra beatitudine, animæ scilicet & corporis gloria in ęternum fruętur. Porro æternitas in Scriptura interdum diuturno temporis spatio designatur, queadmodum diuturnum tempus per ęternitatē significatur.

Obj. 2. Multi Patres trium priorum sæculorum millenariis consenserunt.

Resp. Plures alii Patres in hunc errorem non impegerunt, & veritas opposita semper conservata fuit in Ecclesia Romana cum aliis omnibus traditionibus divinis.

Nota. Si sunt quædam orationes, quibus petitur gloria pro Sanctis, per illas Ecclesia petit, ut illi a nobis & per totum orbem magis glorificentur: vel petitur pro illis augmentum cujusdam gloriæ accidentalis.

ARTICULUS IV.

Utrum omnes Beati æqualiter Deum videant?

Dico. Beati in Cœlo non vident æqualiter Deum; sed alii aliis perfectius vident pro diversitate meritorum: ideoque beati non sunt omnes æqualiter Beati. Est de fide contra Jovinianum, Lutherum & alios Hæreticos docentes æqualem esse omnium electorum beatitudinem.

Prob. 1. Ex Scriptura, Joann. c. 14. *In domo Patris mei mansione multæ sunt.* Matth. c. 16. *Reddet unicuique secundum opera ejus.* 1. Cor. c. 3. *Unusquisque autem propriam mercedem accipiet secundum suam laborem.* Et c. 15. *Alias claritas Solis, alia claritas Lunæ, & alia claritas Stellarum. Stella enim a Stella differt in claritate: sit & resurrectio mortuorum.* Ergo gloria corporis erit inæqualis in electis, ergo etiam gloria animæ, nam gloria corporis commensuratur gloriæ animæ.

Prob. 2. Ex Patribus. Pro omnibus sit S. August. qui tract. 67. in Joan. ait. *Etsi alius est alio fortior; alius alio justior, alius alio sanctior; in domo Patris mei mansiones multæ sunt. Nullus eorum alienabitur ab illa domo, ubi mansionem pro suo quisque accepturus est merito.... Multæ mansiones diversas meritorum in una vita æterna significant dignitates, &c.* Et l. de sancta virginitate, c. 26. *In multis autē mansionibus honoratur alius alio clarius.*

Prob. 3. Ex Conc. Generali Florentino hanc veritatem definiente his verbis: *Definimus illas* (animas) *quæ post contractam peccati maculam, vel in suis corporibus, vel eisdem exutæ corporibus, sunt purgatæ, in Cœlum mox recipi, & intueri clare ipsum Deum trinum & unum sicuti est, pro meritorum tamen diversitate alium alio perfectius.* Item ex Conc. Trid. sess. 6. can. 32. definiente justum bonis operibus mereri augmentum gratiæ & gloriæ. Ergo quo plura bona opera justus facit, eo majorem gratiam sanctificantem in hac vita, & in alteram majorem gloriam recipit. Ergo cum inter Justos alii plura bona opera faciant quam alii, alii in altera vita majorem gloriam, ideoque perfectiorem Dei visionem quam alii recipient. Ergo inter Justos in Cœlo regnantes alii perfectius, alii minus perfecte, ideoque inæqualiter Deum vident.

Igitur cum inter beatos fuerit inęqualitas meritorum, debet quoque esse inter illos inæqualitas mercedis apud justum judicem reddentem unicuique secundum opera ejus: ac proinde lumen gloriæ, quod est principium visionis intuitivæ, & quod commensuratur gratiæ sanctificanti, erit inæquale seu inæqualiter intensum in illis, & consequenter ipsa visio Dei intuitiva erit inæqualis.

Obj. 1. In parabola operariorum, Matth. c. 2. operariis, qui inæquali tempore laborarunt, æqualis rependitur merces nempe datur singulis diurnus denarius.

Resp. Scopus hujus parabolæ, non circumstantiæ attendi debent. Scopus autem Christi in hac parabola est ostendere gentiles ad fidem convertendos tantam imo majorem mercedem in lege gratiæ accepturos, quam acceperunt Judæi, qui totum pondus legis mosaicæ tulerunt; quia nempe in lege gratiæ Christiani propter uberiores gratias & majorem claritatem, tantum imo plus merebuntur, quamvis minus in suavi ac levi jugo Christi ferendo laboraturi sint. Alii respondent ideo operarios, qui breviori tempore laboraverunt, æqualem mercedem accepisse, quia pro brevi temporis spatio merita aliorum assecuti sunt, quippe fervore su brevitatem temporis compensarunt. Sæpe enim fit, ut quis una hora tantum laboret & efficiat, quantum alius toto die, ideoque æqualem mercedem mereatur. Quo sensu, Sap. 4. dicitur. *Consummatus in brevi explevit tempora multa.*

S. Augustinus, serm. 59. de verbis Domini per denarium diurnum intelligit vitam æternam, quæ eadem est specie & duratione

tione in omnibus beatis, quamvis diversa sit quoad gradus, seu intensionem pro diversitate meritorum.

Nota. Ex S. Chrysostomo & aliis Scripturæ interpretibus, non omnia in parabolis ponuntur ad aliquid significandum; sed quædam sæpe apponuntur ad ornatum & verisimilitudinem parabolæ, quatenus ea sic fiunt inter homines, ex quorum factis ducuntur parabolæ. Quare in parabolis semper scopus Christi spectari debet ad intelligendum sensum & significationem parabolæ, seu id quod Christus per eam voluit significare & docere. Hic autem scopus semper in conclusione seu applicatione parabolæ continetur.

Obj. 2. Omnes Beati vident Deum sicuti est, ergo æqualiter vident.

Resp. Nego conseq. Quia non vident Deum quantum videri potest sicuti est: unde unus alio perfectius videre potest sicuti est.

Obj. 3. Ens simplex, qualis est Deus, non potest videri inæqualiter: ergo æqualiter ab omnibus videtur.

Resp. Nego antec. Quia cum Deus sit infinitus, est objectum virtualiter multiplex; & ejus perfectiones infinitæ habent infinitos gradus virtuales, virtualiter inter se distinctos: ac proinde videri possunt secundum plures aut pauciores gradus, & magis vel minus clare pro majore vel minore intensione luminis gloriæ.

Obj. 4. Si Beati inæqualiter vident Deum, qui minus perfecte & clare vident, non sunt perfecte beati. Falsum conseq. ergo.

Resp. Nego sequel. maj. Itaque omnes Justi in Cœlo sunt perfecte beati, quia omnes summo bono perfecte quoad essentiam possessionis fruuntur, & eorum appetitus perfecte satiatur, cum nil amplius desiderent. Beati quippe omnes: cum efficaciter Deum ament plusquam seipsos, & omnia ad ejus gloriam referant, efficaciter conformant se voluntati divinæ, qua statutum est inæqualem beatitudinem retribui pro inæqualitate meritorum. Item cum proximum sicut seipsos perfectissime diligant, de aliorum majore beatitudine gaudent, nedum iis invideant.

Quæres, quid Beati videant per visionem beatificam?

Resp. Beati vident 1. Dei essentiam, Trinitatem personarum, omnia attributa, quæ creduntur in hac vita, quamvis non videant omnes gradus virtuales horum attributorum, utpote infinitos. 2. Creaturas possibiles secundum suum esse proprium, alii quidem plures, alii pauciores, cum alii perfectius & clarius, alii minus perfecte & clare Deum videant. Nemo tamen videt omnes creaturas possibiles, quia nemo videt omnes gradus virtuales omnipotentiæ divinæ, utpote infinitos. 3. Decreta divina. 4. Creaturas existentes eo plures vel pauciores, quo perfectius vel minus perfecte scientiam visionis intuitive vident. Cognoscunt tamen omnes beati omnia singularia, quæ ad ipsos spectant, qualia sunt ea, quæ ad beatos pertinebant, cum in terris degerent, & preces quæ ad eos diriguntur.

CAPUT V.

De scientia Dei.

Nomine scientiæ hic intelligitur cognitio certa & evidens rei alicujus, sive res illa immediate in se ipsa, sive in aliquo tanquam medio cognoscatur.

ARTICULUS I.

De existentia & natura scientiæ divinæ.

Dico 1. Inest Deo scientia, qua cognoscit omne cognoscibile. Est de fide.

Prob. 1. Ex Scriptura Psal. 138. ***Domine, tu cognovisti omnia.*** Esther c. 14. ***Domine, qui habes omnium scientiam.*** Et ex aliis testibus infra laudandis.

2. Ratione. Quia scientia rerum omnium cognoscibilium est perfectio simpliciter simplex: ergo inest Deo, enti in omni genere infinite perfecto.

Dico 2. Deus sua scientia cognoscit omne cognoscibile modo perfectissimo, quo cognoscibile est, & quantum cognoscibile est. Omnino constat.

Prob. Quia Deus est infinite & perfectissime intellectivus: alioqui non esset ens in omni genere infinite perfectum, & quo nil melius excogitari potest. At ens infinite & perfectissime intellectivum cognoscit omne cognoscibile modo perfectissimo quo cognoscibile est, & quantum cognoscibile est. Ergo Deus sic cognoscit omne cognoscibile.

Dico 3. Scientia Dei est infinita, æterna, & immutabilis seu invariabilis. Est de fide.

Prob. 1. *part.* 1. Ex Script. Psal. 146. ***Sapientiæ ejus non est numerus.*** 2. Ratione. Quia Deus habet in omni ratione quid-

quid

quid melius est habere quam non habere; cum sit ens quo nihil melius ac perfectius in omni ratione excogitari potest. At melius est habere scientiam infinitam & infinite perfectam quam non habere: ergo Deus illam habet.

Prob. 2. *pars* 1. Ex Script. Prov. c. 8. sapientia divina de se ipsa ait: *Dominus possedit me in initio viarum suarum, antequam quidquam faceret a principio. Ab æterno ordinata sum &c.* 2. Ratione. Quia intellectus divinus, utpote infinite perfectus, & intellectivus, ab ęterno & pro æterno completus & determinatus est ex se ad cognoscendum omne cognoscibile: ergo ab æterno & pro æterno cognoscit omne cognoscibile. Ergo scientia Dei est ęterna. Pręterea alioqui Deus non fuisset ab ęterno infinite perfectus in omni genere, & sic non fuisset ab æterno Deus.

Prob. 3. *pars* 1. Ex Script. Jacobi c. 1. *Apud quem non est transmutatio, nec vicissitudinis obumbratio.* 2. Ratione. Tum quia scientia Dei est infinite perfecta, ac proinde incapax incrementi & imminutionis, & consequenter est invariabilis. Tum quia Deus ab æterno & pro æterno cognoscit omne cognoscibile omni modo quo cognoscibile est absque imperfectione, cum ab ęterno habet intellectum infinite perfectum.

Obj. Deus potest plura scire quam sciat, nam potest plura facere quam faciat; & si plura faceret, plura sciret scientia scilicet visionis: Ergo scientia Dei potest augeri, ideoque variari.

Resp. Nego anteced. quia proprie loquendo ille solus potest plura scire quam sciat, qui potest aliqua nescire pro aliquo tempore, & ea scire pro alio subsequente. Sicuti ille solus plura scit, quam antea sciebat, qui antea nesciebat aliqua quæ postea scit. Deus autem non potest aliqua cognoscibilia non scire ab æterno & pro æterno; & in præsenti rerum hypotesi quam elegit, ab æterno scit quidquid decrevit facere. Quod si in alia hypotesi plura facere decrevisset, ea ab æterno & pro æterno sciret.

Porro. Deus ab ęterno & pro ęterno, uno & eodem actu invariabiliter scit aliqua futura esse pro tali differentia temporis, aliqua fieri pro illa, aliqua facta esse pro ista. Unde solum objectum scientiæ divinæ variari potest.

Dico 4. Scientia Dei est certa & evidens. Est de fide.

Prob. 1. Ex Script. Ecli. c. 23. *Oculi Domini multo plus lucidiores sunt super solem: circumspicientes omnes vias hominum, & profundum Abyssi, & hominum corda intuentes in absconditas partes.*

2. Ratione. Quia scientia Dei est infinite perfecta in omni ratione, ideoque infinite certa & evidens. Et alioqui Deus non esset quidquid melius est esse.

Propter eamdem rationem scientia Dei caret omnibus omnino imperfectionibus, cujusmodi sunt pluralitas & successio actuum, limitatio & inadæquatio, obscuritas, confusio, incertitudo, hæsitatio, falsitas, aut etiam falsitatis periculum, mutatio, indigentia specierum & motivorum, &c. Nam alioqui non esset infinite perfecta.

Dico 5. Scientia Dei est absque omni compositione, discursu, specie impressa, & motivo proprie dicto.

Prob. 1. *pars.* Quia in cognitione divina non est pluralitas realis actuum: nam pluralitas realis est distinctio realis: nulla est autem in Deo distinctio realis nisi inter personas. Præterea pluralitas realis actuum involvit imperfectionem in illis actibus realiter distinctis: nam per unamquemque illorum seorsim sumptum non omnia cognoscerentur. Item modus cognoscendi omnia per unicum & simplicem intuitum est longe perfectior, ideoque necessario convenit Deo.

Prob. 2. *pars.* Nam discursus formalis dicit pluralitatem realem cognitionum, quarum una inferatur ex alia: pluralitas autem realis actuum repugnat Deo. Discursus vero virtualis est progresus virtualis a noto ad ignotum, seu ad non cognitum saltem æque clare: qui consistit in unico actu, quo intellectus asentitur uni objecto propter aliud tanquam motivum cognoscendi tale objectum. At hoc dicit ignorantiam & indigentiam motivi in cognoscente, ideoque repugnat Deo infinite intellectivo.

Igitur scientia Dei est unus ac simplex intuitus rerum omnium quas Deus novit. Et Deus semper eadem indivisibiliter cognitione cognoscit principia, & in principiis conclusiones; item causas, & in causis effectus; sed non cognoscit conclusiones propter principia, neque effectus propter causas vel per causas.

Prob. 3. & 4. *pars.* Quia intellectus divinus, utpote infinite perfectus & intellectivus, per se completus ac determinatus est ad sciendum omne cognoscibile, supposita

sola ejus cognoscibilitas. Ergo scit omne cognoscibile præcise ex vi suæ perfectionis; & consequenter sine motivo: & sine specie impressa; quæ est qualitas physica objecti vicaria ad ejus cognitionem concurrens, & recepta in intellectu quem complet. Præterea indigentia motivi & speciei impressæ multiplicem imperfectionem involvit.

Dico 6. Scientia Dei est formaliter judicativa.

Prob. Nam cognitio judicativa est cognitio, qua mens certificatur de veritate rei, & de existentia vel non existentia objecti. At talis est cognitio divina: nam cognitio ejusmodi est melior quam alia quælibet incompossibilis. Ergo.

Hæc tamen cognitio in Deo est simplex & expers omnis compositionis terminorum, estque simplex intuitus, quo res videtur ut in se est quantum videri potest, & quo intellectus divinus summe certificatur rem esse id quod est.

Dico 7. Scientia Dei non est quid realiter ac entitative distinctum tum a Deo tum ab intellectu divino. Est de fide.

Prob. Quia 1. quidquid est in Deo, Deus est realiter ac entitative ob summam Dei simplicitatem realem. 2. Alioqui Deus, vel intellectus divinus perficeretur per aliquid a se realiter distinctum: & ut non esset per se ipsam infinite perfectus. Igitur scientia Dei est realiter ipsa Dei substantia & entitas, se ipsa virtualiter tendens sic in objecta, quæque per se ipsam est sua virtus intelligendi, & sua intellectio.

Hinc 1. cognitio Dei non producitur ab intellectu divino, nec in eo recipitur tanquam in potentia effectrice, ut fit in nobis. Nihilominus datur in Deo veræ & proprie intellectus, seu facultas intelligendi: nam hæc virtus est perfectio simpliciter simplex, utpote melior qualibet alia perfectione secum incompossibili. Præterea Deus re vera intelligit, ergo habet virtutem intelligendi.

Intellectus tamen divinus distinguitur ratione a scientia divina; nam habet diversos conceptus: alius enim est conceptus entitatis divinæ sumptæ præcise ut est vis intelligendi & alius conceptus entitatis divinæ spectatæ præcise ut est intellectio: & quidem cum fundamento in re propter æquivalentiam, seu eminentiam entitatis divinæ, & secundum analogiam ad creatores.

Hinc 2. intellectus divinus non intelligit per productionem speciei impressæ objecti, seu actus repræsentantis objectum, sicut noster intellectus; sed intelligit per simplicem intuitum objecti sine productione ullius speciei & actus.

Hinc 3. scientia Dei non est qualitas, aut accidens physicum, neque habitus consistens in collectione multarum specierum.

Quæres utrum Deus se ipsum cognoscat perfectissime & comprehensive?

Resp. Affirm. est de Fide.

Prob. 1. Ex 1. Cor. c. 2. *Spiritus* (Dei) *omnia scrutatur etiam profunda Dei.* Quæ verba secundum expositionem Patrum significant cognitionem perfecte comprehensivam.

2. Ratione. Quia cognoscere Deum comprehensive est Deum cognoscere quantum cognoscibilis est, tum extensive cognoscendo omnes ejus perfectiones, omnesque perfectionum gradus virtuales, tum intensive omnes ejus perfectiones earumq; gradus omnes virtuales cognoscendo tanta claritate quanta cognosci possunt. At Deus sic seipsum & omnia cognoscit: nam est perfectissime & infinite intellectivus, & alioqui non haberet quidquid melius est habere quam non habere. Ergo.

Porro Deus per eamdem realiter cognitionem cognoscit perfectissime & seipsum, & quidlibet aliud intelligibile, atque etiam ipsam suam scientiam. Nam ea est intellectionis natura, ut non solum sit objecti perceptio, sed etiam sui ipsius experimentalis cognitio: qui enim intelligit, hoc ipso intelligit se intelligere, habetque conscientiam suæ cognitionis.

ARTICULUS II.

De divisione scientiæ Divinæ.

N*Ota*. Quamvis Dei scientia sit realiter una ac simplicissima, cum sit realiter ipsa entitas divina sic tendens in objecta cognoscibilia; est tamen multiplex virtualiter, quatenus seclusis imperfectionibus æquivalet multis scientiis realiter inter se distinctis ideoque est multiplex logice seu quoad conceptus; nam diversis & inadæquatis conceptibus a nobis repræsentatur cum fundamento in re: ac proinde etiam diversis nominibus appellatur. Fundamentum autem, proximum diversorum conceptuum scientiæ Dei objecta plura & diversa, quæ cognoscuntur, vel plures cognitiones quibus æquivalet. Fundamentum vero remotum

motuum est ipsius scientiæ infinita amplitudo ac eminentia, qua æquivalet & supereminet omnibus sententiis possibilibus realiter distinctis. Igitur jure merito scientia Dei a Theologis in plures scientias per conceptus inadæquatos extrinsece dividitur.

Dico. Scientia Dei dividitur 1. in scientiam simplicis intelligentiæ, scientiam visionis, & scientiam mediam, de quibus infra.

2. In necessariam & contingentem. Scientia necessaria est ea, quæ absolute non potest nec potuit non esse, quia est de objecto absolute necessario, ut de essentia divina, de personis divinis, de possibilibus, de essentia rerum. Contingens est ea, quæ absolute posset non esse, quia nempe est de objecto contingenti, seu quod potest non esse, ut de actibus liberis Dei, de existentia actuali, præteritione, futuritione absoluta creaturarum, de actibus liberis futuribilibus sub aliqua conditione. Nam cum hæc omnia absolute possint non esse, absolute possunt non sciri a Deo; quamvis ex hypothesi quod sint, non possint non sciri a Deo. Hinc contingẽtia hujus scientiæ petitur solum ab objecto, non a Deo, qui ex se est essentialiter determinatus ad sciendum omne scibile hoc ipso quod est scibile.

3. In intuitivam, & abstractivam. Prima est cognitio cujuslibet rei existentis ut existentis, sive illa res cognoscatur ut actu existens in tota æternitate, ut Deus: sive in aliqua tantum differentia temporis, ut quælibet creatura. Abstractiva est cognitio rerum omnium non ut existentium, sed tantum ut possibilium, vel ut futuribilium sub aliqua conditione, sive aliquando, sive nunquam existant.

4. In speculativam, & practicam. Scientia Dei speculativa est ea, quæ est de re non producibili, seu factibili, ut cognitio qua Deus seipsum cognoscit, vel de re producibili, sed non ut producibilis est. Practica est ea, quæ est de re producibili ut producibili, præscribẽdo scilicet quid & quomodo efficiendum sit.

5. In eam, quæ est causa rerum, & in eam quæ non est causa rerum. Prior est scientia practica, posterior speculativa. Scientia autem practica dicitur causa rerum, supple directiva, quatenus scilicet dirigit volitionem divinam, qua Dei potentia executiva ad agendũ applicatur. Deus enim non agit cœco modo, nec agit nisi volens, nec vult nisi sciens.

6. In scientiam approbationis, & reprobationis. Quæ divisio petitur ex connotatione actuum voluntatis Dei, cui aliqua placent, alia displicent. Scientia approbationis est ea, qua Deus cognoscit ea, quæ ipsi placent, ideoque connotat actum amoris vel complacentiæ erga objectum cognitum. Unde sæpe in Scriptura verba novisse, scire, idem significant quod approbare, amare, protegere, ut illud, Psal. 1. *Novit Dominus viam justorum*. Scientia reprobationis est ea, qua Deus cognoscit ea quæ ipsi displicent: ac proinde connotat actum voluntatis divinæ, quo Deus odit id quod cognoscit. Deus autem in Scriptura sæpe dicitur ignorare ea, quæ tamen per scientiam reprobationis cognoscit, ut Habac. cap. 1. *Mundi sunt oculi tui, ne videas malum*. Et Matth. c. 25. *Nescio vos*. Sensus est, quod Deus ea non sciat cum complacentia, sed cum displicentia.

ARTICULUS III.

De scientia simplicis intelligentiæ.

NOta 1. Scientia simplicis intelligentiæ est scientia absolute necessaria, qua Deus cognoscit omnia possibilia præcise ut possibilia sunt, & rerum omnium essentias ac proprietates; item ea, quæ posita aliqua conditione necessario existerent, præcise ut necessario extitura sub illa conditione: sive hæc omnia existant aliquando, sive non. Quare objectum hujus scientiæ sunt res non solum mere possibiles, sed etiam res aliquando existentes, sed spectatæ præcise ut possibiles. Nam scientia simplicis intelligentiæ est illa sapientia, quæ dirigit Deum in suis decretis circa productionem rerum. Hæc autem sapientia Deum dirigere non potest circa productionem rerum, quæ existant in aliqua temporis differentia, nisi res, ipsas aliquando existentes cognoscat ut possibiles præcisive: neque enim Deus vult aliquid producere, nisi cognoscat illud esse possibile, & habere talem essentiam producibilem.

Nota 2. Res possibiles spectari possunt vel secundum esse proprium quod haberent si producerentur: & sic cognitæ dicuntur cognosci cognitione propria. Vel spectari possunt secundum aliquod esse eminentiale, quod nil aliud est quam essentia divina sumpta pro complexo omnium perfectionum. Quæ essentia dicitur esse eminentiale rerum, tum quia illarum omnium per-

fectiones eminenter continet: tum quia res omnes creatæ, sunt participationes quedam essentiæ divinæ.

Nota 3. Possibilia cognosci in se ipsis non est præcise illa cognosci secundum esse proprium; sed est illa cognosci non solum secundum esse propriũ quod haberent si producerentur, sed etiã immediate, seu absq; ullo medio.

Dico 1. Deus cognoscit res omnes possibiles, ideoque inest Deo scientia simplicis intelligentiæ. Est de fide.

Prob. 1. Ex Script. Rom. c. 4. *Vocat ea quæ non sunt, tanquam ea quæ sunt.* Certe si Deus ea quæ non sunt, vocat perinde ac ea quæ sunt, tam novit ea quæ non sunt, quam ea quæ sunt, nam quæ non cognoscuntur, vocari non possunt.

2. Ratione. Quia Deus perfecte comprehendit omnipotentiam suam sicut omnia alia attributa. Ergo cognoscit omnia, quæ producere potest omnipotentia divina: nam virtus aliqua perfectissime cognosci nequit, quin cognoscãtur ea omnia, ad quę virtus illa valet.

Dico. 2. Deus cognoscit res omnes possibiles cognitione propria, hoc est, cognitione distincte repræsentante singulas secundum esse proprium quod haberent si producerentur. Ita Theologi communiter.

Prob. 1. Ex Script. Heb. c. 4. *Non est ulla creatura invisibilis in conspectu ejus: omnia autem nuda & aperta sunt oculis ejus*; Certe si Deus non cognosceret omnia possibilia secundum propriam entitatem quam haberent si producerentur, non omnia nuda & aperta essent oculis ejus: nam ignoraret innumeras entitates proprias creaturarum, quas producere potest.

Prob. 2. Multiplici ratione 1. Sic: creaturæ possibiles a Deo produci possunt secundum suum esse proprium. Ergo secundum suum esse proprium ab eo cognoscuntur, nam sapiens artifex præsertim libere agens debet prius cognoscere opus suum cognitione distincta: unde illud, Psal. 103. *Omnia in sapientia fecisti.* 2. Deus perfectissime comprehendit suam omnipotentiam; ergo distincte novit omnia quæ potest sua omnipotentia, ideoque entitates proprias rerum possibilium, quas illa potest producere. 3. Deus cognoscit omne cognoscibile omni modo quo est cognoscibile sine imperfectione cognoscentis: nam Deus est perfectissime & infinite intellectivus. Atqui res possibiles sunt cognoscibiles secundum suum esse proprium sine imperfectione cognoscentis: nam de illis sic spectatis multa enuntiari possunt. Ergo 4. Deus in sua essentia habet rerum omnium species, non quidem formaliter, sed æquivalenter & eminenter, quatenus essentia divina continens modo perfectissimo rerum omnium perfectiones æquivalet rerum omnium speciebus propriis possibilibus in ordine ad illas repræsentandas. Ergo Deus in sua essentia distincte videt entitates proprias rerum omnium possibilium quas haberent si producerentur. *Consequentia valet.* Nam si haberemus speciem propriam rei possibilis, illam cognosceremus secundum ejus esse proprium, sicut cognoscimus hominem mortuum secundum suum esse proprium quod habuit, licet non magis nunc sit relate ad nos quam si nunquam fuisset; quia nempe habemus speciem illius propriam, eumque similiter cognosceremus, etiamsi postea annihilatus fuisset.

Obj. 1. Ex S. August. l. 83. quæstionum. qu. 46. Deus nihil extra se ipsum intuetur.

Resp. Hoc non dicit, sed hæc ibi ait: *Non enim extra se quidquam positum intuebatur, ut secundum id constitueret quod constituebat.* Solum igitur S. Doctor significat, quod Deus cum creaturas produceret, nihil extra se aspiceret tanquam exemplar faciendorum, & ad cujus imitationem operaretur. Habet quippe Deus in mente sua ideas, seu species rerum omnium, hoc est, cognitionem distinctam essentiæ, proprietatum, & entitatum rerum omnium producibilium.

Obj. 2. Si Deus cognosceret creaturas, cognitio divina specificaretur ab illis. Falsum conseq. ergo.

Resp. Nego sequel. maj. Quia creaturæ nec movent aut determinant ad sui cognitionem, nec cum intellectu divino concurrunt sive per se sive per species proprias ad sui cognitionem. Nam a Deo cognoscuntur independenter ab omni motivo & specie, & ex sola perspicacia intellectus divini.

Obj. 3. Objectum cognitum est perfectio cognoscentis. Ergo Deus perficeretur a Creaturis, si ea cognosceret, quod falsum est.

Resp. Nego anteced. Nam sola cognitio est formaliter perfectio cognoscentis ut cognoscentis. Tamen ex S. Thoma objectum cognitum est perfectio cognoscentis, non quidem secundum se, sed secundum suam spe-

speciem impressam, quæ recipiatur in intellectu tamquam forma & perfectio ipsius. At cum Deus non cognoscat creaturas per species proprias illarum in se receptas, nullatenus perfici potest a creaturis cognitis.

Obj. 4. Possibilia proprium esse non habent. Ergo non cognoscuntur secundum suum esse proprium.

Resp. Nego conseq. Quia possibilia possunt habere esse proprium, nam Deus producere potest proprium esse possibilium. Deus autem cognoscit possibilia secundum suum esse proprium, non quod actu habent, sed quod possunt habere, & reipsa haberent si producerentur.

Dico 3. Deus possibilia cognoscit in se ipso, seu in sua essentia ut objecto ratione prius cognito. Ita communiter.

Prob. 1. Ex S. Dionysio, l. de divinis nominibus, c. 7. ubi ait: *Se ipsam ergo cognoscens divina sapientia, novit omnia.*

2. Ex S. Thoma hic, qu. 14. art. 6.

3. Ratione. Quia essentia divina perfecte cognita potest esse medium, seu ratio cognoscendi possibilia, ut continens in se modo quodam excellentissimo omnes & singulas perfectiones omnium creaturarum. Nam se habet ad omnes creaturas ut actus perfectus ad imperfectos: ideoq; se habet ad omnes creaturas ut illarum similitudo quædam & imago perfectissima: actus enim perfectus est similitudo actuum imperfectorum, quos in se aliquo modo continet. Unde essentia divina per seipsam æquivalenter est sui & creaturarum species, quatenus est per seipsam ratio intellectui divino videndi ipsam & creaturas, seu quatenus se ipsam & creaturas ita exhibet intellectui divino, ut hoc ipso ipsa videatur, & in ea visa tanquam in speculo videantur creaturæ.

Item essentia divina perfecte cognita, est ratio distincte cognoscendi omnia possibilia ut illorum idea propria objectiva, quatenus essentia divina est quodam modo participabilis a creaturis, & creaturæ sunt participationes quædam essentiæ divinæ, sumptæ scilicet pro cumulo omnium pefectionum infinitarum. Nam (ut ait S. Thomas q. 14. a. 6. ad 3.) *Divina essentia est aliquid excedens omnes creaturas: unde potest accipi ut propria ratio uniuscujusque secundum quod diversimode est participabilis vel imitabilis a diversis creaturis.* Idea autem seu ratio propria objectiva rei est proprie illius exẽplar & imago, ideoq; medium, seu ratio illam perfecte cognoscendi.

Præterea omnipotentia divina perfecte cognita, est ratio cognoscendi possibilia. Nam omnipotentia perfecte cognosci non potest, quin perfecte cognoscatur connexio quam habet cũ omnibus & singulis possibilibus ut illorum virtus productiva; nec ejusmodi connexio perfecte cognosci potest quin perfecte ideoque distincte cognoscantur ipsa possibilia. Ergo Deus perfecte suam omnipotentiam cognoscendo, cognoscit possibilia in illa, ideoq; in se ipso ut medio ratione prius cognito.

Obj. 1. Repugnat Deum habere medium cognitionis. Ergo Deus non cognoscit possibilia in se ipso ut medio.

Prob. Repugnat Deum habere medium illationis, non vero medium simplicis ostentionis. Medium quippe illationis est illud, quod cognitum inducit in cognitionem alterius objecti prius ignoti. Unde ex illius cognitione sequitur cognitio alterius: sic ex cognitione creaturarum infertur cognitio Creatoris. Tale autem medium repugnat Deo, quia pluralitatem actuum & imperfectionem involvit. Medium simplicis ostentionis est illud, in quo sine discursu aliud cognoscitur eadem cognitione. Hoc autem medium cum nullam involvat imperfectionem, convenire potest Deo.

Obj. 2. Deus non prius cognoscit suam omnipotentiam, quam possibilia.

Resp. Deus omnipotentiam suam non prius tempore vel natura, sed solum prius ratione cognoscit quam possibilia. Nam aliquid cognoscere prius tempore quam aliud, est illud cognoscere aliquo instanti quo nondum cognoscitur alterum: cognoscere prius natura est ex cognitione unius inferre, seu elicere cognitionem alterius, sive est per cognitionem unius determinari ad cognitionem alterius, quæ prioritates temporis & naturæ imperfectionem involvunt in cognoscente, ideoque repugnant Deo. At cognoscere prius ratione ex parte objecti est unum esse rationem cognoscendi aliud per eamdem cognitionem; ita ut illud per se immediate ac directe cognoscatur, aliud vero mediate, indirecte ut per ipsum cognoscatur. Deus autem sic prius cognoscit omnipotentiam suam quam possibilia. Nam cognoscendo suam omnipotentiam, simul per illam cognoscit res possibiles propter connexionem quam habet cum illis. Unde fit, ut omnipotentia concipiatur a nobis ut ratio cognoscendi res possibiles.

Quæres utrum Deus cognoscat impossibilia,

bilia, entia rationis mere fictitia, & non entia?

Resp. Affirm. Nam hæc omnia cognoscibilia sunt. Possunt enim ab homine cognosci, verbis significari, & de illis multa enuntiari possunt. Præterea ens summe & infinite intellectum non solum cognoscit quidquid fieri potest, sed etiam quidquid fieri non potest, quidquid a quocunque intellectu fingi ac cogitari potest, item cognoscit omnes veritates tum affirmativas, tum etiam negativas; item non solum quid res quælibet sit, sed etiam quid non sit.

Porro impossibile habet cognoscibilitatem extrinsecam, petitam scilicet ab intellectu, a quo cognosci potest. Mens tamen divina non fingit; sed novit quidquid a creatura fingi potest.

ARTICULUS IV.

De scientia visionis.

§. I.

Prænotanda.

I. SCientia visionis est ea, qua Deus cognoscit seipsum, & alia omnia, quæ in aliqua temporis differentia existunt, & quidem præcise quatenus existunt: sive est cognitio rerum omnium existentium præcise ut existentium. Quare hæc scientia est partim necessaria, & partim contingens: est absolute necessaria, quatenus est cognitio Dei existentis: est contingens, quatenus est cognitio creaturarum existentium. Item complectitur res omnes quæ sunt, fuerunt, & erunt. Unde respective ad creaturas diversa sortitur nomina pro diversa temporis differentia, qua res creatæ existunt. Nam respectu rerum futurarum quas tota æternitate antecedit, dicitur præscientia: respectu præteritarum dicitur memoria: respectu rerum actu existentium retinet nomen visionis.

II. Præscientia, memoria, & visio sunt una & eadem realiter in Deo cognitio. Nam Deus ab æterno una & eadem realiter cognitione cognoscit rem creatam pro tali tempore futuram, pro alio existentem, pro alio præteritam esse. Tamen logice, seu quoad conceptus nostros hæc tria a nobis distinguuntur cum fundamento in re. Nam scientia visionis sic est una & simplex: alter, ut tamen sit virtualiter multiplex; æquivalet enim diversis & distinctis realiter cognitionibus intellectus nostri, quarum una rem pro tali tempore futurum, altera pro tali tempore existentem, tertia pro tali tempore præteritam cognosceret. Quare scientia visionis potest præcise considerari modo ut æquivalet uni cognitioni, modo ut æquivalet alteri, est tamen unicus ac simplex realiter intuitus æternus rei ut existentis respectu temporis quo existit, futuræ respectu temporis ipsam antecedentis, & præteritæ respectu temporis eamdem rem subsequentis.

III. Absolute futurum, quod solum est proprie futurum, est id quod non est, sed aliquando erit, ita ut tandem aliquando verum sit dicere, est. Dividitur in liberum, & necessarium. Futurum liberum est illud, quod erit a causa libere agente, id est, a causa quæ completa & expedita ad illud ponendum, poterit illud non ponere. Futurum necessarium est illud, quod erit a causa necessaria, id est, a causa, quæ completa ad agendum, non poterit illud non ponere.

Porro futurum stricte contingens idem est ac futurum liberum; & futurum late contingens idem est ac futurum necessarium, quod nempe erit a causa, quæ licet sit ad unum determinata, potest tamen ab aliis causis naturaliter impediri. Contingens autem generatim est id, quod potest esse vel non esse.

Item futurum liberum, aliud est, quod pendet a solo Deo, qualia sunt omnia quæ Deus solus facturus est ad extra; & aliud, quod tum a Deo, tum a creatura libera pendet, quales sunt omnes actus liberi hominum & Angelorum.

IV. Futuritio duplex distinguitur, nempe formalis & causalis. Futuritio formalis quæ sola est proprie dicta futuritio, est ea, qua res secundum se est & denominatur futura: nihilque aliud est quam ipsamet entitas rei quæ nondum existit, sed existet. Nam eo ipso res est futura simpliciter, quod verum est entitatem Rei non existere, sed exituram esse; & tamdiu res est futura, quandiu verum est entitatem ejus non existere, sed exituram esse. Hinc denominatio futuri est aliquid independens a mente nostra, ideoque in hoc saltem sensu realis: nam nemine cogitante verum est dicere, entitas talis rei nondum est, sed erit. Imo denominatio, seu forma futuri est etiam aliquid physicum nondum tamen existens: est enim ipsa entitas rei nondum existens, sed exitura. Futuritio vero causalis est causa rei futuræ, seu id a quo res futura habebit ut existat.

§. II.

§. II.

Dico 1. Deus omnia præsentia & præterita cognoscit. Est de Fide.

Prob. 1. Ex Script. Hebr. c. 4. *Non est ulla creatura invisibilis in conspectu ejus. Omnia autem nuda & aperta sunt oculis ejus.* Quæ verba generalia sunt, ac proinde tam præterita, quam præsentia significant. Et Psal. 138. *Tu cognovisti omnia novissima & antiqua.* Id est præsentia & præterita.

2. Ratione. Quia Deus cognoscit omne cognoscibile, cum ejus scientia sit infinita in ratione scient: præterita autem perinde ac præsentia sunt cognoscibilia, ut experientia constat. Præterea alioqui Deus haberet in omni ratione quidquid melius est habere quam non habere: ideoque non esset ens, quo nil melius cogitari potest.

Dico 2. Deus cognoscit omnia absolute futura tum necessaria, tum etiam libera, & quæ ab ipso simul & a creatura intellectuali pendent. Est de fide.

Prob. 1. Ex Scriptura, Eccli. cap. 23. *Domino Deo, antequam crearentur, omnia sunt agnita.* Et c. 39. *Opera omnis carnis coram illo, & non est quidquam absconditum ab oculis ejus. A sæculo usque in sæculum, respicit & nihil est mirabile in conspectu ejus.* Si Deus novit opera omnis carnis, id est, omnium hominum, ideoque existentium, præteritorum & futurorum, & si nihil est absconditum ab oculis ejus, certe novit omnia opera futura libera creaturarum: & Psalm. 138. *Intellexisti cogitationes meas de longe .... & omnes vias meas prævidisti.* Daniel, c. 13. *Deus æterne, qui absconditorum es cognitor, qui nosti omnia antequam fiant, ut nosti quoniam falsum testimonium tulerunt contra me.*

2. Ex Patribus; pro omnibus sit S. Aug. l. 5. de Civit. c. 9. ubi ait: *Confiteri esse Deum, & negare præscium futurorum, apertissima insania est.* Et infra: *Qui enim non est præscius omnium futurorum, non est utique Deus.*

3. Ratione. Deus certo & infallibiliter cognoscit omne cognoscibile, cum sit perfectissime & infinite intellectivus. Atqui quælibet absolute futura etiam libera sunt cognoscibilia: nam sunt enuntiabilia; & de illis enim fieri possunt propositiones aliæ veræ, aliæ falsæ. Ergo Deus cognoscit absolute futura etiam libera. Præterea certa infallibilis cognitio omnium absolute futurorum etiam liberorum est magna perfectio, quæ non est incompossibilis cum alia æquali aut majore, & requiritur ad perfectissimam providentiam ac gubernationem Universi. Ergo Deus illam habet, alioqui non esset ens, quo nihil melius ac perfectius excogitari potest.

Ex dictis intelligis scientiam visionis esse de fide, cum sit de fide Deum se ipsum & omnia alia existentia in aliqua differentia temporis certo scire.

Deus autem ab æterno & pro æterno cognoscit quidquid cognoscit, proindeque etiam actus omnes futuros & existentes pro ea differentia temporis pro qua re ipsa existunt. Nam scientia divina est æterna, & immutabilis ac invariabilis.

§. III.

Solvuntur objectiones.

Obj. 1. S. Hieronymus; in cap. 1. Habacuc ait; *Absurdum est, ad hoc Dei deducere Majestatem, ut sciat per momenta singula quot nascantur culices, quotque moriantur: quæ cimicum, & pulicum, & muscarum sit in terra multitudo; quanti pisces in aqua natent & qui de minoribus majorum prædæ cedere debeant.* Ergo ex S. Doctore Deus non novit omnia præsentia, nec a fortiori futura.

Resp. Nego conseq. Quia ibi non loquitur de cognitione simpliciter sumpta, sed solum de cognitione conjuncta cum speciali benevolentia, cura, & providentia, quam Deus habet erga creaturas rationales. Nam post verba objecta sic prosequitur. *Non simus tam fatui adulatores Dei, ut cum potentiam ejus ad ima detrahimus, in nos ipsos injuriosi simus: eamdem rationabilium, quam irrationabilium providentiam esse dicentes, &c.* Et vero negare cognitionem distinctam, & providentiam Dei circa res minimas manifestus error, & contra illud, Job cap. 28. *Omnia quæ sub cælo sunt, respicit.* Et contra illud Christi, Matth. c. 10. *Nonne duo passeres asse veneunt, & unus ex illis non cadet super terram sine Patre vestro? vestri autem capilli capitis omnes numerati sunt.*

Obj. 2. Si Deus novit libera absolute futura, vel ea necessario novit, vel non. Neutrum dici potest. Ergo.

Resp. Nego min. Et dico Deum libera absolute futura præscire necessario, ex hypothesi quod sunt absolute futura. Nam Deus non potest non præscire ea quæ futura sunt, cum habeat vim intelligendi infinitam, & per

per illam completus ac determinatus ad cognoscendam omnem veritatem. At Deus non cognoscit ea necessario absolute, sed solum hypothetice: nam non præsciret libera futura, si non essent futura, ut possunt non esse futura, cum sint contingenter & libere futura.

Inst. 1. Ergo inest Deo scientia contingens.

Resp. Ita est. Verum illa contingentia non est imputabilis intellectui divino, sed soli objecto. Nam supposita rei futuritione, intellectus divinus non potest non præscire rem illam futuram, cum ex propria perfectione summe completus ac determinatus sit ad sciendam omnem veritatem. Quare præscientia futurorum est contingens in hoc solo sensu: quod quia res futuræ sic sunt futuræ ut possent non esse futuræ, sic a Deo præsciuntur ab æterno futuræ, quia re vera futuræ sunt, ut si non essent futuræ, a Deo præscirentur ut non futuræ. Quod maximam dicit perfectionem in intellectu divino, quem summe repugnat cognoscere res aliter quam sunt.

Inst. 2. Scientia visionis est Deus ipse, ergo est absolute necessaria.

Resp. Disting. antec. Scientia visionis est Deus ipse terminative sumptus, seu entitas Dei quatenus est repræsentatio quæ terminatur ad talia objecta creata, *conc. antec.* est Deus ipse simpliciter & absolute sumptus, *nego ant.* Entitas autem Dei sic est repræsentatio objecti ut futuri, ut potuerit esse repræsentatio ejusdem objecti ut non futuri, quia illud objectum potuit non esse futurum.

Obj. 3. Libera absolute futura non habent determinatam veritatem: ergo non possunt cognosci.

Resp. Nego anteced. Nam nunc verum est dicere; erunt pro tali tempore. Equidem illa non sunt nunc determinata ad esse, sed determinabuntur. Item causa illorum nondum est ad agendum determinata, sed se ipsa determinabit ad talem actum. Unde determinate verum est nunc dicere: talis causa se terminabit ad talem actum, proindeque talis actus erit pro tali tempore.

Obj. 4. Si futura libera præsciuntur a Deo, jam illa futura non erunt libere futura. Falsum conseq. ergo.

Resp. Nego sequel. maj. Quia præscientia futurorum est merus intuitus speculativus illorum, ipsa præsupponens, non efficiens, nec immutans, nec ullo pacto in illa influens, nec quidquam circa illa operans: sicut visio nostra non immutat rerum visarum naturam, nec in illas influit. Nam (ut docent Patres) non ideo res liberæ future sunt, quia Deus præscit illas esse futuras, sed e contra ideo Deus præscit illas esse futuras quia futuræ sunt. Quare præscientia Dei, cum futura præsupponat, nullatenus influit in illa, nec ullatenus est illorum causa; sed se habet instar speculi repræsentantis ea quæ ei objiciuntur, & eo modo quo objiciuntur, nullatenusque influentis in ea quæ repræsentat. Sicut igitur speculum non impedit nec tollit libertatem motuum quos repræsentat, quia illos præsupponit, nec ullatenus in illos influit: similiter præscientia divina non impedit nec tollit libertatem actuum quos repræsentat, quippe quæ eos supponit, & nullatenus in illos influit.

Imo vero præscientia divina libertatem actuum astruit & infert, nedum illam tollit. Nam si Deus præscit libera futura, repugnat ut non sint libere futura. Deus enim non solum præscit objectum liberum futurum, sed etiam modum quo futurum est: ac proinde præscit libera futura libere futura esse. Unde cum præscientia Dei falli absolute nequeat, actus liber præscitus ut futurus non potest non esse libere futurus. *Non igitur per ejus præscientiam mihi potestas adimitur, quæ propterea mihi certior aderit, quia ille, cujus præscientia non fallitur, adfuturam mihi esse præscivit*, ait S. Augustinus, lib. 3. de libero arbitrio, c. 3.

Inst. 1. Si Deus præscit libera absolute futura: illa necessario futura sunt: ergo non erunt libera.

Resp. Dist. antec. Necessario futura sunt necessitate consequenti & hypothetica, *conc. ant.* Necessitate antecedenti, *nego antec. & conseq.* Illud est necessarium necessitate antecedenti, quod evenit independenter a libera determinatione voluntatis, ita ut non possit non esse a causa completa ad agendum. Illud est necessarium necessitate consequenti, quod fit dependenter a determinatione libera voluntatis, sed qua posita illud non potest non esse. Unde necessitas consequens præsupponit & arguit libertatis exercitium.

Igitur quamvis objectum liberum præscitum a Deo puta peccatum Antichristi sit infallibiliter futurum, cum præscientia Dei falli nequeat; non est tamen necessario futurum nisi necessitate consequenti, quia non est futurum nisi dependenter a libera deter-

determinatione voluntatis Antichristi, nec præscitur nisi ex suppositione quæ est in ejus potestate, nempe ex suppositione quod velit se determinare ad peccatum. Nam ideo præscitum est a Deo, quia futurum est dependenter a libera determinatione Antichristi. Sic cum video Petrum occidentem inimicum, Petrus necessario occidit, sed necessitate consequente: nam non video illum occidentem nisi quia se determinavit ad occisionem inimici, si autem occidit, non potest non occidere, nam non potest simul occidere & non occidere. Idem est de præscientia Dei circa actus liberos creaturarum, seclusis imperfectionibus.

Inst. 2. Peccatum a Deo præscitum non potest absolute non evenire, alioqui præscientia Dei posset absolute falli: ergo est necessario futurum necessitate antecedenti.

Resp. Nego anteced. Nam Deus præscit simul peccatum futurum esse, & posse absolute non esse futurum. Nam præscit actus liberos futuros, esse libere futuros: actus enim liberi futuri non possunt non esse futuri nisi libere: ideoque Deus præscit illos ita futuros esse, ut possint absolute non esse futuri.

Inst. 3. Si peccatum præscitum ut futurum non esset futurum, falleretur præscientia Dei. Ergo si peccatum præscitum potest absolute non esse futurum, præscientia Dei potest absolute falli.

Resp. 1. Nego anteced. Quia falsum, imo impossibile supponit, nempe supponit peccatum esse futurum & non esse futurum: nam supponit præscitum ut futurum, ideoque futurum, & postea adhuc supponit non futurum. Unde hæc suppositio seipsam destruit.

Resp. 2. Omisso antecedente, nego conseq. Ratio disparitatis est, quia si peccatum præscitum ut futurum, non esset futurum, oppositum ejus quod Deus præscivit, eveniret, & sic præscientia Dei falleretur. At vero si peccatum præscitum ut futurum posset absolute non esse futurum, non ideo oppositum ejus quod Deus præscivit, eveniret: quia Deus simul præscit & peccatum futurum esse, & posse absolute non esse futurum, cum præsciat esse libere futurum: ac proinde ejus præscientia non fallitur, nec falli potest ex eo quod peccatum præscitum possit absolute non esse futurum; imo falleretur, si illud non posset absolute non esse futurum.

Inst. 4. Ergo Antichristus potest non peccare in sensu composito præscientiæ peccati, seu stante præscientia peccati.

Resp. Disting. Id est, stante præscientia ejus peccati habet veram potentiam non peccandi, *conc.* id est, potest conjungere omissionem peccati cum ipsa præscientia peccati, *neg.* nam non potest conjungere omissionem peccati cum ipso peccato, nec proinde cum ipsa peccati præscientia, quæ peccatum necessario supponit. Quamvis autem Antichristus in sensu composito præscientiæ, seu stante præscientia divina ejus peccati, habeat veram potentiam non peccandi, non potest tamen falsificare præscientiam illam. Nam posse falsificare præscientiam peccati, non est posse non peccare: ipsa enim præscientia repræsentat simul & peccatum & potentiam non peccandi, cum repræsentet peccatum libere committendum; sed falsificare præscientiam peccati est posse conjungere omissionem peccati cum præscientia peccati. At Antichristus licet possit non peccare, non potest tamen conjungere omissionem peccati cum præscientia peccati. Ergo licet possit non peccare stante præscientia peccati, non potest tamen falsificare præscientiam peccati. *Prob. min.* posse conjungere omissionem peccati cum ipsa præscientia peccati, est posse conjungere omissionem peccati cum ipso peccato, nam præscientia supponit pecatum: Atqui Antichristus licet habeat veram potentiam non peccandi, non potest tamen conjungere omissionem peccati cum ipso peccato quia, sunt duo contradictoria: ergo nec potest conjungere omissionem peccati cum ipsa præscientia peccati.

Inst. 5. Omnis potentia potest reduci ad actum. Ergo si Antichristus stante præscientia peccati habet potentiam non peccandi, potest eam reducere ad actum cum ipsa præscientia.

Resp. Disting. anteced. Omnis potentia potest ad actum reduci eo modo quo actus est possibilis, *conc. antec.* alio modo, *nego antec.* actus autem potentiæ non peccandi, nempe omissio peccati, non est possibilis conjungi cum positione ejusdem peccati, nec proinde cum præscientia peccati, quæ supponit peccatum.

Inst. 6. Posse falsificare præscientiam, est posse ponere oppositum præscientiæ. Sed Antichristus hoc poterit, si poterit absolute non peccare. Ergo poterit falsificare præscientiam.

Resp. Distin. maj. Est posse ponere oppositum præscientiæ simul cum ipsa præscientia, *conc. maj.* est posse ponere oppositum

situm præscientiæ sed non simul cum ipsa præscientia, *nego maj.* Antichristus poterit quidem ponere oppositum præscientiæ peccati nempe omissionem peccati, sed non simul cum ipsa præscientia peccati; quia non poterit simul ponere peccatum & omissionem peccati. Quare stante præscientia peccati potest quidem non peccare, sed potentia reducibili tantum, non autem reducenda ad actum.

Inst. 7. Antichristus non poterit impedire præscientiam Dei de ejus peccato. Ergo non poterit absolute non peccare.

Resp. Disting. antec. Non poterit directe impedire præscientiam peccati, *conc. ant.* indirecte, *nego antec.* Antichristus non poterit quidem directe impedire præscientiam peccati, quia non poterit impedire ne Deus prescsciat peccatum quod commissurus est. At poterit indirecte impedire ne fuerit præscientia ejus peccati, & facere ut fuerit præscientia omissionis peccati, quatenus poterit non peccare, & sic impedire ne ejus peccatum unquam fuerit prævisum ut futurum. Sed hoc poterit potentia reducibili tantum, siquidem se determinabit ad peccandum.

Inst. 8. Quod necessarium est, non potest omnino impediri ab eo, quod est contingens. Sed præscientia divina est necessaria, & Antichristi voluntas est quid contingens. Ergo præscientia peccati non potest omnino impediri a voluntate Antichristi.

Resp. Disting. maj. Necessarium absolute & independenter ab omni hypothesi non potest omnino impediri ab eo quod est contingens, *conc. maj.* necessarium hypothetice tantum non potest omnino impediri, &c. *nego maj.* Illud est absolute necessarium, quod nihil supponit ut sit, nec potest non esse in quavis hypotesi possibili. Illud est hypothetice necessarium, quod supponit aliud ut sit, & quo posito non potest non existere. Præscientia autem actuum liberorum est necessaria hypothetice tantum; nam talis præscientia ut sit, supponit objectum futurum; si enim nil esset futurum, nil quoque prævideretur a Deo ut futurum, quia præscientia Dei non potest falli.

Inst. 9. Quod est æternum, non potest omnino impediri ab eo quod erit in tempore. Sed præscientia peccati Antichristi est æterna: ergo non poterit omnino impediri a voluntate Antichristi futura in tempore.

Resp. Disting. maj. Quod est æternum non supponens aliquid futurum in tempore, non poterit omnino impediri, &c. *conc. maj.* quod est æternum, supponens aliquid futurum in tempore, non poterit omnino impediri, &c. *nego maj.* præscientia autem peccati Antichristi, quamvis sit ab æterno, supponit tamen peccatum libere futurum in tempore, ideoque futurum dependenter a libera voluntate Antichristi extitutum in tempore. Ac proinde præscientia illa impediri potest indirecte a negative a voluntate Antichristi, quatenus Antichristus potest non ponere objectum talis præscientiæ, nempe peccatum, & sic potest facere ut nunquam fuerit præscientia peccati; quamvis non possit tollere directe præscientiam peccati, faciendo ut cum fuerit, postea non sit.

Inst. 10. Ex [duobus] incompossibilibus, posito uno, eoque indestructibiliter, aliud est impossibile. At præscientia peccati Antichristi & omissio ejusdem peccati sunt duo incompossibilia, eorumque unum, nempe præscientia, jam positum est & quidem indestructibiliter: ergo aliud, nempe omissio peccati, est impossibile.

Resp. Disting. maj. Aliud est impossibile impossibilitate vel antecedente, vel consequente & hypothetica, *conc. maj.* impossibilitate semper antecedente, & absoluta, *nego maj.* impossibilitas antecedens est ea, quæ est independens a libera determinatione voluntatis, & a quavis suppositione ipsi libera. Impossibilitas consequens est ea, quæ pendet a libera determinatione voluntatis, vel ab aliqua suppositione ei libera. Sic est impossibilis omissio peccati Antichristi, posita præscientia ejus peccati.

§. IV.

Expediuntur aliquæ quæstiones ad scientiam visionis spectantes.

Quæres 1. *Quomodo Deus futura libera cognoscat?*

Resp. 1. Deus actus liberos creaturæ absolute futuros non cognoscit in causis illorum etiam proxime completis, consideratis in actu primo. Ita S. Thom. 1. p. q. 14. a. 13.

Prob. Quia aliquid certo cognosci non potest in alio ut medio cognito, nisi cum illo necessariam habeat connexionem. Atqui libera absolute futura non habent necessariam connexionem cum causis suis proxime completis: nam causæ liberæ proxime completæ ad agendum possunt agere & non agere, alioqui non essent liberæ. Ergo libe-

libera absolute futura non possunt cognosci in causis suis in actu primo consideratis.

Porro Deus certo & evidenter cognoscit quidquid ex causis liberis proxime completis conjici probabiliter potest: Sed in illis sic considerατis actus earum liberos certo cognoscere non potest: nam non potest certo cognoscere in causa quod non est in ea certo cognoscibile. Imo Deus actus liberos non cognoscit conjecturaliter in causis suis; quia cognitio conjecturalis, utpote falsitati obnoxia, repugnat in Deo.

Resp. 2. Deus non cognoscit libera absolute futura in sua omnipotentia, quæ est virtus infinita, quo potest facere id omne quod non repugnat. Quia actus liberi non habent necessariam connexionem cum illa nam illa posita possunt non esse.

Resp. 3. Deus cognoscit in suis decretis actus creaturæ liberos supernaturales. Quia decreta divina circa actus liberos supernaturales sunt prędefinitiva, & ejusmodi decreta habent infallibilem conexionem cum actibus supernaturalibus. Nam decretum prædefinitivum est illud quo Deus absolute & efficaciter vult ut tales actus libere fiant a creatura: ac proinde vi talis decreti determinatus est ad danda creaturæ auxilia grátiæ, quibus infallibiliter prævidet creaturā tales actus libere facturam esse si dentur. Ejusmodi autē decretum infallibilē habet connexionem cum actibus prædefinitis ut libere futuris: nam repugnat decretum Dei absolutum & efficax frustrari, & scientiam Dei falli.

Idem dic de actibus naturalibus bonis, quas Deus vult absolute fieri.

Resp. 4. Deus actus omnes creaturæ tum naturales; tum supernaturales, præsentes, præteritos & futuros cognoscit in essentia sua velut in speculo quodam limpidissimo exhibente illos intellectui divino.

Prob. Quia essentia divina est æquivalenter & eminenter species impressa cujuslibet actus. Nam non solum virtualiter sed etiam æquivalenter & eminenter continet omnes species impressas omnium rerum & actuum: ac proinde potest non solum illas species producere, sed etiam potest per se ipsam (seclusis imperfectioribus) præstare & quidem modo quodam excellentissimo, quod illæ præstarent si intellectui divino adessent. Et sic essentia divina est modo quodam excellenti similitudo & imago omnium rerum & actuum.

Quæres 2. *Utrum Deus cognoscat omnia mala tum culpæ, tum pœnæ?*

Resp. affirm. Est de fide. Ratio est, quia sunt cognoscibilia; & Deus punit mala culpæ, infligendo mala pœnæ.

Quæres 3. *Utrum Deus cognoscat infinita?*

Resp. Deus cognoscit infinita sincatgorematice. Nam 1. per simplicem intelligentiam cognoscit omnes res possibiles, nulla excepta, & quidem distincte & in particulari: non tamen secundum collectionem totalem determinatam possibilium, utpote repugnantem, sed secundum numeros finitos plures, majores in infinitum, 2. Per scientiam visionis cognoscit omnes cogitationes mentis & effectus cordium, quæ in infinitum multiplicantur a creaturis intellectualibus in æternum duraturis. Ratio est, quia intellectio divina, utpote infinite perfecta, est essentialiter repræsentatio omnis intelligibilis, & eo modo quo est intelligibilis sine imperfectione cognoscentis. Res autem omnes tum possibiles, tum aliquando existentes sunt distincte & in particulari cognoscibiles citra imperfectionem cognoscentis.

At Deus non cognoscit infinitum creatum seu creabile proprie dictum nisi ut impossibile, quia re vera impossibile est.

ARTICULUS V.

De scientia media.

§. I.

Quid sit scientia media?

DIco. Scientia media est cognitio certa & infallibilis actuum liberorum futurorum, seu potius futuribilium sub conditione ad rem pertinente, id est, actuum, qui posita aliqua conditione ad rem pertinente libere fierent, independens ab omni decreto absoluto existente. Explicatur.

1. Hæc scientia dicitur media, quia media inter scientiam simplicis intelligentiæ, & scientiam visionis. Nam actus liber prius ratione cognoscitur ut possibilis, quam cognoscatur conditionate futurus seu futuribilis: & ratione prius cognoscitur ut futuribilis sub conditione quam ut existens absolute pro aliquo tempore. Sic, v. gr. Deus prius ratione novit conversionem Petri ut possibilem quam ut futuribilem sub conditione: nam ratione prius est rem esse possibilem quam futuribilem, cum futuribilitas supponat possibilitatem; & ratione prius eamdem conversionem novit ut futuribilem sub aliqua conditione quam ut futuram absolute,

seu

seu existentem pro aliquo tempore: nam scientia visionis præsupponit decretum, cui præsupponitur scientia media, utpote illud dirigens. Quare scientia simplicis intelligentiæ nullam præsupponit scientiam, & præsupponitur ab omnibus aliis: scientia vero media præsupponit scientiam simplicis intelligentiæ, & præsupponitur a scientia visionis, atque ita inter utramque mediat.

Præterea scientia media medium quemdam locum inter utramque scientiam tenet per participationem simul & exclusionem utriusque sive quatenus in aliquo cum utraque convenit, & simul in alio ab utraque differt. Nam est independens ab omni decreto absoluto existente sicut simplex intelligentia, & contingens, sicut scientia visionis. Item non est absolute necessaria sicut simplex intelligentia; nec libera Deo sicut scientia visionis, quæ versatur circa creaturas, quæ supponit decretum Dei liberum actu existens, a quo scientia media est independens.

2. Futuribile est id, quod futurum esset si futura esset aliqua conditio: sive est id quod esset si poneretur aliqua conditio: nam futurum conditionate non est proprie futurum sed esset futurum si poneretur aliqua conditio. Futuribile duplex est, nempe necessarium & liberum. Necessarium est illud, quod necessario futurum esset, si poneretur aliqua conditio, sive quod necessario esset posita aliqua conditione: talis est calor intensior ex hypothesi majoris ignis. Unde pertinet ad scientiam necessariam, nempe scientiam simplicis intelligentiæ. Futuribile liberum, quod est objectum scientiæ mediæ, est illud quod libere futurum esset si poneretur aliqua conditio, sive quod libere esset posita aliqua conditione: talis est conversio Petri ex hypothesi talis gratiæ. Unde illius cognitio pertinet ad scientiam contingentem.

3. Futuribile liberum duplex est, unum scilicet futuribile tantum, & alterum futuribile & futurum. Futuribile tantum est illud, quod aliquando esset si esset aliqua conditio, sed nunquam erit quia nunquam erit illa conditio. Talis fuit pœnitentia Tyriorum pro tempore antecedente Adventum Christi: nam futura fuisset si apud illos futura fuisset prædicatio Christi conjuncta cum miraculis, quæ tamen futura non fuit, unde nec futura fuit Tyriorum penitentia. Futuribile simul & futurum est illud de quo verum est dicere, esset si esset talis conditio, & reipsa erit quia erit talis conditio. Talis fuit conversio Magdalenæ: nam pro tempore antecedente prædicationem Christi vere dici potuit: Magdalena convertetur, si audiret Christum & tali gratia excitaretur: re ipsa Magdalena convertetur, quia re ipsa audiet Christi prædicationem cum tali gratia interna conjunctam. Utrumque futuribile est objectum scientiæ mediæ, sed spectatum duntaxat ut futuribile. Nam ejus objectum est omne futuribile liberum spectatum præcise ut futuribile, sive illud sit non etiam futurum, sive non. Unde præscindit a futuritione absoluta, hoc est, nec eam includit, nec excludit.

4. Futuribilitas formalis, quę sola est proprie dicta futuribilitas, est ipsa entitas rei, seu actus, quæ non est, sed esset si poneretur aliqua conditio.

5. Per conditionem, qua posita actus futurus esset, intelligitur id, quod esset causa actus futuribilis, aut saltem occasio, vel præsuppositio quædam ad eum pertinens, quia ad eum conduceret. Quare propositiones, quarum veritas est objectum scientiæ mediæ, sunt illæ omnes & solæ, quibus enuntiatur vel enuntiari potest libera connexio, quam actus cujusvis causæ libere agentis habent cum aliquo supposito existente pro aliqua temporis differentia, & se habente per modum causæ, aut saltem occasionis vel præsuppositionis cujusdam ad rem, seu actum conducentis. Tales fuerunt pro suo tempore hæ propositiones: Petrus negaret Christum si tali modo tentaretur: Petrus lapsus converteretur si talem gratiam acciperet, &c. Nam ad scientiam mediam non pertinet propositiones hypotheticæ, quæ fiunt inter disparata & impertinentia, qualis est ista: si Petrus luderet Parisiis, Joannes peccaret Romæ. Tales enim propositiones sunt omnes necessario falsæ, quia significant connexionem, quæ nec est nec esse potest inter disparata & impertinentia: ac proinde sunt objectum scientiæ necessariæ nempe simplicis intelligentiæ. Quod si ejusmodi propositiones quandoque significant simplitem coexistentiam objectorum, sunt veræ vel falsæ prout futura, vel non futura est objectorum coexistentia ut enuntiatur. Sed horum cognitio pertinet ad scientiam visionis, ut patet in hac propositione. Si cras hanc domum petieris ibi me invenies: nam hoc ipso quod Deus per scientiam visionis novit me cras in tali domo com-

commoratum ; novit propositionem veram esse. Item propositiones hypotheticæ de libero futuribili ; quæ significant illationem unius ex alio, sed ex antecedente hoc consequens inferri sive necessario, sive probabiliter tantum, non pertinent ad scientiam mediam ; quia veritas aut falsitas illarum pendet ex necessitate vel probabilitate illationis significatæ : ac proinde cognitio veritatis aut falsitatis illarum pertinet ad scientiam necessariam, non ad contingentem, qualis est scientia media.

Porro in quavis conditione subintelligi vel supponi debet gratia interna respectu actuum salutariū nam sine illa supposita nō possunt esse futuribiles, cum sine illa repugnent.

6. Ex dictis hactenus patet scientiæ mediæ objectum esse tum omnes actus liberos libere futuribiles sub conditione alicujus velut causæ, aut occasionis, vel præsuppositionis ad rem pertinentis, ut præcise futuribiles : tum etiam propositiones omnes, quibus enuntiatur vel enuntiari potest hæc futuribilitas ; sive (quod in idem recidit) propositiones omnes conditionales, quæ fieri possunt de liberis futuribilibus, & significant liberam connexionem ac existentiam unius alio posito, vel ut illius causa, vel occasione, vel præsuppositione ad ipsum pertinente ac conducente. Hæc tamen futuribilitas ac connexio libera actuum liberorum futuribilium immediatus pertinet ad scientiam mediā quam veritas propositionum illarum. Quia ratione prius est cognosci futuribilitatem liberam actuum futuribilium, quam cognosci veritatem propositionum illarum quibus enuntiatur hæc futuribilitas. Nam veritas illarum propositionum supponit illarum objectum ; quod est futuribilitas contingens ac libera actuum futuribilium ac proinde ratione prius est objectum propositionum illarum esse tale quale enunciatur, quam illas esse veras.

7. Decretum absolutum ex parte actus & conditionatum ex parte objecti est illud, quod re ipsa existit, sed est de re facienda dependenter ab aliqua conditione. Dicitur absolutum ex parte actus, quia existit: conditionatum vero ex parte objecti, quia est de re facienda dependenter ab aliqua conditione. Consentiunt omnes esse in Deo ejusmodi decreta de re facienda sub conditione a creatura pendente. Talis est voluntas salvandi omnes homines, si recte utantur mediis sibi a Deo dandis, &c. de ejusmodi decretis hic non agitur, sed de aliis quibus Thomistæ dicunt Deum decrevisse res aliquas dare vel facere sub conditione aliqua a solo Deo pendente & nunquam implenda. Tale est juxta illos decretum, quo Deus decrevit prædeterminare Tyrios ad pœnitentiam, si Christum ad illos mitteret, quem tamen non mittere decrevit. Volunt autem sciētiam conditionalium, seu futuribilium sub conditione ad his decretis pendere tanquam a causa futuribilitatis actuum liberorum.

9. Igitur scientia media recte describitur, cognitio certa & infallibilis actuum libere futuribilium sub conditione alicujus ut illorum causæ vel occasionis, vel præsuppositionis ad ipsos conducentis, præcise ut futuribilium, independens ab omni decreto absoluto existente. Sive scientia media est scientia, qua Deus certo & infallibiliter novit quidquid quævis causa libera libere actura esset, seu ageret in quibuslibet circumstantiis possibilibus, sive illud re ipsa actura sit sive non: novit, inquam, independenter ab omni decreto absoluto de re facienda sub conditione a se solo pendente.

Observa. Paulus V. sententiam nullam definitivam pronuntiavit circa scientiam mediam, & prædeterminationem physicam : sed æqualiter utramque in scholis tradi permisit, graviter prohibendo, ne quis alterutram opinionem censura aliqua notaret. Cum vero quidam testimonia aliqua excerpta, ut ajebant ex actis congregationum de Auxiliis, & Bullam quandam licet informem adversus scientiam mediam publicarent, Innocentius X. prædicta acta & Bullam illam suppositītiam ac informem reprobavit, & nullam iis omnino esse fidem adhibendam declaravit suo decreto dato 23. Aprilis ann. 1654. in Congregatione generalis inquisitionis, quod sic habet: *Cæterum cum tam Romæ, quam alibi circumferantur quædam asserta, acta manuscripta, & forsan typis excusa, Congregationum habitarum coram felicis recordationis Clemente VIII. & Paulo V. super quæstione de Auxiliis divinæ gratiæ; nec non quoddam authographum, sive exemplar cujusdam assertæ constitutionis ejusdem Pauli V. super definitione prædictæ quæstionis de Auxiliis, ac damnatione sententiarum Ludovici Molinæ Societatis Jesu; eadem sanctitas sua præsenti hoc decreto declarat ac decernit prædictis assertis, actis, & auctographo sive exemplari prædicta asserta constitutis*

Pauli V. nullam omnino esse fidem adhibendam, neque ab alterutra parte, seu a quoquam alio allegari posse vel debere, sed super quæstione prædicta, observanda esse decreta Pauli V. & Urb. VIII. suorum prædecessorum.

Porro scientiæ mediæ patroni non omnes Molinæ opiniones in materia gratiæ sectantur, quamvis illæ non fuerint damnatæ.

§. II.

Utrum detur scientia media.

Dico. Inest Deo scientia media etiam pro statu naturæ lapsæ, & circa actus tum malos, tum bonos ac salutares.

Prob. Scientia media est cognitio certa & infallibilis actuum liberorum futurorum, seu futuribilium sub conditione ad rem pertinente, independens ab omni decreto absolute existente, ut constat ex ejus notione. Atqui inest Deo talis cognitio etiam pro statu naturæ lapsæ, & circa omnes actus liberos creaturarum. Ergo inest Deo scientia media etiam pro statu naturæ lapsæ circa omnes actus liberos.

Prob. min. 1. Ex Scriptura. Ex multis textibus duo sufficient.

Primus est, Sap. c. 4. *Raptus est, ne malitia mutaret intellectum ejus, aut ne fictio deciperet animam illius... Placita enim erat Deo anima illius: propter hoc proparavit educere illum de medio iniquitatum.* Sensus est: Deus prævidens ab æterno justum illum adolescentem a statu justitiæ recessurum si diutius viveret eum ex hac vita rapuit, cum adhuc justus esset: quod sane singulare & eximium est Dei in hunc hominem beneficium. Ibi clare significatur divina cognitio peccati justi illius libere futuribilis sub conditione longioris vitæ, nunquam tamen futuræ, cum Justus ille ante lapsum raptus fuerit. Quæ cognitio divina, est certa & infallibilis: nam repugnat Deo cognitio conjecturalis & fasitati obnoxia, & ita asserit S. August. lib. de correptione & gratia, cap. 8. Ergo hoc textu significatur certa & infallibilis cognitio divina actus creaturæ libere futuribilis sub conditione ad rem pertinente.

Hæc autem cognitio est independens a decreto prædeterminativo existente. Nam alioqui sensus hujus textus esset iste: quia Deus videt se decrevisse Justum illum prædeterminare ad actum malum si diutius viveret, idcirco illum mature rapuit, ne in tantum malum incurreret. Qui sane sensus non est legitimus, nec a Spiritu Sancto intentus. Nam juxta sensum illum non ideo Deus properavit Justum illum ex hac vita eripere, quia placita erat Deo anima illius; ut Sapiens testatur; sed potius Deus properavit illum educere, ut eum subtraheret suæ indignationi, & voluntati qua statuit eum prædeterminare ad actionem malam si diutius viveret.

Item hæc explicatio repugnat scopo Sapientis, qui est cogitationes refellere hominum insipientium, de divina providentia conquerentium, quod Justos aliquos tam cito rapiat ex hac vita, & ostendere singularem Dei erga eos benevolentiam, dum eos eripit ex hac vita. At posita explicatione prædeterminantium non refelluntur querelæ hominum insipientium, sed potius eis datur occasio vehementius conquerendi, quod hominem justum, nulla ex parte ipsius occasione data statuerit physice prædeterminare ad malum si diutius viveret. Nec ostenditur eximia & singularis Dei erga illum Justum benevolentia: nam in doctrina adversariorum tota illa benevolentia consistit in eo quod Deus Justum illum subtraherit voluntati inferendi illi Justo dum justus esset, grave malum, nempe prædeterminandi illum ad actionem malam, quæ prædeterminatio ad malum est sane grave malum, cum illa independenter a voluntate hominis posita, repugnet non esse peccatum.

Præterea decretum illud prædeterminativum involvit in Deo inconstantiam & pugna voluntatum, & absurditatem: qualis esset illius, qui ex mero suo beneplacito vult parare alteri venenum, & simul vult ei parare remedium præveniens venenum. Nam Deus voluisset talem justum prædeterminare ad lapsum, sicque præparare ruinam justi illius; & simul voluisset præparare remedium contra lapsum ac ruinam, nempe mortem prævenientem lapsum.

Secundus textus. Matth. c. 11. de Christo dicitur: *Tunc cœpit exprobare Civitatibus in quibus factæ sunt plures virtutes ejus, quia non egissent pœnitentiam. Væ tibi Corozaim; væ tibi Bethsaida, si in Tyro & Sydone factæ essent virtutes, quæ factæ sunt in vobis, olim in cilicio & cinere pœnitentiam egissent.* Hic Christus expresse testatur: quod Tyrii & Sydonii pœnitentiam egissent, si apud illos patrata fuissent miracula, quæ apud Judæos ipse patravit. Ergo Christus certo & infallibiliter cognoscebat conversionem Tyriorum futuram fuisse & quidem libere

sub

S. Augustinus l. de dono perseverantiae c. 9
agens de Tyriis et Sidoniis sic ait: num
quid possumus dicere etiam Tyrios et Sidoni
os talibus apud se virtutibus factis credere
noluisse x aut credituros non fuisse si fie
rent, cum eis ipse Dnus attestet, quod acturi
essent magnae humilitatis paenitentiam si
in eis facta essent Divinar. signa virtutum?

Dum Christus dicit Mat. 11 Si in Sode-
mis factae fuissent virtutes, quae factae st
in te, forte mansissent usq in hanc diem
hic forte n facit solam probabilitatē & conje-
cturam, sed denotat liberi arbitrii mobi-
litatem. V. S. Hieronymi dictū in Auctore

sub conditione miraculorum, quæ apud Judæos patrata sunt: nam Christus testari non poterat quod non certo cognoscebat, & ejus testimonium est certum ac infallibile. Ergo Christus habuit certam ac infallibilem cognitionem actus salutaris libere furibilis sub conditione miraculorum. Et ita hunc locum exponit S. August. l. de dono perseverantiæ, c. 9. Et vero hæc scientia nec est scientia possibilium præcise ut possibilium, ut patet: nam Christus non asserit præcise quod Tyrii potuissent agere, sed quod egissent pœnitentiam, nec est etiam scientia rerum aliquando existentium ut existentium, nam numquam existit nec extitura est Tyriorum illorum pænitentia. Superest igitur ut hæc cognitio sit scientia futuribilium præcise ut futuribilium, & quidem pro statu naturæ lapsæ in quo erant Tyrii.

Hanc autem cognitionem Christus habuit independenter a decreto actuali absoluto ex parte actus & conditionato ex parte objecti, seu prædeterminativo. Nam in hoc textu Christus Judæos objurgat & quidem juste præ Tyriis, quod non egissent pœnitentiam, quam egissent Tyrii si habuissent eadem auxilia tum interna tum externa quæ habuerunt Judæi. At si Christus non novit conversionem Tyriorum nisi dependenter a decreto actuali adversariorum, hæc Christi objurgatio Judæis facta præ Tyriis non fuit justa. Nam.

1. Hic sensus esset: væ vobis, Judæis, qui pœnitentiam non egistis post tot patrata apud vos miracula: Nam si eadem miracula patrata fuissent apud Tyrios, ii pœnitentiam egissent: pater enim meus, sicut ab æterno decrevit, dedisset illis auxilium prædeterminans quo caruistis, & quo[illegible]um impossibile fuisset ut Tyrii pœnitentiam non agerent, sicut sine illo repugnat ut vos pœnitentiam agatis. Quæ sane exprobatio Judæorum præ Tyriis est injusta, & tam injusta ac lubrica quam ea, qua herus unum e suis famulis infirmum increparet in hunc modum: væ tibi, quia heri non confecisti duodecim leucas pedibus; nam si alterum famulum æque infirmum misissem, dedissem illi equum optimum quo eas confecisset, & sine quo impossibile erat ut illas conficeres. Vel ista: qua Rex unum e suis ducibus sic objurgaret: væ tibi, quia cum mille militibus hostes non vicisti: nam si alter dux illos potius habuisset, dedissem illi viginti alia milli[illegible] quibuscum hostes debellasset, hunc autem sensum esse in doctrina prædeterminantium, patet. Nam dicunt Deum non cognoscere ab æterno conversionem Tyriorum sub conditione miraculorum, nisi quia ab æterno decrevit prædeterminare Tyrios ad pœnitentiam, si apud eos fierent miracula quæ facta sunt apud Judæos, qua prædeterminatione posita, repugnat non esse actum ad quem datur; & qua non posita, repugnat esse actum.

2. Injusta est objurgatio unius præ alio, cum , qui objurgatur, vituperio dignum se reddit in iis circumstantiis in quibus alter vituperio dignum se redderet; & e contra se laudabilem redderet iis circumstantiis in quibus alter se laudabilem reddit. At in systemate adversariorum Judæi vituperio dignos se reddunt in iis circumstantiis in quibus etiam vituperio dignos se redderent Tyrii: & e contra se laudabiles redderent in iis circumstantis in quibus se laudabiles redderent Tyrii. Nam Tyrii non magis egissent pœnitentiam quam Judæi, si pariter caruissent auxilio prædeterminante & e contra Judæi tam egissent pœnitentiam quam acturi erant Tyrii, si pariter auxilio prædeterminante instructi fuissent. Ergo in hoc systemate injusta est objurgatio Christi facta Judæis præ Tyriis. Ergo illud systema prorsus repudiandum est.

3. Qui destitutus fuit auxilio absolute necessario ad faciendum aliquem actum bonum, injuste objurgatur quod illum omiserit, præ alio qui eum facit instructus auxilio necessario ad illum faciendum, & quo posito repugnat actum non fieri. At in doctrina prædeterminantium Judæi destituti sunt auxilio prædeterminante, absolute necessario ad agendam pœnitentiam: Tyrii vero illud habuissent, & eo posito repugnasset ut non egissent pœnitentiam. Ergo, &c.

Prob. 2. Eadem minor ex S. Augustino, Ex multis locis duo sufficiant.

Primus est, l. 1. ad Simplicianum, q. 2. ubi ait de iis qui vocationi seu gratiæ excitanti resistunt: *Si vellet etiam ipsorum misereri, posset ita vocare quomodo illis aptum esset, ut & moverentur, & intelligerent, & sequeretur.* Et paulo post de iis, qui gratiæ consentiunt: *Etiamsi multos vocet, eorum tamen miseretur, quos ita vocat quomodo eis vocari aptum est, ut sequatur.* Et inferius: *Cujus autem miseretur, sic eum vocat, quomodo scit ei congruere, ut vocantem non respuat.* Ex quo sic argumentor. Ex S. Augustino Deus certo

to scit quomodo quisque vocandus sit, ut vocantem non respuat, sed ut sequatur. At hæc est scientia actuum liberorum libere futuribilium, independens ab omni decreto absoluto existente. Ergo ex S. Doctore inest Deo scientia actuũ liberorum libere futuribilium, independens ab omni decreto absoluto existente.

Prob. min. 1. Hæc scientia est scientia actus liberi libere futuribilis sub conditione: nam est scientia, qua Deus certo præscit hominem libere secuturum esse vocationem si tali modo vocetur: ac proinde est certa & infallibilis cognitio consensus libere futuribilis sub conditione talis vocationis. Enimvero hæc scientia neque est scientia visionis nempe consensus ut existentis pro aliqua differentia temporis; nam præsupponitur decreto vocandi congrue, & inest Deo respectu illorum qui vocati non veniunt: neque etiam est scientia simplicis intelligentiæ; nam hæc scientia versatur tantum circa possibilia ut possibilia, & necessaria: ergo scientia, de qua ibi agitur, est scientia futuribilium. 2. Hæc scientia futuribilium est juxta S. Doctorem independens ab omni decreto absoluto existente. Nam neque pendet a decreto absoluto tum ex parte actus, tum ex parte objecti, quo scilicet Deus absolute statuit eos, quorum miseretur specialiter, vocare, quomodo eis aptum est, ut vocantem sequantur: nam tali decreto præ lucet scientia futuribilium, & Deo inest scientia illa etiam respectu eorum quorum non miseretur specialiter, & qui gratiæ resistunt.

Neque etiam hæc scientia pendet a decreto absoluto ex parte actus & conditionato ex parte objecti, seu decreto dandi prædeterminationem sub conditione a se solo dependente; tum quia tale decretum nullatenus inveniri potest in doctrina S. Augustini: e contra juxta illum scientia futuribilium, seu conditionalium præsupponitur omni decreto Dei, illudque dirigit; tum quia tale decretum est inutile & ineptum; tum quia decreta prædeterminativa libertatem creaturæ, quam S. Doctor constanter admisit, evertere videntur; tum denique quia objectum illius scientiæ est specialis quædam aptitudo vocationis seu gratiæ, & talis congruitas, ut si detur, homo libere secuturus sit vocationem, est talis vocatio, vi cujus vere dicitur: si homo in talibus circumstantiis talem haberet gratiam, ei consentiret. Hæc autem veritas, hæc congruitas & aptitudo est independens ab omni decreto absoluto existente, ut probatum est. Et vero sublato: seu præciso quovis decreto absoluto circa hanc vocationem congruam, semper est talis vocatio, semper est eadem illius aptitudo, & congruitas talis, ut ea data daretur libere consensus.

Secundus textus est ex l. de correptione & gratia, c. 8. ubi S. Augustinus ait: *Respondeant si possunt* (Sempelagiani) *cur illos Deus, cum fideliter & pie viverent, non tunc de vita hujus periculis rapuit, ne malitia mutaret intellectum eorum, & ne fictio deciperet animas eorum; utrum hoc in potestate non habuit, an eorum mala futura nescivit? nempe nihil horũ nisi perversissime atque insanissime dicitur.* Hic S. Doctor asserit Deum præscivisse peccata futura reproborum si diutius viverent, qua stante scientia potuit eos rapere antequam peccaret, & tamen noluit, atqui hæc scientia est scientia actuum liberorum conditionate futurorum seu futuribilium. Nam hæc scientia neque est scientia præcise possibilium, cum per illam præsciret eorum mala futura, & non tantum possibilia: neque est scientia futurorum ut absolute futurorum & aliquando existentium pro tali tempore; quia stante scientia peccatorum ut absolute futurorum & existentium pro tali tempore, Deus non potuit velle eos rapere, nec proinde potuit eos rapere. Nam hæc scientia peccatorum ut absolute futurorum supponit in Deo voluntatem absolutam & efficacem permittendi peccata reproborum, & cum voluntate absoluta & efficaci permittendi peccata reproborum non potuit esse voluntas absoluta & efficax illos rapiendi antequam illa peccata committerent, & sic impediendi illorum peccata, ut patet. Ergo scientia, quam in hoc textu S. Doctor agnoscit in Deo, scientia peccatorum futuribilium ut futuribilium.

Jam vero hæc scientia futuribilium in mente S. Augustini independens est a decreto prædeterminativo propter rationes modo allatas.

Prob. 3. *Ratione eadem minor*, nempe dari scientiam actuum libere futuribilium independentem ab omni decreto absoluto existente.

[Maj]or 1. Scientia actuum liberorum futuribilium est ea, qua Deus certo & infallibiliter cognoscit quidquid quælibet causa libera libere ageret & non ageret sub qualibet conditione possibili & ad rem pertinente,

te. Atqui inest Deo talis scientia: nam certo & infallibiliter cognoscere quidquid quælibet causa libera libere ageret & non ageret sub qualibet conditione possibili, est perfectio magna & non est incompossibilis cum alia meliore. Ergo inest Deo scientia actuum liberorum futuribilium.

Præterea intellectus divinus, cum sit infinite perfectus in omni genere perfectionis cognoscitivæ, necessario cognoscit & quidem certo & infallibiliter quidquid est cognoscibile. At actus liberi futuribilis sub conditione sunt cognoscibiles: ergo intellectus divinus eos certo & infallibiliter cognoscit.

Prob. min. Illud est cognoscibile, quod potest verificare propositionem, seu terminare propositionem veram. Atqui hoc possunt actus futuribiles sub conditione, ergo sunt cognoscibiles. *Prob. min.* Quodlibet consideratum ut futuribile sub conditione, est, vel non est futuribile sub tali conditione; nam non datur medium inter illa, cum sint duo contraditoria: sicut quodlibet consideratum absolute, est, vel non est futurum. Ergo quilibet actus consideratus ut futuribilis sub conditione potest verificare propositionem vel qua enuntiatur futuribilis sub conditione si revera esset futurus sub tali conditione, vel qua enuntiatur non futuribilis si re-ipsa non esset futurus sub tali conditione si Nam propositio est vere, quæ enuntiat futuribile id, id quod revera futurum esset, vel enuntiat non futuribile, quod re vera futurum non esset.

2. Scientia futuribilium, seu futurorum sub conditione est independens ab omni decreto absoluto actuali seu existente. Nam 1. decretum illud est inutile, imo nugatorium saltem respectu actuum futuribilium numquam futurorum, ideoque est indignum Deo, & repugnat sapientiæ divinæ. Decretum enim quo quis decernit aliquid sub conditione a se solo pendente, & simul statuit conditionem illam non ponere, est prorsus inutile: nam per inde est ac si non esset, & nihil ad providentiam Dei conducit. Imo nugatorium est, ut patet, sic, v. g. dicerem: volo tibi dare centum numeros si vendam domum meam, quam simul statuo non vendere. Atqui tale est decretum prædeterminativum absolutum ex parte actus & conditionatum ex parte objecti: nam per illud Deus, v. g. decrevit prædeterminare Tyrios ad pœnitentiam si apud eos fierent miracula, quæ simul statuit non patrare. 2. Etiamsi supponantur talia decreta prædeterminativa & alia quælibet absoluta non extare, adhuc fieri possunt propositiones conditionales contradictoriæ, quarum una est determinate vera, & altera determinate falsa: nam earum possibilitas sicut & aliarum quarumlibet possibilium est independens ab omni decreto divino actu existente. Atqui Deus cognoscit omnem veritatem vel falsitatem quarumlibet propositionum quæ fieri possunt; nam ejus intellectus ex sua perfectione infinita determinatus est ad cognoscendum omne cognoscibile, eo ipso quod est cognoscibile. Ergo supponendo non extare talia decreta, Deus cognoscit veritatem vel falsitatem propositionum conditionalium. Ergo supponendo extare talia decreta, Deus adhuc novit quinam actus liberi sint futuribiles sub conditione, quinam non sint: nam non potest nosse veritatem vel falsitatem propositionum conditionalium, quæ enuntiant actum esse futuribilem vel non esse futuribilem, nisi cognoscat actum esse futuribilem si re-ipsa sit futuribilis, vel non esse futuribilem, si re-ipsa non sit futuribilis: veritas enim vel falsitas propositionis nil aliud est, quam conformitas vel difformitas illius cum suo objecto. Ergo Deus independenter a talibus decretis novit quinam actus liberi essent futuri, quinam non essent futuri. Ergo, &c. 3. Decreta illa prædeterminativa tollere videntur libertatem actus futuribilis. Ergo non dantur, ac proinde independenter ab illis Deus novit actus futuribiles. *Prob. anteced.* Illud tollit libertatem actus futuribilis, quod antecedit omnem usum libertatis etiam conditionate prævisum, & vi cujus inimpedibiliter imprimeretur homini a solo Deo motio, qua posita repugnat hominem non ponere actum ad quem datur illa motio: nam tunc homo ad talem actum antecedenter necessitaretur. At tale est decretum prædeterminativum: nam antecedit omnem usum libertatis creatæ etiam conditionate prævisum, cum omnes actus creaturæ etiam futuribiles ab eo dependeant: iisque præsupponatur; & vi talis decreti imprimeretur homini inimpedibiliter & independenter ab illo motio physica, qua posita repugnat non esse actum ad quem datur. Ergo tale decretum tollit libertatem actus futuribilis.

Brevius. Decretum predestinativum est decretum dandi prædeterminatiouem physicam, quæ destruit libertatem creatam,

 ut

ut suo loco probabitur. Ergo non extat tale decretum absolutum ex parte actus & conditionatum ex parte objecti, Ergo, &c.

Contra eos, qui rejiciunt decreta illa prædeterminativa simul & scientiam mediam, nempe contra Jansenitas, & alios qui se Augustinianos Theologos jactitant, dari scientiam mediam etiam pro statu naturæ lapsæ & circa actus malos & salutares, sic

Probatur. Actus sive mali, sive salutares futuribiles sub conditione, quos admittunt adversarii, non sunt obiectum scientiæ simplicis intelligentiæ, neque scientiæ visionis. Ergo sunt objectum alterius scientiæ, quam mediam vocamus, & quæ quolibet alio nomine appelletur, per me licet. *Prob. ant.* Nam 1. objectum scientiæ simplicis intelligentiæ non est quid libere futuribile, quia simplex intelligentia est scientia necessaria. Atqui actus mali & salutares etiam in statu naturæ lapsæ sunt libere futuribiles, ut fide constat. Ergo ejusmodi actus non sunt objectum scientiæ simplicis intelligentiæ. 2. Scientia visionis non est nisi rerum existentium præcise ut existentium pro aliqua temporis differentia, ut constat ex ejus notione: ergo non est scientia actuum futuribilium præcise ut futuribilium de quibus agitur.

Probatur iterum. Juxta Jansenistas inest Deo scientia media pro statu naturæ innocentis circa actus bonos & malos futuribiles. Ergo etiam inest talis scientia in statu naturæ lapsæ circa eosdem actus. *Prob. conseq.* In statu naturæ lapsæ actus boni & mali tam sunt libere futuribiles, quam actus boni & mali status innocentiæ: nam tam sunt liberi quoad essentiam libertatis, ut fides docet. Ergo tam pertinent ad scientiam contingentem, quæ scientia media vocatur, quam actus boni & mali futuribiles in statu innocentiæ ad eam pertinent.

§. III.

Refelluntur responsiones adversariorum.

Dices 2. Christus, Matth. c. 11. ait: *Si in Sodomis factæ fuissent virtutes, quæ factæ sunt in te, forte mansissent usque in hanc diem.* Ergo Christus locutus ex cognitione conjecturali: ergo non habuit cognitionem certam actus futuribilis.

Resp. nego conseq. utramque. Quia vox *forte* in divinis revelationibus non est dubitantis, sed affirmantis, & significat *utique*, ut, Prov. c. 24. *Cum ceciderit inimicus tuus, ne gaudeas, ne forte videat Dominus, & displiceat ei*. Hæc autem vox *forte* a Christo addita est, ut indicaret per suam prædictionem non tolli libertatem hominis, ut explicat S. Hieron. in c. 26. Jerem. *Verbum ambiguum, forsitan*, inquit, *majestati Domini non potest convenire, sed nostro loquitur affectu ut liberum hominis servetur arbitrium.* V[illegible] addita est ad increpandum, ut docet S. August. tract. 37. in Joan. his verbis: *Ille qui omnia scit, quando dicit, forsitam, non dubitat, sed increpat. Attende enim quomodo increpative dicatur ipsum forsitan, quod videtur esse verbum dubitationis. Sed dubitationis verbum est, quando dicitur ab homine ideo dubitante, quia nesciente. Cum vero dicitur a Deo verbum dubitationis, cum Deum nihil utique lateat, illa dubitatione arguitur infidelitas, non opinatur divinitas.*

Dices. 2. In Scriptura prædicuntur aliqua, quæ non sunt futura. Ergo Deus habet cognitiones conjecturales.

Resp. Deus nihil per se vel per alios prædixit, quod non sit infallibiliter futurum eo modo, quo futurum esse prædixit. Quare quæ a Deo prædicuntur futura absolute & independenter ab ulla conditione etiam subintellecta, semper sunt pro eo tempore pro quo esse prædicuntur. Quæ autem prædicuntur futura dependenter ab aliqua conditione, illa posita sunt pro eo tempore pro quo esse prædicuntur, non posita non sunt. Jam vero in prædictionibus divinis aliquando subintelligitur aliqua conditio: imo in comminatoriis communiter subintelligitur hæc conditio, nisi peccatores resipiscant. Sic in ista Jonæ, c. 3. *Adhuc quadraginta dies, & Ninive subvertetur*. Subintelligabatur hæc conditio, nisi Ninitivæ penitentiam egerint.

Dices 3. Christus, Matth. c. 11. locutus est tropice, & utendo modo increpandi apud homines usitato, quo quis volens alterius vitia objurgare dicit: si Ethnicus haberet eadem auxilia gratiæ, quæ tu habes, melius viveret quam tu.

Resp. Nego. Quia 1. Scriptura sumi debet in sensu proprio, nisi necessitas aliqua cogat eam aliter exponere, qualis hic nulla est. 2. Christus simpliciter affirmavit Tyrios acturos fuisse pœnitentiam: ergo in proprio & vero sensu affirmavit. Et ideo S. Augustinus hunc locum exponit in sensu proprio, l. de dono persever. cap. 9. Denique mo-

modus ille tropicus objurgandi fundatur in cognitione probabili & conjecturali; & quæ tali modo affirmantur, non cognoscuntur certo & infallibiliter. At Christus certo & infallibiliter cognoscebat Tyrios acturos fuisse pænitentiam ex hypothesi miraculorum: nam id testatus est; & omnis cognitio conjecturalis, utpote falsitati obnoxia repugnat Christo.

Dices 4. Judæi præ Tyriis potuerunt juste objurgari, quia Judæi habuerunt æqualem potentiam agendi quam habuissent Tyrii, quamvis non habuerint auxilium prædeterminans quod Tyrii habuissent. Nam hoc auxilium non datur ad posse, sed solum ad agere; & se tenet tantum ex parte secundi.

Resp. Contra est, nam 1. oppositum probabitur in tractatu de gratia: 2. Sive prædeterminatio physica se teneat ex parte actus primi, sive ex parte actus secundi tantum, semper est virtus & auxilium distinctum ab omnibus aliis ad actum bonum concurrentibus, & necessarium. Ergo Tyrii, si non fuissent acturi pœnitentiam sine gratia prædeterminante, qua caruerunt Judæi, pœnitentiam acturi fuissent cum auxilio majori & ampliori, quocum etiam ipsi Judæi æque pœnitentiam egissent.

Alia prædeterminantium effugia præcludentur in Tractatu de Gratia ubi agetur ex professo de prædeterminatione physica.

Dices 5. Si ad æquitatem objurgationis Christi factæ Judæis præ Tyriis de omissione Pœnitentiæ requiritur æqualitas gratiarum, in systemate scientiæ mediæ hæc objurgatio non fuit justa: nam Tyrii habuissent gratiam congruam, qua caruerunt Judæi.

Resp. In nostro systemate fuit æqualitas gratiæ in ratione auxilii & secundum entitatem, non tamen in ratione beneficii. Nam in hoc systemate Tyrii pœnitentiam acturi fuissent cum iisdem solis auxiliis physice sumptis, quibuscum Judæi pœnitentiam agere noluerunt; quamvis illa auxilia fuissent congrua respectu Tyriorum, quia iis consensuri fuissent, & non fuerint congrua respectu Judæorum, sed ex eorum culpa, & quia noluerunt iis consentire. Quare in nostro systemate increpatio Judæorum præ Tyriis est justa & efficax. Is enim juste præ alio increpatur, qui non bene agit cum iisdem auxiliis physice sumptis: quibuscum alter bene ageret. Quod in systemate prædeterminantium dici non potest.

Dices 6. Si inæqualitas gratiæ in ratione beneficii non impedit æquitatem objurgationis factæ Judæis præ Tyriis, hanc quoque non impedit inæqualitas gratiæ in ratione auxilii.

Resp. Nego. Disparitas est, quia inæqualitas gratiæ in ratione beneficii non dicit majores gratiæ vires in uno quam in alio, aut in uno auxilium aliquod ad agendum necessarium quo alter careat, sed dicit duntaxat specialem effectum Dei, qui dat uni gratiam in iis circumstantiis, in quibus per scientiam mediam prævidetur consensurus tali gratiæ si ei detur. Unde non obstante inæqualitate gratiæ in ratione beneficii, eædem sunt vires, eadem sunt auxilia in utroque. Juste autem unus increpatur præ alio, quoties unus non agit bonum cum iisdem gratiæ viribus & auxiliis, quibuscum alter bonum agit. At inæqualitas gratiæ in ratione auxilii & secundum entitatem sumptæ dicit majores vires in uno quam in alio, aut in uno auxilium aliquod ad agendum necessarium, quo caret alter, ut docent prædeterminantes. Non potest autem juste objurgari is, qui non bene agit præ alio bene agente, si is qui bene agit, majores habet vires, aut a fortiori si habet auxilium ad agendum necessarium, quo caret is qui non bene agit; præsertim si is qui non bene agit, bene ageret si haberet eadem physice auxilia quæ habet ille qui bene agit; & e contra is qui bene agit, non bene ageret cum iisdem auxiliis quæ habet ille, qui non bene agit.

Dices. 7. In systemate scientiæ mediæ Tyrii habuissent concursum in actu secundo, quo Judæi caruerunt; Ergo in hoc systemate Tyrii habuissent auxilium aliquod quo caruerunt Judæi.

Resp. Nego conseq. Quia concursus in actu secundo erat paratus Judæis: nam omnipotentia divina tam parata fuit cum illis concurrere, quam parata fuisset concurrere cum Tyriis: ita ut per eos tantum steterit ut concurreret cum eis, sicut tantum per Tyrios stetisset ut cum illis concurreret. Judæi quippe habuerunt concursum divinum in actu primo, nempe omnipotentiam, quæ vi decreti divini exhibetur potentiæ creatæ, & cum ea parata est concurrere; ita ut si non concurrit, hoc attribuendum sit soli potentiæ creatæ quæ non vult agere, quamvis habeat omnem virtutem ad agendum necessariam. Igitur Tyrii habuissent concursum in actu secundo ad conversionem,

quia voluissent converti: Judæi vero non habuerunt, quia noluerunt converti. Habuerunt tamen omnia auxilia tam externa, quam interna, quæ habuissent Tyrii, nimirum eadem miracula, easdem gratias excitantes, eamdem omnipotentiam tam paratam concurrere cum illis, quam parata fuisset concurrere cum Tyriis.

Dices 8. In nostro systemate Judæi non habuerunt gratiam, cui Deus præviderat eos consensuros, & hanc habuissent Tyrii.

Resp. Judæi non potuerunt juste conqueri de Deo, quod iis non dederit gratiam, cui præviderat eos consensuros fuisse, quia ad id non tenebatur, & aliunde illis suppeditavit omnia auxilia ad agendam pœnitentiam necessaria, & saltem æqualia physice seu secundum entitatem iis, quæ dedisset Tyriis. Et quia sola ipsorum culpa factum est, ut eam non egerint; & Deus non præviderit quod eam in iis circunstantiis essent actari. Nam in iis circunstantiis, in quibus versabantur, poterant æquæ pœnitentiam agere ac Tyrii: quam si egissent, Deus prævidisset illos in iis circunstantiis pœnitentiam acturos fuisse, & consequenter fuissent in iis circunstantiis, in quibus Deus eorum pœnitentiam futuribilem & futuram prævidisset. Quare Deus juste potuit Judæos præ Tyriis increpare, quia Tyrii pœnitentiam egissent cum illis solis auxiliis, quibuscum Judæi pænitentiam agere noluerunt.

Dices 9. SS. Hieron. & August. illa Christi verba (*Olim in cilicio pœnitentiam egissent*) sic explicant, pænitentiam agere potuissent.

Resp. Hoc intelligunt de potentia reducenda ad actum, & per hoc intelligunt revera eos pœnitentiam acturos fuisse, ut patet ex S. Augustino, l. de dono persever. c. 9. asserente revera Tyrios credituros, & pœnitentiam acturos fuisse.

Porro interdum verbum *posse* usurpatur a Patribus ad significandam actionem futuram.

§. IV.

Solvuntur objectiones ex Scriptura petitæ.

Obj. 1. Scriptura continet multa decreta absoluta ex parte subjecti, seu actus, & conditionata ex parte objecti. Ergo Deus cognoscit futuribilia dependenter ab illis decretis.

Resp. Scriptura continet quidem ejusmodi decreta, sed quæ sunt verè aliqua facienda sub conditione a creatura pendente, cujusmodi sunt decreta salvandi omnes homines etiam reprobos si velint cooperari gratiis sibi dandis, conferendi posteris Adami justitiam originalem si ipse non peccet; dandi Joæ integram de hostibus victoriam si septies terram jaculo percussisset, &c. At nulla continet quæ sint de re facienda sub conditione a solo Deo pendente & nunquam ponenda.

Obj. 2. Hæc verba Apostoli, 1. Cor. c. 4. *Quis tu discernis? Quid habes, quod non accepisti?* Ostendunt primam radicem discretionis, qua is qui bene egit, discernitur ab alio non bene agente, esse ipsum Deum, non hominem. At in systemate scientiæ mediæ homo est prima radix hujus discretionis in statu conditionato. Ergo, &c.

Resp. Nego min. Nam in statu conditionato non datur, nec dari potest discretio unius ab alio tamquam boni a malo; quia in statu conditionato neuter est potius bonus quam malus, aut malus quam bonus: & sic in illo statu nemo discernitur ab alio tamquam bonus a malo. Nam qui faceret bonum si poneretur aliqua conditio, qua posita alter faceret malum; is faceret malum si poneretur alia conditio, qua posita alter faceret bonum. Deinde ex eo quod unus faceret bonum, & alter faceret malum si poneretur aliqua conditio, non sequitur unum esse bonum & alterum malum, sed solum sequitur quod unus esset bonus & alter malus posita aliqua conditione: ac proinde quod posita aliqua conditione unus ab alio discerneretur.

Præterea etiamsi in statu conditionato fieret aliqua discretio, hæc discretio esset a gratia tamquam a prima radice. Nam esset primario & principaliter a gratia, quæ in illa primas partes sibi merito vindicaret: discretio enim esset a conditione, seu ab eo quod in conditione includit. Conditio autem includit gratiam ut causam superiorem, principalem, præmoventem, elevantem, corroborantem & adjuvantem voluntatem, & ita prius natura influxuram in actum salutarem: voluntatem vero ut causam inferiorem, dependentem, nec acturam nisi prius a gratia motam, excitatam, elevatam, corroboratam, & adjutam.

Inst. In nostro systemate homo primo transferret consensum salutarem a statu meræ possibilitatis ad statum futuritionis conditionatæ. Ergo in statu conditionato se discerneret.

Resp.

Resp. Nego antec. Quia in statu conditionato nulla fit translatio: nam si fit, maxime actione futuribili; At hoc non: nam translationem fieri actione futuribili nihil aliud est, quam translationem futuram esse si aliquando ponenda esset aliqua conditio. Enim vero independenter ab omni translactione actus aliquis non solum est possibilis sed etiam futuribilis, hoc ipso quod verum est dicere: non solum posset esse, sed etiam esset, si poneretur talis conditio. Præterea si in statu conditionato fieret translatio, hæc esset primo a gratia tanquam a prima radice, non ab hominis voluntate.

Obj. 3. In systemate scientiæ mediæ falsum est illud Christi, Joann. c. 15. *Non vos me elegistis, sed ego elegi vos.* Ergo rejcienda est, *Nego anteced. probabis.* In hoc systemate prius quam Deus eligat Petrum ad conversionem, debet independenter ab omni decreto prævidere, quod Petrus converteretur si tali gratia præveniretur. Sed illa Petri conversio futuribilis sub conditione talis gratiæ est electio quædam, qua Petrus eligit Deum, se convertendo ad illum, & quidem prius quam eligatur a Deo in statu absoluto. Ergo Petrus prius eligit Deum quam ab eo eligatur.

Resp. Nego min. Nam Petrus per illam conversionem futuribilem sub conditione talis gratiæ, nullatenus se convertit ad Deum, sed solum se converteret ad Deum si poneretur talis conditio: conversio enim futuribilis sub conditione nec est, nec futura est, sed tantum esset si poneretur illa conditio. Nam ratione prius quam Deus quidquam absolute statuat circa conversionem Petri, nec est, nec futura est conditio, sed pendet adhuc conditio; ac proinde conversio Petri, quæ est illius effectus, adhuc pendet, nec est, nec futura est, sed præcise esset si poneretur talis conditio. Quare pro illo priori signo rationis Petrus per suam conversionem futuribilem non eligit, nec electurus est Deum, sed ab utroque præscindit, sicut præscindit a conversione sua tum ut præsenti, tum ut futura.

§. V.

Solvuntur objectiones petitæ ex S. Augustino.

Obj. 1. S. August. l. 1. de anima & ejus origine, c. 12. ait: *Quid quod ipsa exinanitur omnino præscientia: si quod præscitur non erit. Quomodo enim recte dicitur præsciri futurum, quod non est futurum? Quomodo ergo puniuntur peccata, quæ nulla sunt, id est, quæ nec vita ista nondum incipiente commissa sunt ante carnem, nec mortem præveniente post carnem?* Ergo ex S. Aug. nulla est præscientia nisi eorum quæ futura sunt, nec proinde extat scientia futuribilium.

Resp. Nego conseq. Nam ibi S. Doctor non loquitur de omni præscientia, sed de præscientia dirigente Deum in decernendis ab æterno pœnis ac præmiis. Hæc autem præscientia est sola præscientia operum malorum & bonorum ut absolute futurorum & aliquando existentium, ideoque sola scientia visionis. igitur S. Doctor recte dicit exinaniri præscientiam requisitam ad dirigendum Deum in decernendis suppliciis & præmiis, si quod præscitur non erit, quia hæc præscientia non est nisi operum absolute futurorum. Nam quæ futura non sunt, seu quæ nunquam eruut, nulla sunt æstimatione prudenti in ordine ad puniendum & remunerandum, quamvis essent si esset aliqua conditio. Non enim juste punitur aut remuneratur, quod nunquam est. Quare S. Augustinus non excludit a Deo scientiam futuribilium, imo eam aperte supponit, & Deo tribuit, eodem capite his verbis: *Num si peccata, quæ si nemo viveret, commissurus esset, etiam non commissa damnantur in mortuo, nullum beneficium collatum est illi, qui raptus est, ne malitia mutaret intellectum ejus: quandoquidem judicabitur secundum eam, quæ in illo fuerat futura, malitiam: non secundum eam, quæ in illo inventa est, innocentiam.*

Obj. 2. S. Augustinus, l. 2. contra duas Epistolas Pelagianorum, c. 7. ait: *Quomodo præscivit ea futura, quæ illis in infantia morituris, quia præscientia ejus fallit non potest, præscivit potius non futura?* Ergo reijcit scientiam futuribilium.

Resp. Nego conf. Quia ibi loquitur de præscientia, quæ moveat Deum ad diligendum vel odio habendum, ideoque de præscientia absoluta, qua Deus præscit bona & mala opera absolute futura & aliquando existentia. Et recte negat futuribilia sub conditione quæ numquam ponetur, esse futura, nam futuribile sub conditione non est proprie futurum; sed futurum esset si poneretur aliqua conditio.

Itaque S. Doctor hic solum vult dici non posse, quod Deus præsciat ut futura bona & mala opera hominum in infantia morientium, sicut dicebant Pelagiani Deum

præscivisse ut futura opera Jacob, & Esau, & idcirco unum dilexisse propter bona opera prævisa ut futura, alterum vero odisse propter mala opera prævisa ut futura. Hoc autem dicebant Pelagiani ut responderent S. Doctori, qui ad probandum contra illos prædestinationem, & reprobationem negativam adscribendas esse soli beneplacito Dei, adduxerat post Apostolum exemplum Jacob & Esau, quorum primum dilexit Deus alterum vero odio habuit, seu neglexit antequam quidquam boni aut mali egissent.

Jam vero S. Augustinus, ut Pelagianorum respondentium Deum quidem dilexisse Jacob & odisse Esau antequam quidquam egissent, sed non antequam quidquam acturi prævisi essent, os obstrueret, opposuit illis exemplum duorum infantium, quorum unus post baptismum, alter ante baptismum moritur, sicque unus eligitur, alter vero rejicitur, nec tamen dici potest eum, qui eligitur, eligi quia præsciuntur ejus opera bona futura, aut eum, qui non eligitur, rejici quia præsciuntur mala ejus opera futura. Cum enim Deus ab æterno præsciverit eos in infantia morituros, opera bona vel mala, quæ in adulta ætate fecissent, non ut futura, sed econtra ut non futura præscivit ab æterno. Quod patet ex eod. c. ubi ait: *Sed ut vobis auferretur omnis vestræ caliginis latebra, propterea geminos tales proposuit, qui neque parentum meritis juvarentur, & ambo infantiæ primordio unus Baptizatus, alter sine baptismate morerentur; ne diceretis Deum, sicut de Jacob, & Esau contra Apostolum dicitis, opera eorum futura præscisse. Quomodo enim præscivit ea futura, quæ illis in infantia morituris, &c.* ut supra.

Obj. 3. S. Augustinus, lib. de prædestinatione Sanctorum, cap. 12. de Semipelagianis loquens ait: *Unde hoc talibus viris in mentem venerit, nescio, ut futura, quæ non sunt futura, puniantur, aut honorentur merita parvulorum.*

Resp. Ibi solum negat puniri vel honorari opera, quæ nunquam futura fuerunt, & Deum habere illorum rationem in decernendis pœnis & præmiis, ut dicebant Semipelagiani. Nam opera, quæ numquam sunt, nulla & nullius considerationis sunt in æstimatione prudenti relate ad puniendum & remunerandum, quamvis essent si poneretur aliqua conditio.

Obj. 4. Sanctus Augustinus, lib. de prædestin. SS. cap. 14. exponens illud Sap. *Raptus est, ne malitia mutaret intellectum ejus*, hæc ait: *dictum est secundum pericula vitæ hujus, non secundum præscientiam Dei, qui hoc præscivit, quod futurum erat; non quod futurum non erat, id est, quod ei mortem immaturam fuerat ei largiturus, ut tentationum subtraheretur incerto, non quod peccaturus esset, qui mansurus in tentatione non esset.* At ibi S. Doctor negat præscientiam eorum, quæ non sunt absolute futura: Ergo.

Resp. nego min. Quia ibi S. Doctor per præscientiam Dei intelligit præscientiam absolutam, seu scientiam visionis, qua Deus præscit ea tantum quæ re ipsa futura sunt. Igitur hujus loci sensus est: illud, *raptus est &c.* Dictum est secundum pericula hujus vitæ, in quibus, scilicet Deus per scientiam futuribilium certo præsciebat justum illum peccaturum esse si diutius viveret: non autem secundum præscientiam Dei absolutam, qua Deus præviderit eum absolute peccaturum; cum enim mansurus in tentatione non esset, sed ex hac vita migraturus, non potuit præsciri absolute peccaturus.

Quod autem S. Doctor senserit Deum revera præscivisse peccatum futuribile illius justi si diutius viveret, patet tum ex dictis, lib. de anima & ejus origine, cap. 12. tum ex hoc capite objecto ubi ait: *Si judicarentur homines pro meritis suæ vitæ, quæ non habuerunt morte præveniente, sed habituri essent si viverent, nihil prodesset ei, qui raptus est, ne malitia mutaret intellectum ejus. Quod nullus dicere Christianus audebit.* Quibus verbis S. Augustinus contra Semipelagianos probat neminem judicari secundum mala merita futuribilia, sed numquam futura, quia alioquin nil prodesset justo illi, qui immatura morte raptus est, ne malitia mutaret intellectum ejus, quod Scripturæ repugnat. Hæc autem argumentatio nullam vim haberet, nisi hoc aperte supponeret & subintelligeret, nempe, quia talis justus a Deo damnaretur propter mala merita quæ habiturus esset, & a Deo præscitur habiturus fuisse si diutius viveret. Et sic Deus tali justo beneficium non contulisset, eum ex hac vita eripiendo antequam ea peccata futuribilia commisisset.

Obj. 5. S. Augustinus, l. de prædestin. Sanctorum, cap. 10. ait: *Prædestinatione quippe Deus ea præscivit, quæ fuerat ipse facturus.* At S. Doctor per prædestinationem intelligit decretum absolutum ex parte actus & con-

& conditionatum ex parte objecti, & dicit Deum dependenter a tali decreto nosse omnes actus liberos etiam futuribiles. Ergo.

Resp. Nego min. Nam per prædestinationem intelligit absolutam & efficacem præparationem mediorum salutis efficacium, quæ electis dantur in tempore. Nam, l. de dono perseverantiæ, c. 14 prædestinationem definit, *præscientiam & præparationem beneficiorum, quibus certissime liberantur quicumque liberantur*, & addit eam nullo modo spectare reprobos: *cæteri autem*, inquit, *ubi nisi in massa perditionis justo divino judicio relinquuntur? Ubi Tyrii relicti sunt & Sydonii*. At juxta adversarios decretum absolutum ex parte actus & conditionatum ex parte objecti spectat etiam reprobos, & Tyros & Sydonios: ac proinde S. Augustinus illud non intellexit nomine prædestinationis. Præterea per præscientiam loco citato intelligit præscientiam absolutam seu scientiam visionis, qua Deus ab æterno præscivit, quæ fuit ipse facturus absolute in tempore nempe bona opera electorum. Deus autem facit bona nostra opera, faciendo ut ea faciamus, ut ibidem Sanct. Doctor docet: & facit ut ea faciamus, nos vocando quomodo scit congruere ut vocantem non respuamus, ut docet ad Simplician. loco supra citato.

Hanc vero scientiam absolutam bonorum operum recte fundat in prædestinatione. Nam Deus præscit bona nostra opera absolute futura, quia absolute futura sunt & non sunt futura absolute, nisi quia a Deo prædestinata & præparata sunt, id est, quia Deus ab æterno ex speciali & mere gratuita erga electos benevolentia eis præparavit gratias efficaces, quibuscum certe infallibiliter opera salutaria facturi sunt in tempore, & sine quibus numquam facturi fuissent. Et consequenter ratione prius est Deum prædestinasse opera nostra salutaria, quam ea præscire præscientia absoluta, nec ea præsciret absolute nisi prius ea prædestinasset seu prædefinivisset.

Inst. Hæc verba (*quæ fuerat ipse facturus*) significant opera futuribilia.

Resp. Nego. Quia S. Doctor per verba illa (*facturus fuerat*) idem intelligit ac si diceret, facturus erat, seu facere decreverat, ut patet tum ex his verbis immediate illa sequentibus: *Unde dictum est: fecit quæ futura sunt*: tum ex istis ejusdem capitis: *Quando promisit Deus Abrahæ in semine ejus fidem gentium, dicens patrem multarum gentium posui te .... promisit quod ipse facturus fuerat*. Certe per verba illa (*facturus fuerat*) intelligit rem absolute futuram, nempe fidem gentilibus donandam, quam se per Cristū donaturū absolute promiserat, & re ipsa donavit.

Obj. 6. S. Augustinus, lib. de prædestinatione Sanctorum, c. 9. postquam retulit illud quod in libro contra Porphirium dixerat, nempe *tunc voluisse hominibus apparere Christum, & apud eos prædicari doctrinam suam, quando sciebat, & ubi sciebat esse, qui in eum fuerant credituri*, hæc ait: *Cernitisne, me sine præjudicio latentis Consilii Dei, aliarumque causarum, hoc de præscietia Christi dicere voluisse, quod convincendæ Paganorum infidelitati, qui hanc objecerant quæstionem sufficere videretur? Quid enim est verius, quam præscisse Christum, qui, & quando, & quibus locis in eum fuerant credituri? Sed utrum prædicato sibi Christo, a se ipsis habituri essent fidem, an Deo donante sumpturi: id est utrum tantummodo eos præscierit, an etiam prædestinavit Deus, quærere ac differere, tunc necessarium non putavi*. Ex quibus hoc fit argumentum. S. Doctor cum, in l. contra Porphirium asserit tunc voluisse apparere Christum hominibus quando sciebat, &c. loquebatur de scientia conditionalium seu futuribilium, qua Christus præsciebat quinam, quando, & ubi in eum credituri essent si eis prædicaretur Evangelium; & ipse verbis laudatis testatur se hoc dixisse sine præjudicio latentis consilii Dei. Atqui illud latens consilium est decretum absolutum ex parte actus, & conditionatum ex parte objecti. Ergo S. Augustinus censuit scientiam futuribilem ab hoc decreto pendere.

Resp. Esto major, quamvis probabilius de scientia absoluta intelligatur, nego min. Nam. S. Doctor per illud latens consilium intelligit prædestinationem, nempe voluntatem absolutam & efficacem, qua Deus ab æterno ex pura misericordia electis media salutis efficacia & ipsam perseverantiam finalem præparavit seu dare statuit, aliis in massa perditionis relictis, ut patet ex capite citato, & his verbis, verba objecta immediate sequentibus: *Proinde quod dixi, tunc voluisse hominibus apparere Christum, & apud eos prædicari doctrinam suam, quando sciebat, & ubi sciebat esse, qui in eum fuerant credituri: potest etiam sic dici, tunc voluisse hominibus apparere Christum, & apud eos prædicari doctrinam suam, quando*

scie-

sciebat, & ubi sciebat esse, qui electi fuerant in ipso ante mundi constitutionem. Quare illud latens consilium solos prædestinatos spectat.

Inst. In doctrina S. Augustini idem est Deum solummodo prescire fidem hominum futuram, ac homines illam habituros a se; & idem est habere fidem Deo donante; ac Deum eorum fidem prædestinasse. At homines in statu conditionato non sunt habituri fidem a seipsis, sed Deo donante. Ergo Deus in statu conditionato eorum fidem prædestinavit: ac proinde in illo statu non præscivit fidem nisi dependenter a decreto absoluto, &c.

Resp. Nego min. Quia est de falso supponente seu supponit falsum. Equidem multi homines in statu absoluto considerati habent & habituri sunt fidem, non a se ipsis, sed Deo donante, nempe fideles omnes: at in statu conditionato spectati nec habent, nec habituri sunt fidem neque a se ipsis, neque a Deo. Nam in statu conditionato nihil habent homines pro ulla temporis differentia quandiu non extat conditio, quæ solum in statu absoluto ponitur. Igitur de hominibus in statu conditionato consideratis solum dici vere potest: habituri essent fidem Deo donante, si Deus prædestinaret illos ad credendum. Unde sequitur tantum, scientiam operum salutarium & futuribilium pendere a prædestinatione divina, non ut existente, sed duntaxat ut possibili & conditionata, sive ut possibili supposita existere.

Obj. 7. S. Augustinus, l. de dono persev. c. 8. ait: *Deum prædestinasse est hoc præscivisse, quod fuerit ipse facturus. Quid ergo nos prohibet, quando apud aliquos verbi Dei tractatores legimus Dei præsentiam, & agitur de vocatione electorum, eumdem prædestinationem intelligere?* Sed hoc erit falsum, si detur scientia conditionalium independens a decreto absoluto existente, &c. Ergo.

Resp. Nego min. Nam juxta S. Augustinum præscientia illa, per quam dicit intelligi posse prædestinationem, & quam vult esse semper connexam cum prædestinatione, est præparatio absoluta & efficax donorum Dei, quæ dantur electis, vel præscientia absoluta semper connexa cum prædestinatione seu præparatione illa, & ab ea dependens ut constat ex capite citato, & ex capite præcedenti nempe 17. ubi ait: *Hæc itaque dona, quæ dantur electis secundum Dei propositum vocatis .... Hæc, inquam, Dei dona, si nulla est prædestinatio, quam defendimus, non præsciuntur a Deo præsciunt autem: hæc est igitur prædestinatio quam defendimus. Unde aliquando eadem prædestinatio significatur etiam nomine præscientiæ.* Ergo præscientia, de qua ibi loquitur S. Doctor, est præscientia absoluta donorum Dei, quæ dantur electis secundum Dei propositum vocatis. Hæc autem præscientia pendet a prædestinatione, quæ est præparatio donorum Dei cum perseverantia finali conjunctorum, & ita pendet, ut pro illa sumi possit.

Obj. 8. Illud Dei propositum, quod Sanctus Augustinus contra Semipelagianos tuetur, est decretum absolutum ex parte actus & conditionatum ex parte objecti, a quo pendet scientia conditionalium.

Resp. Hoc est evidenter falsum. Nam (ut patet ex libris de prædestinatione Sanctorum, & dono perseverantiæ) hoc Dei propositum spectat solos electos, & est voluntas absoluta ac efficax, qua Deus ab æterno ante prævisionem ullius meriti & demeriti personalis absolute futuri, & post solam peccati originalis & meritorum Christi prævisionem absolutam, aliquos ex pura misericordia & ex solo suo beneplacito elegit ad sanctitatem per finalem perseverantiam consummandam, ceteris in massa perditionis relictis.

Obj. 9. S. Augustinus docet Deum nullum præscire opus pietatis, quod non absolute decreverit in nobis efficere.

Resp. Loquitur de præscientia absoluta, nempe scientia visionis operum salutarium absolute futurorum. Sed præter hanc scientiam admisit scientiam operum pietatis futuribilium, quamvis nunquam futurorum: ut constat ex dictis, & ex l. de dono perseverantiæ, c. 9. ubi ait: *Nunquid possumus dicere Tyros & Sydonios talibus apud se virtutibus factis credere noluisse, aut credituros non fuisse si fierent? Cum eis ipse Dominus attestetur, quod acturi essent magnæ humilitatis pœnitentiam, si in eis facta essent divinarum illa signa virtutum.* Et paulo ante. *Si apud illos facta essent* (miracula) *in cinere & cilicio pœnitentiam egissent, sicut se habent eloquia divinitatis.* Ergo ex S. Augustino Tyrii acturi essent pœnitentiam sub conditione miraculorum, quia Christus id testatur, quamvis hæc pœnitentia nunquam extiterit nec extitura sit. Ergo agnoscit in Christo certam cognitionem operis salutaris futuribilis & nunquam futuri.

§. VI.

§. VI.

Solvuntur objectiones ex S. Thoma petitæ.

Obj. 1. Scientia media repugnat divo Thomæ, ergo rejicienda est.

Resp. Nego anteced. Imo S. Doctor eam quoad rem admisit, nempe admisit in Deo cognitionem certam liberorum futuribilium independentem ab omni decreto absoluto existente: nam: 1. p. q. 14. art. 9. sic ait: *Deus scit omnia, quæcumque sunt quocumque modo. Nihil autem prohibet ea, quæ non sunt simpliciter, aliquo modo esse. Simpliciter enim sunt, quæ actu sunt, ea vero quæ non sunt actu, sunt in potentia vel ipsius Dei, vel creaturæ; sive in potentia activa, sive in potentia passiva, sive in potentia opinandi, vel imaginandi, vel quocumque modo significandi. Quæcumque igitur possunt per creaturam fieri, vel cogitari, vel dici, & etiam quæcumque ipse facere potest, omnia cognoscit Deus, etiamsi actu non sint. Et pro tanto dici potest, quod habet etiam non entium scientiam.* Et, art. 14. *Cum formare enuntiabilia sit in potestate intellectus nostri; Deus autem sciat quidquid est in potentia sua, vel creaturæ, necesse est, quod Deus sciat omnia enunciabilia quæ formari possunt.* Ex quibus sic argumentor. Ex S. Thoma Deus cognoscit omnes propositiones, quæ ab Angelo vel homine fieri possunt, & earum veritatem aut falsitatem. Atqui supponendo nulla extare decreta absoluta ex parte actus & conditionata ex parte objecti et quælibet alia decreta absoluta, possunt fieri ab homine vel Angelo propositiones conditionales contradictoriæ de actibus liberis creaturæ libere futuribilibus, quarum una est determinate vera, & altera determinate falsa. Nam possibilitas harum propositionum sicut & aliarum rerum omnium possibilium est independens ab omni decreto divino actu existente, cum sit quid absolute necessarium. Ergo ex S. Thoma supponendo nulla extare ejusmodi decreta, adhuc Deus cognoscit veritatem vel falsitatem innumerarum propositionum conditionalium contradictoriarum de actibus libere futuribilibus. At Deus non potest cognoscere veritatem vel falsitatem illarum propositionum, quin cognoscat etiam, imo ratione prius, actus libere futuribiles vel non futuribiles, qui sunt objectum harum propositionum. Ergo in doctrina Sancti Thomæ supponendo nulla extare decreta existentia, Deus cognoscit actus creatos libere futuribiles & non futuribiles sub qualibet conditione. Ergo in doctrina Sancti Thomæ Deus scientiam liberorum futuribilium sub conditione habet independenter ab omni decreto existente.

Obj. 2. Sanctus Thomas agens de modo conciliandi libertatem hominis cum decretis divinis, recurrit ad infinitam efficaciam voluntatis divinæ, quæ non solum vult substantiam actus, seu etiam modum, nempe libertatem ejus. Ergo non agnovit scientiam mediam quod rem.

Resp. Nego conseq. Nam juxta S. Doctorem divina voluntas eatenus habet hanc infinitam efficaciam, quatenus habet in sua potestate plura & plura in infinitum media de se repudiabilia, sed tamen certo & infallibiliter habitura effectum si dentur, quibuscum proinde potest nos efficaciter ac infallibiliter movere ad bonum libere agendum, quia per scientiam mediam certam & infallibilem Deus novit nos bonum acturos esse libere si talia nobis media donet.

Obj. 3. S. Thomas, in 1. sent. dist. 38. q. 1. art. 5. ad 2. ait: *Futurum contingens non est determinate verum, antequam fiat, quia non habet causam determinatam.*

Resp. Id nobis non adversatur, quia Sanctus Doctor loquitur de futuro libero considerato secundum esse, quod habet in sua causa proxima spectata in actu primo: non vero de futuro considerato secundum esse quod habet in se pro aliqua differentia temporis. Igitur in doctrina S. Thomæ liberum absolute futurum considerari potest dupliciter, nempe secundum esse quod habet in sua causa proxima spectata in actu primo, & secundum esse quod habet in se pro aliqua differentia temporis. Primo modo consideratum non est determinate verum ut futurum, neque ut futurum, sed est aliquid indeterminatum, seu (ut loquitur S. Thomas) contingens ad utrumlibet, quia ejus causa proxima considerata in actu primo est indifferens ad ejus productionem vel non productionem. At liberum absolute futurum, si consideretur secundum esse quod habet in se seu quod habet per causam suam proximam in actu secundo sumptam pro tempore consequente, est determinate futurum, & de illo determinate verum est dicere, erit, quia de illo determinate verum est dicere pro tempore consequente, esse, causa illud producit.

Similiter liberum futuribile sub condi-

tione,-

tione, si consideretur secundum esse quod habet in sua causa proxima in actu primo spectata, non est determinate futuribile, sed indeterminate, etiam supposita conditione, quia cujus causa proxima sic spectata, est indifferens ad aliud ponendum vel non ponendum. At liberum futuribile, si consideretur secundum esse quod haberet in se, seu quod haberet per suam causam proximam in actu secundo spectatam, si poneretur aliqua conditio, jam est determinate futuribile, & de illo verum est dicere, futurum esset si poneretur talis conditio; quia de illo determinate verum est dicere, esset pro tali tempore, causa illud poneret pro tali tempore, si pro tali tempore poneretur conditio. Unde propositio de libero futuribili considerato secundum esse quod haberet in se, est quoad se determinate vera, & ejus veritas a Deo certo cognoscitur.

Obj. 4. S. Thomas multa docet, quæ adversantur scientiæ mediæ. Nam docet 1. Scientiam Dei non mensurari a rebus quantum ad veritatem & certitudinem. 2. Non ideo res sciri a Deo, quia futura sunt; sed ideo futuras esse, quia sciuntur a Deo. 3. Scientiam Dei esse priorem rebus.

Resp. Ad 1. S. Doctor solum intendit, quod intellectus divinus ex se vere ac certo repræsentet res omnes ut sunt, ita ut veritatem ac certitudinem suarum cognitionum non habeat ab objectis cognitis, sed ex sola sua perfectione infinita.

Resp. Ad 2. Loquitur de rebus futuris absolute, & de scientia simplicis intelligentiæ atque scientia futuribilium sui conditionalium. Nam revera res absolute futuræ non ideo sciuntur a Deo scientia simplici intelligentiæ & scientia futuribilium, quia futura sunt; sed e contra scientia simplicis intelligentiæ & scientia futuribilium sunt causa directiva liberorum absolute futurorum, quatenus dirigunt decreta divina de illorum existentia.

Resp. Ad 3. Loquitur de rebus aliquando existentibus, quibus prior est scientia simplicis intelligentiæ, quatenus dirigit Deum in productione rerum omnium.

Obj. 5. S. Thomas docet futuritionem reesse denominationem extrinsecam, petitam ex actuali determinatione causæ ad illam producendam.

Resp. Loquitur de rebus absolute futuris, non de futuribilibus; quæ non sunt prorsus idem. Nam res futuribilis spectata præcise ut futuribilis non est futura; sed solum esset futura si poneretur aliqua conditio. Præterea S. Doctor loquitur de futuritione rei in causa, quæ re vera est denominatio extrinseca rei: non autem de futuritione rei in se, seu (ut loquitur) in eventu, quæ est denominatio intrinseca rei petita scilicet ab entitate rei, quæ non est tempore præsenti, sed erit tempore consequente.

Obj. 6. S. Thomas, 1. p. q. 14. art. 9. scientiam divinam dividit adæquate in scientiam simplicis intelligentiæ, & scientiam visionis. Ergo non agnovit scientiam mediam.

Resp. Disting. conseq. Non agnovit quoad vocem; *conc. conseq.* Quoad rem, *nego conseq.* Nam eodem loco statuit principium, ex quo clare evincitur scientia futuribilium, independens ab omni decreto actuali, ut probatum est. Ideo autem sic adæquate scientiam Dei dividit, quia adæquate dividit omne scibile in illud quod aliquando est, & illud quod nunquam est, & per scientiam visionis intelligit scientiam omnium scibilium quæ aliquando sunt. Per scientiam vero simplicis intelligentiæ intelligit scientiam omnium scibilium quæ nunquam sunt. Cum autem libera futuribilia alia sint re ipsa aliquando futura, alia nunquam futura, sequitur in hac scientiæ divisione scientia media partim sub scientia visionis, partim sub scientia simplicis intelligentiæ comprehendi, ut hic S. Thomas & alii veteres Theologi comprehenderunt. Ex quo sequitur scientiam simplicis intelligentiæ ex aliqua sui parte contingentem esse: scientiam vero visionis ex aliqua sui parte independentem esse a decreto actuali: quod verum est in hypothesi scientiæ divinæ adæquate divisæ in eam quæ versatur circa omnia quæ aliquando sunt, & eam quæ versatur circa omnia quæ nunquam sunt.

Porro S. Thomas ibi non intendit exactam scientiæ divinæ divisionem tradere, sed probare Deum cognoscere non entia, id est, ea quæ nunquam existunt, sive existere possint, sive non. Commodius autem scientia divina dividitur in triplicem, videlicet in scientiam simplicis intelligentiæ, quæ est possibilium præcise ut possibilium; scientiam visionis, quæ est existentium præcise ut existentium pro aliquo tempore, & scientiam mediam, quæ est libere futuribilium sub conditione præcise ut futuribilium.

Obj. 6. S. Th. admisit decreta prædeterminativa. Ergo non admisit scientiam mediam.

Resp.

Resp. Nego anteced. Nam nunquam admisit prædeterminationem physicam, ut probatur in Tract. de Gratia.

Obj. 8. S. Thomas refundit libertatem & contingentiam rerum in voluntatem divinam tanquam in primum liberum.

Resp. Recte & vere refundit. Nam causæ non sunt liberæ, nec agunt libere, nisi quia Deus libere vult eas esse liberas & libere agere. Deus autem quia vult causas liberas libere agere, non eas prædeterminat, sed eas sic præmoveret ad agendum, ut possint non agere in sensu composito talis præmotionis.

§. VII.

Solvuntur objectiones, seu diluuntur calumniæ Pelagianismi & Semipelagianismi.

Obj. 1. Scientia media est dogma Pelagianorum, & Semipelagianorum, ergo rejici debet.

Resp. Nego anteced. Nam scientia media efficaciter probatur ex Scriptura, & admissa fuit a Sancto Augustino.

Obj. 2. Pelagiani & Semipelagiani admittebant scientiam mediam, quam reprobat S. Augustinus. Sed illa scientia media ab illis admissa, non est diversa a nostra. Ergo.

Resp. 1. Nego maj. Nam Sanctus Augustinus in illis reprobabat, non ipsam scientiam mediam spectatam præcise ut est scientia futuribilium independens ab omni decreto absoluto existente, sed abusum hujus scientiæ, a quo nos vehementer abhorremus.

Resp. 2. Nego min. Nam juxta Pelagianos scientia futuribilium seu conditionalium quo ad actus salutares fuit ea, qua Deus novit opera salutaria sub sola conditione legis & doctrinæ & independenter a gratia interna, seu pia motione supernaturali voluntatis. Pelagiani enim etiam pro statu naturæ lapsæ necessitatem gratiæ interioris præsertim voluntatem immediate afficientis negabant, & semper docuerunt ad actus salutares sufficere gratiam externam, nempe legem, doctrinam & exempla Christi, nec gratiam internam illustrationis tandem agnoverunt nisi facilius posse. Juxta Semipelagianos vero scientia futuribilium quoad fidem inchoatam, orationem, & desideria salutis est ea, qua Deus novit hos actus futuribiles sub conditione solius prædicationis Evangelii independenter a gratia interna, nempe interioris adjutorii voluntatem immediate afficientis & prævenientis necessitatem negabant pro fide initiali, oratione, desiderio bono ad salutem conducente. At scientia media, quam admittimus, est ea qua Deus certo novit opus salutare hominis, & ipsum initium fidei, & futuribile sub conditione non solum gratiæ externæ, sed etiam & potissimum gratiæ interioris tum illustrationis, tum piæ motionis voluntatem immediate afficientis tanquam omnino necessariæ ad quodlibet opus ad salutem conducens, & gratis dandæ, ita ut sine gratia illa interna supposita existere non possit aliud opus ad salutem conducens præsciri. Unde sic argumentor. Illæ scientiæ sunt diversæ etiam quoad substantiam, quarum una est impossibilis & chimærica, & altera est possibilis. Atqui scientia futuribilium a Pelagianis & Semipelagianis admissa est impossibilis & chimærica, nostra vero scientia media est possibilis. Ergo illæ scientiæ differunt inter se etiam quoad substantiam. Major patet: nam quod est idem quoad substantiam & essentiam cum re possibili est vere possibile. *Prob. min.* Ea scientia est vere impossibilis & repugnat Deo, quæ repræsentat futuribile eo modo, quo futuribile esse non potest: illa vero est possibilis, imo extat, quæ repræsentat futuribile eo modo, quo futuribile esse potest, & re ipsa est. At scientia futuribilium ab illis hæreticis admissa repræsentat actus salutares eliciendos solis naturæ viribus independenter a gratia interna saltem voluntatis, sine qua tamen elici non possunt, ut fide constat; è contra nostra scientia media repræsentat opus salutare, & initium fidei, desiderium salutis, & orationem futuribilia dependenter a gratia interna; quod non solum fieri potest, sed etiam re ipsa fit. Ergo scientia illorum hæreticorum est impossibilis & repugnat Deo, nostra vero est possibilis & inest Deo. Porro nostra differt etiam ab illa altera quoad usum & finem.

Obj. 3. Pelagiani & Semipelagiani utebantur scientia media ad tuendum suos errores contra prædestinationem gratuitam ad eadem [illegible] gratiam: Ergo scientia media est dogm[illegible] Pelagianum.

Re[illegible] 1. Nego antec. Nam Pelagiani non agnove[illegible]ant veram scientiam mediam quoad ullum opus salutare, neque etiam Semipelagiani quoad fidem inchoatam & initia quædam bonæ voluntatis ad salutem conducentia.

Resp. 2.

Resp. 2. Nego conseq. Nam iidem hæretici usi sunt scientia absoluta, seu scientia visionis ad propugnandum errores suos, & tamen non inde sequitur præscientiam absolute esse dogma Pelagianum: scientiæ enim abusus non est ipsa scientia, nec eam malam efficit.

Pelagiani autem abusi sunt præscientia absoluta, seu scientia visionis contra gratuitam prædestinationem. Nam dicebant Deum ad gloriam prædestinasse eos, quos absolute prævidit præcepta divina ex solis naturæ viribus servaturos usque in finem: & sic homines prædestinari ad gloriam propter merita naturalia absolute prævisa & futura. Eadem scientia abutebantur ad reddendam rationem cur Deus dilexerit Jacob, & odio habuerit Esau, antequam quidquam egissent. Dicebant enim Jacob, antequam natus esset, dilectum a Deo fuisse propter bona ejus opera futura & prævisa absolute: Esau vero, antequam natus esset, odio habitum propter mala ejus opera futura & prævisa absolute, ut constat ex Sancto Augustino, lib. 2. contra duas Epistolas Pelagianorum, cap. 7. ubi Sanctus Doctor ad eos refellendos opponit duos geminos ex meretrice natos & expositos, quorum unus cum baptismo, alter sine baptismo moritur: de quibus profecto dici non potest; quod unus fuerit a Deo electus propter bona opera, alter vero reprobatus propter mala opera futura & prævisa absolute.

Semipelagiani quoque eadem scientia visionis abusi sunt contra gratuitam prædestinationem ad gratiam. Dicebant enim Deum eos homines ad opera salutaria & sanctitatem elegisse, quos absolute prævidit habituros esse fidem inchoatam: & quædam justitiæ bonæ voluntatis ex solis naturæ viribus: & sic homines ad sanctitatem eligi propter fidem inchoatam ex solis naturæ viribus elicitam. Utrumque constat ex Sancto Augustino, lib. de prædestinatione Sanctorum, cap. ubi de Pelagianis hæc ait: *ipsi putant, acceptis præceptis, jam per nos ipsos fieri liberæ voluntatis arbitrio Sanctos & immaculatos in conspectu ejus in charitate: quod futurum Deus quoniam præscivit, inquiunt, ideo nos ante mundi constitutionem elegit & prædestinavit in Christo.* Et Paulo infra hæc Semipelagianis ait. *Nos autem dicimus, inquiunt, nostrum Deum non præscisse nisi fidem, qua credere incipimus, & ideo nos elegisse ante mundi constitutionem ac prædestinasse, ut jam Sancti & immaculati gratia atque opere ejus essemus.*

Inter illos autem hoc erat discrimen quod Pelagiani dicerent homines ad gloriam prædestinari propter merita naturalia absolute futura; Semipelagiani vero fatebantur homines ad gloriam prędestinari propter sola merita supernaturalia; sed asserebant homines ad sanctitatem eligi & prædestinari propter aliqua opera naturalia, nempe fidem inchoatam, & desideria quędam salutis ex solis viribus naturalibus elicita; atq; gratiam ad merita supernaturalia comparanda necessariã dari intuitu fidei, orationis, boni desiderii, mere naturaliũ.

Obj. 4. Pelagiani & Semipelagiani usi sunt scientia media ad eundem finem, ad quem nos eam adhibemus. Ergo.

Resp. Nego antec. Nam Pelagiani usi sunt scientia conditionalium, seu futuribiliũ ad reddendam rationem, quare ex duobus parvulis in infantia morientibus Deus unum Baptizatum rapiat, alterum non Baptizatum ut docet Sanctus Augustinus, epist. 105. Semipelagiani vero eadem scientia usi sunt tum ad reddendam rationem cum Pelagianis, quare ex duobus parvulis unus Baptizatus, alter non Baptizatus moriatur, & ita unus salutem consequantur, alter non: tum etiam ad reddendam rationem quare hoc tempore, & non alio, his nationibus & non aliis prædicatum sit Evangelium, ut testatur S. Pesper, Epist. ad S. Augustinum. Nos autem dicimus nullam aliam esse rationem, quam voluntatem Dei cujus vult miseretur, & quem vult indorat; nec adhibemus scientiam mediam nisi ad concilianda fidei dogmata.

Obj. Saltem scientia media Pelagianorum & Semipelagianorum erroribus non nihil favet. Ergo rejici debet.

Resp. Nego antec. Nam. 1. vera scientia media, qualem admittimus non repræsentat ullum actum ad salutem conducentem, nec fidem initialem futuribilem nisi conditione gratiæ interioris ut absolute necessariæ ad omnem actum conducentem ad salutem: & sic differt quoad substantiam a scientia futuribilium ab illis admissa.

2. In nostra doctrina Deus nullatenus movetur scientia bonorum operum futuribilium ad quidquam decernendum, sed solum ab ea dirigitur, ut sapienter & non cæco modo aliquid statuat circa prædestinationem hominum; & bonorum operum prædefinitionem. Imo in systemate scientiæ me-

mediæ Deus non potest hac scientia moveri : alioqui omnes homines salvarentur simul & damnarentur. Nam nullus est homo, cujus Deus non prævideat opera bona & mala futuribilia sub aliqua conditione; qui enim bonum acturi essent, si ponerentur in talibus circumstantiis, in quibus alii peccaturi essent; iidem peccaturi essent in aliis circumstantiis, in quibus alii bonum agerent. Imo nullus est, quem Deus in quibuslibet circumstantiis non præsciat bonum facturum si certa aliqua gratia donaretur, & peccaturum si tali gratia privaretur. Quare a verę scientiæ mediæ defensoribus quęreti cur Deus ex multis parvulis morietibus alios voluerit efficaciter, alios non efficaciter voluerit baptizari & salvari: cur ex multis adultis, infidelibus, aliis voluerit efficaciter, aliis non efficaciter voluerit Evangelium prædicari: cur aliis voluerit ab ęterno dare, & det in tempore gratias congruas, aliis non voluerit ab ęterno dare nec det: cur ex pluribus justis, aliis det donum perseverantiæ, aliis non det. Ad hæc omnia nihil aliud respondent, nec respondere possunt, nisi illud Apostoli: *Oh altitudo! non volentis, neque currentis, sed miserentis est Dei.* Idque totum refundunt in solum beneplacitum Dei.

Ob. 5. In systemate scientiæ mediæ prædestinatio ad gratiam fit secundum præscientiam boni usus liberi arbitrii. At hoc est Semipelagianum. Ergo.

Resp. Nego maj. Nam bonus liberi arbitrii usus futuribilis est a gratia si detur, & illius præscientia dirigit quidem Deum prædestinantem, sed non movet ad prædestinandum: bonus enim liberi arbitrii usus futuribilis non habet nec habere potest rationem meriti, neque etiam prædestinatio ad gratiam fit secundum præscientiam boni usus libertatis absolute futuri: nam in nostro systemate bonus usus libertatis absolute futurus supponit actualem prædestinationem ad gratiam; ac proinde ratione prius est in Deo prædestinatio ad gratiam, quam præscientia boni usus libertatis absolute futuri.

Obj. 7. S. Augustinus in Semipelagianis reprehendebat scientiam liberorum futuribilium, seu conditionate futurorum independentem a decreto actuali absoluto.

Resp. Nego. Nam nunquam fuit controversia inter Sanctum Doctorem & Semipelagianos, utrum scientia futuribilium supponeret decretum actuale, nec non: sed an gratia interna etiam ex parte voluntatis esset necessaria ad initium fidei & bonæ voluntatis, & an gratuito donaretur a Deo; item an prædestinatio ad fidem & gratiam esset gratuita. Sed in Semipelagianis abusus scientiæ conditionalium, seu futuribilium sub conditione reprehendendus erat ex duplici capite, nempe quod in conditione non includerent gratiam internam, ut necessariam ad fidem inchoatam & ad omnem actum aliquid ad salutem conducentem; & quod dicerent Deum moveri tali scientia ad dandam gratiam.

Cæteræ objectiones pertinent ad tractatum de gratia, in quo solventur.

§. VIII.

Solvuntur objectiones petitæ ex ratione.

O[b]. 1. Deus videt actus bonos futuribiles in delectatione cœlesti gratiæ prædominanti, & actus malos futuribiles in terrestri delectatione concupiscentiæ prædominanti seu intensiore. Ergo non datur scientia media.

Resp. Nego anteced. Nam Deus videre non potest actus bonos & malos in delectatione intensiore vel gratiæ, vel concupiscentiæ futuribiles, nisi sit connexio necessaria inter gratiam vel concupiscentiæ motum intensiorem cum consensu voluntatis, ita ut gratia intensior concupiscentia necessitet voluntatem ad bonum, & concupiscentiæ motus intensior hanc necessitet ad malum. At hoc dici non potest: nam si necessitat, vel imponit necessitatem physicam, & hoc est dogma Jansenianum, & certo hæreticum; vel imponit necessitatem moralem, quæ talis sit, ut cum ea nunquam conjungatur dissensus, & tam impossibilis sit dissensus, quam impossibile est viro gravi menti compoti sibi effodere oculos præcise recreationis causa, ut volunt aliqui recentiores; & tunc hæc necessitas est re ipsa necessitas physica & Janseniana, nec est moralis necessitas nisi voce tenus. Quod si dicatur imponere necessitatem vere moralem, nempe talem, ut cum ea dissensus voluntatis possit conjugi, & quandoque conjungatur; tunc cognitio actus futuribilis non erit certa & infallibilis, cum habeat medium fallibile, ideoque repugnat Deo. *Sed hæc omnia fuse refelluntur, in Tractatu de gratia.*

Obj. 2. Si daretur scientia media, seipsam supponeret. Absurdum conseq. Ergo. *Nego sequelam maj. probabis.* Omnia quæ requirun-

runtur ut res sint in statu absoluto, id est, ut sint futuræ absolute, requiruntur etiam in statu conditionato, seu ut sint futuribiles sub conditione. Atqui requiritur scientia media ad statum absolutum, ergo requiritur etiam ad statum conditionatum, & consequenter seipsam supponit.

Resp. Nego maj. Quia minus requiritur, ut actus liber sit cõditionate futuribilis, quam ut sit absolute futurus. Nam ut sit futurus absolute, requiritur decretum Dei efficax & absolutum; quod decretum dirigi debet cognitione mediorum de se quidem repudiabilium sed efficacium, ideoque scientia media, alioqui Deus cæco modo nec sapienter vellet. At ut actus liber sit futuribilis, non requiritur voluntas Dei absoluta & efficax, nec proinde scientia media quæ illam dirigat.

Inst. Ut actus liber sit in statu conditionato, id est, ut sit futuribilis sub conditione aliqua, requiritur saltem decretum conditionatum ex parte actus, seu potius decretum possibile suppositum existere. Nam concursus in actu primo præparatus, qui in conditione concluditur, non potest præsupponi sine decreto, quo sit in actu primo præparatus, cum sine aliquo decreto impossibile sit concursum esse præparatum. Ergo etiam requiritur scientia media, quæ tale decretum dirigat.

Resp. Nego conseq. Nam cum per decretum possibile suppositum existere Deus non decernat actus liberos creaturæ obtinendos, vel permittendos, ad hoc sufficit scientia simplicis intelligentiæ. Decretum enim suppositum existere sic exprimitur: si vellem donare Petro talem gratiam cum concursu in talibus circumstantiis. Unde nihil aliud est quam hypothesis possibilis. Deus autem per scientiam simplicis intelligentiæ videt omnes hypotheses possibiles. Et decretum liberum possibile suppositum existere non est aliquid existens, sed est suppositio necessario possibilis.

Obj. 3. Ut actus sit futuribilis seu futurus conditionate, debet extrahi à statu meræ possibilitatis ad statum futuritionis. Sed ad hoc requiritur decretum absolutum ex parte actus & conditionatum ex parte objecti. Ergo.

Resp. Nego maj. nam actus futuribilis sub conditione præcise ut futuribilis, nullam habet futuritionem, sed solum haberet si poneretur aliqua conditio: quia non est futurus, sed solum futurus esset si poneretur aliqua conditio. Ut autem actus sit præcise futuribilis, nulla requiritur extractio, seu translatio ab uno statu ad alium; sed ad hoc sufficit veritas objectiva; vi cujus de actu aliquo vere dici potest: futurus esset, si futura esset aliqua conditio, esset si poneretur talis conditio. Quæ veritas objectiva non pendet ab ullo decreto existente, cum eo secluso, seu præciso adhuc verum sit dicere: Petrus converteretur si Deus vellet ei talem gratiam donare, & donaret.

Resp. 2. Omissa majore, nego min. Nam ad statum futuritionis conditionatorum, seu ad futuribilitatem sufficit decretum possibile suppositum existere. Porro conditio includit hoc decretum, & ea omnia quæ ad rei existentiam requiruntur, ut supposita existere.

Obj. 4. Deus aliter se habet ad actum futuribilem, quam ad actum præcise possibilem. Ergo ad actum futuribilem requiritur decretum actuale.

Resp. Nego anteced. Sed solum supponitur aliter se habere, & re ipsa aliter se habiturus esset ad actum futuribilem quam ad actum præcise possibilem, si poneretur aliqua conditio: Ut autem res sit plus quam mere possibilis, non necesse est, ut Deus aliter se habeat actu ad illam; sed sufficit ut supponatur aliter se habere ad illam quam se habeat ad illam consideratam in statu meræ possibilitatis; vel si vis, sufficit ut aliter se haberet ad illam si poneretur aliqua conditio. Item actus futuribilis non est magis in potestate Dei, quam actus mere possibilis, sed esset magis actus in potestate Dei si poneretur aliqua conditio.

Obj. 5. Futuribilitas est nunc aliquid; ergo requirit decretum actuale.

Resp. Futuribilitas est nunc aliquid quoad denominationem, sed non est aliquid nunc præsens quoad entitatem. Clarius; Futuritio seu futuribilitas conditionata est entitas, quæ nunc non est, sed esset si poneretur aliqua conditio. Entitas autem, quæ esset si poneretur aliqua conditio, habet veritatem objectivam, & fundat denominationem aliquam pro tempore præsenti, quatenus nunc potest denominari futuribilis. Quare futuribilitas non requirit causam, quæ nunc aut aliquando sit absolute, sed solum quæ supponatur existere. Nec etiam requirit conditionem, quæ sit futura sub conditione, sed solum ut conditio, quæ causas omnes includit, supponatur existere.

Inst.

Inst. Futuribilitas actus dicit aliquid plus quam meram possibilitatem, huicque superaddit aliquid.

Resp. Superaddit tantum veritatem objectivam, quatenus de re futuribili vere enuntiari potest non solum quod posset esse, sed etiam quod esset si poneretur aliqua conditio. At de re merè possibili solum enuntiari potest quod possit esse. Quare res futuribilis habet duplicem veritatem objectivam, primam quod possit esse, secundam quod esset futura si poneretur aliqua conditio. Prima veritas est necessaria, nec pendet a conditione supposita sicut secunda, At secunda veritas est contingens, nam posset non esse. Unde hæ duæ veritates pertinere debent ad diversas scientias, nempe prima ad scientiam simplicis intelligentiæ quæ est absolute necessaria, altera vero ad scientiam mediam quæ est contingens.

Obj. 6. Ipsa causa rei futuribilis est præcise possibilis: nam non est futura sub conditione, utpote illam includente, alioqui daretur processus in infinitum. Ergo actus futuribilis est etiam præcise possibilis, & sic pertinet ad simplicem intelligentiam.

Resp. Disting. anteced. Ipsa causa rei futuribilis est præcise possibilis, & supponitur existere, *conc. antec.* & non supponitur existere, *nego ant.* Ut actus sit futuribilis & non mere possibilis, non necesse est, ut conditio includens ejus causas, & ejus causæ existant; sed sufficit quod supponantur existere, & conditio habeat aliquam connexionem cum actu futuribili, ut patet in rebus necessario futuribilibus; nam v. g. vere dicitur: si alter sol existeret, illuminaret; quamvis alter sol non habeat esse plus quam possibile.

Obj. 7. Futuribile habet esse plus quam mere possibile. Ergo ad illud requiritur decretum actu existens.

Resp. Futuribile non habet esse actuale, sed habet esse futuribile plus quam mere possibile, quatenus posita conditione non solum posset esse, sed etiam esset, quod non convenit rei præcisè possibili. Illud autem esse, quod posita conditione haberet, non est a suppositione nostra, sed a causa ejus supposita existere, & suo modo a decreto possibili supposito existere, non autem existente.

Inst. 1. Actus futuribilis habet actualitatem aliquam supra actum merè possibilem: ergo habet esse actuale.

Resp. Nego anteced. Sed habet solum veritatem aliquam objectivam, qua caret actus merè possibilis. Nam de actu futuribili verè dici potest: non solum posset esse, sed etiam esset si poneretur aliqua conditio: quod verè dici nequit de re merè possibili. Igitur res præcise futuribilis nullam habet actualitatem & futuritionem, sed habet, si poneretur aliqua conditio.

Inst. 2. Si actus futuribilis nullam habet actualitatem, non poterit verificare propositionem, nec habere veritatem objectivam supra merè possibile.

Resp. Neg. Quia ad veritatem objectivam & ad verificandam propositionem requiritur & sufficit ex parte objecti, ut de illo possit aliquid verè enuntiari. At de actu libere futuribili aliquid verè enuntiari potest, nempe quod esset si poneretur aliqua conditio: nam revera esset si conditio poneretur.

Inst. 3. Seclusa omni actualitate, non est potior ratio, cur hæc propositio de futuribili (talis actus esset si poneretur talis conditio) sit potius vera quam falsa.

Resp. Neg. Nam hæc est ratio, quia posita conditione hoc potius fieret quam illud. Hoc autem posita cōditione fieret potiusquam illud, quia voluntas ad agēdum completa, pro sua libertate se determinaret ad hoc, & non ad illud. Quare ex parte objecti est etiam potior ratio, cur Deus ex duabus propositionibus conditionalibus contradictoriis potius cognoscat unam esse veram quam alteram, quia nempe una est potius vera quam altera. Ex parte vero Dei ratio est infinita perfectio intellectus divini, qui ex se completus ac determinatus est ad cognoscenda omnia cognoscibilia ut sunt, nempe omnia vera esse quæ vera sunt, & falsa esse quæ falsa sunt.

Inst. 4. Liberum futuribile non est actu determinatum; ergo non habet veritatem determinatam, nec proinde potest verificare propositionem, &c.

Resp. Neg. conseq. Quia ut propositio conditionalis de actu libero futuribili sit distincte ac determinate vera, non necesse est, ut ille actus sit actu determinatus, quia non enuntiatur ut actu determinatus; sed sufficit quod determinaretur posita conditione, quia solum enuntiatur ut determinandus si poneretur conditio. Ut autem objectum suo modo verificet propositionem, sufficit si enuntietur esse secundum modū quo est: nā ex eo quod res est vel non est secundum modum quo enuntiatur esse vel non esse, propositio est vera vel falsa;

eo ipso enim est conformis vel difformis objecto. Quare ut actus libere futuribilis verificet propositionem conditionalem, qua enuntiatur futuribilis sub conditione, sufficit quod esset si poneretur conditio, ut patet in rebus necessario futuribilibus sub conditione, v. g. in luce duplo majore si sol duplo major esset.

Obj. 8. Plus requiritur ut res sit futuribilis, quam ut sit mere possibilis. Ergo requiritur decretum actuale, &c.

Resp. Nihil plus requiritur absolutum & existens, sed solum requiritur aliquid hypotheticum, nempe requiritur & sufficit, ut supponatur conditio, quæ includat omnes causas ut suppositas existere: quod patet in re necessario futuribili sub conditione.

Obj. 9. Objectum scientiæ mediæ est contingens & fallibile. Ergo ipsa scientia non est certa & infallibilis.

Resp. Nego conseq. Nam objectum scientiæ visionis quatenus spectat actus creaturæ liberos absolute futuros est etiam contingens & fallibile, & tamen scientia visionis est certa & infallibilis. Ratio est, quia scientia divina non sumit suam certitudinem & infallibilitatem a suo objecto sicut scientia creaturæ, sed utramque habet a perfectione infinita intellectus divini, qui omnia tum necessaria tum libera ut sunt, infinita claritate cognoscit, & sic omnia eadē certitudine & infallibilitate novit.

Inst. Si scientia media sit certa & infallibilis, actus liber esset certo & infallibiliter futuribilis sub conditione. Falsum conseq. Ergo.

Resp. Disting. maj. Si actus ille spectetur prout jam cognitus est, seu ratione posterius quam cognoscitur per scientiam mediam, *conc. maj.* Si actus ille spectaretur, secundum se, seu ratione prius quam cognoscatur per scientiam mediam, *neg. maj.* Actus liber futuribilis spectatus secundum se & ratione prius quam cognoscitur per scientiam mediam, & prout ad illam præsupponitur, est tantum fallibiliter futuribilis, utpote contingenter ac libere futuribilis: ideoque per illam cognoscitur directe ut futuribilis fallibiliter tantum. At ratione posterius quam ab illa cognoscitur, seu prout per illam cognoscitur, est certe & infallibiliter futuribilis, quatenus supposito quod Deus cognoscat aliquid libere futuribile esse sub aliqua conditione, tam repugnat illud non esse libere futuribile sub illa conditione, quam repugnat Deum falli in sua cognitione, unde pro hoc posteriori signo rationis per eamdem illam scientiam reflexe cognoscitur ut futuribile summa certitudine & infallibilitate. Quare scientia media objectum suum directe cognoscit ut contingenter ac fallibiliter futuribile: reflexe vero, nempe cognoscens se ipsum, cognoscit illud ut certo & infallibiliter futuribile. Idem est de scientia visionis respectu actus liberi absolute futuri.

Obj. 10. In systemate scientiæ mediæ Deus format judicium hypotheticum circa id, circa quod habet judicium absolutum. At hoc ineptum est. Ergo.

Resp. Nego maj. Deus enim non format judicia sive absoluta, sive hypothetica, sed simplici intuitu cognoscit veritatem judiciorum tum absolutorum, tum hypotheticorum.

Item scientia media non dicit multitudinem & compositionem terminorum, neque multitudinem & successionem conceptuum. Nam scientia divina est simplex intuitus judicativus rerum ut sunt. Quare Deus veritatem propositionum conditionalium uno simplici intuetur sine multitudine terminorum & conceptuum, sicut intuetur veritatem omnium propositionum absolutarum de præsenti, præterito, & futuro; nec facit propositiones conditionales, ut nos facimus.

Obj. 11. Omne cognoscibile cognoscitur per scientiam simplicis intelligentiæ & visionis; & has duntaxat admiserunt veteres Theologi. Ergo non datur scientia media.

Resp. Ne hic sit quæstio de nomine, per me licet admittantur solum duæ illæ scientiæ, modo per scientiam simplicis intelligentiæ intelligatur ea scientia, qua Deus certo novit non solum possibilia & necessaria, sed etiam libera mere futuribilia independenter ab omni decreto actuali: & per scientiam visionis intelligatur ea scientia, qua Deus certo novit libera aliquando existentia non solum ut futura dependenter a decreto Dei actuali, sed etiam ut futuribilia independenter ab omni decreto absoluto existente. Sicque actus liberi futuribiles sub conditione, sed nunquam futuri pertinebunt ad scientiam simplicis intelligentiæ: actus vero liberi futuribiles & aliquando futuri pertinebunt ad scientiam visionis. Atque ita scientia divina dividetur adæquate in scientiam simplicis intelligentiæ, & scientiam visionis, sed sub utraque comprehendetur scientia media.

Com-

Commodius tamen & melius per scientiam simplicis intelligentiæ intelligitur scientia possibilium præcise ut possibilium, & per scientiam visionis scientia existentium præcise ut existentium; unde præter illas sic stricte sumptas admitti debet alia scientia liberorum libere futuribiliũ precise ut futuribilium, qua Deus independenter ab omni decreto existente cognoscit quidquid in quavis hypothesi possibili fieret vel non fieret a qualibet creatura libera.

Porro veteres Theologi scientiam simplicis intelligentiæ, & scientiam visionis late sumebant, & sub utraque comprehendebant scientiam futuribilium independentem ab omni decreto actu existente.

Inst. 1. Omne cognoscibile dividi potest in ea quæ nunquam sunt, & in ea quæ aliquando sunt. Ergo omne cognoscibile pertinet ad scientiam simplicis intelligentiæ & scientiam visionis etiam stricte sumptas.

Resp. Disting. anteced. Et ea quæ nunquam sunt, essent si poneretur aliqua conditio, ideoque considerari possunt ut futuribilia, item ea quæ sunt, possunt considerari ut futuribilia sub aliqua conditione, *conc. ant.* secus, *neg. ant. & conseq.* Cognoscibile non spectatur omni modo quo cognoscibile est, si consideretur solum ut aliquando existens, vel ut nunquam existens. Nam potest etiam cognosci & recte considerari ut futuribile vel non futuribile sub aliqua conditione. Imo nihil est futurum absolute, quod ratione prius non sit futuribile sub conditione, qua posita est futurum. Nam, v. gr. si verum est dicere: Petrus convertetur per talem gratiam; verum est etiam dicere: Petrus converteretur si haberet talem gratiam, & prima veritas hanc secundam supponit.

Inst. 2. Futuribile, sed nunquam futurum, ut conversio Tyriorum, est quid mere possibile, nam nunquam erit. Ergo mere futuribile pertinet ad scientiam simplicis intelligentiæ.

Resp. Disting. anteced. Si per mere possibile intelligatur id quod nunquam erit, *conc. antec.* Si intelligatur id quod neque erit, neque esset si poneretur aliqua conditio: *nego ant. & conseq.* Objectum simplicis intelligentiæ est præcise possibile, præscindendo a futuribilitate, & existentia, an scilicet sit futuribile vel existens pro aliquo tempore, vel non. Objectum vero scientiæ mediæ est præcise futuribile, seu id quod esset si poneretur aliqua conditio, præscindendo ab existentia, an scilicet sit reipsa futurum, necne.

Nota. Idem actus liber, qui nunquam erit, v. g. conversio Tyriorum, est cognoscibilis præcise ut possibilis, & ut futuribilis sub conditione: & sic sub duplici illo respectu pertinet ad duplicem scientiam: nempe sub primo ad scientiam simplicis intelligentiæ; & sub secundo ad scientiam mediam. Idem vero actus liber, qui existit pro aliqua differentia temporis, v. g. conversio Magdalenæ, est cognoscibilis ut præcise possibilis, ut præcise futuribilis sub conditione talis gratiæ, & ut existens pro tali tempore: sicque sub tali triplici illa consideratione pertinet ad triplicem scientiam.

Obj. 12. Veritas conditionalium consistit in bona illatione consequentis ex antecedente.

Resp. Neg. Sed consistit in eo quod, id quod enuntiatur futuribile sub conditione, vere esset posita conditione. Nam propositiones conditionales, seu hypotheticæ, de quibus agitur, significant solum simplicem connexionem liberam, & existentiam unius posito alio velut illius occasione, aut causa, aut præsuppositione ad rem pertinente.

Obj. 13. Scientia media est nova. Ergo rejici debet.

Resp. Esto, sit nova quoad vocem, & clariorem sui explanationem: at non est nova quoad rem, quippe quæ tam est antiqua, quam Deus ipse, cum ei insit ab æterno & pro æterno, ut probatum est.

Obj. 14. Scientia media est scientia exploratrix, & facit Deum exploratorem: ergo est indigna Deo.

Resp. Nego anteced. Nam explorare est cum sollicitudine & anxietate quadam investigare. At Deus non inquirit, nec investigat, multo minus investigat cum sollicitudine & anxietate; sed uno simplici intuitu sine inquisitione & investigatione ab æterno certo cognoscit quidquid a quavis causa libera fieret, vel non fieret sub quacumque conditione possibili & ad rem pertinente: sicut sine inquisitione & labore cognoscit omnia possibilia. Ratio est, quia intellectus divinus ex sua infinita perfectione per se completus ac determinatus est ad cognoscendum omne cognoscibile hoc ipso præcise quod est cognoscibile.

Obj. 15. Deus non potest cognoscere actus liberos futuribiles sine aliquo medio; At non potest assignari illud medium præ-

ter decretum prædeterminativum exiſtens, Ergo.

Reſ. 1. Nego maj. Nam intellectus divinus non indiget medio in quo aut quo cognoſcat actus liberos futuribiles perinde ac futuros abſolute. Quia cum ſit infinite perfectus in ratione intelligentis, ex ſe ſumme completus ac determinatus eſt ad cognoſcendum omne cognoſcibile, hoc ipſo præciſe quod eſt cognoſcibile. Actus autem liberi futuribiles ſunt cognoſcibiles & habent veritatem objectivam: nam poſſunt verificare hanc propoſitionem: eſſent ſi poneretur talis conditio. Ergo intellectus divinus ſublato aut ſaltem præciſo omni medio cognoſcit actus futuribiles, hoc ipſo quod ſunt futuribiles. Unde Deus illos cognoſcit immediate ac directe in ſe ipſis ſecundum entitatem individualem quam haberent ſi exiſterent: nam ſic cognoſcere futuribilia, eſt illa cognoſcere independenter a medio prius cognito, & propria ſpecie realiter ſuperaddita intellectui divino.

Reſp. 2. Neg. min. Nam aſſignari poteſt aliud medium in quo cognito Deus cognoſcit libera futuribilia, nempe eſſentia divina quatenus eſt æquivalenter & modo quodam excellentiſſimo ſpecies repræſentativa omnium veritatum. Deus quippe in eſſentia divina ſic ſumpta clare comprehenſa cognoſcit perfectiſſime non ſolum omnia quæ quævis cauſa libera agere poteſt, quæ agit & actura eſt, ſed etiam omnia quæ faceret & non faceret ſub quacumque conditione poſſibili. Nam eſſentia divina eſt infinita perfecta in repræſentando, ac proinde repræſentare poteſt & repræſentat intellectui divino cauſam quamlibet liberam ſecundum ea omnia ſecundum quæ cognoſci poteſt.

Neque dicas eſſentiam divinam non eſſe neceſſario connexam cum actibus liberis futuribilibus. Nam quamvis hoc ſit verum, ſi ipſa ſpectetur ut eſt principium & cauſa rerum omnium: at ut continet in ſe æquivalenter & eminenter ſpecies veritatum omnium, neceſſario connexa eſt cum actibus liberis futuribilibus, non quidem neceſſitate abſoluta ſed hypothetica, quatenus ex hypotheſi quod actus aliquis liber ſit futuribilis ſub aliqua conditione, eſſentia divina non poteſt non eſſe æquivalenter & eminenter ſpecies illius ut libere futuribilis ſub tali conditione.

Ex his ſequitur actus liberos futuribiles proinde ac futuros abſolute a Deo cognoſci duplici modo, ſeu duplici virtualiter cognitione, nempe directe ac immediate in ſe ipſis, ſeu ſine ullo medio, & indirecte ac mediate in eſſentia divina ut in objecto ratione prius cognito.

Inſt. Liberum futuribile & nunquam futurum nihil eſt, & ſemper nihil erit. Ergo cognoſci nequit in ſe ipſo.

Reſp. Diſting. anteced. Nihil eſt actu, ſed eſſet aliquid ſi poneretur conditio aliqua, *conc. ant.* nihil eſt, & nihil eſſet ſi poneretur aliqua conditio, *nego anteced. & conſeq.* Liberum mere futuribile exiſteret & haberet entitatem propriam actualem ſi poneretur conditio aliqua. Illa autem entitas, quam haberet poſita conditione, cognoſcitur a Deo, & ſic cognoſcitur a Deo ſecundum entitatem quam haberet, ſi poſita conditione exiſteret. Unde non eſt aliquid nunc exiſtens, ſed eſt aliquid poſſibile & futuribile, ideoque aliquid verum & cognoſcibile, habens veritatem objectivam: quod ſufficit ut in ſeipſo cognoſci poſſit, ut patet in mere poſſibilibus.

Obj. 16. Unum e principiis ſcientiæ mediæ eſt, quod ex propoſitionibus contradictoriis una ſit determinate vera, & altera determinate falſa ex vi oppoſitionis contradictoriæ. At hoc falſum eſt. Ergo.

Reſp. Nego maj. Nam una non eſt determinate vera, aut falſa potius quam altera ex vi oppoſitionis contradictoriæ, ſed quia poſita conditione objectum ejus eſſet ut enuntiatur, potius quam non eſſet. Objectum autem eſſet potius quam non eſſet, quia voluntas libere ſe determinaret ad illud ponendum potius quam ad non ponendum. Tamen ex vi oppoſitionis contradictoriæ neceſſe eſt, ut alterutra ſit determinate vera, & alterutra ſit determinate falſa.

Nota. Scientia media eſt perfectio ſimpliciter ſimplex late ſumpta, nempe ex hypotheſi actuum futuribilium. At non eſt perfectio ſimpliciter ſimplex ſtricte dicta, quia hæc perfectio eſt abſolute neceſſaria & independens ab omni hypotheſi. Cum autem neceſſe ſit, ut ſint aliqua futuribilia, hæc vel illa, neceſſe eſt etiam ut ſit aliqua ſcientia media, ſed hæc vel illa, ſive ut ſit ſcientia aliquorum futuribilium, horum vel illorum. At ex hypotheſi talium actuum futuribilium neceſſaria eſt ſcientia illorum.

§. IX.

Gratia efficax dupliciter spectari potest 1mo
secundum se. 2do cum Divina Vlutte
conjuncta et ut est ejus instrumentum. Secun-
dum se n. e. abslte infallibilis. Est vero ta-
lis ut conjuncta cum Divina Vlutte. Sic repu-
diabilis est ab intrinseco. Infallblis ab extrinseco
Scientia porro media utrumque attingit.

§. IX.

Quænam sit necessitas scientiæ mediæ?

Dico 1. Scientia media necessaria est ad conciliandam efficaciam gratiæ cum libertate voluntatis creatæ, quæ etiam in statu naturæ lapsæ (ut fide constat) consistit in immunitate ab omni necessitate simplici, intrinseca, antecedente.

Prob. Illud est necessarium ad conciliandam efficaciam gratiæ cum libertate voluntatis, sine quo fieri non potest hæc conciliatio. At sine scientia media fieri non potest hæc conciliatio. Ergo scientia media necessaria est ad conciliandam, &c.

Prob. min. Ad conciliandam efficaciam gratiæ cum libertate voluntatis creatæ, duo hæc debent inter se conciliari, nempe absoluta infallibilitas gratiæ efficacis, & ejus intrinseca repudiabilitas; nilque amplius requiritur, ut patet. Atqui hæc duo sine scientia media non possunt inter se conciliari; Ergo sine scientia media conciliari non potest efficacia gratiæ cum libertate voluntatis creatæ. Major constat. Nam si gratia etiam in actu primo spectata non habeat summam infallibilitatem, quæ sit connexa cum consensu voluntatis, non est gratia efficax; gratia enim efficax est medium, quod Deus adhibet ad exequendum decretum absolutum & efficax, nempe decretum prædefinitivum actus salutaris: ideoque debet esse proportionata huic decreto absolute infallibili, proindeque ipsa debet esse quoque absolute infallibilis. Si vero gratia efficax non sit ex se & intrinsece repudiabilis, tollit libertatem voluntatis: nam non relinquit illi facultatem non consentiendi cum adest: quæ tamen facultas requiritur ad libertatem, cum Tridentinum Concilium ad libertatem consensus requirat facultatem dissentiendi, seu resistendi gratiæ. Facultas autem resistendi gratiæ est facultas non consentiendi gratiæ actu moventi ad consensum.

Prob. min. Ut gratia simul habeat & absolutam infallibilitatem & intrinsecam repudiabilitatem, necesse est, ut non sit absolute infallibilis a se, seu ex natura sua, sed solum ab extrinseco: nam gratia absolute infallibilis ab intrinseco, esset intrinsece irrepudiabilis; sola enim absoluta irrepudiabilitas intrinseca gratiæ facere potest ejus absolutam infallibilitatem intrinsecam. Atqui gratia non potest esse absolute infallibilis ab extrinseco sine scientia media. Ergo sine scientia media duo supradicta inter se conciliari non possunt. Minor constat, nam gratia non potest esse infallibilis ab extrinseco, nisi quatenus datur sub directione scientiæ infallibilis, qua nempe Deus summa infallibilitate præscit consensum voluntatis futuribilem sub conditione talis gratiæ ex se repubiabilis. Hæc autem sciẽtia est scientia media: ac proinde gratia non est infallibilis ab extrinseco nisi per denominationem extrinsecam petitã a scientia media.

Jam vero scientia media perfecte conciliat efficaciam gratiæ cum libertate voluntatis creatæ. Nam ut hoc præstet, sufficit quod absolutam infallibilitatem gratiæ, & ejus intrinsecam repudiabilitatem inter se conciliet, ut patet. Atqui scientia media hæc duo inter se perfecte conciliat: nam scientia media est ~~consensum~~ ea, qua Deus summa infallibilitate novit voluntatis libere futuribilem esse sub conditione talis gratiæ ex se repudiabilis. Ergo hæc gratia absoluta infallibilitate operatura est consensum si detur, quamvis sit ex se repudiabilis; nam quælibet cognitio divina est absolute infallibilis, ac proinde posita scientia media patet gratiam habere absolutam infallibilitatem extrinsecam cum intrinseca repudiabilitate.

Dico 2. Scientia media necessaria est ad conciliandam certitudinem prædestinationis cum libertate voluntatis creatæ.

Prob. Ad conciliandam certitudinem prædestinationis cum libertate voluntatis creatæ, hæc duo inter se conciliari debent, nempe absoluta infallibilitas prædestinationis in obtinendo fine suo, qui est salus electorum, & libertas voluntatis prædestinatorum, quæ consistit in completa & expedita facultate consentiendi & non consentiendi gratiæ efficaci habitæ. Atqui sine scientia media hæc duo conciliari nequeunt. Ergo sine scientia media conciliari non potest certitudo prædestinationis cum libertate voluntatis creatæ. *Prob. min.* Ista duo conciliari nequeunt, nisi prædestinatio sit præparatio gratiarum absolute infallibilium simul & ex se repudiabilium, ut modo ostendi. Atqui præparatio ejusmodi gratiarum non potest esse sine scientia, qua Deus certo & infallibiliter novit consensum salutarem futuribilem esse sub conditione talis gratiæ ex se repudiabilis, quæ scientia est scientia media. Ergo sine scientia media conciliari non potest absoluta infallibilitas præ-

prædestinationis in obtinenda salute electorum cum libertate illorum voluntatis.

Jam vero scientia media perfecte conciliat certitudinem prædestinationis cum libertate voluntatis prædestinatorum. Nam prædestinatio (ut docet S. Augustinus) est præscientia & præparatio beneficiorum, quibus certissime liberantur quicumque liberantur, id est salvantur: ac proinde est preparatio gratiarum, quibus electi certissime & tamen libere opera salutaria faciunt, & in sanctitate usque ad mortem perseverant. Unde certitudo prædestinationis perfecte conciliatur cum libertate voluntatis electorum, si prædestinatio sit præparatio gratiarum absolute infallibilium & ex se repudiabilium. Nam ut est præparatio gratiarum absolute infallibilium, salutem electorum absoluta infallibilitate assequitur; & ut est præparatio gratiarum ex se repudiabilium, relinquit voluntati libertatem, nempe expeditam facultatem consentiendi & non consentiendi gratiæ allicienti ad consensum. Atqui posita scientia media prædestinatio est præparatio gratiarum absolute infallibilium simul & ex se repudiabiliũ; cum scientia media sit scientia, qua Deus summa infallibilitate prescit cõsensum salutarem esse futuribilem sub conditione talis gratiæ ex se repudiabilis. Ergo posita scientia media perfecte conciliatur certitudo predestinationis cum libertate voluntatis creatæ.

Dico 3. Scientia media necessaria est ad dirigenda Dei decreta prædefinitiva actuum salutarium.

Prob. Decretum prædefinitivum est illud, quo Deus absolute & efficaciter vult, ut actus salutaris liber fiat; ideoque ut non solum fiat, sed etiam ut libere fiat. Atqui Deus sine scientia media non potest sapienter ejusmodi decreta formare. Ergo sine scientia media Deus non potest sapienter formare decreta prædefinitiva: ideoque non possunt esse sine scientia media, nam Deus nihil sapienter velle potest. *Prob. min.* Deus non potest sapienter velle absolute & efficaciter, ut actus salutares fiant & libere fiant, nisi ratione prius quam hoc velit, sciat se in potestate sua habere in particulari media, quibus actus salutares infallibiliter simul & libere fierent si darentur. Nam non sapienter vellet absolute obtinere actus liberos creaturæ, nisi ratione prius quam velit sciat se posse infallibiliter tales actus obtinere, ut patet. Atqui scientia, qua Deus id scit, est ea, qua Deus absoluta infallibilitate præscit actus salutares esse libere futuribiles sub conditione ceterum gratiarum ex se repudiabilium, ideoque est scientia media. Ergo Deus sine scientia media non potest sapienter prædefinire actus salutares creaturæ.

Jam vero posita scientia media Deus sapienter prædefinit actus salutares; cum per hanc scientiam certo & infallibiliter præsciat actus salutares esse futuribiles sub conditione talis vel talis gratiæ ex se repudiabilis: ideoque infallibiliter sciat habere media, quibus actus salutares infallibiliter & libere fierent si darentur.

Solvuntur objectiones.

Obj. 1. Pelagiani & Semipelagiani eundem modum conciliandi efficaciam gratiæ cum libertate voluntatis humanæ admiserunt contra Catholicos. Ergo hic modus repudiandus est.

Resp. Nego anteced. Nam Pelagiani, ut libertati humanæ consulerent, negarunt gratiæ internæ voluntatem immediate afficientis & gratuitæ necessitatem tum ad opera salutarie, tum ad quælibet initia operum ad salutem conducentium, quia sentiebant destrui libertatem circa bonum, si homo indigeret alieno auxilio, quod non haberet in sua potestate naturali. Quare asserebant necessitatem gratiæ internæ præsertim immediate afficientis voluntatem esse fatalem necessitatem, quæ liberum arbitrium penitus tolleret: & idcirco veram gratiam Christi in exemplis & doctrina ipsius Christi ponebant.

Semipelagiani vero existimantes cum Pelagianis hominis libertatem destrui per necessitatem auxilii, quod nullo modo haberet in sua potestate; & aliunde cum catholicis admittentes necessitatem gratiæ internæ ad omnia opera salutaria tum perficienda, tum incipienda, ut libertatem humanam salvam tuerentur, excogitarunt quædam bonorum operum initia ex solis naturæ viribus elicita, ut fidem inchoatam, orationem, desiderium salutis, quæ tamen ex operum salutarium numero excludebant; sed quorum ope volebant hominem habere in sua potestate gratiam internam ad opera quælibet salutaria necessariam, quatenus hæc gratia semper daretur intuitu fidei inchoatæ, vel desiderii salutis; vel orationis ex solis naturæ viribus elicitæ. Unde juxta illos gratiæ internæ & necessariæ donatio pendebat ex actu naturali illam præveniente.

Quis

Quis jam non videt hunc utrumque modum hæreticum conciliandi efficaciam gratiæ cum libertate toto cœlo a nostro distare, in quo supponimus & exigimus necessitatem & gratuitatem gratiæ prævenientis ad quemlibet actum etiam initialem ad salutem conducentem.

Obj. 2. Pelagiani & Semipelagiani nostrum modum conciliandi certitudinem prædestinationis cum libertate humana admittebant. Ergo ille modus rejici debet.

Resp. Nego anteced. Nam Pelagiani solam prædestinationem, seu potius electionem ad gloriam admittebant, hancque docebant factam esse ab æterno propter merita naturalia, seu bona opera ex solis naturæ viribus facta, absolute prævisa. Unde prædestinationem cum libertate humana conciliabant, dicendo prædestinationem ad gloriam pendere a solo libero arbitrio hominis, ex solis naturæ viribus mandata usque in finem observaturi, & sic prædestinationem naturalibus arbitrii viribus subjiciendo.

Semipelagiani vero præter prædestinationem ad gloriam factam solum propter merita supernaturalia absolute prævisa, admittebant prædestinationem ad gratiam, seu præparationem gratiarum efficacium & operum salutarium ab æterno factam; sed hanc volebant pendere a quibusdam initiis bonorum operum naturalibus; ut fide inchoata vel oratione ex solis naturæ viribus profecta. Quare prædestinationem ad gratiam cum libertate humana conciliabant, prędestinationem gratuitam negando, illamque subjiciendo saltem quoad radicem actibus mere naturalibus.

At nos hos errores detestamur, & illorum prætextum ope scientiæ mediæ avertimus: conciliando scilicet ope illius scientiæ gratuitatem ac certitudinem prædestinationis, & necessitatem, gratuitatem atque efficaciam gratiæ prævenientis cum libertate humana.

Obj. 3. Noster modus conciliandi certitudinem prædestinationis cum libertate evertit mysterium prædestinationis, sicut Semipelagiani evertebant. Ergo.

Resp. Nego anteced. Nam mysterium prædestinationis consistit in ejus gravitate, ita ut non possimus reddere rationem cur Deus hunc elegerit ac prædestinarit, non illum, sed id ad solum Dei beneplacitum referendum sit, sicuti nos facimus. Quod quidem mysterium Pelagiani & Semipelagiani evertebant, tollendo omnem prædestinationis gratuitatem, & omne electorum ac reproborum discrimen refundendo primitus in libertatis humanæ usum a gratia independentem. At noster ille conciliandi modus supponit gratuitatem prædestinationis, & ad eam contra hæreticos tuendam adhibetur, conciliando libertatem nostram cum gratuitate ac certitudine prædestinationis, & cum gratuitate, necessitate ac efficacia gratiæ.

Obj. 4. Doctrina nostra nititur hoc Fausti Rejensis Semipelagiani principio, nempe, *Nisi præscientia exploraverit, prædestinatio nihil decernit.*

Resp. Neg. Nam Faustus ibi loquitur de præscientia absoluta, ita ut sensus illorum verborum hic sit, Deus nihil prædestinatione sua decernit, nisi ex absoluta prævisione boni usus libertatis absolute futuri, & moventis voluntatem divinam ad decernendum. Faustus quippe omnem gratuitam prædestinationem rejicit cum Semipelagianis. Unde ille eodem modo quo Semipelagiani prædestinationem cum libertate conciliavit, si tamen conciliare curavit. Porro in nostro systemate prædestinatio non nititur scientia media ut movente, sed solum ut dirigente Deum.

Obj. 5. Ex S. Augustino verus modus conciliandi libertatem cum efficacia gratiæ difficilis est. At noster non est difficilis, ergo nec est verus.

Resp. Nego min. Nam re vera difficilis est ob multas & graves difficultates quas patitur scientia media, quæ tamen solide solvuntur. Supposita equidem scientia media & solutione ejus difficultatum, jam conciliatio horum fidei dogmatum facilis est.

Porro systema Jansenianum longe facilius est, cum sit mechanicum; sed cum fidei adversetur, & veram libertatem ad meritum & demeritum requisitam evertat, prorsus repudiandum est. In hypothesi vero prædeterminationis physicæ, conciliatio gratiæ efficacis cum libertate videtur impossibilis, & revera inintelligibilis est. At ex S. August. hæc conciliatio non est impossibilis, nec inintelligibilis: nam l. 2. contra Petilianum, c. 84. ait: *Si tibi proponam quæstionem, quomodo Deus Pater attrahat ad Filium homines, quos in libero dimisit arbitrio, fortassis eam difficile soluturus es. Quomodo enim attrahit, si dimittit, ut quis quod voluerit eligat? Et tamen utrumque verum est, sed intellectu hoc penetrare,*

pauci valent. Ergo aliqui possunt utriusque veritatis conciliationem penetrare & intelligere: Ergo, &c. Cæterum modus duo fidei dogmata inter se conciliandi, pro aliquo tempore minus explicatus, & elucidatus, ideoque intellectu difficilior, potest pro alio tempore subsequente a Doctoribus Catholicis ad confutandam aliquam hæresim explicari magis & evolvi, sicque facilior intellectu evadere.

Obj. 6. Deus in formandis decretis suis prędefinitivis dirigitur sufficienter per scientiam simplicis intelligentiæ: nam per illam videt in thesauris suæ omnipotentiæ infinitæ media, quibus potest efficaciter movere voluntates nostras ad consensum liberum. Ergo non necessaria est scientia media.

Resp. Nego anteced. Nam Deus per scientiam simplicis intelligentiæ videt quidem infinita illa media, sed solum ut valentia ad obtinendum consensum voluntatis, non autem ut expressura talem consensum. Item Deus per scientiam simplicis intelligentiæ scit se habere in genere innumera media, quæ expressura essent consensum voluntatis humanæ si darentur, cum per illam sciat absolute repugnare ut talia media non habeat. At illa media in particulari & singulatim non novit nisi per scientiam mediam.

Inst. Deus per scientiam simplicis intelligentiæ perfecte comprehendit suam omnipotentiam. Ergo per illam novit etiam media illa omnia in particulari & singillatim.

Resp. Nego anteced. Quoad ea, quæ non necessario effectum habent. Igitur ad perfectam comprehensionem omnipotentiæ divinæ quoad omnia, præter scientiam simplicis intelligentiæ requiritur etiam scientia media.

Observ. Est ordo virtualis inter decreta divina, & cognitiones divinas. Nam ad hunc ordinem prioritatis & posterioritatis rationis duo solum requiruntur, nimirum ut illa sint multa virtualiter inter se distincta, & ut inter multa sit virtualis præsuppositio unius ad alterum, ac proinde virtualis quædam dependentia unius ab alio. Hæc autem duo reperiuntur inter decreta divina & cognitiones divinas.

Nam 1. decreta distinguuntur virtualiter a cognitionibus divinis: actus enim ille unicus & simplex, quo Deus simul cognoscit & vult, seclusis imperfectionibus ęquivalet pluribus realiter actibus, quorum uno Deus cognosceret tantum, altero vellet tantum.

2. Inter illa est virtualis suppositio unius ad alterum, & virtualis dependentia unius ab alio. Nam actus ille realiter unicus & simplex, qui simul est cognitio & volitio eorum quæ Deus cognoscit & vult, æquivalet pluribus actibus creaturæ, quorum unus realiter pendet ab alio; præstat enim in Deo, seclusis imperfectionibus, id quod præstat in creatura cognitio objecti & volitio ejus, realiter inter se distincta: ita ut Deus tam vere velit objectum per actum suum, quia per eundem actum suum cognoscit objectum, quam creatura vult objectum per unum actum quia cognoscit illud per alterum actum. Enim vero nulla voluntas potest amare objectum nisi cognitum ut amabile, aut odisse nisi cognitum ut odibile.

ARTICULUS VI.

Utrum Deus omnia alia a se cognoscat etiam immediate in se ipsis?

DIco. Deus omnia alia à se, scilicet possibilia, futuribilia, & aliquando existentia cognoscit aliqua cognitione immediate in se ipsis, id est, independente ab omni medio in quo vel quo cognoscantur.

Prob. Intellectus divinus ob infinitam intellectivitatem & perspicaciam suam ex se summe completus ac determinatus est ad cognoscendum omne cognoscibile, hoc ipso præcise quod est cognoscibile. Nam hæc est maxima perfectio: arguit enim infinitam in cognoscendo perspicaciam, estque perfectio simpliciter simplex, quippe quæ non est incompossibilis cum alia perfectione æquali aut majore: non enim excludit alium modum eadem objecta cognoscendi, nempe in essentia divina ut medio prius cognito. Ergo Deus cognoscit omne cognoscibile; hoc ipso præcise quod est cognoscibile; & consequenter cognoscit omnia alia a se immediate & independente ab omni medio.

Obj. 1. Patres negant Deum cognoscere creaturas immediate in se ipsis.

Resp. Neg. Patres docent quidem Deum omnia cognoscere in se ipso ut medio ratione prius cognito; item docent Deum non cognoscere creaturas immediate in se ipsis cognitione, aut distincta realiter ab ea qua se ipsum novit, aut a creaturis ipsis accepta ac determinata, aut per proprias creaturarum species ad illarum cognitionem concurrentes: quæ omnia etiam dicimus. At Patres non negant Deum cognoscere alia

alia a se independenter ab ullo medio, & ex sola perfectione ac perspicacia sui intellectus, cognitione quæ sola ratione sit distincta ab ea qua seipsum & creaturas in se ipso ut medio cognoscit. Imo principium, ex quo id colligitur, statuunt, nempe inesse Deo omnes perfectiones simpliciter simplices.

Obj. 2. S. Thomas, 2. p. q. 14. art. 5. de Deo ait: *Alia autem a se videt non in ipsis, sed in se ipso, in quantum essentia sua continet similitudinem aliorum a se.*

Resp. Solum intendit, quod creaturæ non cognoscantur per species proprias in Deo receptas, nam ibidem dicit: *In se ipso cognoscitur aliquid, quando cognoscitur per speciem propriam adæquatam ipsi cognoscibili.* Quare aliquid dici potest cognosci immediate in se ipso in duplici sensu. 1. Si intelligatur cognosci per speciem propriam, intellectui cognoscentis impressam, & ipsi cognoscibili adæquatam, ut S. Thom. intellexit. 2. Si intelligatur cognosci independenter ab omni medio in quo vel quo cognoscatur, ut intelligimus.

Porro S. Augustinus per cognitionem creaturarum in se ipsis intelligit earum cognitionem in propria specie earum, & adæquata illis, recepta in cognoscente. In hoc autem sensu Deus non cognoscit creaturas in se ipsis.

Obj. 3. Inde sequitur aliquam Dei cognitionem specificari a creaturis. Falsum conf. ergo.

Resp. Nego sequel. maj. Quia creaturæ non sunt objectum formale ac specificativum ullius cognitionis divinæ. Nam nec movent, nec determinant Deum ad sui cognitionem, nec cum intellectu divino concurrunt sive per se, sive per species proprias ad sui cognitionem; cum a Deo cognoscantur independenter ad omni motivo & specie, sed ex sola vi ac perfectione intellectus divini.

Nota. In Deo duplex est creaturarum cognitio, una qua cognoscuntur mediate & indirecte in essentia divina perfecte comprehensa; & altera qua cognoscuntur directe in se ipsis seu independenter ab omni medio. Prima habet pro objecto primario essentiam divinam, & pro secundario creaturas: secunda vero creaturas pro objecto primario, & pro secundario ea, quæ in creaturis cognitis cognosci possunt. Hinc prima est perfectior altera ex parte objecti, cum habet objectum primarium perfectius objecto alterius, nempe essentiam divinam: At neutra est altera perfectior ex parte actus. nam neuter modus cognoscendi creaturas est altero perfectior, quippe ad utrumque requiritur intellectiva perfectio infinita.

Porro inesse potest Deo cognitio minus perfecta, non quidem realiter & exclusive quam altera, sed solum præcisive, id est, quæ præscindat a perfectione quam habet altera cognitio cui identificatur.

ARTICULUS VII.

Quænam scientia sit causa rerum?

Dico 1. Scientia visionis non est causa rerum.

Prob. 1. Ex Patribus docentibus non ideo res esse futuras, quia Deus novit eas futuras esse; sed e contra ideo Deum res futuras præscire quia futuræ sunt. Pro omnibus sint S. Hieronymus, in cap. 26. Jerem. *Non enim ex eo quod Deus scit futurum aliquid, idcirco futurum est; sed quia futurum est, Deus novit.* S. Augustinus, l. 5. de civitate Dei, c. 10. *Neque enim ideo peccat homo, quia Deus illum peccaturum esse præscivit.* Et l. 3. de libero arbitrio, c. 4. *Sicut tu memoria tua non cogis facta esse quæ præterierunt: sic Deus præscientia sua non cogit facienda quæ futura sunt.* S. Justinus Martyr, quæst. 58. *Non est præscientia causa ejus quod futurum est, sed quod futurum est, causa est præscientiæ.* Intellige causam improprie dictam, & mere terminativam, non determinativam, quæ sit potius conditio sine qua Deus illud non præsciret futurum. S. Damascenus, l. contra Manichæos: *Est quidem præscientia Dei vera & inviolabilis; verum ipsa nequaquam est causa cur omnino fiat quod futurum est: quin potius, quia hoc vel illud facturi sum., ideo prænoscit.*

Prob. 2. Quia scientia visionis est ea, qua Deus cognoscit existentiam rerum ut actualem pro eo tempore pro quo actualis est, ideoque ut causatam, seu productam pro eo tempore pro quo est producta. Ergo scientia visionis supponit existentiam rerum ut productam, estque ratione posterior quam illa ut causata: ergo non est causa existentiæ rerum.

Obj. 1. S. Augustinus, l. 15. de Trinit. c. 13. ait: *Universas creaturas suas, & spirituales & corporales, non quia sunt, ideo novit, sed ideo sunt, quia novit.... Non enim nescivit, quæ fuerat creaturis: quia ergo scivit, creavit; non quia creavit, scivit.*

Resp.

Resp. Loquitur de scientia simplicis intelligentiæ: nam loquitur de scientia præcedente decretum producendi creaturas, ut patet ex his verbis: *Non enim nescivit, quæ fuerat creaturus.* Itaque sensus est, existentiam rerum non esse causam determinativam cur Deus res clare cognoscat, quasi res illæ per realem sui præsentiam determinarent Deum ad claram sui cognitionem: e contra scientiam simplicis intelligentiæ esse causam existentiæ rerum directivam scilicet; Eodem sensu explicabis similes locutiones aliorum Patrum.

Inst. 1. S. Augustinus, l. 13. Confess. c. ult. ait: *Nos ista quæ fecisti videmus quia sunt: tu autem quia vides, ea sunt.*

Resp. Per verbum videndi intelligit, non scientiam visionis, sed scientiam simplicis intelligentiæ. Verbum enim videndi usurpatur a Patribus ad significandam quamlibet Dei scientiam ratione suę claritatis & certitudinis.

Obj. 2. S. Thomas, de veritate, q. 2. a. 13. ait: *Scientia Dei secundum quod ordinatur ad opus, quod facit voluntas, tantum est existentium in præsenti, præterito, vel futuro.* Ergo ex S. Thoma scientia visionis est causa rerum.

Resp. Nego conseq. Quia S. Doctor ibi solum dicit scientiam Dei, quatenus per ejus voluntatem applicatur ad causandum, dirigendo potentiam executivam in suis operibus, esse duntaxat rerum existentium. At non est causa illarum quatenus contemplatur illas ut existentes, ideoque quatenus scientia visionis, sed quatenus ostendit modum, quo fieri debent, ideoque quatenus scientia simplicis intelligentiæ.

Dico 2. Scientia simplicis intelligentiæ est causa rerum, directiva scilicet, quatenus dirigit omnipotentiam in creaturarum productione & in operibus ad extra.

Prob. Deus nihil agit ad extra nisi ut sapientissimus artifex, ac proinde nisi ex cognitione prævia modi quo res fieri debent, seu exemplaris secundum quod res fieri debent. Atqui talis cognitio est scientia simplicis intelligentiæ, quæ repræsentat in Deo essentias, naturam & proprietates rerum omnium possibilium. Ergo Deus nihil agit ad extra nisi ex directione scientiæ simplicis intelligentiæ, & consequenter hæc scientia est causa directiva rerum omnium creatarum.

Obj. 1. Scientia quæ est causa rerum, debet esse libera. At scientia simplicis intelligentiæ non est libera, ergo non est causa rerum.

Resp. Disting. maj. Debet esse libera quoad productionem rerum creatarum; *conc. maj.* quoad sui existentiam, *nego maj.* Scientia autem simplicis intelligentiæ, licet sit absolute necessaria secundum suam existentiam, est tamen libera in causando, quatenus non causat nisi per liberam voluntatis divinæ determinationem applicata ad dirigendam potentiam productivam rerum. Unde scientia simplicis intelligentiæ non est causa rerum nisi adjuncta voluntate Dei.

Obj. 2. Scientia qua Deus producit creaturas, terminatur ad rem ut aliquando existentem; ergo talis scientia est scientia visionis, non simplicis intelligentiæ.

Resp. Disting. anteced. Terminatur ad rem ut existentem tanquam causa ad effectum per ejus directionem productum, *conc. ant.* Tanquam cognitio ad objectum ad ipsa repræsentatum ut existens, *nego ant. & conseq.* Scientia autem simplicis intelligentiæ, quando per voluntatem divinam applicatur ad dirigendam potentiam productivam rerum, ideoque quando est causa rerum, non terminatur tantum ad rem ut possibilem: nam tunc terminatur etiam ad rem ut existentem pro eo tempore pro quo re ipsa existit, terminatur (inquam) ut causa directiva ad effectum directione sua productum.

Dico 3. Scientia media est etiam suo modo causa directiva actuum salutarium, quatenus dirigit decreta prædefinitiva, quæ sunt illorum causa remota. Item dirigit decreta permissiva peccatorum. Nam nisi illa decreta dirigat, conciliari non potest eorum certitudo cum libertate voluntatis creatæ, ut probatū est.

Quæres quid sint ideæ divinæ?

Not. Duplex distinguitur idea: nempe objectiva, & formalis. Idea objectiva, quæ est simpliciter idea, est forma seu exemplar existens in mente artificis, ad cujus imitationem artifex operatur. Idea formalis est ipsa cognitio formæ seu exemplaris, quod artifex sibi in suo opere exprimendum proponit.

Resp. 1. Divina idea objectiva rerum omnium conditarum est realiter ipsa essentia divina, quatenus est omnium perfectionum cumulus, & in se modo quodam excellenti continet omnes perfectiones creaturarum. Nam sic sumpta est participabilis a creaturis, & aptissima, ut modo quodam excellenti sit exemplar rerum omnium, quæ a Deo fieri possunt; estque perfectissima quædam imago rerum omnium producibilium, illarum repræsentativa secundum natu-

naturam, essentiam, proprietates omnes, & modum quo fieri debent. Quare idea objectiva, quam Deus habet rerum à se productarum, est unica & simplex realiter, sed virtualiter & logice multiplex: siquidem illa idea est ipsissima essentia divina quatenus est participabilis & imitabilis a creaturis, quæ licet sit realiter unica & simplex, tamen æquivalet ideis innumeris realiter inter se distincti, nam seclusis imperfectionibus, per se ipsam modo quodam excellenti præstat in ratione exemplaris id, quod præstarent ideæ realiter inter se distinctæ, & propriæ singulorum entium producibilium.

Resp. 2. Idea formalis divina est divina cognitio omnium & singulorum entium producibilium ut producibilium secundum propriam cujusque essentiam, naturam, proprietates, & differentiam individualem sufficiens ad Deum dirigendum in rerum productione. Quare hæc idea est ipsa scientia simplicis intelligentiæ spectata quatenus dirigit Deum in rerum productione.

CAPUT VI.

De voluntate Dei.

ARTICULUS I.

Utrum voluntas Dei sit libera, & circa quæ?

Nota. Ex dictis constat, & per se patet 1. Inesse Deo voluntatem, quia voluntas est perfectio simpliciter simplex cum sit facultas appetendi bonum & adversandi malum, spiritualiter cognitum. 2. Voluntatem divinam non distingui realiter ab actibus suis, & ab essentia divina, ita ut Deus per se ipsum realiter sit sua voluntas, & volitio actualis eorum omnium quæ vult, alioqui daretur in Deo compositio realis, & Deus non esset ens simplicissimum: 3. Dei voluntatem esse essentialiter infinite rectam, impeccabilem, & immutabilem: nam est infinite perfecta, alioqui Deus non esset ens, quo nihil melius ac perfectius cogitari potest. 4. Dei voluntatem esse liberam a Coactione, quæ est violenta ad unum determinatio, proveniens ab agente extrinseco, nam Deus a nullo agente extrinseco violentiam pati potest.

Dico 1. Deus habet voluntatem liberam libertate proprie dicta, hoc est, immunem à simplici necessitate antecedente circa omnia quæ agit ad extra. Fide & ratione constat.

Prob. 1. Ex Script. Psal. 113. *Omnia quæcumque voluit fecit*. Ubi dicitur, *quæcumque voluit*, non quæcumque potuit. Ergo Deus voluit libere quæcumque fecit: alioqui voluisset, quæcumque potuisset Ephes. c. 1. *Operatur omnia secundum consilium voluntatis suæ*.

2. Ex Patribus. Pro omnibus sit S. Augustinus, l. 22. de Civitate Dei c. ult. ubi ait: *Deus ipse nunquid quoniam peccare non potest, ideo liberum arbitrium habere negandus est*, Et l. 83. quæstionum, q. 22. *Ubi nulla indigentia, nulla necessitas: ubi nullus defectus, nulla indigentia. Nullus autem defectus in Deo: nulla ergo necessitas*. Et S. Ambrosius, l. 2. de fide, c. 3. *Omnia operatur unus atque idem spiritus, dividens singulis prout vult, inquit, hoc est, pro liberæ voluntatis arbitrio non pro necessitatis obsequio*.

3. Ratione. Tum quia libertas proprie dicta seu immunitas ab omni necessitate circa omnia creata est perfectio simpliciter simplex: non est compossibilis cum alia perfectione æquali aut meliore. Tum quia Deus est sibi sufficientissimus; alioqui non esset ens quo nihil melius excogitari potest. Ergo nulla creatura eget ut sit aut bene sit. Ergo non potest necessitari ad volendum ullum ens creatū.

Dico 2. Deus habet voluntatem liberam libertate contradictionis & specificationi, non contrarietatis.

Prob. 1. *pars*. Quia Deus habet facultatem volendi & non volendi alia a se: nam potuit pro arbitrio velle productionem mundi, & simul potuit non velle illam, cum sit liber circa productionem creaturarum.

Prob. 2. *pars*. Nam libertas specificationis est facultas se determinandi ab bonum aliquod, vel aliud specie diversum & incompossibile. Deus autem hanc facultatem habet, nam potest se determinare pro arbitrio ad actum misericordiæ, parcendo peccatori: vel ad actum justitiæ puniendo peccatorem.

Prob. 3. *pars*. Quia libertas contrarietatis est facultas se determinandi ad bonum vel malum. Deus autem non habet hanc facultatem; nam non potest se ipsum determinare ad malum: cum habeat facultatem essentialiter infinite rectam & sanctam.

Solvuntur objectiones.

Obj. 1. Deus nunquam fuit indifferens ad volendum producere mundum. Ergo non fuit liber.

Resp. Nego anteced. Nam Deus semper habuit indifferentiam activam ad volendum productionem mundi: semper enim ita fuit determinatus ad producendum mundum, ut potuerit pro æterno se determinare ad non producendum mundum.

Inst. 1. Non potest assignari ulla pars virtualis æternitatis, pro qua Deus potuerit non habere volitionem producendi mundum. Ergo non potuit pro æterno se determinare ad non producendum mundum.

Resp. Nego conc. Quia quamvis non potuerit non habere volititionem illam pro ulla parte virtuali æternitatis seorsim sumpta ab aliis, cum non possit ulla assignari antequam non fuerit alia, ideoque antequam non extiterit volitio producendi mundum, tamen sine sui mutatione potuit non habere illam volitionem pro tota æternitate, seu pro omnibus æternitatis partibus virtualibus collective sumptis.

Inst. 2. Deus habet volitionem producendi mundum pro tota æternitate: ergo non potest illam non habere pro tota æternitate.

Resp. Disting. conseq. Non potest non habere in potentia consequente liberam ejus determinationem, *conc. conseq.* In potentia antecedente, *nego conseq.*

Obj. 2. Deus necessario vult sibi omne bonum, nam necessario se amat. At manifestatio perfectionum Dei per productionem creaturarum est bonum Dei. Ergo Deus necessarium vult, &c.

Resp. Disting. maj. Deus necessario sibi vult omne bonum intrinsecum, *conc. maj.* omne bonum extrinsecum *nego maj.* Bonum Dei intrinsecum consistit in suis perfectionibus infinitis. Dei bonum extrinsecum consistit in manifestatione suarum perfectionum, communicando se creaturis. Hoc autem bonum extrinsecum quod dicitur etiam gloria Dei extrinseca, Deus non necessario sibi vult; quia Deus sine illo est infinite beatus & perfectus. Et quia manifestatio perfectionum Dei, addita suis perfectionibus non facit aliquid intensive majus, sed tantum extensive: bonum enim creatum & finitum quantumcumque multiplicetur, additum bono increato & infinito non facit aliquid intensive melius, quam solum bonum increatum ac infinitum. Unde Deus sine illa manifestatione est æque bonus, perfectus, & beatus intensive & essentialiter, ac cum illa. Igitur Deus volendo sibi manifestationem suarum perfectionum, ad summum se magis amat extensive, non intensive.

Inst. 1. Qui se ipsum efficaciter amat, vult sibi omnia bona non solum intrinseca, sed etiam extrinseca quæ sibi procurare potest. Ergo.

Resp. Disting. anted. Si sine bonis illis extrinsecis non sit infinite beatus, *conc. ant.* si sine illis sit infinite beatus, ideoque per illa non fiat beatior, *neg. ant. & conseq.* Deus autem est in se per suas perfectiones infinitas infinite beatus, unde non potest fieri beatior.

Inst. 2. Actus quo Deus vult manifestare perfectiones suas, ideoque se communicare creaturis, est perfectio.

Resp. Est perfectiio extensiva tantum non intensiva. Nam sicut manifestatio divinarum perfectionum addita ipsis perfectionibus divinis, non facit aliquid intensive majus in ratione boni: ita actus, quo Deus vult manifestare suas perfectiones, additus actui quo perfectiones illas sibi vult, non facit aliquid intensive majus in ratione perfectionis.

Inst. 3. Actus, quo Deus vult manifestare suas perfectiones, additus actui, quo sibi vult suas perfectiones, reddit Deum magis laudabilem. Ergo.

Resp. Nego anteced. Nam actus, quo Deut nollet suas perfectiones manifestare & creaturis communicare, tantam habet honestatem, ideoque tantam laudabilitatem, quantam habet actus, quo vult illas manifestare, quia esset actus ejusdem virtutis elicitus propter suam bonitatem infinite amatam: & imperatus ab infinita illa complacentia, qua Deus sibi in suis perfectionibus complacet. Unde Deus sive velit, sive nolit manifestare suas perfectiones, est æque perfectus tum intensive, tum extensive, & tam duplici titulo laudabilis, nimirum & quia vult sibi perfectiones suas, & quia vult aut non vult manifestare illas propter suam bonitatem infinite amatam.

Inst. 4. Deus essentialiter habet non solum virtualiter & eminenter, sed etiam formaliter omnes perfectiones, quæ nullam involvunt imperfectionem. At talis est volitio manifestandi suas perfectiones. Ergo.

Resep. Disting. maj. Si perfectiones illæ sint

sint meliores Deo, quam aliæ secum incompossibiles, *conc. maj.* secus, *nego maj.* Nam tunc non est ratio cur essentialiter una inesset Deo potius, quam altera incompossibilis.

Inst. 5. Si volitio manifestandi suas perfectiones sit libera Deo, in Deo erunt aliquæ perfectiones contingentes. Falsum conseq. ergo.

Resp. Non erunt in Deo aliquæ perfectiones simpliciter simplices contingentes; sed erunt in Deo aliquæ perfectionis non simpliciter simplices contingentes, quę tamen nullam involvant inperfectionem. Duplex quippe est perfectio contingens, una quæ imperfectionem involvit, & est ea quæ non solum potest esse vel non esse, sed entiam quæ non semper inest enti, vel quę definit ei inesse; & altera, omnis imperfectionis expers, quæ nempe sic potest esse vel non esse, ut vel nunquam sit, vel si sit, ab æterno & pro ęterno sit. Sunt autem in Deo hujusmodi perfectiones, quæ sunt perfectiones extensive tantum & secundum quid, utpote incompossibiles cum alia æquali. Tales sunt volitiones liberæ Dei, quę dicuntur conntingentes, non quia transire possunt a non esse ad esse, vel ab esse ad non esse; sed quia non sunt necessariæ, & potuerunt non inesse Deo. Ex hypothesi tamen quod sint non possunt non esse ab æterno & pro æterno: nam quidquid Deus etiam libere vult, id ab æterno & pro æterno vult. Unde contingentia illarum perfectionum nullam dicit in Deo imperfectionem, imo arguit summam perfectionem: nam ideo Deus ab æterno quæcumque vult extra se, sic vult ut posset non velle, quia sibi sufficientissimus est, quia sive velit, sive non velit aliquid extra se semper est summe ac infinite perfectus, beatus & laudabilis.

Nota. Deus propter suas perfectiones infinite laudabilis est, sed laudabilitate physica. At habet laudabilitatem moralem, seu in genere moris propter actus suos liberos, quibus vult aliquam gloriam suam extrinsecam, cum posset velle minorem. Laudabilitas autem moralis nihil perfectionis superaddit laudabilitati physicæ, sed solum dignitatem ad præmium in subjecto, si haberet superiorem vel æqualem, a quo præmiari possit.

ARTICULUS II.

Quid actus liber superaddat voluntati divinæ, & actui ejus necessario, & in quo consistat.

Dico 1. Actus Dei liber superaddit tantum voluntati & actui necessario aliquid Deo extrinsecum, nempe aliquid creatum productum in aliqua temporis differentia, ita ut actus Dei liber compleatur per connotatum aliquod reale Deo extrinsecum.

Prob. Actus Dei liber superaddit aliquid ejus voluntati & actui necessario: nam Deus non est libere volens aliquid, puta productionem mundi, ex eo præcise quod potest velle producere mundum, aut habet actum, quo sibi necessario complacet in se & in possibilitate mundi. At illud, quod superaddit, est aliquid Deo extrinsecum. Ergo. *Prob. min.* Illud, quod superaddit, vel est intrinsecum Deo, vel non intrinsecum, ideoque extrinsecum: Atqui illud non est quid intrinsecum Deo, ergo est quid extrinsecum. *Prob. min.* libera Dei voluntas ut libera potuit non esse. Atqui quod potuit non esse, non est adæquate intrinsecum Deo: nam quidquid est adæquate intrinsecum Deo, est adæquate identificatum Deo, alioqui esset realis compositio in Deo: ac proinde quod est adæquate intrinsecum Deo est adæquate Deus, qui est aliquid absolute necessarium. Ergo libera Dei volitio non est aliquid adæquate intrinsecum Deo. Ergo est aliquid inadæquate saltem extrinsecum Deo. Hinc

Dico 2. Libera volitio Dei consistit formaliter in duobus, nempe principaliter ac primario in actu voluntatis necessario, qua Deus se infinite amat; & minus principaliter in productione rei creatæ, vel illius positionis positæ.

Prob. Nam consistit 1. in actu voluntatis quo Deus se summe amat: quidquid enim Deus operatur ad extra, illud operatur propter suam bonitatem infinite amatam, ideoq; ex amore sui. 2. Consistit in productione rei creatæ. Nam consistit in aliquo extrinseco complente illam volitionem in esse liberæ, ut probatum est vero volitio divina non potest compleri ut sit libera, per aliquid absolute necessarium, qualis est Deus, & quale est id omne quod identificatur Deo. Illud autem extrinsecum nil aliud esse potest, quam terminus immediate productus vitalis volitionis, sive quam actio productiva alicujus rei.

Sol-

Solvuntur objectiones.

Obj. 1. Illud connotatum Deo extrinsecum, quod complet volitionem Dei in esse volitionis liberæ, est etiam aliquid extrinsecum volitioni divinæ: ergo non complet illam intrinsece.

Resp. Illud extrinsecum Deo, quod includit libera volitio Dei, est extrinsecum volitioni liberæ ut volitio est, non ut libera est; & est quid intrinsecum volitioni ut libera est, non autem volitioni ut volitio est.

Obj. 2. Libera Dei volitio est actus seu tendentia vitalis: Ergo est aliquid adæquate intrinsecum Deo?

Resp. Distinguo anteced. Est tendentia vitalis terminata ad aliquid creatum, *conc. ant.* Est tendentia vitalis præcise; *nego ant.* Dei volitio libera ut libera; non est adæquate vitalis, sed non est vitalis, secundum omnia quæ importat: nam præter volitionem divinam importat etiam connotatum aliquod Deo extrinsecum. Est tamen vitalis simpliciter, quia est virtualis secundum id quod dicit principaliter & in recto.

Porro actus Dei liber est tantum contingens ratione terminationis ad effectum productum. Quæ terminatio consistit immediate in productione rei contingentis, & mediate in re ipsa producta, nam complementum, per quod Deus primo & immediate suam libertatem exercet est actio productiva alicujus rei, mediate vero res producta.

Obj. 3. Libera volitio Dei est æterna, & connotatum extrinsecum est solum in tempore. At quod est tantum in tempore non potest complere id, quod est æternum. Ergo.

Resp. Disting. maj. Libera Dei volitio est æterna secundum id quod concludit principaliter, *conc. maj.* Est æterna secundum id, quo includit minus principaliter, *nego maj.* Libera volitio Dei duo includit, unum quidem principaliter, quod est aliquid Deo intrinsecum & æternum, nempe actum voluntatis quo Deus se summe amat; & aliud minus principaliter, quod est aliquid productum vi hujus actus voluntatis. Libera autem volitio Dei est tantum æterna secundum suum principale constitutivum, ratione cujus dicitur simpliciter æterna. Nec dici potest temporanea vel extrinseca simpliciter, quamvis ejus complementum extrinsecum sit temporaneum & Deo extrinsecum; quia denominatio petitur a potiori parte. Quare libera volitio Dei dici debet simpliciter vitalis, æterna Deo intrinseca.

Item creatio mundi, v. g. non potest dici simpliciter esse partialiter libera volitio Dei, nisi in sensu physico, nec usitato. Quia non omnia, quæ quomodocumque concurrunt ad aliquam denominationem, possunt aut debent secundum se ipsa sola participare illam denominationem, sed solum ea quæ ad illam principaliter concurrunt.

Nota. Totum quidem involvit suas partes, quæ tamen non semper debent omnes coexistere. Nam multa sunt, quæ affirmantur existere, quamvis non habeant omnes partes suas, seu omnia essentialia denominationi. Sic homo dicitur senex a duratione præterita, & Deus dicitur creator ab actione creativa præterita &c.

Obj. 4. Actus vitalis hoc ipso liber est, quod est a potentia vitali active indifeanti ad utrumlibet. Ergo ad ejus libertatem non requiritur aliquid extrinsecum.

Resp. Disting. anteced. Actus vitalis hoc ipso liber est, quod est a potentia active indifferenti ad ponendum actum illum vitalem secundum se sumptum, *conc. ant.* secus, *nego ant. & conseq.* voluntas autem divina non est active indifferens ad ponendum illum actum vitalem secundum se sumptum utpote sibi identificatum; sed est solum active indifferens ad objecta contingentia volendum & non volendum, producendum & non producendum. Unde libertas divina radicaliter sumpta non consistit in indifferentia activa potentiæ ad suos actus vitales, sed in indifferentia activa actus vitalis ad objecta contingentia. Item libera voluntas in Deo est per modum actus secundi per se summe actuali quoad intrinseca, seu quoad actus vitales, indifferentis tamen ad res contingentes volendum vel non volendum efficaciter, & vi suæ efficaciæ producendas vel non producendas.

Obj. 5. Prius est Deum velle creationem mundi, quam sit ipsa mundi creatio; nam decretum liberum condendi mundi est causa creationis mundi: ergo libera volitio creandi mundi non completur per ipsam creationem, cum jam illi præsupponatur.

Resp. Disting. anteced. Si volitio creandi mundum sumatur secundum efficaciam & aliam omnem perfectionem Deo intrinsecam tantum, *conc. ant.* Si illa volitio sumatur adæquate penes omnia quæ includit ut est libera,

libera, *nego ant. & conseq.* volitio creandi mundi spectata secundum efficaciam & omnem perfectionem ipsi volitioni identificatam est prior ipsa creatione mundi, & causa creationis mundi, talisque simpliciter dici debet; quia volitio divina causat illam creationem, ut continet antecedentem efficaciam & totam suam perfectionem. Sed hoc non impedit quominus sit complete ac formaliter libera in actu secundo per productionem mundi, cum per ipsam productionem mundi compleatur ut sit formaliter libera. Hinc ista propositio: Deus operatur quia libere vult; est vera in hoc sensu quod Deus operatur, quia habet volitionem efficacem, quæ est complete ac formaliter libera per ipsam actionem productivam. Ad solvendas alias objectiones & difficultates.

Nota 1. Dei volitio necessaria, qua Deus infinite se amat, cum sit infinite perfecta in ratione volitionis, continet in se formaliter aut saltem equivalenter & eminenter omnem perfectionem, quę reperiri potest in quacunque alia volitione possibili. Nam si esset aliquid perfectionis proprium volitionis, quod in ea formaliter aut eminenter non contineretur, non foret infinite perfecta in ratione volitionis, posset enim adhuc assignari perfectior. Hinc sequitur volitionem Dei necessariam esse æquivalenter & eminenter omnem volitionem possibilem, ita ut velit æquivalenter & eminenter omne volibile omni modo quo voluntas illud velle honeste potest; alioqui non contineret æquivalenter & eminenter quidquid perfectionis convenire potest omni volitioni possibili: igitur volitio Dei necessaria est eminenter volitio & nolitio creandi mundum & quidlibet aliud possibile quatenus continet in se formaliter aut æquivalenter & eminenter quidquid perfectionis conveniret hujusmodi actibus si realiter inter se distinguerentur. Est autem volitio creandi mundũ formaliter libera per ipsam mundi creationem.

Item Dei volitio necessaria, qua nempe se infinite amat, est eminenter volitio faciendi aliquid & nolitio faciendi aliud aut etiam idem propter unum aut alios fines. Eadem denique est eminenter volitio efficax; inefficax, absoluta, conditionata, &c.

Nota 2. Quamvis volitio Dei necessaria sit una & simplex realiter, est tamen logice & virtualiter multiplex, cum sit ratione suæ infinite perfectionis æquivalenter & eminenter omnis volitio & nolitio honesta possibilis. Quare potest a nobis considerari modo quatenus æquivalet volitioni vel nolitioni creatæ unius objecti ob talem finem ejusque perfectionem in se eminenter continet modo quatenus æquivalet volitioni vel nolitioni creatæ alterius objecti ob talem finem. Atq; ita distinguere possumus in Deo volitionem creãdi hunc mundum a nolitione creandi eundem vel alterum, volitionem faciendi aliquid propter unum finem a volitione idem faciendi propter alium finem. Hinc Deum velle ab æterno creare mundum hunc, nil aliud est, nisi volitionem divinam quatenus æquivalet volitioni distinctæ & efficaci creandi hunc mundum terminari ad mundi hujus creationem. Similiter Deum velle rem aliquam propter aliquem finem est volitionem divinam, quatenus æquivalet volitioni creatæ tendendi in rẽ illã propter illum finem, terminari ad hanc rem. Non velle autem eandem rem propter alium finem est volitionem divinam, quatenus æquivalet nolitioni creatæ circa rem illam propter talem finem, non terminari ad illam rem.

Nota. 3. Quæ hactenus dicta sunt de volitione Dei libera, cum proportione applicanda sunt scientiæ Dei liberæ & contingenti, ut scientiæ visionis creaturarum. Ac proinde intellectio divina, quæ de se est formaliter simplex repræsentatio omnium scibilium, & est eminenter omnis formatio & negatio possibilis, completur ut sit formaliter visio, seu affirmatio existentiæ objecti per ipsam objecti existentiam in tali differentia temporis: sicut volitio per eandem completur ut sit volitio formaliter libera; cum hoc tamen discrimine, quod volitio tendat modo practico in existentiam qua completur ut sit libera, nempe illi dando esse, ideoque fit illa prior modo supra explicato: e contra vero scientia visionis terminatur modo speculativo ad existentiam qua completur, supponendo illam esse ita ut illa posterior ratione.

Quæres, utrum omnes actus divinæ voluntatis habeant infinitam simpliciter honestatem: ideoque sint æqualiter honesti etiam ut virtualiter inter se distincti?

Resp. Affirm. Quia omnes actus divinæ voluntatis, etiam inter se virtualiter distincti habent motivum infinite honestum & infinite amatum, nempe bonitatem divinam infinite propter se amatam. Ergo sunt omnes infinite honesti, cum actus habeant bonitatem & honestatem motivi pro ut in

illam afficitur. Ergo sunt etiam æqualiter honesti: nam infinito in aliqua ratione non potest dari aliquid melius & majus in eadem ratione, cum repugnet infinitum infinito majus.

ARTICULUS III.

De variis actibus divinæ voluntatis.

QUæres 1. *Utrum sit amor in Deo erga se ipsum & creaturas?*

Nota. Amor specialis & proprie dictus, est effectus, quo voluntas adhæret bono præcise quia bonum est. Duplex est, nempe charitatis, seu benevolentiæ, & concupiscentiæ. Amor charitatis, seu benevolentiæ est ille, quo quis amat alteram propter ipsum, & vult illi bonum, quia sibi complacet in illius persona propter propriam ac intrinsecam ejus perfectionem. Hic amor vocatur amicitia, quando persona amata amantem sic redamat: nam amicitia nihil aliud est quam mutua benevolentia. Amor concupiscentiæ est ille, quo quis amat se ipsum & bona sua tanquam sua, vel alium tanquam sibi bonum.

Resp. 1. Deus seipsum amat necessario. Quia summum bonum clare visum necessitat ad sui amorem: alioqui cogitari posset aliquod bonum summo bono præstantius & potentius ad rapiendas in sui amorem voluntates, illud nempe quod clare videntem necessitaret ad sui amorem. At Deus est summum bonum, & se ipsum clare videt: ergo se ipsum amat necessario.

Item Deus seipsum amat amore comprehensivo: nam se amat quantum amabilis est, nempe infinite. Amor quippe comprehensivus est ille, qui amabilitati objecti perfecte adequatur.

Resp. 2. Deus amat bona sua intrinseca, nempe perfectiones suas infinitas amore speciali. Nam Deus habet complacentiam bonorum suorum intrinsecorum, quatenus sunt bona, & sibi conveniunt.

Resp. 3. In Deo verus est amor charitatis inter personas divinas, ideoque vere & proprie dicta amicitia. Nam in divinis una persona amat aliam propter ipsam & bona illius, quia sibi complacet in illa propter intrinsecam illius bonitatem ac perfectionem; & in personis divinis persona amata amantem redamat. Personæ autem divinæ se se mutuo propter se amant per unum & eundem realiter amorem, quia habent unam & eandem numero naturam. Quæ quidem unitas & identitas amoris perficit, nedum tollit veram rationem amicitiæ, ad quam sufficit distinctio personarum cum mutuo amore charitatis. Neque enim ad eam requiritur communicatio bonorum & consiliorum realiter distincta, quando adest aliquid melius, videlicet bonorum & consiliorum identitas cum amore mutuo necessario, nam tunc amicitia fomento non eget.

Resp. 4. Deus amat etiam necessario omnia possibilia amore complacentiæ. Nam Deus sibi necessario complacet in omnibus suis perfectionibus, cum necessario se ipsum infinite amet. Ergo necessario sibi complacet in sua omnipotentia. Ergo sibi necessario complacet in eo quod producere potest hæc, & ista, & illa, &c. Hoc est autem Deum sibi necessario complacere in rebus possibilibus.

Resp. 5. Deus amat creaturas existentes ut existentes, sed amore libero.

Prob. 1. Illas amat; nam, Sap. c. 11. dicitur: *Diligis omnia quæ sunt, & nihil odisti eorum quæ fecisti*. Ratio est, quia Deus bene vult creaturis existentibus ut existentibus, dando scilicet & conservando illis esse.

2. Amat illas libere, quia cum Deus sit sibi sufficientissimus, nulla re indiget. Unde non necessitatur ad producendas creaturas, productasque conservandas, ideoque ad eas amandas amore efficaci, iis benevolendo.

Resp. 6. Deus creaturas rationales existentes aliquas amat etiam amore charitatis. Nam, Ephes. c. 2. dicitur: *Propter nimiam charitatem suam, qua dilexit nos*. Præterea fide constat justos esse Dei amicos. Amicus autem amat amicum amore Charitatis, nempe propter propriam bonitatem & amabilitatem illius.

Creaturas vero irrationales omnes Deus amat amore concupiscentiæ. Nam illas sibi amat tanquam bonum suum extrinsecum: illas enim amat, quia sunt quædam participationes bonitatis suæ, quam decet participari & quam amat propter se. Amat quoque illas propter creaturas rationales, quatenus etiam vult illas esse quia sunt utiles creaturis rationalibus. Quare sic amando creaturas irrationales ut bonum creaturarũ rationaliũ amat creaturas rationales amore benevolentiæ.

Resp. 7. Deus non amat æqualiter omnia, Nam 1. Deus magis æstimative afficitur ad meliora, cum quodlibet objectum æstimet secundum meritum & bonitatem illius.

2. Intensius amat affectu complacentiæ id,

id, quod magis bonum est & amabile: nam unumquodque ei placet secundum gradum bonitatis & amabilitatis suæ, quo nempe participat bonitatem & amabilitatem divinam.

4. Amore efficaci benevolentiæ plus diligit unam creaturam rationalem quam aliam, quamvis sint æquales: nã ex duobus ęqualiter justis uni plus boni vult & facit quam alteri.

Quæres 2. *Utrum in Deo sit desiderium, & spes?*

Nota. Desiderium est affectus, quo voluntas vult & tendit in bonum ut absens. Spes vera est affectus, quo voluntas fertur in bonum absens & arduum, seu difficile obtinendum...

Res. 1. Non est in Deo desiderium circa bona sua intriseca, sed duntaxat gaudium. Quia bona illa sunt semper necessario præsentia Deo, & in illis semper suaviter conquiescit. At in Deo est desiderium circa bona Dei extrinseca, hoc est, circa multa quæ ad laudem & cultum Dei pertinent, eique placent: nam vult ea antequam sint. Imo multa sunt ejusmodi, quæ Deus vult esse, & tamen hominum culpa nunquam erunt, ut patet in observatione omnium præceptorum, & salute omnium reproborum.

Resp. 2. In Deo non est spes proprie dicta. Quia Deo nihil est arduum ac difficile, cum Deus sit omnipotens.

Quæres 3. *An in Deo sit odium.*

Nota. Odium duplex est, nempe inimicitiæ, & abominationis. Odium inimicitiæ est illud, quo alicui personæ volumus malum quatenus malum ejus est, quia ipsa nobis displicet. Odium abominationis est illud, quo rem aut personam aliquam aversamur ut malam sive nobis sive alteri, vel ut malam præcise.

Resp. 1. Deus habet formaliter odium abominationis tum contra peccata, tum etiam contra peccatores.

Prob. 1. Ex Sap. c. 14. *Similiter odio sunt Deo impius & impietas.*

2. Quia tum peccata, tum etiam ipsi peccatores propter peccata, displicent Deo: nam voluntas divina, utpote rectissima, aversatur omnia quæ aversione digna sunt, & quæ voluntas rationabiliter aversari potest. Atqui non solum peccata, sed etiam ipsi peccatores propter peccata aversione digni sunt; quia non solum peccata mala sunt, sed etiam ipsi peccatores sunt mali propter peccata. Ergo.

Quare illud, Sap. c. 11. *Diligis omnia quæ sunt: & nihil odisti eorum quæ fecisti*, significat Deum, quamvis velit peccatoribus pœ-

nam debitam, tamen simul velle sincere eorum conversionem & salutem quandiu vivũt, & propterea illos conservare, & ad hunc finem dirigere pœnas quibus illos in hac vita afficit; nec eos odisse quoad naturalia.

Resp. 1. Deus etiam habet formaliter odium inimicitiæ contra peccatores.

Prob. 1. Ex Psal. 91. *Inimici tui peribunt, & dispergentur omnes qui operantur iniquitatem.* Ubi vox *inimici* sumitur active etiam ex parte Dei.

2. Quia Deus amat Justos amore amicitiæ, sibi complacendo in illis propter gratiam sanctificantem, & ex tali complacentia volendo illis beatitudinem æternam & alia bona supernaturalia, quia sunt illorum bona. Ergo pariter Deus peccatores odit odio inimicitiæ propter peccata, sibi displicendo in illis, & ex tali displicentia volendo illis pœnam debitam ut illorum pœna est, quod præcipue verum est de damnatis. Deus tamen potest pœnam peccatoribus viatoribus infligere, & ex affectu odii, quia in illis sibi propter peccata displicet, & ex affectu misericordiæ, quia illorum conversionem desiderat.

Porro Patres non negant in Deo odium, nisi illud, quod cum passione & commotione conjunctum est.

ARTICULUS IV.

Utrum Deus habeat sinceram voluntatem salvandi omnes omnino homines etiam reprobos?

§. I.

Prænotanda.

NOta 1. Divinæ voluntatis actus, qui est unicus realiter, sed virtualiter multiplex, dividitur logice in plures actus.

1. In efficacem, & inefficacem. Voluntas seu volitio efficax est ea, quæ Deus sic vult aliquid, ut determinatus sit ad superanda omnia impedimenta, & ad adhibenda media, quibus re ipsa illud fiat. Quare voluntas efficax effectum semper habet, estque incompossibilis cum opposito illius quod Deus intendit. Talis est voluntas salvandi electos. Voluntas inefficax est ea, qua Deus sic vult aliquid, ut non sit determinatus ad superanda omnia impe-

dimenta: unde compossibilis est cum opposito illius quod Deus intendit. Talis est voluntas salvandi reprobos.

2. In absolutam, & conditionatam: Voluntas absoluta est ea, quæ nullam involvit conditionem ex parte objecti seu rei volitæ. Talis est volitio, qua Deus vult mandata sua servari ab hominibus. Voluntas conditionata est ea, quæ includit aliquam conditionem ex parte objecti voliti. Talis est volitio, qua Deus voluit posteros Adami donare justitia originali, si ipse Adamus non peccaret comedendo fructum vetitum.

Porro omnis voluntas efficax est etiam absoluta: sed non omnis voluntas absoluta est efficax, ut patet in voluntate absoluta, qua Deus vult mandatorum suorum observationem. Tamen per voluntatem absolutam sæpe intelligitur efficax.

3. In antecedentem, & consequentem. Voluntas antecedens juxta S. Damascenum est volitio, quam Deus habet ex se ipso solo, & independenter a bonis & malis operibus creaturæ. Talis est voluntas salvandi reprobos. Voluntas consequens est volitio, quam Deus habet, non ex se solo, sed data occasione vel causa ex parte creaturæ, sive dependenter a bonis vel malis operibus creaturæ. Talis est voluntas damnandi reprobos propter eorum peccata per impœnitentiam finalem consummata. Latius autem loquendo, voluntas antecedens est quælibet volitio divina, quæ non supponit usum libertatis creaturæ: consequens, quæ illum supponit.

4. In voluntatem beneplaciti, & voluntatem signi. Voluntas beneplaciti est quælibet Deo volitio vera & proprie dicta. Voluntas signi est signum volitionis, non volitio: unde non est voluntas proprie, sed tantum metaphorice. Tale est præceptum, quo Deus mandavit Abrahamo immolationem Isaaci, quam nullo modo volebat nec inefficaciter quidem; sed solum volebat, ut Abrahamus ad eum obligaretur, eamque vellet exequi.

Nota 2. Nemo negat Deum habere sinceram voluntatem salvandi eos, qui reipsa salvantur, nempe electos. Nam cum Deus illis præbeat in tempore media efficacia ad salutem consequendam, & post illorum mortem retribuat eis vitam æternam, patet quod habuerit ab æterno voluntatem sinceram, imo & efficacem illos salvandi: Deus enim nil facit in tempore, quod non velit facere: & nil vult facere in tempore quod ab æterno non voluerit facere, cum omnis volitio Dei sit ab æterno & æterna sicut Deus. Itaque sola potest esse quæstio de voluntate Dei circa salutem reproborum.

Nota 3. Calvinus, in cap. 2. 1. ad Timoth. & t. 3. instit. c. 24. docuit Deum non habere sinceram voluntatē salvandi omnes homines. Unde, in cap. 2. Epist. 1. Joann. consequenter negat Christum esse mortuum pro omnibus hominibus. Calvino consentit in hoc Jansenius Iprensis Episcopus: nam, l. 3. de Gratia Christi, c. 20. asserit doctrinam de generali Dei voluntate salvandi omnes homines a Semipelagianis ortam esse, & inde in scholas derivatam: additque voluntatem salvandi omnes homines, si quam Deus habet post Adæ lapsum, esse nudam velleitatem, qualem Deus habet circa homines vel Angelos damnatos. Quare, c. 21. docet Christum mortuum esse pro salute æterna solum electorum, nec magis pro cæterorum hominum salute sanguinem suum fudisse aut orasse quam pro salute diaboli. Fatetur tamen multis reprobis propter merita Christi conferri fidem, charitatem & justificationem, & sic aliquatenus Christum pro multis reprobis mortuum esse, quamvis pro eorum salute æterna mortuus non sit; ideoque illi justificationem necessario amittant, nec possint in gratia accepta perseverare. In quo solum discrepat a Calvino docente nullis reprobis ullam gratiam ex meritis Christi concedi. Sed hic Jansenii verba, c. l. de Gratia Christi referre juvat: *Sic ergo non voluit* (Augustinus) *voluntatem Dei ad salutem omnium omnino hominum extendi, sed illorum duntaxat, qui ex omni gente & lingua, ex omni hominum genere prædestinati sunt; ita nec voluit effectus istius voluntatis, hoc est, mortem, sanguinem, redemptionem, propitiationem, orationem Christi, ad omnes homines dilatari. Sed vel ad solos illos, qui prædestinati sunt, quatenus pro æterna & totali eorum salute offeruntur: vel certe aliquatenus quoque ad illos, qui ratione temporalis fidei, aut charitatis, effectus aliquos redemptionis & propitiationis assequuntur. Nam illa extensio tam vaga modernorum scriptorum non ex alio capite, quam ex ista generali & indifferenti voluntate Dei erga salutem omnium, & ex illa sufficientis gratiæ omnibus conferēdæ præparatione fluxit: quorum utrumque Augustinus, Prosper, Fulgentius, & antiqua Ecclesia*

velut

velut machinam Semipelagianis introductam repudiavit.

§. II.

Dico. Deus habet ab æterno sinceram voluntatem salvandi omnes omnino homines etiam reprobos nullo excepto.

Prob. 1. Ex Scriptura, 1. Tim. c. 2. *Obsecro igitur primum omniũ fieri obsecrationes, orationes, postulationes, gratiarum actiones pro omnibus.. Hoc enim bonum est & acceptum coram Salvatore nostro Deo, qui omnes homines vult salvos fieri, & ad agnitionem veritatis venire. Unus enim Deus, unus & mediator Dei, & hominum, domo Christus Jesus, qui dedit redemptionem semetipsum pro omnibus.* Apostolus autem per hæc verba (*omnes homines vult salvos fieri*) intelligit omnes omnino homines nullo excepto. Nam 1. Hæc vox *omnes* in sensu proprio id significat; & verba Scripturæ juxta regulam S. Augustini ab omnibus receptam sumi debent in sensu proprio, nisi alia Scriptura, aut Traditio, aut evidens aliqua ratio obstet: hic autem nihil horum obstat. 2. Tam generaliter intelligit Deum velle omnes homines salvos fieri, quam orandum esse pro omnibus hominibus: nam probat orandum esse pro omnibus hominibus, eo quod Deus velit omnes homines salvos fieri. Non potest autem probari propositio universalis per aliam minus universalem: nam conclusio non potest esse universalior præmissa a qua deducitur. At cum Apostolus dicit orandum esse pro omnibus hominibus intelligit omnes nullo excepto, ut patet ex praxi Ecclesiæ hæc verba sic interpretantis, & idcirco pro omnibus omnino hominibus oratais, ut expresse docet Sanctus Prosper, in resp. ad 2. objectionem Vincent. Ergo etiam cum Apostolus dicit *omnes homines vult salvos fieri*, intelligit omnes omnino nullo excepto, 3. Cum Apostolus asserit Deum velle omnes homines salvos fieri, tam generaliter loquitur, quam cum postea asserit unum esse Deum omnium, & Christum semetipsum dedisse redemptionem pro omnibus: nam probat Deum velle salutem omnium, quia est Deus omnium & Christus est Redemptor omnium, ut patet ex hac voce causali *enim*. At cum asserit unum esse Deum omnium, & Christum dedisse redemptionem semetipsum pro omnibus, intelligit omnes nullo excepto. Ergo, &c.

Ex multis aliis textibus duos addam 2. Petri, c. 3. *Non tardat Dominus provisionem suam; sed patieter agit propter vos, nolens aliquos perire, sed omnes ad pœnitentiam reverti.* Ergo Deus vult conversionem, ideo salutem omnium peccatorum. Et Ezech. cap. 18. *Numquid voluntatis meæ est mors impii, dicit Dominus Deus, & non ut convertatur a viis suis, & vivat?*

Prob. 2. Ex Patribus, ut Cypriano, Ambrosio, Chrysostomo, Hieronymo, Paulino, Damasceno, sed imprimis ex S. Augustino, qui, l. de spiritu & littera, cap. 33. sic ait: *Vult autem Deus omnes homines salvos fieri, & in agnitionem veritatis venire: non sic tamen, ut eis adimat liberum arbitrium, quo vel bene vel male utentes, justissime judicentur. Quod cum sit, infideles quidem contra voluntatem Dei faciant, cum ejus Euangelio non credunt: nec ideo tamen eam vincunt. Verum se ipsos fraudant magno & summo bono, malisque pœnalibus implicant, experturi in suppliciis potestatem ejus, cujus in donis misericordiam contempserunt.* Ergo ex Sancto Augustino alludente ad verba Apostoli laudata, Deus sincere vult salvos fieri eos omnes quos judicaturus est. Atqui Deus judicaturus est omnes omnino homines etiam reprobos nullo excepto. Ergo ex Sancto Augustino Deus sincere vult omnes homines nullo excepto salvos fieri. Illa autem Dei voluntas ex S. Doctore est vera ac sincera, cum vi illius concedantur reprobis dona, quibus salutem consequi possint.

Porro Sanctus Augustinus ibi loquitur ex propria sententia, ut patet ex toto contextu, non autem ex sententia Semipelagianorũm, ut falso asserit Jansenius.

Sancto Augustino addo Sanctum Prosperum ejus Discipulum & Interpretem fidelissimum, qui, in responsione ad 2. objectionem Vincentii ait: *Sincerissime credendum atque profitendum est, Deum velle ut omnes homines salvi fiant; siquidem Apostolus, cujus ista sententia est, sollicitissime præcipit, quod in omnibus Ecclesiis piissime custodiatur, ut Deus pro omnibus hominibus supplicetur: ex quibus quod multi pereunt, pereuntium est meritum, quod multi salvantur, salvantis est donum.*

Prob. 3. Argumento theologico. Deus habet sinceram voluntatem salvandi eos omnes pro quorum salute Christus mortuus est: nam Christus utpote omnino conformis voluntati Patri, nihil fecit nec obtulit

Patri, niſi quod Pater æternus volebat, eo modo quo volebat, & iis pro quibus volebat fieri & offerri a Chriſto. Deus autem non voluit, ut Chriſtus mortem ſuam offerret niſi pro ſalute æterna eorum, quos ipſe Pater volebat ſalvos fieri, ut patet: nam Chriſti mors a Deo decreta & ordinata eſt, ad ſalutem hominum tanquam finem proximum. Atqui Chriſtus mortuus eſt pro ſalute æterna omnium hominum etiam reproborum nullo excepto. Ergo Deus habet ſinceram voluntatem ſalvandi omnes homines etiam reprobos, nullo excepto.

Prob. min. 1. Ex Scriptura, 1. Tom. c. 2. *Dedit redemptionem ſemetipſum pro omnibus*, Et Cor. c. 5. *Si unus pro omnibus mortuus eſt, ergo omnes mortui ſunt; & pro omnibus mortuus eſt Chriſtus.* Ubi Apoſtolus colligit omnes omnino homines eſſe mortuos per peccatum Adami, ex eo quod Chriſtus pro omnibus mortuus ſit: quæ concluſio eſſet falſa, ſi Chriſtus non eſſet mortuus pro omnibus omnino hominibus nullo excepto: nam concluſio univerſalis inferri non poteſt niſi ex propoſitione ſaltem æque univerſali. Apoſtolum autem ſic univerſaliter intellexit Sanctus Auguſtinus, l. 1. operis imperfecti contra Julian. c. 61. *Utrum pro omnibus mortuus eſt: ergo omnes mortui ſunt. Concluſio hæc Apoſtoli invicta eſt: ac per hoc quia & pro parvulis mortuus eſt, profecto etiam parvuli mortui ſunt.* Et l. 2. c. 163. *Clamat Apoſtolus; ergo omnes mortui ſunt, & pro omnibus mortuus eſt; & vos reclamatis, non ſunt mortui parvuli: clamate & quod ſequitur: ergo non pro ipſis mortuus eſt.* Item, 1. Joann. c. 2. *Ipſe eſt propitiatio pro peccatis noſtris, non pro noſtris autem tantum, ſed etiam pro totius mundi?*

Porro mori pro omnibus in ſenſu proprio & in ſenſu Eccleſiæ eſt mori ea intenſione, ut mors illa proſit omnibus ad vitam æternam: ſicut mori pro aliquo eſt mortem ſubire ex intentione ut mors proſit alicui. Præterea Chriſtum mori pro electis, eſt Chriſtum mori pro ſalute æterna electorum. Ergo Chriſtum mori pro omnibus omnino hominibus eſt Chriſtum mori pro ſalute æterna omnium omnino hominum.

Prob. 2. *eadem minor*. Ex traditione, cujus teſtes ſunt Patres. Hic ſufficiant, Clemens Alexandr. l. 7. ſtromatum. *Servator propter ſuam excellentem benignitatem & in hominem charitatem, non deſpecta carnis humanæ imbecilitate, ſed ea inductus, ad commune venit hominum ſalutem.* S. Greg. Naz. orat. 42. de Chriſto ait: *Quantum ad ejus voluntatem & intentionẽ univerſus mundus ſalutem accepit. Pro omnibus enim Chriſtus mortuus eſt ... Non exiguæ cujuſdam partis terrarum, nec ad exiguum tempus, ſed totius mundi nunquam interitura expiatio.* S. Athan. ſer. 3. contra Arianos. *Deus ut bonus, ut Pater Domini noſtri J. C. noſtram vicem dolens ... author aut Filio ſuo, ut inducto corpore humano, homo fieret ... atque in eo corpore ſeipſum offerens pro omnibus, omnes liberaret ab ignorãtia deitatis & corruptione*, ſcilicet ex parte ſua & mediorum ſufficientium. S. Baſil. Homil. in Pſal. 48. *Inventum unum eſt pro omnibus ſimul hominibus dignum pretium, nempe ſanctus & omni pretio ſuperior pretioſus ſangis Domini noſtri Jeſu Chriſti, quem pro nobis omnibus effudit.* S. Ambroſius, ſerm. 8. in Pſal. 118. *Sol juſtitiæ omnibus ortus eſt, omnibus venit, omnibus paſſus eſt, & omnibus reſurrexit ... Si quis autem non credit in Chriſtum, generali beneficio ipſe ſe fraudat: ut ſi quis clauſis feneſtris radios Solis excludat.* Et l. de Paradiſo, cap. 8. *Venerat Dominns Jeſus omnes ſalvos facere: etiam circa impios oſtendere ſuam debuit voluntatem. Et ideo nec proditores debuit præterire .... & quod in Deo fuit, oſtendit omnibus quod omnes voluit liberare.* Sanctus Epiphanius, hæreſi 69. *Pontifex idcirco* (Chriſtus) quod *pro humano genere Patri ſemetipſum obtulerit. Idem & Sacerdos ſimul & Hoſtia.* Sanctus Hieronymus, in cap. 5. epiſt. 2. ad Corinth. *Solus inventus eſt, qui ut immaculata Hoſtia pro omnibus, qui erant in peccatis mortui, offerretur.* Sanctus Auguſtinus, in Pſal. 95. *Judicabit orbem terrarum in æquitate, non partem, quia non partem emit: totum judicare habet, quia pro toto pretium dedit.* Sanctus Cyrillus Alexandrinus, in epiſt. ad Monachos. *Unus ex omnibus reſurgens, qui pro omnibus mortuus erat, ut proprio ſanguine redimeret quidquid ſub Cœlo eſt, & acquireret Deo ac Patri omnes, qui in univerſa terra conſiſtunt.* S. Leo ſerm. 1. de Nativ. Domini. *Sicut nullum a reatu liberum reperit, ita pro liberandis omnibus venit.*

Prob. 3. *eadem minor*. Tum ex Symbolo Nicæno: *Qui propter nos homines & propter noſtram ſalutem deſcendit, & incarnatus eſt, & homo factus, paſſus eſt.* Ergo Filius Dei

incar-

incarnatus & passus est supplicia & mortem pro omnibus hominibus: nam non dicit propter nos fideles, sed homines, quales sunt etiam infideles. Tum ex Conc. Trident. sess. c. 2. ubi de Christo ait: *Hunc proposuit Deus propitiatorem per fidem in sanguine ipsius pro peccatis nostris, non solum autem pro nostris, sed etiam pro totius mundi.* Et c. 3. *Verum etsi ille pro omnibus mortuus est, non tamen omnes mortis ejus beneficium* (scilicet consummatum in hac vita per justificationem, de qua ibi agit) *recipiunt; sed ii duntaxat, quibus meritum passionis ejus communicatur.* Ergo Christus mortuus est etiam pro iis quibus meritum passionis ejus non communicatur per justificationem: ideoque pro omnibus nullo excepto.

§. III.

Hujus nostræ assertionis certitudo exponitur.

Antequam exponatur, supponendum est principium ab omnibus tum Catholicis, tum hæreticis admissum, nempe esse de fide Deum velle sincere salvare eos omnes & solos homines pro quorum salute æterna Christus mortuus est; ita ut eadem certitudine certum sit Deum velle salvare hos omnes, qua certitudine certum est Christum mortuum esse pro salute horum omnium; & hæc duo inter se convertantur: *Deus vult salvare hos omnes: Christus mortuus est pro salute horum omnium.* Enim vero de fide est Patrem æternum voluisse, ut Christus moreretur pro salute eorum omnium, quos ipse Pater vult salvari, cum Deus non velit quemquam salvari nisi per mortem Christi; & Christum omnem Patris voluntatem implevisse, ideoque mortem obtulisse pro salute æterna eorum omnium & solorum, pro quibus, & eo modo quo Pater æternus volebat offerri, ut constat ex Joann. c. 6. *Descendi de Cœlo, non ut faciam voluntatem meam, sed voluntatem ejus qui misit me.*

Dico 1. Est de fide Deum habere sinceram voluntatem salvandi aliquos reprobos.

Prob. Ex constitutione Innocentii X. contra quinque famosas Jansenii propositiones ad consultationem Episcoporum Galliæ data, & ab universa Ecclesia recepta, quæ sic habet: *Quintam; Semipelagianum est dicere, Christum pro omnibus omnino hominibus mortuum esse, aut sanguinem fudisse; falsam, temerariam, scandalosam, & intellectam eo sensu, ut Christus pro salute duntaxat prædestinatorum mortuus sit; impiam, blasphemam, contumeliosam, divinæ pietati derogantem, & hæreticam declaramus, & uti talem damnamus.* Igitur hæc propositio, Christus pro salute duntaxat prædestinatorum mortuus est, est hæretica. Ergo contradictoria, Christus non est mortuus pro salute solorum prædestinatorum, est dogma fidei. Ergo (quod idem est) Christum mortuum esse pro salute aliquorum non prædestinatorum est dogma fidei. Ergo Deum velle sincere salvare aliquos non prædestinatos, est dogma fidei juxta principium supra positum.

Nota. Hanc constitutionem Innocentii X. Alexander VII. in Bulla edita ann. 1656. relatam approbat & renovat, atque quinque propositiones ex libro Jansenii excerptas & in sensu doctrinæ ejusdem libri damnatas fuisse decernit. Et utramque Innocentii & Alexandri constitutionem confirmavit Clemens XI. Bulla *Vineam Domini Sabaoth*, qua definivit fideles teneri has propositiones in sensu doctrinæ Jansenii in ejus opere traditæ damnare. Quæ omnes bullæ seu constitutiones ab Ecclesia Catholica receptæ sunt, & ab omnibus Galliarum Episcopis in suis Diœcesibus promulgatæ.

Hinc fide quoque constat inesse Deo aliquam veram & sinceram voluntatem inefficacem, & quæ non impleatur.

Dices. Summi Pontifices solum definierunt esse hæreticum dicere, quod Christus mortuus sit pro salute duntaxat, id est, solum pro salute æterna prædestinatorum, & non etiam pro salute temporaria seu justificatione aliquorum reproborum, qui ex statu gratiæ sanctificantis excidunt: ita ut vox *duntaxat* cadat in to *mortuus*, non in to *prædestinatorum*.

Resp. Nego. Sed insuper definierunt hæreticum esse dicere, Christum mortuum esse pro æterna salute solorum prædestinatorum, & non etiam pro æterna salute reproborum saltem aliquorum. Nam 1. Hic est sensus proprius & obvius propositionis. 2. Alexander VII. declaravit has quinque propositiones damnatas esse in sensu a Jansenio intento scilicet per doctrinam in suo libro traditam, & Clemens XI. declaravit eas damnatas esse in sensu doctrinæ Jansenii, & hanc condemnationem in hoc sensu recepit Ecclesia. Atqui sensus hujus propositionis (*Christus pro salute duntaxat prædestinatorum mortuus est*) a Jansenio in suo opere expressus, est quod Christus mor-

mortuus sit pro salute æterna solorum prædestinatorum, & non pro salute æterna ullius reprobi; quamvis fateatur mortuum esse etiam aliquatenus pro aliquibus reprobis, quatenus nempe mortem obtulit pro obtinenda multis reprobis justificatione temporaria, ut patet linguam latinam intelligenti. Ergo. 3. Summi Pontifices definierunt illam propositionem in sensu Catholico, inter & Jansenistas controverso, & non solum in alio de quo non erat quæstio; alioqui inutilis & inepta fuisset illorum definitio: sensus autem propositionis inter illos controversæ non erat, quod Christus solum mortuus sit pro æterna salute prædestinatorum, & non etiam pro salute temporaria seu justificatione aliquorum reproborum: in hoc enim ambæ partes consentiebant contra Calvinistas; sed controversia erat, an Christus mortuus sit pro salute æterna aliorum quam prædestinatorum, quod affirmabant Catholici, negabant Jansenistæ.

Dico 2. Est de fide Deum velle sincere salvare omnes reprobos fideles, nullo excepto.

Prob. Est de fide Deum velle sincere salvare omnes pro quorum salute æterna Christus mortuus est, ut constat ex dictis. Atqui de fide est Christum mortuum esse pro salute æterna omnium omnino fidelium etiam reproborum, nullo excepto. Ergo est de fide, Deum velle sincere salvare omnes fideles etiam reprobos. *Prob. min.* Ex Symbolo Nicæno, ubi de Filio Dei dicitur; *Qui propter nos homines & propter nostram salutem homo factus, passus est.* Ubi nomen salutis significat salutem æternam. Nam hæc vox in sensu proprio & in sensu Ecclesiæ, & a fidelibus intellecto ac usitato, significat vitam æternam. Ex quo sic argumentor. Omnia quæ in hoc Symbolo continentur, sunt de fide. Ergo est de fide Dei filium factum esse hominem & passum crucem ac mortem pro salute eorum omnium, qui exprimuntur his vocibus *nos*, *nostram*. At his vocibus exprimuntur saltem omnes omnino fideles nullo excepto: nam omnes omnino fideles possunt, imo debent credere omnia in isto Symbolo contenta, & hoc Symbolum pro omnibus fidelibus conditum est. Ergo est de fide Dei Filium factum esse hominem, & passum esse crucis supplicium ac mortem pro salute æterna omnium omnino fidelium, nullo excepto.

Idem constat ex Symbolo Athanasiano a tota Ecclesia recepto, in quo dicitur de Christo. *Qui passus est pro salute nostra*, & in fine additur, hanc esse fidem Catholicam, nimirum doctrinam totam in illo contentam. Ubi vox *nostra* supponit pro omnibus qui tenentur omnia in hoc Symbolo contenta credere. Omnes autem fideles nullo excepto tenentur credere omnia in hoc Symbolo contenta, nam in fine Symboli dicitur: *Hac est Fides Catholica, quam nisi quisque fideliter firmiterque crediderit, salvus esse non poterit.*

Denique fide constat, quemlibet fidelem teneri firmiter sperare salutem æternam, & media ad illam necessaria quantum est ex parte Dei: ideoque debere credere Deum velle illum salvare, eique media salutis providisse per merita Christi, nam ex Apostolo, Heb. c. 11. Fides est sperandarum rerum substantia, id est, fundamentum.

Hinc de fide est Deum velle sincere salutem omnium reproborum qui aliquando justificantur, cum omnes qui justificantur, sint fideles, nam in justificatione infunditur habitus fidei, ut docet Conc. Trident. imo adulti justificari non possunt sine prævia fide actuali ut dispositione necessaria ad justificationem. Præterea Deus vult sincere salutem eorum omnium, quos adoptat in filios & constituit regni sui hæredes, & quidem in perpetuum, quantum est ex parte sua sufficienter. Est autem de fide, quod Deus omnes qui justificantur adoptat in filios, & constituit regni sui hæredes; ut constat ex Conc. sess. 6. cap. 4. & 7. idque in perpetuum, quantum est ex parte sua sufficienter, siquidem iis omnibus, quos justificat, dat auxilia gratiæ, quibus possunt in statu justitiæ usque in finem perseverare, ut etiam docet idem Concil. eadem sess. cap. 11. ubi definit Dei præcepta homini justificato ad observandum non esse impossibilia, & addit: *Deus namque sua gratia semel justificatos non deserit nisi ab eis prius deseratur.*

Dico 3. Deum velle sincere salutem omnium omnino reproborum nullo excepto, etiam infidelium qui nihil unquam audierunt de Christo, & parvulorum in utero materno morientium, si non est de fide, certe hoc est catholicum; & huic assertioni nihil deest ut sit expresse de fide, præter expressam & publicam Ecclesiæ definitionem, atque mihi videtur certa certitudine fidei.

Prob. certum est certitudine fidei Christum

ſtum mortuum eſſe pro ſalute omnium omnino hominum etiam reproborum nullo excepto. Ergo certum eſt etiam certitudine fidei Deum velle ſincere ſalutem omnium omnino hominum nullo excepto, ideoque omnium infidelium, & parvulorum in utero materno morientium. *Prob. ant.* Illud eſt certum certitudine fidei, quod evidenter continetur in propoſitione expreſſe revelata. Atqui Chriſtum mortuum eſſe pro ſalute omnium omnino hominum etiam infidelium & parvulorum, nullo excepto, id evidenter continetur in propoſitione expreſſe revelata, nempe hac, Chriſtus mortuus eſt pro ſalute eorum omnium qui ſunt inquinati peccato originali, quales ſunt omnes omnino homines, præter B. Virginem, quæ tamen in Adamo peccavit & mortua eſt, quamvis in ſe peccatum & mortem non contraxerit, ſicut alii omnes puri homines contraxerunt, nam Apoſtolus 2. Cor. c. 5. ait: *Si unus pro omnibus mortuus eſt, ergo omnes mortui ſunt; & pro omnibus mortuus eſt Chriſtus.* Ubi Apoſtolus clare docet Chriſtum eſſe mortunm pro iis omnibus qui mortui ſunt in Adamo, & peccatum originale contraxerunt: nam concludit omnes mortuos eſſe per peccatum Adami ex eo quod Chriſtus pro omnibus mortuus ſit, & evidens eſt concluſionem non poſſe inferri ex propoſitione, quæ non ſit ſaltem æque univerſalis. Idque expreſſe docet S. Auguſt. l. 6. contra Julianum, c. 4. his verbis: *Ex hoc probavit* (Apoſtolus) *omnes mortuos eſſe, quia pro omnibus mortuus eſt unus. Impingo, inculco, infercio recuſanti. Accipe, ſalubre eſt, nolo moriaris. Unus pro omnibus mortuus eſt, ergo omnes mortui ſunt. Vide quia conſequens eſſe voluit, ut intelligantur omnes mortui, ſi pro omnibus mortuus eſt. Quia ergo non in corpore, reſtat ut in peccato eſſe mortuos omnes, pro quibus Chriſtus mortuus eſt, nemo neget, nemo dubitet, qui ſe non negat aut dubitat eſſe Chriſtianum.* Chriſtum autem eſſe mortuum pro omnibus in ſenſu proprio & ab Eccleſia intellecto, eſt Chriſtum mortem ſuam obtuliſſe pro ſalute æterna omnium, ex ſincera voluntate ut omnibus proſit ad ſalutem. Eadem veritas conſtat etiam ex ſenſu & doctrina Eccleſiæ; nam in canone Miſſæ feria V. in Cœna Domini paulo ante verba conſecrationis, hæc dicuntur: *qui pridie quam pro noſtra omniumque ſalute pateretur accepit panem, &c.* Hinc merito ab Alexandro VIII. damnata eſt hæc propoſitio: *Dedit Chriſtus ſemetipſum pro nobis oblationem Deo, non pro ſolis electis, ſed pro omnibus & ſolis fidelibus.*

Dices. Aliqui Theologi negarunt Deum velle ſalutem parvulorum in utero materno morientium.

Reſp. Pauci illi Theologi in hoc erraruni, non tamen ex animo hæretico, ſed ſolum ex inconſideratione, non ſatis expendendo ſenſum Scripturæ & Patrum in hac materia.

§. IV.

Solvuntur objectiones contra ſinceram Dei voluntatem ſalvandi omnes homines etiam reprobos.

Obj. 1. Verba Apoſtoli (Deus vult omnes homines ſalvos fieri) ſignificant tantum velleitatem, vel voluntatem ſigni. Ergo.

Reſp. Nego antec. Nam hæc verba in ſenſu proprio & ab Eccleſia intellecto ſignificant veram ac proprie dictam voluntatem ſalvandi omnes omnino homines, præſertim cum ex morte Chriſti pro omnibus oblata conſtet Deum habere voluntatem veram, propriam, ac ſinceram ſalutis omnium hominum: nam Chriſtus non eſt mortuus niſi pro ſalute eorum, pro quorum ſalute Deus volebat ut moreretur. Igitur voluntas ſalvandi reprobos eſt proprius ac formalis & liber divinæ voluntatis affectus quo Deus proprie ac ſincere vult & deſiderat ſalutem reproborum. Unde hæc voluntas non eſt ſolum de mediis ad ſalutem idoneis, ſed etiam de ipſa ſalute reproborum. Neque eſt actus ſimplicis complacentiæ, qualem Deus habet circa ſalutem dæmonum ut poſſibilem; ſed eſt actus proſecutivus, quo Deus ſincere intendit ſalutem omnium hominum etiam reproborum, & vi hujus intentionis præparat media ad eam obtinendam idonea, ſecundum modum quo intendit obtinere, nempe ſufficienter erga reprobos. Nam vi illius voluntatis Deus præparat reprobis media, quibus poſſent ſalvari, ita ut ſola ſua culpa non ſalventur. Eadem hec voluntas eſt voluntas beneplaciti, ſi per illam intelligatur voluntas omnis, qua Deus ſincere deſiderat aliquid fieri, & vi illius decernit media ad illud ſufficientia: non eſt autem, ſi voluntas beneplaciti ſumatur tantum pro voluntate abſoluta & efficaci. Unde quoad hanc appellationem poteſt eſſe mera quæſtio de voce.

Nota. Duplex eſt Dei voluntas circa ſalu-

tem hominum, una absoluta ac efficax, & altera conditionata. Voluntas absoluta & efficax est ea, qua Deus vult absolute & efficaciter salutem electorum, & per quam determinatus est ad conferenda eis media efficacia: quę voluntas dicitur absoluta, quia nullam involvit conditionem, vel quia conditionem cooperationis efficaciter vult & supponit. Voluntas conditionata est ea, qua Deus vult salutem hominum si ejus gratiæ cooperaturi sint.

Obj. 2. S. Aug. locum illum Apostoli (Deus vult omnes homines salvos fieri) exponit cum limitatione & restrictione ad solos electos. Nam, 1. enchirid. c. 105. hunc locum interpretatur pro generibus singulorum, non pro singulis generum, hoc scilicet sensu, quod nulla sit hominum ætas, conditio, natio, in qua Deus non velit aliquos salvos fieri. Quo sensu dicitur omne animal fuisse in arca Noe, quatenus ex omni animalium specie fuerũt aliqua in arca Noe. 2. l. de prædestin. sanct. c. 9. dicit Deum velle omnes homines salvos fieri, quatenus vult salutem eorum omnium, qui re ipsa salvantur. Sicut alicujus civitatis magister dicitur docere omnes pueros, quia docet omnes qui docentur. 3. l. de corrept. & gratia, c. 15. Explicat verba illa Apostoli de voluntate salvandi omnes homines, non formali, sed causali, quatenus Deus facit, ut sancti velint salutem omnium, eamque quantum possunt procurent. Ergo textus Apostoli laudatus non significat veram voluntatem salvandi omnes & singulos homines.

Resp. Nego conseq. Quia 1. Augusţ. textũ hunc Apostoli alibi, ut, l. de spiritu & litera, cap. 33. supra laudato exponit de voluntate sincera salvandi omnes omnino homines etiam reprobos infideles, ut alii Patres etiam intellexerunt. 2. Sic Apostoli verba locis objectis exponit solum ex suppositione quod intelligantur de voluntate salvandi omnes homines absoluta & efficaci ex parte volentis, ut volebant intelligi Pelagiani & Semipelagiani, non autem quod ipse senserit illa verba non posse intelligi de voluntate sincera salvandi omnes omnino homines, nullo excepto, licet inæquali, cum ipsemet ea sic intellexerit, & intelligenda esse supposuerit. Quare ad summum S. Doct. admittit duplicem sensum hujus textus Apostoli, *Deus vult omnes homines salvos fieri*. Primus maxime proprius & ab Ecclesia intellectus, est, quod Deus antecedenter ad positivam reprobationem hominum absolute prævisam, velit sincere omnes salvare, eisque media ad salutem sufficientia suppeditare. Secundus, quod Deus velit voluntate absolute efficaci salvare aliquos homines ex omni ætate, sexu, conditione, & natione, illisque conferre media salutis efficacia. Qui sensus non excludit alium, cum voluntas efficax salvandi electos non excludat voluntatem sinceram & sufficientem salvandi reprobos. Quare triplex illa explicatio, quæ nobis objicitur, non est exclusiva, nempe non excludit a Deo voluntatem generalem salvandi omnes omnino homines, quam admittit aliis in locis, ut, l. de spiritu & litera, c. 33. & l. de catechizandis rudibus, n. 52. ubi sic ait: *A pœnis sempiternis Deus misericors volens homines liberare, si sibi ipsi non sint inimici, & non resistant misericordiæ Creatoris sui; misit unigenitum Filium suum.... ut quemadmodum per unum hominem mors intravit in genus humanum... sic per unum hominem qui etiam Deus est, deletis omnibus peccatis, credentes in eum omnes in æternam vitam ingrederentur.* Ubi voluntas generalis & conditionata salvandi omnes omnino homines clare exprimitur.

Dices. S. Augustinus, Epist. 107. ait: *Quomodo dicitur omnes homines eam* (gratiam sanctificantem) *fuisse accepturos..... cum multis non detur parvulis, & sine illa plerique moriantur.... & aliquando cupientibus, festinantibusque parentibus, ministris quoque volentibus ac paratis, Deo nolente, non detur, cum repente, antequam detur, expirat, pro quo ut acciperet, currebatur.*

Resp. Doctor per has voces (*Deo nolente*) intelligit negationem voluntatis efficacis procurandi parvulis illis baptismi gratiam. Nam si Deus efficaciter vellet ex parte sua eos baptizari; baptizarentur. Vel intelligit positivam volitionem non procurandi parvulis illis gratiam baptismi, sed consequentem, quam scilicet Deus non habet nisi consequenter ad absolutam prævisionem defectus causarum secundarum, vel alicujus culpæ, vel incuriæ, aut omissionis præcedentis parentum, vel aliorum, sed nihilominus Deus habuit aliam voluntatem antecedentem, qua pro alio signo priori, sincere licet inefficaciter vult, & desiderat salutem illorum infantium: & vi cujus voluntatis præbet media ad hunc finem sufficientia, aut saltem paravit, & adhiberet si homines non apponerent impedimentum.

Et-

Et vero S. Augustinus, l. 1. operis imperfecti c. 64. & l. 6. contra Julianum, & c. 4. supra laudatis expresse docet Christum mortuum esse pro salute omnium omnino hominum peccato originali inquinatorum, & nominatim parvulorum omnium: unde probat parvulos omnes esse mortuos per peccatum Adami.

Inst. S. Augustinus ibidem addit: *Cum tam multi salvi non fiant, non quia ipsi, sed quia Deus non vult, quod sine ulla caligine manifestatur in parvulis.*

Resp. Loquitur de negatione voluntatis efficacis. Cum autem dicit tam multos perire, non quia ipsi non volunt, loquitur de parvulis carentibus contrario propriæ voluntatis actu, & de infidelibus negativis, qui numquam respuerunt salutem quam ignorabant.

Porro S. August. ideo sic locutus est, quia in illa Epistola refellit errorem Semipelagianorum, qui docebant Deum voluntate æquali & efficaci ex parte sua velle salutem omnium, & primam radicem salutis esse actum desiderii salutis ex solis naturæ viribus elicitum, absolute vel conditionate futurum, & alios ideo salvari præ aliis, quia habuerunt actum desiderii salutis mere naturalem, alios vero non salvari quia caruerunt hoc actu naturali; ex parvulis autem morientibus ideo alios baptismi gratiam accipere, quia prævidebantur bene usuri libero arbitrio, & desideraturi salutem si ad adultam ætatem pervenissent, alios vero baptismi gratia carere, quia prævidebantur male usuri libero arbitrio.

Obj. 3. S. Fulgentius reprehendit Pelagionos & Semipelagianos, quod hæc verba Apostoli (*omnes homines vult salvos fieri*) intelligerent de voluntate generali salvandi omnes homines. Ergo non datur ejusmodi voluntas in Deo.

Resp. nego anteced. Sed eos reprehendit, quod verba illa Apostoli explicarent de voluntate salvandi omnes homines æquali, & efficaci ex parte Dei. Unde sequebatur voluntatem Dei efficacem suo effectu frustrari posse, & re ipsa frustrari in omnibus qui non salvantur: quod falsum & absurdum est, & contra illud, Psal. 118. *Omnia quæcumque voluit* (efficaciter) *fecit*. Veritas hujus responsionis patet ex S. Fulgentio, l. de incarnat. & gratia, c. 29. quod nobis objicitur, nam hoc caput sic concludit: *Proinde hi, qui voluntatem Dei, qua omnes homines vult salvos fieri, æqualem circa redimendos & damnandos existimant, cum interrogati fuerint cur velit Deus omnes homines salvos fieri, nec tamen omnes salvi fiant, quid respondebunt?*

Porro cum dicitur Deus velle salutem omnium hominum quantum est de se, hæc verba (*quantum est de se*) non significant voluntatem absolute efficacem ex parte volentis, ut, per illa intelligebant Semipelagiani; sed solum significant voluntatem ex parte volentis sinceram, quæ media sufficientia suppeditantur vel saltem præparantur, ita ut per illum non stet ut effectus dependens ab alterius arbitrio non ponatur.

Obj. 4. Ex S. Thoma, 1. p. qu. 19. art. 6. ad 1. voluntas, quæ non est absoluta, est solum voluntas secundum quid, seu velleitas potius quam voluntas. Sed voluntas circa salutem reproborum non est absoluta, ergo est mera velleitas, &c.

Resp. S. Doctor per voluntatem illam secundum quid, non intelligit voluntatem improprie dictam, & meram velleitatem quæ nihil præstet; sed solum intelligit voluntatem, quæ non est de objecto secundum omnes suas circumstantias considerato, neque de adhibendo medio efficaci ad illud obtinendum; nec illam vocat velleitatem comparate ad omnem veram ac sinceram voluntatem, qualis potest esse voluntas inefficax & conditionata, sed comparate ad absolutam. Unde non dicit, quod sit potius velleitas quam voluntas simpliciter seu tantum quod illa *magis potest dici velleitas, quam absoluta voluntas*. Enim vero S. Th. ibid. ait: *Deus antecedenter vult omnem hominem salvari, sed consequenter vult quosdam damnari secundum exigentiam suæ justitiæ*. Et contra gentes, c. 159. ait: *Deus quantum est in se, paratus est omnibus gratiam dare, vult enim omnes homines salvos fieri, & ad agnitionem veritatis venire*. Igitur Deus vult omnium salutem quantum in se est, id est, voluntate de se sufficienti, providente omnibus media saltem remote sufficientia ad salutẽ.

Obj. 5. Voluntas salutis reproborum est inefficax & conditionata, ergo non est sufficiens, nec sincera.

Resp. Nego conseq. Nam voluntas Dei circa salutem reproborum est ea, qua Deus post prævisionem peccati originalis, sed ante prævisionem absolutam peccatorum personalium, vult sincere, ut reprobi salutem consequantur si cooperentur mediis salutis sibi gratis concedendis intuitu meritorum Christi, & vult illis dare media vere sufficientia, quamvis inefficacia ex cul-

pa

pa reproborum nolentium illis recte uti. Quare hæc Dei voluntas, quamvis sit inefficax ex parte salutis, est tamen vere efficax ex parte mediorum sufficientium, siquidem re vera Deus per illam vult efficaciter dare & re ipsa dat pro tempore & loco media ad salutem de se sufficientia, quibus re ipsa salvarentur homines, si illis cooperarentur: quibus tamen non salvantur, quia illis cooperari nolunt. Hæc voluntas inefficax est etiam conditionata, quia involvit conditionem cooperationis hominum, non eam supponit.

Hinc Deus aliter vult salutem omnium reproborum viatorum, quam damnatorum. Nam quamvis etiam erga damnatorum salutem ut possibilem habeat aliquem affectum complacentiæ, vi illius tamen non providet media ullo modo sufficientia ad salutem, sicut providet viatoribus, quorum salutem actua lem vult voluntate sincera, & de se sufficienti licet inefficaci.

Obj. 6. Deus vult absolute, & efficaciter damnare omnes reprobos, ergo non vult illorum salutem.

Resp. Distinguo anteced. Vult damnare reprobos voluntate consequente, *conc. anteced.* Nam consequenter ad prævisionem absolutam peccatorum reproborum per finalem impœnitentiam consummatorum vult absolute illos damnare propter illorum demerita personalia, & etiam propter peccatum originale non deletum. Deus vult efficaciter damnare reprobos voluntate antecedente, *neg. antec.* Nam non vult damnare reprobos adultos nisi propter demerita personalia & etiam propter peccatum originale non deletum, parvulos vero nisi propter peccatum originale non deletum ex culpa aut incuria parentum, vel aliorum ad quos cura illorum pertinebat, aut saltem ex defectu causarum secundarum. Sola autem voluntate antecedente prævisionem absolutam demeritorum ac finalis impœnitentiæ adultorum, & defectus baptismi parvulorum Deus vult salutem omnium reproborum, vi cujus voluntatis præbet omnibus media ad salutem vere sufficientia, aut saltem paratus est dare, & re ipsa daret si non apponeretur impedimentum ab hominibus.

Inst. Deus non potest sincere velle id, quod præscit non esse futurum. Sed præscit non esse futuram salutem reproborum, ergo non potest illam sincere velle.

Resp. disting. maj. Deus non potest velle quod præscit non esse futurum ex defectu se tenente ex parte sui, *conc. maj.* Ex defectu se tenente ex parte hominum, subdistin. non potest velle voluntate consequente, *conced. iterum maj.* voluntate antecedente, *nego maj.* Deus autem præscit damnationem hominum ex eorum culpa futuram, quia nempe nolunt cooperari gratiis sufficientibus sibi a Deo concedendis.

Obj. 7. Deus non dat omnibus reprobis media ad salutem sufficientia. Ergo non vult sincere omnium reproborum salutem.

Resp. nego anteced. Itaque Deus media ad salutem consequendam vere sufficientia dat immediate vel mediate omnibus omnino reprobis, sed pro loco & tempore. Nam certum est Deum velle sincere salutem omnium omnino reproborum, & Christum mortem suam obtulisse pro salute omnium omnino hominum, qui in Adamo peccarunt & mortui sunt. At Deus non potest velle sincere salutem omnium reproborum, nisi vi illius voluntatis præparet, & suo tempore det omnibus auxilia ad salutem sufficientia: alioqui sincere vellet rem impossibilem, nempe salutem sine mediis ad eam sufficientibus, & a se dependentibus, quod absurdum est. Et vero homo non potest velle sincere finem, nisi velit adhibere media idonea ad finem secundum modum quo vult finem. Item mors Christi non potuit a Deo decerni pro salute omnium omnino hominum, nisi ut ex ejus meritis omnes homines vere salutem consequi possent. Ergo.

Obj. 8. Fideles reprobi non habent gratias vere sufficientes ad perseverandum in justitia accepta. Ergo.

Resp. nego anteced. Cujus oppositum fide constat. Nam habere auxilium sufficiens ad perseverandum est habere auxilium sufficiens ad servanda omnia mandata, & ad non peccandum mortaliter usque ad finem vitæ; perseverare enim in gratia nihil aliud est quam servare omnia mandata, non peccare mortaliter usque in finem vitæ. Fide autem constat quemlibet justificatum habere auxilium sufficiens ad servanda omnia mandata, ideoq; ad non peccandum mortaliter: nam id definit Conc. Trid. sess. 6. cap. 11. & constat etiam ex prima Jansenii propositione ab Ecclesia damnata ut impia, blasphema & hæretica: ***Aliqua Dei præcepta hominibus justis volentibus & conantibus secundum præsentes, quas habent vires, sunt impossibilia; idest quoque illis*** *gra-*

gratia, qua illis possibilia fiant. Hujus autem propositionis damnatæ sensus est, quod omnis justus, cum aliquod mandatum violat, destituatur gratia, qua ei illud tunc possibile reddatur. Nam hic est sensus a Jansenio in suo opere expressus ac intentus, & quinque propositiones damnatæ sunt in sensu doctrinæ libri Jansenii. *Vide Tractatum de Gratia, cap. 4. art. 2.*

Obj. 9. Obcæcati & obdurati carent auxilio sufficienti ad conversionem. Ergo.

Resp. Esto antecedens. Quod non est hujus loci, nego conseq. quia illi ante obdurationem acceperunt gratiam sufficientem ad conversionem & salutem, & sic potuerunt vitare obdurationem & obcæcationem; nec pereunt nisi sua culpa, cum potuerint salutem consequi non peccando mortaliter, vel post peccatum pœnitentiam agendo.

Obj. 10. Infideles præsertim ii, qui nihil unquam audierunt de Christo, nullum habent auxilium ad salutem. Ergo Deus non vult sincere eos salvare.

Resp. nego anted. Tum ob rationem generalem supra allatam, nempe voluntatem Dei sinceram illos salvandi, & mortis Christi pro illorum salute oblationem supra probatam; tum ex illo, 1. Tim. c. 4. *Speramus in Deum vivum, qui est Salvator omnium hominum, maxime fidelium.* Ergo Deus est Salvator etiam aliorum quam fidelium. Quomodo autem Deus esset Salvator infidelium, si non daret eis aliquando media ad salutem sufficientia?

Vide Tractatum de Gratia, ca. 4. art. 4.

Obj. 11. Omnis qui sincere vult aliquem finem, ad eum obtinendum adhibet media efficacia, si habeat in sua potestate; ut patet in medico circa sanitatem restituendam, exercitus in imperatore circa victoriam obtinendam, &c. Ergo cum Deus non det reprobis media efficacia salutis quæ potest dare, non vult sincere eorum salutem.

Resp. disting. anteced. Si non habeat justam causam non adhibendi media efficacia, nec vere sufficientia adhibeat, *conc. ant.* Si habeat justam causam non adhibendi media efficacia, & adhibeat alia media vere de se sufficientia, quæ non sint inefficacia nisi ex culpa eorum quibus dantur, *nego ant.* Deus autem justas habet causas non dandi omnibus media salutis efficacia, puta ad manifestandas plures perfectiones, nempe præsertim maximam misericordiam ac benignitatem in prædestinatos, & justitiam in reprobos, quibus solum dat media sufficientia. E contra si omnibus daret media salutis efficacia, ideoque omnes salvaret, solam misericordiam ostenderet. Et aliunde dat reprobis media vere sufficientia, quæ non sunt inefficacia nisi ex eorum culpa.

§. V.

Solvuntur objectiones contra mortem Christi pro omnibus oblatam.

Obj. 1. Scriptura redemptionem Christi restingit ad prædestinatos & fideles, ut, Apoc. cap. 5. *Redemisti nos Deo in sanguine tuo ex omni tribu & lingua* Et Joan. cap. 3. *Exaltari oportet Filium hominis, ut omnis qui credit in ipsum non pereat.* Et c. 10. *Animam meam pono pro ovibus meis.* Ergo Christus non est mortus pro infidelibus reprobis.

Resp. nego anteced. Nam Scriptura in locis objectis loquitur præcisive, non exclusive; nempe præcisive dicit Christum mortuum esse pro electis, pro credentibus, pro ovibus suis, sed sine exclusione aliorum. Neque enim negat alios esse redemptos sufficienter & in actu primo quantum est ex parte Christi: & alibi clare docet Christum esse mortum pro omnibus omnino hominibus.

Obj. 2. Matth. cap. 20. Christus dicit se venisse *dare animam suam redemptionem pro multis.* Et cap. 26. *Hic est sanguis meus, qui pro multis effundetur.* Ergo non est mortuus pro omnibus.

Resp. nego conseq. Quia 1. vox *multi* non excludit omnes. 2. Vox *multi* in illis locis significat omnes, ut constat ex aliis locis supra allatis, quia omnes sunt multi. Quando autem omnes sunt multi, vox *multi* apte ponitur pro omnibus, ut notat S. August. l. 2. operis imperfecti, n. 175. *Ad hoc*, inquit, *jam responsum est, non repugnare omnibus multos, quia ipsi omnes, non pauci, sed eis sunt.* Et vero sæpe in Scriptura vox *multi* sumitur pro omnibus: sic, Rom. cap. 8. *Si unius delicto multi mortui sunt*, hoc est, omnes Adami peccato mortui sunt.

Obj. 3. Illud, Matth. c. 15. *Non sum missus nisi ad oves quæ perierunt domus Israel.*

Resp. Sensus est: non sum a Patre missus ad prædicandum Evangelium per me ipsum, nisi ad Israelitas. Enim vero multi gentiles, & quidem plures quam Judæi, præ-

prædestinati sunt, ideoque redempti morte Christi.

Obj. 4. Daniel c. 9. Christus dicitur venturus, *ut deleatur iniquitas, & adducatur justitia sempiterna.*

Resp. Hoc re vera Christus præstitit in prædestinatis, pro quibus mortuus est ex affectu speciali & efficaci salutis. Imo hoc verum est etiam quantum est ex parte Christi & quoad sufficientiam respectu reproborum, pro quibus satisfacit Patri & quibus meruit, ac obtinuit media ad hunc finem sufficientia.

Obj. 5. Gen. cap. 9. de Christo dicitur: *Per proprium sanguinem introivit semel in sancta, æterna redemptione inventa.*

Resp. Redemptio a Christo facta dicitur æterna, quia (ut patet ex contextu) ad redemptionem omnium hominum mors Christi non debet iterari, sicut debebant sacrificia veteris legis, quibus ibi comparatur sacrificium mortis Christi: nam ad redemptionem omnium omnino hominum sufficit, quod Christus se ipsum obtulerit semel moriendo in cruce.

Obj. 6. Illud, Joann. cap. 17. *Non pro mundo rogo, sed pro his quos dedisti mihi.*

Resp. Ad summum sequitur Christum hac vice, seu his verbis non orasse pro reprobis. Sed alias Christus oravit etiam pro reprobis. Enim vero (ut ex aliis textibus constat) mortem suam pro omnibus omnino hominibus obtulit, quæ oblatio mortis est vera oratio. Imo Christus ibidem oravit etiam pro aliquibus reprobis. *Non pro eis* × *qui credituri sunt per verbum eorum in me.* Certe aliqui ex iis, qui credituri erant per prædicationem Apostolorum, fuerunt reprobi, ut Simon Magus, & alii, qui teste Apostolo circa fidem naufragarunt.

Inst. Omnis oratio Christi fuit efficax juxta illud, Joann. c. 11. *Semper me audis*, Ergo Christus non oravit pro salute reproborum.

Resp. disting. antec. Omnis oratio Christi absoluta fuit efficax, *conc. ant.* Conditionata, *nego ant. & conseq.* Duplex fuit oratio Christi sicut & voluntas circa salutem hominum; una absoluta & specialis pro salute electorum, qua rogavit Patrem, ut eis vitam æternam, & media efficacia ad eam obtinendam concederet, quæ oratio fuit exaudita: alia vero conditionata pro salute reproborum, qua oravit Patrem, ut vitam æternam eis daret si velint recte uti mediis salutis vere sufficientibus, quæ pro illis rogavit. Hæc oratio non fuit exaudita quoad consecutionem salutis, defectu conditionis ab hominibus non impletæ ex sua culpa: fuit tamen exaudita quoad possibilitatem salutis & impetrationem mediorum ad salutem sufficientium, nam circa hoc fuit absoluta; unde fuit etiam circa hoc efficax.

Igitur Christus oravit & mortem suam obtulit pro prædestinatis & reprobis omnibus, seu ex affectu diverso & conformi voluntati Patris. Oravit & mortem obtulit pro prædestinatis ex affectu efficaci & absoluto impetrandi illis salutem & media salutis efficacia: pro reprobis vero ex affectu sufficienti & conditionato salutis eorum, quo impetravit illis media ad eam consequendam sufficientia.

Obj. 7. S. Augustinus, epist. 102. ait. *Non perit unus ex illis, pro quibus mortuus est.* (Christus.) Et, l. de Adulterinis conjugiis, c. 15. *Omnis, qui sanguine Christi redemptus est, homo est: non tamen omnis, qui homo est, etiam sanguine Christi redemptus est.*

Resp. S. Doctor in primo textu loquitur de iis, pro quibus Christus mortuus est ex voluntate absoluta & efficaci illos salvandi: in secundo autem de redemptione efficaci & consummata ex parte effectus, quæ scilicet effectum suum ultimum, nempe beatitudinem æternam habent. Duplex quippe distinguitur redemptio, nempe quoad sufficientiam, & quoad efficientiam, seu in actu primo, & actu secundo. Homines redimi a Christo quoad sufficientiam & in actu primo, est Christum fecisse ex parte sua omnia, quæ erant necessaria ex parte Redemptoris, ut homines liberarentur a peccato & damnatione æterna, & vitam æternam consequerentur, nimirum obtulisse mortem in pretium ex intentione ut illis prodesset ad salutem, & meritum fuisse ac obtinuisse omnibus gratias sufficientes ad vitam æternam consequendam. Redimi quod efficientiam *perfectam*, est homines ex meritis Christi re ipsa liberari a peccato, justificari, & consequi beatitudinem æternam per applicationem meritorum Christi.

Dico, *perfectam*, nam duplex est redemptio quoad efficientiam: alia enim, est quoad efficientiam perfectam seu consummatam, & est ea, quæ re ipsa consequitur seu includit redemptionis effectum ultimum ac consummatum, nempe vitam æternam: alia

× Non pro eis tantum rogo, sed et pro eis qui credituri sunt.

alia eſt quoad efficientiam imperfectam, & eſt ea, qua homo conſequitur juſtificationem temporaneam, non tamen ſalutem æternam defectu perſeverantię finalis.

Porro omnes homines redempti ſunt a Chriſto quoad ſufficientiam, ſoli electi quoad efficientiam perfectam ac conſummatam, & ſolos fideles quoad efficientiam imperfectam.

Inſt. 1. Ex S. Auguſtino, non omnes homines quoad ſufficientiam veram redempti ſunt a Chriſto. Ergo.

Reſp Nego anteced. Nam ex S. Doctore ita pro omnibus ſanguis Chriſti fuſus eſt, ut ſit in poteſtate cujuslibet ab ipſo re ipſa redimi quoad efficientiam perfectam ſi velit: *Sanguis Domini tui* (inquit, ſerm. 344.) *ſi vis, datus eſt pro te: ſi nolueris, non eſt datus pro te.... Sanguis Chriſti volenti eſt ſalus, nolenti ſupplicium.* Et ſerm. 102. *Ergo tibi dicitur, omnis homo, ſalus tua Chriſtus eſt: hanc ſalutem ſi volueris, obtinebis.* Et tract. 36. in Joann. *Venit Chriſtus, ſed primo ſalvare, poſtea judicare: eos judicando in pœnam, qui ſalvari noluerunt: eos perducendo ad vitam, qui credendo ſalutem non reſpuerunt...... Quia ergo vidit omnes peccatores, & omnino neminem eſſe immunem a mortem peccati; prius erat ejus miſericordia præroganda, & poſtea exercendum judicium.*

Inſt. 2. S. Auguſtinus, l. 21. de Civit. c. 24. dicit, quod Eccleſia tam non oraret pro reprobis, quam pro dœmone, ſi noſſet quinam ſint illi reprobi. Ergo cum Chriſtus noſſet quinam eſſent reprobi, nullatenus pro illis mortem obtulit.

Reſp. Nego conſeq. Quia ſenſus S. Doctoris eſt, quod ſi Eccleſia cognoſceret aliquorum converſionem æque eſſe impoſſibilem ac eſt diaboli converſio, pro illis non oraret; quia ſcilicet hæc oratio eſſet inutilis & contraria voluntati divinæ. Verum quia res aliter ſe habet, & (ut docet S. Auguſtinus) toto hujus vitæ tempore converti poſſunt, pro illis orat Eccleſia.

Hanc ob cauſam Chriſtus oravit pro ſalute & converſione eorum, quos prævidebat damnandos, quia ſcilicet eos conſiderabat in ſtatu in quo poterant converti, & conſequenter obtinere ſalutem, quam pro illis precabatur. Hæc reſponſio patet etiam ex ſcopo S. Auguſt. Nam hoc loco probare vult Sanctos in extremo Judicio non oraturos eſſe pro dæmonibus & hominibus damnatis.

Inſt. 3. S. Auguſtinus nullibi docet Chriſtum mortuum eſſe pro ſalute æterna reproborum. Ergo.

Reſp. Nego anteced. Nam præter multos textus jam laudatos ſic ait, in c. 3. epiſt. ad Galatas: *addidit*, Crucifixus; *ut hinc eos maxime moveret, cum conſiderarent quo pretio emerat poſſeſſionem, quam in eis amittebat: ut parum eſſet gratis eum mortuum, quod ſuperius dixerat. Illud enim ita ſonat, tamquam non pervenerit ad poſſeſſionem pro qua ſanguinem dedit.* Ergo ex S. Auguſtino Chriſtus ſanguinem dedit ad obtinendam poſſeſſionem horum reproborum quam non obtinuit. Atqui hæc poſſeſſio ad quam non pervenit, eſt illorum poſſeſſio æterna: nam pervenit ad illorum poſſeſſionem temporaneam per juſtificationem, cum aſſerat poſſeſſionem in eis amiſiſſe. Ergo Chriſtus ſanguinem dedit ad obtinendam poſſeſſionem æternam horum reproborum per vitam æternam. Sed quid opus eſt multos textus congerere: cum hic unus jam laudatus ſufficiat, nempe, in Pſal. 95. *Judicabit orbem terrarum in æquitate non partem, quia non partem emit, totum judicare habet, quia pro toto pretium dedit.* Ergo ex S. Auguſtino Chriſtus obtulit pretium mortis pro redemptione omnium hominum quos judicaturus eſt. At judicaturus eſt omnes omnino homines etiam reprobos. Ergo pretium mortis obtulit pro redemptione omnium omnino hominum etiam reproborum.

Obj. 8. S. Hieronymus, in Pſal. 43. aſſerit non eſſe effuſum ſanguinem agni pro Judæis, Et S. Anſelmus, in elucidario dicit: *Chriſtus pro ſolis electis mortuus eſt.... Nihil contulit reprobis ob ſua demerita mors Chriſti.*

Reſp. Illi Patres ſolum volunt, Chriſtum non eſſe mortuum pro reprobis efficaciter ſeu ex affectu efficaci ſalutis eorum, qui nempe affectum ſuum conſecutus ſit. Quod non impedit quominus mortuus ſit pro ſalute æterna reproborum ſufficienter, ſeu ex affectu ſincero & de ſe ſufficienti licet inefficaci ſalutis eorum. Nam, S. Hieronymus, in cap. 5. epiſt. 2. ad Corinthios aſſerit Chriſtum ut immaculatam hoſtiam oblatum fuiſſe pro omnibus qui erant in peccatis mortui. Et S. Anſelmus in cap. 2. epiſt. 1. ad Timoth. ait: *Mediator Deus quem Deu: inter ſe & homines poſuit, mortem pro omnibus ſuſtinuit, ut omnes a morte redimeret. Et ideo qui non ſalvantur, non eſt quod de Deo vel Mediatore poſſint conqueri, ſed*

de

de se ipsis, qui nec redemptionem quam Mediator dedit, nec salutem quam Deus obtulit, voluerunt accipere.

Obj. 9. Semipelagiani erraruntt circa mortem Christi, non nisi quia asserebant eam oblatam fuisse generaliter pro omnibus omnino hominibus etiam reprobis. Ergo.

Resp. Nego min. Sed eorum error circa mortem Christi in eo consistebat, quod assererent Christum mortuum esse ex affectu æquali & efficaci ex parte ipsius Christi pro omnibus omnino hominibus. Igitur quamvis Christus pro salute æterna omnium omnino hominum nullo excepto mortuus sit, non tamen pro omnibus æqualiter seu ex æquali affectu mortuus est, sed inæquali. Nam mortem suam pro electis obtulit ex affectu efficaci & ut salutem consequerentur, & ut proinde media salutis efficacia eis obtineret: pro reprobis vero mortem obtulit ex affectu de se sufficienti eorum salutis, sed conditionato, nempe si cooperentur auxiliis sufficientibus illis dandis, & ut illis obtineret media de se ad beatitudinem æternam assequendam sufficientia, quamvis inefficacia ex culpa ipsorum reproborum, vel aliorum, ad quos eorum cura pertinet.

Imo inæqualiter adhuc mortuus est Christus pro reprobis: nam ex majore affectu mortem obtulit pro fidelibus reprobis quibus plura gratiæ auxilia impetravit, quam pro infidelibus. Ratio est, quia voluntas Dei, cui Christus in omnibus se conformavit, in inæquali circa salutem hominum: nam est absoluta & efficax circa salutem prædestinatorum, inefficax vero & conditionata licet de se sufficiens circa salutem reproborum. Imo hæc Dei voluntas non est æqualis respectu omnium reproborum, sed inæqualis. Nam Deus non desiderat omnibus reprobis æqualem gloriam, sed aliis majorem, aliis minorem: nec proinde omnibus æqualia præparavit media, sed aliis majora, aliis minora; licet tamen omnibus salutem sincere desideret, & media de se sufficientia suppeditet.

Obj. 10. Sæculo nono, Concilium Valentinum III. ex tribus Provinciis congregatum, can. 4. damnat quatuor capitula Concilii Carisiaci, in quorum ultimo definiebat Christum esse mortuum pro omnibus omnino hominibus. Et hanc damnationem confirmarunt Synodi Lingnensis, & Tullensis apud Saponarias ex duodecim Provinciis congregatæ. Imo Canones Concilii Valentini a Nicolao Papa confirmati sunt.

Resp. Concilium Valentinum non damnavit capitula Concilii Carisiaci in sensu assertionis nostræ, nec in sensu ab ipsa Synodo Carisiaca intellecto, sed in sensu ipsi falso attributo, & ex falsa suppositione, quod (ut quidam jactabant) iis significatur Christum esse mortuum pro liberandis ab igne inferni: *illis impiis, qui a mundi exordio usque ad passionem Domini, in sua impietate mortui, æterna damnatione puniti sunt*, ut Conc. Valent. ibidem habet. Vel ex falsa suppositione, quod illa capitula docerent Christum æqualiter, seu ex æquali affectu mortuum esse pro omnibus. Nam idem Concilium Valentinum doctrinam de morte Christi pro omnibus etiam reprobis oblatam manifeste supponit, can. 2. ubi ait: *Nec ipsos malos ideo perire, quia boni esse non potuerunt, sed quia boni esse noluerunt, suoque vitio in massa damnationis, vel merito originali, vel etiam actuali permanserunt.* Quibus verbis docet malos generaliter potuisse esse bonos, nec perire nisi sua culpa, ideoque potuisse salvari, & auxilia ad salutem sufficientia accepisse ex meritis mortis Christi pro eis oblatæ, nam aliter haberi nequeunt. Et can. 5. docet omnes tam reprobos quam prædestinatos, Sanguine Christi redemptos esse.

Jam vero damnatio illa quatuor capitulorum Carisiacorum inconsulte & ex falsa suppositione facta, non fuit approbata a Conciliis Lingonensi, & Tullensi, nec a Nicolao I. Imo illæ Synodi approbarunt quartum Canonen Concilii Valentini, rejecta illa damnatione quatuor capitulorum Synodi Carisiacæ, & sola capitulorum 19. Joannis Scoti retenta censura. Nicolaus vero I. definitionem Concilii Valentini solum confirmavit circa dogmata fidei, nulla facta mentione censuræ quatuor capitulorum Carisiacorum, ut testatur Prudentius, in annalibus ab Hincmaro, epist. 24. citatis, & annalibus Bertinianis ad annum 849. ubi dicitur. *Nicolaus Pontifex Romanus de Gratia Dei libero arbitrio, de veritate geminæ prædestinationis, & Sanguine Christi, ut pro credentibus omnibus fusus sit, fideliter confirmat, & catholice decernit.* Porro ibi non excluduntur infideles.

Obj. 11. Ecclesia Lugdunensis, seu potius Remigius Lugdunensis Episcopus, in l. de tribus Epistolis dicit Christum mortuum esse pro solis fidelibus, & l. de tenen-

nenda veritate Scripturæ quartum capitulum Carisiacum reprehendit ut erroneum.

Resp. Secundum aliquos Doctores intelligi debet de morte & passione Christi oblata ex voluntate efficaci & absoluta salutis, aut justificationis. Vel certe si sensit Christum pro solis fidelibus & nullatenus pro infidelibus mortuum esse, in hoc non erravit ex contumacia, sed ex ignorantia nostrorum argumentorum, quibus expendisset nostram sententiam amplexus esset. Quartum autem capitulum Carisiacum damnavit ex errore facti, quia nempe illud falso intelligebat de morte Christi oblata ad impios æterno judicio jam condemnatos ab inferis redimendos. Similiter sententiam Goteschalci de prædestinatione & reprobatione non approbavit, nisi ex falsa suppositione & interpretatione illius.

Obj. 12. Prudentius Precensis Episcopus, in tractoria ab eo missa ad Concilium Senocense, articulo 3. dicit: *Christi sanguinem pro solis credentibus fusum.*

Resp. Aliqui Doctores eum intelligunt de effusione sanguinis & morte oblata ex affectu efficaci obtinendæ justificationis, vel salutis æternæ. Alii vero dicunt ejus auctoritatem nullius hac in re esse ponderis, eo quod ejus doctrina apud Catholicos olim suspecta fuerit, ut constat tum ex annalibus Berthinianis, ubi dicitur Goteschalci hæresim, quam antea impugnaverat, postea defendisse, & non modica fidei adversa scriptitasse: tum ex vetustissimo Monasterii Altivillarensis codice MSS. operis ipsius Prudentii contra Joannem Scotum Erigenam, ubi in aversa pagina legitur hæc monitio: *Hic liber.....caute legendus est......nam compositor ejus Prudentius de quibusdam Ecclesiasticis dogmatibus non sensit catholice, sicuti alia ejus scripta demonstrant.*

Nec refert, quod in aliqua particulari Ecclesia colatur ut Sanctus. Nam sic etiam colitur Faustus Reyensis, qui tamen fuit Semipelagianus.

Obj. 3. Lupus Abbas Ferariensis in l. de tribus quæstionibus, q. 2. docet Christum non esse mortuum pro omnibus hominibus, nisi in eo sensu, quo ipse asserit Deum velle salutem omnium hominum, nempe quia vult salvare omnes qui salvantur, vel quia ex omni hominum genere colligit ad salutem, vel quia nos facit velle salutem omnium. Addit tamen dici probabiliter posse Christum esse mortuum pro omnibus fidelibus.

Resp. Aliqui eum exponunt de morte Christi efficaciter oblata pro obtinenda salute vel saltem justificatione, aut de morte æqualiter pro omnibus oblata, & de voluntate Dei efficaci salvandi homines. Alii vero dicunt nullam esse Lupi hac in re auctoritatem, qui Goteschalco plurimum favisse videtur.

Obj. 14. Christus sciebat decretum Dei immutabile damnandi reprobos ob demerita absolute prævisa. Ergo non potuit sincere mortem suam offerre pro eorum salute.

Resp. Disting. conseq. Ergo non potuit mortem suam offerre pro salute illorum, consideratorum secundum instans rationis, pro quo Deus habet decretum illos damnandi, *conc. conseq.* Ut consideratorum secundum aliud instans rationis virtualiter prius hoc decreto, *nego conseq.* Nam pro illo instanti Deus habet voluntatem sinceram licet conditionatam & inefficacem eos salvandi, & sic ad hunc finem acceptavit mortem Christi absolute prævisam ut oblatam pro illis, & propter ejus merita præparavit illa media salutis de se sufficientia.

Porro Christus pœnas peccatis reproborum debitas luit morte sua, non absolute, sed sub conditione, quod per media a Deo constituta, sibi applicarint meritum mortis ejus. Quam conditionem cum non impleant ex culpa sua, merito ob peccata sua suppliciis æternis mulctantur.

Obj. 15. Indignum est Deo, quod velit sincere aliquid, quod tamen non fiat.

Resp. Disting. Si illud velit sub conditione, quam ipse non apposuerit; *conc.* Si ipsemet apposuerit conditionem. *neg.*

Dices. Ergo voluntas divina frustratur & irritatur a creatura.

Resp. Nego. Quia per hanc voluntatem conditionatam & inefficacem salutis reproborum, Deus vult absolute ut ejus præcepta observentur, & si non observentur, peccatores puniantur. Ita docet S. Augustinus, in Psal. 10. ibi: *Non sic constituta sunt opera Domini, ut creatura in arbitrio libero constituta Creatoris superet voluntatem, etiamsi contra ejus faciat voluntatem. Non vult Deus ut pecces; nam prohibet: tamen si peccaveris, ut putes hominem fecisse quod voluit, & Deo accidisse quod noluit. Sicut enim vult, ut homo non peccet, ita vult peccanti parcere, ut revertatur & vivat; ita vult postremo in peccato perseverantem*

tem

cem punire, ut justitia potentiam contumax non evadat.

CAPUT VII.

De Prædestinatione & Reprobatione.

ARTICULUS I.

Quid & quotuplex sit prædestinatio?

DIco 1. Prædestinatio completa & adæquate sumpta, est absoluta & efficax voluntas in Deo ab æterno existens dandi gratiam & gloriam. Sive est efficax præparatio gratiæ reipsa perducentis ad gloriam, & ipsius gloriæ. Nomine autem gratiæ hic intelliguntur omnia media electis ad consequendam salutis gratis collata, & cum salute connexa.

Prædestinatio simpliciter & complete sumpta, recte etiam definitur a S. Augustino, l. de dono perseverantiæ, cap. 14. *Præscientia & præparatio beneficiorum Dei, quibus certissime liberantur, quicumque liberantur.*

Nomine beneficii non solum intelliguntur auxilia gratiæ efficacia cum perseverantia finali conjuncta, sed etiam omnes actus salutares conducentes infallibiliter ad salutem, sive de congruo, sive de condigno. Et per verbum liberantur, intelligitur salvantur, & ipsa præsertim gloria, quæ est perfecta & consummata libertas ac salus. Quare a S. Thoma prædestinatio definitur præparatio gratiæ in præsenti & gloriæ in futuro. Deum autem præparare est Deum velle dare.

Prædestinatio dividitur velut totum in suas partes, in prædestinationem ad gratiam, & prædestinationem ad gloriam. Prædestinatio ad gloriam est voluntas divina absoluta & efficax dandi gratiam re ipsa certo perducentem ad gloriam: sive est efficax præparatio gratiæ re ipsa perducentis ad gloriam. Per gratiam hic intelligitur, quodlibet medium ad salutem conducens, & ipsa perseverantia finalis. Dicitur gratia re ipsa perducens ad gloriam. Nam voluntas absoluta & efficax dandi reprobis gratiam sive habitualem sive actualem efficacem, non est prædestinatio, sed præcise pertinet ad providentiam supernaturalem; prædestinatio enim est præparatio beneficiorum quibus reipsa homines salvantur.

Prædestinatio ad gloriam est voluntas absoluta & efficax dandi gloriam.

Dico 2. Prædestinatio physice sumpta consistit tum in actu intellectus, quo gloria & media ad eam perducentia cognoscuntur: tum & quidem principalius in actu voluntatis, quo ista efficaciter decernuntur, ut patet ex ejus definitione a S. Augustino tradita. Prædestinatio autem formaliter sumpta consistit in solo actu voluntatis præsupponente actum intellectus, tum quia Apostolus, & post eum S. Augustinus, illam vocat electionem & propositum, & SS. Prosper & Hilarius definitionem & constitutionem Dei: quia prædestinatio formaliter est absoluta & efficax volitio divina dandi gratiam & gloriam.

Porro scientia illa quæ ad prædestinationem prærequiritur, est tum scientia simplicis intelligentiæ, qua Deus cognoscit gloriam & quidquid facere potest; tum præcipue scientia media, qua cognoscuntur in particulari omnia media, quæ certo & infallibiliter, & tamen libere habitura sunt effectum, & ad gloriam perductura; si dentur. Nam scientia illa, est scientia, quæ præcedit decretum, cum illud dirigat, ut docet S. Augustinus, l. de dono persever. c. 17. ubi ait: *Isto igitur sua dona quibuscumque Deus donat, proculdubio se donaturum esse præscivit, & scientia præparavit.*

CAPUT II.

Utrum prædestinatio ad gratiam sit gratuita?

Nota 1. Prædestinatio ad gratiam, ut jam dixi, est absoluta & efficax volitio dandi gratiam re ipsa perducentem ad beatitudinem. Nomine gratiæ hic intelligitur omne medium efficax ad beatitudinem perducens: ac proinde intelliguntur gratia actualis & habitualis, opera, & perseverantia finalis imo & gratiæ externæ. Quæritur utrum hæc Dei voluntas sit pure gratuita, hoc est, utrum Deus ab æterno gratiam, seu media ad beatitudinem certo perducentia dare voluerit ex mero suo beneplacito, & nullatenus ex prævisione & intuitu boni alicujus operis, & boni usus liberi arbitrii sive tamquam meriti de condigno aut de congruo, sive tamquam meræ conditionis sine qua non.

Nota 2. Pelagiani docentes liberum arbitrium solis naturalibus viribus instructum cum externa gratia legis & doctrinæ, quibus ad summum adjunxerunt exempla Christi, sufficere ad servandam totam legem, ad consequendam justificationem, ad per-

Perseverandum in bono; & ad vitam æternam obtinendam, consequenter negarunt gratuitam prædestinationem ad gratiam; contenderuntque causam electionis ad gloriam, esse bona opera ex solis naturæ viribus facta absolute prævisa: sicut mala liberi arbitrii opera absolute prævisa sunt causa decernendi supplicium æternum. Unde anta prævisionem bonorum & malorum operum absolute futurorum, non aliam admisere in Deo voluntatem salvandi homines, quam indifferentem & æqualem circa omnes: sicque omnem gratuitam prædestinationem & electionem, tum ad gratiam tum ad gloriam repudiarunt.

Semipelagiani vero docentes præire saltem regulariter seu ordinarie gratiæ aliquos liberi arbitrii actus ac conatus ex solis naturæ viribus elicitos; sic ut semper detur gratia iis, qui actus seu conatus illos naturales eliciunt, & non detur saltem ordinarie iis qui non eliciunt, & consequenter asseruerunt Deum ab æterno præparasse gratiam iis, quos absolute prævidit esse aliquos actus & conatus mere naturales elicituros, aliis non præparasse: sicque negarunt gratuitam prædestinationem ad gratiam, & ad perseverantiam finalem quam negabant esse donum Dei. A fortiori negabant gratuitam prædestinationem ad gloriam; sed in hoc ultimo puncto non erant hæretici, cum Ecclesia eam nondum expresse definierit.

§. I.

Dico. Prædestinatio ad gratiam est gratuita, ita ut nulla detur ejus ratio, seu causa ex parte prædestinati. Est de fide.

Prob. 1. Ex Scriptura, 2. Tim. c. 1. *Nos liberavit, & vocavit vocatione sua sancta, non secundum opera nostra, sed secundum propositum suum, & gratiam quæ data est nobis in Christo Jesu ante tempora sæcularia.* Id est, Deus nullis operibus nostris prævisis provocatus nos vocavit vocatione illa, seu collectione vocationum, quibus reipsa liberemur & salvemur, secundum merum beneplacitum suum, & gratuitam benevolentiam, vi cujus propter merita Christi absolute prævisa statuit ab æterno salvare eas quos reipsa salvat. Nam nomen gratiæ non significat ibi donum aliquod creatum datum in tempore, sed gratuitam benevolentiam efficacem, qua Deus ab æterno prosequitur electos propter merita Christi, ut patet ex illis vocibus, *secundum gratiam, quæ data est ante tempora sæcularia.*

Rom. c. 9. *Non volentis, neque currentis, sed miserentis est Dei... ergo cujus vult miseretur, & quem vult indurat.* Hoc est, nemo ex ullo actu suæ voluntatis aut conatu electus est a Deo ad gratiam & sanctitatem, sed ex solo libero beneplacito Dei, qui pro jure suo aliquos, quia misericorditer vult liberat: reliquos, quia non vult voluntate illa speciali & efficaci, non liberat. Neque potest quisquam idcirco jure conqueri; nam, ut addit Apostolus: *An non habet potestatem figulus luti ex eadem massa facere aliud quidem vas in honorem, aliud vero in contumeliam?*

Item Rom. c. 11. *Reliquiæ secundum electionem gratiæ salvæ factæ sunt. Si autem gratia, jam non ex operibus; alioquin gratia jam non est gratia*, Id est, pauci Judæi qui tunc salvantur, salvantur secundum electionem gratuitam, seu quia gratuito electi sunt cæteris non electis: ac proinde salvantur, non ex ullo bono actu vel usu liberi arbitrii absolute prævisο tanquam causa hujus electionis: alioqui hæc electio gratuita, esset simul gratuita, & non esset. Hæc autem electio gratuita, secundum quam salvantur illi Judæi ad fidem conversi, est saltem gratuita præparatio mediorum efficacium, quibus reipsa salvantur.

Ephes. c. 1. *Elegit nos in ipso* (Christo) *ante mundi constitutionem, ut essemus sancti & immaculati in conspectu ejus in Charitate. Qui prædestinavit nos in adoptionem filiorum per J. C. in ipsum, secundum propositum voluntatis suæ in laudem gloriæ gratiæ suæ, in qua gratificavit nos in dilecto filio suo.* Igitur ex Apostolo Deus propter merita Christi nos eligit, non quia eramus, aut futuri eramus Sancti, sed ut essemus Sancti, tum habitualiter per gratiam sanctificantem, tum etiam sanctitate actuali per bona opera ex gratia libere facta. Item Deus nos per merita Christi ad procurandam ejus gloriam prædestinavit, non propter aliquod bonum opus nostrum, sed secundum propositum voluntatis suæ in laudem gloriæ gratiæ suæ, hoc est, ex mero beneplacito suo ad commendandam gratuitam suam erga nos benevolentiam, in qua nos gratificavit in dilecto filio suo, id est, quam erga nos gratuito exhibuit propter dilectum filium suum.

Deinde ibidem addit: *in quo etiam & nos sorte vocati sumus, prædestinati secundum propositum ejus, qui operatur omnia secundũ consilium voluntatis suæ, ut simus in laudem gloriæ ejus.* Sensus est propter quem nos

forte, hoc est, plane fortuito quantum est ex parte nostra, sive nulla data ratione ex parte nostra, vocati sumus ad fidem, sanctitatem & salutem, quia prædestinati eramus ex mero beneplacito illius, qui operatur omnia secundum liberum beneplacitum suum, ut ipse propter gratuitum hoc in nos beneficium glorificetur ab Angelis & hominibus, ejus bonitatem, misericordiam, sapientiam ac potentiam laudibus extollendo.

Prob. 2. Ex traditione patrum Augustino antiquiorum, argumento quo ipse S. Doctor utitur, l. de dono persever. ex SS. Patribus antiquioribus fides etiam initialis, & omnia alia opera salutaria, ipsaque finalis perseverantia sunt dona Dei, id est, beneficium Dei gratuitum. Ergo Deus dat gratuito fidem etiam initialem, opera salutaria, & perseverantiam finalem. Deus autem illa gratis dat, gratis ac misericorditer conferendo in tempore gratias, quibus reipsa ii, qui salvantur, credunt, opera salutaria faciunt, & in charitate perseverant usq; ad mortem. Atqui quod Deus dat gratis in tempore, voluit gratis ab æterno dare: nam Deus nihil, facit nec vult in tempore, nisi quod ab æterno vuluit facere. Ergo Deus ab æterno voluit gratis dare gratias, quibus certo salvantur quicumque salvantur. Ergo fuit ab æterno in Deo voluntas efficax & gratuita dandi gratiam reipsa ad gloriam perducentem; ac proinde datur gratuita prædestinatio ad gratiam.

Prob. 3. Ex S. Aug. qui gratuitam prædestinationem ad gratiam & ad perseverantiam finalem ut dogma fidei propugnat contra Semipelagianos, in libris de prædestinatione Sanctorum & de dono perseverantiæ. Sic enim, l. de dono persever. c. 18. ait: *Hoc scio, neminem contra istam prædestinationem, quam secundũ Scripturas Sanctas defendimus, nisi errando disputare potuisse.* Et c. 23. *Ille dicat Ecclesiam aliquando in fide sua non habuisse veritatem prædestinationis hujus & gratiæ, quæ nunc contra novos hæreticos cura diligentiore defenditur ille, inquam, hoc dicat, qui dicere audet, aliquando eam non orasse, vel non veraciter orasse, sive ut crederent infideles, sive ut perseverarent fideles. Quæ bona si semper oravit, semper ea Dei dona esse utique credidit; nec ab illo esse præcognita, unquam ei negare fas fuit. Ac per hoc prædestinationis hujus fidem, quæ contro novos hæreticos nova sollicitudine nunc defenditur, nunquam Ecclesia Christi non habuit.*

Prædestinationem autem illam, quæ contra novos hæreticos defendit S. Doctor, esse gratuitam prædestinationem ad gratiam cum salute connexam, patet tum ex textu citato, tum ex multis locis librorum laudatorum. Unus hic sufficiat ex l. de prædest. Sanct. c. 6. ubi ait: *Cum aliis præparetur, aliis non præparetur voluntas a Domino; discernendũ est utique quid veniat de misericordia ejus, quid de judicio. Quod quærebat Israel, ait Apostolus. Rom.* 11. *Hoc non est consecutus, electio autem consecuta est, cæteri vero excitati sunt ... ecce misericordia, & judicium: misericordia in electionem, quæ consecuta est justitiam Dei: judicium vero in cæteros, qui excecuti sunt ... electio quippe ista gratiæ est, non utique meritorum. Superius enim dixerat sic, ergo & in hoc tempore reliquæ per electionem gratiæ salvæ factæ sunt ... gratis ergo consecuta est, quod consecuta est electio: non præcessit eorum aliquid, quod priores darent, & retribueretur illis: pro nihilo enim salvos fecit eos. Cæteris autem, qui excæcati sunt, in retributione factum est. Universæ viæ Domini misericordia & veritas: Investigabiles sunt autem viæ ejus. Investigabiles igitur sunt: igitur sunt & misericordia qua gratis liberat, & veritas qua juste judicat.*

Præterea Ex S. Augustino Ecclesia semper habuit in sua fide veritatem prædestinationis quæ contra novos hæreticos nempe Semipelagianos defendebatur ab ipso S. Doctore, ideoque quam negabant Semipelagiani. Atqui Semipelagiani negabant solam prædestinationem ad gratiam quæ esset gratuita; nam non negabant nec negare poterant in Deo voluntatem dandi gratias ad salutem perducentes, siquidem docebant Deum revera dare gratias illas, sed volebant eas dari non gratuito, sed intuitu alicujus actus vel conatus mere naturalis prævii: ergo ex S. Augustino Ecclesia semper habuit in sua fide veritatem prædestinationis gratuitæ ad gratiam.

Neque dici potest in hoc excessisse S. Augustinum. Nam cum SS. Prosper & Hilarius ejus discipuli significassent Cœlestino I. A quibusdam galliæ Presbyteris sententiam Augustini de prædestinatione, & gratuita electorum a reprobis discretione reprehendi. S. ille summus Pontifex scripsit ad Episcopos Galliæ Epistolam, in qua, c. 1. hæc ait: *Augustinum Sanctæ recordationis virum pro vita sua atque meritis in nostra communione semper habuimus: nec unquam hunc sinistræ suspicionis saltem rumor adspersit, quẽ tantæ scientiæ olim fuisse meminimus, ut inter magistros* opti-

optimos; etiam ante a meis decessoribus habetur. Bene ergo de eo omnes in commune senserunt, utpote qui utique & amori fuerit & honori. Unde resistatur talibus, quos male crescere videmus. Item Gelasius Papa in Concilio Romano 70. Episcoporum approbavit opera SS. Augustini & Prosperi, & multorum aliorum Patrum: Cassiani vero & Fausti Relensis opera de materia gratiæ ut Apocrypha rejecit. S. August. adjungo duos fidelissimos ejus discipulos, 1. S. Prosperum, qui, in 1. responsione ad objectiones Gallorum, ait: *Prædestinationem Dei nullus Catholicus negat.* Et in Epist. ad Rufin. de liber. arbitr. *Tam impium est negare* (Prædestinationem) *quam ipsi gratiæ contraire.* ... certum est autem eum loqui de gratuita prædestinatione ad gratiam, qua homines reipsa salvantur, nam loquitur de prædestinatione, quam S. Aug. propugnabat, & quam Cassianus & alii Semipelagiani negabant. 2. S. Fulgentium, qui, in l. de Incarn. & Gratia, c. ult. asserit eum, qui *Prædestinationis veritatem, qua nos ante mundi constitutionem prædestinatos in Christo testatur Apost. detrectat cordis credulitate recipere non pertinere ad numerum prædestinatorum*

Prob. 4. Ratione Theologica. Prædestinatio ad gratiam est præparatio gratiæ reipsa ad gloriam perducentis, id est, voluntas efficax dandi media salutis ad beatitudinem æternam reipsa perducentia. *Prædestinatio Dei, quæ in bono est, gratiæ est præparatio: gratia vero est ipsius prædestinationis effectus*, inquit S. Aug. l. de prædest. Sanct. c. 10. Atqui præparatio gratiæ non habet causam, seu rationem ex parte hominis. Ergo prædestinatio ad gratiam non habet causam, seu rationem ex parte hominis, ideoque gratuita esse. *Pr. min.* Si præparatio gratiæ, id est, voluntas efficax dandi gratiam, habet causam ex parte prædestinandi, illa causa est bonus usus liberi arbitrii seu opus bonum. Atqui hoc esse nequit: Nam bonum illud opus vel esset opus naturale, vel supernaturale. Non primum, alioqui 1. gratia jam non esset gratia; non enim gratis præpararetur, nec proinde gratis daretur, sed propter opus naturale, ut docet Apostolus, Rom. cap. 11. *Si gratia, jam non ex operibus; alioquin gratia jam non est gratia.* 2. Falso dixisset Apostolus, Rom. c. 11. *Quis prior dedit illi & retribuetur ei?* Nam homo daret aliquid Deo, nempe opus naturale, propter quod retribuentur ei auxilia gratiæ efficacia. 3. Homo posset ex solis naturæ viribus aliquid conducens ad salutem, contra illud Christi: Joan. c. 15. *Sine me nihil potestis facere.* Et contra canonem 7. Conc. Arausicani II. ubi dicitur: *Si quis per naturæ vigorem bonum aliquod, quod ad salutem pertinet vitæ æternæ, cogitare aut eligere posse confirmat .... hæretico fallitur spiritu.* 4. Prædestinatus se ipsum ex solis naturæ viribus primario discerneret a non prædestinato; & discretio prædestinatorum a non prædestinatis, jam non esset arcanum altissimum & inscrutabile, contra illud, Rom. c. 11. *O altitudo divitiarum sapientiæ & scientiæ Dei! quam incomprehensibilia sunt judicia ejus, & investigabiles viæ ejus! quis enim cognovit sensum Domini, &c.* Nam diceretur: hic est prædestinatus & electus a Deo, quia prævisus est bene usurus libero arbitrio, & idcirco ei præparata sunt media cum salute connexa, ille vero non est prædestinatus, quia prævisus est male usurus libero arbitrio.

Non secundum, nempe bonum opus supernaturale non potest esse causa, ob quam Deus præparaverit gratiam efficacem. Nam omne opus supernaturale supponit præparationem gratiæ: omne enim opus supernaturale præscitum supponit collationem gratiæ præscitam: sicut omne opus supernaturale actu existens supponit collationem gratiæ actu factam. Collatio autem gratiæ ut præscita supponit gratiæ præparationem: nam prius est gratiam præparari quam præsciri collatam, seu (quod idem est) prius est Deum velle dare gratiam; quam præscire eam esse conferendam. Ergo Deus non præparat gratiam, quia præscit opus supernaturale futurum; sed econtra præscit opus supernaturale futurum, quia præparat gratiam. Ergo Deus non præparat gratiam, quia opus supernaturale futurum est; sed e contra opus supernaturale futurum est, quia Deus præparat gratiam.

Prob. Denique alia ratione Theologica. Prædestinatio, quam S. Augustinus dicit rejici non posse sine errore, est ex eodem S. Doctore, l. de dono persever. c. 14. *Præscientia, & præparatio beneficiorum Dei, quibus certissime liberantur, quicumque liberantur*, id est, salvantur. Atqui hæc præparatio est gratuita. Ergo prædestinatio ad gratiam est gratuita. Minor constat ex Apostolo, Phil. c. 2. *Deus est enim, qui operatur in vobis & velle & perficere, pro bona voluntate.* Ubi aperte significat gratiam efficacem conferri a Deo pro mero beneplacito suo, & sic semper esse formaliter & immediate, & non

tantum radicaliter donum gratuitum. Atqui præparatio doni gratuiti est sane gratuita, alioqui donum jam non esset gratuitum. Ergo præparatio gratiæ efficacis, ideoque & aliorum mediorum salutis efficacium est gratuita. Præterea præparatio beneficiorum Dei est præparatio donorum Dei: beneficia enim Dei sunt dona a Deo gratis data. Ergo præparatio beneficiorum Dei est gratuita.

Porro Deum præparare gratiam est Deum ab æterno velle absolute dare gratiam, & præparatio gratiæ idem est ac æterna & absoluta voluntas dandi gratiam.

§. II.
Solvuntur objectiones.

Obj. 1. Matth. c. 16. dicitur Paterfamilias dedisse talenta *unicuique secundam propriam virtutem*. Ergo Deus dat gratiam pro dispositione naturæ. Ergo, &c.

Resp. Nego conseq. Quia hæ voces (*secundum propriam virtutem*) vel sunt tantum in parabola appositæ ad ornatum & verisimilitudinem parabolæ, quia nempe sic fit inter homines, a quibus sumitur parabola, non autem ad aliquid docendum, vel nomine propriæ virtutis intelligitur gratia cuique data ut talento sibi credito uti recte possit, ut Berllarminus exponit.

Obj. 2. Apostolus, 1. Tim. c. ait: *Misericordiam Dei consecutus sum, quia ignorans feci in incredulitate.*

Resp. Sensus est, quod peccando solum ex ignorantia, non ex malitia, non posuerit tantum impedimentum misericordiæ Dei quo posito non accepisset gratiam conversionis. Sed hæc impedimenti amotio tribui debet gratiæ, vel providentiæ speciali gratuitæ, quæ Paulum præservavit a peccato malitiæ, & ab impedimento majore vocationis divinæ.

Obj. 3. S. Chrysostomus, in cap. 9. Epist. ad Romanos de Matthæo loquens ait: *Qui arcana novit, qui cogitationis aptitudinem probare potest, is & in cano Margaritam jacentem novit; omissisque aliis, admiratus hujus pulchritudinem, illum eligit, voluntatisque nobilitati suam cum adjunxisset gratiam probatum illum esse pronuntiavit.*

Resp. S. Doctor per illam pulchritudinem, nobilitatem voluntatis, & aptitudinem ad Apostolatum intelligit ipsam prædestinationis gratiam: & ita vult Christum vocasse Matthæum, quia vidit eum esse ab æterno prædestinatum ad magnam gloriam, ad Apostolatum, & ad eximias dotes Apostoli proprias ipsi donandas.

Cum autem ait, Matthæum, etiam antequam vocatur, fuisse Margaritam, cujus pulchritudinem admiratus est Christus, solum vult illum fuisse Margaritam in prædestinatione, non autem in re: non enim alio sensu vocat eum Margaritam, quo Christus & unicos prædestinatos vocabat oves suas, dum, Joann. c. 10. dicebat. *Alias oves habeo quæ non sunt ex hoc ovili, & illas oportet me adducere, & vocem meam audient.* Et vero Matth. a Christo prius vocaretur erat Publicanus & peccator: ac proinde non erat Margarita in re sed duntaxat in prædestinatione, id est, non erat ipsa Margarita, sed duntaxat prędestinatus erat ut esset. Christus autem sciens Matthæum esse prædestinatum ad excellentem sanctitatem, & ad Apostolatum idque admirans, ut hanc exequeretur prædestinationem, eum vocavit eo modo quo sciebat ei congruere, ut vocantem sequeretur.

Veritas hujus responsionis patet ex eo quod S. Chrysostomus tradit principium, ex quo evidenter colligitur prædestinationis gratuitas, nempe docet omnes actus salutares & merita omnia esse dona Dei, sic enim, Homil. 22. in 1. ad Cor. ait: *Igitur quod accepisti, habes, nebue hoc tantum aut illud, sed quidquid habes. Non enim merita tua hæc sunt, sed dona Dei.* Donum autem est donum gratis datum.

Obj. 4. Origenes, l. 1. in epist. ad Romanos dicit propositum, de quo Apostolus, c. 8. loquitur, esse propositum hominis, non Dei.

Resp. Origenes non recte sensit de gratia & prædestinatione. Nam S. Hieronymus, epist. ad Ctesiphont. dicit: *Doctrina Pelagii, Origenis Ramusculus fuit.*

Obj. 5. S. Augustinus, l. 38. quæstionum, qu. 68. ait: *Cujus vult, miseretur, & quem vult, obdurat: sed hæc voluntas Dei injusta esse non potest: venit enim de occultissimis meritis.*

Resp. Ibi solum agit de justificatione & obduratione peccatorum, quæ habet causas ex parte ipsorum peccatorum licet occultissimas, ut patet ex iis quæ subjungit: *Præcedit ergo aliquid in peccatoribus, quo digni efficiantur justificatione: & item præcedit in aliis peccatoribus, quo digni sint obtusione.* Præterea S. Doctor hæc verba Apostoli, in suis

suis contra Pelagianos & Semipelagianos libris, constanter exponit de gratuita prædestinatione.

Obj. 6. Facienti quod in se est, Deus non denegat gratiam. Ergo collatio gratiæ ideoque ejus præparatio est a bono usu liberi arbitrii.

Resp. Disting. anteced. Facienti quod in se est ex viribus gratiæ Deus non denegat gratiam actualem ulteriorem majorem, vel gratiam habitualem si fecerit quod in se est ex viribus gratiæ proxime disponentis & excitantis ad actus fidei, spei & charitatis perfectæ, vel imperfectæ cum Sacramento, tales actus eliciendo, *conc. ant.* Facienti quod in se est ex solis naturæ viribus Deus non denegat gratiam, *nego ant. & conseq.*

Inst. 1. Facienti quod in se est etiam ex solis naturæ viribus Deus non denegat gratiam saltem remotam, qua si bene uteretur, acciperet majora auxilia; & tandem fidem & justificationem. Ergo.

Resp. Nego antecedens: Sive intelligatur de gratia actuali, sive habituali, etiamsi bonum, quod fit ex solis naturæ viribus, dicatur se habere duntaxat ad collationem gratiæ per modum conditionis sine qua non, vel occasionis. Nam si facienti quod in se est ex solis naturæ viribus non denegatur gratia, certe datur ex nobis initium aliquod quo gratia prævenitur; in negotio salutis liberum arbitrium prævenit, & gratia subsequitur; gratia voluntatis pedissequa est; homo potest ex solis naturæ viribus aliquid aliquo modo conducens ad salutem; item homo ex solis naturæ viribus se discerneret a non prædestinato. Quæ omnia fidei adversantur, & in Pelagianis ac Semipelagianis reprobata sunt a summis Pontificibus, Conciliis, & Patribus.

Addit Bellarminus, l. 2. de gratia & libero arbitrio, c. 12. istam propositionem incidere in illam damnatam sententiam Pelagianorum, *gratiam secundum merita nostra dari*: meritum enim appellant Patres in hac materia quodlibet opus bonum, ratione cujus gratia homini datur, ut patet ex S. Augustino, l. 2. ad Bonifacium, c. 8. & ex S. Prospero, l. contra Collatorem, c. 6.

Præterea hæc propositio (*Facienti quod in se est ex solis naturæ viribus, Deus non denegat gratiam*) evidenter repugnat 1. Apostolo dicenti, Rom. c. 11. *Si gratia, jam non ex operibus; alioquin gratia jam nõ est gratia.* & Capitulis, quæ Epistolæ Cœlestini I. ad Episcopos Galliarum subjiciuntur, & ex definitionibus summorum Pontificum, & Conciliorum Africanorum in materia gratiæ excerpta sunt, nempe, c. 4. ubi dicitur: *quod nemo nisi per Christum libero bene utatur arbitrio*, scilicet in iis quæ ad salutem aliquo modo conducere possunt. Et cap. 6. *Quod ita Deus in cordibus hominum, atque in ipso libero operatur arbitrio, ut sancta cogitatio, pium consilium, omnisque motus bonæ voluntatis ex Deo sit*, (per gratiam scilicet) *quia per illum aliquid boni possumus, sine quo nihil possumus*. 3. Concilio Arausicano II. cujus canones, ut fidei dogmata continentes confirmati sunt a Bonifacio II. & recepti a tota Ecclesia: nam, can. 6. damnat eum, *qui sine gratia Dei conantibus, laborantibus, vigilantibus, studentibus, &c. nobis misericordiam dicit conferri*. Et, can. 22. ait: *Nemo habet de suo, nisi mendacium & peccatum*, in ordine scilicet ad salutem; hoc est, nemo in ordine ad salutem absque gratia quidquam potest nisi demereri.

Inst. 3. Aliqui Theologi docuerunt istam propositionem; facienti quod in se est per vires naturæ, Deus non denegat gratiam.

Resp. Vel supponunt cum viribus naturæ aliqua auxilia gratiæ: Vel si nulla supponunt, in hoc lapsi sunt, non satis expendentes momenta nostræ doctrinæ.

Obj. 7. Perseverantia non pendet a solo beneplacito Dei. Ergo prædestinatio non est mere gratuita.

Resp. Nego anteced. Nam perseverantia finalis formalis secundum se est vitæ terminus seu mors in statu gratiæ, quæ a solo Dei beneplacito pendet. Is enim omnis & solus habet perseverantiam usque in finem, qui in statu gratiæ moritur; nec perseverantia finalis formalis habetur, nisi cum perseveratum est usque in finem, ut docet S. Augustinus, l. de dono perseverantiæ c. 6. ubi ait: *De illa perseverantia loquimur, qua perseveratur usque in finem: quæ si data est, perseveratum est usque in finem: si autem non est perseveratum usque in finem, non est data*. Et paulo post. *Perseverantiam usque in finem quoniam non habet quisquam, nisi qui perseveraverit usque in finem; multi possunt eam habere, nullus amittere. Neque enim metuendum est, ne forte cum perseveraverit homo usque in finem, aliqua in eo mala voluntas oriatur, ne perseveret usque in finem. Hoc ergo Dei donũ suppliciter emereri potest*, (id

(id est, oratione impetrari,) *sed cum datum fuerit, amitti contumaciter non potest.* Mors autem in statu gratiæ pendet a solo beneplacito Dei, qui homines, cum vult, & prout vult, eripit e vita, cum solus sit vitæ & mortis Dominus: & sic pro arbitrio justum rapere potest ante lapsum, & peccatorem conservare donec convertatur; e contra vero justum in vita relinquere donec peccaverit, & peccatorem e medio tollere antequam conversus fuerit. Quare S. Augustinus, l. de dono perseverantiæ, c. 17. ait: *Videte jam a veritate quam sit alienum negare donum Dei esse perseverantiam usque in finem hujus vitæ; vitæ huic, quando voluerit ipse, dat finem; quem si dat ante imminentem lapsum, facit hominem perseverare usque in finem.*

Inst. 1. Perseverantia potest aliquid aliud significare quam mortem in statu gratiæ, quod pendeat ab homine. Ergo.

Resp. Perseverantia finalis formalis nihil aliud est quam mors in statu gratiæ, ut constat ex S. Augustino. Perseverantiæ tamen donum sumi etiam potest pro complexo tum ex gratiis efficacibus, quibus status gratiæ comparatur, conservatur per observationem omnium peccatorum, tum ex ipsa perseverantia finali formali, seu beneficio, quo quis moritur in statu gratiæ. Et donum perseverantiæ sic sumptum est etiam a solo beneplacito Dei, qui ex mera misericordia ab æterno præparat & dat in tempore gratias congruas certis hominibus quos elegit, & quos e vita eripit in statu gratiæ: aliis vero, quos non elegit quia non voluit, præparat & dat solum gratias mere sufficientes, quibuscum possunt salvari, sed quibus non salvantur ex sua culpa, eosque eripit e vita, cum in statu peccati versantur.

Inst. 2. Præter gratias illas efficaces requiritur ad salutem libera cooperatio voluntatis humanæ, seu opus salutare liberum.

Resp. Hæc cooperatio, seu opus salutare est quidem a voluntate hominis; sed secundario tantum, & ut præmota, excitata, elevata, corroborata, adjuta, & completa per gratiam: a gratia vero ut a causa principali superiore, dante voluntati vires, & nihil ab ea accipiente, atq; influente prius natura tum in ipsam voluntatem, tum in ejus consensum.

Inst. 3. Si perseverantia quoad executionem, seu usum gratiarum non pendet a solo Deo, perseverantia saltem complete & ex omni parte spectata non est donum Dei.

Resp. Nego sequelam. Nam fides actualis & alia opera salutaria non sunt a solo Deo, seu a sola Dei gratia, sed a gratia primario, & secundario a voluntate per gratiam congruam præventa, excitata, & corroborata; & tamen fides etiam actualis, & opera omnia salutaria sunt dona Dei, ut constat tum ex Apostolo, Ephes. c. 2. *Gratia estis salvati per fidem, & hoc non ex vobis, Dei enim donum est: non ex operibus, ne quis glorietur. Ipsius enim sumus factura, creati in Christo Jesu operibus bonis, quæ præparavit Deus, ut in illis ambulemus*: tum ex Conc. Trident. declarante merita nostra esse dona Dei. Igitur omnis actus & consensus salutaris est donum Dei, quatenus Deus per gratiam efficacem gratis datam facit non solum ut possimus velle, sed etiam ut reipsa velimus bonum salutare.

Inst. 4. Perseverantia finalis cadit sub merito, non quidem de condigno, sed de congruo, ergo non præparatur nisi ex prævisione meriti de congruo, ergo non præparatur vi electionis gratuitæ.

Resp. Perseverantia finalis gratuito donatur non solum parvulis, & multis adultis eam de congruo non merentibus, sed etiam illis, qui eam per meritum aliquod de congruo impetrant: ideoque gratis præparata fuit. Nam Deus gratuito donat in tempore & ab æterno præparavit gratiam efficacem per quam illi perseverantiam impetrant. Præterea ex antecedente sequitur solum, quod perseverantia finalis præparata fuerit secundum ordinem executionis illis, qui eam impetrant ex prævisione absoluta alicujus meriti de congruo. At in ordine intentionis gratuito præparata fuit efficaciter ante absolutam prævisionem cujusvis meriti: & secundum hunc ordinem meritum de congruo per quod impetratur, est effectus gratuitæ ejus præparationis. Nam meritum de congruo, per quod suppliciter emereri potest perseverantia finalis, ut loquitur S. Augustinus, nempe oratio, est etiam donum Dei; quod proinde non donatur a Deo in tempore, nisi quia fuit ab æterno gratuito præparatum, & quidem ex efficaci voluntate perseverantiæ, ad quam tanquam medium ad finem ordinatum fuit.

Nota. Perseverantiam finalem esse donum Dei, ideoque beneficio gratuito datum, constat tum ex dictis, tum ex Apostolo Phil.

De Prædestinatione

ad Rom. 8. v. 28 et 29

Scimus, quoniam diligentibus DE
um omnia cooperantur in bonū
iis, qui secundum propositum
vocati sunt sancti. Nam quos

nam quos praescivit, et praede
stinavit conformes fieri imagi
nis filii sui. Quos autem praedestina
vit, hos et vocauit, et quos vocauit
hos et justificauit, quos autem ju
stificauit, illos et glorificauit.

spectat ad Instr. Obs. 1.

Phil. c. 2. ubi ait: *Cum metu & tremore vestram salutem operamini. Deus est enim, qui operatur in vobis & velle & perficere, pro bona voluntate:* hoc est, pro suo beneplacito ac sua mera benevolentia. Quanto magis pro suo mero beneplacito operatur in nobis perseveranter velle & perficere: tum ex praxi Ecclesiæ, quæ perpetuo orat pro fidelibus ut perseverent: *Ecclesia* (inquit S. August. l. de dono persever. c. 7.) *orat ut credentes perseverent: Deus ergo donat perseverantiam usque in finem:* enim vero non petitur a Deo, nisi quod ab eo ponatur. Denique S. Augustinus librum de dono perseverantiæ scripsit, ut hanc veritatem contra Semipelagianos ostenderet ex Scriptura & Traditione.

Obj. 8. Si nulla datur causa prædestinationis ad gratiam ex parte prædestinati, sed Deus hunc potius quam illum prædestinet præcise quia vult, erit acceptio personarum & iniquitas apud Deum. Falsum conseq. ergo.

Resp. Nego sequel. maj. Nam accipere personam est indigno vel minus digno dare, quod digniori aliqua ratione debetur. Deus autem hunc non illum prædestinando, nihil dat indigno vel minus digno, quod digniori debetur, cum uterque æqualiter indignus sit; sed duntaxat misericordiam uni præstat, non alteri indigno. Non idcirco igitur Deus est acceptor personarum: multo minus est injustus in dando, quia non dat uni quidquam ad quod jus habeat alter cui non dat. Nam gratia & quodlibet donum supernaturale non debetur ulli homini: imo omnes homines ante prævisionem absolutam ullius meriti & demeriti sunt positive indigni quolibet dono supernaturali propter peccatum Adami, quod fuit omnium proprium.

Obj. 9. Prædestinatio est electio juxta S. Augustin. l. de prædestinat. Sanct. c. 18. ubi ait: *Elegit prædestinans nos.* At electio supponit dignitatem majorem in eo, qui eligitur præ alio: nam qui sapienter eligit, id quod melius est eligit. Ergo prædestinatio supponit aliquam dignitatem seu bonitatem prædestinato, qua caret non prædestinatus. Hæc autem major bonitas non potest esse nisi bonus usus libertatis prævisus. Ergo.

Resp. Disting. maj. Prædestinatio est electio non supponens dignitatem in eo qui eligitur, *conc. maj.* Est electio supponens dignitatem in eo qui eligitur, *nego maj.* Duplex est electio, una gratuita, quæ est ad gratuita beneficia, & quæ proinde non supponit dignitatem in eo qui eligitur, sed eam facit; nihilque aliud est, quam gratuita assumptio unius, alio relicto. Altera est remuneratoria seu ad mercedem, quæ supponit dignitatem ac disparitatem electi ab eo qui relinquitur. Prædestinatio autem ad gratiam est gratuita electio, quæ nullam dignitatem nec disparitatem supponit, sed postea facit.

ARTICULUS III.

Utrum prædestinatio ad gloriam sit gratuita, seu independens a prævisione meritorum absolute futurorum?

§. I.

Prænotanda.

I. Status quæstionis est, an Deus independenter a prævisione meritorum supernaturalium absolute futurorum, seu ratione prius quam prævideri merita salvandorum absolute futura voluerit absolute & efficaciter dare gloriam, seu beatitudinem æternam & quidem in tali gradu quo reipsa obtinetur, comparandam tamen per merita supernaturalia.

II. Prædestinatio ad gloriam, quæ est voluntas absoluta & efficax dandi gloriam, duplex distinguitur; una ex parte intentionis, quæ est volitio, qua Deus ante prævisionem meritorum absolute futurorum, vult absolute & efficaciter, ut electi gloriam in tali gradu consequantur per merita comparandam: & altera ex parte executionis, quæ est volitio, qua Deus vult absolute & efficaciter retribuere electis gloriam in tali gradu, ut mercedem eis debitam propter merita absolute prævisa.

III. Certum est radicalem, seu virtualem electionem ad gloriam factam esse antecedenter ad merita absolute prævisa. Nam fide constat Deum independenter a meritis absolute prævisis pro solo suo beneplacito decrevisse dare prædestinatis gratias efficaces cum perseverantia finali conjunctas, proinde eos ad salutem re ipsa perducentes, & cum gloriæ assecutione connexas. Hoc autem decretum gratuitum, supposita generali voluntate quam Deus habet dandi gloriam omnibus in charitate & statu gratiæ morientibus, est saltem virtualiter efficax volitio dandi gloriam prædestinatis, cum vi illius decreti Deus sit determinatus

ad dandam illis gloriam, idque independenter a prævisione meritorum absolute futurorum: unde patet virtualem hanc electionem ad gloriam esse gratuitam: Nec ipsa differt a formali electione, (si tamen differre potest) nisi quod hæc illi superaddat affectum specialem Dei erga prædestinatos omnino gratuitū, nam quoad effectum prædestinationis non differt. Igitur solum quæstio est de formali electione ad gloriam, quæ est absoluta & efficax volitio dandi gloriam in tali gradu his præ aliis; an scilicet hæc volitio sit in Deo independenter a prævisione meritorum absolute futurorum, sive an sit ratione prius quam absolute præviderit bona merita prædestinatorum.

§. II.

Dico. Prædestinatio ad gloriam est gratuita: ita ut Deus ante prævisionem quorumlibet operum salutarium absolute futurorum, seu independenter a meritis prævisis ut absolute futuris, ex solo suo beneplacito, & mera benevolentia voluerit absolute & efficaciter, ut prædestinati beatitudinem æternam & quidem in tali gradu assequerentur. Ita Bellarminus, Toletus, Suarez, Ruis & alii multi e nostra Societate, & Thomistę communiter cum S.Th.qui, 1. p.q.23. art.5.ad 3. ait: *Quare hos elegit in gloriam, & illos reprobavit, non habet rationem, nisi divinam voluntatem.*

Prob. 1. Ex Scriptura, Joann. c.15. *Non vos me elegistis: sed ego elegi vos, & posui vos, ut eatis, & fructum afferatis, & fructus vester maneat.* Ubi Christus loquitur de prædestinatione adæquata, id est, de ea quæ simul est ad gratiam & gloriam, ut patet ex his verbis (*& fructus vester maneat*) in æterna scilicet gloria. Et sensus est: ego nullis vestris meritis provocatus, sed gratuite vos elegi ad sancta opera & ad beatitudinem æternam. Act. c. 13. *Crediderunt quotquot erat præordinati ad vitam æternam.* Ubi prima causa cur aliqui crediderint, aliis non credentibus, affertur ipsa præordinatio efficax ad beatitudinem. Nam illa verba indicant eos omnes & solos, qui tunc crediderunt, credidisse quia erāt præordinati ad gloriam: ac proinde Deus illis dederat gratiā efficacem ad credendum, & in fide quæ per dilectionem operatur perseverandum quia prædestinavit eos ad gloriam. Ergo Deus prius ratione prædestinavit ad gloriam, quam velit dare gratiam efficacem ad credendum, ideoque quam videat fidem absolute futuram, & consequenter merita absolute futura, quæ fidem præsupponunt; ita S. August. l. de correptione & gratia, c. 6. hunc locum exponit.

Prob. 2. Ex S. Augustino, qui, in suis contra Pelagianos & Semipelagianos libris, propugnat discretionem gratuitam electorum a reprobis, vi cujus electi infallibiliter perseverant & salvantur, & cui tamquam primæ causæ adscribit omnia electorum merita. Atqui hæc discretio est absoluta & efficax voluntas salvandi electos, ideoque gloriam donandi, vel saltem eam supponit. Ergo ex S. Augustino extat in Deo gratuita & absoluta ac efficax voluntas dandi gloriam electis, antecedens omnia merita absolute prævisa. Præterea S. Doctor, l. de correptione & gratia, c.7. sic ait: *Hæc omnia* (fidem scilicet, & perseverantiam finalem) *operatur in eis, qui vasa misericordiæ operatus est eos, qui & elegit eos in filio suo ante constitutionem mundi per electionem gratiæ.... Ex istis nullus perit, quia omnes electi sunt..... Electi autem sunt ad regnandum cum Christo..... Illos debemus intelligere electos per misericordiam*. Ergo ex S. Augustino, omnes qui salvantur, electi sunt ad regnandum cum Christo ideoque ad gloriam, & ad hoc electi sunt per misericordiam, proindeque gratuito, & non intuitu bonorum meritorum absolute futurorum.

Prob. 3. Ratione theologica efficaci. Fide constat dari gratuitam prædestinationem ad gratiam, quæ est gratuita voluntas dandi media ad gloriam certo perducentia: nam ex S. Augustino prædestinatio, quam Ecclesia semper habuit in sua fide, & contra quam nemo nisi errando disputare potuit, est gratuita præparatio beneficiorum Dei, quibus certissime liberantur, quicumque liberantur, id est, salvantur. Atqui voluntas efficax dandi media ad gloriam certo perducentia, præsupponit in Deo intentionem seu voluntatem efficacem dandi gloriam prædestinatis. Ergo gratuita voluntas dandi media ad gloriam certo perducentia, præsupponit voluntatem efficacem dandi gloriam iis, quibus hæc media præparantur, nempe prædestinatis. Ergo prævisio meritorum absolute futurorum præsupponit etiam voluntatem efficacem dandi gloriam prædestinatis, nam prævisio meritorum absolute futurorum præsupponit gratuitam voluntatem dandi media ad gloriam certo perducentia, ut primam causam illorum,

& sine

& sine qua nulla sunt futura merita, cum nulla merita sint absolute futura nec proinde prævisa ut futura sine gratiis efficacibus, nec gratiæ efficaces prævidentur concedendæ nisi dependenter a voluntate gratuita & efficaci eas dandi. Ergo voluntas absoluta & efficax dandi gloriam, antecedit prævisionem meritorum absolute futurorum, siquidem ei præsupponitur; & consequenter hæc voluntas est in Deo independenter a prævisione meritorum absolute futurorum & a meritis absolute futuris, nec est intuitu illorum ut absolute prævisorum, ideoque gratuita est.

Paulo aliter. Datur in Deo gratuita & efficax voluntas dandi media ad salutem certo perducentia: nam datur gratuita prædestinatio, quæ est præparatio beneficiorum, quibus certissime liberantur quicumque liberantur. Atqui talis voluntas necessario supponit voluntatem absolutam & efficacem dandi gloriam. Ergo voluntas efficax & gratuita dādi media salutis efficacia supponit voluntatem efficacem dandi gloriam. Ergo voluntas efficax dandi gloriam antecedit ratione voluntatem dandi media salutis efficacia, quæ antecedit prævisionem meritorum absolute futurorum. Ergo datur in Deo voluntas efficax dandi gloriam, quæ antecedit prævisionem meritorum adsolute futurorum, & quæ proinde est independenter ab illis, & consequenter gratuita est.

Minor patet. Nam libera præparatio & electio mediorum efficacium ad finem præ aliis idoneis sed non efficacibus necessario supponit intentionem seu voluntatem efficacem finis in volente ordinate & sapienter. Media enim efficacia ad finem cognita ut efficacia non eliguntur sapienter & ordinate præ aliis, nisi ob aliquam causam, quæ non potest esse alia quam voluntas efficax finis, nam media efficatia non sunt sapienter eligibilia præ aliis mere sufficientibus, nisi quia per illa finis re ipsa obtinetur, & per alia solum obtineri potest. Et vero media non appetuntur nisi propter finem præintentum: ac proinde media efficacia non eliguntur nisi propter finem efficaciter præintentum.

Dices 1. Deus equidem gratuito præparavit electis media salutis efficacia: at non præparavit illa ut efficacia, sed solum ut idonea: ac proinde hæc præparatio non supponit in Deo voluntatem absolutam & efficacem dandi gloriam electis præ aliis, sed solum conditionatam voluntatem, quam habet respectu eorum quibus præparavit media mere sufficientia ad salutem. Ergo non datur in Deo voluntas absoluta & efficax dandi gloriam electis, nisi post prævisionem absolutam meritorum perseverantiæ finalis electorum.

Resp. Nego anteced. Nam 1. certum est Deum iis omnibus qui salvantur, gratuito præparasse & elegisse media efficacia cognita ut efficacia præ aliis mediis mere sufficientibus, quæ potuisset illis præparare: e contra iis omnibus, qui damnantur, præparasse media solum idonea & mere sufficientia, cum potuisset præparare efficacia. At media efficacia cognita ut efficacia non eliguntur nec præparantur sapienter ac ordinate præ aliis idoneis sed inefficacibus, nisi ob aliquam causam, quæ non conveniat præparationi mediorum inefficacium. Hæc autem causa nulla potest esse alia, quam voluntas efficax salvandi eos, quibus præparantur illa media efficacia cum salute connexa. Item nulla potest esse causa cur Deus iis, qui non salvantur, præparaverit media idonea sed inefficacia, nisi quia illos salvare non vult voluntate absoluta & efficaci, sed solum conditionata & inefficaci, licet sincera & sufficienti. 2. Illa doctrina tollit aut saltem minuit specialem illum erga electos benevolentiæ ac misericordiæ affectum, quem Apostolus tantopere extollit & commendat. Unde electos vocat vasa misericordiæ, in qua Deus divitias misericordiæ suæ largiter effudit. 3. Voces illæ *propositum voluntatis*, *electio*, *prædestinatio*, quibus Apostolus utitur, clare significant media efficacia, quibus Deus electos suos perducit ad salutem, a Deo præparata esse ut efficacia, & ex intentione efficaci salutis eorum. 4. Est de fide dari gratuitam prædestinationem ad gratiam, quæ est gratuita præparatio beneficiorum Dei, quibus certissime salvantur quicumque salvantur: ac proinde fide constat Deum ab æterno gratuito præparasse perseverantiam finalem iis qui salvantur. At evidenter absurdum est dicere, Deum non præparasse nec dare perseverantiam finalem nisi ut medium salutis sufficiens, cum voluntas non possit illi resistere, nec eam amittere. Ergo absurdum est dicere; Deum præparasse omnia media salutis efficacia ut præcise sufficientia, & nulla ut efficacia. Ergo Deus gratuito præparavit electis perseverantiam finalem ut medium cum salute connexum, & ratione cujus talia media sunt cum salute connexa. Deus autem non

potuit

potuit velle gratuito dare electis medium cum salute connexum ut tale; quin prius ratione voluerit gratuito & efficaciter dare illis salutem. 2. Denique ex Scriptura & Traditione Patrum constat omnes actus salutares prædestinatorum esse dona Dei. At non sunt dona Dei, nisi quia Deus ex voluntate efficaci ut fiant, dat gratuito gratias efficaces quibus fiant: ac proinde Deus ab æterno habuit voluntatem efficacem ut illi actus fierent, & idcirco præparavit gratias efficaces qua efficaces nam quidquid Deus in tempore facit, voluit ab æterno illud facere eo modo quo facit.

Dices 2. Deus præparando non electis media mere sufficientia & inefficacia, hæc eis non præparavit, nec donat ut mere sufficientia & inefficacia, sed ut vere idonea & quibus vere salvari possunt si velint. Ergo non præparat nec donat electis media efficacia nisi ut præcise idonea, non autem ut efficacia.

Resp. Nego conseq. Disparitas est, quia si Deus præpararet reprobis media mere sufficientia ut mere sufficientia & inefficacia, hoc ipso non haberet voluntatem sinceram antecedentem illos salvandi: vellet enim illis dare media non habitura effectum præcise quia non essent habitura effectum, nec proinde perductura ad salutem: & sic Deus prius ratione vellet, ut illi non salvarentur. At voluntas gratuita dandi certis hominibus media salutis efficacia ut efficacia & cum salute connexa, non excludit sinceram voluntatem salvandi alios omnes: imo simul & pro eodem signo, seu instanti rationis Deus præparat certis hominibus media salutis efficacia ut efficacia ex intentione efficaci eorum salutis, & præparat aliis ex intentione sincera eorum salutis licet non efficaci media vere sufficientia, quibuscum salvari poterunt, & salvabuntur si velint, quibus tamen non salvabuntur, quia nollent eis uti; sicque ex sua culpa damnabuntur, non ex carentia mediorum salutis vere sufficientium.

§. III.

Solvuntur objectiones ex Scriptura petitæ.

Obj. 1. Ex Scriptura gloria est merces & corona justitiæ. At non est gratuita prædestinatio ad mercedem & ad coronam justitiæ: nam ista præsupponunt merita, quibus rependantur Ergo. Major constat ex Matth. cap. 5. *Merces vestra copiosa est in Cœlis.* 2. Tim. cap. 4. *In reliquo reposita est mihi corona justitiæ.*

Resp. Disting. maj. Gloria æterna in ordine executionis est merces & corona justitiæ, *conc. maj.* In ordine intentionis, *nego maj.* Gloria in ordine executionis est gloria spectata secundum executionem decreti dandi gloriam in tempore ut præmium per merita comparatum. Gloria in ordine intentionis est gloria spectata secundum decretum dandi gloriam per merita comparandam. In Deo autem duplex est prædestinatio & electio ad gloriam, seu voluntas absoluta & efficax dandi gloriam iis qui salvãtur. Prima gratuita, quæ pertinet ad ordinem intentionis, est voluntas, qua Deus ante prævisionem meritorum absolute futurorum, seu independenter a meritis absolute futuris prævisis, vult absolute & efficaciter, ut certi homines gloriam consequantur per merita comparandam. Secunda remuneratoria, quæ pertinet ad ordinem executionis, est voluntas, qua Deus absolute & efficaciter vult dare electis gloriam propter merita comparata absolute prævisa. Prima est omnino gratuita: nam virtualiter prior est prioritate rationis, quam prædefinitio bonorum operum, & a fortiori quam meritorum absoluta futuritio, eorumque absoluta prævisio. Secunda est remuneratoria: nam virtualiter præsupponit merita absolute futura & prævisa. Prima determinat Deum ad prædefinienda merita, & præparanda auxilia efficacia cum perseverantia finali, eaque in tempore danda. Secunda determinat Deum ad dandam in tempore gloriam ut mercedem & coronam debitam propter bona merita a se donata & per finalem perseverantiam consummata. Prima fertur in gloriam ut finem electis a Deo procurandum per bona ipsorum merita, quæ idcirco instanti rationis subsequenti prædefiniuntur a Deo. Secunda fertur in gloriam ut mercedem electis debitam & retribuendam propter bona eorum merita jam prædefinita & absolute futura. Igitur gloria præparata est electis ante & post prævisionem meritorum absolute futurorum, per duplicem illam voluntatem, ita inter se connexam, ut neutra possit esse sine altera.

In textibus autem objectis significatur præparatio gloriæ, seu prædestinatio ad gloriam remuneratoria, se tenens ex parte executionis. Sed alibi significatur alia gratuita, se tenens ex parte intentionis, ut patet

patet ex textibus in probatione allatis. Quare hæc nostra distinctio duplici prædestinatione ad gloriam necessaria est ad conciliandos textus Scripturæ exprimentes prædestinationem remuneratoriam cum aliis significantibus gratuitã prædestinationem ad gratiam & gloriam.

Inst. Sufficit prædestinatio remuneratoria. Ergo non datur gratuita.

Resp. Nego antec. Nempe non sufficit simpliciter, sed solum in sua linea. Nam adulti electi salvari nequeunt sine meritis & perseverantia finali. Electi autem non possunt potentia reducenda ad actum habere merita & perseverantiam finalem, nisi Deus ab æterno voluerit absolute & efficaciter ut habeant præparando illis gratuito media efficacia ad hunc finem, & ipsam perseverantiam finalem. Quare prædestinatio remuneratoria ad gloriã supponit necessario prædestinationem gratuitam ad gratiam; & prædestinatio gratuita ad gratiam necessario supponit prædestinationem gratuitam ad gloriam, ut probatum est. Ergo prædestinatio remuneratoria supponit necessario prædestinationem gratuitam ad gloriam, ac proinde sola non sufficit simpliciter.

Obj. 2. Christus, Matth. cap. 25. Sic electos alloquitur: *Venite benedicti Patris mei possidete paratum vobis regnum a constitutione mundi: esurivi enim, & dedistis mihi manducare &c.* Ergo regnum gloriæ præparatum fuit electis solum propter eorum bona opera absolute prævisa.

Resp. Disting. conseq. præparatum fuit, &c. voluntate pertinente ad ordinem executionis, *esto;* voluntate pertinente ad ordinem intentionis, *nego conseq.*

Dixi, *esto* nam istæ voces (*esurivi enim &c.*) non referuntur ad verbum (*paratum*) sed ad hæc alia (*venite, & possidete*) ut probatur ex opposita sententia, qua reprobis dicitur: *discedite a me maledicti in ignem æternum, qui paratus est diabolo & angelis ejus. Esurivi enim, & non dedistis mihi manducare, &c.* Ubi propositio causalis (*esurivi enim*) non refertur ad istam (*qui paratus est diabolo,*) nam non ideo paratus est ignis æternus diabolo & angelis e jus, quia homines omissuri erant opera misericordiæ. Igitur sicut voces (*esurivi enim, &c.*) in sententia, quæ in reprobos feretur, referuntur ad istas (*discedite a me in ignem æternum,*) sic in sententia, quæ electis dicetur, eædem voces (*esurivi enim &c.*) referuntur ad istas, *venite, possidete.*

Inst 1. Christus, Matth. c. 25. significat ignem æternum non fuisse præparatum reprobis nisi propter sua demerita, sic enim ait: *discedite a me maledicti in ignem æternum. Esurivi enim, & non dedistis mihi manducare &c.* Ergo cum eodem modo loquetur electis per hæc verba, *venite, possidete. Esurivi enim, &c.* significat gloriam non fuisse paratam electis nisi propter bona merita.

Resp. Esto antecedens. Nam Christus id potius supponit quam significat; *nego conseq.* disparitas est, quia æquitas sententiæ a Christo contra reprobos ferendæ postulat ut supplicium ignis æterni non fuerit illis præparatum nisi propter demerita prævisa ut absolute futura, & ut demerita illa non fuerint a Deo præparata. At æquitas sententiæ pro electis ferendæ non postulat, ut gloria non fuerit electis præparata nisi propter merita absolute futura, sed solum ut electi re ipsa gloriam mereantur, & ita gloria non fuerit illis præparata ut merces & corona nisi propter merita prævisa ut absolute futura.

Præterea Deus præter voluntatem damnandi reprobos propter eorum demerita absolute futura, non potest habere aliam rationem priorem, qua velit eos incurrere damnationem æternam propter demerita a se prædestinanda. Nam hæc voluntas repugnat in Deo, qui ut summe bonus nihil eorum quæ fecit potest odisse sine causa ex parte eorum data, & ut summe justus neminem punire potest nisi propter demerita a solo reo provenientia. At Deus præter voluntatem dandi electis gloriam ut mercedem propter eorum merita absolute prævisa, potest etiam aliam habere rationem priorem, qua velit ut gloriam tanquam mercedem consequantur per bona opera a se gratuito predefinienda. Nam hæc voluntas Dei misericordiam & benignitatem commendat: imo non potest non inesse Deo ex hypothesi quod aliam habeat.

Inst. 2. Christus per hæc verba (*esurivi enim, & dedistis manducare, &c.*) affert totam causam discretionis electorum a reprobis. Ergo docet Deum non voluisse absolute & efficaciter dare electis gloriam nisi propter merita absolute prævisa.

Resp. Disting. anteced. Affert causam discretionis secundariam, *conc. antec.* primariam *nego ant. & conseq.* Duplex est causa discretionis electorum a reprobis: nempe primaria & secundaria. Primaria se tenet ex parte Dei, & est beneplacitum divinum mere gratuitum, quo certos homines & non

non alios elegit Deus efficaciter ad gloriā cōsequendam per merita; & illis non aliis merita quibus gloriam consequenter prędefinivit. Secundaria causa discretionis se tenet ex parte ipsorum electorum, & sunt ipsa merita misericorditer ab æterno prædefinita & donata in tempore. Sunt autem secundaria causa, quia proveniunt a gratuito Dei beneplacito tanquam a prima radice, sine qua non essent ab æterno præparata, nec in tempore donata. In textu objecto affertur secundaria causa discretionis electorum a reprobis.

Obj 3. Illud, Rom. c. 8. *Quos præscivit & prædestinavit conformes fieri imaginis Filii sui*. Ergo prædestinatio ad conformitatem cum Christo per gloriam supponit præscientiam meritorum absolute futurorum.

Resp. 1. Nego conseq. Quia verbum *præscivit* ibi significat *prædilexit*, sicut cum idem Apostolus, cap. 11. ait: *Non repulit Deus plebem suam, quam præscivit*. Nam verbum *scire*, *cognoscere*, sæpe in Scriptura significat scientiam cum speciali affectu & benevolentia conjunctam, ut cum Paulus dicit, 2. Tim. 2. *Cognovit Dominus, qui sunt ejus*. Idque patet a contrario, nam verbum *nescio* Deo attributum significat odio habeo, rejicio, ut cum Christus, Matth. c. 7. dicit, *nescio vos*. Quare textus objectus probat potius nostram assertionem, nam hic est ejus sensus: quos Deus antecedenter ad omne meritum absolute futurum & ex pura misericordia prædilexit amore efficaci benevolentiæ, hos prędestinavit ad conformitatem cum filio suo sanctitatem & gloriam.

Resp. 2. Dist. conf. Prędestinatio in ordine executionis supponit præscientiam meritorū absolute futurorum, *conc. conseq.* prędestinatio in ordine intentionis supponit pręsciētiā meritorum, &c. *nego conseq.* Igitur ex hypothesi quod Verbum *præscivit* ibi significet pręsciētiam meritorum absolute futurorum, tunc textus intelligi debet de prędestinatione in ordine executionis, non in ordine intentionis.

Obj. 4. Ex Apostolo, Rom. c. 2. non est acceptio personarum apud Deum, at esset si Deus antecedenter ad merita & demerita absolute prævisa, hos non illos eligeret ad gloriam. Ergo Deus sic non eligit.

Resp. Nego min. Quia Deus nulli indigno aut minus digno dat, quod digniori aliqua ratione debetur: & sic non est acceptor personarum. Neque etiam iniquus est, quia nulli debitum subtrahit. Nam nemo pro illo signo, seu instanti rationis dignus est, imo omnes sunt positive indigni qui eligantur ad gloriam per merita obtinendam, cum omnes peccatum originale contraxerint, & ipsa etiam Virgo Deipara illius contrahendi debitum contraxerit & peccaverit in Adamo.

Igitur Deus alios antecedenter ad merita absolute futura & prævisa eligendo ad gloriam, alios non eligendo, misericordiam ac benignitatem erga electos, justitiam ac severitatem erga non electos ostendit.

Obj. 5. Multos alios textus Scripturæ.

1. Illud, 2. Petri, cap. 1. *Satagite, ut per bona opera certam vestram vocationem & electionem faciatis*.

Resp. Sensus est: date operam, ut gratiam vi divinæ vocationis & electionis perceptam, constanter per bona opera usque in finem vitæ retineatis. Quare hic locus spectat ordinem executionis.

2. Illud, Rom. cap. 8. *Si autem filii, & hæredes: hæredes quidem Dei, cohæredes autem Christi; si tamen compatimur, ut & conglorificemur*.

Resp. Ibi Apostolus solum docet electos non assequi gloriam ut mercedem nisi patientiæ merito.

3. Illud, Apoc. cap. 3. *Tene quod habes, ut nemo accipiat coronam tuam*.

Resp. Deus justum merito adhortatur ad vigilantiam & ad perseverantiam in statu gratiæ faciendo bonum, & vitando malum, ne per peccatum mortale justitiam amittens, amittat jus ad coronam gloriæ, quod habet propter præsentem justitiam. Et vero cum Deus non velit quemquam salvare nisi per opera bona perseveranter facta, indiscriminatim justos omnes ad perseverantiam adhortatur ne coronam sibi destinatam amittant; quamvis prædestinati jus ad coronam vitæ in perpetuum ex parte Dei amittere nequeant. Ut autem non amittant adhortationes & comminationes sunt utiles. Quare ex textu objecto sequitur solum Deum uti comminationibus ad exequendam salutem electorum. Nam quamvis ex parte Dei impossibile sit electum antecedenter ad gloriam non salvari & quidem libere ac meritorie: tamen cum de sua prædestinatione incertus sit, ejusmodi comminationibus utiliter concutitur; & re ipsa Deus per illas comminationes gratia interna munitas, perseverantiam electorum operatur.

Nec dic coronam gloriæ amitti non posse si sit destinata efficaciter independenter a meri-

meritis prævisis ut absolute futuris. Nam (ut S. Thom. 1. p. q. 23. a. 6. ad 1. docet) corona gloriæ est electis destinata dupliciter 1. ex prædestinatione divina, & sub hoc respectu amitti non potest. 2. Propter præsentem justitiam, qua homo constituitur Filius Dei adoptivus, & hæres vitæ æternæ; & sub hoc respectu corona gloriæ amitti potest.

4. Illud, Rom. c. 11. *Vide ergo bonitatem, & severitatem Dei: in eos quidem qui ceciderunt, severitatem: in te autem bonitatem Dei, si permanseris in bonitate, alioquin & tu excideris: Sed & illi, si non permanserint in incredulitate, inferentur.*

Resp. Apostolus ibi solum docet nullum fidelem salutem consecuturum esse, nisi in fide & charitate perseveret; & Judæos a societate fidelium propter incredulitatem excisos, posse in illam inseri, & inserendos si fidem susceperint.

5. Illud, Tim. c. 2. *In magna domo non solum sunt vasa aurea & argentea, sed & lignea & fictilia: & quædam quidem in honorē, quædā autem in cōtumeliam. Si quis ergo emūdaverit se ab istis, erit vas in honorem, sanctificatum & utile Domino, ad omne opus bonum paratū.*

Resp. Electi fiunt vas in honorem duobus modis; 1. per prædestinationem in æternitate, quatenus Deus efficaciter eos elegit ad gloriam per merita acquirēdam, & eorum merita prædefinivit, mediaque efficacia ad sanctitatem & gloriam certo assequendam præparavit.

2. Electi fiunt vas in honorem per executionem prædestinationis in tempore, quatenus electi cooperantur Deo donāti illa media efficacia ab æterno præparata, bona opera faciendo & mandata servando usque in finem vitæ. Unde hoc secundo modo electi non fiunt nec sunt vasa in honorem nisi dependēter a libera eorum cooperatione; & sic in eorum potestate est, ut sint vel non sint vasa in honorem quoad executionem prædestinationis quamvis tamen certo & infallibiliter futuri sint ob summam certitudinem & infallibilitatem prędestinationis.

Electi autem non fiunt hoc secundo modo vasa in honorem, nisi quia prius gratuito facti sunt vasa in honorem primo modo, id est, nisi quia prius gratuito destinati sunt efficaciter a Deo ad gloriam per bona merita obtinendam. Jam vero Apostolus in loco citato loquitur solum de secundo modo, quo quis fit vas in honorem, nempe in executione prędestinationis.

Ex dictis patet textus omnes Scripturæ, qui nobis objiciuntur, spectare solum ordinem executionis, non intentionis.

§. IV.

Solvuntur objectiones ex Patribus petitæ.

Obj. 1. Patres Augustino antiquiores non admiserunt prædestinationem ad gloriam nisi propter merita absolute prævisa. Nam S. Irenæus, lib. 4. contra hæreses, cap. 49. ait: *Quotquot sunt non credituri, Deus, cum sit omnium præcognitor, tradidit eos infidelitatī eorum, & avertit faciem ab hujusmodi, relinquens eos in tenebris quas sibi elegerunt.* S. Hilarius, in Psalm. 64. *Non res indiscretē judicii est electio, sed ex meriti delectu facta discretio est.* S. Ambrosius, l. 5. de fide, c. 3. *Deus personarum acceptor non est. Unde & Apostolus ait: quos præscivit, hos & prædestinavit, quia non ante prædestinavit, quam præsciret, sed quorum merita præscivit, eorum præmia prædestinavit.* S. Hieronymus, lib. 1. in Epist. ad Galat. *Ex præscientia evenit, ut quem scit justum futurum, prius diligat, quam oriatur ex utero.* Ergo non datur prædestinatio gratuita ad gloriam.

Resp. Nego anteced. Patres autem objecti intelligi debent de prædestinatione ad gloriam remuneratoria, & in ordine executionis, quæ supponit gratuitam prædestinationem ad gloriam per merita obtinendam, cum prædestinatione gratuita ad gratiam quam admisere Patres Aug. antiquiores, ut probatum est.

Ad Irenæum.

Resp. Eum asserere solum, quod Deus eos, qui nolunt credere, & eligunt tenebras infidelitatis, tradat in tempore infidelitati eorum, & ab æterno decreverit eos tradere infidelitati eorum, cum omnia futura prævideat. Sed quid inde: An idcirco negat gratuitam prædestinationem electorum ad gloriam?

Ad Hilarium & Ambrosium.

Resp. Eos loqui de prædestinatione remuneratoria ad gloriam ut mercedem debitam, quæ pertinet ad ordinem executionis: quod patet ex ratione quam afferunt. Nam Hilarius hanc affert, quia nempe electio prudens fieri debet ex meriti delectu; quæ ratio non valet pro electione ad gratuitum beneficium pendens a solo eligentis beneplacito; sed solum pro electione ad mercedem debitam. Ambrosii vero ratio hæc est, quia

qua Deus non est acceptor personarum, quæ ratio evidenter falsa est de ordine intentionis: nam evidens est Deum sine acceptione personarum & injustitia, ex hominibus eodem peccato originali inquinatis, proindeque omni beneficio supernaturali æqualiter indignis posse alios eligere, ut gloriam per merita præparanda consequantur, alios non eligere: alioqui falsum esset illud Apostoli, Rom. cap. 9. *Non volentis, neque currentis, sed miserentis est Dei.... ergo cujus vult, miseretur, & quem vult indurat... an non habet potestatem figulus luti, ex eadẽ massa facere aliud quidem vas in honorem, aliud vero in contumeliam.*

Porro commentarius Epistolæ ad Romanos adscriptus S. Ambrosio, non est Ambrosii fœtus, sed incerti auctoris, & continet in aliquibus doctrinam non probatam.

Ad Hieronymum.

Resp. Recte dicere Deum ab eterno diligere quos præscit justos esse futuros, quia præscit justos esse futuros, seu quia justi sunt futuri. Sed præter hunc amorem, qui habet causam ex parte hominis, est alius amor benevolentiæ in Deo omnino gratuitus, & illo amore ratione prior, quo Deus ab æterno gratuito & ex pura misericordia bene vult hominibus necdum spectatis, ut justis, eos gratuito prædestinando ad sanctitatem & gloriam.

Inst. S. Prosper, Epist. S. Aug. ait: *Retractatis priorũ de hac re opinionibus; pene omnium par invenitur & una sententia, quæ propositum & prædestinationẽ Dei secundum præscientiã acceperunt: ut ob hoc Deus alios vasa honoris, alios contumeliæ fecerit, quia finem uniuscujusque praviderit, & sub ipso gratiæ adjutorio, in qua futuros esse voluntate & actione præscierit.* Ergo ex Prospero Patres Augustino antiquiores non admiserunt prædestinationem ad gloriam nisi post prævisa merita.

Resp. Nego conseq. Quia 1. hæc Prosperi verba continent Massiliensium Semipelagianorum objectionem, quam S. Augustinus lib. de prædestinatione Sanctorum diluit. 2. Ex verbis objectionis sequitur solum, quod Patres Augustino antiquiores non locuti sint expresse nisi de hominum prædestinatione remuneratoria, & reprobatione positiva quia nempe illi non habuerunt necessitatem disserendi de alia prædestinatione gratuita, & reprobatione negativa, antecedente omnia merita & demerita personalia absolute prævisa, cum nondum exorta esset hæresis Pelagiana & Semipelagiana negans gratuitam prædestinationem ad gratiam, quæ præsupponit gratuitam prædestinationem ad gloriam, ut probatum est. Unde Patres illi cum toti essent in informandis fidelium moribus, iisque ad bona opera excitandis, ad hunc finem proponebant solum divinam voluntatem dandi gloriam iis qui bonum usque ad mortem acturi erant, damnandi vero eos omnes, qui peccaturi & in peccato morituri erant. Sed semper supponebant aliam prædestinationem gratuitam ad gloriam, quæ pertinet ad ordinem intentionis, & sine qua non potest esse prædestinatio remuneratoria ad gloriam.

Quare non indigemus textibus expressis Patrum Augustino antiquiorum ad probandam gratuitam prædestinationem ad gloriam, cum illi hanc materiam ex professo non tractarint ob rationem allatam; sed solum obiter attigerint, statuendo principium, ex quo efficaciter eruitur gratuita prædestinatio ad gloriam, nempe docendo opera salutaria & perseverantiam finalem esse dona Dei, ideoque gratis præparari a Deo, sicque dari prædestinationem gratuitam ad gratiam cum salute connexam, quæ supponit & arguit gratuitam prædestinationem ad gloriam in ordine intentionis. *Quid opus est*, (inquit S. Augustinus lib. de prædestinat. Sanctor. cap. 14.) *ut eorum scrutemur opuscula, qui prius quam ista hæresis oriretur, non habuerunt necessitatem in hac difficili ad solvendũ quæstione versari? Quod procul dubio facerent, si respondere talibus cogerentur. Unde factum est, ut de gratia Dei,* (ac proinde de prædestinatione gratuita) *quid sentirent, breviter quibusdam scriptorum suorum locis, & transeunter attingerent.*

Obj. 2. S. Augustinus, l. 1. ad Simplicianum, quæst. 2. rejicit omnem electionem gratuitam, sic enim ait; *Quomodo est justa aut qualiscumque omnino electio: ubi nulla distantia est? Si enim nullo merito electus est Jacob nondum natus, & nihil operatus, nec omnino eligi potuit, nulla existente differentia qua eligeretur..... nulla ergo electio est; antequam esset quod eligeretur.... non itaque electus est* (Jacob) *ut fieret bonus, sed bonus factus eligi potuit.... non electio præcedit justificationem, sed electionem justificatio. Nemo enim eligitur, nisi jam distãs ab illo qui rejicitur. Unde quod dictum est, quia elegit nos Deus ante mundi constitutionem, non video quomodo sit dictum, nisi præscientia.* Ergo.

Resp. Disting. anteced. Rejicit omnem ele-

De Praedestinatione
ad Rom. c. 9.
Cum nondum nati fuissent, aut aliquid
boni egissent, aut mali (ut secundum Ele
ctionem propositum DEI maneret) non
ex operibus, sed ex vocante dictum est

ei: quia major serviet minori sicut scri
ptum est: Jacob dilexi, Esau autem
odio habui.

Spectat ad Obs 2.

electionem gratuitam, & tunc sumit nomen electionis specifice, seu pro una duntaxat specie & in sensu valde restricto, *conc. antec.* & tunc sumit nomen electionis generice, & in sensu quem habere potest, & quem postea ei tribuit, *neg. ant.* electio generatim est assumptio unius, alio relicto. Duplex est ejus species, quam postea distinguit S. Augustinus. Nam alia est gratuita, quæ non habet causam ex parte illius qui eligitur: & altera remuneratoria, quæ habet causam ex parte illius qui eligitur, estque assumptio unius disparis & distantis ab eo qui relinquitur. Itaque S. Augustinus, cum hunc librum ad Simplicianum scriberet initio suo Episcopatus ideo solum in eo libro rejicit omnem electionem gratuitam, quia tunc nomine electionis intelligebat duntaxat assumptionem unius disparis & distantis ab eo qui relinquitur. At omnem electionem gratuitam non rejiciebat eo quod rejiceret gratuitam prædestinationem ad gratiam & ad gloriam. Nam cum hunc librum scriberet, agnoscebat gratuitam prædestinationem ad gratiam, quæ necessario præsupponit gratuitam prædestinationem ad gloriam, & necessario cum illa connexa est.

Inst. 1. Cum S. Doctor libros ad Simplicianum scriberet, non agnoscebat gratuitam prædestinationem ad gratiam. Ergo.

Resp. Nego anteced. Nam agnoscebat omnia opera salutaria & perseverantiam finalem esse Dei, ut ipse testatur, l. 2. Retractation. c. 1. Sed si sūt dona Dei, ergo Deus ea gratis dat in tempore iis qui salvantur, ideoque ab æterno ea gratis voluit absolute & efficaciter dare: & consequenter Deus ab æterno voluit gratis dare iis qui salvantur, media salutis efficacia ad gloriam perducentia præ aliis mediis idoneis sed inefficacibus. Jamvero Deus non potuit velle efficaciter dare gratis media ad gloriam assequendam efficacia præ aliis cognita, ut efficacia, nisi ratione prius voluerit, ut illi quibus talia media præparavit, assequerentur gloriam. Nam media efficacia non eliguntur nisi propter finem efficaciter præintentum: media enim non appetuntur nisi propter finem præintentum, ac proinde non appetuntur nisi secundum modum quo finis præintenditur.

Inst. 2. Saltem S. Augustinus cum scriberet libros ad Simplicianum non admittebat gratuitam prædestinationem ad gloriam.

Resp. Neg. Nam eam ut ratione priorem prædestinatione ad gratiam expresse tunc agnovisse constat ex lib. de dono perseverantiæ, cap. 21. Ubi recolit libros ad Simplicianum, sic enim ait; *Videant* (Semipelagiani) *utrum eorum duorū; quos mei Episcopatus initio, antequam Pelagiana hæresis appareret ad Simplicianum Mediolanēsem Episcopum scripsi, remāserit aliquid, quo vocetur in dubium, gratiam Dei non secundum merita nostra dari & utrum tibi non facit egerim, etiam initium fidei esse donum Dei, & utrum ex iis, quæ ibi dicta sunt, non consequenter eluceat, etsi non sit expressum, etiam usque in finem perseverantiam non nisi ab eo donari, qui nos prædestinavit in suum regnum & gloriam*. Quibus verbis (*qui nos prædestinavit in suum regnum & gloriam*) significat causam cur Deus electis donet perseverantiam finalem, nempe gratuitam prædestinationem ad gloriam. Unde, c. 22. dicit eos, qui non sunt prædestinati ad gloriam, non perseverare, *Si qui autem obediunt*, inquit, *sed in regnum ejus & gloriam prædestinati non sunt: temporales sunt nec usque in finem in eadem obedientia permanebunt.* Igitur S. Augustinus cum scriberet libros ad Simplicianum, admittebat prædestinationem gratuitam ad gratiam & gloriam; sed solum electionis notionem nimis restringebat, quod minus cum modo loquendi Scripturæ consentaneum est.

Inst. 3. S. Augustinus, in lib. retractationum & in aliis libris, ubi quæstionem objectam recolit, nihil ex ea emendat, imo eam commendat.

Resp. Ideo nihil ex ea emendavit, quia nihil in eo docuit contra fidem, aut aliquid cum errore connexum: sed solum minus proprie locutus est, & nomen electionis in sensu nimis restricto accepit, & verba Apostoli de prædestinatione differentis improprie ac violenter, non tamen erronee exposuit. Imo, in eo libro ad Simplicianum eadem quæst. 2. agnovit gratuitam prædestinationem ad gratiam, quæ supponit prædestinationem ad gloriam; sic enim ibi habet: *Non volentis, neque currentis, sed miserentis est Dei, qui hoc modo vocavit quomodo aptum erat eis, qui secuti sunt vocationem .... quia etiamsi multos vocet, eorum tantum miseretur* (efficaciter) *quos ita vocat, quomodo eis vocari aptum est, ut sequantur ... nunquid iniquitas est apud Deum exigentem a quo placet, donantem cum placet, qui nequaquam exigit indebitum, nequaquam*

donat

donat alienum: ....illud inconcussa fide teneatur, quod nō sit iniquitas apud Deum, qui sive donet, sive exigat debitum, neque ille a quo exigit, potest de iniquitate ejus conqueri, nec ille cui donat, debet de suis meritis gloriari.

Suarez autem censet S. Augustinum nihil ex ea quæstione retractasse, eo quod judicasset ea quæ in illa de electione dixisset, posse explicari de electione ad gloriam secundum ordinem executionis, in quo electio supponit dignitatem & meritum in eo qui eligitur.

Porro cum S. Augustinus postea contra Pelagianos & Semipelagianos scriberet, electionem ac propositum divinum accuratius & ad modum loquendi ac sensum Apostoli accommodatius pertractavit; & nomen electionis in sensu latiore & Scripturæ proprio accepit, per eam intelligendo assumptionem unius, altero relicto; duplicemque electionem distinguendo, unam scilicet gratuitam quæ est ad beneficia gratuita, nec supponit, sed facit electo disparitatem ac distantiam ab eo qui non assumitur: & alteram remuneratoriam, quæ est ad mercedem, & quæ non facit, sed supponit hanc disparitatem ac distantiam.

Obj. 3. S. Augustinus, l. de dono persever. c. 22. ait: *Si qui nondum sunt vocati, quos gratia sua prædestinavit eligendos, accipient eandem gratiam, qua electi velint esse & sint.* Ergo non admisit gratuitam, &c.

Resp. Nego conseq. Quia loquitur de electione temporanea seu secūdum ordinem executionis. Nempe S. Augustinus, in suis contra Pelagianos & Semipelagianos libris multiplicem admittit electionem, videlicet æternam & temporaneam, quam utraque duplicem distinguit. Nam ex S. Doctore electio æterna duplex est, nempe gratuita, & remuneratoria. Electio æterna remuneratoria est ea qua Deus post prævisionem absolutam meritorum ac perseverantiæ finalis electorum, & demeritorum ac impœnitentiæ finalis reproborum prædestinatos reprobis ad gloriam ut mercedem debitam eligit. Hæc electio gratuitam prædestinationem ad gloriam supponit; cum supponat præscientiam meritorum & finalis perseverantiæ, quæ sunt prædestinationis gratuitæ effectus. Electio æterna gratuita duplex est, nempe ad gloriam, & ad gratiam. Electio gratuita ad gloriam est ea, qua Deus gratuito his præ illis vult efficaciter gloriam ut obtinendam per merita a se prædefinienda. Electio ad gratiam est ea, qua Deus his præ illis præparat, seu vult dare media salutis efficacia, quibus certissime gloriam assecuturi sunt. Hæc electio supponit primam, & ex ea sequitur.

Electio temporanea est executio electionis gratuitæ ad gratiam & gloriam, estque duplex, una quæ est a solo Deo, & altera a Deo simul & electo. Electio temporanea, quæ est a solo Deo, iterum duplex est, una gratuita, quæ consistit in donatione gratiarum efficacium & finalis perseverantiæ; altera remuneratoria, quæ est ipsa collatio gloriæ ut mercedis meritis debitæ. Electio, quæ est a Deo simul & ab electo congrue vocato consistit in fide & aliis operibus salutaribus per finalem perseverantiam consummatis. De hac loquitur; l. de prædestin. Sanctorum, c. 17. His verbis: *Procul dubio elegerunt eum, quando crediderunt in eum.*

Quare sensus loci objecti est: si qui nondum sunt vocati per gratiam congruam, quos tamen Deus gratis prædestinavit eligendos electione temporanea, seu electione pertinente ad ordinem executionis in tempore, hi accipient eandem gratiam, qua electi velint esse & sint, electione scilicet temporanea, quæ est tum a Deo tum ab electo, hoc est, accipient multiplicem gratiam efficacem, qua opera salutaria usque ad mortem præstare velint & re ipsa prestent.

Obj. 4. S. August. serm. 233. de tempore ait: *Multi scire volunt quare illum vocat Dominus, & illum non vocat; uni subvenit, & uni non; hunc dignum habet, & illum indignum .... audi, homo, hunc dignum habet pro bonis operibus suis, illum habet indignum pro operibus suis malis.*

Resp. Ibi agitur de electione in ordine executionis, in quo Deus electos dignos habet gloria propter bona opera; sed præter illam datur electio gratuita secundum ordinem intentionis, vi cujus bona opera gratis prædefiniuntur ac preparantur.

Obj. 5. S. Augustinus, serm. 7. de verbis Domini in hæc verba Apostoli ad Rom. c. 11. (*Reliqui mihi septem millia virorum qui non curvaverunt genua ante Baal,*) hæc ait: *Quid est, reliqui mihi? Ergo illos elegi, qui vidi mentes eorum de me præsumentes, non de se nec de Baal.*

Resp. S. Doctor hunc locum ibi quidem exponit de electione remuneratoria, & in ordine executionis: quæ interpretatio est violentia, nec consentanea menti Apostoli. Sed hunc locum Apostoli, lib. de dono per-

perseverantiæ, c. 18. exponit de gratuita electione secundum verum ejus sensum.

Porro liber de prædestinatione & gratia non est S. Augustini, ut censent viri eruditi cum Bellarmino.

§. V.

Solvuntur objectiones a ratione petitæ.

Obj. 1. Si datur gratuita prædestinatio ad gloriam, illa facta est ante vel post prævisionem peccati originalis. Neutrum dici potest, Ergo.

Resp. Nego min. Et dico factam esse post prævisionem peccati originalis & debiti proximi illud contrahendi absolute futuri: tum quia gratuita illa prædestinatio facta est propter merita Christi, qui non fuit decretus nisi post prævisionem absolutam peccati originalis. Tum quia prædestinati vocantur ab Apostolo vasa misericordiæ, utpote ob peccatum originale & lapsum in Adamo omni beneficio divino indigni, sic enim ait, Rom. c. 9. *Quod si Deus volens ostendere iram, & notam facere potentiam suam, sustinuit in multa patientia vasa iræ apta in interitum, ut ostenderet divitias gloriæ suæ in vasa misericordiæ, quæ præparavit in gloriam.* Si autem homines antecedenter ad prævisionem lapsus omnium hominum in Adamo fuissent prædestinati, non essent vasa misericordiæ, sed vasa liberalitatis & beneficentiæ, quales sunt Angeli beati.

Obj. 2. Deus nemini adulto vult dare gloriam gratis. Ergo non datur gratuita prædestinatio ad gloriam.

Resp. Ut tollatur æquivocatio quæ est in antecedente, dico Deum gratis velle dare electis gloriam non gratis, sed per merita obtinendam: ita ut vox *gratis* cadat in voluntatem dandi, non in ipsam dationem gloriæ.

Obj. 3. Ex gratuita prædestinatione ad gloriam sequuntur errores prædestinatianorum. Ergo rejicienda est.

Resp. Nego anteced. Nam illorum errores consistebant 1. In eo quod docerent Deum antecedenter ad prævisionem peccati originalis & cujuslibet personalis absolute futuri aliquos ad supplicia æterna efficaciter destinasse, eosque ad peccatum prædestinasse. 2. In eo quod assererent prædestinatione induci fatum seu necessitatem, qua tolleretur libertas arbitrii, & vi cujus prædestinati ad gloriam, necessario non libere bonum agerent: prædestinati vero ad supplicium æternum, necessario peccarent. Neuter autem error sequitur ex gratuita prædestinatione ad gloriam, qualem admittimus.

Obj. 4. Nostra doctrina derogat bonitati divinæ: nam non est consentaneum bonitati divinæ, quod tam paucos antecedenter eligat ad gloriam, innumeros vero recijciat.

Resp. Nego; Nam Deus etsi infinite bonus potuit illæsa sua bonitate pauciores imo nullos eligere ad gloriam, omnesque in massa perditionis relinquere, quia omnes homines propter peccatum originale & lapsum in Adamo sunt omni beneficio divino indigni, imo damnatione æterna digni, & ipsa B. Virgo contraxit debitum proximum contrahendi peccati originalis, ideoque debitum incurrendi damnationem æternam, cum in Adamo vere peccaverit. Quare magna sane Dei bonitas ac misericordia est, quod tam multos absolute, quamvis paucos præ multitudine reproborum, misericorditer prædestinet ad gloriam, præsertim cum sincere velit salutem omnium reproborum, & ex sincero affectu eorum salutis det omnibus media ad salutem vere sufficientia, quorum tamen abusum vult permittere ob justissimas causas.

Præterea non magis sententia nostra bonitati divinæ derogat, quam sententia adversariorum docentium Deum ex voluntate generali & conditionata tantum salvandi omnes homines, elegisse eum ordinem providentiæ, & eam seriem gratiarum, in qua prævidebat paucos salvatum, innumeros vero damnatum iri: quamvis æque facile potuerit eligere alium providentiæ ordinem, & aliam seriem gratiarum, in qua longe plures, imo omnes salvarentur. In quo sane systemate non magis commendatur Dei bonitas, quam in nostro; & in nostro est major Dei benevolentia erga eos qui salvantur.

Cur autem Deus minorem partem hominum prædestinarit, hanc affert rationem S. Augustinus, epist. 157. nempe ut intelligeremus quod omnibus deberetur.

Obj. 5. Nostra doctrina tollit curam ad studium bonorum operum & salutis, tantopere commendata in Scripturis. Ergo rejicienda est.

Resp. Nego anteced. Quia Deus neminem adultum gratuito prædestinavit ad gloriam nisi obtinendam per bona opera meritoria,

toria, ideoque libera: & per media quæ effectum suum habere nequeunt sine libera cooperatione, ac proinde sine industria, conatu, & cura prædestinati.

Imo vero nostra hæc doctrina per se plurimum bonis moribus prodest. Nam superbiam coercet, humilitatem suadet, tollit præsumptionem humanam, nos impellit ad totam fiduciam nostram in Deo collocandam, atque magis excitat ad amorem Dei, qui tantum ac specialem benevolentiæ affectum gerit erga suos electos, & a quo tantum electionis beneficium accepisse humiliter confidimus. Hæc tamen doctrina non est temere populo proponenda, & præsertim rudibus & impiis. Sed ea potius proponi debent, quæ multum valent ad homines impellendos ad exercitium bonorum operum & fugam peccatorum.

Inst. Juxta nostram doctrinam poterit quis sic ratiocinari. Vel sum prædestinatus antecedenter ad gloriam, vel non sum: si sum, impossibile est ut damner, quidquid agam: si non sum, frustra bonum ago, nam certum est me numquam fore in numero prædestinatorum, nec proinde in numero salvandorum.

Resp. Falsum & absurdum est hoc ratiocinium. Nam falsum est illud dictum: si sum antecedenter prædestinatus ad gloriam, impossibile est ut damner, quidquid egero; quia nemo antecedenter electus est ad gloriam nisi ut obtinendam per bona opera libere ac perseveranter facienda. Unde omnes qui ea non faciunt, & in peccato moriuntur, certo damnabuntur. Item falsum est illud: si non sum prædestinatus, frustra bonum ago: nam omnes qui bonum agent usq; ad mortem, salvabuntur; & nemo adultus damnabitur nisi sua culpa personali. Nam non obstante gratuita & antecedenti prædestinatione eorum omnium qui salvantur, certum est Deum velle sincere salutem omnium hominum, & vi illius voluntatis suppeditare omnibus media ad salutem vere sufficientia, ideoque omnes posse salutem consequi, neminem damnatum iri nisi ex culpa sua. Item certum est, eos qui bonum usque ad mortem agent, esse de numero prædestinatorum, & ita infallibiliter salutem consecuturos.

Rejecto igitur falso illo ratiocinio, humiliemus nos sub potenti manu Dei, ut nos exaltet in tempore visitationis, omnem sollicitudinem nostram projicientes in eum, quoniam ipsi est cura de nobis. Et satagamus, ut per bona opera certam nostram vocationem & electionem faciamus, cum metu & tremore salutem nostram operantes: ideoque cum humili & firma fiducia dicamus Deo: In manibus tuis sortes nostræ, ubi quæso possunt esse melius?

Observa. Hoc ratiocinium falsum non plus valet quam istud contra præscientiam rerum absolute futurarum, nempe: Deus præscit me esse salvandum, vel non esse salvandum: si præscit me esse salvandum, quidquid egero, salvus ero. Si præscit me damnandum, frustra bonum egero. Igitur hæc & similia solvi debent ab adversariis, nam objici possunt tum contra præscientiam divinam, tum etiam contra gratuitam prædestinationem ad gratiam, quæ sunt fidei dogmata. Certum est enim eos omnes & solos salvos fore, qui antecedenter & gratuito prædestinati sunt ad gratiam & perseverantiam finalem, cæteros vero omnes damnatum iri, sive Deus media salutis efficacia præparaverit ut efficacia, sive præcise ut idonea. Nam etiamsi præparata fuerint non ut efficacia sed præcise ut sufficientia, non minus sunt efficacia, nec minus certo prævidentur a Deo consecutura effectum suum. Unde Semipelagiani olim objiciebant prædestinationem gratuitam ad gratiam cum salute connexam tollere studium salutis & virtutum, ut testatur S. Prosper, in sua ad Augustin. Epist. & ipse S. Augustinus, l. de dono persever. c. 15. ubi sic respondet: *Ista cum dicunt, ita nos a confitenda vera Dei gratia, id est, quæ non secundum merita nostra datur, & a confitenda secundum eam prædestinatione Sanctorũ deterrere nõ debent: sicut non deterremur a confitenda præsciẽtia Dei, si quis de illa populo sic loquatur, ut dicat: sive nunc recte vivatis, sive non recte, tales vos eritis postea, quales vos Deus futuros esse præscivit, vel boni si bonos, vel mali si malos. Numquid enim si hoc audito, nonnulli in torporem segnitiemque vertantur, & a labore proclives ad libidinẽ post concupiscentias suas eant, propterea de præscientia Dei falsum putandum est esse quod dictum est?*

Obj. 6. Nostra sententia orationes, correptiones & adhortationes impedit, imo desperationem affert.

Resp. Nego. Imo nostra sententia necessitatem orationis, correptionis & adhortationum astruit. Quia Deus neminem prædestinat ad gloriam nisi per bona opera libera assequendam, & per media quibus vult

electus ad gloriam pervenire. Inter hæc autem media locum habent orationes, correptiones, adhortationes; Neque etiam desperationem affert, sed coercet elationem & præsumptionem, nos impellendo ad fiduciam nostram non in nobis sed in Deo collocandam. *An timendum est, ne tunc de se homo desperet, quando spes ejus ponẽda demonstratur in Deo? Non autem desperaret, si eam in se ipso superbissimus & infelicissimus poneret?* ait S. Augustinus, l. de dono persever. c. 22.

Obj. 7. Si datur prædestinatio ad gloriam, Deus non potest velle efficaciter damnare prædestinatum, cum ante prævisionem meritorum & demeritorum absolute futurorum habeat efficax decretum & invaribile eum salvandi. Falsum conseq. ergo. *Prob. min.* Alioqui prædestinatus non poterit peccare mortaliter.

Resp. Nego min. & ejus probationem. Itaque prædestinatus non potest damnari quantum est ex parte Dei, sed potest damnari quantum est ex parte sua, potentia tamen reducibili tantum, & numquam certo reducenda ad actum, quatenus potest peccare mortaliter, & postea nolle pœnitentiam agere, quam tamen certo aget si peccet mortaliter, quia certo & infallibiliter moriturus est in statu gratiæ.

Inst. 1. Deus non potest velle damnationem æternam prædestinato. Ergo is non potest eam incurrere, peccando mortaliter.

Resp. Nego anteced. Nam cum prædestinatus possit peccare mortaliter, & consequenter contrahere reatum damnationis æternæ, Deus etiam potest ei velle damnationem æternam, & re ipsa ei vult, cum peccat mortaliter; sed hanc ei vult conditionate tantum, si nempe in statu peccati moriatur.

Inst. 2. Prædestinatus non potest amittere amicitiam Dei, ergo nec Deum graviter offendere. *Nego antecedens, probabis.* Si prædestinatus posset amittere amicitiam Dei, affectus ille, quo Deus antecedenter vult illi gloriam, non esset invariabilis & immutabilis. Falsum conseq. ergo.

Resp. Nego sequel. maj. Quia affectus ille non est affectus amicitiæ, nam non est erga personam ut gratam Deo & dilectam propter intrinsecam aliquam perfectionem; sed est affectus puræ misericordiæ & gratuitæ benevolentiæ, quia est erga personam ut infectam peccato originali, aut saltem debito proximo illud contrahendi, & sic omni amore & beneficio divino indignam. Quamvis autem affectus ille misericordiæ & gratuitæ benevolentiæ, quo Deus vult efficaciter tali homini indigno gloriam per merita obtinendam, dissolvi non possit, quia invariabilis est, & inest Deo independenter a prævisione meritorum ac demeritorum personalium absolute futurorum; potest tamen prædestinatus Deum graviter offendendo amittere amicitiam Dei, & ejus odium ad tempus incurrere: nam Deus prædestinatum graviter peccantem privat gratia sactificante, & odit pro eo tempore quo manet in statu peccati, vultque illi supplicium æternum ut debitum secundum præsentem injustitiam, in qua si usque in finem vitæ permaneret, supplicium æternum ut pœnam sibi debitam subiret. Sed in statu peccati non permanebit usque ad mortem; quia Deus ab æterno ex pura misericordia voluit efficaciter eum ab illo miseriæ statu ante mortem liberare, eique finalem perseverantiam donare; idque voluit, quia ex pura misericordia eum gratuito prædestinavit ad gloriam.

Inst. 3. Si prædestinatus potest peccare mortaliter, potest etiam post peccatum non velle pœnitentiam agere. Ergo potest damnari.

Resp. Disting. anteced. Potest nec velle pœnitentiam agere potentia reducibili tantum, *conc. anteced.* Potentia reducenda ad actum, *nego ant.* Nam re ipsa pœnitentiam agere volet, gratia congrua instructus.

Obj. 8. Prædestinatio gratuita ad gloriam destruit libertatem. Ergo repudiari debet.

Resp. Nego anteced. Quia gratuita prædestinatio ad gloriam, non est ad gloriam qualicumque modo obtinendam, sed est ad gloriam obtinendam per merita libere comparanda mediis ex se repudiabilibus quamvis infallibiliter habituris effectum. Quare hæc prædestinatio non minuit laudem ac meritum electorum, quia non minuit eorum libertatem; & bona opera electorum non sunt minus propria electorum merita ex eo quod sint Dei dona, ab ipso in æternitate præparata vi electionis gratuitæ ad gloriam per merita obtinendam.

Inst. 1. Gratuita prædestinatio ad gloriam facit hypothesim antecedentem invariabilem, ac insuperabilem, & consequenter necessitatem antecedentem, invariabilem & insuperabilem. Ergo necessarium est necessitate antecedenti, invariabili, & insuperabili, ut prædestinatus credat, bona opera faciat us-

que in finem. Ergo prædestinatio illa destruit libertatem. Antecedens constat, nam gratuita prædestinatio ad gloriam 1. Facit hypothesim antecedentem seu independentem a voluntate prædestinatorum: nam hæc hypothesis ut sit vel non sit, pendet a solo beneplacito, cum ab illo solo pendeat gratuita prædestinatio ad gloriam. 2. Facit hypothesim invariabilem; nam gratuita illa prædestinatio, si semel existit, variari nequit, cum existat ab æterno & pro æterno. 2. Facit hypothesim insuperabilem: nem gratuita illa prædestinatio est volitio divina absoluta & efficax, quæ vinci nequit, nec effectu suo frustrari potest.

Resp. Disting. conseq. Necessarium est necessitate antecedenti, invariabili, & insuperabili extrinseca: ut prædestinatus credat, & bona opera faciat usque in finem, sed libere, *conc. conseq.* Necessitate intrinseca ut prædestinatus bona opera usque in finem faciat necessario, non libere, *nego conseq.* Itaque propter gratuitam prædestinationem ad gloriam est necessarium, ut adulti prædestinati credant, & bona opera usque in finem vitæ faciant, sed libere, non necessario; quia gratuita prædestinatio ad gloriam non est ad gloriam qualicumque modo obtinendam, sed ad gloriam obtinendam per merita, ideoque obtinendam per bona opera libere facta, & mediis ex se repudiabilibus licet effectum infallibiliter habituris. Quare gratuita prædestinatio ad gloriam libertatem prædestinati certo astruit, nedum destruit, cum propter hanc prædestinationem necessarium sit necessitate insuperabili, ut prædestinati non solum bonum agant, sed etiam libere agant, & absolute repugnet Deum, utpote omniscientem & omnipotentem in mediis adhibendis falli aut vinci, ac proinde non assequi finem quem efficaciter intendit, & non assequi eo modo quo assequi intendit.

Ex quo patet salutem prædestinatorum esse liberam ex parte mediorum & causarum proximarum, & simul summe necessariam ex parte Dei media adhibentis, & causas secundas ordinantis ad finem assequendum, & eo modo assequendum, quo intendit absolute & efficaciter consequi. Hinc etiam supposita prædestinatione divina perseverantia finalis seu mors in statu gratiæ est necessaria ex parte Dei illam absolute & efficaciter volentis, & bonam mortem gratuito præparantis sub directione scientiæ infallibilis. At non est necessaria ex parte causarum secundarum, quæ sunt contingentes & ex se fallibiles: & sic salus prædestinati est contingens & defectibilis ex parte causarum secundarum, sed certa & infallibilis ex parte Dei.

Inst. 2. Libertas opponitur necessitati antecedenti. Ergo salus prædestinati non potest simul esse libera & necessaria.

Resp. Disting. anteced. Libertas opponitur necessitati antecedenti intrinsecæ, *conc. ant.* Extrinsecæ, vi cujus applicantur media de se repudiabilia licet infallibilia intrinsece, *nego ant. & conseq.* Necessitas antecedens intrinseca est ea, quæ recipitur in voluntate eamque alligat aut determinat ad unum, ideoque opponitur libertati. Necessitas antecedens extrinseca est ea, quæ non recipitur in voluntate, nec eam alligat aut determinat ad unum, unde non opponitur libertati: nam non est necessitas, qua aliquid necessario fit, sed solum qua necesse est, aliquid fiat & tali modo fiat. Necessitas autem antecedens, qua necessaria est salus prædestinatorum, est necessitas extrinseca, qua necesse est non solum ut salus fiat, sed etiam ut libere fiat. Nam oritur ex decreto Dei absoluto & efficaci, quo Deus vult absolute & efficaciter, ut prædestinati libere salventur, & vi cujus adhibet media de se repudiabilia simul & absolute infallibilia: ac proinde absolute necessarium est, ut prædestinati libere salventur.

Inst. 3. Hæc necessitas extrinseca est quid novum & inauditum.

Resp. Nego. Nam hanc docet S. Augustinus pluribus locis, ut, Enchirid. c. 101. ubi ait: *Omnipotentis voluntas semper invicta est.* Et, c. 103. dicit, quod Deus *ideo sit rogandus ut velit* (efficaciter scilicet) *quia necesse est fieri, si voluerit* (efficaciter.) Et, l. de correptione & gratia, c. 14. *Non est dubitandum voluntati Dei, qui in Cœlo & in terra omnia quæcumque voluit, fecit, & qui etiam illa quæ futura sunt fecit, humanas voluntates non posse resistere, quominus faciat ipse quod vult. Quandoquidem etiam de ipsis hominum voluntatibus, quod vult, cum vult facit... Magis habet in potestate voluntates hominum quam ipsi suas.* Ergo ex S. Augustino voluntas Dei efficax vinci & frustrari non potest, nec voluntates humanæ possunt resistere voluntati Dei efficaci. Ergo si Deus absolute & efficaciter velit, ut aliquid libere velimus, necesse est absolute nos illud velle & libere velle; alioqui

vinci

vinci poſſet voluntas Dei abſoluta & efficax, eique reſiſti poſſet. Eamdem neceſſitatem docet etiam S. Thomas, 1. p. q. 19. a. 8. ad 1. ubi hæc verba S. Auguſtini citata (*neceſſe eſt fieri ſi voluerit*) exponens ait: *per illud verbum Auguſtini intelligentia eſt neceſſitas in rebus volitis a Deo, non abſoluta, ſed conditionalis: neceſſe eſt enim hanc conditionalem veram eſſe, ſi hoc vult, neceſſe eſt hoc eſſe.*

Inſt. 4. Medium de ſe repudiabile, fallibile & contingens, quo dicimus Deum adhibere ad bona opera electorum, non poteſt eſſe abſolute infallibile. Ergo non eſt neceſſitas extrinſeca, inſuperabilis, ut electi faciant bona opera ſi non adſit etiam medium neceſſitans intrinſece eorum voluntatem.

Reſp. Diſting. anteced. Non poteſt eſſe, abſolute infallibile infallibilitate intrinſeca, *conc. ant.* Infallibilitate extrinſeca, petita a ſcientia divina, ſub cujus directione datur, *nego ant. & conſeq.* Medium quantumvis de ſe fallibile & repudiabile, ut præſcitum a Deo habiturum effectum, abſoluta infallibilitate habiturum eſt effectum, cum præſcientia Dei ſit ſumme infallibilis; & tam repugnet illud medium non habere effectum ſi detur, quam repugnat præſcientiam Dei falli. Quare gratia de ſe repudiabilis eſt medium proportionatum decreto efficaci, quando præſcitur habitura effectum ſi detur.

Inſt. 5. Si prædeſtinatus non accipiat niſi gratias de ſe repudiabiles, poteſt illas repudiare quamvis præſcitas ut habituras effectum. Ergo non ſunt abſolute infallibiles etiam extrinſece.

Reſp. Diſting. anteced. Poteſt illas repudiare potentia reducibili tantum, *conc. ant.* Potentia ruducenda, *nego ant.* Nam tam repugnat gratiam, quæ a Deo præſcitur habitura effectum, repudiari, quam repugnat ſcientiam Dei falli.

Inſt. 6. Si prædeſtinatus poteſt repudiare gratiam efficacem, poteſt ſupponi illam repudiare, nam poſſibile poteſt ſupponi. Ergo.

Reſp. Nego anteced. Nam poſſibile non poteſt ſupponi fieri, ſi prius ſupponatur non fieri, quia duo contradictoria ſimul ſupponi non poſſunt. Igitur non poteſt prædeſtinatus ſupponi repudiare gratiam, ſi ſupponatur Deus prævidiſſe gratiam illam habituram effectum, ideoque ſi gratia ſupponatur non repudiari: alioqui duo contradictoria ſupponerentur, nempe quod gratia ſit habitura effectum, cum ſupponatur Deus prævidiſſe eam habituram effectum & ſimul quod non ſit habitura effectum.

Inſt. 7. Si prædeſtinatus poteſt repudiare media ſalutis, poteſt ſaltem indirecte impedire ſuam prædeſtinationem. Falſum conſeq. Ergo.

Reſp. Diſting. ſequel. maj. Poteſt indirecte impedire ſuam prædeſtinationem ſecundum quid, *conc. ſeq. maj.* Simpliciter, *nego ſeq. maj.* Prædeſtinatus poteſt indirecte impedire ne ſit prædeſtinatus ſecundum quid tantum, id eſt, ne ſit prædeſtinatus per hæc ſpecie & numero media, quia poteſt illa repudiare, & repudiando facere ne fuerint a Deo prævifa ut connexa cum ejus ſalute, & ſic poteſt indirecte facere ne potuerint ut talia ei præparari, ac proinde ne ipſe potuerit per illa ad gloriam prædeſtinari. Hæc tamen potentia ſic eſt ad actum reducibilis, ut ſimul ſumma certitudine numquam ſit reducenda propter ſummam infallibilitatem ſcientiæ divinæ, ſub cujus directione dantur illa media repudibilia. At prædeſtinatus ne indirecte quidem poteſt impedire, ne fuerit a Deo prædeſtinatus ſimpliciter, hoc eſt, ne fuerit prædeſtinatus per illa media: quia nullatenus impedire poteſt, ne Deus in ſua poteſtate habeat media etiam ex ſe repudibilia quibus illum efficaciter ſalvare poſſit ſi velit. Repugnat enim Deũ carere mediis quibus infallibiliter conſequatur fines, quos abſolute & efficaciter intendit, aut falli in delectum mediorum, aut a mediorum quæ eligit executione impediri.

Obj. 9. Gratuita prædeſtinatio ad gloriam non prædeſtinatos excludit poſitive a gloria, ſaltem implicite & æquivalenter, ante prævifionem abſolutam demeritorum & impœnitentiæ finalis. Ergo non debet admitti. *Nego antecedens, probabis.* Per gratuitam prædeſtinationem ad gloriam Deus intendit regnum cœleſte velut totum quoddam determinatum, conſtans tot determinate & in particulari partibus. Ergo Deus ceteros omnes poſitive excludit ſaltem equivalenter regno cæloſti: ſicut, v. g. Architectus intendens conſtruere domum ex tot determinate & in particulari lapidibus, cæteros omnes lapides poſitive excludit a conſtructione domus. Item ſicut vir primarius civitatis intendens convivium ex tot determinate & in particulari civibus conſtans, hoc ipſo cæteros omnes cives poſitive excludit a convivio.

Resp. Nego conseq. Quia Deus gratuito volens efficaciter dare gloriam certis hominibus, & ex illis intendens efficaciter componere Regnum cœleste etiam ut totum quoddam ex tot determinate & in particulari partibus constans, simul & pro eodem signo seu instanti rationis sincere licet conditionate vult totum illud ex pluribus partibus constare, & Regnum cœleste componi etiam ex iis omnibus quos non prædestinavit. Nam Deus non solum vult absolute & efficaciter certos homines & tot in particulari salvari, sed etiam sincere & sufficienter licet conditionate tantum vult saltem ceterorum omnium, & vi illius voluntatis determinatus est ad danda illis media ad gloriam assequendam vere sufficientia. At in exemplis allatis ita Architectus intendit construere domum ex tot lapidibus in particulari, ut non simul velit sincere ulla voluntate illam etiam construi ex aliis lapidibus. Item homo intendens convivium ex tot in particulari civibus, non vult simul sincere illud ex pluribus constare, nec ulla adhibet media ut plures ad illud veniant.

Inst. 1. Hæ duæ voluntates dandi gloriam, quarum una est absoluta & efficax erga certos homines, & alia inefficax ac conditionata erga alios, non possunt esse simul. Ergo.

Resp. Nego anteced. Nam illæ voluntates nullum habent inter se ordinem prioris & posterioris, ac proinde simul & pro eodem instanti rationis sunt in Deo. Quare Deus pro eodem instanti rationis, quo certo scit numerum salvandorum, certo scit cæteros etiam salvari posse, & salvatum iri si vellent, nec nisi sua culpa damnandos.

Inst. 2. Facto decreto prædestinationis gratuitæ ad gloriam, non est amplius liberum Deo non electos admittere ad gloriam. Ergo non sunt simul in Deo duæ illæ voluntates, &c.

Resp. Nego anteced. Nam pro eodem instanti, seu signo rationis, quo Deus certos homines gratuito eligit ad gloriam, vult sincere alios salvare si velint recte uti mediis vere sufficientibus quæ illis præparat: quibus si recte uterentur, Deus illos admitteret ad gloriam. Non tamen illos admittet, quia nolunt illis mediis recte uti.

Inst. 3. Deus per voluntatem illam gratuitam & efficacem salvandi certos homines determinatur ad seligenda media incongrua ac inefficacia cæteris non electis. Ergo.

Resp. Nego anteced. Quia gratuita prædestinatio ad gloriam non agit nisi circa prædestinatos, quos solos spectat, & præcisive se habet ad alios, id est, alios nec includit, nec excludit: quare Deus per gratuitam illam prædestinationem determinatur tantum ad præparanda prædestinatis media efficacia cum perseverantia finali conjuncta. Sed simul & pro eodem instanti rationis per sinceram voluntatem salvandi etiam cæteros homines determinatur ad præparanda illis media vere sufficientia, quibuscum salvari possunt, & reipsa salvarentur si vellent. Quare non prædestinati possunt vere salvari, quamvis hanc potentiam non sint redacturi ad actum, quia nolent.

Inst. 4. Prædestinatio est absolute necessaria ad salutem: nam illud est absolute necessarium ad salutem, sine quo nemo unquam salvatur. Ergo non prædestinati non possunt salvari.

Resp. Nego antec. ad probationem disting. Illud est absolute necessarium ad salutem, sine quo nemo unquam salvatur ob defectum alicujus auxilii ad salutem necessarii, *conc.* ob defectum propriæ cooperationis, *nego*; Nullus autem adultus reprobus salvatur ob solum defectum propriæ cooperationis.

Inst. 5. Deus per voluntatem illam inefficacem & conditionatam salvandi non prædestinatos, determinatur ad danda illis media incongrua & inefficacia ut talia. Ergo illa voluntas non est sincera. Ergo, &c.

Resp. Nego anteced. Nam Deus per voluntatem illam conditionatam salvandi non electos determinatur solum ad illis præparanda media vere sufficientia, quibuscum salvari poterunt, & salvabuntur si velint, quamvis salvandi non sint quia nolent, Deo justissimas ob causas id permittente. Quare quamvis Deus non præparaverit reprobis, nisi media mere sufficientia & inefficacia ex illorum culpa, tamen dici non potest selegisse illis media incongrua & inefficacia, aut ea de industria præparasse, quia hoc significaret Deum illis præparasse illa media ut incongrua & mere sufficientia, ideoque ex intentione ne salvarentur.

Inst. 6. Deus præparando non electis media mere sufficientia, voluit positive permittere illorum abusum. Ergo voluit a salute excludere non electos.

Resp. Nego conseq. Nam horum mediorum abusum permittere voluit, non ex aliqua antecedenti voluntate excludendi a salute non electos, sed ob alias justissimas causas

fas licet nobis occultas. Itaque Deus præparavit non electis media sufficientia ad salutem, quia sincere voluit illos salvare: quæ media non sunt mere sufficientia & inefficacia nisi ex illorum culpa: non tamen præparavit media efficacia, quia licet sincere, non tamen efficaciter voluit eos salvare.

Inst. 7. Deus in nostro systemate omnibus reprobis, seu non electis præparavit terminum vitæ pro eo tempore, quo decessuri sunt in statu peccati, licet eorum multi fuerint aliquando justificati. Ergo non voluit sincere illo salvare.

Resp. Deus non elegit illis hunc terminum vitæ ex intentione ut moriantur in statu peccati & ut damnentur. Sed solum non præparat reprobis aliquando justificandis perseverantiam finalem, nec illam iis in tempore donat: simul tamen illis præparat ab æterno, & dat in tempore media sufficientia, quibuscum in statu gratiæ perseverarent si vellent, nam Deus neminem deserit, nisi prius ab eo deseratur, ut docet Conc. Trident. Quod si Deus prævidens illos esse peccaturos si diutius viverent, non illos rapit ante peccatum, non ideo eis conservat vitam ut peccent & gratiam amittant, sed propter alias causas justissimas, sincere desiderans & illis præbens media sufficientia ut servent mandata, ideoque vitent mortale peccatum. Postquam autem mortaliter peccarunt, non tenetur illos conservare in vita donec penitentiam egerint, nec dare illis gratiam efficacem qua convertantur ante terminum vitæ illis constitutum; sed juste illos in peccati statu eripit in pœnam peccatorum.

Porro Deus nemini debet gratiam efficacem, nec perseverantiam finalem, cum utraque sit donum Dei, nemini promissum, ideoque beneficium gratuitum nemini debitum etiam ex fidelitate Dei in promissis.

Nota. Deus reprobum justum amat amore amicitiæ pro eo toto tempore quo justus est, vultque illi gloriam æternam ut mercedem illi debitam secundum præsentem justitiam, in qua, si usque ad mortem permaneret, ut potest, re vera gloriam æternam ut mercedem sibi debitam assequeretur.

§. VI.

Exponitur ordo actuum divinorum ad prædestinatorum salutem pertinentium.

1. Deus per scientiam simplicis intelligentiæ novit quidquid omnes homines possibiles possint facere & non facere; & per scientiam mediam quid re ipsa facturi vel nõ facturi essent sub quacumque conditione possibili, & in quamvis circumstantia possibili.

2. Voluit creare homines: Adamum primum parentem, & omnes ejus posteros, eosq; ordinare ad beatitudinem supernaturalem, quæ consistit in perfecta Dei fruitione, seu in Dei visione intuitiva & amore fruitivo.

3. Ex voluntate antecedenti sincera, sed conditionata dandi illam beatitudinem Adamo innocenti ejusq; posteris, voluit creare Adamum in statu innocentiæ, eumq; instruere tum habitibus supernaturalibus, Fidei, Spei, & Charitatis; aliarumque virtutum infusarum: tum etiam integritatis dono, quo corpus animæ & appetitus sensitivus rationi perfecte subjiceretur; atque Adamum tot tantisque ornandum donis constituere caput morale generis humani, & omnium, qui ab eo per viam naturalem descensuri erant, voluntates in ejus voluntate moraliter includere quantũ ad observationem vel violationem præcepti de non comedendo certo fructu; ita ut eo violante hoc præceptum censeretur omnes violare, ideoque peccato infecti nascerentur secluso speciali privilegio: eo autem observante omnes posteri censeretur observare, & ideo in justitia nascituri essent.

4. Deus absolute prævidit Adami & in Adamo generis humani lapsum.

5. Deus ex voluntate absoluta & efficaci Adamum, & totum genus humanum redimendi decrevit incarnationem Verbi, & Christi merita ac præsertim passionem & mortem prædefinivit.

6. Christi merita per passionem & mortem summatam absolute prævidit.

7. Propter merita Christi prævisa ut absolute futura voluit absolute & efficaciter, ut certi homines determinate & in particulari re ipsa salvarentur, & simul sincere sed conditionate tantum voluit, ut cæteri omnes etiam salvarentur, si recte uterentur mediis sufficientibus a se eis præparandis & pro loco ac tempore donandis.

8. Ex absoluta & efficaci voluntate dandi gloriam certis illis hominibus electis; iis præparavit, seu dare decrevit media efficacia cum salute certo & infallibiliter connexa, nempe justificationem, gratias congruas & perseverantiam finalem, & bona illorum opera simul prædefinivit.

9. Absolute prævidit adultorum prædestinatorum merita per finalem perseverantiam consummata: prędestinatorum vero infantium ante usum rationis morientium finem in statu gratiæ acceptę per baptismum, vel martyrium, vel per aliud remedium peccati originalis si moriantur ante Christi ascensionem.

10. Decrevit dare electis parvulis gloriam ut hæreditatem, adultis vero ut hæreditatem simul & mercedem, propter bona opera absolute prævisa. Unde hæc voluntas dandi gloriam electis adultis est remuneratoria, & supponit aliam gratuitam ut rationem priorem.

Quæres: utrum Angeli beati fuerint etiam gratuito prædestinati ad gloriam?

Resp. Affirm. Nam non perseveraverunt in gratia sanctificante accepta in creatione, nisi quia gratiâ congrua instructi observarunt mandatum Dei. Illa autem gratia cum gloria connexa non fuit eis ab æterno præparata & in tempore donata, nisi quia Deus eos gratuito elegerat ad gloriam: nam præparatio & donatio medii efficacis ad finem supponit voluntatem efficacem finis.

Prædestinatio tamen Angelorum differt a prædestinatione hominum in eo, quod homines non solum ex gratuita Dei benevolentia, benignitate ac liberalitate sicut Angeli, sed etiam ex pura misericordia prædestinati fuerint propter merita Christi; quia homines erant infecti peccato originali, & sic positive indigni omni beneficio divino: beata autem Virgo contraxerat debitum proximum illius infectionis & in Adamo peccaverat sicut alii; sed peccatum originale non contraxit, quia primo instanti animationis fuit præventa & donata gratia sanctificante.

ARTICULUS IV.

Quantus sit hominum prdestinatorum numerus?

SIc respondit S. Thomas, 1. p. q. 23. a. 7. *De numero omnium prædestinatorum hominum quis sit, dicunt quidam quod tot ex hominibus salvabuntur, quot Angeli ceciderũt. Quidam vero, quod tot salvabuntur quot Angeli remanserunt: Quidam vero, quod tot ex hominibus salvabuntur, quot Angeli ceciderũt, & insuper tot quot fuerunt Angeli creati. Sed melius dicitur, quod soli Deo est cognitus numerus electorum in superna felicitate locandus.* Et ita habet Ecclesia in oratione, quę dicitur secreto in Missa de Feriis quadragesimæ.

Quamvis autem soli Deo cognitus sit numerus electorum tum Angelorum, tum hominum determinate sumptus; & nobis incertum sit an numerus hominum prædestinatorum superet numerum Angelorum lapsorum, tamen constare videtur numerum hominum prædestinatorum saltem non minorem esse numero Angelorum damnatorum. Nam Patres docent Angelorum ruinas per homines Christi gratia sanctificatos, reparandas esse. Pro omnibus sit S. Augustinus, l. 22. de Civitate Dei, cap. 1. ait. *De mortali progenie merito iusteque damnata tantum populum per gratiam suam colligit*(Deus) *ut inde suppleat & instauret partem, quæ lapsa est Angelorum: ac si ista dilecta ac superna Civitas non frustretur suorum numero civium, quin etiam fortassis & uberiore lætetur.* Quod etiam significat Apostolus, Ephes. c. 1. his verbis: *Secundum beneplacitum ejus* (Dei) *quod proposuit in eo* (Christo) *in dispensatione plenitudinis temporum instaurare omnia in Christo, quæ in Cœlis, & quæ in Terra sunt.*

Certum est autem numerum hominum reproborum longe majorem esse comparate ad omnium hominum universitatem, juxta illud, Matth. 20. *Multi vocati, pauci vero electi.* Imo etiam inter ipsos fideles numerum reproborum majorem esse communius docent Theologi cum S. Chrysostomo, Homil. 40. ad popul. S. Augustino, l. 2. operis imperfecti, n. 142. S. Gregorio, Homil. 19. in Evang. &c. Nihilominus numerus electorum secundum se & absolute est maximus: nam Joannes, Apoc. 7. testatur se vidisse in Cœlo *turbam magnam quam dinumerare nemo poterat ex omnibus gentibus & populis.*

Item certum est neminem sine speciali revelatione divina scire posse se vel alium quemlibet seorsim sumptum esse prædestinatum, ut docet Conc. Trid. Nam quæ pendent a libera Dei voluntate, nobis innotescere non possunt nisi per revelationem ipsius. Cum autem revelationes divinæ generales, quæ in Scriptura & Traditione continentur, hoc non manifestent, opus est alia speciali revelatione.

ARTICULUS V.

De propietatibus & effectibus prædestinationis.

DUæ sunt ejus proprietates, nimirum certitudo, & immutabilitas.

Dico 1. Prædestinatio est summe certa. Fide constat.

Prob. 1. Ex Scriptura, Joann. c. 10. Christus loquens de ovibus suis, scilicet electis, ait: *Non peribunt in æternum: & non rapiet eos quisquam de manu mea.*

2. Ex S. Aug. lib. de correpț. & gratia, c. 7. ubi de prædestinatis hæc ait: *Horum quisquam perit, fallitur Deus: sed nemo eorum perit, quia non fallitur Deus. Horum si quisquam perit, vitio humano vincitur Deus; sed nemo eorum perit, quia nulla re vincitur Deus.* Ergo ex Sancto Doctore tanta certitudine certum est nullum prædestinatum esse periturum, quanta certum est Deum nunquam esse fallendum, aut humano vitio vincendum. At hoc est certum certitudine summa, ergo & illud.

3. Ratione, quia absoluta & efficax voluntas Dei omniscientis & omnipotentis summa certitudine assequitur finem intentum. Quare salus prædestinati est certa & infallibilis ex parte Dei.

Obj. 1. Si prædestinatio est summe certa, imponit necessitatem salutis prædestinati.

Resp. Imponit tantum necessitatem extrinsecam salutis libere consequendæ. Nam Deus vult absolute & efficaciter, ut prædestinatus salvetur sed libere, seu per bona opera meritoria, ideoque libere facta: ac proinde adhibet media de se repudiabilia, sed tamen infallibiliter habitura effectum.

Obj. 2. Prædestinatus potest absolute mori in statu peccati.

Resp. Id fieri non potest ex parte Dei; licet ex parte prædestinati possit, quia prædestinatus potest peccare moraliter & nolle converti, vel ab alio occidi in statu peccati, sed potentia reducibili tantum & certissime non reducenda ad actum.

Dico 2. prædestinatio est absolute immutabilis. Nam Dei voluntas absoluta & efficax mutari non potest. Ex hypothesi enim quod Deus semel vult aliquid, non potest non velle ab æterno & pro ęterno id quod vult, nec potest desinere velle aut nolle quod semel volunt. Unde quod Deus semel voluit, semel vult, alioqui non esset immutabilis. Hinc illud, 2. Tim. 2. *Firmum fundamentum Dei stat, habens signaculum hoc: cognovit Dominus qui sunt ejus.*

Obj. 3. Prædestinatio est idem ac liber vitæ. At liber vitæ non est immutabilis: nam qui in eo scripti sunt, possunt ex eo deleri, & vicissim. Ergo.

Resp. Disting. maj. Idem est ac liber vitæ stricte sumptus, esto maj. Late sumptus, nego maj. Liber vitæ stricte sumptus est notitia qua Deus scit & firmiter retinet quinam sint prædestinati ad gloriam, unde omnes & solos prædestinatos continet, sed tamen ratione distinguitur a prædestinatione. Liber vitæ late sumptus est notitia Dei, qua novit omnes, qui jus ad vitam æternam aliquando habituri sunt per justificationem, sive omnes qui aliquando justificandi sunt, quamvis non omnes in statu gratiæ perseveraturi sint.

Ex dictis collige 1. Neminem salvari, qui non sit Prædestinatus. Nam nemo salvatur, nisi qui accipit a Deo media salutis efficacia & cum salute connexa per finalem perseverantiam, ac proinde nisi cui Deus in tempore donat & ab æterno præparavit hæc media: & consequenter nisi qui prædestinatus est ad gratiam & gloriam. 2. Numerum prædestinatorum esse certum ac definitum. Hinc illud Sancti Augustini, l. de correpț. & grat. c. 18. *De his loquor, qui prædestinati sunt in Regnum Dei, quorum ita certus est numerus, ut nec addatur eis quisquam, nec minuatur ex eis.*

Dico 3. Effectus prædestinationis sunt illa omnia & sola, quæ a Deo volita seu decreta sunt ex speciali affectu erga salutem prædestinati, & ad eam re ipsa conducunt sive per modum meriti, ejusve principii, sive per modum occasionis, aut amotionis impedimenti, sive quovis alio modo ex ordinatione & intentione divina. Hinc gratia actualis & habitualis, bona opera, perseverantia finalis, & gloria sunt effectus adæquatus prædestinationis per se primario intentus: nam ista donantur a Deo vi prædestinationis, & cætera omnia ad hos effectus ordinantur. Effectus vero secundarii sunt gratiæ æternæ, miracula, prædicatio, liberi pii, exempla virtutum, nativitas ex Catholicis ac probis parentibus, recta educatio, instructio, morbi, calamitates flagella a Deo immissa ad salutem electorum, vita longior, vel mors præmatura, quando est occasio salutis; imo & permissio peccati, quando permittitur ad bonum prædestinati, ut inde humilior & cautior fiat, ut Deum tam in se misericordem perfectius amet, ut deinceps de se non præsumat, sæpius ac ferventius oret, bona opera & plura perfectius pręstet, &c. Item bona ordinis naturalis, per accidens & ex ordinatione divina sunt in electis, qui iis recte utuntur ad Dei gloriam & propriam salutem, effectus secundarii prędesti-

nationis: num eorum bonus usus ex gratia factus conducit ad merita & actus virtutum. Hinc illud Apostoli, Rom. c. 8. *Diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum iis, qui secundum propositum vocati sunt Sancti.*

ARTICULUS IV.

Utrum Deus prædefiniverit omnes actus salutares prædestinatorum?

Nota. Prædefinitio est absoluta & efficax voluntas, qua Deus antecedenter ad usum libertatis creaturæ absolute prævisum decrevit, ut a creatura actus aliqui libere boni fierent in tempore.

Dico. Deus prædefinivit omnes actus salutares prædestinatorum.

Prob. Deum prædefinivisse omnes actus salulares prædestinatorum nihil aliud est quam Deum ab æterno voluisse absolute & efficaciter, ut illi actus boni ab illis libere fierent in tempore tanquam media, quibus prædestinati perducerentur ad gloriam. Atqui res ita se habet. Ergo Deus prædefinivit omnes actus salutares prædestinatorum. *Prob. min.* 1. Ex Scriptura, Ephes. c. 2. *Ipsius sumus factura, creati in Christo Jesu in operibus bonis, quæ præparavit Deus, ut in illis ambulemus.* Deum autem præparasse bona opera, nihil aliud est, quam absolute & efficaciter ab æterno voluisse, ut illa opera determinate & in particulari libere fierent in tempore. 2. Ex S. Aug. l. de dono persever. c. 17. ubi de operibus salutaribus electorum sic loquitur: *An forte nec ipsa dicunt prædestinata; Ergo nec dantur a Deo... quod si dantur ...profecto prædestinavit.* Deum autem prædestinare ex S. Augustino idem est ac velle absolute & efficaciter aliquid ante absolutam ejus prævisionem. 3. Ex S. Fulgentio, l. 1. ad Monimum, c. 9. *Bona opera nostra Paulus a Domino asserit præparata, hos est, in prædestinatione disposita.* 4. Ex Sancto Thoma, in verborum Apostoli commentario. *Nihil aliud est prædestinatio, quam præparatio beneficiorum Dei, inter quæ beneficia computantur & ipsa bona opera nostra, dicitur autem Deus nobis aliqua præparare, In quantum disposuit se nobis daturum.*

Ratio, quam affert Sanctus Augustinus, id evincit. Nam opera salutaria & merita nostra omnia sunt dona Dei, ut declarat Conc. Trident. Ergo donantur in particulari a Deo. Ergo Deus ab æterno voluit ea absolute & efficaciter donare in tempore: nam Deus nihil facit in tempore, quod non voluerit in æternitate facere. Ergo Deus ab æterno voluit absolute & efficaciter, ut bona opera in particulari fierent ab electis per gratias scilicet congruas quas statuit simul ad hunc finem donare.

Obj. 1. S. Deus prædefinivit omnes actus salutares prædestinatorum, prædefinivit etiam eorum pœnitentiam. Falsum conseq. Alioquin prædefinivit etiam eorum peccata. Ergo.

Resp. Nego minorem, & ejus probationem Nam quamvis pœnitentia supponat peccatum admissum; non iccirco ad prædefiniendum actum pœnitentiæ necesse est, ut prædefiniatur peccatum, sed sufficit quod Deus velit illud permittere. Pœnitentiam enim prædefinire est velle absolute & efficaciter, ut fiat pœnitentia de peccatis commissis.

Obj. 2. Deus in Scriptura queritur de paucitate & remissione bonorum operum, & hæc querela cadit etiam in prædestinatos. At si Deus omnes & singulos actus salutares prædestinatorum prædefinivit, non posset sic conqueri nisi irrisorie. Nam si Deus prædefinivit omnia opera bona prædestinatorum, prædestinati faciunt omnia opera quæ Deus vult ab illis fieri, & cum ea perfectione qua vult ab illis fieri.

Resp. Nego min. ad probationem *Resp.* Prædestinati faciunt quidem omnia opera, quæ Deus vult absolute & efficaciter ab illis fieri: at non faciunt omnia opera, quæ Deus vult sincere, sed conditione tantum & inefficaciter ab illis fieri, & cum hac perfectione, qua Deus sincere sed inefficaciter & conditionate tantum vult ab illis fieri. Itaque prædestinati, saltem regulariter & ordinarie loquendo, non faciunt plura bona opera quæ possint facere, & quæ Deus sincere, sed inefficaciter vult ab illis fieri, aut ea quæ faciunt, & quæ a Deo prædefinita fuerunt, non semper tam perfecte faciunt, quam Deus sincere, sed inefficaciter & conditionate tantum vult ab illis fieri. Nam raro homines volunt & agunt secundum totam virtutem gratiæ cui consentiunt: & sic raro eorum bona opera tantam habent perfectionem, quantum habere possunt. Quare prædestinati promerituri sunt quidem tot gloriæ gradus, ad quos Deus eos gratuito prædestinavit. At non promerituri sunt nec assequentur tot gloriæ gradus, quot Deus vult sincere, sed inefficaciter & conditionate tantum ab iis acquiri.

Deus

x sub conditione.

nota.
Prædefinitio est absoluta et efficax voluntas qua DEUS prius ratione antequam prævideat usum et suæ et Creaturæ libertatis, decernit ut ab ~~Creatura~~ eo et simul Creaturâ actus aliqui boni liberè fiant

Seu Prius DEUS decernit ut ab eo ~~simul~~ et Creatura simul actus aliquis bonus fiat et deinde prævidet eum existere in tempore.

Obs 3. Prædefinitio D[ivin]a tollit libertatem actus prædefiniti [illegible] [illegible]. quia vult quidem DEUS ab æterno effectum contingentem, sed non vult ipsum, nisi dum fit: per quod in toto actu primo remoto et proximo quo id fit, manet plenissima liber et ad utrumlibet contingens

III

CONCLUSIONES T

De Incarnatione V

Menti Doctoris Sub

1ma

Una Persona Divina potest assumere seu

2da

Potest Persona Divina quamcumque naturam

sit rationalis, sive irrationalis,

Deus quippe ex voluntate tantum efficaci & absoluta, partim inefficaci & conditionata sed sincera, vult ut prædestinati tot gloriæ gradus mereantur: ideoque dat illis gratias efficaces ad merendum tot gloriæ gradus quot vult absolute & efficaciter ut mereantur; & dat etiam alias gratias vere sufficientes, quibus possent si vellent, plures gradus mereri, sed hos plures non sunt merituri, quia nolent facere plura bona opera quæ possent facere, vel cum ea perfectione qua possent facere. Unde Deus merito de illis conqueritur.

Obj. 3. Prædefinitio divina tollit libertatem actus prædefiniti, ergo non datur.

Resp. Nego anteced. Quia prædefinitio quæ per scientiam mediam dirigitur, neque per se neque per aliud necessitat voluntatem; sed solum vi illius dantur gratiæ de se repudiabiles, quæ tamen certo habituræ sunt effectum Nam prædefinitio est voluntas absoluta & efficax non solum ut talis actus fiat, sed etiam ut libere fiat, ideoque ut fiat per medium ex se repudiabile, certo tamen habiturum effectum, prout scilicet datur sub directione scientiæ absolute infallibilis.

Inst. 1. Voluntas non potest non elicere actum prædefinitum. Ergo prædefinitio tollit libertatem actus.

Resp. Disting. antec. Et hæc impotentia est consequens, *conc. antec.* Est antecedens & intrinseca, *nego antec.* Nam prædefinitio actus supponit liberam determinationem creaturæ ut futuribilem sub conditione talis gratiæ. Quod exercitium libertatis solum penes statum differt ab exercitio libertatis absolute futuro. Est tamen necessitas extrinsece antecedens, ut actus prædefinitus fiat sed libere: quæ necessitas oritur a Dei voluntate absoluta & efficaci adhibente medium repudiabile quidem, sed infallibile ob scientiam, sub cujus directione datur.

Inst. 2. Repugnat actum prædefinitum non fieri: ergo non potest non elici impotentia antecedente intrinseca.

Resp. Disting. anteced. Et illa repugnantia supponit liberam determinationem creaturæ futuribilem prævisam, *conc. antec.* Secus, *nego ant. & conseq.* Actus prædefinitus est ille, quem Deus absolute & efficaciter vult libere fieri a creatura, ideoque vult illum ab ea fieri per gratiam ex se repudiabilem, sed quam prævidet habituram effectum si detur. Ergo posita prædefinitione voluntas certo accipiet gratiam, cui Deus prævidit illam esse consensuram. Ergo verum est voluntatem tali gratiæ consensuram esse, cum præscientia Dei sit summe certa & infallibilis. At si consensura est, non potest non esse consensura: nam non potest simul esse consensura, & non consensura: ac proinde repugnat voluntatem tali gratiæ non consentire. Sed hæc repugnantia est consequens, & supponit usum libertatis creatæ præcisum.

Itaque supponendo prædefinitionem supponitur verum esse, quod homo bonum libere faceret si talem gratiam acciperet, & quod talem gratiam accepturus sit: ac proinde supponitur simpliciter verum esse, quod homo bonum libere facturus sit. Supposito autem quod bonum facturus sit, non potest non esse bonum facturus, sicut supposito quod homo velit & facit bonum, non potest non velle nec facere bonum.

Inst. 3. Prædefinitio est necessario connexa cum actu prædefinito. Ergo.

Resp. Dist. antec. Cum actu prædefinito libere faciendo, *conc. ant.* Secus, *nego. ant.* Quare illa connexio supponit exercitiū libertatis creatæ ut futuribile sub conditione. Et vero Deus non prædefinit actum, nisi ratione prius noverit per scientiam mediam se habere in sua potestate media in particulari, quibuscum voluntas creata re ipsa bonum actura sit, quamvis ex se repudiabilia sint.

Nota. Præparatio gratiæ efficacis est etiam præparatio operum salutarium. Nam hoc ipso quod Deus electo præparat has numero gratias congruas, quibuscum electus hæc numero opera facturus est, præparantur etiam hæc numero opera salutaria. Et vero hæc prædestinationis definitio a S. Augustino, l. de dono persever. c. 14. tradita (*Præscientia, & præparatio beneficiorum Dei, quibus certissime liberantur quicumqde liberantur,*) includit bona opera, nam sunt Dei beneficia, cum sint dona Dei, & per illa electi salventur. Quare cum Sanctus Augustinus dicit prædestinationem esse præparationem gratiæ, & gratiam esse effectum prædestinationis: sed gratiam intelligit etiam ipsam donationem operum salutarium. Idque patet etiam ex l. de prædestinat. Sanctorum, c. 10. ubi ait: *Prædestinatio est gratiæ præparatio. Gratia vero jam ipsa donatio. Quod itaque ait Apostolus non ex operibus, ne forte quis extollatur: ipsius enim sumus figmentum, creati in Christo Jesu in operibus bonis: gratia est. Quod autem*

sequi-

ſequitur: quæ præparavit, ut in illis ambulemus, prædeſtinatio eſt. Ergo ex Sancto Auguſtino præparatio operum bonorum, quam vocamus prędefinitionem, eſt etiam prædeſtinatio.

ARTICULUS VII.

De reprobatione.

NOta 1. Reprobi ſunt ii omnes & ſoli, quia in ſtatu peccatis mortalis moriuntur, & ſic in æternum damnantur: ſive illud peccatum ſit ſolum originale, ut in parvulis; ſive ſolum perſonale ut in adultis baptizatis, ſive utrumque tum originale, tum perſonale ut in adultis non baptizatis. Dicuntur autem reprobi ſeu reprobati, quia rejiciuntur a Deo tum negative quatenus non eliguntur ad gloriam, tum poſitive quatenus æterno ſupplicio addicuntur propter pecccatum originale, vel perſonale, vel utrumque.

Nota 2. Duplex eſt reprobatio, nempe poſitiva, & negativa. Reprobatio poſitiva eſt abſoluta & efficax voluntas damnandi ſuppliciis æternis eos omnes, qui moriuntur in ſtatu peccati mortalis. Reprobatio negativa eſt negatio gratuitæ prædeſtinationis ſeu electionis ad gloriam.

§. I.

De reprobatione poſitiva;

An detur, & an habeat cauſam ex parte reproborum?

Nota. Calvinus docet Deum ab æterno antecedenter ad prævisionem cujuſque peccati tum originalis, tum perſonalis abſolute futuri, & independenter ab illis deſtinaſſe abſolute & efficaciter alios ad vitam æternam, alios vero ad ſupplicium æternum. Huic blaſphemo errori alium addit, nempe quod illud Dei decretum abſolutum & efficax libertatem arbitrii tollat, imponatque neceſſitatem antecedentem inſuperabilem illis bene agendi, iſtis vero male agendi. Unde patet eum fuiſſe prædeſtinatianum.

Dico 1. Datur reprobatio poſitiva.

Prob. Reprobatio poſitiva eſt abſoluta & efficax voluntas damnandi ſuppliciis æternis omnes, qui moriuntur in ſtatu peccati mortalis. Atqui datur in Deo hæc voluntas, ergo & reprobatio poſitiva. *Prob. min.* Nam Deus re ipſa eos omnes, qui in ſtatu peccati mortalis moriuntur, damnat ſuppliciis æternis. Ergo Deus ab æterno habuit voluntatem abſolutam & efficacem eos damnandi ſuppliciis æternis: Deus enim ea tantum facit in tempore, quæ abſolute & efficaciter facere voluit ab æterno: nam Deus nihil facit in tempore, quod non velit facere; & nihil vult facere in tempore, quod ab æterno non voluerit facere, cum omnis voluntas Dei ſit æterna.

Dico 2. Reprobatio poſitiva habet cauſam ex parte reproborum, nempe peccatum mortale abſolute prævisum. Eſt de fide.

Prob. 1. Ex Script. Matt. c. 15. *Ite maledicti in ignem æternum.... Eſurivi enim, & non dediſtis mihi manducare*. Ergo Deus reprobos damnat propter eorum peccata, proindeque ab æterno voluit eos damnare propter eorum peccata abſolute prævisa. Deus autem nullum damnat niſi qui moritur in ſtatu peccati. Nam omnes qui moriuntur in ſtatu gratiæ, ſunt filii Dei & hæredes ejus Regni, ut conſtat ex Scriptura.

2. Ex Patribus, pro omnibus ſit S. Auguſtinus, l. 3. contra Julianum, c. 18. ubi ait: *Bonus eſt Deus, juſtus eſt Deus: poteſt aliquos ſine bonis meritis liberare, quia bonus eſt: non poteſt quemquam ſine malis meritis damnare quia juſtus eſt.*

3. Ratione. Quia voluntas damnandi antecedens prævisionem cujuslibet peccati abſolute futuri, qualem admittit Calvinus, non ſolum repugnat divinæ bonitati, & voluntati ſinceræ ſalvandi omnes homines quam Scriptura & Traditio docent , ſed etiam juſtitiæ. Nam ſicut eſt injuſta damnatio & inflictio pœnæ ſine juſta cauſa, qualis eſt ſola culpa: ita & injuſta eſt voluntas damnandi & infligendi pœnas æternas ſine juſta cauſa, nempe culpa gravi. *Omnis pœna, ſi juſta eſt, peccati pœna eſt, & ſupplicium nominatur*, inquit S. Auguſtinus, l. 3. de libero arbitrio, c. 18.

Porro qui juſtificati ſunt per Baptiſmum damnari non poſſunt niſi propter peccatum mortale perſonale. Quia per Baptiſmum tollitur omnis reatus culpæ & pœnæ æternæ. Unde de Baptizatis. Apoſtolus, Rom. c. 8. ait: *Nihil ergo nunc damnationis eſt iis, qui ſunt in Chriſto Jeſu*. Id eſt, juſtificatis per Baptiſmum nulla eſt jam damnationis cauſa, ut explicat Conc. Trident.

Obj. 1. Illud, Prov. c. 15. *Univerſa propter ſemetipſum operatus eſt Dominus, impium quoque ad diem malum*.

Reſp. Senſus eſt, Deum omnia propter

suam gloriam ultimate fecisse, ita ut eam etiam ex peccatoribus illum inhonorantibus percepturus sit, manifestando in eorum punitione suam potentiam; justitiam, &c. Unde voluntate tantum consequente impium destinavit ad vindictæ diem, quo in ejus punitione glorificandus est.

Inst. 2. Patres aliqui dicunt reprobos prædestinatos esse ad supplicium æternum.

Resp. His verbis intelligunt reprobos ab æterno destinari ad supplicium æternum propter demerita sua absolute prævisa.

§. II.

De reprobatione negativa.

An detur, quandonam facta sit, & an habeat causam ex parte reproborum?

Dico 1. datur reprobatio negativa. Nam hæc reprobatio est negatio gratuitæ prędestinationis ad gloriam. Atqui datur in Deo negatio gratuitæ prędestinationis ad gloriam respectu omnium qui damnantur, omnes enim gratuito prędestinati ad gloriam certo salvantur, cũ prędestinatio sit voluntas divina absoluta & efficax, ideoque infrustrabilis eos salvandi. Ergo datur reprobatio negativa. *Prob. maj.* Negatio gratuitæ prædestinationis ad gloriam est quædam reprobatio seu rejectio: iis enim qui non sunt prędestinati ad gloriam, non sunt præparata media cum salute connexa, præsertim perseverantia finalis, sine qua nullus salvatur. Hæc autem non prædestinatio est quid negativum: nam non est voluntas neque formalis, neque interpretativa excludendi a gloria non prędestinatos & a fortiori non est voluntas damnandi; sed est formaliter negatio voluntatis absolutæ & efficacis dandi gloriam, cum qua connexa est negatio præparationis mediorum salutis efficacium, & præsertim perseverantiæ finalis.

Obj. Reprobatio negativa connexa est cum damnatione reproborum: ergo est voluntas positiva saltem interpretativa eos damnandi.

Resp. Non est connexa nisi per accidens, nempe per malitiam liberam ipsorum reproborum. Nam per se connexa non est cum illorum damnatione: per illam enim reprobationem negativam reprobi non accipiunt aliquid connexum cum damnatione, nec privantur aliquo necessario ad vitandam damnationem. Nam Deus non obstante hac negativa rejectione habet sinceram voluntatem eos salvandi, & vi illius voluntatis suppeditat illis media ad salutem sufficientia, quibuscum possunt bonum agere & salvari, & quibus si recte uterentur bonum agendo, non damnarentur, quamvis non sunt antecedenter prædestinati ad gloriam.

Dico 1. Reprobatio negativa facta est post pręvisionem peccati originalis absolute futuri.

Prob. Nam reprobatio negativa facta est pro eo signo seu instanti rationis, pro quo facta est prędestinatio electorum: nam Deus non aliter reprobos non prædestinat, quam certis personis non aliis, absolute & efficaciter volendo gloriam, & vi hujus voluntatis præparando media ad gloriam perducentia. Atqui gratuita electorum ad gloriam prædestinatio facta est post prævisionem peccati originalis absolute futuri, ergo & reprobativa. *Prob. min.* Nam nulli homines sunt prædestinati nisi propter merita Christi prævisa ut absolute futura, juxta illud, Ephes. cap. 1. *Benedixit nos in omni benedictione spirituali in Cœlestibus in Christo: sicut elegit nos in ipso ante mundi constitutionem, ut essemus sancti & immaculati in conspectu ejus in charitate: qui prædestinavit nos in adoptionem filiorum per Jesum Christum in ipsum, secundum propositum voluntatis suæ.* Christus autem non fuit decretus nisi post prævisionem peccati originalis absolute futuri: nam si Adamus non peccasset, Verbum vi præsentis decreti incarnatum non fuisset.

Dico 3. Reprobatio negativa certorum hominum potius quam aliorum non habet aliam causam præter beneplacitum.

Prob. 1. Ex Apostolo causam reprobationis negativæ hominum qui damnantur, refundente in solum beneplacitum Dei, Rom. c. 9. *Quid ergo dicemus? Nunquid iniquitas apud Deum? Absit. Moysi enim dicit: Miserebor cujus misereor, & misericordiam præstabo cujus miserebor. Igitur non volentis: neque currentis, sed miserentis est Dei..... Ergo cujus vult, miseretur, & quem vult indurat, &c.* Negative scilicet, hoc est, non miseretur specialiter & efficaciter quoad salutem. Hinc S. Augustinus ad inscrutabilia Dei judicia hac in re confugit, l. de dono persever. c. 22. his verbis: *Quare illos potius* (liberet) *quam illos? Iterum atque iterum dicimus, nec nos piget: oh homo! Tu quis es, qui respondeas Deo? Inscrutabilia sunt judicia ejus, & investigabiles viæ ejus.*

Prob. 2. Ratione ex parte reproborum nega-

negative non datur causa, cur potius ipsi non prædestinentur ad gloriam, quam alii qui ad eam prædestinantur. Ergo ex parte reproborum non datur causa reprobationis negativæ sumptæ comparative. *Prob. antec.* Si ex parte reproborum daretur causa aliqua, certe esset peccatum originale. Atqui peccatum originale non potest esse causa ejusmodi: nam est commune omnibus, ac proinde non potest esse causa cur unus rejiciatur potius quam alius. Ergo ex parte reproborum non datur causa cur ipsi non prædestinentur, &c. Major constat, nam peccatum personale nõ potest esse causa reprobationis negativæ: quia prædestinatio ideoq; & non predestinatio, facta est ante prevision̄e meritorum & demeritorum absolute futurorum; nam (ut probatum est) prædestestinatio ad gratiam & ad gloriam plane gratuita est, ideoque ante prev,isa merita absolute futura.

§. III.

Exponitur ordo inter actus divinos in reprobatione omnium damnatorum.

1. Deus ex sincera voluntate salvandi omnes homines creavit Adamum in statu innocentiæ, eumque totius generis humani caput morale constituit in ordine ad observationem vel violationem præcepti de non comedendo certo fructu, ita ut omnes homines ab eo via naturali descendentes in justitia nascituri essent, si ille præceptum servaret: si autem violaret, omnes peccato originali inquinarentur, secluso speciali privilegio.

2. Absolute prævidit peccatum Adami, & in Adamo lapsum generis humani.

3. Voluit genus humanum redimere per Incarnationem Verbi, & Christi merita ac præsertim passionem & mortem prædefinivit.

4. Christi merita per passionem & mortem consummata absolute prævidit.

5. Propter merita Christi absolute futura voluit absolute & efficaciter certos determinate homines salvare, cæteros vero omnes non voluit absolute & efficaciter, sed solum inefficaciter & conditionate quamvis sufficienter & sincere voluit salvare.

6. Iis, quos voluit efficaciter salvare, preparavit media re ipsa ad salutem perducentia: cæteris vero omnibus media, quibus salvari possent, & salvarentur si vellent, quibus tamen ex sua culpa non salvabuntur.

7. Prædestinatorum merita per finalem perseverantiam consummata, reproborum vero demerita & mortem in statu peccati absolute prævidit.

8. Denique efficaciter & absolute voluit reprobos propter peccatum originale, vel personale, vel utrumque damnare: prædestinatis vero dare gloriam æternam vel ut hæreditatem simul & mercedem bonis eorum operibus debitam, si nempe essent adulti, vel duntaxat ut hæreditatem si ante adultam ætatem morituri essent.

ARTICULUS VIII.

De prædestinatianis.

Quinam ante Calvinum prædestinatiani fuerint?

§. I.

DIco 1. Inter Monachos Adrumetinos aliqui ex male intellecta S. Augustini epistola ad Sixtum, in prædestinatianorum errorem lapsi sunt, sed sine pertinacia.

Prob. 1. *pars.* Testimonio S. Augustini, epist. 46. ad Valentinum Adrumetini Monasterii Abbatem, & ejusdem Monachos scripta, ubi ait: *Venerunt ad nos duo juvenes, Cresconius & Felix, de vestra Congregatione se esse dicentes, qui nobis retulerunt Monasterium vestrũ nonnulla dissensione turbatum, eo quod quidam in vobis sic gratiam prædicent, ut negent homines esse liberum arbitrium.... Etiam hoc tamen indicaverunt, quod plures vestrum non ita sentiant, sed liberum arbitrium adjuvari fateantur per Deĩ gratiam, ut recta sapiamus & faciamus.*

Prob. 2. *pars.* Nam illi pauci Monachi brevi postea tempore, lecto S. Augustini libro de Gratia & libero arbitrio, errorem suum emendarunt, ut testatur Valentinus eorum Abbas, in sua ad Sanctum Augustinum epistola.

Obj. Hæc Cresconii & Felicis relatio fuit valde suspecta Sancto Augustino, nec proinde fidem meretur.

Resp. Nego. Nam Sanctus Augustinus, in sua epistola supradicta de illis sic loquitur: *Nullas ad nos vestræ charitatis litteras attulerunt, tamen suscepimus eos; quoniam simplicitas eorum satis indicabat; nihil nobis potuisse confingere.*

§. II.

Dico 2. Lu[illegible]us Presbyter vere fuit prædestinatianus.

Prob.

Prob. 1. Ex epist. Fausti Rejensis apud Sirmondum ad ipsum Lucidum scripta, in qua sex dogmata prædestinatianam hæresim continentia, ipsi damnanda proponit, quæ nisi anathemate confixerit, atque subscripserit suæ epistolæ, ipsum ad Concilium se delaturum, comminatur. Quam epistolam Concilium Arelatense approbavit, & approbatione sua suam fecit.

2. Ex libello emendationis ipsius Lucidi ad Episcopos Gallicanos, in quo pravos illos errores ejurat, & juxta decretorum Concilii Arelatensis III. damnat his verbis: *Correctio vestra salus publica, & scientia vestra medicina est. Unde & ego summum remedium duco, ut præteritos errores accusando excusem, & salutifera professione me diluam. Proinde juxta prædicandi recentia statuta Concilii damno vobiscum sensum illum qui dicit, humanæ obedientiæ laborē divinæ gratiæ non esse jungendum, qui dicit: post primi hominis lapsum ex toto arbitrium voluntatis extinctum, qui dicit, quod Christus Dominus & Salvator noster mortem non pro omnium salute susceperit; qui dicit quod præscientia Dei hominem violenter compellat ad mortem: vel quod cum Dei pereant voluntate, qui pereunt; qui dicit, quod post acceptum legitime Baptismum, in Adam moriatur quicumque deliquerit; qui dicit ab Adam usque ad Christum nullum ex gentibus per primam Dei gratiam, id est, per legem naturæ in adventum Christi fuisse salvatum, eo quod liberum arbitrium in primo parente perdiderit; qui dicit, Patriarchas ac Prophetas, vel Summos quosque Sanctorum, etiam ante redemptionis tempora intra paradisum deguisse. Hæc omia quasi impia & sacrilegiis repleta condemno.*

3. Ex Conciliis Arelatensi & Lugdunensi in quibus Lucidi errores damnati sunt: quorum quidem Conciliorum acta non extant, sed hoc iis commune est cum multis aliis.

Obj. 1. Henricus Canisius asserit in manuscripto codice non reperiri subscriptiones Episcoporum in fine epistolæ Fausti, quæ in vulgatis editionibus legantur. Ergo hæc epistola non fuit approbata a Concilio Arelatensi.

Resp. Canisius asserit solum illas subscriptiones non reperiri in manuscripto codice, quem habuit ex Bibliotheca Monasterii Sancti Galli. At inde non sequitur nullum in aliis codicibus extare, ex quibus in lucem edita fuit Fausti ad Lucidum epistola, quique anteponendi sunt manuscripto illi, quem testatur ipse Canisius fuisse perturbatissimum.

Obj. 2. Hic articulus libelli Lucidi: *Damno sensum illum .... qui dicit, ab Adam usque ad Christum nullum ex gentibus per primam Dei gratiam, id est, per legem naturæ in adventum Christi fuisse salvatum, &c.* continet Pelagianam hæresim; nam sensus est, per legem naturæ præcisæ sumptam, & ab omni gratia interna Christi separatam aliquos salutem consecutos fuisse.

Resp. Nego eum esse sensum hujus articuli. Sed hic est verus illius sensus, nempe quod aliqui ante Christi adventum salutem sine lege scripta tum Mosaica, tum Evangelica consecuti sint per primam Dei gratiam, id est, per legem naturæ conjunctam scilicet cum gratia interna accepta ex prævisis Christi venturi meritis: quod indicant illæ voces (*in adventum Christi*) quæ (*per legem naturæ*) hunc sensum probant etiam verba, quæ in libello Lucidi paulo post sequuntur: *Per rationem & ordinem sæculorum, alios lege gratiæ, alios lege Moysis, alios lege naturæ quam Deus in omnium cordibus scripsit, in spe adventus Christi fuisse salvatos, tamen ab initio mundi ab originali nexu, nisi intercessione sacri sanguinis nō absolutos.*

§. III.

Dico 3. sæculo nono Gothescalcus Monachus Monasterii Orbacensis in Suessionica Diœcesi vere fuit prædestinatianus.

Prob. Nam asseruit Deum antecedenter ad prævisionem meritorum & demeritorum absolute futurorum, sicut quosdam ad vitam æternam prædestinavit, sic alios ad mortem æternam prædestinasse, & vi suæ prædestinationis eos ad interitum necessitasse; Deus non velle salvare omnes homines, sed eos duntaxat qui salvantur, nec alios posse salvari; Christum pro solorum electorum salute passum esse. Id constat ex Rabani Mauri Moguntini Archiepiscopi epistolis ad Nottingum, & ad Eberardum comitem: ex epistola Amolonis Archiepiscopi Lugdunensis, ad ipsum Gothescalcum, ex Hincmaro in l. de prædestinat. annalibus Bertinianis; & ex Conciliis Moguntino, & Carisiaco, in quibus damnatus est Gothescalcus.

Hic juvat referre epistolam Synodicam Rabani ad Hincmarum, Remensem Archiepiscopum, quæ sic habet: *Notum sit dilectioni vestræ quod quidāGirovagus Monachus nomi-*

nomine Gothescalco, qui se asserit Sacerdotem in vestra Parochia ordinatum, de Italia venit ad nos Maguntiam, novas superstitiones & noxiam doctrinam de prædestinatione Dei introducens, & populos in errorem mittens: dicẽs quod prædestinatio Dei sicut in bono, sit ita & in malo; & tales sint in hoc mundo quidam, qui propter prædestinationem Dei, quæ eos cogat in mortem ire, non possint ab errore & peccato se corrigere, quasi Deus eos fecisset ab initio incorrigibiles esse, & pœna obnoxios in interitum ire. Hanc ergo opinionem nuper in Synodo apud Moguntiam habitam, ab eo audiẽtes, & incorrigibilem eum reperientes, annuente atque jubente piissimo Rege nostro Ludovico, decrevimus eum cum perniciosa doctrina sua dãnatum mittere ad vos, quatenus eum recludatis in vestra Parochia, unde primum inordinate recessit, & non sinatis eum amplius errorem docere, & seducere populum christianum, quia jam multos seductos, ut audivi, habet, & minus devotos erga suam salutem, qui dicunt: quid mihi proderit laborare in servitio Dei? Quia si prædestinatus sum ad mortẽ, nunquam illam evadam: si autem male egero, & prædestinatus sum ad vitã sine ulla dubitatione ad æternam requiẽ vado.

A Synodo vero Carisiaca compulsus est Gothescalcus libellum in quo Scripturarum & SS. Patrum testimonia ad suos errores accommodata, & in pravum sensum detorta descripserat, coram Patribus igni tradere. Idem Concilium decrevit eum ob pravos ejus mores, ob errores pertinaciter propugnatos, ob divagationem extra Monasterium sine licentia Abbatis, & ob ordinationem contra Canones susceptam, verberibus castigari & in ergastulo recludi. Quod factum est. Sed ipse pertinaciter suis erroribus semper adhæsit, maluitque absque Sacramentis mori, & christiana sepultura privari, quam illos, suum esse Sanctum Augustinum procaciter jactitans ut testatur Hincmarus, l. de non trina deitate, ubi hæc addit: *Et cum jam finis ejus appropinquaret, Fratribus qui aderant, ut a pravo sensu suo & perversa sententia se revocaret, & Communionem sacram perciperet, suadentibus respondit: a suo sensu & sententia revocare, & Communionem per auctoritatẽ non posse accipere. Sicque indignam vitam digna morte finivit, & abiit in locum suum.*

Obj. Remigius Lugdunensis Archiepiscopus Amolonis successor, in l. de tribus epistolis significat Gothescalcum immunem fuisse ab hæresi prædestinatiana. Ergo Gothescalscus non fuit prædestinatianus.

Resp. Nego conseq. quia Nottingus, Rabanus, Hincmarus, & Concilia Moguntinum ac Carisiacum melius perspectam ac exploratam habuere mentem ac scientiam Gothescalci, quam Remigius: ipsi quippe eum præsentem interrogarunt, & ejus doctrinam diligenter expenderunt.

§. IV.

Dico 4. Quamvis aliqui Monachi Adrumetani, Lucidus Præsbyter, & Gothescalcus cum aliquibus ab eo seductis fuerint prædestinatiani, tamen ante Calvinum nulla fuit secta prædestinatianorum.

Prob. Nomine sectæ intelligitur multitudo aliqua hominum non ignotorum, qui propriam aliquam doctrinam notabili tempore sectantur. Atqui ante Calvinum non extitit multitudo aliqua hominum prædestinatianam hæresim notabili tempore sectantium. Ergo ante Calvinum nulla fuit secta prędestinatianorum, *Prob. min.* Nam pauci Monachi Adrumetani brevi duntaxat tempore sine pertinacia in hunc errorem lapsi sunt: Lucidus autem hanc hæresim ejuravit, & ejus socii seu discipuli (si quos habuit) pauci & ii quidem obscuri nominis fuere, & probabiliter cũ Lucido hanc hæresim ejurarunt. Gothescalcus vero, quamvis aliquos ex plebe seduxerit, nullos tamen aut certe paucos suorum errorum sectatores reliquit; nec alii, saltem qui multitudinem faciant, proferri possunt prædestinatiani.

Obj. 1. Secta prædestinatianorum in Galliis emersit circa ann. circiter 428. adversus quam SS. Prosper & Hilarius opem S. Augustini & postea Cœlestini I. implorarunt. Ergo.

Resp. Nego anteced. Nam SS. Prosper & Hilarius nunquam aliquem hujus hęreseos sectatorem insimularunt; & opem S. Augustini ac postea Cœlestini contra solos Semipelagianos implorarunt, ut constat ex eorum scriptis in quibus solum agunt de Semipelagianorum erroribus, eorumque querimoniis & calumniis contra doctrinam Sancti Augustini. Ipse vero S. Augustinus, in libris de prædestinatione Sanctorum & de dono perseverantiæ ad SS. Prosperum, & Hilarium scriptis nullos prędestinatianos, sed solos Semipelagianos refellit.

Obj. 2. S. Prosper, in sua ad S. Augustinum epistola ab eo efflagitat, ut aperiat quomodo per gratiam prævenientem liberum non impediatur arbitrium, quomodo divinum propo-

situm,

rum, seu gratuita prædestinatio non tollat exhotationes, curam ac studium virtutis, nec desperationem afferat. Ergo supponit tunc vigere errores Prædestinatianorum.

Resp Neg. conseq. Ista enim a S. Augustino postulat, quia Semipelagianiista objiciebant; & ut S. Doctoris doctrinam odiosam reddderent, istos errores ei adscribebant, cum pro be scirent eos ab omnibus damnari ac rejici.

Obj. 3. Hincmari testimonium, in ep. ad Nicolam I. ubi ait: *Ex veteri hæresi Prædestinatiana, quæ primum in Africa, & postea in Gallia per idem tempus quando & Nestoriana hæresis est exorta, & tempore Cœlestini Papæ, ipsius auctoritate, & instinctu est revincta.*

Resp. Hincmarus lapsus est, nam 1. facile refellitur ex ipsa Cœlestini epistola: nam eos solos compescit Pontifex, *qui nituntur quiescentium fratrum memoriam dissipare*, & imprimis S. Augustini doctrinam insectari, quem hac occasione ob doctrinam & virtutem plurimum laudat. Prædestinatiani autem doctrinam S. August. non solum non vituperabant, sed potius eam sequi se gloriabantur quamvis falso. 3. Cœlestinus, in sua ad Episcopos Galliarum epistola doctrinam oppositam solis erroribus Pelagianorum & Semipelagianorum exponit. 3. Ipse Hincmarus Semipelagianos interdum cum Prædestinatianis confundit, nam Prædestinatianis istud dogma tribuit, lib. de prædestinat. cap. 15. *Quorum unus est*: inquit, *quia secundum præscientiam Deus homines damnat pro meritis suæ vitæ, quæ non habuerunt morte præventi*. At hoc dogma fuisse Semipelagianorum proprium, constat ex S. Prospero, epist. ad S. Augustinum.

Obj. 4. Auctor prædestinati testatur librum Prædestinatianorum erroribus scatentem, & Augustino falso attributum, a Cœlestino damnatum fuisse.

Resp. Prædestinati auctori fides in omnibus adhiberi non debet. Nam Pelagianorum errores tuetur, & Catholicos sub Prædestinatianorum nomine insectatur, & infelix vocat hoc dogma catholicum, nempe ut ex Adami prævaricatione dicatur processisse hominis concupiscentia, & asserit concupiscentiam esse bonam. Præterea nemo alius hujusmodi librum S. Augustini nomine confictum, & Cœlestino oblatum, cujus errores totum mundum, ut ait, vulnerarent, meminit.

Obj. 5. Photium, in Bibliotheca sua, c. 54

Resp. Photius toto illo capite de Pelagianorum & Nestorianorum hæresi agit; atque testatur Cœlestinum compescuisse eos, qui S. Augustino obloquebantur, & ejus doctrinam insectabantur tanquam liberi arbitrii interitum induxisset. Quod non Prædestinatianis, qui liberum arbitrium negabant, sed Semipelagianis convenit. Addit errorem nuper revocatum cohibuisse Cœlestinum, in epistola ad Episcopos Galliæ, in qua solos Pelagianorum & Semipelagianorum errores damnat.

Obj. 4. Concilia Arelatense, Lugdunense, & Arausicanum II. damnarunt hæresim Prædestinatianam. Ergo tunc vigebat secta Prædestinatianorum.

Resp. Neg. conseq. Nam Concilia Arelatense & Lugdunense damnarunt, non sectam, sed unum Lucidum Præsbyterum, qui nullos habuit sui erroris sectatores: aut si quos habuit, non nisi paucos & obscuri nominis, qui cum eo errorem suum emendarunt. Concilium vero Arausicanum totum est in damnandis Semipelagianorum erroribus, nec nisi obiter hæresim Prædestinatianam confixit, nempe, can. 25. his verbis: *Aliquos vero ad malum divina potestate prædestinatos esse non solum non credimus, sed etiam, si qui sunt qui tantum malum credere volunt, cum omni detestatione illis anathema dicimus.* Certe hæc verba (*si qui sunt*) manifeste significant tunc nullam sectam Prædestinatianorum extitisse: nam si extitisset, certo innotuisset Concilio.

Obj. 7. Faustus Rejensis jussu Concilii Arelatensis suos de gratia & libero arbitrio libros scripsit contra Prædestinatianos.

Resp. Faustus a Concilio jussus contra Pelagianos scribere, neque contra illos, neque contra Prædestinatianos, sed contra S. Augustini doctrinam exaravit libros de Gratia & libero arbitrio, qui a Gelasio in Concilio Romano rejecti sunt.

Cætera quæ objiciuntur, vel non merentur fidem, vel certe nullatenus probant extitisse sectam Prædestinatianorum.

CAPUT VIII.

De Providentia Dei.

QUæres 1. *Quid sit, & utrum detur Providentia?*

Resp. 1. Providentia est dispositio mediorum ad finem, sive ordinatio mediorum, quibus res ad fines suos perduci possunt. Quare quoad rem complectitur tum actum intellectus, quo Deus novit rerum fines, & media ad illos obtinendos apta: tum actum voluntatis, quo Deus res quaslibet ad suos fines ordinat, & perducit mediis convenientibus.

Resp. 2. Extat in Deo Providentia. Est de fide. Nam 1. Id clare & expresse docet Scriptura, ut Sap. c. 14. *Tua autem, Pater, Providentia gubernat*. Item Scriptura docet Deum omnia videre, curare, & regere, quod est providere. 2. Hoc constat ex Traditione orali & sensu Ecclesiæ. Idque ratio evincit: nam sapientis artificis est operis sui curam gerere, & illud ad debitum finem ordinare ac perducere. Atqui Deus est sapientissimus artifex, & creaturæ omnes sunt ejus opera. Ergo Deus omnium creaturarum curam gerit, easque ad fines suos ordinat & perducit. 3. Ex unanimi Patrum consensu. Pro omnibus sit S. Damasc. l. 2. Orthod. fidei, c. 39. *Providentia est rerum procuratio, qua Deus fungitur... Eumdem etenim & rerum procreatorem & administratorem esse oportet... Solus Deus natura bonus ac sapiens est. Qua igitur bonus providet: (neque enim bonus est qui non providet. Nã & homines & bruta proli suæ naturali quodã affectu prospiciunt: & vituperatur qui non prospicit.) Quã autẽ Sapiens, ea quæ sunt optime procurat.*

Quæres 2. *Quodnam est objectum Providentiæ divinæ.*

Resp. Omnes omnino creaturæ in particulari & seorsim subjacent divinæ Providentiæ. Constat 1. Ex Scriptura, Sap. c. 8. *Disponit omnia suaviter*. Et Matth. c. 6. *Respicite volatilia cœli, quoniam non serunt, neque metunt, neque congregant in horrea, & Pater vester cœlestis pascit illa... considerate lilia agri Si autem fœnum agri... Deus sic vestit, &c.* Et c. 10. *Nonne duo passeres asse veneunt: & unus ex illis nõ cadet super terram sine Patre vestro? Vestri autẽ capilli capitis omnes numerati sũt.*

1. Quia Deus est omnium & singularum rerum non solum causa efficiens, sed etiam finis ultimus. Ergo quemadmodum rebus omnibus dat & conservat esse, ita quoque omnes in finem dirigit. Præterea sapientis est artificis quodvis opus suum ad debitum finem ordinare.

3. Ex Patribus: pro omnibus sufficiat S. Augustinus, lib. 5. de Genesi ad litteram, c. 21. *Nonne confirmat* (Christus) *vilissimas ejusmodi abjectissimasque particulas divina providentia regi?*

Obj. 1. Si Deus provideret rebus omnibus, non essent tot defectus & mala in mundo. Falsum conseq. ergo.

Resp. Nego sequel. maj. Quia Deus mala illa ordinat ad bonum Universi. Enimvero si nulla essent mala, multa bona deessent Universo, cujus perfectionem procurare ad Deum spectat tanquam ad supremum & universalem Provisorem. Unde Providentiæ divinæ etiam subjacent peccata, quatenus Deus illorum permissionem seu tolerantiam ad optimos fines ordinat: nam ea ordinat tum ad manifestationem suarum perfectionum; puta misericordiæ, benignitatis, justitiæ, &c. tum ad electorum exercitationem & perfectionem.

Obj. 2. Multa casu & fortuito fiunt. Ergo non omnia subjacent Providentiæ divinæ.

Resp. Nego anteced. Nam nihil casu fit nisi respectu nostri, quatenus ignoramus causas multorum effectuum, & finem ad quem ex intentione Dei diriguntur. At secundum rei veritatem nihil fit casu: nam nihil fit, quod Deus non voluerit, aut scienter permiserit fieri, & ad optimum finem non dirigat. Quare (ut monet S. Augustinus) Christiani a nomine fortunæ abstinere debent. Et per fortunam nihil aliud intelligi debet, quam Providentia divina, quatenus causas occultas & media nobis ignota ad certos effectus ordinat, ipsosque effectus ad fines nobis ignotos.

Obj. 3. Illud, 1. Cor. cap. 9. *Nunquid de bobus cura est Deo.*

Resp. Sensus est, quod Deus non gerat curam specialem ac præcipuam de brutis animanibus sicut de hominibus. Nam Apostolus in illo loco, ubi citat illud veteris Testamenti: *Non alligabis os bovi trituranti*: vult solum Deum in hoc mandato non attendisse præcipue ad bovem, sed ad Ecclesiæ ministros, qui habent jus accipiendi stipendium sustentationis ab iis, quibus spiritualia subministrant.

Obj. 4. Multa fiunt frustra in rerum natura.

Resp. Frustra fiunt respective ad res aliquas particulares: non autem respective ad Deum ut Provisorem generalem, & ad fines efficaciter a Deo intentos.

Quæres 3. *An Providentia divina semper finem suum assequatur?*

Resp. Semper assequitur suum finem ultimum & generalem, nempe Dei gloriam extrinsecam, positam in manifestatione perfectionum divinarum, & fines quosvis particulares efficaciter intentos. At non assequitur fines particulares inefficaciter & conditionate tantum intentos. Sed ad rationem Providentiæ perfectæ non requiritur, ut provisor finem inefficaciter & conditionate tantum intentum assequatur, præsertim si illa deviatio a fine sic volito sit medium sapienter ordinatum ad finem ultimum & generalem efficaciter intentum.

TRA-

TRACTATUS DE SS.MA TRINITATE, SEU DE DEO TRINO.

PROOEMIUM.

MYSTERIUM SS. Trinitatis est omnium Religionis Christianæ sublimissimum, & intellectu difficillimum, de quo S. Augustinus, l. de Trinitate, c. 3. ait: *Nec periculosius alicubi erratur, nec laboriosius aliquid quæritur, nec fructuosius aliquid invenitur*. Ut autem de illo recte loquamur, & vitemus errores, atque intelligamus quæ Fides circa illud doceat, operæ prætium est tradere quasdam regulas recte loquendi circa Trinitatem. Sed prius quædam notanda sunt.

I. Terminus duplex est, nempe abstractus & concretus. Abstractus est ille, qui significat tantum formam, ideoque unicum habet significatum, ut divinitas. Concretus est ille, qui significat formā & subjectum ejus seu id quod habet formam, unde habet duplex significatum, unum formale & immediatum, quod est forma: & alterū materiale & mediatum, quod est subjectum, seu suppositum habens formam. Sic vox *Deus* significat divinitatem, quæ est forma, & suppositum habens divinitatem, nam Deus est suppositum habens divinitatem.

II. Terminus abstractus duplex est, nempe universalis, & singularis. Singularis est ille, qui significat formam uni tantum convenientem, ut Paternitas; nam forma hoc nomine significata soli Petro convenit. Universalis duplex est, nempe formaliter, & æquivalenter. Terminus abstractus universalis formaliter est ille, qui significat formam pluribus convenientem per realem sui multiplicationem, ut humanitas: nam natura humana inest pluribus, & quidem multiplex realiter. Universalis æquivalenter est ille, qui significat formam pluribus convenientem sed sine reali multiplicatione sui, ut divinitas, quæ pluribus suppositis una & eadem numero inest per identitatem. Similiter terminus concretus duplex est, universalis, & singularis. Terminus concretus singularis est ille, cujus formale significatum, seu forma per eū significata uni tantum convenit: ut Petrus. Universalis duplex est, nempe formaliter & æquivalenter. Terminus cōcretus universalis formaliter est ille, cujus formale significatum pluribus convenit per realē sui multiplicationē, ut homo. Universalis equivalenter est ille, cujus formale significatum est commune pluribus sed sine reali multiplicatione sui, ut Deus.

III. Suppositio est acceptio termini in propositione positi. Duplex est, nempe simplex seu formalis & personalis seu materialis. Suppositio simplex est acceptio termini concreti pro suo formali significato tantū, seu forma per eū significata, ut cum dicitur, homo est species, vox *homo* accipitur pro suo formali significato, nēpe pro natura humana. Suppositio personalis est acceptio termini concreti pro suo materiali ac mediato significato tātum seu supposito, ut cū dicitur: homo est animal, vox *homo* accipitur pro suo materiali significato seu supposito, nēpe pro individuis natur. hum.

Suppositio personalis subdividitur in universalem & particularem. Universalis est acceptio termini concreti universalis pro omnibus materialibus seu mediatis suis significatis, ut cum dicitur: omnis homo est rationalis; nam vox *homo* accipitur pro omnibus individuis seu suppositis naturæ humanæ. Particularis est acceptio termini concreti universalis pro aliquo aut aliquibus duntaxat e suis mediatis significatis, ut cum dicitur: aliquis homo est sanctus, vox *homo* sumitur pro aliquo individuo naturæ humanæ. Suppositio universalis iterum subdividitur in distributivam, & copulativam. Distributiva est acceptio termini concreti universalis pro omnibus mediis suis significatis sigillatim, ut cum dicitur: omnis homo est animal vox *homo* accipitur pro omnibus individuis naturæ humanæ sigillatim sumptis: nam sēsus est: & Petrus est animal: & Paulus; & Joann. &c. Copulata est acceptio termini concreti universalis pro omnibus mediatis suis significatis simul sumptis ut, cum dicitur: omnes Apostoli sunt duode-

cim; nam to Apostoli sumitur pro Petro, Andrea, Joanne, &c. simul sumptis.

Similiter suppositio particularis duplex est nempe determinata & confusa. Determinata est acceptio termini concreti universalis pro aliquo aut aliquibus e suis mediatis significatis determinate, ut cum dicitur: aliqui homines sunt Sociniani, vox *homines* accipitur pro aliquibus individuis naturæ humanæ determinate. Confusa est acceptio termini concreti universalis pro aliquo, aut aliquibus e suis mediatis significatis, sed confuse & indeterminate, ut cum dicitur: aliquis equus est necessarius, ad trahendam hanc rhedam.

IV. In divinis terminus concretus est vel personalis, vel essentialis. Personalis est ille, qui convenit Deo ratione personalitatis, ut Pater. Essentialis est ille, qui convenit Deo ratione essentiæ seu naturæ divinæ, ut omnipotens. Omnis autem terminus concretus essentialis est universalis æquivalenter: nam ejus formale & immediatum significatum est commune tribus Personis divinis sine reali sui multiplicatione: Terminus vero concretus personalis est vel singularis, vel universalis. Singularis est ille, cujus formale significatum convenit uni tantum supposito, ut Filius. Universalis duplex est: nam alius est universalis formaliter, cujus scilicet formale significatum cōvenit omnibus personis per realem sui multiplicationem, ut persona, relative existens; alius est universalis ęquivalenter, cujus scilicet formale significatum convenit pluribus personis sine reali sui multiplicatione, ut Spirator.

Item in divinis terminus abstractus vel est personalis ac notionalis, ut paternitas, filiatio, &c. vel essentialis, ut divinitas, omnipotentia, &c. Omnis autem terminus abstractus essentialis est universalis æquivalenter; nam ejus significatum est commune tribus Personis sine reali multiplicatione sui. Terminus vero abstractus personalis triplex est: nempe alius est singularis, ut paternitas: nam ejus significatum uni tantum personæ convenit: alius est universalis formaliter, ut personalitas, existentia relativa, &c. nam horum terminorū significatum convenit tribus Personis divinis cum reali sui multiplicatione; alius deniq; est universalis ęquivalenter, ut spiratio activa, nā ejus significatum est cōmune duabus personis sine reali multiplicatione sui; sed per identitatem. His premissis recte assignātur seq. regulæ.

Prima regula. Terminus concretus universalis ęquivalenter accipi potest in iisdem omnibus suppositionibus, in quibus accipi potest terminus concretus universalis formaliter. Quia tā habet duplex significatum, unum scilicet formale ac immediatum, & alterum materiale ac mediatum, & tam habet mediatum significatum realiter multiplex, cui tam est univocus. Quare tam potest accipi modo pro formali, modo pro materiali suo significato; modo pro omnibus materialibus seu mediatis suis significatis, modo pro aliquo aut aliquibus tantum, cum hoc tamen discrimine, quod ei nunquā pręponi possint hę voces sin categorematicæ, *omnis*, *nullus*, *aliquis*: eo quod connotent realem multiplicationem formæ significatæ per terminum cōcretū cui pręponuntur.

Secunda regula. Termini abstracti essentiales non possunt accipi in suppositione personali, quia non habent materiale seu mediatum significatum unde accipi non possunt pro personis divinis. Hinc nomina adjectiva personalia non possunt affirmari de terminis abstractis essentialibus. Sic falsa est hæc propositio: *Divinitas est generans*: nam significat essentiam divinam esse rationem formalem proximam generandi, quod falsum est. Nomina tamen substantiva personalia possunt affirmari de terminis abstractis essentialibus ob idētitatem realem. Sic vera est hæc propositio: *Divinitas est Pater*: nam sensus est essentiam divinam esse idem realiter cum supposito habente paternitatem. *Tertia regula.* In divinis termini concreti essentiales accipi ~~non~~ possunt in multiplici suppositione, ut constat ex prenotatis, & 1. Quidem in suppositione simplici, id est, pro formali & immediato significato, seu forma quam significant. Sic vera est hæc propositio: *Unicus est Deus*; nam sensus ejus est: unica est divinitas, unica essentia ac natura divina. 2. In suppositione personali, id est, pro materiali ac mediato suo significato, nempe pro supposito divino. Sic vera est hæc propositio: *Pater est Deus*; nam sensus est: Pater est suppositum habens divinitatem. 3. In suppositione distributiva, id est, pro omnibus suis materialibus significatis, nempe suppositis divinis sigillatim sumptis. Sic vera est hæc propositio: *Deus est omnipotens*: nam sensus est: Pater est omnipotens, Filius est omnipotens, Spiritus Sanctus est omnipotens. 4. In suppositione copulata, id est, pro omnibus suis materialibus significatis simul sumptis, seu pro omnibus suppositis divinis simul sumptis. Sic vera est hæc propositio; *Deus est trinus*; nam sensus est: omnes per-

perſonæ habentes divinitatem ſimul ſumptæ, ſunt tres. 5. Suppoſitione particulari determinata, id eſt: pro aliquo vel aliquibus ſuis materialibus ſignificatis, ſeu ſuppoſitis determinate, ideoque pro uno vel duobus ſuppoſitis divinis determinate. Sic vera eſt hæc propoſitio; *Deus generat*; nam ſenſus eſt: prima Perſona divinitatem habens generat. Item vera eſt iſta; *Deus ſpirat;* nam ſenſus eſt: prima & ſecunda Perſona divinitatem habentes ſpirant. 6. In ſuppoſitione particulari confuſa, id eſt, pro aliquo e ſuis materialibus ſignificatis ſeu ſuppoſitis indeterminate. Sic vera eſt hæc propoſitio: *Ad condignam ſatisfactionem pro peccato neceſſe eſt Deum incarnari*; nam ſenſus eſt: ad exhibendam Deo ſatiſfactionem æqualem offenſæ neceſſe eſt incarnari vel primam, vel ſecundam, vel tertiam Perſonam habentem divinitatem.

Quarta regula. In divinis terminus concretus eſſentialis accipitur in ſuppoſitione formali vel perſonali, in univerſali vel particulari, pro ratione alterius termini, qui ei in propoſitione adjungitur per Affirmationem. Sic in hac propoſitione, *Deus eſt unicus*, to *unicus* determinat to *Deus* ad ſuppoſitionē formalem, quia nempe unitas non convenit Deo niſi ratione divinitatis, quæ eſt formale ſignificatum vocis *Deus*. Item in hac propoſitione, *Deus generat*, verbum *generat* determinat nomen *Deus* ad ſuppoſitionem particularem determinatam: nam determinat illud ad ſignificandam ſolam primam Perſonam, quia generare convenit ſoli primæ Perſonæ, quæ eſt unum e materialibus ſignificatis, vocis *Deus*. Si autem termino concreto eſſentiali, ſimpliciter & ſine addito adjungatur alter terminus cum negatione, tunc ex uſu communi terminus ille concretus eſſentialis ſemper determinatur ad ſuppoſitionem univerſalem diſtributivam, & in propoſitione terminus adjunctus removetur ab omni mediato ſignificato ejus, ſeu ab omni ſuppoſito divino. Sic in hac propoſitione, *Deus non generat*, nomen *Deus* non determinatur ad ſuppoſitionem particularem pro ſecunda aut tertia Perſona, quæ re vera non generent, ſed ad ſuppoſitionem univerſalem diſtributivam pro omnibus Perſonis divinis; & ſenſus eſt: nullus, qui eſt Deus, generat. Unde hæc propoſitio & quælibet alia ſimilis eſt falſa.

Quinta regula. Termini ſubſtantivi eſſentiales prædicantur de Perſonis divinis ſingulariter tantum. Quia ex uſu communi non multiplicanrur nomina ſubſtantiva niſi multiplicato realiter eorum formali ſignificato, ſeu forma ſignificata. Sic vera eſt hæc propoſitio: *Petrus & Paulus ſunt homines*, quia formale ſignificatum vocis *homo* nempe natura humana, eſt multiplex realiter in Petro & Paulo. Contra vero falſa eſt iſta: *Tres Perſonæ Divinæ ſunt Dii*: quia formale ſignificatum vocis *Deus*, nempe divinitas, eſt unum & idem numero in tribus Perſonis. Sed vera eſt hæc propoſitio: *Tres Perſonæ divinæ ſunt Deus.*

Sexta regula. Termini eſſentiales adjectivi prædicantur de Perſonis divinis in plurali tantum. Quia ex communi uſu nomina adjectiva multiplicantur multiplicato realiter eorum materiali ſignificato, nempe ſuppoſito. Sic tres Perſonæ divinæ ſunt tres Sancti quamvis habeant eandem numero ſanctitatem; quia nempe materiale ſignificatum vocis *Sancti* eſt triplex, ſcilicet Pater, Filius, Spiritus Sanctus: Sicut ſi tres parietes haberent eandem numero albedinem, eſſent nihilominus tres albi. Quandoque talia nomina eſſentialia, de ſe & gramaticaliter adjectiva ſumuntur ſubſtantive a Patribus & Doctoribus Scholaſticis, & habentur pro ſubſtantivis, unde dici poſſunt ſubſtantiva theologice: quare tunc non prædicantur in plurali, ſed duntaxat in ſingulari de perſonis divinis, ut videre eſt in Symbolo Athanaſiano, ubi dicitur de tribus Perſonis: *Et tamen non tres æterni, ſed unus æternus: ſicut non tres incarnati, nec tres immenſi, ſed unus increatus & unus immenſus ..... & tamen non tres omnipotentes, ſed unus omnipotens.*

Septima regula. Voces ſignificativæ unitatis aut pluralitatis, identitatis aut diverſitatis; item voces excluſivæ, additæ terminis eſſentialibus adjectivis afficiunt materiale ſignificatum, ſeu ſuppoſitum. Quia nomina adjectiva accipiunt unitatem & identitatem a materiali ſuo ſignificato ſeu ſuppoſito. Sic falſæ ſunt hæ propoſitiones: *Pater, Filius, & Spiritus Sanctus ſunt hic Sanctus: Pater, Filius, & Spiritus Sanctus ſunt idem Sanctus: Pater eſt ſolus Sanctus*, niſi tamen vox *Sanctus* ſumatur ſubſtantive, ut ſumi poteſt, & interdum ſumitur; nam alioqui ſenſus illarum propoſitionum erit: *Pater, Filius, & Spiritus Sanctus ſunt hoc ſuppoſitum habens ſanctitatem: Pater, Filius & Spiritus Sãctus ſunt idem ſuppoſitum*

Ego et Pater unus sumus, fal.
sa propositio, q̃a denotat unita.
tem Personæ.
Ego et Pater unum sumus vera
propositio quia denotat unitatem
naturæ.

habens sanctitatem: *Pater est suppositum habens sanctitatem*, *præter quod non est aliud habens sanctitatem*. Quod patet etiam in istis propositionibus: *Pater*, *Filius*, *& Spiritus Sanctus sunt hic creans & conservans mundum*, quæ sunt falsæ; sed dici debet: *Pater*, *Filius*, *& Spiritus Sanctus tres creantes & conservantes mundum*.

Octava regula. Voces significative unitatis aut pluralitatis, identitatis aut diversitatis, additæ terminis essentialibus substantivis afficiunt formale significatum seu formam significatam. Quia nomina substantiva accipiunt unitatem & identitatem a formali significato. Sic vera est hæc propositio: *Pater*, *Filius*, *& Spiritus Sanctus sunt hic Deus*; nam sensus est: Pater, Filius, & Spiritus Sanctus habent hanc numero divinitatem. Idem dic de vocibus exclusivis ob eandem rationem. Sic vera est hæc propositio: *Pater est solus Deus*; nam sensus est: Pater habet divinitatem præter quam non est alia.

Nona denique regula. In exprimenda naturæ unitate vitandæ sunt voces illæ, quibus insinuatur confusio personarum; & vicissim in exprimenda distinctione personarum cavendæ sunt voces, quibus insinuatur distinctio naturæ. Hinc a Conciliis & Patribus rejicitur hæc propositio: *Pater est aliud a Filio*; & admittitur ista: *Pater est alius a Filio*. Quia nempe ex communi usu to *aliud* significat distinctam naturam, & to *alius* distinctam personam tantum. Vere tamen dicitur: *Pater est aliud suppositum a Filio*; contra vero male dicitur: *Pater est alius Deus a Filio*: quia to *aliud* in prima propositione afficit formale significatum vocis *suppositum*, nempe suppositalitatem seu subsistentiam; & to *alius* in secunda afficit formale significatum vocis *Deus*, nempe divinitatem. Unde sensus primę propositionis est: Pater habet aliam personalitatem a personalitate Filii, quod verum est, & sensus secundæ est: Pater habet aliam divinitatem a divinitate Filii; quod falsum est.

CAPUT I.

De SS. Trinitatis existentia.

SAnctissima Trinitas consistit in tribus personis divinis realiter distinctis, quæ unam & eandem numero divinitatem habeant, sintque unus Deus: sive consistit in tribus personis, quæ sint unus Deus propter identitatem naturæ divinæ.

ARTICULUS I.

Utrum sint in Deo tres personæ realiter distinctæ?

Nota. Pluralitatem personarum in Deo, præter Judæos negarunt plurimi Hæretici, ut Praxea, Noetus, & Sabellius ex Lybia oriundus, a quo hæc hæresis Sabelliana dicta est, eo quod ejus opera multum propagata sit. Sabellius quippe docuit Deum esse unicum in persona sicut in natura, appellari tamen diversis nominibus per ordinem ad diversas operationes, & dici Patrem, quatenus est principium rerum omnium; Filium, quatenus est sapientia; & Spiritum Sanctum, quatenus est auctor sanctitatis. Ejus sectatores dicti sunt Sabellini, & Patripassiani, eo quod unicam in Deo personam admittentes, quę modo Pater, modo Filius, modo Spiritus Sanctus nominaretur, asserebant Patrem esse incarnatum, passum & mortuum, &c. Errorem Sabellii amplexi sunt Paulus Samosatenus, Antiochenus Episcopus; Photinus, Episcopus Sirmiensis; Priscillianus, Episcopus Abulensis; Servetus natione Hispanus, Genevæ ob hanc hæresim opera Calvini flammis combustus; Faustus Socinus Italus, & ejus Discipuli Sociniani dicti, qui docent in Deo unicam esse personam nempe Patrem ęternum, Christum esse purum hominem, & Spiritum Sanctum esse duntaxat virtutem & efficaciam Dei.

§ I.

Dico tres sunt Personæ in Deo realiter inter se distinctæ cum unica natura. Est de fide.

Prob. 1. Ex Scriptura. Matth. c. ult. *Euntes docete omnes gentes*, *baptizantes eos in nomine Patris*, *& Filii*, *& Spiritus Sancti*. Ubi realis distinctio Personarum significatur vocibus Patris, Filii, & Spiritus Sancti. Filius enim distingui debet realiter a Patre a quo gignitur: nam nemo potest esse sui ipsius Filius, & a se ipso generari. Spiritus vero Sanctus annumeratur Patri & Filio velut distinctus ab utroque. Unitas autem naturæ earumdem Personarum significatur per vocem *nomine*, quæ indicat tres illas Personas habere unicum nomen divinitatis, unicam auctoritatem, & virtutem qua a peccato mundamur & sanctificamur, unicam proinde divinitatem. Et vero, si tres illæ Personæ non

essent

essent Deus, sequeretur Christum in forma baptismi, qui est professio Fidei, creaturas Deo ex æquo adjungere, & sub eodem nomine eademque auctoritate illas exprimere.

Item, 1. Joann. c. 5, *Tres sunt, qui testimonium dant in Cœlo, Pater, Verbum, & Spiritus Sanctus, & hi tres unum sunt*. Ubi cum dicatur, *tres sunt*, & addatur, *& hi tres unum sunt*, non vero unus sunt, clare significatur ternarius numerus Personarum divinarum in unitate essentiæ & naturæ; ita ut sensus sit; hæ tres personæ sunt una res, una substantia, una natura & divinitas.

Præterea extant alia testimonia de distinctione Patris a Filio, & Patris ac Filii a Spiritu Sancto.

Nam 1. dicitur Joann. cap. 1. *In principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum & Deus erat Verbum. Hoc erat in principio apud Deum .... Et Verbum caro factum est, & habitavit in nobis: & vidimus gloriam ejus, gloriam quasi Unigeniti a Patre, plenum gratiæ & veritatis*. Hoc textu clare exprimitur distinctio personæ Verbi a persona Patris. Nam dicitur, quod *Verbum erat apud Deum*, & quod vidimus gloriam Verbi *quasi Unigeniti a Patre*. Nemo autem dicitur esse apud se ipsum, & nemo dici potest sui ipsius Filius a se ipso unigenitus; sed hæc necessario conveniunt personis realiter distinctis. Deinde dicitur quod *Deus erat Verbum*, & quod Verbum *erat in principio apud Deum*; ideoque dicitur, quod in principio, id est, ab æterno, Deus erat apud Deum. At nomen *Deus* significat ens vivens & per se subsistens: ac proinde significatur Personam divinam, nempe Verbum, esse apud aliam Personam divinam, nempe Patrem. Denique hæc verba. *Verbum caro factum est, & habitavit in nobis, &c.* significant propriam & distinctam Verbi hypostasim: nam de solo ente per se subsistente dici potest quod factum sit homo. Hoc autem dicitur de Verbo, quod simul vocatur Unigenitus a Patre: ac proinde significatur Verbum, ut est persona distincta a Patre, suscepisse naturam humanam. Ita fere ex hoc textu argumentatur Tertullianus, lib. contra Praxeam, cap. 21. & S. Athanasius, oratione adversus Sabellianos.

Item distinctionem Patris & Filii in unitate essentiæ clare ostendunt hæc Christi verba, Joann. c. 10. *Ego & Pater unum sumus*. Hę voces (*Ego & Pater*) aperte exprimunt Personarum pluralitatem, eadem enim Persona non potest esse sui ipsius Pater: unde etiam additur verbum *sumus* in plurali. Vox autem *unum*, significat unitatem naturæ; nam non dixit *unus*, sed *unum*, quod significat unā rem absolutam, unam substantiam & naturam. Ita fere disserunt S. Ambrosius, lib. 3. de Spiritu Sancto; & S. August. tract. 35. in Joan.

2. Distinctionem Patris & Filii a Spiritu Sancto ostendunt textus sequentes. Joan. cap. 14. *Ego rogabo Patrem, & alium Paraclitum dabit vobis .... Spiritum veritatis ...... Paraclitus autem Spiritus Sanctus, quem mittet Pater in nomine meo, ille vos docebit omnia, & suggeret vobis omnia quæcumque dixero vobis*. Certe Filius rogans realiter distinguitur a Patre rogato, cum nullus se ipsum roget, sed alium a seipso realiter distinctum. Paraclitus autem Spiritus Sanctus cum sit mittendus a Patre, & dicatur alius a Filio, manifeste distinguitur realiter ab utroque, Et, cap. 15. *Cum venerit Paraclitus, quem ego mittam vobis a Patre, Spiritum veritatis, qui a Patre procedit, ille testimonium perhibebit de me*: Et, cap. 16. *Ille me clarificabit, quia de meo accipiet*.

Ex his testibus patet 1. Spiritum Sanctum esse Personam: nam ei attribuuntur quæ non possunt convenire nisi enti per se subsistenti, nempe quod mittatur, & procedat ab aliis Personis, quod doceat, &c. 2. Esse Personam distinctam a Personis Patris & Filii: nam dicitur mitti & procedere a Patre, mitti & accipere a Filio. Nulla autem Persona mittitur & procedit a se ipsa. Illam autem Personam Spiritus Sancti distinctam a Patre & Filio, esse verum & unicum Deum cum utroque, infra suo loco probabitur.

Prob. 2. Pluralitas Personarum divinarum in unitate naturæ ex Traditione, seu ex unanimi Patrum consensu, quorum multi de SS. Trinitate ex professo scripserunt, ut Tertullianus, l. contra Praxeam; Athanasius, multis locis; Basilius, libris contra Eunomium; Hilarius, 12. libris; Gregorius Nazianzenus & Gregorius Nyssenus, pluribus orationibus; Chrysostomus, quinque Homiliis; Ambrosius, libris de Spiritu Sancto; Augustinus, libris 15. Fulgentius, lib. adversus Arianorum objectiones; Damascenus, lib. 1. de fide. Sed quia Hæretici non dubitant de sententia Patrum sæculi quarti, & sequentium sæculorum circa hanc veritatem, opera pretium est hoc fidei dogma & religionis nostræ fundamētum probare testimonio Patrum trium priorum

Eccleſiæ ſæculorum. Brevitatis tamen cauſa indicabo ſolum loca ubi extant.

Primo itaque ſæculo, Clemens Romanus, in ſua ad Corinthios epiſt. Et S. Polycarpus Martyr, in oratione, quam martyrium jam ſubiturus fudit, & quæ extat in actis ejus martyrii apud Euſebium, lib. 4. Hiſt. Eccleſ. c. 14.

Secundo ſæculo. Athenagoras, Athenienſis Philoſophus Chriſtianus, in legatione pro Chriſtianis. Et S. Irenæus in ſuis libris.

Tertio ſæculo. Tertullianus, l. contra Praxeam. Dionyſius Alexandrinus, in epiſtola, quam ſuo & Alexandrinæ Eccleſiæ nomine ſcripſit ad Paulum Samoſatenum. S. Gregorius Thaumaturgus, in ſua fidei expoſitione.

Præterea textus Patrum infra citandi de divinitate Filii & Spiritus Sancti eandem veritatem oſtendunt.

Prob. 3. Trinitas Perſonarum divinarum in unitate eſſentiæ ex Conciliis generalibus.

Nam 1. Concil. Nicænum I. in Symbolo ait: *Credimus in unum Deum Patrem omnipotentem .... Et in unum Dominum Jeſum Chriſtum Filium Dei, ex Patre natum Unigenitum .... Deum verum ex Deo vero, genitum non factum, conſubſtantialem Patri .... Et in Spiritum Sanctum.*

2. Conc. Conſtantinopolitanum I. in ſuo Symbolo: *Credimus in unum Deum Patrem omnipotentem ... Et in unum Dominum Jeſum Chriſtum Filium Dei unigenitum, ex Patre natum ante omnia ſæcula, Deum verum ex Deo vero ... Credimus in Spiritum Sanctum Dominum & vivificantem, ex Patre procedentem, & cum Patre & Filio adorandum & conglorificandum, qui locutus eſt per Prophetas.*

3. Concil. Epheſinum, actione 6. poſt prolatum Symbolum Nicænum, ſic ait: *Huic ſanctæ Fidei omnes conſentire convenit, continet enim pietatem, &c.* Et poſtea vetat ne quis contrariam huic Symbolo Fidem proferat aut doceat. *His igitur perlectis*, inquit, *ſtatuit ſancta Synodus alteram Fidem nemini licere proferre aut conſcribere, aut componere, præter definitam a ſanctis Patribus, qui in Nicæa cum Spiritum Sancto congregati ſunt.*

4. Conc. Chalcedonenſe, Concil. Conſtantinopolianum II. act. 6. & Conſtantinopolitanum III. act. 17. Symbolum Nicænum & Symbolum Conſtantinopolitanum approbant & confirmant.

5. Conc. Nicænum II. ſex priora Concilia hactenus laudata confirmat.

6. Conc. Conſtantinopolitanum IV. actione 10. ait: *Credimus in unum Deum in tribus conſubſtantialibus & divinis ac principalibus Perſonis ... Unum quidem & ſingularem Deus ſecundum rationem ſubſtantiæ, trinum autem vel tria, ſi eum ſecundum rationem Perſonarum prædicamus.*

7. Concil. Lateranenſ. IV. c. 1. ſic definit: *Firmiter credamus & ſimpliciter confitemur, quod unus ſolus eſt verum Deus, æternus & immenſus, omnipotens, incommutabilis, incomprehenſibilis & ineffabilis, Pater; & Filius, & Spiritus Sanctus: tres quidem Perſonæ, ſed una eſſentia, ſubſtantia ſeu natura ſimplex omnino.*

8. Conc. Lugdunenſe II. can. 1. & Florentinum, in decreto unionis, definiunt Spiritum Sanctum procedere a Patre & Filio, & non a ſolo Patre: ac proinde manifeſte ſupponunt Trinitatem perſonarum.

9. Denique Concil. Tridentinum, ſeſſ. 3. confirmat Symbolum Conſtantinopolitanum cum additione vocis *Filioque*.

His adde Symbolum Athanaſianum a tota Eccleſia uſu receptum & approbatum, quod ſic habet: *Fides Catholica hæc eſt, ut unum Deum in Trinitate, & Trinitatem in unitate veneremur: neque confundentes Perſonas, neque ſubſtantiam ſeparantes. Alia eſt enim Perſona Patris, alia Filii, alia Spiritus Sancti. Sed Patris & Filii & Spiritus Sancti una eſt divinitas, æqualis gloria, coæterna Majeſtas.*

Omitto plurima Concilia particularia.

Prob. 4. Argumento theologico. A tempore Apoſtolorum, qui negavit Trinitatem Perſonarum, vel divinitatem Filii aut Spiritus Sancti, aut unitatem naturæ, ſtatim in Eccleſia habitus eſt Hæreticus & ut talis damnatus, ut conſtat ex Hiſtoria Eccleſiæ. Ergo fides Trinitatis Perſonarum in unitate naturæ ſemper fuit fides Eccleſiæ Catholicæ, & ab Apoſtolis tradita. Ergo fides Myſterii Trinitatis eſt vera fides.

§. II.

Solvuntur objectiones.

Obj. 1. Verſiculus ſeptimus primæ epiſtolæ Joannis citatus, nempe *Tres ſunt qui Teſtimonium dant in Cœlo, &c.* quo probatur Trinitas perſonarum in unitate naturæ, non eſt Joannis, ſed multis poſt ſæculis inſertus eſt ejus epiſtolæ. Nam ille verſiculus non legitur in codicibus græcis, imo nec in multis veteribus latinis, multi Patres, ut

ut Ambrosius, Augustinus; & Leo Magnus, qui contra Trinitatis hostes scripserunt, nunquam eum adhibuerunt, qui tamen fossus rem conficiebat.

Resp. Ad 1. versiculus ille non in omnibus quidem exemplaribus græcis, sed tamen in multis reperitur; & Robertus Stephanus ex sexdecim exemplaribus græcis, ex Italia, Gallia, & Hispania collectis, solummodo notat septem, in quibus versiculus illle non legitur. Item versiculus ille in multis quidem vetustissimis exemplaribus latinis omittitur in contextu; At in pluribus ejusdem ætatis suppletur ad marginem: in recentioribus vero omnibus legitur, quāvis non semper septimus, sed sæpissime octavus legatur. Quare licet textus ille in codicibus multis incuria Amanuensium omissus sit, tamen in aliis pluribus reperitur.

Resp. Ad 2. Patres illi textum hunc ideo non citarunt, vel quia usi sunt imperfectis codicibus, vel quia tunc temporis ille textus non erat ab omnibus particularibus Ecclesiis cognitus ut certo divinus, & ab hæreticis contra quos disputabant, non admittebatur ut certo canonicus. At inde non sequitur quod non sit Joannis verus textus, tum quia Concilium Tridentinum declaravit epistolam Joannis, cum omnibus suis partibus, prout in Ecclesia legi consueverunt, canonicam: hic autem septimus versiculus in Ecclesia publice legitur Dominica in Albis: tum quia multi Patres antiqui textum hunc tanquam verum & divinum citant; ut Cyprianus, l. 1. de unitate Ecclesiæ: Athanasius, l. 1. ad Theophilum; Epiphanius, l. de hæres. Hieronymus, in prologo epistolarum canonicarum; Fulgentius, l. contra objectiones Arianorum; Idacius Clarus; Victor Uticensis; Eugenius Carthaginensis, in professione fidei, quam suo & aliorum Africæ Episcoporum nomine Hunerico Vandalorum Regi obtulit.

Inst. Saltem in eo versiculo septimo hæ voces (*& hi tres unum sunt*) non significant unitatem essentiæ ac naturæ, sed solum testificationis, sicut hanc solum significant verba similia versiculi sequentis: *& tres sunt qui testimonium dant in terra, Spiritus, aqua, & sanguis: & hi tres unum sunt.*

Resp. Nego. Nam 1. Verba Scripturæ sumi debent pro subjecta materia: ex aliis autem testibus Scripturæ, & ex Traditione constat Patrem, Filium, & Spiritum Sanctum habere unam eandemque naturam ac divinitatem. Unde cum hic dicantur esse unum, to *unum* significat unitatem naturæ, consensus, & consequenter testificationis. At spiritus, id est, anima humana Christi, & sanguis ac aqua, quæ ex Christi mortui latere fluxerunt, non possunt esse nisi unum compositione & testimonio. 2. Quid in omnibus codicibus græcis verba versiculi octavi leguntur cum præpositione *in*, hoc modo; *& hi tres in unum sunt*, supple testimonium: Quæ præpositio omissa est in codicibus latinis vel scribarum incuria, vel Hæreticorum fraude. Unde sensus textus latini ita explicari debet ac si in eo præpositio *in* quæ subintelligitur, adesset, nempe in hunc modum: hæc tria in unam eandemque rem, humanitatis nimirum a Verbo assumptæ veritatem testandam consentiunt. E contra in septimo versiculo præpositio *in* nullibi reperitur.

Obj. 2. Isai c. 44. dicitur: *Ego sum Dominus, faciens omnia, extendens Cœlos solus, stabiliens terram, & nullus mecum.* Ergo unica est Persona in Deo.

Resp. Neg. cons. Nam pronomen *ego* supponit pro tribus Personis, quæ sunt unus Dominus, & vox exclusiva *solus* excludit solum cooperationem creaturarū in creando mundo.

Obj. 3. Illud, Isai. a. 55. *Ego sum Deus, & non est alius præter me.* Ergo.

Resp. Nego conseq. Quia 1. pronomen *ego* supponit pro tribus Personis divinis, nempe Patre, Filio, & Spiritu Sancto: nam supponit pro ea & omni Persona, quæ est verus Deus, præter quem non est alius Deus. Tres autem illæ Personæ sunt verus Deus utpote habentes unam eandemque divinitatem. 2. Etiamsi pronomen *ego* supponeret pro sola persona Patris, non ideo excluderetur pluralitas Personarum: nam ibi non dicitur, non est alia Persona præter me, sed, non est alius Deus præter me, quod excludit solum aliam divinitatem a divinitate Patris, ita ut sensus sit: non est ens præter me habens aliam divinitatem, ideoque quod sit alius Deus. Quare supponendo solum Patrem loqui, ibi solum negat alias esse Personas quę sint alius Deus, non autem esse alias personas quæ sint Deus. Jam vero Filius non est alius Deus a Patre, nec Spiritus Sanctus alius Deus a Patre & Filio, sed Pater, Filius, & Spiritus Sanctus sunt unus & idem numero Deus, præter quem non est alius.

Obj. 4. Priores Christiani non crediderunt Mysterium Trinitatis; ergo non existit; *Probo anteced.* Si priores Christiani hoc My-

Mysterium credidissent, id non latuisset Gentiles, qui eis objecissent innumeras difficultates, quæ sponte cuique illud consideranti sese objiciunt, & ex eo desumpsissent argumentum pro pluralitate Deorum, quam illi Christiani passim exprobabant. At Gentiles neutrum fecerunt: nam nec in illorum libris, nec in Christianorum apologiis istæ objectiones reperiuntur. Ergo.

Resp. 1. Quamvis PastoresEcclesiæ prioribus sæculis diligenter Mysterium Trinitatis Fideles explicite docerent, nec baptizerent Cathecumenos antequam Symbolum in quo continetur, memoriter tenerent ac recitassent; tamen illud passim gentilibus non vulgabant, ne projicerent Margaritas ante por cos, ne videlicet propter difficultates quas continet, eorum animos exulcerarent, neve illud ob nonnulla quæ rationem superant, irrisioni exponerent. Quare Patres trium priorum sæculorum de illo Mysterio aut scribentes, aut coram Gentilibus loquentes, œconomiæ causa, subobscuris phrasibus usi sunt quas tamen fidelibus postea clare explicabant.

Resp. 2. Nego min. & ejus probationem Quia 1. plurimi libri contra Religionem Christianam ab Ethnicis scripti exciderunt partim injuria temporum, partim Christianorum Principum & Prælatorum Ecclesiæ diligentia: multæ quoque Christianorum apologiæ temporum injuria, atque etiam fidei hostium malitia exciderunt. 2. Plinius l. 10. epist. 87. ad Trajanum de Christianis ait: *Carmina Christo tanquam Dei cantari solita*. Et Justinus Martyr, in prima sua pro Christianis apologia refert Christianos ab Ethnicis insipientiæ insimulari, quod Christum tanquam Dei Filium colant. Christi autem divina filiatio cognosci nequit sine pluralitate Personarum in Deo. 3. Sub finem secundi sæculi Praxeas scripsit contra Trinitatem, & ex ea Deorum pluralitatem adversus Catholicos probare nititur. 4. Celsus Gentilis Philosophus apud Origenem, in l. contra eundem Celsum conatur probare ex Fide Trinitatis sequi Deorum pluralitatem. His adde acta sincera Martyrum, quæ continent innumera testimonia divinitatis, & filiationis divinæ Christi, quæ cognosci non potest sine pluralitate Personarum in Deo.

Obj. 5. Si essent tres Personæ in Deo, esset compositio realis in Deo. Falsum conseq. ergo.

Resp. Nego sequel. maj. Nam compositio est unio multorum realiter distinctorum. At in Deo personæ divinæ non uniuntur adinvicem, sed identificantur in natura. Unde Personæ divinæ non se habent ut plures unius totius partes, sed ut una simplicissima entitas, unaquæque Persona cum natura sibi realiter identificata constituit unam Personam simplicem ab aliis Personis realiter distinctam: ita ut Deus sit in natura simplicissimus & unicus, & tamen Personis.

Inst. 1. In Deo erit pluralitas ac distinctio realis, ergo & compositio.

Resp. Nego conseq. Nam ad compositionem realem non sufficit pluralitas realis, sed requiritur unio multorum inter se realiter distinctorum.

Inst. 2. Si daretur distinctio & pluralitas realis in attributis divinis, daretur compositio realis in Deo. Ergo a pari si datur pluralitas realis Personarum in Deo, datur compositio realis.

Resp. Nego conseq. Disparitas est, quia si attributa divina essent inter se realiter distincta non essent in Deo simul nisi per unionem, & sic facerent compositionem realem: nam non possunt esse in Deo per identitatem in natura quin inter se identificentur, cum inter illa non sit oppositio realis, quæ consistit in processione reali unius ab alio. At tres Personæ realiter distinctæ sunt in Deo per identitatem naturæ, seu identificantur eidem naturæ, & tamen sunt realiter inter se distinctæ propter oppositionem realem, quam habent inter se per processionem realem secundæ a prima, & tertiæ a duabus aliis.

Obj. 6. Aliqui Patres dicunt esse in Deo unicam hypostasim. Ergo est in Deo unica Persona.

Resp. Nego conseq. Quia illi Patres per hypostasim intelligunt naturam seu essentiam. Nam hec vox *hypostasis* ab antiquis interdum pro natura, interdum per persona ac suppositio usurpata est: sicut *ousia* promiscue pro supposito & etiam pro natura ab aliquibus Patribus usurpata reperitur: unde ex aliis vocibus additis ejus significatio determinabatur. Nunc autem usus a multis sæculis invaluit, ut *ousia* solam naturam & substantiam, hypostasis vero solam personam significaret. Imo ab aliquibus se paucissimis nomen *substantia* acceptum est pro persona, & nomen *subsistentia* pro natura.

Obj. 7. Ex S. Gregorio Nysseno, in lib. ad

ad Ablavium. Personæ divinæ se habent respectu divinitatis, sicut Petrus, & Paulus & Jacobus se habent respectu humanitatis. Ergo sicut hi tres ita sunt unus homo logice, ut tamen sint tres homines quia sunt tres personæ: ita, &c.

Resp. Nego conseq. Quia non intendit instituere omnimodam comparationem personarum divinarum cum personis humanis, ita ut non aliter tres Personæ divinæ sint unus Deus quam tres personæ humanę sunt unus homo, ut patet ex ejusdem orac. cathec. cap. 3. sed solum vult significare, quod sicut Petrus, Paulus & Jacobus ita sunt unus homo ut tamen sint tres personæ humanæ: sic Pater, Filius, & Spiritus S. sic sunt unus ut tamen sint tres personæ divinæ: & vicissim quod sive Petrus, Paulus & Jacobus ita sunt tres personæ humanæ, ut tamen sint unus homo: sic Pater Filius & Spiritus Sanctus ita sunt tres Personæ divinæ, ut tamen sint unus Deus; cum hoc tamen discrimine quod plures personæ humanæ sint unus homo logice tantum & specie, seu unus unitate convenientiæ & conceptibilitatis; tres autem personæ ethicæ sint unus Deus physice, & numero, seu unitate numerica; quia plures personæ humanæ habent humanitates plures numero & realiter distinctas, tres autem personæ divinæ habent unam eandemque numero divinitatem.

Obj. 8. Si essent tres Personæ divinæ tres essent Dii. Falsum conseq. ergo.

Resp. Nego sequel. maj. Quia tres illæ Personæ divinæ habent unam, eandemque numero divinitatem. Ad multiplicationem autem concreti substantivi requiritur tum subjecti seu suppositi; tum etiam formæ multiplicatio, ut docent Philosophi, & constat ex usu.

Obj. 9. Hoc axioma: quæ sunt eadem uni tertio, sunt eadem inter se. At tres Personæ Trinitatis sunt eædem uni tertio, nempe divinitati, ergo sunt eædem inter se, proindeque sunt eadem persona.

Resp. 1. Disting. maj. Quæ sunt eadem uni tertio, sunt eadem inter se, illa ratione in qua sunt eadem uni tertio, *conc. maj.* Id alia ratione, *nego maj.* Sic quamvis Petrus & Paulus sint idem cum homine secundum speciem sumpto, uterque enim est homo ejusdem speciei, tamen non sunt idem inter se secundum numerum & individuum, sed dumtaxat secundam speciem. Tres autem Personæ Trinitatis sunt tantum eædem in ratione Dei seu in divinitate, unde sunt tantum idem inter se in illa ratione, nempe sunt idem Deus. At non sunt idem in personalitate, unde non sunt eadem persona.

Resp. 2. Quæ sunt eadem uni tertio adęquate sumpto, sunt eadem inter se, *conc. maj.* Quæ sunt eadem uni tertio inadæquate sumpto, sunt eadem inter se, *nego maj.* At tres Personæ Trinitatis non sunt idem uni tertio nempe divinitati, nisi inadæquate sumpto: nam singulæ non sunt id omne cui identificatur divinitas; Pater, v. g. est idem cum divinitate sumpta secundum omnem perfectionem absolutam quam includit, at non est idem cum ea sumpta secundum omnem entitatem relativam cui ipsa identificatur. Paternitas enim non identificatur filiationi & spirationi passivæ, utpote paternitati oppositis, quibus tamen identificatur divinitas.

Potest adhuc sic distingui major. Quæ sunt eadem uni tertio finito & incommunicabili, sunt eadem inter se, *esto maj.* Quæ sunt eadem uni tertio infinito in omni genere, & propter infinitam fœcunditatem communicabili pluribus relative oppositis sunt idem inter se, *nego maj.* Divinitas autem est infinita in omni genere, & ratione infinitæ suæ fœcunditatis communicabilis pluribus relative oppositis, ideoque realiter inter se distinctis, tribus scilicet personis divinis. Unde ex eo quod tres personæ identificatur divinitati, sequitur tantum quod sint idem & unus Deus.

Sunt qui respondent hoc axioma etiamsi valeret in creatis, non valere tamen in divinis. Quia Mysteria Religionis nostræ, cum humanæ rationis captum superent, non sunt philosophicis principiis explicanda, sed Scriptura & Traditione, quæ divinam revelationem continent: *Si inter nos & Deum nihil est discriminis* (inquit S. Cyrillus Alexander. l. 21. in Joann.) *divina nostris metiamur. Sin autem incomprehensibile est intervallum, cur naturâ nostræ defectus regulam ac normam Deo præfiniunt?* Sic olim apud Philosophos hoc dictum (*ex nihilo nihil fit*) habebat principium certum & tamen respectu Dei falsum esse fatentur ipsi Sabelliani & Sociniani: nam sentiunt Deum hocce universum ex nihilo & independenter a materia præjacente condidisse.

Porro duo absoluta identificata uni tertio identificantur inter se, quia non possunt habere oppositionem relativam producentis & pro-

& producti, quę est causa distinctionis realis: sicut eam habent relativa.

Obj. 10 Si sint in Deo tres Personæ identificatę divinitati, sunt quatuor res in Deo. Ergo est quaternitas, non trinitas.

Resp. Neg. anteced. Nam non sunt quatuor realiter inter se distincta, divinitas enim identificatur tribus personalitatibus. Quamvis igitur sint in Deo tres res relativæ nempe personalitates, & una res absoluta nempe divinitas: tamen tres illę res relativæ, cum identificentur illi rei absolute seu divinitati, non faciunt cum illa numerum: nam in omni numero unitas distinguitur realiter ab unitate, qua cum numerum facit. Sic corpus & anima rationalis, & unio physica & homo qui ex illis constituitur, non faciunt quatuor, sed duntaxat tria & unum; quia homo, qui est totum ex anima & corpore unitis constitutum, cum iis identificetur non facit nec facere potest cum illis numerum. Igitur in Deo est Trinitas & unitas, Trinitas personarum, & unitas essentiæ: quare Deus est trinus & unus.

Obj. 11. Si Pater & Filius habeant eandem divinitatem, valebit hic sillogismus expositorius: hæc divinitas est Pater, hæc divinitas est Filius, ergo Filius est Pater, ideoque sunt una persona.

Resp. Nego. Nam hic sillogismus non est vere expositorius, sed categoricus, aut saltem categorico æquivalet. Est autem vitiosus, quia medius terminus nempe divinitas non sumitur universaliter distributive, ut sumi deberet, nempe hoc modo, quidquid est divinitas, & tamen sic sumi non potest; nam falsæ sunt istæ propositiones: quidquid est divinitas est Pater, quid quid est divinitas est Filius. Quare sillogismus non est in forma, ac proinde conclusio nulla est. Porro divinitas est capax distributionis, exprimibilis hoc modo, quidquid est divinitas: nam divinitas est terminus universalis æquivalenter, cum pluribus realiter distinctis cōmunicetur.

Obj. 12. Rationi repugnat, quod una numero natura tribus personis realiter inter se distinctis identificetur. Ergo repugnat Mysterium Trinitatis i

Resp. Nego anteced. Id quidem humanæ mentis captum superat, & est supra, non contra rationem naturalem. Imo ipsa ratio naturalis docet divinum esse, utpote infinitum & incomprehensibile, existere posse variis modis, qui intellectus finiti captum superent, & ejus modum existendi debere esse incomprehensibilem cuilibet intellectui finito, juxta illud axioma philosophicum; modus essendi sequitur esse: ac proinde modus existendi entis infiniti & incomprehensibilis, qualis est Deus, est incomprehensibilis intellectui finito, ideoque Mysterium. Fides vero nos docet, quisnam sit ille incomprehensibilis modus esse divini, docendo eum consistere in eo, quod una eademque natura divina tribus Personalitatibus realiter inter se distinctis, quarum secunda a prima, & tertia a duabus aliis procedit, identificetur.

Obj. 13. Beatius est dare quam accipere, ut docet Christus. At solus Pater non accipit, & aliæ accipiunt a Patre. Ergo solus Pater est beatior aliis, ideoque solus Deus.

Resp. Explicando. Beatius est dare quam accipere cum dependentia & sine exigentia infrustrabili accipiendi, *conc.maj.* Beatius est dare quam accipere, quando qui accipit, per se & ex natura sua infrustrabiliter exigit accipere sine dependentia id quod accipit, nec est in potentia ad recipiendum, sed semper habet. *nego maj.* Filius autem & Spiritus Sanctus infrustrabiliter ex natura sua exigunt accipere divinitatem per communicationem, & personalitatem per productionem sine ulla dependentia. Nam ipsa natura divina, quæ est tam Filii, & Spiritus Sancti natura, quam natura Patris, exigit infrustrabiliter illis communicari, & personalitates duas sibi identificatas produci; ita ut Pater non esset Deus, nisi communicaret totam naturam suam Filio & Spiritui Sancto, & illorum personalitates produceret.

Obj. 14. Mysterium Trinitatis hæc duo contradictoria admittit: *Deus est genitus Deus non est genitus*, nam Pater est Deus, & Filius est Deus, & tamen Pater non est genitus, Filius vero est genitus, Ergo repugnat.

Resp. Nego anteced. Quamvis enim prima propositio (*Deus est genitus*) sit vera, quia to *Deus* supponit pro Filio; tamen secunda est falsa, nam sensus illius est: nulla persona, quæ sit Deus, est genita. Ratio est, quia nomen *Deus* absolute accipitur pro personis distincte, nisi per prædicatum notionale restringatur ad unam Personam divinam: sic verum est, *Deus generat*, quia nomen *Deus* restringitur ad Patrem. At quando propositio est negativa, subjectum non restringitur per prædicatum

& nos

& nomen *Deus*, quod est terminus universalis æquivalenter, determinatur per negationem ad suppositionem universalem. Quare cum dicitur: *Deus non generat*, vel *Deus non est genitus*, sensus est: nulla Persona divina generat, nulla est genita: quod falsum est. Equidem Mysterium Trinitatis admittit has propositiones: *Deus est genitus*, *Deus est ingenitus*. Nam sensus est: aliqua persona habens divinitatem est genita, aliqua est ingenita quia cum propositiones illæ sint affirmantes, nomen *Deus* restringitur per prædicatum ad unam Personam ita ut in prima propositione supponat pro Persona Verbi, & in secunda pro Persona Patris.

Item unus Deus in essentia vere gignit gignitur & procedit. Nam ille unus Deus in essentia est Pater qui gignit, est Filius qui gignitur, est Spiritus Sanctus qui procedit: quippe unus Deus in essentia sumitur pro Personis in communi. Falsum est enim, quod Deus in essentia nihil aliud sit quam ipsa essentia divina formaliter sumpta, & prout a tribus personalitatibus virtualiter distinguitur.

Obj. 15. Tres Personæ divinæ sunt tres naturæ intelligentis subsistentiæ individuæ & incommunicabiles alteri ut supposito. Ergo sunt tres Dii.

Resp. Nego conf. Quia tres illæ subsistentię sunt subsistentiæ relativæ ejusdem naturæ illis absque ulla sui multiplicatione identificatæ.

ARTICULUS II.

Expediuntur duæ quæstiones circa Trinitatem.

Quæres 1. *Utrum Trinitas Personarum divinarum in unitate naturæ probari possit ex veteri Testamento.*

Resp. Affirm. Nam. Genes. c. 1. Deus hominem conditurus sic loquitur de se ipso in plurali: *faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostram.* Verbum *faciamus* clare significat plurium inter se consultationum: hæ vero voces (*ad imaginem & similitudinem nostram*) significant unitatem naturæ, alioqui debuisset dici: *ad imagines & similitudinem nostram.*

Nec dic Deum in unica persona secum loqui. Nam (ut ait S. Basilius, Homil. 9. in Hexameron) *Quis faber aut ærarius aut lignarius, solus ipse quidem, nec alio quoquam sibi cooperante stipatus, interque suæ artis instrumenta desidens, sibi ipsi admurmurat dicens: faciamus gladium, aut compingamus aratrum; ac non potius silensio suam, cum libuerit, accommodatam ad artem, exequitur oprationem? Sunt enim insignes profecto unga unum aliquem inveniri, qui sibi imperet sive præceptorem desiderare, ac heriliter se ipsum vehementerque urgere & adhortari.*

Neque dici potest Deus hic alioqui Angelos. Nam Deus Pater hic non alloquitur nisi illos, quibus dicit, *ad imaginem nostram.* Angeli autem non habent unam eandemque imaginem cum Deo. Ita respondet idem S. Basilius, loco citato.

Neque etiam dici potest duas hic loqui in plurali numero ad commendandam auctoritatem suam. Tum quia hic nulla est causa commendandæ auctoritatis divinæ, cum Deus hic creaturas non alloquatur. Tum quia Deus in Scriptura fere semper loquitur in singulari numero, præsertim ubi commendat auctoritatem suam, ut cum dicit: *Ego Dominus Deus, vester. Ego sum Dominus.* Nec in plurali numero loquitur nisi ad significandam pluralitatem Personarum, ut Ge- Et, c. 11. *Ecce Adam quasi unus ex nobis factus est, sciens bonum & malum.* nes. c. 3. *Venite igitur descendamus, & confundamus ibi linguam eorum.* Certe in his omnibus locis Deus non alloquitur creaturas, nec illis quidquam præcipit: ergo non loquitur in numero plurali ad commendandam auctoritatem suam, sed ad significandam Personarum pluralitatem.

2. Ex varis Psalmis, ut, Psal. 2. *Dominus dixit ad me: Filius meus es tu, ego hodie genui te.* Et, Psalm. 109. *Dixit Dominus Domino meo, sede a dexis meis. Ex utero ante luciferum genui te.* Unde clare exprimitur duplex persona distincta in sua natura. Nam Pater & Filius non possunt esse una eademque Persona, nemo enim se ipsum generare potest. Pater autem non genuit Filium nisi ex sua substantia, communicando illi suam substantiam totam nempe divinitatem, non autem partem substantiæ aut aliam substantiam divinam, cum natura divina sit indivisibilis & numero unica. Ex quibus locis divinitatem Christi probat Apostolus, Heb. c. 2.

3. Isai. c. 6. dicitur de Seraphim: *Clamabant alter ad alterum, & dicebant: Sanctus, Sanctus, Sanctus, Dominus Deus exercituum.* Ubi Trinitas Personarum in una natura non obscure indicatur; nam trina vocis *Sanctus* repetitio cum singulari nomine Domini & Dei significat Trinitatem Personarum in una natura divina. Ita differit S. Ambrosius, 2. de Fide ad Gratian. c. 4.

Quæres 2. *Utrum Mysterium Trinitatis cognosci possit solo lumine naturali?*

Resp. Nego. Ita omnes Theologi contra Raymundum Lullum. Et constat, imo juxta aliquos est de fide.

Prob. 1. Ex Matth. c. 11. *Nemo novit Filium nisi Pater: neque patrem quis novit nisi Filius, & cui voluerit Filius revelare.* 2. Ex Patribus apud auctores. 3. Quia Deus non cognoscitur naturaliter nisi ex creaturis. At ex creaturis non potest cognosci Deus nisi ut unus in essentia, non vero trinus in personis. Nam creaturæ non sunt motivum cognoscendi Deum nisi ut unum in natura, eo quod producantur a Deo per omnipotentiam, quæ una eademque est in tribus Personis. Præterea nullum in rebus creatis extat Trinitatis vestigium prorsus simile.

Obj. Ex Patribus multi veteres Philosophi mentionem aliquam Trinitatis fecerunt. Ergo hoc Mysterium solo lumine naturali cognosci potest.

Resp. Nego conseq. Nam si Philosophi illi re ipsa Trinitatis notitiam habuerunt, eam vel ex lectione Scripturarum sacrarum, vel ex Traditione Fidelium hauserunt, non vero ex aliquo naturali discursu.

ARTICULUS III.

Utrum Filius Dei sit verus Deus?

NOta. 1. Ex dictis, articulo 1. patet tres Personas divinas esse unum verum Deum. Quia tamen Hæretici divinitatem Filii & Spiritus Sancti speciatim impugnarunt, operæ pretium est illam adhuc probare; Patris autem divinitatem neq; Judæi neq; Hæretici illi negarunt. Enim vero qui Deum unum agnoscunt, consequenter admittere debent unam saltem Personam in Deo, quæ possit vocari Pater, cum sit principium rerum omnium. Patris tamen nomen ut primæ Personæ proprium, aliquid aliud significat, nempe principium Filii consubstantialis: nam in Scriptura Pater vocatur specialiter & singulariter Pater Domini nostri Jesu Christi, & Filii unigeniti.

Nota 1. Arius Presbyter Alexandrinus negavit Filium esse verum Deum, fuisse ab æterno, esse ejusdem substantiæ cum Patre; & asseruit eum ex nihilo factum esse, esse creaturam, sed cæteris omnibus excellentiorem. Hæc hæresis plurimos sectatores habuit, & diu in orbe christiano grassata est. Ejus sectatores dicti sunt Ariani, quorum multi vocati sunt quoque *Anomæi*, eo quod assererent Filium per omnia Patri dissimilem, quod palam asserere non audebant Ariani politici; quamvis tamen Ariani omnes dissimilitudinem in substantia admitterent in SS. Trinitate, sentientes Filium Patri, & Spiritum Sanctum utrique esse dissimilem & inferiorem.

§. I.

Dico. Filius est verus Deus. Est de fide, & Religionis Christianæ fundamentum.

Prob. 1. Ex Scriptura, & 1. quidem ex Joan. c. 1. *In principio erat Verbum & Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum. Omnia per ipsum facta sunt, & sine ipso factum est nihil, quod factum est.* Hæc verba (*& Deus erat Verbum*) clare exprimunt divinitatem Verbi. Nam hic est ordo verborum, secundum sensum, & Verbum erat Deus. Præterea si Deus est Verbum, Verbum est etiam Deus: nam Deus non est creatura, & Deus secundum se & seclusa unione substantiali cum creatura non est nisi Deus. Deinde omnia per Filium facta sunt, ergo Filius non est factus, ergo Filius non est creatura, nam omnis creatura facta est. Item omnia per Filium facta sunt, quæ scil. facta sunt, id est, omnis creatura per Filium facta est. Ergo Filius non est creatura, alioqui Filius se ipsum fecit, quod repugnat. At si Filius non est creatura, est Deus: nam omne ens verum vel est Deus, vel creatura.

2. Joann. c. 10. *Ego & Pater unum sumus*; Id est, una res, una substantia, natura, & divinitas. Quibus verbis Christus clare exprimit suam cum Patre æqualitatem & unitatem in essentia; ita ut Judæi hoc statim intellexerint, ut patet ex verbis immediate sequentibus: *Ego & Pater unum sumus. Sustulerunt ergo lapides Judæi, ut lapidarent eum. Respondit ei Jesus: multa bona opera ostendi vobis ex Patre meo, propter quod eorum opus me lapidatis. Responderunt ei Judæi: de bono opere non lapidamus te, sed de blasphemia: & quia tu homo cum sis, facis te ipsum Deum.*

Certe si Christus non esset Deus, debuisset hoc Judæis illis clare significare, & verba sua explicare de unitate morali, ut tolleret scandalum, & Deo debitam gloriam redderet, quod tamen non fecit. Contra vero ad veritatem sensus verborum illorum (*Ego & Pater unum sumus*) intellecti a Judæis, nempe de unitate & identitate naturæ cum Patre probandam provocat ad miracula,

racula,

racula, quæ coram iis patrat. *Quem Pater sanctificavit & misit in mundum*, inquit, *vos dicitis, quia blasphemas, quia dixi, Filius Dei sum? Si non facio opera Patris mei, nolite credere mihi. Si autem facio, & si mihi non vultis credere, operibus credite; ut cognoscatis & credatis, quia Pater in me est, & ego in Patre*, per identitatem scilicet naturæ. Per hanc autem mutuam immanentiam clare adhuc exprimit suam divinitatem: nam in Deo nihil est quod non sit Deus per identificationem divinitatis. Et vero si Christus voluisset tantum significare his ultimis verbis se esse in Patre, & vicissim Patrem esse in ipso, eo modo, quo sumus in Deo Patre, & Deus vicissim in nobis est non dixisset, *operibus credite ut cognoscatis & credatis quia Pater in me est & ego in Pater*: nam cum Judæi putarent, Christum esse purum hominem, non alio modo existimabant Christum esse in Deo quam quo sunt alii homines.

3. Christus, Joan. c. 16. ait de se ut Filio Dei: *omnia quæcumque habet Pater, mea sunt.* Certe qui habet omnia quæcumque habet verus Deus, is est verus Deus, nam habet etiam divinitatem. Atqui Filius asserit se habere omnia quæcumque habet verus Deus; ergo est verus Deus. *Nihil Patre minus habet ille, qui dicit: omnia quæ habet Pater, mea sunt. Æqualis est igitur*, inquit S. Augustinus, l. 1. contra Maximum, cap. 24.

4. Ep. 1. Joan. c. 5. *Scimus quoniam Filius Dei venit, & dedit nobis sensum ut cognoscamus verum Deum* (Patrem) *& simus in vero Filio ejus. Hic est verus Deus, & vita æterna.*

5. Rom. c. 9. *Ex quibus est Christus secundum carnem, qui est super omnia Deus benedictus in sæcula.* Et, Phil. c. 2. *Hoc sentite in vobis, quod & in Christo Jesu, qui cum in forma Dei esset, non rapinam arbitratus est esse se æqualem Deo.* Et, Hebr. cap. 1. *Ad Filium autem: thronus tuus, Deus in sæculum sæculi.*

Prob. 2. Divinitas Filii ex Traditione quæ clare elucet in unanimi Patrum omnium consensu. Sed quia ejus hostes consentiunt de Patribus, qui post tertium sæculum floruerunt, satis erit, si referantur testimonia Patrum qui ante exortam Arianam hæresim scripserunt.

2. Itaque S. Ignatius Martyr, epist. ad Ephesios ait: *Dominus noster & Deus Jesus Christus Filius Dei viventis primum fuit*: Prius dixerat; *habemus etiam medicum Jesum Christum ante sæcula unigenitum & verbum, postea vero & hominem factum.*

2. S. Justinus Martyr, in cohortatione ad Græcos de Christo hæc ait: *Qui cum Dei sit verbum, virtute ac potentia ab eo indiscretum, homine ..... assumpto: ac memoriam nos priscorum parentum religionis revocavit.* Et in apologia 2. *Qui enim Filium Patrem esse dicunt, comperiuntur neque Patrem scire, neq; Filium esse Patri universorum nosse, qui quod Verbum & primogenitus Dei sit: Deus etiam est.* Et in apologia prima expresse dicit Verbum simul cum Deo Patre existere ante creaturas. *Porro*, inquit, *filius ejus qui solus proprie dicitur Filius Verbum, simul cum illo ante creaturas & existens & nascens, quoniam primitus per eum cuncta condidit.*

3. Athenagoras Atheniensis Philosophus Christianus, in legatione pro Christianis. *Unum prædicamus Deum, quin & Dei Filium mente complectimur.... Filius Dei est Verbum Patris, in idea & efficacia. Ab ipso enim & per ipsum facta sunt omnia, cum Pater & Filius unum sint.* Et inferius. *Nequaquam nos esse a Deo alienos, qui universitatis ejus opificem, simulque ejus Verbum, sen verum Deum, veneramur, demonstratum est.* Superius autem clare totam Trinitatem profitetur his verbis: *Deum asserimus, & Filium ejus Verbum, & Spiritum Sanctum... essentiam unum.*

4. Theophilus, qui Ecclesiam Antiochenam sub Marco Aurelio rexit, sic ait, l. 5. Allegoriarum in Evangelium: *sciendum est, quod Christus Dominus noster ita verus homo & verus est Deus, de Patre Deo Deus, de matre homine homo.*

5. S. Irenæus, S. Policarpi discipulus, l. 3. contra hæreses, c. 6. *Neque igitur Dominus, neque Spiritus Sanctus, neque Apostoli eum, qui non esset Deus, definitive & absolute Deum nominassent aliquando, nisi esset verus Deus... Similiter illud: sedes tua in æternum, virga directionis, virga regni tui. Dilexisti justitiam, & odisti iniquitatem, propterea unxit te Deus, Deus tuus. Utrosque enim Dei appellatione significavit Spiritus, & eum qui ungitur, Filium, & eum qui ungit, id est, Patrem... Hæc enim est Synagoga Dei, quam Deus, hoc est, Filius ipse per semetipsum collegit, de quo iterum dixit: Deus Deorum Dominus locutus est, & vocavit terram. Quis Deus? de quo dixit, Deus manifeste veniet, Deus noster, & non silebit: hoc est, Filius, qui secundum manifestationem hominibus advenit.... Nemo igitur alius, quemadmodum* prædi-

prædixi, Deus nominatur, aut Dominus appellatur, nisi quia est omnium Deus & Dominus, qui & Moysi dixit: ego sum, qui sum, & hujus Filius JesusChristus Dominus noster.

6. Clemens Alexandrinus Presbyter, in admonitione ad Græcos seu ad Gentes. *Nunc autem apparuit hominibus hic ipse Verbum, qui solus est ambo, Deus & Homo ... Verbum divinum, qui re vera est Deus manifestissimus, qui est Universorum Domino exequatus, quoniam erat ejus Filius, & Verbum erat in Deo.* Et, l. 1. Pedagogi, c. 8. *Nihil ergo odio habet Deus, sed neque Verbum: utrumque enim unum est, nempe Deus. Dixit enim: in principio erat Verbum, & Verbum erat in Deo, & Deus erat Verbum.* Et. l. 3. in fine. *Laudamus unum Patrem, & Filium ... una cum Sancto Spiritu, qui unus est omnia, &c.*

7. S. Cyprianus Cartaginensis Episcopus, l. de unitate Ecclesiæ. *Dicit Dominus: ego & Pater unum sumus. Et iterum de Patre & Filio, & Spiritu Sancto scriptum est, & hi tres unum sunt.*

8. S. Methodius Tyri Episcopus & Martyr sub Diocletiano, in l. de Simeone & Anna, de Christo dicit: *Venit ... lumen sempiternum ... lumen Deo ac Patri consubstantiale ... Lumen illuminans cœlestia & terrestria Christus verus Deus noster.* Et inferius sic Christum alloquitur: *Tu lumen verum ex vero lumine, Deus verus ex Deo vero ... a te ipso, non per gratiam Deus .... quoniam tua est gloria, & potestas & magnificentia, ac majestas cum Patre & Spiritu Sancto in sæcula sæculorum.*

9. S. Zeno Veronensis circa ann. 260. sic serm. 1. de æterna Filii Dei generationi ait de Filio: *de Deo nascitur Deus, de ingenito unigenitus, de solo solus, de toto totus, de vero verus, de perfecto perfectus. Totum Patris habens* (quoad naturam *nihil derogans Patri.* Et, serm. 2. dicit Filium esse æqualem in omnibus Patri.

His adde testimonia Martyrum de divinitate Filii, quæ extant in eorum actis sinceris, & Patrum Concilii Antiocheni contra Paulum Samosatenum congregati, in sua ad eundem Paulum epistola infra citanda.

Prob. 3. Divinitas Filii ex Conciliis generalibus 1. Ex Conc. Nicæno I. contra Arium coacto, quod in Symbolo definiit Filium esse *Deum verum ex Deo vero, natum non factum, consubstantialem Patri* 2. Ex Conc. Constantinopolitano I. in Symbolo ubi dicitur: *Credimus unum Deum, Patrem omnipotentem .... & in unum Dominum Jesum Christum: Filium Dei unigenitum .... Deum verum ex Deo vero, homousion Patri, hoc est, ejusdem cum Patre substantiæ.* 3. Ex pluribus aliis Conciliis generalibus, nimirum Ephesino, Chalcedonensi, Constantinopolitano secundo & tertio, & Nicæno II. quæ approbant & confirmant Symbolum ac definitionem Concil. Nicæni I. 4. Ex Conc. Lateranensi IV. quod, cap. 1. definit Patrem & Filium & Spiritum Sanctum esse tres Personas, sed unam essentiam & substantiam seu naturam, & esse *consubstantiales & coæquales, coomnipotentes & coæternos.* 5. Ex Concil. Viennensi, Clementini 1. de Summa Trinitate. 6. Ex Conc. Florentino, in definitione, ubi ait: *Omnia quæ Patris sunt, ipsum Patrem unigenitum Filio gignendo dedisse præter esse Patrem.* 7. Ex Conc. Trident. sess. 3. ubi approbat & confirmat Symbolum Fidei quod in Missa legitur. His adde Symbolum Athanasianum, in quo dicitur: *Patris & Filii & Spiritus sancti una est divinitas æqualis gloria, coæterna majestas.*

Prob. 4. Argumento præscriptionis. Ecclesia initio quarti sæculi damnavit hæresim Arianam asserentem Filium Dei esse creaturam, & definiit eum esse verum Deum, ejusdem cum Patre substantiæ. Ergo initio quarti sæculi Ecclesia credebat Filium esse verbum Deum. Ergo Ecclesia etiam tribus prioribus sæculis credidit divinitatem Filii. Nam si prioribus sæculis fuisset alia fides, doctrina Ecclesiæ mutata fuisset initio quarti sæculi vel tertio sæculo. At hoc dici non potest: nam dici non potest quo tempore, in qua regione, quo auctore hæc mutatio cœperit, quas contentiones excitarit, quos adversarios habuerit, quibus promotoribus & quibus præsidiis omnes Ecclesias particulares pervaserit. Tantam enim doctrinæ Catholicæ ab Apostolis traditæ mutationem ac corruptionem in re tanti momenti factam esse interno auctore & tempore nemine reclamante & obsistente, consentientibus omnibus Ecclesiæ Præsulibus & Doctoribus, prorsus incredibile est, & evidenter repugnat experientiæ cujuslibet mutationis præsertim in re tam gravi atque Christi promissionibus de conservanda Ecclesia sponsa sua in vera fide ab ipso & Apostolis ejus accepta.

§. II.

§. II.

Solvuntur objectiones a Scriptura petitæ.

Obj. 1. Filius vocatur Deus in Scriptura figurate tantum, ficut Moyses dicitur Deus Pharaonis, Exodi cap. 7. *Constitui te Deum Pharaonis*: & ficut Judices ac Magistratus dicuntur Dii, Psalm. 81. *Ego dixi, Dii estis, & Filii excelsi omnes.* Item non vocatur Filius Dei nisi per adoptionem. Ergo Filius non est vere Deus.

Resp. Nego antec. Nam 1. Filius Dei dicitur Deus simpliciter & absolute, & in singulari. Nullus autem in Scriptura vocatur Deus simpliciter & fine addito & in singulari numero nisi verus Deus. At Moyses dicitur tantum Deus cum addito destruente veram rationem Dei, nempe dicitur constitutus Deus Pharaonis, id est, constitutus cum potestate Ministri Dei in Pharaonem: Judices vero dicuntur in plurali Dii, qui certe non possunt esse tales vere, sed solum in sensu metaphorico, quatenus sunt Ministri Dei, & ejus vices gerunt erga alios. 2. Filius dicitur in Scriptura: *Deus super omnia benedictus, verus Deus,* unum cum vero Deo; quæ omnia dici non possunt nisi de vero Deo. 3. In Scriptura tribuuntur Filio attributa, & opera Dei propria, ut omnipotentia, & æternitas, creatio, &c. & de eo ab Apostolis exponuntur plures textus veteris Testamenti solum verum Deum spectantes, ut videre est apud Bellarminum, l. 1. de Christo, c. 4. 4. Denique dicitur Dei Filius proprius, & unigenitus, ut, Rom. c. 8. *Proprio Filio suo non pepercit.* Et Joann. c. 8. *Sic Deus dilexit mundum, ut Filium suum unigenitum daret,* cum tamen sint multi filii adoptivi. Item dicitur Filius per oppositionem ad Angelos, c. 1. *Cui enim dixit aliquando Angelorum: Filius meus es tu, ego hodie genui te?* Igitur est Filius Dei naturalis ideoque ejusdem cum Patre substantiæ ac naturæ, & verus Deus sicut ipse Pater. Nam Dei Filius naturalis est ille qui est ex substantia Dei, nempe divinitate, quæ cum sit unica & indivisibilis, debuit tota communicari per generationem. Item Pater non genuit Filium nisi ex sua substantia, communicando illi suam substantiam totam, nempe divinitatem, non vero partem substantiæ, aut aliam substantiam divinam, cum natura divina sit indivisibilis & unica etiam numero.

Inst. Cum Judæi, Joann. c. 10. dicerent de Christo, quod se faceret Deum, ipse respondit: *Nonne scriptū est in lege vestra, quia ego dixi, dii estis?* Ergo Christus se dicebat Deum figurate, sicut Judices dicuntur Dii.

Resp. Nego conseq. Imo hac sua responsione Christus confirmat se etiam verum hominem existentem, esse etiam verum Deum, nam addidit: *si illos dixit deos, ad quos sermo Dei factus est, & non potest solvi Scriptura, quem Pater sanctificavit, & misit in mundum, vos dicitis: quia blasphemas, quia dixi; Filius Dei sum, si non facio opera Patris mei, nolite credere mihi. Si autem facio.... operibus credite, ut cognoscatis & credatis, quia Pater in me est, & ego in Patre.* Hoc est, si Judices & Magistratus in Scriptura recte vocantur Dii, quia nempe sunt Vicarii Dei in judicando & regendo mundo; quo jure me de blasphemia arguitis, eo quod me Filium Dei vocem, & unum cum illo me dicam, quem ipse Pater sanctificavit per communicationem divinæ suæ naturæ, & quem opera miraculosa ostendunt esse in Patre & Patrem in me esse per identitatem naturæ?

Obj. 2. Illud, Joann. c. 17. *Hæc est autem vita æterna, ut cognoscant te verum Deum, & quem misisti Jesum Christum.* Ergo solus Pater est Deus.

Resp. Nego conseq. Quia Christus ibi non vocat Patrem solum verum Deum cum exclusione eorum, qui eandem habent divinitatem cum Patre, nempe cum exclusione sui & Spiritus sancti, sed dūtaxat cum exclusione creaturarum, quibus Ethnici divinitatem affingebant. Quare sensus hujus loci est: hæc est vita æterna, ut cognoscant te, o Pater, qui es Deus ille, qui solus verus Deus est. Nam cum aliqua Persona divina dicitur esse unus Deus, solus Deus, vox exclusiva cadit in vocem *Deus*, non in Personā quæ dicitur Deus.

Obj. 3. Illud, 1. Cor. cap. *Nobis tamen unus Deus Pater, ex quo omnia, & nos in illum: & unus Dominus Jesus Christus, per quem omnia, & nos per ipsum.* Ergo.

Resp. Nego conseq. Quia vox *unus* non excludit a Divinitate Filium & Spiritum sanctum, sed duntaxat Ethnicorum Deos, quod patet ex his verbis præcedentibus: *nam etsi sunt, qui dicantur dii, sive in Cœlo, sive in Terra, siquidē sunt Dii multi, & Domini multi: nobis tamē unus Deus Pater, &c.* Et vero sicut Apostolus ibi dicendo unum Dominum Jesum Christum, non excludit Pa-

Patrem ab appellatione Domini: ita dicendo unum Deum Patrem, non excludit Christum ab appellatione Dei. Imo ex eo quod Christus dicatur unus Dominus, recte infertur illum esse unum Deum: sicut ex eo quod Pater dicatur unus Deum, recte infertur eum etiam esse unum Dominum.

Obj. 4. Illud, Prov. c. 8. *Dominus creavit me in initio viarum suarum*. Ergo Filius factus est ex nihilo, ergo est creatura.

Resp. Nego conseq. Quia verbum creare ibi sumitur late, non stricte. Nam creare in sensu lato est præcise producere sine ulla mutatione & diminutione producentis. Creare vero in sensu stricto est producere aliquid ex nihilo tum sui, tum subjecti, sine mutatione & diminutione producentis. Igitur Pater creavit Filium, quia produxit illum absque ulla mutatione & diminutione sui: nam illum producit, totam suam substantiam ei sic dando, ut totam retineat. Unde non produxit Filium ex nihilo, sed ex sua substantia genuit, eam totam illi communicando.

Obj. 5. Illud, Act. c. 2. *Dominum eum & Christum fecit Deus hunc Jesum, quem vos crucifixistis*. Ergo Christus factus est.

Resp. Christus factus est secundum naturam humanam assumptam, seu factus est ut homo. At non est factum secundum personam assumentem: nam illa Persona est æternum Dei Verbum, genitum non factum, consubstantialem Patri, quod in tempore homo factum est.

Obj. 6. Illud, Joan. c. 1. *Ante me factus est.*

Resp. Sensus est: in majore dignitate & honore, quam ego constitutus est, ut homo scilicet: nempe ut sit Redemptor & Rex omniū, cum ego Redemptoris minister sim. Quod patet ex verbis sequentibus, *quia prior me erat*: id est, natu major, non secundum naturam humanam, (nam Christus post Joannem Baptistam conceptus & natus est ex Maria Virgine) sed secundum naturam divinam, secundum quam tota æternitate Joānem Baptistam antecessit, & dicebat Judæis: *Amen dico vobis, antequam Abraham fieret ego sum*. Joann. c. 8.

Porro illud, Hebr. c. 1. (*tanto melior Angelis effectus*) significat: tanto magis præ Angelis honoratus est.

Obj. 7. Illud, Rom. c. 1. *Qui prædestinatus est Filius Dei, in virtute secundum spiritum sanctificationis*. At prædestinatio est eorum quæ sunt per gratiam, non per naturam.

Resp. Id dicitur de Christo ut homine, seu secundum humanitatem; non secundum Personam. Itaque Christus ut homo prædestinatus est duntaxat secundum humanitatem, ut esset Filius Dei; quia humanitati per se non competebat ut uniretur Verbo in unitate Personæ. At non est prædestinatus secundum Personam: nam Persona Christi est persona Verbi, quæ est tam necessaria, quam persona Patris, cui consubstantialis est.

Obj. 8. Verba hæc, Col. cap. 1. *Qui est imago Dei invisibilis primogenitus omnis creaturæ*. Ergo Filius est creatura omniū excellētissima.

Resp. Nego conseq. Nam Filius dicitur primogenitus omnis creaturæ, quia genitus est ab æterno, ac proinde antequam ulla esset creatura: sive hæ voces (*primogenitus omnis creaturæ*) significant genitum antequam esset ulla creatura. Id etiam intellexit Conc. Toletanum XI. de Christo ut homine, & tunc sensus est, Christum ut hominem esse excellentiorem omnibus creaturis.

Obj. 9. Filius omnia accipit a Patre, ex Matth. c. 11. *Omnia mihi tradita sunt a Patre meo*. Ergo est creatura.

Resp. Nego conseq. Nam Filius quidem a Patre omnia, quæ habet, accepit, sed sine ulla dependentia ac imperfectione, & ex summa ac infrustrabili exigentia suæ essentiæ, naturæ scilicet divinæ, omnino necessariæ, independentis, & infinite perfectæ, quæ exigit ut communicetur Filio a Patre modo perfectissimo. Unde non est melius Patri dare quam Filio accipere.

Porro Pater omnia, quæ habet, dedit Filio excepta scilicet sola proprietate paternitatis, quæ sola ex his, quæ habet Pater, est incommunicabilis Filio propter oppositionem realem, quam habet cum proprietate filiationis.

Obj. 10. Hæc verba; Joann. c. 6. *Descendi de Cœlo, non ut faciam voluntatem meam, sed ejus, qui misit me*. Et ita, 1. Cor. c. 15. *Cum subjecta fuerint illi omnia, tunc & ipse Filius subjectus erit ei, qui subjecit sibi omnia*. Ergo Filius est subjectus & obedit Patri, ideoque non est Deus.

Resp. In his locis agitur de Filio ut homo est, non ut Deus est. Et re vera Filius ut homo est, erit subjectus Patri in æternum. Sensus autem primi loci est, Filium Dei assumpsisse naturam humanam in utero Virginis ut voluntatem humanam suam subjiceret voluntati divinæ, quæ est voluntas Patris, & sua ut Deus est: nam hæc ver-

verba (*descendi de Cœlo*) idem sonat, ac assumpsi naturam humanam, quia Filius Dei per assumptionem humanitatis fuit novo modo in terris quo antea non erat. In Filio autem Dei incarnato sicut duæ naturæ, ita & duæ voluntates sunt, una divina, quæ tribus Personis communis est; & altera humana, quæ propria est Filio, ut homini facto, & subjecta est priori voluntati. Unde Filius secundum unam sui voluntatem sibi ipsi, & aliis Personis subjectus est.

Ob. 11. Illud, Joann. c. 14. *Pater major me est.*

Resp. Filius est minor Patre ut homo est, seu secundum naturam humanam quam assumpsit in utero Virginis: non autem secundum naturam, quam ab æterno & pro æterno accepit a Patre per generationem æternam; & secundum hanc est æqualis Patri, cum a Patre accipiat ab æterno eandem numero naturam, quam habet ipse Pater. Quare Christus ibi loquitur de se ut homine, ut patet etiam ex verbis præcedentibus: *si diligeretis me, gauderetis utique quia vado ad Patrem; quia Pater major me est.* Igitur Pater Christo major est sub eo respectu, sub quo Christus vadit ad Patrem in Cœlum, ut patet ex particula causali *quia.* At Christus vadit in Cœlum duntaxat quatenus est homo. Ergo Pater Christo major est solum quatenus Christus homo est. Itaque in Filio Dei incarnato duæ sunt naturæ, una per identitatem cum personalitate Filii, nempe divina; altera per unionem substantialem cum eadem personalitate, nempe humana. Per primam Filius est verus Deus, & æqualis Patri: per secundam Filius est verus homo & minor Patre, & passus ac mortuus est. Quare Scriptura de Filio Dei incarnato modo loquitur secundum naturam humanam, ut in locis objectis: modo secundum naturam divinam, ut Joan. c. 10. *Ego & Pater unum sumus.* Et Phil. c. 2. *Cum in forma Dei esset, non rapinam arbitratus est esse se æqualem Deo.* Et Jo. c. 5. *Hic est verus Deus, & vita æterna.*

Obj. 12. Illud, Marc. 10. *Quid me dicis bonum? Nemo bonus, nisi unus Deus.* Ergo Christus fatetur se non esse Deum.

Resp. Nego conseq. Nam ibi Christus hominem increpat, eo quod ipsum appellaret singulariter bonum, & tamen non crederet Deum. Deus enim solus dignus est, qui singulariter bonus dicatur, cum solus sit bonus per essentiam & se a ipso; creaturæ vero bonæ sint contingenter tantum & per bonitatem acceptam a Deo, eamque limitatem. Quare sensus est, cur me vocas singulariter bonum, & non credis esse Deum; cum nemo singulariter bonus sit nisi solus Deus?

Obj. 13. Joan. c. 2. Christus ait: *Pater diligit Filium, & omnia demostrant ei.* Et Marc. 13. *De die autem illo vel hora scit, neque Angeli in Cœlo, neque Filius, nisi Pater.*

Resp. ad 1. Sensus est, quod Pater omnia demonstret Filio, non docendo, sed generando, & per generationem communicando ei naturam divinam primario ut est scientia rerum omnium: unde Filius est Verbum Patris. Item cum Christus, Joann. c. 15. dicit: *quæcumque audivi a Patre, nota feci vobis*: vel ibi loquitur de se ut homine: vel si loquitur de se ut Deo, audit a Patre non discendo, sed nascendo, nam rerum omnium scientiam per nativitatem accepit a Patre.

Resp. ad 2. Christus ibi loquitur de se ut homine & de scientia communicabili aliis: ita ut sensus sit se ut hominem nescire diem judicii ea scientia quæ aliis communicari possit, quamvis id sciret etiam ut homo est: nam in illo *sunt omnes thesauri sapientiæ & scientiæ absconditi*, ut ait Apostolus, Col. c. 2. Et cognitio diei judicii pertinet ad munus Judicis omnium hominum, quod Christus ut homo gerit. Christus autem ut homo non poterat hanc cognitionem diei judicii communicare hominibus, quia Deus volebat ut dies ille lateret hominibus. Neque Christus ibi usus est restrictione mentali, nam loquebatur ad mentem audientium.

Inst. He voces (*nisi Pater*) excludent quamlibet aliam personam a cognitione diei judicii.

Resp. Nego. Sed ab ea excludent eos solos, qui eandem cum Patre naturam & intelligentiam non habent; sicut cum Christus, Matth. cap. 11. dicit: *nemo novit Filium nisi Pater, neque Patrem quis novit nisi Filius* particula *nisi* non excludit a Patre cognitionem sui.

Obj. 14. Illud, Matt. c. 20. *Sedere ad dexteram meam vel sinistram, non est meum dare vobis, sed quibus paratum est a Patre meo.*

Resp. Ibi Christus loquitur de se ut homine, & sensus est: non debeo ex humana & naturali inclinatione primas Regni mei sedes dare vobis, quia præcise estis affines mei, & eas petitis, sed iis quibus paratę sunt voluntate divina Patris mei, quæ est etiam mea, nempe iis, qui illas merebuntur.

Obj. 15. Illud, Joann. c. 1. *Omnia per*

ipsum facta sunt. Ergo Filius fuit duntaxat instrumentum Patris in creatione mundi.

Resp. Nego conseq. Nam Pater, Filius, & Spiritus-sanctus sunt una causa principalis productionis mundi, cum mundus ex nihilo conditus sit per omnipotentiam communē & identificatam tribus Personis; propositio autem *per* hic significat causam principalem; ita ut cum dicitur: (omnia per ipsum facta sunt,) perinde sit ac si diceretur omnia ab ipso facta sunt sicut hęc prępositio in multis aliis Scripturæ locis causam principem, non instrumentū significat ut Genes. c. 4. *Possedi hominem per Deum*. Prov. c. 8. *Per me Reges regnant*. Sic etiam dicimus omne opus salutare fit per Dei gratiā. Scriptura autem cum de Filio loquitur sæpe utitur præpositione *per* ut indicet Filium agere per potentiam acceptā a Patre sed absque dependentia, & eandem numero potentiam quam ipse Pater habet.

Obj. 16. Nullus est alius Deum, quam qui in veteri Testamento dicitur Abraham, Isaac, & Jacob. At sola persona Patris est Deus Abraham, &c. Ergo sola est verus Deus, *Nego minorem, probabis*. Deus Abraham, Isaac, & Jacob in Scriptura opponitur Filio, nam Act. c. 3. dicitur: *Deus Abraham, Deus Isaac, & Deus Jacob, Deus patrum nostrorum glorificavit Filium suum Jesum, quem vos tradidistis, &c.* Et Hebr. cap. 1. Deus Pater qui in Prophetis locutus fuerat, dicitur novissime locutus fuisse nobis in Filio. Ergo.

Resp. Disting. anteced. Opponitur Filio ut homo est, *conc. ant.* Ut est Verbum, *nego antec. & conseq.*

Obj. ult. Illud, Joan. c. 5. *Non potest Filiū a se facere quidquam nisi quod viderit Patrem facientem*. Ergo Filius non est omnipotens.

Resp. Nego conseq. Nam statim Christus ibidem subjungit; *quæcumque enim ille fecerit, hæc & Filius similiter facit*. Itaque Filius dicitur nihil facere a se ipso, tum quia quidquid habet Filius, id a Patre accepit per generationem; tum quia eadem est voluntas ac natura Patris & Filii.

§. III.

Solvuntur objectiones a Patribus petitæ.

Obj. 1. Justinus Martyr, in dialogo cum Tryphone dicit 1. *Dici Deum & Dominum alium præter factorem omnium, qui & Angelus sive nuncius vocatur, eo quod annuntiet mortalibus quæcumque annūtiari eis vult universitatis fabricator, supra quem alius Deus non est*. 2. Filium *factoris rerum omnium voluntati ministrare, & administrum esse Deo*. 3. Deum ingenitum nec Moysi; nec Patriarchis apparuisse, quia non potest alloqui ullo modo aliquem, nec conspici, nec Cœlo descendere. 4. Patrem esse Dominum rerum universarum & ipsius Christi. 5. Filium esse Deum juxta consilium & voluntatem Patris. 6. Patrem esse Filio causam ut sit. 7. Denique, in apologia 2. Filium secundo loco, & Spiritum sanctum tertio ordine a Christianis cum ratione coli. Addit Patrem esse verum ac singularem Deum.

Resp. Sanctus Justinus ista omnia in bono sensu intellexit; nam certum est ex iisdem libris eum divinitatem Verbi credidisse & docuisse. Itaque.

Resp. ad 1. Solum vult Filium esse alium Deum ac Dominum ratione personalitatis, non ratione naturæ & divinitatis, id est, præter personam Patris qui Deus est, esse aliam personam divinam, quæ ejus Filius est, ideoque Deus per eandem substantiam. Cum addit supra Patrem non esse alium Deum intelligit non esse aliam personam divinam, a qua Pater procedat, vel solum excludit Deos Gentilium. Cum autem vocat Filium Angelum vel unicum Patris, loquitur de Filio ut homine, vel improprium locutus est.

Resp. ad 2. Cum vocat Filium Creatoris administrum, & dicit Filium ministrasse voluntati Patris, loquitur de administratione improprie dicta, in eo posita, quod Filius agat cum Patre in rerum productione & conservatione per virtutem acceptam a Patre in sui generatione, unde dicitur virtus Patris. Cum autem dicit Filium non esse conditorem universorum Deum, solum intendit Filium esse alterum a Patre, qui per appropriationem dicitur rerum omnium conditor, quatenus est principium sine principio, & omnia creavit per potentiam a nullo acceptam, cum Filius & Spiritus sanctus etiam omnia condant cum Patre per eandem potentiam, sed acceptam a Patre.

Resp. ad 3. Cum dicit Filium apparuisse antiquis Patriarchis, & ad eos de Cœlo descendisse, non Patrem, &c. non intelligit Filium secundum naturam divinam posse magis loco moveri & loco circumscribi quam Patrem, sed duntaxat secundum sensibilem figuram sub qua dicitur apparuisse non Pater, per quamdam accomodationem

nem, eo quod Filius dicatur mitti, non Pater. Unde sensus est, quod Filius, non Patre, per quamdam appropriationem Patriarchis apparuerit, eo quod Filius mittatur, non Pater. Missio enim personæ duo dicit, nempe effectum de novo productum, & processionem personæ, cui per appropriationem talis effectus specialiter attribuitur. Itaque ex Justino Filius secundum se sumptus non minus est invisibilis quam Pater, sed sur ptus sub specie humana visibilis fuit, descendit de Cœlo, conspectus est exigua terræ parte.

Resp. ad 4. Loquitur de Christo ut homine, vel nomen Domini improprie usurpat nempe pro principio cum quadam dignitate relativa ei conjuncta, quæ non impedit tamen perfectam æqualitatem in perfectionibus absolutis.

Resp. ad 5. Cum dicit Filium esse Deum voluntate Patris, intelligit voluntatem necessariam, quatenus Pater voluntarie, non coacte, sed necessario generat Filium.

Res. ad 6. Per causam intelligit principium.

Resp. ad 7. Solum vult Filium coli ut Personam secundam & posteriorem origine, & Spiritum sanctum ut tertiam Personam ab utroque productam. Item dicit Filium esse post Patrem potestatem primam ratione scilicet originis, quia nempe Filius est posterior origine quam Pater, a quo procedit. Recte addit Patrem esse verum & singularem Deum; nam re ipsa Pater cum Filio & Spiritu sancto est unicus Deus.

Porro Justinus in his locis intendit probare numericam Personarum divinarum distinctionem in unitate naturæ. Et ut hanc veritatem probet, multa dure & parum accurate dixit, quæ benigne & juxta ejus mentem exponenda sunt. Et ad summum vult Patrem, non quatenus est Deus, sed quatenus est Pater, habere aliquam dignitatem ac prærogativam supra Filium, sed relativam & notionalem.

Obj. 2. Athenagoras docuit Verbum fuisse per totam æternitatem *anypostaton*, id est, sine propria hypostasi, item non prodiisse a Patre, nisi cum voluit mundum condere.

Resp. Ad 1. Solum vult verbum non habere hypostasim, seu personalitatem improductam sicut Pater habet, vel non habere hypostasim separatam ab hypostasi Patris, cum ejus personalitas immaneat personalitati Patris propter identitatem naturæ. Nam ipse docet Verbum esse Filium Patris & genitum a Patre. At eadem persona non potest esse simul genitor & Filius, & totalis terminus generationis; debet esse aliqua hypostasis.

Resp. ad 2. Solum vult Verbum in tempore prodiisse, non interius, cum docet Verbum esse æternum, sed exterius quatenus per ipsum conditum est hoc Universum. Unde in tempore prodiit, non secundum se, sed secundum effectus ab ipso productos.

Similiter Theophilus distinguit duplicem Verbi generationem seu prolationem, unam internam, qua Pater illud ab æterno immanenter, & intrinsecus produxit, protulit, genuit; & aliam externam, qua dedit esse creaturis per ipsum Verbum, per illud imperando ut essent. Sed hæc valde improprie dicuntur.

Obj. 3. Irenæus, l. 2. cap. 49. dicit solum Patrem scire diem judicii, & Patrem esse majorem Filio. Et l. 3. c. 8. in hæc verba psalmi (*Ipse præcepit, & creata sunt*) ait: *Cui ergo præcipit? Verbo scilicet, per quod, inquit, Cœli firmati sunt*. Et lib. 4. cap. 17. sic ait: *Ministrat ei ad omnia sua progenies, & figuratio sua.*

Resp. Ad 1. Sanctus Irenæus loquitur de Filio ut homine facto: nam loquitur de Filio ut nos exterius docente, *ut discamus per ipsum*, inquit.

Resp. Ad 2. Vult Patrem Filio præcipere improprie tantum, nempe hoc sensu, quod Pater voluit mundum fieri per Verbum, sed voluntate & potentia utrique communi & a Patre accepta.

Resp. Ad 3. Juxta Irenæum Filius ministrat Patri improprie tantum, quatenus Filius agit cum Patre per virtutem ab illo acceptam sed sine dependentia proprie dicta. Tamen videtur Irenæus cum aliis quibusdam Patribus sensisse Patrem notionali prærogativa Patris Filio excellere, quæ tamen perfectam in natura & perfectionibus absolutis æqualitatem non excludat: & hanc quandam prærogativam & excellentiam relativam indicare voluisse his vocibus, *ministrare, præcipere.*

Obj. 4. Clemens Alexandrinus, l. 7. stromatum dicit: *naturam Filii esse soli omnipotenti propinquissimam*. Et inferius dicit Filium *omnipotentis Patris voluntati servire.*

Resp. Ad 1. Ibi sumit naturæ nomen pro persona, & solum vult personam Filii esse personæ Patris conjunctissimam & immanentem. Quod mirum videri minime debet: nam vox *physis* seu natura illis tempo-

ribus sumebatur etiam pro persona. Imo etiam post exortam Arianam hæresim sic usurpata fuit a Catholicis, ut ab Alexandro Alexandriæ Episcopo, in epist. ad Alexandrum Constantinopolitanum.

Resp. Ad 2. Loquitur de Filio ut homo est. Præterea si id diceret de Filio ut Verbo, to *servire* sumeretur improprie, nempe pro consentire seu agere conformiter voluntati Patris, quæ est etiam voluntas Verbi sed accepta a Patre.

Obj. 5. Origenes negavit divinitatem Verbi.

Resp. Ita SS. Hieronymus, epist. ad Avitum, Augustinus, l. de hæresibus, c.48. Epiphanius, hæres. 64. & post ipsos multi DD. qui id etiam probant ex ejus textibus excerptis ex tom.1. & tom.2. in Joannem, & aliis. Ad auctoritatem S. Athanasii eum citantis pro divinitate Verbi contra Arianos, & ad multos textus ejus librorum contra Celsum, quibus probatur divinitas Verbi, responderi potest Origenem re vera aliqua interdum recte scripsisse de Verbo, eique attribuisse quæ convenire non possunt nisi vero Deo, sed id fecisse compulsum auctoritate ac vi Traditionis, sicut idem eum fecisse circa divinitatem Spiritus sancti asserit S. Basilius, l. de Spiritu sancto, c.29. ubi ait: *Origenem multis in locis expositionum quas in Psalmos edidit, deprehendimus cum Sancto Spiritu gloriam deferentem Deo, virum, qui non omnino sanas habet in omnibus de Spiritu opiniones, nihilominus & hic revertur consuetudinis robur, pias voces emisit de Spiritu... ad hunc modum opinor, Traditionis vis sæpe compulit homines suis ipsorum dogmatibus contradicere.* Quare Origenes pugnantia scripsit, falsa & hæretica ex nimio in Platonis doctrinam studio, vera & catholica ex vi ac authoritate Traditionis. Equidem Rufinus asserit libros Origenis ab Hæreticis corruptos fuisse, iisque errores insertos. Sed dissentiunt Patres fide digniores, nimirum Hieronymus, Augustinus, & Epiphanius.

Obj. 6. Tertullianum.

Resp. Ille recte sensit de SS. Trinitate & divinitate Verbi. Nam, l. contra Praxeam, c. 2. de Christo dicit: *hunc missum a Patre in Virginem, & ex ea natum hominem & Deum, cognominatum Jesum Christum.* Et in finem asserit, *Patrem, Filium & Spiritum Sanctum unius esse substantiæ, unius status, unius potestatis.* Et c.22. de Filio ait: *unum sumus dicens, ego & Pater, ostendit duo esse, Trinitatem unius divinitatis, Patrem, & Filium, & Spiritum sanctum.*

Dices. Tertullianus multa docet, quæ pugnant cum divinitate Filii.

Nam 1. l. contra Praxeam, c. 6. docet Filium esse a Patre separatum; de sapientia enim, quæ est Filius, ait: *adsistentem eam ipsa separatione cognosce.*

Resp. Solum vult Filium esse realiter distinctum a Patre, & per separationem illam intelligit distinctionem realem. Nam Tertullianus duplicem distinguit separationem, nempe unam late & improprie dictam, quæ solum est realis personalitatum distinctio: alteram vero proprie ac stricte dictam, quæ est realis, tum personalitatum, tum substantiarum distinctio ac diversitas, quam quidem negat in Patre & Filio, ut patet ex c. 9.

2. Eodem lib. c. 9. ait: *Pater tota substantia est, Filius vero derivatio totius, & portio, sicut ipse profitetur: Pater major me est.*

Resp. Tertullianus solum intendit totam substantiam divinam esse in Patre tanquam in fonte, unde profluit in Filium & Spiritum sanctum: Filium vero esse veluti rivum ex hoc fonte profluentem, & veluti portionem illius, non quod non habeat totam naturam ac substantiam divinam, sed quia non habet id totum quod est Pater, nempe non habet prærogativam notionalem Patris, positam in eo quod Pater sit fons unde profluunt aliæ Personæ divinæ, sive in eo quod Pater sit principium sine principio: propter quam prærogativam Filius dicit: *Pater major me est.* Ita sentire Tertullianum patet, qui eodem illo capite negat esse in Patre & Filio substantiarum distinctionem & diversitatem: ac proinde in utroque admittit unitatem & identitatem substantiæ.

3. Eod. lib. c. 14. comparat Patrem Soli & Filium radio.

Resp. Hæc similitudo apud ipsum non valet quoad omnia, sed ad hoc solum, ut indicet notionalem prærogativam, quam attribuit Patri supra Filium, eo quod Pater sit principium sine principio; & vi cujus prærogativæ congruum fuit, ut Pater nunquam, Filius vero aliquando hominibus in assumpta forma visibili appareret.

4. Tertullianus eod. lib. c. 14. & 15. docet Patrem invisibilem, Filium vero visibilem esse, & visum fuisse etiam ante incarnationem.

Resp.

Resp. Docet Filium visibilem esse & visum fuisse, non sub propria specie, sed solum sub assumpta specie sensibili, atque hominibus ante incarnationem apparuisse in corpore aereo ad tempus assumpto, post incarnationem vero in carne vera, & animata, quam sibi personaliter univit in utero B. Virginis.

Docet quidem Patrem invisibilem esse etiam in forma assumpta, sed de lege ordinaria, quia nempe Pater abæterno decrevit nunquam hominibus apparere in forma assumpta.

5. Idem, l. contra Hermogenem, c. 3. ait: *Quia & Pater Deus est, & Judex Deus est: non tamen ideo Pater & Judex semper... fuit autem tempus, cum & delictum & Filius non fuit.*

Resp. Tertullianus solum vult personam illam divinam, quam Pater ab æterno generat & quæ fuit ab æaerno sophia seu sapientia, non extitisse in nomine Filii, nisi postquam a Patre prolata est exterius per creaturarum productionem: tunc enim primum juxta Tertullianũ perfecte nata est, cum exterius per creaturarum productionem ex utero paterno in quo ab æterno concepta est, & in lucem prodiit. Quare tunc primum juxta illum secunda persona Trinitatis cœpit existere in nomine Filii proprie & stricte, & Pater tunc denominatus est proprie & stricte Pater. Quod quidem falsum est, cum secunda persona ab æterno sit vere ac proprie Filius, & prima proprie ac stricte Pater: sed tamen hæc falsitas non evertit divinitatem Filii.

Obj. 7. Patres non pauci, ut Athanasius, orat. 2. contra Arianos, Basilius, l. 1. contra Eunomium, Gregorius Nazianz. orat. 4. de Theologia, Chrysostomus, Hom. 75. in Joann, Hilarius, l. 3. de Trinitate dicunt Patrem esse majorem Filio, quatenus Filius est, & non solum ut homo est.

Resp. Docuerunt quidem Patrem esse majorem Filio ut Filio, non secundum naturam ab eo acceptam per generationem, sed secundum personalitatem; quia putarunt rationem Patris, seu paternitatem includere aliquam dignitatem, seu prærogativam relativam ac notionalem supra Filium seu filiationem: sed simul docuerunt Filium esse Patri natura, substantia & divinitate omnino æqualem, & esse tam Deum verum ac perfectum quam Patrem, ut constat ex eorum operibus. Nam dignitas, eminentia seu prærogativa relativa, ac notionalis Patris supra Filium, non impedit perfectam æqualitatem Filii cum Patre in omnibus perfectionibus essentialibus & absolutis, nec ullam in Filio imperfectionem dicit.

Dices. Ergo est aliqua subjectio notionalis in Filio.

Resp. Hæc subjectio nullam etiam dicit imperfectionem in Filio; quia illa non impedit perfectam æqualitatem Filii cum Patre in essentialibus. Nam hæc notionalis eminentia Patris & notionalis inferioritas Filii, si sic appellari potest, juxta illos Patres in eo consistit, quod Pater generet Filium, & Filius a Patre quidquid habet accipiat. Hoc autem non impedit perfectam æqualitatem Filii cum Patre in natura, deitate, & perfectionibus absolutis, ut recte probat S. Augustinus, lib. 3. contra Maximum, c. 14. ubi ait: *quidquid eum dicis a Patre accepisse, fatemur & nos: prorsus Pater dedit, Filius accepit. Sed cum Pater omnia quæ habet, gignendo dederit, æqualem utique genuit, quoniam nihil minus dedit. Quomodo ergo tu dicis, quia ille dedit, ille accepit, æqualem Filium Patri non esse: cum eum, cui data sunt omnia, & ipsam æqualitatem videas accepisse? ... Nihil enim Patre minus habet ille, qui dicit: omnia, quæ habet Pater mea sunt. Æqualis est Igitur.*

Obj. 8. Aliqui Patres, ut Basilius, Chrysostomus, &c dicunt Patrem esse causam Filii.

Resp. Sumunt causam late, nempe pro principio & origine.

Obj. 9. Patres Concilii Antiocheni contra Paulum Samosatenum congregati sæculo tertio definierunt Filium non esse *omousion*, id est, consubstantialem Patri, ut testatur S. Athanasius, lib. de Synodi, Ergo non senserunt Filium esse verum Deum.

Resp. Disting. anteced. Definierunt Filium non esse consubstantialem in sensu pravo & profano, quem huic voci attribuebat Paulus Samosatenus ab illo Conc. damnatus, *conc. ant.* In sensu proprio & a Catholicis intellecto, *nego ant. & conseq.*

Paulus Samosatenus voci consubstantialis sensum erroneum & ab Ecclesiastico sensu alienum affingebat: sive quia (ut docet S. Hilarius, l. de Synodis) hanc vocem sumebat in sensu Sabellii personas in Trinitate non distinguentis; ita ut vellet cum Sabellio per vocem *consubstantialis* significari Filium unam cum Patre personam constituere. Sive quia (ut asserit S. Athanasius, l. de Synodis) Paulus hanc vocem in-

intelligebat corporaliter, id est, in sensu, in quo res corporea dicitur consubstantialis alteri, quatenus nempe habet substantiam ejusdem speciei cum substantia alterius, sed numero distinctam ab illa: sicut in humanis Filius dicitur consubstantialis Patri, quatenus substantia Filii est ejusdem speciei cum substantia Patris, a qua derivatur, & a qua numero distincta est.

At Patres Antiocheni vocem *consubstantialis* non repudiarunt in sensu Ecclesiastico seu in sensu in Ecclesia jam diu accepto, nempe ut significantem id quod unam eandemque numero cum alio substantiam ac naturam habet: nam, in sua ad Paulum Samosatenum epistola sic ajunt: *Qui autem contra dicit Filium Dei non esse ante constitutionē mundi, dicitque credere & confiteri esse Deum, non esse aliud, quam duos Deos prædicare; qui Filium Dei non esse Deum prædicat, hunc alienū esse ab Ecclesiastica regula arbitramur, & omnes Ecclesiæ Catholicæ nobiscum consentiunt.* Et inferius. *Qua de causa idem Deus & homo Jesu Christus prophetabatur in lege & Prophetis, & ab omnibus in Ecclesia, quæ sub Cœlo est, creditus est Deus quidem, qui se ipsum exinanivit, cum esset æqualis Deo, homo vero ex semine David secundum carnem, &c.* Sed qui dicunt Patrem & Filium non esse duos Deos, & Filium esse Deum, hoc ipso dicunt Patrem & Filium habere unam eandemque substantiam ac naturam divinam, ideoque esse vere consubstantiales in sensu Ecclesiastico.

Nota. Vox *usia* sumebatur ab Ethnicis pro persona, seu substantia singulari per se subsistente & divisa a quavis alia. Unde vox *omousion* apud illos significabat id quod cum alio est una & eadem persona. At Doctores & Scriptores Ecclesiastici nomen *usia* sumebant pro substantia, natura, essentia: ac proinde per *omousion* intelligebant personam ejusdem substantiæ ac naturæ cum alia persona.

Inst. 1. Ergo Patres Concilii Nicæni non debuerunt vocem *omousion* adhibere in Symbolo propter abusum & malum sensum hujus vocis.

Resp. Nego. Itaque jure merito Concilium hanc vocem adhibuit in Symbolo, quia vox illa aptissima erat ad damnandam hæresim Arianam, contra quam coactum erat, & ad stabiliendam Fidem Catholicam. Nam vox illa *consubstantialis* significat in sensu Ecclesiastico jam pridem usitato verbum esse unius ejusdemque substantiæ ac naturæ cum Patre: proindeque esse vere ac substantialiter Deum sicut Pater est Deus, & nulla ratione dici posse creaturam.

Inst. 2. Sabellius dicebat Filium *omousion* Patri, & tamen damnatus est a Catholicis. Ergo Conc. Nic. non debuit hanc vocem adhibere.

Resp. Sabellius dicebat Filium *omousion* Patri, sed in sensu pravo & profano, non in sensu Ecclesiastico seu in sensu a Scriptoribus & Doctoribus Ecclesiasticis usurpato, in quo hanc vocem adhibuit Concilium Nicænum. Nam Sabellius per *omousion* intelligebat id quod est ejusdem cum alio personæ, & damnatus est, quod in hoc sensu diceret Filium *omousion* seu consubstantialem Patri.

Inst. 3. Nomen *consubstantialis* non reperitur in Scriptura. Ergo male usurpatum fuit in Symbolo Fidei.

Resp. Nego conseq. Nam ut vocabulum aliquod merito adhibeatur ad fidem explicandam, satis est quod res per illud significata reperiatur in Scriptura vel Traditione, & sic quod vocabulum illud in verbo Dei reperiatur quoad sensum, atque aptum sit ad damnandum errorem contra fidem. Tale autem est vocabulum *consubstantialis*: nam quoad sensum continetur in illo textu, Joann. c. 10. *Ego & Pater unum sumus*; & penitus evertit Arianam heresim.

Inst. 4. Tempore Concilii Nicæni nomen *consubstantialis* erat inusitatum. At non licet ad explicanda Fidei Mysteria novis ac inusitatis vocibus uti. Ergo.

Resp. 1. Nego maj. Nam tribus prioribus Ecclesiæ sæculis jam Filius a Patribus *omousion* seu consubstantialis dictus fuerat, ut testatur S. Dionysius Alexandrinus, in sua ad Paulum Samosatenum epistola, in qua eum sic redarguit: *desertum dicis eum, qui erat natura Dominus, & Verbum Patris, per quem omnia Pater fecit, & quem sancti Patres omousion Patri vocaverunt*. Et S. Athanasius, l. de Synod. & l. de decretis Synodi Nic. scribit ipsum Dionysium Alexandrinum a Pentapolitanis hæresis accusatum fuisse apud Dionysium Romanum Pontificem, quod in suis contra Sabellianos epistolis dixisset Filium non esse consubstantialem Patri, & hanc consubstantialitatem negantium sententiam in Concilio Romæ coacto damnatam fuisse, Pontificemque hoc Episcoporum judicium scripsisse ad Dionysium Alexandrinum, & consubstantialitatis Filii confessionem ab eo exegisse, ut haberetur Catholicus: ipsum

vero

vero Alexandrinum sese purgare, jussum, apologiam edidisse, in qua ait: *ego & in alia epistola scripsi, ubi ostendo crimen, quod deferunt contra me, falsum esse; quasi qui dicerem Christum non consubstantialem esse Deo.* Adeo vox illa *consubstantialis* in Ecclesia usitata & necessaria erat, ne quis in hæresis suspicionem veniret.

Resp. 2. Nego min. Nam Ecclesia graves ob causas potest aliquas novas voces adhibere ad fidei dogma contra insurgentes hæreses clarius explicandum, & impediendas omnes Hæreticorum cavillationes.

Observa. Filius est in essentia ac substantia idem cum Patre, & simul ei similis. Nam quatenus uterque habet eamdem essentiam ac substantiam sunt idem in essentia & consubstantiales; quatenus vero sunt duæ personæ realiter distinctæ & habent eamdem substantiam & essentiam, sicque in illa conveniunt, sunt similes in essentia ac substantia, & quidem perfecte. Nam ea dicuntur similia quæ habent eamdem formam: ac proinde illa sunt perfecte similia, quæ eamdem numero formam habent. Quare S. Athanasius; in expositione fidei probat; Verbum non esse creaturam, eo quod sit simile Patri in substantia. Et S. Hilarius, l. de Synodis probat, Filium esse æqualem Patri, eo quod sit illi similis in substantia. Igitur Filius recte dicitur *omousios*, id est, similis Patri in substantia, & simul dici debet *omousios*; consubstantialis Patri.

ARTICULUS IV.

De fide Liberii Papæ circa divinitatem Filii.

Liberius vir singulari prudentia ac virtute præditus, Julio in summo pontificatu successit anno 352. Statim multa sapienter fortiterque pro Fide Catholica adversus Arianam hæresim gessit. Cum autem nec donis, nec minis ad damnandum Sanctum Athanasium, & ad communicandum cum Arianis adduci non potuisset, a Constantio Imperatore Beræam Thraciæ relegatus est. At biennio vix expleto, a Fortunatiano Aquilejensi sollicitatus & fractus, (ut scribit S. Hieronymus, in catalogo Scriptorum Ecclesiasticorum, c. 97.) exilii tædio ac ærumnis victus, mortis ab Arianis intentatæ minis territus, (ut testatur S. Athanasius, epist. ad Solitar.) atque recuperandæ Sedis studio exæstuans, unam e Sirmiensibus formulis sibi a Demophilo Episcopo Ariano oblatam subscripsit, Athanasium damnavit & a sua communione separavit, quam impertiit Orientalibus Episcopis, & Ursacio, Valenti, Epicteto, & Auxentio, Episcopis Arianis, epistolis ab ipsos scriptis. Postea Liberius litteras scripsit Vincentio Capuano, quibus mandat, ut Campaniæ Episcopos moneret de sua ab Athanasio separatione, & de communione cum Orientalibus Episcopis a se unita, eosque induceret, ut sese cum iisdem omnibus quibuscum communicaret ipse Liberius, pacem habere, Imperatori significarent.

Denique anno 358. cum Constantius Sirmii versaretur, Liberium Beræa accersivit, eumq; ad damnandũ *omousion* cogere voluit. Verum Liberius licet exilii impatientissimus, & mœrore ac ærumnis confectus, Imperatori hac in re constanter restitit. Quare Orientales legati Liberio subscribendum obtulerunt libellum continentem ea, quæ contra Paulum Samosatenum in duobus Conciliis Antiochenis, & quæ contra Photinum in Synodo Sirmiensi decreta fuerant, cum Antiochena formula in Encæniis conscripta. Subscripsit Liberius cum Ursacio, Valente, Germinio Arianis, & Orientalibus quotquot erant Episcopis, qui etiam formulam fidei a Liberio editam subscripserunt, in qua Liberius eos, *qui Filium secundum substantiam & per omnia Patri similem non esse assererent, alienos ab Ecclesia pronuntiabat.* Sozom. l. 4. c. 15.

His itaque gestis, Liberius a Constantio obtinet facultatem redeundi Romam, ubi Felix Romanæ Ecclesiæ Diaconus in Liberii exulis Sedem ab Arianis intrusus fuerat. Sed cum Felice nemo ex civibus Romanis cõmunicare voluit; & cum epistola ab Imperatore ad Romanos scripta, qua jubebat, ut Felix simul & Liberius ambo in commune Ecclesiam administrarent, recitata fuisset in Circo, a populo Romano explosa est, *& omnes una voce exclamarunt: unus Deus, unus Christus, unus Episcopus*; inquit Theodoretus, l. 2. Hist. c. 17. Quare Felice cedere coacto, Liberius, quem (ut scripsit S. Hieronymus in chronico) *utpote virum undequaque egregium, & qui pro religione Imperatori fortiter restitisset, populus Romanus impense diligebat*, Ecclesiam Romanam rexit solus, & fidem Catholicam contra Arianos ut antea acerrime defendit. Nam acta Synodi Ariminensis anno sequenti habitæ improbavit, ut testatur S. Damasus, epistola ad Illir. & quæ in Alexan-

lexandrino Concilio a S. Athanasio, Eusebio Vercellensi & aliis Catholicis Episcopis decreta fuerant, confirmavit; & Episcopis Arimini lapsis sub pœnis Ecclesiasticis præcipit ut subscriptionem suam retractarent, fidemque Nicænam subscriperent, ut constat ex ejus epistola ad Episcopos Italiæ; nec Lampsacenæ Synodi legatos in suam communionem recipere voluit, nisi postquam definitionem Nicænam & *omousion* voce & scripto professi sunt. S. Hilar. frag. 12. Socrat. l. 4. c. 12.

Nota. Tres sunt formulæ fidei, quæ dicuntur Syrmienses. Prima formula in Synodo Syrmiensi contra Photimum ann. 351. edita est, quam S. Hilarius l. de Synodis expendit, & in sensum Catholicum exponit. Secunda Syrmiensis formula Syrmii edita anno 357. Arianam impietatem clare continet, & ideo A S. Hilario blasphemia vocatur. Tertia denique formula Syrmiensis post magnam coram Constantio de fide altercationem a S. Marco Arethusio conscripta est, & ab omnibus qui aderant Episcopis subscripta Syrmii anno 359. Hæc supprimit vocem *consubstantialis*, sed Filium profitetur similis cum Patre substantiæ.

Dico 1. Liberius, cum Beræa exularet, non subscripsit formulæ, nec ulli propositioni Arianæ.

Prob. Liberium Beræa subscripsit tantum primæ formulæ Syrmiensi, quæ nullatenus est Ariana, & quam in sensum catholicum exponit S. Hilarius, non autem secundæ aut tertiæ. Ergo Liberius Beræa non subscripsit formulæ Arianæ. *Prob. ant.* Liberium non subscripsisse tertiæ formulæ Syrmiensi, plane constat: nam hæc edita fuit 359. & ipse anno superiore nempe 358. Beræa Romam reversus est. Eum autem neque subscripsisse secundæ, *prob.* Quia 1. Liberius Beræa subscripsit formulam, quæ Syrmii ab Orientalibus edita fuerat ut constat ex ipsius Liberii epistola ad Episcopus Orientales. At secunda Syrmiensis formula non ab Orientalibus, sed ab Occidentalibus composita fuit, Valente scilicet, Ursacio, & Germinio. 2. Liberius Beræa subscripsit formulam, cui edendæ interfuit vel etiam præfuit Basilius Ancyranus. At Basilius Ancyranus neque præfuit, neque interfuit condendæ secundæ Syrmiensi formulæ: nam eo absente & ignorante condita fuit anno 357. eamque anno sequenti, cum de ea admonitus fuisset, coacta Ancyræ Synodo damnavit, ut constat ex S. Epiphanio, hæref. 17. continuoque Sirmium veniens postulavit a Constantio, ut diligenter provideret, *ut ea, quæ in Sardicensi, Sirmiensi, aliisque Concilii definita erant, communi consensu, Filium Patri similem esse secundum substantiam.* Ita Sozomen. l. 4. c. 13. 3. Denique secunda Sirmiensis formula repudiabat vocabula, *usia*, *homæusion*, & *homousion*, seu voces *similis in substantia*, & *consubstantialis*. At verisimile non est Liberium tali formulæ subscripsisse Beræa, cum paulo post Sirmii Imperatori ipsum ad *homousion* rejiciendum urgenti constanter restiterit; & ipse Constantius ipsum ad illud repudiandum non induxisset, si jam paulo ante repudiasset. Præterea ipse Liberius, in epistola a se post subscriptionem suam Beræa ad Orientales scripta testatur se eorum fidem libenti animo suscepisse, in nullo contradixisse. At Orientales & *usiam* & *omœusion* profitebantur, & *anomæon* detestabantur.

Igitur Liberius Beræa exul subscripsit solum primam formulam Sirmiensem. Hæc autem formula non erat Ariana, tum quia S. Hilarius, in lib. de Synodis eam velut catholicam exponit: tum quia in illa formula Filius asseritur esse Deus ex Deo Patre natus ante omnia sæcula; & anathematizantur, qui dicunt Filium de nullis extantibus, vel de altera substantia, & non ex Deo. Sicque in illa formula hæresis Arianæ damnantur.

Dico 2. Liberius Sirmii, quod ab Imperatore accersitus fuit, non subscripsit formulæ Arianæ.

Prob. Quia nihil Arianum continebat, neque libellus a Synodi Ancyranæ legatis oblatus, neque formula fidei, quam ipse Liberius Sirmii contra Anomæos, seu eos qui nolebant Filium esse Patri similem in substantia, edidit, ut libellum illum & professionem Liberii recte expendenti facile patebit: imo in illis Arianum dogma damnatur.

Quod si in iis, quæ Antiochiæ contra Paulum Samosatenum decreta fuerant, rejicitur vox consubstantialis, rejicitur tantum in sensu Sabelliano, & simul æquivalenter asserebatur in sensu Catholico. Nam damnatur, qui dicit Patrem & Filium esse duos Deos, & Filium non esse Deum, & sic asseritur æquivalenter, & quoad sensum Filius esse unus, ac idem Deus cum Patre, ideoque unam eandem-

que

que cum Patre substantiam ac divinitatem habere.

Dico 3. Liberius etiam exul Arianam hæresim damnavit.

Prob. Nam 1. Berææ subscribendo primam Sirmiensem formulam & postea Sirmii subscribendo ea, quæ in Synodo Sirmensi contra Photinum decreta fuerant, anathematizavit eos, qui dicunt Filium ex nullis extantibus, aut ex alia substantia, non ex Deo, seu ex Dei substantia esse. Quod sane est damnare Arianam hæresim, & æquivalenter profiteri Filium esse consubstantialem Patri, & nullatenus creaturam. 2. Subscribendo formulam Antiochenam in Encæniis editam professus est Filium esse immutabilem, & inalterabilem deitatis, substantiæ, voluntatis, potentiæ & gloriæ Patris absque omni dissimilitudine imaginem. Ista autem in sensu proprio & obvio significant Filium esse vere Deum & consubstantialem Patri, 3. Liberius in formula a se edita alienos ab Ecclesia pronuntiat eos, qui Filium secundum substantiam & per omnia Patri similem non esse asserunt. At hoc est æquivalenter confiteri Filium esse consubstantialem Patri. Nam ea sola sunt similia, quæ eamdem formam habent: ergo ea sola sunt similia in substantia, quę habent substantiam eamdem vel specie, vel numero. Cum autem substantia divina seu divinitas sit unica numero, Filius non potest esse similis Patri in substantia, quin habeat eamdem numero substantiam divinam, quam Pater habet, & consequenter quin sit Patri consubstantialis.

Solvuntur objectiones.

Obj. 1. Liberius communicavit cum *homœusianis*, rejicientibus vocem *homousion*, consubstantialem; imo cum Arianis videlicet Ursacio, Valente, & aliis. Ergo consensit hæresi Arianæ.

Resp. Nego conseq. Quia 1. Homœusiani seu ii qui asserebant Filium esse Patri similem in substantia, quales erant Orientales Episcopi, quibuscum Liberius communicavit, non erant Ariani, quamvis communione conjuncti essent cum Arianis, & cum illis Athanasium & alios *Homousianos* insequerentur, & vocem *omousion* pertinaciter rejicerent: nam admittebant divinitatem Verbi; sed erant Schismatici, eo quod Ecclesiæ in admittenda voce *omousion* seu consubstantialis, obedire abnuerent. 2. Liberius communionem suam non impertiit Arianis ex affectu Arianæ hæreseos, sed quia illis in dogmate consentire cœpit; sed solum pro bono pacis & concordiæ, ut ipse testatur in sua ad illos epistola. Adde etiam aliam causam, nempe infirmitatem humanam, qua diutius exilii tædium ac ærumnas, pati noluit; & mortem intentatam timuit.

Obj. 2. Liberius damnavit S. Athanasium Nicænæ fidei acerrimum propugnatorem.

Resp. Damnavit illum, non quòd fidem Nicænam profiteretur ac tueretur, & ex affectu Arianæ hæresis, ut Ariani faciebant, sed propter crimina ei falso imposita, & ut exilii ærumnis ac mortis sibi intentatæ periculo liberaretur. *Liberius* (inquit S. Athanasius, epist. ad Solitar.) *post exactum in exilio biennium inflexus est, minisque mortis ad subscriptionem inductus est. Verum illud ipsum quoque & eorum violentiam, & Liberii in hæresim odium, & suum pro Athanasio suffragium, cum liberos affectus habebat, satis coarguit. Quæ enim per tormenta contra priorem ejus sententiam extorta sunt, ea jam non metuentium, sed cogentium voluntates habendæ sunt.*

Inst. Liberius in sua ad Orientales epistola agnoscit Athanasium justo damnatum fuisse. Ergo damnavit ejus fidem.

Resp. Nego conseq. Quia Athanasius ab Eusebianis damnatus non fuit ob causam fidei, sed ob varia crimina in eum conficta. Unde qui asserit Athanasium juste damnatum fuisse, asserit tantum ab illo admissa fuisse crimina, propter quæ damnatus & depositus fuit ab Eusebianis. Eusebiani quidem Athanasium, eo quod acerrimus Arianæ hæresis hostis esset, persequebantur; sed aliam eum damnandi & abdicandi causam prætexebant.

Obj. 3. S. Hilarius, in fragmento 6. formulam Berææ a Liberio subscriptam vocat Arianam perfidiam, & idcirco ter dicit anathema Liberio: *Hoc est*, inquit, *perfidia Ariana. Hoc ego notavi; Liberius sequentia... Anathema tibi a me dictum Liberi, & sociis tuis. Iterum tibi anathema, & tertio prævaricator Liberi.*

Resp. 1. Verba illa, quibus interrumpitur series epistolæ Liberii ad Orientales, non sunt S. Hilarii, sed ab aliquo, qui librum fragmentorum exscripsit, Liberii epistolæ inserta sunt. Nam 1. verba illa intercalaria sunt frigida, nugatoria, & prorsus Hilario indigna. 2. Librum fragmento-

rum, aut librum, ex quo fragmenta excerpta sunt, non inchoavit aut saltem non absolvit Hilarius nisi pluribus annis post reditum Liberii & exilio. At probabile non est S. Hilarium Sedis Apostolicæ observatissimum scripsisse aut permisisse librum suum prodire in lucem cum tam diris conviciis contra summum Pontificem eo tempore quo culpam suam emendarat, Ecclesiam sanctissime administrabat, Nicænam Fidem acerrime tuebatur, & Episcopos Arimini lapsos ad retractandam subscriptionem suam & Nicęnam definitionem subscribendam intentatis pœnis ecclesiasticis compellebat. 3. Ipse Hilarius primam formulam Sirmiensem, cui sub scripsit Liberius, exponit ut Orthodoxam, & illius auctores fratres appellat, l. de Synod.

Resp. 2. Si verba intercalaria sunt Hilarii; ipse Hilarius, qui tunc in Phrygia exulabat, falsis rumoribus fuit deceptus, & falso putavit secundam Sirmiensem formulam a Liberio subscriptam fuisse: nam certum est solam primam eo subscriptam fuisse.

Obj. 4. S. Hieronymus, in Catalogo Scriptorum Ecclesiasticorum, c. 97. de Fortunatiano Aquilejensi Episcopo ait: *In hoc habetur detestabilis, qui Liberium Romanæ urbis Episcopum, pro fide ad exilium pergentem primus sollicitavit ac fregit, & ad subscriptionem hæreseos compulit.* Ergo Liberius subscripsit hæresi.

Resp. Liberius ab Hieronymo & aliis nonnullis hæreseos accusatus est, non quod Arianam formulam subscripserit aut Arianam hæresim professus fuerit, sed quia subscripsit condemnationi Athanasii accerimi Nicænæ fidei propugnatoris, & formulæ subscriptæ ab Orientalibus Schismaticis, cum Arianis communione conjunctis; & quia communicavit cum Arianis, sicque hæresis Arianæ fautoribus & sectatoribus faverit.

Obj. 5. Liberius Sirmii, quo ab Imperatore accersitus fuit, subscripsit secundam formulam Sirmiensem.

Resp. Hoc est evidenter falsum, nam Sirmii subscripsit libellum sibi a legatis Orientalium oblatum, in quo continebatur formula Anthiochena, secundæ Sirmiensi omnino opposita, & ipse in formula a se edita alienos ab Ecclesia declarat eos, qui negant Filium esse Patri substantiam & per omnia similem.

Inst. Ursacius, Valens, & Germinius, qui erant in comitatu Imperatoris, proculdubio postularunt, ut Liberius formulæ, cujus auctores erant, subscriberet; nec aliter Liberius reditum ab Imperatore obtinere potuit.

Resp. Nego. Nam certum est, Imperatorem secundam Sirmiensem formulam improbasse, & illius auctores ad subscribendam Antiochenam formulam compulisse. Ergo non compulit Liberium ad subscribendam secundam Sirmiensem; nec Liberius umquam consensisset, siquidem Imperatori postulanti, ut *omousion* damnaret, fortiter ac constanter restitit.

ARTICULUS V.

De Ariminensis Synodi Fide circa divinitatem Filii.

I. CUm Constantius Imperator Concilium generale convocare statuisset, Ursacius, Valens, & alii Ariani Episcopi verentes ne, Orientalibus cum Occidentalibus in unum locum convenientibus, facile Arii dogma iterum damnaretur, & vox *omousion* seu consubstantialis confirmaretur, vel etiam sperantes se, si in duo Concilia Episcopi divisi essent, ab utroque vel saltem ab altero Concilio consubstantialis abolitionem obtenturos, solitis artibus ab Imperatore impetrarunt, ut soli Orientales Seleuciam, Occidentales vero Ariminum Italiæ urbem convenirent. Quare anno 359. Ariminum convenerunt Occidentales Episcopi, numero ferme ducenti Catholici, ut scribit S. Athanasius, epist. ad African. & octoginta Arianæ factionis, ut refert Severus Sulpicius, l. 2. histor. qui proinde omnes trecentorum numerum non explent.

II. Episcopis Arimini congregatis redditæ sunt Imperatoris litteræ, quibus vetabat, ne quid contra Orientales statuerent, & jubebat ut de fide atque unitate tractarent. Postea Ursacius & Valens Arianæ factionis duces cum Germanio & Cajo, lecta formula fidei paulo ante Sirmii contra Imperatore conscripta, in qua voce substantiæ omissa, Filius dicebatur Patri per omnia similis, postularunt, ut reliquis omnibus fidei expositionibus, quæ antea scriptæ fuerunt abrogatis, illa una rata esset, utpote a vocum novitate aliena, & ab Imperatore approbata; atque ad pacem ac concordiam Ecclesiarum conciliandam necessaria. Responderunt Catholici Nicænam fidei expositionem

positionem sufficere, & Ursacio ac sociis ejus jusserunt, ut si Catholici haberi vellent, palam Arii hæresim damnarent. Quod cum recusassent, Synodus Nicænam expositionem legi jussit, confirmavitque edito decreto, quo statuit retinendum esse Symbolum Nic. nihil ei addendum, nilve detrahendum, nec novam Fidei formulam edendam, & substantiæ vocem retinendam esse. *Huic definitioni omnes in unum Catholici conspirantes subscripserunt*, inquit S. Hilarius, fragamento 7. & additi sunt decem Anathematismi, quibus de novo damnantur impia Arii dogmata. Cum autem hunc fidei decreto subscribere, & Arianam hæresim palam damnare abnuissent Ursacius & ejus socii post aliquot dies iis ad resipiscendum concessos, sententia excommunicationis & depositionis contra illos prolata fuit, & ab omnibus Episcopis subscripta. *Sozom. Athan. l. de Syn.*

III. Edito Fidei decreto, & damnatisque Ursacio & ejus sociis, epistola Synodalis ad Constantium scripta est, & ab omnibus subscripta, in qua Synodus quæ a se acta erant, significat, oratque ut legatos benigne suscipiat & audiat, ne faciles Ursacio & Valenti aures præbeat, neve novitatem aliquam ab eis patiatur induci, demum ut omnibus Episcopis quamprimum ad suas Ecclesias redire liceat. Ad ferendam hanc epistolam multi electi sunt Episcopi, quos *adolescentes fuisse parum doctos & parum cautos*, scribit Sulpitius, l. 2. hist. Hos legatos cum Ursacius & Valens celeri cursu prævertissent, Synodum apud Levissimum Imperatorem criminati sunt, quo formulam Sirmii conscriptam & ab eo approbatam repudiasset. Commotus Imperator Ursacio & Valente benigne ac honorifice exceptis, Synodi legatos admittere noluit, diuturnaque dilatione fatigatos frangere statuit. Hoc intellexere Patres Ariminenses, & acceptis ab Imperatore litteris, quibus se excusabat, quod propter urgentem quandam contra Barbaros expeditionem, legatos eorum minime videre potuisset, ad eum rescripserunt se in suscepto nihil circa fidem innovandi proposito permanere & permansuros esse, legatisque suis mandasse, ne quid contra id, quod communi omnium consensu constitutum fuerat, statuerent: Rogabant etiam iterum, ut legatis quamprimum auditis, omnibus ad suas Ecclesias ante hyemis asperitatem redire liceret. Imperator hac Synodi epistola minime mitigatus est, & illius legati inviti abducti sunt Nicen seu Nicæam Thraciæ urbem, ubi partim dolis Arianorum decepti partim metu oppressi, formulam ibi ab Arianis conscriptam, in qua dicebatur tantum Filius Patri similis secundum Scripturas, omnes præeunte Restituto Carthaginensi legationis Principe subscripserunt, sententiam contra Ursacium, Valentem & eorum socios Ariani latam resciderunt, atque cum illis communicarunt, omniaque suis subscriptionibus munierunt. Sozom. Theodor. Socrat. S. Hilar. fragm. 8. Sulpit.

IV. Legatis prævaricatoribus copia data est Ariminum redeundi, & cum illis rediit Valens formulam a legatis subscriptam secum deferens cum Imperatoris ad Taurum Prætorii Præfectum mandato, quo vetabat, ne Episcopos abire permitteret, nisi prius formulę supradictæ subscripsissent, & jubebat redeuntes in exilium pelli, modo quindecim numerum non superarent. Satim restitit fortiter Synodus, & legatos licet vim sibi ab Imperatore factam assererent, in communiorem suam admittere noluit. Sed aliquandiu post, animis tædio, minis, mœrore debilitatis, Valente, Ursacio, cæterisque Arianis se Catholicos, & solius concordiæ inter Episcopos restituendæ sollicitos asserentibus, & rumore quod omnes Orientales Seleuciæ nomen usiæ seu substantiæ suppressissent sparso, aliqui primum subscripsere formulæ, deinde plures alii, ita ut viginti tantum superessent qui subscribere renuerent, inter quos eminebant duo Galliarum Antistites S. Fæbadius Aginnensis Episcopus, & S. Servatius Tungrensis, ambo ad dirissima quæque supplicia potius quam fidem prodendam paratissimi.

Taurus autem Prætorii Præfectus, cui Imperator Consulatus dignitatem promiserat si omnes Episcopos ad subscribendum induceret, Fæbadium & Servatium, aliosque paucos, qui nondum cesserant, minis primum frustra tentatos, lacrymis & precibus aggressus est, iis exponens calamitatem Episcoporum Arimini donec omnes subscripsissent, detinendorum cum suarum Ecclesiarum magno damno. Illis vero contra constanter formulam subscribere & cum Arianis communicare renuentibus, Valens ut se suosque ab omni hæresis suspicione purgaret, in frequenti Episcoporum & Laicorum conventu, suo suorumque nomine plures pronunciavit Anathematismos,

qui-

quibus Arianam hæresim damnare visus est omnibus, nullus enim ex Catholicis animadvertit fraudem latentem sub hoc Anathematismo: *si quis dixerit creaturam Filium Dei, ut sunt ceteræ creaturæ, Anathema sit*: quia nempe primus Anathematismus divinitatem Filii clare exprimebat his verbis: *si quis negat Christum Deum, Dei Filium, ante secula ex Patre genitum, anathema sit*. Cum igitur sublata jam esset omnibus hæreseos suspicio adversus Valentem & ejus socios, & ipsi suis mendaciis Catholicis omnibus persuasissent, Orientales Seleuciæ congregatos in suppressionem vocis *usiæ* seu substantiæ consensisse, controversiarum, quæ eatenus Orientales inter & Occidentales magno Ecclesiæ malo incesserant, finiendarum causa, reliqui qui aderant Episcopi tandem Nicensem formulam subscripserunt. Sulpit. S. Hieron. dialog. contra Lucifer.

Rebus ita secundum Arianorum vota fœdo exitu peractis, nomine totius Concilii Synodalis ad Constantium epistola conscripta est ab Episcopis Arianis, non autem a Catholicis: nam in ea Episcopi impie Imperatorem laudant, quod ejus opera tandem proscripta sint nomina substantiæ & consubstantialis, cum sint nomina ignota Ecclesiæ Dei, & indigna Deo, imo & sacrilega; & addunt se eamdem semper tenuisse fidem cum Orientalibus, S. Hilar. frag. 9.

V. Post dissolutionem Concilii, ubi primum Episcopi Orthodoxi in libertatem rediturì sunt, publice retrectarunt, id, quod vi & dolo male agerant, & testificati sunt se semper tenere & retenturos fidem Nicænam, ut constat tum ex epistola Synodali Concilii Parisiensis anno sequenti scilicet 360. celebrati, quæ extat apud S. Hilarium, fragm. 11. tum ex epistola Liberii Papæ apud eundem Hilarium, in qua præscribuntur conditiones, quibus Episcopi pœnitentes recipiendi sint: & ex alia ejusdem Liberii ad Orientales epistola apud Socratem, ubi testatur fere omnes, qui Arimini decepti fuerant, resipuisse: tum ex epistola S. Damasi, Liberii successoris ad Episcopos Illyrici scripta, quæ extat apud Theodoretum, l. 2. cap. 22. in qua sic loquitur Pontifex: *neque enim præjudicium aliquod nasci potuit ex numero eorum, qui apud Ariminum convenerunt, cum constet neque Romanum Episcopum, cujus ante omnes fuit expetenda sententia, neque Vincentium, qui tot annis sacerdotium illibate servavit, neque alios hujusmodi statutis consensum aliquem commodasse; cum præsertim, ut diximus, iidem ipsi, qui per impressionem succubuisse videbantur, iidem consilio meliore displicere sibi fuerint potestati*. Ex quo Damasi testimonio constat Vincentium Capuanum, sicut Sedis Apostolicæ legatus Synodo Ariminensi interfuit, nusquam tamen subscripsisse formulæ Nicensi. Ideoque probabile est, eum clam fugisse antequam ad subscribendum compelleretur.

Dico. Synodi Ariminen. PP. quamvis graviter peccarint, consentiendo in suppressionem *usiæ* seu substantiæ, & suo facto contra suam intentionem Arianismo faverint, & malam de se suspicionem concitarint, scandalumque gravissimum præbuerint; tamen tu hæresim Arianam non consenserunt.

Prob. In hæresim Arianam consensisse dici non possunt Episcopi Synodi Ariminensis, nisi quia subscripserunt Nicensi formulæ, ut patebit objectionum solutione. At subscribendo Nicensi formulæ non consenserunt in Arianam hæresim, ergo nullatenus in eam consenserunt. *Prob. min.* Nam hæc formula in sensu proprio & obvio non est Ariana, & ab Episcopis illis in bono ac catholico sensu subscripta est. Et 1. quidem formula Nicensi in sensu proprio & obvio verborum non est Ariana, sed Catholica, nam Filii divinitatem exprimit, sic enim de Filio habet: *Credimus in unigenitum Dei Filium, qui ante omnia sæcula, & ante omne principium natus est ex Deo: natum autem unigenitum solum ex solo Patre, Deum ex Deo, similem genitori suo Patri secundum Scripturas: cujus nativitatem nullus novit, nisi qui solus eum genuit, Pater*. Atqui hæc formula in sensu proprio & obvio verborum est Catholica, nam asserit Filium ante omnia sæcula, & ante omne principium natum esse ex Deo, & Filium esse Deum ex Deo: quæ omnia in sensu proprio & in Ecclesia Catholica usurpato significant Filium natum esse ex Deo ab æterno & esse verum Deum, habentem eamdem substantiam divinam, quam Pater habet. Item asserit Filii productionem esse nativitatem. Nativitas autem in sensu proprio sumpta opponitur creationi stricte sumptæ: nam creatio stricte sumpta est productio rei ex nihilo tum sui tum subjecti præexistentis, nativitas vero proprie sumpta est processio suppositi viventis a vivente suppo-

sito,

sito, ipsum de propria substantia producente. Quod observavit S. Hioronymus, in dialogo contra Luciferianos: *nunquid bis insertum est*, inquit, *erat tempus, quando non erat? Vel, de nullis exstantibus, creatura est filius Dei? Perfecta fides est, Deum de Deo credere. Et natu ajebant unigenitum solum ex Patre: quid est natum? Certe non factum. Nativitas suspicionem auferebat creaturæ.*

2. Quod Episcopi Synodi Ariminensis huic formulæ subscripserint in sensu proprio & catholico, non ex effectu hæresis, constat tum ex iis quæ ante subscriptionem suam, & post eam in libertatem restituti egerunt; & præsertim ex eo, quod Arianos compulerunt ad Arium & ejus doctrinam anathematizandum: tum ex S. Hieronnmo, dialogo contra Luciferianos, ubi ait, *concurrebant Episcopi, qui Ariminensibus nolis irretiti, sive conscientia Hæretici ferebantur, contestantes corpus Domini, & quidquid in Ecclesia sanctum est, se nihil mali in sua fide* (id est, in formula Nicensi a se subscripta) *suspicatos. Putavimus ajebant, sensum congruere cum verbis: nec in Ecclesia Dei, ubi pura confessio est, aliud in corde clausum esse, aliud in labiis proferri timuimus. Decepit nos bona de malis existimatio. Non sumus arbitrati Sacerdotes Christi adversus Christum pugnare. Multaque alia, quæ brevitatis studio prætereo, flentes asserebant, parati & subscriptionem pristinam & omnes Arianorum blasphemias condemnare.*

Solvuntur objectiones.

Obj. 1. In formula Nicensi asserebatur Filius esse similis Patri secundum Scripturas omissa voce consubstantialis. Ergo hæc formula est Ariana in sensu proprio. Ergo, &c.

Resp. Nego consen. Nam hæc verba objecta, quoad sensum significant Filium esse consubstantialem Patri, quod sic ostendo. Secundum Scripturas in sensu proprio & vero sumptas Filius est similis Patri in substantia, nam ex Heb. c. 1. Filius est *figura substantiæ* Patris. Ergo Filius convenit cum Patre in substantia, nempe divinitate, quæ cum sit numero unica, Filius non potest convenire in illa cum Patre nisi illam eamdem habeat ac proinde nisi sit consubstantiali Patri, & verus Deus ut Pater; Præterea eadem formula asserit Patrem genuisse Filium: ac proinde æquivalenter & quoad sensum asserit Filium habere eamdem numero substantiam uuam habet Pater, ideoque Patri consubstantialem esse. Nam generari ab alio proprie est esse ex alterius substantia: cum autem substantia Dei Patris sit indivisibilis. Filius non potest esse de substantia Patris nisi ab eo accipiat totam substantiam Patris.

Obj. 2. Patres Ariminensis Synodi rejecerunt vocem *usiæ* seu substantiæ, & consequenter vocem *omousion*, id est consubstantialis qua usi sunt Patres Nicæni in suo Symbolo. Ergo consenserunt in hæresim.

Resp. Nego conseq. Quia supprimendo hanc vocem, semper retinuerunt sensum per illam expressum. Nam prius quam nomen substantiæ supprimerent, professi sunt se credere *Filium Deum ex Deo:* quæ voces in sensu proprio, in quo ab illis accipiebantur, significant Filium habere eamdem numero divinitatem, proindeque substantiam, quam habet Pater, & consequenter esse ejusdem substantiæ cum Pater, esse consubstantialem Patri. Nemo autem Hæreticus est ex eo præcise, quod vocabula rejiciat, nisi etiam repudiando vocabula, contumaciter repudiet sensum catholicum per illa expressum, vel neget infallibilitatem Ecclesiæ in docendo. Nam hæresis est error voluntarius cum pertinacia circa aliquod dogma catholicum, Fidelibus ad credendum ab Ecclesia propositum. Dogma autem non in vocabulis, sed in rebus per vocabula expressis consistit.

Esset tamen Hæreticus, qui pertinaciter asserer Ecclesiam errare in vocabulis, quibus utitur in suis definitionibus, quia hoc ipso sentiret Ecclesiam non esse infallibilem in docendo, nam Ecclesia non potest docere nisi per vocabula: unde si in illis erraret errorem in sensu proprio verborum traderet, & sic Fideles in errorem induceret.

Inst. Patres Ariminenses rejecerunt vocem *substantia*, quia putarunt Ecclesiam erraſſe in approbanda voce *consubstantialis*. Ergo ex hac parte fuerunt Hæretici.

Resp. Nego anteced. Nam censebant Concilium Nicænum recte expressisse divinitatem Filii per nomen *consubstantialis*. Sed tamen consenserunt in suppressionem hujus vocis, ut non necessariæ ad exprimendum illud dogma, & quia putarunt hanc suppressionem necessariam esse ad vitanda magna mala quæ imminebant Ecclesiis, nempe timebant ne, si illam vocem non supprimerent, ipsis in exilium missis, Episco-

pi

pi Ariani suas Ecclesias intruderentur & populum christianum perverterent, ut testatur S. Athanasius. S. Hieronymus, Dialog. contra Lucif. addit aliam causam quia nempe non inveniebatur hæc vox in Scripturis, & multos simpliciores seu novitate offendere videbatur: *de usiæ vero nomine objiciendo*, inquit, *verisimilis ratio præbebatur, quia in Scripturis, ajebant, non invenitur, & multos simpliciores novitate sua scandalizat, placuit auferri. Non erat curæ Episcopis de vocibus, cum sensus esset in tuto.*

Has igitur ob causas Patres Ariminenses in suppressione vocis substantiæ consenserunt, sed cum prius viderent dogma fidei circa divinitatem Filii esse sufficienter expressum in formula fidei, præsertim his vocibus: *Deum ex Deo.*

Obj. 3. Ariminenses communionem cum Arianis inierunt, & cum eis communem fidei formulam subscripserunt. Ergo in hæresim Arianam consenserunt.

Resp. Nego conf. Quia communionem cum Arianis non inierunt, nisi postquam Heretici illi errores suos damnarunt, anathematizando eos, qui negant Christum Filium Dei esse Deum, ante sæcula ex Patre genitum; & eos, qui dicunt: erat tempus, quando non erat Filius; qui dicunt de non extantibus Filium, vel non Deo Patre. Quamvis autem Ariani illi non sincere loquerentur, nec verba illa in sensu proprio, & obvio, & Ecclesiastico acciperent, sed in sensum alienum & improprium detorquerent; tamen Ariminenses putabant eos sincere loqui, *putabant sensum congruere cum verbis*, inquit S. Hieronymus supra cit. Eamdem etiam fidei professionem cum Arianis subscripserunt, (sed ut dixi) hæc fidei professio in sensu proprio & ab Ariminensibus accepto erat catholica.

Inst. Lucifer Calaritanus Ariminenses habuit ut Hæreticos, & damnavit Episcopos Catholicos, qui eos in suam communionem recepissent.

Resp. In hoc erravit Lucifer, & ipse ac ejus discipuli Luciferiani dicti, habiti sunt in Ecclesia Schismatici, eo quod Episcopos Catholicos qui Ariminenses resipiscentes in suam communionem recepissent, communicare noluerint, eosque damnarint. Et S. Hieronymus dialogum contra istos Luciferianos scripsit, ubi Luciferiano reprehendenti Confessores Episcopos, quod in communionem suam recepissent Ariminenses sic respondet: *cur damnassent eos qui Ariani non erant? Cur Ecclesiam scinderent in concordia fidei permanentem? Cur denique credentes bene, obstinatione sua facerent Arianos?* Hinc mortuo Constantio tum a multis Conciliis in variis orbis partibus, ut Alexandriæ sub S. Athanasio, in Græcia, Hispania, & Gallia celebratis; tum a Liberio Papa statutum est, ut exceptis Valente & Ursacio, & aliis ejusdem factionis sociis, omnes, qui Animini subscripserint, in communione Ecclesiæ permanerent, & locum suum in clero retinerent, modo damnarent formulam Nicænam, quoad eam scilicet partem, qua rejiciebatur vox *usiæ* & consequenter *omousion*, consubstantialis: atque Nicænam definitionem subscriberent; quod statim, exceptis paucis Illyricianis, præstitere.

Obj. 4. Valens Arianus in Synodo exclamavit: *si quis dixerit creaturam Filium Dei ut sunt cæteræ creaturæ, Anathema sit.* Et ab omnibus Episcopis *similiter dictum est, anathema sit;* ut refert S. Hieronymus dialog. cit.

Resp. Patres Ariminenses hunc anathematismum in sensu catholico intellexerunt nempe sic: si quis dixerit Filium esse creaturam, ideoque ex nihilo productum fuisse, sicut ex nihilo producta sunt cætera, quæ a Deo in tempore producta sunt, Anathema sit. Quamvis enim hic anathematismus in sensu proprio acceptus indicet Filium esse creaturam, sed non similem cæteris creaturis, & in hoc sensu intellectus sit a Valente, tamẽ quia hic sensus excludebatur per alios anathematismos anteriores, quibus Valens anathematizabat eos qui negarent Christum esse Deum & Dei Filium ante sæcula ex Patre genitum, Ariminenses prædictum Anathematismum posteriorem in bono sensu intellexerunt.

Obj. 5. Liberius Papa, in sua ad *Omousianos* epistola apud Socratem, l. 4. c. 12. dicit Episcopos Ariminenses post dissolutionem Synodi ad sanam mentem reversos esse; & addit eos formulam a se subscriptam damnasse, & Catholicæ atque Apostolicæ Fidei olim apud Nicæam promulgatæ subscripsisse, & nobiscum inita communione adversus Arii doctrinam, ejusque discipulos graviori indignatione commotos esse.

Resp. Ad 1. sic loquitur, quia Ariminenses a suppressione vocis *substantiæ*, & consequenter vocis *consubstantialis* ad ejusden vocis professionem expressam reversi sunt,

Resp.

Resp. Ad 2. equidem rejecto substantiæ vocabulo, cum Liberio & aliis Catholicis communicare non poterant amplius in consubstantialis professione, atque ita aliquo pacto se ipsi præscinderant, sed tamen semper retenta fide divinitatis Filii, & ejus substantiæ identitatis cum substantia Patris, proindeque rei significatæ per vocem consubstantialis

Obj. 6. S. Ambrosius, in cap. 6. Lucæ exponens verba illa (*væ vobis cum benedixerint vobis homines: secundum hæc enim faciebant pseudo-Prophetis Patres eorum*) sic ait: *nonne tibi videtur his dicere, qui dubium in Ariminensi Concilio perfidæ prævaricationis auctores, dum Imperatoris gratiam sequuntur, Dei gratiam perdiderunt? Qui cum placere potentibus aucupantur, maledicto se perpetuo subdidere.*

Resp. Hæc verba intelligi debent solum de Valente, Ursacio & aliis Arianis: nam ii soli fuerunt perfidæ prævaricationis auctores, mendaciis suis Episcopus Catholicos inducendo ad supprimendum substantiæ nomen. Præterea, ut ex dictis constat, ii soli supradicti Ariani maledicto se perpetuo subdidere, cum ex monumentis citatis plane constet, omnes, paucis exceptis, Episcopos Ariminensis Concilii, ea quæ male gesta fuerant, sincere retractasse, & Nicænam definitionem subscripsisse, fortiterque postea propugnasse.

Inst. Saltem ex Ambrosio Ariminenses perfidæ prævaricationis rei fuerunt, ergo & hæreseos.

Resp. Nego conseq. Nam ideo solam perfide prævaricationis rei fuerant, quia sub stantiæ nomen rejecerunt, & consequenter etiam consubstantialis nomen a Concilio generali Nicæno consecratum. Synodus quippe particularis, qualis fuit Ariminensis, sine aliqua perfidia non potuit sub quocumque prætextu abolere vocabulum a Concilio generali consecratum.

Obj. 7. S. Hieronymus, in dialogo contra Luciferianos loquens de iis, quæ in Ariminensi Synodo gesta sunt, hæc ait: *tunc usiæ nomen abolitum est: tunc Nicænæ fidei damnacio conclamata est. Ingemuit totus orbis, & Arianum se esse miratus est.* Ergo Patres Ariminenses Arianæ hæresi concenserunt.

Resp. Nego conseq. Nam ex ipso Hieronymo usiæ seu substantiæ nomen ab Ariminensibus abolitum non est, nisi postquam sensum & dogma catholicum in tuto collocatum est: *non erat curæ Episcopis de vocabulo,* inquit ibidem, *cum sensus esset in tuto.* Ac proinde nomen illud ab illis abollitum non fuit ex effectu hæresis, sed ob alias causas supradictas.

Nicænæ autem fidei damnatio conclamata est, sed a solis Episcopis Arianis, qui cum Arimini publice Arii blasphemias damnare simulassent, postea deposita larva, ubique terrarum mentiebantur Episcopos Arimini congregatos doctrinæ suæ hæreticæ subscripsisse, & ad Nicænam fidem evertendam usiæ nomen abstulisse.

Cum vero Hieronymus dicit totum orbem miratum esse se esse Arianum, solum vult orbem miratum esse se esse Arianum, non quidem sententia & dogmate, sed communione & quandam suspitione, quatenus Ariminenses cum Arianis, quos putabant Orthodoxos, communicarunt, & in abolitionem vocis *substantiæ* consenserunt: & sic orbis christianus per illos Ariminenses quasi censebatur cum Arianis communione conjunctus, & voces *substantiæ & consubstantialis*, quibus Ariana hæresis evertebatur, repudiare. At sensus non est, quod orbis christianus propter Ariminenses re-vera censeretur Arianus dogmate; siquidem juxta ipsum Hieronymum ne Ariminenses quidem in hæresim Arianam unquam consenserunt. *Cur damnassent eos* (Ariminenses) *qui Ariani non erunt?* inquit, in dialogo cit. *Cur denique credentes bene, obstinatione sua facerent Arianos?* Et viro nemo ingemiscit quod si is quem vult esse. Si ergo orbis ingemiscebat se esse Arianum, non valebat se esse Arianum; ergo re vera non erat Arianus: nam nemo hæreticus est nisi ex propria voluntate, cum hæresis sit error voluntarius.

Dices. Quare ergo ingemiscebat orbis?

Resp. Ingemuit eo quod Episcopi in abulitionem vocis substantiæ & consubstantialis consensissent, & per illam abolitionem grave scandalum fidei dedissent, & in suspitionem hæresis venissent apud eos, qui eorum mentem ignorarent.

Porro Hieronymus ibi locutus est per quamdam exaggerationem, & figuram, qua toti tribuitur id, quod convenit tantum parti, ut cum dicimus: talis natio est crudelis ac ferox, non quod omnes tales sint, sed quod multi, licet minorem partem constituentes, tales sint.

Obj. 8. S. Augustinus, epist. 50. de Ecclesiæ erga Ariminenses indulgentia loquens, ait, *hoc displicuisse Lucifero, quia*

factum est in suscipiendis atque sanandis, qui veneno perierant Ariano.

Resp. Ex S. Aug. Ariminenses veneno perierunt Ariano, hoc est, peccarunt, non quod in Arianam hæresim lapsi sint, sed quod malis Arianorum artibus inducti in perfidam quandam prævaricationem inciderint, abolendo nomen consubstantialis a Concilio generali probatum & consecratum ad fidem conservandam & hæresim Arianam evertendam: quod sine perfidia & gravi peccato facere non potuerunt.

Obj. 9. Facundus Hermianensis, l. 5. c. 3. dicit Orthodoxos Episcopos *apud Ariminum in Arianum dogma fuisse subactos, opprimente Constantio.* Et inferius. *In Ariminensi Concilio multos Ariano dogmati conniventes, tres diversas ejusdem Sanctæ Trinitatis fuisse mentitos esse naturas.*

Resp. Falsa sunt, quæ hic dicit Facundus, ut constat tum ex S. Athanasio, qui Ariminensibus Contemporaneus fuit: tum ex S. Hieron. qui apud se Concilii Ariminensis acta habuit, & eodem illo sæculo floruit, testibus sane Facundo, qui sexto sæculo scripsit, anteponendis.

ARTICULUS VI.

Utrum Spiritus Sanctus sit Deus.

Nota. Arius & alii Hæretici, qui Filium esse creaturam asserebant, negabant quoque divinitatem Spiritus Sancti: nemo enim Hæreticus unquam Spiritum Sanctum Filio anteposuit. Cum tamen Arius Spiritus Sancti divinitatem expressis verbis non negasset, nec Concilium Alexandrinum, nec Nicænum hanc hæresim expresse damnarunt. Sed Spiritus Sancti divinitatem aperte impugnarunt Aetius, & ejus discipulus Eunomius; ambo Ariani, sub Imperatore Constantino. Eandem hæresim apertius propugnavit Macedonius Constantinopolitanus Episcopus, cujus sectatores ab ejus nomine dicti sunt Macedoniani, qui etiam semi Ariani appellati sunt, quia partim Arianis consenserunt negando divinitatem Spiritus Sancti; partim ab illis dissenserunt, confitendo divinitatem Filii. Vocati sunt quoque ab illa hæresi *Pneumatomachi.*

§. I.

Dico. Spiritus Sanctus est verus Deus. Est de fide.

Prob. 1. Ex Scriptura, Matth. c. ult. *Docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti.* Ubi Spiritui Sancto tanquam Personæ a Patre & Filio distinctæ tribuitur idem nomen scilicet auctoritatis ac virtutis cum Patre & Filio. Ergo Spiritus Sanctus tam est verus Deus quam Pater & Filius.

1. Joann. c. 5. *Tres sunt, qui testimonium dant in Cœlo, Pater, Verum, & Spiritus Sanctus. Et hi tres unum sunt.* Ergo spiritus Sanctus est una res, una substantia ac natura cum Patre & Filio, proindeque eandem habet divinitatem cum utroque.

Act. c. 5. Petrus ait Ananiæ: *cur tentavit satanas cor tuum mentiri te Spiritui Sancto?* Et versu sequenti addit: *non es mentitus hominibus, sed Deo.* Ubi Spiritus Sanctus dicitur simpliciter & absolute Deus, & opponitur creaturis.

Item multi textus veteris Scripturæ, in quibus dicitur Deus locutus fuisse, ab Apostolis explicantur de Spirito Sancto. Sic hæc verba: *vade, & dices populo huic: audite audientes, & nolite intelligere:* quæ Isaias, cap. 6. Deo exercituum tribuit, dicuntur a Paulo, Act. c. ult. fuisse a Spiritu Sancto prolata. *Bene*, inquit, *Spiritus Sanctus locutus est per Isaiam Prophetam ad Patres nostros, dicens: vade ad populum istum, & dic ad eos: aure audietis, & non intelligetis.* Et, Psal. 94. David de Deo loquens ait: *Hodie si vocem ejus audieritis, nolite obdurare corda vestra, sicut in irritatione secundum diem tentationis in deserto, ubi tentaverunt me Patres vestri, &c.* Deus autem ille, cui obtemperandum est, & quem tentaverunt Israelitæ, a Paulo dicitur esse Spiritus Sanctus, Heb. c. 3. *Quapropter sicut dicit Spiritus Sanctus: hodie si vocem ejus audieritis, nolite obdurare corda vestra, sicut in exacerbatione, secundum diem tentationis in deserto, ubi tentaverunt me Patres, &c.* Item Apostolus, 1. Cor. c. 3. Fideles vocat Templum Dei; & postea, c. 6. eosdem dicit esse Templum Spiritus Sancti.

Denique in Scripturis Spiritui Sancto attribuuntur ea, quæ soli Deo conveniunt, ut perfecta comprehensio divinitatis, creatio & conservatio Universi, sanctificatio animarum, &c. Ex quibus sic differit S. Fulgentius, l. 3. ad Trasimundum, c. 35. *Dicatur igitur, si Cœlorum virtutem potuit firmare, qui non est Deus: si potest vivificare, qui non est Deus: si potest in baptismatis regeneratione sanctificare, qui non est Deus: si potest charitatem tribuere, qui non est Deus: si potest gratiam dare, qui non est Deus: si potest tem-*

templum membra Christi habere, qui non est Deus: & digne Spiritus Sanctus negabitur Deus... Si autem hæc creaturæ possibilia numquam fuerunt, & inveniuntur in Spiritu Sancto, quæ tamen soli competunt Deo, non debemus naturaliter diversum a Patre Filioque dicere, quem in operum potentia diversum non possumus invenire. Ac sic ex unitate operis, unitas est agnoscenda virtutis. Ex unitate autem virtutis agnosci debet unitas naturæ & divinitatis.

Accedit consensus Patrum, quorum plurimi ex professo scripserunt de Spiritus Sancti divinitate, nimirum Athanasius, epist. ad Serapion. Basilius, l. 3. & 5. contra Eunomium, & l. de Spiritu Sancto: Gregorius Naz. l. 5. de Theologia. Nyssenus, l. ad Eustat. Epiphanius, hæresi 74. Didimus, libris duobus de Spiritu Sancto; Cyrillus Jerosol. Cathechesi 16. & 17. Chrysost. in Homiliis aliquot; Cyrillus Alex. l. 7. de Trinitate, & l. 13, & 14. Thesauri, & in lib. speciali de Spiritu Sancto; S. Hilarius, libris de Trinitate, Ambrosius, libris tribus de Spiritu Sancto; Augustinus, l. 1. de Trinitate, c. 6. &c.

Prob. 2. Ex Conciliis generalibus. Et 1. quidem ex Constantinopolitano l. in Symbolo, ubi dicitur: *Credimus in Spiritum Sanctum, Dominum & vivificantem, cum Patre & Filio adorandum, & glorificandum:* ideoque Patri & Flio æqualem ac consubstantialem. Quamvis autem hoc Concilium esse duntaxat 15. Episcoporum Orientalium, tamen quia anno sequenti scilicet 382. Damasus Romæ Concil. Episcoporum Occidentalium congregavit, in quo Symbolum Concilii illius Constantinopolitati approbatum & confirmatum fuit, hæc definitio Symboli habita est ut duorum Conciliorum, Orientis scilicet & Occidentis in unum coalescentium definitio, ideoque ut definitio Concilii Generalis, quod quidem nomen attributum est Constantinopolitano Concilio, a quo illud Symbolum editom fuit. 2. Ex Conciliis Chalcedonensi, Constantinopolitano II. & III. & Nicæno II. quæ Symbolum Constantinopolitanū approbarunt & confirmarunt 3. Ex Constantinopolitano IV. quod non solum Constantinopolitanum I. suscepit, sed etiam nominatim damnat Macedonianum, & asserit Spiritum Sanctum esse Patri & Filio consubstantialem. 4. Ex Conc. Lateranensi IV. c. 1. jam citato, ubi definit: *quod unus solus est verus Deus .... Pater, & Filius, & Spiritus Sanctus: tres quidem Personæ, sed una essentia, substantia, seu natura simplex omnino.* Et quod sunt *consubstantiales, coæquales, coomnipotentes & coæterni, unum universorum principium.* 5. Ex Conc. Trid. profitente in Symbolo Spiritum Sanctum cum Patre & Filio simul adorari & conglorificari. His adde Symbolum Athanas. in tota Ecclesia receptum. ubi divinitas Spiritus Sancti clare exprimitur.

Adde etiam omnia primo articulo allata de Trinitate Personarum in unitate naturæ.

Prob. 3. Argumento præscriptionis. Sæculo quarto Ecclesiam credidisse Spiritum Sanctum esse verum Deum, evidenter constat: nam qui tunc Spiritus Sancti divinitatem negarunt, ab Ecclesia damnati sunt ut Hæretici. Ergo aliis etiam prioribus sæculis fuit fides Ecclesiæ, quod Spiritus Sanctus sit Deus: nam dici non potest, quo tempore, ubi, a quo, quibus præsidiis, quibus obsistentibus mutata fuerit Ecclesiæ doctrina circa Spiritum Sanctum; cum tamen hæc omnia in omni mutatione præsertim religionis assignari possint.

§. II.

Solvuntur objectiones.

Obj. 1. Illud, Joann. c. 15. *Cum venerit Paraclitus, quem ego mittam vobis a Patre, Spiritum veritatis, qui a Patre procedit.* Ergo Spiritus Sanctus mittitur. Sed qui mittitur, minor est eo, a quo mittitur, Ergo, &c.

Resp. Disting. conseq. Spiritus Sanctus mittitur per processionem, *conc. conseq.* Per imperium, *nego conseq.* Spiritus Sanctus non mittitur a Patre & Filio per imperium, aut quovis modo imperfectionem indicante in misso; sed mittitur duntaxat per processionem, quatenus nempe ab utroque procedit, & incipit esse novo modo in creatura per effectum, qui ei per appropriationem tribuitur. Nam missio in divinis nihil aliud est, quam personæ ab alia procedentis præsentia in creatura per effectum aliquem temporaneum, qui personæ procedenti specialiter adscribitur propter specialem aliquam ejus notionem.

Obj. 2. Verba, Joan. c. 16. *Non loquetur a semetipso: sed quæcumque audiet, loquetur.. Ille me clarificabit, quia de meo accipiet.*

Resp. Spiritus Sanctus a Patre & Filio accipit scientiam rerum omnium, sed absque ulla dependentia, nec discendo, sed procedendo, & per processionem accipiendi naturam divinam, quæ per ipsam

rerum omnium scibilium cognitio est. Item omnia quæ habet, accipit a Patre & Filio, sed sine dependentia, indigentia, & imperfectione, verum ex infrustrabili exigentia naturæ suæ, scilicet divinæ, quæ tam est Spiritus-sancti, quam Patris & Filii natura.

Obj. 3. Illud, Rom. c. 8. *Ipse Spritus postulat pro nobis gemitibus inenarrabilibus.* Ergo Spiritus-sanctus est capax gemituum, & orat ut inferior, ideoque non est Deus.

Resp. Nego conseq. Nam sensus est ipse Spiritus per interiorem gratiam facit nos postulantes gemitibus, qui enarrari nequeunt. Unde ibi metaphorice ponitur verbo effectum significans pro verbum causali. Sic. Cor. c. 2. dicitur: *Deo autem gratias, qui semper triumphat nos in Christo Jesu.* Id est, qui nos triumphare seu triumphantes facit per gratiam ex meritis Christi datam.

Inst. Si ita est, tam Pater recte dicetur postulare pro nobis: nam omnes effectus ad extra sunt Trinitati communes.

Res. Nego sequel. Quia invaluit usus, Scripturarum consuetudine confirmatus, ut quædam opera, licet toti Trinitati communia, imo & perfectiones certo quodam modo, qui appropriatio dicitur, uni personæ non alteri tribuantur. Sic quia Pater est fons & origo Trinitatis, omnipotentia & creatio Patri tribuitur; quia Filius est Verbum Patris & procedit per intellectu, dicitur sapientia: denique quia Spiritus-sanctus per mutuum Patris & Filii amorem producitur, dona supernaturalia, quæ sunt effectus specialis Dei erga homines amoris benevolentiæ, ei specialiter attribuuntur.

Obj. 4. Omnia per Verbum facta sunt, ex Joann c. 1. *Omnia per ipsum facta sunt.* Ergo Spiritus Sanctus factus est, ideoque est creatura.

Resp. Cum dicitur: *omnia per ipsum facta sunt*; intellige quæ facta sunt, ut patet ex integro textu; *omnia per ipsum facta sunt, & sine ipso factum est nihil, quod factum est.* At non omnia quæ sunt, facta sunt: alioqui Pater ipse factus esse per Verbum, quod evidenter falsum. Spiritus autem Sanctus non est factus, sed ex Patre & Filio tanquam ex uno principio procedit absoluta necessitate & sine ulla dependentia.

Obj. 5. Quarto sæculo adhibebatur hæc glorificationis formula: *Gloria Patri & Filio in Spiritu Sancto.* Ergo Spiritus Sanctus non ennumerabatur ut æqualis Patri & Filio.

Resp. Nego conseq. Quia 1. quarto sæculo, imo etiam tribus prioribus Ecclesiæ sæculis, in Ecclesia tum Orientali tum Occidentali usitatissima fuit hæc glorificationis formula: *Gloria Patri & Filio & Spiriui Sancto*, seu, *cum Spiritu Sancto*: ut testatur S. Basilius, l. de Spiritu-sancto, c. 29. Porro præpositio *cum* idem plane significat quod conjunctio *&*, ut idem S. Doctor notat; c. 27. ejusdem libri, 2. In ista glorificationis formula, *Gloria Patri & Filio, in Spiritu Sancto*, quæ longe minus usitata est, præpositio *in* eamdem significationem habet quam præpositio *cum*, ut probat S. Basilius, eod. lib. c. 25.

Nota. Cum in Scriptura de Patre dicitur *ex quo*, de Filio *per quem*, de Spiritu-sancto *in quo*, hæ voces idem significant. Nam voces *ex ipso*, *per ipsum*, *in ipso* dicuntur de Deo in Scriptura, ut, Rom. c. 11. *Quoniam ex ipso, & per ipsum, & in ipso sunt omnia: ipsi gloria in sæcula.*

Obj. 6. Dionysius Alexandrinus negavit divinitatem Spiritus-sancti: nam S. Basilius, epist. 51. de hoc Dionysio hæc ait: *De Spiritu Sancto voces edidit, quæ nulla prorsus sui parte competunt Sancto Spiritui, divinam illi atque adorandam adimens majestatem: & eundem ad hæc inferiora devexum creatæ adnumerat ac servili creaturæ.*

Resp. S. Basilius, cum hanc epistolam scriberet, non habebat præ manibus apologeticum a Dionysio compositum, ut ipse Basilius ibidem testatur: unde Dionysii mentem & doctrinam non satis perspectam habuit. Quare anteponendum est testimonium S. Athanasii, qui libros apologeticus a Dionysio conscriptos habuit, & eum hac hæresi purgavit in epistola de sententia Dionysii, ubi refert verba Dionysii, quibus ipse expresse testatur se nunquam separasse vel divisisse, vel nunquam existimasse separatam vel divisam esse substantiam Filii a substautia Patris: aut substantiam Spiritus-sancti a substantia Patris & Filii: quod est testari se semper sensisse eamdem esse substantiam, ideoque divinitatem Patris, Filii, & Spiritus-sancti. Et idem Dionysius, in sua responsione ad propositiones Pauli Samosateni sic ait: *non impune geres, qui adversus Spiritum Sanctum blasphemus est. Spiritus autem est Deus.*

Obj. 7. S. Basilius aliquibus aliis consulto non dicebat Spiritum-sanctum esse Deum. Hancque omissionem laudat S. Gregorius Nazianzenus.

Resp.

Resp. S. Basilius aliquoties tantum in publicis concionibus non dixit expressis verbis Spiritum Sanctum esse Deum, ne hæretici inde occasionem sumerent Ecclesiam, cui præerat, invadendi ac pervertendi. Sed ita a nuncupatione Dei, de Spiritu Sancto loquens, abstinebat, ut aliis verbis æquivalentibus significaret Spiritum Sanctum esse verum Deum, eique, quæ soli vero Deo conveniunt, attribueret. Præterea etiam in concionibus publicis sæpe, quando nullum periculum Ecclesiæ imminebat, Spiritum Sanctum Deum appellabat; & semper in privatis colloquiis, interrogantibus de divinitate Spiritus Sancti, expresse respondebat illum esse Deum. Ita refert S. Gregorius Nanzianz. orat. 20. qui non præcise omissionem illam sed œconomiam S. Basilii laudat.

Porro S. Basilium recte sensisse de divinitatem Spiritus Sancti, patet ex innumeris locis; præsertim l. de Spiritu Sancto, & l. 5. adversus Eunomium; ubi, tit. 1. ait: *Dum quæ communia sunt creaturis, Spiritui Sancto non communicetur; & quæ Spiritus propria sunt, creaturæ non communicetur; colligitur hinc Spiritum non esse creaturam: quoniam quæ communia sunt Patri & Filio, eadem communia sunt & Spiritui. Nam quibus designatur in Scriptura Pater & Filius esse Deus, eisdem designatur & Spiritus S. Deus. Quibus colligitur ejusdem Spiritum esse deitatis cum Patre.... Ex quo patet Trinitatem esse consubstantialem.*

Obj. 8. Illa Persona non est Deus, quæ nec est genita, nec ingenita. At talis est Spiritus Sanctus. Ergo non est Deus.

Resp. Nego maj. Nam inter genitum & ingenitum datur aliquod medium: scilicet procedens alia via, quam per generationem.

ARTICULUS VII.

Utrum tres Personæ divinæ sint unus Deus:

Nota. Olim Peratæ apud Theodoretum existimarunt tres Personas divinas esse tres Deos, tres mentes, &c. Tamen Philoponus Alexandrinus, qui sexto sæculo hunc errorem docuit, Thritheitarum parens habetur. Ab his voce tenus dissensit Joachinus Abbas duodecimo sæculo: nam asseruit tres Personas divinas esse tres essentias seu naturas numero distinctas? nec esse unum Deum nisi unitate logica vel collectionis, sicut multi homines sunt unus populus, & multi fideles una Ecclesia.

Dico. Tres Personæ divinæ sunt unus Deus. Est de fide.

Prob. 1. Ex textibus Scripturæ, Patrum, & Conciliorum generalium, quibus articulo 1. ostensum est esse in Deo tres Personas realiter inter se distinctas. Nam illi textus non solum exprimunt Trinitatem Personarum in Deo, sed etiam unitatem numericam & identitatem naturæ ac divinitatis in tribus personis.

His accedit unanimis Patrum consensus, & Symbolum in Ecclesia cani solitum, & Symbolum Athanasianum ab Ecclesia usu receptum, & cujus recitatio omnibus ejus Ministris præcepta est, quod sic habet; *Fides Catholica hæc est, ut unum Deum in Trinitate, & Trinitatem in unitate veneremur .... Patris & Filii & Spiritus-sancti una est divinitas, æqualis gloria coæterna majestas ...: Deus Pater, Deus Filius, Deus Spiritus Sanctus: & tamen non tres Dii, sed unus est Deus.*

Prob. 2. Ex Conc. generali Lateranensi IV. c. 1. ubi ait; *Firmiter credimus & simpliciter confitemur, quod unus solus est verus Deus .... Pater & Filius & Spiritus Sanctus: tres quidem Personæ, sed una essentia, substantia seu natura simplex omnino.* Et c. 2. sic contra Joachinum definit. *Credimus & confitemur, quod una quædam summa res est, incomprehensibilis quidem & ineffabilis, quæ veraciter est Pater & Filius & Spiritus Sanctus, tres simul Personæ, & singulatim qualibet earundem. Et ideo in Deo Trinitas est solummodo, non quatenus; quia qualibet trium Personarum est illas res, videlicet substantia, essentia sive natura divina, quæ sola est universorum principium.*

Prob. 3. Argumento theologico. Pater est verus Deus, Filius est verus Deus Spiritus Sanctus est verus Deus, ut ostendi ex Scriptura & Traditione. Atqui unicus est Deus ut evidenter demonstratur in tractatu de Deo, & constat ex Scriptura, Isai. c. 43. *Ego sum Dominus & absque me non est Deus* Et 1. Cor. c. 8. *Nullus est Deus nisi unus.* Ergo Pater, Filius & Spiritus Sanctus sunt unicus Deus.

Solvuntur objectiones.

Obj. 1. Tres Personæ divinæ sunt tres substantiæ, ergo sunt tres Dii.

Resp. Tres Personæ divinæ sunt tres substantiæ relativæ identificatæ uni substantiæ absolutæ, nempe divinitati: & sic sunt tres substantiæ relativæ habentes unam eandemque essentiam ac substantiam absolutam

quæ est divinitas, & consequenter illæ tres substantiæ relativæ sunt unus & idem Deus.

Obj. 2. Si Pater & Filius sunt unus Deus, unus & idem Deus est genitus, & non est genitus, quæ sunt duo contradictoria.

Resp. Unus & idem Deus sumptus pro multiplici supposito divinitatis est genitus secundum unam personam, & non est genitus secundum aliam, sive est genitus quatenus est Filius, & non est genitus quatenus est Pater. In quo nulla est contradictio, quæ est affirmatio & negatio ejusdem de eodem secundum idem. Quare in uno & eodem, qui simul est plures personæ realiter distinctæ, possunt esse prædicata contradictoria sine contradictione.

Obj. 3. Pater, Filius, & Spiritus Sanctus sunt alius, & alius, & alius. Sed illæ tres Personæ sunt Deus. Ergo Deus est alius & alius, & alius, Ergo, &c.

Resp. Distinguo maj. Sunt alius, & alius, & alius ratione personalitatum, *conc. maj.* Ratione essentiæ, *nego maj.* Unde sequitur verum Deum esse trinum in personis, & unum in essentia.

Obj. 4. Unus & verus Deus est Pater Christi. At tres Personæ divinæ non sunt Pater Christi. Ergo nec unus verus Deus.

Resp. Disting. maj. Unus & verus Deus sumptus in suppositione personali inadæquata, seu sumptus pro prima persona habente divinitatem, est Pater Christi, *conc. maj.* Unus & verus Deus sumptus in suppositione personali adæquata, sive sumptus pro omni persona habente divinitatem, est Pater Christi *nego maj.* & *concessa minore, disting. conseq.* Ergo tres Personæ non sunt unus verus Deus sumptus in suppositione materiali seu personali inadæquata, id est, sumptus pro uno tantum supposito habente divinitatem, *conc. conseq.* Nam non sunt unicum suppositum habens veram divinitatem; Sumptus in suppositione personali adæquata, hoc est, pro omni supposito habente divinitatem, *nego conseq.* Nam tres Personæ sunt omne & solum suppositum habens divinitatem.

Obj. 5. Si tres Personæ divinæ sunt unus Deus, simul sunt tres res, & una tantum res. Conseq. implicat, Ergo.

Resp. Tres Personæ sunt tres res relativæ ratione personalitatum, & una res absoluta ratione essentiæ seu naturæ identificatæ tribus illis rebus relativis: Quare non sunt tres & una res sub eadem ratione & consideratione; sed sub diversa.

Obj. 6. Valet hoc argumentum. Pater est Persona divina, Filius est Persona divina, Spiritus Sanctus est Persona divina, ergo sunt tres Personæ divinæ. Ergo a pari valet & istud: Pater est Deus, Filius est Deus, Spiritus Sanctus est Deus: ergo sunt tres Dii.

Resp. Nego conseq. Disparitatis ratio est, quia personalitas multiplicatur in Deo, non divinitas.

Inst. Per nomen Dei intelligitur persona. Ergo si tres sunt Personæ, tres quoque sunt Dei.

Resp. Nomen Dei distincte significat naturam divinam una vel multiplici personalitate subsistentem. Personam vero confuse tantum significat. Nam nomina concreta distincte formam, confuse vero subjectum seu suppositum exprimunt.

Porro nomen personæ expresse & distincte significat personalitatem tanquam formam, indirecte vero & confuse naturam. Nam persona idem est ac habens personalitatem, quæ est ultimum naturæ intellectualis complementum seu terminus.

Obj. 7. Ex Boetio persona est naturæ intelligentis individua substantia. Ergo si sunt tres Personæ, sunt quoque tres substantiæ divinæ individuæ.

Resp. In hac definitione nomen substantiæ non significat essentiam seu naturam, alioqui bis idem exprimeretur, sed significat subsistentiam, seu substantiam singularem, alteri tanquam supposito incommunicabilem, quæ est substantia relativa in Deo.

Observa. Tempore S. Hieronymi & ante illud Catholici in Oriente inter se dissidebant de significatione vocis *hypostasis*. Alii volebant per illam significari substantiam, naturam, ideoque esse in Deo unicam hypostasim. Alii vero contendebant hypostasim significare subsistentiam seu rem per se subsistentem, quę in entibus intellectualibus persona vocatur, ideoque esse tres hypostases in Deo. Concilium Alexandrinum sub S. Athanasio hanc quæstionem definire noluit, sed singulis liberam reliquit unius vel trium hypostaseon usurpationem, quia videbat esse meram quæstionem de voce. Sed sententia pro tribus hypostasibus, quam SS. Basilius & Epiphanius defenderant, sensim prævaluit. Et jam a multis sæculis usus in universa Ecclesia invaluit, ut dicantur tres esse in Deo hypostases; quia usus sensim invaluit, ut vox *hypostasis* acci-

accipiatur tantum pro subsistentia seu supposito.

COROLLARIUM.

Ex dictis sic facile probatur existentia SS. Trinitatis. Trinitas est Deus trinus in personis & unus in natura ac essentia. At existit Deus trinus in personis, & unus in natura ac essentia: nam ut ex Scriptura & Traditione ostensum est, tres sunt Personæ divinæ, & illæ sunt unus Deus: Ergo existit SS. Trinitas.

CAPUT II.

De Processionibus divinis.

ARTICULUS I.

Utrum dentur in Deo processiones reales ad intra?

Nota. 1. PRocessio est emanatio, seu origo unius ab alio, sic fluvius dicitur procedere a fonte, quia ab eo emanat & oritur. Unde processio in divinis est emanatio seu origo unius personæ ab alia.

Nota 2. Processio duplex est, nempe transiens seu ad extra, & immanens seu ad intra. Processio transiens & ad extra est ea, per quam potentia extra se ipsam producit aliquid, sive est ea, cujus terminus productus est extra principium producens: talis dicitur processio luminis a sole. Processio immanens & ad intra est ea, cujus treminus productus est in principio producente: sic intellectio procedit ab intellectu.

Dico. Dantur in Deo processiones reales ad intra. Nam re-vera Filius procedit immanenter a Patre, & Spiritus Sanctus a Patre & Filio ut sequentibus articulis probabitur. Ergo.

ARTICULUS II.

Utrum Filius in divinis procedat a Patre. & quidem solo?

Dico 1. Filius in divinis procedit a Patre, Est de fide.

Prob. 1. Ex Scriptura, Joann. c. 7. sic Christus Filius Dei loquitur: *Ab ipso sum, & ipse me misit*, Et, c. 8. *Ego enim ex Deo processi, & veni: neque enim a me ipso veni sed ille me misit*, Et c. 16. *Exivi a Patre, & veni in mundum*. Et, Psal. 109. Deus Pater sic Filium alloquitur: *ex utero ant. luciferum genui te.*

2. Ex unanimi Patrum consensu.

3. Ex Conciliis: Nicæno I. & Constantinopolitano I. in Symbolo, ubi dicitur: *Credimus in unum Dominum Jesum Christum Filium Dei, ex Parte natum ante omnia sæcula, Deum de Deo, Deum verum de Deo vero*. Et ex aliis Conciliis generalibus supra dictis hoc Symbolum approbantibus & confirmantibus.

4. Ratione. Quia secunda Persona in divinis est vere Filius. At est de ratione Filii, ut procedat Patre. Ergo Filius in divinis procedit a Patre. Præterea, si Filius non procederet a Patre, non distingueretur realiter ab illo. Falsum conseq. ergo. *Prob. sequel. maj.* In divinis omnia sunt unum, ubi non obviat relationis oppositio. At si Filius non procederet a Patre, non haberet cum eo relativam oppositionem, nam in Deo nulla alia oppositio relativa, præter eam quæ fundatur in processione unius personæ ab alia, esse potest, quæ non adversetur infinitæ ejus perfectioni. Ergo si Filius non procederet a Patre, esset una & eadem persona cum illo, & sic non distingueretur realiter ab illo.

Dico 2. Filius in divinis procedit a solo Patre. Est de fide.

Prob. 1. Ex Scriptura, quæ nullam aliam processionem Filii nisi a Patre assignat.

2. Ex Conc. generali Lateranensi IV. c. 1. Ibi: *Pater a nullo, Filius autem a solo Patre, ac Spiritus Sanctus ab utroque pariter, absque initio, semper & fine.*

3. Ex Symbolo Athanasiano, in quo dicitur: *Filius a Patre solo est, non factus, nec creatus, sed genitus.*

4. Quia si Filius procederet ab aliquo alio, maxime a Spiritu Sancto: nam non potest procedere realiter ab essentia seu natura divina, cum ei identificatur, nec a seipso, cum nihil possit in ipsum producere: nec ab alia persona, cum in Deo sint tantum tres Personæ. Atqui Filius non procedit a Spiritu Sancto, nam ipse Spiritus Sanctus a Filio procedit. Ergo.

Dico 3. Processio Filii a Patre in divinis est processio ad intra seu immanens. Est de fide.

Prob. Processio immanens est ea, per quam terminus productus immanet principio producenti sive est in principio producente. At talis est Filii processio a Patre in divinis, nam Filius in divinis perfectissime imma-

immanet Patri, cum una eademque sit natura ac substantia Patris & Filii. Unde Filius ipse, Joann. c. 13. ait: *Ego in Patre, & Pater in me est*. Ergo processio Filii a Patre est immanens.

Solvuntur objectiones.

Obj. 1. Si Pater genuit Filium, vel eum genuit jam existentem, vel nondum existentem. Neutrum dici potest. Non primum: nam si Filius jam existebat, cum illum Pater genuit, frustra illum genuit; Nen etiam secundum: alioqui Filius aliquando non existit, & sic non est æternus, nec proinde Deus.

Resp. Nego sequel. maj. Quia supponit falsum: nam supponit generationem Filii non esse æternam, sed temporaneam. De re enim per generationem æternam existente nugatorie dicitur; vel jam existens, vel nondum existens genita est. Nam si ab æterno genita est, ab æterno extitit, & si ab æterno extitit quia ab æterno genita est, nunquam extitit prius quam gigneretur.

Igitur Pater neque genuit Filium jam existentem, quia Filius pro nullo instanti sive reali sive originis prius extitit quam generetur a Patre: Filius enim ab æterno existit quia ab æterno Pater eum generat: qui autem existit quia gignitur, in nullo sensu prius existit quam gignatur. Neque etiam Pater genuit Filium nō existentem. quia nullum in tota æternitate instans reale assignari potest, quo Pater non genuerit Filium, & sic nullum in tota æternitate instans reale assignari potest quo Filius non extiterit. Quare Filius neque jam existens, neque nondum existens aliquando genitus est: quod enim semper ab æterno habuit existentiam, quia eam semper accepit, neque aliquando non habuit, neque habuit unquam prius quam acciperet.

Obj. 1. S. Filius procederet ab alio, ejus processio esset effectio. Ergo non est Deus.

Resp. Nego sequel. anteced. Quod repugnat Symbolo Nicæno & Constantinopolitano, ubi dicitur Filius natus, non Factus. Ratio est, quia effectio proprie dicta vel est actio, qua res quæ producitur, accipit naturam realiter distinctam a natura rei producentis: vel actio, qua res transit a non esse ad esse: vel productio contingentis & libera Deo. At Filius non accipit naturam realiter distinctam a natura Patris, sed accipit eandem numero, cum sit ei consubstantialis, neque transit a non esse ad esse, ut constat tum ex Symbolo Nicæno docente *Filium ex Patre natum ante omnia sæcula*: tum ex Conc. Lateranensi IV. definiente, c. 1. *Filium esse a Patre absque initio*: Et c. 2. Patrem ab æterno generando Filium, suam ei substantiam dedisse. Neque Filius est ens contingens, neque libere producitur a Patre, cum sit Deus, ideoque ens absolute necessarium. Ergo Filii processio non est effectio, sed generatio.

Obj 3. Si Filius procedit a Patre, Pater est prior Filio. Falsum conseq. ergo.

Resp. Disting. sequel. maj. Pater est prior Filio prioritate originis *conc. sequel. maj.* Prioritate naturæ, vel temporis, vel dignitatis, *nego seq. maj.* Pater equidem prior est Filio prioritate originis: nam prius origine dicitur illud, quod est principium alterius. At Pater non est prior Filio neque prioritate naturæ, quia non est causa Filii: neque prioritate temporis, quia non existit ante Filium; nam non fuit prius quam esset Pater, nec fuit Pater antequam haberet Filium: neque demum prioritate dignitatis, nam Filius est æqualis Patri, habet enim totam divinitatem sicut Pater & æquivalenter paternitatem: filiatio enim æquivalet paternitati, & tam perfectum ac dignum est in Deo esse Filium quam esse Patrem.

Dices. Perfectius est dare quam accipere

Resp. Hoc est verum in creatis, non esse divinis; quia in divinis receptio fit absque dependentia, & ex intrinseca ac absoluta necessitate existendi in recipiente. Nam in divinis persona, quæ accipit esse ab alia, habet in se summam necessitatem suæ existentiæ. Quare existit extrinseca & absoluta necessitate existendi, proindeque non existit beneficio personæ, a qua accipit esse, nec magis illi debet existentiam suam quam sibi. Aliud est in creatis: nam in creatis receptio fit cum recipientis dependentia ab eo, a quo recipit esse.

Obj. 5. Si Filius procedit a Patre, Pater est causa Filii. Falsum conseq. ergo.

Resp. Nego sequel. maj. Quia causa stricte dicta apud Latinos significat id, a quo est aliquid contingens, dependens, & naturæ realiter distinctæ a natura causæ. At Filius non procedit a Patre ut aliquid contingens, & cum dependentia accipiens naturam realiter distinctam a natura Patris, Ergo in divinis Pater non est causa Filii, nec Filius est effectus Patris.

Inst.

Inst. Patres Græci appellant Patrem æternum *aition*, id est, causam Filii.

Resp. Per hanc vocem intelligunt principium. Et Latini, qui usi sunt nomine causæ, illud accipiunt latè, nempe pro principio. Pater autem est principium Filii, non tamen causa strictè dicta; quia principium significat præcisè id, a quo est aliquid, præscindendo an ab eo sit cum dependentia aut sine dependentia. At causa strictè ac propriè sumpta apud Latinos significat id, a quo est aliquid cum dependentia, & habens natura realiter distinctam ab illo.

Obj. 5. Si Filius procedit a Patre, non est ens a se. Ergo non est Deus.

Resp. Nego sequel. anteced. Quia per ens a se intelligitur ens absolute necessarium, ex sua essentia existens independens ab omni alio, & improductum ratione essentiæ ac naturæ. At Filius, quamvis procedat a Patre, est ejusmodi ens; nam existit ex intrinseca & absoluta necessitate suæ essentiæ ac naturæ nempe divinæ, quæ est improducta, nec ullatenus procedit a Patre.

Inst. Quod ab alio producitur non est ens a se, sed ab illo alio. Ergo si Filius producitur a Patre; non est ens a se.

Resp. Disting. anteced. Quod ab alio producitur secundum essentiam, non est ens a se, *conc. ant.* Quod ab alio producitur secundum solam personalitatem, cui identificatur natura improducta, non est ens a se *neg. ant.* Filius autem in divinis producitur tantum secundum personalitatem seu proprietatem relativam nempe filiationem, cui essentialiter identificatur natura divina plane improducta.

Porro Filius est Deus vi productionis suæ, quia vi productionis suæ est consubstantialis principio producenti: nam filiatio divina est per se idem cum substantia producentis.

Obj. 6. Deus est essentialiter primum ens, a quo est omne aliud ens. At si Filius producitur a Patre, non est primum ens, ergo non est Deus.

Resp. Disting. maj. Deus est primum ens ratione essentiæ, *conc. maj.* Ratione cujuscumque proprietatis personalis, *nego maj.* Deus est ens primum seu improductum ratione essentiæ ac naturæ, non autem ratione proprietatis personalis nisi identice, quatenus hæc proprietas personalis vi productionis suæ identificatur essentiæ divinæ, quæ est prorsus improducta, & quæ exigit secundam personalitatem divinam produci a prima.

Inst. Si Filius procedit a Patre, accipit suam essentiam ac naturam ab illo: Ergo non est ens primum etiam ratione essentiæ.

Resp. Disting. sequel. anteced. Accipit suam essentiam seu naturam ab illo per communicationem ipsius essentiæ, *conc. ant.* Per productionem ipsius essentiæ, *nego ant.* Filius in divinis sic procedit a Patre, ut ab illo accipiat proprietatem personalem seu personalitatem nempe filiationem per productionem, & essentiam divinam per communicationem: quæ quidem essentia ex se infrustrabiliter exigit communicari Filio & ei identificari: quare essentia seu natura divina etiam ut est in Filio, est improducta, est ens a se, est ens primum: ac proinde Filius ratione essentiæ suæ est ens improductum, ens a se, ens primum, & consequenter Deus.

Obj. 7. Si Filius habet a Patre suam essentiam & suam personalitatem, dependet a Patre & eo indiget ad existendum. Ergo non est Deus.

Resp. Nego sequel. anteced. Quia Filius tanta necessitate intrinseca suæ naturæ existit quanta Pater; & Filius tanta necessitate habet divinitatem quanta Pater. Nam ipsa essentia divina, quæ est essentia Filii & Spiritus-sancti, tam exigit communicari utrisque per identitatem quam esse in Patre & tam necesse est Filium & Spiritum sanctum esse Deum, quam necesse est Patrem esse Deum. Unde Filius & Spiritus-sanctus non indigent alio ad existendum, sed ex determinatione & absoluta necessitate suæ naturæ, non ex alterius beneficio existunt procedendo.

Igitur ex eo quod una persona procedat ab alia, sequitur tantum quod inter illas sit ratio principii & termini, ratio producentis & producti, ratio dantis & accipientis, sed absque ulla imperfectione ac dependentia accipientis & producti: Et vero Pater communicat Filio, & uterque Spiritui-sancto eandem numero naturam divinam, quæ in quacumque persona spectetur, est omnino independens; & cum personæ realiter identificentur, facit ut persona procedens sit independens ab ea, qua procedit.

Inst. Filius non existit necessario, nisi quia Pater est principium necessarium suæ productionis. At hæc ratio non impedit, quin Filius dependeat a Patre, & eo indigeat ad existendum. Ergo.

Resp. Nego maj. itaque in divinis persona producta existit necessario, & est necessario ab alia, non solum quia alia est prin-

principium necessarium productionis ejus, sed etiam quia ipsa per se & ex sua essentia infrustrabilem habet exigentiam existendi & esse a tali persona: sive quia ipsa per se & ex sua essentia exigit infrustrabiliter habere tale principium necessarium suæ productionis. Item persona producta tam exigit per se infrustrabiliter ut sit persona producens, quam persona producens per se infrustrabiliter exigit ut sit persona producta. Quare persona producta non magis debet suum esse personæ producenti, quam sibi. Igitur neutra persona ab alia pendet; sed est inter utramque mutua connexio, mutua exigentia infrustrabilis, æqualis & absoluta existendi necessitas.

Obj. 8. Est de essentia Dei, ut sit Deus a se ipso. At si Filius procedit a Patre, non est Deus a se ipso, ergo.

Resp. Disting. maj. Est de essentia Dei, ut sit Deus a seipso, hoc est, ut ex se & ex sua essentia habeat divinitatem & naturam improductam, *conc. maj.* Hoc est, ut careat principio originis, a quo per se infrustrabiliter exigat accipere divinitatem per communicationem, & personalitatem per productionem, *nego maj.*

Obj. 9. Perfectius est esse ens improductum non solum ratione essentiæ, sed etiam ratione proprietatis personalis.

Resp. Nego. Nam proprietas personalis seu personalitas divina, quæ producitur ab alia persona, producitur ab illa sine ulla dependentia, & exigentia infrustrabili suæ naturæ, habetque eandem cum illa essentiam, & necessitatem absolutam existendi.

ARTICULUS III.

Utrum Spiritus Sanctus procedat a Patre & Filio?

NOta. Ariani, teste S. Augustino, l. de hæresibus, c. 49. dixerunt Spiritum Sanctum a solo Filio productum esse. Idem docuit Macedonius, unde in Symbolo Constantinopolitano additum est pro Spiritu Sancto: *qui ex Patre procedit*. Alii in oppositum errorem lapsi dixerunt Spiritum Sanctum a solo Patre procedere. Theodoretus a multis existimatur prior hunc errorem quinto sæculo docuisse, quia in confutatione noni anathematismi S. Cyrilli asseruit impium & blasphemum esse dicere, quod Spiritus Sanctus etiam ex Filio sit. Sed alii Theodoretum ab hoc errore purgant, & volunt verbis illis solum intellexisse Spiritum Sanctum non esse ex Filio ut facturam seu creaturam Filii. Ut ut sit, certum est, Theodoretum ea omnia, quæ contra S. Cyrillum scripsit, in Concilio Chalcedonensi damnasse.

Octavo sæculo sub Imperatore Constantino Copronymo, Græci quæstionem de processione Spiritus Sancti ex Filio cum Latinis agitarunt in Concilio Gentiliaco ad Lutetiam, ut testatur Ado in chronico.

Nono sæculo Photius hunc errorem pertinaciter contra Latinos defendit, Latinos hæresis insimulans quod assererent Spiritum-sanctum etiam ex Filio procedere. Ideoq; auctor hujus hæresis habetur præsertim cum ei Græci adhæserint. Mortuo Photio Græci sæpe cum Latinis de hac re decertarunt.

Undecimo sæculo Michael Cerularius Constantinopolitanus Episcopus contra Latinam Ecclesiam debacchatus est, & promulgavit Romanum Pontificem omnesque Latinos excommunicatos esse, quod contra decretum Concilii Ephesini, has voces *Filioque* Symbolo addidissent.

Sæculo decimo tertio in Concil. Later. IV. Græci in Ecclesiæ Romanæ communionem rediere. Sed brevi postea pro sua levitate ad suos errores reversi sunt. Eodē sæculo iterum suam hæresim & schisma opera Gregorii X. & Michaelis Paleologi Græcorū Imperat. abjurarunt in generali Concilio Lugdunensi, in quo ter græcè & latinè hæc verba Symboli (*qui ex Patre Filioque procedit*) repetita sunt in Missa solemni. Sed mortuo Imperatore rursus ad vomitum redierunt Græci.

Anno 1439. imperante Joanne Palæologo suos errores iterum in Conc. Flor. ejurarunt. Sed paulo post opera Marci Ephes. qui decreto Concilii subscribere renuerat, in omnes suos errores relapsi sunt. Verum post annos quatuordecim justo Dei judicio Græcorum Imperium a Turcis funditus eversum est die solemni Pentecostes.

§. I.

Dico 1. Spiritus Sanctus procedit a Patre. Est de fide.

Prob. 1. Ex Joann. c. 15. *Cum venerit Paraclitus, quem ego mittam vobis a Patre, Spiritus veritatis, qui a Patre procedit.*

2. Ex Traditione Patrum.

3. Ex Symbolo Constantinopolitano, in quo de Spiritu-sancto dicitur: *qui ex Patre procedit.*

Dico

Dico 2. Spiritus Sanctus procedit etiam a Filio. Est de fide.

Prob. 1. Ex Scriptura, Joann. cap. 16. Christus ait: *Si non abiero, Paraclitus non veniet ad vos. Si autem abiero, mittam eum ad vos.* Ergo Spiritus Sanctus mittitur a Filio, ergo ab illo procedit. Nam Filius non mittit Spiritum Sanctum, neque per imperiũ sicut Dominus mittit servum, neq; per consilium sicut Sapiens mittit eum quem instruit: neque per impetum sicut Sagittarius mittit sagittam; nam verus Deus nullis his modis mitti potest. Ergo Filius mittit Spiritum-sanctum per productionem naturalem, sicut planta mittit flores & folia, sæclusis imperfectionibus: nam non sunt alii modi mittendi:

Eodem cap. sic Christus de Spiritu-sancto loquitur: *Ille me clarificabit, quia de meo accipiet, & annuntiabit vobis. Omnia quæcumque habet Pater, mea sunt. Propterea dixi, quia de meo accipiet & annuntiabit vobis.* Ergo Spiritus-sanctus scientiam a Filio accipit. At eam non accipit per doctrinam aut infusionem, cum hic uterque modus repugnet Deo. Ergo accipit per productionem personalitatis suæ identificatæ essentiæ divinæ, quæ est per se scientia rerum omnium. Item ex eodem textu Filius habet omnia quæ habet Pater, excepta scilicet proprietate paternitatis ei opposita, ut exponunt Patres & Concilia. Sed Pater habet virtutem spirandi seu producendi Spiritum-sanctum, ergo eam etiam habet Filius. Ita S. Ambrosius, lib. 2. de Spiritu-sancto argumentatur.

Item, Gal. c. 4. *Misit Deus spiritum Filii sui in corda vestra.* Et, Matt. c. 10. *Non vos estis, qui loquimini, sed spiritus Patris vestri, qui loquitur in vobis.* Ergo Spiritus-sanctus est spiritus Patris & Filii. At non est spiritus Patris, nisi quia a Patre procedit: ergo nec est spiritus Filii, nisi quia a Filio procedit, Sic disserit S. August. tr. 99. in Jo: ubi ait: *Cur non credamus, quod etiam de Filio procedat Spiritus-sanctus; cum Filii quoque ipse sit spiritus?*

Prob. 2. Ex Patribus Græcis 1. S. Athanasius ep. ad Serapion. ait: *Filius a Patre mittitur.... Filius Spiritum mittit. ... Spiritus a Filio accipit .... Cum igitur istiusmodi ordinẽ & naturam habeat Spiritus ad Filium, qualẽ Filius habet ad Patrem, qui fieri potest, ut qui Spiritum creaturam dicit, non illud idem necessario & de Filio sentiat? si enim Filii spiritus creatura est, consequens est, ut dicant, etiam Verbum Patris creaturam esse.* Ergo ex S. Doctore Filius Spiritum mittit, sicut ipse Filius mittitur a Patre. At Filius mittitur a Patre per processionem, ergo & Spiritus-sanctus a Filio mittitur per processionem. Item Spiritus-sanctus eam relationem habet ad Filium quam Filius habet ad Patrẽ. Atqui Filius habet relationem producti ad Patrem. Ergo Spiritus S. habet producti relationem ad Filiũ.

Idem, serm. 9. contra Arianos sic ait: *Non.....tria principia, aut tres Patres introducimus, sicut Marcionistæ; cum non tres soles ad comparationem adducamus, sed unicum solem, ejusque splendorem, unicamque ex ambobus lucem: ita unum principiũ agnoscimus, &c.* Ubi comparat Patrem Soli qui nec est a splendore, nec a luce; Filium splendori, qui est a sole; & Spiritum-sanctum luci, quæ est ex ambobus, id est, ex sole & splendore. Ergo sensit Spiritum-sanctum a Patre & Filio procedere.

2. S. Basilius, l. 2. contra Eunomium docentem Spiritum-sanctum a solo Filio esse, probat Spiritum-sanctum non solum a Filio, sed etiam a Patre procedere, nam sic ait: *Illud vero cui non patet, quod nulla Filii operatio a Patre divisa est? Nec est aliquid in rebus, quod Filio insit, & a Patre alienum sit? Omnia, inquit, mea tua sunt, & tua mea. Quomodo ergo Spiritus causam & originem unigenito soli attribuit* (Eunomius) *& ad hjus accusandam naturam, hujus orationem accipit:* Ubi manifeste supponit & indicat Spiritum-sanctum esse a Filio; imo id expresse significat, asserendo actionem productivam omnem esse communem Patri & Filio, quia omnia quæ habet Filius sunt communia Patri, & vicissim.

4. S. Gregor. Nazianz. orat. in Pentecost. *Omnia quæcumq; Pater habet sunt Filii, præterquam quod ingenitus non est.* Ergo ex S. Gregorio Filius habet vim spirandi sicut Pater, ergo spirat seu producit Spiritum sanctum sicut Pater. Et orat. 5. de Theologia docet Spiritum sanctum non esse Filium, & tamen nihil essentiale deesse ei ut sit Filius, cum habeat totam essentiam divinam sicut totam habet filius, sed non esse Filium propter differentiam relationum scilicet producti & producentis: sicut Filius non est Pater propter differentiam relationum, quamvis Filio nihil desit essentiale ut sit Pater, cum totam essentiam divinam habeat, sicut Pater habet.

4. S. Chrysost. Hom. 1. de Symb. *Iste est Spiritus procedens de Patre & Filio, qui dividit*

Concilium Gentiliacum in quo agitata est quæstio de Processione Spiritus Sancti à Filio, celebratum est An. D. 766. Summo Pontifice Paulo I. et Cæsare Copronymo vide P. Skarga ad an. 766.

Concilium Aquisgranense teste eodem P. Skarga celebratum A. D. 809 sub Leo

ne III. Ab hoc Concilio missi fuerunt ad
Papam Berahardus Episcopus Vormatiæ
Jesse Episcopus, & Adelhardus abbas.

Nota Hispani et Galli Concilio Constanti-
nopolitano addebant. ly Filioq. Symbolo
Constantinopolitano vide P. Skarga ad
An. D. 809.

singulis propria dona prout vult. Et, Hom. 2. *Istum Spiritum-sanctum dicimus Patri & Filio coæternũ & procedentem de Patre & Filio*.

5. S. Epiphanius, hæres. 74. *Dei Spiritus a Christo, utpote qui ab utroq; procedit, id quod Christus ipse testatur: qui a Patre procedit, inquit, &, his de meo accipiet.... Spiritus adoptione sunt, aut vocatione complures, qui & in peccato proni sunt ac proclives. At Spiritus-sanctus solus a Patre & Filio, Spiritus veritatis, & Dei spiritus, & Spiritus Christi, & Spiritus gratiæ nominatur*.

6. S. Cyrillus Alexandrinus Thesauri lib. seu assertione 34. *Cum igitur Spiritus-sanctus nobis immissus, conformes nos Deo efficiat, procedat vero is a patre & Filio; manifestum est ex divina essentia ipsum esse*.

Prob. 3. Ex Patribus Latinis. S. Hilar. l. 2. de Trinit. n. 29. *De Spiritu autem sancto nec tacere oportet, nec loqui necesse est: sed sileri a nobis, eorum causa qui nesciunt, non potest. Loqui autem de eo non necesse est, qui Patre & Filio auctoribus confitendus est*. S. Ambros. l. 1. de Spiritu sancto, c. 10. *Spiritus-sanctus cum procedit a Patre & Filio, non separatur a Patre, non separatur a Filio*. S. Augustinus, lib. 4. de Trinit. cap. 20. *Nec possumus dicere, quod Spiritus-sanctus & a Filio non procedat: neque enim frustra idem Spiritus & Patris & Filii spiritus dicitur ..... Neque enim flatus ille corporeus substantia Spiritus-sancti fuit, sed demonstratio per congruam significationem non tantum a Patre, sed & a Filio procedere Spiritum-sanctum... Qui ergo a Patre procedit & Filio, ad eum refertur, a quo natus est Filius*. S. Leo, ep. 93. cap. 1. *Demonstratur quam impie sentiant de Trinitate divina, qui & Patris, & Filii, & Spiritus sancti unam atque eandem asserunt esse personam tanquam idem Deus nunc Pater nunc Filius, nunc Spiritus sanctus nominetur: nec alius sit, qui genuit, alius qui genitus est, alius qui de utroque processit*. S. Fulgentius, lib. de fide, c. 2. *Nec natus est ipse* (Spiritus-sanctus) *nec genuit, sed solus de Patre Filioque procedit*.

Prob. 4. Ex Conciliis generalibus. Nam 1. Concil. Ephesinum, & postea Chalcedonense, & Constantinopolitanum secundum & tertium approbarunt Synodicam S. Cyrilli Alexandrini epistolam, in qua dicitur: *Spiritus appellatus est veritatis, & veritas Christus est. Unde & ab isto similiter sicut ex Patre procedit*. 2. Conc. Lateran. IV. consentientibus Græcis, sic definit, c. 1. *Pater a nullo, Filius autem a solo Patre, ac Spiritus-sanctus ab utroque pariter, absque initio semper ac sine fine*. 3. Conc. Lugdunense II. consentientibus quoque qui aderant Græcis, sic definit: *Fideli ac devota professione fatemur, quod Spiritus-sanctus æternaliter ex Patre & Filio, nõ tanquam ex duobus principiis, sed tanquam ab uno principio: non duabus spirationibus, sed unica spiratione procedit*. 4. Conc. Florentinum, in fidei definitione per Eugenium IV. definit: *Ut hæc fidei veritas ab omnibus Christianis credatur & suscipiatur, sicque omnes profiteantur, quod Spiritus-sanctus ex Patre & Filio æternaliter est, & essentiam suam suumque esse subsistens habet ex Patre & Filio, & ex utroque æternaliter tanquam ab uno principio & una spiratione procedit..... Definimus insuper explicationem verborum illorum, Filioque, veritatis declarandæ gratia, & imminente tunc necessitate, licite ac rationabiliter Symbolo fuisse appositam*. Huic definitioni omnes Græci, uno excepto Marco Ephesino Episcopo, consenserunt, ea tamen lege, ut quamvis faterentur, voces *Filioque* rationabiliter a Latinis insertas fuisse Symbolo, eas tamen ipsi non insererent. His adde Concil. Tridentinum, quod, sess. 3. recitat & approbat Symbolum Constantinopolitanum cum additione *Filioque*.

Prob. denique ratione duplici. Prima. Filius accipit a Patre omnem perfectionem compossibilem cum filiatione, juxta illud Christi, Joann. c. 16. *Omnia quæcumque habet Pater, mea sunt*. Atqui virtus spirandi est compossibilis cum filiatione: nam non habet cum illa relativam oppositionem producentis & producti. Ergo Filius accipit a Patre virtutem spirandi, ergo Filius cum Patre spirat seu producit Spiritum-sanctum.

Secunda ratio. Si Spiritus-sanctus non procederet a Filio, non distingueretur realiter ab illo. Falsum conseq. ergo. *Prob. sequel. maj.* In divinis omnia sunt unum ubi non obviat relationis oppositio. At si Spiritus-sanctus non procederet a Filio, non haberet cum eo relationis oppositionem: nam in Deo nulla alia oppositio relativa, quæ non adversetur infinitæ ejus perfectioni, esse potest præter eam, quæ fundatur in processione unius ab alio. Ergo si Spiritus-sanctus non procederet a Filio, esset una & eadem Persona cum Filio, & sic non distingueretur realiter ab illo. Major est axioma theologicum, quod constat tum

ex communi consensu Patrum, tum quia in ente in omni perfectione infinito & simplicissimo ea omnia necessario idem ac unum realiter esse debent, quæ inter se non opponuntur, & in tali ente nulla alia oppositio excogitari potest quam relativa.

§. II.

Solvuntur objectiones.

Obj. I. Scriptura facit tantum mentionem processionis Spiritus Sancti a Patre, ut Joann. c. 15. *mittam vobis a Patre Spiritum veritatis, qui a Patre procedit.*

Resp. In hoc textu, qui non est exclusivus, & in aliis saltem virtualiter & æquivalenter continetur processio Spirit. Sancti a Filio: nã ibi dicitur Spiritus-sanctus mitti a Filio, & alibi accipere de Filio, esse spiritus Filii.

Porro sæpe in Scriptura quæ pluribus personis communia sunt, uni tribuuntur, sed non cum aliarum exclusione, & sæpissime quidem Patri, eo quod sit fons Trinitatis, & principium sine principio, a quo aliæ personæ accipiunt quidquid habent.

Obj. I. In Concilio Ephesino publice lectum fuit Symbolum Nestorii cum libro Theodoreti contra Anathematismos S. Cyrilli, in quorum utroque expresse negabatur processio Spiritus Sancti a Filio, & tamen Concilium id non damnavit: ergo tacite approbavit.

Resp. Concilium implicite damnavit errorem processionis Spiritus-sancti a solo Patre, tanquam Catholicam approbando epistolam a S. Cyrillo & a Synodo Alexandrina scriptam ad Nestorium, in qua dicitur Spiritus Sanctus etiam a Filio procedere. Quam quidem epistolam etiam approbarunt alia Concilia generalia, nempe quartum, quintum, sextum & septimum e, Ephesinum autem non damnavit expresse, errorem processionis Spiritus-sancti a solo Patre, quia noluit expresse agere de processione Spiritus-sancti, cum propter aliud dogma congregatum esset. Porro sæpe Concilia, ut omnino incumbant scopo quem sibi proponunt, quæstiones incidentes licet gravissimas omittunt.

Obj. 3. Concilium Constantinopolitanum definit solum in Symbolo Spiritum-sanctum a Patre procedere omisso Filio. Ergo non procedit a Filio.

Resp. Nego conseq. Quia hoc Concilium coactum erat contra errores Macedonii, qui asserebat Spiritum-sanctum a solo Filio procedere. Unde satis erat ad scopum Concilii, ut definiret Spiritum-sanctum a Patre procedere, non negando, sed cum Hæreticis supponendo procedere etiam a Filio. Concilium autem non debuit, nec voluit assignare expresse principium adæquatum Spiritus-sancti: nam solum debuit & voluit damnare errores Macedonii.

Obj. 4. Aliquos Patres Græcos I. S. Dionysius, de divinis nominibus c. 2. ait: *Solus fons supersubstantialis deitatis est Pater:*

Resp. Solus Pater dicitur fons deitatis, quia aliæ personæ ab ipso procedunt, & ipse non procedit ab alia persona, & sic est principium sine principio, Filius vero est principium de principio, qui Filius producit & producitur.

2. S. Athanas. in quæst. Quid est Deus? *Deus inquit, & Pater ipse solus est causa duobus.*

Resp. Solum vult unum Patrem esse principium duarum aliarum Personarum, quamvis Filius sit etiam principium unius personæ.

3. S. Basilius, epist. 43. dicit Filium secundum propriam notionem nullam habere communionem cum Patre. Ergo spiratio activa non communicatur Filio.

Resp. Nego conseq. Nam solum vult Filium secundum filiationem realiter distingui a Patre, & filiationem nullatenus identificari Patri. Quamvis autem Filius cum Patre non conveniat ratione filiationis, cum eo tamen convenit ratione spirationis activæ.

4. S. Gregorius Nazianzen. orat. ad Episcopos Ægyptii ait; *omnia quæ habet Pater, Filii sunt præter principium.*

Resp. Solum vult Filium non esse primum fontem, seu principium sine principio sicuti est Pater. Nam, ut notat Petavius, Græci nomine principii sæpe intelligunt primum fontem.

Obj. 5. Patres Græci dicunt Spiritum sanctum non esse ex Filio, sed per Filium, Sic S. Damascenus, l. 1. de fide, c. 11. ait: *Ex Filio Spiritum non dicimus, sed eum Filii spiritum nominamus.* Et, c. 13. *Filii spiritus est, non tanquam ex ipso sed quod per ipsum ex Patre procedat.*

Resp. 1. Multi Patres Græci etiam dicunt expresse Spiritum-sanctum esse ex Filio, ut Chrysostomus, Epiphanius, Cyrillus Alex. supra adducti.

Resp. 2. Cum Patres Græci dicunt Spiritum-sanctum esse per Filium, per to *per* intelligunt idem quod significatur per to *ex*: nam

nam præpositio *per* sæpe significat actionem principii, ut cum Joann. c. 1. dicitur *omnia per ipsum facta sunt*. Aliquando tamen præpositionem *per*, cum agitur de Filio. volunt insuper significare Filium agere per virtutem acceptam a Patre. Quare cum Damascenus dicit, Spiritum Sanctum procedere per Filium, non ex Filio, solum vult non procedere a Filio, ut a principio, quod ab alio suum esse & virtutem producendi non acceperit; sed procedere a Filio tanquam a principio, quod ab alio suum esse & suam virtutem producendi accepit: ita ut præpositione *per* significare velit principium agens per virtutem ab alio acceptam, & præpositione *ex* principium sine principio.

Obj. 4. Pater est sufficiens principium Spiritus Sancti. Ergo solus Pater producit Spiritum Sanctum.

Resp. Disting. anteced. Et virtus spirandi quæ inest Patri, eadem inest Filio, *conc. ant.* Et eadem virtus non inest Filio, *nego ant. & conseq.* Quamvis Pater sit principium sufficiens Spiritus Sancti, tamen non producit solus Spiritum Sanctum, sed cum Filio, eo quod Filius eandem habet spirandi virtutem quam habet Pater. Sic quamvis Pater sit sufficiens principium creationis mundi, tamen non solus creat mundum, sed creat cum Filio & Spiritu Sancto, quia potentia creandi est comunis tribus personis.

Obj. 5. Si Spiritus Sanctus procederet a Patre & Filio, vel procederet ab illis tanquam duobus principiis, vel tanquam unico principio. Neutrum dici potest. Ergo.

Resp. Nego min. Et dico Spiritum Sanctum procedere a Patre & Filio tanquam uno principiopio, & unica spiratione seu actione productiva. Quia 1. ita expresse definiunt Concilia Lugdunense II. & Florentinum supra laudata. 2. Quia Pater & Filius producunt Spiritum Sanctum una spiratione per unam eandemque spirandi virtutem. Concreta autem substantiva non multiplicantur nisi multiplicato formali eorum significato, seu forma per illa significata: unde ad multiplicitatem principiorum præter multiplicitatem suppositorum requiritur multiplicitas actionum Sic Pater Filius & Spiritus Sanctus sunt unicum principium mundi, quia producunt mundum una actione per unam eandenque potentiam agendi ad extra.

Inst. 1. S. Hilarius, l. 2. de Trinit. dicit Spiritum Sanctum esse a Patre & Filio auctoribus.

Resp. Cum S. Thoma Hillarius sumit to *auctoribus* adjective, non substantive. Unde improprie locutus est.

Inst. 2. Pater & Filius sunt duo spirantes, ergo sunt etiam duo spiratores.

Resp. Nego conseq. Disparitas est, quia nomina adjectiva multiplicantur pro multiplicitate suppositorum. At nomina substantiva non multiplicantur, nisi etiam multiplicetur forma illis significata. Forma autem per nomen spiratoris significata est virtus spirandi seu producendi Spiritum Sanctum, quæ una & eadem numero est in Patre & Filio, ac proinde non facit duos spiratores: quemadmodum divinitas, quæ est una & eadem numero in tribus Personis, non facit tres Deos. *Adjectiva nomina habent numerum secundum supposita, substantiva vero a se ipsis secundum formam significatam*, ait S. Thomas, q. 36, a. 4. ad 7.

Inst. 3. Si Pater & Filius sunt unum principium quod propter unicam virtutem spirandi, Pater est duplex principium quod propter duplicem virtutem, unam scilicet generandi & alteram spirandi. Falsum conseq. ergo.

Resp. Nego sequel. maj. Quia ut sit duplex principium quod, requiritur non solum duplex virtus producendi, sed etiam duplex suppositum. Ratio est, quia nomina substantiva non multiplicantur, nisi multiplicetur non solum forma illis significata, sed etiam suppositum habens talem formam.

Not. Nomen *spirator* præscindit ab hoc vel illo supposito in particulari, & ab uno vel duobus suppositis. Unde accipi potest & accipitur modo pro duobus suppositis, modo pro unico, modo pro pluribus simul & uno. Hinc veræ sunt istæ propositiones: *Pater & filius sunt spirator: Pater est spirator; Filius est spirator: Pater & Filius sunt spirator, qui est Pater*. Nam sensus est: Pater & Filius sunt supposita habentia spirationem activam, quam re vera habet Pater.

Obj. 8. Cum vox *Filioque* jam addita esset Symbolo in Hispaniarum Ecclesiis, Leo III. Symbolum Constantinopolitanum in tabula argentea describi jussit sine additione illa, & poni in Altari post corpus S. Petri Ergo additionem illam improbavit.

Resp. Nego conseq. Nam Leo hoc fecit, ut hujus Symboli, quale fuerat a Concilio Constantinopolitano conditum, memoria honorifice in Ecclesia conservaretur, & ut tolleret Græcis occasionem existiman-

di

di hoc Symbolum a Latinis contemni.

Dices. Conc. Aquisgranense, postquam additionem (*Filioque*) approbavit, misit legatos ad eundem Leonem, qui cum orarent ut illam approbaret, & Symbolum cum hac additione juberet cantari in Ecclesia Romana: Pontifex vero utrunque recusavit.

Resp. Leo neutrũ præstare voluit, ne Græcis videretur contemnere Symbolum Constantinopolitanum quale primũ conditum fuerat, & quod nondum in Ecclesia Romana cantatũ fuerat cum hac additione. Sed simul ipse palam professus est Spiritum Sanctum procedere etiam a Filio, ut testantur acta legationis.

Obj. 9. Etiamsi Spiritus Sanctus non procederet a Filio, adhuc tamẽ distingueretur realiter ab illo. Ergo ratio supra allata nulla est.

Resp. Nego anteced. Nam Patres distinctionem personarum repetunt a sola processione unius ab alia. Pro omnibus sint S. Gregorius Nyssenus, lib. ad Ablavium, ubi ait: *distinguitur Spiritus a Filio, quod per ipsum est*. S. Augustinus, tract. 39. in Joann. *Hoc solo numerum insinuant, quod ad invicem sunt*. S. Damascenus, l. 1. de fide; c. 11. *In solis autem proprietatibus, nimirum paternitatis, filiationis, & processionis secundum causam & causatum discrimen advertimus*. Conc. Tolent. XI. c. 1. *In relatione personarum numerus cernitur. Hoc solo numerum insinuant, quod ad invicem sunt*.

Inst. 1. SS. Athanasius, Augustinus, & Anselmus dicunt ideo Spiritum Sanctum non esse Filium, & vicissim, quia Filius per viam intellectus, & Spiritus Sanctus per viam voluntatis procedit. Ergo Filius & Spiritus Sanctus distingueretur realiter inter se, etiamsi Spiritus Sanctus non procederet a Filio; quia adhuc unus per intellectum & alter per voluntatem procederet.

Resp. Neg. conseq. Quia Patres illi tunc non assignant rationem formalem & proximam distinctionis realis Filii a Spiritu Sancto: nam hæc ratio est sola oppositio relativa fundata in processione unius ab alio; sed afferunt solum rationem radicalem, positam in eo quod Filius procedat per intellectum, & Spiritus per voluntatem; nam propterea Filius accepit a Patre vim spirandi Spirit. Sanct.

Porro quamvis hac in re obscura & dubia sit Anselmi mens, tamen cum hoc axioma (*in divinis omnia sunt unum, ubi non obviat relationis oppositio*) admittat, in l. de processione Spiritus Sancti, secum pugnaret si Scoto consentiret,

Inst. 2. Si Spirit. Sanctus non procederet a Filio, adhuc Filius & Spirit. Sanctus procederent per diversa principia formalia, intellectum scilicet & voluntatem. Ergo adhuc essent duæ productiones totales ut nunc. At eadem persona non potest procedere per duas productiones totales: nam alioqui una ex illis esset superflua, omnis autem superfluitas in divinis implicat. Ergo adhuc essent duæ personæ realiter distinctæ.

Resp. Neg. conseq. Nam tunc esset unica realiter productio totalis; sicut enim duo principia formalia, intellectus scilicet & voluntas non distinguuntur realiter, sed solum logice & virtualiter ob defectum oppositionis relativæ: ita duæ productiones ob eundem defectum non distinguerentur realiter, sed per identitatem conflarent unicam productionẽ totalem, cujus terminus totalis esset una persona per intellectum & voluntatẽ producta, & quæ proinde simul esset Filius & Spiritus Sanctus sicut re ipsa eadem persona est Pater, & Spirator, quia producit per intellectum & voluntatem.

Inst. 3. In allata hypothesi Spiritus Sanctus esset cum Filio repectu Patris terminus disparatus: ergo adhuc opponeretur Filio.

Resp. Esto anteced. disting. conseq. Opponeretur disparate, *conc. conseq.* relative, *nego cons.* Equidem in creatis termini disparati distinguuntur realiter, sed non in divinis. Disparitas est, quia in creatis unum disparatum, cum sit finitum & limitatum non habet entitatem vel perfectiones alterius. At in divinis, terminus, qui supponitur disparatus, adhuc esset infinitus proindeque contineret tum entitatem, tum perfectiones alterius termini disparati. Nam infinitum in ente & perfectione includit omnes entitates & perfectiones quæ sese invicem non excludunt, quales sunt eæ, quæ inter se non habent rationem producentis & producti.

Inst. 4. Si Spiritus Sanctus produceretur a solo Filio, adhuc distingueretur a Patre: ergo similiter distingueretur a filio, etiamsi a solo patre procederet.

Resp. Nego conseq. Quia si Spirit. Sanctus a solo Filio immediate produceretur, adhuc procederet a Patre mediate velut a principio reali sui principii, & sic haberet oppositionem relativam sufficientem ad distinctionem realem. Cum nullum ens possit a se ipso produci sive immediate, sive mediate. At si Spiritus Sanctus a solo Patre procederet, nullam haberet cum Filio oppo-

oppositionem relativam ne mediatam quidē, ac proinde nō distingueretur realiter ab ipso.

Inst. 5. In creatis Amor distinguitur realiter a Verbo, quamvis non producatur ab illo. Ergo idem in divinis posset esse.

Resp. Nego conseq. Disparitas est, quia in creatis distinctio realis reperitur nonsolum ab oppositione relativa, sed etiam a limitatione: nam in creatis multa ob solam limitationem distinguuntur realiter inter se, quamvis nulla habeant oppositionem. At in divinis propter infinitudinem & summam identitatem ea omnia sunt unum realiter, quæ non habent inter se relationem producentis & producti, in qua consistit oppositio relativa.

Ex dictis collige Spiritum-sanctum æque immediate procedere a Patre & Filio ut sunt spirator, tum immediatione virtutis, cum una eademque virtus spirandi sit in Patre & Filio & sic virtus unius non mediet inter virtutem alterius, tum immediatione suppositi, cum Pater & Filius sint unum & idem principium quod Spiritus sancti, & producant una eademque spiratione; & sic unum suppositum non mediat inter alterum. Tamen Spiritus sanctus procedit etiam mediate a Patre, quatenus procedit a Filio, qui procedit a Patre, & ab eo accipit virtutem spirandi.

Observa. Pater & Filius sese mutuo redamantes, producunt personam, quæ vi suæ processionis per se primo est amor ille, quo se mutuo redament, ideoque per identitatem est illud omne divinum, cui identificatur amor ille, & quorum ipsa persona non habet oppositionem relativam; sicque Spiritus-sanctus totam habet Patris & Filii substantiam.

ARTICULUS IV.

Utrum Pater in divinis procedat ab alio?

Dico, Pater in divinis est plane improductus, nec procedit realiter ab alio. Est de fide.

Prob. 1. Ex Conc. Lateranensi IV. c. 1. Ibi: *Pater a nullo.*

2. Ex Symbolo Athanasiano.

3. Ex Patribus passim vocantibus Patrem ingenitum, innascibilem, prout hæ voces omnem processionem passivam excludunt.

4. Ratione. Quia Pater neque producitur a se ipso: nam nulla res se ipsam producere potest, alioqui aliquid esset se ipso prius origine & non esset, quod implicat: neque producitur a natura divina, alioqui distingueretur realiter ab illa, nam producens & productum distinguuntur realiter, cum nihil se ipsum producere possit: neque a Filio vel Spiritu-sancto, nam illi producuntur a Patre; nihil autem produci potest ab eo quod ipsum producit, cum producens sit semper origine prior producto: neque etiam Pater producitur ab alia persona, nam fide constat non esse in Deo nisi tres Personas. Ergo Pater in divinis nullatenus producitur, cum in divinis nihil præter Patrem, Filium & Spiritum-sanctum, & naturam divinam assignari possit, quod fingi possit esse principium Patris.

Porro ad summum dici potest natura divina emanare virtualiter tantum paternitatem, quatenus ob infinitam suam excellentiam exigit subsistere in paternitate, sicut & in filiatione & spiratione passiva.

ARTICULUS V.

Quot sint in Deo processiones?

Nota. Processio sumi potest dupliciter, scilicet active & passive. Processio active sumpta est actio, qua datur esse personæ divinæ: sumpta passive est receptio esse, quod datur per processionem activam sive est terminus, qui per productionem activam producitur.

Dico 1. In divinis duæ tantum sunt processiones activæ, virtualiter in se distinctæ.

Prob. Processio activa est actio, qua datur esse personæ divinæ. Sed duæ duntaxat sunt ejusmodi actiones, videlicet generatio Verbi, & spiratio activa seu productio Spiritus-sancti: quæ etsi sint una & eadem entitas simplex, sunt tamen virtualiter duplices, quatenus idem præstant, ac si revera essent duæ actiones realiter & adæquate inter se distinctæ, cum producant duos terminos seu duas personas. Ergo.

Illæ autem processiones sunt vitales: nam sunt per intellectionem & volitionem, & sic sunt actiones viventis ut viventis.

Dico 2. In divinis duæ tantum sunt processiones passivæ.

Prob. Tot sunt processiones passivæ, quot sunt termini producti per processiones activas. At duo tantum sunt termini producti, nempe Filius & Spiritus-sanctus, cum Pater sit plane improductus. Ergo duæ tantum sunt processiones passivæ.

Illæ

Illæ autem processiones passivæ sunt immanentes: nam existunt in suo principio; & non sunt ex nihilo, nam termini producti producuntur de substantia producentium, Filius enim est ex substantia Patris, & Spiritus-sanctus ex substantia Patris & Filii.

Quæres, quinam sint termini processionum divinarum?

Resp. 1. Termini formales processionum divinarum ut sunt productiones, sunt proprietates relativæ personarum productarum, nempe filiatio & spiratio passiva: nam terminus formalis productionis dicitur id, quod proxime ac secundum se seu ratione sui producitur, & ratione cujus totum, cujus est pars aut quasi pars, dicitur produci. At proprietas relativa personæ productæ, per quam scilicet persona producta relative opponitur producenti, est id quod proxime, secundum se & ratione sui producitur, & ratione cujus tota persona denominatur producta. Ergo proprietas relativa personæ productæ est terminus formalis processionum divinarum.

Resp. 2. Termini totales processionum divinarum sunt personæ productæ, nempe Filius & Spiritus-sanctus. Nam terminus totalis productionis est totum illud, quod per eam denominatur produci. Sed persona producta est id, quod denominatur produci per processionem divinam. Ergo termini totales processionum divinarum sunt personæ productæ.

ARTICULUS VI.

Utrum in divinis Filius procedat per intellectum, & Spiritus Sanctus per voluntatem?

DICO 1. Filius in divinis procedit per intellectum.

Prob. 1. Ex Script. Joann. c. 1. *In principio erat Verbum... Verbum caro factum est.* Ergo Filius in divinis est Verbum. Atqui Verbum procedit tantum dictione, & dictio in Deo est per intellectum, ut consentiunt omnes. Ergo.

2. Ex Patribus. Pro omnibus sufficiant Sanctus Basilius, Homilia 16. ubi in hæc verba (*In principio erat Verbum*) sic ait: *Cur Verbum? ut quod ex mente procedit, ostendatur.* Et, S. Cyrillus Alexād. l. 1. in Joan. c. 5. *Filius appellatur Verbum, ac sapientia; quoniam ex intellectu immediate atq; indivisibiliter est.*

Dico 2. Spiritus-sanctus ab Ecclesia, Patribus, & Theologis appellatur specialiter charitas, amor, dilectio. Unde S. August. l. 9. de Trinit. c. 12. ait: *sicut Dei Verbum Filium esse nullus Christianus dubitat, ita charitatem esse Spiritum sanctum.* Sed charitas pertinet ad voluntatem. Ergo Spiritus-sancti processio pertinet ad voluntatem.

Præterea Filius procedit per intellectum, ergo Spiritus Sanctus per voluntatem.

Porro utraque hæc assertio ita certa est, ut opposita Durandi & Nominalium opinio censeatur a Suarez & aliis temeraria ac erronea, eo quod repugnet Scripturæ, Patribus, & rationibus theologicis.

Solvuntur objectiones.

Obj. Si Filius procedit per actum intellectus, & Spiritus-sanctus per actum voluntatis, virtus producendi Filium & Spiritum-sanctum est communis tribus Personis, nam uterque actus est illis communis. Falsum conseq. Ergo.

Resp. Nego sequel. maj. Quia Filius non producitur per intellectionem absolute sumptam, sed ut determinatam & fœcundam per proprietatem generantis in ipsa intellectione proxime fundatam. Similiter Spiritus-sanctus non producitur per volitionem absolute consideratam, sed ut determinatam & fœcundam per proprietatem spiratoris in ipsa volitione proxime fundatam.

Obj. 2. Si Filius producitur per intellectionem, & Spiritus-sanctus per volitionem, illi actus sunt productiones personarum. Falsum conseq. ergo.

Resp. Nego sequel. maj. Sed actus sunt principia productionum per fœcunditatem generandi & spirandi in illis proxime fundatā, illisque per se primo identificatam. At non sunt productiones personarum; nam productiones personarum sunt actus notionales, non essentiales: intellectio vero & volitio sunt actus essentiales, seu actus essentiæ divinæ.

Obj. 3. Productio Filii & Spiritus-sancti sunt ex fœcunditate naturæ divinæ. Sed natura divina habet fœcunditatem hanc ex sua infinitudine, non ex sua intellectione & volitione. Ergo.

Resp. Disting. min. Habet remote, *conc. min.* proxime, *nego min.* Natura divina fœcunditatem generandi & spirandi habet radicaliter ac remote a sua infinitudine, & proxime a sua intellectione & volitione; quatenus natura divina ob infinitam suam

excellentiam exigit esse fœcunda modo excellentissimo, ideoq; ratione suorum actuum excellentissimorum, qui sunt intellectio & volitio. Qui quidem actus fundant proxime fecunditatem generandi & spirandi, quatenus fœcunditas generandi & spirandi convenit proxime Deo ratione intellectionis & volitionis, & sic natura divina est fœcunda remote per infinitam suam excellentiam, proxime vero per intellectionem & volitionem.

Obj. 4. Patres dicunt Filium esse per naturam, ergo non procedit per intellectionem.

Resp. Nego conseq. Quia Patres per hanc locutionem significare volunt, Filium esse absolute necessarium, habere naturam divinam per se & infrustrabiliter exigentem ipsi identificari: nam opponunt naturam voluntati liberæ.

Obj. 5. Hinc sequitur Deum esse formaliter intelligentem per Filium, & volentem per Spiritus-sanctum. Falsum conseq. ergo.

Resp. Nego sequel. maj. Nam Filius & Spiritum-sanctus producuntur dumtaxat ut termini actuum intelligendi & amandi, non autem ut actus formales intelligendi & amandi, quibus Deus fit formaliter intelligens & amans. Nam Deus fit formaliter intelligens per intellectionem, & amans per amorem, qui actus sunt tribus Personis communes.

Observa. In Deo duplex est Verbum: unum scilicet essentiale seu formale, commune tribus Personis; & est actus, quo Deus fit formaliter intelligens, nempe intellectio: alterum notionale, & est Filius qui producitur per intellectionem, unde natura divina communicatur, Filio per se primo ut est intellectio. Similiter in Deo duplex est amor, unus scilicet essentialis seu formalis, communis tribus Personis; & est actus, quo Deus fit formaliter amans, nempe ipsa essentia divina ut per se ipsam formaliter tendens in objectum: alter vero notionalis, & est Spiritus-sanctus, qui producitur per actum amandi. Unde natura divina communicatur Spiritui-sancto per se primo ut est amor.

Ex dictis sequitur productionem Verbi esse posteriorem intellectione, utpote ab ea procedentem; & productionem Spiritus-sancti esse posteriorem amore, cum ab eo procedat. Hæc autem posterioritas est virtualis tantum quia Filius & Spiritus-sanctus distinguuntur virtualiter tantum ab intellectione & amore essentiali.

ARTICULUS VII.

Quænam sint principia formalia processionis Filii, & Spiritus Sancti.

NOta. Duplex distinguitur principium, nempe principium quod, & principium quo. Principium quod est suppositum, cui actio tribuitur: unde dicitur etiam principium denominationis, quia actiones sunt suppositorum. Principium quo est virtus, per quam principium quod agit, sive est virtus a qua est actio productiva. Vocatur etiam principium formale, quia illa virtus est forma seu quasi forma, a qua est actio. Subdividitur in remotum & proximum. Principium formale proximum est id, a quo est immediate actio productiva. Principium formale remotum est illud, a quo actio est mediate, sive est illud a quo principium proximum est vel formaliter, vel virtualiter.

Porro illud est formaliter ab alio, quod vere producitur ab illo. Illud est virtualiter ab alio, quando illud aliud est fundamentum, seu ratio cur sit.

Dico 1. Solus Pater est principium quod processionis Filii, & Pater ac Filius soli sunt per modum unius spiratoris principium quod Spiritus-sancti. Ita omnes. Constat ex dictis. Nam principium quod processionis est suppositum producens. Atqui solus Pater producit Filium, & Pater ac Filius soli per modum unius spiratoris producunt Spiritum-sanctum, ut fide constat. Ergo solus Pater est principium quod Filii, & Pater ac Filius sunt principium quod Spiritus-sancti.

Dico 2. Intellectio divina non est principium formale proximum processionis Filii.

Prob. Principium formale proximum processionis Filii distinguitur realiter a Filio. Sed intellectio divina non distinguitur realiter a Filio, ergo non est principium formale, &c. *Prob. maj.* Principium formale proximum processionis Filii per se immediate influit in Filium, ut ex ejus notione liquet. Sed omne principium per se influens in aliquem terminum distinguitur realiter ab illo: alioqui idem produceretur a se ipso, ergo principium formale proximum processionis Filii distinguitur realiter a Filio.

Dico 3. Intellectio divina est tamen principium remotum processionis Filii. Nam intellectio divina est principium formale processionis Filii, siquidem Filius procedit per intel-

intellectionem. At non est principium proximum, ergo est principium remotum. Præterea principium formale proximum processionis Filii oritur virtualiter ex intellectione divina, cum in ea proxime fundetur fœcunditas generandi: principium autem remotum est illud, a quo principium proximum oritur virtualiter.

Dico 5. Sola proprietas relativa Patris seu paternitas est principium formale proximum processionis Filii.

Prob. 1. Ex Patribus. S. Athanasius, dialog. 1. de Trin. contra Anomæos sic de Patre loquitur: *hypostasi gignit, & mandato creat*. S. Ambor. l. 4. de fide, c. 4. *Generatio paternæ proprietatis est: non pocentia* S. Damascenus; l. de duabus voluntatibus Christi. *Omnia quæ habet Pater sunt Filii, sola gignendi vi excedit*: sed Filius habet omnia quæ Pater habet, excepta sola paternitate. Ergo sola paternitas est vis gignendi.

Prob. 2. Ex Conc. Lateranensi IV. c. 2. ubi de natura divina dicit: *illa res non est generans, neque genita, nec producens*. Nomine autem naturæ divinæ Concilium intelligit omnia attributa absoluta. Ego nullum attributum generat, ergo a nullo attributo absoluto est immediate actio generativa. Ergo nullum attributum absolutum est principium formale proximum generationi Filii. Ergo superest, ut sola paternitas sit tale principiū.

Prob. 3. Ratione. Principiū formale proximum processionis Filii distinguitur realiter a Filio; nam illum per se immediate influit: nihil autem in se ipsam immediate influit, alioqui aliquid esset simul origine prius & posterius se ipso. Sed ex iis quę sunt in Patre, sola proprietas Patris, seu paternitas distinguitur realiter a Filio: ergo sola paternitas est principium formale proximum processionis Filii.

Obj. 1. Concilia docent Filium esse de substantia Patris, procedere de substantia Patris.

Resp. Sensus est, quod Filius nascendo accipiat a Patre ipsammet Patris substantiam ac naturam per se absolute ac infrustrabiliter exigentem communicari & identificari Filio, qui ex substantia sua natura divina & filiatione tamquam ex duobus virtualiter distinctis constituitur.

Porro hæc verba, quæ in actis Concilii Florentini, sess. 18. reperiuntur, scilicet: *divina quidem substantia non generat, sed est principium quo generatio fit*: hæc inquam verba non sunt Concilii, sed privati cujusdam ex propria sententia loquentis.

Obj. 2. Aliquos Patres. 1. S. Dionysius. l. de divinis nominibus, c. 2. appellat Filium & Spiritum Sanctum: *fœcundæ divinitatis germina*. 2. S. Basilius, l. 2. contra Eunomium vocat Filium splendorem majestatis Dei. At spendor est a luce ut lux est: & Pater est lux secundum divinitatem. 3. S. Cyrillus, l. 1. Thesauri, c. 7. appellat essentiam divinam generationem. 4. S. Damascenus, l. de fide, c. 8. de generatione Filii sic loquitur, *generatio ignara principii & sempiterna est, ut quæ naturæ opus sit, atque ex ipsius essentia procedat*. Ergo essentia divina est principium formale proximum processionis Filii.

Resp. Ad 1. Divinitas est quidem ex se fœcunda sed remote & radicaliter, quatenus ut intelligens & volens, radix est fœcunditatis generandi & spirandi.

Resp. ad 2. In divinis splendor est a luce remote tantum & radicaliter: nam Pater est lux secundum divinitatem ut intelligentem; & Pater secundum divinitatem ut intelligentem non generat splendorem suum videlicet Filium, nisi remote & radicaliter: divinitas enim non est proxime generativa, alioquin generaret.

Resp. Ad 3. Cyrillus vocat essentiam divinam generativam remote, non proxime: alioqui generaret, quod repugnat Concilio Lateranensi.

Resp. Ad 4. Damascenus solum vult generationem Verbi carere initio & æternam esse, quia est absolute necessaria, eo quod essentia divina per se infrustrabiliter exigat communicari Filio a Patre.

Obj. 3. Generatio Verbi est dictio seu locutio. At locutio est proxime ab intellectu. Ergo generatio Verbi est proxime ab intellectu. Ergo intellectus divinus est principium formale proximum processionis Filii.

Resp. Disting. maj. Verbi generatio est dictio seu locutio, qua Pater loquitur alteri, nempe Verbo, ci intellectionem suam communicando, *conc. maj.* Est locutio, qua Pater sibi loquitur, seu se ipsum reddit intelligentem, *nego maj.* Nam Pater non intelligit formaliter per Verbum notionale, sed essentiale. Locutio autem, qua quis alteri loquitur, præsupponit quidem intellectionem: at non est immediate ab ea, sed ab ore, aut simili potentia locutiva, quæ in ente mere spirituali respon-

det ori. Unde generatio Verbi est proxime ab ore Patri, quod est paternitas, & est remote ab intellectione divina, quæ fundat paternitatem.

Obj. 4. Paternitas non est activa, nam est relatio & personalitas, quæ non sunt activæ: ergo paternitas non producit Filium. Ergo, &c.

Resp. Paternitas est relatio trascendentalis, ideoque activa: personalitas autem aliqua divina nempe paternitas, est activa: nam habet duplicem perfectionem, unam qua respondet & equivalet personalitati creatæ; & alteram qua respondet potentiæ creatæ: paternitas enim divina est simul naturæ divinæ, terminus, & fœcunditas formalis.

Obj. 5. In productione univoca terminus productus debet esse similis producenti in principio formali proximo. At in divinis generatio Filii est univoca, & Filius assimilatur Patri intellectione & natura, non in proprietate relativa. Ergo.

Resp. Nego maj. Nam ut productio sit univoca, sufficit, quod terminus totalis productus sit ejusdem naturæ cum termino totali producente; sive natura sit principium formale proximum productionis; sive remotum tantum. Quare Filii productio in divinis est univoca: nam Filius est ejusdem plane naturæ cum Patre; quamvis natura divina sit dumtaxat principium formale remotum productionis Filii, sicque Filius assimiletur Patri solum in principio remoto suæ productionis.

Obj. 6. Si paternitas est principium formale proximum processionis Filii, est in Patre potentia aliqua, quæ non est in Filio. Falsum conseq. ergo.

Resp. Illa potentia est in Filio, non formaliter, sed æquivalenter & eminenter. Nam filiatio equivalet paternitati, cum sit æque perfecta, & essentia seu natura Filii est eminenter proxima potentia generandi.

Inst. Si Pater habet aliquam potentiam, quam non habet formaliter Filius, nempe potentiam proximam generandi, Pater est major ac perfectior. Falsum conf. ergo.

Resp. Nego sequel. maj. Nam in Deo tam perfectum est esse terminum generationis quam ejus principium, tum quia eadem est utriusque natura & essentia in omni ratione infinite perfecta: tum quia generatio passiva nempe filiatio tantam habet excellentiam, quantam generatio activa nempe paternitas. Nam per est utriusque existendi necessitas, tamquam filiatio ex se habet, ut accipiat esse a Patre, quam paternitas habet ex se ut det esse filiationi. Unde persona ex essentia divina & filiatione constituta omnino æqualis est personæ ex eadem essentia divina & paternitate constitutæ.

Dico 5. Volitio divina non est principium formale proximum processionis Spiritus sancti, sed dumtaxat remotum.

Prob. 1. *pars*. Quia si volitio divina esset ejusmodi principium, distingueretur realiter a Spir. S. Falsum conseq. ergo. Major constat, nam principium formale proximum distinguitur realiter a suo termino, cum illum per se immediate influat, nihil enim in se ipsum immediate influit.

Prob. 2. *pars*. Volitio divina est principium formale pocessione Spiritus Sancti, cum Spiritus Sanctus procedat per volitionem. Ergo si non est principium proximum, debet esse remotum. Præterea fœcunditas spirandi Deo proxime convenit ratione volitionis divinæ, & sic ex ea virtualiter oritur.

Dico 6. Sola proprietas relativa spiratoris est principium formale proximum processionis Spiritus Sancti.

Prob. Quia tale principium non potest esse nisi vel volitio divina, vel proprietas relativa spirationis. Non primum; ergo secundum.

ARTICULUS VII.

Quodnam sit principium formale, quo essentia divina communicatur Filio & Spiritui Sancto?

Dico 1. Pater generando Filium, communicat illi essentiam seu naturam divinam. Est de fide. Constat tum ex Concil. Lateranensi IV. c. 2. ubi dicitur: *Pater enim ab æterno Filium generando, suam substantiam ei dedit ..... Patet ergo, quod sine ulla diminutione Filius nascendo substantiam Patris accepit: & ita Pater & Filius habent eamdem substantiam*. Tum ex Florentino, in decr to unionis definiente, *omnia quæ Patris sunt, ipsum Patrem unigenito Filio suo gignendo dedisse, præter esse Patrem*. Ergo Pater generando Filium, dat eis essentiam divinam quam habet. At non dat per productionem, nam essentia divina non producitur; ergo dat per communicationem.

Dico 2. Principium formale proximum quo communicatur essentia divina Filio, est paternitas, remotum vero est intellectio.

Prob. 1. *Pars*. Quia principium formale

quo

quo proxime & immediate producitur proprietas relativa Filii nempe filiatio, est etiam principium formale proximum quo communicatur essentia divina Filio. Atqui paternitas est principium formale quo proxime & immediate producitur proprietas relativa Filii, ut probatum est, art. 7. Ergo. *Prob. maj.* Principium formale proxime ac immediate producens proprietatem relativam Filii, proxime ac immediate producit terminum essentialiter identificatum essentiæ seu naturæ divinæ. Atqui principium formale proxime ac immediate producens terminum essentialiter identificatum essentiæ divinæ, hoc ipso proxime & immediate communicat essentiam divinam: nam principium producens terminum essentialiter eundem realiter cum essentia divina, hoc ipso præcise communicat essentiam divinam, cum hoc ipso quod terminus ille producitur, habeat essentiam divinam improductam. Ergo.

Prob. 2. *pars*. Quia principium formale remotum est illud, in quo proxime fundatur, & ex quo virtualiter oritur principium formale proximum. Atqui principium formale proximum quo communicatur Filio essentia divina, nempe paternitas, proxime fundatur, & virtualiter oritur ex intellectione divina: nam intellectio divina proxime exigit esse paternitatem, ut supra probatum est. Ergo intellectio divina est principium formale remotum, quo essentia divina communicatur Filio.

Dico 3. Pater & Filius producendo Spiritum Sanctum, ei communicant essentiam divinam. Est de fide.

Prob. Quia Spiritus Sanctus habet essentiam divinam a principio, a quo producitur. Atqui Spiritus Sanctus producitur a Patre & Filio. Ergo ab utroque habet essentiam divinam, & quidem per communicationem, producendo terminum essentialiter identificatum essentiæ divinæ, non autem per productionem, cum essentia divina non producatur.

Dico 4. Principium formale proximum, quo communicatur essentia divina Spiritui Sancto, est proprietas relativa spiratoris; remotum vero est volitio divina.

Prob. 1. *pars*. Quia proprietas relativa spiratoris est principium formale, quo proxime & immediate producitur terminus essentialiter idem cum essentia divina: ergo est etiam principium formale quo proxime ei communicatur essentia divina.

Prob. 2. *pars*. Quia illud est principium formale remotum communicandi Spiritui-sancto essentiam divinam, in quo proxime fundatur, & ex quo virtualiter oritur principium formale primum quo communicatur essentia divina Spiritui Sancto. At hoc principium proxime fundatur, & virtualiter oritur ex volitione divina: nam volitio divina proxime fundat & exigit proprietatem, relativam. Ergo.

Obj. Essentia divina se ipsam immediate communicat Filio & Spiritui Sancto. Ergo.

Resp. Disting. anteced. Formaliter, *conc. ant.* Active, *nego ant. & conseq.* Essentia divina se ipsam quidem immediate Filio & Spiritui Sancto communicat formaliter, seu per modum causæ formalis, sicut filiatio, & spiratio passiva Spiritui Sancto se communicat; sed præterea utrique communicatur active a paternitate & aspiratione activa.

ARTICULUS IX.

Ex qua cognitione procedat Filius?

§. I.

Dico 1. Filius procedit ex perfectissima cognitione essentiæ divinę. Ita omnes.

Prob. Filius procedit ex illa cognitione, in qua proxime fundatur fœcunditas generandi. Atqui fœcunditas generandi fundatur proxime in perfectissima cognitione essentiæ divinæ, nam cum fœcunditas generandi sit absolute necessaria & perfectissima, & Deo conveniat ratione alicujus intellectionis, certe convenit ratione intellectionis absolutę necessariæ, & circa objectum præstatissimum modo perfectissimo versantis. Ergo Filius procedit ex perfectissima cognitione essentiæ divinæ.

§. II.

Dico 2. Filius procedit ex cognitione intuitiva omnium personarum.

Prob. Filius procedit ex perfectissima cognitione essentiæ divinæ. Atqui cognitio perfectissima essentiæ divinæ est etiam cognitio trium Personarum. Ergo Filius procedit ex cognitione trium Personarum. *Prob. min.* Non potest cognosci perfectissime essentia divina, quin cognoscatur ut communicabilis ad intra, & radix proprietatum personalium. Atqui sic cognosci non potest, quin etiam perfectissime cognoscantur proprietates personales & personæ. Ergo cognosci non potest perfectissime essentia divina

na quin ſimul cognoſcatur tres Perſonæ : ac proinde cognitio perfectiſſima eſſentiæ divinæ eſt etiam cognitio trium Perſonarum.

Jam vero illa notitia trium Perſonarum, ex qua procedit Filius, eſt intuitiva: nam eſt perfectiſſima notitia illarum ut exiſtentium, & ipſi pro quolibet inſtanti reali coexiſtentium : ſiquidem re ipſa exiſtunt, & ipſi coexiſtunt pro quolibet inſtanti reali durationis.

Obj. 1. Cognitio intuitiva Filii non eſt radix fœcunditatis generandi. Ergo Filius non procedit ex cognitione intuitiva Filii. *nego anteced. probabis*. Omnis cognitio objecti exiſtentis ſupponit objecti exiſtentiam. Ergo cognitio Filii, ut exiſtentis ſupponit Filium exiſtentem, ideoque non poteſt eſſe radix fœcunditatis generandi Filium.

Reſp. Nego anteced. Nam cognitio divina objecti exiſtentis non ſupponit exiſtentiam objecti; quia objectum exiſtens non concurrit phyſice ad cognitionem ſui intuitivam, nec per ſe, nec per ſpeciem; cum intellectus divinus ex infinita ſui perfectione per ſe ſit determinatus ad cognoſcendum omne cognoſcibile, & omni modo perfectiſſimo quo cognoſcibile eſt, hoc ipſo quod eſt cognoſcibile. Unde in Deo cognitio objecti ut exiſtentis nequidem exigit ejus exiſtentiam : ſic Deus ab æterno intuitive cognoſcit creaturas ut exiſtentes in tempore. Aliud eſt de cognitione humana, cujus objectum exiſtens concurrit phyſice vel per ſe, vel per ſpeciem ſui vicariam ad cognitionem ſui intuitivam.

Obj. 2. Cognitio, qua Deus intuitive agnoſcit creaturas, non eſt cauſa illarum exiſtentiæ. Ergo nec cognitio, qua Pater cognoſcit Filium, eſt principium formale generationis Filii.

Reſp. Nego conſeq. Quia ratione prius eſt creaturas eſſe exiſtentes pro tali differentia temporis, quam Deum eas intueri ut exiſtentes pro tali differentia, nam cum creaturæ exiſtentes ſint objectum contingens, intellectus divinus eſt ex ſe indifferens ad illas cognoſcendas, ut exiſtentes vel non exiſtentes. Unde ut cognoſcat illas ut exiſtentes potius quam non exiſtentes, debet aliquo modo determinari ab illarum exiſtentia tamquam occaſione, & objecto terminativo offerente hanc veritatem præ alia, quæ ejus loco poſſet æquè cognoſci : ac proinde cognitio, qua Deus intuitive cognoſcit creaturas ut exiſtentes, non eſt ullatenus cauſa illarum exiſtentiæ, cum illarum exiſtentia præſupponatur cognitioni divinæ intuitivæ. Secus eſt de cognitione, qua Deus Pater intuitive cognoſcit Filium, cum exiſtentia Filii ſit abſolute neceſſaria, & intellectus divinus non poſſit abſolute non cognoſcere eum ut exiſtentem.

Obj. 3. Pater prius cognoſcit cognitione qua generat Filium, quam generet Filium, & prius generat Filium, quam ſit Filius. Ergo cognitio, qua Pater generat Filium, eſt cognitio Filii ut futuri, non ut exiſtentis, proindeque non eſt intuitiva.

Reſp. Nego conſeq. Quia Pater prius dumtaxat ratione cognoſcit quam generet, & generat prius proprietate originis tantum, quam ſit Filius, non vero prius prioritate durationis. Quare Filius exiſtit pro omni inſtanti reali, pro quo Pater generat, & cognoſcit cognitione qua generat.

Obj. 4. Si Filius procederet ex notitia Spiritus Sancti, procederet a Spiritu Sancto. Falſum conſeq. ergo. *Nego ſequel. maj.* Quia non ipſe Spiritus Sanctus, ſed ejus notitia fundat fœcunditatem generandi. *Probabis ſequel. maj.* Si Filius procedit a notitia Spiritus Sancti, notitia illa eſt prior origine Filio. Ergo Spiritus Sanctus eſt prior origine Filio, ideoque Filius ab eo procedit. *Nego conſeq. probabis.* Spiritus Sanctus eſt natura prior notitia ſui; Ergo ſi notitia S. Sancti ſit prior Filio, Spiritus Sanctus eſt prior Filio.

Reſp. Nego antec. Nam notitia S. Sancti non producitur, & ſic non poteſt eſſe a Spiritu Sancto ut objecto ad eam phyſice concurrente cum intellectu divino: & conſequenter S. Sanctus non eſt cauſa notitiæ ſui, nec proinde natura prior notitia ſui.

Obj. 5. Spiritus Sanctus non eſt ſaltem ratione prior notitia ſui. Ergo Filius non poteſt ejus notitia procedere. *Nego anteced. probabis*. Objectum etiam terminativum eſt ratione prius quam cognitio ſui. Sed Spiritus Sanctus eſt objectum terminativum notitiæ qua cognoſcitur : ergo eſt ſaltem ratione prior illa.

Reſp. Objectum terminativum contingens, ad quod proinde cognoſcendum intellectus divinus de ſe non eſt determinatus abſolute & antecedenter, eſt quidem ratione prius cognitione ſui. At objectum terminativum abſolute neceſſarium, ad quod proinde cognoſcendum intellectus divinus per ſe eſſentialiter determinatus eſt, non eſt ratione prius quam ſui cognitio. Spiritus

tus autem Sanctus ut existens est objectum absolute necessarium unde intellectus divinus ex se essentialiter determinatus est ad illum ut existentem cognoscendum. Quare Spiritus Sanctus non debet supponi ratione prius existens quam cognoscatur.

Porro Spiritus Sanctus non se habet ad notitiam sui ut objectum motivum: nam non movet ad sui cognitionem.

Obj. 6. Si Filius procedit ex notitia Spiritus Sancti, est ejus imago. Falsum cons. ergo.

Resp. Nego sequel. maj. Quia in divinis una persona non est imago alterius, nisi ab ea procedat. Filius autem non procedit a Spiritu Sancto, sed solum ex notitia illius.

§. III.

Dico 3. Filius procedit ex cognitione creaturarum possibilium.

Prob. Filius procedit ex perfectissima notitia essentiæ divinæ. Atqui perfectissima notitia essentiæ divinæ est perfectissima notitia omnipotentiæ; & perfectissima notitia omnipotentiæ est perfectissima cognitio omnium rerum possibilium, quæ sunt termini omnipotentiæ, nam correlativa sunt simul ex cognitione. Ergo Filius procedit ex cognitione creaturarum possibilium.

Obj. Si Filius procedit ex cognitione possibilium, est Verbum creaturarum. Falsum conseq. ergo.

Res. Dist. seq. maj. Est Verbum creaturarum possibilium objective, *conc. seq. maj.* productive, *nego seq. maj.* Filius non est Verbum craturarum possibilium productive, quia non procedit a creaturis possibilibus. At est illarum Verbū objective, quia procedit a cognitione creaturarum possibilium: nam fœcunditas generandi convenit Deo ratione cognitionis possibilium, non tamen ratione ipsarum rerum possibilium. Quare creaturæ possibiles sunt objectum principii formalis remoti processionis Filii, non vero ejus principium.

§. IV.

Dico 4. Filius non procedit ex cognitione creaturarum, ut existentium aut futurarum absolute, aut libere futuribilium sub conditione: ac proinde non procedit a scientia visionis quatenus versatur circa creaturas, nec a scientia media.

Prob. Cognitio, ex qua Verbum procedit, tam necessaria est, quam Verbum ipsum, & ejus productio; nam principium debet esse proportionatum productioni & termino producto. Atqui cognitio creaturarum ut existentium, & libere futuribilium non est tam necessaria quam Verbum & ejus productio: nam hæc cognitio non est absolute necessaria, sed contingens, Verbum autem & ejus productio sunt absolute necessaria. Ergo Verbum non procedit ex cognitione creaturarum existentium & libere futuribilium.

Paulo aliter. Verbum non procedit nisi ex eo, quod est absolute necessarium: nam Verbum & principium & modus quo procedit sunt absolute necessaria. Atqui cognitio creaturarum ut existentium pro aliqua differentia temporis & libere futuribilium non est absolute necessaria: nam potuit non esse in Deo, siquidem creaturæ potuerunt non existere, & non esse futuribiles sub tali conditione. Ergo Verbum non procedit ex cognitione creaturarum ut existentium pro aliqua differentia temporis, & libere futuribilium.

Obj. 1. Ex S. Augustino Verbum est de omnibus quæ sunt in scientia Dei. At creaturæ existentes sunt in scientia Dei. Ergo.

Resp. S. Doctor loquitur de scientia Dei necessaria, non contingenti. Cum autem, l. 15. de Trinit. c. 14. dicit: *quidquid est in ea scientia de qua genitum est* (Verbum,) *in ipso est, quod autem in ea non est, nec in ipso est.* Intellige in ipso est, vel formaliter; vel consequenter seu in radice.

Obj. 2. Verbum procedit ex scientia comprehensiva divinitatis adæquate sumpta. Sed hæc scientia est scientia rerum non solum necessariarum, sed etiam contingentium. Ergo Verbum procedit ex scientia rerum etiam contingentium.

Resp. Nego maj. Nam Verbum non procedit ex scientia comprehensiva divinitatis prout se extendit ad contingentia: scientia enim divinitatis prout se extendit ad talia objecta est quid contingens, ac proinde non est principium proportionatum generationi Verbi, quæ est absolute necessaria.

Obj. 3. Verbum procedit (remote scilicet) ex scientia eorum omnium quæ ipso dicuntur & exprimuntur. Sed creaturæ existentes & futuribiles dicuntur ac exprimuntur Verbo: nam Pater illas exprimit ipsi Verbo tamquam personæ cui loquitur. Ergo Verbum procedit ex scientia creaturarum existentium, &c.

Resp. Disting. maj. Verbum procedit ex scientia eorum, quæ ipso dicuntur forma-

 liter,

liter, *conc. maj.* Quæ dicuntur consequenter tantum & quasi in radice, *nego maj.* Verbum procedit solum ex scientia eorum, quæ dicuntur ipso formaliter, quia talis scientia est absolute necessaria, ideoque est principium proportionatum generationi Verbi. At Verbum non procedit ex scientia eorum, quę dicuntur ipso consequenter tantum; quia talis scientia est contingens, ideoque non est principium proportionatum processionis absolute necessariæ, nec fundare potest fœcunditatem generandi, quæ est absolute necessaria, & consequenter ratione prior quam omnis scientia contingens. Creaturæ autem existentes, utpote contingentes, non dicuntur nec exprimuntur Verbo nisi consequenter & in radice.

Inst. Creaturæ ut existentes & futuribiles dicuntur Verbo formaliter perinde ac objecta necessaria. Ergo Verbum procedit etiam ex illarum scientia.

Resp. Nego anteced. Nam illa dicuntur & exprimuntur Verbo formaliter, quorũ scientiam per se primo Pater communicat Verbo, ipsum generando: Pater enim dicit ac loquitur Filio communicando illi scientiam, & eo modo dicit ac loquitur quod communicat illi scientiam, ipsum producendo. Pater autem generando Verbum, non communicat illi naturam divinam per se primo ut est scientia creaturarum existentium & libere futuribilium, quæ scientia contingentium est ratione posterior generatione Verbi. Igitur objecta contingentia dicuntur Verbo tantum consequenter: nam illa dicuntur Verbo tantum consequenter, quorum notitiam Pater non communicat Verbo nisi cõsequenter & in radice. Pater autem scientiam creaturarum ut existentium & futuribilium non communicat Verbo nisi consequenter & in radice. Nam eatenus Pater communicat Verbo scientiam creaturarum existentiũ & futuribilium, quatenus scientia necessaria essentię divinę, trium Personarum, & rerum possibilium, quam illi formaliter & per se primo communicat, apta est fieri, & ratione post ipsius Verbi generationem fit scientia creaturarum ut existentium & futuribilium, supposita earum veritate objectiva: quod est scientiam illam communicari Verbo tantũ consequenter & in radice, & objecta contingentia dici ac exprimi consequenter tantum. Quare solum essentia divina, tres Personæ, & possibilia dicuntur formaliter Verbo, cum horum dumtaxat objectorum notitiam Pater per se primo communicet Verbo: communicando ei naturam divinam per se primo ut est perfectissima notitia essentiæ divinæ, trium Personarum, & possibilium.

Obj. 4. Verbum procedit ex scientia eorum omnium, quæ audit a Patre. At Verbum audit a Patre etiam contingentia. Ergo Verbum procedit etiam ex scientia contingentium.

Resp. Disting. maj. Quæ audit a Patre formaliter, *conc. maj.* consequenter tantum, *nego maj.* Verbum procedit solum ex scientia eorum, quæ audit a Patre formaliter, id est, quæ scit accipiendo a Patre naturam divinam primo & per se ut est scientia illorum, quia hęc sola scientia necessaria est. Verbum autem nõ audit a Patre contingentia nisi consequenter: nam audit ea a Patre, quatenus nascendo accipit a Patre scientiam illorum; ac proinde eo modo a Patre ea audit quo a Patre accipit eorum scientiam. Non accipit autem a Patre eorum scientiam nisi consequenter: nam non accipit a Patre naturam divinam per se primo ut est scientia contingentium, sed solum quatenus illa natura est apta fieri & ratione post Verbi productionẽ fit scientia contingentium, supposita eorum existentia.

Porro Verbum audire a Patre formaliter est Verbum accipere a Patre scientiam formaliter; & accipere scientiam alicujus objecti formaliter a Patre est accipere a Patre naturam divinam per se primo ut est scientia talis objecti. Filius autem a Patre accipit naturam divinam primo & per se ut est scientia necessaria tantum, & consequenter seu ratione post sui productionem ut est scientia contingentium.

Obj. 5. Filius procedit ex omni scientia, quam habet vi suæ processionis. Sed Filius habet vi suæ processionis scientiam contingentium, ergo ex ea procedit.

Resp. Disting. maj. Filius procedit ex omni scientia quam habet formaliter & per se primo vi suæ processionis, *conc. maj.* Nam omnis ejusmodi cognitio est necessaria, ideoque est principium formale remotum proportionatum productioni Verbi. Filius procedit ex omni scientia, quam habet consequenter tantum vi suæ processionis, *nego maj.* Nam omnis ejusmodi scientia est contingens, ideoque est improportionata generatione Verbi, quæ est absolute necessaria, & ratione prior omni scientia contingenti.

Obj. 6. Verbum procedit ex cognitione rerum

rerum quas repræsentat: at præsentat creaturas ut existentes: ergo procedit ex earum cognitione.

Resp. Verbum procedat ex cognitione rerum quas repræsentat necessario necessitate absoluta, non autem rerum quas repræsentat contingentes.

COROLLARIUM.

Ex dictis facile intelligitur Spiritum-sanctum producere ex omni & solo amore necessario essentiæ divinæ, trium Personarum, & rerum possibilium, non autem ex amore libero creaturarum, ut existentium pro aliqua differentia temporis. Quia scilicet solus amor absolute necessarius est principium proportionatum productioni Spiritus-sancti, quæ est absolute necessaria, & ratione prior omni amore libero ac contingenti. Unde natura divina communicatur Spiritui sancto per se primo ut est amor necessarius, & ideo Spiritus-sanctus dicitur charitas, amor.

ARTICULUS X.

Utrum sola processio secundæ Personæ sit generatio? Et cur sit potius generatio quam processio tertiæ Personæ?

NOta. Generatio strictissime seu specifice sumpta est, prout solis viventibus convenit, & communiter definitur: origo viventis a vivente tanquam a principio conjuncto in similitudinem naturæ. Dicitur 1. origo, idest, productio. 2. Viventis a vivente, quia generatio strictissime sumpta est vitalis. 3. Tanquam a principio conjuncto, scilicet per participationem vel totalem vel partialem substātiæ generantis: nam generans debet communicare genito aliquid, quod sibi sit vel fuerit conjunctum. Hinc creatura quantumvis vivens & a Deo vivente producta, non est strictissime loquendo, genita a Deo. In similitudinem, ita ut generatio per se & non per accidens tendat in similitudinem geniti cum generante. Ex hujus defectu Eva non est filia Adami, licet processerit ab Adamo, quia nempe communicatio costæ non tendebat per se in similitudinem Evæ cum Adamo, sed tetendit solum per accidens, quatenus Deus præter ordinem naturalem ex Adami costa Evam efformavit. 5. In similitudinem naturæ, perfectam scilicet & adæquatam, nisi forte per accidens impediatur. Unde generans & genitus debent habere eandem vel specie vel numero naturam.

Dico 1. In divinis processio Filii a Patre est generatio proprie dicta. Est de fide.

Prob. 1. Ex Script. Psal. 2. Pater æternus sic Filium alloquitur: *Filius meus es tu; ego hodie genui te.* Et Isai. cap. 53. *Generationem ejus qui enarrabit?*

2. Conciliis generalibus Nicæno 1. Constantinopolitano 1. & Lateranensi IV. definientibus Filium Dei esse genitum. Idem habet Symbolum Athanasianum.

3. Ratione. Quia in divinis Pater est proprie Pater, & Filius est proprie Filius. Nam uterque sic vocatur simpliciter in Scriptura, a Patribus & Conciliis: unde S. Gregorius Nazianz tract. de fide ait: *Quis Catholicorum ignorat Patrem vere esse Patrem, Filium vere esse Filium?* At nemo est proprie Pater nisi generet, nec quis est proprie Filius nisi generetur. Ergo in divinis Filius generatur a Patre, ac processio Filii a Patre est generatio.

Dico 2. Processio Spiritus sancti non est generatio. Est de fide.

Prob. 1. Ex Scriptura, quæ vocat secundam Personam Filium unigenitum, ut, Joan. cap. 3. *Sic Deus dilexit mundum, ut, Filium suum unigenitum daret.*

2. Ex Conciliis Nicæno I. & Constantinopolitano I. in Symbolo definientibus secundam Personam esse Flium Dei unigenitum. Ergo sola secunda Persona est genita. Ergo Spiritus-sanctus non est genitus, ergo ejus processio non est generatio. His adde Symbolum Athanasianū ubi dicitur; *Spiritus-sanctus a Patre & Filio, non factus, nec creatus, nec genitus, sed procedens.* Unde processio Spiritus-sancti dicitur simpliciter processio, vel spiratio seu actio spirativa, qua Spiritus-sanctus a Patre & Filio producitur & accipit naturam divinam eandem numero sine fecunditate.

Dico 3. Processio Filii est generatio, non processio Spiritus-sancti, quia Filius procedit per intellectum: quæ processio per se & formaliter tendit ac ordinatur in similitudinem producti cum producente, quod non convenit processioni Spiritus-sancti.

Prob. 1. Quia Scriptura hanc rationem indicat, dum Filio tanquam aliquid ipsi proprium, ideoque constitutivum in ratione Filii, specialiter tribuit rationem imaginis & figuræ Patris; ob specialem scilicet similitudinem, quam ex vi suæ processionis habet cum Patre, ut Col. c. 1. *Qui est*

imago

imago Dei invisibilis. Et Heb. c. 1. *Figura substantiæ ejus.*

Prob. 2. Quia Patres passim docent Filium in divinis ideo esse Filium seu vera generatione productum, quia est Verbum, seu terminus intellectione per se assimilativa productus tanquam vitalis imago sui principii. Pro omnibus sint, S. Athanasius, l. de decret. Synod. Nic. *Si imaginem nomines, Filium eo ipso indicaveris: quid enim est simile Deo, nisi sua ipsius progenies.* S. Augustinus, lib. 7. de Trinitate c. 2. *Eo Filius quo Verbum, & eo Verbum quo Filius.* Et tract. 48. in Joann. *Verbum Dei semper cum Patre, & semper Verbum: & quia Verbum, ideo Filius.* S. Ambrosius, l. de Incarnat. c. 3. *Si multa Verba, multi Filii.* S. Anselmus, in monolog. c. 53. *Verbum mox ut consideratur, se prolem ejus a quo est; evidentissime probat, perfectam præferendo Patris imaginem. Ac amor aperte se prolem negat, quia dum a Patre & Filio procedere intelligitur, non statim tam perspicuam exhibet se contemplanti ejus ex quo est, similitudinem.* His adde S. Th., 1. p. q. 27 art. 2. ubi ait: *Processio Verbi in divinis, habet rationem generationis: procedit enim per modum intelligibilis actionis, quæ est operatio vitæ; & a principio conjuncto; & secundum rationem similitudinis, quia conceptio intellectus est similitudo rei intellectæ & in eadem natura, quia in Deo idem est intelligere & esse. Unde processio Verbi in divinis dicitur generatio, & ipsum Verbum procedens dicitur Filius.* Et pag. 34. art. 2. *Persona quæ procedit in divinis secundum emanationem intellectus dicitur Filius, & hujusmodi processio dicitur generatio.*

Prob. 3. Ratione. Quia hoc ipso quo processio Verbi est per intellectionem, ejus processio est in similitudinem naturæ principii producentis, cum intellectio divina ordinetur ac tendat ad exprimendam similitudinem perfectam sui objecti, nempe naturæ divinæ, imo sit per se formaliter perfectissima repræsentatio & expressio naturæ divinæ. Unde processio Verbi est origo viventis a vivente ut principio conjuncto in similitudinem naturæ, ideoque vere ac proprie generatio: & Filius procedit in similitudinem naturæ Patris: nam vi suæ processionis accipit naturam divinam per se primo ut est similitudo formalis seu repræsentatio & expressio ipsius & naturæ divinæ, quæ est natura Patris. At Spiritus-sancti processio non est generatio, quia cum procedat per actum voluntatis seu per amorem, ejus processio non est per se primo secundum rationem similitudinis, secundum rationem vitalis impulsus, nam amor non est per se ordinatus ad exprimendam similitudinem sui objecti, sed est inclinatio vitalis in objectum, & motio amantis amatum.

Solvuntur objectiones.

Obj. 1. Processio Filii a Patre in humanis ideo est generatio, quia per eam Pater Filio impertit naturam eandem cum sua. At in divinis Pater & Filius per processionem qua producunt Spiritum sanctum, ei impertiunt naturam eamdem cum sua. Ergo Spiritus sancti processio est generatio.

Resp. Disting. maj. Quia Pater impertit Filio eandem naturam cum sua, eam producendo, *conc. maj.* Eam præcise communicando, *nego maj.* Ad minorem dico naturam divinam in Filio & Spiritu-sancto communicari, non produci, & eandem esse numero, non specie. Itaque si in productione hominis non produceretur natura, sed solum communicaretur, non essent duo homines; & qui eam acciperet, non esset Filius, nisi eam communicans produceret aliquid, quod naturæ suæ similitudinem referret. Jam vero in divinis Pater communicando naturam suam Filio, simul producit aliquid nempe Verbum, in quo est similitudo naturæ suæ, quæ productio est relativa ad communicationem naturæ. Nihil autem tale Pater & Filius producunt, dum naturam suam Spiritui-sancto communicant.

Obj. 2. Homo de homine procedens est ejus Filius. Ergo Deus de Deo procedens est Filius Dei. At Spiritus sanctus est Deus, de Deo procedens, ergo est Filius Dei.

Resp. Nego 1. conseq. Disparitas est, quia cum homo ab homine producitur, non solum communicatur, sed etiam producitur natura eadem specie unde eo ipso actio est in similitudinem naturæ. Secus, cum Spiritus sanctus producitur.

Obj. 3. Ideo processio Verbi est generatio, non autem processio Spiritus-sancti, quia Pater communicat Verbo naturam fœcundam, & in hoc similem sibi, sive quia communicat naturam cum fœcunditate proxima communicandi eandem naturam alteri, talem autem non communicat Spiritui-sancto.

Resp. Nego. Quia 1. hic modus expli-

candi

candi fuit in cognitus Patribus. 2. Fœcunditas, quæ datur Filio, non pertinet ad naturam, alioqui Spiritus-sanctus illa acciperet, ergo nō facit ut Filius sit similis in natura. 3. non datur Filio eadem fœcunditas quæ est in Patre, nam non datur fœcunditas generandi, seu communicandi naturam fœcundam quam habet Pater. Ergo si Filius procederet in similitudinem cum Patre propter fœcunditatem sibi communicatam, non procederet in perfectam similitudinem cum Patre & sic non esset Filius, vel esset Filius degener. 4. Quia ratio, qua nititur hæc opinio, nimis probat, ac proinde nihil probat. Nam hæc ratio est, quia in creatis per generationem datur termino producto fæcunditas dandi naturam alteri. Atqui hæc ratio petita a generatione creaturarum nimis probat: nam in creatis semper datur termino producto fæcunditas dandi alteri non solum naturam, sed etiam ipsam fæcunditatē generandi, nam semper datur natura fæcunda per se proxime. Ergo si generatio Verbi per se consisteret in hac convenientia in generatione creata Verbum deberet accipere vi suæ processionis fęcunditatem dandi alteri non solum eādem naturam, sed etiam fęcunditatem, seu naturam ut fæcundam: cum Filius in creatis semper naturam fœcundam accipiat, nec nisi per accidens impediatur hæc fœcunditas in actu secundo.

Obj. 4. Similitudo, in quam procedit Verbum, est intentionalis: ergo non sufficit ad generationem.

Resp. Nego conseq. Itaque illa similitudo intentionalis, quæ est substantialis, non accidentalis, sufficit ad rationem generationis. quādo natura non producitur, sed eadem numero communicatur. Imo hęc similitudo magis constituit similitudinem inter naturā repręsentatam & Verbum repręsentans, quam inter naturas ejusdem speciei, quarū una non est similis alteri nisi objective, quatenus non est similitudo alterius sed solū similis alteri.

Obj. 5. Spiritus-sanctus est perfecte similis Patri & Filio. Ergo ab illis procedit in similitudinem naturæ.

Resp. Disting. antecedent. est perfecte similis, sed aliunde quam vi suæ processionis *conc. antec.* Vi suæ processionis, *nego ant. & conseq.* Spiritus sanctus equidem perfecte similis est Patri & Filio; at hoc non habet ex vi processionis suæ: sed solum ex eo quod natura divina identificetur amori, per quem procedit.

Inst. Spiritus-sanctus vi suæ processionis procedit ut Deus. Ergo est perfecte similis Patri & Filio vi suæ processionis.

Resp. Disting. antecedent. Procedit ut Deus identice, *conc. antec.* formaliter *nego antec.* Nam Spiritus-sanctus vi suę processionis procedit ut amor subsistens substantia relativa, cui identificatur divinitas. Unde non procedit ut Deus nisi propter identitatem divinitatis cum illo amore.

CAPUT III.

De Relationibus divinis.

ARTICULUS I.

An, quales, & quot sint in Deo relationes ad intra?

DIco 1. Dantur in Deo relationes reales ad intra.

Prob. 1. Quia Scriptura Personas divinas secundum suum esse proprium & reale revelans, exprimit illas nominibus relativis ut Matt. c. ult. *Baptizantes eos in nomine Patris, & Filii, & Spiritus-sancti.* Et Concilia Nicænum & Constantinopolitanum in Symbolo Lateranense IV. & alia iisdem nominibus relativis appellant Personas divinas. Atqui Pater ad Filium, Filius ad Patrem, Spirator ad spiritum, Spiritus ad Spiratorem habent relationem realem, ut patet. Nam ratio producti & producentis est relatio unius ad alium independenter a mente. Et ita docet S. Augustinus, l. 5. de Trinitate, c. 5. his verbis: *Quia & Pater non dicitur Pater nisi ex quod est ei Filius; & Filius non dicitur nisi ex eo quod habet Patrem. Non secundum substantiā hæc dicuntur: quia non quisque eorum ad seipsum sed ad invicem atque ad alterutrum ista dicuntur.* Et Concil. Toletanum XI. in professione fidei ubi ait: *Quod Pater est, non ad se, sed ad Filium est. Et quod Filius est, non ad se, sed ad Patrem est. Similiter & Spiritus sanctus non ad se, sed ad Patrem & Filium relative refertur, in eo quod spiritus Patris & Filii prædicatur.*

2. Ratione. Quia si non essent in Deo relationes ad intra reales, non essent in Deo personę realiter distinctæ: nam juxta axioma theologicum, in Deo omnia sunt unum, ubi non obviat relationis oppositio.

Dico

Dico 2. Relationes Dei ad intra sunt transcendentales.

Prob. Relatio transcendentalis est ea, quæ non respicit terminum pure ut terminum. At in Deo una relatio non respicit aliam ut pure terminum, sed ut quid producés vel ut produ ctû. Ergo relationes in Deo sût trâscendétales.

Relationibus tamen divinis multa conveniunt, quæ relationibus categoricis attribuũtur. Nam 1. non possunt esse sine termino. Pater enim non potest esse Pater sine Filio, & vicissim; nec potest esse Spirator sine Spiritu-sancto, & vicissim. 2. Id totum quod sunt ad illud sunt: sic, v.g. id totum quod Pater est quatenus Pater est ad Filium, & vicissim. 3. Sût simul cognitione: nam perfecte cognosci non potest Pater sine Filio, & vicissim nec Spirator sine Spiritu-sancto & vicissim.

Dico 3. Relationes ad intra sunt quatuor in Deo, videlicet paternitas, filiatio, spiratio activa, & spiratio passiva.

Prob. 1. Quia datur in Deo tum fœcunditas generandi nempe paternitas, & ejus terminus nempe filiatio: tum fœcunditas spirandi nempe spiratio activa: & ejus terminus nempe spiratio.

2. Fide constat esse in Deo tres personas. Ergo jam constat esse in Deo tres relationes ad intra, nempe Paternitatem, filationem, & spirationem passivam. Sed præter has tres datur adhuc alia, nempe spiratio activa. Ergo dantur in Deo quatuor relationes. *Prob. min.* Datur in Deo principium formale proximum processionis Spiritus-sancti. At tale principium est aliquid relativum virtualiter distinctum a paternitate & filiatione, & realiter distinctum a spiratione passiva, nempe fœcunditas spirandi seu spiratio activa. Ergo datur in Deo aliqua relatio realiter distincta a spiratione passiva, & virtualiter ac logice distincta a paternitate & filiatione, nempe spiratio activa. Ergo præter tres relatione supra dictas datur, quarta nempe spiratio activa. *Prob. min. quoad. 1. partem quæ sola eget probatione.* Nam tale principium non est paternitas sola, alioqui Spiritus sanctus non esset a Filio: neque est sola filiatio, alioqui Spiritus-sanctus non esset a Patre, neque est simul paternitas & Filiatio, alioqui principium formale proximum Spiritus-sancti non est totum in Patre, nec totum in Filio. Ergo necesse est, ut tale principium sit aliquid virtualiter ac logice distinctum a paternitaté & filiatione, nempe spiratio activa.

ARTICULUS II.

Quomodò relationes ad intra distinguantur inter se?

Dico 1. Paternitas a filiatione, & spiratio activa a spiratione passiva distinguuntur realiter.

Prob. Relationes, quæ se habent ut quid realiter producens, & productum distinguuntur realiter inter se: nam nihil potest se ipsum producere realiter. Atqui paternitas & filiatio, item spiratio activa & spiratio passiva se habent ut producens & productum, ergo distinguuntur realiter inter se.

Dico 2. Paternitas & filiatio distinguuntur realiter a spiratione passiva.

Prob. Relationes, quæ non possunt esse per identitatem in eodem supposito, habent inter se oppositionem sufficientem ad distinctionem realem, ut per se patet. Atqui paternitas, & filiatio non possunt esse per identitatem in eodem supposito cum spiratione passiva: ergo habent cum illa oppositionem sufficientem ad distinctionem realem, & sic distinguuntur realiter ab illa. *Prob. min.* Paternitas, & filiatio ex se essentialiter exigunt identificari spirationi activæ, nam necessario ei identificantur. Ergo spiratio activa est per identitatem in omni supposito, in quo paternitas & filiatio sunt per identitatem. Ergo spiratio passiva non potest esse per identitatem in eodem supposito cum paternitate & filiatione: alioqui spiratio passiva posset esse per identitatem in eodem supposito cum spiratione activa, & sic idem suppositum posset esse simul spirans & spiratum, quod repugnat.

Porro oppositio realis, quam habent paternitas & filiatio cum spiratione passiva, non est immediata & per se: nam spiratio passiva non est a paternitate & filiatione; sed est mediata, & per spirationem activam.

Dico 3. Paternitas & filiatio distinguuntur virtualiter tantum a spiratione activa.

Prob. Paternitas & filiatio distinguuntur a spiratione activa; nam affirmatur de paternitate & filiatione, quod negatur de spiratione activa, & vicissim, nempe paternitas generat, spiratio activa non generat; filiatio producitur, spiratio activa non producitur; spiratio activa spirat, paternitas & filiatio non spirant. At paternitas & filiatio non distinguuntur a spiratione activa

neque

neque formaliter ex natura rei cum non detur distinctio formalis ex natura rei, ut supponitur alibi probatum: neque realiter, cum spiratio activa sit in eodem supposito cum paternitate & filiatione, & quidem per identitatem; non enim potest esse aliter, nempe per aggregationem vel unionem. Ego superest ut distinguantur virtualiter tantum.

Itaque spiratio activa se habet ad Patrem & Filium, sicut divinitas ad tres Personas: nam est una & eodem numero per identitatem in Patre & Filio, sicut natura divina est in tribus Personis. Item per eam Pater & Filius sunt unus spirator, sicut per naturam divinam tres Personæ sunt unus Deus. Differt tamen spiratio activa a natura divina in eo, quod opponitur uni Personæ nempe tertiæ, & quod sit proximum principium formale proximum productionis unius personæ: quod utrumque non convenit naturæ divinæ.

Ob. Relationes Dei ad intra reales sunt quatuor. Ergo sunt quatuor res inter se distinctæ; ideoque paternitas & filiatio distinguuntur realiter a spiratione activa.

Resp. Nego conseq. Quia relationes Dei ad intra, licet reales sunt tantum tres res relativæ, cum res communiter significet entitatem propriam & distinctam; nec sunt quatuor nisi virtualiter & logice, cum una non distinguatur a duabus nisi virtualiter & logice. Sic attributa absoluta quantumvis realia, tamen quia non sunt plura nisi virtualiter & logice, sunt unica res.

Porro argumentum a proportione commutata valet solum in quantitativis.

Observa. In Patre est una entitas relativa simplex realiter, sed virtualiter duplex. Quæ entitas quatenus est paternitas, producit Filium; & quatenus est spiratio activa, producit Spiritum-sanctum; perinde ac si constaret duabus entitatibus realiter inter se distinctis. Similiter in Filio est una entitas relativa simplex realiter, & virtualiter duplex, quæ quatenus est filiatio, producitur a Patre; & quatenus est spiratio activa producit Spiritum-sanctum: perinde ac si illa entitas constaret ex duabus entitatibus partialibus realiter distinctis, quarum una produceretur a Patre, & altera non produceretur ab illo, sed produceret Spiritum-sanctum. Quare Pater producit Filium per entitatem relativam, quæ simul est paternitas & spiratio activa, sed producit Filium per illam quatenus est paternitas; non quatenus est spiratio activa. Similiter Filius producit Spiritum-sanctum per entitatem, quæ simul est filiatio & spiratio; sed producit Spiritum-sanctum per illam, quatenus est spiratio activa, non quatenus est filiatio. Hæc autem distinctio virtualis sufficit ad tollendam contradictionem.

ARTICULUS III.

Quomodo relationes divinæ distinguantur ab essentia divina?

NOta. Essentia late sumpta significat quidditatem; seu constitutivum cujuslibet rei. Unde sunt in Deo ut trino tres essentiæ relativæ identificatæ uni absolutæ, nomen essentiæ late sumantur: nam in Deo sunt tres quidditates relativæ inter se realiter distinctæ. Essentia vero stricte & magis proprie sumpta, est id, quod est primum in toto substantiali sive in substantia completa distinctivum illius ab omni alio, & radix proprietatum ejus. Unde in Deo essentia stricte sumpta idem est ac aseitas. A Conciliis essentia divina sumitur etiam pro cumulo omnium perfectionum absolutarum, seu pro ipsa nara divina, & in hoc sensu hic sumitur.

Dico 1. Relationes divinæ non distinguuntur realiter ab essentia divina seu divinitate. Est de fide.

Constat ex Conc. generali Lateranensi IV. c. 2. ibi: *Credimus & confitemur Cum Petro, quod una quædam summa res est, incomprehensibilis quidem & ineffabilis, quæ veraciter est Pater & Filius & Spiritus sanctus: tres simul Personæ ac singulatim quælibet earumdem. Et ideo in Deo Trinitas est solummodo, non quaternitas; quia quælibet trium Personarum est illa res, videlicet substantia, essentia seu natura divina, quæ sola est Universorum principium, præter quod aliud inveniri non potest. Et illa res non est generans, neque genita, nec procedens sed est Pater qui generat, & Filius qui gignitur, & Spiritus sanctus qui procedit: ut distinctiones sint in personis, & unitas in natura. Licet igitur alius sit Pater, alius Filius, alius Spiritus-sanctus, non tamen aliud; sed id quod est Pater, est Filius & Spiritus sanctus idem omnino: ut secundum Orthodoxam & Catholicam fidem consubstantiales esse credantur.*

Ratio est quia in divinis omnia sunt unum, ubi non obviat relationis oppositio, quæ consistit in relatione producentis & pro-

& producti. Atqui relationes ad intra nullam habent oppositionem relativam cum essentia seu natura divina: nam nec producunt eam, nec ab ea producuntur. Ergo relationes ad intra sunt unum & idem realiter cum essentia seu natura divina: Ergo non distinguuntur realiter ab illa.

Obj. Illa distinguuntur realiter, quibus conveniunt prædicata contradictoria. At essentiæ divinæ & relationibus conveniunt prædicata contradictoria; nam essentia communicatur Filio, Pater non communicatur Filio, paternitas non generat, essentia non generat, filiatio & spiratio passiva producuntur, essentia non producitur. Ergo essentia divina & relationes inter se distinguuntur realiter.

Resp. 1. Nego maj. Nam ad verificanda prædicata contradictoria sufficit distinctio virtualis, quæ æquivalet quoad hoc distinctioni reali quamvis tamen tunc non sit vere contradictoria.

Resp. 2. Nego min. Nam essentiæ divinæ & relationibus non conveniunt prædicata vera, sed apparenter tantum contradictoria. Non enim tunc idem affirmatur & negatur de eodem secundum idem, seu secundum eandem considerationem; sed respectu essentiæ & relationum idem affirmatur & negatur de eodem secundum diversas considerationes & æquivalentias sumpto. Sic cum dicitur essentia divina communicatur Filio, paternitas non communicatur; sensus est: entitas divina sumpta quatenus cumulus est omnium perfectionum absolutarum communicatur Filio; & sumpta quatenus est paternitas non communicatur Filio, quod verum est, & ad quod sufficit virtualis amplitudo in entitate divina, & distinctio virtualis inter paternitatem & essentiam. Nam res simplex potest esse virtualiter multiplex, & habere amplitudinem virtualem, vi cujus æquivaleat multis realiter distinctis in ordine ad præstanda diversa, & ad terminandos diversos conceptus inadæquatos, proinde ad verificanda prædicata apparenter tantum contradictoria, ut patet in Angelo & anima rationali, entitas autem divina in se simplicissima habet virtualem amplitudinem infinitam, & æquivalet (seclusa omni imperfectione) creaturis pluribus & pluribus in infinitum.

Hinc entitati divinæ convenit aliquid prout æquivalet alicui enti creato, non prout convenit alteri: ac proinde entitas divina repræsentabilis est diversis & inadæquatis conceptibus, uno scilicet prout æquivalet uni enti creato, & altero prout æquivalet alteri. Quare vere dicitur: paternitas generat, essentia non generat; quamvis paternitas, & essentia non distinguantur realiter inter se. Nam sensus est: entitas divina generat prout est talis entitas relativa non prout est cumulus omnium perfectionum absolutarum: entitas divina generat prout æquivalet potentiæ creatæ, non prout æquivalet essentiæ creatæ.

Dico 2. Relationes divinæ distinguuntur virtualiter ab essentia divina.

Prob. Illa distinguuntur saltem virtualiter, de quorum uno affirmatur aliquid, quod negatur de alio. Nam idem non potest affirmari & negari de eodem secundum idem omnine sine contradictione & absurditate. Atqui de paternitate & spiratione activa affirmatur quod producant, & filiatione & spiratione passiva quod producantur: utrumque autem negatur de essentia divina; ergo hæc affirmatio & negatio erit de eodem secundum idem omnino, si non distinguantur virtualiter relationes ab essentia. Ergo revera illæ relationes distinguuntur virtualiter ab essentia: non enim distinguuntur realiter ut probatum est.

Dici tamen potest, quod relationes divinæ distinguantur realiter inadæquate ab essentia, non quatenus est essentia præcise, sed ab essentia sumpta physice pro eo omni quod est realiter essentia. Nam singulæ relationes non sunt realiter idem cum eo omni quod est realiter essentia. Nam singulæ relationes non sunt realiter idem cum eo omni quod est realiter essentia cum distinguantur realiter relationibus sibi oppositis, essentiæ realiter identificatis.

ARTICULUS IV.

Utrum relationes divinæ sint de conceptu essentiæ divinæ.

Dico 1. Relationes ad intra non sunt de conceptu essentiæ divinæ, quæ proinde ab illis præscindit.

Prob. Quidquid est de conceptu essentiæ divinæ convenit perfecte singulis tribus personis. At relationes ad intra non conveniunt singulis personis: sic paternitas non convenit Filio, nec filiatio Patri: alioqui Filius esset Pater, & Pater esset Filius. Ergo relationes ad intra non sunt de conceptu essentiæ divinæ. Major constat, quia quælibet

libet Persona est plenè & perfecte Deus, & habet totam essentiam divinam, ut definit Conc. Lateran. IV. cap. 2. ubi ait: *qualibet trium Personarum est illa res; videlicet substantia essentia seu natura divina.*

Obj. 1. S. Th. q. 27. art. 2. ad 3. dicit paternitatem & filiationem includi in esse divino.

Resp. Includuntur in esse divino adæquate sumpto, seu in esse ut trinus, & unus est: non vero in esse divino inadæquate sumpto, seu in esse Dei præcise, ut unus est. Nam esse divinum adæquate sumptum præter essentiam dicit relationes, quæ cum essentia constituunt Deum unum & trinum.

Obj. 2. Hæc prædicatio. Deus est Pater, Filius, & Spiritus-sanctus: est essentialis. Ergo relationes sunt de conceptu essentiæ.

Resp. Nego anteced. Nam prædicatio illa neque est essentialis seu spectans essentiam divinam; neque accidentalis; id est substantialis, per substantiale intelligendo quidquid pertinet ad constitutionem suppositi, quod est totum substantiale. Igitur paternitas est aliquid substantiale, quia constituit Deum in esse talis suppositi; nempe in esse Patris: unde paternitas non est pars essentialis essentiæ, sed solum suppositi. Idem dic de filiatione & spiratione passiva.

Dico 2. Essentia divina non est de conceptu relationum divinarum. Unde relationes divinæ perfecte præscindunt ab essentia divina.

Prob. Si essentia divina esset de conceptu relationum, paternitas & Filiatio formaliter sumptæ, essent in recto ipsa essentia divina. Falsum conseq. ergo. *Prob. min.* Si paternitas & filiatio formaliter sumptæ, sunt in recto ipsa essentia, paternitas non potest generare, nec filiatio generari, quin ipsa essentia generet, & generetur: quod repugnat Concil. Lateranensi IV. c. 2. *& illa res non est generans, neque genita, seu procedens.*

Obj. 1. Patres docent communia includi in conceptu propriorum. Ergo essentia divina est de conceptu relationum.

Resp. Nego conseq. Quia Patres loquuntur de propriis in concreto, idest, de personis divinis complete sumptis, quarum quælibet sic sumpta includit tum proprietatem relativam seu personalitatem, tum essentiam divinam tribus Personis communem.

Obj. 2. Hæc propositio: paternitas est deitas admissa est a Concilio Remensi.

Resp. Admissa est, non in sensu formali, seu secundum proprium utriusq; conceptum sed in sensu reali & identico contra Gilbertum Porretanum, essentiam a personis realiter distinguentem: ita ut sensus sit, paternitas est realiter & entitative deitas, sive entitas paternitatis est etiam entitas divinitatis. Sed non ideo idem est utriusque conceptus.

ARTICULUS V.

An & quales perfectiones sint relationes divinæ?

DIco 1. Relationes ad intra, etiam formaliter ac secundum se, & prout ab essentia virtualiter distinguuntur, sunt vere perfectiones.

Prob. 1. Ex Patribus. S. Basilius, lib. 2. contra Eunomium ait: *bonum & pulchrum esse divinæ beatitudini Patrem esse*. S. Cyrill. Alex. lib. 2 Thesauri, c. 1. *Non potest esse perfecta deitas nisi Filium habeat, & fructum ex separiat:* S. Damascenus, l. de fide, c. 11. relationes divinas vocat perfectiones personales.

2. Quia principia & termini productionum præstantissimarum sunt veræ ac positivæ perfectiones. Atqui relationes ad intra formaliter & secundum se sumptæ; vel sunt principia præstantissimarum productionum, ut paternitas & spiratio activa: vel termini formales illarum, ut filiatio & spiratio passiva. Ergo relationes divinæ secundum se sunt perfectiones.

3. Relationes divinæ prout virtualiter distinctæ ab essentia, sunt proprietates Deo convenientes ex infinite ejus naturæ. Ac ejusmodi proprietates sunt sane perfectiones, Ergo relationes divinæ sunt perfectiones.

Obj. 1. Si relationes divinæ sunt perfectiones, plus est perfectionis in tribus personis quam in una Falsum conseq. ergo.

Resp. Disting. sequel. maj. Plus est perfectionis relativæ, *conc. seq. maj.* Perfectionis absolute, *nego seq. maj.* Jam vero essentia divina, quæ est omnis perfectio absoluta & inest singulis personis per identitatem, est eminenter omnis perfectio relativa. Quare singulæ personæ continet perfectiones relativas aliarum eminenter ratione essentiæ quæ continet eminenter quidquid est perfectionis relativæ in tribus personis; imo continet etiam radicaliter, quatenus natura divina per suam infinitam excellentiam est radix proprietatum relativarum, quippe quæ cōveniūt Deo ratione infinitudinis naturę divinę.

Di-

Dices. Ex S. Augustino, lib. de Trinitate c. 8. *Tantus est solus Pater, vel solus Filius, vel solus Spiritus-sanctus, quantus est simul Pater, Filius, & Spiritus sanctus.*

Resp. Hoc ideo dicit, quia in una persona tantum est perfectionis absolutæ, puta sapientiæ bonitatis potentiæ, &c. quantum in tribus Personis simul. Et quia in qualibet Persona sunt eminenter omnes perfectiones relativæ.

Obj. 2. Hinc sequitur aliquam perfectionem relativam esse in Patre, quæ non est in Filio, puta paternitas.

Resp. Disting. Quæ non est in Filio formaliter, *conc.* æquivalenter, *nego*. Equidem paternitas non est in Filio formaliter, nam Filius non est formaliter Pater; sed est æquivalenter in Filio quia filiatio æquivalet paternitati, & est tam bona Filio quam paternitas Patri. Nam filiatio in divinis tantam habet excellentiam quantam paternitas; quia tantam habet intrinsecam necessitatem absolutam existendi quantam habet paternitas, & tam essentialiter idem est cum divinitate quam paternitas.

Præterea, ut dixi, quælibet Persona habet etiam eminenter perfectiones omnes relativas: nam habet essentiam divinam quæ est omnis perfectio absoluta, & simpliciter simplex, ideoque est eminenter omnis perfectio relativa, quæ est perfectio secundum quid tantum, & quam etiam continet radicaliter essentia divina, quatenus ratione infinitæ suæ excellentiæ radix est proprietatum relativarum.

Obj. 3. Si relationes divinæ sunt perfectiones, Pater est perfectior Spiritu-sancto: nam habet duplicem relationem, nempe paternitatem & spirationem activam. Falsum conseq. ergo.

Resp. Nego sequ. maj. Quia spiratio passiva est æqualis paternitati & spirationi activæ simul sumptis; & spiratio passiva tam bona est Spiritui sancto, quam paternitas & spiratio activa simul sumptæ, bonæ sunt Patri. Nam spiratio passiva tam essentialiter identificatur divinitati, & tantam habet intrinsecam necessitatem absolutam existendi. Quare in divinis tam perfectum est esse Spiritum-sanctum, quam esse Patrem & spiratorem.

Inst. Ergo spiratio passiva est melior paternitate sola.

Resp. Spiratio passiva non est melior paternitate entitative sumpta. Nam paternitas & spiratio activa sunt una, & eadem entitas relativa in Patre, cui æqualis est entitas relativa, quæ est in Spiritu sancto, nempe spiratio passiva. Unde sequitur solum, quod entitas relativa Spiritus sancti sit perfectio major entitate relativa Patris inadæquate sumpta, non vero adæquate sumpta, nempe prout est paternitas simul & spiratio activa.

Obj. 4. Unica est realiter in Deo perfectio. Ergo non dantur perfectiones relativæ, quæ essent plures realiter.

Resp. Distin. anteced. In Deo unica est realiter perfectio absoluta, *conc. antec.* relativa, *nego ant. & conseq.*

Dico 2. Relationes ad intra non sunt perfectiones simpliciter simplices, stricte loquendo, sed sunt perfectiones secundum quid tantum.

Prob. Perfectio simpliciter simplex, stricte loquendo, est ea, quæ in quovis ente præcise ut est ens, non excludit aliam perfectionem meliorem, vel æqualem, ita ut ens tali perfectione præditum, melius sit quolibet alio ente ea destituto. Atqui relationes divinæ non sunt tales: nam paternitas a supposito aliquo divino excludit filiationem æque perfectam ac bonam, filiatio paternitatem, spiratio passiva spirationem activam. Ergo relationes illæ non sunt perfectiones simpliciter simplices stricte loquendo. Ergo cum sint perfectiones, restat ut sint perfectiones secundum quid.

Dici tamen possunt perfectiones simpliciter simplices minus stricte loquendo, per illas intelligendo perfectiones, quæ non excludunt alias meliores, sed solum æquales.

Porro illæ relationes sunt infinitæ in ratione relationum. Nam sunt complementa substantialia naturæ divinæ in ratione naturæ, ideoque sunt infinita in genere relationum: complementa enim substantialia naturæ debent proportionata esse naturæ, cujus sunt complementa. Itaque paternitas est infinita in ratione paternitatis, filiatio in ratione filiationis, &c.

ARTICULUS VI.

Utrum relationes divinæ propriam existentiam habeant?

Dico relationes ad intra habent propriam existentiam relativam, virtualiter distinctam ab existentia absoluta naturæ divinæ.

Prob. Quæ habent entitatem actualem propriam, habent existentiam propriam: nam entitas actualis & existentiam convertuntur. Atqui relationes divinæ ad intra habent enti

entitatem propriam relativam actualem, virtualiter distinctam ab entitate actuali absoluta naturæ divinæ: ergo habent etiam propriam existentiam relativam, &c. Minor constat, nam relationes adintra prout distinctæ virtualiter ab essentia divina, sunt principia actualia productiva, vel termini actuales producti, ac proinde habent entitatem actualem.

Porro cum Patres agnoscunt in Deo unicum esse seu existere, intelligunt esse seu existere absolutum & communicabile, non verum relativum.

COROLLARIUM.

Ex dictis intelliges 1. In Deo præter entitatem absolutam naturæ divinæ esse tres entitates relativas inter se realiter distinctas; sed naturæ divinæ identificatas, nempe paternitatem, filiationem, & spirationem passivam.

2. In Deo præter unam existentiam absolutam esse etiam tres existentias relativas realiter inter se distinctas. Nam entitas actualis & existentia sunt idem. Atqui in Deo est una entitas absoluta, & tres entitates actuales relativæ realiter inter se distinctæ. Ergo sunt etiam totidem existentiæ.

3. Præter æternitatem absolutam esse in Deo tres æternitates relativas. Nam in Deo præter existentiam absolutam interminatam sunt etiam tres existentiæ relativæ, carentes initio & fine. Unde tres Personæ sunt tres æterni etiam substantive, sed cum addito, æternitate relativa. Quod non repugnat Symbolo Athanasiano, in quo tres Personæ dicuntur non esse tres æterni, sed unus æternus: nam ibi agitur de æternitate absoluta.

4. In Deo præter unitatem, & veritatem & bonitatem transcendentalem absolutam, esse etiam tres unitates, tres veritates, & tres bonitates transcendentales relativas. Nam unitas, veritas, & bonitas transcendentales sunt affectiones seu proprietates entitatis, ab ea inseparabiles. At in Deo præter unam entitatem absolutam, sunt tres entitates relativæ realiter inter se distinctæ. Ergo.

5. In Deo præter unam rem absolutam, esse etiam tres res relativas inter se realiter distinctas, nam omnis entitas est res. Ergo cum in Deo sit una entitas absoluta cum tribus entitatibus relativis realiter inter se distinctis, sunt quoque una res absoluta, & tres res relativæ realiter inter se distinctæ.

CAPUT IV.

De Personis divinis generatim, & singillatim.

ARTICULUS I.

Quodnam sit constitutivum Personarum divinarum?

Nota 1. PErsona a Boetio definitur, naturæ rationalis individua substantia, id est, naturæ intellectualis substantia singularis, totalis & incommunicabilis alteri tanquam supposito; Sive persona est intellectualis substantia, singularis, totalis, & ultimo completa, ideoque incommunicabilis alteri ut supposito. Personalitas vero (quæ est abstractum personæ, & ejus constitutivum formale) est complementum ultimum seu terminus naturæ. intellectualis.

Nota 2. Suppositum est quid generalius quam persona. Nam suppositum est quælibet substantia singularis, totalis, & ultimo completa: sive ea sit pure materialis, ut brutum & lapis: sive pure spiritualis, ut Deus, Angelus; sive partim spiritualis & partim materialis, ut homo. Persona vero est suppositum intellectivum sive dependenter a phantasmate sive non: unde convenit tantum Deo, Angelis, & hominibus.

Porro nunc usus Ecclesiæ obtinuit, ut vox hypostasis significet suppositum, & personam: aliquando tamen sumitur in abstracto pro personalitate, vel substantia, seu suppositalitate.

Nota 3. In Deo sunt tres Personæ: nam in Deo sunt tres naturæ intellectualis substantiæ individuæ & incommunicabiles alteri ut supposito, sed relativæ; sunt tria complementa seu tres termini naturæ divinæ. Cum autem sunt substantiæ individuæ relativæ, & complementa seu termini unius ejusdemque naturæ habent aliquid commune in quo conveniunt, & aliquid proprium vi cujus inter se realiter distinguuntur, & incommunicabiles sunt alteri ut supposito. Unde habent aliquid, quo materialiter (ut ajunt,) & quo formaliter constituuntur. Nam quando commune & proprium in eandem rem conveniunt, res illa dicitur constitui materialiter per commune, & formaliter per proprium. Tota difficultas est de formali constitutivo personarum, an sit aliquid absolutum, an relativum. Nam evidens est materiale constitutivum personarum esse naturam divinam, utpote illis omnibus com-

communem, cum res constituatur materialiter per commune.

Dico. Personæ divinæ constituuntur formaliter, non per aliquid absolutum, sed per relationes adintra. Ita communiter, & ita constat ut oppositum a multis censeatur errori proximum.

Prob. 1. Quia Scriptura, Patres, & Concilia Personas divinas semper exprimunt nominibus relativis tanquam earum a se invicem distinctivis ac singulis propriis, proindeque significantibus aliquid relativum esse constitutivum formale illarum.

2. Quia prima Persona per relationem adintra constituitur formaliter, id est, tanquam per formale constitutivum. Ergo similiter aliæ Personæ sic constituuntur per relationem adintra: cum eadem sit ratio pro omnibus. *Prob. antec.* Prima Persona constituitur formaliter per aliquid sibi proprium. Sed prima Persona nihil habet sibi proprium nisi relationem adintra. Ergo prima Persona constituitur formaliter per relationem adintra, nempe paternitatem. *Prob. min.* Ex Conc. Florentino, in decreto unionis, ubi ait: *omnia quæ Patris sunt, Pater ipse unigenito Filio suo gignendo dedit, præter esse Patrem.* Ergo Filius habet omnia quæ Pater habet, preter solam paternitatem. Ergo Pater nihil habet proprium nisi solam paternitatem, quæ est relatio adintra.

Sicut autem Pater nihil habet proprium, nec proinde aliud constitutivum formale, nisi solam paternitatem: ita Filius nil habet proprium nisi solam filiationem, & Spiritus Sanctus nil habet proprium nisi solam spirationem passivam. Nam Pater habet omnia quæ habet Filius, præter esse Filium; item Pater & Filius habent omnia quæ habet Spiritus Sanctus, præter esse spiratum. Ergo sicut Pater nihil habet proprium nisi relationem adintra, ita Filius, & Spiritus S.. Ergo sicut Pater constituitur formaliter per relationem adintra nempe per paternitatem: ita Filius per relationem adintra nempe per filiationem, & Spiritus S. per relationem adintra nempe per spirationem passivam, formaliter constituitur.

Obj. 1. Si Personæ divinæ constituuntur formaliter per relationes adintra, non sunt ad se, sed ad alterum. Falsum conseq. Alioqui persona Patris est persona Filii, & vicissim. Ergo.

Resp. Personæ divinæ adæquate sumptæ, sunt partim ad se ratione scilicet naturæ divinæ, quæ est illarum materiale constitutivum, partim ad alterum ratione relationum, quæ sunt illarum formale constitutivum. Non idcirco tamen Pater dici potest Persona Filii, aut Filius Persona Patris: namid quod est ad alterum, non semper dicitur illius secundum omnem denominationem; sed Persona Patris est Persona Filii, quia est Filii pater, & vicissim.

Obj. 2. Persona divina est simplex. Ergo non constituitur materialiter per essentiam, & formaliter per relationem adintra.

Resp. Nego conseq. Quia non sic constituitur per compositionem realem illarum tanquam constitutivorum realiter distinctorum, sed per compositionem virtualem illarum ut virtualiter distinctarum.

Obj. 3. Persona ut sic seu persona ut persona est aliquid absolutum. Ergo nulla constituitur formaliter per relationem.

Resp. Nego anteced. Nam persona ut sic & prout abstrahit a creata & increata, neque est absoluta, neque relativa; sed præscindit ab utraque, & dividitur in creatam & increatam: creata est absoluta, increata est relativa.

ARTICULUS II.

Quot sunt subsistentiæ in Deo?

NOta. Subsistentia sumitur proprie & improprie. Sumpta improprie idem sonat quod perseitas, & est virtus existendi per se, id est, existendi independenter ab alio ut subjecto sustinente. Hinc constituit substantiam estque illius abstractum: substantia enim est ens per se subsistens, id est, existens independenter ab alio tanquam subjecto sustentante.

Subsistentia proprie sumpta est abstractum suppositi, & idem est ac suppositalitas; definiturque ultimum complementum substantiale naturæ; sive est complementum substantiale constituens cum natura substantiam individuam, totalem, completam & incommunicabilem alteri ut supposito. Quare subsistentia est quid generalius quam personalitas, a qua differt sicut genus a specie: nam omnis personalitas est subsistentia, sed non omnis subsistentia est personalitas, quia non omnis subsistentia est entis intellectualis. Subsistentia tamen aliquando sumitur, & a Patribus sæpe sumpta est concrete pro supposito.

Dico 1. In Deo sunt tres subsistentiæ relativæ.

Prob. Subsistentiæ relativæ sunt complementa

menta ſubſtantialia relativa, naturam divinam ultimo terminantia. Atqui ſunt in Deo tria ejuſmodi complementa. Ergo & tres ſubſiſtentiæ relativæ. *Prob. min.* Nam in Deo tres ſunt ſubſtantiæ relativæ incommunicabiles alteri ut ſuppoſito, nimirum Pater, Filius & Spiritus Sanctus. Ergo ſunt in Deo tria complementa ſubſtantialia relativa naturam divina ultimo terminantia.

Obj. Spiratio activa conſtituit ſpiratorem incommunicabilem Spiritui Sancto. Ergo ſpiratio activa eſt quarta ſubſiſtentia in Deo.

Reſp. Nego conſ. Quia ſpiratio activa non conſtituit ſpiratorem incommunicabilem cuilibet alteri tamquam ſuppoſito: nam ſpirator reipſa communicatur Patri & Filio tanquam ſuppoſitis. Unde ſpirator nō eſt perſona a tribus aliis diſtincta, ſed duæ primę perſonæ ſunt ſpirator, & tertia terminus perſonæ ſpiratoris.

Dico 2. Non datur in Deo ſubſiſtentia eſſentialis, abſoluta, & communis, ſi ſubſiſtentia ſtricte ac proprie ſumatur, nempe pro perſonalitate.

Prob. Si daretur in Deo ſubſiſtentia ſeu perſonalitas eſſentialis, abſoluta, & communis, eſſet in Deo ſuppoſitum eſſentiale, abſolutum & commune tribus Perſonis. Quod repugnat: nam repugnat ſuppoſitum commune pluribus ſuppoſitis, ſuppoſitum enim eſt eſſentialiter incommunicabile alteri tanquam ſuppoſito.

Si autem ſubſiſtentia improprie ſumitur, nempe pro perſeitate, conſtat eſſe in Deo ſubſiſtentiam eſſentialem, abſolutam & communem tribus Perſonis. Nam eſt in Deo virtus exiſtendi per ſe & independenter ab omni ſubjecto ſuſtentante, quæ eſt perfectio ſimpliciter ſimplex, eſſentialis, abſoluta, & communis tribus Perſonis.

Obj. 1. S. Agatho Papa in epiſtola ad Concilium ſextum generale ait: *Confitemur Patrem, Filium, & Spiritum Sanctum, non tres Deos, ſed unum Deum, non trium nominum ſubſiſtentiam, ſed trium ſubſtantiarum unam ſubſiſtentiam.*

Reſp. Eſt mendum in textu, & legi debet, *trium ſubſiſtentiarum unam ſubſtantiam*, ut re ipſa legitur in emendatioribus codicibus.

Obj. 2. Subſiſtere eſt perfectio ſimpliciter ſimplex. Ergo eſſentia divina ut ſic habet ſubſiſtentiam.

Reſp. Diſting. antec. Subſiſtere improprie eſt perfectio ſimpliciter ſimplex, *conc. ant.* Nam ſic ſubſiſtere eſt exiſtere per ſe independenter a ſubjecto ſuſtentante. Subſiſtere proprie eſt perfectio ſimpliciter ſimplex, *nego ant.* Nam exiſtere incommunicabiliter non eſt perfectio melior quam alia incompoſſibilis conveniens naturæ, cum excludat a natura divina perfectionem meliorem, nempe communicabilitatem: melius eſt enim naturam divinam eſſe communicabilem tribus Perſonis divinis, quam eſſe incommunicabilem.

Porro ſubſiſtere proprie non eſt perfectio in genere naturæ, ſed ſuppoſiti. Unde natura divina ut virtualiter diſtincta a perſonalitatibus non continet eam formaliter, ſed ſolum radicaliter.

Obj. 3. Natura divina prout virtualiter diſtincta a perſonalitatibus divinis ſubſiſtit. Ergo datur ſubſiſtentia eſſentialis &c.

Reſp. Nego anteced. Si ſubſiſtentia proprie ſumatur. Nam non exiſtit incommunicabiliter, cum re ipſa tribus Perſonis divinis communicetur. Subſiſtit tamen ſubſiſtentia improprie dicta, nam exiſtit per ſe & independenter a ſubjecto ſuſtentante.

Obj. 4. Datur perſona communis tribus Perſonis. Ergo.

Reſp. Diſting. antec. Datur perſona tribus Perſonis communis logice, ſeu ſecundum conceptum, *conc ant.* Nam conceptus perſonæ generatim ſumptæ convenit tribus perſonis divinis. Datur perſona tribus Perſonis communis phyſice ſeu ſecundum entitatem, *nego ant.* Nam entitas relativa Patris non eſt entitas relativa Filii, nec Spiritus Sancti, & viciſſim.

ARTICULUS III.

De æqualitate & prioritate Perſonarum divinarum.

NOta. Æqualia dicuntur ea, quorum quantitas eſt eadem. Quantitas autem triplex eſt, nimirum quantitas molis, qualis eſt in continuis, quantitas numeri, qualis eſt in diſcretis; & quantitas perfectionis, qualis eſt in quibuslibet entibus ſive corporeis, ſive ſpiritualibus. Non poteſt hic agi niſi de hac ultima quantitate.

Dico 1. Perſonæ divinæ ſunt realiter æquales inter ſe. Eſt de fide.

Prob. 1. Ex Scriptura. Philipp. c. 2. *Qui cum in forma Dei eſſet, non rapinam arbitratus eſt eſſe ſe æqualem Deo* (Patri) 2. Ex doctrina Eccleſiæ, quæ in Præfatione Miſſæ de SS. Trinit. ſic canit: *ut in eſſentia unitas, & in Perſonis proprietas, & in majeſtate adoretur æqualitas.* 3. Ex Symbolo Atha-

Athanasiano. *Totæ tres Personæ coæternæ sibi sunt, & coæquales.* 4. ratione. Quia ea sunt æqualia, quæ habent eandem quantitatem perfectionis sine excessu & defectu. Nam æqualia dicuntur, quorum quantitas est eadem. Atqui Personæ divinæ habent eandem quantitatem perfectionis sine excessu & defectu. Nam habent eandem numero essentiam, naturam ac divinitatem, est quæ omnis perfectio absoluta & simpliciter simplex: sicque sunt æquales secundum essentiam & perfectiones omnes simpliciter simplices; habent quoque proprietates relativas æque perfectas, sicque sunt æquales etiam secundum proprietates illas: paternitas enim, filiatio & spiratio passive sibi invicem æquivalent, & nulla illarum superat aut superatur in perfectione. Quare Personæ divinæ sunt inter se perfecte æquales secundum omnes perfectiones tum absolutas tum relativas.

Hinc Personæ divinæ sunt etiam inter se perfecte similes, cum perfecte conveniant in perfectione. Ariani autem damnati sunt, quod assererent Filium esse solum similem Patri similitudine imperfecta & adumbrata, qualem habere potest creatura cum Deo, negarentque esse æqualem ac consubstantialem Patri.

Dico 2. Datur in divinis vera & realis prioritas originis inter personam producentem & productam. Ita Scotus, Suarez, & & alii multi.

Prob. Prioritas originis, est ea, vi cujus unu est id a quo est alterum, non vicissim. Atqui hoc reperitur in divinis: nam persona producens est id, a quo est persona producta, non vicissim. Ergo. Hinc in divinis Pater est prior origine quam Filius; & Pater ac Filius sunt priores origine quam Spiritus Sanctus, seclusa omni imperfectione & dependentia.

Obj. 1. Si datur prioritas originis inter Personas divinas, Pater est prior natura quam Filius. Falsum conseq. Ergo.

Resp. Nego sequel. maj. Nam prioritas naturæ proprie ac stricte dicta est ea, vi cujus unum est, a quo est alterum cum dependentia.

Ob. 1. In Symbolo Athanasiano dicitur: *In hac Trinitate nihil prius aut posterius.*

Resp. Ibi agitur de prioritate & posterioritate durationis, non originis, ut patet ex verbis immediate sequentibus: *sed totæ tres Personæ coæternæ sibi sunt.* Cum autem S. Thomas negat dari inter Personas divinas prioritatem aut posterioritatem, nobis non contradicit nisi penes voces. Non admittit ordinem originis inter Personam producentem & productam: ordo autem dicit prioritatem & posterioritatem.

ARTICULUS IV.

De Circuminsessione, & missione in Personis divinis.

Dico 1. Datur circuminsessio in Personis divinis.

Prob. Circuminsessio est mutua inexistentia unius personæ in alia. Sed quælibet Persona divina inexistit in alia reciproce Ergo *Prob. min.* Ex Joann. c. 10. *Pater in me est, & ego in Patre.* Eadem autem est ratio pro Spiritu Sancto. Ratio est, quia in tribus Personis est una eademque numero natura, cui identificantur personalitates. Unde ubicumque est natura divina, ibi sunt intime præsentes Pater, Filius & Spiritus Sanctus: ac proinde Pater est in Filio, & Filius in Patre, & uterque in Spiritu Sancto, & hic in utroque.

Obj. Paternitas non est in Filio. Ergo Pater non est in Filio.

Resp. Paternitas non est in Filio constitutive seu ut constitutivum illius: at est in Filio præsentialiter.

Dico 2. Datur missio in divinis.

Prob. 1. Ex Joann. c. 8. *Solus non sum; sed ego, & qui misit me Pater.* Et, cap. 14. *Paraclitus autem Spiritus, quem mittet Pater in nomine meo, ille vos docebit omnia.* Et, c. 16. Christus de Spiritu Sancto dicit, *mittam eum ad vos.*

2. Ratione. Quia missio in divinis consistit in eo, quod una persona procedat ab alia, & in aliquo loco in quo jam erat, incipiat novo modo esse per effectum, qui ei specialiter tribuatur. At in divinis una persona procedit ab alia, & in loco in quo jam erat, incipit esse novo modo per effectum qui ei specialiter tribuitur. Ergo datur missio in divinis, *major constat.* Nam missio dicit duplicem respectum, unum missi ad mittentem, & alterum missi ad terminum: qui enim mittitur, ab aliquo & ad aliquem locum mittitur. Persona autem divina mitti non potest ab alia nisi per processionem ab illa. Nam non potest mitti per imperium, ut servus a domino mittitur: neque per consilium, ut ignarus a sapiente: neque per impetum, ut sagitta a sagittario mittitur; nam hi modi involvunt imperfectionem in misso. Ergo superest, ut Persona divina mittatur per originem & processio-

Nam cessio-

cessionem, sicut flores ab arboribus (seclusa imperfectione) mittuntur; nam non est alius modus mittendi præter hos quatuor. Quoad secundum respectum missionis, una persona non potest mitti in locum ubi prius non erat, cum habet immensitatem & sit semper ubique. Ergo superest, ut una persona mittatur ad locum, in quo jam erat, sed in quo incipiat esse novo modo sine ulla imperfectione, nempe per effectum productum, qui personæ missæ specialiter attribuatur.

Hinc Pater non potest mitti, cum a nulla alia persona procedat: at Filius vere mittitur a Patre, & Spiritus Sanctus a Patre & Filio: ut testatur etiam Scriptura.

Dico 3. Missio in divinis est temporanea, non æterna. Nam missio in divinis est complexum ex processione æterna, & productione effectus temporanei, vi cujus una persona incipit esse novo modo in termino ad quem mittitur. At illud complexum non est æternum, sed existit solum in tempore. Ergo missio in divinis est temporanea. Hinc, illud, Gal. 4. *Ubi venit plenitudo temporis, misit Deus filium suum.*

Dico 4. Missio Personæ divinæ aliquando invisibilis est, aliquando visibilis.

Prob. Nam missio invisibilis est, quando sine ullo signo sensibili producitur effectus internus, qui personæ missæ specialiter attribuitur. Sic mittitur Spiritus Sanctus invisibiliter, quoties producitur in anima gratia sanctificans, nullo signo externo hujus gratiæ producto. Missio visibilis est; quando vel terminus ad quem fit missio, est aliquid sensibile, sic visibiliter missus est Filius naturam humanam assumendo: vel producitur effectus internus & spiritalis cum aliquo signo sensibili hujus effectus: sic missus fuit visibiliter Spiritus Sanctus die pentecostes, cum descendit super Apostolos in specie linguarũ ignearum, eosque spiritalibus donis decoravit.

Porro effectus creatus specialiter attribuitur personæ alicui divinæ, vel ob modum quo habet omnipotentiam, sic mundi creatio specialiter Patri tribuitur, quia habet a se & a nullo alio potentiam creandi, eamque dat aliis personis: vel ob modum processionis personæ; sic gratia & omnia dona supernaturalia, quæ sunt effectus specialis benevolentiæ, & amoris Dei, attribuuntur specialiter Spiritui Sancto, quia procedit per viam amoris, & accipit naturam divinam primo & per se ut est amor: vel ob unionem substantialem cum aliqua persona; sic incarnatio soli Filio attribuitur, quia solus Filius unitus est substantialiter naturæ humanæ, & ideo dicitur mitti a Patre in mundum.

ARTICULUS V.

Quot sint notiones Personarum divinarum?

NOta. Notio generatim duplex est, nempe formalis, & objectiva. Notio formalis est actus cognoscendi, seu cognitio. Notio objectiva est objectum ipsum quod cognoscitur: unde notio objectiva convenit cuilibet rei cognoscibili. Notio autem prout specialiter attribuitur Personis divinis est id, ex quo cognoscitur una persona ut distincta ab alia vel aliis: sive est perfectio personalis, seu ratio obiectiva per modum formæ significata, per quam una persona distinguitur ab alia. Unde ex usu notio & actus notionales inter se differunt nam actus notionalis idem est ac personæ productio, quæ duplex est, mempe generatio & spiratio activa.

Dico. Recte a S. Thoma assignantur quinque notiones in divinis, scilicet innascibilitas seu improducibilitas, paternitas, filiatio, spiratio activa, & spiratio passiva seu processio. Nam etsi forte plures notiones Personarum divinarum assignari possint, saltem illæ quinque sunt præcipuæ, & ad eas cæteræ facile revocari possunt, atque ad notificationẽ ac distinctionem personarum sufficiunt.

Ex illis autem quinque notionibus quatuor duntaxat sunt proprietates stricte sumptæ: nam spiratio activa non est proprietas, cum Patri & Filio conveniat. Item quatuor tantum sunt relationes: nam innascibilitas non est relatio nisi per reductionem. Tres vero tantum sunt notiones personales, hoc est, constitu tes personas, nempe paternitas, filiatio, & spiratio passiva, seu processio; nam innascibilitas & spiratio activa vocantur notiones personarum, non vero personales.

ARTICULUS VI.

Quænam sit proprietas Patris?

NOta 1. Nomen Patris prout Deo tribuitur, sumitur tripliciter. 1. Lata pro Creatore. 2. Minus late pro Deo ut justificatore, & creaturas intellectuales nempe Angelos & homines in filios adoptante. In hoc utro-

utroque sensu nomen Patris est commune tribus Personis. 3. Stricte & notionaliter pro principio generativo Filii consubstantialis, id est, unius ejusdemque naturæ cum suo principio. Nomen patris sic sumptum est proprium primæ personæ.

Similiter paternitas sumitur tripliciter. 1. Late pro creatione activa, qua Deus est creator. 2. Minus late pro justificatione activa, qua Deus est justificator. Paternitas in hoc utroque sensu convenit tribus Personis. 3. Pro proprietate relativa, qua prima Persona secundam potest proxime generare, & re vera generat. In hoc sensu hic sumitur; potestque repræsentari duplici conceptu, uno præcise ut est id, quo Pater potest generare Filium, & sic sumpta est præcise vis generandi: altero ut est id, quo re vera Pater generat Filium, & sic spectata est generatio activa, constituitque Patrem in esse Patris.

Nota 2. Innascibilitas, ut ex usu & sensu Ecclesiæ tribuitur primæ Personæ, est negatio cujuslibet processionis realis, in Deo possibilis. Dico, *realis*: nam Pater procedit virtualiter ab essentia divina ut intellectio est, quatenus ab ea ut intellectio est, emanat virtualiter paternitas, nam ideo est in Deo paternitas, quia est intellectio.

Dico 1. Paternitas est prima proprietas Patris,

Prob. Paternitas constituit Patrem; nam ex Conciliis prima Persona est Pater, quia habet Filium. Paternitas autem non constitueret Patrem, si esset alia proprietas ipsa prior, sed supponeret jam constitutum ab illa alia proprietate priore.

Dico 2. Paternitas convenit Patri proxime ratione intellectionis necessariæ.

Prob. Paternitas, quæ est fœcunditas adintra, convenit Patri secundum intellectionem vel volitionem: nam fœcunditas adintra convenit Deo, modo perfectissimo, ideoque secundum actus vitales immanentes intellectionem scilicet & volitionem, utpote præstantissimos. Atqui paternitas non convenit Patri secundum volitionem: nam terminus a Patre productus est verbum, & sermo Patris, ideoque pertinet ad intellectum, et non ad voluntatem. Ergo paternitas convenit Patri secundum intellectionem, & quidem necessariam cum ei necessario conveniat.

Porro intellectio, quæ est communis tribus Personis, fundat paternitatem, exigit esse paternitatem in Patre tantum; nam non fundat nec exigit eam in Flio & Spiritu Sancto, cum paternitas sit tantum in Patre per identitatem, non in aliis Personis.

Dico 3. Innascibilitas est altera proprietas Patris. Nam soli Patri convenit: solus enim Pater habet negationem omnis processionis realis in Deo possibilis; cum solus non procedat realiter, & aliæ personæ procedant realiter ab alia persona.

ARTICULUS VII.

Utrum Filius in divinis sit Verbum Patris, & quomodo?

NOta. Fide constat Filium esse Verbum; nam Filius est Persona divina incarnata. Persona autem incarnata est Verbum, ex Joan. c. 1. *In principio erat Verbum.... Et Verbum caro factum est.* Quare secunda Persona est Filius, & Verbum est Filius quatenus est suppositum vivens, procedens a supposito vivente ut principio conjuncto in similitudinem naturæ: est Verbum, quatenus est aliquid primo & immediate expressivum, eorum, quæ novit persona a qua producitur: est autem sic expressivum, quatenus accipit naturam divinam primo & per se ut est intellectio & scientia eorum omnium, quæ novit Pater. Hinc prima persona producendo secundam generat, & loquitur alteri.

Dico 1. Filius est verbum Patris notionale, non essentiale.

Prob. 1. est Verbum Patris: nam est Verbum illius a quo producitur. Filius autem producitur a Patre,

2. Est verbum notionale Patris. Nam Verbum notionale est illud, quod a Patre productum, est primo & immediate vi processionis suæ expressio seu repræsentatio eorum, quæ scit Pater. Atqui Filius est aliquid productum a Patre, quod primo & immediate vi processionis suæ est expressio eorum quæ scit Pater. Ego Filius est Verbum notionale Patris. *Prob. maj.* Nam Filius vi suæ processionis est primo & immediate intellectioP atris, quatenus cum procedat per intellectum, identificatur naturæ divinæ primo & per se ut ipsa est intellectio & scientia rerum omnium necessariarum.

Filius autem non est Verbum essentiale Patris. Quia Verbum essentiale Patris est, quo Pater sibi loquitur, seu quo Pater constituitur intelligens, estque ipsamet intellectio

divi

divina, quæ non producitur, & tribus Personis communis est.

Dico 2. Solus Filius est verbum notionale Patris.

Prob. Quia solus Filius procedit per viam intellectus, & vi processionis suæ accipit naturam divinam primo & per se ut est intellectio & scientia necessaria: unde solus vi suæ processionis est expressio vitalis eorum quæ scit Pater. Nam Spiritus Sanctus procedit per viã voluntatis, & sic vi suę processionis identificatur naturæ divinæ primo & per se ut est amor. Quare Verbum est nomẽ personę Filio proprium, cum solus sit Verbum notionale.

Obj. S. Basilius, lib. 5. contra Eunomium ait: *Dei quidem Verbum est Filius; Verbnm autem Filii Spiritus.*

Resp. Spiritus Sanctus dici potest Verbum Patris & Filii late & improprie, quatenus a Patre & Filio accipit naturam divinam consecutive, non autem primo & pe se ut est scientia.

Observa 1. In homine duplex est Verbum nempe internum & externum. Verbum internum est intellectio, qua homo fit formaliter intelligens. Externum sunt voces externæ, quibus homo manifestat alteri intellectionẽ suam. Internum respondet Verbo essentiali divino, externum notionali; cum hoc tamen discrimine, quod Verbum internum hominis, sit entitas modalis transiens ac desinens, & externum cõsistat in sonis ex instituto hominum significantibus: Verbum vero essentiale in Deo sit realiter ipsa essentia divina ut per se ipsam percipiens ac intelligens, & notionale sit persona consubstãtialis personę loquenti. Sicut autem Verbum proprie dictũ in humanis est Verbum externum; homo enim non loquitur proprie ac stricte cum sibi, sed cum alteri loquitur: nam non proprie ac stricte loquitur, cum intelligit, sed cum alteri intellectionem suam communicat: ita in divinis Verbum proprie ac stricte dictum est Verbũ notionale. Quare in divinis solus Pater proprie & stricte loquitur, cum ab eo solo sit Verbum proprie & stricte dictum. Hinc, cum Scriptura toti Trinitati tribuit verbum & dicit, ut Psal. 32. *Verbo Domini Cœli firmati sunt .... Ipse dixit, & facta sunt*: sumit verbum & dicere improprie, nempe pro libero & efficaci decreto divinæ voluntatis circa operationes ad extra, aut etiam pro ipsis operationibus ad extra, Similiter dum Scriptura ait Filium, vel Spiritum Sanctum loqui ea quę audivit, loquitur de Verbo creato a tribus personis producto, quod uni personę specialiter attribuitur; quodque duplex est, unum vocale consistens in vocibus externis: alterum mentale consistẽs in illustratione intellectus.

Itaque Pater proprie ac stricte loquitur soli Filio, quatenus soli Filio communicat naturam divinam primo & per se ut est intellectio, ac proinde ut est expressio eorum quæ scit Pater. Improprie tamen & late Pater & Filius loquitur Spiritui Sancto, quatenus communicando illi naturam divinam ut est amor, communicant illi consecutive ut est intellectio & manifestatio eorum quæ sciunt,

Observa 2. Prima Persona loquitur verbum ut terminum locutione productum, loquitur verbum ut objectum, loquitur per verbum, & loquitur verbo. 1. Loquitur verbum ut terminum locutione productum, quatenus vere producit Verbum. 2. Loquitur verbum ut objectum, sicut etiam essentiam divinam, seipsum Spiritum, Sanctum, & possibilia, quatenus producendo secundam Personam, communicat illi essentiam divinam primo & immediate ut est intelligentia sui, trium personarum, & possibilium. 3. Loquitur per verbum, quia cum Verbum sit vi processionis suæ primo & immediate manifestatio eorum quæ scit prima Persona, prima Persona verbum producendo, primo & immediate manifestat ea quæ scit. 4. Loquitur ipsi verbo, quia producendo verbum, communicat ei primo & immediate intellectionem suam, & sic communicando, primo & immediate manifestat ei ea quæ novit. Nam loqui alteri est ei manifestare suam cogitationem. Pater autem loquitur ipsi Verbo ut alteri personæ, cum Verbum sit persona altera, realiter distincta a prima.

ARTICULUS VIII.

Utrum Filius sit imago Patris?

NOta. Ex S. Thoma ad rationem imaginis requiruntur duo. 1. Similitudo in natura specifica, vel in signo aliquo naturæ specificæ, quod juxta ipsum in rebus corporeis est maxime figura. Natura autem individua longe magis ad rationem imaginis sufficit. 2. Origo, ita ut imago ab eo cujus est imago, procedat aliquo modo, scilicet vel ut principio productivo, sicut Filius procedit a Patre; vel ut causa exemplari, ut pictura procedit a prototypo; vel ut de-

terminante, ut cognitio procedit ab objecto intellectum determinante per se vel per speciem sui ad cognitionem. Quare triplex est imago, nimirum naturalis, artificialis, & intentionalis. Sic Filius est imago naturalis Patris, domus est imago artificialis sui exemplaris, & cognitio imago intentionalis objecti, a quo ut determinante procedit.

Dico 1. Filius in divinis est imago Patris.

Prob. 1. Ex Scriptura, Coloss. c. 1. *Qui est imago Dei invisibilis:* ubi to *Dei* supponit pro prima Persona, Et, Hebr. c. 1. *Qui cum sit splendor gloriæ, & figura substantiæ ejus.* 2. Ex Patribus, apud Petavium, & alios 3. ratione. Quia Filius procedit a Patre ut a principio productivo, & vi suæ processionis accipit eandem numero naturam quam habet Pater, quidem ut est expressio & repræsentatio sui principii. Ergo est naturalis imago Patris. Est etiam ejus imago intentionalis, seclusis imperfectionibus quæ in creatis reperiuntur; nam procedit a Patre ut principio productivo, & vi suæ processionis est primo & immediate perfectissima intellectio Patris, ideoq; primo & immediate perfectissima ipsius expressio ac similitudo intentionalis.

Obj. Una eademque est natura in Patre & in Filio. Ergo Filius non est similis Patri, nec proinde ejus imago.

Resp. Nego cons. Nam ad similitudinem duo requiruntur & sufficiunt, nempe distinctio realis plurium & eorumdem convenientia in aliqua forma seu quasi forma, sive hæc forma aut quasi sit in eis una & eadem numero, sive non sit. Nam similia dicuntur ea, quorum qualitas seu forma aut quasi forma est eadem, scilicet vel specie, vel numero. Igitur Pater & Filius sunt similes & quidem perfectissime, quia perfectissime conveniunt in natura divina cum sit eadem numero in illis.

Dico 2. Flius est imago solius Patris. Quia indivinis ad rationem imaginis requiritur processio realis, & Filius a solo Patre procedit realiter. Cum autem Filius dicitur esse figura substantiæ Patris, sensus est, quod Filius sit expressa & perfectissima imago ac similitudo Patris, per se primo immediate naturam ejus perfectissime exprimens, quatenus vi suæ processionis accipit naturam divinam, ut est primo & per se intellectio & expressio vitalis eorum, quæ novit Pater, nempe ipsius essentiæ divinæ, & personæ Patris atque aliarum personarum.

Dico 3. Solus Filius in divinis est imago. Quia solus Filius realiter procedit in similidinem naturæ, & sic solus est imago naturalis. Est etiam solū imago intentionalis; Qui solus est vi suæ processionis primo & per se expressio ac repræsentatio sui principii; nam solus accipit naturam divinam primo & per se ut est intelligentia & scientia necessaria.

Quare Spiritus Sanctus dici non potest nisi late imago Patris & Filii, quatenus ab utroque procedit cum perfecta similitudine in natura, quamvis non per se primo vi suæ processionis: quod tamen requiritur ad rationem imaginis stricte dictæ.

Porro Filius est etiam sapientia Patris, non quidem essentialis, cum non sit id quo Pater constituitur formaliter sapiens, sed notionalis, quatenus vi processionis suæ accipit a Patre naturam divinam primo & per se ut est sapientia seu scientia rerum omnium.

ARTICULUS IX.

De nominibus tertiæ Personæ.

Dico. Tria sunt præcipue nomina tertiæ Personæ, videlicet spiritus, amor & donum.

1. Nomen spiritus appropriatur tertiæ Personæ, eo quod procedat per viam amoris, cujus proprium est impellere amantem in amatum, & Spiritus in rebus corporeis significet impulsum & motionem, ut docet S. Thomas. Quare tertia Persona vocatur specialiter Spiritus, quia est persona procedens per modum impulsus personæ amantis in amatam, quatenus Spiritus S. vi suæ processionis accipit naturam divinā primo & per se ut est amor Patris & Filii. nomen vero *spiritus* secundum primariam & strictam significationem significat substantiam immaterialem, ac proinde in hac significatione est commune tribus Personis.

2. Nomen amoris, quod proprie & stricte significat auctum voluntatis, quo quis formaliter amat, appropriatur Spiritui Sancto, eo quod procedat per viam amoris; & vi suę processionis accipiat primo ac immediate naturam divinā, ut est actus quo Pater & Filius se mutuo formaliter amāt amore essentiali; nec dici possūt nisi improprie se amare Spiritus S.

3. Nomen doni, quod est primario & stricte bonum alicui liberaliter datum, appropriatur Spiritui Sancto, eo quod procedat per modum amoris, & proinde per modum primi doni: nam amor est primum & præcipuum donum, vi cujus cætera omnia liberaliter & gratuito dantur.

TRA-

TRACTATUS DE ANGELIS.

ANGELI nomine intelligitur substantia creata, intellectualis, completa, incorporea, & homine superior. Angelus tamen secundum vim nominis idem est ac nuntius; unde ex se est nomen officii, non naturæ, sed naturæ significandæ ex usu inservit.

CAPUT I.

De existentia, essentia, numero, & distinctione Angelorum.

ARTICULUS I.

Utrum existant Angeli, & a quo, ubi, quando creati sunt?

Resp. 1. EXistunt Angeli. Est de fide, ut constat ex pluribus Scripturæ locis id clare significantibus, & ex Patribus omnibus. Hoc exigebat etiam perfectio Universi. Nam in hac rerum universitate existunt substantiæ corporeæ complete, existit etiam substantia partim corporea, partim spiritalis: nempe homo. Ergo ut perfectum sit opus Dei, nullumque perfectionis genus huic Universo desit, debet quoque esse substantia pure spiritalis completa, nempe Angelus.

Resp. 2. Angeli omnes a Deo per creationem producti fuerunt. Fide constat 1. Ex Apostolo; Col. c. 1. *In ipso* (Christo) *condita sunt universa in Cœlis & in Terra, visibilia & invisibilia, sive Throni, sive Dominationes, sive Principatus, sive Potestates: omnia per ipsum & in ipso creata sunt, & ipse est ante omnes, & omnia in ipso constant.* 2. Ex Symbolo Nicæno: *Credimus in Deum, Patrem omnipotentem, factorem Cœli & Terræ, visibilium omnium & invisibilium.* Et ex Conc. Lateranensi IV. cap. *firmiter.*

Resp. 3. Angeli non sunt producti ab æterno. Est de fide. Constat id ex Scriptura docente Verbum productum fuisse & existere antequam produceretur & existeret ulla creatura ex Prov. c. 8. ubi de Verbo seu sapientia increata dicitur: *Dominus possedit me in initio viarum suarum, antequam quidquam faceret a principio.* Et, Eccli. c. 24. *Ego ex ore Altissimi prodivi, primogenita ante omnem creaturam.* 2. Ex Conc. Later. c.

Resp. 4. Angeli a Deo cum mundo corporeo, non ante vel post, creati sunt. Ita communiter Theologi.

Prob. 1. Ex Script. Genes. c. 1. *In principio creavit Deus Cœlũ & Terram.* In principio, id est, Antequam quidquam creavisset, ut explicant SS. Epiphanius, Augustinus, & alii Patres.

2. Ex Conc. Lateranensi IV. c. *firmiter*, ubi de Deo dicitur: *qui sua omnipotenti virtute, simul ab initio temporis utramq; de nihilo cõdidit creaturam, spiritualem, & corporalem, angelicam videlicet & mundanam; ac deinde humanam.* Ubi hæ voces (*simul ab initio temporis*) significant simultatem durationis, & particula *simul* opponitur particulæ *deinde*, quæ ibi significat *postea*. Quare aliqui Theologi nostram assertionem ad fidem pertinere, & ab Ecclesia definitam esse putant: alii vero ut certã, nec sine temeritate negabilem tenẽt.

Obj. Aliqui Patres putarunt Angelos productos fuisse ante mundum corporeum.

Resp. In hoc lapsi sunt, & nunc aliter sentirent post expositionem Concilii generalis.

Resp. 5. De loco in quo creati sunt Angeli, non constat. Non improbabile est, eos in aliqua superiore mundi parte creatos fuisse. S. Thomas, 1. p. q. 61. art. 4. docet Angelos in Cœlo empireo, quod supremum est, creatos fuisse, quia *conveniens fuit quod Angeli in supremo corpore crearentur, tanquam toti naturæ corporeæ præsidentes.* Ad illud autem, Isai. cap. 14. *In Cœlum conscendã, supra astra Dei exaltabo solium meum:* dici potest, his verbis metaphorice exprimi luciferi superbiam. Et, S. Thomas hunc locum exponit de Cœlo SS. Trinitatis, non de Cœlo aliquo corporeo.

ARTICULUS II.

Utrum Angeli sint incorporei.

NOta. Ab aliquibus Patribus, ut Sancto Augustino, epist. 28. corporeum impro-

improprie sumitur in duplici sensu, nempe 1. Pro eo omni, quod veram ac realem entitatem habet; quo sensu omne omnino ens existens, est aliquid corporeum. 2. Pro eo omni quod loco determinato & finito circumscribitur, & mutationi obnoxium est: quo sensu omnis & sola creatura corporea est. Corporeum vero proprie sumptum, ut hic sumitur, est illud, quod habet molem, id est, partes extra partes, diversis loci partibus respondentes.

Dico. Angeli sunt omnino incorporei, & pure spirituales. Ita nunc omnes Catholici; & ita certum est, ut saltem sine temeritate negari non possit. Multi tamen negant hoc esse de fide, quia putant Concilium Lateranense definire solum voluisse Deum esse rerum omnium creatorem, cætera vero adjicere secundum communiorem sententiam, nihil absolute definiendo circa illa. Sed unde hoc habent? Concilium enim potuit hoc definire ex Scriptura & Traditione, & ejus verba sunt absoluta, atque clare Angelorum incorporeitatem exprimunt. Verum non meum est hanc certitudinem definire, sed assertionis momenta exponere.

Prob. 1. Ex Scriptura, qua passim Angeli vocantur spiritus, ut Luc. 10. *Spiritus verbis subjiciuntur*. Hebr. c. 1. *Omnes sunt administratorii spiritus*, Apoc. 4. *Septem lampades ardentes ante Thronum, qui sunt septem spiritus Dei*. Nomen autem *spiritus*; dum in Scriptura enti intelligenti tribuitur, significat substantiam incorpoream, ut patet ex Luc. 24. *Spiritus carnem & ossa non habet*. Et Joann. 4. *Spiritus est Deus*.

Prob. 2. Ex Patribus, S. Gregorius Thaumat. serm. de S. Theophania ait *Rex Cœlestis ad Joannem præcursorem suum accurrit, non Angelorum movens castra, neque præcursores suos præmittens incorporeas potestates*. S. Athanasius, in collectione testimoniorum sacræ Scripturæ de naturali, &c. *Angelus animal est rationale, expers materiæ, hymnis dicendis aptum, immortale*. Per animal intelligit duntaxat substantiam cognoscitivam. Eusebius Cæsariensis, l. 4. demonstrationis Evangelicę c. 1. *Cum Deus .... esset jam jam omnem rationalem creaturam in lucem producturus incorporeas videlicet quasdam atq; intelligentes & divinas Potestates, Angelosque atque Archangelos, materiæque expertes, & ab omni parte puros spiritus, &c.* S. Gregor. Nissen. Hom. 4. de orat. Dominica. *Omnis creatura rationalis partim in incorpoream, partim in corpoream naturam divisa est: est autem angelica quidem incorporea: altera vero species, nos homines umus*. S. Chrysostomus, Hom. 22. in c. 6. Genes. *Quomodo rationi consonum est, Angelum incorporeum .... homini invidere corpore circumamicto? .... Quanta enim dementia plenum fuerit dicere Angelos dejectos, ut cum mulieribus rem habeant, incorporea illa natura copuletur corporibus?* S. Cyrillus Alexandrin. l. 2. in Genes. negat Angelos concupivisse mulieres, quia Angeli incorporei sunt. S. Hilarius tract. in Psalm. 137. *Oratio ejus* (Elisæi) *ad Dominum, visum incorporalium* (Angelorum) *etiam puero suo meruit. In horum igitur assistentium humanis auxiliis Angelorũ conspectu psallet Propheta; spiritalibus spiritalium operũ contemplatione placiturus*. S. Damascenus, l. 3. Orthodox. fidei, c. 3. *Angelus est essentia intelligens, perpetuo motu, atque arbitrii libertate prædita, corporis expers, &c.* S. Leo Magnus, epist. ad Turibium, c. 6. contra asserentes diaboli naturam esse per se malam ait: *fidem veram, quæ est Catholica, omnium creaturarum sive spiritualium, sive corporalium bonam confiteri substantiam, & mali nullam esse naturam*. Ubi per creaturas spirituales intelligit dæmones. S. Gregorius, l. 4. dialog. ad hanc quæstionem, utrum dœmones corpori sint, an incorporei, inducit Petrum sic respondentem: *quis sapiens, esse spiritus corporeos dixerit?* Ergo ex S. Gregorio Angeli mali, ideoque etiam boni sunt spiritus, & quia sunt spiritus, non sunt corporei.

His omnibus adde Lactantium, lib. 7. instit. divin. cap. 21. Theodoretum, quæst. 20. in Genesim.

Prob. 3. Ex Conc. generali Lateranensi IV. c. *firmiter* ubi sic definit: *firmiter credimus & simpliciter confitemur, quod unus solus est verus Deus.... Creator omnium invisibilium & visibilium, spiritualium & corporalium; qui sua omnipotenti virtute simul ab initio temporis, utramque de nihilo condidit creaturam, spiritualem & Corporalem, Angelicam videlicet & mundanam, ac deinde humanam quasi communem ex spiritu & corpore constitutam*. Ubi Concilium declarat Deum condidisse triplicem naturam, corpoream scilicet quæ est mundana, spiritualem quæ est angelica, & mixtam ex corpore & spiritu quæ est humana; & manifeste naturam angelicam opponit naturæ corporali seu mun-

mundanæ, & humanæ ex spiritu & corpore constitutæ. Ergo ex concilio natura angelica diversa est a substantia pure corporea, & a mixta ex corpore & spiritu, ideoque omnino incorporea est. Item ex Concilio natura humana medium tenet inter creaturam spiritualem nempe angelicam, & corporalem nempe mundanam seu pure corpoream. Ergo ex Concilio creatura spiritalis nempe angelica spiritu tantum, corporalis vero seu mundana corpore tantum constat.

Solvuntur objectiones.

Obj. 1. Ex Script. Genes. c. 6. juxta antiquam versionem Angeli genuerunt gigantes, ergo sunt corporei.

Resp. Per Angelos ibi intelligi debent filii Dei, qui in vulgata leguntur pro Angelis in hunc modum: *gigantes autem erant super terram in diebus illis; postquam enim ingressi sunt Filii Dei ad filias hominum, illæque genuerunt, isti sunt potentes a sæculo viri famosi.* Illi autem filii Dei, de quibus hic loquitur Scriptura, sunt filii Seth, dicti filii Dei a pietate paterna & recta institutione: & filiæ hominum, quas acceperunt uxores, sunt filiæ Cain seu Cainitarum, ex quibus gigantes procreati sunt. Ita S. Augustinus, & alii Patres communiter. Ideoque satis patet ex Scriptura, quæ post verba citata subjicit: *videns autem Deus quod multa malitia hominum esset in terra, & cuncta cogitatio cordis intenta esset ad malum omni tempore, pœnituit eum quod hominem fecisset in terra.*

Obj. 2. Aliquos Patres, nempe Justinum Origenem, Ambrosium, qui docent Angelos esse ex parte corporeos, seu esse compositos ex corpore & spiritu.

Resp. Illi hanc suam sententiam, non ex Scriptura nec Traditione, sed ex Philosophia Platonica hauserunt; & illis opponolonge plures alios Patres, imo Scripturam & Concilium generale.

Obj. 3. S. Basilium, in lib. de Spiritu Sancto, c. 16.

Resp. Ibi quidem dicit Angelorum substantiam spiritum esse aereum, aut ignem immaterialem. Sed in Homil. quod Deus non sit auctor malorum, oppositum clare docet nam de dæmone loquens hæc ait: *natura ipsius incorporea est secundum Apostolum dicētem: non est nobis colluctio adversus carnem & sanguinē, sed adversus spiritalia nequitiæ.*

Obj. 4. S. Hilarius, in c. 5. commentarii in Matthæum sic ait: *nihil est quod non in substantia sua & creatione corporeum sit... Nam & animarum specie, sive obtinentium corpora, sive corporibus exulantium, corpoream tamen naturæ suæ substantiam sortiuntur, quia omne quod creatum est, in aliquo sit necesse est.*

Resp. Ibi sumit corporeum improprie, nempe pro eo, quod finitam ac limitatam extensionem habet, sive formalem habeat; ut naturæ corporeæ habent, sive virtualem tantum, ut habent substantiæ spiritales. Quod patet tum ex his verbis: *quia omne quod creatum est, in aliquo sit necesse est*: tum quia aperte docet animæ humanæ incorporeitatem, nam, tract. in Psalm. 118. ait: *est ergo in hac rationali & incorporali animæ nostræ substantia primū, quod ad imaginē Dei factū sit.* Et, tract. in Psalm. 130. *Anima humana... nihil in se habet corporale.* Præterea, tract. in Psalm. 137. vocat Angelos incorporales.

Inst. S. Hilarius negat Angelum & animam hominis esse spiritum, quamvis fateatur esse spiritales.

Resp. Sumit spiritum improprie, per illum intelligendo ens immensum & incommutabile ut patet ex l. 2. de Trinit. ubi ait: *spiritus non circumscribitur, nec tenetur, qui per naturæ suæ virtutem ubique est, neque usquam abest, in omnibus omnis exuberans.*

Obj. 5. S. Augustinus, in Psalm. 85. ait; *adhuc habet vitam utique corpus nostrum, & tamen comparatum corpori illi, quod futurum est, qualia sunt Angelorum corpora, invenitur corpus hominis mortuum, quamvis adhuc habens vitam.* Idem docet, l. 2. de Trinit. c. 7. nempe Angelos habere corpora.

Resp. Si S. Doctor nunc viveret, aliter sentiret.

Obj. 6. Conc. Nicenum II. act. 5. approbavit Joannis Thessalonicensis dialogum in quo negat Angelos esse incorporeos.

Resp. Nego. Nam approbavit tantum ejus sententiam de pingendis Angelis, & acclamavit tantum Tharasio Episcopo Constantinopolitano referenti sententiam Joannis Thessalonicensis de pingendis Angelis, quia sunt certo loco definiti, & cum humana forma apparuerunt, ut patet ex actis Concilii: recitatis enim verbis Joannis Thessalonicensis, Tharasius, prætermisso prudenter Joannis errore, dixit: *ostendit Pater quod & Angelos pingere oporteat, quādo circumscribi possunt, & ut homines apparuerunt. Sacra*

Syno-

Synodus dixit: etiam, Domine, nempe quod & Angelos pingere oporteat.

COROLLARIUM.

Ex dictis intellige 1. Angelum recte definiri: substantiam creatam spiritualem, adæquate completam per se ipsam. Hæ voces (*substantia creata spiritalis*) habent locum generis, in hoc enim Angelus convenit cum anima hominis: istæ vero voces (*adequate completa per se ipsam*) continent differentiam: nam per hoc differt Angelus ab anima hominis, quæ non est substantia completa per se ipsam, cum ordinetur ad hominem cum corpore constituendum, & saltem secundum quid completur per corpus in ordine ad hominem constituendum.

2. Angelos esse substantias intellectuales, cum sint spiritus.

3. Angelos non esse compositos ex materia & forma, cum sint substantiæ incorporeæ & pure spiritales, ideoque simplices, & expertes partium tum essentialium, tum integrantium.

4. Angelos in aliquo vero sensu esse naturaliter immortales & incorruptibiles, nempe in eo sensu, quod nullum habeant corruptionis principium, nec ab ullo agente creato corrumpi possint, cum careant partibus, ideoque dissolubilitate partium, nec pendeant a subjecto sustentante.

In aliquo tamen etiam vero sensu non sunt naturaliter immortales, quia cum sint creaturæ, per se & ex natura sua non exigunt infrustrabiliter existere, sed possunt annichilari a Deo, secluso scilicet præsenti libero decreto divino eos in æternum conservandi, quare Angeli sicut animæ humanæ sunt prorsus incorruptibiles respectu potentiæ cujuslibet creatæ: nam destrui nequeunt nisi per annichilationem, & nulla creature annichilari potest, cum annihilari nil aliud sit, quam desinere conservari a Deo.

ARTICULUS III.

Utrum Angeli sint superiores hominibus?

Dico Angeli sunt substantiæ natura superiores hominibus.

Prob. 5. Ex Script. Psalm. 8. *Minuisti eum paulo minus ab Angelis*. Ex quo loco Apostolus, Heb. c. 2. ostendit Christum secundum naturam humanam Angelis inferiorem esse, quamvis gloria & honore sit superior, Er, 2. Petri, c. 2. *Angeli* (reprobi) *fortitudine & virtute cum sint majores, non portant adversum se execrabile judicium*.

3. Ex Patribus. Pro omnibus sit S. Augustinus, l. 11. de Civit. c. 16. ubi ait: *angelica creatura omnia cætera, quæ Deus condidit, naturæ dignitate præcedit*. Et, tract. 110. in Joann. *Hoc itaque nobis magnum bonum confert, qui dilexit nos sicut dilexit Christum, a propter ipsum, cujus membra nos esse voluit, æquales* (adoptione divina) *Angelis sanctis simus, qui & natura inferiores conditi sumus: &c.*

Hinc in Angelo intellectus & voluntas excellentiores sunt, quam in homine, ut docet S. Thomas. 1. p. q. 59. art. 3.

Obj. S. Augustinus, l. 3. de libero arbit. c. 11. dicit animas hominum esse quidem Angelis officio impares *sed natura pares*: Et lib. 3. contra Maximum, c. 26. dicit: *natura vero hominis... Deus solus est major*.

Resp. S. Doctor postea sententiam mutavit. Nam locis in probatione allatis docet naturam angelicam humana excellentiorem esse. Et, quod, lib. 83. q. 54. dixerat nempe nihil melius esse anima nisi Deum, corrigit, l. 1. retract. c. 26. his verbis: *ubi quod dixi quod autē est omni anima melius, id Deum dicimus magis dici debuit, omni creato spiritu melius*.

ARTICULUS IV.

De numero, distinctione, & ordinibus Angelorum.

Dico 1. Angelorum numerum esse maximum, constat ex illo Daniel. c. 7. *Millia millium ministrabant ei; & decies millies centena millia assistebant ei*. At quantus sit hic numerus, incertum est; quia nulla de hoc extat divina revelatio, sine qua id sciri nequit.

Dico 2. Utrum Angeli solo numero, an etiam specie differant, neque ex Scriptura, neque ex Traditione, neque ratione naturali certo constat. Eos solo numero inter se differre censent Basilius, lib. 3. contra Eunomium: Gregorius Nyssenus, orat. 6. contra eundem Eunom. Gregorius Nazianz. in carmine de virginitate; Maximus martyr, dialog. 1. de Trin. Nam illis locis docent Angelos ejusdem esse naturæ ac essentiæ. Sanctus vero Augustinus fatetur se nescire in quo inter se Angeli differant.

S. Tho-

S. Thomas, 1. p. q. 50. art. 4. ad 1. docet omnes Angelos inter se differre specie secundum diversos gradus naturæ intellectivæ.

Dico 3. Novem sunt Angelorum ordines, & tres Hierarchiæ, quarum unaquæque tres Ordines seu Choros continet. Prima & suprema Hierarchia continet Seraphim, Cherubim, & Thronos: secunda seu media Dominationes, Virtutes, & Potestates: tertia seu infima Principatus, Archangelos, & Angelos. Hos novem Ordines enumerat, & ex Scriptura probat S. Gregorius Magn. Hom. 34.

Eosdem in tres Hierarchias primus divisit S. Dionysius seu author l. 1. de Cœlesti Hierarchia.

Hierarchia autem latine est sacer Principatus.

Porro S. Thomas admittit in dæmonibus proportionatam subordinationem, qua se Lucifero Principi voluntarie subjecerunt, quam indicat Christus, Matth. c. 25. *Discedite a me maledicti in ignem æternum, qui paratus est diabolo & angelis ejus.* Et, Luc. 11. *Si autem & satanas in se ipsum divisus est, quando stabit regnum ejus?*

CAPUT II.

De Angelorum cognitione, locutione, loco, motu, & virtute agendi.

ARTICULUS I.

De Angelorum cognitione.

Dico 1. Angelus cum solo Dei concursu naturali cognoscit intuitive non solum propriam substantiam, & omnes actus suos naturales, sed etiam omnes alias substantias tum materiales, tum spiritales, quibus est intime præsens, imo & alias omnes, quibuscum intentionalem unionem habet per speciem intelligibilem; quantumvis illæ res ab eo distent. Nam hæc omnia objecta sunt intelligibilia, proportionata intellectui angelico, eique sufficienter applicata ad cognitionem intuitivam.

Angelus autem alia entia cognoscit vel in se, vel in specie intelligibili.

Dico 2. Angelus naturaliter cognoscit & quidem evidenter, sed abstractive Dei existentiam. Nam naturaliter suam substantiam comprehendit. Ergo naturaliter cognoscit evidenter essentialem substantiæ suæ dependentiam a Deo creatore, ideoque essentialem existentiæ suæ cum Dei creatoris existentia connexionem. At Angelus non potest naturaliter cognoscere Deum intuitive. Nam Deus videri non potest intuitive a creatura sine lumine gloriæ. Quod lumen, utpote supernaturale, nulli creaturæ connaturale est: alioqui creatura intellectiva esset naturaliter impeccabilis & beata.

Porro Angelus se ipsum cognoscit intuitive absque specie intelligibili. Quia cum objectum intelligibile per se ipsum est intime præsens, & conjunctum intellectui, tunc intellectus non indiget specie intelligibili ad cognoscendum intuitive objectum: nam species intelligibilis requiritur tantum ad supplendam vicem objecti absentis, aut non intime præsentis intellectui.

Dico 2. Angelus non potest naturaliter certo cognoscere secreta cordium, id est, liberos actus intellectus & voluntatis hominis vel Angeli sine ejus consensu. Est de fide.

Prob. 1. Quia Scriptura Deo soli tribuit certam cognitionem secretorum cordis independenter a consensu cogitantis, ut, l. 2. Regum, c. 8. *Tu nosti solus cor omnium filiorum hominum.* Jerem. c. 17. *Pravum est cor omnium & inscrutabile: quis cognoscet illud? Ego Dominus scrutans cor, & probans renes.*

2. Ex Patribus. Pro omnibus sint sanctus Chrysostomus. Hom. 24. in Joann. *Humanorum cordium cognitio solius Dei est, qui ea formavit.* S. Hieronymus, in verba Jeremiæ citata. *Melius est ut simpliciter accipiamus, quod nullus cogitationum secreta cognoscat, nisi solus Deus.* S. Augustinus, serm. 6. de diversis. *Cogitationes, quas modo non videt nisi Deus, omnes invicem videbunt in illa societate Sanctorum .... Cor videre Dei est.*

Ratio est, quia creatura intellectualis, utpote nata constituere cum aliis societatem, atque ob dignitatem & excellentiam propriam naturaliter exigit & jus habet, ut cogitationes & volitiones suæ alteri non innotescant sine proprio consensu. Unde Deus secundum hanc exigentiam tandiu uni Angelo denegat concursum suum ad clare cognoscendum cogitationes alterius Angeli vel hominis, quandiu hic non vult cogitationes suas ei patere.

Deus tamen, utpote supremus rerum omnium Dominus exigentiam illam superare & frustrare potest, & non nisi irrationabi-

nabiliter invita creatura intellectuali revelare cogitationes ejus, non expectato ejus consensu.

Dixi; non potest certo cognoscere secreta cordium. Nam Angelus ea cognoscere potest conjecturaliter ex quibusdam signis, seu effectibus, quibuscum probabilem tantum connexionem habent.

Dico 4. Angelus non potest naturaliter certo cognoscere futura libera. Est de fide. Nam Scriptura & Patres certam actuum futurorum liberorum prædictionem, proindeque cognitionem Deo soli convenire docent.

Quare cum Angeli boni futura libera certo prænunciarunt, ea per revelationem divinam certo cognoverunt.

ARTICULUS II.

De Locutione Angelorum.

Dico 1. unus Angelus potest loqui alteri Angelo. Nam loqui nil aliud est, quam manifestare alteri conceptum mentis, vel affectum voluntatis. Sed unus Angelus manifestare potest alteri conceptus mentis & affectus voluntatis suæ. Alioqui Angeli non possunt inter se societatem, & spiritualem quandam rempublicam constituere. Ergo unus Angelus potest loqui alteri.

Præterea Angelos inter se locutos fuisse, constat ex Scriptura, Zachar. cap. 2. & ex epist. Judæ: *cum Michael Archangelus cum diabolo disputans altercaretur ..... dixit: imperet tibi Dominus.*

Dico 2. Angelus alteri Angelo loquitur manifestando illi suam intellectionem vel volitionem. Nam loqui alteri est manifestare illi suam cogitationem vel volitionem.

Dico 3. Angelus alteri Angelo intellectionem vel volitionem suam manifestat per consensum, nempe libere volendo ut illi pateat intellectio vel volitio sua. Nam hoc ipso intellectio vel volitio Angeli loquentis desinit esse naturaliter secreta alteri Angelo cui loquitur; & sic alter Angelus determinatur a Deo illi præbente suum concursum ad intuitive cognoscendam intellectionem vel volitionem Angeli loquentis.

Hinc locutio Angeli est productio intellectionis vel volitionis, quam libere dirigit ad alterum Angelum per actum, quo vult ut alterutra vel utraque illi pateat.

Dico 4. Angelus non potest loqui alteri Angelo nisi intra sphæram visibilitatis suæ. Nam alter Angelus non potest intellectionem vel volitionem ab eo ad se directam cognoscere intuitive nisi intra sphæram visibilitatis suæ, hoc est, intra quoddam spatium ultra quod nil possit videre.

ARTICULUS III.

De Angelorum loco, motu, & virtute agendi.

Dico 1. Angelus est in loco. Nam est alicubi: quidquid enim existit, est alicubi; alioqui aliquid existens esset nullibi, quod aperte falsum est.

Præterea illud est in loco, quod ita occupat spatium aliquod finitum, ut extra illud nec sit nec esse possit naturaliter. Sed Angelus sic occupat spatium finitum: nam finitam & limitatam extensionem virtualem habet, cum extensio virtualis illimitata soli Deo convenire possit. Sunt tamen qui docent Angelum pro libitu posse constituere se in loco minori quam sit locus ejus adæquatus, imo in minori & minori in infinitum, & contrahere se ad punctum locale, quia cum ejus substantia sit realiter indivisibilis, potest esse tota in puncto. Aliud est de Deo, qui est essentialiter immensus.

Dico 2. Angelus ita est in loco, ut sit totus in toto loco, & totus in qualibet parte loci. 1. Est totus in toto loco; nam sic correspondet loco sibi adæquato, ut nullatenus illum excedat. 2. Est totus in qualibet parte loci: nam cum sit simplex, non habet partes realiter distinctas, quarum singulæ singulis partibus loci correspondeant; & nil ejus entitatis est, quod non sit in singulis partibus loci.

Dico 3. Plures Angeli possunt esse naturaliter in eodem loco. Nam non sese excludunt naturaliter ab eodem loco: illa enim tantum sese naturaliter excludunt ab eodem loco, quæ habent extensionem formalem impenetrabilem, ut habent corpora. Unde anima nostra est naturaliter in eodem loco cum corpore.

Dico 4. Angelus moveri potest localiter. Nam moveri localiter est transire de loco in locum fluxu continuo. Hoc autem potest Angelus; id enim non repugnat, imo hoc factum fuisse docet Scriptura, Luc. 1. ubi dicitur: *missus est Angelus Gabriel a Deo in Civitatem Galilææ .... ad Virginem ..... & ingressus Angelus ad eam dixit ... & discessit ab illa Angelus.*

Porro Angelus non potest moveri de loco in locum nisi transeundo per medium. Quia moveri de loco in locum est transire

de

de loco in locum fluxu continuo: hic autem fluxus non potest esse sine transitu per medium. Item cum hic fluxus aliquam temporis durationem exigat, Angelus non potest in instanti moveri localiter.

Dico 5. Angelus potest movere corpus localiter. Nam (ut constat ex Daniel 1. 14.) Angelus portavit Prophetam Habacuc ex Judæa Babylonem. *Apprehendit eum Angelus Domini in vertice ejus: & portavit eum capillo capitis sui, posuitque eum Babylone supra lacum in impetu spiritus sui.* Et ex Matth. cap. 4. *Assumpsit eum diabolus in sanctam Civitatem, & statuit eum super pinnaculum Templi.*

Dico 6. Angelus Deo permittente potest multos mirabiles effectus, hominum industriam & vires superantes producere, puta ventos & tempestates excitare, terram intestinis motibus concutere, somnia & morbos efficere, ægritudines & vulnera sanare, &c. Ista autem potest per motum localem, & applicando activa passivis.

CAPUT III.

De Angelorum gratia, gloria, & officiis erga homines.

ARTICULUS I.

Utrum Angeli prædestinati acceperint gratiam & gloriam in sui creatione?

Dico 1. Non solum Angeli prædestinati, sed etiam reprobi omnes gratiam habitualem cum virtutibus ei annexis acceperunt primo creationis suæ instanti. Ita Theologi communiter cum S. Thoma, 1. q. q. 62. art. 3.

Prob. 1. Ex Script. Ezechiel. c. 28. ubi ex Patribus & communi interpretum sensu de Lucifero sub Typo & nomine Regis Tyri dicitur, *tu signaculum similitudinis, plenus sapientia, & perfectus decore... Omnis lapis pretiosus operimentum tuum... Perfectus in viis tuis a die conditionis tuæ, donec inventa est iniquitas in te.*

2. Ex Patribus. Pro omnibus sufficiat S. Augustinus, qui, l. 12. de Civit. c. 9. ait *eos* (Angelos) *cum bona voluntate, id est cum amore casto, quo illi adhærerent, creavit simul eis & condens naturam & largiens gratiam.* Ex, l. de corrept. & gratia, c. 10. *Diabolus vero & Angeli ejus, etsi beati erant antequam caderent. Si per liberum arbitrium in veritate stetissent donec istam summam beatitudinis plenitudinem, tanquam præmium ipsius permansionis acciperent, id est, ut magna per Spiritum Sanctum data abundantia charitatis Dei cadere alterius omnino non possent.* Ratio est quia Angeli omnes etiam reprobi, a primo creationis suæ instanti fuerunt perfecte ordinati ad beatitudinem supernaturalem per bonos actus promerendam, sicut Adamus fuit.

Dico 2. Angeli prædestinati non acceperunt gloriam primo creationis suæ instanti. Nam fuerunt viatores, & meruerunt gloriam, potueruntque peccare sicut Angeli mali.

Non major autem mora intercessit inter creationem & glorificationem Angelorum, quam intercessit inter creationem hujus mundi corporei & peccatum Adami. Nam Angeli omnes creati sunt cum hoc mundo corporeo, ut probatum est: & omnes fuerunt in termino ante lapsum Adami; nam mali Angeli, jam peccaverunt & damnati erant, ideoque jam boni Angeli glorificati erant ante lapsum Adami.

Nota. Cum Ezechiel. c. 28. de lucifero dicitur, quod ante lapsum fuerit in deliciis Paradisi; per delicias illas hic intelliguntur dona naturæ & gratiæ, quibus præstabat Lucifer ante lapsum. Item cum S. Augustinus dicit Angelos ante lapsum fuisse beatos, per beatitudinem intelligit, non beatitudinem perfectam consistentem in Dei visione intuitiva & amore fruitivo, sed felicem statum in quo creati sunt Angeli omnes, consistentem in magnitudine & multitudine donorum naturæ & gratiæ, & immunitate ab ignorantia & infirmitate.

ARTICULUS II.

De custodia Angelorum.

Dico 1. Angelos aliquo modo deputari ad custodiam hominum saltem aliquorum, est de fide; nam hoc expresse docet Scriptura, ut Heb. c. 1. *Nonne omnes sunt administratorii spiritus, in ministerium missi propter eos, qui hæreditatem accipient salutis.* Accedit unanimis Patrum consensus.

Dico 2. Singuli Fideles habent Angelum custodem. Hoc ita certum est, ut oppositum sit saltem erroneum, quamvis juxta Doctores communius non sit de fide.

Prob. 1. Quia id satis clare indicat & supponit Scriptura, Psalm. 33 *Immittet Angelus Domini in circuitu timentium eum, & eripiet eos,*

eos. Et, Psal. 90. *Angelis suis mandavit de te, ut custodiant te in omnibus viis tuis.* Matth. c. 18. *Videte, ne contemnatis unum ex his pusillis: dico enim vobis, quia Angeli eorum in Cœlis semper vident faciem Patris mei, qui in Cœlis est.* Act. c. 12. Scriptura refert, Petro e carcere educto & ostium pulsante, multos Fideles qui domi tunc erant, dixisse: *Angelus ejus est.* Ergo primis Christianis persuasum erat, unicuique fidelium deputatum esse Angelum custodem.

Prob. 2. Ex communi Patrum consensu. Origenes, Hom. 11. in cap. 18. Numerorum ait: *sic dicebatur in Actibus Apostolorum quia Angelus Petri esset, qui pulsaret ad ostium. Similiter ergo intelligitur esse & alius Pauli Angelus, sicut est Petri, & alius alterius Apostoli & singulorum per ordinem* S. Gregorius Thaumaturg. orat. panegyrica in Origenem. *Quisquis est privatim pædagogus noster* (Angelus) .... *qui cum in cæteris omnibus semper nutritor & curator meus fuerit .... ut olim me, ita nunc quoque alios, erudit, ac manuducit.* S. Basilius, l. 3. contra Eunomium. *Quod singulis Fidelium adsit Angelus, ut pædagogus quidam & pastor ad vitam dirigendam, nemo contradicet, qui verborum Domini recordatur dicentis: ne contemnatis unum ex his pusillis, &c.* S. Chrysostomus, Hom. 3. in cap. 1. epist. ad Coloss. *Unusquisque Fidelis habet Angelum. Nam etiam ab initio unusquisque vir probus habet Angelum, sicut dicit Jacob: Angelus qui pascit me, & liberat me a juventute mea. Si ergo habemus Angelos, modeste nos geramus, tanquam nobis adsint quidam pædagogi.* S. Hieronymus, in c. 18. Matth. *Magna dignitas animarum, ut unaquæque habeat ab ortu nativitatis in custodiam sui Angelum delegatum.* S. Damascenus, l. 2. Orthodoxæ fidei, c. 3. *Cuique hominum sigillatim designatus est Angelus custos, director, & dux, ad bonum incitans, a malo præservans, & ad felicitatis æternæ gloriam instimulans.* S. Bernardus lib. 4. de considerat. *Singulis hominibus dari creduntur* (Angeli) *missi in ministerium secundum Pauli doctrinam, &c.* His adde Justinum, Theodoretum, & alios.

Prob. 3. Ex Catholicorum omnium, ideoque veræ Ecclesiæ consensu contra Calvinum.

Dico 3. Quilibet homo etiam reprobus & infidelis habet Angelum custodem.

Prob. 1. Ex multis Patribus apud Petavium.

2. Ex communi Theologorum consensu, & ex S. Thoma, 1. p. q. 113. art. 4.

3. Denique ratione. Quia nemo ex reprobis & infidelibus viatoribus excluditur a mediis salutis generalibus, inter quæ est Angelorum custodia: nam Deus vult sincere omnium etiam reproborum salutem.

Dico 4. Singula regna habent Angelos custodes.

Prob. 1. Ex Script. Daniel. cap. 10. *Princeps autem Regni Persarum restitit mihi viginti & uno diebus: & ecce Michael unus de Principibus primis venit in adjutorium meum.* Per Principem Regni Persarum certo intelligitur Angelus Persidis præses & custos. Eadem autem est ratio pro quovis alio Regno etiam Infidelium, quales erant Persæ.

2. Ex Patribus. Pro omnibus sufficiat S. Basilius, l. 3. contra Eunomium, ubi ait: *Angeli omnes ut appellationis unius, sic ejusdem sunt natura inter se: attamen alii ipsorum gentibus præpositi sunt: alii vero fidelium singulos consequuntur. Quanto autem gens uni viro præponenda est, tanto majorem necesse est Angeli, qui gentis principatum habeat, esse dignitatem, dignitate eorum, quibus singulorum tutela commissa est, &c.*

Imo juxta Origenem, Hom. 20. in Numeros, S. Ambrosium, l. 2. in Lucam, & S. Gregorium Naz. orat. 32. singulæ Diœceses suos habent Angelos tutelares. Ex communi autem consensu Ecclesia universalis suum habet Angelum tutelarem, nempe Michaelem Archangelum, qui olim Synagogæ præfuit, ut constat ex veteri Scriptura.

Dico 5. Variæ sunt functiones custodiæ angelicæ, quas exponit Platellius.

Prima est excitare intellectum & voluntatem ad prosecutionem boni & fugam mali, non quidem immediate & per impressionem specierum aut actuum vitalium in intellectu & voluntate, quod solius Dei proprium est; sed mediate, videlicet partim signis externis & sensibilibus, v. gr. vocibus in aere formatis, quorum exempla extant in Scriptura & Historiis sacris; partim & communius agendo in sensum internum, immutando phantasiam, aut moderando, sedando, immutando passiones per variam commotionem humorum & spirituum.

Secunda est, pericula avertere, causas scilicet sive necessarias, sive liberas amoliendo, ex quarum actione sequeretur aliquod periculum corporis aut animæ, vel monendo ut vitetur.

Tertia, compescere dæmones, ne nimium tentent aut aliter noceant.

Quarta, offerre Deo suorum clientium preces, ut constat ex Sriptura, Apoc. 8. & alibi. Hoc autem non faciunt, Deo illas exhibendo, cum per se pateant, sed sua precatione efficaciores reddendo.

Quinta est pro nobis orare, etiam cum non oramus, nec bonum agimus, imo etiam cum peccamus, ut nobis conversionis gratiam impetrent.

Sexta, suos clientes pœna medicinali corripere.

Septima denique, est suorum clientum animas in Purgatorio consolari, easque plene purgatas inde ad Cœlum deducere, ut colligitur ex Luc. 16.

Nota. Non pauci Scholastici post S. Gregorium Nyssenum in l. de vita Moysis docent singulis hominibus dæmonem tentatorem esse assignatum, non quidem a Deo, sed a Lucifero Dei operum imitatore, Deo id ei permittente ob bonos fines.

CAPUT IV.

De Angelorum malorum peccato & pœnis.

ARTICULUS VI.

Utrum Angeli peccaverint, & quis primus ex illis peccaverit?

Dico 1. Multi Angeli peccarunt. Constat 1. ex Script. Job. c. 4. *Angelis suis reperit pravitatem*. Et 2. Petri c. 2 *Deus Angelis peccantibus non pepercit* 2. Ex Traditione nobis certo per unanimem Patrum consensum declarata. 3. Quia constat multos Angelos esse malos: at non sunt mali per naturam, ergo mali sunt per liberam determinationem suæ voluntatis.

Porro longe plures steterunt fideles Deo, quam lapsi sunt, ut colligitur ex Apoc. c. 12.

Dico 2. Unus, qui Lucifer, satan & diabolus vocatur, primus inter alios peccavit, & postea alios ad peccandum induxit.

Prob. 1. Ex Apoc. 12. *Ecce draco magnus.... & cauda ejus trahebat tertiam partem stellarum Cœli, & misit eas in terram... Michael & Angeli ejus præliabantur cum dracone, & draco pugnabat, & angeli ejus; & non valuerunt, neque locus inventus est eorum amplius in Cœlo. Et projectus est draco ille magnus, serpens antiquus, qui vocatur diabolus & sanatas, qui seducit universum orbem: & projectus est in terram, & angeli ejus cum illo missi sunt*. Ibi unus malus Angelus tanquam dux & suasor aliorum, & qui seducit omnes qui peccaverunt, describitur. Item, ex Matth. c. 11. Satan vocatur princeps dæmoniorum. Et Job. c. 41. de illo dicitur: *ipse est Rex super universos filios superbiæ*. Quia nempe illos ad rebellionem contra Deum inducendo fecit suos, illosque Deus ei voluit subjectos esse in pænam suæ defectionis.

2. Ex communi PP. & DD. consensu.

Hinc homines peccatores dicuntur filii diaboli, quia cum ipse prior peccandi exemplum præbuerit, est veluti primus peccantium parens. Sic Joann. c. 8. Christus Pharisæis dixit: *vos ex Patre diabolo estis, & desideria Patris vestri vultis facere. Ille homicida erat ab initio, & in veritate non stetit*. Et 1. Joann. c. 3. *Qui facit peccatum, ex diabolo est: quoniam ab initio diabolus peccat*.

Porro Angeli, qui cum Lucifero peccarunt, probabiliter fuerunt ex omnibus ordinibus, & non tantum ex infimo, ut colligunt ex Eph. c. 6. *Non est nobis colluctatio adversus carnem & sanguinem, sed adversus Principes & Potestates*. Circa quod hæc ait S. Thomas, 1. q. q. 63. art. 9. ad 3. *Secundum illos, qui ponunt majorem diabolum de supremo fuisse ordine probabile est, quod de quolibet ordine aliqui ceciderunt sicut in quemlibet ordinem homines assumuntur in supplementum ruinæ angelicæ. In quo etiam magis comprobatur libertas liberi arbitrii, quæ secundum quemlibet gradum creaturæ in malum flecti potest. In sacra Scriptura tamen nomina quorumdam Ordinum, ut Seraphim & Thronorum, dæmonibus non attribuuntur, quia hæc nomina sumuntur ab ardore charitatis, & ab inhabitatione Dei, quæ non possunt esse cum peccato mortali. Attribuuntur autem eis nomina Cherubim, Potestatum & Principatum quia hæc nomina sumuntur a scientia & potentia, quæ bonis malisque possunt esse communia.*

Dico 3. Qui primus inter Angelos peccavit, & alios ad peccandum induxit, fuit inter omnes Angelos supremus in perfectione naturali.

Prob. 1. Ex Script. Isai. c. 14. de diabolo sub nomine Regis Babylonis dicitur: *quomodo cecidisti de Cœlo, Lucifer, qui mane oriebaris?* Ubi comparatur Lucifer angelus cum stella quæ cæteris antecellit. Ezech. c. 3.

 Dia-

Diaboli excellentia naturalis sub nomine Regis Assyriorum allegorice significatur his verbis, *omne lignum Paradisi Dei non est assimilatum illi, & pulchritudini ejus*. Et Job. c. 40. *Ipse est principium viarum Dei*. Quæ verba sic exponit S. Gregorius, l. 32. moral. c. 17. *Principium viarum Dei Behemoth dicitur; quia nimirum cum cuncta creans* (Deus) *ageret, hunc primum condidit, quem reliquis Angelis eminentiorem fecit*.

2. Ex Patribus multis, Tertul., l. 1. contra Marcion. c. 10. Gregor. Naz. in carmine; Cyrillo Hierosol. Catechesi 2. Gregor. Magno, citato; S. Bernardo, serm. 1. de adventu. Quibus adde S. Thomam. qui hoc ut probabilius tenet, 1. p. p. qu. 63. art. 7.

ARTICULUS II.

Quodnam fuerit primum peccatum Angelorum reproborum?

Dico 1. Primum Luciferi peccatum fuit superbiæ peccatum.

Prob. 1. Ex Script. Tob. c. 4. *Superbiam nunquam in tuo sensu aut in tuo verbo dominari permittas: in ipsa enim initium sumpsit hominis perditio*. Isai. c. 14. de diabolo sub nomine Regis Babyloniorum dicitur: *De tractus est ad inferos superbia tua .... Quomodo cecidisti de Cœlo, Lucifer, qui mane oriebaris? Qui dicebas in corde tuo: in Cœlum conscendam, super astra Dei exaltabo solium meum ... Similis ero Altissimo*.

2. Ex Patribus fere omnibus. Hic sufficiat S. Athanasius, in orat. de virginitate. *Ingens remedium est ad salutem animi humilitas; cum satanas non ob scortationē, aut adulterium aut furtum dejectus sit a Cœlo, sed superbia illum inde præcipitavit infra ipsum Abyssum cujus hæc verba faceret a secundam, & ponam soliū e regione Dei, & ero æqualis Altissimo*.

Dico 2. Primæ diaboli superbiæ malitia sita non fuit in eo, quod unionem hypostaticam ambiverit, & inviderit humanitati Christi, eique noluerit se subjicere, ut docent aliqui Theologi.

Prob. 1. Quia hoc neque ex Scriptura, neque ex Traditione Patrum probari potest.

2. Ex Apostolo, Ephes. c. 3. Incarnationis Mysterium non innotuit Angelis nisi per Ecclesiam seu occasione Ecclesiæ, sic enim ait de incarnatione: *Illuminare omnes quæ sit dispensatio Sacramenti absconditi a sæculis in Deo, qui omnia creavit, ut innotescat Principatibus & potestatibus in cœlestibus per Ecclesiam multiformis sapientia Dei, secundum præfinitionem secundum, quam facit in Christo Jesu Domino nostro*.

3. Quia Incarnatio decreta fuit in remedium peccati Adami, quod fuit moraliter peccatum generis humani. Ergo est natura posterior peccato Adami, & consequenter etiam peccato Angeli, cujus proinde occasio esse non potuit.

Dico 3. Primum peccatum superbiæ diaboli videtur in eo consistere, quod ex in ordinato affectu erga naturalem suam perfectionem ac pulchritudinem, atque ex nimia sui complacentia neglexerit beatitudinem supernaturalem ex gratiæ auxilio per actus obedientiæ suo creatori exhibendæ obtinendam, suis naturalibus contentus & dominatum in cæteras creaturas ambiverit, subesse noluerit Deo per actuale imperium eum gubernanti, atque hac ratione affectaverit sibi sufficere, suum finem ultimum in se constituerit, sicque supremam quamdam & maxime inordinatam celsitudinem appetiverit, & Altissimo similis esse voluerit.

Prob. 1. Ex illo Isai. c. 12. *Similis ero Altissimo*. Et illo, Ezechiel. c. 28. *Elevatum est cor tuum in decore tuo*. Quæ omnia allegorice de diabolo a Patribus communiter intelliguntur.

2. Ex Patribus. S. August. l. 14. de Civit. c. 11. *Superbus ille Angelus ... per superbiam a Deo ad semetipsum conversus, quodam quasi tyrannico fastu, gaudere subditis, quam esse subditus eligens de spirituali Paradiso cecidit*. Et S. Greg. l. 34. moral. c. 17. *Et a quo conditus fuerat subesse despexit. Ita enim Deus super omnia est, ut ipse sub nullo sit. Leviathan vero iste ejus celsitudinis culmen aspiciens, jus perversæ libertatis appetit, ut & præesset cæteris, & nulli subesset, dicens: ascendam super altitudinem nubium, & similis ero Altissimo. Cujus eo ipso similitudinem perdidit, quo esse ac super te similis in celsitudine concupivit*.

Dico 4. Primum peccatum Angelorum, qui ex suasione Luciferi peccarunt, fuit etiam peccatum superbiæ.

Prob. 1. Ex Script. Job. c. 42. de Luciro dicitur: *ipse est Rex super universos filios superbiæ*.

2. Ex Patribus. Hic sufficiat S. Augustinus, qui, l. 22. de Civit. Dei, c. 1. sic ait: *cum præsciret* (Deus) *Angelos quosdam per elationem, qua sibi ipsi ad beatam vitam sufficere vellent, tanti boni desertores futuros,*

non

non ademit hanc potestatem, potentius & melius esse judicans etiam de malis benefacere, quam mala esse non sinere.

4. Ratione. Nam Angeli mali peccarunt vel quia naturali sua perfectione ac pulchritudine contenti, neglexerunt beatitudinem supernaturalem obtinendam: vel quia Deo quoad imperium & ministeria actualia subesse noluerunt; sed ex affectu excellentiæ alicujus sub dominatione Luciferi consequendæ, Luciferum ipsum ut summum & absolutum Principem habere maluerunt, ei soli quoad ministeria actualia obedire volendo.

ARTICULUS III.

De penis malorum Angelorum.

DIco 1. Omnes Angeli, qui peccarunt, damnati sunt in æternum. Est de fide.

Prob. 1. Ex Script. 2. Pet. c. 2. *Deus Angelis peccantibus non pepercit*, Et ex epistola Judæ *Angelos, qui non servaverunt suum Principatum, sed derelinquerunt suum domicilium, in judicium magni diei, vinculis æternis sub caligine reservavit.*

2. Ex unanimi Patrum consensu. Ratio est, quia Deus iis denegavit tempus & gratiam ad pœnitentiam agendam.

Porro si habuissent tempus & gratiam, potuissent agere pœnitentiam. Nam cum Angelus in iis in quibus liber est, apprehendat objectum partim ut amabile, partim ut non amabile sub diverso respectu, potest etiam idem objectum prosequi vel aversari: & sic non ita immobiliter adhæret ei quod semel elegit, ut electionem suam semel factam mutare non possit.

Nota. Omnes dæmones seu Angelos malos statim post peccatum suum punitos fuisse pœna damni posita privatione visionis & fruitionis Dei, consentiunt omnes Patres & Doctores. Sed aliqui antiqui Patres docent dæmones omnes in hoc nostro aere degere usque ad ultimi judicii, diem, quo in inferni carcerem detrudentur, in eo in æternum detinendi, & igne torquendi.

Dico 2. Dæmones in inferni carcerem detrusi sunt, ita tamen ut inde aliqui identidem ad breve tempus, alii ad longius exeant.

Prob. Ex 2. Petri, c. 2. *Deus Angelis peccantibus non pepercit; sed rudentibus inferni detractos in tartarum tradidit cruciandos in, judicium reservari.* Quod autem aliqui ex inferni carcere ad tempus breve vel diuturnum exeant, ita ut semper aliqui in hoc nostro aere degant, ad hominum exercitationem, probatur etiam ex Scriptura, nempe, Ephes. c. 6. *Non est nobis colluctatio adversus carnem & sanguinem, sed adversus Principes & Potestates, adversus mundi rectores tenebrarum harum, contra spiritualia nequitiæ in cœlestibus*, id est, in aere nostro. Quem textum interpretans S. Hieronymus ait: *hæc omnium Doctorum opinio, est, quod aer iste, qui Cœlum & Terram medius dividens, inane appellatur, plenus est contrariis fortitudinibus*. Quare Suarez cum Sancto Bonaventura & aliis docet nullos dæmones nec perpetuo esse in inferno, nec perpetuo in hoc aere, sed quasi per vices mutare locum ex præscripto Luciferi, Deo ita permittente: ipse vero Lucifer in inferno detinetur usque ad tempus Antichristi.

Dico 3. Dæmones in inferni carcere degentes torquentur vero igne corporeo. Hanc esse veritatem Catholicam asserit Suarez.

Prob 1. Ex Scriptura, dæmones in inferno cruciantur eodem igne, quo cruciantur homines reprobi, juxta illud Christi, Matth. c. 25. *Discedite a me maledicti in ignem æternum qui paratus est diabolo & angelis ejus*. Atqui homines reprobi in inferno cruciabuntur vero & corporeo igne. Ergo dæmones vero igne corporeo cruciantur in inferno. Minor quoque constat ex Sript. Isai. c. 33. *Quis poterit habitare de vobis cum igne devorante? Quis habitabit ex vobis cum ardoribus sempiternis?* Et c. ult. *Ignis eorum non extinguitur*. Matth. c. 3. *Paleas comburet igni inextinguibili* Et c. 13. *Mittent eos in caminum ignis*. Marci c. 9. *Bonum est tibi luscum introire in Regnum Dei, quam duos oculos habentem mitti in gehennam ignis: ubi vermis eorum non moritur, & ignis non extinguitur. Omnis enim igne salietur*. Et Apoc. cap. 14. *Cruciabitur igne*. Nomen autem ignis toties repetitum sumi debet in sensu proprio, cum nulla sit necessitas illud in sensu metaphorico accipiendi: & hæc omnia Scripturæ loca secundum proprietatem verborum accipienda esse, communis est Patrum & Ecclesiæ consensus. Igitur reprobos vero & corporeo igne in inferno cruciari, communis est Patrum & Ecclesiæ consensus. Quare S. Hieronymus, epist. ad Avitium inter Origenis errores numerat, quod inferni ignem, quo cruciantur reproborum animæ, metaphorice exponat, & de conscientiæ remorsibus exponat.

Quæres, quomodo dæmones igne corporeo crucientur?

Resp. 1. Super hac re difficili variæ sunt sententiæ. Multi cum S. Thoma docent dæmones torqueri igne corporeo per solam alligationem ad ignem infernalem tanquam carcerem eos detinentem. Quæ alligatio spiritibus superbis & libertatis suæ amantissimis molestissima est. Addunt dæmones, qui in nostro aere degunt, non minus infernali igne cruciari, quam eos qui sunt in inferno; quia sciunt & perpetuo advertunt alligationem illam sibi deberi, eamque in æternum passuros in inferno.

Alii cum Suarez docent ignem corporeum tanquam instrumentum divinæ justitiæ a Deo elevatum torquere dæmones, præcipue in illis physice producendo qualitatem Spiritualem, ipsorum naturæ ita disconvenientem, ut sit objectum causativum doloris in eorum voluntate acerbissimi.

Alii censent dæmones torqueri ab igne per realem sui cum igne, quantum ad pænam, adhæsionem seu unionem. Si enim (inquiunt) anima nostra quamvis incorporea pati potest a corpore suo combusto, & quasi ipsam comburente propter suam cum eo unionem; quidni dæmones divinitus possint ita uniri igni, ut ab eo patiantur & comburantur;

Resp. 2. Nihil in hac re certum est, nisi quod dæmones veris sed miris modis ab igne infernali torqueantur. *Cur non dicam quamvis miris, tamen veris modis, etiam spiritus incorporeos posse pœna corporalis ignis affligi?* Inquit S. Augustinus, l. 21. de Civit. c. 10.

TRACTATUS DE PECCATIS.

Hic ea solum tractabuntur, quæ ad speculatorem & Theologiam scholasticam magis spectant; quæstiones enim ad praxim pertinentes continentur omnes in mea Theologia morali.

CAPUT I.

De peccato generatim spectato.

ARTICULUS I.

Quid sit peccatum proprie ac stricte sumptum?

Dico. Peccatum est libera violatio legis divinæ: sive est actus libere factus vel omissus contra legem Dei.

Prob. Nam 1. Est divinæ legis violatio, Ex S. Ambrosio, lib. de Paradiso, c. 8. *Quid est peccatum, nisi prævaricatio legis divinæ, & cœlestium inobedientia præceptorum?* Et ex S. Augustino. l. 22. contra Faustum, c. 27. *Peccatum est factum, vel dictum, vel concupitum aliquid contra æternam legem.* Ubi sub facto, dicto, concupito comprehenditur omissio: nam nomine actus in moralibus intelligitur etiam omissio, quia hæc habetur ut actio in ordine ad mores & culpam. Ratio est, quia peccatum est offensa Dei: atqui omnis & sola violatio libera legis divinæ est offensa Dei, ergo est peccatum,

2. Peccatum est violatio libera, scilicet vel in se, vel sua causa, aut periculo morali, ita ut non sit ex ulla necessita physica intrinseca, antecedente, & vere potuerit vitari. Nam (ut in tract. de actib. hum. ostensum est) ad demeritum seu peccatum imputabile requiritur libertas ab omni necessitate simplici. Ratio est, quia peccatum proprie dictum seu imputabile est actio vel omissio, propter quam agens vel omittens est dignus vituperio & pœna. Nemo autem potest esse dignus vituperio & pœna propter actionem vel omissionem ei non liberam, sed plane necessariam, ut per se patet, & docet S. Augustinus, l. de duabus animabus c. 11. ubi ait: *nec hi libri obscuri mihi scrutandi erant, unde discerem, neminem vituperatione suppliciove dignum, qui aut id velit quod justitia velle non prohibet, aut id non faciat quod facere non potest.* (Et consequenter qui non omittit quod omittere non potest, cum eadem sit ratio.) *Nonne ista cantant, & in montibus pastores, & in Theatris Poetæ, & indocti in circulis, & docti in bibliothecis, & magistri in scholis, & Antistites in sacratis locis, &c.*

Præ-

Præterea obligantur omnes ad vitandum peccatum: nemo autem obligari potest ad impossibile. Hinc illud S. Augustini, loc. cit. cap. 12. *Peccati reum tenere quemquam, quia non fecit quod facere non potuit, summæ iniquitatis est & insaniæ.*

Obj. contra 1. *partem*. Multa sunt peccata quæ non sunt offensa Dei; nam 1. Datur peccatum mere philosophicum, quod scilicet soli rationi, non legi divinæ adversatur. 2. Peccatum veniale non est contra, sed præter legem divinam. 3. Multi peccant contra leges humanas. Ergo allata peccati definitio non convenit omni peccato, proindeque vitiosa est.

Resp. Nego anteced. & ejus probationem, nam.

1. Peccatum mere philosophicum repugnat; quia qui peccat contra rectam rationem, simul & indivisibiliter peccat contra legem Dei, & sic Deum offendit. Nam dictamen rectæ rationis est intimatio legis divinæ æternæ, necessario vetantis quidquid naturam rationalem dedecet, & præcipientis quidquid necessarium est ad vivendum decenter ac conformiter naturæ rationali ut rationali. Et aliunde nemo ignorare potest saltem invincibiliter quidquid disconvenit naturæ rationali ut rationali esse prohibitum a Deo supremo authore ac rectore naturæ rationalis. Quoties enim recta ratio dictat aliquid disconvenire naturæ rationali ut rationali, simul saltem confusæ dictat illud idem displicere supremo enti, naturæ rationalis authori & rectori, cujus est eam convenienter sapientiæ ac sanctitati suæ regere Hinc Alexander VIII. ut erroneam damnavit hanc propositionem: *peccatum philosophicum seu morale est actus humanus disconveniens naturæ rationali, & rectæ rationi; theologicum vero & mortale est transgressio libera legis divinæ. Philosophicum quantumvis grave in illo, qui Deum vel ignorat, vel de Deo actu non cogitat, est grave peccatum; sed non est offensa Dei, neque peccatum mortale dissolvens amicitiam Dei, neque æterna pœna dignum.*

Porro peccatum philosophicum est actio vel omissio mala, cōsiderata solum ut est difformis rectæ rationi, & disconvenit naturæ rationali. Sic dicitur, quia Philosophorum est actus morales considerare relate ad rationem & naturā rationalem. Peccatum vero theologicum est actio vel omissio mala considerata ut disconvenit seu adversatur legi divinæ, & est offensa Dei; quia Theologorum est res relate ad Deum considerare: Tamen omne peccatum philosophicum est simul re vera theologicum; nam omne peccatum simul rectæ rationi, & legi divinæ disconvenit, & est re vera offensa Dei.

2. Peccatum veniale est vere contra legem Dei; nam est actio vel omissio mala, si enim esset bona vel indifferens, jam non esset bona vel indifferens, jam non esset peccatum. Atqui omnis actio vel omissio mala adversatur legi divinæ naturali, & per eam prohibetur: nam adversatur rectæ rationi dictamini, quod est intimatio legis divinæ naturalis; & omne malum prohibetur a Deo. Ergo peccatum veniale est contra legem Dei, & ejus offensa, sed levis & compossibilis cum charitate.

3. Qui legem humanam violat, simul violat etiam legem divinam, quæ omnis præcepti humani legitimi observationem præcipit.

Obj. contra 2. *partem*. Ex Conc. Trid. sess. 6. can. 23. Homo etiam justificatus non potest omnia peccata venialia vitare toto vitæ suæ curriculo, nisi ex speciali Dei privilegio. Ergo qui hoc privilegio carent, ut plerique etiam Sancti, necessario peccant venialiter. Ergo, &c.

Resp. Concil. Trident. loquitur de potentia reducenda ad actum, non vero de potentia reducibili tantum; & sensus est, hominem etiam justificatum sine speciali Dei privilegio non posse potentia quæ reducatur ad actum, vitare toto vitæ tempore omnia peccata venialia, ita ut omnia re ipsa vitet. Hæc est doctrina S. Augustini, quam sane damnare noluit Conc. Trident. nam S. Doctor, l. de peccatorum meritis & remissione, c. 15. ait: *non nunc quæritur utrum fieri possit, ut sine ullo sit quisque peccato, cum hanc agit vitam; jam enim supra respondimus, posse fieri: sed utrum aliquis faciat hoc nunc quærimus. Neminem autem esse qui tantum velit quantum res exigit, antepræcognitum est.*

Nota. Legis divinę violatio necessario seu sine libertate facta, quę peccatum materiale dicitur, displicet Deo, quia moralem turpitudinem habet; sed ob defectum libertatis non imputatur ad culpam & pœnam: unde non est peccatum formale & proprie dictum; nam peccatum formale & proprie dictum est legis divinę violatio, imputabilis ad vituperium & pœnam, ideoque libera.

ARTICULUS II.

Quomodo dividatur peccatum?

PEccatum dividitur in originale, quod in ipsa origine ab Adamo contrahimus; & personale, quod peccantis voluntate physice propria committitur.

Peccatum personale subdividitur in actuale, & habituale. Peccatum actuale est peccatum spectatum ut actu existens, seu ut actu committitur. Hæc vox sæpe etiam sumitur pro peccato personali sive actu existente, sive præterito & habituali. Peccatum habituale est peccatum spectatum ut jam actu commissum est, & physice præteritum, sed permanens moraliter seu in æstimatione prudenti, quandiu non remittitur.

Peccatum actuale subdividitur 1. In mortale & veniale. 2. In peccatum commissionis, & peccatum omissionis. 3. In peccata ignorantiæ, infirmitatis, & malitiæ. 4. In carnale, quod habet pro objecto aliquam delectationem carnalem; & in spirituale, quod non habet pro objecto delectationem carnalem. 5. In peccata contra Deum, contra proximum, contra ipsum peccantem, ratione scilicet virtutum contra quas peccatur, & quæ habent pro objecto immediato Deum, vel proximum, vel ipsum peccatum: unde peccata quæ illis adversantur, sunt specialiter contra Deum, contra proximum, contra ipsum peccantem. 6. In peccata cordis, oris, & operis, quæ scilicet in corde, ore, opere consummantur, ut odium Dei, blasphemia, furtum. 7. In septem capitalia.

CAPUT II.

De peccato personali, actuali, & habituali.

ARTICULUS I.

Utrum detur peccatum mortale, & per quid constituatur?

DIco 1. Extat peccatum mortale. Est de fide.

Prob. Peccatum mortale dicitur illud, quod mortem animæ affert, privando illam vita supernaturali; & pœnam æternam per se meretur. Atqui extant hujusmodi peccata. Ergo

Prob. min. 1. Ex Script. Rom. cap. 6. *Stipendium peccati mors.* Et c. 8. *Si secundum carnem vixeritis, moriemini.* Et Gal. c. 4. *Qui talia agunt, Regnum Dei non consequentur.* 2. Quia multi Justi gratia sanctificante & charitate juste a Deo privantur, & suppliciis æternis mulctantur ob certa peccata, quæ proinde sunt mortalia.

Dico 2. Peccatum mortale tale est ex eo potissimum, quod sit gravis offensa Dei, & ejus contemptus saltem virtualis & interpretativus.

Nam peccatum mortale dicitur & est mortale, quia tum privationem gratiæ sanctificantis, quæ est supernaturalis vita animæ, tum pœnam æternam per se meretur. Atqui hoc utrumque per se non meretur præcise, quia naturam rationalem graviter dedecet, sed potissimum quia est gravis offensa Dei, & quidam divinæ majestatis contemptus saltem virtualis & interpretativus. Ergo.

ARTICULUS II.

Utrum peccatum mortale in ratione offensæ habeat malitiam seu gravitatem simpliciter infinitam?

§. I.

DIco. Peccatum mortale, ut est gravis offensa Dei & ejus cōtemptus, habet malitiam simpliciter infinitam. Ita S. Anselmus l. 1. cur Deus homo. Richard. Valentia, Hurtado, & plerique Thomistæ contra Scotum & alios docentes peccatum mortale habere solum malitiam infinitam secundum quid.

Prob. 1. Ex. S. Th. qui, in 2. 2. dist. 41. q. 1. artic. 5. sic ait: *ratio quare mortale peccatum ad æternam pœnam obligat, potest sumi ex tribus. Primo ex parte ejus in quem peccatur, qui est infinite magnus, scilicet Deus: unde & offensa illius infinita pœna digna est; quia quanto est dignior in quem peccatur, tanto magis peccatum punitur.* Et in solutione ad 1. *Ex hoc quod contra infinitum peccat, debetur sibi pœna infinita: non autem potest esse infinita in acerbitate, quia in creatura finita non potest esse qualitas infinita, sed compensatur per durationem infinitam.*

Unde sic argumentor: tanta est gravitas offensæ, quanta est vis ejus demeritoria; nam peccatis vis demeritoria petitur ex ratione offensæ quam involvit; & gravitas culpæ est mensura ejus demeriti. Atqui ex S. Thoma peccati vis demeritoria est infinita simpliciter, ut patet ex his ejus verbis: *unde & offensa illius infinita pœna digna est.* Et ex istis; *debetur sibi pœna infinita*, cujus dicit

dicit incapacem esse creaturam quia infinita est, ac proinde loquitur de pœna infinita simpliciter. Ergo ex S. Thoma gravitas peccati est infinita simpliciter. Enimvero sicut causa physica effectum infinitum habere non potest, quin eum præcontineat, nec eum præcontinere potest quin sit infinita: ita causa moralis non potest habere effectum moraliter infinitum, nisi illa sit moraliter infinita, alioqui effectus causam superaret, quod dici nequit.

Item Sanctus Doctor hoc expresse docet; nam, in 4. dist. qu. 2. art. 1. ad 14. ait: *dicendum quod offensa infinita est ex parte aversionis* (a Deo) *sed non ex parte conversionis* (ad creaturam).

Prob. 2. Ratione. Gravitas seu malitia offensæ, qua persona contemnitur, secundum prudentem æstimationem crescit & quidem ad æqualitatem pro dignitate personæ offensæ, juxta illud effatum morale: injuria est in injurato, & honor in honorante: id est, mensura injuriæ gravis personalis est ipsa persona offensa, sicut mensura honoris est potissimum dignitatis personæ honorantis. Ergo si persona offensa & contempta, sit dignitatis infinitæ simpliciter, gravitas ejus offensæ est etiam infinita simpliciter, cum in æstimatione prudenti dignitas personæ totam se refundat in offensam tanquam forma moraliter intrinsece constituens ejus gravitatem. Atqui Deus est dignitatis infinite simpliciter. Ergo offensa, qua contemnitur Deus, nempe quodlibet peccatum mortale, est gravitatis seu malitiæ infinitæ simpliciter in æstimatione prudenti. *Prob. maj.* Nam eadem injuria ex parte actus & objecti gravior est si inferatur viro nobili, quam si plebejo inferatur & major si Regi inferatur quam optimati, & sic ad æqualitatem crescit pro dignitatis excellentia; quia nempe vir nobilis plebejum, & Rex quoslibet optimates dignitate superat. Item sicut persona Christi operans in obsequium Dei dignificabat actus suos secundum totam suam dignitatem, iisque infinitum simpliciter valorem tribuebat: ita infinita Dei majestas infinitam simpliciter malitiam moraliter communicat offensæ, qua secundum se totam contemnitur: nam tam dignitas personæ offensæ est mensura gravitatis injuriæ, quam dignitas personæ honorantis est mensura honoris.

Dices. Persona infinita non communicatur peccato mortali nisi ut limitata per cognitionem finitam. Et malitia offensæ non commensuratur dignitate personæ graviter offensæ, quando illa dignitas non perfecte & adæquate cognoscitur.

Resp. Nego. Quia 1. cognitio illa finita non impedit, ne persona infinita secundum se totam contemnatur per peccatum mortale. Offensa autem, qua persona infinita secundum se totam contemnitur, in æstimatione morali tantæ est gravitatis, quanta est dignitas ipsius personæ contemptæ: quæ dignitas se totam moraliter infundit in actum quo contemnitur. Unde cognitio quamvis finita, modo sufficiat ad peccatum mortale, quo Deo tollitur ratio finis ultimi; ideoque secundum se totum contemnitur, sufficit ad malitiam infinitam peccati, relate ad quam cognitio se habet solum ut conditio sine qua non. 2. Actus meritorii & satisfactorii Christi erant valoris infiniti simpliciter, licet ejus personæ dignitas non communicaretur actibus humanitatis, nisi mediante unione hypostatica, quæ est entitatis finitæ, & illi actus procederent ab anima ac potentiis humanitatis finitis, & cognitione finita. Ergo similiter finita ac limitata Dei cognitio non impedit quin infinita Dei dignitas secundum totam suam excellentiam moraliter refundatur in malitiam offensæ, qua secundum se totam contemnitur, & quin gravi offensæ tribuat malitiam infinitam simpliciter; cum illa cognitio sit duntaxat conditio sine qua non relate ad infinitudinem offensæ, & refusionem moralem dignitatis infinitæ Dei in malitiam offensæ, non autem ejus causa efficiens vel constitutiva. Itaque non obstante cognitione finita dignitas Dei graviter offensi se habet per modum formæ moralis refundentis gravitatem in actum secundum se totam.

Confirmatur. Assertio nostra, quia per eam facillime imo evidenter intelligitur 1. creaturam puram non posse satisfacere de condigno pro peccato mortali, sed ad hoc requiri satisfactionem personæ divinæ in natura intellectuali assumpta: nam condigna satisfactio pro offensa malitiæ infinitæ simpliciter exigit valorem infinitum simpliciter, cujus incapax est pura creatura. 2. Peccatum mortale æterno supplicio justissime mulctari: nam cum infinitam simpliciter malitiam habeat, meretur pœnam infinitam simpliciter; cum autem creatura non sit capax pœnæ simpliciter infinitæ in acerbitate, debet saltem luere pœnam infinitam in duratione seu carentem fine.

§. II.

Solvuntur objectiones.

Obj. 2. S. Thomas, 3. p. q. 1. art. 2. ad 2. dicit peccatum habere quandam infinitatem ex infinitate divinæ majestatis: ergo sensit illud non habere malitiam infinitam similiter.

Resp. Nego conseq. Quia S. Doctor hanc vocem *quandam* solum addidit, ut significaret peccatum non esse infinitum sub omni ratione, nec physice, neque in quantum est malum hominis, sed esse infinitum sub una tantum ratione, nempe in quantum est Dei contemptus. Nam illo modo loquendi sæpe utitur ad significandam infinitatem sub una tantum ratione, ut dum dicit, in 4. dist. 14. q. 2. art. 1. ad 4. Passionem Christi esse infiniti valoris *quodam modo*? & tamen constat S. Thomam sensisse Christi meritum fuisse valoris simpliciter infiniti. Præterea ex loco objecto patet hanc fuisse ejus mentem, nam ibi sic ait: *peccatum contra Deum commissum quandam infinitatem habet ex infinitate divinæ majestatis; tanto enim offensa est gravior, quanto major est ille in quem delinquitur. Unde oportuit ad condignam satisfactionem, ut actus satis facientis haberet efficaciam infinitam utpote Dei & hominis*. Certe si peccatum non haberet infinitam simpliciter malitiam in ratione offensæ: male ex ejus infinitate inferret necessitatem satisfactionis, quæ habeat efficaciam infinitam simpliciter.

Dices. S. Th., in 4 dist. 17. q. 1. art. 3. q. 1. comparat infinitatem peccati cum infinitate visionis beatificæ; quæ sane est tantum infinita secundum quid & extrinsece.

Resp. Hæc comparatio est inadæquata, & a S. Thoma non instituitur secundum modum quo visio & peccatum habent infinitatem; sed solum intendit quod sicut beatitudo vere infinitatem suam habet ex objecto, ita offensa Dei vere suam infinitatem habet ex Deo offenso, quamvis cum hoc discrimine quod infinitas beatitudinis sit extrinseca & secundum quid, infinitas vero offensæ sit propria & stricta non quidem omnimoda seu ex omni parte, sed duntaxat ex parte Dei & sub una ratione offensæ divinæ.

Obj. 2. Si peccatum mortale habet malitiam infinitam simpliciter; omnia peccata mortalia sunt æqualia inter se, seu habent æqualem malitiam & gravitatem: nam non datur infinitum infinito majus. Falsum consequens; nam Deus per peccatum odii in se magis offenditur, quam per furtum, v. g. Ergo.

Resp. Disting. sequel. maj. Omnia mortalia erunt æqualia inter se quoad malitiam petitam a persona offensa, *conc. seq.* Quoad malitiam petitam ad objecto; intentione actus & aliis capitibus, ex quibus sumitur moralis malitia actus, *nego seq. maj.* Duplex distingui debet peccati malitia; una quæ sumitur ab objecto intentione actus, majore libertate ac cognitione, & aliis circumstantiis. Hæc malitia dicitur malitia moralis, & est inæqualis in peccatis mortalibus pro inæqualitate objectorum & circumstantiarum. Sed præter hanc malitiam est alia, quæ dici potest personalis, & quæ petitur a persona graviter offensa, quæ cum per quodlibet mortale peccatum secundum se totam contemnatur, se totam etiam refundit in malitiam peccati per modum formæ moralis. Quemadmodum enim merita Christi duplicem habent valorem, unum objectivum, qui sumitur ex objecto & circumstantiis actus, ac proinde inæqualis est in variis ejus actibus pro majore vel minore excellentia objecti; & alterum personalem, qui sumitur ex dignitate personæ operantis, quique est infinitus simpliciter & æqualis in omnibus actibus Christi: ita peccatum mortale duplicem habet gravitatem seu malitiam, unam quæ sumitur ex objecto, circumstantiis actus & aliis capitibus distinctis a dignitate personæ offensæ, quæque inæqualis est; & alteram personalem peccato competente ex infinita Dei majestate graviter offensa, quæ cum per quodlibet peccatum mortale secundum se tota contemnatur, se totam etiam per modum formæ mortalis refundit in actum peccati in ordine ad ei tribuendam malitiam infinitam.

Dices. Deus magis offenditur per unum mortale, v. g. odium sui, quam per aliud v. g. furtum. Ergo peccata mortalia sunt inæqualia in ratione offensæ.

Resp. Distin. antec. Magis offenditur ex parte seu ratione objecti & circumstantiarum actus, *conc. anteced.* Magis offenditur ratione dignitatis personæ offensæ, seu moralis refusionis dignitatis personę offensæ, *nego antec.* Nam infinita Dei majestas est semper eadem, & cuilibet peccato, quo simpliciter ideoque secundum se totam contemnitur, tribuit malitiam infinitam,

tam, ſe totam in illum actum refundendo in ordine ad conſtituendam malitiam illius infinitam. Per quodlibet autem peccatum mortale Deus ſecundum ſe totum contemnitur: nā homo per quodlibet mortale peccatum præfert creaturam Deo, & quantum eſt in ſe ſuoque facto aufert Deo rationem finis ultimi, & ſic Deum contemnit. Quare diſting. etiam conſeq. peccata ſunt inæqualia etiam in ratione offenſæ, ſpectatæ ex parte objecti & circumſtantiarum actus *conc. conſeq.* Spectatæ ex parte dignitatis perſonæ offenſæ, *nego conſeq.*

Dices. Contemptus formalis, quo Deus expreſſe contemnitur, eſt major contemptus, quam contemptus virtualis & interpretativus.

Reſp. Eſt major ratione actus malitiæ voluntatis, *conc.* Ratione dignitatis perſonæ quę contemnitur, *nego*. Nam dignitas divina, cum per quodlibet mortale peccatum ſimpliciter ideoque ſecundum ſe totam contemnatur: ſe totam moraliter refundit in quodlibet mortale in ordine ad ei tribuendam malitiam infinitam, hoc eſt, infinita Dei majeſtas ſimpliciter contempta facit, ut actu quo contemnitur, jure merito cenſeatur habere malitiam ac gravitatem infinitam; quia in æſtimatione prudenti tanta eſt malitia contemptus perſonæ, quanta eſt dignitas ipſius perſonæ contemptæ.

Obj. 3. Si peccatum mortale eſt infinitum ſimpliciter in malitia, quodlibet peccatum mortale habet omnes gradus malitiæ poſſibiles: nam infinitum involvit omne poſſibile in ea ratione, in qua eſt infinitum. Falſum conſeq. Nam quocumque peccato dari poteſt majus in ratione malitiæ. Ergo.

Reſp. Diſting. ſequel. maj. habet omnes gradus poſſibiles malitiæ petitæ ex parte objecti, circumſtantiarum actus & aliis capitibus diſtinctis a dignitate perſonæ offenſæ, *nego ſequel.* Malitiæ petitæ ex parte perſonæ offenſæ, *ſubdiſting.* intenſivæ, *conc.* extenſivæ, *nego ſequel. maj.* Nam plura peccata mortalia habent malitiam infinitam, petitam ex dignitate Dei offenſi extenſive majorem; quam habeat unum mortale, ut patet. Peccatum autem mortale non eſt infinitæ malitiæ niſi ratione dignitatis perſonæ offenſæ, quæ per modum cauſæ formalis ſe totam communicat actui ſui contemptivo ad ejus malitiam gravificandam.

Obj. 4. Influxus perſonæ infinitæ in peccatum non eſt infinitus: nam talis eſt, qualis eſt modus tendendi in perſonam offenſam; qui modus infinitus eſſe nequit. Ergo.

Reſp. Nego anteced. & ejus probationem. Itaque Dei majeſtas ut infinita ſecundum ſe totam per modum formæ moraliter influit in quemlibet actum ſui contemptivum eo modo quo forma influere poteſt, quamvis ille actus ſecundum ſe & modum tenendi infinitus ſit: nam injuria perſonalis ſuam gravitatem a dignitate injuriati accipit, ſicut honor ſuam æſtimabilitatem a dignitate honorantis potiſſimum ſumit.

Obj. 5. Si mortale peccatum ſit malitiæ ſimpliciter infinitæ, Chriſtus non potuit ſatisfacere pro omnibus omnino peccatis hominum præteritis futuris: nam hæc plura ſunt quam actus meritorii Chriſti. Falſum conſeq. ergo.

Reſp. Nego ſequel. maj. Quia infinitus valor, quem habet quodlibet obſequium Chriſti in ordine ad merendum & ſatisfaciendum, eſt in ſupremo ordine infinitudinis, & infinita malitia peccati eſt in inferiori ordine infinitudinis relate ad infinitudinem meritorum Chriſti. Nam cum meritum & ſatisfactio Chriſti valorem ſuum infinitum accipiat a perſona Chriſti infinita ſe offerente ac ſubmittente Deo, eumque honorante, & ut principio operante, contrahit ab illa infinitudinem modo longe excellentiori, quam malitia peccati, quæ infinitatem contrahit a dignitate Dei ut objectum tantum moraliter refuſi Infinitum autem, quod eſt in ſuperiori ordine infinitudinis adæquari non poteſt per alia infinita plura & plura in infinitum, quæ ſunt in ordine inferiori. Quare valor unius obſequii Chriſti adæquari non poteſt per peccata mortalia plura & plura, graviora & graviora in infinitum: & ſic Chriſtus per unum obſequium condigne ſatisfecit pro peccatis mortalibus pluribus & pluribus, gravioribus & gravioribus in infinitum, uno verbo pro peccatis omnibus poſſibilibus.

Dices. Infinita Dei dignitas refunditur in peccatum mortale perinde ac in ſatisfactionem Chriſti, & utrumque dignificat in ſua ratione. Ergo infinitas malitiæ peccati, & infinitas valoris ſatisfactionis Chriſti ſunt in eodem ordine.

Reſp. Infinita Dei dignitas refunditur quidem in peccatum mortale, & meritum Chriſti, ſed diverſo modo; nam refunditur modo longe excellentiori in actus Chriſti meritorios & ſatisfactorios quam in peccatum; refunditur enim in actiones Chriſti libe-

liberas ut principium operans, seque per illas offerens ac submittens Deo: in peccatum vero refunditur dumtaxat ut objectum moraliter refusum in malitiam actus. In prudenti autem æstimatione longe plus est Deum se offerre & submittere ad satisfaciendum pro offensa, quam Deum offendi a creatura; & obsequium a persona divina exhibitum Deo in compensationem offensæ longe plus valet in æstimatione prudenti ad honorandum Deum quam valeant ad eum inhonorandum offensæ creaturarum plures & plures in infinitum. Et vero ex eo quod persona infinita satisfaciat Deo, & honoret Deum, sequitur Deum infinito honore dignum esse: at ex peccatis hominum non sequitur Deum esse vilem, aut contemnendum.

Dices. Infinitum alteri infinito commensuratum exhauritur.

Resp. Hoc verum est: Si utrumque sit ejusdem ordinis, non vero si sint diversi ordinis. Merita autem Christi, cum valorem suum infinitum accipiant a principio operante infinito moraliter refuso, & seipsum offerente, longe excellentiori modo infinitudinem habent, quam malitia peccati, quæ tantum infinitatem habet ab objecto offenso dignitatem suam refundente.

Obj. 6. Infinita perfectio objecti v.g. Dei non reddit visionem ejus intuitivam infinite perfectam intrinsece. Ergo nec dignitas personæ infinitæ reddit offensam ejus infinite gravem.

Resp. Nego conseq. Disparitas est, quia objectum non constituit intrinsece cognitionem, sed est dumtaxat terminus illius extrinsecus. At dignitas personæ intrinsece moraliter constituit gravitatem malitiæ offensæ qua contemnitur, & se habet per modum formæ moralis, cum ei se totam communicet in ordine ad offensam aggravandam. Præterea hoc argumentum retorqueri potest contra infinitum valorem actionum Christi.

Obj. 7. Ex nostra doctrina sequitur, peccatum veniale habere malitiam infinitam sicut mortale: nam eadem persona per utrumque offenditur. Falsum conseq. ergo.

Resp. Nego sequel. maj. Disparitas est, quia peccatum veniale non est gravis offensa Dei, qua Deus secundum se totum contemnatur, sicut est mortale. Nam peccatum veniale non est proprie contemptus Dei, nec virtualis quidem & interpretativus, nec per illud Deus postponitur creaturæ. Unde secundum prudentem æstimationem Deus non se habet ad illud ut forma ei communicans gravitatem secundum totam suam dignitatem, sed se habet dumtaxat ut merum objectum. At per quodlibet peccatum mortale Deus secundum se totum contemnitur, & postponitur creaturæ, unde secundum se totum ei communicat gravitatem per modum formæ moralis.

Obj. 8. Talis est gravitas peccati, quale est bonum quo privat. Sed nullum bonum quo privat peccatum mortale est infinitum: nam bona illa sunt gratia sanctificans, dona supernaturalia, visio beatifica, quæ sunt entitative finita. Ergo.

Resp. Neg. maj. Nam peccatum ut est Dei contemptivum, non se habet ut privatio, sed ut injuria positiva facta Deo, & ut actus moralis positivus. Præterea peccatum mortale privat bono infinito, nempe Deo, licet ejus possessio sit finita, & per se est privativa cujuslibet boni etiam infiniti, & gratiæ infinitæ in intensione si daretur, habetque effectum infinitum, nempe pœnam carentem fine.

Obj. 9. Actus charitatis in Deum est valoris finiti. Ergo peccatum contra Deum est malitiæ finitæ.

Resp. Nego conseq. Quia Deus ad actum charitatis se habet duntaxat ut objectum terminans, non ut forma moralis cum secundum totam suam dignitatem dignificans. At in peccato mortali Deus non est tantum objectum terminans, sed est etiam forma moralis ejus malitiam secundum totam suam dignitatem constituens. Ratio est, quia in æstimatione prudenti mensura magnitudinis honoris non a persona honorata, sed ab honorante petitur: offensæ vero gravitas potissimum petitur a persona, quæ graviter offenditur, & est tanta quanta dignitas personæ quæ contemnitur.

Obj. 10. Ex nostra doctrina sequitur peccatum esse infinitum physice, & non moraliter tantum. Falsum conseq. ergo.

Resp. Nego sequel. maj. Quia ut aliquid sit physice infinitum, non sufficit quod constituatur per formam physice infinitam, sed insuper requiritur, ut talis forma ei physice uniatur ut forma. Deus autem non unitur physice peccato, quasi sit forma per entitatem suam realiter componens unum totum cum illo; sed unitur solum moraliter, in quantum præbet fundamentum judicandi prudenter Deum præstare effectus mora-

morales respectu peccati, perinde ac si ei physice uniretur.

ARTICULUS III.

Utrum detur peccatum veniale ex natura sua?

§. I.

NOta. 1. Peccatum dici potest veniale vel ex eventu, vel ex natura sua. Peccatum veniale ex eventu dititur illud, quod condonatur: veniale ex natura sua est illud, quod per se non affert mortem animæ, nec dignum est pœna æterna.

Nota 2. Circa hoc varii fuerunt errores nam 1. Jovinianus docuit omnia peccata esse paria, & supplicio æterno digna. 2. Pelagius quolibet peccato gratiam sanctificantem amitti asseruit: unde contendebat hominem in hac vita omni peccato immunem esse posse, & re ipsa esse quemlibet justum quandiu justus est. 3. VVicleffus docuit omnia peccata per se esse mortalia hoc sensu, quod omnia mortem æternam afferre possunt; sed sola reproborum peccata re ipsa mortem inducere, electorum vero peccata omnia non inducere, & hoc sensu esse venialia. 4. Lutherus sensit omnia peccata esse natura sua mortalia, venialia vero ex sola misericordia Dei ea non imputantis credentibus, sed omnia ad æternam damnationem imputantis non credentibus hominem quippe sola fide justificari cõtédit. Calvinus vero docuit omnia peccata ex natura sua esse mortalia, nulla tamẽ electis, sed omnia reprobis ad damnationem æternam imputari.

Dico. Dantur peccata quæ ex natura sua sunt venialia.

Prob. 1. Ex Script. Luc. c. 6. *Quid vides festucam in oculo fratris tui, trabem autem quæ in oculo tuo est, non consideras?* Ubi Christus peccatum mortale comparans cum trabe, quæ per se oculum destruit, & totum corpus opprimit: veniale vero cum festuca, quæ per se oculum non destruit sed leviter tantum lædit, nec corpus opprimit sed leviter portatur, ostendit esse ex natura rei discrimen inter peccatum mortale & veniale, & quidem cum proportione aliqua tantum, quantum est ex natura rei inter trabem & festucam. Et, Jacobi c. 1. *In multis offendimus omnes*. Et, Prov. c. 35. *Septies cadit justus*. Ergo sunt peccata, quæ per se non privant gratia sanctificante, nec proinde sunt æterna pœna digna. Ergo dantur peccata per se venialia.

Prob. 2. Ex Patribus. Pro omnibus sit S. Augustinus, l. de natura & gratia, c. 38. *Quia sæpe in levissimis & aliquando incautis obrepit peccatum, & justi fuerunt, & sine peccato non fuerunt*, ubi admittit peccata levissima, quæ justis imputantur, ac proinde quæ non sunt venialia eo quod non imputentur. Et, Enchirid, c. 71. *De quotidianis brevibus, levibusque peccatis sine quibus hæc vita non ducitur, quotidiana fidelium oratio satisfacit. Eorum enim est dicere, Pater noster qui es in Cœlis, quã jam Patri talis regenerati sunt ex aqua & Spiritu Sancto. Delet omnino hæc oratio minima & quotidiana peccata*. Et, in Psalm. 6. *Duo sunt omnino genera mendaciorum, in quibus non magna culpa est, cum aut jocamur, aut ut prosimus, mentimur*.

Prob. 3. Ex hac Baji propositione a Pio V. & Gregorio XIII. damnata: *nullum est peccatum ex natura sua veniale, sed omne peccatum meretur pœnam æternam*.

Accedit ratio. Nam lumine naturali satis patet, aliqua peccata esse ex natura sua gravem Dei offensam, ut odium Dei, homicidium: & aliqua per se esse duntaxat levem offensam, ut verbum otiosum vel mendacium mere officiosum ex natura sua mereri dissolutionem amicitiæ divinæ & pœnam æternam. Certe levis offensa non potest per se ullius personæ sapientis amicitiam dissolvere, multo minus Dei infinite sapientis & boni.

Solvuntur objectiones.

Obj. 1. Aliquos textus Scripturæ.

1. Deut. cap. 27. *Maledictus, qui non permanet in sermonibus legis hujus*.

Resp. Per sermones legis intelliguntur præcepta in illo capite tradita, quæ ex genere suo gravia sunt: ac proinde eorum violatio ex genere suo mortale peccatum est. Nam ibi vetantur idololatria, homicidium, adulterium, & alia similia peccata, quæ ex se sunt gravia, utpote contra religionem, charitatem, & justitiam.

2. Ezech. c. 18. *Anima quæ peccaverit, ipsa morietur*.

Resp. Hic agitur de peccatis ex natura sua gravibus, ut idololatria, homicidio &c.

3. Matth. c. 5. *Qui solverit unum de mandatis isti minimis .... minimus vocabitur in regno Cœlorum*.

Resp.

Resp. Hic Christus loquitur, non de minimis peccatis, sed de minimis Decalogi præceptis, quorum tamen materia est secundum se gravis, & quæ Scribæ & Pharisæi falso existimabant parva ac exigua, ut præceptum iram internam & contumelias vetans.

4. Rom. c. 6. *Stipendia peccati mors.*

Resp. Loquitur Apostolus de peccatis ex natura sua gravibus, nempe de peccatis de quibus erubescebant Ethnici ad fidem conversi.

5. Jacob. c. 2. *Quicumque totam legem servaverit, offendat autem in uno, factus est omninum reus.*

Resp. Ibi agitur de peccatis ex natura sua gravibus, cujusmodi sunt adulterium & homicidium, ut patet ex verbis immediate sequentibus: *qui enim dixit, non mœchaberis, dixit & non occides. Quod si non mœcaberis: occides autem, factus es transgressor legis.*

Obj. 2. Aliquos textus S. Augustini.

1. L. 8. conf. c. ult. *Væ etiam laudabili vitæ hominum, si remota misericordia discutias eam.*

Resp. Ibi loquitur de pœna Purgatorii, quæ acerbissima est: & solum vult vix ullum hominem ita sanctum esse, ut pœnam illam sine magna Dei misericordia vitare possit. Quod patet, quia his verbis (*væ etiam laudabili vitæ &c.*) rationem reddit, cur oraturus sit pro matre sua, quam ibi plurimum laudat; Igitur S. Doctor significare solum vult, homines etiam sanctos non carere peccatis venialibus, ob quæ, nisi iis misericorditer condonentur, gravissimas pœnas in Purgatorio persoluturi sunt.

Eodem sensu explicabis hunc locum Epist. 29. ubi ait: *cum Rex justus sederit in Throno, quis gloriabitur castum se habere cor? aut quis gloriabitur, mundum se esse a peccato? Quæ igitur spes est, nisi superexaltet misericordia judicium?* Nam ibi loquitur de judicio cujusque hominis, & dicit neminem posse gloriari se purum esse ab omni labe & reatu culpæ venialis, & sine magna Dei misericordia nullam spem esse beatitudine fruendi post mortem fruendi.

2. L. 2. de peccat. merit. & remiss. cap. 3. ait: *quis cum aliqua spe adipiscendæ salutis æternæ, de hac vita migraret, manente illa sententia, qua quicumque totam legem servaverit, offendat autem in uno, factus est omnium reus, nisi post paululum sequeretur.... Superexaltat autem misericordia judicium.*

Resp. Sensus est; neminem cum spe beatitudinis assequendæ mori posse, nisi sciret Deum esse maxime misericordem, & ab eo peccatorum veniam speraret, quia ad damnationem æternam sufficit unum grave peccatum, & nemo certo scit se nullum umquam tale admisisse, aut si admiserit, illud sibi a Deo conditionatum esse.

3. Tract. 1. in Epist. Joann. *Ista levia, quæ dicimus, noli contemnere, si contemnis quando appendis, expavesce, quando numeras. Levia multa faciunt unum grande. Multæ guttæ implent flumen. Multa grana faciunt massam.*

Resp. Sensus est, quod multa venialia, si negligantur, nec emendentur, sensim ad mortale admittendum disponant. Unde multa levia non faciunt formaliter, sed tantum dispositive unum grave peccatum.

Obj. 3. Minima opera bona supernaturalia justi merentur beatitudinem æternam, Ergo a contrario levissima peccata merentur pœnam æternam.

Resp. Minima illa opera per se, ex natura sua & sine gratuita Dei promissione & sine motivo vel imperio charitatis non merentur beatitudinem æternam. Neque etiam levia peccata per se & ex natura sua merentur pœnam æternam.

Obj. 4. Quilibet peccatum est offensa personæ infinitæ: ergo meretur pœnam infinitam in duratione.

Resp. Disting. anteced. Quodlibet peccatum est personæ infinitæ offensa vel gravis, vel levis, *conc. maj.* Est semper gravis offensa, *nego ant. & conseq.*

Obj. 5. Non licet ullum peccatum committere propter ullum bonum etiam infinitum: non nisi, quia omne peccatum habet malitiam infinitam, sicque meretur pœnam æternam. Ergo.

Resp. Nego min. Itaque nullum peccatum vel levissimum unquam licitum esse potest etiam ob bonum infinitum; quia omne peccatum ut peccatum, est essentialiter illicitum, ideoque nunquam ob ullum bonum potest esse licitum: nam essentiæ rerum mutari absolute non possunt.

Obj. 6. Omne peccatum est contra legem Dei: ergo est per se mortale.

Resp. Omne peccatum est contra legem Dei graviter vel leviter aliquid præcipientem aut vetantem: unde est per se mortale vel leve. At non omne peccatum est con-

contra legem D I graviter præcipientem vel prohibentem. Sunt enim peccata contra legem aliquam leviter præcipientem aut vetantem, ut leve furtum: Imo non omne peccatum contra legem graviter præcipientem aut vetantem, est plene voluntarium, nec proinde imputabile ad gravem culpam & pœnam.

Obj. 7. Peccatum quodlibet est majus malum quam sit pœna æterna: ergo hanc per se meretur.

Resp. Nego conseq. Quamvis enim culpa vel levissima sit majus malum magisque vitandum quam quælibet pœna vel gravissima: non ideo culpæ levissimæ debetur pœna maxima: sed solum malo culpæ debetur malum pœnæ ei proportionatum, ita ut gravi culpæ gravis pœna, graviori gravior, e contra minus gravi minus gravis, levi levis pœna respondeat.

Obj. 8. Omne peccatum est violatio hujus maximi præcepti: *diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo*. Ergo omne peccatum opponitur charitati, eamque expellit.

Resp. Nego antec. Universaliter sumptum, saltem si intelligatur de gravi violatione hujus præcepti. Equidem peccata levia sunt contra perfectionem charitatis, & ejus fervorem remittunt, sed non opponuntur essentiæ seu substantiæ hujus præcepti & charitatis. Nam hoc præceptum secundum essentiam ac substantiam sumptum nos obligat ad amandum Deum super omnia propter se, ita ut efficaciter parati simus potius carere omni bono, & omne malum pati quam Deum graviter offendere.

Obj. 9. Peccatum veniale numquam remittitur in reprobis cum eo morientibus.

Resp. Hoc fit per accidens, non per se, quatenus illi reprobi non possunt facere actum delectivum culpæ venialis. Non ideo tamen ob peccatum veniale pœnam æternam subeunt; quia etsi pro eo satisfacere nequeant, at satis pati possunt.

Obj. 10. S. Basilius, in quæstionibus compendiose explicatis dicit nullum peccatum spernendum esse ut parvum, quia re ipsa nullum est parvum.

Resp. Sensus hujus loci est, nullum peccatum, quod spernitur, sicque facile ac sæpe committitur, est parvum ratione periculi, & peccati, ad quod disponit, cum sensim ad mortale disponat, juxta illud, Eccli. c. 19. *Qui spernit modica, paulatim decidet*. Præterea, juxta Bellarminum non est certum hoc opus esse factum Basilii.

Quæres, in quo peccatum mortale & veniale inter se differant?

Resp. In hoc differunt, quod peccatum mortale sit legis divinæ violatio gravis, proindeque gravis offensa Dei, ejusdem contemptus saltem virtualis & interpretativus, & consequenter per se mortem animæ inducat, atque pœnam æternam mereatur: veniale vero sit tantum legis divinæ violatio levis, proindeque levis offensa Dei, quæ non est digna amicitiæ divinæ privatione, nec æterna pœna.

ARTICULUS IV.
Quid sit peccatum habituale?
§. I.

NOta 1. Peccatum personale ratione diversorum statuum dividitur in actuale, & habituale. Nam peccatum voluntate physice propria commissum, si spectetur ut actu existit seu committitur, dicitur actuale: si vero consideretur ut jam actu commissum, dicitur habituale quamdiu non remittitur: nam tamdiu manet moraliter seu secundum prudentem æstimationem in ordine ad reddendum hominem odio Dei, vituperio & pœna dignum. Quare peccatum mortale habituale est peccatum jam actu commissum, quod in æstimatione prudenti permanet in ordine ad jus, quod habet Deus ad odio habendum & puniendum hominem, perinde ac si illud physice existeret.

Nota 2. Dari peccatum habituale, quo scilicet est actum peccati transactum, homo permanenter constituitur peccator, fide constat ex Luc. c. 7. *Remittuntur ei peccata multa*. Et Joan. c. 8. *In peccato vestro moriemini*. Et c. 20. *Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis: & quorum retinueritis, retenta sunt*.

Nota 3. Per actum peccati physice præteritum relinqui maculam in anima, constat ex Jerem. cap. 2. *Maculata es in iniquitate tua coram me* Et ex Matth. c. 15 *Quæ autem procedunt de ore, de corde exeunt, & ea coinquinant hominem*. Duplex autem est in peccatore macula; alia est privativa, quæ nil aliud est, quam privatio gratiæ sanctificantis, quatenus est privatio pulchritudinis & nitoris debiti animæ ad finem supernaturalem destinatæ, alia est positiva, animam positive ac per se reddens Deo abominabilem & exosam, quæ quidem nil aliud est quam peccatum præteritum ut moraliter perseverans, nam cum peccatum actuale sit

sit actualis macula, reddens animam Deo exosam & abominabilem, habituale est macula habitualis.

Dico. Peccatum mortale habituale consistit tum in actu graviter culpabili physice præterito, sed moraliter permanente, tum in privatione gratiæ sanctificantis: ita ut habeat duo constitutiva partialia, unum tanquam materiale, quod est privatio gratiæ sanctificantis, & illud tanquam formale, quod est actus peccati physice præteritus, sed moraliter permanens in ordine ad jus odio habendi & puniendi, Deo competens donec remittatur.

Prob. 1. Peccatum habituale consistit in eo, propter quod homo, postquam mortaliter peccavit, est habitualiter seu permanenter inimicus ac odiosus Deo, & pœnæ æternæ obnoxius: nam per peccatorem nil aliud intelligitur, quam homo Deo invisus & pœnæ æternæ obnoxius. Atqui homo, postquam mortaliter peccavit, est habitualiter, seu permanenter invisus ac odiosus Deo, atque æternæ pœnæ obnoxius propter gravem culpam moraliter permanentem, & privationem gratiæ sanctificantis gravi culpa inductam. Ergo peccatum habituale consistit tum in actu graviter culpabili physice præterito sed moraliter permanente, tum in privatione gratiæ sanctificantis. Minor patet: nam Deus post mortale peccatum admissum, odit animam quia turpis ac fœda est, & ei jure vult pœnam æternam, donec hoc peccatum per gratiæ infusionem remittatur: anima autem turpis ac fœda est, & æterno supplicio digna propter gravem culpam admissam, moraliter permanentem, & voluntariam pulchritudinis sibi debitæ, nempe gratiæ sanctificantis privationem.

2. Peccatum habituale idem est ac status injustitiæ: nam homo per illud constituitur habitualiter injustus. Atqui status injustitiæ & gravem culpam præteritam, & privationem gratiæ sanctificantis includit: nam homo, cum justificatur, transit a statu injustitiæ ad statum justitiæ per condonationem culpæ præteritæ, & infusionem gratiæ sanctificantis. Ergo.

3. Homo habitualiter peccator nil aliud est, quam homo privatus gratia sanctificante, & obnoxius odio Dei ac pœnæ æternæ ob culpam mortalem præteritam non condonatam. Ergo peccatum habituale, quod hominem habitualiter Peccatorem constituit, nil aliud est, quam culpa mortalis præterita, sed moraliter perseverans donec condonetur, & privatio gratiæ sanctificantis.

§. II.

Solvuntur objectiones.

Obj. 1. Si peccatum habituale consistit partialiter in culpa præterita moraliter permanente, Deus vult peccatum habituale, non remittendo illud. Falsum conf. ergo. *nego seq. maj. probabis*. Deus non remittendo peccatum, vult moralem illius permanentiam: ergo vult habituale peccatum.

Resp. Neg. ant. Itaque Deus nolendo peccatum præteritum remittere, non vult moralem illius perseverantiam, nec gratiæ privationem; sed solum vult retinere jus, quod propter peccatum præteritum habet ad odio habendum & puniendum peccatorem, qua stante retentione peccatum præteritum se ipso moraliter perseverat; quia homo per culpam mortalem admissam dignus fit odio Dei & supplicio æterno. Quæ dignitas ex natura Dei tamdiu manet, quamdiu Deus retinet jus quod habet ad odio habendum, & supplicio æterno puniendum peccatorem. Igitur quamvis Deus jus sibi acquisitum contra peccatorem retineat; non vult tamen, imo detestatur peccatum præteritum, & gratiæ sanctificantis privationem per illud inductam.

Inst. 1. Si Deus peccatum præteritum vere detestaretur, deberet condonare jus quod habet ad odio habendum & puniendum peccatorem.

Resp. Nego sequel. Quia Deus jus illud sibi acquisitum retinet ex affectu justitiæ vindicativæ; non ex affectu moralis perseverantiæ peccati, quæ proinde non debet adscribi Deo, sed homini peccanti, qui vi culpæ a se libere admissæ se in perpetuum odio Dei & supplicio æterno dignum reddit.

Inst. 2. Deus non condonando peccatum, est causa cur perseveret moraliter in ordine ad justum odium. Ergo Deus vult & causat peccatum habituale.

Resp. Nego antec. Nam hæc est natura peccati, ut ubi semel admissum est, per se ipsum sine influxu ullius causæ moraliter permaneat in ordine ad justum in peccatorem odium, donec condonetur aut condigna satisfactione deleatur.

Inst. 3. Si Deus condonaret peccatum, jam desineret permanere. Ergo.

Resp. Nego conf. Nam inde sequitur tantum

cum negotiationem condonationis esse conditionem sine qua peccatum physice præteritum non potest perseverare moraliter. At Deus hanc conditionem non vult ex affectu moralis perseverantiæ peccati, sed ex affectu justitiæ vindicativæ. Quare illa moralis perseverantia nullatenus Deo imputari potest.

Obj. 2. Peccatum habituale est aliquid adæquate intrinsecum peccatori: nam denominatio peccatoris est adæquate intrinseca. At actus malus, postquam admissus est, non est amplius in peccatore. Ergo.

Resp. Peccatum habituale est aliquid peccatori adæquate intrinsecum partim physice, partim moraliter. Nam actus peccati, postquam physice præteriit, & sic non est amplius physice in peccatore, quamdiu non remittitur, remanet in peccatore virtualiter, æquivalenter & moraliter in ordine ad reddendum illum obnoxium odio Dei & supplicio æterno: privatio vero gratiæ sanctificantis remanent physice in peccatore.

Porro denominatio peccatoris est aliquid morale fundatum in physico nempe in actu malo physice præterito, & privatione gratiæ sanctificantis: ac proinde sufficit, quod hæc denominatio sit intrinseca moraliter saltem inadæquate.

Obj. 3. Peccatum actuale postquam commissum est, non remanet amplius: ergo non potest constituere hominem permanenter peccatorem.

Resp. Disting. anteced. Non remanet amplius physice, *conc. ant.* Moraliter & in ordine ad constituendum hominem permanenter peccatorem, *nego ant. & conseq.* Peccatum actuale, licet physice præterierit, tamen donec remittatur, remanet moraliter & in ordine ad constituendum hominem permanenter peccatorem. Nam ex natura rei, donec remittatur, in ordine ad maculandum hominem, cumque odio Dei & supplicio æterno dignum reddendum, perinde se habet secundum prudentem æstimationem ac si physice existeret. Unde in ordine ad tales effectus morales præstandos dicitur moraliter permanere donec remittatur. Ita docet S. Augustinus l. 1. de nuptiis, c. 16. ubi ait: *hoc est non habere peccatum, reum non esse peccati. Nam si quisquam, verb gratia, fecerit adulterium, etiamsi nunquam deinceps faciat, reus est adulterii, donec reatus ipsius indulgentia remittatur*, Habet ergo peccatum: *quamvis illud quod admisit jam non sit, quia cum tempore quo factum est, præteriit. Nam si a peccando desisteret, hoc esset non habere peccata sufficeret, ut hoc nos moneret Scriptura: fili, peccasti? Non adjicias iterum. Non autem sufficit, sed addidit: & de pristinis deprecare, ut tibi remittantur. Manent ergo, nisi remittantur. Sed quomodo manent, si præterita sunt, nisi quia præterierunt actu, manent reatu?*

Nota. Duplex est reatus, nempe culpæ, & pœnæ. Reatus culpæ in peccato mortali est dignitas ad odium Dei, quæ dat Deo jus odio habendi peccatorem. Reatus pœnæ est dignitas ad pœnam, nempe ad supplicium æternum & ad pœnas temporales, quæ dat Deo jus puniendi peccatorem supplicio æterno & pœnis temporalibus propter peccatum mortale præteritum. Uterque hic reatus est formalis effectus peccati habitualis adæquate sumpti. Nam homo postquam mortaliter peccavit, quamdiu peccatum ei non remittitur, odio Dei & supplicio æterno dignus est formaliter, tum quia mortaliter peccavit, tum quia sic peccando se ipse culpabiliter privavit gratia sanctificante. Unde peccatum habituale se ipso formaliter uterque reatus.

Obj. 4. Deus non potest facere ut commissa non fuerit culpa mortalis, quæ commissa fuit. Ergo non potest tollere peccatum habituale, si hoc consistat in culpa præterita, &c.

Resp. Nego conseq. Quia licet Deus facere non possit, ut admissa non fuerit culpa quæ admissa est; potest tamen illam condonando facere, ut jam non perseveret moraliter: nam illam condonando, facit ut perinde se habeat in æstimatione morali ac si numquam fuisset admissa. Facere autem, ut culpa perinde se habeat in æstimatione prudenti, ac si numquam fuisset, est eam tollere ac destruere in æstimatione morali.

Ita Deus remittendo peccatum, & infundendo gratiam sanctificantem, vere tollit peccatum habituale. Nam tollit illius constitutivum, nempe tum ipsum peccatum præteritum, quod moraliter permanebat, tum privationem gratiæ: condonando enim peccatum, cedit jus quod habet ad peccatum odio habendum, & supplicio æterno mulctandum. Per hanc autem cessionem juris, peccatum, quod physice præteritum erat, sed adhuc moraliter permanebat in ordine ad justum Dei odium, & jus punien-

niendi peccatorem pœna æterna, jam in ordine ad hoc utrumque incipit perinde se habere secundum æstimationem prudentem ac si commissum non fuisset. Nam hac cessione facta, Deus non magis habet jus hominem odio habendi & æterno supplicio mulctandi propter peccatum commissum, quam si nunquam perpetratum fuisset. Igitur tollitur peccatum præteritum, quia jam nec physice, nec moraliter existit. Tollitur quoque reatus culpæ ac pœnæ æternæ, quia jam homo propter peccatum admissum non magis odio Dei & supplicio æterno obnoxius esse juste potest, quam si peccatum non commisisset.

Porro Deus remittit peccatum hoc ipso, quod cedit jus quod propter illud habebat ad odio habendum & æterno supplicio puniendum peccatorem, & ei gratiam sanctificantem infundit.

Obj. 5. Pecatum habituale est culpa. Sed privatio gratiæ sanctificantis non est culpa. Ergo.

Resp. Dist. maj. peccatum habituale inadæquate sumptum est culpa, *conc. maj.* adæquate sumptum, *nego maj. & cons.* Peccatum habituale est quidem culpa si sumatur inadæquate, nempe secundum sui constitutivum formale ac præcipuum. At sumptum secundum suum materiale constitutivum non est culpa stricte dicta. Potest tamen adhuc dici culpa in aliquo sensu lato, per culpam intelligendo id omne quod est culpabile sive ratione sui, sive ratione alterius, cujus est effectus: nam privatio gratiæ sanctificantis est culpabilis ratione liberæ violationis legis divinæ.

Nota. Actus peccati physice præteritus, nec condonatus est constitutivum formale peccati habitualis, privatio vero gratiæ sanctificantis est materiale ejus constitutivum. Quia in toto, quod peccatum habituale constituit, illud se habet ut constitutivum formale, quod est per se & ratione sui culpabile ac imputabile, & quod determinat in illo toto; illud vero se habet ut constitutivum materiale, quod est culpabile ac imputabile tantum ratione alterius, & determinatur per aliud ad esse peccati habitualis. Atqui in peccato habituali actus peccati physice præteritus nec condonatus, est per se & ratione sui culpabilis ac imputabilis, & determinat privationem gratiæ ad esse peccati habitualis partialiter; privatio vero gratiæ sanctificantis est tantum culpabilis ac imputabilis ratione actus præteriti, & ab eo determinatur ad esse peccati habitualis. Nam quod totum illud, in quo consistit peccatum habituale, sit aliquid vere ac proprie culpabile ac imputabile, ideoque sit peccatum habituale, procedit actu peccati commissi non condonato; privatio enim gratiæ non est culpabilis, nec imputatum homini, nisi quia illam sua culpa contrahit.

Obj. 6. Si peccatum habituale consistit etiam in privatione gratiæ, illud erit a Deo nam hæc privatio est pœna inflicta a Deo, falsum conseq. ergo.

Resp. Disting. seq. maj. Peccatum habituale erat a Deo secundum suum constitutivum formale & præcipuum, *nego sequel. maj.* Secundum suum materiale constitutivum, *subdisting.* Erit a Deo, quatenus præcise est pœna, *conc. conseq.* Quatenus est quid culpabile & imputabile ad vituperium, ac pœnam, *nego sequel. maj.* Privatio gratiæ sanctificantis est quidem quasi efficienter a Deo, sed solum quatenus est pœna justa, non autem quatenus est culpabilis ac imputabilis ad odium, vituperium ac pœnam: nam sub hac consideratione est a solo homine, a quo demeritorie ponitur.

Obj. 7. Privatio gratiæ sanctificantis est effectus peccati habitualis, ergo nullatenus est peccatum habituale.

Resp. Disting. antec. Est effectus peccati habitualis inadæquate sumpti, nempe sumpti secundum suum formale constitutivum, *conc. ant.* adæquate sumpti, *nego ant. & conseq.* Materiale autem constitutivum peccati habitualis potest esse effectus formalis constitutivi ejusdem peccati.

Obj. 8. Peccatum proprie est aliquid adæquate imputabile ad vituperium & pœnam.

Resp. Peccatum est aliquid adæquate imputabile sive per se, & ratione sui, sive ratione alterius: cujus est effectus, non autem semper ratione sui. Nam ex S. Augustino peccatum etiam proprie sumptum dupliciter accipitur 1. Pro eo, quod est per se & ratione sui imputabile ad vituperium & pœnam. Hoc modo peccatum est omnis & sola legis divinæ violatio libera. 2. Pro eo, quod ad vituperium & pœnam imputabile est ratione alterius, cujus est effectus. Isto modo peccatum est privatio gratiæ sanctificantis in adulto, qui moraliter peccavit: nam hæc privatio non solum illum maculat, sed etiam illi ad vituperium, odium Dei, & pœnam æternam imputabilis est propter gravem transgressionem liberam legis

legis divinæ, cujus eſt effectus, quandiu ſcilicet transgreſſio illa non remittitur; quia tamdiu ex natura rei anima odio Dei & ſupplicio æterno digna eſt, quod ſua culpa careat nitore & ornatu debito in ſtatu elevationis in quo eſt.

ARTICULUS V.

Utrum peccatum mortale non condonatum puniatur ſuppliciis æternis: ſive (quod dictum eſt) utrum pœnæ damnatorum in æternum duraturæ ſint?

§. I.

Nota I. QUodlibet peccatum mortale duplici pęna præcipua mulctatur nempe pœna damni, & pœna ſenſus: pęna damni conſiſtit in privatione beatitudinis, nempe fruitionis Dei ſummi boni, pęna vero ſenſus in dolorem efficit ignis infernalis. Utramque pęnam exprimit, Matth. c. 25. *Diſcedit a me maledicti in ignem æternum*. Hanc utriuſque pœnæ rationem affert S. Th., 1. 2. q. 78. art. 4. Quia peccatum mortale eſt averſio a Deo, & converſio ad creaturam. Æquum eſt autem, ut qui ſe avertit a Deo, ejus fruitione priveтur, & qui ſe convertit ad creaturam cum gravi injuria creatoris, ſupplicium patiatur a creatura.

Nota 2. Origenes docuit pęnas damnatorum non fore æternas, ſed dæmones & homines reprobos poſt aliquod tempus liberatum iri, ut teſtatur S. Auguſtinus, l. de hæreſibus, hæreſi 43. Hanc hæreſim ſectantur Sociniani.

Dico. Damnatorum pœnæ ſunt æternæ. Eſt de fide.

Prob. 1. Ex Scriptura. Iſai. c. 33. *Quis poterit habitare de vobis cum igne devorate? Quis habitabit ex vobis cum ardoribus ſempiternis?* Et, c. 66. *Vermis eorum non morietur, & ignis eorum non extinguetur* Matth. c. 3. *Paleas autem conburet igni ineſtinguibili*. Et, c. 25. *Diſcedite a me maledicti in ignem æternum ... Et ibunt hi in ſuplicium æternum; Juſti autem in vitam æternam*. Marc. 9 *Mitti in gehennam ignis inextinguibilis; ubi vermis eorum non moritur & ignis non extinguitur*. 2. Theſſ. cap. 1. *Pœnas dabunt in interitu æternas*. Ap. 14. *Fumus tormentorum eorum aſcendit in ſæcula ſæculorum*. Et, cap. 20. *Cruciabuntur die ac nocte in ſæcula ſæculorum*. Certe æternitatem in illis locis ſumi pro duratione finem nunquam habitura, ut ſæpiſſime in Scriptura ſumitur, conſtat tum ex Traditione, & perpetuo Eccleſiæ ſenſu, tum ex his Scripturæ verbis: *Vermis eorum non morietur, & ignis eorum non extinguetur. Paleas comburet igni inextinguibili. Ibunt hi in ſupplicium æternum Juſti autem in vitam eternam*. Ubi voces, *æternum*, *æternam* ſumuntur ſane in eodem ſenſu. Item ex iſtis: *cruciabuntur in ſæcula ſæculorum*.

Prob. 2. Ex omnibus Patribus, pro quibus hic ſufficiant S. Juſtinus martyr. Apolog. 1 *injuſtos in perpetuo ſenſu una cum malis genii in ignem mittet ſempiternum*. S. Irenæus, l. 4. cap. 47. *Pœnam eorum, qui non credunt verbo Dei, & contemnunt ejus adventum, & cõtrovertuntur retrorſum, adampliata eſt, non ſolum temporalis, ſed & æterna facta*. Tertullianus, Apologet. c. 45. *Nos qui ſub Deo omnium ſpeculatore diſpungimur, quique æternam ab eo pœnam providemus, merito ſoli innocentii occurrimus ... Et pro magnitudine cruciatus non diuturni, verum ſempiterni eum* (Deum) *timentes*. S. Chryſoſt. Homil. 9. in 1. ad Cor. *Non eſt hæc parva, quæ proponitur quæſtio ... an finem habeat ignis gehennæ? Nam quod non habeat, Chriſtus pronuntiavit, dicens: ignis eorum non extinguetur, & vermis eorum non deſinet ..... Et Paulus quoque id dicit, oſtendens immortale ſupplicium, & quod peccatores dabunt pœnas exitioſas, & æternas*. S. Auguſtinus, l. 24. de Civit. cap. 9. *Quod de ſempiterno ſupplicio damnatorum per ſuum Prophetam Deus dixit, vel omnino, &; vermis eorum non morietur, & ignis eorum non extinguetur*. Et cap. 17. dicit ab Eccleſia merito reprobatam fuiſſe oppoſitam Origenis ſententiam. S. Leo, ſermon. 4. de collectis. *Quis iſtam ſortem æternorum cruciatuum non paveſcat? Quid mala nunquam finienda non timeat?*

Prob. 3. Ex Conciliis generalibus. Nam 1. Concilium quintum (ut ſcribit Nicephorus Caliſti, l. 17. cap. 27.) damnavit Origenem, quod doceret, *omnium impiorum hominum, ipſorumque etiam dæmonum tormenta finem habitura*. 3. Concilium Lateranenſe IV. c. *firmiter* docet reprobos *cum diabolo pœnam perpetuam* recepturos eſſe. 3. Concil. Trident. ſeſſ. 6. can. 25. damnatorum pœnas vocat æternas, & ſeſſ. 14. can. 5. dicit per peccatum contrahi *amiſſionem æternæ beatitudinis, & æternæ damnationis incurſum*. Certum eſt autem Patres & Concilia per æternitatem intelligere durationem nonquam finem habituram, ut intelligitur

secundum communem usum in Ecclesia receptum.

Prob. 4. Ex sensu, & perpetua Traditione orali Ecclesiæ.

Ratio est, quia mortale peccatum habet malitiam infinitam simpliciter: ergo meretur pœnam acerbissimam, & infinitam saltem in duratione: nam creatura non est capax pœnæ infinitæ in acerbitate.

§. II.

Solvuntur objectiones.

Obj. Multos textus Scripturæ.

1. Illud, Psalm. 102. *Non in perpetuum irascetur, neque in æternum comminabitur.*

Resp. Hic textus spectat præsentem vitam in qua Deus præcipue misericordiam exercet & peccatoribus pœnitentiam agentibus condonat peccata.

2. Illud, Isai. c. 24. *Congregabuntur in lacum: & claudentur ibi in carcere, & post multos dies visitabuntur.*

Resp. Hæc ultima verba significant impios in æternum puniendos: nam verbum *visitare* ibi sicut in multis aliis Scripturæ locis sumitur in malam partem, nempe pro punire, cruciare ut Isai. c. 26. *Visitasti & contrivisti eos.*

3. Illud, Jacob. c. 2. *Superexaltat autem misericordia judicium.*

Resp. Equidem Deus in hac vita magis misericordiam quam justitiam exercet. In inferno autem suam justitiam præcipue non tamen in toto rigore exercet, infligendo quidem penam æternam, sed minus acerbam quam in rigore mereatur peccatum.

4. Illud, Apoc. c. 20. *Beatus & sanctus, qui habet partem in resurrectione prima, in his secunda mors non habet potestatem.*

Resp. Per secundam mortē intelligitur mors æterna, quæ in suppliciis inferni consistit.

5. Illud, Marc. c. 12. de Scribis: *id accipient prolixius judicium.*

Resp. Vox *prolixius* significat severius & acerbius: unde erit prolixius in acerbitate, non in duratione; nam damnatorum supplicia sunt æqualia in duratione, non in acerbitate.

Obj. 2. S. Irenæus. l. 2. adversus hæreses, c. 64. ait: *omnia quæ facta sunt, initium quidem facturæ suæ habent: perseverant autem quoadusque ea Deus & esse & perseverare voluerit.* Quibus verbis indicat animas non esse immortales. Quod etiam insinuat de impiorum animabus S. Justinus, dialogo cum Tryphone, ubi ait: *quæ dignæ sunt ut coram Deo appareant, non moriuntur amplius: illæ autem* (impiorum animæ) *excruciantur, quoad eas & esse & excruciari vult Deus.*

Resp. Hi Patres locis illis neque negant, neque affirmant immortalitatem animarū impiorum; sed illam locis in probatione allatis sufficienter agnoscunt hoc ipso, quod in damnatis admittunt pœnarum æternitatem quæ sine animarum immortalitate esse nequit.

Dices. S. Irenæus, eodem c. 64. ait; *qui servaverit datū vitæ, & gratias egerit ei quæ præstitit, accipiet & in sæculum sæculi longitudinē dierum, Qui autem ... ingratus extiterit facto ri ... & non cognovit eum qui præstat ipse se privat in sæculum sæculi perseverantia.*

Resp. Solum vult, peccatores vita æterna se propter sua crimina privare, & æternam mortem in inferni suppliciis positam subire.

Obj. 3. S. Gregorius Nyssenum.

Resp. Cum S. Germano, & Photio, Gregorii Nysseni opera hac in parte ab Origenistis corrupta fuisse. Nec obstat styli similitudo, nam hæretici facile possunt authoris catholici stylum & dicendi rationem imitari.

Obj. 4. S. Basilius, in c. 4. Isaiæ ait: *qui post acceptam Dei notitiam, consulto ac studio se ipsos reddunt obnoxios sanguini, utique tales opus est purgari per ignem.*

Resp. Solum vult tales gravius puniendos per ignem, quia gravius peccarunt. Et vero, Homil. in Psalm. 33. asserit reprobos passuros esse *probrum & verecundiam sempiternam.*

Obj. 5. S. Ambrosium, in Psalm. 118. serm. 20.

Resp. Ibi quidem obscurus est, sed alibi pœnarum æternitatem clare docet, nempe l. de lapsu Virginis, c. 8. ubi ait: *ego tamen, qui scio graviora facinorosis servari tormenta, & sine fine impias animas cruciatus manere, non temporales utique, sed æternos; alii te volo cruciatibus affici, pro futuris utique, animam perdituris.*

Obj. 6. S. Aug., in Ench. c. 110 asserit Missas, & eleemosynas prodesse damnatis.

Resp. Nego, Imo expresse dicit eas nulla esse adjumenta reproborum. Cum autem addit per ea tolerabiliorem fieri damnationem, loquitur, non absolute, sed ex hypotesi quod iis prosint. Itaque ibi docet sacrificia & pietatis opera non posse reprobos a pœnis omnino liberare: quod si ta-

tamen iis prosint, non prodesse nisi ut aliquid levamenti afferant. Nam ibi sic ait: *cum ergo sacrificia sive altaris, sive quarumcumque eleemosynarum pro baptizatis defunctis omnibus offeruntur, pro valde bonis gratiarum actiones sunt, pro non valde malis propitiationes sunt; pro valde malis etiamsi nulla sunt adjumenta mortuorum, qualescumque vivorum consolationes sunt. Quibus autem prosunt aut ad hoc prosunt, ut sit plena remissio, aut certe tolerabilior fiat ipsa damnatio.*

Obj. 7. S. Hieronymum, in 1. dialogo contra Pelagianos, ubi in persona Attici hæc ait: *illud vero quod in sequenti ponit capitulo, in die judicii iniquis & peccatoribus non parcendum, sed æternis eos ignibus exurendos, ferre quis potest, & interdicere te misericordiam Dei & ante diem judicii judicare?... Denique Isaias de quo ponis testimonium (comburentur peccatores & iniqui simul,) non addidit: in æternum, &c.... Si autem Origenes omnes rationabiles creaturas dicit non esse perdendas, & diabolo tribuit pœnitentiam, quid ad nos, qui & diabolum & satellites ejus, omnesque impios & prævaricatores dicimus perire perpetuo, & christianos, si peccato præventi fuerint, salvandos esse post pœnas?* Ubi docet Christianos etsi in peccato mortuos post supplicia aliquandiu tolerata, salutem consecuturos esse.

Resp. 1. Etiasi S. Hieronymus in hunc errorem ex infirmitate humana impegisset, ut fatentur aliqui Catholici, hæc ejus opinio nil catholicæ veritati officere potest. Nam quamvis unanimis Patrum consensus sit infallibilis, tamen singuli Patres seorsim sumpti errare possunt, & non pauci aliquando errarunt.

Resp. 2. Multi alii Doctores catholici S. Hieronymum ab hoc errore jure merito vindicant. Itaque S. Doctor verbis objectis solum intendit non omnes iniquos & peccatores æternis ignibus exurendos, per iniquos & peccatores intelligendo cujuscumque peccati reos, quia non omnia peccata mortalia sunt, nec omnia damnationem æternam inducunt, ut doceat Pelagium, quem ibi refellit, & arguit quod diceret generaliter *in die judicii iniquis, & peccatoribus* (hoc est, cujuscumque iniquitatis & peccati rei) *non parcendum, sed æternis eos ignibus exurendos*. Quod recte colligitur ex his verbis ejusdem loci: *si peccatores & iniqui æternis ignibus exuruntur non times sententiam tuam, qui iniquum & peccatorem te esse dicis? Et argumentariis hominem non esse sine peccato, sed esse posse. Ergo solus ille salvetur, qui nunquam fuit, nec est, sed futurus est, aut forsitan nec futurus, & pereant omnes, quos retro fuisse legimus..... Si justus es, & humilitate simulas peccatorem, mirabimur atque gaudebimus habere te solum & possidere cum sociis quod nec Patriarcharum, nec Apostolorum quispiam habuit. Si autem Origenes, &c.* per justum autem intelligebat Pelagius eum solum, qui omni omnino peccato immunis esset. Igitur hæc est Hieronymi contra Pelagium argumentatio; si generaliter verum est iniquos & peccatores, id est, cujuscumque peccati reos, æternis ignibus exurendos, omnes homines qui hactenus extiterunt, ne Patriarchis quidem & Apostolis exceptis, æternis suppliciis cruciari necesse est, nam nullus hominum omni omnino peccato etiam personali hactenus caruit, excipe tamen beatam Virginem. Unde satis patet S. Doctorem reprehendere Pelagium, non quod omnes omnino etiam Fideles in gravi, seu mortali peccato decedentes æternis suppliciis addiceret, sed quia indefinite ideoque generaliter æternis ignibus exurendos diceret quoscumque peccatores, ideoque etiam solorum venialium reos.

Confirmatur hæc nostra responsio, quia S. Hieronymus expresse docet, omnes peccatores gravium scilicet peccatorum reos, cum diabolo & angelis ejus æterno igne cruciatum iri. Nam, cap. 3. Jonæ, ubi Origenis errorem confutat, sic ait: *hoc enim Scriptura sancta non dicit, & evertit penitus timorem Dei: dum facile homines labuntur in vitia putantes etiam diabolum, qui author malorum est, & omnium peccatorum fons, acta pœnitentia posse salvari, de nostris mentibus abjiciamus; & sciamus peccatorem in Euangelio mitti in ignem æternum, qui præparatus est diabolo & Angelis ejus, & de his dici: vermis eorum non morietur, & ignis eorum non extinguetur.* Et infra. *Si... longos post circuitus, atque infinitis sæculis omnium rerum restitutio fiet, & una dignitas militantium: quæ distantia erit inter Virginem & postribulum?.. Finge quodlibet, annos & tempora duplica, & infinitas ætates congere cruciatibus: si finis omnium similis est præteritum omne pro nihilo est, quia non quærimus quid aliquando fuerimus, sed quid semper futuri simus.*

Inst. 1. S. Hieronymus loco citato textus Scripturæ, quibus exprimitur supplicium damnatorum, in alium sensum detorquet, vel de solis infidelibus explicat.

Resp. Solum vult loca aliqua a Pelagio citata non probare ignem æternum, aut generaliter intelligenda non esse de omnibus peccatoribus, seu de cujusvis peccati reis.

Inst. 2. S. Hieronymus ibidem ait: *aliud est gloriam perdere resurgendi; aliud perire perpetuo.*

Resp. Ibi per gloriam resurgendi intelligit specialem ac eximiam gloriam, quacum resurgent homines eximia sanctitate præditi, & sensus est: aliud est perdere eximiam gloriam viris eximie sanctis destinatam, quam re vera perdunt homines multorum venialium rei, & aliud perire in perpetuum. Nam ibi per peccatores non intelligit graves peccatores, quos potius significat nomine impiorum & adversariorum Dei, sicut per justos intelligit viros eximia sanctitate ornatos. Hoc patet ex toto loco objectionis, ubi S. Doctor ait: *scriptum est, multa flagella peccatoris: & non interitus sempiternus, & per omnia flagella & cruciatus emendatur Israel. Quem enim diligit Dominus, corripit; flagellat autem omnem filium quem recepit. Aliud est cadere magistri & parentis effectu, aliud contra adversarios crudeli animo desævire. Quam ob causam & in primo Psalmo canitur: quoniam non resurgent impii in judicio; jam in perditionem sunt prajudicati; neque peccatores in Concilio Justorum, aliud enim est gloriam perdere resurgendi, aliud perire perpetuo.* Ubi de peccatoribus quos dicit non resurgere in Concilio Justorum, id est cum gloria eximia Sanctorum propria, intelligit hæc verba, *quem enim diligit Dominus, corripit. Flagellat autem omnem Filium quem recipit. Aliud est cadere, &c.* Ergo per peccatores ibi non intelligit gravium peccatorum sed duntaxat venialium reos.

Nota. Nomine peccatoris, & iniqui non intelligebat Hieronymus, sicut nos intelligimus, eum qui mortalis peccati reus est sed præcise intelligebat eum hominem, qui alicujus peccati reus, & propterea aliqua indignatione Dei & pœna dignus erat. Unde peccatores in duas classes dividebat, in prima constituebat eos qui gravium peccatorum rei essent; quales sunt infideles omnes, in secunda vero eos qui venialiter tantum peccarent, & sic solis pœnis temporalibus digni erant, quales sint multi & soli Fideles.

Inst. 3. S. Hieronymus loco objecto dicit, *Christianos, si in peccato præventi fuerint, salvandos esse post pœnas.*

Resp. Loquitur de solis Christianis, qui cum solis peccatis venialibus moriuntur. Nam Christianos, de quibus loquitur, distinguit a prævaricatoribus, id est, gravium peccatorum reis, quos asserit perire perpetuo. Pelagium autem reprehendit, quod Fideles cum infidelibus confunderet, quia non omnes Fideles in peccato mortali moriuntur, sicut omnes infideles; nam multi ex Fidelibus cum solis culpis venialibus decedunt, ideoque non supliciis æternis mulctandi sunt sicut Infideles omnes.

Porro S. Hieronymus, in cap. ult. Isaiæ errorem Origenis refert, non ut suam sententiam, sed ut alienam, ut patet ex ejus verbis. Cum autem hæc subjicit: *sicut diaboli, & omnium negatorum atque impiorum, qui dixerunt in corde suo, non est Deus, credimus æterna tormenta: sic peccatorum atque impiorum, & tamen Christianorum, quorum opera in igne probanda sunt, moderatam arbitramur & mixtam clementiæ sententiam judicis.* Vel loquitur de Christianis, quos supponit pœnitentiam ante mortem egisse, ideoque in Purgatorii igne pœnas luere: vel solum vult Christianos impios in inferno infra condignum puniendos, quia in Fide Christiana usque ad mortem perseverarunt.

Obj. 8. Ecclesia sic orat in Missa pro defunctis: *libera, domine, animas omnium Fidelium defunctorum de pœnis inferni, & de profundo lacu, liberas eas de ore leonis, ne absorbeat eas tartarus.*

Resp. His verbis Ecclesia solum intendit petere a Deo, ut animæ Fidelium in gratia defunctorum a pœnis Purgatorii liberentur. Et vero Ecclesia in Officio Defunctorum dicit: *in inferno nulla est redemptio.*

Obj. 9. Pœna æterna repugnat infinitæ Dei bonitati & clementiæ. Ergo.

Resp. Nego anteced. Nam divina justitia pœnam æternam ut mortali peccato debitam exigit. Divina autem attributa minime inter se pugnant. Porro solius justitiæ divinæ est pœnas injuriis in Deum illatis debitas infligere.

CA-

CAPUT III.

De Peccato originali.

ARTICULUS I.

Utrum existat peccatum originale?

Nota 1. PEccatum originale est peccatum mortale ab Adamo ut potius generis humani capite morali admissum, & per naturalem generationem transfusum in omnes ejus posteros, via naturali ab eo descendentes, excepta B. Virgine per speciale privilegium ab hac transfusione præservata. Differt a peccato personali, quod personale voluntate physice propria committatur: originale vero voluntate physice aliena, sed moraliter propria admissum fuerit. Dicitur originale, quia ab omnibus Adami posteris, secluso speciali privilegio, ab origine, id est, a primo animationis instanti contrahitur, eos efficiendo vere peccatores, odibiles Deo, & damnatione æterna dignos tanquam mortalis culpæ reos, quam peccante Adamo ut morali omnium capite admiserunt.

Nota 2. Pelagius originalis peccati existentiam negavit: fatebatur tamen necessarium esse parvulis Baptismum, ut Regnum Cœlorum assequantur, non autem ut ab ullo peccato abluantur. Idem peccatum postea negarunt Albigenses, Anabaptistæ, Zuinglius. His omnibus in Cicilia præiverat Theodorus Mopsuestenus multorum errorum magister.

§. I.

Dico. Existit peccatum originale hoc est, peccatum mortale vere ac proprie dictum, ab Adamo per generationem naturalem in omnes ejus posteros, secluso speciali privilegio, transfusum, quo peccato constituuntur in se vere ac proprie peccatores, Deo odibiles, & æternæ damnationi obnoxii. Est de fide.

Prob. 1. Ex Scriptura, Job c. 14. *Quis potest facere mundū de immundo conceptum semine? Nonne tu qui solus es?* Ubi significatur immunditia animæ, quippe quæ dicitur a solo Deo tolli posse, & hujus immunditiæ causa affertur semen immundum, id est immunditia ex ipsa origine contracta. Ergo existit peccatum in ipsa origine contractum. Quare Septuaginta interpretes sic hoc expresserunt: *nemo mundus erit a sorde, nec infans, cujus est* unius diei vita. Psalm. 50. *Ecce enim in iniquitatibus conceptus sum, & in peccatis concepit me mater mea.* In Hebræo legitur, in iniquitate & peccato: Septuaginta autem verterunt in numero plurali, tum quia illud unum peccatum originale est in omnibus & singulis hominibus, ideoque muliplex transfusione & imputatione: tum quia unum illud peccatum est fons & origo omnium aliorum peccatorum personalium, maxime propter concupiscentiam ex eo contractam, quæ ad omnia peccata impellit, unde est causaliter multiplex. Rom. cap. 5. *Per unum hominem peccatum in hunc mundū intravit, & per peccatum mors, & ita in omnes homines mors pertransiit, in quo omnes peccaverunt.* Ergo per unum hominem omnes homines constituti sunt rei peccati, obnoxii morti, quia vere omnes Adamo peccante peccaverunt.

Dices. Peccatum ibi sumitur improprie & metaphorice. Vel peccatum intravit in mundum imitatione tantum, non propagatione. Vel peccatum in mundum intravit per Adamum, quia Adamo peccante peccatum cœpit esse in mundo.

Resp. Nego, Nam 1. Apostolus ibi loquitur de peccato, propter quod omnes sunt morti obnoxii. Solum autem peccatum proprie dictum parit mortem, juxta illud ejusdem Apostoli, *Stipendia peccati mors.* 2. Si peccatum imitatione tantum intrasset in mundum, Apostolus debuisset dicere, *per duos homines*, non autem, *per unum hominem*: nam homines peccando, non solum Adamum, sed etiam Evam, quæ prior peccavit, imitantur. Item debuisset dicere, *per diabolum*, non, *per unum hominem*: siquidem diabolus prior peccavit, & alios ad peccatum induxit ab initio. 3. Antequam peccaret Adamus, peccatum jam erat in mundo: nam ante Adamum peccavit Eva, & ante Evam diabolus.

Prob. 2. Ex Traditione, quæ clare patet tum ex Patribus apud Bellarminum & alios, & præsertim apud S. Augustinum, lib. 2. contra Julianum: tum ex usu Ecclesiæ in Baptismo, & ejus ceremoniis: tum ex summis Pontificibus, & Conciliis, a quibus Pelagii errores, ubi primum innotuere, damnati sunt, scilicet Innocentio I. in epist. ad Conc. Milevitanum; Zozimo, in epist. ad totius orbis Episcopos; & Cœlestino, in epist. 1. ad Episcopos Galliæ; Conciliis vero, ut Palæstino, Milevitano, Carthaginensibus duobus, Arausicano 2. can. 2. & aliis

& aliis pluribus particularibus, sed præsertim generalibus, ut Ephesino in sua Synodica ad Cœlestinum epistola; Florentino, in sua definitione; demum Trid. sess. 5. can. 2. ubi ait: *si quis Adæ prævaricationem sibi soli, & non ejus propagini asserit nocuisse, & acceptam a Deo sanctitatem & justitiam, quam perdidit, sibi soli, & non nobis etiam eam perdidisse; aut inquinatum illum per inobedientiæ peccatum, mortem & pœnas corporis tantum in omne genus humanum transfudisse, nō autem & peccatum, quod est mors animæ, anathema, sit; cum contradicat Apostolo docenti: per unum hominem peccatum intravit in mundum, & per peccatum mors; ita in omnes homines mors pertransiit, in quo omnes peccaverunt.*

Prob. 3. Ratione theologica. Prima Christus mortuus est pro omnibus omnino hominibus etiam parvulis. Ergo omnes omnino homines etiam parvuli mortui sunt per peccatum, nisi quis per Christi gratiam ab hac morte præservatus sit: nam Christus non est mortuus nisi pro iis qui mortui sunt in se & actu, vel saltem in Adamo & ex debito si quis ex speciali privilegio in se mortuus non fuerit, ut constat ex Apostolo. 2. Cor. c. 5. *Si unus pro omnibus mortuus est: ergo omnes mortui sunt. Et pro omnibus mortuus est Christus.* Quibus verbis probat omnes mortuos esse actu, vel saltem ex debito, & nisi quis ejus gratia a morte animæ præservatus sit, quia pro omnibus mortuus est Christus. Quæ probatio non valeret, si Christus mortuus esset pro aliquibus, qui non essent mortui per peccatum actu, vel saltem ex debito, & nisi per ejus gratiam quis ex speciali privilegio præservaretur. Ita differit S. Augustinus, l. 1. de peccatorum meritis & remissione cap. 23. *Quis audeat dicere nō esse Christum infantium Salvatorem, nec Redemptorem? Unde autem salvos facit, si nulla in eis est originalis ægritudo peccati? Unde redimit, si non sunt per originē primi hominis venundati sub peccato?*

Secunda ratio. Baptismus ad salutem necessarius est omnibus omnino hominibus non solum adultis, sed etiam infantibus, ut constat tum ex illo Christi, Joann. cap. 3. *Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu Sancto non potest introire in Regnum Dei:* tum ex perpetuo sensu, & usu Ecclesiæ, quæ semper summa sollicitudine curavit, ut infantes de vita periclitantes baptizarentur. Unde & ipsi Pelagiani hanc Baptismi necessitatem non negarunt. Ergo omnes etiam infantes indigent effectu Baptismi: nam Baptismus non est necessarius nisi propter ejus effectum. Atqui effectus Baptismi est oblatio & remissio peccati, ut patet ex illo, Ephes. c. 5. *Mundans lavacro aquæ in Verbo vitæ;* & ex ipsa forma Baptismi: *ego te baptizo &c.* Hoc est, ego te abluo. Ergo omnes homines etiam infantes indigent ablutione & remissione peccati: ergo cotraxerunt vere peccatum, quod scilicet ab Adamo in eos per generationem naturalem transfusum est.

Respondebant Pelagiani necessarium esse Baptismum parvulis, non ut remissionem alicujus peccati, vel vitam æternam consequantur, sed ut in Regnum Cœlorum admittantur. Sed contra est, quia non est alia salus & vita æterna nisi Regnum Cœlorum; & Regnum Dei, & juxta sensum & usum tum Scripturæ, tum Ecclesiæ hæ voces idem plane sonant. Hocque patet ex illo Christi, c. 25. *Venite benedicti Patris mei, possidete paratum vobis Regnum a constitutione mundi.* Et paulo post sententiæ executionem significat his verbis: *Ibunt hi in supplicium æternum, Justi autem in vitam æternam:* Ubi Regnum Cœlorum paratum electis dicitur vita æterna. Unde illud S. Augustini, serm. 14. de verbis Apostoli: *ergo est æterna vita extra Regnum Cœlorum? Primus hic error aversandus ab auribus, extirpandus a mentibus. Hoc novum in Ecclesia prius inauditum est, esse vitam æternam præter Regnum Cœlorum, esse salutem æternam præter Regnum Dei.* Præterea in præsenti statu nihil impedit Regnum Cœlorum, nisi peccatum.

Confirmatur ex exorcismo & exsufflatione, quæ in Baptismo etiam infantium adhibentur, & in Ecclesia universa semper usurpata sunt, & quibus spiritus immundus ab infantibus baptizandis expellitur. Ergo juxta perpetuum Ecclesiæ sensum infantes ante Baptismum sunt sub potestate dæmonis, & consequenter ante Baptismum inquinati sunt peccato aliquo, propter quod sunt sub potestate dæmonis: nam nemo servus dæmonis efficitur nisi per peccatum. Atqui peccatum illud, quo secundum perpetuum Ecclesiæ sensum inquinati sunt infantes ante Baptismum, non potest esse nisi peccatum originale, id est, peccatum ex origine contractum; nam infantes non sunt peccati originalis capaces. Ergo juxta perpetuum Ecclesiæ sensum infan-

fantes nascuntur cum peccato originali, & consequenter extat peccatum originale.

Porro has cæremonias nunquam negare ausi sunt Pelagiani ipsi: ut constat ex S. Augustino, l. 6. contra Julianũ, c. 5. ubi eum sic exagirat: *id tu commemorare timuisti, tanquam ipse ab orbe toto exsufflandus esses, si huic exsufflationi, qua Princeps mundi a parvulis ejicitur foras, contradicere voluisses*. Neque etiam negare poterunt illas adhiberi ad dęmonẽ abigendum. Nam (ut ait S. Augustinus, I. 2. operis imperfecti. Num. 181. (*Propter hoc & infantes, cum baptizantur, eruũtur de potestate tenebrarũ: alioquin cũ magna injuria Dei, sicut jam diximus & sæpe dicendum est, exorcizatur & exsufflatur imago Dei, si non ibi ille exorcizatur & exsufflatur Princeps mundi, qui mittitur foras, ut sit illic habitatio Spiritus Sancti*.

Accedit ratio naturalis petita a miseriis tum animæ, tum corporis, quas unusquisque a nativitate experitur. Nam tam multæ ac tantæ sunt, nec omnino cõnaturales naturæ humanæ secundum se & præcisa culpa spectatæ, ut bruta cum proportione favorabilius condita sint, nec tot miseriis obnoxiæ: habeantque instinctum sibi meliorem. Quod sane nõ fuisset, nisi natura humana alicujus gravis peccati rea esset. Unde illud S. Augustini, I. 4. contra Julianum, c. ult. *Quod igitur restat, nisi ut causa istorum malorum sit aut iniquitas vel impotẽtia Dei, aut pœna primi veterisque peccati? Sed quia nec injustus, nec impotens est Deus: restat quod non vis sed cogeris confiteri, quod grave jugum super filios Adam a die exitus de ventre matris eorum usque in diem sepulturæ in matrem omnium non fuisset, nisi delicti originalis meritum præcessisset.*

§. II.

Solvuntur objectiones ex Scriptura petita.

Obj. 1. Illud, Ezech. c. 18. *Filius non portabit iniquitatem Patris.*

Resp. Cum homines ob peccatum originale puniuntur, portant iniquitatem propriam. Nam peccatum originale licet ab Adamo sit, est tamen unicuique hominum proprium ac intrinsecum; & totuplex est quot sunt homines, qui per viam naturalem ab Adamo descendunt, nisi quis ex speciali privilegio ab eo præservetur. Porro textus ille intelligi debet de peccato personali parentum aliorum a primo omnium parente, cujus solius ut capitis moralis peccatum censetur proprium omnium ab eo via naturali descendentium. Sensus igitur loci objecti est: filius non portabit iniquitatem patris, quæ non sit etiam iniquitas filii.

Obj. 2. Scriptura passim dicit, quod Deus reddet unicuique secundum opera ejus.

Resp. Ibi agitur de adultis. Præterea peccatum originale, quo habitualiter maculantur infantes, est opus illorum moraliter, quatenus est violatio præcepti facta voluntate Adami, quæ moraliter erat omnium posterorum via naturali ab eo descendentium voluntas in ordine ad observationem vel violationem pręcepti de non comedendo fructu arboris scientiæ boni & mali. Unde peccatum Adæ, quod origine unum est, & propagatione transfusum omnibus, inest unicuique proprium, ut habet Conc. Trident. sess. 5. can. 3.

Obj. 2. illud, Rom. c. 4. *Lex iram operatur, ubi enim non est lex, nec prævaricatio.* Sed infantes non sunt capaces legis, ergo nec prævaricationis.

Resp. Infantes non sunt capaces legis, quam voluntate physice propria violare possint: nec proinde capaces sunt prævaricationis voluntate physice propria commissæ. At sunt capaces legis, quam violare possint, & re ipsa violarint voluntate primi parentis, quæ moraliter erat illorum propria. Quare infantes sunt capaces, imo & rei prævaricationis voluntate primi parentis, quæ moraliter erat illorum propria, commissæ: qua quidem prævaricatione constituuntur peccatores a primo instanti animationis.

Obj. 4. Illud, Rom. c. 5. *Regnavit mors ab Adam usque ad Moysen, etiam in eos, qui non peccaverunt in similitudinem prævaricationis Adæ.* Ergo omnes solam mortem corporalem ab Adamo contrahunt.

Resp. Nego conseq. Nam sensus est: mors ab Adam usque ad Moysen communis fuit etiam iis, puta infantibus, qui non peccaverunt voluntate physice propria, seu peccato personali, sicut peccavit Adam, præceptum divinum voluntate physica propria violando. Unde sequitur, peccatum originale regnasse etiam ante legem scriptam in omnibus etiam infantibus. Cur enim infantes æque ante legem ac post legem scriptam mortui sunt, nisi ob peccatum, non personale, cujus incapaces sunt, sed originale, quod ab Adamo, primo conceptionis

instanti contraxerunt ? Ita Chrysostom. Augustin. Theodoret. &c.

Obj. 3. Illud, Rom. c. 5. *Non sicut delictum, ita & donum: Si enim unius delicto multi mortui sunt: multo magis gratia Dei & donum in gratia unius hominis Jesu Christi in plures abundavit.*

Resp. Ibi vox plures significat multos, nec sumitur comparative, ut constat ex textu græco, ubi legitur, ἐις πολλὺς, in multo. Sensus autem est redemptio Christi per se majus ac utilius beneficium est, quam peccatum Adami fuerit perniciosum. Nam si Adami peccato omnes mortui sunt, hoc est, incurrerunt reatum mortis tum animæ tum corporis, longe tamen majora bona & dona nobis contulit Christi redemptio, quam Adam abstulit: nec sicut Adam uno peccato omnes perdidit, ita redemptio ac gratia Christi omnes, quibus fuerit applicata, ab uno solo peccato liberat, sed a multis & variis peccatorum generibus, quæ Adami posteri addiderunt, & addent ejus peccato. Et insuper Christi redemptio maximam gratiarum ac meritorum copiam nobis confert.

Obj. 6. Illud, Rom. c. 5. *Per unius hominis inobedientiam peccatores constituti sunt multi.* Ergo homines sola imitatione constituti sunt peccatores per peccatum Adami: nam si propagatione, omnes, non tantum multi, dicerentur constituti peccatores.

Resp. Nego conseq. Quia vox multi non excludit omnes; & Apostolus eodem hoc capite dicit & omnes & multos, eo quod omnes homines per inobedientiam Adami constituti sunt peccatores, & illi omnes re-vera sunt multi. *Igitur*, inquit, *sicut per unius delictum in omnes homines in condemnationem, &c.* Sicut Scriptura dicit Christum mortuum esse pro omnibus & pro multis, quia re-vera illi omnes, pro quibus Christus mortuus est, multi sunt, & multi omnes sunt. Item Scriptura dicit, omnes gentes in semine Abrahæ benedicendas esse, & Abrahamum multarum gentium patrem constitutum esse; quia re-vera & omnes gentes benedicendæ erant in semine Abrahæ, nempe Christo, & omnes illæ gentes benedicendæ in Christo sunt multæ. Quippe aliqua sunt omnia, quæ tamen non sunt multa, & vicissim aliqua sunt multa, quæ non sunt omnia: sic Evangelia quatuor sunt omnia; non multa: e contra, multi Christiani sunt justi, & tamen non omnes Christiani sunt justi. Igitur recte ac vere dicuntur & omnes & multi per peccatum Adæ constituti esse peccatores.

Obj. 7. Illud, Cor. c. 5. *Omnes nos manifestari oportet ante Tribunal Christi, ut referat unusquisque propria corporis, prout gessit, sive bonum, sive malum.* Ergo solum peccatum personale punietur, ergo nullum est originale.

Resp. Nego conseq. Nam Apostolus hic loquitur de adultis baptizatis, ut patet ex verbis immediate præcedentibus; *ideo contendimus sive absentes, sive præsentes placere illi. Omnes enim nos manifestari oportet, &c.* Præterea hæc verba (*ut referat unusquisque propria corporis*) non sunt exclusiva, nec enim dicitur, ut referat unusquisque tantum propria corporis.

Obj. 8. Illud Cor. cap. 7. *Sanctificatus est vir infidelis per mulierem fidelē, & sanctificata est mulier infidelis per virū fidelē: alioquin filii vestri immundi essent: nunc autem sancti sunt.* Ergo saltem infantes fidelium immunes sunt a reatu peccati originalis per non imputationem, ut docent Calvinistæ.

Resp. Nego conseq. Quia vox *immundi* ibi significat idem quod illegitimi, & vox *sancti* idem ac legitimi. Vel ad summum ibi significatur sanctitas quædam moralis propter fidem unius parentis Deo per baptismum consecrati & sanctificati. Nam filii ibi dicuntur sancti in eo sensu, in quo dicitur vir infidelis esse sanctificatus per mulierem fidelem, nempe morali quadam denominatione per conjunctionem cum uxore sancta: similiter filii parentum Christianorum sunt sancti denominatione quadam morali & intrinseca. Quatenus oriuntur a parentibus Deo consecratis & vi sui status sanctis, quique per fidem disponuntur ad procurandam veram sanctitatem liberis suis per Baptismum. Nam ibi Apostolus rationem affert, cur conjuges fideles non debeant deserere conjuges infideles pacifice cohabitare volentes: quia scilicet matrimonium non fit illegitimum per conversionem unius conjugis, nec polluitur per infidelitatem alterius; sed potius conjux infidelis per alterius conjugis fidem & sanctitatem morali quadam sanctitate consecratur, sicut res prophana per contactum rei sacræ sanctificatur: alioquin liberi ex ejusmodi matrimoniis nati, essent illegitimi: quod certe falsum est, nam legitimi sunt, & per parentis fidelis fidem morali quadam sanctitate consecrati.

Porro

Porro hic Calvinistarum error evidenter refellitur 1. Ex Script. Nam, Psalm. 50. David, qui ex parentibus fidelibus natus erat, testatur se conceptum fuisse in peccato originali: *ecce*, inquit, *in iniquitatibus conceptus sum, & in peccatis concepit me mater meo*. Ubi pluralis numerus pro singulari ponitur per Synecdochen Hæbræis familiarem. Et Apostolus, Ephes. cap. 2. de se & aliis fidelium parentum filiis dicit: *eramus natura filii iræ sicut & cæteri*: hoc est, eramus origine rei peccati & digni odio Dei & vindicta. 2. ex perpetuo usu & sensu Ecclesiæ, quæ semper judicavit baptismum necessarium esse omnibus omnino infatibus etiam parentum christianorum. Item ex unanimi Patrum consensu. 3. Ex Concil. Trident. sess. 5. can. 4. ubi ait: *Si quis parvulos recentes ab uteris matrum baptizandos negat, etiamsi fuerint a baptizatis parentibus orti; aut dicit in remissionem quidem peccatorum eos baptizari, sed nihil ex Adam habere originalis peccati, quod regenerationis lavacro necesse sit explicari ad vitam æternam consequendam ... Anathema sit*. Ratio est, quia illi omnes nascuntur rei peccati originalis, qui peccaverunt in Adamo, nisi primo instanti conceptionis gratia sanctificāte ex speciali privilegio præveniantur, quod soli B. Virgini contigit. Atqui omnes omnino homines, etiam infantes ex parentibus fidelibus orti, peccaverunt in Adamo, ut testatur Apostolus, Rom. c. 5. *In quo omnes peccaverunt*; nam peccatum Adami fuit secundum moralem æstimationem peccatum actuale omnium, quorum erat caput morale.

Dices. Nemo potest transfundere id quod non habet. Sed parentes fideles non habent peccatum originale. Ergo.

Resp. Disting. maj. Nemo potest transfundere per modum causæ id quod non habet, *conc. maj.* per modum conditionis, qua posita fit transfusio, & qua non posita non fieret transfusio, *nego maj.* Parentes solum transmittunt peccatum originale, ponendo conditionem, quam mere per accidens sequitur transmissio peccati originalis. Hæc autem conditio est generatio naturalis.

§. III.

Solvuntur objectiones ex Patribus petita.

Obj. 1. Justinus Martyr, quæst. 88. dicit illud Job: *nemo mundus a sorde*. non pertinere ad infantes.

Resp. Librum illum non esse fœtum Justini: nam. quæst. 88. citatur Origenes, & quæst. 115. citatur Irenæus, utrique Justino posterior. Præterea illius auctor ideo negat hæc verba ad infantes pertinere, quia illa intelligit de sorde peccati personalis.

Obj. 2. Tertullianus; lib. de anima, c. 36. ait: *sic & omnibus genii deputantur, quod dæmonum nomen est. Adeo nulla ferme nati vita munda est, utique Ethnicorum. Hinc enim & Apostolus ex sanctificato alterutro sexu Sanctos procreari ait, tam ex seminis prærogativa, quam ex institutionis disciplina.* Ergo ex Tertulliano Fidelium infantes carent peccato originali.

Resp. Nego conseq. Quia Tertullianus ibi solum vult, nativitatem infantium Ethnicorum esse propter superstitiones in ea usitatas immundam speciali immunditia, qua caret nativitas infantium apud Christianos. Nam Fidelium infantes procreantur sancti, hoc sensu, quod ex intentione & usu fidelium procreantur, ut postea sanctificentur per baptismum: & eorum nativitas sancta est, quatenus Ethnicorum superstitione caret, & per cæremonias sacras ii ad cultum Dei deputantur: Quod patet ex verbis objecta sequentibus. Præterea Tertullianus eodem libro agnoscit omnes omnino infantes ante Baptismum inquinatos esse peccato originali, nam, cap. sequenti sic ait: *ita omnis anima eo usque in Adam censetur, donec in Christo recenseatur: tandiu immunda, quandiu recensetur: peccatrix autem quia immunda.*

Dices. Tertullianus, lib. de Baptismo, cap. 18. ait: *Veniant ergo dum adolescunt, veniant dum discunt, dum quo veniant doceantur, fiant Christiani, cum Christum nosse potuerint. Quid festinat innocens ætas ad remissionem peccatorum?*

Resp. Solum vult, magis expedire, ut citra mortis periculum Baptismus non nisi adultis conferatur, quod illum majore cum fructu recipiant. Infantiam autem ætatem innocentem appellat, non quia omni peccato immunis est, sed quia peccatis personalibus caret.

Obj. 4. Clemens Alexandrinus, lib. 3. stromatum sic ait: *dicant ergo nobis, ubi fornicatus est infans natus, vel quomodo sub Adæ cecidit execrationem, qui nihil operatus est?*

Resp. Vel hæc verba non continent sententiam Clementis, sed Hæreticorum objectionem, contra quos in hoc stromate dispu-

disputat, quique generationem malam esse dicebant, & idcirco nuptias damnabant, ut videtur Bellarmino. Vel si sunt Clementis, ibi solum vult infantes sub Adæ execrationem non cadere propter aliquod opus malum voluntate eorum physice propria quasi per se mala commissum.

Ut ut sit, certum est Clementem alibi peccatum originale agnovisse, ut', lib. 1. Pædagogi, c. 6. ubi ait: *multis autem modis vocatur hoc opus* (Baptismus) *gratia, illuminatio, perfectum lavacrum. Lavacrum quidem, per quod peccata abstergimus, &c.* Ubi dicit, Baptismum esse lavacrum, per quod peccata absterguntur: ac proinde agnoscit infantes, pro quibus institutus & necessarius est baptismus, peccato inquinatis.

Obj. 4. Originem multis locis in lib. 5. comment. in Epist. ad Rom.

Resp. 1. Origenis authoritas parvi est momenti, cum constet eum plures graves errores docuisse, & teste Hieronymo Pelagii doctrina Origenis ramusculus fuerit.

Resp. 2. Textus illi explicari possunt in bono sensu, & ipse re ipsa peccatum originale agnovit. Itaque 1. Cum dicit mundum, in quem Apostolus ait peccatum intrasse, & homines carnales; item mortem, quæ in omnes homines pertransiit, non esse mortem corporis, sed esse mortem peccati, quæ per imitationem, non per propagationem in omnibus hominibus grassata est; non litteraliter hos Apostoli textus exponit, sed allegorice, ut fere solet Scripturam interpretari.

2. Cum dicit Christum ad vitam plures reduxisse, quam Adamus ad mortem; solum intendit, quod Adamus peccato suo mortem inferat iis tantum, qui ab eo per generationem naturalem descendunt: Christus vero, quantum est ex se, sanctificet & salvet non solum eos quos Adamus perdidit, sed etiam ipsum Adamum, postquam peccavit, justificavit & salvavit, ut ipse se explicat. *Sic ergo,* inquit, *plures Christus reducit ad vitam, quam Adam ducit ad mortem, quia etiam ipsum Adam, qui cæteris causa extitit mortis, Christus revocavit ad vitam.*

3. Cum dicit Adamum esse formam futuri, quia homines inobedientiæ Adami formam sequentes, effecti sunt peccatores; non idcirco negat omnes homines in Adamo ipsius Adami voluntate peccasse. Imo utrumque expresse docet, in responsione ad 3. ubi sic ait: *aut magis simpliciter accipiendum videtur, & similitudo prævaricationis Adæ absque aliqua discussione recipienda; ut hoc sermone omnes, qui ex Adam prævaricatore nati sunt, judicare videantur, & habere in semetipsis similitudinem prævaricationis ejus, non solum ex semine, sed ex institutione suscepta.* Ubi duplicem admittit similitudinem prævaricationis Adæ, unam quæ contrahitur ex semine seu per naturalem generationem, quæque proinde contrahitur ab omnibus, qui via naturali generantur, & est peccatum originale: alterâ vero, quæ ex institutione suscepta, id est, ex propria electione & actione contrahitur ab adultis scilicet, qui abutendo libertate sua prævaricationem Adami imitantur.

4. Cum dicit non omnes homines, sed solum multos unius delicto peccatores effectos esse; per peccatores intelligit eos solos, qui voluntate physice propria peccarunt. Nec negat omnes homines in Adamo peccasse ipsius Adami voluntate, imo id eodem lib. fatetur: sed vult aliud esse peccasse, & aliud peccatorem esse, nam ibi sic loquitur, *peccatores quomodo multi & non omnes videantur; cum idem Apostolus dicat, quod omnes peccaverunt? Debemus ostendere aliud esse peccasse, aliud peccatorem esse .... Omnes enim potest fieri ut peccaverint: etiamsi sancti fuerint, quia nemo mundus a sorde, nec si unius diei fuerit vita ejus .... Peccatores autem facti non omnes, sed multi.* Ubi per peccatores eos solos intelligit, qui voluntate physice propria peccarunt.

Obj. 5. S. Gregorium Nycænum, in orat. de infantibus præmatura morte abreptis, ubi ita exclamat: *O altitudo! puellulus infans simplex, omnis malitiæ expers, sanitate, quæ per purgationem contingit, non indigens.*

Resp. Hic loquitur de infantibus baptizatis, & de purgatione pœnitentiæ a personalibus peccatis.

Obj. 7. Ambrosium, in suo commentario in c. 5. Epist. ad Rom.

Resp. Cum Bellarmino, ille commentarius non est Ambrosii. Præterea illius auctor nil aliud ibi dicit, nisi pœnam peccato originali debitam non esse ignis gehennam, hoc est, cruciatum ignis, sed cœlestis beatitudinis privationem, seu pœnam damni, quod etiam docent communiter Theologi.

Obj. 7. S. Chrysostomus multis locis. 1. Hom. 10. in epist. ad Rom. ait: *videtur quæstionem non parvam habere, quod dictum est,* (nempe multos ob unius inobedien-

dientiam peccatores conſtitutos.) *Illo enim peccante ac mortali effecto, & qui ex eo orti ſunt, eos tales eſſe, nihil abſurdum eſt. At ex illius inobedientia alterum peccatorẽ exititiſſe id quam, obſecro, congruentiam & conſequentiam habet? ... Qui igitur hoc loco verbum hoc* (peccatores) *ſignificat? Mihi videtur tantundem ſignificare, quantum illud*) *ſupplicio obnoxii ac mortis rei, quod Adam mortuo omnes ſunt mortales effecti.*

Reſp. Doctor ſolum ſignificare vult, quod per unius perſonalem inobedientiam non poſſint alii conſtitui actu & perſonaliter peccatores. Nec negat, imo quoad ſenſum aſſerit, per unius peccatum poſſe alios conſtitui peccatores originaliter & habitualiter: nam ibi aſſerit per unius inobedientiam multos conſtitui ſupplicio, ideoque odio Dei obnoxios ac mortis reos. Per unius autem peccatum multos conſtitui peccatores originaliter & habitualiter nil aliud eſt, quam propter unius peccatum multos ex eo deſcendentes conſtitui obnoxios odio Dei, ſupplicio æterno, & mortis reos. Unde ſolum negat propter perſonalem Adami inobedientiam ejus poſteros conſtitui actu & perſonaliter peccatores. Præterea eadem Homilia clare docet peccatum originale, ut infra videbitur.

2. Hom. 17. in 1. ad Cor. ait: *quid igitur faciam, inquis, propter illum* (Adamum) *pereo? Minime propter illum: neque enim tu ſine peccato permanſiſti. Quod ſi non idem peccatum; tamen aliud commiſiſti.*

Reſp. Hic loquitur homines baptizatos: ac proinde recte dicit, illos non poſſe perire propter Adami peccatum, cum jam originale peccatum iis per Baptiſmum condonatum eſſet, ſed perire tantum propter peccata voluntate phyſice propria admiſſa.

3. Hom. 19. in eamdem Epiſt. *Quid igitur, dic mibi, num omnes in Adam morte peccati mortui ſunt? Quomodo ergo Noe vir juſtus ſæculo ſuo fuit? Quomodo Abraham? Quomodo Job?*

Reſp. Ibi loquitur de morte peccati irreparabili, & ſolum negat omnes in Adam irreparabili morte peccati mortuos eſſe, ut patet exẽplis quæ affert; alioqui male ratiocinaretur. Nam ex eo quod omnes in Adam peccaverint, non ſequitur aliquos ejus poſteros non potuiſſe eſſe juſtos ac ſanctos, ſiquidem hoc peccatum aliquo remedio a Deo inſtituto condonari poteſt, & re ipſa condonatur iis, quibus applicatur Baptiſmus.

4. Homil. 24. in Ep. ad Epheſ. *Corruptibile nobis corpus, ſed incorruptibilis anima. Ne igitur & ipſam corrumpamus; Hoc primum primi hominis peccatum fecit; quod autem poſt lavacrum fit, etiam anima corrumpere poteſt.*

Reſp. Ibi loquitur de baptizatis, & ſenſus eſt: in nobis baptizatis eſt quidem corpus corruptibile, id eſt, neceſſario corrumpendum ob moriendi neceſſitatem, quam Adami peccatum fecit, & quam Baptiſmus relinquit. At anima eſt incorruptibilis, id eſt, non neceſſario corrumpenda morte peccati, ſed poteſt manere incorrupta ſi, velimus gratiam baptiſmalem diligenter conſervare, vitando quamlibet mortalem culpam, ſicut poteſt corrumpi per peccatum mortalem, nam Baptiſmus minime impeccabiles nos reddit;

5. Homil. ad Neophitos. *Vides quot ſunt baptiſmatis largitates? Sed multis quidem videtur Baptiſmi gratiam in peccatorum tantum remiſſione conſiſtere. Nos autem Baptiſmi honores jam computavimus decem. Hac de cauſa & infantulos baptizamus, quamvis non ſint inquinati peccato, nempe ut eis addatur ſanctitas, juſtitia, adoptio, hæreditas & fraternitas Chriſti.*

Reſp. Ibi ſolum dicit, infantes non eſſe inquinatos peccatis perſonalibus: nam in Græco vox *peccatum* ponitur in plurali, & legitur non habentes peccata. Ita reſpondet S. Auguſtinus, l. 1. contra Julianum, c. 6. præterea, S. Chryſoſtomus, eadem Homil. clare docet peccatum originale. Imo verbis objectis illud ſupponit & agnoſcit in infantibus, nam agnoſcit parvulos ante Baptiſmum eſſe in ſtatu, quo careat ſanctitate, juſtitia & adoptione; ac proinde agnoſcit eos eſſe in ſtatu peccati, & damnationis æternæ, cum non detur medium inter ſtatum peccati & ſtatum ſanctitatis ac adoptionis, in quo conſtituuntur infantes per Baptiſmum.

Porro verbum *addatur* ibi ſumitur pro verbo conferantur. Quibus verbis S. Doctor exemplo infantium qui baptizantur, refellit quoſdam, qui dicebant in Baptiſmo ſolum condonari peccata perſonalia per condonationem extrinſecam ſine infuſione gratiæ ſanctificantis.

Harum reſponſionum omnium veritas confirmatur ex eo, quod S. Chryſoſtomus peccatum originale clare docuerit pluribus locis, ut c. 1. Homil. 10. in Epiſt. ad Rom. ubi ait: *quod Chriſto crux & ſepulcrum, hoc nobis baptiſma fuit, quamvis non iiſdem in*

rebus

rebus. Ille enim carni & mortuus & ſepultus eſt, nos autem peccato utrumque. Ubi diſerte dicit eos, qui baptizantur, mori & ſepeliri peccato per Baptiſmum: ac proinde agnoſci infantes, qui baptizantur, mori & ſepeliri peccato, ideoque habere peccatum, non certe perſonale, cujus ſunt incapaces, ergo originale. 1. Eadem Homil. ait: *liquet quod non ipſum peccatum quod a legis tranſgreſſione ortum eſt, illud quod ab Adam inobedientia, ipſum illud, inquam, peccatum erat, quod omnia perdebat.* Ubi præter peccatum perſonale agnoſcit peccatum ab Adæ inobedientia ortum, quod omnes perdit, eos ſcilicet efficiendo obnoxios odio Dei & damnationi æternæ. 3. Homil. ad Neophytos. *Venit ſemel Chriſtus, invenit noſtrum chirographum paternum, quod ſcripſit Adam.* Sane chirographum illud paternum, quod ſcripſit Adam & quod noſtrum eſt, nil aliud eſſe poteſt, quam peccatum ab Adamo ut morali noſtro capite admiſſum, quod etiam noſtrum eſt, eo quod ejus voluntas eſſet moraliter noſtra: & ſic nos habitualiter a primo exiſtentiæ noſtræ inſtanti maculat, ac reddit debitores mortis. 4. Epiſt. ad Olympiad. *Cum Adamus grave illud peccatum admiſiſſet, atque commune hominum omnium genus condemnaſſet, labore tum mulctatus eſt.*

Quare S. Auguſtinus merito Chryſoſtomum ab errore hoc Pelagiano vindicat, l. 1. contra Julianum, antequam textus allatos proferat, ſic Julianum, c. 6. alloquitur: *itane eſt? verba Sancti Joannis Epiſcopi audes tanquã e contrario tot taliumque ſententiis collegarũ ejus opponere, eumque ab illorum concordiſſima ſocietate ſejungere, & eis adverſarium conſtituere? Abſit, abſit hoc malum de tanto viro credere aut dicere. Abſit, inquã, ut Conſtantinopolitanus Joannes de baptiſmate parvulorũ, eorumque a paterno chirographo liberatione per Chriſtum, tot ac tantis Coepiſcopis ſuis maxime* Romano *Innocentio Carthaginenſi, Cypriano Capadoci Baſilio, Nazianzeno Gregorio, Gallo Hilario, Mediolanenſi reſiſtat Ambroſio ... Hoc* (dogma peccati originalis) *credidit, didicit, hoc docuit & Joannes.*

Oob. 8. S. Auguſtinus aſſerit infantes non habere peccatum proprie dictum, lib. 16. de Civit. c. 27. ſic ait: *ſic parvuli, quod vera fides habet, naſcuntur non proprie, ſed originaliter peccatores, &c.*

Reſp. Sic loquitur quia per peccatum proprie dictum intelligit peccatum perſonale, & per pœnitentiam retractabile. Quare ſenſus eſt, infantes naſci dignos odio Dei & damnatione æterna, non quidem propter peccatum voluntate phyſice propria ab iis commiſſum, ſed propter peccatum a primo Parente commiſſum, quod eſt illorum non phyſice ſeu moraliter proprium. Tamen peccatum originale abſolute eſt peccatum proprie dictum: nam eſt præcepti divini violatio libera libertate voluntatis Adami, quæ erat moraliter voluntas omnium ejus poſterorum, ab eo per naturalem generationem deſcendentium, illos vere ac proprie maculans, & reddens dignos odio Dei, & æterna damnatione.

Obj 9. Theodoretum, qui textus Scripturæ peccatum originale ſignificantes interpretatur, ut Pelagiani explicabant; & in libris Hæreticarum fabularum admiſit eam, quæ peccatum originale negat.

Reſp. Hos omnes Scripturæ textus, quibus probatur peccatum originale, expoſuit, ut Pelagiani exponebant. Quocumque autem ex motivo prætermiſerit hæreſim negantium peccatum originale, certe hujus peccati exiſtentiam agnovit, nam in expoſitione, cap. 5. Epiſt. ad Romanos ſic ait: *dicit itaque divinus Apoſtolus, quod tum Adam peccaviſſet, & mortalis propter peccatum factus eſſet, utrumque ad genus pervenit* (id eſt, peccatum & mors) *ad omnes enim mors pervaſit, quatenus omnes peccaverunt: non enim propter primi hominis peccatum, ſed propter ſuum unuſquiſque mortis decretum ſuſcipit.*

§. IV.

Solvuntur objectiones a ratione petitæ.

Obj. 1. Si peccatum originale exiſteret, matrimonium & ejus uſus eſſent mala, nam eſſent cauſa peccati. Falſum conſeq. ergo.

Reſp. Nego ſequel. maj. & prob. Nam peccati, quod per generationem naturalem transfunditur, cauſa ſola eſt voluntas Adami ut moralis capitis omnium hominum ab eo per viam naturalem deſcendentium: quæ proinde voluntas in æſtimatione morali fuit voluntas omnium hominum per viam naturalem ab Adamo deſcendentium.

Inſt. 1. Peccatum originale ſequitur ex uſu matrimonii. Ergo talis uſus eſt cauſa illius.

Reſp. Diſting. anteced. Sequitur per accidens, *conc. ant.* per ſe, *nego ant. & conſeq.* Peccatum originale non ſequitur per ſe ex

usu conjugii: nam in statu innocentiæ fuisset illius usus, nec tamen fuisset peccatum originale. Sed sequitur tantum per accidens: nam respectu conjugii & usus illius per accidens est quod peccatum ab Adamo ut morali generis humani capite commissum, fuerit moraliter peccatum eorum, qui per usum conjugii generandi erant, & hoc pacto per viam naturalem ad Adamo descensuri, & sic peccato illius a primo animationis instanti inquinandi; supple semper, nisi, quis gratia sanctificante ex speciali privilegio præveniatur, propter Dei-param Virginem.

Inst. 2. Sine usu conjugii non contraheretur peccatum originale. Ergo.

Resp. Nego conseq. Quia inde sequitur tã tum, quod usus conjugii sit per accidens conditio sine qua non respectu peccati originalis quatenus Adamus relate ad præceptum de non comedendo certo fructu, illos solum repræsentavit, & sic pro illis tantum peccavit, qui ab eo per generationem naturalem descensuri, ideoque per usum conjugii generandi erant. Non idcirco autem privantur homines jure naturali, quod habent, matrimonium contrahendi.

Obj. 2. Peccatũ est actio vel omissio libera contra legem Dei. Sed infantes nil possunt libere facere vel omittere, ergo nec peccare.

Resp. Disting. min. Nil possunt libere facere vel omittere voluntate physice propria, *conc. min.* voluntate physice aliena, sed quę moraliter sit ipsorum voluntas, *nego min. & conseq.* Equidem infantes voluntate physice propria legem Dei violare non possunt, cum careant usu rationis, ac proinde non possunt habere peccatum actuale seu personale. At, etiam antequã essent, potuerunt violare, & re ipsa violarunt præceptũ Dei, voluntate alterius, nempe primi parentis, ut capitis moralis omnium ab eo per generationẽ naturalem descensurorũ, quæ voluntas moraliter seu secundum æstimationem prudentem erat eorum voluntas: ita ut illo violante præceptum de non comedendo certo fructu, illi secundũ prudentẽ æstimationem censeantur idẽ præceptum violasse: ac proinde habent peccatum voluntate alterius commissum, quo a primo conceptionis instanti maculantur, sicque habent peccatum originale.

Porro (ut notat Bellarminus) in infantibus non est actus peccati; sed reatus & macula peccati iis inest, & sic habitualiter inest peccatum originale, quod est vere ac proprie peccatum habituale.

Inst. 1. Infantes nullum habent usum libertatis. Ergo nullum habere possunt peccatum.

Resp. Nullum habere possunt pecatum voluntate physice propria commissum & personale. At possunt habere, & re ipsa habent peccatum voluntate physice aliena, quæ tamen sit moraliter eorum propria, commissum & originale. Nam voluntas & libertas Adami fuit secundum moralem ęstimationẽ voluntas ac libertas infantium & omniũ posterorũ ab eo via naturali descendentium, in ordine ad violationem sicut & ad observationem præcepti de non comedendo fructu arboris scientiæ boni & mali. Unde Adamo libere tale præceptum violante, omnes ab eo per generationem naturalem descensuri censentur illud violasse, & graviter peccasse, & reipsa a primo conceptionis instanti, gravi peccato inficiuntur, nisi quis gratia sanctificante eodem instanti donetur.

Inst. 2. Quando Adamus peccavit, nondum erant posteri ejus. Ergo illo peccante non potuerunt peccare.

Resp. Disting. antec. Ejus posteri nondum erant physice & in se seu secundum entitatem suam, *conc. an.* Nondum erant moraliter, seu secundum prudentem æstimationem in ipso Adamo relate ad præceptum de non comedendo certo fructu, *nego ant. & conseq.* Adamus licet esset unus in se tamen omnes homines erat æquivalenter & secundum prudentem æstimationem in ordine ad præceptũ de non comedendo fructu arboris scientiæ boni & mali: nam omnes homines repræsentabat in ordine ad ejus observationem & violationem. Unde illo uno hoc præceptum observante vel violante, omnes censebantur illud observare vel violare.

Obj. 3. Nullum peccatum trahitur ab Eva prima omnium matre, & prius peccante: ergo nec Adamo primo omnium parente: nam nulla potior ratio afferri potest pro peccato Adami.

Resp. Nego conseq. Ratio autem cur peccatum originale a solo Adamo trahatur, non ab Eva; est quia solus Adamus, non Eva, constitutus est a Deo caput morale generis humani, & solus generis humani personam repræsentavit ac sustinuit in ordine ad præceptum de non comedendo certo fru-

fructu. Hinc solo Adamo non peccante non fuisset, & eo solo peccante fuisset peccatum originale. Et vero præceptum Adamo impositum fuit ante formationem Evæ.

Dices 1. Eccle. c.25. dicitur: *a muliere initium factum est peccati, & per illam omnes moriuntur.*

Resp. Id dicitur, quia mulier fuit causa impulsiva peccati Adami: nam Eva Adamum induxit ad peccandum, quo peccante omnes peccavimus, & peccando facti sumus rei mortis animæ & corporis.

Dices 2. Peccatum aliorum parentum non imputatur suis liberis. Ergo nec peccatum Adami, &c.

Resp. Nego conseq. Disparitas est, quod voluntas solius Adami, non autē aliorū parērum, sit moraliter voluntas posterorū suorum relate ad violationē & observationem præcepti de non comedēdo certo fructu; quia solus Adamus a Deo constitutus fuit caput morale posterorū suorum relate ad hoc præceptū, & quidem solum: nullum fuisset peccatum originale si Adamus hoc præceptum servasset, quamvis omnia alia præcepta violasset.

Dices 3. Non est potior ratio cur violatio præcepti de non comedendo certo fructu fuerit peccatum posterorum, & non fuisset violatio aliorum præceptorum. Ergo.

Resp. Nego anteced. Ratio est, quia solum illud præceptum in persona Adami impositū fuit iis, qui ab eo per generationem naturalem descensuri erant & sic voluntas Adami non fuit moraliter voluntas posterorum nisi relate ad violationem & observationem præcepti de non comedendo fructu arboris scientiæ boni & mali: ac proinde sola hujus præcepti violatio secundum moralem æstimationem fuit & esse potuit ominum Adami posterorum ab eo via naturali descendentium transgressio. Deus autem illud præceptum, non aliud generi humano in persona Adami imposuit, qui ita voluit, & quidem sapientissime; nam in hoc magis elucet hominis dependentia a Deo.

Obj. 4. Si peccatum aliquod per generationem traheretur, illud esset vitium naturale. Falsum conseq. Nam alioqui adscribendum esset Deo, utpote omnium naturalium authori. Ergo

Resp. Distin. sequel. maj. Esset vitium naturale, id est, esset vitium, quod omni homini ab Adamo per generationem naturalem descēdenti inest, seclusa speciali præservatione, *conc. sequel. maj.* id est, esset vitium, quod esset pars vel proprietas naturæ humanæ, *nego seq. maj.* peccatum originale non est vitiū naturale, nisi in hoc sensu, quod secluso privilegio, omnes Adami posteri a primo conceptionis instanti eo inquinentur, & cum eo nascantur; quia Adamo peccante omnes ejus posteri secundum moralem æstimationē peccarunt eodē illo actu quo peccavit, cum ejus voluntas esset secundum moralē æstimationem voluntas omnium ejus posterorum, supple semper (ab eo per viam naturalem descensurorum) propter Christum. An proinde peccato illo omnes Adami posteri ubi primum possunt, hoc est, a primo instanti conceptionis suæ inquinantur; & eo inquinati nascuntur, nisi quis eorum ex speciali privilegio per gratiam sanctificantem præservetur, quod semper sub intelligi debet. Quare peccatum originale non Deo, sed Adamo tanquam authori abscribendum est.

Obj. 5. Peccatum ab Adamo commissum comedendo fructum vetitum, fuit ei condonatum antequam filios gigneret: ergo transfundi non potest in posteros.

Resp. Disting. anteced. Fuit condonatum Adamo, quatenus erat peccatum ipsius, *conc. ant.* Quatenus erat peccatū posterorum ejus, *nego ant. & conf.* Peccatum autem illud condonari potuit ut erat peccatū Adami, quamvis non condonaretur ut erat peccatum posterorum ejus: sicut nunc condonari potest, & re ipsa condonatur prout est peccatum unius hominis, licet non condonetur prout est peccatum alterius. Ratio est, quia peccatum illud, quod Adamus ut caput morale generis humani commisit, ita fuit unicum physice, ut fuerit moraliter & æquivalenter multiplex, & totuplex quot erant homines ab Adamo per generationem naturalem descensuri: siquidem ii omnes Adamo peccante, secundum moralem æstimationem singuli peccarunt, & peccatum contrahunt ipso animationis instanti, excipe semper B. Virginem ab eo per gratiam sanctificantem præservatam.

Obj. 6. Posteri Adami non potuerunt vere ac proprie peccare in Adamo peccante. Ergo.

Resp. Nego anteced. Itaque omnes posteri Adami per viam naturalem ab eo descendentes, vere ac proprie peccarunt in

ipso

ipso violante præceptũ de nõ comedendo fructu arboris scientiæ boni & mali: nam id expresse significatur his verbis Apostoli, Rom. c. 5. *In quo omnes peccaverunt.* Et, c. 3. *Omnes peccaverunt, & egent gloria Dei.* Omnes igitur etiam infantes peccaverunt & egent Christo Redemptore. Ratio est, quia voluntas ac libertas Adami relate ad violationẽ sicut & ad observationem præcepti de non comedendo fructu arboris scientiæ boni & mali fuit secundum moralem æstimationẽ voluntas ac libertas omnium hominũ ab eo per generationẽ naturalẽ descensurorũ. Unde Adamo præceptum hoc violante, omnes ejus posteri secundũ moralẽ æstimationem illud violarunt, sicque vere ac proprie peccarunt primo parente capite morali, & persona illos repræsentante.

Id docet S. Augustinus pluribus locis, & præsertim l. 3. de peccat. merit. & remiss. c. fi. his verbis: *unde nec illud liquide dici potest, quod peccatum Adæ etiam non peccantibus nocuit, cum scriptura dicat*, in quo omnes peccaverunt. *Nec sic dicuntur ista aliena peccata tanquam omnino ad parvulos non pertineant: siquidẽ in Adam omnes tunc peccaverunt, quãdo in ejus natura illa insita vi qua eos gignere poterat, ad hoc omnes illi unus fuerant: sed dicuntur alieni, quia nondum ipsi agebant vitas proprias sed quidquid erat in futura propagine, vita unius hominis continebat.*

Nota. Homines nõ peccaverunt in Adamo ut in capite physico generis humani, quatenus præcise ab eo per viam naturalem descensuri erant: alioqui enim peccassent omnibus ejus peccatis etiam venialibus, tum non esset potior ratio pro uno Adami peccato quam pro aliis. Igitur omnes in Adamo peccante peccaverunt, quia in eo continebantur ut in capite morali & persona illos repræsentãte vi decreti divini quoad violationem & observationem solius præcepti de non comedendo fructu arboris scientiæ boni & mali.

Dices. Gratis dicitur voluntas ac libertas Adami fuisse voluntas moraliter propria posterorum ejus.

Resp. Nego. Ratio est, quia Deus in ordine ad observationem & violationem præcepti non comedendo certo fructu inclusit in voluntate Adami voluntas posterorum ejus, qui ab eo per generationem naturalem descensuri erant, ita ut si præceptum observaret, censerentur observare; si vero violaret, censerentur violare. Deus autem id juste potuit; nam si Principes juste possunt includere voluntas subditorum suorum in voluntate unius in ordine ad aliquos actus & effectus morales jurisdictionem suam non excedentes, ut patet in pupillis, quorum voluntas in tutorum voluntate jure civili inclusa est in ordine ad certo effectus. A fortiori Deus, qui supremũ & illimitatum in res omnes dominium habet, potuit in voluntate Adami includere voluntates posterorum ejus in ordine ad quoslibet effectus, ac proinde in ordine ad observationem & transgressionem præcepti de non comedendo fructu.

Dices. Gratis dicitur Deus inclusisse in voluntate Adami, voluntates posterorum ejus in ordine ad observationem & violationẽ præcepti de non comedendo fructu.

Resp. Neg. Nam hoc ipso inclusit, quod absolute & efficaciter voluit, ut Adamus posteros suos relate ad tale præceptum apud se repræsentaret, ut sive observaret, sive violaret, nomine omnium & pro omnibus observare vel violare censeretur, & vere per eum posteri ejus illud observare vel violare censerentur. Deus autem hoc voluisse, sufficienter nobis declaravit hoc ipso, quod revelavit in Adamo peccante omnes ejus posteros peccasse: siquidem aliter explicari ac intelligi nequit hæc veritas relativa.

Dices. Si Deus inclusit in voluntate Adami voluntates posterorum, id fecit dependenter a consensu Adami. Falsum conseq. ergo.

Resp. Nego sequel. maj. Itaque Deus independenter a consensu Adami voluit, ut ipse esset caput morale generis humani, & omnes ejus posteros apud se repræsentaret relate ad præceptum de non comedendo fructu arboris scientiæ boni & mali. Nam hic modus volendi magis docet supremam Dei majestatem, & supremum ejus in omnes creaturas dominium.

Porro quamvis ad hujus decreti divini efficaciam neccessarium non fuerit, ut Adamo innotesceret, cum Deus ratione supremi sui in omnes creaturas dominii potuerit in voluntate Adami etiam nescientis & renitentis posterorum voluntates includere: re ipsa tamen videtur Deus hanc suam voluntatem Adamo revelasse, quo efficacius ad observandum præceptum excitaretur, eamque significasse his verbis, Genes. capite 2. *In quacumque die comederis ex eo, morte morieris*; quibus Adamo & posteris

ejus

ejus tum animæ tum corporis mortem in tentavit.

Dices. Si ita est, peccatum originale merito imputabitur Deo ut authori.

Resp. Nego. Quia Deus in Adami volunta-te voluntates posterorum ejus non inclusit ea intentione, ut eo peccante peccarent, sed ex sincera voluntate ut Adamus non solum pro se, sed etiam pro posteris præceptum observans, illis mereretur justitiam originalem.

Dices. Deus injuste inclusit in voluntate Adami voluntates posterorum.

Resp. Nego. Nam cum Deus supremũ habeat in omnes creaturas dominium, potuit justissime omnium hominum voluntates includere in voluntate unius relate ad actum, a quo pendere volebat justitiæ originalis trãsfusionem. Neque injustum est, ut unius, qui sit aliorum caput morale, culpa etiã alii tribuatur relate tum ad carentiam bonorum alias indebitorum, quæ fuerunt præparata in alio cum conditione, ut ille alius non peccaret: tum etiam ad alios effectus morales. Et vero si inter homines non est iniquum, ut bonum, vel culpa unius ad alios, quibuscũ conjunctus est, quodam modo pertineat relate ad honores, beneficia, privilegia, vel infamiã, privationem bonorum, exilium, pericula, & alios effectus morales. A fortiori non est iniquum, ut, &c.

Dices. Deus Adami peccatum prævidens, non debebat illum constituere caput morale posterorum.

Resp. Nego. Nam ejus & totius posteritatis lapsum justo licet occulto judicio permittere potuit & voluit, ut ex hoc malo majus bonũ eliceret, & ex ejus occasione plures perfectiones suas illustrius commendaret.

Dices. Saltem hæc inclusio non decebat bonitatem Dei.

Resp. Nego. Nam id per se & ex intentione Dei maxime hominibus utile erat: per hoc enim instituebat viam facilem, ut omnes homines justitia originali donarentur, eorum voluntates in voluntate unius, quo maximis donis cumulaverat, includendo relate ad præceptũ observãdũ tam facile, & ad quod implẽdum maximis cum auxiliis præmunivit adjuvitque, proposito tanto sibi & posteris obedientiæ præmio. Quod si in Adamo peccarũt omnes posteri, id non evenit ex intentione Dei, qui hoc peccatum dumtaxat permisit.

Dices. Ergo Deus iniit pactum aliquod cum Adamo & ejus posteritate.

Resp. Deus non necessario iniit pactũ proprie ac stricte dictũ, quod consistit in consensu duorum vel plurium in idem. Nam independenter a consensu Adami & posterorũ ejus includere potuit voluntates omnium hominum in ejus voluntate. Unde sufficeret pactum quoddam virtuale, consistens in voluntate efficaci Dei, æquivalente pacto proprie dicto, quo independenter a consesu Adami absolute & efficaciter vellet, ut Adamus esset caput morale posterorũ suorũ, eosque repræsentaret in observatione vel violatione præcepti de non comedẽdo fructu, ea lege ut ipso præceptum observante infunderetur illis justitia originalis propter observationẽ præcepti, quæ secundum æstimationem moralẽ esset illorum; eo vero præceptum violante, omnes censerentur violare, & ideo conciperẽtur justitia originali, & obnoxii odio Dei ac damationi æternæ propter transgressionem primi parentis, quæ secundum moralem æstimationem esset illorum transgressio. De hoc pacto virtuali intelligi debet S. Augustinus, lib. 16. de Civit. c. 27. in hæc verba Genes. c. 27. *Pactum meum irritum fecit.* Ubi ait: *omnes in illo uno testamentum Dei dissipaverunt, in quo omnes peccaverunt.*

Dices. Ergo Christus debuit contrahere peccatum originale, nam est ex Adami posteris.

Resp. Nego sequel. Quia Christus non descendit ex Adamo per generationem naturalem, sed supernaturali Sancti Spiritus operatione conceptus est. At ii soli peccatum originale contrahunt, qui ab Adamo, non qualicumque modo, sed per generationem naturalem descendunt, ut constat ex Conc. Trident. sess. 6. c. 3. dicente: *homines nisi ex semine Adæ propagati nascerentur, non nascerentur injusti.* Ratio est, quia illorum duntaxat, non aliorum voluntates in Adami voluntate inclusæ erant.

Obj. 7. Non nascimur ex Adamo secundum animam, cui peccatum inest. Ergo ab eo non contrahimus peccatum.

Resp. Nego conseq. Nam ad peccatum illud contrahendum sufficit, quod homo, cujus pars est anima, oriatur ab Adamo. Nam Deus voluit, ut voluntates omnium hominum, qui ex Adamo per viam generationis orirentur, includerentur in voluntate Adami tanquam capitis moralis generis huma-

humani in ordine ad observationem vel violationem præcepti de non comedendo certo fructu.

Obj. 8. Dici non potest quomodo peccatum originale ad posteros Adæ ttansfundatur. Ergo.

Nota. Nego anteced. Et dico transfundi propagatione per generationem naturalem, seu propagari per generationem naturalem, per hoc, quod homines ab Adamo ut morali posterorum capite per generationem naturalem descendant: non autem transfundi per libidinem, ut docet Calvinus, Lutherus, & Jansenius.

Prob. 1. Ex Scriptura, Rom. c. 5. *Per unum hominem peccatum in hunc mundum intravit, & per peccatum mors, & ita in omnes homines mors pertransiit, in quo omnes peccaverunt*. Quibus verbis Apostolus docet; omnes homines per unum hominem nasci peccatores, & rei mortis corporis & animæ, quia omnes peccaverunt in illo uno homine. Omnes autem peccaverunt, in uno homine, nempe Adamo, quia Adamus relate ad observationem & transgressionem præcepti de non comedendo fructu erat morale caput omnium hominum ab eo per generationem naturalem descensurorum: ac proinde, quia Adamus moraliter erat omnes homines ab eo per generationem naturalem descensuri in ordine ad violationem præcepti de non comedendo fructu. Et consequenter Adamo præceptum illud violante, omnes homines ab eo per generationem naturalem descensuri, secundum moralem æstimationem vere peccaverunt; sicque hoc ipso quod existunt, seclusa speciali præservatione, revera sunt peccatores, & obnoxii odio Dei ac damnationi æternæ propter Adami peccatum, quod secundum moralem æstimationem vere fuit illorum omnium peccatum.

2. Ex Conc. Trident. sess. 9. c. 3. dicente: *re vera homines, nisi ex semine Adæ propagati nascerentur, non nascerentur injusti; cum ea propagatione per ipsum, dum concipiuntur; propriam injustitiam contrahant*. Ergo ex Conc. Trident. propagatione per ipsum Adamum dum concipiuntur homines, injustitiam, ideoque peccatum originale contrahunt. Ergo peccatum originale hominibus contrahitur, ideoque in ipsos transfunditur, propagatione per ipsum Adamum ex ejus semine.

3. Quia si duo conjuges ex speciali Dei gratia sine ardore libidinis generarent, nihilominus peccatum originale in prolem transfunderetur, quia proles nihilominus ex semine Adæ via naturali conciperetur. Ergo non per libidinem, sed per solam propagationem ex Adami semine transfunditur peccatum originale.

Dices. S. Augustinus docet per solam libidinem transmitti peccatum originale.

Resp. Neg. Sed S Doctor solum vult peccatum originale traduci, non præcise per generationem naturalem; nam in statu innocentiæ fuisset generatio naturalis, nec tamen tunc fuisset peccatum originale; sed per generationem naturalem ex natura corrupta, cujus certissimum indicium est ardor libidinis, sine quo etiam sanctissimi conjuges generare non solent. Ita Bellarminus.

Cœterum S. Augustinus semper suspensum habuit animum circa causam ac modum transfusionis peccati originalis, ut constat ex l. 5. contra Julianum, c. 4. ubi ait: *aut utrumque vitiatum ex homine trahitur: aut alterum in altero tanquam in vase vitiato corrumpitur; ubi occulta justitia divinæ legis includitur. Quid autem horum sit verum, libentius disco, quam dico: ne audeam docere quod nescio*. Sensus est: aut utrumque, nempe corpus & anima, vitiatum tribuitur ex homine secundum opinionẽ eorum, qui putant non solum corpus, sed etiam animam ex Adamo per generationem traduci: aut alterum in altero, nempe anima in corpore, tamquam in vase vitiato corrumpitur. Primum autem nunc certo falsum est, imo a S. Thoma judicatur hæreticum, cum nunc plane constet animas a Deo creari, singulas in singulis corporibus. Secundum igitur verum est, nec ideo recurrendum ad libidinem: nam anima peccato inquinatur hoc ipso, quod unitur corpori ex semine Adæ naturaliter producto; quia tunc fit homo, qui est filius Adæ per generationem naturalem, qui proinde peccatum in Adamo ab ejus posteris commissum contrahit.

Nota. Hominum animæ, quæ sunt substantiæ pure spirituales, a Deo solo ex nihilo creantur, & singulæ singulis corporibus infunduntur tum primum, cum in matrum uteris corpora sunt ad animationem proxime disposita. Ita Theologi omnes post multos Patres tum Latinos, tum Græcos. Et hæc sententia, quæ certa est, semper S. Augustino licet hac in re fluctuanti placuit: nam de hac, l. 1. de origine animæ c. 19. sic ait: *hanc sententiam*

suam non solum me non vetante sed etiam favente, & gratias agente, defendant.

ARTICULUS II.

Utrum B. Virgo peccaverit in Adamo, & peccatum originale contraxerit.

§. I.

DIco 1. B. Virgo vere peccavit in Adamo, quamvis peccatum originale numquam in se contraxerit, neque ab eo umquam fuit maculata. Ita Bellarminus, addens oppositam sententiam esse periculosam.

Prob. 1. Ex Scriptura, quæ asserit omnes omnino puros homines, qui scilicet per generationem naturalem ab Adamo descendunt, in ipso Adamo peccasse, ut, Rom. c. 5. *In quo omnes peccaverunt*. Et, cap. 3. *Omnes peccaverunt, & egent gloria Dei*; id est, Redemptore. Item, 2. Cor. c. 5. *Si unus pro omnibus mortuus est, ergo omnes mortui sunt*. Ergo omnes omnino, pro quibus mortuus Christus, mortui sunt, nullo excepto. Sed Christus mortuus est pro omnibus, nullo excepto, ut fide constat, ideoque pro beata Virgine. Ergo omnes omnino mortui sunt, ideoque etiam B. Virgo mortua est saltem in Adamo, quando scilicet in ipso peccavit. Hæc autem in Adamo peccavit, quatenus ipso peccante peccavit; quia voluntas Adami relate ad violationem præcepti de non comedendo fructu erat moraliter voluntas B. Virginis, sicut & cæterorum omnium, qui ab eo per generationem naturalem descensuri erant.

2. Ratione. B. Virgo vere & proprie a Christo redempta fuit: nam Christus vere ac proprie Redemptor fuit B. Virginis. Atqui B. Virgo non fuit proprie redempta a Christo nisi quia Christus ei meruit remissionem peccati, & pro ea satisfecit: nam Christus proprie redemit homines, quatenus eis meruit remissionem peccatorum, & pro eis satisfacit. Ergo Christus meruit B. Virgini remissionem peccati alicujus, nempe peccati ab ea in Adamo commissi quamvis illud in se non contraxerit, præventa per gratiam sanctificantem primo conceptionis suæ instanti.

§. II.

Dico 2. B. Virgo non contraxit peccatum originale, sed ab eo per gratiam sanctificantem ejus animæ primo suæ existentiæ instanti infusam præservata fuit per merita Christi. Ita Catholici fere omnes. Imo celeberrimæ orbis christiani Academiæ se se hujus piæ sententiæ defensioni voto addixerunt.

Prob. 1. Ex Script. Genes. c. 3. *Inimicitias ponam inter te & mulierem .... Ipsa conteret caput tuum*. Ubi per mulierem ex communi interpretatione intelligitur B. Virgo, inter quam & dæmonem perpetuum fore bellum, & quam dæmonis potestati numquam subjectam fore testatur Deus. Sed si B. Virgo peccato originali vel uno instanti inquinata fuit, aliquando potestati dæmonis subjecta fuit, & dæmoni serva. Ergo. Item, Luc. c. 1. *Ave gratia plena Dominus tecum, benedicta tu in mulieribus*. Quæ verba ex communi Doctorum sensu significant B. Virginem a Deo accepisse omnia privilegia & gratiæ dona, quæ Dei matrem decebant. At certe immunitas a peccato originali Dei matrem maxime decebat; & alioqui substantia, ex qua filii Dei corpus formatum est, fuisset aliquando peccato inquinata.

Item ex S. Thoma, 3. p. q. 27. art. 1. *Rationabiliter creditur, quod illa, quæ genuit unigenitum a Patre, plenum gratiæ & veritatis, præ omnibus aliis majora privilegia gratiæ acceperit. Unde, ut legitur, Luc. 1. Angelus ei dixit: Ave gratia plena*. Sed aliqui ut Jeremias & Joannes Baptista hoc privilegio donati sunt, ut in utero materno post animationem sanctificarentur. Ergo rationabiliter creditur B. Virginem, quæ majora privilegia gratiæ præ omnibus servis Dei accepit, sanctificatam fuisse ipso animationis seu existentiæ suæ instanti.

Prob. 2. Ex Patribus apud authores. Pro omnibus sint Origenes, Homil. de variis, ubi pluries B. Virginem vocat immaculatam. S. Ambrosius, serm. 22. in Psalm. 118. ubi de B. Virgine dicit, quod sit *Virgo per gratiam ab omni integra labe peccati*. S. Hieronymus, in hæc verba Psalm. 77. *Deduxit eos in nube diei*, dicit nubem illam esse B. Virginem, addens: *pulchre dixit, diei, quia nubes illa non fuit in tenebris, sed semper in luce*. S. Sofronius, Epist. ad Sergium ait B. Virginem *sanctam fuisse, & ab omni contagione liberatam & corporis & animæ*. Certe verba illa Patrum sunt generalia, & excludunt a B. Virgine omne peccatum, ideoque etiam originale. S. Damascenus, orat. 1. de natali B. Virginis dicit, quod in ea *natura gratiæ fœtum antevertere ausa non est*.

est. Ergo B. Virgo a primo suæ existentiæ puncto per gratiam sanctificata fuit. S. Anselmus, l. de conceptu virginali, c. 18. hæc ait: *decens erat, ut ea puritate, qua major sub Deo nequit intelligi, Virgo illa niteret, cui Deus Pater unicum Filium suum .... ita dare disponebat, ut naturaliter esset unus idemque communis Dei Patris, & Virginis Filius.* At si B. Virgo inquinata fuit peccato originali, certe excogitari facile posset major puritas ea, quam habuisset, nempe puritas ab omni labe peccati tum personalis, tum originalis.

Prob. 3. Ex S. Augustino, l. de natura & gratia, c. 36. ubi postquam docuit ex peccato originali factum esse, ut nemo vel sanctissimus possit esse sine peccato actuali, ab hac sorte communi eximit B. Virginem his verbis: *Excepta sancta Virgine Maria, de qua propter honorem Domini nullam prorsus, cum peccatis agitur, habere volo quæstionem. Unde enim scimus, quod ei plus gratiæ collatum fuerit ad vincendum omni ex parte peccatum, quæ concipere ac parere meruit eum, quem constat nullum habuisse peccatum?* Igitur S. Doctor, in quæstione ubi de peccatis, ideoque de peccato tam originali, quam actuali agitur, B. Virginem non vult comprehendere, idque propter honorem Domini: qui certe honor postulat, ut ejus mater tam caruerit peccato originali, quam peccatis personalibus venialibus, quibus juxta Ecclesiæ sensum immunis fuit. Item ex S. Doctore B. Virgo accepit gratiam ad vincendum ex omni parte peccatum. Ergo vincit peccatum ex omni parte, ideoque peccatum tam ex origine, quam ex propria & personali electione. Ideo autem gratiam ad vincendum omne peccatum accepit, quia fuit mater illius qui nullum habuit peccatum: ergo accepit gratiam, ut immunis esset ab omni peccato, quo caruit Christus. Sed Christus caruit peccato tum actuali seu personali, tum Originali. Ergo & B. Virgo utroque caruit.

Præterea S. Augustinus, l. 5. contra Julianum, c. 15. ait: *profecto peccatum etiam major fecisset* (Christus) *si parvus habuisset: nam propterea nullus est hominum præter ipsum, qui peccatum non fecerit grandiori ætatis accessu, quia nullus est hominum præter ipsum, qui peccatum non habuerit infantilis ætatis exortu.* Ubi S. Doctor asserit Christum habiturum fuisse peccata personalia, si habuisset originale, & idcirco illum unum caruisse peccatis personalibus: quia ille unus ex omnibus caruit peccato originali. Ergo ex S. Doct. omnes, qui carent peccato personali, carent etiam peccato originali. Atqui B. Virgo caret omni peccato personali etiam veniali, ut constat ex sensu Ecclesiæ: nam Conc. Trid. sess. 6. can. 23. declarat hoc Ecclesiam tenere. Ergo, cum autem S. August. dicit: *nam propterea nullus est hominum, qui peccatum non fecerit grandioris ætatis accessu, &c.* Semper excipi vult B. Virginem, ut patet ex alio textu modo allato, ubi illam excipit: asserendo se nullam de illa habere velle quæstionem, cum de peccatis agitur.

Prob. 4. Ex Conc. Trid. sess. 5. in fine decreti, ubi ita loquitur: *declarat hæc ipsa sancta Synodus non esse suæ intentionis comprehendere in hoc decreto, ubi de peccato originali agitur, beatam & immaculatam Virginem Mariam Dei genitricem, sed observandas esse constitutiones felicis recordationis Sixti IV. Papæ sub pœnis in eis constitutionibus contentis, quas innovat.* Si Concilium generale B. Virginem non comprehendit in decreto suo doctrinali de peccato originali, certe hoc ipso eam tacite excipit, aut saltem merito excipiendam judicat. Quis ergo Fidelium eam in universali numero hominum peccato originali inquinatorum comprehendat? Ergo B. Virgo merito ab universali peccati originalis macula excipienda est.

Item Conc. Trident. Indulgentias Fidelibus Festum Conceptionis Immaculatæ B. Virginis celebrantibus a Sixto IV. concessas approbat & confirmat, & approbando ac confirmando inducit Fideles ad hoc festum devote celebrandum. At si B. Virgo inquinata fuisset peccato originali, Conc. induceret ad cultum objecti falsi, aut saltem approbaret & confirmaret gratias, quæ ad cultum objecti falsi inducunt, quod est moraliter inducere ad illum. Quod sane repugnat infallibilitati absolutæ Ecclesiæ in rebus ad fidem, mores & cultum divinum pertinentibus.

His adde quod Patres omnes Concilii Tridentini, exceptis paucissimis, iisque præter unum aut alterum, Dominicanis, suffragium dederunt, ut ederetur decretum de Immaculata B. Virginis Conceptione: quod tamen non fuit vulgatum ob instantissimas preces paucorum Episcoporum, & Theologorum Dominicanorum dilationem rogantium. Hoc constat ex actis originalibus Concilii, quæ in Castro S. Angeli asservantur. Quare Concilium hanc quæstionem non definit, & pro hac vice contentum fuit declaratione supra allata.

Prob. 5. Ex decretis summorum Pontificum, quibus tum a quibuscumque actibus publicis, tum etiam a privatis colloquiis proscripta est opinio negans B. Virginis immunitatem a peccato originali, interea dum ubique approbantibus totius orbis Episcopis Catholicis sententia Immaculatam B. Virginis conceptionem affirmans proponitur, defenditur & probatur voce, scripto, in scholis & sacris pulpitis magno cum gaudio ac fructu totius populi christiani, propositis Indulgentiis in gratiam eorum, qui Festum Immaculatæ B. Virginis Conceptionis devote celebraturi sunt. Certe fieri ne potest, ut error ita approbetur in Ecclesia, & ut ad illum amplectendum tantis beneficiis a summis Pontificibus invitentur Fideles omnes, consentientibus totius orbis Episcopis, atque ut veritatis oppositæ prædicatio prohibeatur?

Prob. ant. Nam 1. Sixtus IV. ann. 1476. constit. *Cum præexcelsa*, Immaculatam B. Virginis Conceptionem devote celebrantibus concessit easdem Indulgentias, quas Urbanus IV concesserat devote celebrantibus Festum corporis Christi. Quam constitutionem approbavit & innovavit Conc. Trid.

2. Paulus V. ann. 1617. gravissimis pœnis vetuit quibuscumque personis, ne in quibuscumque actibus publicis assererent B. Virginem conceptam fuisse cum peccato originali.

3. Gregorius XV. hanc Pauli V. prohibitionem sub iisdem pœnis extendit etiam ad privata colloquia, solis Dominicanis concessa de contraria opinione privatim & inter se tantum differendi & conferendi facultate.

4. Alexander VII. sub gravissimis pœnis quibuscumque personis nulla exceptione facta, prohibuit, ne sub quovis prætextu, quovis excogitabili modo, directe vel indirecte, sive scripto, sive voce, sive publice, sive privatim sententiam de Immaculata B. Virginis Conceptione, aut Festum seu cultum secundum hac piam sententiam exhibitum impugnent.

Prob. 6. Ex Alexandri VII. decreto ann. 1661. edito, quod sic habet: *sane vetus Fidelium erga B. Virginem Mariam pietas sentientium ejus animam in primo instanti creationis atque infusionis in corpus fuisse speciali Dei gratia intuitu meritorum Christi, a macula peccati originalis præservatam, atque in hoc sensu ejus conceptionis festivitatem solemni ritu colentium & celebrantium; crevitque horum numerus, atque hujusmodi cultus post editas a Sixto IV. in ejus commendationem Apostolicas constitutiones, quæ sacrum Concil. Trident. innovavit, atque observari mandavit. Aucta rursus & propagata fuit pietas hæc & cultus erga Deiparam, post erecta hoc nomine, approbantibus Romanis Pontificibus, religiosum Ordinem & Confraternitates, ac concessas ab iisdem Indulgentias, ita ut accedentibus quoque Academiis ad hanc sententiam, jam fere omnes Catholici eam amplectantur. Quia ex occasione contrariæ assertionis oriebantur scandala, Paulus V. vetuit opinionem præfatæ sententiæ contrariam publice doceri aut publicari. Quam prohibitionem Gregorius XV. ad privata etiam colloquia extendit, mandans insuper in favorem ejusdem sententiæ, ut in Missæ sacrificio, ac divino officio, non alio quam Conceptionis nomine uti quicumque debeant.*

Nibilominus prout Episcopi fere omnes Hispaniarum ad nos litteris exposuerunt, pergunt aliqui contrariæ illius opinionis assertores contra præfatas prohibitiones, tum privatim, tum publice præfatam sententiam aut impugnare, aut vellicare, & favorem a Romanis Pontificibus cultui & Festo secundum illam præstitum, ita interpretari, ut frustrentur; imo Ecclesiam Romanam huic sententiæ & cultui juxta illam B. Virgini exhibito, favere negant, pios Christi fideles e sua pacifica quasi possessione deturbare conando: unde offensiones & scandala, quibus obviare voluerunt Paulus V. & Gregorius XV. perdurant adhuc, & ex occasione eorumdem adversantium majora his incommoda in posterum prudenter & merito timentur. Quapropter super his tam præfati Episcopi, quam Philippus Rex Catholicus nobis pro remedio supplicari fecerunt.

Nos considerantes, quod Sancta Romana Ecclesia de Mariæ Virginis Conceptione Festum celebrat, & speciale super hoc officium olim ordinavit, juxta piam, devotam & laudabilem institutionem, quæ a Sixto IV. emanavit; volentesque laudabili huic pietati & festo ac cultui secundum illam exhibito in Ecclesia Romana post ipsius cultus institutionem numquam immutato, Romanorum Pontificum prædecessorum nostrorum exemplo favere, nec non tueri devotionem hanc colendi Beatam Virginem, præveniente scilicet Spiritus Sancti gratia, a pecca-

o ori-

to originali præservatam ; decreta a Sixto IV. & Gregorio XV. edita in favorem sententiæ asserentis animam B. Virginis Mariæ in sui creatione & in corpus infusione Spiritus Sancti gratia donatam, & peccato originali præservatam fuisse, nec non in favorem festi & cultus Conceptionis ejusdem Virgini secundum piam sententiam exhibiti, innovamus, & sub censuris & pœnis in iisdem constitutionibus contentis observari mandamus.

Insuper omnes & singulos, qui præfatas constitutiones ita pergent interpretari, ut favorem per illas dictæ sententiæ, & festo seu cultui secundum illam exhibito frustrentur, vel qui hanc sententiam festum seu cultum in disputatione revocare, aut contra ea quoquo modo, directe vel indirecte, aut sub quovis prætextu ejus definibilitatis examinandæ, sive sacram Scripturam, aut S. Patres, sive Doctores glossandi vel interpretandi, scripto seu voce, loqui, concionari, tractare, disputare, contra ea quidquam determinando aut asserendo, vel argumenta contra ea afferendo, & insoluta relinquendo, aut alio quovis excogitabili modo disserendo ausi fuerint; præter pœnas & censuras in constitutionibus Sixti IV. contentas, quibus illos subjacere volumus, & per præsentes subjicimus, etiam concionandi, publice docendi & interpretandi facultate, ac voce activa & passiva in quibuscunque electionibus eo ipso absque alia declaratione privatos esse volumus, nec non concionandum, publice docendum & interpretandum perpetuæ inhabilitatis pœnas ipso facto incurrere, a quibus pœnis non nisi a nobis ipsis, vel a successoribus nostris Romanis Pontificibus absolvi aut super iis dispensari possint: nec non eosdem aliis pœnis nostro & Pontificum successorum nostrorum arbitrio infligendis pariter subjacere volumus, prout subjicimus per præsentes.

Innovantes Pauli V. & Gregorii XV. constitutiones, ac libros, in quibus præfata sententia, festum seu cultus secundum illam in dubium revocatur, aut contra ea quomodocumque aliquid scribitur aut legitur, seu locutiones, conciones, tractatus & disputationes contra eadem continentur, post Pauli V. supra laudatum decretum edita, aut in posterum quomodolibet edenda prohibemus sub pœnis & censuris in indice librorum prohibitorum contentis, & ipso facto absque alia declaratione pro expresse prohibitis haberi volumus & mandamus. Vetamus autem, Sixti IV. Constitutionibus inhærentes, quempiam asserere, quod propter hoc contrariam opinionem tenentes, hæresis crimen, aut mortale peccatum incurrant, cum ab Ecclesia, & ab Apostolica Sede nondum fuerit hoc decisum, prout nunc nos minime decidere volumus: quin potius contrariam illam opinionem hæresis, aut peccati mortalis, aut impietatis damnare audentes præter pœnas, quibus eos subjecit Sixtus IV. gravioribus aliis pœnis subjicimus, quas in contra facientes huic nostræ conclusioni superius infliximus.

Hoc decreto patet 1. Sixti IV. Pauli IV. & Gregorii XV. constitutiones editas esse in favorem sententiæ asserentis B. Virginem a peccato originali præservatam fuisse. 2. Piam ac laudabilem esse hanc sententiam, & pium ac laudabile secundum illam B. Virginem colere. 3. In Romana Ecclesia olim solemniter celebratum fuisse, & etiamnum celebrari Festum Immaculatæ Conceptionis, per illam intelligendo sanctificationem B. Virginis primo instanti creationis animæ & ejus infusionis in corpus: ideoque sanctificationem B. Virginis pro primo illo suæ existentiæ instanti esse objectum cultus, ad quem Ecclesia Fideles omnes præcepto celebrandi Festum Conceptionis B. Virginis obligat. Quæ omnia recte perpensa veritatem Immaculatæ Conceptionis B. Virginis efficaciter probant.

Porro Alexander VII. clausulam a Paulo V. & Gregorio XV. de non inferendo præjudicio contrariæ opinioni (directe scilicet, & præcisæ vi suæ prohibitionis) prætermisit.

Prob. 7. Ex facto Ecclesiæ. Ecclesia non solum Fideles omnes ad cultum B. Virginis ut primo suæ existentiæ instanti sanctificatæ & a peccato originali præservatæ Indulgentiis invitat, sed etiam cultum illum præcipit, Festo ad hunc finem instituto & præcepto, ut patet ex decreto Alexandri VII. citato. Ergo cultus ille est cultus objecti veri, ideoque vere B. Virginem primo suæ existentiæ instanti sanctificatam, & a peccato originali præservatam fuisse. *Prob. conseq.* Si cultus ille est cultus objecti non veri sed falsi, Ecclesia non solum ad cultum objecti falsi invitaret, sed etiam illum præciperet. Falsum conseq. ergo. Minor constat. Nam cultus objecti falsi est cultus falsus, vanus, & superstitiosus. At Ecclesia non potest consulere, & multo minus præcipere cultum falsum, vanum & superstitiosum, cum sit sancta, & infalibilis in rebus fidei, & morum, ad quos pertinet vir-

virtus religionis, & cultus Dei per preces & sacrificium &c.

Quare hęc pia sententia est proxime definibilis ab Ecclesia; Estque conclusio deducta ex præmissis, quarum una est de fide, nempe ista: Ecclesia est infallibilis in rebus fidei & morum, nec potest consulere & multo minus præcipere cultum falsum & superstitiosum; altera est evidens & certa ex decretis summorum Pontificum, nempe Ecclesiam Indulgentiis Fideles invitare ad cultum B. Virginis ut primo suæ existentiæ instanti sanctificatæ, & peccato originali præservatæ, & hunc cultum præcipere, præcipiendo celebrationem Festi Conceptionis B. Virginis, intellectæ de primo instanti creationis animæ & ejus infusionis in corpus.

§. II.

Solvuntur objectiones.

Obj. Ecclesia non habuit fundamentum instituendi Festum Immaculatæ Conceptionis B. Virginis. Ergo.

Resp. Nego anteced. Imo habuit multiplex, nimirum Scripturam a nobis supra laudatam, & afferentem B. Virginem esse gratia plenam, dignitatem Matris Dei, & antiquorum Patrum de Mariæ eximia ac singulari sanctitate sententiam.

Obj. 2. Illud, Rom. c. 3. *Omnes peccaverunt, & egent gloria Dei.* Et, c. 5. *In quo* (Adamo) *omnes peccaverunt.*

Resp. B. Virgo vere peccavit in Adamo, quando nempe Adamus peccavit: nam voluntas Adami in ordine ad violationem præcepti de non comedendo fructu erat moraliter voluntas B. Virg. sicut & cæterorum omnium, qui ab Adamo per generationem naturalem descensuri erant. Quare B. Virgo habuit debitum proximum contrahendi peccatum originale, ita ut illud re ipsa in se contraxisset, nisi intuitu meritorum Christi ex speciali privilegio sanctificata fuisset primo suæ existentiæ instanti, & sic a peccato illo præservata fuisset.

Obj. 2. Illud, ad Cor. c. 15. *In Adam omnes moriuntur.* Et, ex Cor. c. 5. *Si unus pro omnibus mortuus est, ergo omnes mortui sunt.*

Resp. B. Virgo re vera mortua est in Adamo, quatenus in Adamo peccavit, & propter peccatum in Adamo commissum contraxit reatum mortis corporalis & aliquarum taliarum pœnarum temporalium: imo propter idem peccatum ab Adamo commissum quod secundum moralem æstimationem fuit etiam peccatum B. Virginis, ipsa habuit debitum contrahendi mortem animæ, & damnationem æternam; & re ipsa utramque cum macula culpæ contraxisset, nisi ex speciali privilegio gratiam sanctificantem primo suæ existentiæ instanti accepisset, per quam ei condonata fuit culpa ab ea in Adamo commissa. Non tamen contraxit reatum culpæ & mortem animæ ac damnationem æternam, quia illo eodem instanti per gratiam sanctificantem ejus animæ infusam, ei remissum est quoad culpam & reatum damnationis æternæ peccatum quod in Adamo admiserat antequam esset.

Dices. Ex textibus illis objectis probatur omnes homines fuisse peccato originali inquinatos.

Resp. Ubi intelligi debet, nisi quis intuitu meritorum Christi ex speciali privilegio e peccato illo per gratiam sanctificantem præservatus fuerit, ut vere B. Virgo sic præservata fuit, quod satis constat ex probationibus allatis.

Obj. Illud, Hæb. c. 7. *Talis decebat, ut nobis esset Pontifex, innocens, impollutus, segregatus a peccatoribus.* Ergo solus Christus caruit omni peccato.

Resp. Nego conseq. Quia textus ille non est exclusivus, nam Christus non dicitur solus caruisse omni peccato. Præterea etiam circa hoc magnum inter Christum & ejus matrem intercedit discrimen: nam Christus non solum vi unionis hypostaticæ sed etiam vi generationis suæ supernaturalis, & quidem solus caruit peccato originali, quia solus non per viam ordinariam, sed per supernaturalem Spiritus Sancti operationem conceptus est, sicque solus in Adamo non peccavit nec proinde contraxit debitum contrahendi peccati originalis. At B. Virgo peccato originali non caruit vi generationis suæ utpote naturalis: unde vere peccavit in Adamo, habuitque debitum contrahendi culpam originalem, a qua immunis non fuit nisi ex meritis Christi, & ex speciali privilegio.

Nota. B. Virgo numquam habuit quidem in se debitum contrahendi peccatum originale. Nam cum primo suæ existentiæ instanti sanctificata fuerit, eodem illo instanti ei remissum fuit peccatum in Adamo ab ea commissum, ac proinde etiam debitum contrahendi peccati originalis. At debitum contrahendi peccati originalis habuit in Adamo,

quia

quia in Adamo peccavit ſicut cæteri homines puri, & ſic niſi a macula & reatu culpæ originalis per gratiam ſanctificantem præſervata fuiſſet; illam culpam & maculam re ipſa contraxiſſet ſicut cæteri contrahunt.

Obj. 5. Si B. Virgo caruit peccato originali, non fuit redempta a Chriſto: nam numquam fuit ſub captivitate peccati. Falſum conſeq. ergo.

Reſp. Nego ſequel. maj. Nam B. Virgo per merita Chriſti redempta fuit a captivitate in quam ex debito lapſura erat, niſi ab ea præſervata fuiſſet per gratiam Chriſti Redemptoris, quamvis non fuerit redempta a captivitate in quam re ipſa incidiſſet.

Dices. Ad veram redemptionem requiritur captivitatis actualis liberatio.

Reſp. Nego. Duplex quippe redemptionis genus eſt, unum per modum liberationis, quo nempe quis liberatus a captivitate in quam incidit: alterum vero per modum præſervationis, quo nempe quis eximitur a captivitate, in quam neceſſario lapſurus erat, niſi ab ea præſervetur. Hoc redemptionis genus eſt vera redemptio, & altero perfectius. Sic ſi Princeps Chriſtianus magnam auri vim Turcarum Imperatori præberet, ut Chriſtianos aliquos a captivitate, in quam certo lapſuri erant, eximeret, quamvis in eam nondum inciderint; num illi Chriſtiani a tali Principe vere redimerentur, & quidem perfectius, quam ſi redempti fuiſſent poſtquam jam in captivitatem incidiſſent? Hoc autem redemptionis modo perfectiore redempta eſt B. Virgo.

Dices. Zoſimus Papa apud S. Auguſtinum, Epiſt. 157. ſic ait: *nullus ſit qui peccati ſervus eſt, liber efficitur, nec redemptus dici poteſt, niſi qui vere per peccatum fuerit antea captivus.*

Reſp. Senſus eſt, nullum remedium dici poſſe, niſi qui vere per peccatum antea captivus fuerit vel reipſa vel debito certo. Nam qui debet eſſe, & certo futurus fuiſſet captivus niſi liberatoris beneficio a captivitate exemptus fuiſſet, is vere ac proprie redemptus dici poteſt, ut recte docet S. Auguſtinus, enarr. in Pſalm. 85. ubi ad hæc verba, *eruiſti animam meam de inferno inferiori* ſic ait: *neſcio quis habens cauſam moleſtam mittendus erat in carcere. Venit alius, defendit eum, gratias agens, quid dicit? Eruiſti animam meam de carcere. Suſpendendus erat debitor, ſolum eſt pro eo, liberatus dicitur de ſuſpendio. In his omnibus non erant; ſed quia talibus meritis agebantur, ut niſi ſubventum eſſet, ibi eſſent, inde ſe recte dicunt liberari, quo per liberatores ſuos non ſunt permiſſi perduci.*

Obj. 6. S. Ambroſius, l. 2. comment. in Lucam ait: *ſolus per omnia ex natis de fœmina Sanctus Dominus Jeſus eſt, qui terrena contagia corruptelæ immaculati partus novitate non ſenſerit, & cœleſti majeſtate depulerit.*

Reſp. Solum vult unum Chriſtum vi generationis ſuæ, quæ ſupernaturalis fuit, caruiſſe peccato originali: cæteros vero omnes vi generationis ſuæ naturalis, qua ab Adamo deſcendunt, illud contrahere, vel ſi quis non contrahat, vi generationis ſuæ contrahere debere, nec niſi per gratiam ab eo præſervari poſſe.

Sic etiam intelligi debet Euſebius Emiſſenus, vel Gallicanus, cum, Hom. 2. de natali Domini dicit: *a peccati veteris nexu per ſe non eſt immunis, nec ipſa genitrix Redemptoris.* Nam B. Virgo per ſe, & vi generationis ſuæ utpote naturalis, non eſt immunis a macula culpæ originalis, ſed per merum gratiæ beneficium. Vel illi & aliqui alii Patres cum aſſerunt omnes præter Chriſtum fuiſſe obnoxios peccato originali, loquuntur de peccato originali ſpectato etiam quoad debitum, vel intendunt omnes ei obnoxios fuiſſe vi generationis ſuæ, ita ut nullus ab eo eximatur niſi ex ſpeciali privilegio per gratiam Chriſti ab eo præſervato fuerit.

Obj. 7. Aliqui Patres agnoſcunt in Dei Matre purgationem, liberationem, ſolutionem a peccato factam per Dei gratiam.

Reſp. Hoc intelligunt de purgatione, liberatione & ſolutione a peccato originali quoad debitum non quoad ſe contracto, ſive a peccato in Adamo commiſſo, quod in ſe contrahere debebat, & a quo liberata fuit in ſe, ſeu præſervata per gratiam ſanctificantem. Nam hoc unum Patres intendunt omnes eguiſſe Chriſti gratia, ſine qua omnes peccato inquinati ſunt.

Nota. Generales Patrum de peccato originali locutiones exceptionem reſpectu B. Virginis continere patet ex S. Auguſtino, qui, l. 5. contra Julianum, cap. 15. aſſerit neminem præter Chriſtum fuiſſe immunem a peccato actuali ſeu perſonali, quia nemo præter illum immunis fuit a peccato originali & tamen, l. de natura & gratia, c. 36. ſupra cit. excipit B. Virginem in quæſtionibus ubi agitur de peccato. Ergo cum S. Auguſt. (idem dic de aliis

Patribus) docet generaliter neminem præter Christum immunem esse a culpa originali, non intendit B. Virginem in sua propositione generali comprehendere. Quare locutiones generales semper intelligi debent, secluso privilegio erga Dei Matrem propter suam singularem dignitatem, & honorem Filii Dei.

Obj. 8. S. Augustinus, l. 5. contra Julian. c. 5. ait: *si sine dubio caro Christi non est caro peccati, sed similis carni peccati, quid restat, ut intelligamus, nisi ea excepta, omnem reliquam humanam carnem esse peccati?* Et, l. de perfectione justitiæ sub fin. *Quisquis fuisse vel esse in hac vita aliquem hominem, vel aliquos homines putat, excepto uno mediatore Dei & hominum, quibus necessaria non fuerit remissio peccatorum, contrarius est divinæ Scripturæ.*

Resp. Ad 1. Caro B. Virginis fuit caro peccati, non quia peccato originali inquinata fuit, sed quia via naturali concepta fuit, sicque peccati debitum contraxit, & peccatum ipsum sine gratia præservante contraxisset.

Resp. Ad 2. Peccati remissio vere necessaria fuit B. Virgini, quippe quæ in Adamo peccaverit: unde peccati hujus macula fuisset polluta, nisi primo suæ existentiæ puncto illud ex meritis Christi per gratiam sanctificantem remissum fuisset.

Obj. 9. S. Fulgentius, l. de fide ad Petrum, c. 26. ait: *firmissime tene, & nullatenus dubites omnem hominem, qui per concubitum viri & mulieris concipitur, cum peccato originali nasci.*

Resp. Hoc intelligi debet, secluso speciali aliquo gratiæ beneficio. Et sensus loci est, omnes homines, qui ab Adamo per generationem naturalem descendunt, vi suæ generationis peccatum originalem contrahere, & cum illo nasci, secluso scilicet speciali privilegio, quo per gratiam sanctificantem ab illo præserventur, vel liberentur antequam nascantur. Nam certum est aliquam exceptionem in illo textu subintelligendam esse, cum constet Joannem Baptistam in utero materno sanctificatum fuisse, ideoque sine peccato natum fuisse, quod etiam constat de B. Virgine.

Obj. 19. S. Bernardus, in Epist. 174. ad Canonicos Lugdunenses, eos reprehendit, quod festum Conceptionis in sua Ecclesia instituerint.

Resp. Non eos reprehendit simpliciter, quod hoc Festum instituerint, sed quod instituerint inconsulta Sede Apostolica; ut patet ex his ejus verbis: *nam si sic videbatur, consulenda erat prius Apostolicæ Sedis authoritas, & non ita præcipitanter atque inconsulte paucorum sequenda simplicitas imperitorum.* Addo S. Bernardum, si nunc viveret, & videret a Sede Apostolica institutum fuisse sub præcepto Festum Immaculatæ B. Virginis Conceptionis, & ab omnibus Fidelibus & Episcopis celebrari, hancque conceptionem a summis Pontificibus coli & commendari, ab omnibus concionatoribus publice prædicari, consentientibus & approbantibus Ecclesiæ Prælatis, certissime veritati hujus Immaculatæ Conceptionis toto animo adhæsurum esse, ut patet ex fine Epistolæ suæ, ubi hæc ait: *Romanæ præsertim Ecclesiæ authoritati atque examini totum hoc sicut & cætera, quæ ejusmodi sunt universa reservo; ipsius, si quid aliter sapio, paratus judicio emendare.*

Porro sententia nostra de Immaculata B. Virginis Conceptione ante Scotum in Ecclesia tradita est. Nam jam medio sæculo duodecimo in toto Orientis Imperio celebrabatur ejus Festum, & in Ecclesia Latina præsertim per Galliam & Angliam incipiebat celebrari.

Obj. 11. S. Thomam, 3. p. q. 27. a. 2. in c. & ad 4.

Resp. Si S. Doctor nunc viveret, & videret Conceptionem B. Virginis ab Ecclesia celebrari, hanc certissime teneret & coleret. Nam a. 1. sic ait: *sed contra est, quod Ecclesia celebrat nativitatem B. Virginis. Non autem celebratur Festum in Ecclesia, nisi pro aliquo Sancto. Ergo B. Virgo in ipsa sua nativitate fuit Sancta. Fuit ergo in utero sanctificata.* Quare eodem modo differeret pro sanctificatione B. Virg. primo suæ Conceptionis instanti. Ecclesia celebrat Conceptionem B. Virginis: non autem celebratur Festum in Ecclesia, nisi pro aliquo Sancto. Ergo B. Virgo in ipsa sua conceptione fuit Sancta. Ergo primo suæ conceptionis puncto sanctificata fuit.

Obj. 12. Si B. Virgo immunis fuit a peccato originis, non indiguit Redemptore & Salvatore Christo. Falsum conseq. ergo.

Resp. Nego sequel. maj. Nam necessario contraxisset peccatum originale, nisi ab eo ex meritis Christi Redemptoris & Salvatoris præservata fuisset per gratiam sanctificantem, misericorditer ei primo suæ existentiæ puncto infusam, per quam ei condona-

donatum fuit peccatum ab ea in Adamo commissum.

ARTICULUS III.

In quo consistat peccatum originale, seu quodnam sit illius constitutivum?

Nota. Circa constitutivum peccati originalis variae sunt opiniones. Lutherani & Calvinistae communiter docent peccatum originale per se & ex natura sua esse naturae corruptionem, consistentem in ignorantia, difficultate ad bonum, & praesertim in concupiscentia seu propensione ad bona sensibilia contra rectam rationem, qualis etiam reperitur in baptizatis & justificatis, licet credentibus non imputetur ad damnationem. Ex Catholicis alii peccatum originale adaequate constituunt in peccato illo, quod Adamus ut personam generis humani gerens, admisit violando praeceptum de non comedendo fructu arboris scientiae boni & mali; alii in privatione justitiae originalis; alii cum S. Thoma in complexo ex concupiscentia velut constitutivo materiali, & privatione justitiae originalis velut constitutivo formali. S. August. vero peccatum originale constituit in concupiscentia, ut nobis a primo instanti animationis ad odium & damnationem aeternam imputabili, non per se praecise, sed per reatum peccati Adami ab ea distinctum & separabilem: unde peccatum illud tollitur per Baptismum, manente concupiscentia, quae tunc desinit esse nobis imputabilis, sicque desinit esse peccatum proprie.

§. I.

Dico 1. Concupiscentia non est per se & ex natura sua peccatum originale.

Prob. 1. Si concupiscentia esset per se & ex natura sua peccatum originale, existente concupiscentia, semper existeret peccatum originale. Falsum conseq. ergo. Major patet: nam quod est per se & ex natura sua tale, semper est tale cum natura rerum mutari non possit: ac proinde non potest existere quin sit tale. Ergo si concupiscentia sit per se ex natura sua peccatum, non potest ipsa existere; quin existat peccatum.

Minor quoque certa est. Nam in regeneratis per Baptismum remanet concupiscentia, ut constat ex Apostolo, Rom. c. 7. & ex Concil. Trident. & ipsa experientia; & tamen in justificatis ac regeneratis per Baptismum non remanet peccatum originale ut etiam constat ex Apostolo, Rom. c. 8. *Nihil ego nunc damnationis est iis, qui sunt in Christo Jesu, qui non secundum carnem ambulant*, id est, nihil damnatione dignum in justificatis, qui inordinatos concupiscentiae motus non sequuntur, quamvis eos experiantur,

Prob. 2. Ex Conc. Trident. sess. 5. can. 5. *Si quis per Jesu Christi Domini nostri gratiam quae in Baptismate confertur, reatum originalis peccati remitti negat: aut etiam asserit non tolli totum, id, quod veram & propriam peccati rationem habet, sed illud dicit tantum radi, aut non imputari, anathema sit. In renatis enim nihil odit Deus: quia nihil est damnationis iis, qui vere compulsi sunt cum Christo per Baptisma in mortem: qui non secundum carnem ambulant, sed veterem hominem exuentes, & novum, qui secundum Deum creatus est; induentes, innocentes, immaculati, puri, innoxii, ac Deo dilecti effecti sunt, haeredes quidem, Dei cohaeredes autem Christi, ita ut nihil prorsus eos ab ingressu Coeli remoretur. Manere autem baptizatis concupiscentiam, vel fomitem, haec sancta Synodus fatetur & sentit: quae cum ad agonem relicta sit, nocere non consentientibus, sed utiliter per Jesu Christi gratiam repugnantibus non valet: quin imo qui legitime certaverit, coronabitur. Hanc concupiscentiam, quam aliquando Apostolus peccatum appellat, sancta Synodus declarat Ecclesiam Catholicam nunquam intellexisse peccatum appellari, quod vere & proprie in renatis peccatum sit, sed quia ex peccato est & ad peccatum inclinat. Si quis autem contrarium senserit, anathema sit.*

Confirm. Ex S. Augustino, qui, l. 6. contra Julianum, c. 16. sic eum alloquitur: *tu autem, qui putas quod si malum esset concupiscentia, careret ea, qui baptizatur, multum erras. Omni peccato caret, non omni malo.* Et l. 1. contra duas Epist. Pelagianorum, c. 10. *Dicimus Baptisma dare omnium Indulgentiam peccatorum, & auferre crimina, non radere.*

Obj. 1. Concupiscentia prohibetur hac lege, *non concupisces*. Ergo est peccatum.

Resp. Nego anteced. Nam non prohibetur id quod non possumus vitare, nec est in nostra potestate ut eo careamus. Sed per hanc legem prohibetur liber consensus motibus inordinatis concupiscentiae, & quodlibet liberum desiderium malum. *Frustra dictum est, post concupiscentias tuas non eas, si jam quisque reus est, quod tumultuantes & ad*

mala

mala trahere mittentes sentit eas, ait S. Augustinus, l. 5. contra Julianum, c. 3.

Inst. Id quod per se impellit ad peccatum, prohibetur eodem præcepto, quo prohibetur peccatum. At concupiscentia per se impellit ad peccatum, ergo prohibetur, &c.

Resp. Disting. maj. Si illud, quod ad peccatum impellit, sit in nostra potestate ut eo careamus, *conc. maj.* secus *nego maj.* Non est autem in nostra potestate, ut careamus concupiscentia, seu propensione habituali & actuali ad malum: nam etiam inviti experimur motus inordinatos, nos ad peccatum impellentes.

Obj. 1. Concupiscentia ab Apostolo, Rom. c. 7. vocatur peccatum; item debemus illã odisse; & repugnat legi mentis. Ergo est peccatũ.

Resp. ad 1. Concupiscentia improprie tantum & metaphorice vocatur peccatum, quia nempe est a peccato Adami, quod moraliter nostrum est, & ad peccatum inclinat: sicque est effectus peccati, & simul causa impulsivã peccati. Sæpe autem in Scriptura nomen effectus pro causa & vicissim ponitur per metonimiam.

Resp. ad 2. Debemus odisse concupiscentiam, non quia est proprie peccatum, sed quia est quid inordinatum & ad peccatum impellit, sicque Deus illam odit. Quare ob nullum bonum finem expeti potest.

Resp. ad 3. Concupiscentia repugnat legi mentis, non ut peccatum proprie dictum seu culpa, sed ut impulsio ad malum, quæ non est culpabilis, quandiu non est voluntaria.

Obj. 3. Deus non fecit concupiscentiam, nec Christus eam assumpsit. Ergo est proprie peccatum.

Resp. ad 1. Deus non fecit concupiscentiam positive: quatenus nempe non fuit author peccati, cujus est effectus. At fecit quasi negative, nempe hoc sensu, quod propter peccatum hominem spoliaverit justitia originali, qua caro Spiritui perfecte subjiciebatur, & in homine sic spoliato rebellavit caro adversus spiritum.

Resp. ad 2. Ideo Christus concupiscentiam non assumpsit, quia repugnabat plenitudini gratiarum ac donorum quæ ei debebatur, & ad redemptionem nostram per se nihil proderat; sed potius oderat. Sic Christus non assumpsit ignorantiam, quamvis non sit peccatum, quandiu est involuntaria.

Obj. 4. Sanctus Augustinus docet concupiscentiam esse peccatum saltem ante Baptismum. Ergo.

Resp. S. Doctor docet concupiscentiam ante Baptismum imputari in peccatum, non quidem per se & ratione sui, sed ratione alterius, nempe ratione reatus quo facta est, & quocum ante Baptismum conjuncta est. Unde juxta illum concupiscentia non est peccatum ante Baptismum, nisi per reatum quo facta est, & sine quo existere potest, & sine quo re ipsa existit post Baptismum, ut constat ex textibus ejus supra allatis. Nam concupiscentia per se & ratione sui est dumtaxat malum quoddam, languor, infirmitas.

Inst. 2. S. Augustinus, l. 1. de nuptiis, c. 32. ait: *hæc itaque remissio peccatorum quamdiu non fit in prole, sic ibi est lex ista peccati, ut etiam in peccatum imputetur, id est, ut etiam reatus ejus cum illa sit ... qui eum teneat æterni supplicii debitorem.* Et l. 6. contra Julianum, c. 17. *Nos ... eum* (concupiscentiam) *malam dicimus, & manere tamen in baptizatis, quamvis reatus ejus, non quo ipsa erat rea: neque enim aliqua persona est: quo reum hominem originaliter faciebat, fuerit remissus atque vacuatus.* Ergo concupiscentia in non baptizatis habet reatum, quo reum facit hominem, & debitorem æterni supplicii, ideoque est proprie peccatum.

Resp. Disting. conseq. Ex S. Augustino concupiscentia habet reatum, qui ab ipsa non oritur, nec in ipsa fundatur, sed quo ipsa facta est, & a quo separari potest, *conc. conseq.* Habet reatum qui ab ipsa oritur, & in ipsa fundatur, ita ut qui eam habet, reus sit & debitor æterni supplicii præcise qui eam habet *nego conseq.* Ex Sancto Augustino concupiscentia reum facit hominem, non per reatum, qui ab ipsa oritur, & in ipsa fundatur, ita ut habere concupiscentiam præcise sit reum esse; sed reum facit hominem per reatum, quo facta est, id est, per reatum peccati a nobis voluntate Adami commissi, in nobis a primo instanti conceptionis moraliter permanentem in ordine ad imputabilitatem ad vituperium, justum Dei odium, & pœnam, donec nobis condonetur per Baptismum. Nam juxta Sanctum Doctorem concupiscentia, & peccatum a nobis voluntate Adami commissum moraliter perseverans quamdiu non remittitur, faciunt unum quoddam totum, quod homo maculatur, & vituperio, odio Dei & pœna æterna dignus efficitur. Quod totum est peccatum originale, id est, pec-

peccatum habituale hominem ab origine seu a primo animationis instanti maculans: cujus quidem pars materialis est concupiscentia, pars vero formalis est peccatum a nobis in Adamo commissum, quo concupiscientia procurata est, & quo per Baptismum condonato desinit simpliciter illud totum, quod ab origine in peccatum imputatur.

Inst. 2. S. Augustinus, l. 1. de nuptiis, 23. ait: *hæc ait concupiscentia, quæ sola Sacramento regenerationis expiatur, profecto peccati vinculum trajicit in posteros, nisi ab illo & ipsi regeneratione salventur.*

Resp. Solum vult concupiscentiam remitti in Baptismo per condonationem reatus quo facta est, & sine quo esse potest. Nam ex S. Doctore concupiscentia remittitur in Baptismo quoad imputabilitatem scilicet, quatenus per Baptismum desinit esse imputabilis ad vituperium ac pœnam æternam, & reddere hominem Deo odiosum. Desinit autem per Baptismum esse imputabilis ad vituperium ac pœnam, & reddere hominem Deo odiosum, quatenus per Baptismum tollitur reatus quo facta est, id est, quatenus per Baptismum remittitur homini culpa; cujus est effectus & pœna,

Inst. 3. S. Augustinus concupiscentiam etiam post Baptismum vocat peccatum.

Resp. Vocat peccatum sed improprie, & metaphorice dictum, quia nempe concupiscentia est pœna peccati in Adamo commissi, & causa impulsiva peccatorum personalium, nam, l. 1. de nuptiis, c. 13. sic ait: *ipsa quidem concupiscentia jam non est peccatum in regeneratis, quando illi ad illicita opera non consentitur ... sic autem vocatur peccatum, quia peccato facta est, cum jam in regeneratis non sit ipsa peccatum sicut vocatur lingua locutio, quam facit lingua.*

Nota igitur. Secundum S. Augustinum concupiscentia non est peccatum per se & ratione sui; quia propensionem habitualem ad malum habere præcise, & sublata omni culpa cujus sit effectus, non est aliquid homini imputabile ad vituperium, odium Dei & pœnam; sed est tantum peccatum ratione alterius, nempe peccati a nobis voluntate Adami, quæ moraliter nostra erat, admissi, & idcirco nobis a primo instanti conceptionis proprii & intrinseci moraliter: nam sumus digni odio Dei, & pœna æterna, eo quod nostra gravi culpa, quamdiu scilicet non remittitur, habeamus propensionem habitualem ad malum. Hinc ex Sancto Doctore concupiscentia quæ per se & ratione sui est duntaxat malum, languor, infirmitas, impulsio, peccatum, est in nobis peccatum, quandiu non remittitur nobis peccatum voluntate Adami a nobis commissum, quo ipsa procurata, & quo moraliter constituitur in esse peccati; quia concupiscentia ad vituperium, odium Dei & pœnam æternam tandiu nobis jure imputatur a Deo, quandiu in nobis moraliter permanet gravis culpa, cujus est effectus. Sed hac gravi culpa per Baptismum condonata concupiscentia jam solam rationem mali, languoris & infirmitatis habet non peccati, quamvis eadem omnino quoad substantiam remaneat; quia per condonationem illam sublata est ejus imputabilitas ad vituperium, odium Dei & pœnam æternam.

§. II.

Dico 2. peccatum originale recte constituitur in complexo ex peccato a nobis voluntate Adami, quæ fuit moraliter nostra, commisso & ex privatione justitiæ originalis.

Prob. Peccatum originale est id omne, quo primo instanti conceptionis intrinsece & permanenter maculamur, nobisque ad vituperium, odium Dei, & supplicium æternum imputabile est. Atqui tale est complexum ex peccato nobis voluntate Adami commisso, & ex privatione justitiæ originalis. Ergo ejusmodi complexum est peccatum originale.

Prob. 1. *pars minoris*. Nam cum peccatum actuale ab Adamo ut capite generis humani commissum, fuerit moraliter peccatum actuale omnium ejus posterorum ab eo per generationem naturalem descensurorum, quia voluntas Adami quoad præceptum de non comedendo fructu fuit moraliter eorum voluntas: certe ejus posteri ubi primum existunt, eo maculantur, & illud, utpote gravis offensa Dei, ad vituperium, odium Dei, & supplicium æternum merito imputatur donec eis remittetur per gratiam sanctificantem.

Prob. 2. *pars minoris*. Nam privatio justitiæ originalis, cum sit privatio pulchritudinis debitæ in statu elevationis, est macula intrinseca, quæ proinde non maculat; & hæc privatio est etiam imputabilis ad vituperium, odium Dei, & supplicium æternum: nam Deus merito potest hominem vituperare, & odisse, ideoque etiam æterno supplicio mulctare, quod gravissimam deformitatem & maculam gravi sua

culpa contraxerit, quamdiu culpa illa non remittitur.

Nota. In illo complexo seu toto, in quo consistit peccatum originale; peccatum a nobis voluntate Adami commissum nec condonatum, est constitutivum formale peccati originalis, privatio vero justitiæ originalis est ejusdem constitutivum materiale. Quia nempe peccatum a nobis voluntate Adami commissum est per se & ratione sui culpabile, & determinat aliud ad esse partiale peccati originalis; privatio vero justitiæ originalis est tantum culpabilis & imputabilis ratione talis peccati, & ab eo determinatur ad esse peccati originalis.

Obj. 1. Sanctus Augustinus constituit partialiter peccatum originale in concupiscentia, ut parte materiali, in concupiscentia, inquam, ut nobis a primo existentiæ nostræ instanti ad odium & pænam æternam imputabili, non per se, sed per reatum ab ea distinctum & separabilem, nempe per reatum peccati Adami, quod moraliter nostrum fuit, & est donec condonetur.

Resp. Propter auctoritatem S. Doctoris in complexo illo in quo constituimus peccatum originale, addi potest concupiscentia ut ad odium Dei & pœnam æternam imputabilis per reatum a se distinctum, nempe per culpam a nobis in Adamo commissam: quia nempe illa concupiscentia est quædam deformitas, quæ est nobis culpabilis ratione peccati a nobis voluntate Adami commissi, & consequenter nobis imputabilis ad odium & pœnam. Unde tunc peccatum originale tria complectetur, seu tria habebit constitutiva, scilicet peccatum a nobis voluntate Adami commissum, ut constitutivum formale, privationem justitiæ originalis, & concupiscentiam, ut constitutiva materialia. Sed tunc dici debet quod per Baptismum tollatur tota culpabilitas & imputabilitas concupiscentiæ, sicque post Baptismum concupiscentia non habeat amplius veram ac propriam peccati rationem.

Quamvis autem post Baptismum remaneat id, quod fuit pars materialis peccati originalis, tamen dici debet quod non remaneat pars materialis peccati originalis, quia concupiscentia jam non manet in ratione partis materialis peccati originalis. Nam concupiscentia ideo solum ante Baptismum erat pars materialis peccati originalis, quia culpabilis erat & imputabilis ratione peccati Adami in nobis moraliter existentis: unde remissio per Baptismum peccato Adami nobis moraliter intrinseco ac proprio, concupiscentia desinit esse culpabilis, ideoque desinit esse pars materialis peccati originalis. Enim vero cum concupiscentia per se ac ratione sui non sit peccatum, nec habeat imputabilitatem, sed solum ratione peccati Adami in nobis moraliter existentis donec condonetur, eo condonato concupiscentia non habet rationem peccati, nec ullam imputabilitatem.

Obj. 2. Peccatum actuale a nobis in Adamo commissum non est nobis intrinsecum. Ergo in eo consistit partialiter peccatum originale.

Resp. Disting. anteced. Non est nobis intrinsecum physice, *conc. antec.* moraliter *nego ant. & conseq.* Peccatum originale est nobis adæquate intrinsecum, sed partim physice, partim moraliter tantum. Nam peccatum a nobis voluntate Adæ commissum est nobis moraliter intrinsecum; nobis enim a primo instanti animationis secundum moralem æstimationem inest donec remittatur: ac proinde donec remittatur, nos constituit intrinsece peccatores, dignos odio Dei & supplicio æterno.

Obj. 3. Peccatum originale est singulis Adæ posteris proprium. At peccatum in Adamo commissum, non est singulis proprium, nam est omnibus commune. Ergo.

Resp. Nego min. Nam quamvis peccatum in Adamo commissum, commune sit omnibus Adæ posteris, quia relate ad præceptum de non comedendo fructu arboris scientiæ boni & mali voluntas Adami fuit æqualiter voluntas omnium ejus posterorum via naturali ab eo descensurorum, ideoque omnes æqualiter illud voluntate Adami violarunt; est tamen simul singulis proprium; quia unumquemque perinde maculat & peccatorem constituit, ac si ab eo solo commissum fuisset. Unde tot remissionibus indiget, quot sunt homines ab Adamo per generationem naturalem descendentes.

Aliæ objectiones, quæ fieri possunt, jam solutæ sunt: c. 2. art. 4. de peccato habituali.

ARTICULUS VI.

De pœnis peccati originalis in hac vita.

HÆ luculenter enumerantur a Bellarmino, l. 6. de statu peccati, c. 9. & seqq. Quare juvat ejus doctrinam hic tradere, sub nomine membrorum seu vulnerum.

Dico

Dico 1. Decem sunt mentis vulnesa 1. Ignorantia rerum necessarium in infantibus tanta, quanta ne in bestiis quidem cernitur 2. Fatuitas, qua cum nascuntur aliqui. 2. Difficultas discendi. 4. Ignorario finis ultimi, in cujus assecutione beatitudo hominis consistit. 5. Ignorantia mediorum ad finem ultimum, hoc est, earum rerum, per quas ad bonam beatamque vitam perveniri potest. 6. Difficultas intelligendi rerum naturas. 7. Ignoratio propriæ mentis. 8. Mens humana ab ipso corpore, quod ei datum est pro instrumento ad scientias comparandas, impeditur, ne facile perfecteque intelligat, 9. Curiositas quædam. Nam pauci sunt, qui non libentius ac diligentius aliena facta ac præsertim errata inquirant quam sua. 10. Multa inania, levia, inepta volvimus animo vel inviti, etiam alienissimo tempore.

Dico 2. Voluntatis vulnera sunt octo. 1. Amor proprius, seu inordinatus sui amor. Omnes enim quæ sua sunt, quærunt, nisi per gratiam impediantur. 2. Difficultas superandi vitia, & virtutes colendi. 3. Incredibilis quædam negligentia in iis, quę ad beate vivendum tum in hac vita, tum etiam post mortem pertinent. 4. Immoderata sollicitudo in temporalibus lucris captandis. 5. Mira quædam perversitas voluntatis humanæ, quæ ad verum Deum colendum tardissima, & ad falsos Deos colendos promptissima est. 6. Voluntatis inconstantia & instabilitas 7. Fastidium proprii status. 8. Nullus, nisi per gratiam sanctificantem renovetur, peccata omnia mortalia vitare potest potentia ad actum reducenda: venialia vero omnia ne renovati quidem possunt sine singulari privilegio.

Dico 3. Quinque sunt vulnera partis inferioris animæ. 1. Multi nascuntur cæci, aut surdi, aut claudi, aut alio modo in sensibus læsi. 2. Somniorum illusio, quæ ne partem quidem illam temporis nobis ad quietem a natura concessam, relinquit liberam. 3. Sensus interior sæpe mirum in modum intelligentiam impedit & confundit, animo varia figmenta suggerendo, & a rerum cœlestium contemplatione ad suas nugas pene violenter avertendo. 4. Infirmitas in appetitu irascibili, qui plerumque imperium animæ sponte invadens hominem in feram convertit. 5. Concupiscentia, quæ post amissam originalem justiam soluta, pugnat contra spiritum, unde nascitur intestinum illud bellum usque ad mortem duraturum.

Dico 4. Corporales miseriæ in hac Lacrymarum valle plane innumerabiles sunt. 1. Tot sunt morborum genera, ut nec libris Medicorum, omnia comprehensa sint. 2. Curationem difficultas. 3. Cibi & potus inopia, quia interdum homines, ad rabiem adducuntur. 4. Labor tantus ad arcendum inopiam neccessarius. 5. Vitæ brevitas. 5. Continuus mortis imminentis timor, & ipsa mors.

His omnibus corporalibus miseriis cumulum addunt miseriæ, quæ extrinsecus accedunt: quarum prima & summa est quod homines post peccatum primi parentis Deum iratum & inimicum habent: nascimur enim filii iræ. Quid mirum igitur, si contra hominem armatur orbis terræ, cum inimicus homini sit ipse Cœli & Terræ Conditor? Secunda, quod traditi sumus in potestatem Principis tenebrarum. Tertia, quod homo homini hostis crudelissimus omni loco & tempore insidietur. Quarta quod bruta animantia homini resistant, imo aliquando in Dominum suum invadunt, nec nisi magna industria & cura subjiciuntur. Quinta est Calamitas, quæ a Cœlo, Terra, Marique non raro accidit. Sexta demum consistit in casuum fortuitorum ærumna, quæ nulla ratione prævideri potest. Vide ipsum Bellarminum.

ARTICULUS V.

De Pœnis peccati originalis post mortem,

§. I.

Exponuntur variæ opiniones de ejusmodi pœnis.

POenas omnes, quæ propter peccatum originale a Deo infliguntur in altera vita, patiuntur infantes sine Baptismo morientes, non alias, cum solum peccati originalis reatum habeant. Unde pœnæ illæ ex eorum statu intelliguntur.

Circa statum autem infantium sine Baptismo morientium quinque sunt opiniones, quas refert Bellarminus, l. 6. de statu peccati.

Prima Regnum Cœlorum illis promittit contra illud Christi, Joann. c. 5. *Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu sancto, non potest introire in Regnum Dei.* Ita sensit quidam Vincentius, quem refellit S. Augustinus, l. 1. de anima & ejus origine, c. 9. & l. 3. c. 13. Hanc opinionem sequitur Zuinglius ut probabilem de Infidelium liberis, & ut certam de infantibus Fidelium,

quod

quod secundum tenent Calvinus, Bucerus, & multi alii Hæretici.

Secunda fuit Pelagianorum, qui parvulos non baptizatos excludebant a Regno Cœlorum, & beatitudine Sanctis promissa: tamen eis concedebant vitam æternam & naturalem beatitudinem sine ulla molestia & dolore extra Regnum Cœlorum, & procul carcere damnatorum. Sic Pelagianos sensisse scribit S. Augustinus, de hæresibus, c. 88. ubi de illis ita loquitur: *nam etiam si non baptizentur (infantes) promittunt eis extra Regnum quidem Dei, sed tamen æternam & beatam quandam vitam suam.* Per hanc æternam vitam intelligebant Pelagiani tantum beatitudinem naturalem, non supernaturalem: nam infantibus illis non promittebant vitam æternam simpliciter, sed solum *quandam suam vitam æternam.* Hanc tamen opinionem S. Augustin. Pelagianam hæresim vocat, l. 1. de anima & ejus origine, c. 9.

Tertia sententia asserit infantes sine Baptismo mortuos damnari apud inferos æterna morte; sed tamen sic puniri carentia visionis Dei, quæ dicitur pœna damni, ut nullum patiantur dolorem, neque internum neque externum. Ita S. Thomas, q. 5. de malo, art. 1. 2. & 3. ubi de illis infantibus ait: *& ideo aliis videtur & melius, quod nullam afflictionem etiam interiorem sentiant. Et ideo se privari tali bono animæ puerorum non cognoscunt. Et propter hoc non dolent.*

Quarta docet infantes sine Baptismo decedentes non solum privandos beatitudine sed etiam internum animi dolorem ex privatione beatitudinis passuros: immunes tamen fore a cruciatu ignis & vermis, quæ dicitur pœna sensus. Ita Magister sententiarum, & alii pauci.

Quinta sententia docet infantes propter peccatum originale utraque pœna damni scilicet, & sensus perpetuo cruciandos. Ita Gregorius Ariminensis & alii.

§. II.

Dico 1. Peccatum originale punitur in altera vita privatione cujuscumque beatitudinis tum supernaturalis, tum naturalis. Sive (quod in idem recidit) infantes propter peccatum originale in perpetuum privabuntur beatitudine tum supernaturali, tum etiam naturali. Est de fide quoad beatitudinem supernaturalem, & ita constat de privatione beatitudinis naturalis, ut oppositum sit saltem erroneum.

Prob. 1. Ex Script. Ephes. c. 2. *Eramus natura filii iræ sicut & cæteri.* Ergo infantes omnes etiam Fidelium ab origine sua sunt propter peccatum originale filii iræ, hoc est, obnoxii Dei odio & vindictæ, quam evadere non possunt nisi per hujus peccati remissionem. Sed qui sunt obnoxii pœnis, privantur omni beatitudine. Ergo. Item, Apoc. 20. *Qui non inventus est in libro vitæ scriptus, missus est in stagnum ignis.* Ergo infantes sine Baptismo mortui, qui proinde non sunt scripti in libro vitæ, detinentur in stagno ignis: & consequenter non sunt ullatenus beati.

2. Ex Concil. Carthagin. in Epist. apud S. Augustinum 90. dicente: *quicumque negat parvulos per Baptismum Christi a perditione liberari; & salutem percipere sempiternam, anathema sit.* Et præsertim ex Conc. Florentino, in definitione declarante: *illorum animas, qui in actuali mortali peccato, vel solo originali decedunt, mox in infernum descendere, pœnis tamen disparibus puniendas.* Sed animæ quæ sunt in perditione, & quæ in inferno puniuntur pœnis, carent sane beatitudine non solum supernaturali, sed etiam naturali: nam beatitudo generatim sumpta & prout præscindit a supernaturali & naturali, excludit omne malum.

3. Ex Sancto Augustino, l. 1. de anima & ejus origine c. 9. *Non baptizatis parvulis nemo promittat inter damnationem regnumque Cœlorum, quietis vel felicitatis cujuslibet, atque ubilibet quasi medium locum: hoc enim eis hæresis Pelagiana promisit.* Vide alios Patres apud Bellarminum.

§. III.

Dico 2. Infantes sine Baptismo mortui passuri sunt internum animi dolorem propter privationem beatitudinis cœlestis, & qui intelligent se in tenebricoso inferni carcere in æternum futuros.

Prob. 1. Ex Script. Rom. c. 5. *Per unius delictum in omnes homines in condemnatione.* Certe condemnatio significat inflictionem pœnæ, quæ sine dolore esse non potest. Item, ex Apoc. c. 20. Qui non sunt scripti in libro vitæ, missi sunt in stagnum ignis. Nemo autem potest detineri in igne tartareo, quin inde dolorē saltem internum percipiat.

Prob. 2. Ex Patribus. S. Augustinus, l. 2. de anima & ejus orig. c. 9. citato, ubi docet parvulos sine Baptismo decedentes nullum habere locum cujuslibet quietis.

At

At ſi nullum dolorem ac internum quidem paterentur, magna quiete in æternum fruerentur. Et l. 6. contra Julian. c. 10. de parvulis illis hæc ait *ſi hoc eis non erit malum*, (quod in æternum excludantur a Regno cœleſti) *non ergo amabunt Regnum Dei tot innocentes imagines Dei? Si autem amabunt, & tantum amabunt, quatenus innocentes amare debent Regnum ejus, a quo ad ipſius imaginem creantur, nihil ne mali de hac ipſa ſeparatione patientur?* Infantes illos vocat innocentes; vel quia carent omni peccato perſonali, vel quia ex Juliani doctrina argumentatur.

Sanctus Fulgentius, l. de fide ad Petrum, c. 3. dicit infantes ſine Baptiſmo mortuos interminabilia gehennæ ſuſtinere ſupplicia. Et c. 27. ait: *firmiſſime tene, & nullatenus dubites non ſolum homines jam ratione utentes, verum etiam parvulos qui moriuntur ſine Sacramento ſancti Baptiſmatis... ignis æterni ſempiterno ſupplicio puniendos: quia etſi peccatum propriæ actionis nullum habuerunt, originalis tamen peccati damnationem carnali conceptione & nativitate traxerunt*. At nemo ſupplicium ſuſtinere poteſt, niſi dolorem patiatur.

Sanctus Gregorius Magnus, l. 9. moral. c. 12. de parvulis illis hæc ait: *perpetua quippe tormenta percipiunt, qui nihil ex propria voluntate peccaverunt*. Sanctus Anſelmus, l. de conceptu Virginis & peccato originali, c. 22. ait: *in hoc ſimilis eſt & perſonalis & originalis peccati damnatio, quia nullus admittitur ad Regnum Dei, ad quod factus eſt homo, niſi per mortem Chriſti, ſine qua non redditur, quod pro Adæ peccato detur, quamvis non omnes pariter in inferno torqueri mereantur. Nam poſt diem judicii nullus erit Angelus aut homo, niſi aut in Regno Dei aut in inferno*. Ergo ob ſolum peccatum originale homines torquebuntur in inferno, Ergo aliquem ſaltem animi dolorem patientur.

Prob. 3. Ratione. Quia dolor internus per ſe ac naturaliter ſequitur ex beatitudinis privatione, & ex detentione perpetua in carcere infernali. Nec ulla ſolida ratio eſt aſſerendi illum miraculoſe impeditum iri in infantibus peccato originali inquinatis.

Obj. 1. Parvuli ſine Baptiſmo decedentes non patientur pœnam ſenſus, ergo nec dolorem internum.

Reſp. Nego conſeq. Diſparitatis ratio eſt quia nulla poſt hanc vitam eſſe poterit ſenſus pœna, niſi a Deo directe infligatur. Non convenit autem juſtitiæ & bonitati divinæ, ut directe infligatur pœna ei, qui non peccavit voluntate phyſice propria, ſed tantū voluntate aliena, quæ independenter ab eo, fuit ei moraliter propria, nec ullam habuit voluptatem, juxta illud, Apocal. 18. *Quantum glorivificavit ſe, & in deliciis fuit, tantum date illi tormentum & luctum*. At dolor animi ex beatitudinis privatione ortus, non proprie ac directe infligitur, ſed per ſe & naturaliter ex ea ſequitur.

Obj. 2. Parvuli poſt hanc vitam intelligent juſta Dei ordinatione ſe privari beatitudine cœleſti. Ergo non dolebunt de ejus privatione: alioqui perverſæ eſſent voluntatis & de divinis judiciis obmurmurarent.

Reſp. Nego conſeq. & ejus probationem. Nam neceſſe non eſt, ut qui juſtum Dei judicium in ſua afflictione cognoſcunt, aut non doleant, aut de eo obmurmurent, poteſt enim fieri ut vere patiantur, ſed patienter & ſine querimonia. Enimvero num animæ in Purgatorio cognoſcunt ſe juſto Dei judicio pœnas acerbiſſimas, quas ſentiunt, luere? Nec tamen inordinate agunt patiendo dolorem ex retardatione beatitudinis, nec de Deo conqueruntur.

Obj. 3. Infantium pœna poſt hanc vitam mitiſſima erit, ut docet Sanctus Auguſtinus, Enchirid. c. 93. At dolor de amiſſa beatitudine graviſſimus eſt. Ergo.

Reſp. Pœna infantium erit mitiſſima, non abſolute & ſecundum ſe, ſed comparate ad pœnam adultorum, qui peccato originali peccata perſonalia addiderunt. Pœna autem infantium comparate ad pœnam adultorum reproborum mitiſſima erit triplici de cauſa. 1. Quia adulteri reprobi punientur pœna tum damni, tum ſenſus, infantes pœna ſolius damni. 3. Adulti pœna damni annexum habebunt vermen conſcientiæ, quo parvuli carebunt. Adulti dolorem ex jactura beatitudinis graviſſimum percipient, infantes vero leviſſimum. Tanto enim dolor de re amiſſa gravior eſt aut levior, quanto quis majorem aut minorem ad eam rem cōſequendam diſpoſitionem ſeu poteſtatem habuit. Nulli autem damnatorum minorem poteſtatem ad cœleſtem beatitudinem habuerunt, quam ii qui ante uſum rationis de vita migrarunt. Ita Bellarminus.

Obj. Sanctus Auguſtinus, lib. 3. de libero arbitrio; c. 13. ait: *non enim metuendum eſt, ne vita eſſe potuerit media quædam inter rectum factum & peccatum, & ſententia*

judi-

judicis media esse nonpossit inter præmium atque supplicium.

Resp. S. Doctor ibi solum vult possibilem esse hypothesim, in qua parvuli antequam mereri & demereri possunt, ex hac vita decedentes nec præmio, nec supplicio afficiantur. Tunc autem de pœnis infantium tractare noluit, quia hoc necessarium non erat ad refellendum errorem Manichæorum de duarum naturarum permixtione, ut ipsemet testatur, l. de dono persever. c. 12. his verbis: *cum vero rectius possit intelligi, non per me propterea de hac re dubitasse credi oportere, quia contra quos mea dirigebatur intentio, sic mihi visi sunt refellendi, ut sive pœna esset peccati originalis in parvulis, quod veritas habet; sive non esset quod errantes nonnulli opinantur, nullo modo tamen, quam Manichæorum error inducit, duarum naturarum, boni scilicet, & mali, permixtio crederetur.*

§. IV.

Dico 3. Infantes sine Baptismo decedentes, immunes sunt pœna sensus, seu cruciatu ignis sensibilis. Ita Theologi communiter a sæculo XIII.

Prob. 1. Ex SS. Patribus & Doctoribus S. Gregorius Nazianz. orat. 40. de infantibus sine Baptismo decedentibus ait: *futurum existimo, ut postremi nec cœlesti gloria, nec suppliciis a justo judice afficiantur, utpote licet Baptismo consignati non fuerint, improbitate tamen* (personali) *carent*. Ibi tamen non negat eos plecti pœna damni; sed potius id agnoscit, cum ait eos celesti gloria privari, quam privationem per se & naturaliter sequitur dolor animi.

S. Gregorius Nyssenus, orat. de iis, qui præmature abripiuntur in fine ait: *immatura mors infantium neque in doloribus ac mæstitia esse eum, qui sic vivere desiit intelligendum esse nobis suggerit*. Ibi non excludit mœstitiam ac dolorem internum, qui per se & naturaliter ex beatitudinis privatione sequitur, sed dolores inflictos a Deo per cruciatum ignis, & mœstitiam inde ortam.

S. Th. q. 5. de malo, art. 2. *Dicendum quod, sicut communiter dicitur peccato originali non debetur pena sensus, sed solum pœna damni, scilicet carentia visionis beatificæ.*

S. Bonaventura, in 2. dist. 33. art. 3. q. 1. ubi exposita opposita sententia, quam paucorem esse dicit, ait; *sed cum valde durum illud dicere videatur, quod Deus tam dure & tam aspere agat cum parvulis sit decedentibus, qui omnino non potuerunt vitare nec mortem culpæ, nec mortem naturæ: præsertim cum videamus Deum cum impiissimis & sceleratissimis peccatoribus in multis misericorditer agere; ideo est alia positio mitior, que magis concordat pietati fidei; & judicio rationi, quod quia parvuli decedentes cum originali, carent justitia, & spiritus-sancti gratia quæ est pignus hæreditatis æternæ privantur in æternum Dei visione; quia vero in carne fuit feditas, ideo ponentur in loco vili, utpote infernali: sed quia non habuerunt in se actualem delectationem peccati nec in spiritu, nec in carne, ideo non sentiunt pene ignis acerbitatem. Hunc modum dicendi magis approbant magistri communiter.*

2. Ex c. *majore* de Baptismo, ubi Innocentius Pontifex doctissimus sic ait: *pœna originalis peccati est carentiæ visionis Dei, actualis vero peccati est gehennæ perpetuæ cruciatus*, supple insuper. Ubi discrimen statuit inter species pœnarum peccati originalis; & actualis seu personalis, & dicit, pœnam peccati originalis esse carentiam visionis Dei & consequenter dolorem qui per se ex ea naturaliter sequitur: pœnam vero peccati personalis esse insuper cruciatum ignis.

3. Ex Conc. Florentino in literis unionis definiente, *illorum animas, qui in actuali mortali peccato: vel solo originali decedunt: mox in infernum descendere pœnis tamen disparibus puniendas*. Dicendo pœnas *dispares* non autem *inæquales*, satis significat utriusque peccati pœnas esse specie & non tantum intensione diversas.

4. Ex Isai. c. ult. & Marc. 9. conjungitur ignis cum verme: *vermis eorum non moritur & ignis non extinguitur*. At infantes nullam patientur pænam ex morsu vermis, hoc est ex conscientia mali operis animam pungente atque affligente. Igitur infantes nullam etiam passuri sunt ignis materialis pœnam.

Obj. 1. Matth. cap. 3. de Christo dicitur: *permundabit aream suam: & congregabit triticum suum in horreum, paleas autem comburet igni inextinguibili*. At parvuli sine Baptismo morientes, non sunt triticum in horreum inferendum: ergo sunt Paleæ ignis æterni pabulum futuræ.

Resp. Cum Bellarmino hic textus non spectat infantes n. baptizatos; quia nomine areæ intelligitur Ecclesia Catholica, in qua sunt boni malis admixti ut grana paleis, & in qua nunquam fuerunt infantes non baptizati.

Obj. 2.

Obj. 2. Illud Matth. c. 13. *Sic erit in consummatione sæculi: exibunt Angeli, & separabunt malos de medio justorum, & mittent eos in caminum ignis: ibi erit fletus & stridor dentium.*

Resp. Hic locus non spectat infantes sine Baptismo mortuos. Sed ibi Scriptura loquitur de judicio extremo prout spectabit eos qui fuerint in Ecclesia. Nam verba citata, sunt conclusio parabolæ sagenæ missæ in mare, bonos & malos pisces congregantis: quæ sagena non mundum universum, sed Ecclesiam solum significat, in qua sunt boni & mali, & in qua nusquam fuerunt infantes sine Baptismo mortui.

Obj. 3. Illud, Matth. c. 25. *Ite maledicti in ignem æternum .... Ibunt hi in supplicium æternum.* Et, Apoc. 20. *Qui non inventus est in libro vitæ scriptus, missus est in stagnum ignis.*

Resp. Infantes Baptismo carentes mittendi sunt in stagnum ignis, in ignem æternum, non ut comburantur sicut adulti reprobi, sed ut captivi detineantur in æternum.

Obj. 4. Multos Patres.

Resp. Generatim, illi sumunt nomen supplicii, gehennæ, cruciatus pro generali aliqua pena, sive sit pena damni, sive pena sensus, sive utraque, ita ut ponatur species pro genere. Ita respondet S. Thomas, q. 5. de malo, art. 2. ad 1. his verbis; *dicendum quod nomen tormenti, supplicii, gehennæ & cruciatus, vel si quid simile in dictis Sanctorum inveniatur, est large accipiendum pro pœna, ut ponatur species pro genere. Ideo autem Sancti tali modo loquendi usi sunt, ut detestabilem redderent errorem Pelagianorum, qui asserebant in parvulis nullum peccatum esse, nec eis aliquam pœnam deberi.*

Obj. 5. S. Augustinus & alii Patres asserunt infantes sine Baptismo mortuos igne æterno cruciandos.

Resp. Illi re vera igne æterno cruciabuntur per detentionem, non per ustionem. Nam id unum tanquam certum S. Augustinus & multi alii Patres docent, nempe infantes sine Baptismo mortuos, captivos detinendos esse in eo loco, ubi est ignis æternus cum dæmonibus, & dolorem qui per se & naturaliter ex ea detentione sequitur, percepturos. Quæ autem, qualis & quanta pœna illorum futura sit definire se non posse, clare profitetur S. Augustinus, lib. 5. contra Julian. cap. 11.

Inst. S. Augustinus, serm. 14. de verbis Apostoli sic ait: *nullus relictus est medius locus, ubi ponere queas infantes. De vivis & mortuis judicabitur; alii erunt ad dexteram, alii ad sinistram, non novi aliud...Si ergo dextera erit & sinistra, & nullum medium locum in Evangelio novimus, ecce in Dextera Regnū Cœlorum est. Percipite, inquit, Regnum. Qui ibi non est, in sinistra est. Quid erit in sinistra. Ite in ignem æternum. In dextera, ad Regnum utique æternum: in sinistra, in ignem æternum. Qui non in dextera, procul dubio in sinistra. Ergo qui non in regno, procul dubio in ignem æternum. Certe habere non potest vitam æternā, qui non baptizatur; non erit in dextera, id est, in regno non erit.... Extrema autem sententia ut doceret quid sit regnum, & quid sit ignis æternus, tunc, inquit, abibunt isti in combustionem æternam, justi autem in vitam æternam. Ecce exposui tibi, quid sit regnum & quid ignis æternus, ut quando confiteris parvulum non futurum in regno, fatearis futurum in ignē æternum.* Ergo ex S. Augustino infantes sine Baptismo mortui ibunt in cobustionem æternam.

Resp. Ibi quidem id docere videtur, sed non tradit ut certum. Hoc unum docet ut certum, nempe eos futuros in igne æterno, & inde aliquem dolorem passuros sive per detentionem tantum, sive etiam per combustionem. Nam, lib. 5. contra Julianum, c. 11. sic ait: *ego autem non dico parvulos sine Christi Baptismate morientes, tanta pœna esse plectendos, ut eis non nasci potius expediret.... Quis dubitaverit parvulos non baptizatos, qui solum habent originale peccatum, nec ullis propriis aggravantur, in damnatione omnium levissima futuros? Quæ qualis & quanta erit, quamvis definire non possim, non tamen audeo dicere quod eis ut nulli essent, quam ut ibi essent potius expediret.* Certe si S. Doctor ut certum existimasset, infantes illos combustione æterna cruciandos, facillime definire potuisset quæ & qualis esset illorum damnatio, & debuisset ut certum afferre eis non nasci potius expedire, cum per se evidens sit potius expedire non esse, quam in æternum ignis tartarei combustione cruciari.

Porro S. Bonaventura, in 2. dist. 33. a. 3. q. 1. sic respondet: *dicendum quod Augustinus in verbis illis non intendit dicere, quod parvuli sensibiliter crucientur: sed intendit eorum pœnam manifestare quantum ad carentiam visionis Dei, & quantum etiam ad vilitatem loci. Et hoc valde abundanter exprimit, plus dicens, & minus volens intelligi.*

Nec sine causa loquitur sic: hoc enim facit ad extirpandam illam hæresim, quæ dicebat parvulos nulla pœna puniri. Unde sicut in moribus documentum est, quod qui vult ab uno extremorum pervenire ad medium, quasi debet declinare ad aliud extremum: sic etiam B. Augustinus, ut illam hæresim extirparet, quæ dicebant parvulos ab omni pœna immunes, & ad medium reduceret, videlicet ad pœnam carentiæ visionis Dei, simpliciter asseruit eos cum aliis peccatoribus æternaliter damnari. Istum autē suum intellectum explanavit in Enchiridio, ubi dixit pœnam eorū esse mitissimam.

Obj. 6. S. Fulgentius. lib. de fide ad Petrum, c. 27. ait: *Firmissime tene, parvulos, qui moriuntur sine Sacramento sancti Baptismatis, ignis æterni sempiterno supplicio cruciandos.* Item quindecim Episcopi Africani in Sardinia exules, & quorum unus erat ipse Fulgentius, in lib. de Incarnatione & Gratia apud eundem Fulgentium, c. 3. asserunt parvulos *sine Baptismate mortuos æternis cruciatibus damnari, eosque interminabili deputatos incendio.* S. Gregorius, lib. 9. moral. c. 12. ait: *perpetua quippe tormenta percipiunt, qui nihil ex propria voluntate peccaverunt.* S. Isidorus Hispalensis de illis dicit: *& pari judicio damnabuntur in ignem æternum.* S. Anselmus asserit eos fore in inferno.

Resp. Illi Patres solum intendunt infantes sine Baptismo mortuos igne æterno cruciatum iri sive per detentionem, sive etiam per combustionem, quod non definiunt. Nec obstat, quod S. Gregorius dicat in plurali tormenta: nam re vera tormenta passuri sunt tum ex privatione cœlestis beatitudinis, tum ex sua in igne æterno detentione cum dæmonibus & aliis reprobis.

Obj. 7. Pelagiani docebant infantes sine Baptismo mortuos excludi a regno Cœlesti; & per vitam æternam, quam eis tribuebant, intelligebant solam immunitatem ab omni pœna sensibili. Ergo nostra doctrina est Pelagiana.

Resp. Neg. 3. part. anteced. Nam Pelagiani per vitam illam æternam, quam infantibus illis tribuebant, intelligebant naturalem quandam beatitudinem, quæ sane non potest consistere in sola immunitate ab omni pœna sensibili, nec stare cum intento animi dolore orto ex privatione beatitudinis cœlestis, & ex detentione in tenebricoso inferni carcere, quo dolore dicimus eos in æternum cruciatum iri in dictam originalis peccati.

Obj. 8. Infantes sine Baptismo mortui habebant corpora passibilia, non gloriosa: ergo in inferno ignis actionem patientur.

Resp. Nego conseq. Quia licet damnatorum omnium corpora futura sit passibilia, tamen non patiantur nisi secundum ordinationem divinæ justitiæ, & supernaturaliter. Nam cum post judicium extremum cessabit ortus & interitus rerum naturalium, tolletur a corporibus naturalibus vis agendi in alia corpora: unde si agent, agent tantum ut divinæ justitiæ instrumenta. Quare cum divinæ justitiæ ratio non exigat, ut infantium corpora ignem patiantur, immunia erunt a cruciatu ignis, quamvis alioqui non gloriosa, sed cæterorum damnatorum corporibus similia futura sint. Ita Bellarminus.

Dices. S. Augustinus, Epist. 164. de damnatis loquens ait: *isti vero perpetua corruptione cruciabuntur, quia ignis eorum non extinguetur; & vermis eorum non morietur.*

Resp. Ibi S. Doctor loquitur de corporibus damnatorum, qui supplicio ignis & vermis cruciabuntur. Unde his verbis non intendit comprehendere parvulos, quos constat fere vermis cruciatu immunes: nam vermis hic nil aliud est, quam conscientia mali operis a se voluntate physice propria patrati, animum pungens & affligens, quam habere non possunt infantes solius originalis peccati rei.

Obj. 9. Infantes in hac vita puniuntur pœna sensus propter originalem culpam; nam ideo sunt obnoxii fami, siti, morbis, aliisque miseriis. Ergo etiam in altera vita sic punientur.

Resp. Nego conseq. Quia quamvis in tempore multis pœnis sensibilibus juste puniantur, tamen divinam bonitatem, æquitatem ac benignitatem non decet eos in æternum punire cruciatibus a Deo ipso directe inflictis. Ita respondet S. Bonaventura, qu. citata his verbis: *ad illud quod parvuli multas pœnalitates sustinent in hac vita, dicendum quod etsi temporaliter puniri pro peccato originali sit justum, non tamen sequitur quod æternaliter.* Adde quod dolor, quem ex detentione in igneo & tenebricoso inferni carcere patientur, sit æquivalenter quædam pœna sensus.

Obj. 10. Infantes baptizati fruuntur non solum possessione Dei, sed etiam bonis corporis, quæ Beatorum dotes vocantur. Ergo a contrario infantes non baptizati non solum privatione Dei, sed etiam pœnis sensibilibus corporis cruciabuntur.

Resp.

Resp. Nego conseq. Disparitas est, quia infans per gratiam sanctificantem in Baptismo acceptam constituitur Filius Dei adoptivus, hæres Regni cœlestis, & cohæres Christi: unde jus habet non solum ad possessionem fruitivam Dei, sed etiam ad dotes omnes corporum Beatorum, quæ connaturaliter illis debentur. At infans non baptizatus, propter peccatum originale sufficienter punitur privatione possessionis Dei, & detentione in igne tartareo, nec insuper eis debetur cruciatus sensibilis ignis æterni.

Dices. S. Augustinus, lib. 6. contra Julian. c. 10. ait: *Vide ergo quam importune nolis parvulum de alieno peccato reportare malum, & velis eum de alieno recte facto reportare bonum; non qualecumque, sed Dei regnum. Alienum quippe opus est, cum credit per alterum, sicut alienum opus fuit cum peccavit in altero.*

Resp. Quamvis infans non baptizatus sensibili ignis pœna immunis sit, tamen ab alieno physice opere magnum malum reportat, quippe qui pœna damni, & detentione in tenebricoso inferni carcere, & animi dolore utramque pœnam per se consequente punitur.

APPENDIX.

De facto Zosimi.

Utrum Zosimus Papa approbaverit hæresim Pelagii & Cœlestii de non existentia peccati originalis?

DIco Zosimus Cœlestii & Pelagii errores nunquam approbavit.

Prob. 1. Nam Zosimus existimavit tantum Cœlestium catholicam mentem gerere, eo quod ipse Innocentii decretis assentiri se professus fuisset, & suam sententiam Sedis Apostolicæ judicio corrigendam subjecisset his verbis: *non ego quasi auctor alicujus dogmatis, definita hac auctoritate statui: sed ea, quæ de Prophetarum & Apostolorum fonte suscepi, vestri Apostolicis offerimus probanda judicio: ut, si forte ut hominibus quispiam ignorantiæ error obrepserit: vestra sententia corrigatur.*

Pelagium quoque Zosimus Catholicum redditum putavit, quia in litteris ejus ad Innocentium scriptis, & libello fidei ab ipso edito suam summo Pontifici subjectionem profitebatur his verbis: *in qua* (fidei professione) *si minus perite & parum caute aliquid forte positum est, emendari cupimus a te, qui Petri & fidem & Sedem tenes.*

Imo Zosimus Pelagium & Cœlestium non restituit Communioni Ecclesiæ nec a nota hæreseos absolvit, causæ judicium differendum ratus, donec Episcoporum Africanorum rescriptis de totius causæ statu certior fieret, ut constat ex S. Augustino, & ex ipsius Zosimi ad Episcopos Africanos litteris, quibus solum significat eorum de Cœlestio & Pelagio judicium præceps nimium fuisse & invenitur in Herotem & Lazarum accusatores. Unde sequitur tantum Zosimum Cœlestii & Pelagii fraudibus ac mendaciis delusum errasse aliquandiu in facto mere personali, in quo ipsa Concilia generalia errare possunt, nempe in facto ubi agitur de sensu interno & personali auctorum, non de eorum textu.

Prob. 2. Ex S. Augustino, lib. contra duas epist. Pelagianorum, cap. 3. ubi ait: *Pelagiani spe falsa putaverunt, novum & execrabile dogma Pelagianum vel Cœlestianum persuaderi quorumdam Romanorum Catholicis mentibus posse: quando illa ingenia, quamvis nefando errore pervesa, non tamen contemptibilia, cum studiose corrigenda potius, quam facile damnanda viderentur, aliquanto lenius, quam severior postulabat Ecclesiæ disciplina, tractata sunt. Tot enim & tantis inter Apostolicam Sedem & alios Episcopos currentibus & recurrentibus scriptis Ecclesiasticis, etiam gestis de hac causa apud illam Sedem Cœlestio præsente & respondente confectis; quænam tandem epistola veneranda memoriæ Papæ Zosimi, quæ interlocutio reperitur, ubi præceperit credi oportere, sine ullo vitio peccati originalis hominem nasci? Nusquam prorsus hoc dixit, nusquam omnino conscripsit. Sed cum hoc Cœlestius in suo libello posuisset, inter illa duntaxat de quibus se adhuc dubitare & instrui velle confessus est, in homine acerrimi ingenii, qui profecto si corrigeretur, plurimis profuisset, voluntas emendationis, non falsitas dogmatis approbata est.* Et infra: *Nunc vero cum primitus beatissimi Papæ Innocentii litteræ Episcoporum respondentis Afrorum, pariter hunc errorem, quem conantur isti persuadere, damnaverint; successor quoque ejus sanctus Papa Zosimus hoc tenendum esse, quod isti de parvulis sentiunt, nunquam dixit, nunquam scripserit, insuper etiam Cœlestium se purgare molientem ad consentiendum supradictis Sedis Apostolicæ litteris crebra interlocutione constrinxerit, profecto quidquid interea lenius a-*

est cum Cœlestiis; servata duntaxat antiquissima & rebustissima fidei firmitate, correctionis fuit clementissima suasio, non approbatio exitiosissima pravitatis. Et quod ab eodem Sacerdote postea Cœlestius & Pelagius repetita auctoritate damnati, paululum intermissa jam necessario proferenda ratio severitatis fuit, non prævaricatio prius cognita vel nova cognitio veritatis.

Prob. 3. Ex Mario mercatore commonitorii, c. 1. ubi testatur Cœlestium epistolam humanitatis plenam a Zosimo ad Africanos Episcopos scriptam meruisse, eo quod professus fuerit se condemnare eadem quibus fuerat Carthagine accusatus. Idem testatur etiam Facundus Hermianensis, l. 9. cap. 3. infra citando.

Obj. Zosimus libellum Cœlestii, quo negabatur peccatum originale, pronunciavit catholicum, ut scribit S. Augustins lib. 2. contra duas epist. Pelagian. c. 3. ubi ait; *& propterea libellus ejus catholicus dictus est.* Ergo Zosimus approbavit hæresim Celestii.

Resp. Disting. anteced. Zosimus fidei libellum a Cœlestio oblatum pronunciavit catholicum secundum maximam sui partem Symboli articulos continentem, & secundum declarationem subjectionis animi judicio Sedis Apostolicæ, *conc. ant.* Pronunciavit catholicum secundum omnes propositiones in eo contentas, *nego. ant.* Celestii libellus dictus est Catholicus, non ratione omnium propositionum & dogmatum quæ in illo continebantur, sed ratione articulorum Symboli in eo oppositorum, & ratione animi & affectus quem in illo præ se ferebat Cœlestius asserendo se doctrinam ac sententiam suam Sedis Apostolicæ judicio corrigendo subjicere, & Innocentii decretis adhærere, ut explicat S. Augustinus loco citato, nempe, lib. 2. contra duas epist. Pelagian. c. 3. his verbis: *Cum hoc Cælestius in suo libello posuisset inter illa duntaxat, de quibus se adhuc dubitare & instrui velle confessus est, in homine acerrimi ingenii qui profecto si corrigeretur plurimis profuisset, voluntas emendationis, non falsitas dogmatis approbata est. Et propterea libellus ejus catholicus dictus est, quia & hoc catholicæ mentis est, si qua forte aliter sapit quam veritas exigit, non ea certissime definire, sed delecta ac demonstrata respuere. Non enim Hereticis, sed Catholicis Apostolus loquebatur, ubi ait: quot quot ergo perfecti hoc sapiamus, ut si quid aliter sapitis, id quoque Deus revelabit. Hoc in illo factum esse putabatur, quando se litteris beatæ memoriæ Innocentii, quibus de hac re dubilatio tota sublata est, consentire respondit. Et hoc ut plenius & manifestius in illo fieret, expectabantur venturis ex Africa literis.* Et infra. *Dictum erat, eum libellum esse catholicum, propter illud quo se Papæ Innocentii literis consentire ipse responderet.*

Dices. Ille libellus exprimebat errorem negantem peccatum originale. Ergo.

Resp. Dist. anteced. Exprimebat errorem per modum dubii, de quo Sedem Apostolicam consuleret Celestius asserens se velle instrui & emendari, seque adhęrere decretis Innocentii, *conc. ant.* Per modum doctrinæ, cui adhæret, *nego antec.* Hujus solutionis veritas patet ex S. Augustino, loco citato.

Dices. Zosimus approbavit libellum Cœlestii etiam quoad dogma negans peccatum originale.

Resp. Hoc falsum esse constat 1. Ex dictis. 2. Quia Zosimus semper peccatum originale credidit & professus est: voluit ut Celestius Innocentii decretis de peccato originali consentiret: nec Cœlestium judicavit Catholicum, nisi quia eis se assentiri, & sententias suas subjicere Sedis Apostolicæ judicio professus est. Ubi primum Cœlestii fraudes, mendacia & sensum cognovit, eum ut Hæreticum damnavit. Imo Zosimus non eo usque a Pelagio & Celestio deceptus est, ut ipsos in Communionem receperit, multo minus eorum hæresim approbaverit, ut testatur S. Augustinus, lib. 2. de grat. & peccato originali, cap. 7. ubi ait: *hanc ejus* (Celestii) *prælocutionem venerabilis Papa Zosimus tenens egit cum homine, quem falsa doctrinæ ventus inflaverat, ut ea quæ illi a Diacono Paulino fuerant objecta, damnaret: atque ut Sedis Apostolicæ literis, quæ a sanctæ memoriæ suo prædecessore manaverant, præberet assensum. At ille noluit quidem Diaconi objecta damnare: sed beati Papæ Innocentii litteris non est ausus obsistere; imo se omnia quæ Sedes illa damnaret, damnaturum esse promiserit. Atque ita velut Phreneticus, & requiesceret, tanquam leniter fotus, a vinculis tamen excommunicationis nondum est creditus esse solvendus, &c.*

Dices. Zosimus sciebat Pelagium & Celestium jam damnatos fuisse ab Innocentio. Ergo non debuit eos audire.

Resp. Ideo eos benigne excepit quia asserebant se literis Innocentii consentire: &

inno-

Innocentius jusserat utrumque Ecclesiæ restitui, si errorem suum deponeret.

Obj. 2. Zosimus ut catholicum approbavit fidei libellum a Pelagio Innocentio oblatum. Ergo hæresim Pelagianam approbavit.

Resp. Neg. conf. Nam libellus ille Pelagii in sensu obvio & litterali catholicus est, quamvis ipse multa in alieno & pravo sensu intelligeret huncque libellum animo catholico a se cōscriptum fuisse, declarabat Pelagius hac clausula: *in qua* (fidei professione) *si minus perite, aut parum caute aliquid forte positum est, emendari cupimus a te, qui Petri & fidem & Sedē tenes.*

Obj. 3. Facundus Hermianensis, lib. 7. c. 3. ait: *invenient beatum Zosimum Apostolicæ Sedis Antistitem, contra sancti Innocentii decessoris sententiam, qui primus Pelagianam hæresim condemnavit, fidem ipsius Pelagii, ejusque complicis Cœlestii, tanquam veram & catholicam laudantem.*

Resp. Facundus solum vult Zosimum ex errore facti, non juris, existimasse Pelagium & Cœlestium tenere in mente fidem catholicam, eo quod affirmarent se in omnibus doctrinam suam judicio Sedis Apostolicæ subjicere, & damnare quidquid illa damnaret. Nam ipse Facundus ibidem asserit Zosimum hæresim non approbasse, quamvis Pelagii & Cœlestii fidem, non intellecta eorum versutia, existimarit catholicam. Nam loco objecto Facundus ait: *neque Palæstinos Episcopos, neque Zosimum Hæreticos ab Ecclesia credi, quia de hæreticis bene senserunt, sed potius pro merito suæ fidei Catholicos judicari & honorari, quoniam non debet crimini deputari simplicium, non intellecta versutia malignorum.*

TRACTATUS
DE INCARNATIONE.

INcarnationis nomine significatur unio Verbi Divini cum natura humana in unitate personæ, ex qua resultat Deus Homo nempe Christus. Hæc vox sumitur ex illo Joan. c. 1. *Verbum caro factum est*, & ex Symbolo Nicæno, in quo dicitur de filio Dei, *& incarnatus est de Spiritu Sancto.*

Cum autem ad intelligentiam hujus tractatus necessaria sit cognitio subsistentiæ seu personalitatis creatæ, juvat hanc præmittere quæstionem.

QUÆSTIO PRÆAMBULA.

In quo consistat subsistentia creata?

§. I.

Prænotanda.

I. Subsistentia sumi potest proprie & impropriè. Impropriè sumpta idem est ac perseitas, proindeque est virtus existendi per se, hoc est, independenter a subjecto sustinente. Unde substantiam constituit, & est ejus abstractum; nam substantia est ens per se subsistens, id est, ens existens independenter ab alio ut subjecto sustentante.

Subsistentia proprie dicta, de qua hic agitur, est complementum ultimum, seu terminus naturæ: sive est complementum naturam ultimo terminans, eamque reddens incommunicabilem alteri ut supposito. Unde constituit suppositum, estque ejus abstractum: suppositum enim est substantia, singularis, totalis, & ultimo completa, ideoque incommunicabilis alteri tanquam supposito. Tamen subsistentia, quæ nunc a Theologis abstracte sumiter, sumpta fuit concrete seu pro concreto a Patribus, nempe pro supposito ac persona.

II. Suppositum est quid generaliter quam persona. Nam suppositum est quælibet substantia singularis, totalis, & ultimo completa, sive ea sit pure materialis, ut brutum, lapis, sive pure spiritualis, ut Deus, Angelus: sive partim spiritualis & partim materialis, ut homo. Persona vero est suppositum intellectivum sive independenter a phantasmatibus, sive dependenter ab illis: unde convenit tantum Deo, Angelis & hominibus.

Persona igitur est substantia singularis, totalis, ultimo completa, & incommunicabilis alteri tanquam supposito, atque intellectiva. Quæ ultima vox constituit differentiam personæ: cæteræ tenent locum gene-

generis. Personalitas vero est substantia intellectivæ complementum ultimum, seu terminus, Porro hypostasis, in concreto idem sonat quod suppositum & persona: quandoque sumitur abstracte, nempe pro suppositate, seu subsistentia.

III. Quæritur hic quid subsistentia creata superaddat naturæ completæ in ratione naturæ, & in quo formaliter consistat. Nam fide constat subsistentiam non esse prorsus idem cum substantia, seu natura completa in ratione naturæ; in Christo enim duæ sunt naturæ completæ in rationæ naturæ, duæ substantiæ, nempe divina & humana, & tamen unica est subsistentia, nempe divina, seu personalitas verbi, in qua Christi humanitas subsistit. Unde natura humana in Christo est quipem completa in ratione naturæ, utpote constat ex anima spirituali & corpore organizatis, & tamen caret subsistentia propria, nempe personalitate humana. Item in Deo unica est natura, & tamen tres sunt subsistentiæ inter se realiter distinctæ paternitas scilicet, filiatio, & spiratio passiva. Sed hic agitur de sola subsistentia creata; nam quæstio de subsistentia divina pertinet ad tractatum de SS. Trinitate.

IV. Circa hanc quæst. duplex est sententia. Prima constituit subsistentiam creatam in aliquo positivo, quod alii volunt esse entitatem modalem realiter a natura distinctam, alii vero modum intrinsecum purum entitative indistinctum a suo subjecto, nempe natura singulari, totali. Secunda docet substantiam creatam consistere in negatione unionis substantialis cum alio Ente perfectiore, a quo substantialiter perficiatur & completur.

Dico. Subsistentia creata nihil addit supra substantiam, seu naturam complectam in ratione naturæ, nisi negationem unionis substantialis cum alio perfectiore; ideoque consistit formaliter in negatione unionis substantialis cum alio perfectiore.

Prob. 1. Subsistentia creata est id per quod natura completa in ratione naturæ in se sistit ac terminatur, ultimo completur, & fit vere substantia totalis, & incommunicabilis alteri tanquam supposito, & totum sui juris seu propter se existens, ut constat ex ejus notione: atqui negatio unionis naturæ completæ in ratione naturæ cum alio perfectiore hoc præstat. Ergo subsistentia creata consistit tali negatione. *Prob. min.* Nam hoc ipso quod natura, v. g. humana est completa in ratione naturæ, & non est unita substantialiter alteri perfectiori; secluso omni alio, in se sistit ac terminatur, ultimo completur, est substantia singularis, totalis, est totum propter se ac in se existens: tunc enim hoc ipso non ultra progreditur, nec tendit, nec completur per aliud, nec ad aliud ordinatur, aut pendet ab alio substantialiter perficiente; estque incommunicabilis alteri ut supposito; nam non potest facere cum alio aliquod totum substantiale, (quale est omne suppositum) quandiu abest unio substantialis.

Prob. 2. In eo consistit subsistentia creata per quod bene explicatur quomodo natura humana in Christo, licet completa in ratione naturæ, careat propria subsistentia, & sic in Christo fit unica persona cum duplici natura: atqui per solam negationem unionis substantialis cum alio perfectiore, hoc recte explicatur. Nam hoc ipso quod natura humana est unita substantialiter verbo divino, sicque caret negatione unionis cum alio perfectiore, caret quoque subsistentia propria humana: non enim sistit ac terminatur in se, sed in verbo, a quo substantialiter perficitur ac ultimo completur, & cujus jus transit, ideoque non est totum sui juris. Ergo major constat, nam distinctio subsistentiæ creatæ a natura non innotescit nobis nisi per mysterium Incarnationis: per mysterium enim Trinitatis cognoscitur tantum distinctio naturæ divinæ a subsistentia divina.

Confirmatur 1. Ex S. Patribus docentibus verbum assumpsisse proprietates positivas, & perfectiones naturæ humanæ, & omnia nostra, exceptis peccato, concupiscentia, & ignorantia. Ergo ex Patribus personalitas humana non est proprietas, seu perfectio positiva naturæ humanæ infra.

Confirm. 2. Ex S. Th., qui, 3. c. q. 4. art. 2. ad 2 sic ait: *dicendum, quod naturæ assumptæ non deest propria personalitas propter defectum alicujus, quod ad perfectionem humanæ naturæ pertineat, sed propter additionem alicujus quo est supra humanam naturam, quod est unio ad divinam personam.* Ergo ex S. Doctore humanitas Christi propria personalitate caret duntaxat propter unionem ad verbum, ergo non propter defectum alicujus positivi superadditi naturæ, in quo consistat personalitas humana; ergo hæc non consistit in aliquo positivo.

Item S. Thomas, in 3. dist. 5. q. 3. a. 3. ad 3. ait; *deponat Christus humanam naturam, ea separatione nihil acquiritur, quo*

prius

prius non haberetur: & supposito quod hominē deponeret, subsisteret homo ille per se in natura rationali; & ex hoc ipso acciperet rationem personæ. Ergo humanitas Christi si separata esset a verbo, seu careret unione substantiali cum verbo, hoc ipso acciperet rationem personæ: Ergo ratio personæ seu personalitas consistit in negatione unionis cum alio perfectiore.

Ex his sequitur suppositum creatum nihil aliud esse realiter, quam substantiam seu naturam completam in ratione naturæ, non unitam substantialiter alteri, seu ab alio divisam substantialiter.

Dicitur 1. Substantia seu natura completa ratione naturæ, hoc est, substantia quæ sit principium completum & adæquatum elicitivum suarum operationum, nec sit ex se ordinatum ad aliud, quo totum substantiale componat. Et per hoc excluditur suppositum a partibus, puta, capite, ipso corpore humano, & anima rationali. 1. Non unita alteri, ac proinde in se terminata ac sistens, quæ voces nil aliud significant, nisi negationem illam, quam subsistentia creata superaddit naturæ. Quare Petrus est persona humana & subsistit subsistentia propria, quia habet naturam humanam completam in ratione naturæ, & non est unitus substantialiter alteri perfectiori: ac proinde in se sistit ac terminatur, est solum propter se, id est, existit ut quid suum, non alterius, & ponit actiones ut suas, nam actiones sunt suppositorum: e contra natura humana in Christo non subsistit subsistentia propria, quia est unita verbo se digniori, a quo perficitur ac completur substantialiter, ita ut jam non existat tanquam quid suum, sed verbi.

§. III.

Solvuntur objectiones.

Obj. 1. Si personalitas humana consisteret in negatione unionis naturæ humanæ cum alia substantia perfectiore, hujus propositionis definitæ in Concilio Generali quinto, (*Verbum assumpsit naturam humanam, non personam*) sensus esset: Verbum assumpsit naturam, quæ non mansit non assumpta: vel assumpsit naturam, sed non cum negatione assumptionis seu unionis. At hic sensu est plane ridiculus ac nugatorius. Ergo.

Resp. Nego sequelam maj. Nam sensus est: Verbum assumpsit naturam humanam assumptione seu unione physica & substantiali, per quam tollitur personalitas humana, non vero unione morali & accidentali, cum qua non remanet personalitas humana, ut contendebat Nestorius, propterea docens assumptam esse personam. Qui sensus est valde serius & Nestorii Hæresim funditus evertit. Et vero (ut recte notat Platellius) variæ locutiones similes ab omnibus passim sine absurditate admittuntur, ut cum dicitur: *Per adventum formæ pellitur privatio ei opposita*: quod in re idem est, ac dicere formam advenire per adventum formæ; nam pelli privationem formæ est re ipsa formam advenire. Igitur ex duabus locutionibus idem realiter significantibus, una sæpe potest esse absurda, altera non præcise propter divisum significandi modum, quorum unus sit usu receptus, alter ab usu alienus.

Inst. Saltem in illa definitione hæ voces (*non personam*) essent superfluæ: nam idem significarent formaliter quod iste, *assumpsit naturam*.

Resp. Nego. Quia cum hæ voces (*assumpsit naturam*) possent intelligi vel de assumptione seu unione accidentali & morali, ut re ipsa intelligebat Nestorius, vel de assumptione physica & substantiali, determinantur magis per illas voces (*non personam*) ad significandam unionem physicam & substantialem, quæ sola tollit personalitatem propriam naturæ assumptæ. Unde hæ voces additæ sunt ad tollendam omnem ambiguitatem & malam interpretationem. Itaque hæc propositio (*Verbum assumpsit naturam, non personam*) est in nostra sententia æque seria ac ista Concilii Lateranensis sub Martino I. *In Christo sunt duæ naturæ, non una*.

Obj. 2. Ex aliquibus Patribus Verbum assumendo naturam humanam, consumpsit personalitatem humanam. At non consumitur negatio. Ergo personalitas humana non consistit in negatione.

Resp. Disting. maj. Consumpsit improprie & metaphorice loquendo, *conc. maj.* proprie loquendo, quasi entitatem positivam destruxerit, *nego maj.* in hoc sensu Verbum dicitur consumpsisse personalitatem humanam, quatenus se ipsum naturæ humanæ physice uniendo, efficit ne illa subsisteret subsistentia propria, sed ut subsisteret subsistentia Verbi, a quo substantialiter perficitur & completur, in quo sistit ac terminatur, & cujus tota est physice. Enim vero Verbum consumi secundum omnes non potest dici proprie de personalitate humana in Christo; nam consumi proprie loquendo dicitur solum de re actu existente: ac proinde proprie

dici non potest de personalitate humana, quæ nunquam extitit in humanitate Christi, ut fide constat. Porro ipsi Philosophi sic interdum impropriè loquuntur, ut cum dicunt privationem expelli a forma.

Obj. 3. Aliud est natura, aliud hypostasis. At vox aliud importat aliquid positivum. Ergo.

Resp. Nego min. Nam significari potest aliquid negativum, supponens aliquid positivum. Sic recte dicitur: aliud est anima & corpus esse unita, aliud esse separata: & tamen vox unio membro significat meram negationem aliud in secundonis animæ & corporis.

Dices. In nostra sententia natura humana carens personalitate propria & persona humana sunt prorsus idem saltem realiter, & independenter a mente. Ergo natura non est quid aliud realiter ab hypostasi.

Resp. Nego anteced. Nam natura humana carens personalitate propria est complexum ex natura humana & unione substantiali cum alia substantia perfectiore: persona vero humana est natura humana non unita alteri substantiæ perfectiori. Unde natura creata carens propria substantia superaddit personæ unionem physicam ac substantialem cum alio ente perfectiore: natura vero subsistens subsistentia propria differt a natura secundum se solũ spectata, quod illa dicat negationem, hæc vero præscindat a negatione unionis cum alio perfectiore.

Obj. 4. Verbum supplet defectum personalitatis humanæ: At non supplet defectum negationis. Ergo.

Resp. 1. Major intelligi debet in sensu metaphorico, non proprio.

Resp. 2. Disting. maj. Verbum supplet defectum personalitatis humanæ, quatenus per unionem sui substantialem cum natura humana fecit, ut illa natura sistat ac compleatur, non in se nec per se, sed in Verbo, & per Verbum, a quo substantialiter perficitur ac completur, *conc. maj.* quatenus Verbum obit vices alicujus entitatis positivæ, qua careat humanitas ipsi unita, *nego maj.* hæ & similes locutiones significant unicam in Christo personam, eamque Divinam, & unionem physicam ac substantialem naturæ humanę cũ Verbo Divino, a quo proinde completur, & in quo sistit ac terminatur.

Obj. 5. Subsistentia divina est aliquid positivum, ergo & creata.

Resp. Nego conseq. Ratio disparitatis est, quia subsistentiæ, seu personalitates divinæ constituuntur per veram rationem producentis & producti, nempe generantis & geniti, spirantis & spirati, quæ rationes sunt aliquid positivum. At subsistentia creata non constituitur per hoc quod sit aliquid producens & productum, ac proinde non debet esse aliquid positivum. Non igitur valet a personalitate divina ad creatam consequentia, cum ex admirabili communicabilitate, qua natura divina simplissima communicatur per identitatem tribus Personalitatibus inter se realiter distinctis, colligi non possit similis communicabilitas in aliqua natura creata. Et vero subsistentia divina est aliquid relativum, non tamen subsistentia creata.

Obj 6. Si natura humana in Christo amittit suam subsistentiam per unionem sui cum verbo, Verbum quoque amittit suam subsistentiam per sui unionem cum humanitate. Falsum conseq. Ergo.

Resp. Neg. seq. maj. Ratio disparitatis est, tum quia subsistentia Verbi est quid positivum, non vero subsistentia creata, tum quia Verbum non unitur alteri ipsum substantialiter perficienti, cum sit infinite perfectum ac perfectivum, & nullatenus perfectibile: Unde non potest per aliud ultimo compleri. At humanitas, utpote finita & perfectibilis, per unionem sui cum Verbo infinite perficitur substantialiter, & constituitur subsistens in Verbo a quo substantialiter & ultimo completur, & cui subjicitur.

Obj. 7. Si natura humana in Christo nil amisit positivum, quo subsisteret, si non uniretur Verbo, est completa. Falsum conseq. ergo.

Resp. Disting. sequel maj. Est completa in ratione naturæ, *conc. seq.* est completa in ratione personæ, *neg. seq. maj.* humanitas Christi est completa per se ipsam in ratione naturæ: nam compositum ex anima rationali & corpore unitis, ideoque principium elicitivum operationum humanarum, nempe sensationum & ratiocinationum; natura enim completa in ratione naturæ est principium completum, elicitivum operationum propriarum. At non est completa in ratione personæ humanæ, quia non est in se terminata, non sistit in se, sed in Verbo, a quo substantialiter ac personaliter completur, non est sui juris, nec quid suum, sed tota est Verbi.

Obj. 8. Natura humana in Christo vel aliquid amisit vel non. Si nil amisit, ergo retinet subsistentiam propriam: si aliquid amisit, illud debet esse positivum. Ergo.

Resp. Amisit aliquid, non positivum, sed nega-

negativum, nempe sistentiam ac terminationem in se; quæ nil est realiter quam negatio unionis cum alio perfectiore & perficiente. Quare amisit aliquid improprie, non proprie: nam amittere dicitur proprie solum de re positiva. Amittendo autem terminationem in se, amisit consequenter totaliter suam, per quam esset totum sui juris & propter se quod est suppositum.

Nota. Negatio potest esse actualis determinatio rei, non quidem offerendo aliquam perfectionem subjecto, sed illud sistendo ne procedat ulterius. Unde aliquid positivum determinari potest per negationem ad aliquem modum existendi.

Obj. 9. Persona dicitur a Boetio, naturę relationis individua substantia, hoc est, substantia singularis & incommunicabilis alteri ut supposito. Ergo personalitas est aliquid positivum.

Resp. Hæc definitio non est personalitatis sed personæ, quæ est aliud positivum. Præterea in nostra sententia, persona creata est natura intellectualis, singularis, & in cõmunicabilis alteri ut supposito, hoc ipso quod est cõpleta in ratione naturæ, & non est unita substantialiter alteri: hoc ipso enim est substantia singularis, totalis & incommunicabilis alteri ut supposito, in se sistit ac terminatur.

Obj. 10. Subsistẽtia est totaliter, ratione cujus natura est sui juris seu propter se, & incõmunicabilis alteri: ergo est quid positivum.

Resp. Nego. cons. Nam totalitas est quidem aliquid positivum præsuppositive, & supponit aliquid positivum, nempe naturã completam in ratione naturæ; sed est quid negativũ formaliter seu secundũ se. Nã totalitas illa est terminatio naturę in se: quę terminationis aliud realiter quã negatio unionis substatialis cum alio perfectiore; hoc ipso enim quod natura completa in ratione naturæ non est unita substantialiter alteri perfectiori; est substantia totalis, cum sit substantia in se completa, non ordinata ad aliud, est totum in se terminatum ac sistens, in se & propter se existẽs.

Obj. 11. Subsistentia definitur complementum naturæ. At complementum est aliquid positivum. Ergo subsistentia est aliquid positivum.

Resp. Vox complementum ibi significat terminum. Terminus autem in creatis est negatio ulterioris tendentię: ac proinde increatis est aliquid negativum, supponens aliquid positivum; nempe naturam.

Obj. 12. Sic nulla perit entitas in humanitate Christi, remanet entitas personę humanę in Christo realiter. Falsum cons. seq. ergo & antecedens.

Resp. Nego. seq. maj. Quæ falsum supponit, nempe personalitatẽ humanã esse entitatem aliquã a natura distinctam. Igitur personalitas humana nemque formaliter, neque realiter est in Christo licet in illo sit illa entitas naturæ, quæ esset persona, si Verbo non uniretur: quia personalitas humana non est aliquid positivũ sed mera negatio unionis cũ alio perfectiore.

Obj. 13. Subsistentia creata distinguitur realiter a natura, cum sit aliquid reale, nec sit in humanitate Christi: ergo est entitas.

Resp. Subsistentia creata distinguitur realiter negative a natura, hoc est, ut non ens ab ente: nam subsistentia creata est negatio unionis cum alio perfectiore, ideoque non ens, & natura est ens. Subsistentia tamen creata est aliquid reale negativum; est aliquid reale, nam est aliquid independenter a mente, nec fictitium: est quid negativum, nempe negatio unionis cum alio perfectiore.

Obj. 14. Si subsistẽtia creata consistit in negatione, est merũ nihilum. Falsum cons. ergo.

Resp. Nego sequel. maj. Nam merum nihilum non importat, nec supponit ens positivum. At subsistentia creata, licet consistat in negatione, tamen importat & supponit ens positivum, nempe naturam: nam est negatio unionis in natura completa in ratione naturæ, cum alio perfectiore. Quare subsistentia creata est aliquid negativum, connotans, supponens aliquid positivum.

Dico, *completa*, nam anima rationalis separata a corpore non est persona, quia est natura incompleta, & pars naturæ humanę, ex se enim ordinatur ad constituendum cum corpore hominem. Persona autem creata est natura, seu substantia intellectualis completa in ratione naturę, non unita substantialiter alteri perfectiori.

Obj. 15. Subsistere est aliquid positivum.

Resp. Est aliquid positivum, non formaliter seu secundum se, sed præsuppositive: nam est aliquid negativum supponens aliquid positivum, nempe naturam.

Dices. Esse Petrum, v. g. non dicit negationem.

Resp. Non dicit negationem in esse substantię, sed in esse suppositi: nam in esse suppositi dicit naturam non unitam substantialiter alteri.

Obj.

Obj. 16. Subsistentia creata est perfectio, ergo est quid positivum.

Resp. Nego ant. Est perfectio præsuppositive, id est, supponit perfectionem, nempe naturam completam in ratione naturæ. At non est perfectio formaliter seu secundum se, nempe non est entitas superaddita naturæ, hanc perficiens; nam non est perfectio sistere ac terminari in se, & non uniri alteri, substantialiter perficienti.

Obj. ult. Si eadem est entitas naturæ & substantiæ, cum assumitur entitas naturæ, assumitur etiam enitas substantiæ, ideoque ipsa substantia. Atqui hoc est falsum, nam in Christo non est substantia humana. Ergo.

Resp. Nego maj. quia supponit falsum: nam supponit substantiam creatam esse entitatem, cum tamen sit mera negatio unionis substantiæ completæ in ratione naturæ cum alio perfecto: quæ negatio supponit quidem entitatem naturæ completæ in ratione naturæ, sed ipsa non est entitas.

CAPUT I.

De possibilitate, convenientia, & necessitate Incarnationis.

ARTICULUS I.

Utrum Incarnatio sit possibilis?

Dico. Incarnatio possibilis est.

Prob. 1. Nam Mysterium incarnationis re ipsa peractum est, ut constat ex motivis credibilitatis, quibus ostenditur veritas dogmatum religionis Christianæ. Ergo Incarnatio est possibilis, valet enim consecutio ab actu ad potentiam.

2. Quia in ea nulla ostédi potest repugnantia, ut objectionum solutione patebit. Et vero non potest vere demonstrari ut verum id, quod falsum est: nam omnis demostratio est ex veris, neque ex vero sequi potest falsum.

Obj. 1. Si Incarnatio esset possibilis, Deus mutari posset. Falsum conseq. ergo.

Resp. Dist. seq. maj. Deus mutari posset mutatione improprie dicta & nullam imperfectionem involvente, *conc. seq. maj.* mutatione proprie dicta & imperfectionem involvente, *neg. seq. maj.* mutari proprie est amittere vel recipere in se aliquam perfectionem, seu deterius vel melius intrinsece fieri. Verbum autē non potest ullam perfectionem amittere, vel in se recipere, seu deterius vel perfectius fieri, cum sit infinite in omni genere perfectum.

Inst. 1. Quod acquirit novam naturam, & novam denominationem intrinsecam, mutatur proprie. At Deus per unionem sui cum humanitate acquireret novam naturam, &c. Ergo mutaretur proprie.

Resp. Disting. maj. Quod acquirit novam naturam per modum subjecti perfectibili mutatur proprie, *conc. maj.* quod acquirit novam naturam per modum suppositi vel termini infiniti perfecti, & nullatenus perfectibilis, mutatur proprie, *nego maj.* Deus autem per Incarnationem non acquirit novam naturam ut subjectum perfectibile: nam illam non recipit in se, nec ab ea perficitur, cum sit infinite perfectus; sed solum naturam humanam acquirit ut suppositum illam perficiens ac complens, & ut terminus illius intrinsecus.

Dices. Dici non potest quid sit Verbum esse terminum intrinsecum humanitatis.

Resp. Nego, Nam Verbum esse talem terminum seu terminare intrinsece humanitatem, est Verbum ita uniri humanitati, ut per illam unionem Verbum constituat cum humanitate unum per se, seu compositum substantiale, & ipsa humanitas jam non in se sistat, sed sistat in Verbo, per quod ultimo completur substantialiter.

Dices. Quomodo humanitas & unio humanitatis cum Verbo terminari possunt ad Verbum absque eo quod illa unio recipiatur in Verbo tanquam in subjectio.

Resp. 1. Sunt Philosophi, qui docent unionem animæ nostræ cum corpore non recipi in anima, sed solum terminari ad animam & tamen vi illius animam constituere intrinsece cum corpore unum totum substantiale.

Resp. 2. In hoc ineffabili Mysterio, quod est singulare & excellentissimum sapientiæ ac omnipotentiæ Divinæ opus, nulla ratio, nulla similitudo in rebus creatis reperitur ad illud clare explicandum. Unde illud S. Augustini, Epist. 3. *Hic si ratio quæritur, non erit mirabile: si exemplum poscitur, non erit singulare. Demus Deum aliquid posse, quod nos fateamur investigare non posse. In talibus rebus tota ratio facti est potentia facientis.*

Inst. 2. Deus esset intrinsece homo, & sic denominatio hominis esset ipsi intrinseca. Ergo mutaretur intrinsece, & quidem proprie.

Resp. Nego conseq. Itaque denominatio hominis est quidem intrinseca Verbo, quia humanitas ipsi vere & proprie unita est substan-

stantialiter, & in hoc sensu ei vere ac proprie intrinseca est. Sed non ideo Verbum mutatur proprie: nam mutari intrinsece proprie est in se melius vel deterius effici. Verbũ autem per substantialem sui cum humanitate unionem non fit melius: nam continet formaliter omnes simpliciter simplices possibiles, & eminenter perfectiones humanitatis susceptæ: unde ex Verbo & humanitate non fit aliquid melius ipso solo Verbo. Neque etiam Verbum per illã unionem fit deterius; aut quicquam amittit: nam semper remansit verus ac perfectus Deus. Unde canit Ecclesia: *Mirabile Mysterium declaratur hodie, innovantur naturæ, Deus homo factus est; id quod fuit permansit & quod non erat assumpsit.*

Inst. 3. Verbum esset forma humanitatis, ergo mutaretur proprie.

Resp. Neg. antec. Sed Verbum est duntaxat terminus intrinsecus humanitatis, nã forma proprie in suo conceptu significat ens incompletum, & ex natura sua ordinatũ ad constituendum aliud, vel ad perficiendũ aliquod subjectum, cui uniri debet ut connaturaliter existat, unde forma imperfectionem involvit. Neque etiã humanitas est proprie forma Verbi, licet Verbum per humanitatẽ denominetur & constituatur homo, quia non omnis denominatio a forma proprie dicta petitur; sed ideo Verbum per humanitatem denominatur homo, quia humanitas terminatur intrinsece ad Verbũ per verã unionem physicã, vi cujus Verbũ constituit cũ humanitate unum per se.

Inst. 4. Anima mutatur proprie per unionem sui cum corpore. Ergo Verbum sic mutaretur per sui unionem cum humanitate.

Resp. Nego conseq. Disparitas est, quia anima est ens perfectibile & incompletum, ex se ordinatum ad hominem cum corpore constituendum: unde sicut perficit corpus, ita ab eo perficitur. At Verbum est ens infinite completum ac perfectum, & nullatenus perfectibile, quod proinde per humanitatem non perficitur, nec completur, sed solum illam complet ac perficit. Præterea anima recipit etiam illam unionem, vel saltem suum complementum per illam.

Inst. 5. Humanitas per sui unionem cum Verbo mutatur proprie. Ergo Verbum etiam per illam mutatur.

Resp. Nego conseq. Disparitas est, quia humanitas unionem sui cum Verbo, & suum complementum per hanc unionem recipit, sicque intrinsece perficitur. At Verbum non recipit in se hanc unionem, nec per illam perficitur. Equidem humanitas advenit Verbo; sed per unionem ad illud terminatam, non autem illo receptam.

Inst. 4. Verbum accipit ab humanitate vim agendi actus meritorios. Ergo.

Resp. Accipit denominative, quatenus verbum ab actibus a sua humanitate elicitis denominatur agens & merens: nam actiones sunt suppositorum, non naturæ. At non accipit elicitive, nam non elicit ipsos actus humanitatis: sed eos dirigit & significat tantum, & ad illos active concurrit cum aliis personis divinis.

Inst. 7. Si Angelus uniretur naturæ humanæ, mutaretur. Ergo, a pari, &c.

Resp. In hac hypothesi Angelus non mutaretur, si nihil in se reciperet, nec proficeretur, sed præcise unionem terminaret. Mutaretur vero, si unionem reciperet, & faceret cum alio unito aliquid majus ac melius se ipso solo, nam ulterius intrinsece perficeretur. Non repugnat autem Angelum mutari, quia licet sit in se completus, est tamen ulterius perfectibilis, ratione suæ limitationis. Quæ locum non habent in verbo.

Inst. 8. Si Deus incarnaretur, esset alius post Incarnationẽ quam ante, transiret ab uno contradictorio in aliud, acquirendo novum esse hominis, quo antea carebat. Ergo mutaretur.

Resp. Dist. antec. Esset alius, transiret &c. sine ulla sui imperfectione, & nihil in se recipiendo vel amittendo, *conced. ant.* cum aliqua sui imperfectione, sive aliquam perfectionem in se recipiendo vel amittendo *neg. ant.* quamvis Deus per Incarnationem novum esse intrinsecum terminativum acquirat, & sic alius fiat non ideo per hoc novum esse fit perfectior aut deterior in se, cum nullam entitatem ac perfectionem in se recipiat & amittat. Potest quidem Deus per accessionem perfectionis creatæ fieri novo modo perfectus, bonus, amabilis non tamen perfectior, melior, amabilior, cum in se contineat omnem entis plenitudinem.

Inst. 9. Humanitas est intrinseca Verbo, ergo in illo recipitur. Ergo &c.

Resp. Nego conseq. Nam humanitas est intrinseca Verbo, non quia recipitur in illo aut illud informat, sed quia intrinsece terminatur ad Verbum per unionem substantialem, vi cujus Verbum cum humanitate constituit compositum substantiale Theandricum nempe Christum, Deum Hominem.

Nota. Uniri & incarnari est quid passivum gram-

grammaticaliter, id est, enuntiatur voce quam Grammatici passivam vocant: at non est quid passivum physice respectu verbi, quia Verbum nihil recipit in se, sed solum terminat unionem sui cum humanitate. Uniri tamen est quid passivum etiam physice respectu humanitatis, nam humanitas revera in se recipit unionem hypostaticam.

Obj. 2. Si Verbum uniretur humanitati, esset illius compars. Falsum conseq. Ergo.

Resp. Nego sequel. maj. Quamvis enim solum Verbum non sit totus Christus, non ideo tamen est illius pars; quia pars proprie est aliquid incompletum, ac perfectibile, Verbum autem est quid infinite completum, ac perfectum, humanitatem in se eminenter continens, & se solo tam perfectum, quam compositum ex ipso & humanitate.

Obj. 4. Nulla est proportio inter Deum & creaturam, ut possint inter se uniri.

Resp. Est proportio habitudinis, qualis est inter perfectivum & perfectibile, unitivum & unibile, terminativum & terminabile. Unde non est distantia habitudinis, sed solum entitatis, cum Deus sit ens infinite perfectum, creatura vero finita & limitata.

Obj. 4. Ex Deo & humanitate assumpta non potest fieri unum per se. Ergo non possunt substantialiter uniri.

Resp. Nego antec. Nam ex Deo & humanitate assumpta resultat unum per se subsistens in duabus naturis, divina scilicet & humana, nempe Christus Deus homo qui est Verbum in recto, & humanitas in obliquo, ut loquuntur. Ex Deo tamen & humanitate assumpta non fit unum quod sit tertia quædã substantia resultans ex Deo & humanitate assumpta, sicut homo est tertia quædam substantia resultans ex corpore & anima unitis ita ut sit in recto anima & corpus unita.

Inst. 1. Entia completa non possunt uniri substantialiter, & unum per se constituere. At Verbum & natura humana sunt entia per se completa. Ergo.

Resp. Disting. maj. Si illa entia sint completa omnimode; nempe tam in ratione subsistentiæ propriæ quam in ratione naturæ *conc. maj.* Si unum duntaxat simpliciter & omnimode, *nego maj.* Ad minorem dico, posita unione Verbi cum humanitate, Verbum quidem manet semper per se completum simpliciter & omnimode, non enim completur ulterius per humanitatem assumptam. At humanitas assumpta, non est per se completa simpliciter sed tantum secundum quid, nempe in ratione naturæ tantum, cum a Verbo compleatur in ratione suppositi, unde non est ipsa per se aliquod totum substantiale, sed ad modum partis se habet.

Inst. 2. Quæ componunt ens per se; sunt entia incompleta. Ergo.

Resp. Disting. anteced. Si utrumque sit ens perfectibile, *conc. ant.* Si unum sit infinite perfectum & nullatenus perfectibile, & cõpleat alterum in esse suppositi. *neg. ant.* Verbum autem est infinite perfectum, & humanitatem complet personaliter, seu in ratione suppositi.

Obj. 5. Deus non potest assumere personam creatam, ergo nec naturam creatam.

Resp. Nego conseq. Disparitas est, quia illa persona creata quæ assumeretur, esset substantia tota, & in se terminata, ac per se ultimo completa, ut supponitur; & simul non esset, quia non esset sui juris & propter se; sed esset personæ assumentis, compleretur a persona assumente, & in illa subsisteret ac terminaret, quod repugnat. At idem dici nequit de natura assumpta.

Porro ut persona divina assumat naturam creatam, sufficit quod producat unionem sui cum illa natura, & illam naturam simul & unionem terminet: quod utrumque potest persona divina.

Obj. 6. Si Deus fieret homo, esset mortalis & passibilis. Consequens repugnat, ergo & antecedens.

Resp. Esset mortalis & passibilis secundum humanitatem, & remaneret immortalis ac impassibilis secundum se. Non repugnat autem eamdem personam habentem duas naturas esse immortalem secundum unam, & mortalem secundum aliam.

Obj. 7. Verbum non potest assumere naturam irrationalem, ergo nec rationalem.

Resp. Nego conseq. Disparitatis ratio est, quia Deus assumptione naturæ irrationalis non potest sapienter velle, nec sapienter ordinare ad ullum finem ab eo volibilem: proinde talis assumptio repugnat ex parte sapientiæ divinę. At Deus potest sapienter assumptionem naturæ rationalis velle, & ordinare ad finem Deo volibitem, nempe ut sibi cultum & obsequium infiniti valoris procuret per actus intellectus & voluntatis naturæ creatæ infinite dignificatos per personã assumentem.

Dices. Verbum assumpsit corpus, sanguinem, &c. & illud corpus mansit Verbo unitum triduo mortis Christi.

Resp.

Resp. Corpus fuit assumptum ut pars naturæ rationalis, sanguis vero ut pertinens ad integritatem humanitatis. Corpus autem inanime remansit Verbo unitum, quia erat pars naturæ rationalis solutæ, & iterum animæ uniendæ.

Obj. 8. Personalitas divina terminat naturam infinitam, ergo non potest aliam naturam terminare.

Resp. Disting. conseq. Non potest terminare aliam naturam infinitam & ejusdem rationis *conc. conseq.* aliam naturam quæ sit finita & inferioris ordinis, *nego conseq.* nam natura infinita adæquat & exhaurit solum vim necessariam terminandi, non autem vim liberam terminandi, naturam finitam.

Inst. Nulla res extendi potest ultra terminum suum adæquatum. At si persona divina terminaret naturam creatam, extenderet se ultra terminum adæquatum, nempe naturam divinam. Ergo.

Resp. Nego min. Quia persona divina duplicem habet vim terminativam, unam primariam ac necessariam: qua terminat naturam divinam, & aliam secundariam ac liberam qua terminare potest naturam creatam: quemadmodum intellectus & voluntas Dei duplex habet objectum; unum primarium, quod est entitas divina, & aliud secundarium, quod est res quælibet creata.

Obj. 9. Personalitas est aliquid incommunicabile alteri. Ergo.

Resp. Disting. anteced. Est aliquid incommunicabile alteri supposito, *conc. anteced.* alteri naturæ, *nego ant.* quamvis divina personalitas non possit communicari alteri personæ distinctæ ab ea quam constituit, potest tamen terminare naturam distinctam ab ea quam naturaliter terminat.

Equidem ex S. Cyrillo personæ divinę fieri non potest additio, qua scilicet ipsa perficiatur, sed fieri potest accessio qua non perficiatur.

Obj. 10. Verbum non potest complere naturam creatam in ratione suppositi.

Resp. Non potest quidem complere per modum formæ adhærentis & incompletæ: at potest illam complere per modum termini infinite perfecti, & nullatenus perfectibilis. Verbum autem est terminus intrinsecus humanitatis, quatenus verbum per sui unionem cum humanitate in ipsa recepta, constituit cum humanitate unum per se, seu compositum substātiale; & ipsa humanitas jam non est sui juris, nec in se sistit sed in verbo, cujus fit natura.

Inst. Ergo Verbum se haberet per modum causæ formalis.

Resp. Disting. Quoad ea quæ nullam imperfectionem includunt, *conced.* secus *nego*. Verbum habet hoc commune cum causa formali, nempe quod constituat, determinet, ac denominet; nam constituit intrinsece Christum Deum Hominem; determinat naturam humanam ad subsistendum, & non quidem informando, sed terminando: & sic fuisset a forma proprie dicta, quæ informat & determinat subjectum per modum partis incompletæ & perfectibilis.

Obj. 11. Esse unibile importat aliquam potentialitatem, proindeque imperfectionem.

Resp. Disting. Esse unibile ex indigentia, vel per modum subjecti, aut termini perfectibilis importat potentialitatem, *concedo*; esse unibile ex infinita & superabundanti sui communicabilitate atque per modum termini infinite perfecti & nullatenus perfectibilis importat potentialitatem, *nego*. Verbum autem (ut ait S. Leo, epist. ad Flavianum) *assumpsit formam servi sine sorde peccati, humana augens, divina non minuens, quia exinanitio illa, qua se invisibilis visibilem præbuit, & creator ac Dominus rerum omnium unus voluit esse mortalium, inclinatio fuit miserationis, non defectio potestatis.*

Obj. 12. Naturam humanam subsistere in verbo est eam sustentari a verbo. Sed hoc repugnat. Ergo.

Resp. Est eam sustentari a verbo ut termino, non ut subjecto: in quo nulla repugnantia nec imperfectio. Nam naturam humanam sustentari a Verbo est illam ita dependere a Verbo, ut ipsa non existat nisi propter Verbum, & dependenter a verbo tanquam a suo supposito: cui si desineret uniri, jam non exigeret conservari, nec conservaretur: nam propter solum Verbum producta est, & est vere natura Verbi per unionem.

Obj. 12. Persona creata non potest aliam naturam assumere, ergo nec increata.

Resp. Neg. conf. Disparitas est, quia cū persona creata sit natura completa in ratione naturæ non unita alteri substantialiter, non potest aliam naturam assumere, quin desinat esse eadem persona, & propriam personalitatem amittat. At personalitas divina consistit in termino positivo naturæ divinæ, qui amitti non potest per unionem cum natura creata.

Præterea secundum multos persona creata non potest alienam naturam assumere

quia cum quælibet substantia creata sit limitata & augmenti capax, eo ipso quod alteri substantialiter unitur, ulterius ab ea completur, & ex utraque resultat totum substantiale, melius substantialiter alterutra, quod est novum suppositum.

Ob. ult. Verbum incarnari non potest, quin Pater, & Spiritus Sanctus etiam incarnentur.

Resp. Neg. Nam Verbum unionem sui cum humanitate immediate terminare potest & re ipsa terminat, non per aliquid aliis personis divinis commune, sed per aliquid ab iis distinctum, nempe propriam personalitatem.

Nota. Verbum proprie loquendo non supplet subsistentiam humanam, sed eam impedit, quatenus naturam humanam sibi uniendo, & sic ulterius complendo substantialiter, impedit ne sit substantia tota per se ipsam, & totum sui juris ac propter se existens.

Quæres, utrum solo lumine naturali, & seclusa revelatione Divina, intellectus creatus possit evidenter intelligere & demonstrare incarnationem esse possibilem.

Resp. Nego. Quia solo lumine naturali, non potest evidenter cognosci, quod natura humana possit integra existere & non subsistere per se, quod sint tres personæ in Deo, & quod uni ex illis natura humana possit substantialiter uniri, & in ea subsistere. Quæ tamen cognitio necessaria est ad evidenter cognoscendam & demonstrandam Incarnationis possibilitatem.

Confirmatur ex Apostolo, qui Incarnationem vocat Mysterium absconditum a sæculis in Deo.

ARTICULUS II.

Utrum incarnatio sit conveniens.

Dico 1. Incarnatio Verbi est Deo conveniens.

Prob. Nam in Incarnatione maxime elucent Dei Attributa, bonitas scilicet, sapientia, potentia, justitia, & misericordia; bonitas quidem, in summa illa sui communicatione cum natura humana per unionem intimam & substantialem, per quam cum humanitate unum ens per se constituit: sapientia, in adinventione admirabilis illius compositi, & medii tam idonei ad obtinendum finem propositum: potentia, in unione duorum extremorum a se infinite distantium, & in evectione creaturæ ad esse personale Dei: justitia, in condigna satisfactione, quam pro peccatis per illud Mysterium exegit; misericordia, per idem Mysterium tribuendo hominibus peccatoribus copiosam redemptionem, & inexhaustum omnium donorum gratiæ & gloriæ fontem.

Propterea obsequia & merita Christi infinitam Deo procurarunt gloriam.

Obj. 1. Deus per Incarnationem se exinanivit & vilem tradidit. Ergo Incarnatio non convenit Deo.

Resp. Deus per Incarnationem ita se ipsum exinanivit, formam servi accipiendo, ut de Suprema majestate aliisve perfectionibus nihil quidquam amiserit, imo easdem mirabiliter commendaverit. Unde Deus per Incarnationem minime vilem se reddidit, nec ideo factus est despicabilis, quin potius novo modo amabilis & laudabilis.

Obj. 2. Deum dedecet assumere malum naturæ & pœnæ.

Resp. Neg. Quia illud malum ad Dei gloriam ordinari potest, reipsa ordinatum est a Christo, qui per labores, passiones, & mortem suam, infinitam Deo procuravit gloriam.

Dico. 2. Incarnatio fuit conveniens naturæ humanæ.

Prob. Nam per illam natura humana evecta est in Christo ad supremum honoris gradum, nempe ad esse personale Dei: & per illam Deus factus est homo, & sic in Christo homo est Deus, Princeps Angelorum, caput totius Universi, Salvator hominum, judex omnium creaturarum, capax infiniti meriti, & fons salutis ac bonorum omnium spiritualium. Quæ quidem Christi prærogativæ ac excellentiæ redundant moraliter in totum genus humanum.

Dico 3. Incarnatio ad perfectionem & dignitatem totius Universi conveniens fuit.

Prob. Tum quia Universum summe nobilitatur, cum in aliqua sui parte ad fastigium Divinitatis evehitur. Tum quia Incarnatio fuit complementum præstantissimum universi: nam sine illa deesset Universo unio hypostatica, quæ est ordo rerum omnium supremus, & sic illa posita, Universum, omnes rerum ordines, nempe naturæ, gratiæ, gloriæ, & unionis hypostaticæ complectitur. Et sane quis non videat quantum dignitatis, decoris & ornamenti conferat Universo homo Deus.

Dico 4. Incarnatio fuit medium omnium convenientissimum ad redimendum genus humanum.

Prob. 1. Ex Patribus, pro quibus omnibus

bus sit S. Augustin. lib. 13. de Trinit. c. 10. ubi ait: *Ostendamus non alium modum* (salvandi homines) *possibilem Dei defuisse, cujus potestati cuncta æqualiter subjacent, sed sanandæ nostræ miseriæ convenientiorem modum alium non fuisse, nec oportuisse.*

Prob. 2. *ratione.* Nam ille modus salvandi homines per Christum Deum hominem est 1. omnium præstantissimus, cum Incarnatio sit Divinorum operum excellentissimum. 2. Deo gloriosissimus: nam per Incarnationem præcipua Dei attributa maxime elucent, & infinita gloria Deo procurata est, atque condigna satisfactio exhibita. 3. Homini utilissimus: nam per illum opus redemptionis fuit infiniti valoris ac meriti; & homo melius revocatur a malo, & ad bonum excitatur, atque habetur efficacissimum virtutum omnium exemplum. Hinc illud, S. Leonis ser. 1. de Nativ. *Agnosce, o Christiane, dignitatem tuam, & Divinæ consors factus naturæ noli in veterē utilitatē degeneri conversatione redire.*

Obj. 1. Convenientius erat peccatum remitti ex pura liberalitate, & gratuita condonatione, quam per satisfactionem Christi. Ergo Incarnatio non fuit medium omnium convenientissimum ad redimendum homines.

Resp. Nego anteced. Nam modus redimendi genus humanum ex perfecta justitia & ex condigna satisfactione est longe convenientior tum ex parte hominum, major enim eorū gloria est, quod possint per Christum satisfacere Deo condigne & ex perfecta justitia: tum ex parte Dei, nam in tali redemptione magis elucent attributa Divina, nempe summa justitia exigendo satisfactionem æqualem offensæ, summa misericordia, tribuendo hominibus peccatoribus facultatem satisfaciendi ad equalitatem, & omnia bona a Deo impetrandi; summa sapientia, conjungendo seu summe commendando in eodem opere summam justitiam & summam misericordiam quæ conjungi posse non videntur. Quare in hoc negotio, *misericordia & justitia obviaverunt sibi: justitia & pax osculatæ sunt:* Psal. 84.

Obj. 2. Non convenit majus bonum ordinari ad minus. Ergo non convenit Incarnationem Verbi ordinari ad reparationem generis humani, quæ longe minus bonum est.

Resp. Disting. anteced. Non convenit majus bonum ordinari ad minus tanquam medium ad finem ultimum *conced. ant.* tanquam causam ad effectum, *neg. ant. & conseq.* Incarnatio autem & reparatio generis humani ordinatur ad Dei gloriam tanquam ad finem ultimum. Et Incarnatio ordinata ad redemptionem generis humani est medium aptissimum, ideoque convenientissimum ad Dei gloriam procurandam: nam in Incarnatione ad redemptionem generis humani ordinata maxime elucent plurimæ perfectiones Divinæ.

ARTICULUS III.

Utrum Incarnatio fuerit simpliciter necessaria ex suppositione peccati?

NOta. Aliquid potest esse necessarium vel simpliciter vel secundum quid. Necessarium simpliciter est illud, quod non potest non esse, vel sine quo finis aliquis nullatenus obtineri potest: sic oculus necessarius est ad videndum. Necessarium secundum quid idem est ac conveniens: sic Equus dicitur necessarius ad iter faciendum.

Ex dictis constat Incarnationem esse necessariam secundum quid, cum fuerit, Deo, naturæ humanæ, reparationi generis humani, & universo convenientissima. Unde hic solum quæritur, utrum fuerit simpliciter necessaria.

Dico. Incarnatio Verbi non fuit simpliciter necessaria etiam post peccatum hominis. Ita SS. Athanasius, Augustinus, Gregorius & alii Patres.

Prob. 1. Ephes. c. 1. dicitur de Deo, *qui operatur omnia secundum consilium voluntatis suæ.*

2. Quia cum Deus sit ex se ipso infinite Beatus, sibique sufficientissimus, ideoque rebus extra se positis non indigeat, omnia opera Dei ad extra sunt liberrima. At Incarnatio est opus ad extra: nam consistit in unione hypostatica Verbi cum humanitate, producta a Deo, & recepta in ipsa humanitate. Ergo Incarnatio fuit Deo liberrima ideoque non necessaria simpliciter absolute.

3. Deus potuit nolle reparare genus humanum: cum enim sit supremus Dominus, potest de creaturis in se delinquentibus pro arbitrio statuere; & re ipsa Angelos peccatores omni remedio destituit.

4. Quia etiam supposito decreto liberandi homines a peccato, Deus potuit eos aliter quam per Incarnationem liberare, vel peccatum sine ulla satisfactione condonando, vel opera alicujus creaturæ in summo sanctitatis gradu constitutæ acceptare in satisfactionem pro peccatis hominum, non condignam illam quidem, sed imperfectam, multum remittendo de jure suo.

Obj. 2.

Obj. 1. Ex Scriptura necessaria fuit Incarnatio & Passio Christi ad salutem hominum.

Resp. Necessaria fuit consequenter ad divinum Decretum salvandi homines hoc unico modo, & per condignam satisfactionem: non vero antecedenter ad illud liberum Dei decretum.

Obj. 2. Patres passim asserunt Incarnationem fuisse necessariam.

Resp. Loquuntur vel de necessitate consequente liberum Dei decretum salvandi homines per solam Incarnationem, vel de necessitate convenientiæ & improprie dicta, nempe volunt Incarnationem esse medium redimendi hominis convenientissimum.

Obj. 3. Inconveniens fuisset Verbum non incarnari, cum Incarnatio maxime conveniat. Ergo Incarnatio fuit simpliciter necessaria, nam Deus non potest velle aliquid inconveniens.

Resp. Disting. anteced. Fuisset inconveniens negative, hoc est, minus conveniens & minus conducens ad Dei gloriam externam, *conc. ant.* Fuisset inconveniens positive, hoc est, fuisset aliquid quod Deum positive deduceret, *nego ant.* nam cum Deus sit per se infinite beatus ac perfectus, sibique sufficientissimus; non indiget gloria externa; unde libere eam sibi procurat quantam & qualem voluerit.

Obj. 4. Deus necessario facit optimum.

Resp. Hoc verum est in eo sensu, quod Deus necessario agit absque ullo defectu & assumit media optima, seu aptissima ad assequendum finem a se efficaciter intentum.

Igitur Deus semper vult & facit optimum relate ad finem efficaciter intentum, & quoad modum operandi: nam cum Deus in operibus suis ad extra proponit sibi certum gloriæ gradum per illa sibi comparandum, eligit semper medium aptissimum ad illud finem & agit modo perfectissimo, summa sapientia ac independentia, & propter infinitam suam bonitatem infinite amatam. Hinc illud Psalmistæ: *Magna opera Domini exquisita in omnes voluntates ejus*, id est, accomodata ad fines a se libere intentos.

Item Deus facit optimum hoc sensu, quod faciat omnia cum omni perfectione sibi debita. At Deus non vult nec facit necessario optimum absolute: nam talis determinatio necessaria repugnat summæ ejus libertati, independentiæ, infinitæ perfectioni, qua sibi sufficientissimus est, & infinitæ potentiæ, ad quam pertinet posse finita plura & perfectiora in infinitum producere. At vero si Deus necessario faceret optimum absolute & quoad rem, non posset creaturas perfectiores his, quæ existunt, producere; & necessario salvaret omnes Angelos, & homines etiam possibiles.

Inst. 1. Si Deus posset velle extra se objectum minus bonum, posset incurrere imperfectionem moralem, nam homo hanc incurreret, eligendo minus perfectum, omisso perfectiori, ergo a fortiori Deus.

Resp. Nego. Ratio disparitatis est, quia non omnes actus voluntatis humanæ habent æqualem perfectionem moralem: nam ille cæteris paribus perfectior est moraliter, qui perfectius objectum habet. Unde electio objecti minus boni est minus perfecta: & consequenter sic eligens caret aliqua perfectione quam habere potuisset, ideoque imperfectionem moralem negativam incurrit. At omnes actus voluntatis divinæ æqualem habent perfectionem moralem, licet habeant objecta inæqualiter perfecta: cum omnis actus liber Dei infinitam habeat honestatem ac laudabilitatem, omnis enim tendit in objectum suum modo infinite honesto; ac laudabili, quia vult objectum propter bonitatem divinam infinite ac perfectissime amatam quo nihil honestius ac laudabilius esse potest. Unde actus, quo Deus vult objectum minus perfectum in se, non habet ullam imperfectionem negativam.

Inst. 2. Deus necessario amat quam maximam gloriam suam, ergo eam sibi necessario procurat.

Resp. Disting. anteced. Amat necessario quam maximam gloriam suam intrinsecam, *conc. antec.* extrinsecam, *nego ant.* gloria Dei intrinseca consistit in cumulo omnium perfectionum infinitarum, quo Deus est infinite beatus: unde non potest eas non sibi velle, cum sibi sint necessariæ. Gloria extrinseca est ea quæ provenit a creaturis; consistitque in eo quod Deus in illis suas perfectiones manifestet, & ab illis cognoscatur, laudetur & ametur, Deus autem ex amore sui non necessitatur ad hanc sibi efficaciter volendam, cum sine ea sit infinite beatus.

Inst. 3. Qui se ipsum efficaciter amat; vult sibi omnia bona non solum intrinseca, sed etiam extrinseca quæ sibi comparare potest.

Resp.

Resp. Disting. Si sine illis non sit infinite beatus, *conc.* Si sine illis sit infinite beatus, *nego* Deus autem sibi necessario non vult nisi bona intrinseca, quibus est infinite beatus, ac proinde fieri non potest beatior ullo modo ex-trinseco, nam infinitum augeri non potest.

Porro Sancti volunt Deo omne bonum ad extra, quod Deus ipse sibi vult, & eorum voluntas limitatur beneplacito Dei cui prorsus conformis est.

Inst. 4. Homo qui non procurat Deo quam maximam potest gloriam, Deum minus perfecte amat. Ergo si Deus idem faceret minus perfecte se amaret.

Resp. Nego conseq. Disparitas est, quia actus hominis fit perfectior ex majore perfectione objecti. At actus Dei cum sint omnes intrinseco infinite perfecti, non fiunt magis vel minus perfecti ex majore vel minore perfectione objecti extrinseci.

ARTICULUS IV.

Utrum Incarnatio fuerit necessaria ad condignam pro peccato satisfactionem.

§. I.

Nota. Satisfactio late dicta est solutio cujusvis debiti: satisfactio vero stricte dicta, de qua sola hic agitur, est inhonorationis, seu offensæ reparatio. Condigna autem satisfactio est ea, quæ judicio prudenti gravitatem offensæ perfecte adæquat, ita ut per eam tantum honori reddatur quantum contumeliæ per offensam illatum est.

Quæritur hic utrum ex suppositione quod Deus voluerit sibi pro peccato satisfieri ad æqualitatem necesse fuerit Verbum aut aliam personam divinam incarnari, seu assumere aliquam naturam intellectualem creatam, ita ut nulla sit alia ratio satisfaciendi condigne. Nam hic Incarnatio latius sumitur, nempe pro assumptione naturæ intellectivæ creatæ sive humanæ, sive Angelicæ, facta a quacumque persona divina: non autem stricte sumpta pro unione Verbi cum natura humana, qualis re ipsa facta est.

Dico. Incarnatio fuit simpliciter necessaria ad redimendum hominem per condignam satisfactionem pro peccato, ex hypothesi quod aliqua alia persona divina non assumeret aliquam naturam creatam intellectualem.

Prob. 1. Ex Patribus. Pro omnibus sint S. Athanasius orat. de Incarnatione Verbi, ubi de Filio Dei ait: *Cum Patris sit Verbum & supra omnes, merito etiam solus omnia recuperare potuit, & idoneus fuit qui pro omnibus pateretur.* S. Basilius in Ps. 48. *Neque enim fratrem in redemptionem quærit, sed unum aliquem qui nostram exuperet naturam: non item hominem nudum, sed hominem Deum Jesum Christum, qui solus pro nobis omnibus Deo propitiationem dare potest.* S. August. Enchir. c. 108. *nemo glorietur in homine, ac per hoc nec in se. Nam neque per ipsum liberaremur unum Mediatorē Dei & hominum Jesu-Christum, nisi esset & Deus* S. Leo M. serm. 1. de Nativ. *nisi esset Deus verus, non afferret remedium: nisi esset homo verus, non præberet exemplum.*

Prob. 2. Ratione. Nulla pura creatura potest condigne satisfacere pro peccato, sive proprio, sive alieno. Ergo Incarnatio necessaria fuit simpliciter ad condignā satisfactionem, ideoque ad redimendum hominem per illam. *Prob. ant.* satisfactio condigna seu æqualis offensæ est ea, quæ habet tantum valorem seu existimabilitatem tantam, quantam malitiam & indignitatem habet offensa Dei. Sed nulla pura creatura exhibere potest satisfactionem, quæ tantum habeat valorem & æstimabilitatem tantam, quanta est malitia & indignitas gravis offensæ Dei: ergo nulla pura creatura potest condigne satisfacere, &c. *Prob. min.* nam neque dignitas personæ creatæ satisfacientis, neque præstantia, multitudo & diuturnitas obsequiorum ejus, cum sint finita, possunt refundere in satisfactionem tantum valorem moralem, quantum malitiæ & gravitatis offensa Dei contrahit ex ejus infinita dignitate ac majestate, ut per se patet. Et vero satisfactio decrescit pro vilitate personæ satisfacientis, & dignitate personæ offensæ, ut prudenti ac morali judicio constat. Si quis enim plebejum percutiat minor est offensa, quam si percuteret virum nobilem; & si nobilem, minor quam si Regem. Item satisfactio exhibita Regi a Plebejo censetur levis, quæ tamen gravis censeretur, si ab alio Rege exhiberetur.

Præterea. Malitia peccati mortalis in ratione offensæ est infinita simpliciter, ut probatum est in tract. de peccatis. Ergo nulla pura creatura condignam seu æqualem offensæ exhibere potest satisfactionem: nam nullius puræ creaturæ actus habere potest valorem infinitum simpliciter. Item, secundum omnes malitia a peccati ob infinitam Dei dignitatem est ordinis superioris ad omnem

satis factionem puræ creaturæ. Quæ autem sunt superioris ordinis, nunquam adæquari possunt per ea, quæ sunt inferioris ordinis.

Igitur ex hypothesi quod Deus voluerit homines redimere per satisfactionem condignam pro eorum peccatis, necesse fuit simpliciter personam divinam incarnari, quæ ratione dignitatis suæ infinitæ dignificaret infinitæ satisfactionem, ac proinde condignam redderet. Non poterat autem persona divina satisfacere nisi naturæ creatæ intellective uniretur: Nam Deus non potest se submittere nisi secundum naturam intellectivam sibi personaliter unitam.

§. II.

Solvuntur objectiones.

Obj. 1. Furtum contra Regem commissum non est gravius ex dignitate Regis, & persona vilis potest per eamdem restitutionem satisfacere perinde ac vir nobilis. Ergo falsum est offensam crescere ex dignitate personæ offensæ, & satisfactionem decrescere ex vilitate personæ satisfacientis.

Resp. Nego conseq. Nam agitur hic de injuria personali, nempe de inhonoratione & contemptu personæ, & de satisfactione stricte dicta, quæ est reparatio talis inhonorationis & contemptus; non autem de injuria reali, seu in rebus posita, quæ ex quantitate & gravitate rei mensuratur, nec de restitutione. Unde species objecta non est ad rem.

Obj. 2. Plebejus potest multitudine & præstantia obsequiorum satisfacere condigne pro gravi injuria a se in Regem illata. Ergo a pari, &c.

Resp. Esto antec. nego conf. Disparitas est, quia offensa in Regem commissa non contrahit ex ejus dignitate quæ finita est, gravitatem nisi finitam, & compensabilem a Subdito, nec est superioris ordinis ad omnes satisfactiones subditi. At gravis offensa Dei contrahit ex infinita Dei dignitate malitiam ac gravitatem infinitam simpliciter, & superioris ordinis ad omnes satisfactiones puræ creaturæ. Quare offensa Dei contrahit ex infinita ejus Majestate æstimabilitatem gravitatis longe majorem quam habere possit quælibet multitudo & præstantia obsequiorum puræ creaturæ.

Obj. 3. Homo gratia santificante ornatus potest mereri de condigno gloriam & augmentum gratiæ: ergo potest etiam condigne satisfacere pro peccato alterius.

Resp. Nego conf. Nam alia est ratio meriti, alia satisfactionis; valor enim actus meritorium digni magno præmio æstimatur & augetur ex dignitate ac liberalitate præmiantis. Unde fit, ut actus justi dignus magno apud Deum præmio mereatur gloriam & gratiam, quia aliud præmium non censetur magnum spectata infinita Dei dignitate ac liberalitate. At valor satisfactionis non augetur imo decrescit ex dignitate personæ offensæ cui satisfit. Unde satisfactio a pura creatura Deo exhibita, nunquam potest esse æqualis offensæ in Deum commissæ, nec rependere Deo tantum honoris quanta per peccatum inhonoratio facta est. Neque enim gratia sanctificans tantam habet vim ad dignificandam satisfactionem, quantam habet infinita Dei Majestas ad aggravandam inhonorationem Dei.

Dices. Actus charitatis tantum honorat Deum, quantum inhonoratur per culpam mortalem. Ergo pura creatura potest per actum charitatis satisfacere condigne pro mortali culpa.

Resp. Nego antec. Nam actus charitatis longe minorem æstimabilitatem habet in ordine ad honorandum Deum, quam peccatum mortale in ordine ad illum inhonorandum. Honor enim, qui per actum charitatis a pura creatura exhibetur Deo, æstimatur ex dignitate creaturæ honorantis, non ex dignitate Dei: contra vero inhonoratio Dei ex peccato mortali orta æstimatur ex infinita Dei dignitate, sicque infinitam simpliciter gravitatem habet ex infinita ejus dignitate.

Dices. Actus charitatis a puro homine justo elicitus tam Deo placet, quam ei displicet peccatum mortale. Ergo.

Resp. Nego antec. Nam actus charitatis placet Deo, ut actus personæ finitæ, & peccatum mortale ei displicet, ut inhonoratio & contemptus personæ infinitæ.

Præterea in æstimatione prudenti longe minus est vilem creaturam amare Deum, eique obsequium tot titulis debitum præstare, quam illum inhonorare & contemnere. Quare Deus longe minoris æstimat actum charitatis a pura creatura elicitum, minusque amat, quam peccatum mortale æstimat & odit.

Dices. Justus per actum charitatis tantum reddit Deo, quantum illi ablatum est per peccatum mortale: nam per actum charitatis restituitur Deo ratio finis ultimi quæ ei per peccatum mortale ablata fuerat. Ergo.

Resp. Nego anteced. Nam homo aufe-

rendo-

rendo Deo rationem finis ultimi, Deum inhonoravit & contempsit: unde ad reparandam condigne totam offensam, non sufficit, si restituatur Deo ratio finis ultimi, sed requiritur insuper, ut illi satisfiat pro inhonoratione & contemptu, reddendo scilicet tantum honoris quantum ipsi ablatum est: quod non potest pura creatura, quia honor decrescit pro vilitate personæ honorantis, & dignitate personæ honoratæ. Et vero num longe plus inhonorationis est Deo, quod ab homine postpositus sit creaturis, quam ei sit honoris quod ab homine iisdem præponatur?

Obj. 4. Homo justus mereri potest alteri de condigno veniam peccati mortalis, ergo & pro eo condigne satisfacere.

Resp. Nego anteced. Nam Patres generaliter & indistincte docent puram creaturam non posse simpliciter offerre pretium condignum pro peccato: quod proinde intelligi debet de pretio condigno sive per modum meriti, sive per modum satisfactionis.

Inst. Homo justus potest mereri de condigno gratiam sanctificantem alteri etiam injusto, ergo & veniam peccati mortalis.

Resp. Nego antec. Nam quamvis justus augmentum gratiæ sanctificantis sibi mereri possit de condigno, non ideo gratiam sanctificantem mereri condigne potest peccatori, justus non potest gratiam sanctificantem mereri peccatori, quin ei veniam peccati mortalis mereatur. Pura autem creatura veniam peccati mortalis mereri non potest de condigno, cum pro illo condigne satisfacere non possit.

Obj. 5. Purus homo justus satisfacere condigne potest pro peccato veniali; ergo & pro mortali.

Resp. Esto antecedens, quod a multis negatur, nego conseq. nam peccatum veniale, utpote culpa levis, non est contemptus Dei nec virtualis quidem, sicut est peccatum mortale: Unde ejus gravitas non æstimatur secundum dignitatem Dei, quæ per illud non contemnitur; ideoque non est fortasse incompensabilis a pura creatura. At culpa mortalis, cum sit contemptus Dei, æstimatur secundum infinitam ejus dignitatem, sicque habet gravitatem infinitam simpliciter, proindeque incompensabilem a pura creatura.

Equidem satisfactio creaturæ potest semper crescere, sed intra proprium ordinem, non ultra.

CAPUT II.

De Existentia Incarnationis.

INcarnationis existentiam negant 1. Ethnici, Deistæ, & alii Infideles, qui nullas Scripturas ac revelationes Divinas admittunt 2. Judæi, qui solum vetus Testamentum admittunt. 3. Hæretici, qui licet utrumque Testamentum agnoscant ut Dei Verbum, tamen negant Christum esse vel verum Deum, vel verum hominem, ideoque existentiam Incarnationis.

Contra hos omnes Infideles, Judæos, & Hæreticos generatim & efficaciter,

Prob. Existentia Incarnationis ex motivis credibilitatis, quibus evidenter credibile, imo evidens est religionem christianam esse veram, & a Deo institutam, ideoque vera esse omnia religionis christianæ dogmata, quorum primarium caput est Verbi Divini Incarnatio. Hæc motiva exponuntur in Tractatu de Fide. Sed contra Atheos iis præmittenda sunt argumenta naturalia, quibus existentia Dei demonstratur.

Verum hic Incarnationis existentia speciatim contra Judæos & Hæreticos probanda est, contra Judæos quidem, qui falso putant Messiam futurum esse temporalem tantum principem & purum hominem, quique obstinate negant illum jam venisse, sed eum expectant ut eos liberaturum a miseriis & calamitatibus temporalibus. Contra Judæos, inquam, statuendum est 1. Messiam esse verum Deum. 2. Jam advenisse. 3. Jesum-Christum Filium Mariæ Virginis esse verum illum Messiam a Deo promissum, & a Prophetis prænuntiatum

Contra hæreticos vero probanda est existentia Incarnationis, qualem re vera esse Fides docet, refellendo errores omnes circa illud Mysterium exortos. Hæretici quippe varie errarunt circa Mysterium illud; nam alii Christi divinitatem, alii humanitatem veram negarunt: alii duas personas, alii unicam naturam in eo admiserunt: alii denique circa naturam humanam & operationes utriusque naturæ Christi errarunt.

ARTICULUS I.

Utrum Messias promissus a Deo, & prænuntiatus a Prophetis, sit verus Deus?

DIco. Messias est Homo Deus, seu persona S. Trinitatis facta homo.

Prob. Ex veteri Testamento. 1. ex Isai. c. 9.

Parvulus natus est nobis, & filius datus est nobis, & factus est principatus super humerum ejus: & vocabitur nomen ejus admirabilis, consiliarius, Deus, fortis, Pater futuri sæculi, Princeps pacis. Multiplicabitur ejus imperium & pacis non erit finis, super Solium David, & super Regnum ejus sedebit, ut confirmet illud & corroboret in judicio & justitia amodo & usque in sempiternum. Quæ verba de solo Messia intelligi possunt: nam de solo Messia dici potest, quod sit Pater futuri sæculi, Princeps pacis cujus non erit finis, quod super Solium David sedebit regnaturus in æternum. At Messia, de quo hic loquitur Isaias, est verus Deus: nam illum vocat Deum simpliciter & singulari numero; & nomen Dei simpliciter & in singulari numero soli vero Deo in Scriptura tribuitur. Ergo Messias est verus Deus, ideoque Homo-Deus.

Item Isai. c. 35. Isaias de Messias loquens ait: *Deus ipse veniet, & salvabit vos. Tunc aperientur oculi cæcorum, & aures surdorum patebunt. Tunc saliet sicut cervus claudus, & aperta erit lingua mutorum.* Et c. 45. *hæc dicit Dominus: Labor Ægypti, & negotiatio Æthiopiæ, & Sabaim viri sublimes ad te transibunt, & tui erunt: post te ambulabunt, vincti manicis pergent: & adorabunt, teque deprecabuntur: tantum in te est Deus & non est absque te Deus, in te est Deus absconditus, Deus Israel salvator.* Hæc verba sunt Dei Patris alloquentis Messiam; non Isaiæ, ut patet ex his vocibus, *hæc dicit Dominus:* Deus autem pater dicit Messiæ Filio suo naturali: *in te est Deus & non est absque te Deus:* quia Pater est in Filio & Filius in Patre ob naturæ identitatem propter quam etiam Pater non est Deus absque Filio. Deus vero Filius vere est Deus absconditus, quia homo factus Majestatem divinam sub velamine naturæ humanæ abscondit ad homines redimendos.

2. Baruch. c. 3. ait: *Hic est Deus noster, & non æstimabitur alius adversus eum. Hic adinvenit omnem viam disciplinæ & tradidit illam Jacob puero suo. Post hæc in terris visus est & cum hominibus conversatus est.* Hic Prophetarum more præteritum tempus pro futuro sumit: & prædicit eum, qui est Deus noster præter quem non est alius Deus, quique legem Israelitis dedit, ideoque est verus Deus, in terris vere visum iri assumpta scilicet natura humana, non autem per aliam apparitionem, qualis ante legem datam fuit, ut patet ex his verbis, *post hæc in terris visus est*, id est, videbitur.

3. Ex Psalmis Davidicis. Psalm. 2. *Dominus dixit ad me: Filius meus es tu, ego hodie genui te.* Hic Messias loquens inducitur, ut patet ex his verbis ista præcedentibus: *Ego autem constitutus sum Rex ab eo super Sion montem sanctum ejus, prædicans præceptum ejus.* Ibi autem Messias dicitur Filius Dei naturalis: nam dicitur Filius modo singulari ac proprio, qui aliis non conveniat, & genitus. At Filius Dei naturalis & a Deo genitus est vere Deus: nam genitus est ex substantia generantis, ideoque genitus a Deo habet eandem substantiam ac divinitatem, quam habet Deus Pater. Idem constat ex Psal. 109. *Dixit Dominus Domino meo: sede a dextris meis.* Et infra. *Ex utero ante luciferum genui te,* hoc est ex substantia mea ab æterno genui te, communicando tibi meam naturam Divinam. De Messia autem hæc intelligi, patet, ex eo quod postea idem Dominus ex substantia Dei ab æterno genitus dicatur futurus Sacerdos in æternum. *Juravit Dominus & non penitebit eum: tu es Sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedech.*

Psal. 44. *Sedes tua Deus in sæculum sæculi, virga directionis virga Regni tui. Dilexisti justitiam, & odisti iniquitatem: propterea unxit te Deus Deus tuus oleo lætitiæ præ consortibus suis.* Quæ verba intelligi nequeunt nisi de eo, qui simul sit Deus & homo, ideoque de solo Messia, non de Salomon, qui fuit purus homo & figura Messiæ.

Obj. Messias est similis Moysi, nam, Deut. c. 18. dicit Israelitis; *Prophetam de gente tua & de fratribus tuis, sicut me suscitabit tibi Dominus Deus tuus; ipsum audies.* Quæ verba Petrus, act. c. 3. exponit de Messia.

Resp. Messias est similis Moysi quoad aliqua; nempe quoad naturam humanam assumptam, & quoad quædam officia ut ducis populi, Dei, quæ tam longe perfectius adimplevit: At est Moysi dissimilis quoad divinitatem, potestatem, & alia munera, ut liberandi homines a peccato, eosque redimendi, satisfaciendi Deo &c. Nam hæc sicut alia multa quæ ad Messiam spectant, ut nasci ex Virgine, &c. non conveniunt Moysi.

ARTICULUS II.

Utrum Messias a Deo promissus jam advenerit?

DIco. Messias a Deo promissus, qui est verus Deus & verus Homo, jam a multis sæculis venit.

Prob.

Prob. Ex vaticinio Patriarchæ Jacob, qui ſpiritu Divino afflatus, filiis ſuis prædicens ea, quæ eorum poſteris eventura erant, ſic Judam alloquitur, Geneſ. c. 49. *non auferetur ſceptrum de Juda, & Dux de femore ejus donec veniat qui mittendus eſt, & ipſe erit expectatio gentium*. Senſus eſt, omnem ſupremam poteſtatem a Tribu Juda abſolute auferendam non fuiſſe donec veniret Meſſias. Nam ſceptrum ſignificat ſupremam poteſtatē cujus eſt ſignum; ſemur ſtirpem; & hæ voces *qui mittendus eſt*, ſignificant Meſſiam, qui dicitur ſimpliciter miſſus aut mittendus; quia mittendus erat ad opus omnium præſtantiſſimum nempe ad redemptionem generis humani, & procurationem gloriæ Dei infinitæ; & re ipſa textus Chaldæus magnæ apud Judæos auctoritatis habet Meſſiam. Atqui Suprema Poteſtas omnis jam dudum deſiit non ſolum in Tribu Juda, ſed etiam in tota gente Judæorum, qui a multis ſæculis dura ſervitute ubique depreſſi ſunt ſine Rege, ſine Principe, ſine Templo, ſine Sacrificio, &c. ergo jam a multis ſæculis Meſſias venit.

Dices 1. Sceptrum exprimitur per vocem *ſchevet*, quæ virgam ſignificat, ideoque caſtigationem. Unde ſenſus prophetiæ eſt, afflictionis virgam non receſſuram a Juda donec veniat qui mittendus eſt,

Reſp. Nego. Nam 1. Hæc vox ſignificat etiam ſceptrum, ſeu ſignum ſupremæ poteſtatis, & hic ſceptrum ſignificare patet ex his vocibus ſequentibus, *& Dux de femore ejus*. 2. Jacob ibi omnia fauſta Tribui Judæ præ aliis prænuntiat, nimirum honorem ab aliis Tribubus, victoriam de hoſtibus, principatuum pacem, vitæ commoda, libertatem, formæ dignitatem & decorem: unde incipit ab his verbis; *Juda te laudabunt fratres tui*. 3. Denique virga afflictionis non fuit in Tribu Juda ad Meſſiam uſque. Nam hæc Tribus plurimum floruit ſub David, Salomone, & aliis Regibus, levioribuſque & minus diuturnis calamitatibus afflicta eſt quā aliæ, ut conſtat ex Scriptura: aliis enim Tribubus captivis floruit ſub Ezechia & Joſia, iiſdemque in captivitate remanentibus, remiſſa eſt libera in patriam, & ſub Machabæis ſuprema poteſtate fruebatur.

Dices 2. Circa mediam Aſſiriam, Babyloniā & montem Caucaſum, ubi decem Tribus poſt captivitatem Babylonicam remanſerunt extra Imperium Judæorum, in quo perficiuntur Duces ex Tribu Juda, ut teſtantur aliqui Rabini,

Reſp. Hoc eſt prorſus fictitium, nam ex mercatoribus & omnibus aliis, qui Aſſyriam & totam Aſiam peragrarunt, conſtat Judæos ubique viles & ſervos eſſe.

Nota. Jacob non prædixit fore ut ſtatim a ſua Morte vel ab exitu Hebræorum ex Ægypto Tribus Juda ſceptrum obtineret, ſed duntaxat fore ut ex quo Tribus Juda ſceptrum obtinuiſſet; eo non deſtitueretur ſimpliciter & omnino donec Meſſias veniret.

Prob. 2. Ex Danielis c. 9. ubi Angelus Gabriel revelat tempus, quo Chriſtus ſeu Meſſias ſit venturus & occidendus, & futura ſit ultima Judæorum ruina. *Septuaginta hebdomades abbreviatæ ſunt ſuper populum, & ſuper Urbem ſanctam tuam; ut conſummetur prævaricatio, & finem accipiat peccatum, & deleatur iniquitas, adducatur juſtitia ſempiterna, & impleatur viſio & Prophetia, & ungatur Sanctus Sanctorum. Scito ergo & animadverto, ab exitu ſermonis, ut iterum ædificetur Jeruſalem uſque ad Chriſtum Ducem hebdomades ſeptem, & hebdomes ſexaginta duæ erunt, & rurſum ædificabitur platea, & muri in anguſtia temporum. Et poſt hebdomades ſexaginta duas occidetur Chriſtus; & non erit ejus populus, qui eum negaturus eſt, & civitatem & ſanctuarium diſſipabit populus cum duce venturo: & finis ejus vaſtitas, & poſt finem belli ſtatuta deſolatio. Confirmabit autem pactum multis hebdomada una: & in dimidio hebdomadis deficiet Hoſtia & Sacrificium: & erit in Templo abominatio deſolationis: & uſque ad conſummationem & finem perſeverabit deſolatio*.

Juxta hoc vaticinium numerandæ ſunt tantum 70. ſeu potius 69. hebdomades ab Edicto ſeu executione Edicti Artaxerxis longimani de reſtaurandis urbe Jeruſalem & ejus Templo uſque ad Chriſtum ducem ſeu Meſſiam. Nam hic eſt ſenſus horum verborum: *ab exitu ſermonis ut iterum ædificetur Jeruſalē uſque ad Chriſtum Ducem hebdomades ſeptem & hebdomades ſexaginta duæ erunt*: id eſt ſexaginta novem. Atqui illæ hebdomadæ jam pridem effluxere. Ergo jam venit Meſſias quicumque ille ſit. Minor conſtat; nam illæ hæbdomades vel ſunt hebdomades dierum vel annorum: non enim ſunt aliæ hebdomades in tota Scriptura: & Angelus qui Hebræo tempus diffinitum adventus Meſſiæ revelabat, illas non accepit in alio ſenſu quam accipi ſolebant ab Hebræis: alioqui Daniel nihil ex illa revelatione certo cognoſcere potuiſſet, quod repugnat his verbis *ſcito ergo & animadverte, &c.* At illæ hebdo-

domadæ quamvis sint annorum, jamdiu effluxere, ut patet. Nam illæ non sunt nisi 490. anni, qui incipiunt ab anno mundi 3528. vel 3529. quo exiit edictum de restauranda urbe, ac proinde desinunt in annum mundi 4018. vel 4019. Præterea constat Urbis ac Sanctuarii ruinam, & Sacrificiorum abolitionem jam pridem contigisse.

Dices 1. Non consentiunt omnes a quo anno numerandæ sint illæ hebdomades.

Resp. Quamvis propter obscuritatem historiæ, de aliquibus dissentiant Doctores tamen inter omnes constat & constare debet illas omnes hebdomadas a multis sæculis elapsas esse. Nam certum & evidens est, ea quæ futura erant post illas hebdomadas, jam a multis sæculi contigisse: nempe civitas Hierosolymitana Judeæ regionis Caput. Sanctuarium ac Templum funditus eversa sunt, Sacrificia defierunt; & desolatio illa Vaticinii a multis sæculis perfecta est. Quare vis hujus Vaticinii non pendet ab epoca, unde sumi debet initium hebdomadarum.

Dices 2. Per Christum ibi intelligitur forte vel Cyrus Rex Persarum, qui Judæos in patriam remisit, & qui, Isai. cap. 45. vocatur Christus: vel Zorobabel, qui in illo reditu fuit dux populi & princeps: vel Josue filius Josedech, qui post captivitatem summum sacerdotium gessit: vel Esdras Sacerdos, vel Nehemias, vel aliquis summus Judæorum Pontifex, &c.

Resp. Neg. Nam ex hac prophetia Christus ille est sanctus Sanctorum, seu sanctitas sanctitatum, ut habet Hebræus textus, iniquitatem deleturus est, & justitiam sempiternam adducturus: quæ convenire non possunt nisi Messiæ, qui simul sit Homo & Deus.

Præterea Christus ille omnem implet prophetiam, occidendus & negandus est a populo suo, ejus mortem sequitur Urbis ruina, Templi profanatio & excidium, abolitio Sacrificiorum, denique gentis Judeæ, desolatio usque ad finem mundi duratura, in pœnam scilicet occisionis Christi: quæ omnia nulli ex citatis conveniunt.

Prob. 1. Ex Aggæi c. 2. ubi dicitur: *Hæc dicit Dominus exercituum: adhuc unum modicum est, & ego commovebo Cœlum & Terram, & Mare, & Aridam. Et movebo omnes gentes, & veniet desideratus cunctis gentibus: & implere domum istam gloria, dicit Dominus exercituum ... magna erit gloriæ domus istius novissimæ plus quam primæ:* Certe desideratus ille cunctis gentibus est ipse Messias, qui, Genes. c. 45. dicitur ex pectatio genitum, & in quo benedicendæ sunt omnes gentes secundum promissionem a Deo Abrahæ factam. Ex illa autem prophetia Messias ille venturus erat post unum modicum tempus, quod certe jamdiu effluxit, cum ab Aggæo ad nos usque fluxerint plus quam duo annorum millia, quod certe non est modicum in æstimatione hominum, secundum quam Deus locutus est alioqui non intelligeretur. Præterea ille Messias venturus erat dum staret Templum secundum post reditum ex captivitate Babylonica constructum, cujus major futura erat gloria; quam primi a Salomone extructi, nempe ob præsentiam Messiæ illud ingredientis. At Templum illud secundum jam diu funditus excisum est.

Dices. Messias desiderari nec expectari poterat a gentibus, quippe quæ eum non noverant. Ergo desideratus cunctis gentibus non est Messias.

Resp. Messias dicitur desideratus cunctis gentibus, quia gentes eum implicite, virtualiter & interpretative desiderabant, cum ejus redemptione maxime indigerent: nam quisque virtualiter, implicite & interpretative desiderat ea, quibus maxime indiget, & quæ si clare cognosceret, expresse expeteret. Gentes autem omnes Redemptore indigebant æque ac Judæi. Quare gentes Messiam desiderabant, quomodo terra in siccitate imbrem desiderare & expectare dicitur, vel to *desideratus* ibi significat desiderabilem: vel ibi more Prophetarum præteritum tempus pro futuro adhibetur; & sic desideratus significat desiderandum; quia Messias aliquando a gentibus desiderandus & amandus erit.

ARTICULUS III.

Utrum Jesus Filius Mariæ sit verus Messias?

§. I.

Dico. Jesus-Christus Filius Mariæ sub Augusto natus & sub Tiberio Crucifixus, est verus Messias.

Prob. Ille est verus Messias, in quo impleta sunt omnia, quæ a Prophetis de Messia prænuntiata fuerunt. Atqui hæc omnia in Jesu Filio Mariæ Virginis impleta sunt. Ergo Jesus Filius Mariæ Virginis est verus Messias. *Prob. min. inductione*; Nam de Messia a Prophetis prædicta sunt 1. ortus ex Virgine, Isai. c. 7. *Ecce Virgo concipiet, & pariet Filium; & vocabitur nomen ejus Emma-*

ma-

manuel, id est, nobiscum Deus. 2. Locus nativitatis in Urbe Bethleem, Mich. c. 5. *& tu Bethlehem, parvulus es in millibus Juda: ex te mihi egredietur qui sit dominator in Israel, & egressus ab initio, a diebus æternitatis*. 3. Precursor, qui viam ejus præpararet, Malach. c. 3. *ecce ego mitto Angelum meum, & præparabit viam ante faciem meam. Et statim veniet ad Templum suum dominator, quæritis & Angelus Testamenti, quem vos vultis*. 4. Prædicatio, Isai. c. 61. *Spiritus Domini super me eo quod nu xerit Dominus me, ad annuntiandum mansuetis misit me, ut mederem contritis corde, & prædicarem captivis indulgentiam: ut prædicarem annum placabilem Domino, &c.* 5. Miracula, Isai. c. 35. *Deus ipse veniet, & salvabit vos: tunc aperientur oculi cæcorum, & aures surdorum patebunt, &c.* Nomen Salvatoris, paupertas, ingressus in Urbem Jerusalem super Asinam, Zachar. c. 9. *exulta satis filia Sion, jubila filia Jerusalem; ecce Rex tuus veniet tibi justus: & salvator: ipse pauper, & ascendens super Asinam, & super Pullum filium Asinæ*. 7. Passio propter salutem hominum, ignominia, sputa, omnis generis contumelia, Isa. c. 53. *non est species ei, neque decor: & vidimus eum, & non erat aspectus, & desideravimus eum: despectum & novissimum virorum, virum dolorum .. putavimus eum quasi leprosum, & percussum a Deo, & humiliatum. Ipse autem vulneratus est propter iniquitates nostras, attritus est propter scelera nostra... Et livore ejus sanati sumus... Sicut Ovis ad occisionem ducetur, & quasi Agnus coram tondente se obmutescet, & non aperiet os suum, &c.* Et c. 50. *Corpus meum dedi percutientibus, genas meas vellentibus: faciem meam non averti ab increpantibus & conspuentibus in me*. 8. Pænæ internæ, opprobria, fossio manuum ac pedum, vestium divisio & sortitio, derisio contumeliosa, Ps. 21. *Deus, Deus meus respice in me, quare me dereliquisti?... Ego autem sum vermis, & non homo, opprobrium hominum & abjectio plebis. Omnes videntes me, deriserunt me: locuti sunt labiis, & moverunt caput... Foderunt manus meas, & pedes meos; dinumeraverunt omnia ossa mea ...Diviserunt sibi vestimenta mea, & super vestem meam miserunt sortem*. 9. Potus Fellis & Aceti, Ps. 68. *derunt in escam meam fel: & in siti mea potaverunt me aceto*. 10. Mors inter latrones pro peccatis hominum, & oratio pro inimicis suis, Isai. c. 53. *tradidit in mortem animam suam, & cum sceleratis reputatus est: & ipse peccata multorum tulit, & pro transgressoribus rogavit*, 11. Lateris fossio, Zachar. c. 12. *aspicient ad me, quem confixerunt*. 12. Resurrectio, Psal. 15. *non derelinques animam meam in Inferno: nec dabis Sanctum tuum videre corruptionem*. Et Psal. 56. *exurgam diluculo*. 13. Ascensus in Cælum, & Missio Spiritus-sancti, Psal. 67. *ascendisti in Altum, cepisti captivitatem: accepisti dona in hominibus ... Psallite Deo, qui ascendit super Cælum Celi ad Orientem*. 14. Gentium conversio ad veri Dei fidem per Messiam, Isai. c. 49. *ecce dedi te in lucem gentium, ut sis salus meam usque ad extremum terræ*. Et c. 55. *ecce testem populis dedi eum, ducem ac præceptorum gentibus. Ecce gentem quam nesciebas, vocabis: & gentes quæ te non cognoverunt, ad te current*. Et Zachar. c. 2. *ecce ego venio ...Et applicabuntur gentes multæ ad Dominum in die illa & erunt mihi in populum* 15. Ejus doctrinæ prædicatio per ejus Apostolos, Isai. c. 66. *venio ut congregem cum omnibus gentibus & linguis: & venient, & videbunt gloriam meam. Et ponam in eis signum, & mittam ex eis salvati fuerint, ad gentes in Mare, in Africam & Lydiam; in Italiam & Græciam, ad Insulas longe, ad eos qui non audierunt de me, & non viderunt gloriam meam. Et annuntiabunt gloriam meam gentibus*. Denique Judæorum reprobatio & desolatio ob infidelitatem suam, & Christi necem ab eis illatam, Daniel. c. 9. *post Hebdomades sexaginta duas occidetur Christus: & non erit ejus populus, qui eum nugaturus est. Et Civitate, & Sanctuarium dissipabit populus cum duce venturo, & finis ejus vastitas, & post finem Belli statuta desolatio, &c.*

Atqui hæc omnia in Jesu Christo Filio Mariæ nato sub Augusto, & Cruci affixo sub Tiberio impleta fuerunt, & quidem tam perfecte, ut Prophetæ non tam futura prædixisse, quam preterita retulisse videantur; quod pater ex tota narratione Evangelica, de cujus veritate ne Judæi quidem nisi ex stolida pertinacia dubitare possunt, cum scripta & prædicata sit a multis testibus oculatis, viris probatæ sanctitatis & prudentiæ, loco dissitis, cum multis laboribus & vitæ periculo, post mortem Christi, a quo nihil sperandum erat si ipse impostor fuisset, & coram inumeris hominibus ac ipsis Judæis, qui Christum & ejus facta viderant, & illos manifestæ falsitatis convincere potuissent, si quid falsi narrassent.

Adde quod hæc tota narratio, & doctrina Christiana sensibus ingrata, cupiditatibus

omnibus inimica, & creditu difficillima, simplici stilo exposita a paucis viris pauperibus, ignobilibus, rudibus, litterarum humanarum imperitis, omni præsidio humano destitutis, diu totis viribus oppugnata ab Imperatoribus ac Regibus & populis, ab Oratoribus & Philosophis, non obstantibus multis persecutionibus: bonorum spoliatione, & suppliciis quibus affecti sunt innumeri omnium ætatum ac conditionum hominibus illam sectantibus, credita & recepta tandem ubique fuerit ab ipsis Imperatoribus, Regibus, Optimatibus, ab hominibus ingenio ac doctrina præstantissimis; innumeris miraculis, atque a multis Martyrum omnis sexus, ætatis ac conditionis millionibus confirmata fuerit; Idololatriam destruxerit; sic ad morum sanctitatem efficacissima, cum omne vitium damnet, virtutes omnes commendat, media efficacia ad eas comparandas suppeditat, sublimem de Deo cognitionem ac cultum ejus perfectissimum doceat, corruptos mores emendet, & innumeros homines ad sanctitatem omnino supernaturalem evexerit, multosque quotidie evehat.

§. II.

Solvuntur objectiones.

Obj. 1. Multa de Messia prædicta sunt in Scriptura, quæ non conveniunt Jesu Filio Mariæ, nempe quod allaturus sit pacem, bonorum omnium copiam, magnam populi felicitatem, quod magnum in gentes Dominium & Regiam dignitatem ac potestatem habiturus sit. Ergo Jesus Filius Mariæ non est Messias.

Resp. Nego antec. Nam bona illa omnia, nempe pax, felicitas, Regnum, gloria, &c. intelligenda sunt in sensu Spirituali, & de bonis cælestibus ac æternis. Præterea multa prædicuntur, quæ secundum Christi adventum spectant, quando nempe summa cum gloria & majestate universum orbem & omnes homines judicaturus est in fine mundi, quæ Judæi falso tribuunt primo adventui. Enim vero Prophetæ alibi describunt Messiam pauperem, virum dolorum, despectum opprobriis saturatum, & crudeli morte perimendum: quæ sane ad primum ejus adventum spectant.

Obj. 2. Sceptrũ non permansit in domo Juda usque ad advẽtum Christi Jesu Filii Mariæ, sed longe ante desiit, nempe sexcentis circiter annis. Nam 1. Judæorum apud Babylonios captivitas 70. annis duravit. 2. Post reditum ex hac captivitate nullus fuit Rex apud Judæos, nam Jerem. c. 22. de Jechonia dicitur: *Scribe virum istum sterilem... Nec enim erit de semine ejus vir, qui sedeat super Solium David, & potestatem habeat ultra in Juda.* 3 Machabæi Sacerdotes ex Tribu Levi præfuerunt Judæorum genti per ducentos circiter annos ante adventum Jesu Filii Mariæ.

Resp. Nego antec. ad 1. *Resp.* Tempore captivitatis Babylonicæ suprema potestas non fuit pœnitus & sine spe restitutionis ablata de domo Juda, sed solum ad breve tempus. Sic ex eo quod Carolus II. Angliæ Rex aliquot annis Regno explusus fuerit, dici non potest Coronam Angliæ a Stuartorum familia ablatam in illo fuisse. Præterea Jechonias licet in vinculis, habebatur semper Rex Judæorum, & e carcere eductus Regiæ dignitatis insignibus ac magna potestate usus est. Item Judæi in captivitate obtinuerunt potestatem se ipsos gubernandi, & judicandi secundum suas leges, ut patet ex historia Susannæ. Sensus autem Vaticinii Jacob est, quod suprema potestas e Tribu Juda penitus & in perpetum auferenda non sit, donec veniat Messias.

Resp. ad 2. Post solutam captivitatem nemo quidem Regis nomine & splendore insignitus fuit; sed tamen fuerunt semper in Tribu Juda, qui sub Ducum nomine præessent, & statim a captivitate Zorobabel filius Salathiel nepos Jechoniæ fuit Dux populi Babylone redeuntis. Alii vero qui post eum Duces fuerunt, supremam potestatem nomine Tribus Juda, & auctoritate ab ea accepta exercebant. Unde suprema potestas in domo Juda non defuit simpliciter, sed solum quoad nomen & splendorem Regis. Igitur quamvis Sceptrum in familia David defecerit, illud tamen in Tribu Juda semper remansit usque ad Christum, quod nobis sufficit.

Resp. 3. Quamvis Sacerdotes ex Tribu Levi præpositi fuissent duces, tamen vere suprema potestas semper erat primario penes Tribum Juda, secundario vero & ministerialiter tantum penes Machabæos. Nam duces & summi Pontifices de Tribu Levi, & Senatores Concilii Sanhedrin a Tribu Juda electi sunt, ut ejus nomine & tanquam ejus ministri, & secundum suas leges Rem publicam administrarent: Quod patet ex l. 1. Machab. c. 9. ubi defuncto Juda omnes Judæi amici Judæ *dixerunt Jonathæ... te hodie elegimus esse pro nobis in principem & ducem.* Et additur: *& suscepit Jonathas tempore illo principatum.* Et ex l. 2. c. 11. ubi

ubi Antiochus Eupator tempore Judæ Machabæi cupiens pacem cum Judæis inire, sic scribit ad Judæos, *Rex Antiocus Senatui Judæorum, & cæteris Judæis salutem.* Quæ verba ostendunt supremam potestatem semper fuisse etiam tempore Machabæorum penes Tribum Juda, non Machabæos. Igitur sceptrum vere remansit penes Tribum Juda etiam toto tempore quo Machabæi duces fuere. Sic recte dicitur sceptrum Poloniæ teneri a Polonis, & in gente Polonica residere, licet interdum exteri ab ipsis electi, toti Regno cum Regio titulo præficiantur, ut Henricus Valesius Gallus, Sigismundus Svecus, & nunc dux Saxoniæ Germanus a Polonis in Reges electi sunt.

Quemadmodum igitur dici non potest sceptrum Polonicum ad Gallos, aut Germanos transiisse, & in genere Polonica defecisse, eo quod Gallus vel Germanus in Regem electus sit a gente Polonica, ut Remp. suo nomine & secundum suas leges administraret: ita nec sceptrum Tribus Juda dici potest in Tribum Levi transiisse: Quare sceptrum semper in domo Juda vere remansit donec Herodes alienigena Regnum Judæorum absque spe restitutionis a Romanis obtinuit, quod contigit tempore Christi; sicut suprema potestas a gente Polonica non deficiet, nisi aliquis alienigena sibi & posteris suis Regnum Polonicum vindicet.

Inst. 1. Machabæi non erant de Tribu Juda, & tamen erant duces populi Judaici. At juxta prophetiam dux de fœmore Juda non deficiet usque ad Messiæ adventum. Ergo.

Resp. Disting. maj. Machabæi erant duces secundarii, hoc est, ministri ducis primarii, nempe Tribus Juda, cujus consensu, electione & nomine Rempublicam administrabant, *conc. maj.* Machabæi erant duces primarii & independentes a Tribu Juda, *nego maj.* Nam Tribum Juda non regebant nisi ejus consensu, nomine, & auctoritate ab illa accepta, ut patet ex textibus citatis. Unde Tribus Juda supremam potestatem semper retinebat, sed illam per summos Pontifices tamquam ministros exercebat.

Quare Legati Jonathæ Romam missi ad fœdus cum Romanis innovandum, sic Senatum alloquuntur, l. 1. Machab. c. 12. *Jonathas summus Sacerdos, & gens Judæorum miserunt nos, ut renovaremus amicitiam, &c.* Certe si Jonathas Judæis præfuisset cum potestate independenti & primaria non facta fuisset mentio gentis Judæorum. Primus autem Jonathas nominatur, quia exercebat summam potestatem Tribus Juda.

Inst. 2. Tunc temporis suprema potestas non erat magis penes Tribum Juda quam in aliis Tribubus, quæ se illi adjunxerant.

Resp. Nego. Nam ad solam Tribum Juda pertinebat tota vel maxima ex parte regio quam Judæi post reditum e captivitate possederunt, cujus & civitas regia, & caput, & sedes totius regionis erat Jerusalem urbis Tribus Judæ propria. Hæc quippe Tribus una & nominatim dimissa est libera ad Artaxerxe.

Quamvis autem multi Benjamitæ, & aliqui ex aliis Tribubus in patriam reversi fuissent; hi tamen pauci erant præ Judæis, & uni regno ac Tribui Juda adscripti sunt, & quasi insiti, ita ut imperium in omnes uni soli Tribui Juda cesserit, quæ cæteris nomen & auctoritatem dedit, unde omnes Judæi seu Tribus Juda appellati sunt.

Inst. 3. Saltem hæc prophetia Jacob impleta non fuit in Jesu Filio Mariæ Virginis.

Resp. Nego. Nam sensus illius est, quod paulo ante Nativitatem, vel paulo post mortem Messiæ sceptrum auferendum sit penitus e Juda: spatium enim 30. aut 40. annorum est breve & pro nihilo habendum respectu totius temporis, quo domus Juda a Davide sceptrum tenuit, quod quidem mille annos superat. Certum est autem regnum Judæorum penitus extinctum esse 40. annis post mortem Christi Jesu Filii Mariæ, cum Urbs & Templum funditus a Vespasiano & Tito diruta sunt.

Imo illud longe ante a Romanis obtinuit Herodes alienigena, quo regnante Christus natus est. Dico, *alienigena*; nam teste Josepho Judæo peritissimo Herodes erat origine Idumæus, & stirpe Chananæus. Unde errat Nicolaus Damascenus Herodi Charus, & ejus adulator, cum scribit eum origine Judæum fuisse.

Porro particula *donec* sæpe in Scriptura ut hic etiam sumitur late & indeterminate, nempe pro aliquo temporis intervallo. Unde ad hujus vaticinii verificationem sufficit, quod Jesus natus sit sub Hærode, sub quo sceptrum a Judæorum gente ab latum fuisse constat apud omnes.

Obj. 3. Danielis prophetia circa tempus adventus Messiæ non convenit Jesu Filio Mariæ.

Resp. Neg. Nam cum ea, quæ ibi prænuntiantur Messiæ mortem secutura, nempe Urbis ac Sanctuarii eversio, Templi profanatio, & totius gentis Judaicæ desolatio

ne ve-

re vera contigerit aliquot annis post mortem Jesu Filii Mariæ, & in eo etiam omnia alia ibi & in tota Scriptura de Messia prænuntiata impleta sunt; constat quoque eum tempore a Daniele prædicto advenisse & mortuum esse; quamvis ob incertitudinem veteris chronologiæ accurata temporis illius computatio difficilis sit, & circa illam variæ sint sententiæ, quas hic referre non vacat, nec necesse est. Consulantur hac de re Petavius, Petrus, & alii doctissimi Chronologi.

Dices. Illæ septuaginta hebdomades fortasse sunt dierum, non annorum.

Resp. Neg. Nam certum est ea, quæ in prophetia continentur, non contigisse tam brevi spatio, quod est unius anni circiter cum dimidio. Hebdomadæ autem in Scriptura proprie dicuntur etiam de annis, ut patet ex Levit. c. 25. *numerabis tibi septem hebdomadas annorum*. Nec sunt ullæ aliæ in tota Scriptura præter illas nisi dierum.

Porro illæ hebdomadæ, quæ 490. annos faciunt, numerandæ sunt ab anno mundi 3558. quo exiit edictum de iterum ædificanda urbe Jerusalem & sic desinunt in ann. mundi 4018. qui est annus post Passionem Christi quartus, ita ut in medio ultimæ hebdomadæ, id est, anno tertio Christus occisus sit.

Dices. Hæc verba prophetiæ Danielis: *ut consumetur prævaricatio, & finem accipiat peccatum .... & adducatur justitia sempiterna:* non sunt impleta in Jesu Filio Mariæ.

Resp. Neg. Nam illorum verborum sensus est, ut omne peccatum expietur ac deleatur, & præparentur gratiæ ad omne peccatum vitandum & sanctitatem æternam consequendam. Christus autem quantum est ex parte sua omnia peccata expiavit, pro omnibus condigne satisfecit, omnibus electis sanctitatem semper duraturam tribuit, & omnibus aliis dat gratias sufficientes ad sanctitatem æternam consequendam. Unde in Christo hæc omnia impleta sunt.

Obj. 4. Prophetia Aggæi non convenit Jesu Filio Mariæ, nam 1. in ejus adventu cœlum & terra, mare, & omnes gentes non commotæ sunt 2. Jesus ille non ingressus est secundum Templum: nam Hærodes illud destruxerat, & aliud construxerat.

Resp. Nego. Nam 1. Cœlum commotum est cum Angeli & stellæ Christi adventum annuntiarunt, & cum ejus morte sol & luna defecerunt; terra, mare & omnia elementa commota sunt tum per generalem terræ motum tempore Passionis, tum per innumera miracula circa hæc omnia a Christo facta; gente quoque commotæ sunt, per Evangelii prædicationem, per horrendam ubique martyrum stragem, & per suam ad verum Deum conversionem Hærodes Templum secundum omnino a fundamentis non destruxit, sed dumtaxat quoad aliquam partem, ita ut censeretur idem Templum. Quare, Joan. c. 2. Judæ dicitur: *quadraginta & sex annis ædificatum est Templum hoc, & tu in tribus diebus excitabis illud?* per Templum hoc intelligunt Aggæi tempore extructum, nam teste Josepho, lib. 13. c. 13. tota Herodis ædificatio octo annis absoluta est.

ARTICULUS IV.

Utrum Jesus Christus Filius Mariæ sit verus Deus?

NOta. Christi divinitatem negarunt, eumque purum hominem esse docuerunt, Carpocrates, Cerinthus, & Ebion tempore Apostolorum, contra quos Evangelium suum scripsit Joannes Evangelista. 2. Theodoretus Byzantinus cariarius. 3. Paulus Samosatenus, Antiochenus Episcopus; contra quem duo Concilia Antiochiæ celebrata sunt, in primo errorem confessus, veritatem Catholicam agnovit, ideoque sedem suam retinuit, qua in secundo expulsus est ob relapsum in eamdem hæresim. 4. Photinus Sirmiensis Episcopus, in Concilio Sirmiensi damnatus & sede ejectus. 5. Theodorus Mopsuestenus sub Imperatoribus Arcadio & Theodosio juniore, a Synodo quinta generali postea damnatus sub Justiniano 6. Nestorius sub Theodosio juniore in Concilio Ephesino damnatus. 7. Denique Sociniani hujus temporis. His adde Arium, qui negavit divinitatem secundæ personæ Trinitatis.

Dico. Jesus Christus Filius Mariæ est verus Deus; Est de fide, & primarium religionis Christianæ fundamentum.

Prob. Contra hæreticos 1. Auctoritate Novi Testamenti quod admittunt, Rom c. 9. *Ex quibus est Christus secundum carnem, qui est super omnia Deus benedictus in sæcula*. Philipp. c. 2. *Hoc sentite in vobis, quod & in Christo Jesu, qui cum in forma Dei esse, non rapinam arbitratus est esse se æqualem Deo: sed semetipsum exinanivit, formam servi accipiens*. Ubi per formam intelligitur natura, quare sensus est: Christus cum naturam divinam haberet, non rapinam arbitratus est

se

se facere æqualem Deo, nempe cum dixit, *Ego & Pater unum sumus*; sed seipsum exinanivit assumendo naturam servi, nempe naturam humanam, Joan. c. 1. *in principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum .... Verbum caro factum est*. Ergo Verbum caro factum, est verus Deus. At Christus est Verbum Caro, seu homo factum, ergo est verus Deus, Joan. c. 3. *in hoc cognovimus charitatem Dei, quoniam ille animam suam pro nobis posuit*. Joan. c. 16. Christus ait: *omnia quæcumque habuit Pater, mea sunt*. Certe qui habet omnia quæ habet verus Deus, is est unus Deus, nam habet etiam divinitatem. Sed Christus asserit se habere omnia quæ habet verus Deus; ergo asserit se esse verum Deum: ergo est verus Deus, nam ejus testimonium verum esse fatentur ipsi hæretici, qui novum Testamentum admittunt.

Præterea in Scriptura Dei attributa, & opera Dei propria Christo tribuuntur, ut æternitas, omnipotentia, creatio, conservatio, &c. ut Jo. c. 17. *clarifica me, tu Pater, apud temetipsum claritate quam habui prius quam mundus esset apud te*, Apoc. c. 4. *Sanctus, sanctus, sanctus Dominus Deus omnipotens, qui erat, & qui est, & qui venturus est*. 1. Cor. c. 8. *unus Dominus Jesus Christus, qui quem omnia*. Joan. 1. *omnia per ipsum facta sunt*. Heb. c. 1. *portans omnia verbo virtutis suæ* & Col. c. 1. *omnia in ipso constant*.

Prob. 2. Ex traditione, cujus testes sunt Patres. Ex iis, qui ante Concilium Nicænum l. scripserunt, sufficiant.

Primo sæculo S. Ignatius Martyr in sua ad Ephesios epist. ait: *Unus Medicus est, carnalis & spiritualis, genitus & ingenitus in carne factus Deus in immortali vita vera, ex Maria, & ex Deo, primo passibilis & nunc impassibilis, Dominus Christus noster*. Et epist. ad Smirnenses: *glorifico Jesum Christum Deum, qui sic vos sapientes fecit*.

Secundo sæculo S. Justinus Mart. in cohortatione ad Græcos de Filio Dei Homine facto ait: *qui cum Dei sit Verbum, virtute ac potentia ab eo* (Deo Patre) *indiscretum, homine.... assumpto, ad memoriam nos priscorum parentum Religionis revocavit*. Et in Apol. 2. *qui quod Verbum & primogenitus Dei, sit Deus etiam est*. S. Irenæus, l. 3. adversus hæreses, c. 18. *prævidens Spiritus sanctus depravatores, & præmunies contra fraudulentiam eorum, per Matthæum ait: Christi autem generatio sic erat; & quoniam hic est Emmanuel, ne forte tantum eum hominem putaremus: non enim ex voluntate carnis; neque ex voluntate viri, sed ex voluntate Dei Verbum caro factum est; neque alium quidem Jesum, alterum autem Christum suspicaremur fuisse, sed unum & eumdem sciremus Deum esse*.

Tertio sæculo S. Dionisius Alexand. in ep. contra Paulum Samosatenum scripta. *Filius Dei, qui est Verbum Christus hæres, mortuus est: quomodo ais tu hominem esse eximium Christum, & non re vera Deum, & ab omni creatura cum Patre & Spiritu sancto adoratum, incarnatum ex S. Virgine & Dei para Maria? Propter nos enim voluit nasci ex muliere: unde & Passionem pro nobis suscepit.... unus est Christus qui est in Patre, coæternum Verbum, una ejus persona, Deus invisibilis & visibilis factus, Deus enim apparuit in carne, natus ex muliere, qui erat ex Deo Patre genitus ex utero, &c.* Clem. Alexand. in admonitione ad gentes. *Hic ergo Verbum Christus, & ut nos olim essemus, erat enim in Deo, & ut bene essemus, causa fuit. Nunc autem apparuit hominibus hic ipse Verbum, qui solus est ambo Deus & homo*. Patres Concilii Antiocheni, 1. in causa Pauli Samosateni anni 266. celebrati, in sua ad eumdem Paulum epist. sic ajunt: *Filium qui est apud Patrem, Deum quidem & Dominum omnium creaturam dicit* (Apostolus) *a Patre autem missum de Cœlis, & carne assumpta, factum esse hominum. Quamobrem corpus ejus ex Virgine sumptum, in quo omnis plenitudo divinitatis corporaliter habitavit, divinitati immutabiliter unitum & deificatum est. Qua de causa idem Deus & homo Jesus Christus prophetabatur in lege & Prophetis, & ab omnibus in Ecclesia, quæ sub Cœlo est, creditus est Deus*. Iidem Patres cum aliis pluribus in secundo Concilio Antiocheno contra eumdem Samosatenum, ann. 272. celebrato, idem donec, in sua Synodica epistola ad Dionysium Romanum Pontificum, & omnes orbis Christiani Episcopos scripta.

Tertul. in Apol. c. 21. de verbo dicit, *Hanc logon ex Deo prolatum didicimus, & prolatione generatum, & idcirco Filium Dei & Deum dictum ex unitate substantiæ.... iste igitur Dei radius, ut retro semper prædicabatur, delapsus in Virginem quamquam, & in utero ejus caro figurata nascitur homo Deo mixtus, caro spiritu instructa nutritur, adolescit, affatur, docet, operatur, & Christus est*. S. Cyprianus Martyr, lib. quod idola Dii non sint, ait: *Filius dei mittitur ... his est virtus Dei, hic*

ra-

ratio, hic sapientia ejus, & gloria; hic in Virginem inlabitur, carnem Spiritu sancto cooperante induitur, Deus cum homine miscetur: hic Deus noster, hic Christus est.

Ex Patribus autem qui post Concilium Nicænum I. floruerunt, sufficiant S. Athanasius, l. de Incarnat. contra Apolinarem *Perfectus Deus & perfectus homo Christus*. S. Gregor. Nazianz. in orat. de Nativ. Christi: *Hoc autem erat ipse Dei Filius, sæculis prior, ille invisibilis, ille incomprehensibilis, ille incorporeus, illud ex principio principium... humana omnia, excepto peccato, suscipit, conceptus quidem ex Virgine.*

S. Ambrosius, l. de Incarnationis Sacram. c. 5. *adversum omnes tamen* (hæreticos) *generalis est ista fides, quia Christus est Dei Filius, & sempiternus ex Patre, & natus ex Virgine*. Et, l. 1. in c. 2. Lucæ, *in principio, inquit,* (Joannes) *erat Verbum. habes quando erat.... habes etiam quid erat: & Deus, inquit erat Verbum.... quomodo venerit: Verbum caro factum est.*

S. August. ep. 3. seu 2. ad Volusianum, *Verbum igitur Dei, idemque Dei Filius Patri coæternus, eademque virtus & sapientia Dei.. nusquam conclusa.... sed sine mole ubique tota longe alio modo quodam, quam eo, quo creaturis cæteris adest, suscepit hominem, seque & illum fecit unum Jesum Christum mediatorem Dei & hominum, æqualem Patri secundum divinitatem, minorem autem Patre secundum carnem, hoc est, secundum hominem; incommutabiliter immortalem secundum æqualem Patri divinitatem, eumdemque mutabilem atque mortalem secundum cognatam nobis infirmitatem.*

S. Leo ser. 1. de Nativ. *Verbum igitur Dei Deus, Filius Dei, qui in principio erat apud Deum, per quem facta sunt omnia, & sine quo factum est nihil, propter liberandum hominem ab æterna morte factus est homo, ita se ad susceptionem humilitatis nostræ sine dimiuutione suæ Majestatis inclinans, ut manens quod erat, assumensque quod non erat, veram servi formam ei formæ, in qua Deo Patri est æqualis, uniret.*

Prob. 3. Ex Conciliis generalibus. 1. Ex Conc. Nicæno I. in Symbolo, ubi ait: *credimus in unum Deum, Patrem omnipotentem.... & in unum Dominum Jesum Christum Filium Dei, ex Patre natum unigenitum, id est, ex substantia Patris, Deum de Deo, Deum verum de Deo vero: qui propter nos homines, & propter nostram salutem descendit, & incarnatus est, & homo factus*. 2. Ex Constantin. I. & Ephæsino confirmantibus Symbolum Nicænum. 3. Ex Chalcedonensi, act. 5. in definitione fidei, ubi postquam idem Symbolum confirmavit, sic ait: *unum eumdemque confiteri Filium & Dominum nostrum Jesum Christum, consonanter omnes docemus, eumdem perfectum in deitate, & eumdem perfectum in humanitate Deum verum & hominem verum*. 4. Ex Conc. Constantinop. II. Can. 2. & Constantinop. III. actione 18. ubi ait: *definientes Dominum nostrum Jesum Christum, verum Deum nostrum.... perfectum in deitate, & perfectum eumdem in humanitate, Deum vere, & hominem vere, eumdem ex anima rationali & corpore, consubstantialem Patri secundum deitatem, & consubstantialem nobis secundum humanitatem, per omnia similem absque peccato, &c.* 5. Ex Conc. Nicæno II. Nicænum Symbolum suscipere se profitente, & Constantinop. IV. actione 10. ubi ait: *Confitemur unicum Dei Verbum Incarnatum, & factum fuisse propter nos secundum nos: non enim Angelus, non legatus, sed ipse Domitus venit, & salvavit nos, & nobiscum factus est Emmanuel: & iste erat Deus verus, Deus Israel, & omnium Salvator....duplicem docentes unum eumdemque Christum & Dominum, Deum scilicet perfectum & hominem perfectum in una persona*. 6. Ex Concil. Lateranensi IV. cap. *firmiter*, & ex Conc. Trident. sess. & approbante & confirmante Symbolum fidei quod in missa legitur.

Objectiones solutæ sunt in tractatu de Trinitate, cap. 1. art. 2.

ARTICULUS V.

Utrum Jesus Christus Filius Mariæ sit verus homo?

NOta. Hæretici varie erraruut circa Christi humanitatem. Nam Simon Magus, Cerdon, Marcion, Manes, Manichæi & Priscillianistæ docuerunt Christi Corpus non fuisse verum Corpus Carneum, sed apparens tantum & Phantasticum. Valentinus autem, Apolinaris, & Appelles asserebant Corpus Christi e Cœlo delatum fuisse, formatum ex materia Aerea vel Syderea, & per uterum Virginis tamquam per canalem transmissum. Aliqui vero, videlicet Appolinaris, Apollinaristæ, Eunomius, & Ariani dixerunt Verbum non assumpsisse animam humanam, sed Verbum fuisse Christo pro anima rationali, seu mente.

Dico

Dico Jesus Christus est verus homo. Est de fide.

Prob. 1. Ex Script. Joan. c. 8. Christus ait: *Nunc autem quæritis me interficere hominem, qui veritatem vobis locutus sum.* Et ipse in Evangelio passim se dicit Filium hominis. 1. Tim. c. 2. *Unus Mediator Dei & hominum homo Christus Jesus.* At homo simpliciter est verus homo.

2. Ex Symbolo Apostolorum, ubi de Christo dicitur: *Qui conceptus est de Spiritu sancto, natus ex Maria Virgine, passus, crucifixus, mortuus & sepultus..... Tertia die resurrexit a mortuis.*

3. Ex Symbolo Nicæno a multis aliis Conciliis expresse recepto & confirmato, in quo de Jesu Christo Filio Dei Unigenito & vero Deo dicitur: *Incarnatus est, & homo factus.* Item ex aliis Conciliis supra laudatis, & speciatim ex Chalcedonensi, actione 5. Constantinopolit. II. can. 2 ubi Christus dicitur *perfectus in deitate & perfectus in Humanitate, Deus verus & homo verus.*

4. Ex Patribus omnibus, qui passim hanc Fidei veritatem tradunt, & speciatim ex Patribus supra laudatis docentibus Christum esse Deum simul & hominem.

5. Quia alioqui Christus non potuisset satisfacere Deo pro peccatis hominum, nec gloriam ejus reparare per Passionem ac Mortem suam, & per omnia virtutem exemplá.

Dico 2. Filius Dei, seu Verbum assumpsit verum corpus humanum, & animam rationalem. Est de fide.

Prob. 1. Quia Christus Filius Dei est verus homo, ut probatum est. Sed verus homo habet verum corpus humanum, & animam rationalem, ut per se patet: nam hæ partes physicam hominis essentiam constituunt. Ergo Christus Filius Dei habet verum corpus, &c.

Prob. 2. Ex Conciliis supra citatis, & speciatim ex Lateranensi IV. c. 1. ubi dicitur: *Unigenitus Dei Filius Jesus Chistus a tota Trinitate communiter Incarnatus, ex Maria semper Virgine Spiritus sancti cooperatione conceptus, verus homo factus ex anima rationali & humana carne compositus, una in duabus naturis persona viam vitæ manifestius demonstravit.*

Prob. 3. Quia Christus elicuit operationes humanas, quæ utramque partem veram exigunt. Nam Scriptura asserit Christum manducasse, dormivisse, flevisse, fatigatum fuisse ex itinere, esurivisse, se ipsum turbavisse, passum & mortuum fuisse, ac tandem resurrexisse: quæ quidem actiones neque animæ soli, nempe corpori soli aut phantastico, sed solum animæ & corpori vero inter se unitis convenire possunt.

Prob. 4. Propositio per partes sigillatim. Et 1. quidem quod Christus habuerit verum corpus, patet ex Scriptura, Joan. c. 1. *Verbum caro factum est*, Luc. c. ult. *Videte manus meas & pedes, quia ipse sum: palpate & videte, quia Spiritus carnem & ossa non habet sicut me videtis habere.* Rom. c. 1. dicitur de Filio Dei, *qui factus est ei ex Semine David secundum carnem.* Gal. c. 4. *misit Deus Filium suum, factum ex muliere.* Et vero si Christus verum corpus non habuisset, perpetua simulatione illusisset hominibus, eosque decepisset.

2. *Prob.* Speciatim 3. pars, quod nempe Christus habuerit veram animam rationalem & humanam 1. ex Matth. c. 26. *Tristis est anima mea usque ad mortem*, nempe propter innumerorum hominum reprobationem, & propter instantem crudelissimam & ignominiosissimam mortem. Talis autem tristitia cadere non potest nisi in animam rationalem, utpote rerum Spiritualium apprehensivam, & futurorum præsciam, Luc. c. 23. *Pater in manus tuas commendo Spiritum meum.* Et Joan. c. 19. *& inclinato capite tradidit Spiritum.* 2. ex Conc. Romano III. sub S. Damaso præside, quod Anathematismo 7. sic ait: *Anathematizamus eos, qui pro hominis animo rationali & intelligibili dicunt Dei Verbum in humana carne versatum; cum ipse Filius sit Verbum Dei, & non pro anima rationali & intelligibili in suo corpore fuerit, sed nostram, id est, rationalem & intelligibilem sine peccato animam susceperit.* Et ex Conc. quinto generali, can. 4. anathematizantes eos, *qui non confitentur Unitatem Dei Verbi ad carnem, animatam anima rationali & intellectuali, secundum compositionem, sive secundum subsistentiam factam esse.* 3. Ex Patribus, pro omnibus sit S. Aug. Tract. 49. in Joan. ubi ait: *Verbum enim animam suscepit & carnem, totius hominis sibi coaptans in personæ Unitate naturam.* Ratione. Nam si Verbum est anima Christi, Verbum est forma substantialis, est pars, est ens incompletum: item Verbum in se passum est: nam Cristus vere passus est, & corpus solum anima humana destitutum, omnis doloris ac sensationis incapax est. Hæc autem omnia Deo repugnant

Sol-

Solvuntur objectiones.

Obj. 1. Angelus Gabriel, licet non esset vir propriæ, tamen Daniel. c. 9. vocatur vir, quia apparuit sub specie viri. Ergo Christus dici potuit homo, quæ sub specie humana visus est, licet re ipsa non esset homo.

Resp. Nego conseq. Disparitas, est, quia Christi humanitas tam clare exprimitur in Scriptura, ut vox *homo* ei attributa intelligi non possit nisi proprie: nempe de Christo dicitur, quod conceptus ac natus sit de Virgine Maria, quod sit Filius hominis & ex Semine David, quod passus & mortuus sit. Præterea Scriptura loqui debuit proprie, non figurate, in declarando Mysterio Incarnationis, quod est primarium religionis fundamentum.

Obj. 2. Angeli sæpe apparuerunt in specie humana, nec tamen inde sequitur eos fuisse vere homines. Ergo a pari, &c.

Resp. Nego conseq. Disparitatis ratio est, quia hi Angeli brevi tantum tempore in specie humana apparuerunt, nec aliquid hominis proprium sibi adscripserunt. At Christus plurimis annis cum hominibus conversatus est; & Scriptura multa ei attribuit quæ soli vero homini convenire possunt, nempe Conceptionem & Nativitatem ex Virgine, Passionem, Mortem & Resurrectionem.

Obj. 3. Illud, 2. Cor. c. 5. *Et si cognovimus secundum carnem Christum: sed nunc jam non novimus.*

Resp. Sensus est: & si olim gloriabar Christum carnali generatione esse Judæum & ex eodem mecum genere; nunc jam Christum tantum nosco secundum Spiritum, hoc est, ut auctorem gratiæ & salutis.

Obj. 4. Ad Phil. c. 2. dicitur de Christo: *Semetipsum exinanivit, formam servi accipiens, in similitudinem hominum factus, & habitu inventus ut homo.* Ergo Christus erat tantum homo apparens.

Resp. Nego conseq. Nam sensus est: Christus, qui cum in persona Verbi esset sua natura verus Deus, se ultro abjicit assumendo naturam servi, factus hominibus similis substantialiter scilicet ac specifice, sicut homines dicuntur inter se similes specie, seu natura humana, atque specie & actionibus suis videri voluit ut homo verus, qualis re ipsa erat, quamvis tamen simul esset verus Deus. Quare in hoc textu forma naturam significat, & ea similitudo est specifica in natura, qualis est inter individua ejusdem speciei, non vero simulata & apparens tantum.

Obj. 5. Joan. 1. Verbum dicitur caro factum, ergo non assumpsit animam rationalem.

Resp. Neg. conseq. Nam (ut ex aliis Scripturæ locis constat) caro hic significat hominem, per Synecdochem accepta parte pro toto, quod in Scriptura frequens est, ut, Genes. c. 6. *Omnis caro corrumperit viam suam.* Et Luc. c. 3. *videbit omnis caro salutare Dei.*

Porro verbum dicitur caro factum: tum ad ostendendam veritatem Incarnationis contra Hæreticos negantes verum corpus a Verbo assumptum fuisse: tum ad declarandam magnitudinem charitatis Dei erga homines, qui tam vilem carnis naturam ad illos redimendos assumpserit: tum ad indicandum Deum suscepisse naturam passibilem cum infirmitatibus nostris.

Dices. Hoc Mysterium dicitur Incarnatio, ergo non est Inhumanatio.

Resp. Nego conseq. Nam Incarnatio hic idem est ac Inhumanatio, & significat totius humanitatis constantis ex anima & corpore unius Assumptionem a Verbo factam in Unitate personæ, ut constat ex Scriptura & Traditione, quamvis hæc appellatio derivetur ex carne, sed accepta pro tota humanitate. Hinc illud S. Augustini, Epist. 120. *More suo Scriptura: ut Christus humilitatem magis ostenderet, ne carnis nomen quasi indignum aliquid refugisse videretur, carnem pro homine posuit. Neque enim quia scriptum est, videbit omnis caro salutare Dei, animæ ibi non sunt intelligendæ.*

ARTICULUS VI.

Utrum Verbum assumpsit corpus ex Maria, quæ semper fuerit Virgo?

§. I.

Dico 1. Verbum assumpsit corpus humanum ex Maria Virgine. Et de fide.

Prob. 1. Ex Script. Luc. 1. Angelus Mariæ dixit; *Ecce concipies in utero, & paries Filium & vocabis nomen ejus Jesum, hic erit magnus, & Filius Altissimi vocabitur... Spiritus sanctus superveniet in te, & Virtus Altissimi obumbrabit tibi; Ideoque & quod nascetur ex te Sanctum, vocabitur Filius Dei.* Et Matt. 1. *Jacob genuit Joseph virum Mariæ, de qua natus est Jesus, qui vocatur Christus.*

2. Ex Symbolo Apostolorum supra cita-

to, & ex Symbolo Constantinopolitano, in quo dicitur: *Et incarnatus est de Spiritu sancto, ex Maria Virgine.*

3. Ex Conciliis Generalibus supra laudatis, & speciatim in Ephesino, a quo approbata est Cyrili ad Nestorium Epistola, in qua dicitur: *Non dubitarunt (Sancti Patres) Sacram Virginem Deiparam appellare; non quod Verbi natura, ipsiusve Divinitas ortus sui principium ex Sancta Virgine sumpserit; sed quod Sacrum illud corpus anima intelligente perfectum, ex ea traxerit, cui & Dei Verbum secundum Hypostasim unitum, secundum carnem natum dicitur.* Et ex Niceno II. definitione Fidei, ubi dicitur: *Confitemur autem & Dominam nostram Sanctam Mariam propriæ ac veraciter Dei Genitricem quoniam peperit carne unum ex Sancta Trinitate, Christum videlicet Deum nostrum.*

Accedi unanimis Patrum consensus.

Obj. 1. Illud 1. Cor. c. 1. *Primus homo de Terra, Terrenus: secundus homo de Cœlo, Cœlestis.*

Resp. Secundus homo, nempe Christus, dicitur Cœlestis & de Cœlo venisse secundum Personam Divinam, non secundum Humanitatem: nam ille secundus homo, Christus est Persona Divina subsistens in duabus naturis, Divina & Humana. Igitur propter Uniatem Personæ secundus homo dicitur de Cœlo venisse, quia Persona Divina Verbi assumendo Humanitatem, vere ac proprie est & dicitur homo.

Obj. 2. S. Hilarium, l. 10. de Trinit. n. 6.

Resp. Ibi solum vult Mariam Corpus Christi ex commercio viri non genuisse, sed operante Spiritu sancto, Christi Corpus ex purissimo Mariæ sanguine efformante, ut ex contextu patet.

§. II.

Dico 2. Maria Mater Jesu Christi fuit ante partum & in partu Virgo, & post partum semper mansit Virgo. Est de fide contra Jovinianum qui quarto sæculo docuit Mariam Dei Genitricem, quamvis in Conceptione Virgo permanserit, in partu integritatem amisisse & contra Helvidium, qui eodem sæculo asseruit B. Mariam post Christi Nativitatem ex S. Josepho liberos suscepisse.

Prob. 1. Ex Concilio sexto Generali, actione 11. definiente, quod Mariæ Virginitas ante partum, in partu, & post partum internabilis sit.

Prob. 2. per partes. Nam 1. Maria ante partum & in partu est Virgo. Patet tum ex Isai. c. 7. *Ecce Virgo concipiet & pariet Filium, & vocabitur nomen ejus Emmanuel:* tum ex Symbolis Apostolico, in quo dicitur Christus *natus: ex Maria Virgine;* & Constantinopolitano, in quo dicitur, *& Incarnatus est de Spiritu sancto, ex Maria Virgine.*

2. Maria Mater Dei numquam virum cognovit, sed semper permansit Virgo post partum.

Prob. 1. Ex illo, Luc. c. v. *Quomodo fiet istud, quoniam virum non cognosco?* Quibus verbis B. Maria indicat se perpetuam Virginitatem Deo vovisse. *Profecto* (ait S. Augustinus, l. de S. Virginitate, c. 4.) *Non diceret, quando fiet istud, quoniam virum non cognosco nisi Deo Virginem se ante vovisset.*

2. Ex perpetua traditione. Nam Helvidii error tanquam Fidei contrarius statim damnatus fuit a S. Patribus; ut Hieronymo; lib. contra Helvidium; Ambrosio, Epst. 81. ad Siricium Papam nomine Concilii Mediolanensis, Epiphanio, Hæresi 78. Augustino, Hæresi 84. Damasceno, lib. 4. c. 15. &c. Et a summis Pontificibus, Siricio in Concilio Romano; & S. Martino I. in alio Concilio Romano.

Obj. 1: Isaias loco citato solum significat Virginem, quæ virum non cognoverit usque ad conceptum.

Resp. Nego. Nam 1. Isaias dicit, *Virgo pariet.* 2. Hoc ut inauditum aliquod prodigium ac miraculum prædixit Regi Achaz his verbis: *Pete tibi signum a Domino Deo tuo... Propter hoc dabit Dominus ipse vobis signum: Ecce Virgo concipiet, & pariet Filium, & vocabitur nomen ejus Emmanuel.* Et hoc signum vocat Jeremias novum, *creavit* (inquit, cap. 31.) *Dominus novum super terram: Fœmina circumdabit virum.* Adde Traditionem Patrum sic hunc locum explicantium. Unde Justinus, & Tertullianus ineptam hanc Judæorum responsionem irriserunt.

Dices. Hæc Prophetia intelligi non potest de Messia, nam alioqui datum esset Regi Achaz signum, quod ipse videre non poterat.

Resp. Sanctus Chrysostomus non datum fuisse etiam signum illud Achaz, sed domui David, quæ ad Christum usque permansura erat. Nam cum Achaz ex contemptu petere noluisset signum quod Isaias obtulerat, Propheta orationem suam convertit ad Domum David his verbis: *Audite ergo domus David ..... Ecce Virgo concipiet*

& pa-

& pariet Filium. Quasi dicat, quia vos signum petere negligitis, ipse Dominus ultro dabit, non jam quale Regi obtuli fore ut Deus populum suum a Rege Assiriorum liberet, sed aliud longe majus, fore ut liberet eum a peccatis. Et sic a majore probat minus. Ita Maldonatus.

Obj. 2. In Euangelio multi dicuntur fratres Christi.

Resp. Fratrum nomine intelliguntur consanguinei Christi more Judæorum: sic Abraham & Loth vocantur fratres, Genes. 13.

Obj. 3. Matth. c. 1. de Josepho dicitur, *& non cognoscebat eam donec peperit Filium suum primogenitum*. Ergo Maria habuit alios filios post Christi ortum.

Resp. Nego conseq. Nam sensus est, quod Maria neminem ante Christum genuerit: primogenitus enim in Scriptura dicitur is omnis ante quem nemo natus est, quamvis sit Unigenitus. Sic sapientia æterna dicitur primogenita, licet sit unigenita; & Exodi, c. 1. omnia primogenita jubentur Deo donari, ubi certe etiam unigenita intelliguntur.

Voces autem *donec usquedum, antequam*, & similes significant tantum quid antea factum vel non factum sit, non vero quid postea. Sic, Psal. 109. *sede a dextris meis, donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum*. Apoc. c. 2. *id quod habetis, tenete donec veniam*. Et 2. Reg. c. 6. *Michol filiæ Saul non est natus filius usque in diem mortis suæ*.

Porro vox *mulier* significat sexum, non conditionem, aut qualitatem sexus, ut recte notat Tertullianus. Sic Eva statim a sua creatione & antequam a viro cognosceretur, mulier appellata est, Genes. c. 2.

ARTICULUS VIII.

Utrum unica sit in Christo persona.

Nota. Nestorius e Syria oriundus, Episcopus Constantinopolitanus circa annum 429. docuit Christum fuisse Templum Dei, non Deum, Hominem Deiferum, non Hominem Deum; Virginem Mariam non esse Deiparam, sed solum Christiparam; unionem Verbi cum natura humana factam non fuisse secundum hypostasim, sicut post unionem una sit persona quæ sit Homo simul & Deus, unus Christus, idem Deus simul & Homo; proindeque hanc unionem non esse physicam & substantialem, sed solum accidentalem & moralem ita ut post unionem sint duæ in Christo personæ divina scilicet & humana, divina inhabitans, & humana inhabitata.

Quadruplicem autem unionem accidentalem & moralem inter Verbum & humanitatem admittebat: videlicet unionem habitationis quatenus Verbum habitaret in homine tamquam in Templo, unionem amoris quatenus homo in Christo per gratiam sanctificantem eximiam esset unum quid cum Verbo, moraliter duntaxat, sicut duo amici dicuntur esse quid unum: unionem operationis quatenus Verbum in Christo utebatur homine ut instrumento ad eximia opera; unionem denique cujusdam communicationi moralis quatenus Verbum communicabat dignitatem & excellentiam suam homini: nam volebat propter hanc conjunctionem accidentalem & moralem Christum simul cum Verbo esse adorandum, conglorificandum, & Deum cognominandum: quamvis tamen Christus esset purus homo. Unde juxta Nestorium Verbum non fuit incarnatum nisi secundum inhabitationem, dignitatem & affectum voluntatis sicque Hæresiarcha ille Incarnationi mysterium prorsus evertebat. Ita sensisse Nestorium patet ex ejus scriptis, t. 3. Conciliorum Labbæi. Hanc autem impiam doctrinam hauserat Nestorius Theodoro Mopsuesteno Episcopo.

§. I.

Dico. Unica est in Christo persona, quæ simul est Deus & Homo. Sive (quod idem est) Verbum sic assumpsit naturam humanam, ut divinitas, corpus & anima in unam personam coaluerint. Est de fide.

Prob. 1. Ex Script. Rom. c. 9. *Ex quibus est Christus secundum carnem, qui est super omnia Deus benedictus in sæcula.* Ego idem Christus qui est homo, est etiam Deus verus. Ergo eadem Christi persona est Deus & Homo. Ergo in Christo unica est persona, quæ simul est Deus & Homo. 1. Joan. 1. c. 3. *in hoc cognovimus charitatem Dei, quoniam ille animam suam pro nobis posuit*. Ubi enuntiatur de Deo: quod sit mortuus, quod verbum esse nō potest nisi eadem persona quæ est homo & mortem subiit, sit etiam Deus: nam pronomen *ille* designat personam, Joan. c. 1. *Verbum caro factum est*, idest, Verbum factum est Homo. Ergo eadem persona est Deus, & Homo: Nam Verbum non desiit esse Deus per hoc quod factum est Homo. Joan c. 10. *Ego & Pater unum sumus*. Ubi vox *Ego* demonstrat per-

personam loquentis, quæ sibi divinitatem attribuit. Sed persona sibi loquens est persona Christi, nam Christus ibi de se loquitur. Ergo persona Christi sibi divinitatem attribuit. Ergo persona Christi Deus est. Atqui persona Christi est etiam Homo: nam persona Christi est Christus ipse, qui est Homo. Ergo persona Christi est simul Deus & Homo: ac proinde in Christo eadem persona est Deus & Homo, & sic in Christo unica est persona, quæ simul est Deus & Homo. Item, ad Phil. c. 2. *Hoc enim sentite in vobis, quod & in Christo Jesu, qui cum in forma Dei esset, non rapinam arbitratus est, esse se æqualem Deo; sed semetipsum exinanivit, formam servi accipiens, &c.* Ergo Verbum verus Deus seipsum exinanivit uniendo se naturæ humanæ. At si unio Verbi cum humanitate in Christo esset tantum secundum inhabitationem, affectum voluntatis, & dignitatis communicationem, ideoque solum accidentalis & moralis, illa unio dici non posset exinanitio, nec esset vere Incarnatio. Ergo hæc unio non est accidentalis & moralis, sed est personalis seu facta secundum personam, ita ut ex illa resultet una persona subsistens in duabus naturis divina & humana, unus Christus qui simul est Deus & homo.

Prob. 2. Ex Symbolis fidei; nam de Filio Dei unico & vero Deo dicitur in Symbolo Apostolico, *qui conceptus est de Spiritu-sancto, natus ex Maria Virgine, passus, &c.* Et in Nicæno ac Constantinopolitano: *qui propter nos homines, & propter nostram salutem descendit, & incarnatus est, & Homo factus, passus, &c.* Quæ omnia falsa sunt, si eadem persona non est Deus & homo, & si persona Verbi non est persona hominis, ex Virgine nati, passi, &c. ita disserit S. Thomas, opusculo 2. cap. 203 ubi ait: *Non enim ea quæ sunt hominis, de Filio Dei prædicarentur, nisi eadem esset persona Filii Dei & Hominis; quia ea quæ uni personæ conveniunt, non ex hoc ipso de altera prædicantur. Sicut quæ conveniunt Paulo, non ex hoc ipso prædicantur de Petro.*

Accedit Symbolum Athanasianum, in quo dicitur. *Est ergo fides recta; ut credamus & confiteamur, quia Dominus noster Jesus-Christus Dei Filius, Deus & Homo est .... qui licet Deus sit & homo, non duo tamen, sed unus est Christus .... unus omnino, non confusione substantiæ sed unitate personæ.*

Prob. 3. Ex unanimi Patrum consensu hic sufficiant.

S. Irenæus, capite 17. libri tertii adversus hæreses hunc præfigit titulum: *ostensio quoniam unus & idem, & ipse Deus Christus Verbum sit Dei.*

S. Athanasius, epist. ad Epictetum. *Quomodo Christiani hominis appellationem usurpare non verentur, qui Verbum in hominem sanctum perinde atque in aliquem Prophetarum descendisse asserunt, & non ipsum, sumpto ex Maria corpore, hominem factum; sed alium Christum, alium rursum esse Dei Verbum, quod ante Mariam & sæculo erat Filius Patris?* Et, l. de Incarnat. Christi. *In ipso nomine* (Christi) *quod unum est, utraque natura significatur & divinitatis & humanitatis, ideoque Christus & Deus dicitur, & unus est Christus.*

S. Ambrosius, l. 2. de fide, c. 4. *unus in utraque* (divinitate & humanitate) *loquitur Dei Filius, quia in eodem utraque natura est.*

S. Hieronymus, epist. ad Hebidiam, q. 9. *Hæc dicimus, non quod alium Deum, alium hominem esse credamus, & duas personas faciamus in uno Filio Dei, sicut nova hæresis calumniatur; sed unus atque idem Filius Dei & Filius hominis est.*

S. Augustinus, in Enchirido, c. 35. *Christus Jesus Dei Filius, est & Deus & Homo; Deus ante omnia secula. Homo in nostro seculo. Deus, quia Dei Verbum: Homo autem, quia in unitatem personæ accessit Verbum, anima rationalis & caro.*

Prob. 4. Ex Conciliis generalibus, Nicæno I. & Constantinopolitano I. in Symbolis Ephesino, quod Nestorium ut hæreticum & ejus doctrinam ut hæreticam damnavit, eumque Episcopali dignitate privavit; nam, actione 1. *Sancta Synodus dixit: cum præter cætera impiissimus Nestorius neque nostræ citationi parere neque sanctissimos Episcopos a nobis destinatos admittere voluerit, non potuimus ad rum quæ impie docuit examinationem animum non adjungere. Deprehendentes itaque partim ex litteris commentarisque ipsius, partim e sermonibus, quos nuperrime in hac Ephesioru Metropoli habuit, quique testimoniis comperti sũt, illum impie sentire & prædicare: coacto per sacros Canones & epistolam sanctissimi Patris nostri & comministri Cælestini Romanæ Ecclesiæ Episcopi lacrymis subinde perfusis ad lugubrem hanc contra eum sententiam necessario venimus. Igitur Dominus noster Jesus Christus, quem suis ille blasphemis vocibus impetivit, per sanctissimam hanc Synodum eumdem Nestorium Episcopali dignitate privatum & ab*

& ab universo Sacerdotum consortio & cœtu alienum esse definit.

Calcedonensi, actione 5. ubi ait: *Sequentes igitur sanctos Patres, unum eumdemque confiteri Filium & Dominum nostrum Jesum Christum, consonanter omnes docemus, eumdem perfectum in deitate, & eumdem perfectum in humanitate, Deum verum & hominem verum ... ante sæcula quidem de Patre genitum secundum deitatem, in novissimis autem diebus eumdem propter nos & propter nostram salutem ex Maria Virgine Dei genitrice secundum humanitatem ..... nusquam sublata differentia naturarum propter unionem, magisque salva proprietate utriusque naturæ, & in unam personam atque subsistentiam concurrente: non in duas personas partitũ aut divisum, sed unum eumdemque filium & unigenitum Deum Verbum, Dominum Jesum Christum.*

Constantinopolitano III. actione ultima in sua defiuitione verba Concilii Chalcedonensis citata adhibente.

Nicæno II. actione 7. sic definiente: *Confitemur autem & Dominam nostram Sanctam Mariam proprie ac veraciter Dei Genitricem: quoniam peperit carne unum ex Sancta Trinitate, Christum Deum nostrum: secundum quod & Ephesinum prius dogmatizavit Concilium, quod impium Nestorium cum Collegis suis, tanquam personalem dualitatem introducentem, ab Ecclesia pepulit.*

His adde Conc. Later. IV. c. 1. & Trid. sess. 3. recipiens & confirmans Symbolum Constantinopolitanum, quod in Missa legitur.

Prob. 5. Ratione Theologica Christus est vere Deus & homo, ut supra ostensum est. Ergo Persona Christi est vere Deus & homo, nam Christus est Persona Christi. Ergo eadem Persona in Christo est Deus & homo. Ergo non est alia Persona Dei & alia Persona hominis in Christo, sed unica est. Et vero si alia est Persona Dei, & alia Persona hominis, Christus non est Deus, sed purus homo.

§. II.

Solvuntur objectiones.

Obj. 2. Illud Coloss. c. 2. *In ipso habitat omnis plenitudo Divinitatis corporaliter.* Ergo in Christo sunt duo supposita diversa, sicut habitaculum & ille qui inhabitat, &c.

Resp. Nego conseq. Nam textus objecti sensus est, quod in Christo secundum humanitatem spectato omnis plenitudo Divinitatis inhabitat realiter ac substantialiter, per Unionem scilicet substantialem Divinitatis cum humanitate in Verbi persona. Sic anima dicitur habitare in corpore cui unitur substantialiter. Et in hoc sensu Christus de suo corpore dixit, *solvite templum hoc.*

Obj. 2. Illud, Phil. c. 2. *In similitudinem hominum factus, & habitu inventus ut homo.*

Resp. Sensus est, quod Filius Dei factus similis hominibus substantialiter per unionem scilicet substantialem cum natura humana, talis visus sit secundum exteriorem figuram quales sunt puri homines, cum tamen esset singulariter Deus homo. Nam vox *habitus*, ibi significat figuram exteriorem, vel conditionem seu statum hominis.

Obj. 3. Aliqui Patres dicunt 1. humanitatem instrumentum esse Divinitatis. 2. Verbum assumpsisse hominem. 3. S. Basilius. in Psal. 59. vocat Christum Deiferum.

Resp. Ad 1. Humanitas Christi vocatur instrumentum Divinitatis, sed conjunctum conjunctione substantiali: ex qua resultat Unitas personæ in duabus naturis. Sic corpus est instrumentum animæ, huic substantialiter unitum, nec aliud ab ea suppositum habens.

Resp. Ad 2. Patres improprie locuti sunt, & accipiunt concretum pro abstracto, per hominem intelligendo humanitatem: nam constat hos patres unicam in Christo admisisse Personam. Sic S. August. qui, l. 11. de civit. c. 1. sic locutus est, Tract. 27. in Joann. ait: *Commendavi charitati vestræ, unam personam esse Christum Deum & hominem, non duas.*

Resp. Ad 3. S. Basilius non Christum, sed Christi carnem vocat Deiferam, quia nempe re-ipsa Dei propria est propter unionem personalem inter ipsam & Deum Verbum.

Obj, 4. Ex Patribus Verbum assumpsit omnes perfectiones naturales hominis, excepto peccato.

Resp. Assumpsit omnes perfectiones naturales pertinentes ad naturam humanam. Personalitas autem humana non est perfectio secundum se, cum consistat in negatione unionis substantiali cum alio perfectiore.

Inst. 1. Verbum Incarnatum est perfectus homo, ergo habet etiam perfectiones ad personam humanam pertinentes.

Resp. Nego conf. Nam ut Verbum Incarnatum sit perfectus homo, sufficit, quod humanitas ab illo assumpta habeat omnes perfectiones ad naturam humanam pertinentes.

Inst.

Inst. 2. Si ita est, humanitas Christi erit in statu violento.

Resp. Nego. Nam longe melius est humanitat Christi esse naturam Personę Divinæ quam habere propriam personalitatem, ultimo compleri per Verbum infinite perfectum quam per se ipsam, subsistere in Verbo quam subsistere in se ipsa. Quia infinite perficitur per hoc, quod est natura Personę Divinæ; nam hoc ipso quod Verbum est persona naturæ humanæ, est quoddam ejus complementum substantiale, seclusa omni imperfectione ex parte Verbi.

Nota. Nomen personæ, Hypostasis apud Veteres interdum usurpatur pro natura, interdum etiam pro diversis naturæ officiis & proprietatibus. Hoc sensu Philosophi dixerunt tria esse animæ nostræ prosopa seu supposita: quia tribus fungitur muneribus. Hoc etiam sensu S. Leo accerimus unitatis personæ & duplicis naturæ in Christo defensor, Serm. 3. de Epiphania, c. 2. Loquens de Magis dixit: *His se instruunt donis, ut adoraturi unum, tria se simul credidisse demonstrent: Auro honorantes prrsonam Regiam, Mirrha humanam, Thure Divinam.*

Obj. 5. Christus vocatur a S. Athanasio in expositione Fidei *homo Deificatus,* ita a S. Augustino, lib. 83. quæstionum, quæst. 83. *homo Dominicus.*

Resp. Hæ voces, quæ a Nestorio in pravo sensu adhibebantur, improprie & in bono sensu ab illis Patribus usurpatæ sunt: nempe per illam intelligunt Christum non per naturam humanam, sed per unionem Hypostaticam Verbi cum humanitate esse Deum & Dominum. Nam ex aliis Textibus constat hos & alios Patres agnovisse Divinitatem Christi, & Unitatem ejus personæ.

Porro Humanitas non dicitur Templum Divinitatis, nisi in eo sensu quod Divinitas habitabat hypostatice, seu mediante personalitate Verbi in illa.

Obj. 6. S. Chrysostomus; hom. 3. ad c. 1. Epist. ad Hebræos sic ait: *his & Judæos & Pauli Samosateni Asseclas & Arianos...fuerit* (Apostolus) *& Martionem. Quomodo Judæos quidem, ostendens duas personas, & Deum & Hominem...adversus Marcellum autem & alios, quod sint duæ personæ divisæ per hypostasim.*

Resp. Hæ voces *duas personas* & *duæ personæ* dicuntur, non de Christo, sed de Patre & Filio; nam S. Doctor ibi probat Patrem & Filium esse duas personas realiter distinctas, quæ tamen sunt idem Deus. Aliqui putant voce personæ ibi significari naturam seu essentiam, non personam proprie ac stricte sumpta. Certum est autem sanctum Chrysostomum docuisse Christum esse verum Deum & verum Hominem, nec in illo duas personas stricte ac proprie sumptas admisisse. Ex multis textibus unus hic sufficiat. Sic in epist. ad Cæsarium Monachum ait: *Pium & valde pium, Christum, qui morte circundatus est, confiteri in divinitate perfectum, unum Filium unigenitum, non dividendum in filiorum dualitatem: portantem tamen in semetipso indivisarum duarũ naturarum inconvertibiliter proprietates. Non alterum, & alterum absit; sed unum & eumdem Dominum Jesum Deum Verbum, carne nostra amictũ & ipsa non inanimata aut irrationali, sicut impius Apollinaris dixit. Istis mentem intendamus; fugiamus eos qui dividunt naturam. Etsi enim duplex natura, veruntatem indivisibilis & indissipabilis unitio, in una filiationis confitenda persona & una substantia.*

Obj. 7. Persona est substantia singularis & individua. At humanitas Christi talis est, ergo est persona.

Resp. Nego maj. Nam ad personam requiritur insuper, ut substantia singularis, individua, & completa in ratione naturæ in se sistat, sit per se ultima completa & in se terminata, sit totum sui juris. Humanitas autem Christi talis non est: nam per verbum ultimo completur, in Verbo subsistit, non est sui juris, sed Verbi utpote perfectioris: non est sua, sed Verbi: natura enim sua non est, sed personę cujus est natura; totum quod est, Verbi est, non sui, nam totum quod est natura, non ipsius naturæ, sed personæ est cujus est natura. persona enim habet, & natura habetur. Quare humanitas Christi nullatenus est substantia per se tota, nec totum sui juris, sed se habet ad modum partis.

Inst. 1. Humanitas Christi est per se completa, ergo est substantia per se tota, &c.

Resp. Humanitas Christi est completa in ratione naturæ, non in ratione personæ: Unde subsistit in Verbo, non in se, & se habet ad modum partis, ideoque non est substantia tota per se.

Inst. 2. Persona definitur a Boetio naturæ intellectualis individua substantia.

Resp. Ibi vox substantiæ a Boetio sumitur pro substantia complete & ultimo terminata, quæ sit totum sui juris. Itaque persona proprie est substantia intellectualis,

 pe-

per se totalis, ultimo completa ac terminata. Natura autem humana Christi talis non est. Nam neque est substantia totalis seu totum sui juris, existens ut quid suum & propter se, cum sit tota Verbi, cui subordinatur ut principaliori & digniori, & se habeat ad modum partis; neque est per se ultimo completa ac terminata: nam ulterius completur substantialiter a Verbo per sui unionem substantialem cum illo, & terminatur ac sistit in Verbo non in se.

Nota. Cum dicitur hypostasis Verbi post Incarnationem subsistere in duabus naturis, sensus est hypostasim seu personam Verbi esse personam duarum naturarum, divinæ scilicet & humanæ post Incarnationem, cum ante incarnationem esset tantum persona unius naturæ, nempe divinæ.

Obj. 8. Unitas personæ divinæ est prior unione, cum sit ab æterno. Ergo ex unione humanitatis cum Verbo non resultat unitas personæ.

Resp. Disting. antecedens. Unitas personæ divinæ ut subsistentis in natura divina sola est prior unione, *conc. ant.* unitas personæ divinæ ut subsistentis in duabus naturis est prior unione humanitatis cum Verbo, *nego ant.* nam per unionem hypostaticam seu personalem Verbi cum humanitate factum est, ut persona divina Verbi, quæ una erat in unica natura, sit una in duabus naturis.

Obj. 9. De eodem supposito vere dici non possunt contraria, at de Christo multa dicuntur contraria. Ergo.

Resp. Disting. maj. De eodem supposito vere dici non possunt contraria ratione ejusdem naturæ *conc. maj.* ratione diversarum naturarum, *nego maj.* Christus autem duas habet naturas diversas, distinctas & integras, secundum quas de illo prædicari possunt contraria, ut quod fuerit mortalis & immortalis, passibilis & impassibilis, quod sit Deus & Homo, &c.

Obj. 10. Filius Dei non potuit generari a Beata Virgine, cum sit ab æterno. Ergo Filius Mariæ non est Filius naturalis Dei.

Resp. Disting. antec. Filius Dei non potuit generari a Beata Virgine ut Deus est, *conc. ant.* ut homo est, *nego anteced. & conseq.* ut Beata Virgo sit Mater Dei & vere dicatur genuisse Deum & Filium Dei, non necesse est, ut Verbi personalitatem vel divinitatem genuerit, sed satis est, ut natura quam generavit, fuerit instanti generationis assumpta Verbo per unionem substantialem ac personalem: nam vi hujus assumptionis terminus adæquatus ejus generatione resultans est Homo Deus, Filius Dei verus Deus & Homo. Sic aliæ feminæ, quamvis animam rationalem hominis constitutivam non genuerint, vere tamen dicuntur & sunt matres hominis, quia scilicet terminus adæquatus generationis est homo. Quemadmodum igitur ut mulier dicatur Mater hominis sufficit ut generet corpus, quod unitum animæ est terminus totalis generationis: sic ut Beata Virgo vere dicatur & sit Mater Dei, sufficit quod genuerit corpus quod unitum animæ constituat hominem, & ille homo eodem instanti uniatur personaliter Filio Dei, vero Deo: nam tunc totalis terminus generationis est Homo Deus, Deus-Homo.

Inst. 1. B. Virgo nusquam in Scriptura dicitur Mater Dei.

Resp. Dicitur Mater Dei saltem equivalenter & implicite, cum dicitur genuisse Jesum, quem Scriptura asserit esse Deum: *Jacob autem genuit Joseph virum Mariæ, de qua natus est Jesus, qui vocatur Christus.* Matth. c. Angelus Mariæ dicit: *Ecce concipies in utero, & paries Filium, & vocabis nomen ejus Jesum: hic erit magnus, & Filius Altissimi vocabitur.* Luc. 1. præterea eodem cap. 1. Lucæ Elisabeth repleta Spiritu sancto dicit: *Unde hoc mihi, ut veniat Mater Domini mei ad me?*

Porro quamvis B. Virgo sit vere & proprie mater Dei, eo quod eum genuerit, qui est Dei Filius naturalis & verus Deus; tamen dici non debet causa Dei, quia causa stricte sumpta significat generalem causalitatem illius totius cujus dicitur causa. Vox autem mater significat solum causalitatem corporis humani, & unionis ejus cum anima.

Inst. 2. B. Virgo dici non potest mater Verbi divini, ergo nec Filii Dei.

Resp. Nego conseq. Diparitas est, quia per Verbum divinum intelligitur terminus generationis æternæ in sinu Patris; At per Filium intelligitur terminus tum æternæ, tum temporalis generationis in utero Mariæ Virginis.

Inst. 3. Beata Virgo non est consubstantialis Filio Dei: ergo non est ejus Mater.

Resp. Disting. antec. Non est consubstantialis Filio Dei, secundum naturam divinam, & ut Deus est, *conc. ant.* secundum naturam humanam, & ut homo est, *nego ant.* unde est Mater Filii naturalis Dei non ut Deus est, sed ut homo est. Hinc etiam Filius Dei est Filius Mariæ non ratione divinitatis, sed ratione humanitatis Verbo personaliter unitæ.

Inst.

Inst. 4. Nomen *Deus* absolute positum significat Deum ut communem tribus personis. At B. Virgo non genuit Deum ut communem tribus personis: non enim genuit Patrem & Spiritum sanctum. Ergo dici non debet simplicem Mater Dei.

Res. Dist. maj. Si vox *Deus* non aliunde determinetur ad aliquam personam, *conced. maj.* si aliunde determinetur ad unam personam, *neg. maj.* quando B. Virgo dicitur Mater Dei; hæc vox *Deus* satis ex mente Ecclesiæ determinatur ad Filium, seu secundam personam. Et vero in scriptura nomen Dei absolute positum tribuitur ei, qui mortuus est, juxta illud. Jo. c. 3. *In hoc cognovimus charitatem Dei, quoniam ille animam suam pro nobis posuit.* Et illud Paul. act. c. 20. *Spiritus sanctus posuit Episcopos regere Ecclesiam Dei, quam acquisivit Sanguine suo.* Ergo eadem vox absolute & simpliciter tribui etiam potest ei, qui de Virgine natus est, cum ejusdem sit nasci & mori.

Inst. 5. Beta Virgo generavit verum hominem.

Resp. Generavit verum & perfectum hominem subsistentem subsistentiam Verbi, non vero subsistentia propria.

ARTICULUS VIII.

Utrum in Christo duæ sint naturæ integræ & distinctæ?

NOta 1. Eutyches Presbyter & Archimandrita, seu Abbas celeberrimi Monasterii Constantinopolitani, ex his S. Cyrilli verbis (*unum verbi naturam Incarnatam*) male intellectis, & ex odio Nestorianæ hæresis, quam antea accerrime oppugnaverat in hæresim Nestorianæ plane oppositam lapsus est, quæ quidem a suo nomine Eutychiana dicta est. Hic asseruit unicam esse in Christo naturam post unionem, sicut unica est persona, ut constat ex actis Concilii Constantinopolitani sub Flaviano, in quo primum damnatus est Eutyches; & ex Epistola ejusdem Flaviani ad S. Leonem Papam in qua asserit Eutychem dixisse, *ante Incarnationem quidem Salvatoris nostri Jesu-Christi duas naturas esse Divinitatis & Humanitatis: post unionem vero unam naturam factam.*

Non constat quo sensu Eutyches intellexerit duas naturas in unam coluisse, an scilicet per conversione unius in aliam, an per consumptionem unius ab alia, an per compositionem, an per confusionem, aut mixtionem. Sed parvi refert, quid hac in re senserit imperitissimus & imprudentissimus Senex, ut a S. Leone vocatur, præsertim cum Fides Catholica omnem hanc unitatem repudiet.

Nota 2. Eutychianam Hæresim secuti sunt Dioscorus Alexandrinus Patriarcha; Acephali sub Zenone, sic dicti quod a communione Petri Moggi Alexandrini Episcopi discesserint, eo quod Concilium Chalcedonense (licet simulate) admittere se professus esset; Severus Monachus in Sedem Antiochenam intrusus, homo impurissimus, cujus discipuli Severiani dicti sunt; denique Jacobus quidam natione Syrus ineunte sexto sæculo, cujus discipuli dicti sunt Jacobitæ, quibus septimo sæculo omnes Eutychianorum sectæ sese adjunxere.

§. I.

Dico 1. In Christo duæ sunt naturæ integræ distinctæ, & inconfusæ, nempe Divina & humana. Est de fide. Ac proinde unio Verbi Divini non facta est in natura, sed immediate in personalitate Verbi.

Prob. 1. Ex Scrip. Phil. c. 3. *Qui cum in forma Dei esset, non rapinam arbitratus est, esse se æqualem Deo; sed semetipsum exinanivit, formam servi accipiens, in similitudinem hominum factus.* Ubi exprimitur duplex in Christo forma seu natura nempe Dei, & servi seu hominis, non confusa & permixta, sed integra & distincta.

Item ex iis Scripturæ locis, quibus probavimus Christum esse verum Deum & verum hominem. Nam Christus non potest esse verus Deus & homo, nisi habeat duas simul naturas divinam & humanam, omnino integras, Distinctas & inconfusas.

Prob. 2. Ex Traditione, cujus testes sunt Patres. Pro omibus sint, S. Athanasius, l. de Incarnatione ubi ait: *appellabitur perfectus Deus, & perfectus homo Christus ...... secundum rationem existendi sine defectu plenam & integram, ut unus sit utrimque per omnia idem & Deus & Homo.*

S. Ambrol. l. 2. de fide, c. 4. *servemus distinctionem divinitatis & carnis. Unus in utraque loquitur Dei Filius, quia in eodem utraque natura est. Et si idem loquitur, non uno semper loquitur modo. Quasi Deus loquitur quæ sunt divina, quia verbum est: quasi homo dixit quæ sunt humana, quia in mea substãtia loquebatur.*

S. Augustinus, tract. 78. in Joann. *Quid igitur hæreticæ, cum Christus sit Deus & homo:*

loquitur et Homo, & calumniaris Deo? Ille in se naturam commendat humanam, tu in illo audes deformare divinam.

S. Cyrillus Alexand. l. de Incarnatione, c. 12. *unus igitur est & ante Incarnationem Deus verus, & qui in humanitate remansit id, quod erat, & est, & erit. Non discernendum igitur unum Dominum Jesum Christum in hominem seorsum, & seorsum in Deum, sed unum eumdemque Jesum Christum esse dicimus, non ignorantes differentiam naturarum, sed eas inconfusas inter se servantes.* Et ep. ad Joann. Antioch. quæ incipit, *Lætentur Cœli.*

Prob. 3. Ex Conciliis generalibus; Chalcedonense anno 451. contra Eutychem coactum, actione 5. postquam Eutichetis & Nestorii hæreses damnavit, sic ait: *Sequentes igitur Sanctos Patres, unum eumdemque confiteri Filium & Dominum nostrum Jesum-Christũ consonanter omnes docemus, eumdem perfectũ in deitate, & eumdem perfectum in humanitate, Deum verum & hominem verum, eundem ex anima rationali & corpore, consubstantialẽ Patri secundum deitatem, consubstantialem nobiscum secundum humanitatem: ante sæcula quidem in Patre genitum secundum deitatem, in novissimis autem diebus eumdem propter nos & propter nostram salutem ex Maria Virgine Dei genitrice secundum humanitatem, unum eumdemque Christum, Filium, Dominum, unigenitum, in duabus naturis inconfuse, immutabiliter, indivise, inseparabiliter agnoscendum: nusquam sublata differentia naturarum propter unitionem, magisque salva proprietate utriusque naturæ, & in unam personam atque subsistentiam concurrente.*

Huic definitioni adde epist. dogmaticam S. Leonis Papæ ad Flavianum, in qua Incarnationis mysterium egregie exponit, & duas in Christo naturas distinctas & inconfusas esse definit, ac fuse probat: qua quidem in Concilio Chalcedonensi lecta, sic acclamatum est ab omnibus Episcopis sexcentis & triginta: *Hæc Patrum fides, hæc Apostolorum fides; omnes ita credimus, orthodoxi ita credunt. Anathema ei, qui ita non credit. Petrus per Leonem locutus est.*

Constantinopolitanum II. can. 8. dicit: *Si quis ex duabus naturis deitatis & humanitatis, conficiens unitatem factam esse, vel unam naturam Dei Verbi incarnatam dicens, non sic ea excipit, sicut Patres docuerunt, quod ex divina natura & humana, unione secundum subsistentiam facta, unus Christus effectus est, sed ex talibus vocibus unam naturam sive substantiam deitatis & carnis Christi introducere conatur; talis anathema sit.*

Constantinopolitanum III. in fidei definitione Verba Concilii Chalcedonensis modo citata usurpat.

Nicænus II. in definitione fidei ait, *duas naturas confitemur ejus, qui incarnatus est, propter nos ex intemerata Dei genitrice semper Virgine Maria, perfectum eum Deum, & perfectum hominem cognoscentes.*

Prob. 4. Ratione Theologica. Prima ex Scriptura, Patribus, & Conciliis. Christus est verus ac perfectus Deus, verus ac perfectus homo. Sed talis non esset, nisi haberet duas naturas integras, distinctas, & inconfusas, divinam, scilicet & humanam: nam verus Deus est ille, qui habet naturam divinam, integram & inconfusam; & verus homo est ille, qui habet naturam humanam, integram, distinctam, & inconfusam, ut per se patet. Ergo Christus habet duas naturas integras, distinctas & inconfusas, divinam scilicet & humanam.

Secunda ratio, quia divinitas & humanitas non sunt una, neque per conversionem, aut consumptionem, neque per mixtionem, neque per compositionem. Ergo non sunt factæ una natura: nam non potest alius fingi modus, quo fiant una.

Probo anteced. per partes. Et 1. quidem non sunt una per conversionem unius in aliam, aut quasi unius consumptionem. Nam neque divinitas converti potest in humanitatem, aut alia consumi, alioqui divinitas esset mutabilis & corruptibilis, quod repugnat. Neque humanitas in divinitatem conversa est, ut ab ea consumpta; alioqui divinitas passa & mutata fuisset, quod implicat; & Christus non esset verus homo, non esset passus in carne, non esset nobis in omnibus similis absque peccato, non pertulisset peccata nostra in corpore suo super lignum, non esset mortuus, nec vere resurrexisset: quæ omnia Scripturæ & Patribus repugnant.

2. Divinitas & humanitas non sunt una per mixtionem. Nam si hoc esset, ex mixtione divinitatis & humanitatis facta esset tertia quædam natura, diversa ab utrisque: Nam ex omni mixtione resultat natura diversâ a Miscilibus, sic ex mixtione elementorum fit corpus mixtũ diversum ab illis: ac proinde Christus esset tertiâ quædam natura essentialiter diversa a Deo & homine, & sic Christus nec Deus esset, nec homo. Præterea per talem mixtionem mutaretur divinitas, quod repugnat.

3. De

3. Denique divinitas & humanitas in Christo non sunt una per compositionem & unionem, ita ut ex humanitate & divinitate facta sit una natura per se, sicut ex corpore & anima rationali per compositionem seu unionem fit natura humana. Nam ex duabus naturis completis resultare non potest una tertia natura, ut constat apud omnes Philosophos. Præterea si divinitas & humanitas in Christo non facerent nisi unam naturam completam sicut anima & corpus in homine, Christus non posset dici simpliciter Deus, & simpliciter homo, sicut homo non potest dici simpliciter corpus, aut simpliciter anima; sed Christus posset tantum dici divinus & humanus, sicut homo dicitur animatus & corporeus.

§ II.

Solvuntur objectiones.

Obj. 1. Ex Phil. c. 2. Filius Dei *Semetipsum exinanivit*.

Resp. Se ipsum quidem exinanivit, non conversione divinitatis in humanitatem, aut utriusque permixtione, sed humanitatis assumptione, *formam servi accipiens, in similitudinem hominem factus*, ait Apostolus.

Obj. 2. Eodem modo Joann. c. 1. dicitur Verbum caro factum, quo acqua dicitur vinum facta, c. 2. sed aqua dicitur facta vinum per conversionem. Ergo etiam Verbum caro factum est per conversionem.

Resp. Verbū dicitur caro factum eodem modo quoad formam verborum, quo acqua dicitur vinum facta, sed non eodem modo quoad sensum. Nam si ideo esset sensus, sequeretur verbum desiisse, sicut desiit aqua per suam in vinū conversionem. Itaque eadem forma verborum habere potest diversum sensum pro diversitate materiæ seu rei significatæ, ut patet ex illo Apostoli ad Gal. c. 3. ubi dicitur Christus factus maledictum, sensus enim non est Christum conversum esse in maledictionem.

Igitur Verbum caro factum est, non per mutationem sui in carnem, sed per assumptionem humanitatis in unitatem personæ Verbi. *Verbum caro factum est, non quod in carnem commutatum fuerit, sed quod carnem pro nobis assumpserit, & homo factus sit*, ait S. Epiphanius, hæres. 77.

Inst. Justinus Martyr, apolog. 2. dicit panem in Eucharistia fieri carnem Christi, sicut Verbum caro factum est. At panis fit caro Christi per conversionem. Ergo.

Resp. Solum significare vult in Eucharistia esse vere carnem & sanguinem Christi sicut Verbum vere habet carnem & sanguinem: quod patet, ex contextu.

Obj. 3. Multi Patres, ut Irenæus, l. 2. c. 21. Tertullianus, apolog. c. 21. Augustinus, epist. ad Volusian. &c. Incarnationem vocant mixtionem & mixturam. Ergo facta est naturarum mixtio.

Resp. Nego conseq. Nam Patres nomine mixtionis hic intelligunt solum intimam ac substantialem naturarum unionem in persona: constat enim eos admisisse in Christo duas naturas distinctas & inconfusas, & Christum agnovisse verum Deum simul & hominem. Hic pro omnibus sufficiat S. Augustinus, qui epist. 3. ad Volusian. sic ait; *Sicut in unitate personæ Deus anima unitur corpori, ut homo sit: ita in unitate personæ Deus unitur homini ut Christus sit. In illa ergo persona mixtura est animæ & corporis: in hac persona mixtura est Dei & hominis; si tamen recedat auditor a consuetudine corporum, qua solent duo liquores ita commisceri, ut neuter servet integritatem suam: quanquam & in ipsi corporibus aeri lux incorrupta misceatur.*

Nota. Duplex est mixtio, una qua duo ita permiscentur, ut utrumqu e integritatem suam amittat: talis est mistio liquorum. Altera vero, qua duo ita intime conjunguntur, ut tamen utrumque suam integritatem servet: talis est mistio corporis humani & animæ rationalis. De hac ultima mistione loquuntur Patres in mysterio Incarnationis. Unde cum S. Cyprianus & aliqui alii Patres dicunt Deus per Incarnationem mistum esse homini, hoc eodem sensu intelligunt, quo in hominis generatione anima dicitur misceri corpori, id est, intime ac substantialiter uniri manente utriusque substantia integra.

Obj. 4. Julium Papam, in epist. ad Dionysium Corinth.

Resp. Epistola illa non est Julii, sed ipsi ab Eutychianis falso adscripta fuit. Similiter expositio fidei, quæ ab Eutychianis falso S. Gregorio Thaumaturgo tribuitur, & catholicis objicitur, fœtus est Apollinaris, aut Eutychii, aut alterius cujusdam hæretici.

Obj. 5. A Patribus passim comparatur unio divinitatis & humanitatis cum unione animæ rationalis & corporis. Ergo sicut ex unione animæ cum corpore resultat una natura; ita ex unione divinitatis cum humanitate resultat una natura.

Resp. Disting. anteced. Comparatur in aliquo, *conc. ant.* comparatur in omnibus, *nego ant.* Patres per hanc comparationem hoc unum intendunt, quod sicut ex unione animæ cum corpore absque confusione fit unus homo: ita ex unione divinitatis cum humanitate in persona Verbi absque confusione naturarum fi unus Christus, una duarum naturarum persona, quæ est Deus homo; & quod sicut unio animæ cum corpore fit physica ac substantialis, ita & unio Verbi cum humanitate. Quod patet ex symbolo Athanasiano, ubi dicitur de Christo: *Qui licet sit Deus & homo, non duo tamen, sed unus est Christus. Unus autem non conversione divinitatis in carnem, sed assumptione humanitatis in Deum. Unus omnino, non confusione substantiæ, sed unitate personæ. Nam sicut anima rationalis & caro unus est homo: ita Deus & homo unus est Christus.*

Porro cum aliqui Patres unionem hypostaticam vocant essentialem, solum volunt esse substantialem, non accidentalem.

Obj. 6. S. Damascenus, in sua dialectica c. ult. ait: *Illud scire attinet, hypostasticam unionem unam rerum conjunctarũ naturã efficere.*

Resp. Billius, cujus est hæc versio, male vertit naturam pro hypostasi; nam in textu Græco legitur *hypostasim*, personam, non *physim*, naturam. Et vero Damascenus, eodem capite inferius asserit ex duabus naturis unam tertiam effici non potuisse.

Obj. 7. Aliqui Patres dicunt naturam humanam in Christo esse deificatam.

Inst. Solum volunt eam esse divinitati substantialiter unitam in personalitate verbi, ita ut hic homo Christus sit Deus, ut patet ex eorum doctrina.

Obj. 8. S. Cyrillus Alexandr. unicam in Christo admisit naturam post unionem.

Resp. Nego. Nam multis in locis expresse docet duas in Christo naturas distinctas & inconfusas. Præter textum, l. de Incarnatione supra laudatum, hic unus sufficiat ex epist. ad Nestorium scripta, quæ incipit, *intelligo*, approbata a Concilio Ephesino ubi ait: *asserimus Verbum, unita sibi secundum hypostasim carne animata rationali anima, inexplicabili incomprehensibilique modo hominem factum, quamvis naturæ sint diversæ vera tamen unione coeuntes, unum nobis Christum & Filium effecerunt: quod naturarum differentia propter unionem sublata sit; verũ quod divinitas & humanitas secreta quadam ineffabilique conjunctione in una persona unum nobis Jesum Christum & Filium constituerint.* Præterea in Commonitorio ad Eulogium dicit Nestorium errare, non dicendo duas naturas, sed earum unionem substantialem negando.

Inst. 1. S. Cyrillus, Epist. 1. ad Successum dicit naturam divinam & humanam non nisi cogitatione distingui.

Resp. Per te *distingui* intelligit dividi ac separari: quod patet ex exemplo animæ & corporis quod affert, quæ realiter a se invicem non separantur in homine vivo. Præterea, in Epist. ad Joann. Antiochenum, quæ incipit *lætentur Cœli*, rejicit omnem in Christo mixtionem, qua duo ita confunduntur, ut utrumque vel alterutrum suam integritatem amittat: nam ibi sic ait: *In Divinitate & in Humanitate perfectus* (Christus,) *& tamquam in una persona consideratur, Unus enim Dominus est Jesus-Christus; quamvis non ignoretur naturarum differentia, e quibus inenarabilium istam unitatem factam esse dicimus. Ora vero eorum, qui vel concretionem, vel confusionem, vel commixtionem Verbi Dei cum carnem factam esse dicunt, dignetur Sanctitas tua obstruere. Est enim verisimile & ista quosdam de me spargere, quasi talia vel senserimus, vel dixerimus. Ergo vero tantum absum ab eo, ut tale quid sentiam, ut etiam insanire arbitrer eos, qui quovis modo conversionis adumbrationem in Divina Verbi natura contingere posse putant, manet enim illa quod semper est, nec altera est, &c.*

Inst. 2. S. Cyrillus in Epist. 1. ad Successum ait: *Post unionem naturam alteram ab altera non dividimus, neque in duos filios unum illum impartibilemque secamus, sed unum asserimus filium, ut & SS. Patres dixerunt unam naturam Dei Verbi Incarnatam.* Ergo unicam in Christo admisit naturam.

Resp. Nego conseq. Nam non dicit, unam naturã Verbi Incarnati, *sub unam naturam Verbi Incarnatam*: quorum Verborum sẽsus est, naturam divinam Verbi, quę una est, unitã esse substantialiter humanitati in personalitate Verbi.

Itaque per hunc loquendi modum Cyrillus & alii Patres solum intendunt naturam divinam Verbi esse substantialiter unitam humanitati in personalitate Verbi, & per hanc unionem substantialem illas duas naturas coalescere in unam personam, unum Christum, qui simul est Deus & homo. Quod patet ex ipso Cyrillo, in suo ad Eulogium commonitorio, ubi ait: *licet duas naturas esse dicat* (Nestorius) *carnis & Verbi Dei differentiam significans, est enim alia*

Verbi, alia carnis natura, attamen unionem una nobiscum non confitetur. Nos enim illas adunantes, unum Christum, unum eumdem filium, unum Dominum confitemur, & unam propterea Dei naturam Incarnatam dicimus. Hoc etiam constat ex quinto Concilio Generali, eadem verba in hoc sensu interpretante, can. 8. ubi ait: *Si quis .... Unam naturam Dei Verbi Incarnatam dicens, non sic ea excipit, sicut Patres docuerunt, quod ex divina natura & humana, unione secundum subsistentiam factam, unus Christus effectus .... Talis Anathema sit.*

Alii naturæ textum Cyrilli sic explicant, nempe unam naturam unitate suppositi, non naturæ.

Inst. 3. S. Cyrillus, in libro ad Reginas, S. Athanasium citans ait: *Agnoscimus illum Dei filium Deum esse secundum Spiritum, Filium autem hominis secundũ carnem non duas naturas, unam adorandam, alteram non adorandam, sed unam naturam divini Verbi Incarnatam, quæ simul cum ejus carne, una adoratione adoratur: neque duos rursus filios, alterum verum adorandumque, nempe Filium Dei, alterum ex Maria hominẽ non adorandum* (Latria,) *sed per gratiam perinde ac cæteri homines in filium coaptatum.*

Resp. Solum vult S. Athan. se non agnoscere in Christo duas naturas accidentaliter tantum unitas, & subsistentes in duabus personis quarum proinde una adoretur cultu Latriæ, altera non sic adoranda, sed agnoscere naturam divinam Verbi, quæ una est, unitam substantialiter humanitati in personalitate Verbi quæ simul cum ejus humanitate una adoratione adoratur, cum utraque natura in eadem persona Divina subsistat. Igitur Athan. & Cyrill. Alexand. in loco objecto non negant duas naturas simpliciter & absolute, sed duas naturas subsistẽtes in duobus suppositis, quarum una adoretur Latria, altera non, voluntque Verbum cum humanitate sua una eademque adoratione Latriæ adorandum esse, cum Verbum cum sua humanitate sit una persona unus Christus, unus Dominus, non duo Christi, duo Domini. Quod patet ex his verbis: *Sed unam naturam divini Verbi Incarnatam, quæ simul cũ ejus carne una adoratione adoratur.* Ubi præter unam naturam Verbi, admittit aliam distinctam, nempe humanitatem.

Obj. 9. Si duæ essent in Christi naturæ, essent quoque duo Christi; Falsum conseq. ergo. *Neg. seq. maj. probabis.* Ideo in Trinitate unus est Deus, quamvis sint tres Personæ, quia est unica naura. Ergo a contrario si duæ sint in Christo naturæ, duo sunt Christi.

Resp. Neg. conseq. Quia concreta substantiva non multiplicantur, nisi multiplicentur simul natura & suppositum. Unde Deus in Trinitate non multiplicatur, quia natura divina non multiplicatur, sed est una & eadem in tribus Personis: Christus vero non multiplicatur, quia non multiplicatur suppositum seu persona.

§. III.

Dico 2. Natura humana Christi nullo unquam instanti reali temporis extitit sine unione cum Verbo. Est de fide contra Eutychem asserentem duas ante unionem fuisse naturas, post unionem vero unicam. Qui modus loquendi supponit illas naturas aliquam diu extitisse a se invicem separatas.

Constat ex dictis. Nam alioqui B. Virgo non concepisset Deum, non esset vere mater Dei, non enim genuisset naturam personæ divinæ unitam; item in Christo fuissent aliquã do duæ personæ, duo filii, Christus fuisset aliquando purus homo. Quæ omnia adversantur Scripturæ, Patribus & Concil. Quare hãc Eutychis propositionem S. Leo Epist. ad Flavian. vocat absurdam, perversam, blasphemam: *cum tam impie*, inquit, *duarum naturam ante Incarnationem Unigenitus Dei Filius fuisse dicatur, quam nefarie, postquam Verbũ caro factũ est, natura in eo singulari asseritur?*

Unde cum aliqui Catholici dicunt duas naturas ante unionem: loquuntur de prioritate rationis, non temporis, quatenus scilicet natura humana prius concipitur in suo esse constituta quam uniatur, quamvis eodem instanti temporis fuerit in suo esse constituta & verbo unita.

ARTICULUS IX.

Utrum Christus habuerit corpus passibile & corruptibile?

§. I.

Nota. Secta quædam Eutychianorum, duce Juliano Harlicanensi, præter unitatẽ naturæ in Christo, aliam Hæresim de incorruptibilitate, seu innalterabilitate & impassibilitate carnis Christi invexit. Unde illi Hæretici incorrupticolæ dicti sunt. Hi docebant corpus Christi statim atque formatum fuit in utero, B. Virginis, fuisse incorrupti-

ruptibile, & incapax omnis mutationis & alterationis, sic ut nequidem fuerit obnoxium passionibus naturalibus innocentibus, puta doloribus, siti, fami, &c. Quare Phantasiastæ etiam dicebantur; non quod Phantasticum duntaxat corpus Christo affingerent, sed quod naturales in Christo affectiones apparentes duntaxat, non veras, esse docerent.

In hanc Hæresim Justinianus Imperator ex sua immoderata circa rei Fidei curiositate, & ab uxore sua Eutychiana deceptus, impegit; licet Eutychianam Hæresim damnaret; voluitq; ut Episcopi omnes hanc doctrinam approbaret. Sed impio Imperatoris edicto fortiter restiterint omnes Patriarchæ, multique Episcopi in conciliis & Scriptis suis, imprimis S. Eutiquius Constantinopolitanus Patriarcha hanc ob causam in exilium missus. Cumque Justinianus pœnam exilii in omnes Episcopos Catholicos suo errori adversantes decreturus esse, repentina morte sublatus est.

Dico Christus ante mortem suam habuit corpus passibiles, fuitque vere doloribus obnoxius tum quoad corpus, tum quoad animam. Est de fide.

Prob. 1. Ex Script. Isai. c. 53. Christum vocat *virum dolorum & scientem infirmitatem* & v. 4. de eo dicit: *Vere languores nostros ipse tulit, & dolores nostros ipse portavit, & nos putavimus eum quasi Leprosum, & percussum a Deo & humiliatum. Ipse autem vulneratus est propter iniquitates nostras. attritus est propter scelera nostra.* 1. Petri, cap. 4. *Christo igitur passo in carne, & vos eadem cogitatione armamini.* Luc. 22. *oportuit Christum pati.* Matth. cap. 4. *esuriit.* Joann. 4. *fatigatus ex itinere, sedebat sic supra fontem.* Jonn. 11. *infremuit Spiritu & turbavit seipsum.... Et lacrimatus est.* Marci 14. *cœpit pavere & tædere. Et ait illis: tristis est anima mea usque ad mortem.*

2. Ex Symbolis Fidei, & ex Patribus Christus vere passus est. Ergo fuit doloribus obnoxius, & habuit corpus corruptibile seu alterationis capax; nam caro non est occasio doloris nisi ratione alterationis quæ in ea fit: ac proinde caro Christi fuit capax alterationis, & consequenter corruptionis, cum alteratio sit principium corruptionis.

3. Ex Conciliis & Patribus Christus ut homo fuit consubstantialis Matri & nobis, fuit similis nobis in omnibus, & omnes infirmitates nostras suscepit, exceptis peccato, concupiscentiæ mala, & ignorantia. Idque docet Apostolus, Hæbr. 4. *Non enim* inquit, *habemus Pontificem, qui non possit compati infirmitatibus nostris: tentatum autem per omnia pro similitudine absque peccato.* Et, c. 2. *debuit per omnia fratribus similari, ut misericors fieret, & fidelis Pontifex ad Deum, ut repropitiaret delicta populi. In eo enim, in quo passus est ipsemet tentatus, potens est & eis, qui tentantur auxiliari.*

5. Ex Patribus. Pro omnibus sit Tertullianus, lib. 3. adversus Marcionem, c. 8. ubi ait; *sic* (in sententia Marcionis) *nec passiones Christi ejus fidem merebuntur; nihil enim passus est, qui non vere passus. Vere autem pati Phantasma nō potuit. Eversum est igitur totum Dei opus; totum Christiani nominis & pondus & fructus, mors Christi negatur.*

Ratio est, quia conveniens fuit & utile ad redemptionem hominum, & ad exemplum patientiæ, ac fortitudinis, quæ ad salutem necessaria est, ut Christus vere dolores sensibiles experiretur. Imo hoc fuit necessarium ad redemptionem nostram ex decreto.

§. II.

Solvuntur objectiones.

Obj. 1. Illud, 1. Psal. 25. *Non dabis Sanctum tuum videre corruptionem.*

Resp. Sensus est corpus Christi reipsa immune fuisse a putredine post ejus mortem etiam ante Resurrectionem. Sed nihilominus fuit ante mortem Christi passibile & alterabile, atque in hoc sensu corruptibile: non tamen fuit putredini obnoxium.

Obj. 2. Passibilitas orta est a peccato. Ergo Christus, qui ab omni peccato immunis est, non fuit passibilis.

Resp. Passibilitas seu necessitas patiendi orta est quidem a peccato Adami, sed in nobis, non in Christo. Christus autem doloribus & infirmitatibus humani obnoxius fuit tum ex voluntate propria, tum etiam ex naturali carnis conditione, quam nostræ in omnibus absque peccato & concupiscentia similem assumpsit. Nam Christus eam humanitatem assumere voluit, quam redempturus erat in aliis individuis humanæ speciei, in qua & per quam redemptionis humanæ opus perficere posset. Hæc autem humanitas ex naturæ suæ conditione doloribus ac infirmitatibus obnoxia est.

Inst. Dolores ac infirmitates sunt effectus ac pœnæ peccati. Ergo Christus iis non fuit obnoxius.

Resp.

Resp. Nego conseq. Nam dolores & infirmitates humanæ fuerunt in Christo effectus ac pœnæ peccatorum hominum, pro quibus se vadem ac sponsorum dedi.

Obj. 3. Debet esse discrimen inter passiones ac infirmitates nostras, & passiones Christi. Ergo hæ in Christo debuerunt esse tantum apparentes.

Resp. Neg. conseq. Nam multiplex fuit aliud discrimen inter infirmitates nostras & infirmitates Christi. 1. Enim ex necessitate ineluctabili infirmitates patimur, Christus vero carnē passibilem libere voluit assumere. 2. Infirmitates & passiones sūt in nobis pœnæ peccati proprii, in Christo vero fuerunt effectus ejus in nos amoris, quo voluit eas propter nostram salutem pati. 3. Humanæ affectiones in nobis sæpissime indeliberatæ sunt & inordinatæ: in Christo omnes affectiones deliberatę & ordinatę erant, atq; ab ejus voluntate sēper rectissima excitabātur & regebantur.

Obj. 4. Si Christus habuit, dolorem, tristitiam, timorem, vera, vel ista fuerunt sensibilia seu in appetitu sensitivo, vel in voluntate. Neutrum dici potest. Ergo.

Resp. Neg. min. Et dico utrumque. Itaque 1. fuit in Christo dolor sensibilis, qui est actus appetitus sensitivi aversantis læsionem corporis sensu tactus perceptam. *Ad veritatem doloris sensibilis* (inquit S. Thomas, 3. p. q. 15. a. 5.) *requiritur læsio corporis, & sensus læsionis. Corpus autē Christi lædi poterat, quia erat passibile & mortale. Nec defuit ei sensus læsionis: cum anima Christi perfecte haberet omnes potentias naturales. Unde nulli dubium debet esse, quin in Christo fuerit verus dolor* 2. Fuit tristitia sensibilis, quæ est actus appetitus sensitivi malum aliquod imaginatione apprehensum ut præsens: ad quam proinde sufficit malum aliquod tamquam objectum, & illius mali ut præsentis apprehensio per imaginationem; quibus præsentis naturali necessitate sequitur in appetitu sensitivo tristitia sēsibilis. 3. Fuit timor sensibilis, qui est actus appetitus sensitivi aversantis malum aliquod per imaginationem apprehensum ut futurum. 4. Fuerunt in Christo dolor, & tristitia, & timor appetitus rationalis seu voluntatis, qui sunt actus ex prævia cognitione intellectuali, juxta illud Christi; *tristis est anima mea usque ad mortem*. Tum quia fuerunt in Christo dolor & tristitia sensibilia, ex quibus naturali necessitate sequuntur dolor & tristitia in voluntate nisi impediantur: Christus autem noluit illa impedire, cum illa ad perfectionem satisfactionem, patientiam ac fortitudinem conferrent. Tum quia Christus vere doluit & tristatus est de peccatis hominum propter motiva, quæ non cadunt sub sensum, sed solum sub ratione, puta propter offensam Dei.

Inst. 1. Visio beatifica excludebat omnem dolorem sensibilem.

Resp. Nego nam (ut ait S. Thomas, ibid. ad 3.) *Virtute Divinitatis Christi, dispensative sic beatitudo in anima continebatur, quod non derivabat ad corpus, ut ejus passibilitas & mortalitas tolleretur. Et eadem ratione delectatio contēplationis sic retinebatur in mente quod non derivabatur ad vires sensibiles, ut per dolor sensibilis excluderetur.*

Inst. 2. Christus fuit comprehensor: ergo fuit incapax doloris.

Resp. Fuit quidem comprehensor, nam perfecte videbat Deum: eoque fruebatur: sed simul fuit viator: nam cum esset quoad corpus & animam passibilis, sibi merendo impassibilitatem, tenebat adhuc plenam ac integram beatitudinem.

Inst. 3. Anima Christi habebat essentialem beatitudinem, nam Deo perfecte fruebatur: ergo non erat obnoxia doloribus.

Resp. Nego conseq. Nam hoc non implicat, quamvis a nobis vix intelligi possit. Igitur per Miraculum Deum impedivit, ne animæ Christi felicitas in potentias inferiores & corpus afflueret.

Obj. 5. S. Dionysius Alexandrinus, in Epist. contra Paulum Samosatenum conscripta docet Christum tristatum fuisse metaphorice tantum, nempe sicut de Spiritu-Sancto, Ephes. c. 4. dicitur: *Nolite contristare Spiritum Sanctum Dei.*

Resp. Loquitur de Christo ut Deo, non ut homine. Nam Samosatenus negabat Christū esse Deum ex eo quod tristatus esset. Respondet Dionysius Christum ut Deum fuisse tristatum sicut Spiritu Sanctus dicitur cōtristatus.

Inst. Idem Dionysius, ibidem docet sanguinem Christi non esse corruptibilem.

Resp. Intelligit non esse putredini obnoxium, vel potius hoc intelligit de sanguine Christi post resurrectionem contra Paulum Samosatenum, qui dicebat sanguinem Christi in eo statu in quo nunc est, atque etiam in Eucharistia esse corruptibilem.

Obj. 6. Aliqui Patres videntur sentire carnem Christi fuisse corruptibilem.

Resp. Solum voluit eam fuisse immunem a cor-

a corruptione quæ ex peccato sequitur, & a putredine: non vero a passione & dolore.

Obj. 7. Clemens Alexandrinus, lib. 6. stromatum ait de Christo: *Ipse autem passionis erat expers; ut quem nullus subiret motus affectionis, neque voluptas, nec dolor.*

Resp. Hic accurate locutus non est. Sed intelligi debet de passione, & affectionis motibus indeliberatis, vel inordinatis.

Obj. 8. S. Cyrillus Alexand. l. 9. de odoratione in Spiritu & veritate ait: *Incorruptibile namque est Christi corpus, & Divinam in se ipso naturam habet.*

Resp. Per incorruptibile ibi intelligit immune a putredine, vel a resolutione in prima elementa, non vero incapax læsionis, passionis & doloris, nam sepæ docet Christum vere esurivisse, & passum esse dolores. Igitur ibi solum vult, Christi corpus hoc ipso; quod fuit Verbo unitum in perpetuum, non potuisse desinere esse per putredinem, vel resolutionem in prima elementa.

Obj. 9. S. Maximus Homil. 1. de Jejunio, & S. Augustinus: Tract. 49. in Joann. docent Christum ex sola voluntate passum esse. Ergo non passus est etiam ex conditione suæ carnis passibilis.

Resp. Illi Patres solum volunt Christum non ineluctabili necessitate doloribus & infirmitatibus subjectum fuisse, sed necessitate quā sibi sponte ac libere imposuit, dum naturam humanā passibilem & doloribus obnoxiam sponte ac libere assumpsit, & in ea libere pati voluit ad redimendos homines.

Obj. 10. S. Hilar. l. 10. de Trinitate docet Christum non habuisse doloris sensum: *in quo* (Christo) inquit, *quamvis aut ictus incideret, aut voluns descenderet... Afferent quidem hæc impetum passionis, non tamen dolorem passionis inferrent.* Idque explicat exemplis aquæ, ignis aeris, quæ si verberentur, perforentur, aut dividandur, non sentiunt.

Resp. 1. Aliqui putant Hilarium revera ibi hunc docuisse errorem, sed postea retractas se: nam catholicam veritatem clare tradit, in commentario super Psalmos, sic enim in Psal. 53. de Christo ait: *Esurivit, sitivit, dormivit, lassatus fuit, mœstus fuit, & flevit, & passus & mortuus est.*

Resp. 2. S. Doctor recte potest secum conciliari. Nam ibi agit contra Arianos asserentes Divinitatē in Christo doloribus cęterisq; infirmitatibus subjectam fuisse, ideoq; Christum etiam ut Verbum inferiorem esse Patri: *Volunt* (inquit, eodem l. 10. de Trinit. n. 9. *plerique eorum* (Arianorum) *non in natura eum impassibili Dei fuisse; ut qui timuit, & doluit, non fuerit vel in ea potestatis securitate qua non timet, vel in ea Spiritus incorreptione qua nō dolet: sed inferioris a Deo Patre naturæ, & humanæ passionis trepidaverit metu, & ad corporalis pœnæ congemuerit atrocitatem.* Quare doloris sensum & passiones excludit a Christo quatenus Deus est, non quatenus homo est & solum vult ex veris passionibus humanitatis Christi non cōmotam nec doloris sensu affectam fuisse Divinitatem, perinde ac si *Telum aliquod aquam perforet, aut ignem compugnat, aut aera verberet.*

Dices, S. Hilarius in eodem libro agit etiam de corpore Christi.

Resp. Solum vult Christum, ut hominum non passum fuisse dolorem qualem nos patimur, qui nempe a peccato est, indeliberatus impotens, ineluctabilis, & qui mentem perturbat. Unde a Christi humanitate solum defectus & imperfectionem excludit, quæ nostris doloribus ac infirmitatibus annexæ sunt.

Quæres 1. *Utrum Christus assumpserit omnes defectus corporis?*

Resp. 1. Christus assumpsit omnes defectus & firmitates corporis communes toti naturæ humanæ, quæ ipsum non dedecebant, cujusmodi sunt passibilitas mortalitas, fatigatio, sitis, fames. Patet ex dictis; & ex Apostolo, Hæbr. c. 4. asserente Christum fuisse *tentatum per omnia per similitudine absque peccato.* His ratione affert S. Thomas. 3. p. qu. 14. a. 1. nempe ad satisfaciendum pro peccatis nostris, ad probandum se esse verum hominem, & ad præbenda patientiæ exempla.

Resp. 2. Christus non assumpsit perfectu peciales corporis, quæ ex singulari causarum secundarum dispositione nascuntur, quales sunt morbi & deformitas. Ratio est ex S. Thoma, a. 4. Quia ejusmodi defectus oriuntur communiter vel ex culpa hominis, puta intemperantia, vel ex defectu virtutis formatricis: Christus autē ex ulla culpa defectum aliquam contrahere potuit, & corpus ejus formatum est ex virtute Spiritu Sancti, quæ deficere non potest. Præterea non decebat Christum assumere defectus, qui vel ex aliqua culpa actuali hominum, vel ex virturis formativæ defectu orientur. Quare S. Chrysostomus, Homil. 28. in Matth. ait: Christo; *Ut in faciendis signis erat mirabilis sic visu gratiosus traditur fuisse.*

Quæ-

Quæres 2. utrum in Christo fuerit concupiscentia.

Resp. 1. Fomes peccati, seu concupiscentia mala, sive actualis, sive habitualis non fuit in appetitu sensitivo Christi.

Prob. 1. pars. Nam concupiscentia actualis mala in appetitu sensitivo est actualis motio appetitus sensitivi ad sensibile turpe & illicitum, rationem præveniens, & ad peccatum inclinans. At talis motio non fuit in Christo, cum sit per se indecens, & rationi repugnet, nec utilis sit ad redemptionis humanæ opus sed potius illi per se adversatur. Ergo concupiscentia actualis mala non fuit in Christo.

Prob. 2. pars. Quia concupiscentia mala habitualis, quæ est potentia permanens, expedita ad excitandas motiones circa sensibilia turpia & illicita, rationem prævenientes & ad peccatum incitantes, repugnat perfectissimæ Sanctitati Christi, cujus appetitus sensitivus perfectissime subdebatur rationi.

Resp. 2. Non fuit concupiscentia mala actualis neque habitualis in intellectu & voluntate Christi; nam propter rationes allatas neq; intellectus Christi pronus fuit ad actus indeliberatos erroris ac deceptionis: neque ejus voluntas prona fuit ad motiones indeliberatas odii, invidiæ, superbiæ, sicut est in hominibus originali peccato inquinatis.

Resp. 3. Christus habuit concupiscentiam sumptam pro appetitu sensitivo sed recto, qui est vis appetendi vel aversandi sensibilia secundum rectam rationem. Nam est facultas humana, quæ Christum minime dedecebat.

Nullus tamen fuit in Christo actus indeliberatus, & rationem præveniens, ut constat ex Patribus, Unde illud Joann. cap. 11. *turbavit seipsum*, quo significatur omnem Christi motionem ab illo in se libere ac sponte excitatam fuisse.

Quæres 3. Utrum fuerint in Christo passiones?

Nota. Passiones sunt actus animæ appetitivæ ex prævia apprehensione imaginationis, sive sunt actus animæ ex prævia commotione ac passione in corpore facta. Et anima, quatenus tales actus elicere potest, dicitur appetitus sensitivus.

Resp. Fuerunt in Christo passiones: sed rectæ, moderatæ, & numquam rationem prævenientes. Ita S. Thomas 3. p. qu. 15. a. 4. his verbis: *Propriissime dicuntur passiones animæ affectiones appetitus sensitivi; quæ in Christo fuerunt sicut & cætera quæ ad naturam hominis pertinent. Unde Augustinus dicit, in 14. de civit. Dei: ipse Dominus in forma servi vitam agere dignatus humanam, adhibuit eas, ubi adhibendas esse judicavit: neque enim in quo verum erat hominis corpus & verus hominis animus falsus erat humanus affectus. Sciēdum tamen est, quod hujusmodi passiones aliter fuerunt in Christo quam in nobis, quantum ad tria. Primo quidem quantum ad objectum: quia in nobis plerumque husmodi passiones feruntur ad illicita, quod in Christo non fuit. Secundo quantum ad principium: quia hujusmodi passiones frequenter in nobis præveniunt judicium rationis; sed in Christo omnes motus sensitivi appetitus oriebātur secundum dispositionem rationis. Tertio quantum ad effectum: quia in nobis quandoq; hujusmodi motus non sistunt in appetitu sensitivo, sed trahunt rationem: quod in Christo non fuit; quia motus naturaliter humanæ carni convēientes, sic in ejus dispositione in appetitu sensitivo manebant, quod ratio ex his nullo modo impediebatur facere quæ conveniebant.* Hinc passiones Christi dicuntur *pro passiones*.

ARTICULUS X.

Utrum in Christo fuerint duæ voluntates & volitiones.

§. I.

Notandæ.

I. SOlam voluntatem Divinam in Christo admittebant Apollinaristæ, docentes in eo Verbum fuisse pro anima rationali: solam humanam Nestoriani, asserentes Christum esse purum hominem. Unam quoque voluntatem Christo tribuebant Eutychiani, unicam in eo agnoscentes naturam: Sed præter illos septimo sæculo imperante Heraclio; exorti sunt novi Hæretici, qui licet in Christo duas naturas saltem verbo tenus profiterentur, unicam in eo voluntatem admittebant unde dicti sunt Monothelitæ. Horum Hæreticorum duces primarii fuerunt Sergius Constantinopolitanus, Cyrus Patriarcha Alexandrinus, Macharius Patriarcha Antiochenus: Pyrrhus & Paulus Sergii successores in Sede Constantinopolitana, Theodorus Paranitanus: sectæ vero author Athanasius Jacobitarum Patriarcha.

II. Mortuo Honorio summo Pontifice, anno sequenti nempe 630. Ecthesim seu fidei expositionem a Sergio factam promulgavit Heraclius Imperator, in qua prohibebatur, ne quis unam vel duas diceret operationes in Divina Domini Incarnatione, & assere-

asserebatur unicam in Christo esse voluntatem, nempe Divinam, ut patet ex his verbis: *Unde Sanctos Patres in omnibus & in hoc sequentes, unam voluntatem Domini nostri Jesu Christi verissimi Dei confitemur, utpote in nullo tempore animati intellectualiter ejus corporis separatim, & ex proprio impetu contrarie motui uniti ei Dei Verbi secundum Hypostasim naturalem ejus producere motionem, sed quando & qualem & quantam ipse Deus Verbum voluerat.*

III. Heraclii Ecthesim constanter repudiavit & damnavit Severinus, Honorii successor, ut testatur Martinus I. in fine Secretarii tertii Concilii Lateranensis, & eodem anno exeunte mortuus est. Ei successit Joan. IV. qui in Concilio Romano Ecthesim & Monothelitarum hæresim damnavit, & Apologeticam pro Honorio ad Constantinum Hæraclii filiũ scripsit Epistolam. Joan. IV. defuncto sufficitur Theodorus, qui omnem curam & operam posuit in abolenda Heraclii Ecthesi & Monothelitarum hæresi, atq; Pyrrhum & Paulum depositionis & excommunicationis sententia mulctavit. Ejus successor Martinus I. Monothelismi hæresim cum ejus præcipuis defensoribus, & Heraclii seu Sergii Ecthesim, atq; Constantis Typum, quo dissentiones & altercationes impediendi causa seu prætextu prohibebantur, ne deinceps una aut duæ voluntates, una aut duæ operationes dicerentur, in Concilio Romæ coacto damnavit. Quam ob causam Martinus multa perpessus, in exilio Martyrium gloriose consummavit. Denique sub Agathone Papa convocata est sexta Synodus Generalis Constantinopoli, præsidentibus ejus Legatis, quæ Monothelismi hæresim jam proscriptam damnavit, & a Leone II. confirmata fuit. Huic hæresim fortiter etiam obstiterunt imprimis S. Sophronius Monachus, postea Patriarcha Jerosolymitanus, & S. Maximus Abbas & postea Martyr.

IV. Controversia est de sensu, quo Monothelitæ unicam in Christo voluntatem admiserint, an scilicet unicam facultatem volendi, an vero unicum actum volendi intellexerint. Nam hæretici illi errorem suum non semper eodem modo defenderunt, & fortasse non omnes in eodem sensu intellexerunt: verum saltem plerique in eo errorem suum posuisse videntur, quod unicam voluntatem eamque Divinam in Christo admitterent: per voluntatem intelligentes volitionem seu actum voluntatis; volebantq; solam Divinitatem in Christo agere & determinare, humanitatem vero esse quoddam passivum instrumentum. *Operatur quippe deitas per corpus... Ut sit carnis quidem passio, Dei autem operatio*, ait Sergius, in sua ad Honorium Epistola, quæ lecta fuit in sexta Synodo, actione 12. *oportet igitur*, inquit Theodorus Pharanitanus, in libro ad Sergium scripto, *ita sapere & dicere nos quæ in Incarnatione Salvatoris Christi dicuntur esse, unam operationem esse, hujus autem Opificem & Creatorem Deum Verbum: organum vero humanitatem consistere. Ergo quæque vult de Deo aut humane de ipso dicuntur, omnia una operatio est, Verbi Divinitas.*

Igitur Monothelitæ non negarunt facultatem humanam volendi seu appetitum rationalem, sed tantum actum volendi humanam, & propriam determinationem voluntatis; repudiabantque solum operationem, quæ esset ex propria determinatione voluntatis humanæ. Nempe volebant solam voluntatem Divinam Verbi per se immediate determinare voluntatem humanam, & cæteras humanitatis facultates, eas applicando ad agendum; hancque applicationem ac determinationem factam a Verbo vocabant simpliciter operationem, quæ cum sit ejusdem rationis, dicebant unicam esse in Christo operationem: humanitatis vero actiones, quæ consequebantur ex illa determinatione, vocabant operata seu passiones; eo quod voluntas humana in illis haberet se ut passive; & complexum ex applicatione seu determinatione Verbi & actione humanitatis appellabant operationem Dei virilem seu Theandricam.

Verum quocumque sensu errorem suum intellexerint Monothelitæ, certum est fidem catholicam negare unicam in Christo facultatem volendi, & unicam operationem seu volitionem, admittereque duas facultates volendi, & duas volitiones liberas ac proprias determinationes, Divinitatis scilicet & humanitatis.

§. II.

Dico 1. In Christo fuerunt duæ volitiones, divina & humana. Sive præter actum volendi divinum fuit etiam actus volendi humanus. Est de fide.

Prob. 1. Ex Scriptura Joann. c. 5. *Non quæro voluntatem meam, sed voluntatem ejus, qui misit me.* Matth. c. 26. *Pater mi, si possibile est, transeat a me calix iste; veruntamen*

non

non sicut ego volo, sed sicut tu. Et Luc. 22. *non mea voluntas; sed tua fiat.* Quibus locis aperte significatur in Christo actus volendi humanus, distinctus a volitione Divina Patris, quæ est eadem ac Verbi. Ergo in Christo fuit actus volendi humanus, & actus volendi divinus.

Prob. 2. Ex Patribus, quorum textus in Conc. Romano sub Martino I. & in Epistola Agathonis Papæ a Concilio sexto approbati referuntur. Pro omnibus sint S. Athanasius, in sermone contra Appollinarium, in quo ad hæc Christi verba (*Pater si possibile est, transeat, &c.*) sic ait: *duas voluntates hic ostendit, tam humanam, quod est carnis quam Divinam, quod est Divinitatis. Humana quidem propter infirmitatem carnis recusat passionem: Divina autem ejus est promptissima* S. Ambrosius, serm. 1. ad Gratianum, ubi de Christo ait: *suscepit ergo voluntatem meam, suscepit tristitiam meam.* S. Augustinus, l. 2. contra Maximum, c. 20. *in hoc, quod ait* (Christus) *non quod ego volo, aliud se ostendit voluisse quam Pater: quod nisi humano corde non potuisset, cum infirmitatem nostram in suum, non in Divinum, sed humanum transfiguraret affectum. Homine quippe non assumpto, nullo modo Patri diceret unicum Verbum non quod ego volo. Nunquam enim posset immutabilis illa natura quidquam aliud velle quam Pater.*

Prob. 3. Ex Conciliis, videlicet Chalcedonensi, actione 5. definiente in Christo duas esse naturas inconfuse, *salva proprietate utriusque naturæ.* Ex Concilio Lateranensi sub Martino I. multis Canonibus, & ex Concilio sexto Generali, act. 18. in definitione fidei, ubi ait: *duas naturales voluntates in eo, & duas naturales operationes indivise inconvertibiliter, inseparabiliter, inconfuse secundum Ss. Patrum doctrinã adæque prædicamus, & duas naturales voluntates, non contrarias, absit, juxta quod impii asseruerunt Hæretici, sed sequentem ejus humanam voluntatẽ, & nõ resistentem; vel nec reluctantem, sed potius & subjectã Divinæ ejus atq; õnipotenti volũtati.*

Prob. 4. Ratione Theologica. Ex Scriptura, Patribus, & Conciliis Christus est perfectus Deus, & perfectus homo, habet duas naturas integras ac distinctas, divinam & humanam, & utriusque naturæ perfectiones ac proprietates. Atqui facultas volendi humana est perfectio naturæ humanæ & quidem essentialis, & actus volendi humanus est proprietas naturalis humanitatis. Idem dic de Divina. Ergo Christus habet facultatem volendi humanam, & actum volendi humanum sicut facultatem volendi divinam, & actum volendi divinum.

Præterea fide constat Christum meruisse & satisfecisse pro peccatis nostris. Atqui actus Christi non potuerunt esse meritorii & satisfactorii, nisi essent producti a voluntate humana libera: nam divina voluntas non potest per suos actus mereri proprie & satisfacere, hoc enim inferioris naturæ est. Ergo.

Dico 2. In Christo fuerunt duę facultates volendi, nempe præter facultatem volendi divinam, fuit etiam facultas volendi humana.

Est de fide, & sequitur evidenter ex prima assertione. Nam actu volendi humanus seu volitio humana est essentialiter a facultate volendi humana, & volitio divina est essentialiter a facultate volendi divina. Ergo si in Christo duę sunt volitiones, divina & humana, sunt quoque in eo duæ facultates volendi divina & humana. Præterea hoc utrumque expresse definit Synodus sexta generalis, act. 18. cit. adhuc tamen prob. nam ex Scriptura & Patribus Christus est perfectus homo; & ex Patrum consensu Verbum assumpsit omnes perfectiones naturales humanitatis. Facultas autem volendi est humanitatis perfectio naturalis. De divina facultate volendi consentiunt hæretici.

Item ex Scriptura, Patribus, & Conciliis Verbum assumpsit animam rationalem humanam. Sed anima rationalis est essentialiter volitiva sicut intellectiva. Ergo. Denique ex Apostolo, Patribus, & Conciliis, Christus nobis per omnia similis fuit, exceptis peccato, concupiscentia, mala, & ignorantia. Ergo habet facultatem volendi humanam.

§. III.

Solvuntur Objectiones.

Obj. 1. S. Dionysius vulgo Areopagita, l. de Divinis nominibus dicit, *unam esse in Christo Dei virilem actionem.* Et Epist. 4. ad Cajum ait: *Deo viro facto, novam quamdam Theandricam, seu Dei virilem operationem expressit* (Christus) *in vita.*

Resp. 1. Textus ab Hæreticis Monothelitis corruptus fuit, & Dionysius scripsit *novam*, non vero *unam Dei virilem actionem*, ut docent Concilia Lateranense sub Martino I. & sextum generale.

Resp.

Resp. 1. Cum S. Maximo una Theandriaca seu Dei virilis actio dici potuit a S. Dionysio non in sensu Monothelitarum, sed eo quod actio humanitatis esset a Verbo denominative ut supposito. Nam omnis actio humanitatis & volitio humana est ab humanitate ut a principio productivo ac determinativo, & a Verbo ut a principio denominante; actiones enim sunt suppositorum. Brevius. Actio Christi dicitur una propter unitatem suppositi agentis in duabus naturis; Dei virilis vero seu Theandrica, quia est Dei hominis.

Porro. Si qui dixerint unam in Christo voluntatem divinam, nil aliud intelligunt nisi quod omnis actio Christi esset conformis voluntati divinæ, ita ut volitio humanitatis esset moraliter, non physice, una & eadem cum voluntate divina. Nam Patres omnes duas agnoscunt in Christo voluntates & volitiones.

Obj. 2. S. Athanasius, l. de salutari Adventu Christi ait, Christum *fuisse sine carnalibus voluntatibus & cogitationibus humanis, quia solius divinitatis voluntas in eo fuit.*

Resp. Hic locus truncatus fuit, ut observatum fuit in sexta Synodo generali, actione 8. S. Doctor ibi non volitiones simpliciter humanas, sed solum voluntates carnales, & cogitationes humanas pravas a Christo excludit. Cum autem ait voluntatem Christi *solius fuisse Divinitatis*, intelligit solum quantum ad regimen ac directionem: Christi enim Divinitas Verbo identificata tanquam domina omnes humanitatis actiones specialiter regebat ac moderabatur.

Obj. 3. S. Gregorius Nissenus contra Eunomium dicit, *Divinitatem per corpus, quod induit, hominum omnium re-vera salutem operari, ut propria sit carnis perpessio, Dei autem operatio.*

Resp. Per carnis perpessionem intelligitur etiam pœnarum acceptatio libera, quæ est actio voluntatis humanæ. Et sensus hujus loci est, Dei operationem in humanæ redemptionis negotio primas tenere, & humanitatis actiones regere.

Obj. 4. S. Cyrillus Alexandrinus, lib. 4. in Joann. ait: *Cum Principis Synagogæ filiam suscitavit, dicens, filia surge, apprehendit manum ejus, ut scriptum est. Eam nempe omnipotenti suo jussu ut Deus, & rursus tactu sanctæ carnis vivificando, unam & cognatam per ambas naturas ostendit operationem.*

Resp. S. Cyrillus puellæ suscitationem vocat & unam cognatam operationem, unitate scilicet suppositi seu personæ operantis in duabus naturis & per duas naturas invicem substantialiter unitas in personalitate Verbi, ita ut illæ ambæ naturæ producant & determinent actiones sibi proprias. Sin in hac suscitatione puellæ natura Divina agebat per suam omnipotentiam, & humanitas per contactum ab humana sua voluntate imperatum.

Obj. 5. Ex SS. Athanasio & Cyrillo Verbum utebatur humanitate ut instrumento & organo. At instrumentum non habet operationem propriam & distinctam ab operatione causæ principalis.

Resp. Disting. maj. Verbum utebatur humanitate ut instrumento activo ac libero, quod esset suarum propriarum operationum principium productivum & determinativum, *conc. maj.* ut instrumento inanimi, & quod non esset suarum operationum principium determinativum ac productivum, *neg. maj. & distincta similiter minore nego conseq.* Patres solum volunt Verbum usum fuisse sua humanitate ad humanæ redemptionis opus perficiendum: ad quod necessarii fuerunt actus meritorii & satisfactorii humanitatis, qui proinde ab illa libere elicerentur.

Obj. 6. Actiones sunt suppositorum. Ergo ubi est unica persona, ibi est unica operatio.

Resp. Distinguo anteced. Actiones sunt suppositorum denominative, id est, tribuuntur supposito ut toti cuidam, & illud denominant agens, *conc. antec.* actiones sunt supppositorum, seu productive, id est, producuntur immediate a supposito per suam subsistentiam seu personalitatem, *nego ant. & conseq.* sola natura est principium elicitivum operationum, nam subsistentia, seu personalitas ut personalitas præcise non est activa, cum sit merus naturæ terminus ac ultimum complementum. Unde persona seu suppositum; quod appellatur principium *quod* actionis, non agit nisi per naturam, cujus tamen actiones tribuuntur supposito ut toti cuidam & illud denominant agens, quamvis non agat per personalitatem, sed solum per naturam. Quare unitas vel multiplicitas actionum sumitur ab unitate & multiplicitate naturæ.

Inst. Voluntas est proprietas personalis. Ergo.

Resp. Nego anteced. Sed est proprietas naturæ intellectualis. *Sane quidem simpliciter velle naturæ est*, ajebat S. Maximus; in collatione cum Pyrrho habita. Et vero si voluntas esset proprietas personalis, tres essent in Tri-

in Trinitatē voluntates divinæ realiter distinctæ, cum in ea sint tres personalitates realiter inter se distinctæ.

Obj. 7. Fieri non potest, ut in eadem persona duæ simul sint voluntates quin una alteri adversetur. Ergo si in Christo duæ fuerunt voluntates & volitiones, illæ fuerunt inter se contrariæ, quod dici nequit.

Resp. Nego antec. Itaque humana voluntas Christi nullos habuit actus contrarios voluntati divinæ, ut fide constat. Tum ex illo, Joann. c. 6. *Descendi de Cœlo non ut faciam voluntatem meam* (humanam,) *sed voluntatem ejus qui misit me*. Et, c. 8. *ego quæ placita sunt ei, facio semper*: tum ex definitione sexti Concilii Generalis supra citata. Ratio est, quia voluntas humana Christi fuit semper rectissima & sanctissima; nec illa potuit esse ulla inordinatio, fuisset autem inordinatio, si non fuisset semper conformis voluntati divinæ. Igitur omnis actus voluntatis humanæ Christi tum etiam inefficax semper fuit secundum se perfecte conformis voluntati divinæ ut regulæ, hoc est, fuit talis qualem Deus voluit esse; & Christus semper voluit quod Deus voluit eum velle, & eo modo voluit quo Deus volebat eum velle.

Inst. 1. Christus habuit voluntatem inefficacem vitandi mortem & supplicia, juxta illud, Matth. 26. *Pater, si possibile est, transeat a me Calix iste*. At talis actus fuit contrarius voluntati divinæ. Ergo Christus habuit actum contrarium voluntati divinæ.

Resp. Nego min. Nam Deus volebat, ut Christus haberet illum actum inefficacem, nempe ut simplici displicentia refugeret mortem ac passionem tamquam naturæ suæ disconvenientem, ad excitandum majorem passionis dolorem, & sic magis patiendum, atque ad nostrum exemplum ac solatium. Et Christus mortem nolebat simplici displicentia ex eodem motivo sub quo displicebat Deo, ita ut per illam displicentiam quam Deus volebat eum habere, meritus sit. Unde voluntas divina & voluntas humana Christi idem volebant efficaciter, & nolebant inefficaciter, sub diverso respectu.

Inst. 2. Deus volebat efficaciter, ut Christus moreretur. Ergo volitio non moriendi adversabatur divinæ voluntati.

Resp. Nego conseq. Nam volitio inefficax & conditionata vitandi mortem ut naturaliter malam, non adversabatur actui, quo Deus volebat efficaciter Christum pati & mori, cum illius executionem non impediret, nec actui quo Christus ipse ut homo voluit efficaciter mortem ac passionem suam ut præceptam a Patre, & hominibus salutarem, cum hunc actum nec excludere nec retardare potuerit.

Dices, Volitio efficax, & nolitio inefficax ejusdem rei sunt actus contrarii.

Resp. Nego. Actus enim efficax, quo quis vult aliquid, & actus inefficax quo idem non vult, sed propter diversum motivum, præsertim si illi actus omnino liberi sint, ut fuerunt in Christo, nullam habent inter se oppositionem & repugnantiam. Quod etiam patet, ex ponendo hos actus voluntatis Christi: volo vitare mortem secundum se spestatam & ut molestam naturæ si sit æqualis Dei gloria & voluntas: volo efficaciter mortem ut gratam ac gloriosam Deo, & hominum salutarem.

Porro cum dicitur una est Dei & Sanctorum voluntas, hoc intelligitur, non physice & secundum entitatem, sed moraliter & quo objectum, ita ut sensus sit, sancti idem volunt quod Deus.

Nota. Voluntas humana Christi habuit actus honestos in omni specie virtutis, quæ actum perfectiorem non excluderet. Habuit quoque actus liberos, ut acceptionem mortis & necessarios, ut amorem beatificum.

Quæres, quotuplicis generis fuerint operationes Christi?

Resp. Triplicis. Nam ex operationibus Christi aliquæ sunt divinæ, seu quæ fiunt a Christo tantum ut Deus est, sive quæ a sola divinitate absq; ulla actione humanitatis etiam ut causæ instrumentalis fiunt: tales sunt actiones creativæ animarum rationalium, conservatio mundi, concursus Divinus ac omnes actiones creaturarum. Aliæ sunt humanæ, eæ nimirum, quæ naturæ humanæ propriæ sunt, ut actus amoris a voluntate humana elicitus, intellectio humana Christi: tales etiam fuerunt locutio, comestio, potus, passio, quæ tamen sunt actiones Dei denominative, quatenus actiones sunt suppositorum. Aliæ demum mixtæ, & sunt eæ in quibus agit utraque natura, ut cum Christus suo contactu miracula patrabat: nam tunc agebat natura divina per suam omnipotentiam, humana vero per suum contactum. Hæ actiones dicuntur specialiter Theandricæ, quia continent actionem divinitatis & actionem humanitatis unitæ divinitati, licet inter se distinctas & inconfusas. *Ipse Dominus noster Jesus Christus*

(inquit Agatho Papa, in sua ad Imperatorem Epistola) *qui verus & perfectus Deus, verus & perfectus homo est in sacris suis Evangeliis protestatur in aliquibus humana, in aliquibus divina, & simul utraque in aliis de se patefaciens, ut se verum Deum, verumque hominem credere ac prædicare Fideles suos instrueret.*

Observa. Cum omnes errores adversus Incarnationem hactenus expositos damnet, & veritates oppositas declaret, Mysteriumque illud clare tradat definitio Concilii Generalis sexti sub Agathone, & a Leone II. confirmati, quod est Constantinopolitanum tertium, juvat hic illam referre, quæ sic, actione 18. habetur: *Assecuti quove Sancta quinque Universalia Concilia, & Sanctos atque probabiles Patres, consonanterque confiteri definientes Dominum nostrum Jesum Christum verum Deum nostrum, unum de Sancta & Consubstātiali & vitæ originem præbente Trinitate, perfectum in Deitate, & perfectum eumdem in humanitate, Deum vere, & hominem vere, eumdem ex anima rationali & corpore; Consubstantialem Patri secundum Deitatem & Consubstantialem nobis secundum humanitatem, per omnia similem nobis absque peccato, ante sæcula quidem ex Patre genitum secundum Deitatem, in ultimis diebus autem eumdem propter nos & propter nostram salutem de Spiritu Sancto & Maria Virgine proprie & veraciter Dei Genitricem secundum humanitatem, unum eumdeque Christum Filium Dei Unigenitum, in duabus naturis inconfuse, inconvertibiliter, inseparabiliter, indivise cognoscendum nusquam extincta harum naturarum differentia propter unitionem, salvataque magis proprietate utriusque naturæ, & in unam personam & in unam subsistentiam concurrente, non in duas personas partitum vel divisum, sed unum eumdemque Unigenitum Filium Deum Verbum Dominum Nostrum Jesu Christum; & duas naturales voluntates in eo, & duas naturales operationes indivise, inconvertibiliter, inseparabiliter, inconfuse secundum Sanctorum Patrum doctrinam adeoque prædicamus, & duas naturales voluntates non contrarias, absit, juxta quod impii asseruerunt Hæretici, sed sequente ejus humanam voluntatem, & non resistentem vel reluctantem, sed potius & subjectam divinæ ejus atque omnipotenti voluntati... His igitur cum omni undique cautela atque diligentia a nobis formatis, definimus aliam fidem nulli licere proferre, aut conscribere, componere, aut fovere, vel etiam aliter docere.*

APPENDIX.
DE HONORIO I. PAPA
Utrum fuerit Monothelita?
§. I.

Nota. Cum Sergius Constantinopolitanus Episc. ad Honorium callide scripsisset Sophronium cōtinuo prædicare duas operationes in Christo, & hac prædicatione grave scandalum perturbationes & contentiones magnas excitare, ideoque hac mala vitanda necesse esse indicere silentium circa duplicem & unam operationem: Honorius incaute consensit Sergio in duabus epistolis ad ipsum rescriptis, in quibus asserit abstinendum esse ab appellatione unius & duplicis operationis. *Hæc nobiscum* (inquit, in fine 1. epistolæ) *Fraternitas vestra prædicet sicut & nos ea vobiscū unanimiter prædicamus, hortantes vos, ut unius vel geminæ novæ vocis inductum operationis vocabulum aufugientes, unum nobiscum Dominum Jesum-Christum Filium Dei vivi, Deum verissimum in duabus naturis operatū divinitus, atque humanitus, fide orthodoxa & unitate Catholica prædicetis.* Quocirca quæritur utrum Honorius vere consenserit hæresi unius voluntatis.

Dico. Honorius non fuit Monothelita, seu non docuit nec tenuit errorem unius voluntatis & operationis in Christo.

Prob. 1. Auctoritate Joannis IV. qui fuerat Honorii Secretarius, in apologia pro Honorio ad Constantinum Imperatorem scripta; S. Maximi, in Dialogo cum Lyrro; Anastasii Bibliothecarii; & omnium fere Theologorum, qui Honorium ab omni hæresi vindicant, paucis exceptis, iisque teste Garnerio, suspecta aliunde fidei, vel non maximæ auctoritatis.

Prob. 2. Tum quia nulla est Honorii propositio, quæ unam voluntatem ac operationem asserat in sensu hæretico, ut patebit objectionum solutione, tum quia diserte profitetur duas voluntates & operatione, sic enim, in secunda ad Sergium epistola ait: *utrasque naturas in uno Christo unitate naturali copulatas, cum alterius communione operantes atque operatrices: & divinam quidem quæ Dei sunt operantem, & humanam quæ carnis sunt exequentem.* Quid clarius dici potest contra hæresim unius operationis & voluntatis? Nam si utraque natura est operans & operatrix, si natura divina quæ Dei sunt operatur, & humana quæ carnis sunt exe-

quitur; ergo sunt in Christo duæ operationes, divisæ ac distinctæ sunt naturæ.

§. II.

Solvuntur objectiones.

Obj. 5. Honorius, in epist. 1. ad Sergium ait: *unde & unum voluntatem fatemur Domini nostri Jesu Christi.* At hæc propositio continet hæresim Monothelismi. Ergo.

Resp. His verbis Honorius intelligit unam voluntatem humanam semper rationi & Deo consentientem, non autem unam absolute & simpliciter voluntatem, eamque divinam. Quare hæc Honorii propositio prout jacet in ejus epistola, & secundum sensum ab eo intellectum non est hæretica. Nam hæc propositio in epistola Honorii hunc habet sensum; nempe quod in Christo una sit voluntas humana, quæ est propria spiritus, ut patet ex contextu, & ratione quam subjicit. Idque dixit contra eos, qui a Sergio per calumniam dicebantur attribuere Christo duas voluntates humanas inter se contrarias: voluntatem scilicet spiritus, & voluntatem carnis seu concupiscentiam inordinatam. Quare Honorius per hanc propositionem neque voluntatem divinam, neque humanam, neque proprias utriusque operationes, sed tantum motus appetitus sensitivi inordinatos voluntati rationali contrarios, seu concupiscentiam adversus spiritum rebellantem excludit.

Hoc constat 1. ex contextu ipsius epistolæ Honorii: *unde* (ait) *& unam voluntatem fatemur Domini nostri Jesu Christi, quia profecto a Divinitate assumpta est nostra natura non culpa illo profecto quæ ante peccatum creata est non quæ post prævaricationem vitiata.* Et paulo post: *non est itaque assumpta sicut præfati sumus, a Salvatore vitiata natura quæ repugnaret legi mentis ejus, sed venit quærere & salvare quod perierat, id est, vitiatam humani generis naturam: nam lex alia in membris aut voluntas diversa non fuit, vel contraria Salvatori, quia super legem natus est humanæ conditionis, &c.* Igitur ratio, propter quam Honorius dicit unam esse voluntatem Christi, est quia Verbum assumpsit naturam humanam rectam, non culpam originalem; ex qua in nobis voluntatem, seu appetitum contrarietas, sive appetitus sensitivi adversus rationem rebellio exorta est; quæ ratio probat tantum unam fuisse in Christo humanam voluntatem semper rectæ rationi & voluntati divinæ consentientem; nullatenus vero sine evidentissima ab surditate, seu potius amentia afferri potuit id probandum non fuisse in Christo voluntatem humanam, sed solam divinam: alioqui sequeretur Adamum in statu innocentiæ nullam habuisse voluntatem humanam.

2. Ex Joann. Papa IV. in apologia pro Honorio ad Constantinum Heraclii filium, ubi ait: *prædictas ergo decessor meus* (Honorius) *docens de mysterio Incarnationis Christi dicebat non fuisse in eo, sicut in nobis peccatoribus mentis & carnis contrarias voluntates: quod quidam* (Monothelitæ scilicet) *ad proprium sensum convertentes, divinitatis ejus* (Christi) *& humanitatis unam eum* (Honorium) *voluntatem docuisse suspicati sunt, quod veritati omnimodis est contrarium.*

3. Ex Joan. Sympono Abbate qui fuerat Honorii Amanuensi, & ejus nomine epistolam ad Sergium scripserat, quippe in Epistola ab eo Joannis IV. jussu ad Constantinum Imperatorem scripta sic loquitur: *Unam voluntatem diximus in Domino, non divinitatis ejus & humanitatis, sed humanitatis solius. Cum enim Sergius scripsisset, quod quidam duas voluntates in Christo contrarias diceret, diximus Christum non duas voluntates contrarias habuisse, carnis, inquam, & spiritus, sicut nos habemus post peccatum, sed unam tantum, quæ naturaliter humanitatem signabat.*

4. Ex S. Maximo, in sua ad Marinum Presbyterum epistola, ubi ait: *Honorium etiam Romanum Papam non diffiteri, reor naturaliter in Christo voluntatum dualitatem in epistola quam scripsit ad Sergium, eo quod unam dixerit voluntatem, sed potius confiteri & hanc fortassis etiam constabilire. Nam hoc non in reprobationem dixit humanæ Salvatoris & naturalis voluntatis: sed quod nullatenus cōceptionem ejus, quæ fuit sine semine, vel incorrupta nativitatem præcesserit voluntas carnis vel cogitatio vitiosa.* Quod deinde ex ipsius Honorii verbis ostendit. Et in disputatione cum Pyrrho contendit legitimum epistolæ Honorii sensum rescIendum esse a Joanne Abbate, qui eam Honorii jussu scripsit. *Quis* (inquit) *fuerit fide & auctoritate dignus epistola hujus interpres, qui eam ex persona Honorii scripsit, adhuc superstes, & qui totum occidentem cum aliis virtutibus, tum dogmatibus Fidei Christianæ illustravit, an ii, qui Constantinopoli, quæ ex corde erant, loquebantur? . . Is igitur ipse cum ad sanctum Constantinum Imperatorem ex persona rursus sancti Joannis Papæ de hac episto-*

la scriberet, dixit; unam voluntatem diximus, &c. Ut supra.

Obj. 2. Sergius, in sua ad Honorium epistola eodem fere modo locutus est, quo Honorius: & tamen purgari non potest ab hæresi. Ergo similiter Honorius, &c.

Resp. Sergius non eodem modo in omnibus nec in eodem sensu locutus est: & quamvis in sua epistola a tribus & dolis intexta videatur solum postulare, ut sileatur de gemina perinde ac de una operatione, tamen hæresim unius voluntatis docet, nam 2. dicit, si dicantur duæ voluntates, *consequens sit prædicare duas voluntates contrarietates circa invicem habentes.* 2. Approbat capitulum de una operatione inter multa alia constitutum a Cyro Alexandriæ Episcopo cum Eutychianis in unione cum illis facta. 3. In sensu hæretico explicat hanc propositionem, unum Christum operatum esse divina & humana, nempe quatenus verbum moveret, applicaret & determinaret humanitatem sicut anima rationalis regit & movet corpus: unde sequitur voluntatem humanam nullam habere propriã sui determinationem, sed immediate determinari a verbo sicut corpus determinatur ab anima, ideoque humanitatem se habere mere passive esseque in Christo unicam operationem ac determinationem proprie dictam, nempe solius Verbi sicut in homine unica est operatio, quando anima movetur corpus. *Et ut planius* (inquit) *dicatur, quemadmodum corpus nostrum regitur, & ornatur, & disponitur ab intellectuali & rationali anima nostra, ita & in Domino nostro tota humana ejus consperfio ab ipsius Verbi deitate semper in omnibus mota, Deimobilis erat.* E paulo inferius: *Operatur quippe vere deitas per corpus, quod circa ipsam est, omnium salutem, ut sit quidem carnis passio, Dei autem operatio.* Denique Sergius aperte postea Monothelismum docuit ac disseminavit. Quæ omnia dici non possunt de Honorio.

Obj. 3. Honorius, in sua ad Sergium epistola rejicit vocabulum geminæ operationis.

Resp. Nihilominus admisit rem per hoc vocabulum significatam. Unde non animo hæretico sicut Sergius censuit abstinendum esse ab appellatione geminæ operationis perinde ac unius, sed ad avertendum perturbationes, contentiones, & scandala, quæ Sergii artibus deceptus timebat.

Obj. 4. Sexta Synodus generalis damnavit Honorium ut hæreticum, & epistolam ejus ut alienam ab Apostolicis dogmatibus & definitionibus Conciliorum: nam, actione 13. sic de epistolis Sergii & Honorii loquuntur Patres Synodi: *Has invenientes omnino alienas exivere ab Apostolicis dogmatibus, & a definitionibus sanctorum conciliorum, & cunctorum probabilium Patrum, sequi vero falsas Doctrinas Hæreticorum, eos omnino abjicimus & tanquam animæ noxias execramus.* Et inferius: *Cum his,* (nempe Menothelitarum Ducibus) *simul projici a Sancta Dei Catholica Ecclesia, simulque anathematizari prævidimus, & Honorium, qui fuerat Papa antiquæ Romæ, eo quod invenimus perscripta, quæ ab eo facta sunt ad Sergium, quia in omnibus ejus mentem secutus est, & impia dogmata confirmavit.* Et, actione 16. sic loquuntur: *Theodori Pharanitano Hæretico Anathema, Sergio Hæretico Anathema, Cyro Hæretico Anathema, Honorio Hæretico Anathema.*

Resp. Triplex est Theologorum responsio.

Prima docet cum Baronio acta sextæ Synodi, priusquam ederentur, depravata fuisse a Theodoro, qui defuncto Georgio in Sedem Constantinopolitanam, ex qua dejectus fuerat, restitutus, Honorii nomen, deleto suo substituit. Sed hæc responsio a recentioribus communiter rejicitur, quia 1. Acta Synodi, qualia Romam a Legatis Apostolicis ad Leonem II. allata sunt, a Theodoro, qui nondum in Sedem Constantinopolitanam restitutus erat, depravari non potuerunt, nec ea a quovis alio depravata acceperunt. Nam si depravata accepissent, Romam reversi depravationem detexissent Leoni Agathonis successori, qui sane contra reclamasset in suis epistolis. 2. Leo II. in epistola pro Concilii Sexti confirmatione ad Constantinum Imperatorem scripta Honorium cum cæteris Monothelitarum Ducibus anathemate percellit, & acta ejusdem Concilii in quibus Honorius condemnatur, ad Episcopos Hispaniæ misit. Hancque Leonis epistolam ad Episcopos Hispaniæ cum actis sextæ Synodi ad se missam fuisse testantur Patres Concilii Toletani. 3. Septima Synodus generalis, act. 7. Honorium cum Monothelitarum Ducibus iterum damnavit nemine reclamante.

Secunda responsio asserit sextam Synodum re vera epistolam Honorii cum ipso damnasse ut hæreticam, sed in sensu personali præsumpto, non in sensu proprio ac litterali ipsius epistolæ: ideoque epistolam

non absolute, & secundum se spectasse, sed quem ex falsa præsumptione, non leve fundamentum in silentio geminæ operationis ab ipso indicto & approbato, atque in rumoribus publicis a Monothelitis sparsis habente, judicavit hæretico animo epistolam suam scripsisse, proindeque eo sensu scripsisse, in quo eadem vel similia verba usurpabant Monothelitæ. Unde sexta Synodus Honorii epistolam tamquam hæreticam, & ipsum ut hæreticum damnando, erravit, sed errore facti mere personalis, & solum circa sensum personalem, non circa sensum litteralem textuum dogmaticorum.

Synodi errorem, inquiunt, actis ejus diligenter expensis, deprehendit Leo II. unde, in sua ad Constantinum epistola judicium ab eo de Honorio & Litteris ejus latum correxit, non quidem directe, ne illius authoritatem imminuere videretur & Monothelitis ansam daret illam contemnendi, sed indirecte, Honorium ut heresis fautorem ob suum silentium, damnando his verbis: *anathematizamus Honorium, qui hanc Apostolicam Ecclesiam non Apostolicæ Traditionis doctrina illustravit, sed profana proditione immaculatam maculari permisit.*

Tertia responsio, quæ nunc est saltem communior, docet Honorium damnatum fuisse ut hæreticum conniventia & favore, non dogmate & sentētia. Eadem autem nominis infamia, eademque pœna merito puniuntur & hæretici & hæreticorum fautores. *Timeo* (inquit Cælestinus I. epist. ad Episcopos Galliæ) *ne connivere sit hic tacere: Timeo ne magis ipsi loquantur, qui permittunt illis* (Semipelagianis) *taliter loqui.* Ratio est, quia Honorius non docuit hæresim, sed solum hæresi favit consentiendo Sergio, ut geminæ operationis vocabulum supprimeretur. Quamvis tamen ipse Honorius nunquam sua responsione intenderit favere hæresi Monothelitarum, sed ejus epistola ex eventu & abusu judicata fuit Ecclesiæ noxia propter suppressionem vocabuli geminæ voluntatis.

Inst. 1. Honorius eodem modo dānatur, quo Monothelitarum Duces, Sergius, Cyrus, &c.

Respondent. Eodem modo damnatur quoad appellationem; non quoad sensum. Appellatio quippe hæretici injusta non fuit, nec convenit Honorio & Monothelitis in eodem sensu; sed in diverso: tum quia (ut constat ex dictis) Honorius hæresim nunquam docuit nec professus est, quod constat alios fecisse. Tum quia mentem Concilii sic intellexerunt & explicuerunt optimi Concilii interpretes, nempe Leo II. qui Synodum confirmavit: & Constantinus Pogonatus Imperator Religiosissimus, atque rebus Theologicis apprime eruditus, qui Synodi actionibus interfuerat. Nam Leo II. in epist. ad eumdem Imperatorem quæ Concilium VI. confirmat, sic ait: *anathematizamus novi errori inventores, id est, Theodorum Pharanitarum Episcopum; Cyrum Alexandrinum, Sergium, Pyrrhum, Paulum, Petrum, Constantinopolitanæ Ecclesiæ successores magis quam præsules: nec non & Honorium, qui hanc Apostolicam Ecclesiam non Apostolicæ Traditionis doctrina illustravit, sed profana Traditione immaculatam maculari permisit.* Et in epistola ad Episcopos Hispaniæ dicit damnatum fuisse Honorium, *qui flammam hæretici dogmatis, non ut decuit Apostolicam auctoritatem, incipientem extinxit, sed negligentia confovit:* Imperator vero, in suo Edicto sic ait: *anathematizamus eos, qui novorum dogmatum auctores & fautores sunt: Theodorū dicimus, & Sergium moribus Theodoro & impietate parem, atque etiam Honorium, qui fuit antiquæ Romæ Papa, horum hæreseos in omnibus fautorem, concursorem atque confirmatorem.* Ex quibus patet Honorium discerni a Monothelitis, & damnari, non ut hæresis Assertorem & Doctorem, sed dumtaxat fautorem. In hoc etiam sensu Honorii damnatio intellecta & confirmata est a summis Pontificibus, qui in professione fidei, quam Pontifices recens creati, olim edebant, Sergium, Pyrrhum, & alios damnabant ut novi dogmatis auctores, Honorium vero ut fautorem: quod patet ex libro divino Romanorum Pontificum in prædicta professione fidei, in qua sic legitur, *auctores vero novi dogmatis, Sergium, Pyrrhum, &c. una cum Honorio, qui pravis eorum assertionibus fomentum impendit.*

Inst. 2. Synodus sexta damnat epistolam Honorii ut *alienam ab Apostolicis dogmatibus, & definitionibus Sanctorum Conciliorum & cunctorum probabilium Patrum.*

Resp. Eam sic damnat, non quoad dogma quod exprimit illa epistola, sed quoad œconomiam, quæ servanda in illa præscribitur. Quamvis enim Honorii Litteræ hæresim unius voluntatis non continerent, tamen alienæ erant ab Apostolicis dogmatibus Conciliis, & Patribus, quoad imprudentem œconomiam quæ in illis servanda præscri-

cribitur, nempe ut de gemina operatione Christi, quæ est fidei dogma, sileatur perinde ac de una, quæ est hæresis. Quæ quidem Honorii hæretici obsistere nolentis œconomia multum fidei nocuit, abhorretque a ratione agendi circa fidem tuendam tradita ac servata ab Apostolis, Conciliis, & Patribus.

Inst. 3. Scripta Honorii ibidem dicuntur *sequi falsas doctrinas hæreticorum*.

Resp. Dicuntur sequi jus imprudenter favendo & connivendo, non tamen iis consentiendo.

Inst. 4. Eodem tenore verborum epistola Honorii & epistola Sergii damnantur.

Resp. Eodem quidem verborum tenore damnatur, sed in diverso sensu, ut constat, tum ex Leone II. Concilii interprete, & aliis Pontificibus, atque ipso Imperatore, qui Honorium a Sergio & aliis Monothelitis distinguunt, hos damnando ut hæresis assertores & propagatores, Honorium vero ut fautorem: tum etiam ex Honorii epistolis, quæ nullam hæresim continent. Verba autem secundum materiam subjectam intelligi debent.

Inst. 5. Honorius a Concilio anathematizatur, eo quod *per scripta sua ad Sergium in omnibus ejus mentem secutus sit, & impia dogmata confirmavit*.

Resp. Honorius Sergii mentem secutus est, & hæresim confirmavit, non consentiendo ejus heresi, neque eam approbando sed sequendo ejus consilium de supprimendo vocabulo duplicis operationis perinde ac unius. Sergius callide ad Honorium scripsit, ut decerneret abstinendum esse ab appellatione geminæ operationis Christi, ad avertenda scandala & perturbationes, Honorius Sergio imprudenter assensit, & assentiendo morem illi hæretico gessit, & in hoc sensu mentem ejus inconsulto secutus est, & impia dogmata indirecte confirmavit.

Inst. 6. Actione 14. omnia Monothelitarum scripta una cum Epistolis Honorii dicuntur *in unam eamdemque impietatem concurrere*.

Resp. In eamdem impietatem sive Heresim concurrunt, sed diverso modo, non eodem. Monothelitarum scripta in impietatem concurrebant, hæresim unius voluntatis asserendo, Honorii vero scripta eamdem heresim non comprimendo, imo ei per jussionem silentii de gemina operatione favendo.

Inst. 7. Actione 18. Dæmon dicitur per Honorium, & per alios *erroris scandala suscitare, unius voluntatis & unius operationis hæresim disseminando*.

Resp. Disting. Hæresim disseminando, non eodem modo quo Monothelitæ, sed diverso. Monothelitæ hæresim suam spargebant directe, eam docendo: Honorius vero indirecte, eam dissimulando, eique favendo suppressione vocabuli duplicis voluntatis.

Inst. 8. Hadrianus II. in Concilio Romano contra Photium coacto, cujus acta in octavo Synodo Generali actione 7. redacta sunt; sic loquitur: *quamvis Honorius post mortem ab Orientis Episcopis anathemate sit affectus, manifestum tamen est, illum de hæresi fuisse accusatum, quia sola in causa licet inferioribus in superiores insurgere. Quamvis & ibi nec Patriarcharum quisquam, nec aliorum ullus Antistitum sententiam pronunciare potuerit, nisi ejusdem Primariæ Sedis accedente ad eam rem actoritate*.

Resp. Honorius accusatus fuit de hæresi, cui inconsulto faverit, non quam professus fuerit aut docuerit.

CAUPT III.

De unione hypostatica, & ejus extremis, nempe persona assumente, & natura assumpta.

ARTICULUS I.

Utrum unio hypostatica sit modus realiter distinctus a Verbo & humanitate?

§. I.

NOta. 1. Unionem Verbi cum humanitate esse hypostaticam seu personalem fide constat. Nam 1. ex Conciliis & Patribus hæc unio facta est secundum hypostasim, secundum subsistentiam, seu personalitatem: ergo est hypostatica, seu personalis. 2. Unio hypostatica est ea, ex qua resultat una persona in duabus naturis; per quam factum est, ut una sit persona divinitatis & humanitatis. Atqui unio humanitatis cum Verbo talis est, ut constat ex dictis contra Nestorianam hæresim. Ergo.

Nota. 2. Quamvis unio hypostatica a Patribus & Conciliis vocetur etiam unitio, tamen stricte loquendo ab ea differt; nam unio est nexus formalis inter duo extrema;

unitio vero stricte sumpta est actio productiva unionis, seu talis nexus.

Nota 3. Modus generatim est id omne, quod aliud modificat: id est, quod facit rem taliter se habere: quod formaliter facit ut certo quodam modo se habeat; quod formaliter constituit aliud in tali statu, in tali esse. Duplex distinguitur modus, nempe late & stricte sumptus: modus late dictus est ille, qui non essentialiter actu modificat, seu determinat ad certum existendi modum, ita ut possit existere sine subjecto; ut anima respectu corporis. Modus stricte dictus est ille, qui essentialiter actu modificat, si ut non possit existere, quin actu modificet subjectum; id est, quin determinet aliud ad certum existendi modum.

Nota 4. Modus stricte dictus definitur, ultima determinatio formalis, actualis, rei indifferentis, id est, rei per se indeterminatæ ad taliter se habendum, seu existendum tali modo. Controversia est, utrum hic modus sit entitas realiter distincta a subjecto, licet ne divinitus quidem possit existere separatim ab eo, quod ipsum tamen sine modo existere potest: an vero modus nihil aliud sit physice, quam entitas subjecti tali modo se habens sine ulla entitate ei superaddita.

Quare hic quæritur, utrum unio humanitatis cum Verbo, quæ est modus, cum ultimo determinet humanitatem & Verbum ad certum essendi modum, nempe ad esse unitum, sit entitas realiter ab illis distincta, an vero sit mera relatio indistincta.

§. II.

Dico. Unio hypostatica est entitas modalis distincta realiter a Verbo & humanitate. Ita Suarez, & alii multi contra multos.

Prob. Verbum & humanitas possunt absolute existere sine unione hypostatica. Ergo hæc unio est aliquid realiter distinctum a Verbo & humanitate, ideoque entitas ab illis distincta. Antecedens patet: nam Verbum fuit ab æterno sine unione; & eadem humanitas quam in tempore assumpsit, potuit existere, nec tamen ab eo assumi, cum illam libere assumpserit, & unio hypostatica superet omnem exigentiam naturalem humanitatis. Consequentia quoque constat: nam idem non potest esse sine se ipso realiter, alioqui idem posset simul esse & non esse. Ergo si Verbum & humanitas possunt esse sine tali unione, unio non est realiter ac physice Verbum & humanitas, sed est entitas ab illis realiter distincta; cum sit terminus per veram actionem physicam productus, & existat independenter a mente.

Dices 1. Verbum & humanitas possunt quidem, non esse sine unione, si absolute spectentur, non vero si relative & connotative sumantur. Unde unio nihil est realiter, quam Verbum & humanitas relative, connotative, tali modo se habentia.

Resp. Nego. Nam Verbum & humanitas relative ac connotative sumpta, tali modo se habentia, ut unita, non sunt præcise entitas Verbi & entitas humanitatis: siquidem entitas Verbi & entitas humanitatis possunt existere absque eo quod relative ac connotative sumantur, inter se uniantur, tali modo se habeant. Ergo Verbum & humanitas, ut unita relative sumpta, tali modo se habentia, dicunt aliquid aliud utrique entitati superadditum, nempe entitatem modalem iis superadditam.

Dices 2. Illud distinctum & superadditum non est entitas, sed dumtaxat alquid Metaphysicum.

Resp. Nego. Nam illud superadditum ac distinctum, seu illa relatio & unio superaddita Verbo & humanitati absolute sumptis, est aliquid maxime physicum & vera entitas: nam est terminus productus per actionem physicam, & per illam unionem res aliter se habet physice independenter a mente. Unde unio hypostatica dicitur a Patribus naturalis, hoc est, physica, prout nempe naturale opponitur enti rationis & morali: nam est vere supernaturalis; cum sit supra exigentiam naturalem humanitatis. Ergo illud superadditum Verbo & humanitati, seu unio, est tertia entitas realiter ab illis distincta: nam quidquid est physicum actu existens, & productum, est entitas, ac proinde id quod est physicum actu distinctum ab alio & productum, est entitas realiter ab illo distincta.

Dices 3. Unio hypostatica potest sine entitate modali recte explicari per coexistentiam Verbi & humanitatis, & per intimam utriusque præsentiam.

Resp. Nego. Nam Verbum & humanitas possunt simul existere, & Verbum potest esse intime præsens humanitati absque eo quod uniantur, sicut Pater & Spiritus Sanctus sunt intime præsentes humanitati Christi, quæ etiam illis coexistit, & tamen ipsis non unitur humanitas.

§. III.

Solvuntur objectiones.

Obj. 1. Unio ut realiter distincta a Verbo & humanitate neque in Scriptura, neque in Patribus continetur: ergo non existit.

Resp. Quamvis in illis non contineatur explicite, continetur tamen implicite, quatenus recte infertur ex veritate fidei in Scriptura & a Patribus tradita, nempe quod inter Verbum & humanitatem sit unio hypostatica, vera & physica. Sic enim infero. Ergo illa unio est aliquid physicum vere existens: ergo est entitas; nam quidquid existit physice & independenter a mente, est entitas. Atqui illa entitas est distincta realiter a Verbo & humanitate: nam Verbum & humanitas sine illa existere possunt, & nihil existere potest sine eo omni cui identificatur, seu quod est ipsum physice. Ergo unio hypostatica est entitas realiter distincta a Verbo & humanitate.

Obj. 2. Verbum & humanitas uniuntur per se immediate: ergo non uniuntur per entitatem realiter distinctam.

Resp. Disting. anteced. Uniuntur per se immediate ut quod, *conced. ant.* ut quo, *nego ant. & conseq.* præter extrema unita, quæ dicuntur uniri ut quod, quia sunt id quod unitur, est aliquid quo uniuntur, nempe unio; quæ licet ab extremis distincta sit, nihilominus illa extrema recte dicuntur immediate uniri: sicut intellectus noster dicitur immediate intelligere objectum, licet non intelligat nisi mediante intellectione ut quo.

Inst. Verbum & humanitas tam possunt uniri inter se ut quo, quam ipsa unio illis unitur ut quo. Ergo.

Resp. Nego antec. Quia cum Verbum & humanitas existere possunt sine unione, non determinantur formaliter per se, ut sint actu unita, unde non possunt uniri inter se sine entitate alia determinante ut uniantur actu. At unio hypostatica est essentialiter ultima actualis determinatio Verbi & humanitatis ut uniantur inter se, & sui ipsius ut illis uniantur, est essentialiter per se solam utriusque nexus, ac proinde non indiget ulteriori determinatione formali.

Nota. Hæc & quælibet unio in particulari ne divinitus quidem potest esse sine rebus quas actu unit. Unde unio hypostatica humanitatis cum Verbo, hanc humanitatem unire non potest alteri personæ divinæ, nec conservari & existere absque eo quod uniat Verbum cum hac humanitate: nam est de essentia talis unionis hypostaticæ, ut actu uniat humanitatem cum Verbo. Ratio est, quia entitas modalis est essentialiter actualis determinatio illius rei quam modificat, essentialiter subjectum suum actu modificat, estque per se undequaque determinata, modo existat. Admitti autem debent ejusmodi actuales rerum determinationes ultimæ ad tollendam indeterminationem rerum, & ne fiat processus in infinitum in causis formalibus.

Obj. 3. Si unio sit entitas modalis, recipitur in Verbo. Falsum conseq. Ergo.

Resp. Nego sequel. maj. Nam illa unio recipitur in sola humanitate, & terminatur ad Verbum tanquam ad terminum intrinsecum. Ratio est, quia sola humanitas est ens perfectibile, proindeque capax sustinendi unionem illam per modum subjecti: at Verbum, cum sit infinite perfectum, & omnem perfectionis plenitudinem actu contineat, non potest esse subjectum, quod est aliquid perfectibile.

Inst. 1. Verbum tam unitur per illam unionem quam humanitas. Ergo unio tam recipitur in Verbum quam in humanitate.

Resp. Tam unitur, sed diverso, non eodem modo. Nam humanitas unitur per modum subjecti, Verbum vero per modum termini. Neque enim est ratione unionis, ut recipiatur in utroque termino unito, sed solum ut per illam duo extrema ita arcte conjungantur, ut sint a se mutuo inseparabilia, & unum per se constituant. Igitur ad uniendum Verbum satis est, ut unio sit ad Verbum tanquam ad terminum intrinsecum, hoc est, ut vi unionis Verbum faciat cum humanitate unum per se.

Porro Unio hypostatica est distincta realiter ab unione animæ Christi non cum ejus corpore.

Inst. 2. Si Verbum non sit subjectum unionis, denominatio uniti respectu Verbi non est intrinseca.

Inst. Nego sequelam. Quamvis enim denominatio uniti non sit Verbo intrinseca hoc sensu, quod denominatur a forma sibi identificata, vel in se recepta, vel perficiente, tamen dicenda est simpliciter intrinseca, eo quod sit a forma nempe unione terminata intrinsece ad Verbum, & vi cujus Verbum facit cum humanitate unum per se & totum substantiale, nempe Christum Deum Hominem.

Inst.

Inst. 3. Si unio non recipitur in Verbo, Verbum est terminus extrinsecus unionis, sicut objectum est terminus extrinsecus cognitionis. Ergo denominatio uniti nullatenus est intrinseca Verbo.

Resp. Nego sequel. Itaque objectum est terminus extrinsecus cognitionis, Verbum vero terminus intrinsecus unionis; quia objectum vi cognitionis non constituit unum per se cum potentia cognoscente, neque est inseparabile ab illa potentia. At Verbum vi unionis facit cum humanitate unum per se, estque ab illo inseparabile.

Porro illa ratio termini intrinseci non potest melius explicari, quam per effectum formalem unionis, in eo positum, ut per illam duo extrema conjungantur inseparabiliter in ordine ad constituendum unum per se.

ARTICULUS II.

Utrum unio hypostatica sit substantialis?

DIco. Unio hypostatica est substantialis. Fide constat.

Prob. 1. Ex Conc. Lateranensi sub Martino I. Secretario 5. can. 8. ubi dicitur: *Si quis secundum Sanctos Patres non confitetur proprie & secundum veritatem, naturarum substantialem unitionem indivise & inconfuse in eo* (Christo) *cognitam, condemnatus sit.* Et can. 6. duæ naturæ Christi dicuntur substantialiter unitæ. Et ex Conc. Ephesino definiente Verbum substantialiter factum esse hominem.

2. Ex Patribus, qui unionem hypostaticam vocant essentialem, hoc est, substantialem, non accidentalem.

3. Ratione. Illa unio est substantialis quæ facta est secundum hypostasim, per quam fit, ut una sit divinitatis & humanitatis persona, sive per quam fit ut una & eadem persona nempe Verbum fit Deus & Homo substantive. Talis est autem unio hypostatica, ut ex dictis constat. Item illa unio est substantialis, per quam humanitas unitur Verbo substantialiter. Sed talis est unio hypostatica: nam humanitas sic unitur Verbo, ut vi illius unionis humanitas prædicetur substantive de Verbo in concreto, sive ut verbum denominetur substantive homo, non humanatus: ac proinde humanitas non advenit Verbo accidentaliter, seu per modum formæ accidentariæ, sicut vestis advenit homini, qui ideo dicitur vestitus adjective, nō vestitu substantive. Ergo.

Obj. 1. Unio hypostatica non est substantia, Ergo nec est substantialis.

Resp. Nego conseq. Hæc unio non est quidem substantia, quia non existit per se independenter a subjecto sustinente; est tamen substantialis, quia determinat duas substantias ad esse unum per se substantiale.

Obj. 2. Quod advenit alicui completo in suo esse essentiali & personali, advenit ei accidentaliter. At unio advenit Verbo completo ab æterno in suo esse essentiali & personali: ergo ei advenit accidentaliter, proindeque accidentalis est.

Resp. Disting. maj. Si per id, quod advenit enti completo, illud ens non trahatur ad constituendum aliquod totum substantiale cum alio adveniente, *conced. maj.* si trahatur, *nego maj.* Quamvis Verbum sit ab æterno completum in suo esse tum essentiali tum personali, tamen unio quæ illi advenit, non advenit ei accidentaliter nec accidentalis est physice; quia Verbum per illam unionem trahitur ad constituendum aliquod totum substantiale cum humanitate nempe Christum Deum Hominem. Nam quod idoneum est ad constituendum totum substantiale, dici non potest accidentale physice.

Similiter humanitas sic advenit Verbo omnimode completo, ut trahatur ad Communionem illius esse completi quod Verbum habet. Nam vi unionis hypostaticæ Verbum vere est persona naturæ humanæ & naturæ divinæ: & sic una & eadem est in Verbo Persona divinitatis & humanitatis.

Obj. 3. Aliqui Patres comparant unionem hypostaticam unioni caloris, quo ferrum candet: ergo illam censetur esse accidentalem.

Resp. Nego conseq. Quia non comparant quoad omnia, sed solum quoad aliquid; & solum significare volunt unionem hypostaticam esse maxime intimam.

ARTICULUS III.

Utrum unio hypostatica sit unionum maxima?

DIco 2. Unio hypostatica quoad dignitatem & excellentiam est unionum maxima in ratione doni.

Prob. 1. Ex S. Augustino, l. de prædestin. Sanctorum, c. 15. ubi ait: *prædestinata est ista natura humanæ tanta & tam celsa & summa subvectio, ut quo attolleretur altius, non haberet: sicut pro nobis ipsa divinitas, quousque se deponere humilius, non habuit.*

2. Quia per hanc unionem communicatur humanitati esse divinum, & quidem per-

perfectissime, & perfectus quam alia quacumque ratione possibili, nempe substantialiter. Nam vi illius unionis persona divina est persona humanitatis: & sic est quoddam humanitatis complementum substantiale, & humanitas est natura Verbi: quo nil majus creaturæ contingere potest.

Hinc unio hypostatica est perfectior simpliciter ac intensive, quam visio beatifica, licet per visionem tota essentia divina cum tribus personis conjungatur beato; quia hęc conjunctio est tantum accidentalis & intentionalis. At per unionem hypostaticam persona Verbi conjungitur humanitati substantialiter, quod est longe perfectus intensive. Præterea unio hypostatica exigit visionem beatificam humanitatis.

Dico 2. unio hypostatica est etiam unionum maxima quoad vim uniendi. Nam per se conjungit extrema infinite ac invicem distantia, divinitatem scilicet & humanitatem; & quidem tam perfecte conjungit, ut divinitas & humanitas sint unum in persona: nam hæ naturæ ita inter se conjunguntur, ut una sit persona utriusque naturæ.

Quoad firmitatem autem & indissolubilitatem extremorum non est unio major unione hypostatica: nam naturæ quæ per illam uniuntur non possunt sine miraculo separari; imo ex decreto divino jam nullatenus possunt.

ARTICULUS IV.

Utrum ex unione hypostatica resultaverit persona composita, sive utrum ex unione hypostatica sequatur personam Christi esse compositam?

§. I.

Nota 1. In hac quæstione; quæ valde utilis est; ad intelligentiam mysterii Incarnationis, non agitur de persona Verbi; nam fide constat eam esse simplicem, non compositam, cum nil sit aliud quam personalitas filii identificata essentiæ divinæ. Sed quæstio est de persona Christi, qui simul est Deus & Homo.

Nota 2. Antiqui Theologi cum S. Th. docent personam Christi esse compositam, sed solum secundum ratione subsistendi, quatenus nempe subsistit in duabus naturis; sive esse compositam rationem duarum naturarũ in una persona convenientium: quam compositionem Sanctus Th. vocat compositionem rationе numeri, hoc est ratione plurium distinctorum in uno & eodem concurrentium. Sed negant personam Christi esse compositam compositione absoluta, id est, compositione ex qua resultat aliquod tertium constitutum ex Verbo & humanitate, ita ut persona Christi sint in recto Verbum & humanitas: sicut homo est aliquod tertium constitutum ex anima & corpore unitis, & est in recto anima & corpus unita. Hanc compositionem absolutam in Christo admittunt recentiores non pauci, sentientes personam Christi esse compositam ratione plurium unum tertium constituentium, ita ut Christus sit aliquod tertium ex Verbo & humanitate.

Nota 3. Personam Christi ab ipso Christo male distinguit recentior, docens Christum quidem esse compositum compositione absoluta, personam vero Christi non esse compositam nisi impropriè. Nam 1. neque Patres, neque Concilia unquam distinguunt Christum ab ejus persona. 2. Tam persona Christi non distinguitur ab ipso Christo, quam persona Petri, v. g. ab ipso Petro. 3. Christus est Verbum Homo, Verbum subsistens in natura divina & humana, Verbum habens humanitatem. Sed Verbum Homo, Verbum subsistens natura divina & humana, Verbum habens humanitatem est ipsissima persona Christi. Ergo.

§. II.

Dico 1. Persona Christi recte dicitur, & est simpliciter composita.

Prob. 1. Quia Patres & Concilia dicunt simpliciter personam Christi esse compositam. Hinc sufficiat Concilium quintum Generale, collatione 8. can. 4. in quo anathematizantur, *qui non confitentur unitatem Dei Verbi ad carnem animatam anima rationali & intellectuali, secundum compositionem, sive secundum subsistentiam factam esse, & ideo unam ejus subsistentiam, compositam, qui est Dominus noster Jesus Christus.*

2. Ratione. Nam illa persona est composita; secundum rationem subsistendi scilicet, quæ se persona duarum naturarum, in qua duæ naturæ subsistunt: nam duæ naturæ subsistentes in una persona, eo ipso eam componunt in ratione subsistendi. Atqui talis est persona Christi: nam est personę duarum naturarum, quæ natura divina scilicet & humana in ejus persona conveniunt & subsistunt. Ergo persona Christi est composita, sicut (a seclusis imperfectionibus) compositus est truncus duorum ramo-

ramorum duplicis speciei, quorum unus est naturaliter ramus trunci & alter ipsi trunco insertus est.

Præterea persona Verbi in Incarnatione simul ponitur cum natura humana, & natura humana recte dicitur componere personam Verbi in Christo post Incarnationem, quatenus persona Verbi, quæ prius erat persona unius naturæ nempe divinæ, facta est persona duarum naturarum realiter inter se distinctarum.

Obj. 1. Si persona Christi sit composita, Verbum est pars. Falsum conseq. Ergo.

Resp. Disting. maj. Si sit composita ex pluribus unum aliquod tertium constituentibus, quod sit in recto Verbum & humanitas, sicut est compositum ex materia & forma unitis, *con. maj.* quam multi negant. Si sit composita ex pluribus in una persona convenientibus, nec aliquod tertium constituentibus, *nego maj.* persona Christi non est composita in hoc sensu quod sit aliquod tertium constitutum ex Verbo & humanitate, sed tantum hoc sensu, quod sit persona duarum naturarum. Nam persona Christi est Verbum habens humanitatem, est Verbum Homo, non vero Verbum & humanitas. Quares Verbum non est pars, neque extremum; sed est totum cui humanitas adjungitur, & humanitas est tantum accessio ad Verbum, non compars. Nam extremum & pars conveniunt solum iis, ex quibus aliquod tertium resultat. In quo persona Christi differt a composito absoluto, quod est aliquod tertium constitutum ex duobus, quæ in recto sunt ipsum compositum: sic anima rationalis & corpus unita, sunt in recto ipse homo.

Præterea pars proprie dicta est aliquid incompletum, perfectibile, ex natura sua ordinatum ad aliud: cujusmodi non est Verbum, utpote per se completum in omni ratione, & infinite perfectum.

Inst. 1. Omne compositum componitur ex partibus. Ergo si persona Christi sit composita, Verbum est pars perinde ac humanitas.

Resp. Disting. antecedens. Compositum, quod sit aliquod tertium constitutum ex pluribus, componitur ex partibus, *concedo anteced.* Compositum, quod non est tale constitutum, sed quod est duntaxat compositum secundum rationem subsistendi, sive quod est persona plurimum distinctorum, *nego anteced.* Nam persona est totum, non pars. Igitur persona Christi, quæ est ipsa persona Verbi unita humanitati, per accessionem humanitatis ad illam non est facta pars, sed solum facta est persona humanitatis, cum antea esse tantum persona naturæ divinæ.

Inst. 2. Nullum est compositum; quod non sit aliquod tertium constitutum ex partibus.

Resp. Hoc verum est de composito, quod sit pura creatura, non autem de composito, quod sit Deus Homo. Itaque Christus est compositum omnium singulare & mirabile, cujus exemplum in pluris creaturis non habetur.

Obj. 2. Si persona Christi sit composita, vel est divina, vel humana. Neutrum dici potest. Ergo.

Resp. Nego min. Et dico esse divinam simpliciter. Nam persona Christi est in recto persona divina Verbi habens humanitatem. Quare (ut ait S. Thomas, opusc. 2.) *In Christo non est alia persona nisi æterna, que est persona Filii Dei. Unde cum dicitur hic homo, demonstrato Christo, impo tatur suppositum.*

Inst. 1. Persona Christi est nova, & diversa a persona Verbi. Ergo non est divina simpliciter.

Resp. Nego antec. Itaque persona Christi non est nova, nec diversa simpliciter a persona Verbi: nam in persona Christi tria distinguenda sunt, scilicet personalitas Verbi, natura divina ei identificata, & natura humana. Cum autem personalitas sit formale constitutum personæ, & illa personalitas sit eadem in in Verbo & in Christo, persona Christi non est nova nec diversa simpliciter a persona Verbi. Sed tamen quia illa personalitas Verbi terminat & complet novam naturam, nempe humanam, quam ante incarnationem non complebat nec terminabat, idcirco persona Christi ab aliquibus dicitur nova, & diversa secundum quid a persona Verbi, nempe ratione novæ & diversæ naturæ.

Obj. 3. Si persona Christi sit composita, Verbum divinum est compositum, falsum conseq. Ergo. *Nego sequel. maj. probabis.* Persona Christi est Verbum divinum. Ergo si persona Christi sit composita, Verbum est compositum.

Resp. Disting. antec. Persona Christi est Verbum divinum factum homo, seu habens humanitatem, *conc. ant.* est Verbum di vinum præcise, *nego ant.* Nam persona Christi est ipsemet Christus, qui est Deus Homo, Verbum Homo, Verbum cum addito

habens

habens humanitatem: quando autem dicitur perſona Chriſti eſt compoſita, tunc perſona Chriſti accipitur pro perſona duarum naturarum, ſive ſumitur pro toto compoſito ex perſonalitate & natura, quæ cum ſit duplex ſubſiſtens in una perſonalitate, ideo tota perſona dicitur compoſita.

Obj. 4. Perſona Chriſti eſt perſona divina. At perſona divina non eſt compoſita, ergo nec perſona Chriſti.

Reſp. Perſona Chriſti eſt perſona divina terminans duas naturas, non vero unam tantum naturam: quare eſt compoſita.

§. III.

Dico 2. Perſona Chriſti non eſt compoſita compoſitione abſoluta, ex qua ſcilicet reſultet aliquod tertium conſtitutum ex Verbo & humanitate: ita ut perſona Chriſti ſit aliquid tertium reſultans ex Verbo & humanitate, ſicut homo, v. g. eſt aliquid reſultans ex corpore & anima rationali.

Prob. 1. Ex S. Th. in 3. ſent. diſt. 1. qu. 1. a. 1. ubi ait *ſciendum eſt ergo, quod medius modus, quo aliqua conjunguntur ad invicem, ut ex iis aliquod tertium reſultet, omnino non poteſt Deo convenire, quia duo quæ conjunguntur ſecundum hunc modum, ſe habent ad tertium ut partes, ratio autem partis, ſicut & imperfecti, penitus a Deo removetur... ſi conſideremus perſonam aſſumentem, ſic conjungitur humanæ naturæ aſſumptæ tertio modo conjunctionis, quia perſona divina ſit perſona hujus naturæ humanæ, ſed ex his duobus non reſultat aliquid tertium ... & ideo Incarnatio inſertioni comparatur. Sicut enim in inſertione in eodem trunco, in quo erat unus ramus per naturam, es ramus alius per inſertionem: ita in eadem perſona, in qua naturaliter erat divina natura, eſt per unionem humana natura.* Et 3, p. q. 2. a. 4. ſic ait: *Dicendum quod perſona ſive hypoſtaſis Chriſti dupliciter conſiderari poteſt, uno modo ſecundum illud quod eſt in ſe, & ſic eſt omnino ſimplex, ſicut & natura Verbi; alio modo ſecundũ rationem perſonæ vel hypoſtaſis, ad quam pertinet ſubſiſtere in aliqua natura, & ſecundum hoc perſona Chriſti ſubſiſtit in duabus naturis. Unde licet ſit ibi unum ſubſiſtens, eſt tamen ibi alia & alia ratio ſubſiſtendi, & ſic dicitur perſona compoſita, in quantum unum duobus ſubſiſtit.* Ergo ex S. Tho. perſona Chriſti eſt compoſita tantum ſecundum rationem ſubſiſtendi quatenus nempe una perſona ſubſiſtit in duabus naturis, ſeu quatenus eſt perſona duarum naturarum.

Prob. 2. Ratione 1. ſic. Si perſona Chriſti eſſet aliquod tertium conſtitutum ex Verbo & humanitate, Verbum completur etiam ſubſtantialiter ab humanitate, ſaltem tanquam ab alio extremo componente, in ordine ad conſtituendum illud tertium. Nam duo extrema non poſſunt conſtituere aliquod tertium ſubſtantiale, quin mutuo compleant ſubſtantialiter in ordine ad illud conſtituendum: ſic anima ideo completur ſubſtantialiter per corpus, quia cum eo conſtituit aliquod tertium ex iis reſultans. Abſurdum eſt autem dicere Verbum compleri ſubſtantialiter a creatura.

2. Si perſona Chriſti ſit aliquod tertium conſtitutum ex Verbo & humanitate, Verbum non eſſet perſona Chriſti: nam extremum componens non eſt compoſitum, ſic anima non eſt homo; item Verbum non eſſet homo, nam unum extremum componens non denominatur ab altero, ſic anima non denominatur a corpore. Falſum autem utrumque conſequens. Ergo.

Denique ſi perſona Chriſti eſſet aliquod tertium conſtitutum ex Verbo & humanitate, perſona Chriſti erit quoddam totum reſpectu Verbi, ſicut reſpectu humanitatis, nam aliquid tertium ex duobus unitis conſtitutum, eſt vere totum reſpectu illorum; & ſic verbum ſe habebit ad perſonam Chriſti, ut contentum ad continens, & habitum ad habens, imo ſe habebit ad modum partis quæ omnia abſurda ſunt.

Obj. 1. Ex Conciliis & Patribus perſona Chriſti eſt compoſita ex duabus naturis. Ergo perſona Chriſti eſt quidem compoſita ex duabus naturis, ſed in unam perſonam & unam ſubſiſtentiam concurrentibus; ut loquitur Concilium Chalcedonenſe, ita ut perſona habeat duas naturas: ac proinde perſona Chriſti eſt compoſita compoſitione ſecundum rationem ſubſiſtendi, quæ fit, ut una perſona ſit perſona duarum naturarum.

Obj. 2. In Symbolo Athanaſiano dicitur: *Sicut anima rationalis & caro unus eſt homo: ita Deus & Homo unus eſt Chriſtus.* Sic etiam loquitur S. Leo.

Reſp. Hæc ſimilitudo non valet, nec adhibetur quoad omnia, ſed ſolum in eo quod ſicut anima & corpus unita, ſunt ſine confuſione & immutatione naturarum unus homo, una perſona, ita Verbum & humanitas ſunt unus Chriſtus, una perſona duarum natu-

naturarum, absque confusione & immutatione, & absumptione, aut conversione unius in aliam. Sed differunt quo ad modum, nam Verbum & humanitas simul sumpta sunt unus Christus alio modo, quo anima & corpus sunt unus homo. Anima enim & corpus simul sumpta, sunt ambo in recto unus homo, quia homo est totum ex illis ut partibus suis constitutum, totum autem est in recto suæ partes simul sumptæ. At Verbum & humanitas simul sumpta non sunt ambo in recto unus Christus, quia Christus non est in totum ex illis ut partibus sui constitutum, sed totum, nempe Verbum habens humanitatem: sicut subjectum, & albedo simul sumpta, non sunt ambo in recto album, quia album non est totum ex illis ut partibus suis constitutum sed est totum subjectum affectum albedine. Quia comparatione subjecti & accidentis utitur Sanct. Thom ad explicandam Incarnationem, quamvis similitudo non sit omnimoda, & unio Verbi cum humanitate sit substantialis, non accidentalis, atque ex illa resultet compositum substantiale, seu unum totum habens duas naturas.

Obj. 3. Sanctus Augustinus, in Enchiridio, c. 38. ait: *utraque substantia, divina scilicet atque humana, filius est unicus Dei Patris Omnipotentis.*

Res. Loquitur de substantia divina & humana in concreto, ut constat ex contextu: nam filius Dei est Deus Homo. Et vero Sanctus Doctor, tract. 19. in Joan. ait: *quid est Christus? Verbum Dei habens hominem*, hoc est, humanitatem, & tract. 47. *quid est Christus? Verbum & homo.*

Obj. 4. S. Leo, epist. ad Julian. ait: *Verbum & caro, atque anima, unus JesusChristus, Dei hominisque est Filius.* Ergo humanitas est etiam Christus in recto.

Resp. Nego conseq. Nam ibi humanitas sumitur quoad sensum in obliquo, licet sit grammaticaliter in recto, solum enim Sanctus Leo intendit, quod unus Dei hominisque filius nomen Christus, sit Verbum habens humanitatem, seu carnem & animam. Sic cum Philosopho dicitur: album est subjectum & albedo sumunt vocem *albedo* in obliquo, & sensus est: album est subjectum habens albedinem.

Igitur Christus est Verbum Homo, Verbum habens humanitatem, est persona Verbi facta per unionem persona naturæ humanæ. Unde Christus dicit quidem Verbum & humanitatem, sed Verbum in recto, & humanitatem in obliquo; dicit Verbum ut suppositum, & humanitatem ut naturam illius suppositi, & quo Suppositum illud est homo.

Obj. 5. S. Damascenus, lib. 3. de fide orthod. c. 19. ait: *Nam & duæ naturæ unus Christus est, & unus Christus duæ naturæ.*

Resp. Duæ naturæ ibi non sumuntur, quod sensum in recto, sed una, nempe divina est in recto, & altera in obliquo, nempe humana, quamvis sit etiam grammaticaliter in recto; & sensus est, unus Christus est duæ naturæ, quarum una nempe divina cum personalitate Verbi, seu filiatione constituit illum in esse totius & suppositi: altera vero, nempe humana per unionem trahitur ad ejus totalitatem, est accessio illi toti, & facit ut illud totum sit homo.

Obj. 6. Maxentius, in libro contra Acephalos, c. 17. ait. *Ex divinitate & humanitate esse credimus* (Christum) *tanquam totum ex partibus: partes autem Christi divinitas ejus & humanitas sunt, in quibus & ex quibus per se est.*

Resp. Maxentius in hoc lapsus est: nam divinitas non potest esse pars, quia pars imperfectionem involvit. *Quamvis compositio quantum ad aliquid salvetur in Incarnatione Verbi* (inquit S. Thomas, in 3. dist. 6. qu. 2. art. 2. ad 4.) *nullo tamen modo est ibi ratio partis, divinitas enim pars esse non potest propter imperfectionem, quæ est de ratione partis. Humana autem natura similiter non potest essa pars, quia compartem non habet.*

Obj. 7. Christus est unum per se, ergo est aliquid Christus constitutum est Verbo & humanitate.

Resp. Nego cons. Nam Christus est unum per se, quia est suppositum divinum: nam omne suppositum est unum per se. Item Christus est unum substantiale, quia ambæ naturæ sunt aliquod substantiale unius & ejusdem suppositi.

Obj. 8. Compositio, quæ est in Christo, est realis conjunctio extremorum ad constituendum unum per se sinpliciter. Sed hujusmodi compositio est absoluta. Ergo.

Res. Nego maj. Nam in Christo Verbum & humanitas non uniuntur ad constituendum unum per se simpliciter: Verbum enim est unum per se simpliciter ab æterno, & independenter ab humanitate; sed uniuntur, ut persona subsistens ab æterno in natura divina subsistat etiam in humana, sicque una & eadem persona sit Deus & homo.

Obj. 9.

Obj. 9. Non est possibilis compositio quæ non sit compositio totius ex his.

Resp. Nego. Itaque compositio, quæ reperitur in Christo, est compositio totius ad aliud, nempe Verbi ad naturam humanam, quæ trahitur per unionem ut sit natura Verbi: ita ut Verbum sit totum aliquod, & humanitas sit aliquid, quod est in illo toto, quod est illud totius quod est accessio illi toti, non pars. Compositio autem totius ad aliquid quod trahitur ad ipsum, seu quod sit ipsius, ut compositio suppositi ad naturam aliquam, imo & subjecti ad accidens, non est compositio totius ex partibus, sive (ut alii loquuntur) non est compositio hujus ex his, sed dicitur compositio hujus ad hoc; quamvis compositio partis ad partem sit compositio non solum hujus ad hoc, sed etiam hujus ex his ut loquuntur.

Ex dictis collige Christum esse totum, esse compositum ex pluribus, non aliquid tertium constituentibus, sed in unam personam convenientibus, non esse compositum ratione partium vel extremorum unum tertium constituentium, sed esse compositum ratione naturarum in una persona convenientium, quatenus nempe Christus est persona duarum naturarum, unius quidem nempe divinæ per identitatem, alterius vero nempe humanæ per unionem substantialem. Item Christum esse totum sui juris, sui gratia existens & operans, non ratione humanitatis, sed ratione personæ Verbi, seu quatenus est Verbum. Hinc Christo prædicante, miracula patrante, patiente, ipsum Verbum sua humanitate, loquebatur, patiebatur, miracula visibiliter sua humanitate, & invisibiliter sua divinitate operabatur.

Quæres, in quo sensu damnata sit a Concilio Constantiensi hæc propositio Joannis Hus: Divinitas & humanitas sunt unus Christus.

Resp. Secundum multos damnata fuit in sensu diviso, quem intendebat ille hæreticus, hoc nimirum sensu, quod divinitas seorsim sumpta, ut humanitas seorsim sumpta esset Christus: quod falsum est: nam Christus dicit simul utramque naturam unitam in personalitate Verbi. Hunc fuisse sensum Joannis Hus, constat ex eo quod teste Thoma VValdensi idem senserit VVicleffus, cujus discipulus fuerat Joannes Hus.

Hæc propositio est etiam falsa in sensu formali, etiamsi divinitas & humanitas collective sumantur. Nam Christus præter divinitatem & humanitatem dicit personalitatem Verbi, formaliter ac virtualiter distinctum a divinitate.

Dices. S. Augustinus, tract. 47. in Joan. ait: *Ita plane & Caro Christus, & anima Christus, & Verbum Christus: nec tamen tria hæc tres Christi; sed unus Christus.*

Resp. S. Doctor solum intendit, quod Christus dicat, seu complectatur carnem, & animam rationalem, & Verbum, sed sit Verbum in recto, caro vero & anima in obliquo: clarius, quod Christus sit Verbum habens carnem & animam, a quibus nunquam separatum fuit, etiam triduo mortis.

ARTICULUS V.

Utrum sola persona Verbi assumpserit humanitatem.

Dico. Sola persona Verbi assumpsit humanitatem. Est de fide.

Prob. 1. Scriptura, symbolis fidei, & Conciliis, quæ mysterium Incarnationis exponendo, dicunt de solo filio, non de aliis personis divinis, quod factus sit homo, passus & mortuus fuerit; unde æquivalenter id de Patre & Spiritu-sancto negant.

2. Ex Conciliis quæ expresse excludunt alias personas, videlicet ex Concilio Lateranensi sub Martino I. can. 2. in quo ait: *Si quis secundum sanctos Patres non confitetur, propria & secundum veritatem ipsum unum sanctæ & consubstantialis & venerandæ Trinitatis Deum-Verbum è Cœlo decidisse, & incarnatum ex Spirit-sancto, & Maria semper Virginem, & hominem factum . . . . . . condemnatus sit.* Et ex Toletano sexto, can. 1. ubi dicitur, *Ex his igitur tribus divinitatis personis solum Filium fatemur ad redemptionem humani . . . . humanitatem sine peccato de sancta semper Virgine Maria assumpsisse . . . . . solum Verbum caro factum est, & habitavit in nobis: & cum tota cooperata sit Trinitas formationem suscepti hominis, quoniam inseparabilia sunt opera Trinitatis), solus tamen filius accepit hominem in singularitate personæ, non in unitate divinæ naturæ; in id quod est proprium filii, non quod commune Trinitatis.* Idem passim docent vel supponunt Patres.

3. Ex sensu Ecclesiæ & traditione orali. Nam hoc docentur ubique & semper fideles.

Ratio est sola Dei voluntas. Ratio convenientiæ & quia conveniens fuit, ut Dei opus repararetur per eamdem sapientiam,

tiam, per quam conditum fuerat; & ut homines per filium Dei naturalem fierent Fili Dei adoptivi.

Obj. 1. Quod convenit naturæ divinæ, convenit tribus personis. At natura divina unita est humanitati. Ergo etiam tres personæ ei unitæ sunt.

Resp. Disting. maj. Quod convenit naturę divinæ ratione sui convenit tribus personis, *conc. maj.* quod convenit naturæ divinæ tantum ratione personalitatis unius personæ, convenit tribus personis *nego maj.* natura autem divina unita est humanitati, non ratione sui, sed duntaxat ratione personalitatis Filii cui identificatur. Nam humanitas per unionem sui cum Verbo facta est natura Verbi, & sic Verbum est persona duarum naturarum, divinæ & humanæ ac proinde duæ illæ naturę sunt unum in persona, sicque natura divina unita est humanitati: & hac sola ratione natura divina incarnata est in Filio scilicet.

Inst. Personalis Verbi non distinguitur realiter a natura divina. Ergo natura divina incarnata est eodem modo quo Verbum.

Resp. Nego conseq. Quia personalitas Filii distinguitur virtualiter a natura divina. Hæc autem virtualis distinctio sufficit, ut Filius assumpserit, & terminet humanitatem immediate secundum personalitatem & ratione illius, non secundum naturam divinam & ratione illius, sicut hæc distinctio virtualis inter essentiam divinam & personalitates sufficit, ut essentia divina non sit genita, quamvis filiatio cui identificatur sit genita.

Obj. 2. Pater & Spiritus-sanctus produxerunt humanitatem & ejus unionem æque ac Filius ergo etiam assumpserunt humanitatem.

Resp. Nego conseq. Nam ut persona dicatur humanitatem assumpsisse, non sufficit quod humanitatem & ejus unionem produxerit, sed insuper requiritur, ut unionem illam intrinsece terminet, ac proinde solus assumpsit humanitatem.

Inst. Unio hypostatica tam terminatur ad Patrem & Spiritum sanctum, quam ad Filium. Ergo.

Resp. Nego anteced. Nam hæc unio essentialiter terminatur ad solam personalitatem filii, quæ distinguitur realiter ab aliis personalitatibus divinis. Talis est enim essentia unionis modalis, ut sit propria entis quod unit, nec eadem possit aliud ens unire. Quare unio hypostatica filii non potest esse unico Patris, nec Spiritus sancti & vicissim.

Resp. 2. Opera Dei ad extra sunt communia tribus Personis. At unio illa est opus ad dextra. Ergo.

Resp. Opera Dei ad extra sunt communia tribus personis quoad productionem, procedūt ab omnipotentiam Trinitati communi. Sed non sunt communia quoad terminationem: nam solus filius est terminus intrinsecus illius unionis, per quam solus constituit cum humanitate unum per se substantiale, nempe Christum Deum Hominem. Igitur solus incarnatus est, quia humanitas & illius unio ad solum filium intrinsece terminatur.

Obj. 3. Una persona videri non potest a beato sine aliis: Ergo neque potest sine aliis incarnari.

Resp. Esto antecedens, quod a multis negatur, nego conseq. Disparitatis ratio est quia visio beatifica habet pro objecto primario fiessentiam divinam tribus personis identicatam; & eam attingit ut est in se, & ratione sui, & quidem per se primo. At Incarnatio, seu unio personæ divinæ cum humanitate terminatur ad personalitatem ratione illius tantum, quæ distinguitur realiter ab aliis.

Nota. Proprie ac stricte loquendo dic non debet natura divina esse incarnata simpliciter sed cum addito, *in filio*, ut loquitur Concilium Remense contra Gilbertum, vel *mediate*, aut *ratione personalitatis filii*, *non ratione sui*. Ratio est, quia nomine naturæ & essentiæ divinæ simpliciter designatur entitas divina prout est in tribus Personis, iisque identificatur. Similiter assumptio proprie non convenit naturæ divinæ, sed personæ tantum, quia per se, & primario rationem termini significat. Sola autem persona terminat, & fit incommunicabilis alteri ut suppositio. Aliqui tamen Patres dicunt divinitatem incarnatam esse, sed subintelligunt in Filio, nec proprie ac stricte loquuntur.

Quæres 1. *Utrum plures personæ divinæ possint assumere eamdem numero naturam.*

Resp. Scotus, Scotistæ & Delugo negant. Alii tamen communiter cum Sancto Thoma affirmant, & dicunt, quod in hypothesi non essent plures homines, sed unus homo, quia humanitas non multiplicaretur. Certum est autem hoc fieri non posse per unionem hypostaticam Verbi quæ nunc est; sed tunc esset alia unio essentialiter pro tribus personis.

Cæterum fere omnes consentiunt eamdem per-

personam divinam posse assumere plures naturas. Sed has quæstiones & similes consulto prætermitto, quia sunt de mere possibili, nec sunt necessariæ, nec valdes utiles.

Quæres 2. *Utrum persona divina possit assumere naturam Angelicam.*

Resp. Affirm. *Prob.* 1. Ex Apostolo, qui inde commendat Dei in homines benignitatem specialem, quod naturam humanam assumpserit potius quam Angelicam, sic enim ait, Heb. c. 2. *nusquam Angelos apprehendit, sed Semen Abrahæ apprehendit.* At si Deus non potuisset assumere naturam Angelicam non posset merito commendari Dei in homines amor, ex eo quod non fecisset quod absolute non potuisset facere.

2. Præterea si Deus naturam humanam assumere potest, a fortiori etiam potest Angelicam, quæ est substantia mere spiritualis completa.

ARTICULUS VI.

Utrum Verbum assumpserit omnes partes naturæ humanæ, & ejus accidentia?

Dico 1. Persona Verbi assumpsit immediate non solum verum corpus & veram animam, ut probatum est, sed etiam omnes corporis partes, quæ pertinent ad perfectionem tum essentialem, tum integralem hominis, constat apud omnes. Ratio est, quia fide constat Christum esse verum & perfectum hominem; esse similem nobis, excepto peccato, ignorantia & concupiscentia mala; esse consubstantiale nobis secundum humanitatem ejusdem speciei & naturæ, cujus nostra.

Sed quæstio est præcipue de sanguine dentibus, unguibus, & capillis: quas partes aliqui negant immediate assumptas esse a verbo.

Dico 2. Persona Verbi assumpsit immediate sanguinem. Ita fere omnes Theologi, & nunc oppositum a gravibus Doctoribus censetur saltem erroneum.

Prob. 1. Quia Scriptura, Patres, & Concilia eodem modo tribuunt Verbo sanguinem, quo carnem, quam constat fuisse immediate assumptam. Nam, Heb. c. 2. dicitur: *Quia ergo pueri communicaverunt carni & sanguini, ipse* (filius Dei) *similiter participavit eisdem.* Et S. Cyrillus Alexandr. epist. 8. ad Nestorium ait: *quod autem Verbum caro factum est perhibetur ad aliud nihil est quam quod perinde ac nos carni & sanguini communicavit; suum ergo fecit nostrum corpus*, communicando carni, & sanguini.

Præterea Salus & redemptio nostra tribuit vi sanguinis Christi; 1. Joann. 1. *Sanguis Jesus Christi emundat nos ab omni peccato.* 1. Petr. 1. *redempti estis pretioso sanguine Christi.*

2. Ex Clemente VI. extrav. *Unigenitus de* pœnit. & remission. in 6. ubi de Christo ait: *Non guttam sanguinis modicam, quæ tamen propter unionem ad Verbum pro redemptione totius humani generis suffecisset, sed copiose velut quoddam profluvium noscitur effudisse.* Unio autem simpliciter dicta significat unionem immediatam.

3. Ratione, Verbum assumpsit immediate humanitatem integram & perfectam, ac proinde etiam omnes partes humanitatis; nam humanitas integra nihil aliud est, quam omnes ejus partes. Sanguis autem est pars pertinens ad integritatem naturæ humanæ, ut constat, ex omnibus Philosophis & Medicis, imo ex Conc. Trident. hoc evidenter supponente, cum, sess. 23. cap. 3. ait *ipsum autem corpus* (Christi esse) *sub specie vini, & sanguinem sub specie panis, animamque sub utraque, vi naturalis illius connexionis & concomitantię, quę partes Christi Domini, qui jam ex mortuis resurrexit, non amplius moriturus, inter se copulantur.*

Ex his collige totum sanguinem immediate assumptum fuisse a Filio Dei, tum quia scriptura & Patres non distinguunt inter sanguinem & sanguinem: tum quia totus sanguis Corporis Christi erat pars pertinens ad integritatem naturæ humanæ, præsertim cum in Christo nullus fuerit sanguis superfluus.

Obj. 1. Sanguis non est pars corporis, ergo nec humanitatis.

Resp. Nego conseq. Nam similiter anima non est pars corporis, & tamen est pars, humanitatis.

Obj. Sanguis non est animatus, ergo non est pars &c.

Resp. Nego conseq. Nam non omnes partes ad integritatem hominis pertinentes debent esse animatę. Et vero sanguis ordinatur ad servandum calorem nativum, ad efformandos, & conservandos spiritus animales; estque instrumentum generale ad omnes actiones, ac functiones animales, quatenus spiritus animales ad eas necessarios suppeditat.

Obj. 3.

Obj. 3. Ex Aristotele sanguis non est pars actu, sed potentia tantum.

Resp. Non est quidem pars corporis actu, sed solum potentia, quatenus ex eo fiunt partes corporis, cum in carnem, ossa, nervos, &c. per nutritionem convertitur. At ante illius in corporis partes conversionem est actu pars humanitatis: nam sanguis cum corpore & anima facit unam naturam completam, ad quod sufficit contiguitas sanguinis.

Obj. 4. Patres dicunt corpus Christi a Verbo assumptum fuisse mediante anima: ergo a fortiori sanguis assumptus non fuit immediate.

Resp. Nego conseq. Nam cum Patres dicunt Christi Corpus assumptum fuisse mediante anima, solum intendunt corpus Christi assumptum fuisse propter animam; nempe ut animæ functiones in eo exerceantur in satisfactionem peccatorum. Quo etiam sensu sanguis assumptus est a Verbo mediante anima.

Obj. 5. Si Verbum assumpsit immediate sanguinem, Verbum est sanguis. Falsum conseq. ergo.

Resp. Nego sequel. maj. Quia partes se habent adinstar formarum: Forma autem in abstracto non prædicatur de subjecto: ac proinde partes prædicari non possunt in abstracto de eo cui insunt. Sic Verbum non dicitur Caput, sed habens Caput.

Obj. 6. Non potest dici quænam Pars hominis sit sanguis. Ergo non est.

Resp. Nego anteced. & dico Sanguinem esse hominis partem saltem integralem. Imo secundum multos est pars tam essentialis quam cerebrum, eo quod corpus humanum non possit saltem diu consistere sine sanguine.

Porro sanguis quando est in corpore est aliquid incompletum per se: nam per se ordinatur ad constituendum cum corpore & anima principium aliquod adæquatum certarum operationum, quod est unum per se, una natura completa.

Observa. Totus sanguis Christi in Passione effusus, & postea in Resurrectione resumendus, mansit toto triduo mortis Christi unitus Verbo, sicut toto illo triduo corpus & anima quamvis separata remanserunt Verbo unita. Nam ideo caro quamvis ab anima separata permansit illo triduo unita Verbo, quia erat pars in Resurrectione resumenda, seu conjungenda cum aliis partibus ad constituendum hominem vivum. Quæ ratio æque valet pro illo sanguine.

Sanguis autem in Passione effusus reassumptus est in corpore instanti Resurrectionis totus saltem moraliter, quia scilicet in Corpore Christi non fuit sanguis superfluus. Secundum multos tamen non est reassumptus totus physice; quia in linteaminibus, clavis & aliis instrumentis Passionis remanserunt maculæ sanguineæ, quæ maculæ non sunt nisi sanguis. Sed hic sanguis non est amplius unitus Verbo, quia in perpetuum desiit esse pars humanitatis Christi, cum ipse plene resurrexerit, ideoque nulla pars amplius ab ipso sit resumenda.

Dico 3. Persona Verbi assumpsit immediate dentes, capillos, ungues. Nam hæc omnia pertinent ad integritatem naturæ humanæ. Et idcirco remanebunt in corporibus gloriosis. Verbum autem assumpsit immediate ea omnia, quæ ad integritatem naturæ humanæ pertinent.

Porro hoc axioma (*quod Verbum semel assumpsit, nunquam dimisit*) significat Verbum nunquam dimisisse animam, corpus & alias partes assumptas, sive eædem permanserint physice, sive moraliter tantum.

Dico 4. Verbum assumpsit accidentia humanitatis, sed mediate tantum, nempe mediante humanitate, cui inhærent. Nam illa accidentia existunt, & conservantur dependenter ab humanitate, ut a subjecto sustentante, quare non subsistebant immediate subsistentia Verbi. Sunt tamen vere accidentia Verbi hoc ipso, quod sunt accidentia humanitatis, quæ cum omnibus quæ sua sunt, tota est Verbi.

CAPUT IV.

De communicatione idiomatum.

ARTICULUS I.

Utrum detur realis communicatio idiomatum.

§. I.

Nota 1. Quamvis idioma idem sit ac proprietas, ideoque vi vocis communicatio idiomatum sit communicatio proprietatum; tamen hæc communicatio ex usu communi latius sumitur, & complectitur etiam mutuam prædicationem naturarum in concreto de se invicem.

Nota 2.

Nota 2. Nomen aliud est abstractum, aliud concretum: abstractum est illud, quod tantum formam, aut quasi formam significat, ut doctrina, divinitas. Concretum est illud, quod cum formam, aut quasi formam, tum etiam id quod habet formam, aut quasi formam, significat, ut doctus, Deus.

Nomen abstratum significat formam, aut quasi formam secundum se: sic cum dicitur simpliciter: divinitas est incarnata; sensus est: proprie ac stricte loquendo divinitas secundum se incarnata est; quare hæc propositio in sensu stricto, ac rigoroso falsa est.

Nomen concretum significat formam, aut quasi formam expresse quidem, sed oblique seu in obliquo, confuse vero, sed directe seu in recto id quod habet formam, aut quasi formam, & pro eo accipitur in propositione, nisi acceptio determinetur ad formam seu quasi formam significandam, ut quandoque fit. Sic, v. gr. vivens significat expresse, sed oblique vitam; confuse vero & in recto id quod habet vitam, nam vivens idem est ac habens vitam. Quandoque tamen nomen concretum supponit pro forma, aut quasi forma ut cum dicitur: album est accidens, homo est species.

Nota 3. Ad veritatem propositionis affirmativæ, cujus subjectum & prædicatum sunt nomina concreta sufficit, quod subjectum & prædicatum significent idem suppositum, & pro eo accipiantur: nam tunc idem est rectum subjecti & prædicati propositionis. Ad veritatem autem ejusmodi propositionis affirmativæ sufficit, quod rectum subjecti sit etiam rectum prædicati, ideoque quod subjectum & prædicatum supponant, seu accipiantur pro eodem recto.

Nota 4. Nomina concreta naturarum, & illarum attributorum supponunt in propositione pro supposito aliquo, nisi suppositio, seu acceptio terminorum determinetur ad significandum formam, aut quasi formam. Ratio est, quia nomina concreta naturarum, & illarum attributorum habent pro recto suppositum aliquod: nam suppositi est habere naturam, & ejus attributa.

§. II.

Dico I. In Christo datur realis communicatio idiomatum in concreto. Est de fide.

Prob. Idiomatum communicatio in concreto est mutua prædicatio naturarum divinæ & humanæ, & attributorum divinorum & humanorum per nomina concreta supponentia pro supposito. Sed datur ejusmodi prædicatio. Ergo datur realis communicatio idiomatum. *Prob. min.* ex Scriptura & Traditione sæpe ea, quæ in Christo sunt naturæ divinæ propria, tribuuntur homini, & vicissim quæ sunt naturæ humanæ propria tribuuntur Deo: Nam 1. Scriptura tribuit homini in Christo ea, quæ soli Deo proprie conveniunt, qualis est existentia in Cœlis dum Christus in terris degerit, ut, Joan. 3. *nemo ascendit in Cœlum nisi qui descendit de Cœlo, Filius Hominis, qui est in Cœlo.* Et eadem Scriptura tribuit Deo mortem, quæ tamen solius humanitatis propria est, ut, Act. c. 3. *auctorem vitæ interfecistis.* Et 1. Joan. c. 3. *in hoc cognovimus charitatem Dei, quoniam ille animam suam pro nobis posuit.* Item Christus de se ipso docet quod sit idem in natura cum Patre, hoc est, Deus, & quod sit minor Patre, quod est proprium naturæ creatæ: *Ego & Pater unum sumus. Pater major me est.*

2. Traditio docet eamdem proprietatem & naturam attributionem mutuam in concreto: Nam Patres & Concilia tribuunt Verbo Nativitatem ex Virgine, mortem, Passionem, quæ sunt humanitatis; & eumdem Christum dicunt esse Deum, & hominem, Hominem Deum, immortalem & mortalem, &c.

Ratio est quia cum Christus sit unum & idem suppositum duarum naturarum, divinæ & humanæ, divinæ quidem per identitatem, humanæ vero per unionem physicam; nomina concreta personæ, naturarum, & proprietatum personæ ac naturam habent in Christo idem rectum, & pro eo supponunt. Nam hæc nomina habent pro recto suppositum aliquod; ac proinde cum in Christo unum ac idem sit suppositum duarum naturarum, illa nomina in Christo habent idem rectum pro quo supponunt: & sic de se mutuo recte prædicantur, seu affirmantur.

Igitur Verbum ratione humanitatis, quam per unionem hypostaticam facit suam, vere dicitur passum, mortuum, &c. scilicet in sua humanitate. Nam humanitas per illam unionem vere & proprie facta est natura Verbi, desiitque esse sui juris: ac proinde quæ humanitatem conveniunt, Verbo proprie tribuuntur. Ea vero quæ Deo propria sunt, recte dicuntur de homine in Christo: quia homo in Christo,

est

est habens humanitatem sibi unitam, qui est verus Deus, Creator, Immortalis, &c.

§. III.

Dico 2. præcipuæ regulæ communicationis idiomatum, quæ a Theologis traduntur, sunt sequentes.

I. *Regula*. Communicatio idiomatum facienda est solum in concretis. Nam sola concreta supponunt pro eodem recto, cum significant directe personam in quam duæ naturæ conveniunt. Communicatio autem idiomatum fit propter unitatem personæ in duabus naturis: cum enim sit eadem persona utriusque naturæ, eadem persona supponitur nomine concreto utriusque naturæ. Quare sive homo, sive Deus dicatur, supponitur persona & divinæ & humanæ naturæ; & idcirco dici possunt de homine ea quæ sunt divinæ naturæ tanquam de persona naturæ divinæ & de Deo dici possunt ea quæ sunt naturæ humanæ, tanquam de persona naturæ humanæ.

II. *Regula*. Abstracta de abstractis, aut abstracta de concretis, vel concreta de abstractis prædicari non possunt in sensu formali & proprio. Sic dici non potest: *Divinitas est humanitas, immortalitas est mortalitas*, nec vicissim item dici non potest: *Divinitas est homo, humanitas est Deus, Verbum est humanitas, humanitas est Verbum, deitas est mortalis, deitas est passa, humanitas est immortalis*; nec vicissim. Ratio est, nihil affirmari potest de aliquo nisi quod est idem cum eo, in his autem propositionibus non affirmatur idem de eodem, cum non sit idem rectum prædicati & subjecti vel realiter, vel saltem formaliter. Quare cum aliqui Patres dicunt divinitatem esse passam, non loquuntur in sensu proprio & formali, sed solum in sensu identico; & solum intelligunt suppositum, quod realiter identificatur divinitati, passum esse per suam humanitatem.

III. *Regula*. Quando duæ naturæ completæ habent unum & idem suppositum, ut in Christo, in quo unum & idem est suppositum duarum naturarum, divinæ & humanæ, tunc illæ naturæ de se invicem, illarum attributa, ac proprietatis de se invicem, & de ipsis naturis, quæ illæ naturæ de supposito, & vicissim suppositum de duabus naturis, proprietates duarum naturarum de proprietatibus suppositi, & proprietates suppositi de proprietatibus duarum naturarum vere ac proprie prædicantur in concreto, seu per nomina concreta. Quia in his prædicationibus idem est rectum prædicati & subjecti, nempe idem suppositum pro quo supponunt: sive quod idem est quia in his prædicationibus subjectum & prædicatum significant idem suppositum in recto, & pro eo accipiuntur.

Hinc quia in Christo duæ naturæ, divina & humana habent idem suppositum, nempe Verbum, veræ sunt hæ propositiones: *Deus est Homo, Homo est Deus, Deus est mortalis, homo est immortalis, mortalis est immortalis, Verbum est Deus, Verbum est Homo, Christus est Deus, Christus est Homo*; & vicissim, *Deus est Verbum: Homo est Verbum, Deum est Christus, Homo est Christus; Verbum est immortale, Verbum est mortale, Christus est immortalis, Christus est mortalis: Deus natus ex Virgine, homo est spirator: mortalis est Deus, immortalis est homo: Homo est Creator, Omnipotens est infirmus, circumscriptus vero Virginis est immensus, genitus ab æterno ex Patre natus est in tempore ex Virgine*, & vicissim, *natus in tempore ex Virgine genitus est ab æterno ex Patre*. Nam in illis omnibus propositionibus subjectum & prædicatum habent unum & idem rectum nempe unum & idem suppositum, sive significant in recto unum ac idem suppositum, & pro eo supponunt. Unde cum hæc omnia conveniant eidem supposito in Christo ratione duarum naturarum, vere ipsi tribuuntur, & de illo affirmantur per nomina concreta.

IV. *Regula*. Attributum mere negativum unius naturæ, removens simpliciter a supposito attributum quod ei convenit ratione alterius naturæ prædicari non potest in ipso supposito, vel altera natura in concreto, ut si dicatur: *Christus est incorporeus, hic homo est incorporeus*, ita ut per vocem *incorporeus* intelligatur non corporeus. Nam hoc est falsum, Christus enim est suppositum naturæ corporeæ, ideoque est corporeus.

Quod si attributum sit tantum grammaticaliter negativum, idest, vere positivum quoad significationem, sed termino negativo expressum, prædicari potest de ipso supposito, & altera natura, ejusdem attributis in concreto. Sic veræ sunt hæ propositiones: *Christus est immortalis, hic homo est immortalis, mortalis est immortalis*. Nam in illis nil negatur de supposito, quod ei conveniat ratione alterius naturæ.

V. *Regula*. Attributa, quæ conveniunt

unioni hypostaticæ, vel important negationem personæ divinæ, vel personam creatam, aut distinctionem personarum in Christo, non possunt Christo convenire, nec proinde de illius supposito prædicari, quia in Christo unica est persona, eaque divina, hinc falsæ sunt hę propositiones. *Christus est purus Deus*, nam negat Christum esse hominem. 2. *Christus est pura creatura*, nam negat esse Deum. *Deus est humanus*, vel, *Deus est humanatus* nominaliter. 4. *Christus est deifer*, nam Christus non fert divinitatem, cum sit Deus. Item hæc: *Christus est homo divinus* adjective, in rigore dialectico est etiam falsa.

VI. *Regula*. Nomina concreta naturæ humane & ejus attributorum prædicari possunt de supposito & natura divina in concreto per Verbum fieri aut factum esse, non vicissim. Sic veræ sunt hæ propositiones: *Verbum factum est homo*, *Deus factus est Homo*, *Christus factus est Homo*, *Deus factus est mortalis*, Nam in illis solum significatur rectum subjecti, seu id quod significatur in nominativo casu per subjectum fuisse saltem prius natura aliquid per se subsistens, quam adveniret ei illud, quod ei per prædicatum tribuitur in obliquo: quod verum est de recto subjecti propositionum habentium pro recto suppositum Verbi. At proprie loquendo dici non potest, *homo factus est Verbum*, *Homo factus est Deus*, *Homo factus est Christus*, *mortalis factus est Deus*. Nam falsum est, rectum subjecti harum propositionum fuisse prius aliquid subsistens quam haberet id, quod ei attribuitur per prædicatum: rectum enim subjecti harum propositionum est suppositum Verbi, quod non prius fuit quam esset Verbum, Deus, quamvis prius fuerit quam subsisteret in natura humana. Unde cum aliqui Patres dicunt, *Homo factus est Deus*, loquuntur improprie, & solum intendunt humanitatem unitam esse Deo personaliter.

VII. *Regula*. Concreta quæ conveniunt soli naturæ in abstracto, non autem supposito rationæ illius, ut assumi, esse puram creaturam, prædicari non possunt de supposito, aut de natura divina etiam in concreto. Sic dici non potest: *Deus est assumptus*, *Christus est assumptus*, *Christus est pura creatura*. Nam tunc illa concreta, quæ prædicantur, non conveniunt supposito, nec proinde pro eo supponi, seu accipi non possunt.

VIII. *Regula*. Concretum unius naturæ prædicari non potest de concreto alterius naturæ sumpto cum particula reduplicativa. Sic dici non potest: *Deos qua Deus est Homo*, *hic Homo qua Homo est Deus*, *Christus quatenus Deus passus est*. Ratio est, quia reduplicatio cadit saltem inadæquate supra formale significatum, nempe naturam: & sic significatur formale significatum, seu naturam esse rationem saltem partialem cur prædicatum conveniat subjecto, quod falsum est in allatis propositionibus. Nam falsum est, divinitatem esse rationem etiam partialem cur Christus sit homo & passus sit; & vicissim falsum est humanitatem esse causam etiam partialem, cur Christus sit Deus.

IX. *Regula*. Partes, sive essentiales, sive integrales humanitatis prædicari non possunt de Christo, aut de natura divina etiam in concreto expressa. Sic dici non potest: *Christus est anima*, *Verbum est Caput humanum*, *Deus est Corpus*. Ratio est, quia nomina partium non significant suppositum in recto, nec pro illo supponunt, sed solum ipsas partes. Unde in allatis propositionibus non est idem rectum subjecti & prædicati, ideoque prædicatum affirmari non potest de subjecto. Præterea nomina partium sunt nomina abstracta: abstracta autem non prædicantur de concretis.

X. *Regula*. Propria est locutio cum dicitur: *Verbum incarnatum videt*, *passum est*, scilicet sua humanitate, seu per potentias humanas quas fecit suas, nam natura assumpta tota est Verbi: ac proinde naturæ assumptæ potentiæ & actiones sunt propriæ Verbi. Econtra figurata & impropria est locutio, si dicatur de humanitate assumpta quod videat, intelligat, &c. sicut non proprie dicitur de puro homine, intellectus ejus intelligit, oculus ejus videt: sed ut servetur proprietas sermonis, dicendum est, homo intelligit per intellectum, videt per oculum, &c. Ratio est quia proprie loquendo, actiones sunt suppositorum, & illis tribuuntur, cum suppositi sint potentiæ ac principia actionum, & naturæ.

Observa. Quædam attributa & actiones Christo conveniunt ratione naturæ divinæ, ut esse æternum, infinitum, immensum, remittere peccata, creare & conservare mundum, &c. Quædam ratione humanitatis & quatenus est homo, ut natum esse in tempore, comedere, dormire, pari, &c. Quædam denique ratione utriusque naturæ, seu quatenus est Deus Homo, ut esse

redemptorem; mediatorem, mereri, satisfacere: nam in actu merendi & satisfaciendi est ipsa substantia actionis, quæ est a Christo ut homine, & ejus valor infinitus, qui est a Christo ut Deo.

Itaque Christus æternus est in quantum Deus, natus est in tempore quatenus homo, & satisfecit pro nobis quatenus Deus Homo. Hinc cum per communicationem idiomatum dicitur: *Æternus natus est in tempore, natus in tempore æternus est*, sensus est: *Æternus secundum personalitatem & divinitatem natus est in tempore secundum humanitatem, natus in tempore secundum humanitatem, æternus est secundum divinitatem*. Similiter cum dicitur: *qui satisfecit pro nobis mortuus est, & resurrexit*, sensus est: qui satisfecit pro nobis in quantum Deus Homo, mortuus est, & resurrexit in quantum homo, seu secundum humanitatem. Unde in communicatione idiomatum non est nisi apparens contradictio; nec necesse est in ea addere reduplicationem *in quantum Deus, in quantum homo, quatenus Deus homo*. Nam qui æternus est in quantum Deus, est simpliciter æternus, & de eo dici potest simpliciter quod sit æternus. Item qui natus est in tempore, quatenus homo, simpliciter natus est in tempore, & de eo simpliciter dici potest, natus est in tempore.

Si tamen id quod de Christo prædicatur, ei conveniat ratione humanitatis, v. g. & periculum sit, ne videamur illud ei tribuere ratione divinitatis, in propositionem addendum est, *secundum humanitatem, quatenus homo*. Sic, v. g. dici non debet simpliciter: *Christus est mortalis*; sed *Christus secundum humanitatem vel quatenus homo, est mortalis*, ne videamur favere Arianis, qui volebant Christum secundum naturam quam ante mundi creationem habebat, esse mutabilem.

ARTICULUS II.

Expenduntur quædam propositiones, an & quatenus admittendæ, vel rejiciendæ sint.

QUæres I. *Utrum in sensu proprio vera sit hæc propositio*: Unus de Trinitate crucifixus est: vel, una persona Trinitatis crucifixa est, passa est.

Resp. Hæc propositio vera est in rigore Theologico: nam Christus est vere unus de Trinitate una persona Trinitatis, cum sit Deus, nec tamen Trinitas, & vere passus est, crucifixus est; tamen ad vitandam suspicionem Eutychianæ hæreseos, melius additur, *carne*, sic: *unus de Trinitate crucifixus est carne*. Et hæc propositio habetur diserte, & approbatur a Joanne II. in sua ad Senatores epistola: & in Synodo quinta generali, c. 1. dicitur, *Si quis non confitetur Dominum nostrum Jesum Christum, qui crucifixus est carne, Deum esse verum, & unum de Trinitate, talis anathema sit*.

Obj. 1. Hæc propositio; *Unus de Trinitate passus est*; & ista: *Unus S. Trinitatis mortuus est*, damnatæ sunt a Felice III. in Petro Cnaphæo, seu Fullone Patriarcha Antiocheno ut constat ex illius ad eumdem epistola.

Resp. Hæ propositiones simpliciter, & separatæ a doctrina illius hæretici damnatæ non fuerunt in sensu obvio & stricto, quem verba absolute præ se ferunt, & per se significant: nam habita ratione solorum verborum ex quibus constant, significant unam de Trinitate personam fuisse passam & crucifixam, carne scilicet seu secundum humanitatem. Sed recte damnatæ sunt in sensu Petri Fullonis, nempe quod unus de Trinitate passus esset deitate, ut patet ex ipsa epistola Felicis, ubi sic ait: *Tu eos doces, ne dicant Dominum nostrum Jesum Christum Filium Dei crucem perpessum esse, qui Deus est secundum sempiternam & impassibilem ex Patre generationem, & idem homo secundum eam, qua in novissimis diebus ex Matre prodiit, secundum quam etiam sustinuit Passionem; sed unum Trinitatis mortuum esse, qui est ipsum Dei Verbum*. Nam ille hæreticus istam propositionem intelligebat in sensu Eutychianorum, qui volebant humanitatem absorptam fuisse a divinitate per Incarnationem, ideoque Christum in sua divinitate passum esse.

Præterea idem hæreticus vocem *unus* usurpabat ad significandum numerum Deorum, docebat enim Trinitatem esse tres Deos. Unde hæc propositio propter vocem *unus* sic intellectam, merito etiam reprobata est, ut patet ex his ejusdem epistolæ Verbis: *Tu: & hi, qui ante te fuerunt Heresiarchæ, tres Deos dogmatizare ausi estis, alium quidem Deum dicentes Patrem præter Filium, & alium Deum Filium præter Patrem, rursusque alium Deum Spiritum Sanctum præter & Filium..... Tu in Ecclesia ausus es dicere, quod unus increatæ & individuæ Trinitatis passionem subiit, & per hoc consubstantialem quoque solvere teris, ac Deum subjicere numero, &c.*

Nota. Huic Trisagio in Ecclesia Orientali

tali usurpato (*Sanctus Deus*, *Sanctus Fortis*, *Sanctus Immortalis*, *miserere nobis*.) Idem Petrus Fullo addiderat verba ista: *Qui crucifixus es pro nobis*, *miserere nobis*. Sed hæc additio ab eodem Felice III. in eadem epistola damnata fuit; quia cum trisagium ex usu recepto Trinitatem indicaret, & ad eam dirigeretur, voces additæ ad eam quoque referebantur, & sic significabant totam Trinitatem crucifixam esse. Secus esset, si trisagium ad solum Filium referretur.

Obj. 2. Monachi quidam Scythæ circa annum 519. ab Hormisda Papa damnati sunt, quod assererent unum de Trinitate crucifixum esse.

Resp. Hæc propositio ab Hormisda damnata non fuit, neque etiam approbata eo quod esset nova, & ab hæreticis in sensu Eutychiano usurparetur, nempe secundum Deitatem. Sed solum Monachi illi ab Hormisda rejecti sunt, eo quod assererent illam propositionem esse necessariam ad fidem explicandam, & sine ea insufficientem esse ac mancam Concilii Chalcedonensis definitionem.

Quæres 2. *Utrum hæc propositio* (Deus est homo) *sit maxime propria?*

Resp. affirm. Quia suppositum divinum vere ac proprie est suppositum naturæ humanæ, & natura humana est vere ac proprie natura suppositi divini: quælibet autem natura completa vere ac proprie prædicatur in concreto de supposito cujus est natura.

Quæres 3. *Utrum homo in Christo dicatur univoce de Deo, & aliis hominibus.*

Resp. Affirm. Si ad univocationem solum requiras, ut prædicatum conveniat pluribus secundum eamdem significationem ex parte formalis significati, id est, formæ per nomen concretum significatæ: nam vera natura humana, quæ est formale significatum hominis, est ejusdem essentiæ & rationis in Christo & cæteris hominibus. Secus, si ad univocationem requiras, ut nomen commune non solum servet in omnibus eamdem significationem ex parte naturæ & etiam eumdem modum conveniendi rei denominatæ: nam homo dicitur de Deo contingenter per accessionem, de puris vero hominibus essentialiter per modum constituti.

Quæres 4. *Utrum vera sit hæc propositio.* Christus est creatura.

Resp. Vera est in hoc sensu; quod Christus sit suppositum naturæ creatæ. Tamen dici non debet simpliciter, Christus est creatura: non videamur favere Arianis asserentibus Christum esse creaturam secundum omnem suam naturam: sed dici potest: Christus secundum humanitatem, seu quatenus homo, est creatura.

Quæres 5. *Utrum admitti possit hæc propositio*: Christus incœpit esse.

Resp. Vera est in hoc sensu, quod hoc suppositum cœperit esse suppositum humanitatis, atque etiam in isto, quod hoc suppositum sit suppositum naturæ, quæ incœpit esse. Tamen admitti non debet simpliciter, ob suspicionem & periculum Arianismi, sed dicendum est: Christus incœpit esse secundum humanitatem.

ARTICULUS III.

Utrum detur communicatio idiomatum in sensu Lutheranorum?

Nota. Lutherani docent in eo positam esse communicationem idiomatum, quod naturæ divinæ proprietates seu attributa propria, ut immensitas, omnipotentia, & alia similia communicentur humanitati Christi etiam in abstracto sumptæ, ita ut vere dici possit: humanitas Christi est ubique præsens, immensa, est omnipotens, &c. Item Christus etiam secundum humanitatem, seu ut homo, est ubique præsens, immensus, omnipotens, &c. Unde Lutherani, qui sic sentiunt, Ubiquistæ sunt. E contra secundum doctrinam Catholicam attributa unius naturæ in Christo non communicantur alteri in abstracto sumptæ.

Dico. In Christo attributa naturæ divinæ non communicantur humanitati in abstracto sumptæ. Est de fide.

Prob. 1. Ex Scriptura docente humanitatem Christi non esse ubique, nec proinde immensam. Joan. c. 11. Christus ait: *Lazarus mortuus est. Et gaudeo propter vos, ut credatis, quoniam non eram ibi, &c.* Matth. c. ult. *Non est hic, surrexit enim sicut dixit.* Item ex Scriptura constat Christum secundum humanitatem egressum esse ex uno loco, & alio migrasse, aliquando fuisse tantum in utero Virginis, in cruce, in sepulchro, &c.

2. Ex sensu Ecclesiæ Catholicæ quæ Ubiquistarum opinionem damnat, & censet contrariam veritati ac fidei.

3. Ratione Theologica. Nam magis communicatæ sunt humanitati Christi immensitas & omnipotentia, quam æternitas & inde-

independentia divina: Hæ enim non minus uniuntur humanitati Christi quam illæ. At qui æternitas & independentia divina non sunt communicatæ humanitati: nam humanitas Christi non est æterna & independens per æternitatem & independentiam divinam: cum cœperit esse in tempore, & essentialiter dependeat a Deo. Ergo immensitas & omnipotentia non sunt communicatę humanitati Christi.

Quare sicut humanitas Christi dici non potest æterna & independens, ita nec ubiquę præsens, omnipotens, &c.

4. Denique ex Patribus, pro omnibus sit S. August. ep. 57. ad Dardan. ubi de Christo ait: *secundum hanc formam* (humanitas) *non est putandus ubique diffus .... Una enim Persona Deus & Homo est .... ubique per id quod Deus est, in Cœlo autem per id quod homo.*

Obj. 2. Christus est ad dexteram Dei, juxta illud, Rom. c. 8. *Christus Jesus .... qui est ad dextram Dei.* Sed dextera Dei est ubique. Ergo.

Resp. Per dexteram Dei intelligitur æqualitas potentiæ, gloriæ & majestatis, ut constat ex Patribus, & ex Apostolo, qui per hunc modum loquendi probat Christum esse Deum. Igitur sensus est: Christus ratione suppositi, seu secundum divinitatem suam est æqualis cum Patre potestatis, gloriæ & majestatis. Vel hic textus significat etiam, quod Christus ut homo quiete & in perpetuum possideat summam dignitatem, & auctoritatem in omnes creaturas.

Obj. 2. Illud, Matth. c. 11. *Omnia mihi tradita sunt a Patre meo.*

Resp. Christus hoc dicit de se ipso secundum divinitatem; & significat se omnia accepisse a Patre per generationem æternam: ac proinde se, prout Deus est, esse in omnibus æqualem Patri.

Obj. 3. Illud, Matth. c. 18. *data est mihi omnis potestas in Cœlo & in Terra.* Ergo Christus ut homo est omnipotens.

Resp. Nego conseq. Nam per potestatem omnem ibi intelligitur, non omnipotentia humanitati communicata, sed imperium & potestas Christo ut homini tradita in omnes creaturas, quæ quidem exercere potest, et iamsi non sit ubique.

Porro per verba ista, v. 20. *Ego vobiscum sum usque ad consummationem sæculi*, Christus Apostolis, & eorum successoribus Episcopis promittit se semper illis adfuturum per auxilium & directionem, non vero per corporalem præsentiam in omni prorsus loco.

Obj. 3. Illud, Coloss. c. 2. *in ipso* (Christo) *inhabitat omnis plenitudo divinitatis corporaliter.*

Resp. Sensus est, quod divinitas in Christo habitet per substantialem sui cum corpore humano anima rationali animato unionem in Verbi personalitate.

Obj. 5 Illum, Ephes. c. 4. *Ascendit super omnes Cœlos, ut impleret omnia.*

Resp. Hæc verba (*ut impleret omnia*) significant ista, nempe ut poneret complementum Oraculorum omnium de se a Prophetis editorum. Christus etiam secundum humanitatem vere loca omnia, nempe infima, media & suprema implevit successive sua præsentia, virtute, gloria, victoria, triumpho in terra cum hominibus conversando, eosque redimendo, post mortem ad inferos descendendo, & post Resurrectionem ad Cœlos ascendendo.

Obj. 6. Hic Homo Christus est ubique: ergo humanitas Christi est etiam ubique.

Resp. Disting. anteced. Hic Homo Christus est ubique secundum naturam divinam & personalitatem suam, *conc. anted.* secundum humanitatem, *nego antec. & conseq.*

Obj. 7. Si humanitas non est ubique cum Verbo, Verbum non est alicubi homo. Falsum conseq. ergo.

Resp. Nego sequel. maj. Nam hæc diversa sunt, nec unum ex alio sequitur. Itaque Verbum alicubi est sine sua humanitate, quia Verbum immensum est secundum divinitatem, non secundum humanitatem, quæ cum sit entitas limitata, certo aliquo loco circumscribitur. Verbum tamen est ubique Verbum Homo. Quamvis ubique non sit cum sua humanitate; quia ut Verbum sit ubique Verbum. Homo; satis est, ut alicubi sit cum humanitate sibi substantialiter unita.

Obj. 8. Si humanitas Christi non sit ubique, Verbum movebatur localiter, quando humanitas movebatur: quod absurdum est.

Resp. Quando movebatur humanitas, Verbum quoque movebatur localiter, non secundum divinitatem, sed secundum humanitatem, quæ cum non sit ubique sicut divinitas, successive moveri potest de uno loco in alium.

Obj. 9. Quando duæ res sunt sibi invicem inseparabiliter unitæ, tunc ubicumque est una, ibi debet esse etiam altera. At humanitas Christi & Persona Verbi sunt insepa-

rabiliter unitæ, & persona Verbi est ubique. Ergo humanitas est etiam ubique.

Resp. Nego maj. Universaliter sumpta. Quia ut duæ res sint sibi inseparabiliter unitæ, satis est, si semper simul sint alicubi; nec requiritur ut ubicumque est una, ibi sit altera. Sicut caput & anima Christi sunt inseparabiliter unita, quia sunt alicubi simul & semper, quamvis tamen caput non sit ubicumque est anima: anima enim est etiam in pectore & aliis corporis partibus, in quibus non est caput. Verbum autem est semper alicubi cum humanitate, quod sufficit ad unionem inseparabilem, licet non sit cum ea ubique.

CAPUT V.

De fine & motivo Incarnationis.

ARTICULUS I.

Utrum redemptio generis humani fuerit motivum totale, aut saltem primarium Incarnationis: ita ut si homo non peccasset, Incarnatio facta non fuisset vi præsentis decreti?

§. I.

Prænotanda.

Nota 1. Licet Deus proprie sola sua bonitate moveatur ad communicandum se creaturis, tamen inter objecta creata quædam ordinat ad aliud tanquam ad finem proximum. Illud autem, ad quod Deus aliud ordinat ut ad finem proximum, dicitur motivum. Quare hic quæritur quodnam sit illud bonum, ad quod Deus in sua intentione ordinavit Incarnationem tanquam ad finem proximum, ita ut Deus Incarnationem proxime propter illud voluerit.

Nota 2. Suppono hic cum omnibus Catholicis esse de fide Verbum incarnatum esse ad liberandos homines a peccato & damnatione æterna. Hoc enim expresse & clare declaratur in Scriptura, Patribus & Conciliis, ut patebit ex probatione nostræ assertionis. Hoc tamen fidei dogma negarunt Pelagiani, negantes peccatum originale, & necessitatem gratiæ Christi ad salutem consequendam, docentesque Christum datum esse hominibus dumtaxat in exemplum, Doctorem & Legislatorem, non Redemptorem proprie. Abælardus quoque, teste S. Bernardo, quamvis agnosceret peccatum originale, negavit tamen Verbum Incarnatum esse ad homines a peccato liberandos. Igitur hic controversia est inter Catholicos.

Nota. 3. Non quæritur hic quodnam motivum Deus habere potuerit decernendi Incarnationem, nec quodnam habuisset, si præsens non haberet: nam cum nihil sit ea de re revelatum, disputatio esset satis inutilis. Sed quæritur quodnam decretum & motivum Deus re ipsa habuerit circa Incarnationem, quantum cognosci potest ex revelatione certa, vel saltem probabiliori.

Circa quod triplex est sententia. Prima est Scoti asserentis motivum decernendi Incarnationem quoad substantiam fuisse ipsius Incarnationis excellentiam independenter a peccato, redemptionem vero a peccato fuisse rationem decernendi aliquas Incarnationis circumstantias; nempe ut Verbum assumeret carnem passibilem & mortalem: ita ut Verbum vi præsentis Decreti assumpsisset humanitatem, non tamen passibilem, si homo non peccasset.

Secunda & longe communior est sententia S. Thomæ docentis Redemptionem hominum fuisse motivum decernendi Incarnationem etiam quoad substantiam, ita ut Verbum vi præsenti Decreti incarnatum non fuisset, si homo non peccasset.

Tertia, quæ est Suaris, docet duplex fuisse motivum totale decernendi Incarnationem, nempe & propriam illius excellētiam; abstrahendo a carne passibili vel impassibili, & redemptionem a peccato: Ita Incarnatio volita sit prius sui gratia & ante prævisionē peccati, abstrahendo a circustantiis; deinde iterum post prævisionē peccati & ex affectu redimendi homines: determinando carnē passibilem.

§. II.

Dico Incarnatio fuit proxime volita a Deo tantum propter redemptionem generis humani, saltem ut motivum principale: ita ut si non fuisset peccatum, nec opus redemptione, Verbum vi præsentis Decreti incarnatum non fuisset, sensus est, quod Redemptio hominum sic est motivum Decreti præsentis circa Incarnationem, ut sublato peccato, volita non fuisset Incarnatio nisi per decretum a præsenti diversum, si quod fuisset: quod scire non possumus, cum Deus non revelaverit quid in illa hypothesi facturus fuisset. Unde Incarnatio decreta fuit tantum ad redimendos homines.

Prob. 1. Ex Scriptura, quæ nullum aliud motivum Incarnationis assignat præter redem-

demptionem a peccato. Ergo aliud gratis asseritur: nam si quod aliud fuisset, illud non siluisset Scriptura, ut integram tanti mysterii notitiam traderet. *Prob. antec.* Luc. c. 19. *Venit Filius Hominis quærere, & salvum facere quod perierat.* Joan. c. 3. *Sic Deus dilexit mundum, ut Filium suum unigenitum daret, ut omnis qui credit in eum non pereat, sed habeat vitam æternam. Non enim misit Deus Filium suum in mundum, ut judicet mundum, sed ut salvetur mundus per ipsum.* 1. ad Thim. cap. 1. *Christus Jesus venit in hunc mundum peccatores salvos facere* 1. Joann. c. 3. *Scitis, quia ille apparuit, ut peccata nostra tolleret.* Mitto plures alios textus.

Prob. 2. Ex traditione, cujus testes sunt Patres, qui ullum aliud motivum afferunt, & sæpe quodlibet aliud excludunt.

S. Irenæus, l. 5. c. 14. *Si non haberet caro salvari, nequaquam Verbum Dei caro factum esset.* S. Athanasius, serm. 3. contra Arianos. *Dominus non habuit causam, ut esset Verbum, nisi quod Patris esset germen, & sapientia unigenita: cum tamen homo efficitur, tum causa substituitur, cur eum oporteat carnem gestare: necessitas quippe indigentiaque hominum anterior est quam illius nativitas, qua sublata* (necessitate) *carnem non induisset.* S. Chrysostomus, homil. 5. in epist. ad Hebr. *carnem nostram suscepit propter benignitatem solum & clementiam, ut nostri misereretur, non enim est alia dispensationis causa quam hæc sola.* S. Ambrosius, l. de Incarnatione Dominic. myster. c. 6. *didicisti quia Sacrificium de nostro obtulit* (Christus) *nam quæ erat causa Incarnationis, nisi ut caro, quæ peccaverat, per se redimeretur?* S. Augustinus, serm. 8. de verbis Apostoli. *Venit Filius hominis quærere & salvere quod perierat. Si homo non perisset, Filius hominis non venisset,* & serm. 76. *nulla causa fuit veniendi Christo Domino, nisi peccatores salvos facere.* Idem adhuc clare docet, l. 1. de peccat. merit. c. 26. Sanctus Cyrillus Alexandrinus, in Thesauro, assertione 24. *Verbum Dei non aliam ob causam factum est homo quam ut omnia quæ sua sunt, nostris imfirmitatibus commiscens, ac veluti contemperans humanam naturam confirmaret, neque ad suum ipsius robur traduceret,* S. Leo, serm. 3. de Pentecoste. *Si homo ad imaginem & similitudinem Dei factus, in suæ honore naturæ mansisset, nec Diaboli fraude deceptus, a lege sibi posita per concupiscentiam deviasset, Creator mundi creatura non fieret.* S. Gregor. Magnus, in c. 8. libri 1. Regum. *Nisi Adam peccaret, Redemptorem nostrum carnem suscipere nostram non oporteret; non enim venit vocare justos, sed peccatores ad pœnitentiam. Si ergo pro peccatoribus venit, si peccata deessent, eum venire non oporteret.*

His adde Symbolum Nicænum, in quo dicitur de Filio Dei: *Qui propter nos homines & propter nostram salutem descendit de Cœlo, & incarnatus est, & homo factus est.* Idem repetunt alia Concilia, a quibus nullum aliud motivum Incarnationis præter salutem & redemptionem hominum assignatur. Ergo nullum aliud est: Nam si quod aliud fuisset, tradi debuisset a Conciliis motivum Incarnationis exponentibus, & integra haberetur illius notitia.

Dices cum Scoto. Patres solum volunt sublato peccato Christum venturum non fuisse in carne passibili, & sic redemptionem hominum fuisse motivum Incarnationis quoad modum, non quoad substantiam.

Resp. Nego Nam 1. Scriptura & Patres loquuntur de Incarnatione absolute, simpliciter ac secundum se, & sine ulla distinctione. Ergo intelligi debent de Incarnatione etiam quoad substantiam sumpta. 2. Multi Patres excludunt omne aliud motivum decernendæ Incarnationis præter Redemptionem nostram. 3. Patrum propositiones asserentes simpliciter Christum sublato peccato non fuisse venturum, essent falsæ simpliciter, si nihilominus Christus venturus fuisset in carne impassibili: sicut falsa est simpliciter propositio asserens Christum non esse in Eucharistia, eo quod non sit in illa cum carne passibili.

Dices cum Suarez. Quamvis Incarnatio decreta fuerit etiam propter ejus excellentiam ut motivum totale; tamen dici potest simpliciter Christum venturum non fuisse homine non peccante; quia per primum decretum Deus decreverat Incarnationem ut futuram modo convenientiori; & eodem instanti rationis quo id decernebat, videbat per scientiam mediam quod homo peccaturus esset si relinqueretur in talibus circumstantiis, & quod in illa hypothesi peccati Verbum incarnari propter redemptionem hominum in carne passibili, esset modus Incarnationis convenientior.

Sed contra est. Nam 1. Decreta Dei libera innotescere nobis non possunt, nisi per ejus revelationem in Scriptura vel Traditione contentam. Sed neque Scriptura, neque Traditio Patrum pro motivo Incarnationis

tionis assignat illius intrinsecam excellentiã sed solum redemptionem generis humani. Ergo. 2. Vi primi Decreti de Incarnatione modo congruentiori, facienda, Verbum erat absolute incarnandum, & tamen posito illo decreto; & posita scientia media de peccato conditionate futuro, peccatum potuit absolute non esse futurum: nam vi illius decreti Deus necessitatus non fuit ad permittendum peccatum, & ad ponendum Adamum in circumstantiis, in quibus prævidetur peccaturus; quia tale decretum abstrahit a statu innocentiæ & peccati; & alioqui Deus voluisset implicite peccatum ad hoc, ut Christus venire posset ut Redemptor. Ergo in hac sententia falsum est simpliciter Christum non fuisse venturum, si homo non peccasset.

§. III.

Solvuntur Objectiones petitæ ex Scriptura & Patribus.

Obj. 1. Ex Scriptura Incarnatio decreta fuit ante res omnes, ideoque ante prævisum peccatum Adami. Ergo volita fuit propter suam excellentiam independenter a redemptione hominum. *Nego anteced. probabis*, afferendo varios textus.

1. Prob. c 8. dicitur: *Dominus possedit me in initio viarum suarum antequam quidquam faceret a principio*. Quæ verba a Patribus intelliguntur de sapientia incarnata.

Resp. Hic textus prout est in vulgata intelligitur litteraliter de sapientia in genere abstrahendo a creata & increata, vel de sapientia increata, quam pater Æternus per generationem æternam possidet. Hic quidem textus a multis Patribus intellectus fuit de sapientia incarnata, sed prout est apud Septuaginta Interpretes hoc modo; *Dominus creavit me in initium viarum suarum ad opera sua*. Et tunc significat Christum secundum humanitatem creatum esse, ut esset principium & via ad creaturas redimendas atque producendas ad beatitudinem, ad quam ante omnes prædestinatus est, ut interpretantur iidem Patres. Vel certe solum significat Christum prædestinatum fuisse ab æterno ante omnes Electos, & ante realem mundi creationem.

2. Eccli. c. 24. *Ego ex ore Altissimi prodivi, primogenita ante omnẽ creaturam.* Et Col. c. 1. Christus dicitur *Primogeni tus omnis creaturæ.*

Resp. Cum dicitur Christus Primogenitus, vel sic dicitur ut est Deus; & tunc sensus est, Christum ut Deum fuisse genitum ab æterno & ante productionem cujuslibet creaturæ: sic intelligi debet textus Ecclesiastici. Vel Christus dicitur Primogenitus ut homo est, & tunc sensus est Christum, etiam ut hominem longe antecellere creaturis omnibus, sive esse Primogenitum ordine dignitatis & excellentiæ, ut ait S. Hieronymus, non autem ordine intentionis, vel temporis quoad existentiam humanitatis. Nam qui præcellunt, dicuntur sæpe in Scriptura Primogeniti ob prærogativas Primogenitorum. Sic, Jerem. c. 31. dicitur *Et Primogenitus meus est*, Et, Exod. c. 4. *Filius meus Primogenitus Israel*, hoc est, super omnes populos exaltatus excellentia & favore. Itaque vox *Primogeni tus* per Hebraismum sæpe in Scriptura significat præstantissimum in suo genere.

3. Joann. c. 17. *Clarifica me tu Pater apud temetipsum claritate, quam habui priusquam mundus esset, apud te.*

Resp. Sensus est: Pater, communica mihi ut homini seu humanitati meæ in Cœlo, quantum fieri potest, gloriam, quam ut Deus habui apud te ab æterno, reddendo scilicet illam impassibilem, immortalem, &c. Nam to *apud te* refertur ad to *habui*, non ad to *esset*, post quod ponenda est virgula.

4. Ephes. c. 1. *Elegit nos in ipso ante mundi constitutionem.*

Resp. Sensus est, quod Deus propter merita Christi absolute futura & prævisa elegerit nos ab æterno quoad dona gratiæ & gloriæ: non autem, quod propter Christum jam volitum elegerit nos antequam decrevit creare mundum.

5. Hebr. c. 2. *Decebat eum, propter quem omnia, & per quem omnia, qui multos alios in gloria adduxerat, auctorem salutis eorum per passionem consumare*. Ergo omnia propter Christum facta sunt, ideoque Christus etiam, ut homo, est finis rerum omnium. At finis propter quem sunt omnia, prius volitus est quam omnia decernerentur; nam finis est quid primum in intentione. Ergo Christus prius decretus fuit quam cætera omnia, &c.

Resp. Hæ voces (*propter quem omnia*) referuntur ad Deum Patrem, non ad Christum ut hominem, ita ut sensus sit, decebat, ut Deus Pater propter quem & per quem sunt omnia, qui multos filios in gloriam per Christum adducere decreverat,

consummaret per passionem auctorem salutis eorum, nempe Christum.

6. 1. Cor. c. 3. *Omnia vestra sunt: vos autem Christi, Christus autem Dei.*

Resp. Sensus est, nos ad Christum ut Redemptorem pertinere, atque nos debere ejus honori ac gloriæ servire, sicut res inferiores ad usus nostros destinatę nobis serviunt; & Christus ipse quatenus homo Deo ut Domino servit. Præterea Christus dici potest finis creaturarum redemptarum, & supposito peccato.

7. Coloss. c. 1. *in ipso condita sunt universa in Cælis & in Terra........Omnia per ipsum, & in ipso creata sunt: & ipse est ante omnes.*

Resp. Hec omnia dicitur de Christo ut Deo, non ut homine.

Obj. 2. S. Irenæus. l. 2. c. 13. ait: *Cum præexistere salvans, oportebat, quod & salvaretur, fieri ut non vacuum sit salvans.*

Resp. Ibi loquitur de Christo ut Deo nempe de Verbo, quod erat salvans in actu primo, hoc est, valens salvare in natura assumpta: unde Deus moveri potuit ad permittendum peccatum hominis alioqui forte non permissurum, nisi prævidisset hominem convenientissime redimi posse per Verbum incarnatum. Quare hujus loci sensus est: cum existeret ab æterno Verbum, quod hominem peccatorem redimere posset, assumendo naturam humanam, conveniens fuit ut Deus permitteret peccatum hominis, ut Verbo daretur occasio assumendi humanitatem, & hominem redimēdi, cum inde maxima Dei gloria, & maxima homini emolumenta percipienda esset. Et vero Ireneus clare sententiam nostram docet.

Obj. 3. S. August. l. 1. de nuptiis, c. 12. dicit matrimonium in statu innocentię futurū fuisse Sacramentum conjunctionis Christi cum Ecclesia, etiamsi Adam non peccasset.

Resp. S. Doctor hoc non dicit sed solum asserit, etiam in statu innocentiæ futurum fuisse vinculum matrimonii inter virum & ferminā quod vinculum postea Paulus vocavit Sacramentum magnum in Christo & in Ecclesia.

Præterea matrimonium Adæ in statu innocentiæ potuit esse signum conjunctionis futuræ Christi cum Ecclesia, quia tunc peccatum Adami prævisum erat, & Christus jam decretus. At si status ille innocentiæ perseveraturus fuisset, matrimonium non fuisset signum illius conjunctionis: quæ Adamo non peccante, futura non fuisset, quia Christus vi præsentis decreti venturus non fuisset.

Obj. 4. S. Cyrillus, l. 5. Thesauri, c. 8. ait: *Præfundatur ante nos Christus, & in ipso nos omnes superædificamur, ideoque ante initium mundi in præscientia Dei, ut cum ordine divino benedictio maledictionem antecesserit, &c.*

Resp. Solum vult Christum fuisse prefundatum in præscientia Dei autequam mundus existeret, & nos peccaremus actu, ut nempe homine peccante remedium jam paratum esset. Quod patet ex his ejus verbis paulo superius: *Sciebat enim mortales nos futuros propter peccatum, ac ideo ex misericordia sua ante sæcula constituit, ut Verbum suum homo fieret.* Benedictio autem prævisa antecessit maledictionem actualem & existentem, non autem prævisam.

Dices. Eodem cap. ait: *Creator noster Christum nostræ salutis fundamentum, etiam ante initium mundi fundavit, ut si prævaricatione caderemus, in ipso rursus renovaremur.*

Resp. Inde ad summum sequitur Christum decretum fuisse ante nostrum lapsum actualem personalem determinate prævisum non vero ante lapsum originalem determinate prævisum. Itaque in illo signo rationis quo Deus decrevit præcise Incarnationem, non cognoscebat determinate singula singulorum hominum peccata actualia; cum ne quidem cognosceret quinam determinate futuri essent posteri Adami, sed agnoscebat determinate peccatum originale ut omnes Adam posteros quicumque illi sunt, infecturum, secluso privilegio. Unde sensus S. Cyrilli est: Deum nobis dedisse in Christo fundamentum salutis tam firmum, ut si post liberationem a peccato originali, iterum peccati personalis ruina caderemus, possemus adhuc reparari in ipso Christo, ut patet ex his verbis, *rursus renovaremus.*

Obj. 5. Scriptura & Patres docent Christum venisse etiam propter Angelos, & illos accepisse gratias ex meritis Christi. Ergo Christus venit non propter solam Redemptionem hominum tanquam motivum totale & unicum.

Resp. Nego anteced. Nam Patres post Scripturam unicam causam Incarnationis assignant, nempe Redemptionem hominum ut constat ex dictis.

Præterea Christus nil meritus est in actu secundo nisi per actus suos omnes simul sumptos & morte consummatos. Ergo Christus nihil meritus est Angelis, alioqui mor-

mortuus fuisset pro Angelis bonis, quod certe falsum est.

Inst. 1. Ephes. c. 1. de Deo dicitur. *Proposuit .... instaurare omnia in Christo: quæ in Cœlis: & quæ in terra sunt, in ipso.*

Resp. Sensus est: Deus proposuit unire & congregare sub Christo capite Angelos & homines, cum antea admodum esset disjuncti & inimici: nam vox Græca, quæ latine reddita est per vocem instaurare significat recapitulare, id est, ad unum caput nempe Christum revocare, & sub illo conjungere.

Inst. 2. S. Hieronymus, in cap. 1. epist. ad Ephes. ait: *Cruce Christi non tantam ea quæ in terris, sed etiam ea quæ in Cœlis sunt purgasse perhibetur.*

Resp. Hoc non dixit ex propria sententia, ut indicat vox *perhibetur*, cum erroneum sit dicere Angelos peccatores purgatos aut purgandos esse a peccato per Christum. Sed hoc dixit sententia Origenis qui docuit Angelos damnatos, aliquando liberandos esse per merita Christi. Et vero Hieronymus, in præfatione ad illos Commentarios fatetur se multa fragmenta desumpsisse ex libris Orig. Apollin. & Dydimi, atque ad verbum transtulisse.

Inst. 3. S. Fulgentius, l. 2. ad Trasimundum, cap. 3. Dicit: *Non alia stantem Angelum a ruina potuit custodire, nisi illa quæ lapsum hominem post ruinam potuit reparare. Una est in utroque gratia operata, in hoc ut surgeret, in illo, ne caderet.*

Resp. Solum vult gratias datas Angelis, ut non caderent, esse similes gratiis, quæ dantur hominibus, quatenus nempe consistunt in supernaturali illustratione intellectus & motione voluntatis: quamvis differrent in eo, quod gratiæ datæ hominibus post Adami lapsum refrænent insuper concupiscentiam, & datæ sint ex meritis Christi.

Inst. 4. Sanctus Bernardus, serm. 22. in Cantic. ait: *Qui erexit hominem lapsum dixit stanti Angelo ne laberetur: sic illud de captivitate eruens, sicut hunc a captivitate defendens. Et hac ratione fuit utrique redemptio, solvens illum, & servans istum.*

Resp. Loquitur hic de Deo, seu de Christo ut Deo, non ut homine; & solum vult gratiam Angelo ad non peccandum sicut homini ad resurgendum a peccato necessariam fuisse, sed non eodem modo, nec ex meritis Christi.

Inst. 5. S. Gregorius, in lib. 1. Regum, n. 2. dicit Angelos justificatos esse in Filio.

Resp. Loquitur de Filio, ut Deo non ut homine.

Inst. 6. Ex Scriptura & Patribus Cristus est Caput Angelorum. Ergo hi acceperunt ab eo gratiam.

Resp. Christus est Caput Angelorum, tum quoad dignitatem, excellentiam & gubernationem externam: tum etiam quoad influxum internum illuminationis & glorię accidentalis quatenus a Christo acceperunt revelationē multorum mysteriorum, & gloriam accidentalem: non autem quoad influxum gratię sanctificantis, & gloriæ essentialis, nam neutrum habent ex meritis Christi: Unde Christus est hominum Caput specialiori modo, nempe etiam quoad influxum omnis gratiæ & gloriæ, tum accidentalis, tum essentialis.

Inst. 7. Tribui debet Christo quidquid confert ad ejus dignitatem. Sed ad Christi dignitatem pertinet, ut gratiæ omnes concessę Angelis sint ex ejus meritis. Ergo.

Resp. Disting. maj. Tribui debet Christo quidquid confert ad ejus dignitatem essentialem: *conc. maj.* ad ejus dignitatem accidentalem, *subdisting.* Si nihil obstet, *conc. iterum*; Si quid obstet, *nego maj.* Obstat autem gravis ratio petita a revelatione divina: Nam cum Scriptura nullum aliud motivum Incarnationis principale assignat præter Redemptionem hominum, & Patres quodlibet aliud excludant, sequitur Incarnationem decretam non fuisse nisi ex occasione peccati Adami, ideoque non nisi post ejus prævisionem, & consequenter gratias omnes datas Angelis & primis parentibus in statu innocentiæ non fuisse ex meritis Christi, quandoquidem illæ gratiæ præparatæ fuerunt ante prævisionem peccati Adami absolute futuri, quod facile ostenditur. Nam Deus prius voluit dare Angelis gratiam ad vitandum peccatum & merendum, quam peccatum malorum Angelorum prævideret, & peccatum illorum Angelorum prius prævidit quam peccatum Adami, cum peccatum Angelorum fuerit aliquo modo causa peccati Adami, & huic præsupponatur, nam Angelus lapsus ex invidia induxit Evam & per Evam Adamum ad peccandum. Ergo Deus prius prioritate rationis, & ordinis dare decrevit gratias Angelis, quam prævideret peccatum Adami.

Nota. Falsum est; quod dicunt aliqui, nempe Angelos viatores habuisse cognitionem Incarnationis ante peccatum suum, & peccasse ex ejus occasione. Nam Incarnationis

tionis myſterium non fuit revelatum Angelis, niſi poſtquam impletum eſt, aut paulo ante, nam ex Apoſtolo, Epheſ. 3. dicitur fuiſſe abſconditum a ſæculis in Deo, & innotuiſſe Angelis per Eccleſiam.

Obj. 6. Ex S. Thoma, 2. 2. q. 2. ar. 7. Adamus in ſtatu innocentiæ habuit fidem Incarnationis Chriſti, quamvis tunc ignoraret ſe peccaturum: ergo Verbum Adamo non peccante, incarnandum erat.

Reſp. Nego conſeq. Nam Adamus in ſtatu innocentiæ finem ac motivum incarnationis ignoravit.

Porro per hanc fidem meritus eſt inde pendenter a Chriſto ut objecto credito, non ut cauſa meritoria.

§. IV.

Solvuntur Objectiones a ratione petitæ.

Obj. Deus decrevit Incarnationem propter gloriam ſuam externam. Ergo eam decrevit independenter a Redemptione hominum.

Reſp. Diſting. anteced. Decrevit propter gloriam ſuam externam ut comparandam per Redemptionem generis humani, ideoque per Incarnationem ad eam ordinatam, *conc. ant.* ſecus, *nego antec. & conſeq.*

Inſt. Motivum omnium operum Dei adextra, ideoque Incarnationis eſt gloria Dei.

Reſp. Eſt quidem gloria Dei, non præciſe ſed gloria Dei certo modo comparanda: Nam quamvis gloria Dei ſit finis ultimus, & motivum principale operum ejus quatenus omnia ad eam ultimate refert, tamen gloria Dei præciſe & abſtrahendo a modis particularibus eam conſequendi non eſt motivum principale ſe ſolo determinans Deum ad decernendum quidquid libere decernit: alioqui ſemper idem in qualibet hypotheſi decerneret; & ſi nullum peccatum fuiſſet, nihilominus Chriſtus Paſſus & Mortuus fuiſſet, cum Dei gloria procuretur per Chriſti Paſſionem & Mortem.

Obj. 2. Si deus decrevit Incarnationem propter Redemptionem hominum, voluit Incarnationem propter noſtram ſalutem; ſed hoc inordinatum eſt. Ergo.

Reſp. Nego min. Nam in Incarnatione ad Redemptionem noſtram ordinata plures elucent perfectiones divinæ, ideoque major Dei gloria manifeſtatur, quam in Incarnatione præciſe propter ſe volita. Non ſolum enim in Incarnatione ad redemptionem noſtram ordinata elucent ſapientia, potentia, & bonitas, quæ in Incarnatione propter ſe volita apparent; ſed inſuper ſumma tum miſericordia, tum juſtitia.

Inſt. Inordinatum eſt ordinare perfectius ad minus perfectum. Sed Incarnatio eſt quid perfectius redemptione hominum. Ergo inordinatum eſt illam ordinare ad redemptionem hominum.

Reſp. Nego majorem univerſaliter ſumptam. Nam in iis, quæ liberum eſt velle vel nolle, nec ſunt inter ſe eſſentialiter ſubordinata, non eſt inordinatum perfectius ordinare ad minus perfectum tanquam ad finem proximum prius efficaciter intentum, præſertim cum hæc ordinatio conducit ad gloriam Dei, quæ eſt finis ultimus rerum omnium. Quare Deus, qui eſt liberrimus adextra, potuit abſque inordinatione velle Chriſtum propter redemptionem hominum tanquam finem immediatum, ſicut potuit abſque inordinatione nolle ſimpliciter Incarnationem, præſertim cum in Incarnatione ad redemptionem noſtram ordinata plures commendentur divinæ perfectiones. Et vero ſecundum adverſarios Deus ordinavit Chriſtum ut paſſibilem, & infinita ejus Paſſionis merita ad noſtram ſalutem, quæ eſt quid longe minus perfectum.

Obj. 3. Si Deus ordinavit Incarnationem ad noſtram ſalutem, magis amavit purum hominem redimendum, quam Chriſtum. At hoc inordinatum eſt. Ergo.

Reſp. Equidem Deus purum hominem redimendum, magis quam Chriſtum amavit ſecundum quid, quatenus vi præſentis decreti prius voluit redemptionem hominis quam exiſtentiam Chriſti: quo ſenſu etiam ſecundum adverſarios Deus magis amavit noſtram ſalutem quam Chriſtum in carne paſſibili, & infinita Paſſionis ejus merita. At Deus Chriſtum magis quam homines redimendos amavit ſimpliciter: nam multo plus ſibi complacuit in Chriſto quam in puro homine redimendo multo plura ac majora bona ei voluit, & infinito pluris fecit.

Inſt. Medium non magis amatur ſimpliciter quam finis. At ſi Chriſtus ordinatus eſt ad noſtram ſalutem, eſt medium, & ſalutis noſtræ finis, ergo Deus magis amavit ſimpliciter noſtram ſalutem quam Chriſtum.

Reſp. Diſting. maj. Si medium ametur duntaxat propter bonitatem relativam, ſeu conducentem ad finem, *conc. maj.* Si amatur non ſolum propter bonitatem relativam, ſed etiam propter bonitatem abſolutam: quæ

quæ sit longe præstantior bonitate finis *nego maj.* Deus autem Christum amat non solum propter bonitatem relativam, seu quatenus est medium aptissimum ad salutem hominum, sed etiam propter suam bonitatem absolutam infinite præstantiorem salute hominum, ad quam ordinatur, quamvis vi præsentis decreti non voluisset Incarnationem, si non fuissent homines redimendi.

Obj. 2. Incarnatio est medium propinquius fini generali operum Dei adextra, nempe gloriæ Dei, quam redemptio hominum. Sed inordinatum est velle prius medium remotius quam propinquius fini. Ergo.

Resp. Disting. maj. Incarnatio est medium propinquius dignitate & excellentia, *conc. maj.* Nam est opus longe præstantius hominum redemptione. Est medium propinquius in intentione Dei, *nego maj.* finis a Deo intentus fuit gloria sibi procuranda per redemptionem hominum factam modo convenientissimo ac præstantissimo, ac proinde per Incarnationem, ut non solum potentiam, bonitatem & sapientiam, sed etiam summam misericordiam & summam justitiam ostenderet. Unde ut hanc gloriam sibi compararet, ordinavit Incarnationem ac redemptionem hominum, hancque prius in intentione voluit quam illam.

Inst. Medium dignitate propinquius fini nõ potest sapiẽter ordinari ad remotius. Ergo, &c

Resp. Disting. anteced. Si medium dignitate propinquius non magis conferat ad finem, quando ordinatur ad remotius, quam si non ordinaretur, *esto*, secus, *nego ant.* Incarnatio autem ordinata ad redemptionem hominum magis confert ad gloriam Dei extrinsecam, consistentem in manifestatione perfectionum divinarum: nam in ea sic ordinata plures elucent di-divinæ perfectiones quam in ea præcise propter se volita, nempe elucent insuper summa misericordia & summa justitia.

Obj. 5. Ipsa intrinseca & absoluta Christi perfectio ac excellentia, qua omnes creaturas etiam possibiles superat, est medium divinæ gloriæ procurandæ omnium præstantissimum: ac proinde est sufficiens ratio movendi efficaciter Deum ad decernendam Incarnationem propter ipsam. Ergo motivum Incarnationis primarium non fuit sola redemptio hominum.

Resp. Nego conseq. Nam licet absoluta perfectio Christi fuerit ratio abunde sufficiens ad movendum Deum, efficaciter, tamen re-vera non movit, ut satis docet Scriptura & Traditio. Et vero unum Deus, qui sibi sufficientissimus est & adextra liberrimus, potuit non velle Incarnationem quantumvis opus excellentissimum: Ergo potuit a fortiori illam non velle proxime & immediate nisi propter redemptionem hominum.

Obj. 6. Saltem convenientius fuit Christum intendi primo, aut saltem æque primo & efficaciter propter excellentiam suam.

Resp. Deus non tenetur ad convenientius absolute, sed solum ad conveniens absolute ac in se. Convenientissimum autem fuit Christum primo & efficaciter intendi propter solam redemptionem generis humani, tum ad illustrius misericordissimam Dei erga homines charitatem ac benignitatem commendandam, tum ad summam ejus justitam cum summa misericordia conjunctam manifestandam.

Obj. 7. Dedecet Christum non fuisse volitum nisi ex occasione mala & pudenda, quamque Deus voluisset non esse. Ergo.

Resp. Nego anteced. Imo summam Dei bonitatem & misericordiam valde decet, ex occasione mali tantum bonum in illius remedium nobis decernere.

Inst. Ergo Incarnatio est bonum occasionatum.

Resp. Est bonum occasionatum late, non stricte. Bonum occasionatum late est bonum volitum ex occasione alterius, licet sit propter se volibile. Bonum occasionatum stricte est bonum, quod non est eligibile, nec appetibile, nisi ex occasione alterius. Quamvis autem Christus non fuerit volitus nisi ex occasione peccati, fuit tamen expetibilis propter se.

Obj. 8. Si peccatum fuit occasio Incarnationis, sicut eo sublato non fuisset Incarnatio vi præsentis decreti, sequitur humanitatem Christi posse gaudere de peccato, & gratias agere Adamo de peccato: quod absurdum est.

Resp. Nego sequel. Nam humanitas Christi non potest gaudere de peccato, sed solum de infinita Dei benignitate, qua sola motus Deus decrevit Incarnationem ex occasione peccati. Neque etiam Christi humanitas gratias Adamo agere potest, quod peccaverit; quia Adamus non dedit per se & ex sua intentione occasionem decernendi Incarnationem: peccatum enim Adami fuit occasio mere per accidens Incarnationis, nec ullatenus Deum ad illam decernendam movit. Nam Deus, prævisio absolute peccato

ad

ad eam volendam motus est sola sua misericordissima benignitate.

Inst. Prius intenditur bonum, quam permittatur malum.

Resp. Hoc est falsum universaliter, ut quando malum permissum mera est occasio boni voliti, non autem ejus privatio aut impedimentum.

Obj. 9. Si Christus volitus est propter redemptionem hominum, nostra salus ac prædestinatio fuisset volita prius quam ipse Christus. Falsum conseq. ergo.

Resp. Disting. sequel. maj. Nostra salus prius volita fuisset confuse in intentione Dei quam Christus, *concedo sequel. maj.* fuisset volita efficaciter & distincte quam Christus; *nego sequel. maj.* Deus prævise absolute peccato, ex affectu redemptionis hominum, nihil tamen statuendo in particulari circa homines salvandos, voluit efficaciter Christum & ejus merita. Tum ex prævisis absolute Christi meritis voluit absolute & efficaciter salutem eorum qui re ipsa salvantur, sufficienter vero & conditionate salutem eorum qui non salvantur. Quare Christus est primus prædestinatus, caput, causa meritoria & exemplar omnium hominum prædestinatorum.

Obj. 10. Ex Conc. Trident. sess. 6. c. 7. Christus est causa finalis nostræ justificationis ideoque & salutis. Ergo Deus prius voluit Christum quam nostram redemptionem.

Resp. Ex Conc. Trident. Christi gloria accidentalis non Christi est nostræ justificationis causa finalis, sed intenta secundario: non vero per se primo. Nam Deus primo intendit nostram justificationem & salutem in genere, & ad eam ordinavit Incarnationē. Ex secundaria autem intentione voluit aliquam gloriam accidentalem resultare in Cristum ex nostra justificatione per ejus merita obtenta. Sicut Princeps in militari expeditione, quamvis primo intendat victoriam, & ad illam ordinet Ducem quem mittit: potest tamen ex secunda intentione velle duci gloriam resultantem ex illa victoria.

Obj. 11. Christus decretus fuit efficaciter propter rationes independentes a peccato, & de se sufficientes ad decernendam Incarnationem. Ergo redemptio hominum non fuit unicum & totale motivum Incarnationis.

Resp. Nego anteced. Nam quamvis non defuerint rationes independentes a peccato & de se sufficientes volendi efficaciter Incarnationem, tamen Deus re ipsa ad illam decernendum non motus est efficaciter nisi ex motivo redemptionis humanæ.

Inst. Christus decretus fuit ut Judex vivorum & mortuorum, ut supremus Rex Angelorum & hominum, &c. Sed hæ rationes sunt independentes a peccato. Ergo.

Resp. Christus non fuit decretus ut Judex & Rex Angelorum & hominum. Primo & per se, seu ex prima Dei incarnatione & ex motivo primario & efficaci, sed secundario tantum, & postquam jam efficaciter decretus erat ut Redemptor: ita ut sublato motivo redemptionis hominum nullatenus decretus fuisset Judex ac Dominus vi præsentis decreti, ut satis constat ex Scriptura & Traditione.

Jam vero quod Christus etiam venerit ut Legislator & Doctor ad leges statuendas; ad homines erudiendos, &c. hæc omnia officia spectant hominis redemptionem, sunt enim vel dispositiones ad illam, vel illius consummatio & complementum.

Item Christus decretus est ut Dux & Pastor ovium, quæ præsciebantur erraturæ ut sponsus Ecclesiæ suo sanguine acquirendæ, redimendæ, ac mundandæ, ut Caput Electorum ex meritis redemptoris.

Obj. 12. Christus decretus est propter gloriam Dei externam, ergo independentet a peccato.

Resp. Disting. anteced. Decretus fuit propter gloriam Dei externam ut consequendam per Incarnationem ordinatam ad redemptionem generis humani, *conc. anteced.* secus, *nego ant. & conseq.*

Obj. 13. Deus Adamo innocenti revelavit mysterium Incarnationis in illo sopore, qui, Genes. c. 2. refertur. Ergo Deus Incarnationem decreverat ante peccatum Adami absolute prævisum.

Resp. Nego conseq. Nam Incarnatio revelari potuit ante peccatum actu commissum, quamvis decreta non fuerit nisi post ejus prævisionem.

Obj. 14. Adamus in statu innocentiæ, gratias accepit ex meritis Christi prævisis, juxta illud, Ephes. c. 1. *benedixit nos in omni benedictione spirituali in Christo*. Ergo Christus cum suis meritis decretus est ante peccati prævisionem.

Resp. Nego anteced. Nam Adamus nullas ex meritis Christi accepit gratias in statu innocentiæ. Sed post lapsum gratiam sanctificantem ex liberalitate creatoris acceptam recuperavit, & deinceps omnes a-

lias

lias gratias accepit ex meritis Christi absolute prævisis.

Textus autem objectus intelligi debet de gratiis ac donis post lapsum Adami concessis ipsi Adamo & ejus posteris propter merita Christi Redemptoris morte consummata.

Obj. 15. Nihil detrahi debet excellentiæ Christi. At multum detrahitur negando, eum fuisse efficaciter volitum propter suam excellentiam, esse causam meritoriam gratiæ, & gloriæ Angelorum. Ergo.

Resp. Neg. min. Sed solum Christo negatur aliqua gloria accidentalis, qua Deus voluit eum carere, ut satis constat ex Scriptura & Traditione. Et vero Christi gloria accidentalis non est tanta, quanta absolute potuit esse: nam Deus potuit velle efficaciter omnes tum Angelos, tum homines salvare ex meritis Christi, & plures alias creaturas, quibus præesset Christus, producere.

Obj. 16. Si Adamo non peccante Christus venturus non fuisset, tunc nemo vi præsentis decreti prædestinatus fuisset. Falsum conseq. ergo.

Resp. Nego sequel. maj. itaque si Adamus non peccasset, multi homines ex vi præsentis decreti prædestinati fuissent ad gloriam, non quidem formaliter, sed radicaliter, quatenus Deus vi præsentis decreti, si Adamus non peccasset, habuisset aliam voluntatem absolutam & efficacem dandi gloriam Adamo, & multis ex ejus posteris quæ voluntas est prædestinatio remuneratoria, & independens a Christi meritis, ideoque diversa ab ea, quæ nunc est. Nam vi præsentis decreti Deus habuisset voluntatem sinceram dandi gloriam Adamo, & posteris ejus, si perseverarent in gratia. Unde si revera perseverassent in gratia, & sic posita fuisset conditio, sub qua Deus voluit sincere dare gloriam Adamo & ejus posteris, Deus vi præsentis decreti dandi gloriam sub conditione perseverantiæ, habuisset necessario aliam voluntatem absolutam & efficacem dandi gloriam Adamo, & multis ex ejus posteris.

Porro Deus ante lapsum Adami prævisum ordinavit ad gloriam primos parentes, & illis voluit beatitudinem, sed voluntate conditionata, si nempe perseverarent in statu gratiæ & inefficaci quoad effectum, qua scilicet voluit illis dare auxilia sufficientia tantum, non efficacia ad beatitudinem in statu innocentiæ consequendam.

Nota. Christus ut homo non fuit prædestinatus ad gloriam nisi ut Redemptor hominum: ac proinde non fuit decretus ad existendum nisi post prævisionem peccati, ideoque post existentiam Adami decretam.

§. V.

Exponitur ordo divinorum Decretorum circa præsentem materiam.

Nota. Quamvis inter actus divinos, utpote ab invicem & ab essentia divina realiter indistinctos, nulla sit prioritas secundum entitatem; est tamen inter illos prioritas secundum rationem cum fundamento in re. Nam actus divini æquivalent pluribus actibus realiter distinctis, quorum alii præsupponuntur existentiæ aliorum, aut certe quorum unius objectum præsupponitur objecto alterius.

In sententia autem S. Thomæ, quam sequimur, hic ordo rationis in decretis divinis statuendus est.

1. Deus per scientiam simplicis intelligentiæ omnia possibilia, omnesque modos possibiles seipsum adextra communicandi, & gloriam suam extrinsecam procurandi, per scientiam vero mediam omnia conditionate futura, seu futuribilia ab æterno cognoscens, decrevit producere mundum, & in mundo Angelos, quorum alios ex mera benignitate ac liberalitate prædestinavit ad gloriam: aliis vero sincere, sed non efficaciter, voluit gloriam, & gratias sufficientes non tamen efficaces præparavit.

Item decrevit creare Adamum in statu innocentiæ, volendo illi sincere, sed non efficaciter, beatitudinem, & perseverantiam in hoc statu, ideoque illi gratias ad perseverantiam & beatitudinem æternam in hoc statu assequendam sufficientes, non tamen efficaces præparavit. Voluitque Adamum constituere caput morale omnium hominum: ab eo per generationem naturalem descensurorum in ordine ad observationem & violationem præcepti de non comedendo fructu arboris scientiæ boni & mali. Ita ut Adamo illud observante censerentur etiam illud servare, & justitia originali donarentur; illo vero hoc præceptum violante censerentur omnes violare, & re ipsa peccatum instanti suæ existentiæ contraherent nisi ex speciali privilegio aliquis præservaretur per gratiam sanctificantem.

Porro pro hoc signo, seu instanti rationis inclu-

nclusi non fuerunt in voluntate Adami homines hi determinate & sigillatim, sed tantum generatim homines ab Adamo viam naturali oriundi, hi vel illi disjunctim.

2. Deus per scientiam mediam prævidens Adamum ut caput morale hominum peccaturum, & in eo genus humanum, si in talibus circumstantiis relinqueretur, statuit occultis, sed justis de causis illum in illis relinquere cum auxilio sufficienti, non tamen efficaci, ad vitandum peccatum, & sic permittere lapsum Adami, & totius generis humani.

3. Deus absolute præsciens peccatum Adami, & totius generis humani, & illud peccatum in omnes posteros per viam ordinariam ab eo nascituros, necessario transfundendum secluso speciali privilegio, mera sua misericordissima benignitate motus decrevit genus humanum modo perfectissimo redimere; & ideo decrevit Verbi Incarnationem, & Christi merita per Passionem & Mortem consummanda prædefinivit.

4. Deus propter merita Christi absolute prævisa decrevit ipsi Christo gloriam corporis, & nominis exaltationem, & omnem gloriam accidentalem qua fruitur: nam gloria essentialis summa ipsi statim danda ex vi unionis humanitatis cum Verbo decreta fuit. Propter eadem Christi merita absolute prævisa voluit sincere omnibus Adæ posteris salutem, & media ad eam assequendam idonea, non tamen eodem modo: nam aliis voluit efficaciter gloriam, & iis media efficacia præparavit; aliis vero voluit gloriam sincere quidem, sed non efficaciter; eisque destinavit gratias vere sufficientes, sed non efficaces.

5. Denique Deus prædestinatorum meritis cum eorum perseverantia finali, & reproborum demeritis cum impœnitentia finali absolute prævisis, gloriam electis per modum mercedis dare, æternis vero suppliciis reprobos punire decrevit.

Porro Deus non statuit pro eodem signo rationis id, quod re ipsa statuit ab æterno de singulis hominibus. Sed primo statuit de Adamo, deinde de immediatis ejus posteris & sic deinceps per sequentia signa rationis de aliis atque aliis, quos absolute futuros prævidere non potuit Deus, priusquam de illorum parentibus statuisset, eisque gratias præparasset, a quibus pendebat futuritio posterorum. Posterorum quippe propagatio pendebat a libera matrimonii electione, a longitudine vel brevitate vitæ parentum, & aliis similibus. Quare Deus ita cognovit ab æterno omnes Adæ posteros in particulari, ut tamen non cognoverit omnes pro eodem rationis signo, nec nisi postquam de singulis progenitoribus secundum diversa signa rationis statuit. Unde etiam Deus non cognovit bona aut mala posterorum Adæ, nisi post decretam ex meritis Christi gratiarum distributionem, quæ servatur.

Ex dictis patet B. Virginem ab actuali infectione peccati originalis præservari potuisse ex meritis Christi, quia nempe Deus ante prævisionem meritorum Christi non prævidebat peccatum originale in homines transfundendum, nisi secluso speciali privilegio: post absolutam vero meritorum Christi prævisionem, voluit propter illa ex privilegio speciali B. Virginem præservare a peccato originali, ei infundendo gratiam sanctificantem primo animationis instanti.

ARTICULUS II.

Ad quæ peccata delenda Christus venerit, & venisset vi præsentis decreti?

§. I.

DIco 1. Christus venit ad delenda omnia peccata, nempe originale, & actualia seu personalia. Est de fide.

Prob. Ex Scriptura hoc expresse declarante. Isai. c. 63. *Ipse vulneratus est propter iniquitates nostras, attritus est propter scelera nostra* Matth. c. 1. *ipse salvum faciet populum suum a peccatis eorum*. Ad Tit. cap. 2. *dedit semetipsum pro nobis, ut nos redimeret ab omni iniquitate, & mundaret sibi populum acceptabilem, sectatorem bonorum operum*. 1. Joann. c. 1. *Sanguis Jesu Christi filii ejus emundat nos ab omni peccato*.

Ratio est, quia peccatum originale, & peccata actualia, seu personalia sunt impedimenta vitæ æternæ. Christus autem venit ad tollenda omnia impedimenta vitæ æternæ nam venit ut perfectus Redemptor ac Salvator, qui nos ad vitam æternam perduceret, ut ipse testatur, Joann. c. 10. *Veni ut vitam habeant, & abundantius habeant*.

Obj. 1. In eo signo rationis, quo Deus Incarnationem decrevit, nondum cognoscebat peccata actualia: tunc enim nondum prævidebat determinate singulos posteros Adami. Ergo Christus non venit ad delenda peccata actualia.

Resp. In illo signo rationis Deus non co-

cognoscebat quidem determinate & explicite omnia peccata actualia. At (quod sufficit) ea cognoscebat implicite in peccato Adami seu in rebellione concupiscentiæ transfundendæ in posteros Adami propter peccatum originale, tanquam in radice: nam Deus ante Incarnationis decretum vidit peccatum Adami transfundendum esse in posteros ejus quicumque illi essent futuri; & cum eo & propter illud concupiscentiam inordinatam, ex qua necessario necessitate morali secutura erant peccata actualia, nisi impedirentur. Deus autem decrevit Incarnationem ad delenda peccata omnia etiam actualia quæcumque futura essent.

Obj. 2. Saltem Christus non venit ad impedienda peccata actualia.

Resp. Nego. Nam omnibus hominibus meruit gratias ad vitanda peccata personalia.

Inst. Christus nihil meritus est actu nisi independenter a sua morte. Ergo saltem mereri non potuit suis crucifixoribus gratias ad vitandum Christicidium.

Resp. Disting. anteced. Christus nihil meritus est nisi independenter a morte saltem indeterminate acceptata, hoc est dependenter ad acceptatione mortis indeterminate sumptæ, abstrahendo a naturali & violenta, hoc vel illo modo, ab his vel illis inferenda, *conc. ant.* nihil meritus est nisi dependenter a morte sua hac determinate & actu existente, *nego ant.* Deus propter mortem Christi indeterminate acceptatam in præscientia, præparavit Judæis gratias ad Christicidium vitandum, quod tamen simul permittere voluit; & propter hanc determinate mortem crucis a Christo acceptandam, & suo tempore extituram præparavit aliis hominibus gratias, quæ ad Christicidii peccatum absolutum prævisum vitandum non pertinebant. Deus enim acceptationem mortis indeterminate a Christo factam prævidit priusquam acceptationem mortis hujus determinaret: ideoque propter illam gratias decernere potuit.

§. II.

Dico 2. Christus ita primario venit ad peccatum originale delendum, ut vi præsentis decreti venturus fuisset, quamvis illud solum fuisset.

Prob. Nam remedium peccati originalis fuit & primarium & principale motivum Incarnationis, ut colligitur ex Scriptura & Patribus sæpe pro motivo Incarnationis afferentibus peccatum originale delendum, & Adami peccato redemptionem per Christum factam opponentibus. Sic 1. Cor. c. 15. dicitur: *Quoniam quidem per hominem mors, & per hominem resurrectio mortuorum. Et sicut in Adam omnes moriuntur, ita & in Christo omnes vivificabuntur.* Idem habetur, Rom. c. 5. ergo existente solo peccato originali mansisset motivum efficaciter movens Deum ad Incarnationem decernendam. Ergo, &c.

Ex dictis collige Christum ut perfectum Redemptorem decretum fuisse primario ac principaliter propter peccatum originale in se prævisum delendum, secundario vero propter peccata actualia impedienda, vel si admitterentur, tollenda.

Obj. 1. Illud, Gal. c. 2. *Qui dilexit me, & tradidit semetipsum pro me.*

Resp. Hæc verba significant Christum ita mortem passum esse pro salute omnium simul, ut tamen singulis prosit, aut prodesse possit, perinde ac si pro singulis duntaxat eam subiisset: vel Christum pro Paulo & pro aliis Electis mortem ex speciali affectu Patri obtulisse & subiisse.

Obj. 2. Si in omnibus hominibus fuissent peccata personalia mortalia sine originali, mansisset necessitas redemptionis generis humani. Ergo ut præsentis decreti adhuc Christus venisset.

Resp. Nego conseq. Mansisset quidem necessitas redemptionis generis humani, sed non illius redemptionis propter quam reipsa Incarnatio decreta est principaliter. Nam Incarnatio principaliter decreta est, non propter redemptionem quomodocumque, sed determinate propter redemptionem humani generis a peccato originali, secundario tantum a peccato personali. Quod sane sentit Ecclesia, cum sabbato sancto canit: *o certe necessarium Adæ peccatum, quod Christi morte deletum est! o felix culpa, quæ talem & tantum meruit habere Redemptorem!*

Præterea redemptio pro peccatis personalibus non fuisset generis humani, sed particularis personarum peccantium.

Porro licet mutato objecto decreti etiam secundario, mutetur decretum, ac proinde sublato peccato actuali non esset idem omnino decretum, quod nunc extat; tamen adhuc futurum esset decretum Incarnationis, ut constat ex modo quo Deus illam voluit per præsens decretum.

CAPUT VI.

De termino Incarnationis totali, nempe composito, seu Christo.

INcarnationis terminus formalis quo, est unio hypostatica: terminus vero formalis totalis & qui, est Christus. Nam hic termi nus est: terminus totalis Incarnationis sum ptæ pro unione substantiali, per quam natu ra divina & humana conjunguntur in personalitate Verbi: qui terminus est compositum illud mirabile, quod vocatur Christus, Deus Homo, & Homo Deus.

Hic autem agimus de Christo ut homine & secundum humanitatem.

ARTICULUS I.

De scientia Christi creata.

§. I.

Utrum Christus habuerit cognitionem actualem creatam seu humanam, & qualis illa fuerit?

NOta 1. Fide constat Christum ut hominem habuisse intellectum creatum hu manum, sicut habuit voluntatem creatam humanam. Quia ex Scriptura, Patribus, & Conciliis Christus est verus ac perfectus ho mo, & nobis similis per omnia secundum humanitatem absque peccato, ignorantia & concupiscentia: ideoque habet omnes pro prietates naturæ humanæ. Item habet ani mam rationalem, quæ est facultas intelli gendi & volendi.

Nota 2. Triplex distinguitur in Christo scientia creata, nempe beatifica, quæ in clara Dei visione consistit; per se infusa ac supernatura lis: & acquisita, quæ versatur circa res naturales, & potest studio comparari, quamvis aliquando infundatur per accidens.

Dico 1. Christus ut homo habuit intellectionem seu cognitionem actualem creatam præter divinam. Fide constat.

Prob. 1. Ex Scriptura, quæ scientiam attribuit Christo ut homini. Joann. c. 8. Christus loquens de seipso ut homine ait, *scio, quia filii Abrahæ estis... Scio eum, & sermonem ejus servo.* Et c. 13. *sciens Jesus, quia venit hora ejus ut transeat ex hoc mundo ad Patrem.* Item Scriptura Christo ut homini attribuit actus, qui intellectionem creatam includunt vel supponunt, cujusmodi sunt oratio, dilectio, prædicatio.

2. Ex Concilio sexto generali definiente duas esse in Christo operationes, divinam & humanā: quod complectitur non solum actus voluntatis, sed etiam actus intellectus, præsertim cum volitioni creatę debeat connaturaliter præire cognitio creata ei proportionata. Et ex epistola dogmatica Agathonis Papæ in eodem Concilio approbata, in qua dicitur: *Confitemur in Christo omnia duplicia, quæ ad naturas pertinent: duas naturas ejus prædicamus, & unamquamque proprietates naturales habere confitemur, divinam omnia quæ divina humanam omnia quæ humana sunt, & absque ullo peccato.* Denique quia alioqui Verbum frustra assumpsisset intellectum creatum.

Dico 2. Christus ut homo nihil intellexit formaliter per intellectionem increatam. Ita Theologi omnes contra Hugonem a S. Victore, cujus opinio a nonnullis ut hæretica, a plurimis ut temeraria, ab omnibus ut falsa & absurda rejicitur.

Prob. 1. Quia ex Patribus & Conciliis operatio propria unius naturæ non fuit propria alterius naturæ: sed utraque natura habuit operationes suas proprias.

2. Quia si intellectus creatus intelligeret formaliter per intellectionem increatam, intellectio increata esset actus vitalis intellectus creati, ideoque procederet ab intellectu creato; nam intellectio est essentialiter vitalis actu potentiæ intellectivæ cujus est intellectio. Consequens evidenter repugnat. Ergo.

Dico 3. Christus a primo instanti Conceptionis habuit usum rationis & intellectionem humanam. Ita Theologi.

Prob. 1. Quia Christus a primo instanti Conceptionis exercuit actus virtutum meritorios, juxta illud, Hebr. c. 10. *Ingrediens mundum dicit: Hostiam & oblationem noluisti; corpus autem aptasti mihi.... tunc dixi: ecce venio, ut faciam, Deus, voluntatem tuam.*

2. Hoc ad dignitatem Christi, hominum & Angelorum capitis pertinebat; imo & ad redemptionem nostram proderat, ut nempe toto vitæ mortalis tempore mereretur.

3. Christus non assumpsit eos defectus, qui ad redemptionem nostram prodesse non poterant, qualis erat carentia usus rationis.

Dico 4. Nulla cognitio creata Christi potuit absolute esse falsa: sive Christus ut homo non potuit absolute errare & decipi.

Prob. 1. Quia Verbum non potuit vere ac proprie errare, hoc enim ipsum positive dedecet. Atqui humanitate Christi decepta

Verbum erraret ac deciperetur: nam actiones humanitatis Christi sunt vere actiones Verbi & suppositi. Ergo.

2. Repugnat prudenti & rationabili Providentiæ personæ intellectualis infinite perfectæ circa naturam assumptam, admittere in ea errorem ac deceptionem, quando facile vitari potest.

3. Verbum nihil admittere potuit in natura assumpta, nisi quod esset honestum, vel ad honestatem conferret. Error autem neque habet rationem honesti, neque ad honestatem confert. Hinc.

Dico 5. Omnis cognitio Christi creata fuit vera, & certa, seu infallibilis.

Patet de cognitione supernaturali. Nam omnis cognitio supernaturalis est essentialiter vera & certa, cum sit ex speciali Dei influxu.

Prob. etiam de naturali. Quia Christus etiam ut homo non potuit errare: ut probatum est. Præterea est contra majestatem ac dignitatem Christi, & auctoritatem primarii fidei Doctoris, & hominum magistri, qualis erat Christus, ut errare posset etiam in rebus naturalibus. Item error est magna imperfectio, quæ non potest prodesse ad redemptionem nostram: ergo non potuit cadere in Christum etiam ut hominem.

Obj. Christus ut homo habuit actus opinionis & fidei humanæ. Ergo.

Resp. Nego antec. Nam non decuit Christum tales actus habere, cum ex vi motivi sint incerti & falsitati obnoxii: unde imperfectionem involvunt, & aliunde non fuerunt ad redemptionem nostram utiles.

Quamvis autem Christus cognosceret omnia motiva probabilia: tamen de illa non judicabat de veritate, sed de opinionum probabilitate. Quod judicium certum erat, cum vim omnium motivorum probabilium perfecte intelligeret. Neque etiam Christus affesus est præcise propter testimonium hominum, sed duntaxat vere & certo judicabat de testimonio hominum per evidentiam, quam de illo habebat.

Obj. 2. In Christo potuit esse error sensus ergo & intellectus.

Resp. Etiamsi sensus sint aliis hominibus occasio erroris, non tamen fuerunt Christo: tum quia illos per intellectus sapientiam corrigere potuit, si quando errassent. Tum quia virtute divina potuit ita corroborare sensus, ut semper illis mediantibus objecta in qualibet distantia, & quolibet modo applicata, apparerent ut sunt.

Obj. 3. Christus aliqua ignoravit. Ergo potuit errare circa illa.

Resp. Christus etiam ut homo, proprie loquendo, non ignoravit. Nam etiam secundum intellectum humanum sciebat omnia quæ oportuit eum scire, spectatis dignitate personæ, ratione status ac officii, & conditione naturæ humanæ.

§. III.

De scientia beatifica Christi.

Dico 1. Christus ut homo in vita sua mortali habuit scientiam beatificam, & quidem a primo instanti conceptionis. Ita Theologi omnes, aut fere omnes. Et ita certa est hæc assertio, ut opposita sit saltem secundum Petavium temeraria; imo secundum aliquos erronea, eo quod omniũ fidelium sensui repugnet.

Prob. 1. *pars* 2. Ex Script. Joann. c. 1. *Deum nemo vidit unquam. Unigenitus Filius, qui est in sinu Patris, ipse enarravit.* Et c. 3. *quod scimus, loquimur, & quod vidimus, testamur.* Et c. 8. *Ego vidi apud Patrem meum, loquor.* In quibus locis loquitur de seipso ut homine. Nam loquitur ibi de seipso prout est is qui enarrat, testatur, loquitur. Sed Christus enarrat, testatur, & loquitur ut homo ac per suam humanitatem, & tempore vitæ suæ mortalis; Ergo ibi loquitur de se ut homine. Hæ autem voces (*Unigenitus qui est in sinu Patris*) annuunt tantum Verbum, cui humanitas unitur, esse primam radicem visionis beatificæ, qua fruitur ut homo.

2. Quia pertinebat ad dignitatem & auctoritatem Christi, qui in sua vita mortali erat divinæ doctrinæ Magister, & Primarius mysteriorum fidei Doctor, ut non audiret tantum, sed a se visa narraret.

Prob. 2. *pars*. Quia humanitas Christi a primo instanti conceptionis exigebat visionem intuitivam, quæ ipsi debebatur vi unionis hypostaticæ cum Verbo. Et nulla erat ratio eam differendi, cum visio beatifica Redemptioni nostræ minime obesset.

Obj. 1. Ex Scriptura Christum ante Resurrectionem suam non erat clarificatus.

Resp. Hoc intelligitur de gloria corporis sui, & omni alia gloria accidentali, atque exaltatione hominis. Quamvis autem hæc gloria debita fuerit Christo a primo instanti conceptionis ratione unionis hypostaticæ, & beatitudinis animæ; tamen ex divina ordinatione dilata fuit ob Redemptionem no-

nostram, quia Christus nos redimere debebat per Passionem, quæ incompossibilis est cum gloria corporis, non vero cum beatitudine animæ.

Obj. 2. Visio Dei intuitiva tollit libertatem. Ergo Christus ea caruit, alioqui non potuisset mereri.

Resp. Clara Dei visio libertatem tollit quoad aliquos actus, ut amorem fruitivum, omissionem peccati, non vero quoad omnes: nam beati habent libertatem contradictionis circa multa.

Obj. 3. Status comprehensoris opponitur statui viatoris. Ergo Christus qui erat viator, non fuit comprehensor tempore vitæ suæ mortalis.

Resp. Status comprehensoris fruentis beatitudine nondum omnino completa & integra non opponitur statui viatoris. Anima autem Christi, utpote unita corpori & passibilis, erat in via ad merendum impassibilitatem ac immortalitatem sui corporis, &c.

Obj. 4. Summum gaudium ex clara visione Dei procedens, & maxima tristitia non possunt esse simul in eadem anima. At maxima tristitia fuit in anima Christi tempore Passionis. Ergo tunc non erat gaudium beatificum.

Resp. Disting. maj. Gaudium summum seu beatificum, & tristitia non possunt esse simul in eadem anima naturaliter, *con. maj.* supernaturaliter seu per miraculum, subdisting. circa idem objectum & ex eodem motivo, *conc. iterum maj.* circa diversa objecta & ex diverso motivo, *nego maj.* beatificum animæ Christi gaudium habuit pro objecto summum bonum possessum, in quo sibi complacebat, tristitia vero offensam Dei, supplicia, mortem, &c. Quamvis autem gaudium beatificum naturaliter omnem tristitiam excludat, impediatque efficaciam motivi tristitiæ; Deus tamen per miraculum potest cohibere vim talis gaudii in anima, ita ut ipsam tristitiæ affectionem percipiat.

Dico 2. Visio beatifica est longe, & fere infinite perfectior ac intensior in Christo ut homine, quam in omnibus aliis, tum hominibus, tum Angelis simul sumptis.

Prob. 1. Quia infinita personæ Verbi dignitas exigebat, ut talis vis conferetur naturæ quæ per unionem hypostaticam facta est vere ac proprie natura Verbi. Imo ratione unionis hypostaticæ debebatur humanitati Christi visio, & omne aliud donum infinitum simpliciter, si possibile fuisset: & a fortiori donum, quod licet finitum esset, infinito tamen prope intervallo superaret visionem & dona omnium creaturarum simul sumptarum.

2. Christo ut homini visio beatifica non minor data est intuitu unionis hypostaticæ, quam si data fuisset intuitu meritorum ejus, quæ cum sint infiniti simpliciter valoris, superant infinito intervallo omnia merita hominum & Angelorum simul sumpta.

3. Hoc pertinebat ad dignitatem Christi ut hominis, qui ut homo est Rex ac Caput Angelorum & hominum, illosque omnes infinite antecellit.

Christus tamen ut homo non comprehendit essentiam divinam. Quia Deus incomprehensibilis est omni creata cognitione.

Dico 3. Christus ut homo per visionem beatificam clare videt simul & actu omnia præterita, præsentia & futura usque ad diem judicii inclusive.

Prob. Quia (ut ait S. Thomas hic) quilibet beatus vidit in essentia divina omnia quæ ad ipsum spectant. Atqui omnia præterita, præsentia & futura usque ad diem judicii spectant ad Christum ut hominem: cum Christus ut homo sit judex omnium constitutus, Caput Angelorum & hominum & Dominum omnium. Ergo.

Propter eamdem rationem Christus insuper videt in Deo omnia futura per totam æternitatem: ac proinde videt omnia, quæ Deus videt scientia visionis, ut expresse asserit S. Thomas 3. p. q. 10. art. 2. ad 2. Nam talis cognitio spectat ad Christum ut universorum Dominum & Gubernatorem in perpetuum.

Sed an anima Christi omnia hæc futura per totam æternitatem cognoscat simul unico actu; alii affirmant: negant alii, censentes animam Christi ea cognoscere tantum habitu, hoc est, habere facultatem completam quamlibet eorum multitudinem finitam, quando libuerit, sibi repræsentandi.

Dico 4. Christus ut homo omnia possibilia simul actu non cognoscit. Nam cognosci non possunt simul distincte, quin comprehensive cognoscatur omnipotentia divina. Intellectus autem creatus non est capax cognitionis comprehensivæ essentiæ divinæ.

Tamen anima Christi videt actu multa possibilia in essentia divina, sicut alii beati, sed eo longe plura cum proportione, quæ longe clarius ac perfectius essentiam divinam intuetur.

§. III.

§. III.

De scientia per se infusa Christi.

Dico 1. Christus ut homo scientiam supernaturalem, per se infusam, distinctam a scientia beatifica habuit a primo instanti conceptionis. Ita Sanctus Thomas, & alii communius.

Prob. Quia hæc scientia est perfectio quæ nullam habet oppositionem cum visione beatifica nec cum Redemptione nostra. Ergo hanc habuit Christus a primo instanti conceptionis, cum propter unionem hypostaticam ejus humanitati statim debita fuerit, & nulla fuerit ratio eam denegandi vel differendi.

Dico 2. Christus per hanc scientiam cognovit directe, clare & intuitive res omnes supernaturales: ut gratiam, habitus & actus supernaturales, tum in gloriæ visionem beatificam, imo & unionem hypostaticam. Ita S. Thomas, Suarez, alii.

Prob. 1. Quia res supernaturales sunt objectum primarium scientiæ infusæ, quæ Christo ut viatori communicata fuit. Nam res supernaturales non sunt objectum primarium scientiæ beatificæ, sed essentia divina; ergo debent esse objectum primarium scientiæ inferioris quæ viatoribus communicari possit, quæque non potest esse nisi scientia per se infusa.

2. Christus res supernaturales clare cognoscere debuit ut viator, cum ut talis fuerit gratiæ & donorum supernaturalium auctor ac doctor. Ergo debuit res supernaturales cognoscere non solum in essentia divina, nam hic modus cognoscendi proprius est comprehensoris, sed etiam in se per proprias species ejusdem ordinis.

Dico 3. Christus per hanc scientiam cognovit essentiam divinam, ejus attributa, mysterium Trinitatis, non tamen directe, intuitive & in se, sed abstractive & in alio. Nam Christus per scientiam illam infusam perfectissime cognoscebat & comprehendebat ea, quæ essentialem habent ordinem ad Deum unum & trinum, qualia sunt visio intuitiva, & amor beatificus.

Dico 4. Christus per hanc scientiam cognovit clare & intuitive res omnes naturales, etiam cogitationes cordium. Ita Sanctus Thomas. Nam Christus ut homo res omnes naturales cognoscere debuit perfectius & altiori modo, quam Angeli cognoscant per species inditas: hoc enim pertinet ad dignitatem Christi, eique debetur ratione unionis hypostaticæ. Ergo Christus res naturales cognoscit per scientiam supernaturalem cum hæc possit etiam ad illas extendi. Nam scientia superioris ordinis res etiam inferioris ordinis sub objecto suo complecti potest: quo enim virtus superior est, eo est universalior & inferiora possunt altiori modo attingi.

Dico 5. Per hanc scientiam Christus cognovit omnes actus liberos, præteritos, præsentes & futuros, saltem usque ad diem judicii inclusive.

Prob. Quia Christus ut homo habere debuit horum cognitionem in suo genere perfectissimam. Nam hæc cognitio debebatur statui & dignitati Christi supremi illorum omnium judicis, doctoris perfectissimi, & rerum omnium Domini. Et vero Christus etiam ut viator habere debuit perfectissimam prudentiam ac providentiam ad gubernandum, & consummatum donum Prophetiæ ad docendum. Unde, Joann. c. 2. de Christo ut homine dicitur: *Quod ipse nosset omnes... & ipse sciebat quid esset in homine*. Et passim in Euangelio dicitur cognovisse cogitationes hominum.

Jam vero scientia per se infusa potest omnes illos actus repræsentare, cum possibiles sint species per se infusæ ex se repræsentantes objectum ut existens pro tempore pro quo existit, ac proinde ut præteritum si pro tempore præterito; ut futurum si pro tempore futuro, ut præsens si pro tempore præsenti existit. Ergo Christus per hanc scientiam cognoscere potuit, & re vera cognovit omnes actus liberos.

Obj. 1. Illud, Heb. c. 5. *Cum esset Filius Dei didicit ex iis, quæ passus est, obedientiam.*

Resp. Hoc intelligitur de scientia experimentali postea acquisita, quæ scientiam infusam non excludit. Unde sensus est, Christum proprio experimento didicisse quare arduum esset obedientiæ exercitium in rebus quæ Deus ab eo postulabat. Quam quidem arduitatem jam antea noverat scientia infusa, non vero experientia.

Obj. 2. Christus in Euangelio sæpe interrogabat alios.

Resp. Interrogabat quidem, non ut ab aliis quidquam disceret, sed ut ipsi suas cogitationes aliis aperirent, & ipse alios docendi occasionem haberet.

Obj. 3. Matth. c. 8. Christus dicitur miratus esse fidem Centurionis.

Resp.

Resp. Inde ad summum sequitur, accidisse Christo aliquid novum & insolitum, non secundum scientiam infusam, sed secundum scientiam experimentalem, secundum quam varia de novo cognovit prius per illam ignota, quamvis jam per aliam scientiam penitus perspecta. Igitur Christus aliquid magnum & hactenus inexpertum mirari potuit, licet illud antea perfecte noverit. *Admiratio* (inquit S. Thomas, in Commentar. in Matth.) *est apprehensio magnitudinis effectus, quod fit ex imaginatione alicujus effectus magni, & sic posset cadere in Christum: unde miratus est, id est, magnum reputavit.*

Porro Christus in usu scientiæ supernaturalis non pendebat a phantasmatibus. Quia species hujus scientiæ, ut pote per se infusæ, nullam habebant connexionem cum ullo sensu interno: unde excitari poterant, nullo excitato phantasmate, & vicissim. Præterea anima Christi in intelligendo non erat subdita corpori, sed ei perfecte dominabatur.

§. IV.

De scientia naturali Christi.

Dico 1. Christus ut homo scientiam humanam acquisitam seu Philosophiam naturalem in statu perfecto habuit a primo instanti conceptionis. Ita cum S. Thoma Theologi.

Prob. Christus ut homo ratione unionis hypostaticæ, & suæ dignitatis habuit a primo instanti conceptionis omnem perfectionem naturæ humanæ, quæ nullam habet oppositionem cum unione hypostatica, visione beatifica, & munere Redemptoris. Sed scientia hæc naturalis est magna perfectio naturæ humanæ; & nullam habet oppositionem cum unione, &c. ergo hanc Christus habuit, &c.

Nomine autem scientiæ naturalis humanæ intelligitur omnis virtus intellectualis, nempe habitus primorum principiorum, sapientia, scientia, prudentia & ars, imo & omnis cognitio evidens. Unde per illam Christus cognovit res omnes, quæ naturaliter ab anima, tum unita corpori, tum ab eo separata cognosci possunt.

Quamvis autem scientia naturalis propriis intellectus viribus studio & labore successive comparari possit, fuit tamen tota simul animæ Christi infusa per accidens, quatenus species omnes ejus animæ statim inditæ fuerunt.

Obj. Christus nullam habuit operationem naturalem, ergo.

Resp. Nego anteced. Nam Christus vere habuit operationes elicitas naturales, ut sensationes, & usum scientiæ naturalis. Sed has omnes actiones naturales imperabat ex motivo supernaturali, & ad Dei gloriam referebat, atque per illas omnes merebatur. Et vero Christus videbat, manducabat ex facultate naturali visiva & motrice, &c. Licet has actiones ad finem supernaturalem ordinaret.

Dico 2. Christus ut homo non habuit a primo instanti conceptionis scientiam humanam experimentalem, sed eam successu temporis acquisivit. Quia scientia experimentalis actualis est cognitio rerum sensibilium perceptarum, parta per impressionem ab iis factam in sensibus: habitualis vero consistit in speciebus relictis ex præterita perceptione impressionis in sensibus factæ: unde utraque necessario supponit impressionem in sensibus factam, & illius perceptionem. Atqui Christus ut homo successu temporis multa sensibus percepit, seu multa per impressionem in sensibus factam percepit. Nam successu temporis multa vidit, audivit, gustavit, quæ antea illis sensibus non perceperat. Ergo.

ARTICULUS II.

De Sanctitate & Gratia Christi.

Fide constat veram sanctitatem Christo communicatam fuisse a primo instanti conceptionis. Nam, Luc. 1. dicitur: *Quod nascetur ex te sanctum vocabitur Filius Dei.* Et Daniel. c. 9. Christus vocatur *Sanctus Sanctorum.* Item, Heb. c. 7. *Talis enim decebat, ut nobis esset Pontifex, Sanctus, innocens, impollutus.*

Duplex autem fuit in Christo Sanctitas nempe substantialis & accidentalis.

§. I.

De Sanctitate substantiali Christi.

Dico 1. Christus ut homo, seu humanitas Christi sanctificatur sanctitate substantiali per Verbum vi unionis hypostaticæ. Ita communiter Theologi contra Durandum, & paucos alios docent humanitatem Christi fuisse sanctam formaliter per solam gratiam habitualem, exigitive vero tantum per unionem sui cum Verbo.

Prob. 1. Ex Script. Joann. c. 10. *quem Pater*

sanctificavit, & misit in mundum, vos dicitis: quia blasphemas, quia dixi: Filius Dei sum. Ubi Christus significat se ut hominem a Patre sanctificatum esse propter unionem sui cum Verbo, ut exponunt Patres, Hilarius, Athanasius & Chrysostomus. Et vero Christus ibi probare vult se esse Filium Dei naturalem, quia sanctificatus, & missus fuit a Patre: ac proinde loquitur de sanctitate substantiali sibi per unionem hypostaticam communicata.

Prob. 2. Ex Scriptura & Patribus Christus ut homo fuit unctus, id est, sanctificatus divinitate, seu Verbo quod est sanctitas substantialis. Psal. 44. dicitur: *Unxit te, Deus, Deus tuus oleo lætitia præ Consortibus tuis*. Et Daniel. c. 9. *ungatur Sanctus Sanctorum*. Ex Patribus hic sufficiant S. Gregorius Nazianz. orat. 2. in Pascha, ubi de Christo ait: *Perfectus autem non modo propter divinitatem, quæ nihil perfectius, sed etiam propter humanitatem divinitate delibutam*. S. Augustinus, l. 15. de Trinit. c. 26. *ista mystica & invisibili unctione tunc intelligendus est unctus* (Christus) *quando Verbum Dei caro factum est, id est, quando humana natura, sine ullis præcedentibus bonorum operum meritis, Dei Verbo est in utero Virginis copulata, ita ut cum illo fieret una persona*. Et S. Damascenus, libr. 3. orthodoxæ fidei, c. 3. *Christi porro vocabulum personæ esse dicimus, ut quod non unimode dicatur, sed duplicem naturam significet. Ipse etenim seipsum unxit, corpus videlicet divinitate sua ungens ut Deus; unctus autem ut homo, quandoquidem ipse & hoc & illud est. Unctio porro humanitatis est divinitas*.

Prob. 3. Ratione. Humanitas Christi sanctificatur per Verbum formaliter, seu tanquam per formam, aut quasi formam sanctificantem ei substantialiter unitam. Ergo sanctificatur sanctitate substantiali per Verbum: nam Verbum est sanctitas substantialis, cum sit esse divinum substantiale: *prob. anteced.* Illud humanitatem sanctificat formaliter, quod reddit illam participem esse divini, Deo gratam, & dignam supernaturali amicitia Dei, excludit ab ea omne peccatum, tum actuale, tum habituale, & dat ei jus ad beatitudinem æternam: nam hæc omnia sunt effectus formale sanctitatis. Atqui Verbum hæc omnia humanitati suæ præstat propter unionem hypostaticam. Nam Verbum seipsum formaliter communicat etiam physice humanitati suæ hoc ipso, quod ei personaliter unitur; & humanitas propter Verbum sibi communicatum physice, est specialissimo modo gratissima Deo, dignissima supernaturali amicitia Dei, habet jus infrustrabile ad beatitudinem æternam, fit non solum immunis a peccato, sed etiam impeccabilis. Ergo humanitas Christi sanctificatur formaliter per Verbum ratione unionis hypostaticæ.

Obj. 1. Ex Conc. Trid. sess. 6. c. 7. unica est causa formalis nostræ justificationis nempe gratia habitualis. Ergo humanitas Christi non sanctificatur formaliter nisi per illam.

Resp. Neg. conf. Nam Concilium loquitur de causa formali sanctificationis in puro homine non autem in Christo Homine Deo.

Obj. 2. Humanitas unita Angelo non sanctificaretur formaliter ab illo. Ergo a pari, &c.

Resp. Esto antecedens, quod a multis negatur ut impossibile, nego conseq. quia cum Angelus non sit per se sanctus, nec aliquod esse divinum, humanitas non potest per illum sanctificari formaliter. Neque etiam sanctificari potest per gratiam habitualem Angeli, quia gratia habitualis sicut quodlibet accidens non tribuit effectum suum formalem nisi subjecto, cui inhæret, vel supposito. At Verbum est esse divinum substantiale, quod proinde humanitati per unionem substantialem communicatum, illam formaliter sanctificat, & humanitas per Verbum sibi personaliter unitum participat formaliter & immediate esse divinum modo præstantissimo. Sanctificari autem est participare, seu habere esse divinum sibi communicatum.

Obj. 3. Si Verbum assumeret naturam irrationalem, non illam sanctificaret formaliter. Ergo nec sanctificat naturam rationalem.

Resp. In hac hypothesi impossibili Verbum non sanctificaret naturam irrationalem ea sanctitate quam humanitati tribuit, quia natura irrationalis est illius incapax: unde quod eamdem sanctitatem non participaret, hoc proveniret solum ex ejus incapacitate. Hæc tamen a Verbo sanctificaretur ea sanctitate cujus capax esset, sic per Verbum redderetur veneratione digna.

Obj. 4. Verbum non reddit humanitatem immensam, omnipotentem; ergo nec illam reddit formaliter sanctam.

Resp. Nego conseq. Disparitas est, quia hæc attributa, nempe immensitas, omnipotentia, æternitas effectum suum formalem

lem

lem non præſtat per unionem , ſicut ſanctitas , ſed ſolum per identitatem . Nam eſſe immenſum, omnipotens, æternum non eſt præciſe uniri immenſitati , omnipotentiæ , æternitati ; ſed eſſe immenſum eſt per ſuam entitatem correſpondere omnibus locis poſſibilibus : eſſe omnipotens eſt habere omnipotentiam ſibi identificatam ac independentem , ſeu per ſe poſſe omne quod non repugnat : eſſe æternum eſt habere durationem infinitam , ſeu carentem initio & fine . At eſſe ſanctum formaliter eſt habere eſſe divinum ſibi communicatum , vel per identitatem ut in Deo , vel per unionem ut in creatura , & per illud eſſe divinum ſibi communicatum fieri objectum amabile, gratum Deo , immune a peccato , & habere jus ad beatitudinem , &c.

Igitur non omnes formæ eodem modo præſtant effectum ſuum formalem , nec denominant . Aliquæ enim eum præſtant per identitatem ut exiſtentia,aliquæ informando ut anima , vel inhærendo ut accidens:aliquæ per unionem ſubſtantialem vel terminando .

Obj. 5. Saltem humanitas non ſanctificatur ſubſtantialiter per Verbum .

Reſp. Nego . Nam Verbum eſt ſanctitas ſubſtantialis ſubſtantialiter nempe per unionem ſubſtantialem unita humanitati .

Dico 2. Perſonalitas Verbi prout diſtincta virtualiter ab eſſentia divina ſanctificat immediate & formaliter ratione ſui humanitatem Chriſti . Ita S. Thomas.

Prob. Perſona Verbi etiam prout diſtincta ab eſſentia divina, eſt entitas divina relativa , eſt eſſe divinum perſonale , eſſentialiter identificatum divinitati , incompoſſibile cum omni peccato, dignum infinito amore : ergo ſe communicando humanitati per unionem ſubſtantialem , conſtituit illam participem eſſe divinitatis,reddit illam formaliter gratam Deo , &c. Ergo illam formaliter ſanctificat. Etenim vero gratia habitualis,quia eſt aliquod eſſe divinum per participationem , & amabile Deo, excludens peccatum , dans jus ad Dei fruitionem , ſanctificat formaliter . Ergo a fortiori Verbi perſonalitas humanitatem formaliter ſanctificet , cum hæc omnia præſtet modo infinite excellentiori ,& ſit eſſe divinum perſonale .

Obj. Sanctitas eſt Dei attributum abſolutum , ſicut ſapientia . Ergo perſonalitas Verbi non eſt forma ſeu quaſi forma ſanctificans

Reſp. Diſting. anteced. Sanctitas ſumpta pro recta diſpoſitione voluntatis ad agendum conformiter naturæ divinæ , eſt attributum ſpeciale, *conc. ant.* Sanctitas ſumpta pro quolibet eſſe divino, reddente dignum amicitia divina , immune a peccato tribuente jus ad beatitudinem ſupernaturalem , eſt attributum abſolutum ſpeciale, *nego ant. & conſeq.* Nam eſſe ſanctum permanenter eſt habere eſſe divinum ſive ſubſtantiale, ſive per participationem .

Dico 3. Chriſtus ut homo , ſeu humanitas Chriſti ſanctificatur formaliter ſanctitate ſubſtantiali per divinitatem ut virtualiter diſtincta a perſonalitate Verbi .

Prob. 1. Quia ex Patribus divinitas eſt unctio & oleum humanitatis Chriſti, & humanitas Chriſti uncta ac delibuta eſt divinitate . Sed Patres per unctionem intelligunt ſanctitatem formalem,metaphora petita exeo quod in Veteri Lege oleo ungebantur , qui ſpecialiter cultui divino deputabantur . Unde compoſitum illud Theandricum ex Verbo & humanitate,dictum eſt ſimpliciter Chriſtus , hoc eſt unctus , ſeu ſanctus ſubſtantialiter .

2. Ex Concilio ſexto generali actione 18. in definitione fidei, ubi ait: *Quemadmodum enim ſanctiſſima , atque immaculata , animata ejus caro deificata, non eſt perempta .... ita & humana voluntas deificata , non eſt perempta,* Ergo humanitas Chriſti eſt Deificata , & quidem modo ſingulari ac ipſi proprio , quatenus ſcilicet ipſa natura divina mediante perſonalitate Verbi cui identificatur , ſeipſam phyſice communicat humanitati . Ergo humanitas Chriſti deificatur , ideoque ſanctificatur formaliter per divinitatem : nam deificari eſt formaliter ſanctificari .

Obj. 1. Divinitas non poteſt eſſe forma humanitatis : ergo non ſanctificat illam formaliter .

Reſp. Divinitas ſicut nec perſonalitas divina non eſt forma ſtricte dicta , cujuſmodi ſunt formæ creatæ , quæ ſunt perfectibiles & recipiuntur in ſubjecto ; ſed eſt quaſi forma , ſive ſe habet reſpectu humanitatis inſtar formæ illam ſubſtantialiter ſanſtificantis , ſecluſis imperfectionibus . Nam in humanitate præſtat omnes effectus formales ſanctitatis, qui ſunt participatio eſſe divini , amabilitas ſumma participata , jus ad gloriam & beatitudinem ſupernaturalem : & quidem hos effectus in ea præſtat modo excellentiſſimo ipſum Verbum , & divinitas etiam prout virtualiter diſtincta a perſonalitate Verbi .

Obj.

Obj. 2. Ergo etiam Pater & Spiritus S. sanctificant formaliter humanitatem Christi.

Resp. Nego sequel. Nam sicut divinitas non unitur humanitati nisi prout est in Filio, & ratione illius, ita non illam santificat formaliter nisi prout est in Filio. Quod autem non convenit divinitati nisi prout identificatur uni personæ, ut uniri, santificare formaliter, illud non convenit aliis personis: ad hoc enim sufficit virtualis distinctio, quæ est inter divinitatem & personalitates divinas.

Ex dictis collige humanitatem Christi esse sanctam sanctitate substantiali toto Verbo, cum Verbum eam sanctificet, tum per personalitatem, tum per divinitatem suam.

Porro humanitas per divinitatem sanctificatur immediate hoc sensu, quod Deitas illam non sanctificet mediante aliqua priori sanctificatione ab ea realiter distincta, quamvis non sanctificet nisi mediante personalitatate Verbi cui identificatur.

Dico 4. Christus ut homo, seu humanitas Christi sanctificatur infinite simpliciter per sanctitatem Verbi in genere sanctificationis participatæ.

Prob. Nam sanctitas Verbi, seu Verbum ipsum est sanctitas infinita simpliciter in omni genere, proindeque in superiori ordine ad omnem sanctitatem per participationem etiam infinite intensam, si possibilis esset. Ergo sanctificat infinite simpliciter humanitatem sibi unitam in genere sanctificationis participatæ. Et vero num humanitas Christi per gratiam habitualem infinite intensam sanctificetur infinite in genere sanctificationis participatæ ergo a fortiori in hoc genere infinite sanctificatur per sanctitatem Verbi sibi substantialiter unitam, cum sit sanctitas in superiori ordine infinitudinis ad omnem sanctitatem creatam actu infinitam.

Hinc sanctificatio humanitatis per Verbum est infinita simpliciter, & quidem in superiori ordine ad omnem aliam sanctificationem actu infinitam, a qualibet sanctitate creata actu infinita procedentem.

Obj. 1. Verbum magis sanctificatur per suam sanctitatem increatam quam humanitas. Ergo humanitas per eam non sanctificatur infinite simpliciter: nam infinitum est illud, quo nihil datur majus in ea ratione in qua dicitur infinitum.

Resp. Disting. conseq. Humanitas non sanctificatur infinite simpliciter in genere sanctificationis non participatæ, *conc. conseq.* in genere sanctificationis participatæ, *nego conseq.* Equidem humanitas Christi non est tam sancta, quam Verbum ipsum: Nam humanitas Christi habet sanctitatem Verbi communicatam tantum per unionem distinctam & contingentem. Verbum vero illam habet per essentiam & identitatem, proindeque modo excellentissimo. Humanitas tamen est sancta infinite simpliciter in genere sanctitatis participatæ, & quidem in superiori ordine infinitudinis ad omnes creaturas etiam infinite sanctas simpliciter per gratiam habitualem, & quamlibet aliam sanctitatem creatam infinitam, si possibilis esset. Unde in genere sanctitatis participatæ non potest esse creatura sanctior humanitate Christi.

Obj. 2. Humanitas Christi vi unionis sui cum Verbo est sancta per participationem tantum. Ergo non est sancta infinite simpliciter.

Resp. Nego conseq. Nam eo solo sensu humanitas Christi dicitur sancta per participationem tantum, quod non sit sancta per essentiam & identitatem, sed tantū per unionem & contingenter. Est tamen sancta infinite simpliciter, quia habet sanctitatem Verbi infinitam simpliciter sibi physice communicatam per unionem substantialem; & per hanc sanctitatem Verbi sibi substantialiter communicatam est sancta infinite in ordine infinitudinis superioris, & magis quam si haberet gratiam habitualem infinite intensam sibi inhærentem.

Ex his collige humanitatem Christi esse amabilem Deo infinite simpliciter in genere amabilitatis participatæ: habere jus superioris ordinis, sed supremo Dei Dominio subordinatum, ad gratiam habitualem, & alia idona supernaturalia, atque ad visionem intuitivam perfectiorem & perfectiorem in infinitum: item habere infinitam simpliciter repugnantiam cum omni peccato, tum actuali, tum habituali, ideoque puritatem & impeccabilitatem infinitam simpliciter in genere puritatis & impeccabilitatis participatæ.

Quæres, utrum unio hypostatica sanctificet formaliter humanitatem Christi.

Resp. Circa hoc dissentiunt Theologi. Alii enim docent hanc unionem esse veram formam santificantem, & sanctificare per se ac ratione sui; quia hæc unio est participatio quædam naturæ divinæ uniens humanitatem cum eo & quidem physice, excludens omne peccatum, exigens habitus supernaturales, & fundans jus ad

visio-

visionem Dei, & quidem excellentiori modo quam gratia habitualis. Alii vero negant, & contendunt unionem hypostaticam esse tantum id; in quo communicatur humanitati sanctitas substantialis; ideoque sanctificare tantum ut quo, non ut quod id est, non ut aliquid quod per se & ratione sui sanctificat.

§. II.

De sanctitate accidentali Christi.

Dico 1. Christus ut homo, seu humanitas Christi habuit gratiam sanctificantem, seu habitualem, & quidem a primo instanti conceptionis. Ita Theologi omnes cum S. Thoma.

Prob. 1. Quia gratia illa sanctificans est maxima perfectio supernaturalis,& excellens quædam participatio naturæ divinæ reddens subjectum suum gratum ac amabile Deo, dignum amicitia Dei,incompossibilis cum peccato mortali,& dans jus ad beatitudinem supernaturalem: nempe fruitionem Dei: & aliunde nullam habet oppositionem cum unione hypostatica, & aliis Christi perfectionibus. Ergo debita fuit humanitati Christi vi unionis hypostaticæ cum Verbo: ergo fuit illi infusa a primo instanti conceptionis, cum tunc fuerit unita Verbo, & nulla fuerit ratio illi denegandi vel differendi.

2. Quia gratia sanctificans vel est formaliter ipse habitus charitatis infusus, vel est saltem inseparabiliter connexa cum habitu charitatis. Humanitas autem Christi habuit supernaturalem habitum charitatis a primo instanti conceptionis; nam tunc fit intrinsece & permanenter habilis & instructa ad diligendum Deum super omnia propter se & re ipsa Deum sic dilexit a primo suæ conceptionis instanti.

Obj. Si Christus haberet gratiam habitualem, esset Filius Dei adoptivus. Falsum conseq. ergo.

Resp. Nego sequel. maj. Quia Christus ratione unionis hypostaticæ non est capax filiationis adoptivæ. Gratia autem habitualis, sicut quælibet alia forma, non præstat in subjecto nisi effectus formales, quorum capax est subjectum.

Inst. Saltem humanitas Christi esse Filia Dei adoptiva.

Resp. Nego sequel. Quia esse Filium Dei adoptium est denominatio personalis, quæ proinde, non naturæ, sed personæ convenit.

Dico 2. Quamvis gratia habitualis animæ Christi infusa, non sit simpliciter infinita actu seu infinite intensa, eo quod repugnet omne infinitum creatum; est tamen infinita secundum hunc sensum,quod fuerit maxima & longa major quam gratia santificans omnibus hominibus & Angelis simul sumptis concessa, nec dari possit major de lege ordinaria,seu secundum præsens decretum. Nam 1. Scriptura testatur, Joann. c. 1. Christum esse plenum gratiæ, & veritatis, & c. 3. Deum non ad mensuram dare ei spiritum, id est, omne donum supernaturale Deus non dedit Christo ad mensuram secundum quam puros homines mensus est, sed proportionate ad infinitam Christi excellentiam.

Maxima, imo infinita simpliciter, si possibilis fuisset, debita erat Christo ob dignitatem & excellentiam ejus infinitam.

3. Christus est Caput Angelorum & hominum, auctor omnis gratiæ hominibus concedendæ, de cujus plenitudine omnes acceperunt.

Unde si gratia habitualis data est Christo in tali mensura, in qua re ipsa data est, licet alia majori dari potuerit,hoc provenit ex ordinatione Dei, qui cum gratiam simpliciter infinitam dare non potuerit, dare voluit in tali mensura & intensione, non in alia. Nam si gratia habitualis infinite intensa fuisset possibilis, profecto data fuisset Christo ratione unionis hypostaticæ.

Dico 3. Tota gratia habitualis, quæ Christo data est, fuit ejus animæ infusa primo suæ conceptionis instanti, ita ut nunquam postea aucta fuerit. Nam tota ejus humanitati debita erat in primo illo instanti propter unionem hypostaticam cum Verbo, nec ulla erat ratio eam differendi, cum redemptioni nostræ non obesset.

Obj. Illud, Luc. 2. *Jesus proficiebat sapientia & ætate,& gratia apud Deum & homines.*

Resp. Profecit quoad usum, & exercitium sapientiæ & gratiæ, non quoad habitum.

Quæres 1. Quotuplex sit in Christo ut homine plenitudo.

Resp. Cum Apostolo. Coloss. c. 1. *in ipso complacuit omnem plenitudinem inhabitare.* Sed imprimis quadruplex in eo distinguitur plenitudo, videlicet 1. plenitudo divinitatis; nam divinitas se totam communicavit humanitati Christi per unionem hypostaticam cum Verbo. 2. Plenitudo sanctitatis sub-

substantialis. Nam humanitas Christi per Verbi personalitatem & divinitatem sibi communicatam sanctificata est infinite simpliciter in genere sanctificationis participatæ, & quidem in superiori ordine ad omnem aliam sanctificationem participatam ab alia sanctitate procedentem. 3. Plenitudo potestatis: data est enim illi omnes potestas in Cœlo & in terra. 4. Plenitudo gratiæ habitualis, aliorumque donorum supernaturalium, qua major dari non potest de lege ordinaria. Quæ plenitudo animæ Christi infusa, infinito prope intervallo superavit plenitudinem gratiæ concessam Beatæ Virgini & Sanctis. Nam plenitudo gratiæ juxta Scripturam S. Joanni Baptistæ, S. Stephano & B. Virgini concessa, intelligi debet proportionate ad subjectum: pro diversa enim amplitudine ac dignitate subjecti diversa quoque est ejus gratiæ plenitudo, sicut diversa est plenitudo rivuli fluminis & maris pro angustia vel amplitudine alvei. Unde sicut plenitudo matris Dei plenitudinem gratiæ Præcursoris Christi superat ea proportione, qua matris dignitas præcursoris dignitatem excedit; ita plenitudo gratiæ competens dignitati infinitæ Christi, qui est Unigenitus Dei Filius & verus Deus, plenitudinem puris creaturis concessam superat, non quidem secundum æqualem excessum, cum repugnet gratia infinita simpliciter, sed secundum proportionem a Deo determinandam.

Quæres 2. Utrum Christus habuerit omnes virtutes?

Resp. 1. Christus ut homo habuit a primo instanti conceptionis omnes virtutes, tum Theologicas & Morales per se infusas, tum etiam acquisitas, quarum actus repugnantiam non habent cum statu unionis hypostaticæ, & visionis beatificæ.

Prob. Virtutes infusæ per se sunt eæ, quæ dant simpliciter posse, & se habent per modum potentiarum, unde dicuntur per se infusæ, quia haberi non possunt nisi per infusionem: virtutes vero acquisitæ seu acquisibiles sunt eæ, quæ dant tantum posse facilius non vero posse simpliciter, unde possunt per actus repetitos acquiri, & dicuntur acquisitæ quamvis a Deo infundi possint, & ideo vocentur infusæ per accidens. Atqui Christus ut homo a primo suæ conceptionis instanti habuit habitus, quibus non solum possit simpliciter, sed etiam quibus facile posset exercere actus omnium virtutum, quæ non repugnant statu unionis hypostaticæ & visionis beatificæ: nam ejusmodi habitus sunt perfectiones valde convenientes naturæ humanæ ad majorem ejus perfectionem, ideoque statim debitæ fuerint humanitati Christi ratione unionis hypostaticæ: Ergo.

Hinc humanitas Christi caruit tantum habitu fidei, quia hic solus fuisset illi inutilis, cum exercere non potuerit actum fidei, utpote obscurum, ideoque repugnantem visioni beatificæ. Sed non caruit pœnitentia, quatenus ejus actus versari possunt circa peccata aliena. Neque etiam caruit habitu spei, quia in illo non fuit inutilis, cum exercere potuerit aliquos ejus actus, licet non omnes; potuit enim elicere & re ipsa elicuit actus desiderii & spei circa gloriam corporis, exalationem nominis, &c.

Resp. 2. Christus ut homo habuit omnes illas virtutes, non quidem infinite intensas (nam repugnat quolibet infinitum actum creatum) sed in maximo gradu intensionis, qui infinito prope intervallo superaret omnes virtutes infusas & acquisitas omnium hominum & Angelorum simul sumptorum, propter rationem supera allatam circa visionem & gratiam habitualem.

Hinc actus amoris a Christo ut homine eliciti longe, imo prope infinite superant intensione omnes actus amoris omnium hominum & Angelorum simul sumptos: nam Christus ut homo semper operatus est quam intensissime potuit.

Quæres 3. Utrum Christus habuerit dona Spiritus Sancti, nimirum sapientiam, scientiam, intellectum, consilium, timorem, pietatem, & fortitudinem, quorum quatuor priores ad intellectum, tria posteriora ad voluntatem pertinent?

Resp. Affirm. Constat ex Isai. c. 11. ubi de Christo dicitur: *Requiescet super eum spiritus Domini, spiritus sapientiæ & intellectus, spiritus consilii, & fortitudinis, spiritus scientiæ & pietatis. Et super replevit eum spiritus timoris Domini.* Timor autem ille non fuit servilis, sed filialis, consistens in affectu summæ reverentiæ erga infinitam Dei majestatem.

Quæres 4. Utrum Christus ut homo habuerit gratias gratis datas, quæ novem numerantur; scilicet sermo sapientiæ, sermo scientiæ, fides, gratia santitatum, operatio virtutum, prophetia, discretio spirituum, genera linguarum, & interpretatio sermonum?

Resp. Habuit, & quidem modo excellentissi-

tissimo. Nam gratiæ illæ dantur præsertim ad utilitatem aliorum, nempe ad eos melius & efficacius docendos, excitandos, convertendos & ad salutem æternam perducendos. Ergo Christus eas habere debuit, cum venerit ad hæc omnia erga homines præstanda.

Porro nomine fidei hic intelligitur, non virtus Theologica, sed facilitas rei fidei proponendo accommodate ad captum omnium, etiam rudiorum.

ARTICULUS III.

De impeccabilitate Christi.

§. I.

NOta. 1. Fide constat Christo nullum fuisse peccatum. Nam hoc expresse docet Scriptura, 1. Cor. c. 5. *cum* (Christum) *qui non noverat peccatum, pro nobis peccatum* (id est, peccati hostiam) *fuit* Deus Pater, *ut nos efficeremur justitia Dei in ipso*. Hebr. c. 4. *tentatum per omnia pro similitudine absque peccato*. 1. Petri, c. 1. *redempti estis .... pretioso sanguine quasi agni immaculati Christi & incontaminati*. Et, c. 2. *qui peccatum non fecit*. Christus autem, Psalm. 21. loquitur de peccatis hominum, quæ vocat sua, quia ea susceperat in se expianda ex Isai. 53. *iniquitates eorum ipse portabit*.

Nota 2. Certum est etiam in Christo non fuisse fomitem peccati, seu concupiscentiam inordinatam, quæ est propensio ad malum, orta ex peccato originali. Nam 1. Christus immunis fuit a peccato originali, cujus pœna est concupiscentia. 1. Dedecebat omnino Christum, nec prodesse poterat, imo obfuisset perfectæ redemptioni nostræ. 3. Christus nullum habuit actum indeliberatum. Quare S. Augustinus, lib. 4. operis imperfecti, n. 47. ait: *Quisquis credit carnem Christi contra spiritum concupisse, anathema sit*. Quare hic quæritur solum utrum Christus absolute peccare potuerit.

Dico. Humanitas Christi fuit absolute impeccabilis. Ita communiter contra Durandum, & alios quosdam quorum opinio censetur a Suarez temeraria, ab aliis vero digna censura aliqua graviore.

Prob. 1. Ex Patribus apud Suarem, Vasquem, & alios. Hic sufficiant S. Dionysius Alexandrinus, in epist. contra Paulum Samosaten. Ubi ait: *Nisi fuisset Christus idem qui erat Deus Verbum, non poterat esse alienus a potestate peccandi: nemo enim est, qui peccare non possit, nisi unus Christus, sicut & Pater Christi, & Spiritus Sanctus*. S. Augustinus de prædest. Sanctorum, c. 15. *numquid metuendum fuit, ne accedente ætate, homo ille* (Christus) *libero peccaret arbitrio? an ideo in illo non libera voluntas erat, ac non tanto magis erat, quanto magis peccatis servire non poterat?* Et l. 2. de peccat. merit. & remiss. c. 13. de Christo dicit, quod sit *Sacerdos incontaminabilis*, S. Cyril. Alex. in libro contra Antropomorphitas, c. 26. *stolidi vero ac dementes prorsus sunt, qui ipsum etiam Christum nescio quo pacto peccare posse affirmant, eam ob causam quod in eadem atque nos specie fuerit versatus, quodque forma servi accepta, cum hominibus in terra egerit*. S. Leo, in epist. ad Flavianum approbata a Concilio Chalcedonensi ait: *Nos enim superare non possemus peccati & mortis auctorem, nisi naturam nostram ille susciperet, & suam faceret quem nec peccatũ contaminare, nec mors potuit detinere*.

Prob. 2. Ratione. Si humanitas Christi potuisset absolute peccare, Verbum absolute posset vere ac proprie peccare. Nam si humanitatis peccare, Verbum per suam humanitatem vere ac proprie peccaret, sicut humanitate Christi patiente & actus meritorios exercente, Verbum vere ac proprie patiebatur & actus meritorios exercebat per suam humanitatem, actiones enim sunt suppositorum, & suppositum est principium quod actionum, & causa particularis illarum. Atqui Verbum absolute non potest vere ac proprie peccare sub quocumque respectu, & per aliquid quod suum est. Ergo humanitas Christi non potest absolute peccare.

Item Verbum tenetur sancte regere naturam quam fecit suam: ac proinde tenetur ita regere suam humanitatem, ut non peccet. Atqui fieri absolute non potest, ut Verbum non regat humanitatem suam sicut eam regere tenetur. Ergo.

Denique Verbum unitum hypostatice humanitati, facit eam tam sanctam, ut ei repugnet omne peccatum tum mortale, tum veniale. Ergo facit illam absolute impeccabilem, *prob. ant*. Verbum unitum humanitati, illam sanctificat infinite simpliciter in superiori ordine ad omnem sanctitatem per participationem, etiam infinite intensam si possibilis esset. Ergo Verbum unitum hypostatice humanitati, facit eam tam sanctam, ut ei repugnet omne peccatum.

§. II.

Solvuntur objectiones.

Obj. I. Humanitas Christi non est per se impeccabilis: ergo potest absolute peccare.

Resp. Nego conseq. Nam ut humanitas Christi sit absolute impeccabilis, satis est, ut sit impeccabilis per divinitatem & personalitatem Verbi ipsi substantialiter communicatam. Unde est impeccabilis intrinsece, & substantialiter per Verbum; nam Verbum se ipso non per aliquid creatum, impeccabilem reddit humanitatem sibi intrinsece & substantialiter unitam: ac proinde humanitas Christi habet formaliter a Verbo repugnantiam cum omni peccato, & exigentiam infrustrabilem prædestinationis ad bonum vel negationis omnis concursus necessarii ad peccandum. Ex quo sequitur absoluta impotentia peccandi in humanitate, & quidem ab intrinseco, nempe vi unionis hypostaticæ in humanitate receptæ.

Hinc humanitas Christi habet impeccabilitatem longe præstantiorem impeccabilitate cum intrinseca beatorum posita in visione & amore beatifico, cum extrinseca confirmatorum in gratia, orta ex decreto divino eos efficaciter præservandi a peccato, quæ est tantum impeccantis.

Inst. Si ita est, humanitas Christi eamdem impeccabilitatem habet quam Deus.

Resp. Nego sequel. Nam licet sit impeccabilis per eamdem formam seu quasi formam, nempe esse divinum substantiale, seu divinitatem & personalitatem Verbi, habet tamen impeccabilitatem longe inferiorem. Nam est impeccabilis divinitate per essentiam, humanitas vero solum per participationem: Deus enim habet divinitatē per essentiam, humanitas vero solum per unionem contingentem, quæ nempe ita est, ut potuerit non esse.

Obj. 2. Deus non tenetur impedire peccata hominum justorum, ergo nec naturæ assumptæ.

Resp. Nego conseq. Disparitas est, quia Deus respectu hominum justorum & aliorum est tantum causa universalis, quæ non tenetur impedire defectus causarum particularium. At Verbum cum sit suppositum naturæ assumptæ, se habet ut causa particularis & principium quod particulare actionum ejus: ac proinde tenetur actiones illius tanquam sibi proprias & specialiter suas dirigere. Et vero cum actiones humanitatis sint magis Verbi quam ipsius humanitatis, sunt enim Verbi ut principii quod, humanitatis vero ut principii quo, Verbum magis tenetur ejus actiones dirigere & recte ordinare quam ipsa humanitas.

Inst. 1. Hinc sequitur, quod humanitate peccante, Verbum peccaret secundum se. Falsum conseq. ergo.

Resp. Nego min. Nam cum Verbum humanitatem assumpserit, & eam fecerit naturam suam, tenetur eam sancte ac sapienter regere, proindeque efficaciter impedire ejus peccatum. Quare si Verbum illud permitteret, peccaret secundum se, nempe per peccatum voluntatis divinæ non impedientis peccatum naturæ assumptæ, quod impedire tenetur.

Inst. 2. Obligatio non capit in Deum. Ergo.

Resp. Disting. anteced. In Deum non cadit obligatio stricte sumpta, seu orta ex præcepto *conc. antec.* Nam Deus utpote supremus rerum omnium Dominus, non habet superiorem cujus præcepto teneatur. Obligatio late sumpta, orta scilicet ex natura ipsa divina infinite perfecta; & ex exigentia ipsa rerum, quæ naturæ divinæ conveniunt vel disconveniunt, *nego ant.* Nam Deus tenetur vivere, seu agere conformiter naturæ suæ divinæ infinite sanctæ ac perfectæ, & vitare quod est intrinsece malum. Sive Deus hoc sibi debet, ut vivat conformiter naturæ suæ infinite perfectæ, quæ ipsi est regula agendi necessaria, & ut vitet omne intrinsece malum: ac proinde tenetur sancte & sapienter regere naturam a se assumptam & factam suam: nam intrinsece inhonestum est supposito non recte regere naturam suam.

Inst. 2. Si Verbum tenetur regere specialiter naturam assumptam, ad id tenentur etiam Pater & Spiritus Sanctus. Falsum conseq. ergo, *nego sequel. maj. probabis.* Voluntas divina est communis tribus personis. Ergo si voluntas Verbi tenetur, Pater & Spiritus Sanctus etiam tenetur.

Resp. Disting. anteced. voluntas divina est communis tribus Personis, & illa voluntas prout est in solo Verbo, tenetur specialiter regere humanitatem assumptam, *conc. ant.* & illa voluntas prout est in tribus Personis, tenetur regere specialiter humanitatem; *nego ant. & conseq.* sicut natura divina prout identificatur Verbo, non prout identificatur aliis personis, unita est huma-

humanitati mediante personalitate Verbi: ita divina voluntas prout est in solo Verbo, tenetur humanitatem assumptam specialiter regere. Nam natura & voluntas divina ita tribus Personis communis est, ut sit propria singularum: ac proinde aliquid potest ei convenire prout est propria unius personæ, quod eidem non convenit prout est propria aliarum personarum.

Igitur cum voluntas divina prout est in Verbo, non prout est in aliis personis, teneatur regere specialiter humanitatem assumptam, si Verbum permitteret illam peccare, ipsum solum peccaret secundum voluntatem divinam. Hujus tamen peccati turpitudo & infamia redundaret moraliter etiam in Patrem & Spiritum Sanctum, ob summam trium Personarum identitatem in natura divina: sicut infamia Patris: v. g. redundat moraliter in familiam propter specialem conjunctionem quam cum eo habet.

Inst. 3. Volutas superior non tenetur regere inferiorem, quæ libertatem propriam habet. Ergo Verbum non tenetur, &c.

Resp. Nego anteced. Nam hoc ipso quod superior voluntas cum inferiore in idem suppositum convenit, inferior subordinatur superiori in operando tamquam potentia, ad eam specialiter pertinens: ac proinde superior tenetur inferiorem sancte & sapienter regere. Item suppositum duarum naturarum tenetur inferiorem naturam per superiorem regere: Nam suppositi est naturam suam recte ac sapienter regere.

ARTICULUS IV.

De liberalitate Christi.

§. I.

Quædam præmittuntur scitu necessaria.

I. CHristus ut homo legi naturali subjectus fuit: Nam lex naturalis necessario a Deo auctore naturæ lata est omni naturæ rationali a se conditæ, qua ei præcipitur id omne cujus omissio prohibetur & id omne cujus commissio dedecet naturam rationalem: Deus enim naturam rationalem a se conditam non potest non regere sapienter & decenter ipsi naturæ rationali.

II. Christo ut homini impositum fuit a Patre præceptum moriendi pro salute hominum strictum ac rigorosum, ideoque obligatorium sub culpa. Hoc enim non obscure testatur ipse Christus, Joann. cap. 20. *Ego pono animam meam, ut iterum sumam eam ...* hoc mandatum accepi a Patre meo. Et, cap. 14. *Sicut mandatum dedit mihi Pater, sic facio.* Ubi moriendi præceptum vocat mandatum simpliciter, quod proprie rigorosum præceptum significat. Et, Joann. c. 15. Christus de præceptis sibi a Patre impositis loquitur sicut de præceptis quæ ipse Apostolis suis imposuit. *Si præcepta mea servaveritis,* inquit, *manebitis in dilectione mea, sicut & ego Patris mei præcepta servavi, & maneo in ejus dilectione.* Sed pręcepta quę Christus aliis imposuit, sunt stricta & obligatoria. Ergo. Item Rom. c. 5. Christus obedientia obedientię Adami comparatur & opponitur: *sicut per inobedientiā unius hominis peccatores constituti sunt multi: ita & per unius obedientiam justi constituuntur multi.* Ergo sicut inobedientia Adami fuit violatio præcepti rigorosi, ita obedientia Christi fuit observatio præcepti rigorosi; item, Phil. c. 2. Christus dicitur *factus obediens usque ad mortem, mortem autem Crucis.* Obedientia autem proprie dicta supponit pręceptum rigorosum, seu proprie dictum, ut docet S. Thom. 2. 2. q. 104. a. 2.

Porro in his omnibus textibus verba Scripturæ in sensu proprio accipi debent, nam neque Scriptura alia, neque Traditio, neque gravis aliqua ratio cogit ea in sensu metaphorico & improprio sumi.

Obj. 1. S. Chrysostomum, homil. 1. in epist. ad Phil.

Resp. Ibi solum vult Patrem Christo ut homini non nisi volenti imposuisse præceptum moriendi pro hominum salute.

Obj. 2. S. Basilium, l. de Spiritu Sancto, & S. Cyrillum, l. 10. in Joann.

Resp. Loquuntur de Christo ut Deo non ut homine.

Obj. 3. Christus non fuit capax præcepti rigorosi, quod nempe obligat sub culpa. Ergo.

Resp. Nego antec. Nam Christus ut homo habuit superiorem, nempe Deum, atque dirigi & gubernari potuit; ac proinde Deus potuit illi aliquid sub culpa præcipere, reddendo ei actum præceptum necessarium ad morum honestatem. Et vero humanitas Christi capax est subjectionis & essentialiter subjecta erat Deo ut creatura rationalis.

Inst. 1. Qui est absolute impeccabilis; non potest obligari sub culpa. Ergo Christus capax non erat præcepti rigorosi.

Resp.

Resp. Nego antecēd. Nam obligari sub culpa est præcise habere necessitatem agendi vel omittendi aliquid ad servandam morum honestatem. Sed qui absolute impeccabilis est, contrahere potest necessitatem agendi vel omittendi aliquid ad servandam morum honestatem, seu ad vivendum conformaliter naturæ suæ intellectuali, ita ut illius omissio vel commissio sit illi turpis & inhonesta. Nam revera Deus, quamvis sit absolute impeccabilis, habet tamen necessitatem, v. g. perficiendi promissa, fugiendi mendacium, ortam ex ejus natura infinite perfecta: & sic obligatur sub culpa ad standum promissis, & ad non mentiendum.

Inst. 2. Frustra imponitur præceptum ei, qui illud violare non potest.

Resp. Nego. Nam præceptum positivum, id præstat erga subditum impeccabilem, ut is faciat aliquid, quod alioqui posset non facere: nam res per præceptum fit illi ad morum honestatem necessaria, quæ sine præcepto esset ipsi libera.

Inst. 3. Præceptum rigorosum necessario cogit ad pœnam, & fit sub comminatione aversionis & pœnæ. Sed Christus non fuit capax pœnæ & comminationis, cum fuerit incapax peccati & inimicitiæ. Ergo.

Resp. Neg. maj. Nam præceptum rigorosum essentialiter quidem obligat sub culpa: unde definitur, regula agendi obligans ex auctoritate superioris. At non essentialiter cogit ad pœnam, nec sub comminatione aversionis; nam ut obliget sub culpa, sufficit quod reddat actum præceptum necessarium ad rectitudinem & honestatem morum servandam.

Inst. 4. Præceptum rigorosum habet non solum vim directivam, sed etiam coactivam. Ergo.

Resp. Præceptum rigorosum habet primario & essentialiter vim directivam, in eo positam, quod actum præceptum faciat necessarium ad honestatem morum: habet etiam vim coactivam, secundario, contingenter, & relate tantum ad subditum transgressionis capacem.

Inst. 5. Deus non potuit præceptum strictum imponere Christo, nisi saltem virtualiter dixerit; fac hoc, alioqui fiet mihi inimicus. At absurdum est hoc dicere ei, qui non potest absolute fieri inimicus. Ergo.

Resp. Nego maj. Nam impositio præcepti non continet hanc comminationem, nisi respectu subditorum transgressionis, ideoque inimicitiæ capacium; non autem respectu Christi, qui est absolute impeccabilis. Unde Deus aliquid Christo præcipiendo; ad summum virtualiter dixit, si per impossibile hoc omitteres, fieres mihi inimicus: in qua nulla est absurditas.

§. II.

Utrum Christus ut homo fuerit liber?

Dico. Voluntas Christi humana habuit libertatem non solum a coactione, sed etiam ab omni necessitate physica antecedenti intrinseca. Fide constat.

Prob. 1. Ex Script. de Christo dicitur: Isai. c. 7. *Butyrum & mel comedet, ut sciat reprobare malum, & eligere bonum.* Et, c. 23. *oblatus est quia ipse voluit.* Et Joan. c. 10. *Ego pono animam meam, ut iterum sumam eam. Nemo tollit eam a me: sed ego pono eam a me ipso.* Unde patet fuisse in Christo vim eligendi, liberam potestatem moriendi & non moriendi.

2. Ex Patribus apud Suarem & alios. Pro omnibus sit S. August. tract. 37. in Joan. ubi de Christo ait, *quandiu voluit, inter homines dixit; quando voluit, a carne discessit. Hoc est potestatis, non necessitatis.* Et, l. de prædest. Sanctor. c. 15. *an ideo in illo non libera voluntas erat, ac non tanto magis erat quanto magis peccato servire non poterat?*

3. Ratione. Quia fide constat Christum sibi & nobis multa meritum fuisse præsertim per mortem; & fide quoque constat ad merendum necessariam esse libertatem ab omni necessitate intrinseca antecedente, ut suo loco probatum est, & patet ex constitutione Innocentii X. ab Ecclesia recepta, damnante ut hæreticam hanc Jansenii propositionem, *ad merendum & demerendum in statu naturæ lapsæ non requiritur in homine libertas a necessitate, sed sufficit libertas a coactione.* Nam hæc verba (*in statu naturæ lapsæ*) sunt ampliativa, non restrictiva, ita ut perinde ac si diceretur, etiam in statu naturæ lapsæ. Hæc enim propositio damnata est in sensu doctrinæ traditæ a Jansenio, docente libertatem ab omni necessitate fuisse in statu naturæ integræ, qualis est natura Christi, sed non esse in statu naturæ lapsæ. Quare ejus doctrina damnata est, eo quod libertatem ab omni necessitate restringeret ad solum statum naturæ integræ.

Nota. In Christo nullus fuit motus animi indeliberatus; sed motus, qui in nobis necessarii sunt, fuerunt in Christo liberi,

ut

ut recte docet S. Augustinus, tract. 49. in Joann. ubi hæc verba (*turbavit semetipsum*) explicans ait: *quis eum posset nisi se ipse turbare? hic attendite potestatem. Turbaris tu nolens, turbatus est Christus, quia voluit, esurivit Jesus; verum est, sed quia voluit: dormivit Jesus, verum est, sed quia voluit: contristatus est Jesus, verum est, sed quia voluit: mortuus est Jesus, verum est, sed quia voluit: in illius potestate erat sic vel sic affici, vel non affici.*

Solvuntur objectiones.

Obj. 1. Christus non poterat peccare, ergo non erat liber.

Resp. Disting. conseq. Non erat liber libertate contrarietatis, *conc. conseq.* libertate contradictionis, *nego cons.* Libertas contrarietatis est potentia cõpleta & expedita eligendi utrum libet ex duobus contrariis, nempe bonum vel malum: unde non poterat inesse Christo, qui non poterat absolute peccare. Libertas contradictionis est potentia completa & expedita agendi aliquid & non agendi. Hanc libertatem, in qua consistit essentia liberi arbitrii, habebat Christus: nam poterat eligere aliquod bonum particulare,& illud non eligere, eligẽdo aliud. Impeccabilitas autem Christi non destruebat libertatem ad bonum, sed potius illam perficiebat: nam qui peccare non potest, multo liberior est in electionem bonorum, cum sine errore & periculo peccati eligere possit quod velit, ut patet in Deo.

Obj. 2. Visio beatifica physice determinabat Christum ad amandum semper Deum; Ergo non erat liber.

Resp. Visio beatifica determinabat Christum ut comprehensorem, sed non ut viatorem, unde nil officiebat libertati, quam habebat Christus ut viator in ordine ad meritum. Nam licet amor beatificus impediri non potuerit, tamen Christus impedire potuit, ne amor ille determinaret voluntatem ad agendum id quod viatoris proprium erat, & quod non pendebat a visione beatifica. Quare in Christo duplex fuit amor, unus necessarius ac beatificus, & alter liber ac proprius viatoris.

Obj. 3. Christus præsciebat omnes actus suos a se ponendos, ergo non erat liber circa illos.

Resp. Nego conseq. Nam actus Christi erant omnino independentes ab hac præscientia, quæ illos præsupponebat: ideo enim præsciebat actus suos futuros cum omnibus suis circumstantiis, quia revera futuri erant cum talibus circumstantiis, non contra: ac proinde hæc præscientia impedire non potuit eorum libertatem. Præterea Christus præsciebat actus suos futuros esse libere, & ex propria determinatione.

Inst. Christus sciebat actus suos esse prædefinitos a Deo, & infallibiliter futuros: ergo non poterat velle efficaciter illos non ponere.

Resp. Non poterat impotentia consequente & ab ejus libertate dependente, non autem impotentia antecedente, & ab ejus libertate independente.

Obj. 4. S. Thomas, in 3. dist. 18. q. unica ar. 2. ad 5. ait: *vel dicendum quod etiamsi* (liberum arbitrium Christi) *esset determinatum ad unum numero, sicut ad diligendum Deum, quod non facere non potest: tamen ex hoc non amittit libertatem, aut rationem laudis sive meriti, quia in illud non coacte, sed sponte tendit: & ita est actus sui Dominus.*

Resp. 1. S. Doctor responsioni illi aliam ibidem præmittit, quam solam in aliis suis operibus adhibet, nempe hanc: *liberum arbitrium Christi non erat determinatum ad unum secundum numerum, sed ad unum secundum genus, scilicet ad bonum, quia in malum non potest, seb tamen hoc potest facere & non facere.*

Resp. 1. S. Thomas responsionem objectam tacite retractavit in summa. 3. p. qu. 18. ar. 4. ad 3. ubi eamdem objectionem solvens, priorem tantum responsionem adhibet his verbis; *Voluntas Christi licet sit determinata ad bonum; non tamen est determinata ad hoc vel ad illud bonum. Et ideo pertinet ad Christum eligere per liberum arbitrium confirmatum in bono, sicut ad beatos.*

Resp. 1. Nego conseq. Nam S. Doctor ibi supponit Christum sic fuisse determinatum ad unum numeto objectum, nempe ad actum dilectionis Dei, ut tamen fuerit liber saltem quoad modum actus, nempe ad hanc vel illam intensionem actus, quod ad laudem & meritum aliquod sufficit. Christus enim actum intensissimum eliciens, cum potuisset alium minus intensum elicere, agebat libere & sufficienter ad laudem & meritum, quamvis etiam supponatur determinatus fuisse ad diligendum Deum.

Inst. S. Thomas hanc rationem meriti affert, nempe *quia in illud non coactè, sed sponte tendit.*

Resp. Ibi hæ voces (*non coactè sed sponte*) signi-

significant non necessario, sed libere, ut patet ex his verbis immediate subjectis: *Et ita est actus sui Dominus*. *Nam* (ut ait S. Doctor, 1. p. qu. 81. art. 1. ad 3.) *sumus Domini nostrorum actuum secundum quod possumus hoc vel illud eligere*.

Porro S. Thomas sæpe, in libris sententiarum sumit coactum pro necessario quacumque necessitate, & spontaneum ac voluntarium pro libero. Sic etiam aliqui Patres, & antiqui Theologi ante exortas novas hæreses, has voces late & improprie sumunt.

Nota. Superest adhuc gravis difficultas in concilianda Christi libertate circa actus præceptos cum absoluta ejus impeccabilitate.

§. III.

Quomodo Christus fuerit liber circa observationem præceptorum?

Dico 1. Christus ut homo in observatione præceptorum legis naturalis fuit liber tantum quoad circumstantias intensionis, motivi, &c. non autem quoad substantiam operis præcepti, pro eo scilicet instanti pro quo obligabant.

Prob. 2. pars. Nam Christus observare poterat præcepta naturalia actu intensiore vel minus intenso, ex motivo perfectiore vel minus perfecto & intenso, &c. Christus enim non fuit antecedenter determinatus ac necessitatus ad actum perfectiorem: alioquin non fuisset dignus laude ac præmio, eliciendo semper actus perfectissimos. Ergo Christus fuit liber circa observationem præceptorum naturalium quoad circumstantias sumptorum.

Prob. 2. pars. Nempe quod Christus non fuerit liber quoad substantiam operis præcepti. Nam non poterat non observare præcepta naturalia, quæ sunt prorsus indispensabilia, cum esset impeccabilis.

Dico 2. Christus in subeunda pro salute hominum morte a Patre præcepta, liber fuit non solum quoad circumstantias, sed etiam quoad substantiam mortis, seu ipsam mortem.

Prob. 1. Ex Scriptura docente Christum fuisse liberum simpliciter ad subeundam vel nō subeundam mortem pro redemptione hominum, & ipsi ad laudem, ac meritum tribuente quod mortuus sit simpliciter, ejusque morti simpliciter adscribente redemptionem ac reconciliationem nostram cum Deo tanquam præmium, ut patet ex his textibus. Isai. c. 45. *Oblatus est, quia ipse voluit... Si posuerit pro peccato animam suam, videbit semen longævum, &c.* Joann. c. 10. *Ego pono animam meam ... Nemo tollit eam a me, sed ego pono eam a me ipso. Et potestatem habeo ponendi eam*. Ad Phil. c. 2. *humiliavit semetipsum, factus obediens usque ad mortem, mortem autem Crucis. Propter quod Deus exaltavit illum, &c.* Rom. c. 5. *reconciliati sumus Deo per mortem filii ejus*. Ergo ex Scriptura Christus fuit liber ad subeundam & non subeundam mortem simpliciter, & meritus est, atque nos reconciliavit per mortem simpliciter, seu quia mortuus est, & non tantum quia mortem acceptavit per hunc vel illum actum, cum hac vel intensione, ex hoc vel illo motivo, hoc vel illo instanti.

Prob. 2. Ex Patribus, qui docent Christum fuisse liberum ad moriendum & non moriendum simpliciter. S. Chrysostomus homil. 28. in epist. ad Hebr. *erat ei promptum, si voluisset, non venire ad Crucem, potestatem enim inquit, habeo ponendi animam meam*. S. Hieronymus, in c. 53. Isaiæ. *Oblatus est, quia ipse voluit: non enim necessitate Crucem, sed voluntate sustinuit*. S. Augustinus l. 4. de Trinit. cap. 13. *demonstravit Spiritus mediatoris, quam nulla pœna peccati usque ad mortem carnis accesserit, quia eam non deservit invitus, sed quia voluit quando voluit, quomodo voluit*. S. Gregorius, l. 24. moral. c. 2. *Dominus.... Non pœnam ex necessitate suscepit.... mortem nostram omni necessitate calcata, cum voluit, sponte suscepit*.

Prob. 3. Ratione. Nam alioqui Christus non meritus fuisset, nec laudandus esset, quia mortuus est pro salute hominum, sed tantum propter circumstantias mortis suæ, quod repugnat Scripturæ laudem & meritum Christo tribuenti, eo quod mortuus sit simpliciter pro salute hominum.

Solvuntur objectiones.

Obj. 1. Conciliari potest libertas circa substantiam mortis præceptæ cum absoluta impeccabilitate Christi. Ergo.

Resp. Nego anteced. & sic concilio.

Ille fuit liber quoad substantiam mortis præceptæ, salva ejus impeccabilitate, qui potuit sine peccato non acceptare nec subire mortem præceptam. Atqui Christus potuit sine peccato non acceptare nec subire mortem præceptam; ergo Christus fuit liber quoad substantiam mortis, salva ejus impec-

impeccabilitate. *Prob. min.* Christus potuit non acceptare nec subire mortem ex dispensatione Patris. Ergo potuit sine peccato non acceptare nec subire mortem. Conf. patet. Nam rei præceptæ omissio ex superioris dispensatione non est violatio præcepti nec proinde peccatum; cum dispensatio superioris obligationem præcepti relaxet. *Prob. itaque anteced.* quia Christus potuit obtinere dispensationem præcepti moriendi. Nam 1. prudens superior aliquid libere pręcipiens, semper præcipit sub conditione saltem tacita, *nisi dispensavero*. Et aliunde Christi dignitas, & apud Patrem auctoritas postulabat, ut præceptum ei imponeretur sub conditione obtinendi dispensationem, si eam efficaciter peteret. 2. Christus aperte significat se potuisse dispensationem præcepti obtinere: sic enim, Matt. c. 26. ait: *an putas quia non possum rogare Patrem meum, & exhibebit mihi modo plusquam duodecim legiones Angelorum?* Certe Christus non potuit obtinere a Patre legiones Angelorum ad impediendam ejus mortem, sine dispensatione præcepti moriendi. 3. Ex S. Chrysost. homil. 26. in epistol. ad Hebr. ubi de Christo ait: *Licebat illi nihil pati, si voluisset*. Idem docent alii Patres. Posito autem præcepto moriendi non licebat Christo non pati mortem, nisi per dispensationem.

Inst. 1. Si ita est, præceptum moriendi Christo impositum non fuit absolutum, sed disjunctivum, vel conditionatum, nempe volo moriaris nisi dispensationem petieris. Falsum conseq. alioqui pręceptum non fuisset rigorosum.

Resp. Nego min. & ejus probationem. Nam præceptum rigorosum est illud, quod obligat in conscientia sub culpa, sive absolute, sive conditionate tantum. Præceptum autem moriendi obligavit Christum sub culpa ad subeundam mortem, vel ad petendam dispensationem.

Inst. 2. Christus dispensationem petiit his verbis; *Pater mi, si possibile est, transeat a me Calix iste* & tamen eam non obtinuit. Ergo.

Resp. Dispensationem petiit, non efficaciter & absolute, sed tantum inefficaciter & conditionate, ut patet ex his verbis subsequentibus; *Veruntamen non sicut ego volo. sed sicut tu*. Matt. c. 26.

Inst. 3. Præceptum acceptandi mortem fuit indispensabile, juxta illud, Matth. c. 26. *quomodo ergo implebuntur Scripturæ? quia sic oportet fieri*. Et illud, Luc. c. 14. *nonne hæc oportuit pati Christum?* Ergo.

Resp. Nego anteced. Nam verba Scripturæ citata significant tantum necessitatem consequentem liberam Christi acceptationem Mortis ac Passionis. Et Scriptura sic loquitur ex hypothesi præscientiæ, ac decreti divini supponentis liberam Christi acceptationem.

Inst. 4. Deum absolute decreverat, ut Christus moreretur.

Resp. Hoc decreverat tantum post prævisionem acceptationis Christi.

Inst. 5. Saltem posito præcepto moriendi pro salute hominum, Christus ex præcepto naturali charitatis tenebatur profundere vitam tam brevi recuperandam ad impediendam damnationem generis humani irreparabilem, Ergo Christus non potuit petere dispensationem præcepti moriendi.

Resp. 1. Nego conseq. Nam quamvis tunc in Christo fuisset obligatio moriendi pro salute hominum: tamen hæc obligatio naturalis supponebat obligationem præcepti positivi moriendi pro hominibus, & ab ea pendebat: ac proinde sublata obligatione præcepti positivi, altera hoc ipso cessabat. Igitur cum Christus per dispensationem potuerit tollere obligationem præcepti positivi, potuit quoque indirecte impedire obligationem pręcepti naturalis, & alio modo homines redimere: atque ita potuit sine peccato non acceptare mortem perinde ac si solum fuisset præceptum positivum.

Resp. 2. Nego anteced. Nam Christus alia quam mortis via potuisset genus humanum redimere, si aliam petiisset, v. gr. per actum chatitatis Dei & doloris de offensa Dei.

Inst. 6. Saltem acceptatio mortis erat actus perfectior, quam petitio dispensationis. At Christus fuit necessitatus ad actum perfectissimum, ergo & ad acceptandam mortem, proindeque non potuit petere dispensationem.

Resp. Nego min. Itaque Christus non fuit saltem physice necessitatus ad actum perfectissimum: alioqui non fuisset laude ac præmio dignus, nec meritus fuisset, eliciendo actum perfectissimum, ut semper fecit.

Inst. 7. Quamvis Christus fuerit antecedenter ac physice determinatus ad actum perfectissimum, tamen potuit inter actus perfectissimos hunc vel illum æqualis bonitatis elicere. Ergo fuisset capax laudis & meriti.

Resp. Nego conseq. Quia ad laudem & meritum requiritur libertas in genere moris, nempe facultas eligendi actum perfectiorem, vel minus perfectum; nec sufficit libertas in genere physico, qua quis possit eligere inter actus æqualis perfectionis. Nam si ad unum ex duobus æqualibus necessariis, non censeris dignus laude, nec mereri, quod unum præ alio eligas, cum utrumque sit æquale.

Dices. Deo tribuitur ad laudem, & vere laudabiliter agit præcise ex eo quod ponit actum bonum, licet nō possit habere actum meliorem.

Resp. Nego. Sed Deo tribuitur ad laudem, quod eligit objectum melius, cum posset minus bonum eligere: objecta enim non habent æqualem bonitatem etiam respectu Dei; nam unum magis decet Deum quam aliud, & unum majorem vim habet ad alliciendum amorem divinum quam aliud.

Dices. Liberi actus Dei sunt infiniti, ideoque æqualiter boni ac laudabiles in genere moris. Ergo Deus non agit laudabiliter eo quod eligat objectum melius, cum posset minus bonum eligere.

Resp. Nego conseq. Nam Deus objectum melius eligendo, eligit majorem bonitatem objectivam, vi cujus actus haberet majorem bonitatem formalem si possibilis esset; & sic ponit majus fundamentum ad laudem quantum est ex parte objecti, licet non ponat majus ex parte actus, quia non est possibile, eo quod actus Dei, utpote infinite boni, habeant æqualem honestatem formalem. Qui autem eligit libere majorem bonitatem objectivam, & majus fundamentum ad laudem ponit, censetur operari laudabiliter.

Dices. Ergo Deus poterit vituperari si eligat objectum minus bonum.

Resp. Neg. Nam licet objectum melius sit fundamentum laudandi Deum in genere moris, & Deus vere laudari possit quia objectum melius eligit; non potest tamen Deus vituperari aut minus laudari, quia objectum minus bonum eligit. Ratio est, quia Deus objectum minus bonum eligendo, non caret actu aliquo meliori ac perfectiori, quem haberet eligendo bonum majus, cum omnes actus divinæ voluntatis sint infinite perfecti; & quia actus quo Deus objectum minus bonum eligit, spectatus relate ad aliud objectum adhuc minus bonum quod posset eligere, infinitam habet honestatem ac laudabilitatem, etiam in genere moris: nam libere objectum illud eligit, relicto alio adhuc minus quod posset eligere. Quare cum Deus in operibus suis ad extra potuerit eligere objecta minora, utque reipsa elegit, omnes actus liberi divinæ voluntatis infinite honesti ac laudabiles sunt tum in genere physico, tum etiam in genere moris.

Inst. Si Christus potuit absolute eligere actum minus perfectum, potuit absolute habere imperfectum, seu defectum moralem. Falsum conseq. ergo.

Resp. Disting. sequel. maj. Potuit absolute habere imperfectionem negativam, *conc. sequel. maj.* positivam, *nego sequel. maj.* imperfectio positiva non sistit in actione vel omissione aliqua mala: negativa vero in carentia perfectionis moralis quæ potest haberi: Christus autem potuit absolute habere imperfectionem illam negativam, quatenus potuit absolute se determinare ad actum minus perfectum, quamvis tamen semper perfectissimum reipsa elegerit, quod est ipsi ad maximam laudem.

Porro Christus sic potuit absolute elicere actum minus perfectum, ut tamen infrustrabiliter exigeret assistentiam specialem, vi cujus semper & infallibiliter eligeret perfectissimum. Nam assistentia illa specialis ipsi debebatur vi unionis hypostaticæ. Et sanctitas substantialis humanitatis Christi fuit summa & infinita in ordine sanctitatis participatæ: ac proinde infrustrabiliter exigebat, ut Christus semper eligeret libere actum perfectissimum, omisso minus perfecto, careretque omni imperfectione etiam negativa: alioqui sanctitas illa non fuisset summa in ordine sanctitatis participatæ, cum major potuerit esse, nempe hæc quæ talem exigentiam haberet.

Inst. 9. Verbum communicavit humanitati omnem sanctitatis gradum, cujus capax est humanitas. At humanitas capax est gradus sanctitatis, vi cujus physice determinaretur ad actum perfectissimum. Ergo.

Resp. Nego min. Nam humanitas Christi non est capax sanctitatis incompossibilis cum laude & merito: Verbum enim humanitatem assumpsit, ut illa mediante genus humanum per merita sua redimeret, & Deo pro nobis libere satisfaceret.

Inst. 10. Si Christus libere mortuus est, quatenus dispensationem præcepti moriendi obtinere potuit, actus quo mortem acceptavit, non fuit formaliter & immediate

liber

libet ac meritorius, sed solum volitio non petendi dispensationem. Nam stante præcepti obligatione, non poterat Christus obedire. Falsum conseq. ergo.

Resp. 1. Ut impletio præcepti moriendi, & obedientia dicatur simpliciter libera & meritoria, sufficit quod mortis acceptatio fuerit libera mediate, nempe ex libera volitione non petendi dispensationem. Sic actus imperati a voluntate, ut actus fidei, dicuntur & sunt simpliciter liberi ac meritorii, quamvis tales non sint nisi ex actu imperante, ex quo necessario sequuntur necessitate consequente.

Resp. 2. Nego maj. Nam actus, quo Christus mortem acceptavit, & sic præceptum implevit, fuit formaliter & in se liber: Christus enim mortem acceptavit eo instanti, quo nondum præceptum obligabat ac proinde quo poterat etiam absque dispensatione illud non observare. Nam præceptum acceptandi mortem non obligabat pro hoc instanti determinate, sed disjunctive pro hoc vel illo; nec Christus necessitatus fuit pro instanti sequenti, quia poterat petere dispensationem, & sic tollere obligationem omnem implendi præceptum seu acceptandi mortem.

Præterea cum obligatio præcepti impositi sub hac conditione, *nisi dispensavero*, sit virtualiter disjunctiva, quatenus obligat ad acceptandam mortem, vel ad petendam dispensationem; actus, quo Christus dixit, *volo pati mortem ex obedientia*, tam fuit liber formaliter & immediate, quam actus quo dixisset *volo petere dispensationem*.

Obj. 2. Christus in observatione præceptorum naturalium non fuit liber nisi quoad circumstantias. Ergo non aliter fuit etiam liber circa præceptum moriendi.

Resp. Nego conseq. Disparitatis ratio est, quia libertas circa observationem præceptorum legis naturalis quoad substantiam spectatorum stare non potest cum absoluta Christi impeccabilitate: nam Christus non potuit sine peccato illa non observare eo instanti quo obligabant, cum sint prorsus indispensabilia. At libertas circa observationem præcepti moriendi stare potest cum ejus absoluta impeccabilitate, cum hujus præcepti dispensationem obtinere potuerit, si eam efficaciter petiisset.

Inst. Christus non potuit transgredi præceptum moriendi, perinde ac præcepta naturalia.

Resp. Neg. conseq. Quia transgredi præceptum non est duntaxat illud non observare, sed est illud non observare, tum cum obligat, seu stante illius obligatione. Unde cum dispensatio obligationem præcepti tollat, non transgreditur præceptum qui illud non observat ex dispensatione.

Quæres, utrum Christus ut homo fuerit subjectus Legi Mosaicæ & Evangelicæ, & legibus humanis?

Resp. 1. Christus non fuit subjectus Legi Mosaicæ. Quia, 1. Illa Lex lata fuit tantum Israelitis, eorumque posteris, qui via ordinaria nasciturí erant, & hominibus imperfectis, peccatoribus, & pure viatoribus. 2. Lata est, ut esset figura Christi ejusque mysteriorum, & homines ad ejus adventum disponeret.

Obj. 1. Gal. c. 4. dicitur: *misit Deus Filium suum factum ex muliere, factum sub lege.*

Resp. Sensus est, Christum re ipsa se ultro subjecisse Legi Mosaicæ, seu eam perfecte observasse: nam ibi usus, non obligatio, significatur. Unde Patres dicunt Christum fuisse simul liberum, & subditum Legi, liberum quidem quoad obligationem, subditum vero quoad observationem, non jure. Sic cum Matth. c. 5. Christus dicit: *non veni solvere* (Legem) *sed adimplere*, significat se plene ac perfecte Legem Mosaicam observare, non autem se illi subjectum esse.

Obj. 2. Circumcisi obligabantur Lege Mosaica, juxta illud, Gal. c. 5. *testificor omni homini circumcidenti se, quoniam debitor est universæ Legis faciendæ.*

Resp. Circumcisio per se solos homines puros obligavit ad observationem Legis Mosaicæ, quippe quæ lata erat pro solis Israelitis, & aliis hominibus populo Israelitico per circumcisionem aggregatis, qui via ordinaria procreati sunt.

Resp. 2. Christus subjectus non fuit Legi Evangelicæ. Nam Lex Evangelica a Christo lata fuit hominibus pure viatoribus. Legislator autem tenetur tantum Lege sua, quando ejus materia æque ad ipsum ac ad subditos spectat. Præterea Lex Evangelica non cœpit obligare per modum Legis, nisi post sufficientem ejus promulgationem, quæ facta est tantum die Pentecostes post Christi Ascensionem.

Resp. 3. Christus ut homo nullis præceptis humanis subjectus fuit. Nam Christus ut homo habuit potestatem excellentiæ, & jurisdictionem superioris ordinis in omnes homi-

homines. Hinc nec matri suæ, nec S. Josepho subditus fuit jure & obligatione, sed solum facto, & voluntate propria, qua se sponte illis subjecit. Neque enim ad obediendum matri obligatur Lege naturali filius, qui in matrem habet jurisdictionem superiorem, & potestatem excellentiæ, qualem habuit Christus etiam ut homo; quamvis tamen Christus ut homo Lege naturali teneretur matrem colere & honorare.

Obj. Illud, Joann. c. 19. *respondit Jesus* (Pilato): *non haberes potestatem adversum me ullam, nisi tibi datum esset desuper.*

Resp. Hic non intelligitur potestas legitima, sed solum potestas nocendi; & to *datum est* significat permissum; ita ut sensus sit: non posses mihi nocere, nec me crucifigere, nisi Deus id tibi permitteret.

ARTICULUS V.

De meritis Christi.

§. I.

Nota. Actio meritoria considerari potest dupliciter, nempe in actu primo, ut ajunt, & in actu secundo. Actio meritoria in actu primo spectata, est actio, quæ ex se habet proportionem & vim movendi ad præmium. Actio meritoria in actu secundo spectata, est ea, quæ re-ipsa movet ad tribuendum præmium quocum proportionem habet, & illud consequitur.

Dico 1. Christus vere ac proprie meruit. Est de Fide,

Prob. 1. Ex Scriptura docent Christum morte sua sibi gloriam corporis & nominis exaltationem, hominibus vero salutem meruisse. Phil. c. 2. *humiliavit semetipsum, factus obediens usque ad mortem, mortem autem crucis. Propter quod Deus exaltavit illum, &c.* Heb. c. 5. *& consummatus* (per mortem) *factus est omnibus obtemperantibus sibi causa* (meritoria) *salutis æternæ.*

2. Ex Conc. Trident. sess. 6. c. 7. declarante Christum esse causam meritoriam nostræ justificationis.

Ratio est, quia actiones Christi habuerunt conditiones omnes ad meritum de condigno requisitas: nam fuerunt liberæ, honestæ, supernaturales, Deo gratæ, proportionatæ præmio, factæ a viatore Dei amico propter finem supernaturalem debitum, & a Deo acceptatæ cum promissione præmii.

Dico 2. Quodlibet Christi meritum (supple in actu primo spectatum) ad merendum & satisfaciendum habuit valorem infinitum simpliciter, etiam intrinsecum & ex natura rei (ut cum S. Thoma docent communiter Theologi) & non solum extrinsecum seu ex acceptione Dei, ut vult Scotus. Ideoque quodlibet meritum Christi habet ex se vim merendi omne præmium finitum excogitabile ac possibile majus & majus in infinitum, imo præmium infinitum simpliciter in omni genere; item ex se habet vim satisfaciendi pro omnibus Dei offensis possibilibus pluribus & pluribus in infinitum.

Porro hic conjungo meritum cum satisfactione; nam quamvis alias differant, cum meritum dicat ordinem ad mercedem, satisfactio ad injuriam recompensandam; tamen quoad propositum sunt ejusdem rationis, & easdem habent difficultates.

Prob. 1. Ex Scriptura & Patribus docentibus simpliciter satisfactionem Christi pro peccatis nostris fuisse condignam, & superabundantem, & majorem efficaciam ad salvandum habuisse, quam Adami peccatum ad perdendum. Rom. c. 5. *sed non sicut delictum, ita & donum; si enim unius delicto multi mortui sunt: multo magis gratia Dei & donum in gratia unius hominis Jesu Christi in plures abundavit... ubi autem abundavit delictum, superabundavit & gratia*, utique per Jesum Christum, ut patet ex contextu. Ibi efficacia meritorum Christi præfertur efficaciæ peccati Adami ad perdendos homines. Sed peccatum Adami habuit ab intrinseco efficaciam perdendi omnes homines possibiles, qui ab ipso nasci possunt. Ergo merita Christi habuerunt ab intrinseco seu ex se efficaciam ad salvandos omnes homines possibiles, ideoque infinitam.

S. Chrysostomus, Homil. 10. in epist. ad Rom. ait: *multo plura quam debebamus pro nobis solvit, tantoque plura, quanto guttulam exiguam excedit Pelagus immensum.* S. Basilius dicit pretium mortis Christi superare omnem valorem. S. Anselmus, c. 14. de satisfactione Christi dicit: *potest sufficere ad solvendum quod debetur pro peccatis totius mundi plusquam in infinitum.*

His & similibus testimoniis, significatur Christi merita fuisse supersufficientia ad condigne delenda quotlibet, quælibet, quantalibet peccata in infinitum: quod est esse valoris infiniti simpliciter intrinsece in ratione meriti & satisfactionis. Nam cum peccatum mortale habeat malitiam infinitam,

tam,

tam, ejus satisfactio condigna debet esse valoris infiniti intrinsece.

Prob. 2. Ex Extravaganti *Unigenitus* de pænit. & remission. in 6. ubi postquam Clemens VI. dixit modicam guttam sanguinis Christi propter unionem ad verbum suffecisse ad redemptionem generis humani, addit Christum Dominum acquisivisse Ecclesiæ thesaurum infinitum constantem suis meritis, *de cujus consumptione seu minutione*, inquit, *non est aliquatenus formidandum tam propter infinita Christi merita quam &c.* Ubi Christi merita dicuntur infinita simpliciter, & eorum sufficientia ac infinitudo fundatur, non in acceptatione Dei, sed in unione hypostatica, quatenus nempe per unionem hanc infinita verbi persona communicatur humanitati, & ejus actiones infinite dignificat.

Prob. 3. Ratione. Illud meritum est simpliciter infinitum intrinsece, & quidem in supremo ordine infinitudinis, quod constituitur intrinsece ex aliquo infinito in supremo ordine infinitudinis. Atqui tale est quodlibet Christi meritum. Ergo quodlibet Christi meritum est infinitum simpliciter intrinsece, & quidem in supremo ordine infinitudinis *Prob. min.* Quodlibet meritum Christi constituitur intrinsece non solum exactione, sed etiam ex persona Christi. Sed persona Christi est infinita simpliciter & quidem in supremo ordine infinitudinis. Ergo quodlibet meritum Christi constituitur intrinsece ex aliquo infinito in supremo ordine infinitudinis. *Prob. maj.* Quia actio Christi meritoria & satisfactoria est totum quoddam morale constitutum ex actione, & persona ipsius. Nam Christus non solum offerebat & sumittebat Deo actiones suas, sed etiam suam personam per illas actiones, ut constat ex Scriptura asserente Christum seipsum obtulisse Patri, & seipsum humiliasse. Heb. c. 6. dicitur de Christo, *qui per Spiritum Sanctum semetipsum obtulit immaculatum Deo.* Ephes. c. 5. *Christus dilexit nos, & tradidit semetipsum pro nobis oblationem & hostiam Deo in odorem suavitatis.* Phil. c. 2. *humiliavit semetipsum, factus obediens usque ad mortem.* Præterea ex Patribus actiones Christi ex dignitate personæ operantis fuerunt deificatæ.

Hinc dignitas personæ Christi obsequium aliquod in gloriam Dei, vel in compensationem offensæ divinæ exhibentis, sicque se offerentis, vel sumittentis, se habet per modum cujusdam formæ moralis, intrinsece moraliter obsequium exhibitum afficientis, & infinite dignificantis, eique tribuentis valorem infinitum simpliciter in supremo ordine infinitudinis.

Prob. adhuc paulo aliter. Illud meritum habet æstimabilitatem moraliter infinitam, quod est a persona infinite digna, influente per se & movente ad præmium absque limitatione ullius causæ secundæ. Atqui quodlibet meritum Christi est hujusmodi, est a verbo per se formaliter dignificante absque limitatione. Ergo. Major constat; nam cum actiones sint suppositum, quo persona est dignior, eo ejus actio est quo dignior: quare actio meritoria personæ infinitæ dignitatis & excellentiæ per se digna est præmio perfecte proportionato tantæ dignitati.

Confirm. Ex 1. Cor. 6. *empti estis pretio magno.* Et. 1. Pet. *Redempti estis pretioso sanguine Christi.* Quæ locutiones indicant quemdam inæstimabilem valorem & sine termino, ut recte notat Suarez.

§. II.

Solvuntur objectiones.

Obj. 1. Opera Christi meritoria habent bonitatem moralem infinitam. Ergo non sunt infiniti valoris.

Resp. Nego conseq. Quamvis enim opera Christi meritoria finitam tantum bonitatem habuerint, eo quod omnis actus humanitatis Christi haberet entitatem finitam, & Christus ut homo finito modo Deum diligeret, & ex imperio charitatis alios virtutum actus exerceret; tamen valor actionis Christi meritoriæ erat infinitus simpliciter, propter infinitam dignitatem personæ, quæ per actionem illam finitæ bonitatis se offerebat & submittebat Deo. Igitur persona Christi infinite dignificabat ejus meritum, quatenus per actionem meritoriam & satisfactoriam persona censetur offerri, impendi & submitti.

Nota. Actiones Christi ut a persona illius distinctæ, finiti quidem sunt valoris, sed non constituunt adæquate meritum & satisfactionem. Similiter dignitas personæ absolute sumptæ non habet rationem meriti, sed solum dignitas personæ ponentis aliquam actionem liberam & honestam in obsequium alterius. Dignitas autem personalis est inseparabilis a persona, & semper natura prior actione, in quam secundum se totam refunditur moraliter.

Inst. Persona verbi, utpote æqualis Patri, subjici ac demitti non potest. At persona verbi est persona Christi. Ergo persona Christi non potest se subjicere.

Resp. Disting. maj. Persona verbi subjici ac demitti non potest ratione naturæ divinæ, *conc. maj.* Ratione naturæ humanæ assumptæ, *nego maj.* Ut divina persona demittatur, satis est, si submittatur secundum naturam suam humanam, & subjiciat se per actiones suæ humanitatis, quæ suæ sunt. Nam ideo actiones sunt suppositorum, quia persona ipsa per suam naturam ac potentias illius agit & patitur. Hinc Filius Dei dicitur in Scriptura seipsum obtulisse Patri, semetipsum humiliasse.

Inst. 2. Christus non potuit dici servus Dei: ergo nec ei subjici.

Resp. Disting. anteced. Non potuit dici servus Dei stricte, *conc. ant.* Nam servitus stricte sumpta excludit omnem communicationem honoris & bonorum cum eo, cui servitur. Non potuit dici servus late, *nego ant.* Nam servitus late sumpta importat tantum obligationem serviendi, qualis fuit in Christo ut homine respectu Dei, juxta illud, Isai. c. 42. *ecce servus meus, suscipiam eum: electus meus, complacuit sibi in illo anima mea.*

Obj. 2. Actiones Dei adextra sunt infinitæ laudabilitatis, nec tamen infiniti meriti. Ergo actiones Christi non sunt infiniti meriti.

Resp. Nego conseq. Disparitas est, quia actiones Dei adextra sunt a Deo agente per naturam divinam, quæ non habet superiorem, nec illæ fiunt in obsequium alterius. At actiones Christi, sunt ab illo ut agente in obsequium Dei per naturam humanam Deo inferiorem ac subjectam, & suam personam per humanitatis suæ actionem offerente.

Obj. 3. Valor satisfactionis petitus a persona satisfaciente, decrescit ex dignitate personæ offensæ, cui satisfit. Ergo hic valor æstimari non debet a sola dignitate personæ satisfacientis.

Resp. Disting. anteced. Si persona satisfaciens non habeat dignitatem æqualem personæ offensæ, *conc. ant.* Si hanc habeat, *nego ant.* Dignitas autem personæ Christi, utpote divinæ, æqualis est dignitatis personæ, cui satisfit.

Obj. 4. Christus meritus est & satisfecit ut homo. Ergo valor ejus meritorum est finitus.

Resp. Christus meritus est & satisfecit ut homo Deus. Nam merebatur & satisfaciebat per suam humanitatem ut subsistentem in persona verbi. Persona enim verbi vere ac physice per suam humanitatem actus meritorios & satisfactorios libere efficiebat, eosque vere suos, nomine, & se ipsum per illos offerebat Patri, atque ita eos infinite dignificabat.

Obj. 5. Merita Christi sunt ab humanitate ut principio: ergo sunt finita.

Resp. Merita Christi sunt quidem finita præcise ut procedentia ab humanitate tanquam a principio elicitivo, sed sunt infinita simpliciter ut procedentia a supposito tanquam a principio dignificante. Nam cum actiones sint suppositorum quantum ad denominationem & æstimabilitatem, actio dicitur divina a supposito divino, estque infinite æstimabilis a supposito infinite digno moraliter operante.

Inst. Dignitas personæ non habet rationem meriti. Ergo actio non est infiniti meriti propter suppositum divinum.

Resp. Dignitas personæ non habet rationem meriti sine actione honesta libere a sua natura facta in obsequium alterius. At dignitas personæ ponentis aliquam actionem liberam & honestam in obsequium alterius, habet rationem meriti: nam per illam actionem se impendit in obsequium alterius; & facit cum illa actione totum aliquod morale, quod offertur, & quod meritum vocatur.

Obj. 6. Spiritus-Sanctus est causa principalis actuum supernaturalium hominis justi: & tamen eos non dignificat infinite. Ergo nec persona Verbi dignificat infinite actiones humanitatis Christi.

Resp. Nego conseq. Disparitatis ratio est, quia Spiritus-Sanctus, licet sit causa principalis actuum salutarium, non tamen est persona eos per naturam sibi substantialiter unitam & suam factam eliciens a recipiens, nec eos nomine suo Deo exhibens, ut Verbum se habet ad actus suæ humanitatis.

Obj. 7. Perfectio infinita objecti non reddit cognitionem sui infinite perfectam, ut patet intuitiva Dei visione. Ergo dignitas infinita personæ operantis non reddit actionem suam infinite meritoriam.

Resp. Nego conseq. Disparitas est, quia objectum non constituit intrinsece cognitionem, estque ei extrinsecum. At dignitas personæ intrinsecæ moraliter constituit meritum, cui se totam communicat.

Obj. 8. Merita Christi valorem suum accipiebant dependenter ab unione hyposta-

tica,

tica, quæ est entitative finita. Ergo valor ille non est nisi finitus.

Resp. Disting. antecced. Accipiebant dependenter ab unione hypostatica ut ab aliquo præsupposito, vel conditione sine qua non, *conc. ant.* Ut ab aliquo constituente meritum, vel modificante dignitatem personæ Verbi, aut principio maximo dignificante actiones Christi, *nego anteced. & conseq.* Per unionem hypostaticam persona Verbi facta est persona humanitatis, & sic omnes actus meritorii humanitatis fuerunt vere ac physice actus Verbi, & Verbum erat proprie ac physice principium quod illorum actuum, atque illos ut suos offerebat in honorem Dei, & ipsum per actus suæ humanitatis offerebat Deo. Igitur unio hypostatica non est principium influens, sed id sine quo principium non influeret.

Obj. 9. Quando duæ causæ concurrunt inæqualiter ad eumdem effectum, effectus perfectio limitatur per causam minus perfectam. Ergo valor meritorum Christi limitatur per actionem humanitatis finitam.

Resp. Esto anteced. nego conseq. Nam quamvis actio finita humanitatis constituat partialiter meritum Christi, non constituit tamen nec facit valorem meriti a persona Verbi derivatum. Quod ut intelligatur, duplex distinguendus est valor in actione meritoria Christi; unus finitus, qui respondet bonitati morali actionis a qua est: & alter infinitus, qui respondet dignitati personæ. Valor autem infinitus meritorum Christi est a sola dignitate Verbi ut causa morali adæquata, non vero ab actione humanitatis nisi ut conditione sine qua non esset valor infinitus, quatenus sine illa actione persona non censeretur se impendere in obsequium Dei, & se demittere.

Porro Verbum est principium totale quod denominationis actionum meritoriarum Christi, humanitas vero principium quo formale proximum & elicitivum.

Obj. 10. Si quodlibet Christi meritum seorsim sumptum sit infinitum, Christus per unam actionem tantum mereri poterat quantum per omnes actiones suas simul sumptas. Falsum conseq. Ergo.

Resp. Distinguo seq. maj. Tantum mereri poterat intensive per unam actionem quantum per omnes, *conc. seq. maj.* Intensive, *nego seq. maj.* Christus non minus poterat intensive mereri & satisfacere per unam actionem quam per omnes, quatenus omnes actiones simul sumptæ non habebant ex se vim majorem merendi & satisfaciendi quam una; quia una habet vim merendi & satisfaciendi infinitam in supremo ordine infinitudinis. Non datur autem infinitum infinito majus in eodem ordine: nam si infinitum ab alio infinito superaretur, deficeret: & finiretur in eo in quo superaretur, & sic jam finem haberet, ideoque jam esset finitum, non infinitum.

Inst. Ergo Christus tantum re ipsa meritus est per quantulamcumque actionem, quam per omnes actiones & mortem.

Resp. Nego. Quamvis enim quælibet & quantulacumque actio Christi meritoria habuerit proportionem & sufficientiam ad omne præmium possibile majus & majus in infinitum imo etiam ad infinitum, si possibile est, atque ad satisfaciendum pro peccatis omnibus possibilibus pluribus & pluribus, gravioribus & gravioribus in infinitum; tamen Christus non meritus est, nec satisfecit de facto & in actu secundo, nisi per omnes actiones suas, & præsertim per Passionem & mortem suam. Dum quia Christus non voluit per unam tantum actionem, sed per omnes simul ut morte consummatas nos redimere, & pro nobis satisfacere. Tum quia Deus noluit quamlibet actionem Christi seorsim sumptam ad præmium & satisfactionem acceptare, sed omnes Christi actiones & passiones per ejus mortem consummatas ad hunc finem exigit. Unde Christus de facto plus meruit per omnes actiones simul quam per unicam, sed ex ordinatione ipsius Christi & acceptatione Dei, non ex natura rei.

Dices. Ergo omnes actiones Christi fuerunt necessariæ ad redemptionem nostram.

Resp. Fuerunt quidem necessariæ ex eo quod Deus nullam actionem seorsim acceptaverit & Christus ordinaverit ad salutem nostram sine aliis omnibus. At non fuerunt necessariæ per se, quasi singulæ seorsim sumptæ non habuerint ex se vim infinitam merendi salutem nostram & satisfaciendi pro peccatis nostris. Itaque Deus acceptavit, & Christus ordinavit, non aliquam actionem seorsim, sed omnes actiones simul ut morte consummatas per modum unius meriti ac pretii totalis ad salutem nostram & satisfactionem pro peccatis. Hoc autem convenientissimum fuit ad peccati gravitatem, justitiam divinam, & charitatem Christi erga homines illustrius significandam; & ne redemptio nostra

nobis

nobis vilescerent, si unica aliqua actione Christi facili perficeretur.

Obj. 11. Ut Christus re-ipsa mereretur & satisfaceret, requirebatur acceptatio divina. Ergo valor meritorum Christi non erat infinitus ex se, sed tantum ex acceptatione divina.

Resp. Nego cons. Nam quamvis actio quælibet Christi meritoria per se & independenter ab acceptatione divina valorem & æstimabilitatem infinitam simpliciter ad merendum & satisfaciendum haberet; tamen re ipsa non meruit ullum præmium sine promissione præmii. Nam secluso pacto nemo tenetur rem suam dare exhibenti pretium vel obsequium etiam majus. Ergo multo minus Deus tenebatur præmium tribuere meritis seu obsequiis Christi sibi aliunde debitis; similiter actiones Christi non satisfecerunt sine acceptatione Dei: nam Deus potuit ab ipso reo nempe homine puro satisfactionem exigere; offensus enim jus habet exigendi satisfactionem ab ipso offendente; & sic Deus poterat non condonare offensam, quacumque satisfactione a Christo oblata, cum Christus non pro se, sed pro aliis satisfaceret. Ac proinde ut propter satisfactionem Christi, Deus condonaret offensas hominibus, opus fuit acceptatione divina tanquam conditione necessaria, non autem tanquam tribuente vim valori meritorum Christi.

Porro acceptatio illa Dei includitur in decreto Incarnationem ordinante ad redemptionem perfectam hominum.

Inst. Hinc sequitur Deum plus exegisse a Christo quam debebatur ad redemptionem hominum: sed hoc injustum est. Ergo.

Resp. Nego min. Nam 1. Deus opera Christi omnia exigere poterat alio titulo, nempe supremi dominii. 2. Quidquid Deus a Christo ad nostram redemptionem exegit, id a Christo ultro volente, non invito exegit.

Obj. 12. Si merita Christi sunt infinita, opera hominum meritoria & satisfactoria sunt inutilia. Falsum conseq. Ergo.

Resp. Neg. sequel. maj. Quamvis enim merita & satisfactiones Christi sint de se superabunde sufficientia ad nostram redemptionem; tamen ex Dei & Christi ordinationem non prosunt nisi applicentur, & adultis non applicantur ad satisfactionem & salutem nisi mediante cooperatione sua libera per opera bona habentia ex meritis Christi vim merendi & satisfaciendi. Quare bona nostra opera necessaria sunt, non ad supplendum valorem meritorum Christi, sed ad illorum applicationem ex Dei & Christi sic disponentis voluntate.

Hinc illud Apostoli, Col. c. 1. *Adimpleo ea quæ desunt passionum Christi in carne mea.* Nihil autem deest passionibus Christi, nisi earum applicatio.

Obj. 13. Si merita Christi sint infinita simpliciter, exhauriunt omnipotentiam Dei. Falsum conseq. Ergo.

Resp. Nego sequel. maj. Nam valor meritorum Christi, quantumvis infinitus, non est nisi ad aliquid possibile: impossibile enim non potest esse præmium. Ideoque actiones Christi merentur, non infinitum præmium utpote chimericum, sed majus & majus, plus & plus in infinitum. Nam sicut omnipotentia Dei dicitur infinita, quia est ad omne possibile; & semper potest in infinitum id omne quod non repugnat, licet non possit producere infinitum simpliciter: ita Christi meritum est infinitum, quatenus meretur id omne quod non repugnat, & semper plus & plus in infinitum; sed hoc meretur ut causa moralis.

Nota. Merita Christi non tam placuerunt Deo quam ipsa divinitas. Nam merita Christi fuerunt infinita simpliciter in supremo ordine infinitudinis per participationem tantum non per essentiam, & in aliquo tantum genere, nempe in ratione valoris ad merendum & satisfaciendum, habuerunt enim entitatem & moralem finitam. At divinitas est infinita simpliciter in supremo ordine infinitudinis per essentiam, & quidem in omni genere entis ac perfectionis.

§. III.

Expediuntur aliæ quæstiones circa merita Christi.

Quæres 1. Per quos actus Christus meruerit?

Resp. Christus meruit per omnes actus liberos humanitatis suæ. Nam hi omnes actus Christi habebant omnia ad meritum requisita. Meruit autem per amorem supernaturalem distinctum ab amore beatifico, & per alios actus liberos a charitate imperatos, quos ut viator elicuit ex directione scientiæ infusæ. At non meruit per amorem beatificum, utpote necessarium; neque etiam per actiones divinitatis; nam ut quis mereatur, habere debet superiorem, a quo meriti mercedem recipiat. Christus autem in solis actibus humanitatis superiorem habuit.

Quæ-

Quæres 2. Quandonam Christus meruerit?

Resp. 1. Christus meruit a primo instanti conceptionis. Nam 1. tunc se obtulit Patri ad mortem pro hominum salute subeundam, juxta illud, Hæbr. c. 10. *Ideo ingrediens mundum, dicit: hostiam & oblationem noluisti: corpus autem aptasti mihi .... Tunc dixi: ecce venio, ut faciam, Deus, voluntatem tuam.* 2. Ad dignitatem & sanctitatem Christi pertinuit, ut virtutum actus exerceret pro omni tempore pro quo potuit exercere. Christus autem actus virtutum exercere potuit a primo instanti conceptionis; nam ab illo instanti usum rationis, & scientiam infusam, independentem a phantasmatis quoad usum habuit.

Resp. 2. Christus non meruit amplius post mortem, ut ipse testatur, Joann. c. 9. *Me oportet operari opera ejus, qui misit me, donec dies est; veniet nox, quando nemo potest operari.* Ratio est, quia tunc Christus non erat amplius in viatoris statu, qui de lege ordinaria requiritur ad meritum.

Quæres 3. Quid Christus sibi & aliis meruerit.

Resp. Christus sibi meruit gloriam corporis, nominis exaltationem, & alia bona extrinseca, quæ post passionem accepit. Constat ex Apostolo, Hebr. c. 2. *Videmus Jesum propter Passionem mortis gloria & honore coronatum.* Et, Phil. c. 2. *Humiliavit semetipsum factus obediens usque ad mortem, mortem autem Crucis. Propter quod & Deus exaltavit illum, & donavit illi nomen, quod est super omne nomen, &c.* Item secundum Theologos non paucos Christus sibi etiam meritus est gloriam animæ & beatitudinem essentialem. Quia quod quis mereri potest, melius est habere ex merito quam sine merito: nam hoc habenti gloriosius est. Christus autem gloriam animæ sibi mereri potuit, quamvis ex vi unionis hypostaticæ sibi debita fuerit, eamque habuerit a primo instanti conceptionis; tunc enim Christus gloriam animæ duplici titulo, nempe debiti connaturalis, & meriti, accepit, qui duo tituli inter se non pugnant.

Obj. Christus venit tantum propter redemptionem nostram; nec dici potest pro se mortuus esse.

Resp. 3. ad 1. Christus venit tantum propter salutem nostram, ut principale motivum, sicut vi præsentis decreti non venisset, si redemptione non eguissemus. Sed hoc non obstat quin aliquid sibi meritus sit.

Resp. ad 2. Christus dici non potest pro se mortuus, hoc sensu quod mortuus sit ex intentione primaria pro se, vel quod mortuus sit pro peccatis propriis, in quo sensu S. Cyrillus anathematismo 10. dicit anathema ei, *qui Christum pro seipso quoque, & non potius pro nobis solis sacrificium obtulisse affirmaverit*, nempe hoc sensu, quod pro peccatis suis proriis obtulerit, ut patet ex his verbis, quæ subjicit: *Neque enim is oblatione opus habebat, qui nullam peccatum commiserat.*

Resp. 2. Christus non meruit Angelis ullum gradum gratiæ & gloriæ, sed tantum quasdam illustrationes, & gaudia aliaque dona accidentalia. Quia Christus iis tantum gratiam habitualem & gloriam meruit, pro quibus mortuus est, nec pro Angelis mortuus est. Præterea gratia, & consequenter gloria bonis Angelis decreta est ante prævisionem peccati originalis, ac proinde ante Incarnationis decretum.

Resp. 3. Christus hominibus meruit 1. justificationem, hoc est, gratiam sanctificantem, remissionem peccatorum, adoptionem, & hæreditatem divinam, juxta illud, Rom. cap. 3. *Justificati gratis per gratiam ipsius, per redemptionem quæ est in Christo Jesu.* 2. Omnia auxilia gratiæ excitantis & adjuvantis, quibus ad justificationem disponitur, ac proinde motus fidei, spei, dilectionis & contritinnis. Constat ex illo, ad Thim. c. 1. *Nos liberavit, & vocavit vocatione sua sancta, non secundum opera nostra, sed secundum propositum suum, & gratiam, quæ data est nobis a Christo Jesu ante tempora sæcularia.* Idem definit Conc. Trident. sess. 6. c. 5. Igitur non solum ipsa justificatio, sed etiam omnes dispositiones ad eam sunt ex meritis Christi. Quare tota justificatio nostra est remuneratoria respectu Christi; & tota gratuita respectu nostri. 3. Omnia dona gratiæ quæ primam justificationem sequuntur, nempe gratias actuales, merita bonorum operum, augmentum gratiæ sanctificantis, donum perseverantiæ, remissionem peccatorum venialium, & pœnæ temporalis peccatis quoad culpam remissis debitæ: uno verbo omnia media salutis, omnia auxilia salutaria, & quidquid ad salutem conducit. Constat ex illo Ephes. cap. 1. *Benedixit nos in omni benedictione spirituali in cœlestibus in Christo.* 4. Vitam æternam, juxta illud, Rom. 6. *Gratia Dei vita æterna.*

Ratio horum omnium est, quia Christus est perfectus Redemptor & Salvator homi-

hominum: ac proinde nobis & perfectam redemptionem: ac salutem, & omnia media ad eum assequendam necessaria ac sufficientia meritis suis acquisivit.

ARTICULUS VI.

De Sanctificatione Christi.

Nota. SOciniani docent Christum non vere ac proprie per Passionem & mortem suam pro peccatis nostris satisfecisse, & nos redemisse: ita ut pœnæ, quas passus est essent veluti compensatio pro peccatis nostris, & pretium redemptionis nostræ; sed volunt Christum in hoc tantum sensu nos redemisse & pro nobis satisfecisse, quod patientiæ & pœnitentiæ exemplum nobis præbuerit.

§. I.

Dico 1. Christus vere & proprie nos redemit, & pro nobis satisfecit. Est de fide.

Prob. 1. Ex Scriptura. Isai. 53. *Vere languores nostros ipse tulit, & dolores nostros ipse portavit.... Ipse autem vulneratus est propter iniquitates nostras, attritus est propter scelera nostra, Disciplina pacis nostræ super eum & livore ejus sanati sumus.... & posuit Dominus in eo iniquitatem omnium nostrum.... & iniquitates eorum ipse portavit.* Rom. 8. *Proprio filio suo non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit illum: quomodo non etiam cum illo omnia nobis donavit?* Tit. 2. *Dedit semetipsum pro nobis, ut nos redimeret ab omni iniquitate, & mundaret sibi populum acceptabilem sectatorem bonorum operum.* 2. Cor. 6. *Empti enim estis pretio magno.* Pet. 1. *Redempti estis.... pretioso sanguine quasi agni immaculati Christi.* 1. Joan. 2. *Ipse est propitiatio pro peccatis nostris: non pro nostris autem tantum sed etiam pro totius mundi.* Et, Apoc. 5. *Redemisti nos Deus in sanguine tuo ex omni Tribu, & lingua, populo, & natione.*

Prob. 2. Ex Patribus. Pro omnibus sint S. Augustinus, l. 14. contra Faustum, c. 4. *Suscepit Christus sine reatu supplicium nostrum, ut inde solveret reatum nostrum.* Et S. Cyrillus Alexand. lib. 2. in Joann. *Quoniam in peccato eramus, atque idcirco morti & interitui debebamur; filium suum Pater in redemptionis pretium dedit pro nobis.*

Prob. 3. Quia ex Fide Catholica Christus est vere ac proprie Salvator noster ac Redemptor. Et quia alioqui Christus per Passionem ac mortem suam non plus nobis præstitisset, quam Martyres & Sancti, qui nobis exempla patientiæ & pœnitentiæ dederunt: quod Fidei Christianæ & sensui omnium Christianorum repugnat.

Obj. 1. Si Christus vere ac proprie nos redemisset, & pro nobis satisfecisset, peccatores non deberent satisfacere Deo per pœnitentiam. Falsum conseq. Ergo.

Resp. Nego sequel. maj. Quia satisfactio Christi non prodest nisi iis, quibus applicatur & quantum applicatur per media a Deo & ab ipso Christo instituta. Nam Deus satisfactionem & pretium redemptionis Christi pro omnibus hominibus non acceptavit quoad ejus effectus nisi sub conditione applicationis ipsis faciendæ per diversa media; & Christus ipse non aliter voluit a Patre acceptari, & hominibus prodesse.

Obj. 2. Iniquum est innocentem puniri pro nocentibus. Sed hoc factum esset, si Christus vere pro peccatis nostris satisfecisset. Ergo.

Resp. Disting. maj. Si innocens ipse & libere & sponte vadem se & sponsorem dederit pro innocentibus, *neg. maj.* Secus, *esto maj.* Dico *esto*. Quia Deus ut supremus vitæ ac necis Dominus potest juste quemlibet etiam innocentem morti tradere, maxime ob salutem omnium.

Obj. 3. Si Christus pro hominibus debitum solvisset; homines censerentur omnia solvisse quæ Deo debebant. At hoc impium est dictu. Ergo.

Resp. Neg. seq. maj. Quia non nos ipsi quod debebamus persolvimus, sed solus Christus a Deo nobis datus satisfactionem condignam Deo pro peccatis nostris exhibuit.

§. II.

Dico 2. Christus perfectissime de condigno, imo superabundanter satisfecit pro omnibus peccatis hominum.

Prob. 1. Ex Scriptura. Rom. 8. *Non sicut delictum, ita & donum. Si enim unius delicto multi mortui sunt: multo magis gratia Dei & donum in gratia unius hominis Jesu Christi in plures abundavit .... gratia autem ex multis delictis in justificationem .... Ubi autem abundavit delictum, superabundavit gratia.* Ibi Apostolus docet satisfactionem Christi habuisse majorem efficaciam ad delenda peccata omnia, quam peccatum Adami ad perdendos homines. Quomodo autem hanc efficaciam

caciam habere potuisset, si non fuisset condigna?

2. Ex Patribus. Hic sufficiat S. Chrysostomus, hom. 10. in epist. ad Rom. hunc locum Apostoli exponens ait: *Si unius peccatum peremit omnes, multo certe magis unius gratia servare poterit. Postea ostendit* (Paulus) *non illud modo peccatum per gratiam extinctum, sed & reliqua omnia; nec ipsa tantum peccata esse extincta, sed & justitiam datam atque adeo Christum non modo tantum juvisse, quantum læserat Adam, sed & multo magis ac multo plenius... Multo plura quam debebamus pro nobis solvit tantoque plura, quanto guttulam exiguam excedit pelagus immensum.* Item ex aliis Patribus docentibus Incarnationem fuisse necessariam ex hypotesi condignæ satisfactionis Deo pro peccato *exhibendæ.*

3. Ratione. Quia valor meritorum & satisfactionum Christi est simpliciter infinitus in supremo ordine infinitudinis, ut supra probatum est. Et vero si quælibet Christi actio meritoria habuit valorem simpliciter infinitum in supremo ordine infinitudinis: ergo & quælibet Christi actio satisfactoria habuit eundem valorem simpliciter infinitum; cum sit eadem ratio pro utraque: nempe quia satisfactio Christi est actio personæ simpliciter infinitæ in supremo ordine infinitudinis se ipsam Deo submittentis, & offerentis in compensationem injuriæ. Satisfactio autem personæ infinitæ seipsam submittentis & offerentis in compensationem pro offensa est sane infiniti simpliciter valoris, & quidem in supremo ordine infinitudinis.

Obj. 1. Verbum non potest se submittere, nec satisfacere. Ergo.

Resp. Disting. antec. Verbum solitarie sumptum, & ratione sui, *conc.* Verbum ut unitum humanitati & per actus ipsius humanitatis, qui tamen sunt actus personæ infinitæ, eos infinite dignificantis, *neg.* Igitur Verbum satisfecit ut Homo Deus, & per actus humanitatis infinite dignificatos a persona Verbi, cujus sunt.

Obj. 2. Condigna satisfactio non potest fieri ex bonis a Deo acceptis.

Resp. Neg. modo illa bona sint ita bona & dona Dei, ut tamen sint bona opera & merita satisfacientis, utpote procedentia a voluntate propria se libere ad ea determinante.

Obj. 3. Satisfactio non potest fieri per actionem jam debitam Deo ex alio titulo, puta dominii vel obedientiæ. At omnes actiones Christi sic debentur Deo. Ergo.

Resp. Nego maj. Itaque satisfactio fieri potest per actionem jam debitam ex alio titulo, quando obligationes diversæ sunt, de eadem re. Sic qui vovisset restitutionem pecuniæ furto ablatæ, restituendo satisfacit simul & voto & justitiæ. Præterea actiones, quibus Christus satisfecit, erant ipsi liberæ, nec ab eo debebantur pro satisfactione suorum delictorum, cum omni peccato careret, & absolute impeccabilis esset.

Quares utrum Christus satisfecerit ex rigore justitiæ, sive utrum satisfaciendo exercuerit actum justitiæ strictæ.

Resp. Christus satisfaciendo, exercuit actum aliquem justitiæ saltem late dictæ. Tum quia exhibuit satisfactionem æqualem debito & offensæ, imo superabundantem. Tum quia satisfecit alterius debito rigoroso, quod in se susceperat, acceptando mortem ad satisfaciendum pro hominibus: cui acceptationi & executioni Deus promiserat redemptionem generis humani.

Utrum autem hæc satisfactio sit actus justitiæ strictæ, ideo controvertitur, quia alii ad justitiam strictam certas conditiones exigunt quas alii minime necessarias putant. Quare hæc quæstio videtur esse de nomine.

Ex dictis collige Christum esse Meditatorem nostrum, quatenus est Homo Deus, quia solum ut Homo Deus satisfactionem condignam & infinitam pro peccatis nostris exhibere potuit. Nam non potuit talem exhibere, neque secundum naturam divinam, quia natura divina non potest se submittere, sacrificium offerre, nec mereri: neque etiam secundum solam humanitatem ut præcisam a Deo Verbo; quia satisfactio humanitatis non est condigna; nisi quatenus humanitas est unita substantialiter Deo Filio, qui per actiones ab ea elicitas censetur se offerre & impendere.

ARTICULUS VII.

De servitute Christi.

Utrum Christus homo sit proprie servus Dei?

Nota. Aliquis potest dici servus dupliciter, nempe stricte & late. Servus stricte est ille, qui non solum habet dependentiam ab aliquo, & obligationem obediendi, sed etiam qui cum domino nihil in honore nec in bonis communicat. Servus late dictus est præcise ille, qui

habet

habet dependentiam ab aliquo domino, & obligationem ei obediendi.

Dico. Christus ut homo nec est, nec dici potest stricte servus Dei. Est de fide.

Prob. 1. Ex definitione a tota Ecclesia recepta Adriani I. & Concilii Francofordiensis, Elipandum Episcopum Toletanum, & Felicem ejus magistrum Episcopum Urgelitanum impietatis & erroris damnantium, quod asserent Christum esse filium adoptivum & servum. Hadrianus sic loquitur in sua ad Episcopos Hispaniæ contra Elipandum episto la: *Adoptivum eum filium quasi purum hominem, & (quod pudet dicere) servum eum impii, & ingrati tantis beneficiis, Liberatorem nostrum non pertimescitis venenosa fauce susurare. Cur non veremini queruli obtrectatores, Deo odibiles, illum servum nuncupare, qui vos servitute diaboli liberavit?*

2. Ex Patribus, apud Vasquem. Pro omnibus sit S. Damascenus, lib. 3. orthodoxæ fidei, cap. 21. ubi ait: *Illud quoque sciendum est, eum* (Christum) *ne servum quidem dicere nobis licere*: quod intellige proprie ac stricte loquendo.

3. Ratione: quia servus stricte dictus non communicat in bonis nec in honore cum domino. Atqui Christus ut homo communicat cum Deo Verbo in bonis & honore, cum sit etiam qua homo Filius Dei naturalis. Dico, *qua homo*, id est quatenus est suppositum naturæ humanæ. Ergo Christus ut homo non est servus Dei stricte.

Obj. 1. Humanitas Christi est serva Verbi proprie loquendo. Ergo Christus homo est proprie servus Dei.

Resp. Nego anteced. Nam servus aut serva non dicitur nisi de supposito. Humanitas autem Christi non est suppositum, sed est natura Verbi, in quo ut supposito suo subsistit. Præterea ipsa in bonis & honote cum Verbo supposito suo communicat.

Obj. 2. Christus in Scriptura dicitur servus Dei, ut Isai. c. 53. *Justificabit ipse justus servus meus multos*. Item aliqui Patres Christum appellant Dei servum.

Resp. Cum Christus in Scriptura & a Patribus vocatur servus Dei, vox *servus* sumitur late, & solum significat eum qui habet dependentiam a Deo, & obligationem ei obediendi, nec ullatenus communicationem in bonis & honore excludit. Christus autem in hoc sensu est vere servus Dei secundum humanitatem: nam secundum humanitatem habet dependentiam a Deo & obbligationem ei obediendi, cum Deus sit Dominus Christi secundum humanitatem.

Dices. Hæc nostra responsio repugnat Hadriano I. & Conc. Francofordiensi.

Resp. Nam Christi ut hominis servitutem tantum strictam, quæ nempe ab eo excludit participationem honoris & excellentiæ cum Deo Verbo, fundatam in Dei filiatione naturali damnarunt, qualem servitutem astruebant Felix & Elipandus.

Obj. 3. Non pauci Theologi censent Christum dici posse simpliciter servum Dei vel servum Patris, sicut simpliciter dicitur subditus Deo, & obedire Deo.

Resp. Censent sic dici posse sed in sensu lato, ideoque nec communicationem in bonis & honore, nec filiationem naturalem divinam excludente, & secluso Arianismi ac Nestorianismi periculo: alioqui ac ad illud vitandum addi deberet, secundum humanitatem, sic dicendo: Christus secundum humanitatem est servus Dei.

Cæterum Christus non potest, quamvis in sensu lato tantum, dici simpliciter servus Verbi, sicut nec subditus Verbo. Nam quamvis omne dominium Patris sit realiter commune Filio, non potest tamen Filius denominari simpliciter Dominus Christi, nec Christus dici potest simpliciter servus Filii seu Verbi, aut subditus Verbo; quia hic modus loquendi indicat distinctionem suppositorum. Denominationes enim quæ sunt ad alterum, attributæ simpliciter & sine addito, significant ex usu communi non solum distinctionem naturarum, sed etiam suppositorum. Unde cum personarum distinctio intercedat inter Patrem & Christum, non autem inter verbum & Christum, dici non potest simpliciter, Christus, est servus Verbi, aut sui ipsius, sicut dici potest Christus est servus Patris, late scilicet.

Sunt tamen qui putant, Christum cum hoc addito (*qua homo*) posse dici servum Verbi & sui ipsius, in sensu scilicet lato, in hunc modum: Christus qua homo est servus Verbi. Quia, inquiunt, per istam reduplicationem determinate significatur subjectio & inferioritas ex parte naturæ tantum.

ARTICULUS VIII.

De filiatione Christi.

Utrum Christus ut homo sit Filius Dei adoptivus.

§. I.

Nota I. CIrca finem octavi sæculi Elipandus Toletanus Episcopus Felicem Orgellanum Episcopum per litteras consuluit quid de humanitate Christi sentiendum esset, utrum scilicet Christus quatenus homo est, proprius an adoptivus Dei Filius dicendus esset. Rescripsit Felix Christum secundum humanitatem esse Filium Dei adoptivum: quam opinionem scriptis ad eumdem Elipandum libris propugnavit. Ita Eginhardus, in annalibus ad annum Christi 792. itaque Felix docebat Christum secundum divinitatem esse Filium Dei natura, secundum humanitatem vero adoptione & gratia, & consequenter duos in Christo Filios Dei agnoscebat, unum proprium & naturalem, alterum duntaxat adoptivum. Ex qua doctrina sequebatur duas esse in Christo personas, cum denominatio Filii sit personalis. Quare Felix a Catholicis Nestorianæ hæreseos merito arguebatur. Tamen ipse unicam in Christo personam, nempe personam Verbi disertis verbis asserebat, ut constat ex Alcuino, qui plures libros contra ipsum scripsit. Sed in hoc Felix (quod novatoribus sæpe contigit) secum pugnabat.

Feliciana hæresis, quam secutus est Elipandus, in multis Conciliis damnata fuit, nimirum in Foro juliensi, anno 791. Ratisponensi, an. 792. Francofordiensi, an. 794. Romano sub Leone III. ann. 799. denique in Aquisgranensi, in quo Felix veritatem Catholicam confessus est, ut testatur Alcuinus, lib. I. adversus Elipandum. *Quid Elipando contigerit, clam est: ac credam potius sententiæ Patrum obtemperasse, pravaque opinione deposita mutasse, &c.* ait Mariana, lib. 7. Annalium Hispaniæ, c. 8.

Nota 2. Adoptio est gratuita personæ extraneæ ad hæreditatem assumptio. Persona autem extranea est illa, quæ ex vi originis suæ non habet jus ad hæreditatem, ad quam adoptatur.

Duplex est adoptio, humana scilicet, & divina. Adoptio humana est gratuita assumptio personæ extraneæ ad hæreditatem humanam. Adoptio divina est gratuita assumptio personæ extraneæ ad hæreditatem divinam, quæ in beatitudine æterna & perfecta consistit. Perfecta enim beatitudo est hæreditas Dei, ad quam Angeli & homines adoptantur. Adoptantur autem per gratiam sanctificantem, per quam acquirunt jus ad hæreditatem æternam, juxta illud ad Tit. c. 3. *uti justificati gratia ipsius, hæredes simus secundum spem vitæ æternæ.* Hinc omnis & sola creatura intellectualis capax est adoptionis divinæ, cum omnis & sola fieri possit capax beatitudinis æternæ, quæ in Dei visione intuitiva & amore fruitivo consistit.

Dico. Christus etiam secundum humanitatem, seu quatenus est homo, nec est, nec dici potest Filius Dei adoptivus.

Prob. I. Ex Script. Rom. c. 8. *Qui proprio Filio suo non pepercit, sed pro omnibus, tradidit illum.* Ubi agitur de Christo ut homine, cum non potuerit tradi in mortem nisi ut homo, & tamen dicitur proprius Filius. Ergo ex Apostolo Christus ut homo est proprius Filius Dei. Sed Filius proprius seu naturalis non potest esse Filius adoptivus. Ergo Christus ut homo non potest esse Filius Dei adoptivus.

Prob. 2. Ex traditione Patrum. Hic sufficiant S. Hilarius, lib. 3. de Trinit. ubi de Christo jam morituro, ideoque ut homine ait: *hic & verus & proprius est Filius, origine, non adoptione.* S. Augustinus, tract. 7. in Joann. *oportebat, ut ille baptizaret, qui Filius Dei unicus, non adoptatus. Adoptati Filii, Ministri sunt unici: unicus habet potestatem, adoptati ministerium.* Episcopi Africani, in libro emendationis Leporii, Bibliot. PP. tom. 7. sic loquuntur: *in hoc maxime Fides nostra consistit, ut credamus unicum Filium Dei, non adoptivum, sed proprium.*

Prob. 3. Ex definitione Hadriani I. & Concilii Francofordiensis ab Ecclesia recepta, qua Felix, & Elipandus damnantur, quod assererent Christum esse Filium Dei adoptivum: in sensu scilicet in quo id asserebant. Sed Felix & Elipandus asserebant Christum esse Filium adoptivum, non in sensu Nestoriano, sed secundum humanitatem, & prout est homo. Ergo. *Prob. min.* I. Ex Hadriano, in epist. ad Episcopos Hispaniæ, ubi ait: *materia autem causali, perfidia inter cætera rejicienda de adoptione Jesu Christi, Filii Dei secundum carnem falsis argumentationibus digesta perfidorum verborum ibi stramina, in composito calamo legebantur. Hæc Catholica Ecclesia nunquam credidit, nunquam docuit, nunquam male*

cre-

credentibus assensum præbuit. 2. Ex libello Episcoporum Italiæ contra Elipandum a Concilio Francofordiensi approbato, ubi dicitur *eos valde execramur qui eum* (Christum) *adoptivum impio grunniunt ore: quia adoptivus dici potest, nisi is qui prius alienus est ab eo a quo adoptari desiderat. Dei ergo Filius qua ratione credi potest adoptivus qui inseparabiliter assumpto homine, in una persona eo coeunte utraque natura; non duo Filii, alius Dei, & alius hominis, ut sicut illi errando æstimant, adoptivus sit hominis Filius, & sine adoptione Dei Filius*. 3. Ex Fidei professione ab Elipando ad Carolum Magnum missa, ubi hæc leguntur: *Homo interior in una eademque Dei & hominis persona deglomeratus ..... Filius adoptivus divinitate, & non adoptivus divinitate mundum redemit*. 4. Idem constat ex Jona Aurelianensi libr. 1. de cultu imaginum, Annonio, lib. 5. de gestis Francorum, cap. 83. & ex Adone Viennensi in Chronico ad ann. 793. ubi ait: *in hac Synodo* (Francofordiensi) *hæresis cujusdam Episcopi Felicis nomine, damnata est, qui Christum secundum quod homo est, adoptivum Dei Filium dicebat*.

Erravit igitur Durandus, cum asseruit Christum dici posse Filium Dei adoptivum, non quidem absolute, & simpliciter, seu cum addito, *secundum humanitatem*, vel *prout homo est*. Hæc est enim ipsissima hæresis Feliciana.

Dices. Concil. Francofordiense; in epist. ad Episcopos Hispaniæ, asserit Felicis, & Elipandi hæresim jam ab Ecclesia in Nestorio damnatam fuisse.

Resp. Solum vult Felicianam hæresim in Nestorio damnatam fuisse, non quidem formaliter & expresse, sed virtualiter & implicite, quatenus nempe hæresis duarum personarum in Christo jam damnata fuerat, & unitas personæ definita: ex qua unitate personæ necessario sequitur unitas filiationis naturalis in Christo, cum filiatio personæ, non naturæ conveniat. Quam tamen illationem negabant Felix & Elipandus. At horum error explicite damnatus non fuit in Nestorio: nam Nestorii tempore nullibi fit illius expressa mentio.

Prob. 4. *Ratione*. Filius adoptivus est persona extranea adoptanti, & ab eo assumpta gratuito ad hæreditatem. Atqui Christus etiam ut homo non est persona extranea Deo: nam in Christo non est alia persona quam divina, nempe verbi, & Christus etiam quatenus homo, est suppositum divinum in natura humana subsistens. Neque etiam Christus secundum humanitatem gratuito assumitur ad hæreditatem divinam, cum humanitati Christi debita sit beatitudo æterna ratione unionis hypostaticæ cum Verbo. Ergo Christus ut homo non est Filius Dei adoptivus.

§. II.

Solvuntur objectiones.

Obj. 1. Aliquos Patres. S. Irenæus, l. 3. c. 22. de Christo ait: *qui Filius Dei est, Filius hominis factus est, & commixtus verbo Dei, ut adoptionem percipiens, fiat Filius Dei* S. Hilarius lib. 2. de Trinit. de Christo loquens ait; *potestatis dignitas non amittitur, dum carnis humanitas adoptatur*. Et S. Augustin. lib. de prædest. Sanctor. c. 15. ait: *ea gratia fit ab initio Fidei homo quicumque Christianus qua gratia homo ille ab initio sui factus est Christus*.

Resp. Patres illi hoc unum significare volunt, nempe naturam humanam omnino gratis assumptam fuisse ad unionem hypostaticam cum verbo. Nam in illis locis vox *adoptari* intelligitur de humanitate Christi, & significat eam gratis assumi ad unionem hypostaticam. Irenæus vero valde improprie locutus est, & nil aliud intendit quam per unionem substantialem humanitatis cum verbo factum esse, ut Filius Dei esset Filius hominis, & Filius hominis esset Filius Dei, ut eadem persona in duabus naturis divina & humana subsisteret, simul esset Dei & hominis Filius.

Porro gratia unionis non est proprie adoptio: nam adoptio soli personæ, non naturæ convenit: ut recte docet S. Thomas.

Obj. 2. Christus non est Filius Dei naturalis secundum humanitatem. Ergo Christus qua homo non est Filius Dei naturalis, proinde dici potest Filius adoptivus.

Resp. Disting. anteced. Id est, Christus non habet ab humanitate ut sit Dei Filius naturalis, *conc. ant*. Id est, Christus ut persona naturæ humanæ non est Filius Dei naturalis, *nego ant*. Itaque Christus quatenus est suppositum naturæ humanæ est Dei Filius naturalis. Nam unum idemque est suppositum naturæ humanæ & divinæ, nempe Verbi suppositum, quod re vera est Dei Filius naturalis. Igitur ut Christus qua homo sit & dicatur Filius Dei naturalis, sufficit quod suppositum naturæ humanæ sit Dei Filius naturalis.

Obj.

Obj. 3. Alii homines justi sunt Filii Dei adoptivi per gratiam habitualem. Ergo Christus ut homo est etiam Filius Dei adoptivus per gratiam habitualem quam habet, & quæ est ejusdem speciei cum nostra.

Resp. Nego conseq. Disparitas est, quia Christus non est capax filiationis adoptivæ, cujus capaces sunt puri homines, cum non sit persona extranea Deo sicut sunt puri homines. Forma autem non præstat effectum formalem secundarium in subjecto, quod est illius incapax.

Porro adoptio est effectus secundarius tantum gratiæ habitualis, cujus effectus primarius est participatio esse divini.

Inst. Ubi est gratia habitualis, ibi est filiatio adoptiva.

Resp. Ita est, si subjectum sit capax filiationis adoptivæ, qualis est sola persona extranea Deo: Secus, si sit illius incapax.

Obj. 6. Christus ut homo potest dici servus Dei in sensu lato: ergo & filius adoptivus.

Resp. Nego conseq. Disparitas est, quia servus quis dicitur ratione naturæ, & servitus late dicta necessario conjuncta est cum humanitate. At filius qui dicitur ratione personæ, & adoptio divina non est necessario conjuncta cum natura humana.

Obj. 4. Christus ut homo non potest dici Deus; ergo nec Filius Dei naturalis.

Resp. Distinguo anteced. Idest. Christus non potest dici Deus ratione humanitatis. *conc. ant.* idest, Christus ut persona divina subsistens in natura humana, sive ut persona naturæ humanæ non potest dici Deus *nego ant.* Igitur Christus est Deus & Filius Dei naturalis quatenus homo, quando vox *homo* denotat solum suppositum humanitatis, ita, ut sensus sit: Christus ut suppositum est Deus & Filius Dei naturalis. Nam suppositum humanitatis est verbum divinum a Patre per generationem æternam producens.

ARTICULUS IX.

De Prærogativis & Officiis Christi.

QUæres I. *Utrum Christus sit mediator Dei & hominum?*

Resp. I. Christus est perfectus Dei & hominum mediator. Nam plene & condigne satisfecit Deo pro omnibus offensis; & omnibus hominibus reconciliationem cum Deo & salutem æternam meruit. Est quoque perfectus Redemptor, quia pro omnibus hominibus infinitum Deo obtulit solutionis pretium, vi cujus possunt omnes salvari si velint. Idemque pretium semper offert Deo Patri pro nobis, *semper vivens ad interpellandum pro nobis*; ait Apostolus, Heb. c. 2. unde Christus etiamnum exercet & usque ad finem mundi exerciturus est officium Mediatoris & Redemptoris.

Resp. 2. Christus est mediator Dei & hominum, quatenus homo Deus, juxta illud, I. Tim. c. 2. *unus mediator Dei & hominum homo Christus Jesus.* Nam Christus pro nobis satisfecit, nos reconciliavit, & salutem nobis meruit, quatenus persona verbi vere per suam humanitatem actus satisfactorios & meritorios libere efficiebat, eosque nomine suo offerebat Patri, & sic infinite dignificabat. Nam actiones humanitatis Christi infinitam dignitatem & infinitum valorem hauriebant a verbi persona cui unita erat substantialiter. Hinc persona verbi in natura humana existens erat mediator inter homines & seipsum in natura divina existentem.

Quæres 2. *Utrum Christus sit caput totius Ecclesiæ tam militantis in terra, quam triumphantis in cœlo?*

Resp. Affirm. Constat ex Apostolo, Ephes. cap. I. ubi de Christo ut homine hæc ait: *omnia subjecit sub pedibus ejus; & ipsum dedit caput supra omnem Ecclesiam, quæ est corpus ipsius.* Ratio est, quia sicut caput naturale cæteris omnibus membris corporis naturalis supereminet, & omnia membra per influxum spirituum animalium vegetat ac corroborat, exteriusque per pedum & manuum directionem gubernat: ita Christus omnibus dignitate supereminet, omnibus Ecclesiæ membris internum gratiæ ad donorum influxum præbet, & omnia exterius per suum Vicarium in terris & Prælatos Ecclesiasticos gubernat.

Quare Christus est caput morale. I. Omnium fidelium non solum justorum, qui ab illo vitam spiritualem recipiunt, sed etiam peccatorum non excommunicatorum, quippe qui sunt Ecclesiæ militantis membra, & fidem retinent. 2. Angelorum beatorum, juxta illud, Col. cap. 2. *qui est caput omnis principatus & potestatis.* Nam eos gubernat, & iis aliqua interna gratiæ dona confert.

At Christus non est caput hominum jam damnatorum, quippe qui sunt ab eo in perpetuum separati, nec jam ullum ab eo accipiunt influxum. Quamvis autem non sit

sit actu caput infidelium, quia non sunt membra Ecclesiæ; est tamen illorum caput in potentia, quia infideles a Christo gratias accipiunt, quibus possunt fieri ejus membra & salvari, quatenus si gratiis acceptis cooperarentur, non peccando graviter contra Legem naturalem, ulterioribus auxiliis instruerentur, quibus possunt ad Fidem, Spem & Charitatem pervenire, baptizari, & salvari.

Quæres 3. *Utrum Christus sit* Rex, *Legislator, & Judex?*

Resp. 1. Christus ut homo est spiritualis Rex totius Ecclesiæ. Constat ex Psalm. 2. *ego autem constitutus sum Rex ab eo super Sion montem Sanctum ejus*, hoc est, Ecclesiam. Et. Luc. 1. *dabit illi Dominus Deus Sedem David Patris ejus: & regnabit in domo Jacob in æternum, & regni ejus non erit finis.* Ratione autem spiritualis Regiæ potestatis competit Christo institutio, dispensatio, administratio ac dispositio rerum omnium quæ ad salutem conducunt & ordinantur. Unde potuit Sacramenta instituere, Magistratus Ecclesiasticos creare, Leges condere, & omnes homines ad suarum legum observationem obligare: sed ad ipsum pertinet bonos remunerari & malos punire.

Christus tamen ut homo non fuit Rex temporalis in sua mortali vita, ut ipse testatur, Joann. c. 18. *regnum meum non est de hoc mundo.* Neque etiam umquam in hac vita Regis temporalis officium exercuit.

Resp. 2. Christus fuit vere Legislator. Constat tum ex Scriptura, Isai. c. 33. *Dominus Judex noster, Dominus legifer noster, Dominus* Rex *noster, ipse salvabit nos.* Tum ex Conc. Trident. sess. 6. can. 21. *si quis dixerit Christum Jesum a Deo hominibus datum fuisse ut* Redemptorem *cui fidant, non etiam ut Legislatorem cui obediant; anathema sit.* Tum quia Legem Evangelicam tulit; & ipse, Joann. c. 24. sic ait: *si diligitis me, mandata mea servate.* Et, Matth. c. ult. *docete omnes gentes, baptizantes eos .... docentes eos servare omnia quæcumque mandavi vobis.*

Potestas autem legislativa Christi ex dignitate verbi oriebatur. Unde jus per potestatem illam statutum, est simpliciter divinum.

Resp. 3. Christus etiam ut homo est Judex omnium. Constat ex Scriptura. Joann. cap. 8. *neque enim Pater judicat quemquam: sed omne judicium dedit Filio, ut omnes honorificent Filium ... & potestatem dedit ei judicium facere, quia Filius hominis est.* Et, Act. c. 10. *ipse est, qui constitutus est a Deo Judex vivorum & mortuorum.* Et merito, nam in Christo omnes dotes ad regiam & judiciariam potestatem requisitæ, excellentissimo modo reperiuntur.

Quæres 4. *Utrum Christus sit Sacerdos.*

Resp. 1. Christus vere ac proprie fuit Sacerdos. Constat 1. ex Scriptura, Heb. c. 5. Christo attribuuntur hæc verba Psal. 109. *tu es Sacerdos in æternum secundum ordinē Melchisedech.* Et, c. 8. *talem habemus Pontificem, qui consedit in dextera Sedis magnitudinis in cœlo.* 2. Ex Conc. Trid. sess. 22. c. 1. ratio est, quia Christus ex deputatione Patris obtulit pro humano genere sacrificium, & quidem omnium perfectissimum, illudq; duplex, nempe unum cruentum in ara crucis, seipsum libere ad mortem offerendo, & vitam profundendo; & alterum incruentum in Eucharistia, corpus & sanguinem suum sub speciebus panis & vini Deo Patri offerendo. Ille autem est vere ac proprie Sacerdos, qui ex deputatione Dei verum sacrificium Deo offert.

Porro Martyres, licet seipsos libere ad mortem propter Deum offerant, non idcirco censendi sunt Sacerdotes, quia non sunt a Deo deputati, ut se ipsos Deo offerant in sacrificium pro peccatis & salute populi tamquam mediatores inter Deum & homines.

Resp. 2. Christus est Sacerdos secundum humanitatem, non secundum divinitatem. Quia secundum divinitatem non habuit superiorem: cui sacrificium offerre posset. Christus igitur est sacerdos ratione humanitatis, non quidem nude spectatæ sed subsistentis subsistentia divina, a qua Christi sacrificium valorem suum habuit.

Resp. 3. Sacerdotium Christi fuit altioris ordinis, & longe perfectioris rationis, quam ullum aliud Sacerdotium, propter infinitam dignitatem personæ offerentis ampliorem ejus potestatem, finem præstantiorem, qui est humani generis redemptio, & victimam infinite dignam, qui est ipse Christus, ut homo, qui fuit simul Sacerdos & Sacrificium, juxta illud, Ephes. c. 5. *tradidit semetipsum pro nobis oblationem & hostiam Deo in odorem suavitatis.*

Resp. 4. Christus etiamnum Sacerdos est, & usque ad finem mundi futurus est. Constat tum ex Apostolo. Heb. cap. 7. dicente *& alii quidem plures facti sunt Sacerdotes, idcirco quod morte prohiberentur permanere. Hic autem eo quod maneat in æternum, sempiternum habet Sacerdotium: unde & salvare*

in

In perpetuum potest accedentes per semetipsum ad Deum, semper vivens ad interpellandũ pro nobis. Tum ex Conc. Trid. sess. 22. c. 1. ubi ait: *quia tamen per mortem Sacerdotium ejus extinguendum non erat .... Sacerdotem secundũ ordinem Melchisedech se in æternum constitutum declarans, corpus & sanguinem suum sub speciebus panis & vini Deo Patri obtulit.* Ratio est, quia Sacerdotis munere etiamnum fungitur, & usque in finem mundi functurus est, Patrem pro hominibus in cœlo interpellando, ei merita sua pro illis exhibendo, atque per Sacerdotes ut Ministros suos in persona & nomine ipsius agentes, sacrificium Eucharistiæ offerendo.

Porro Christus fuit & est Sacerdos secundum ordinem Melchisedech, non quod Christi Sacerdotium ab eo initium & originem duceret, sed dumtaxat propter repræsentationem, quatenus Melchisedech panem & vinum in Sacrificium obtulit, Christus vero corpus & sanguinem suum sub speciebus panis & vini obtulit per se pridie mortis, & Sacerdotum ministerio nunc offert, & usque ad finem mundi oblaturus est.

Quæres 5. Utrum Christus oraverit, & nunc oret pro nobis?

Resp. 1. Christus in sua mortali vita vere ac proprie Patrem suum oravit. Constat ex Scriptur. Luc. 6. dicitur de Christo: *exiit in montem orare, & erat pernoctans in oratione Dei.* Oravit autem non solum pro hominibus, sed etiam pro se ipso qua homine juxta illud, Joann. cap. 17. *Pater, venit hora, clarifica Filium tuum, ut Filius tuus clarificet te.*

Resp. 2. Christus ut homo etiam nunc in cœlo vere ac proprie orat pro nobis.

Prob. 1. Ex Scriptur. Rom. cap. 8. *qui est ad dexteram Dei, qui etiam interpellat pro nobis.* Et, 1. Joann. cap. 2. *advocatum habemus apud Patrem, Jesum Christum justum.* 2. Ex Patribus. Pro omnibus sufficiat S. Augustinus, in Psalm. 85. ubi de Christo nunc in cœlis regnante ait: *orat pro nobis ut Sacerdos noster; orat in nobis ut caput nostrum: oratur a nobis ut Deus noster:* Ratio est, quam affert S. Augustinus, nempe quia Christus etiamnum Sacerdotis officio fungitur pro nobis in cœlo. Ad officium autem Sacerdotis pertinet non solum Sacrificia, sed etiam preces pro hominibus offerre.

CAPUT VII.

De adoratione Christi, ejus Matris, & Sanctorum, atque eorum Imaginum.

ARTICULUS I.

Quid sit adoratio, & quotuplex?

NOta. Veneratio & reverentia stricte sumptæ idem sonant quod adoratio generatim sumpta. Item cultus ab adoratione non differt, nisi quod cultus comprehendat omnes Religionis actus, & sic latius pateat: nam omnis adoratio est cultus, licet non omnis cultus sit adoratio.

Dico 1. Adoratio generatim est actus, quo testificamur alterius excellentiam, & nostram erga illum submissionem propter ejus excellentiam. Hinc complectitur non solum excellentiæ alterius significationem, qui est proprie honor, sed etiam submissionem; & submissionis testificationem, quam utramque superaddit honori.

Adoratio autem consistit formaliter tum in voluntate testificandi excellentiam alterius, & se illi submittendi, ac hujus submissionis signum exhibendi propter ejus excellentiam: tum in exhibitione talis signi. Quare honor latius patet quam adoratio: hæc enim soli superiori seu excellentiori, ille vero etiam æquali, imo & inferiori exhiberi potest: Nam honor præcise ut honor, est significatio excellentiæ alterius; adoratio vere præter significationem excellentiæ complectitur submissionem. Hinc Deus honorat Sanctos, sed illos adorare non potest.

Varii actus ad adorationem concurrunt. 1. Cognitio excellentię & superioritatis alterius. 2. Judicium prudens, dictans honestum esse se submittere illi propter ejus excellentiam & superioritatem. 3. Voluntas se submittendi illi, & protestandi illi hanc submissionem, seu exhibendi illi signum hujus submissionis propter ejus excellentiam & superioritatem. 4. Exhibitio talis signi in testificationem ejus excellentiæ ac superioritatis, & protestationem suæ erga illum submissionis propter ejus excellentiam ac superioritatem. Duo primi actus adorationi præsupponuntur. Duo vero ultimi constituunt adorationem adæquate sumptam, nempe quatenus adoratio est actus totalis moralis constans ex actu imperante, & actu imperato. Si enim inadæque-

tè ſumatur, tunc conſtat ex uno tantum actu, nempe vel imperante qui ſemper eſt internus vel imperato, qui eſt ſignum ſubmiſſionis, quippe ſæpe vocatur externus, licet poſſit eſſe mere internus, & re vera ſemper ſit in Angelo.

Adoratio adæquate ſumpta habet duplex objectum, nempe materiale & formale. Objectum, materiale, ſeu objectum circa quod proxime verſatur adoratio, eſt perſona quæ adoratur. Objectum vero formale ſeu motivum duplex eſt: aliud remotum, & eſt excellentia ac ſuperioritas, propter quam perſona eſt digna adoratione, & honeſtum eſt eam adorare, quæ excellentia fundat honeſtatem adorationis: aliud proximum, & eſt honeſtas relucens in actu, quo teſtificamur alterius excellentiam, & noſtram erga illum ſubmiſſionem propter ejus excellētiā ac ſuperioritatem.

In adoratione vero ſumpta inadæquate, nempe pro ſolo actu imperante triplex diſtinguitur objectum, ſcilicet objectum quod, objectum cui, & objectum propter quod. Objectum materiale quod adorationis, ſeu materia circa quam verſatur, eſt exhibitio ſigni, ſeu actus quo exhibetur ſignum ad agnoſcendam excellentiam ac ſuperioritatem alterius, eique ſuam ſubmiſſionem teſtificandam, v. g. genuflexio, inclinatio capitis, &c. Objectum cui eſt perſona, cui exhibetur ſubmiſſio. Objectum propter quod eſt honeſtas relucens in exhibitione ſigni quo perſona adoratur.

Dico 2. Adorationis ſeu venerationis diviſio triplex eſt. Nam 1. dividitur in internam, & externam. Interna eſt ea, quæ fit per actus mere internos. Externa eſt ea, quæ fit per actum externum corporis, quales ſunt capitis inclinatio, genuflexio, &c. Unde conſiſtit in actu interno imperante, & externo imperato.

2. Adoratio dividitur in abſolutam, & relativam. Abſoluta eſt ea, quæ enti exhibetur propter ſe, ſeu propter excellentiam ſibi vel ſuo ſuppoſito intrinſecam. Relativa eſt ea, quæ rei alienæ exhibetur, non propter ſe, ſed propter excellentiam perſonæ, ad quam habet habitudinem aliquam, vel conjunctionem. Priori modo adorabilis eſt ſola ſubſtantia intellectualis, quia ſola habere poteſt excellentiam propter ſe adorabilem; & qua nemo poteſt honeſte ſe ſubmittere rebus inferioribus propter ipſas. Poſteriori modo adorari poſſunt res inferioris ordinis, quia cum non propter ſe, ſed propter excellentiam alicujus perſonæ colantur, cultus illius exhibitus non ſiſtit in illis, ſed terminatur ad perſonam, propter cujus excellentiam honorantur.

3. Adoratio ex parte perſonæ quæ adoratur, dividitur in latriam, duliam, hyperduliam, & politicam.

Latria eſt adoratio, quæ exhibetur Deo propter increatam & infinitam ejus excellentiam.

Dulia eſt adoratio, quæ exhibetur alicui creaturæ propter excellentiam creatam ſupernaturalem, ſed non ſingulari modo excellentem. Quæ ſupernaturalis excellentia eſt excellentia ſanctitatis, vel ſanctitatis ſimul & gloriæ cœleſtis.

Hyperdulia eſt adoratio, quæ exhibetur propter excellentiam creatam ſupernaturalem, ſed valde eximiam, & uni ſubjecto ſingularem, qualis debetur Dei Matri.

Politica adoratio eſt ea, quæ exhibetur propter aliquam excellentiam creatam naturalem. Talis eſt cultus politicus, qui defertur hominibus propter potentiam, ſapientiam, &c. Sic Abraham adoravit filios Heth, Geneſ. cap. 23.

ARTICULUS II.

Qua adoratione Chriſtus, ejuſque humanitas ſit adorabilis.

Dico 1. Chriſtus adorandus eſt ſumma & abſoluta adoratione latriæ. Eſt de fide, & patet. Nam Chriſtus eſt Verbum factum homo, eſt verus Deus, ideoque habet excellentiam increatam ac infinitam ſicut Pater & Spiritus-ſanctus: neq; enim divinitatem amiſit per incarnationem. Ac proinde Chriſtus eadem adoratione latriæ adorabilis eſt, qua Pater & Spiritus-ſanctus ſunt adorabiles.

Dico 2. Hic homo Chriſtus adorandus eſt ſumma & abſoluta adoratione latriæ. Eſt de fide, & patet; nam hic homo-Chriſtus, ſimpliciter eſt Deus, eſt ſuppoſitum divinum habens humanitatem ſibi ſubſtantialiter unitam, eſt hoc ſuppoſitum divinum, in quo duæ naturæ divina & humana ſubſiſtunt.

Dico 3. ipſa humanitas Chriſti adoranda eſt cum Verbo eadem adoratione latriæ abſoluta; itaut humanitas una cum Verbo latriam terminet tamquam partiale illius objectum, non quidem propter ſe, ſed propter increatam excellentiam Verbi ſui ſuppoſiti, cui ſubſtantialiter unita eſt. Hæc eſt

est communis sententia, & ita certa, ut aliqui cum Vasquez censeant eam esse de fide.

Prob. 1. Ex Concil. Ephesino approbante epistolam synodicam S. Cyrilli Alexandrini continentem duodecim anathematismos, quorum octavo anathematizatur, qui dicere audet humanitatem assumptam adorandam non esse cum Verbo Deo una eademque adoratione. Hæc enim sunt verba hujus octavi anathematismi: *Si quis hominem assumptũ, una cum ipso Dei Verbo adorandum, una cum illo glorificandum, una cum illo, tamquam alterum in altero existentem. Deum appellandum esse dicere ausus fuerit.... Et non una potius adoratione Emmanuelem honorat, unamque illi glorificationem attribuit, quatenus Verbum factũ est caro; anathema sit.*

2. Ex Concilio quinto generali, can. 9. in quo dicitur: *Si quis in duabus naturis adorari dicit Christum, ex quo duas adorationes introducunt, separatim Deo Verbo & separatim homini.... Sed non una adoratione Deum Verbum incarnatum cum propria ipsius carne adorat, sicut ab initio Ecclesiæ Dei traditum est; talis anathema sit.*

3. Ex Patribus. Pro omnibus sufficiat S. Athanasius, quem S. Cyrillus, in libro ad Reginas sic loquentem inducit: *Agnoscimus..... unam naturam divini Verbi incarnatam, quæ simul cum ejus carne una adoratione adoratur*, latriæ scilicet supremæ qua sola adorari potest divinitas.

4. Ratione. Quia cum persona aliqua adoratur, tota adoratur sive adoratur totum ejus esse substantiale. Ergo cum persona Christi adoratur cultu supremæ latriæ, tota adoratur. Tota autem persona Christi est non solum personalitas Verbi, sed etiam omnis natura subsistens in illa personalitate. Ergo cum adoratur persona Christi, eadem adoratione adoratur non solum ejus personalitas, sed etiam omnis ejus natura subsistens in illa personalitate, ideoque etiam natura humana cum divina, quamvis natura humana adoretur propter excellentiam increatam naturæ divinæ: sicut cum adoratur persona, tota adoratur secundum omne ejus esse substantiale propter excellentiam quam habet: quamvis hec excellentia non sit in omni ejus esse substantiali, sed tantum in aliquo, ut patet in homine sancto, qui totus adoratur adoratione duliæ, nempe secundum corpus & animam, propter excellentiam gratiæ sanctificantis soli animæ infusæ.

Solvuntur objectiones.

Obj. 1. S. Damascenus, orat. 1. de Imaginibus, dicit carnem Christi non adorari ut Deum: *Non materiam, ait, sed materiæ auctorem adoro, qui propter me materia factus est ... Materiam vero, per quam mihi salus parata est, colere non desinam, non tamen ut Deum, absit.*

Resp. Solum vult humanitatem Christi separatim a Verbo non adorari cultu latriæ, vel non sic adorari cum Verbo ut objectum primarium & propter suam excellentiam sicut Verbum adoratur; sed dumtaxat ut objectum secundarium, & quatenus est aliqua natura Verbi propter excellentiam ipsius Verbi. Nam l. 3. orthodoxæ fidei, cap. 8. sic ait: *Unus est Christus, Deus perfectus, & homo perfectus, quam adoramus cum Patre & Spiritu unica adoratione cum ejus Immaculata carne*: Et l. 4. c. 3. dicit: *Ipsius caro suapte quidem natura ....Haud quaquam adoranda est, utpote condita: at cum Deo Verbo copulata sit, ob ipsum & in ipso adoratur.*

Obj. 2. Creatura non potest adorari cultu latriæ, sed solus Deus. At humanitas unita Verbo remanet creatura: ergo non potest adorari cultu latriæ.

Resp. Disting. maj. Creatura non potest adorari cultu latriæ, ut objectum primarium & propter excellentiam propriam, *conc. maj.* Ut objectum secundarium, & concomitanter ad primarium propter excellentiam increatam personæ divinæ, cui personaliter uniatur, & cujus sit natura, *nego maj.* Quamvis Christi humanitas simul cum Verbo adoretur eodem latriæ cultu, non tamen eodem modo adoratur. Nam Verbum adoratur primario & propter se, seu propter excellentiam increatam sibi intrinsecam; humanitas vero secundario tantum & propter excellentiam Verbi; quatenus nempe est aliquid personæ divinæ, quæ per se directe ac primario adoratur. Quare eadem submissio & reverentia interna & externa terminatur quidem ad Verbum & humanitatem; sed non eodem modo volita est Verbo & humanitati, nam volita est Verbo primario & propter se; humanitati vero secundario, inferiori modo, non propter se, sed propter Verbum, cujus natura facta est. Unde S. Epiphanius dicit humanitatem Christi coadorari potius quam adorari.

Obj. 3. Sacrificium offerri potest Christo solum ut Deo, non ut homini. Ergo Christus

stus solum adorari potest latria ut Deus non ut homo.

Resp. Nego conseq. Disparitas est, quia unicum in lege nova sacrificium offerri potest, nempe Eucharistiæ sacrificium, quod a Sacerdotibus offertur in persona ipsius Christi, in quo proinde Christus ipse ut homo est offerens ministerio Sacerdotum. Christus autem quatenus homo non potest sibi ut homini, sed solum ut Deo sacrificare; nam idem sub eodem respectu non potest esse offerens sacrificium, & is cui offertur. At quando Christum adoramus, illum adoramus, non in persona ipsius, sed in nostra propria persona, in qua recte possumus illum adorare cultu latriæ absolutæ non solum qua Deum, sed etiam qua hominem.

Obj. 4. Humanitas adoratur tantum in Christo adoratione relativa: ergo non adoratur latria absoluta sicut Verbum.

Resp. Nego antec. Nam humanitas Christi adoratur propter excellentiam sui suppositi. Adoratio autem relativa est ea, qua adoratur aliquod suppositum propter excellentiam alterius suppositi, ad quod habitudinem habet vel conjunctionem.

Resp. 1. Quando Rex purpura indutus adoratur, quamvis purpura cum Rege adoretur per modum unius objecti, tamen adoratio Regis est absoluta, & adoratio purpuræ est adoratio relativa & inferior Regis adoratione. Ergo a pari quando Verbum cum sua humanitate adoratur, adoratio Verbi est absoluta, & adoratio humanitatis relativa ac inferior.

Resp. Nego conseq. Disparitas est, quia purpura in toto illo quod ex ipsa & Rege constet, est suppositum distinctum a supposito Regis, propter cujus solius excellentiam totum illud adoratur: ac proinde adoratio Regis purpura induti, quatenus partialiter terminatur ad purpuram, est adoratio relativa, cum sit propter excellentiam alterius suppositi. Unde in adoratione Regis purpura induti affectus submissionis internę ad solam Regis personam terminatur. At cum adoratur Christus, adoratio est absoluta, etiam qua partialiter terminatur ad humanitatem; quia humanitas Christi non est persona, sed natura adorata propter excellentiam personæ cujus est natura: ac proinde adoratur propter excellentiam sui suppositi, non alterius: & affectus summæ submissionis terminatur non solum ad Verbum, sed etiam ad humanitatem assumptam, ad Verbum quidem primario, per se & propter se: ad humanitatem vero secundario tantum, concomitanter & propter excellentiam Verbi suppositi sui.

Inst. 2. Adoratio humanitati Christi exhibita comparatur honori qui defertur purpuræ, qua Rex indutus est. Ergo valet paritas.

Resp. Comparatio illa non valet quoad omnia; sed solum in hoc valet, & recte adhibetur, nempe quod sicut purpura non adoratur primario, per se, propter se & propter suam excellentiam: ita in adoratione Christi non adoratur humanitas primario, per se, & propter se, sed secundario tantum, concomitanter, & propter excellentiam Verbi cujus est natura, non autem propter suam excellentiam.

Obj. 5. Si humanitas Christi simul cum Verbo adoratur, adoratio qua adoratur Verbum incarnatum, est diversa ab adoratione qua Verbum ante Incarnationem adorabaturus. Falsum conseq. Ergo.

Resp. Disting. sequel. maj. Est diversa ex parte objecti materialis seu rei adoratæ, quatenus nempe adoratio illa terminatur ad divinitatem & humanitatem, licet diverso modo, cum ante Incarnationem ad solam divinitatem terminaretur, *conc. sequel. maj.* Est diversa ex parte objecti formalis seu motivi, *nego seq. maj.* Nam nunc Verbum ut ante Incarnationem suprema adoratione adoratur primario & propter excellentiam increatam divinitatis sibi identificatæ.

Obj. 6. Quando Christus adoratur, humanitatis adoratio est inferior adoratione divinitatis. Ergo humanitas non adoratur cultu latriæ.

Resp. Cum adoratur Christus, adoratio humanitatis est quidem adoratione divinitatis inferior quoad modum, non vero quoad actum adorationis internum & externum. Nam divinitas & humanitas eodem affectu summæ submissionis internæ, & eodem actu hanc manifestante adorantur, sed non eodem modo. Divinitas enim adoratur primario, & propter se seu propter excellentiam propriam: humanitas vero secundario tantum, concomitanter, & propter excellentiam divinitatis, quacum substantialiter unita est in Verbi personalitate.

Obj. 7. Humanitas non debet adorari ut Deus: ergo non debet adorari cultu latriæ.

Resp. Non etiam adoratur ut Deus. Nam Deus cultu latriæ adoratur primario & propter se, seu propter infinitam excellentiam sibi

sibi identificantam. Humanitas vero adoratur tantum secundario, non propter se, sed propter excellentiam increatam Verbi sui suppositi.

ARTICULUS III.

Utrum Christus adorari possit secundū humanitatem adoratione, quæ sit inferior latria?

DICO. Quotiescumque adoratur Christus adorari debet adoratione suprema latriæ, nec licet eum adorare supremo cultu latriæ secundum divinitatem & adoratione inferiori, puta hyperduliæ secundum humanitatem propter exellentiam gratiæ habitualis, aliave dona creata.

Prob. 1. Ex Concilio Ephesino approbante anathematismos S. Cyrilli, quorum octavus sic habet: *Si quis ....non una potius adoratione Emmanuellem honorat, unamq; illi glorificationem attribuit, quatenus Verbum factum est caro, anathema sit.*

2. Ex Concilio quinto generali, con. 9. sic pronunciante: *Si quis....non una adoratione Deum Verbum incarnatum cum propria ipsius carne adorat, sicut ab initio Ecclesiæ Dei traditum est, talis anathema sit.*

3. Ex praxi Ecclesiæ, quæ nunquam cultum latria absoluta & summa inferiorem humanitati Christi impedit, etiam per præcisionem. Imo in suo cultu separationem seu præcisionem mentalem aperte rejicit Concilium Nicænum II. actione 6. ubi ait: *Cum Ecclesia Catholica Christum pingit humana figura, non dividit eum a divinitate illi unita: sicut qui hominem depingit, non inanimatum depingit.* Ergo Ecclesia nunquam etiam per mentem divìdit humanitatem a Verbo. Ergo cultus hyperduliæ, quo coleretur humanitas Christi, per mentem præcisa a Verbo repugnat sensui & usui Ecclesiæ.

4. Ratione. Quia humanitas Christi, utpote semper unita Verbo inseparabiliter, semper propter excellentiam increatam ipsius Verbi, sui suppositi, digna est, quæ concomitanter adoretur cultu supremo latriæ, qui inferiorem adorationem excludit.

Præterea (ut ait Suarez) unusquisque simpliciter adorari debet perfectissimo honore, ratione suæ maximæ excellentiæ sibi debite: sicut Rex semper tractatur regio honore, non Ducis, aut Comitis. Ergo Christus semper adorari debet supremo cultu latriæ propter excellentiam suam increatam; alioqui fieret injuria Christo; nam fit injuria, cum alicui non tribuitur omnis honor debitus.

Obj. 1. Excellentia quælibet est ratio legitima, ob quam exhibeatur cultus ei proportionatus. Ergo cum humanitas Christi habeat excellentiam creatam gratiæ & gloriæ, potest adorari cultu huic excellentiæ proportionato nempe cultu hyperduliæ.

Resp. Disting. antec. Si illa excellentia conjuncta non sit cum alia excellentia majore, quæ superiorem cultum exigat *conc. ant.* Si conjuncta sit cum alia ejusmodi excellentia, *neg. ant. & conseq.* Equidem si excellentia creata gratiæ & gloriæ, quæ inest humanitati Christi, non esset cum Verbi excellentia conjuncta, coli posset ac deberet cultu hyperduliæ. At cum semper humanitas conjuncta sit per unionem hypostaticam cum increata excellentia Verbi, semper coli debet concomitanter & secundario adoratione latriæ, quæ quacumque alia adorationis specie infinite perfectior est: alioqui si adoratione inferiori coleretur, fieret injuria dignitati, quam humanitas ex unione cum Verbo habet; fit enim injuria, cum non tribuitur omnis honor debitus. Sic qui simul est Dux & Comes, non potest sine injuria honorari tantum prout est Comes, hoc est, coli eo tantum honore, qui solum Comiti debitus est, eo quod Comitis dignitas sit in illo homine cum Ducis dignitate conjuncta.

Obj. 2. Sancti coluntur cultu duliæ propter excellentiam creatam gratiæ & gloriæ. Ergo a fortiori humanitas Christi adorari potest cultu hyperduliæ.

Resp. Nego conseq. Disparitas est: quia Sancti non habent excellentiam creatam cum increata & infinita excellentia conjunctam; ac proinde merentur tantum cultum duliæ, qui proportionatus est eorum excellentiæ. At Christi humanitas habet excellentiam increatam sibi substantialiter unitam in Verbo: & sic latriæ cultum meretur, quamvis non eodem quo divinitas modo; fieretque injuria Christo ut homini, si cultu inferiore coleretur, cum etiam ut homo superiorem cultum mereatur.

ARTICULUS IV.

Utrum Angeli, Beati, & sancti homines cum Christo in cælo regnantes, sint adorabiles, & qua adoratione?

NOTA. Manichæi, Eunomius, Vigilantius, VVicleffistæ negarunt Sanctos li-

cite coli posse. Hos secuti sunt Calvinus, Calvinistæ, & Lutherani, contra quos.

§. I.

Dico 1. Sancti in cœlo regnantes aliquo cultu digni sunt, seu recte & laudabiliter coluntur aliquo cultu. Est de fide.

Prob. 1. Ex Scriptura referente viros justos ac prudentes adorasse Angelos sanctos. Sic, v. g. lib. Josue, c. 5. dicitur de Josue: *Vidit virum stantem contra se, evaginatum tenentem gladium, perrexitque ad eum: & ait: noster es, an adversariorum? Qui respondit; nequaquam; sed sum Princeps exercitus Domini, & nunc venio. Cecidit Josue pronus in terram, & adorans ait: &c.*

2. Ex Traditione Patrum. Pro omnibus sint S. Ambros. ser. 6. ubi ait: *Debemus reddere illis honorificentiam, qui nobis salutem profusione sui sanguinis pepererunt... Quisquis ergo honorat Martyres, honorat & Christum, & qui spernit Sanctos, spernit, & Dominum.* S. Greg. Nazianz. orat. in laudem Cypriani Martyris. *Cyprianus fere nobis effluxit, o grave damnum! idque vos passi estis, qui in eum omnium maxime suspicitis, annuisque honoribus festisque celebratis.* S. August. Serm. 1. de SS. Petro & Paulo. *Beatissimum Petrum piscatorem modo renibus provolutis adorat gentium multitudo credentium.*

3. Ex praxi Ecclesiæ, quæ Deo dicat dies festos & Templa in memoriam Sanctorum. Qui Sanctorum cultus usitatus fuit in veteri Ecclesia, ut testantur Greg. Nazianz. & S. August. supra laudati, & Conc. Laodicenum, can. 31. & Gangrense, can. 20.

4. Ex Concilio Trident. sess. 25. in decreto de Invocatione, Veneratione & Reliquiis Sanctorum.

Ratio est, quia Sancti habent propriam ac supernaturalem excellentiam gratiæ sanctificantis, luminis gloriæ, visionis & amoris beatifici, quæ reddit illos Dei amicitia dignos, & a fortiori honore, reverentia ac submissione nostra, quæ proinde ipsis licite exhiberi possunt, & decenter impenduntur.

Obj. 1. Illud Deuter. c. 6. *Dominum Deum tuum adorabis, & illi soli servies.* Et illud, 1. Tim. c. 1. *Soli Deo honor & gloria.*

Resp. In illis textibus agitur de cultu latriæ, quæ soli Deo debetur.

Inst. Servitus soli Deo debetur: ergo & submissio, ideoque adoratio.

Resp. Soli Deo debetur servitus summa & primaria, qua alicui ut supremo rerum omnium Domino servitur. At servitus inferior qua quis dumtaxat alicui propter ejus excellentiam ac superioritatem sese submittit, creaturis exhiberi potest.

Obj. 2. Esther. c. 3. Mardochęus noluit adorare Amanum.

Resp. Noluit, quia Aman exigebat adorationem latrię, vel saltem genuflexionem, quę ex usu Judæorum non nisi soli Deo exhibebatur communiter, Regibus vero & Principibus raro, nec nisi ob gravem causam. Quare Mardochæus Amanum adorare noluit per genuflexionem, ne hæc adoratio scandalum pareret. Certe Abraham adorare non dubitavit filios Heth adoratione scilicet politica, Genes. c. 23.

Obj. 3. Act. cap. 10. Petrus Cornelium procidentem, ut eum adoraret, prohibuit, dicens: *Surge, & ego ipse homo sum.*

Resp. Prohibuit ex modestia & humilitate, non quod adoratio illa esset illicita.

Obj. 4. Act. c. 14. Paulus & Barnabas recusarunt adorationem ut illicitam, quam illis exhibere volebant Lycaones.

Resp. Merito recusarunt, nam hęc erat adoratio latriæ.

Obj. 5. Apoc. c. 19. Angelus Joannem volentem illum adorare prohibuit his verbis: *Vide ne feceris. Conservus tuus sum, & fratrum tuorum habentium testimonium Jesu. Deum adora.*

Resp. Angelus hunc honorem recusavit, non ut illicitum, sed propter singularem reverentiam erga assumptam humanitatē a Verbo, & ut ostenderet quanti naturam humanam post Incarnationem faceret ob singularem dignitatem, quam natura humana ex Incarnatione Verbi accepit, cum ante Incarnationem Angeli boni ab hominibus adorari se paterentur, ut patet ex Genes. c. 18. & Josue, c. 5.

Obj. 6. Illud Coloss. c. 2. *Nemo vos seducat, volens in humilitate & religione Angelorum, quæ non vidit ambulans &c.*

Resp. Ibi Apostolus agit contra quosdam hæreticos, qui hausto a Platonicis errore, docebant Angelos non pendere a Deo, esse conditores hujus mundi, ideoque cultu latriæ adorandos, & honorem Christo debitum in illos transferendum; ut patet ex his verbis sequentibus: *Et non tenent caput, &c.* nempe Christum.

Obj. 7. Concil. Laodicenum, can. 35. damnat eos, qui colunt Angelos.

Resp.

Resp. Loquitur de malis Angelis. Et vero idem Concilium, can. 31. Sanctorum cultum approbat his verbis: *Non oportet Christianum, derelictis Martyribus Christi, abire ad falsos Martyres: hi enim alieni a Deo sunt.*

Obj. 8. Aliqui Patres docent, neque Angelos, neque homines adorandos esse.

Resp. Loquuntur de cultu latriæ, qui soli Deo debetur. Nam interdum vox *adoratio* per antonomasiam significat supremam adorationem latriæ.

Porro soli Deo, non Sanctis, sacrificium offerri potest, & offertur in gratiarum actionem ob beneficia a Deo eis collata, quia est actus latriæ.

§. II.

Dico 2. Sancti homines & Angeli sunt digni cultu duliæ & absolutæ.

Prob. Nam 1. sunt digni cultu duliæ. Quia sunt digni cultu qui sit inferior latria, & major politica. Sed talis est dulia, vel hyperdulia: non est autem hyperdulia, quia eorum excellentia non est unico subjecto eximie singularis: ergo est dulia. Major constat, nam adoratio proportionatur excellentiæ, in qua fundatur, & est in eodem ordine. Excellentia autem Sanctorum cum sit finita & creata, est infinite inferior excellentia divina; & cum sit supernaturalis, est major politica, quæ est naturalis. Igitur sancti Angeli & homines ob suam excellentiam supernaturalem creatam, sunt digni cultu duliæ, qui est medius inter latriam & adorationem politicam.

2. Sancti sunt digni dulia absoluta. Nam adoratio absoluta est ea, quæ fundatur in excellentia propria & intrinseca persona, quæ adoratur. Excellentia autem Sanctorum est ipsis propria & intrinseca, cum consistat in gratia sanctificante & gloria, quæ ipsis inhærent illosque in excellenti gradu perfectionis & sanctitatis constituunt.

Obj. 2. Latria & dulia idem significant.

Resp. Idem significant ex vi nominis seu secundum etymologiam, non vero ex usu nunc in Ecclesia recepto. Nam ex usu Ecclesiæ latria accipitur pro cultu summæ servitutis, quæ soli Deo debetur ob summam & infinitam ejus excellentiam: dulia vero pro cultu aliquo inferioris servitutis, quo nos Sanctis submitimus ob supernaturalem eorum excellentiam creatam, fundatam in gratia habituali, lumine gloriæ, fruitione Dei, aliisque donis supernaturalibus a Deo acceptis.

Inst. Sanctus Augustinus dicit duliam & latriam Deo deberi; nam, lib. 2. quæstionum super Exordium, nu. 94. ait: *dulia debetur Deo tanquam Domino, latria vero non nisi tanquam Deo.*

Resp. Vox *dulia* a S. Augustino sumitur secundum vim nominis: nam suo tempore nondum invaluerat usus eam accipiendi ad significandam servitutem latria inferiorem.

Obj. 2. Sancti sunt adorabiles adoratione relativa latriæ, si nimirum adorentur præcise ut quædam Templa Dei, in quibus Deus specialiter habitat, vel ut quædam Dei imagines, quæ magis ad vivum exprimunt bonitatem divinam: tunc enim adorari possunt præcise propter excellentiam Dei increatam. Ergo Sancti non sunt adorabiles adoratione absoluta.

Resp. 1. Etiamsi Sancti adorari possent adoratione respectiva latriæ modo explicato; tamen (ut recte monent Theologi ab ejusmodi Sanctorum adoratione semper abstinendum est ad vitandum periculum erroris & idololatriæ.

Resp. 2. Nego conseq. Quia Sancti sunt etiam digni dulia absoluta, cum sint colendi propter excellentiam sibi propriam & intrinsecam, quam a Deo acceperunt.

Obj. 3. Deus honoratur in Sanctis, quoties ipsi honorantur propter suam sanctitatem. Ergo non coluntur nisi cultu relativo.

Resp. Nego conseq. Nam Deus dicitur honorari in Sanctis, tum quia Sancti specialem habent conjunctionem cum Deo, & sic illorum honoratio est quædam Dei honoratio, sicut honoratio Filii adoptivi Regis est quædam honoratio Regis: tum quia excellentia Sanctorum, propter quam honorantur Sancti, & quæ gratia habituali consistit, est singularis quædam ac excellens naturæ divinæ participatio, specialem habet relationem ad Deum: tum quia cultus Sancti exhibitus propter eorum excellentiam intrinsecam refertur ultimate ad Deum tanquam ad auctorem illorum excellentiæ, & ad finem ultimum.

Obj. 4 Sanctis coluntur tantum propter Deum. Ergo non coluntur cultu absoluto.

Resp. Nego anteced. Equidem Sancti coluntur tantum propter excellentiam quæ specialem habet ordinem ad Deum, cum consistat in eximia quadam naturæ divinæ participatione; sed illa excellentia est ipsis intrinseca, & sic coluntur propter excellen-

tiam

tiam sibi propriam ac intrinsecam a Deo acceptam: ac proinde coluntur cultu duliæ absolutæ. *Honorantur Sancti propter eorum justitiam & sanctitatem*, ait Hadrianus I. in epist. ad Imperatorem.

Inst. Sancti honorantur quia sunt amici Dei: ergo honorantur tantum propter Deum.

Resp. Nego conseq. Nam quando Sancti honorantur quia sunt amici Dei, honorantur propter propriam excellentiam gratiæ habitualis, quæ illos reddit divina amicitia dignos. Unde tunc coluntur propter aliquid sibi intrinsecum ac proprium, specialem habens ordinem ad Deum.

Obj. 5. Cultus qui exhibetur Sanctis ad eorum sanctitatem, non elicitur ab habitu supernaturali Religionis. Ergo ille cultus non est religiosus, sed mere politicus.

Resp. Neg. conseq. Nam licet supernaturalis habitus Religionis versetur circa solum cultum latriæ, non vero circa cultum duliæ, ob notabilem diversitatem motivorum, nempe excellentiarum utriusque cultus; tamen cultus duliæ est sacer ac religiosus, & proficiscitur ab alio supernaturali habitu innominato. Nam exhibetur propter excellentiam supernaturalem, quæ est eximia quædam ac supernaturalis participatio naturæ divinæ; & quia ultimate refertur ad honorem Dei: cum enim Sanctus colitur ob singularem dicinæ naturæ participationem, per quam est amicus Dei, censetur Deus honorari in Sancto, & Sanctus propter Deum; ultimate scilicet. Hinc injuria illata Sanctus est sacrilegium, saltem late sumptum; quatenus opponitur cultui sacro.

Obj. 6. Hadrianus I. in epist. ad Imperat. dicit cultum Sanctorum esse talem, qualem nobis mutuo cum salutatione exhibemus. Ergo cultus Sanctorum est mere politicus.

Resp. Nego conseq. Quia hac similitudine solum significare vult cultum, quem Sanctis exhibemus propter eorum sactitatem, non esse cultum latriæ, nec Sanctos a nobis coli ut Deos, sed ut homines Dei amicos.

§. III.

Dico 3. B. Virgo Mater Dei digna est cultu hyperduliæ absolutæ.

Prob. Nam B. Virgo habet excellentiam supernaturalem creatã, omnino eximiam ac singularem, sibi propriam & intrinsecam, longe præstantiorem excellentia Angelorum & hominum, consistentem tum in gratia habituali & gloria excellentissima, ipsi physice intrinseca, tum in dignitate maternitatis Dei, quæ ei moraliter intrinseca est. Ergo B. Virgo est digna dulia quadam singulari & eximia, quæ nulli alteri puræ creaturæ convenit, quæque hyperdulia dicitur, nam cultus proportionatur excellentiæ. Unde de illa sic ait Sanctus Ambrosius, lib. 2. de Virginie: *quid nobilius Dei Matre? Quid splendidius ea, quam splendor elegit?*

Hinc omnes fideles quovis sæculo semper B. Virginem religiose præ cæteris Sanctis, coluerunt, & Ecclesia multos dies Festos instituit, & Templa atque altaria Deo erexit ad eam honorandam. Hæretici quidem ipsi fatentur, quarto sæculo totam Ecclesiam tum in Oriente tum in Occidente eam singulari cultu coluisse & invocasse: fatentur ergo etiam Patres tertii, secundi & primi seculis, ipso etiam Apostolos B. Virginem coluisse & invocasse, alioqui ostendãt quandonam, in quo loco, quo auctore, quibus presidiis institutus fuerit, & ibique invaluerit cultus ille. Certe hic valet illud Augustini, l. 4. de Baptismo, c. 24. *quod universa tenet Ecclesia, nec Conciliis institutum, sed semper retentum est, non nisi auctoritate Apostolica traditum rectissime creditur.*

Obj. S. Epiphanius, hæresi 79. aliquas mulieres reprehendit, quod B. Virginem adorent.

Resp. Eas solum reprehendit, quod B. Virginem cultu latriæ colerent: quia fuit hæresis Collyridianorum, B. Virgini cultum latriæ deferentium.

Porro cum B. Virgo dicitur a Patribus salus mundi, regeneratrix, restauratrix, & ab Ecclesia spes nostra intelligitur secundaria & per filium, quatenus nempe nobis peperit Christum: qui est salvator noster & spes nostra: & quia ejus intercessio apud filium, qui est salvator noster & omnis gratiæ auctor, plurimum valet, & nobis ab eo gratias salutis obtinet.

COROLLARIUM.

Ex dictis collige, pie ac religiose institutos fuisse dies festos ad honorandum B. Virginem & Sanctos una cum Christo in cœlis regnantes. Nam festorum institutio est determinatio quorumdam dierum, quibus peculiariter honorentur Sancti, eorum virtutes laudibus celebrentur, excitemur ad eorum imitationem, petamusque eorum apud Deum orationes, & Deo sacrificium

ficium offeramus in gratiarum actionem propter beneficia ab eo in Sanctos collata. Atqui hujusmodi determinatio est pia, cum cultus Sanctorum sit pius, rectus, ac sacer ut probatum est, & eorum cultus redundet in honorem Dei, cujus sunt amici. Ergo festorum institutio ad honorandum Sanctos est pia & recta.

ARTICULUS V.

Utrum imagines Dei & Sanctorum sint adorabiles, seu coli recte possint aliquo cultu?

Imaginum cultum omnem ut illicitum rejecerunt, ipsasque impugnarunt præter Judæos & Mahumetanos, Marcionitæ, Manichæi, Eutychiani, Theopaschitæ, sed imprimis seculo octavo nempe 730. Leo Isaurus Orientis Imperator, qui a Judæis quibusdam arti magicæ deditis declusus, publico edicto imagines tolli & deleri ex Templis omnibus jussit, multosque Christianos resistentes interemit, unde Iconomacorum Princeps habetur. Impietatem Leonis patris sui imitatus est Constantinus; Copronymus, homo idoloatra, homicidii, ac luxuria infamis; & Episcopos ex diversis provinciis trecentos tringinta tres Constantinopolim congregavit, qui imaginum cultum damnarunt. Copronymus filium nomine Leonem, cognomine Chasarum suæ impietatis & Imperii reliquit hæredem. Sacrarum imaginum cultum defenderunt, in Oriente Sanctus Damascenus, & Sanctus Germanus Episcopus Constantinopolitanus; in Occidente vero Gregorius II. in Concilio Romano Gregorius III. In alio Concilio Romano, & Stephanus II. qui Conciliabulum Iconomachorum Constantinopoli coactum damnavit. Tandem sub Constantino pio Orientis Imperatore septimum generale Concilium Nicææ coactum est, unde vocatum est Nicænum II. in quo convenere 350. Episcopi præter Legatos Summi Pontificis, & Patriarchalium Sedium, Tharasium Constantinopolitanum Patriarchā multosque Archimandritas cum Monachis plurimis qui sanctitate florebant. In hoc Concilio cui Hadrianus I. per suos Legatos præfuit definitum est imagines Christi & Sanctorum licite in Templis collocari & coli posse. Iconomachorum hæresim ubique proscriptam ex inferis suscitarunt sæculo duodecimo Albigenses sæculo decimo quarto VVicleffistæ, & sæculo decimo sexto Lutherani & Calvinistæ.

§. I.

Dico 1. Licitum est ac pium habere etiam in Templis sacras Christi & sanctorum imagines, illasque venerari & colore. Est de Fide.

Prob. 1. Ex Traditione & perpetua Ecclesiæ praxi, cujus testes sunt Patres apud Suarem & Bellarminum, sed maxime apud S. Damascenum in orationibus de imaginum usu & cultu. Hic sufficiat S. Basilius epist. ad Julianum Apostat. *Characteres imaginum eorum* (Apostolorum & Martyrum) *honoro & adoro, præcipue cum hoc traditum a Sanctis Apostolis, & non prohibitum sit.*

Prob. 2. Ex Coniciliis generalibus, nempe Nicæno II. anno 787. celebrato, quod, actione 7. in definitione Fidei habet: *definimus in omni certitudine ac diligentia sicut figuram pretiosæ ac vivificæ crucis, ita venerabiles ac sanctas imagines proponendas; tam quæ de coloribus & tessellis, quam quæ ex alia materia congruenter in Sanctis Dei Ecclesiis, & sacris vasis, & vestibus, & in parietibus ac tabulis domibus & viis: tam videlicet imaginem Domini Dei Salvatoris nostri Jesu Christi quam intemeratæ Dominæ nostræ sanctæ Dei Genitricis honorabiliumque Angelorum, & omnium Sanctorum simul & almorum virorum. Quanto enim frequentius per imaginalem formationem videntur; tanto qui has contemplantur eorum alacrius eriguntur ad primitivorum eorum memoriam & desiderium, & honorariam adorationem tribuendam; non tamen veram latriam, quæ secundum Fidem est, quæque solam divinam naturam decet, impartiendum.. imaginis enim honor ad primitivum transit: & qui adorat imaginem, adorat in ea depicti subsistentiam.* Ex Constantinopolitano IV. seu octavo generali, actione 10. can. 3.

Denique ex Concil. Trident. sess. 25. in decreto, de sacris imaginibus, ubi declarat: *imagines Christi, Deiparæ Virginis, & aliorum Sanctorum, in Templis præsertim habendas, & retinendas, eisque debitum honorem & venerationem impertiendam, non quod credatur inesse aliqua in iis divinitas, vel virtus, propter quam sint colenda: vel quod fiducia in imaginibus sit figenda, veluti olim fiebat a Gentibus, quæ in Idolis spem suam collocabant; sed quoniam honos, qui eis exhibetur, refertur ad prototypa, quæ illæ repræsentant; ita ut per imagines quas osculamur, & coram quibus caput aperimus, & procumbimus, Christum adoramus, & Sanctos,*

ctos, quorum illam similitudinem gerunt, veneremur.

Prob. 3. Ratione. Quia honestum est personam honorabilem honorare non solum in se, sed etiam in imagine. Nam eo ipso quod persona honorabilis est digna est quæ honoretur non solum in se, sed etiam in iis, quæ specialem habent cum ea habitudinem vel conjunctionem, ut naturali lumine patet.

Confirm. Quia cultus imaginum non est vetitus, nempe Lege naturali; cum nullam ex se habeat malitiam: neque Lege positiva cum nulla saltem in novo Testamento extet hunc cultum prohibens.

Porro sacrarum imaginum usus & cultus non solum licitus & honestus est, sed etiam valde utilis fidelibus: nam valet ad rudiorum instructionem, ad memoriam eorum quæ egerunt Sancti, ad excitandam devotionem ac venerationem erga Christum & Sanctos, qui in illis coluntur, denique ad imitationem eorum quo repræsentant.

Solvuntur objectiones.

Obj. 1. Illud, Exodi c. 10. *non facies tibi sculptile, neque omnem similitudinem, &c.*

Resp. Ibi summum prohibentur Judæis quæcumque imagines; quæ essent in forma apta ad cultum eis exhibendum. Hoc tamen præceptum est mere positivum, Israelitis impositum ob periculum idololatriæ, in quam illi multum propendebant. Quod quidem præceptum una cum Lege Mosaica abrogatum est, cessante in Lege nova idololatriæ periculo.

Dixi, *forma apta ad cultum*, qualis est imago per se stans, seu non addita alteri per modum ornamenti vel appendicis. Nam Exod. 25. Deus duos cherubim aureos ex utraque parte arcæ fieri jussit.

Obj. 2. Aliquos Patres.

Resp. Illi Patres solum docent imagines non esse adorandas vel adoratione absoluta latriæ aut duliæ, vel cultu superstitioso, vel adorandas non esse propter se, quasi aliquid in se divinum habeant.

Inst. Sanctus Gregorius Magnus, lib. 9. ep. 9. ad Severum Massiliensem Episcopum: ait: *perlatum ad nos fuerat, quod inconsiderato zelo succensus, sanctorum imagines, sub hac quasi excusatione, ne adorari debuissent, cōfregeris. Et quidē quia eas adorari vetuisses omnino laudavimus: fregisse vero reprehendimus.*

Resp. Sanctus Doctor ibi loquitur de adoratione absoluta, qua res aliqua primario & propter se adoratur: qualis adoratio imaginibus exhibere non debet, sed solis prototypis. Imagines vero solo cultu relativo colendæ sunt.

Obj. 3. Conc. Eliberitanum, can. 36. ait: *placuit, picturas in Ecclesia esse non debere; ne quod colitur & adoratur, in parietibus depingatur.*

Resp. Hoc Concilium non prohibet absolute usum imaginum in Templis, sed solum ne pingantur in parietibus, quia sic depictæ amoveri non poterant, unde tempore persecutionis exponebantur Gentilium ludibrio.

Obj. 4. Duo Concilia Constantinopoli coacta, alterum sub Leone Isauro, alterum sub Constantino Copronimo definierunt cultum imaginum esse illicitum. Ergo.

Resp. Nego conseq. Quia illa Concilia non fuerunt generalia. Nam Summus Pontifex nec per se, nec per suos Legatos illis interfuit nec ab ullo Summo Pontifice confirmata sunt imo primum a Gregorius II. alterum vero a Stephano II. reprobatum fuit, ut testatur Hadrianus I. neque etiam illis per se, nec per Legatos consensere Patriarchæ Alexandrinus, Antiochenus & Jerosolymitanus. Quin etiam ab universa Ecclesia repudiata sunt. Unde illorum Conciliorum seu potius Conciabulorum nulla est auctoritas.

Obj. 5. Libros Carolinos dictos, seu opus sub Caroli Magni nomine in quatuor Libros distinctum, quorum selecta capita ipse Carolus misit ad Hadrianum I. omnia ejus judicio subjiciens.

Resp. Hi Libri & similes nullius sunt auctoritatis, & omnino rejiciendi, cum errorem ab Ecclesia damnatum continebant. Cæterum Libri illi Carolini non sunt Caroli Magni, sed ignoti auctoris, quos Hadrianus I. refutavit.

Obj. 5. Saltem imaginum cultus, qualis a Catholicis adhibetur, est illicitus: nam ipsi imagines colunt ut Deos, thus enim illis adolent, & luminaria coram illis accedunt.

Resp. Nego anteced. Et ejus probationem. Nam thus adolere, & lumen accendere non sunt signa per se vel ex usu ad latriam determinata, sicut est sacrificium; sed sunt de se ad latriam vel duliam indifferentia, & determinantur per intentionem ista signa adhibentis, perinde ac genuflexio, inclinatio corporis, quæ etiam ad adorationem politicam pertinent. Cultus enim latriæ consistit in summa submissione erga Deum propter infinitam ejus excellentiam, exhi-

exhibita aliquo signo. Hinc si signum non sit per se vel ex usu determinatum ad supremam submissionem testificandam, adhiberi potest ad protestandam submissionem inferiorem ob excellentiam aliquam creatam.

Dices. Catholici afficiuntur magis erga aliquas imagines, non nisi quia putant iis inesse aliquam virtutem.

Resp. Nego. Catholici quidem aliquas imagines sæpius honorant quam alias, quia Deus ac Sancti variis beneficiis & miraculis sigificant se velle specialiter in quibusdam imaginibus & locis honorari. At non magis intensive colitur aliqua imago ejusdem Sancti quam alia.

Obj. 7. Concilium Francofordiense, & Concilium Nicænum II. cultum imaginum repudiavit, nam sic ait, can. 2. *allata est in medium quæstio de nova Græcorũ Synodo; quam de adorandis imaginibus Constantinopoli fecerunt, in qua scriptum habebatur, ut qui imaginibus Sanctorum, ita ut deificæ Trinitati, servitium aut adorationem non impenderent, anathema judicarentur. Qui supra sanctissimi Patres nostri omnimodis adorationem & servitutem renuentes comtempserunt, atque consentiẽtem damnaverunt*. Dicitur autem Synodus Constantinopoli facta, id est, indictione Constantinopolitani imperatoris. Ergo.

Resp. Quidquid sit de mente Concilii Francofordiensis, nego conseq. Quia illud Concilium non fuit generale, nec approbatum ab Ecclesia Romana. Quod si revera omnem cultum imaginum repudiavit, erravit. Nam Concilium Nicænum II. est vere œcumenicum, cum ei interfuerint præter Orientis Episcopos Legati Hadriani I. cum Patriarcha Constantinopolitano, & Legatis aliorum Patriarcharum, & Leone III. Hadriani successore confirmatum sit, atque a tota Ecclesia receptum. Præterea Tridentina Synodus imaginum cultum approbavit.

Sed quia circa mentem Synodi Francofordiensis variant sententiæ, juvat exponere quid hac in re verisimilius videatur. Patres Francofordienses erraverunt errore juris & facti circa definitionem Concilii Nicæni: errore quidem juris, nam omnem sacrum cultum imaginum rejecerunt, ut colligitur tum ex his verbis canonis secundi; *omnimodis adorationẽ renuentes contẽpserunt atque damnaverunt*: tum quia (ut ex Libris Carolinis, Hincmaro, Adone, Anastasio, & aliis, atque ex Concilio Parisiensi sub Ludovico Pio constat) Franci tunc temporis omnem cultum sacrum imaginibus recusarunt, quamvis eas in Templis retinerent, & crucem ac Euangeliorum Librum venerarentur, in quo sibi non constabant, nam crux depicta vel sculpta, aut argentea nil aliud est quam imago veræ crucis.

Erraverunt etiam errore facti circa septimam Synodum putando eam declarasse cultum latriæ absolutæ, quæ soli Deo debetur, exhibendum esse imaginibus, ut patet ex verbis canonis 2. supra relatis. Hoc autem de Synodi Nicæna existimarunt, eo quod in actis illius Synodi confessio Constantini Cypri Episcopi, quæ, actione 3. habetur, perverse de Græco sermone in Latinum translata fuisset; sic enim in Libro 3. Carolino, c. 17. exprimebatur Latine: *suscipio & amplector honorabiliter Sanctas & venerandas imagines secundũ servitium adorationis, quod Trinitatis emitto*: cum tamen in textu originali habeatur: *adorationem vero; quæ sit secundum latriam, soli Trinitati emitto*.

Itaque Franci tunc temporis Concilium Nicenum II. non habebant pro generali. Nec mirum, cum tunc Hadrianus illud ut œcumenicum non confirmasset; nec pro tali habendum decreto publico declarasset: nam Libris Carolinis, quibus oppugnatur Synodus Nicæna, ita respondit, ut œcumenici Concilii authoritatem nomenque illis nusquam objiciat. Sed tandem illam Synodum circa finem noni sæculi receperunt, & religiosũ imaginibus cultũ detulerunt. Semper tamen Franci imagines etiam in Templis retinuerunt ad piam memoriam prototyporum, & rudiorum instructionem. Unde damnabant Iconoclastas, qui imagines frangebant & destruebant.

Dices. Ergo Patres Francofordienses fuerunt hæretici.

Resp. Nego. Quia non fuerunt contumaces. Nam Concilium Nicænum II. pro œcumenico non habent, eo quod ad illud soli Orientales convocati fuissent; & Hadrianus I. Papa idem Conciliũ nondum publico judicio confirmasset, nec illud ut œcumenicum habendum publico decreto declarasset, neque honestatem cultus imaginum ut Fidei dogma credendam definiisset aut præcepisset; sed expectavit, dum Franci, re melius intellecta, paulatim ab errore suo revocarentur, quod aliquot post annis contigit. Quare authoritate sua erga Francos uti noluit, sed solum eos paterna benignitate veritatem docere voluit.

Di-

Dices. Hadrianus non potuit licite Francorum errorem tolerare.

Resp. Aliquandiu tolerare recte potuit ad majus malum vitandum, præsertim cum non extet præceptum divinum affirmativum pro unoquoque Christiano de colendis imaginibus, sed duntaxat negativum, quod semper pro omni tempore obligat: quovis enim tempore malum & illicitum est Sanctorum imagines spernere, irridere, delere, frangere, contumeliis afficere: a quibus omnibus semper abhorruere Franci.

Obj. 8. Imagines sunt idola. Ergo qui eas colunt, idololatræ sunt.

Resp. Nego anteced. Nam idolum est falsi numinis imago: sive id quod cum Deus non sit, colitur tamen ut Deus. Fideles autem instructi non adorant imagines ut Deum, sed nil colunt ut Deum, nisi unum & verum ipsum Deum personis trinum.

Obj. 9. Primis Ecclesiæ sæculis non erant apud Christianos imagines, nec ab eis colebantur.

Resp. Equidem tribus primis Ecclesiæ sæculis non ita frequens erat imaginum usus ob specialem rationem, nempe ut a Gentibus & Judæis, ex quibus congreganda erat Ecclesia, omnis scandali, periculi, & offensionis occasio procul removeretur. Attamen etiam primis illis sæculis fuit aliquis apud fideles imaginum usus & cultus. Nam erat statua ænea Christi, quam erexisse fertur mulier illa quam a profluxu sanguinis Christus liberavit, ut Eusebius, qui eam inspexerat, testatur, l. 7. Hist. c. 1. 18. eamdemque Christi æneam statuam in Diaconio loco decenti collocatam, non sine aliquo honore ac veneratione habitam fuisse testatur Philostorgius, l. 7. Hist. c. 3. item (ut ex Tertulliano, l. de pudicitia, cap. 7. & 10. constat) Christus sub specie Pastoris ovem amissam ad ovile humeris sui reportantis depictus erat in Calicibus. Et idem Eusebius, loco citato, refert fuisse priscis illis temporibus imagines Christi & Apostolorum Petri & Pauli depictas, quas ipse propriis oculis inespexerat.

Nota. Circa cultum imaginum duæ quæstiones fieri possunt. Prima, utrum licitum ac honestum sit venerari imagines Christi & Sanctorum; & hæc ad fidem pertinet, nam est de Fide cultum imaginum esse bonum ac honestum. Secunda, an spectatis omnibus circunstantiis, exponendæ sint imagines in Templis ut honorentur: & hoc pertinet ad disciplinam Ecclesiæ: non enim omnia quæ licent, semper expediunt.

Obj. 10. Si quælibet crux honoranda esset, omnes etiam lanceæ & clavi honoranda essent. Absurdum conseq. Ergo.

Resp. Nego sequel. Nam idcirco omnes cruces honoramus, quia Christum crucifixum omnes nobis repræsentant, nec ullum usum profanum nunc habent cruces post editum Constantini Magni, quo vetuit sontes in posterum crucifigi. Hinc cruces omnes statim recordationem Christi & mortis ejus nobis ingerunt. Quod dici non potest de lanceis & clavis, quæ nunc etiam varios usus profanos habent, nisi cruci conjungantur ut Passionis instrumenta.

Observ. Usus signum crucis manibus efformandi a primis Christianis sæpissime adhibitus fuit, constat ex Tertull. lib. de coron. milit. & lib. 3. contra Marcion. Et ab ipsis Apostolis manat, ut testatur Sanctus Basilius, l. de Spiritu-sancto, 1. c. 27. estque hic usus valde pius & utilis, quia per illum Christi Passionem in memoriam revocamus, SS. Trinitatem profitemur & invocamus; testamur nos fiduciam omnẽ in morte Christi collocare; significamus nos Christi ignominiam non erubescere; excitamur ad Christi amorem & imitationem, &c.

§. II.

Dico 1. Quamvis in Conciliis septimo & octavo, & Concil. Trident. fiat solummentio imaginum Christi, Virginis, Angelorum & hominum Sanctorum, tamen certum est, usum imaginum Dei & SS. Virginitatis esse licitum.

Prob. 1. Ex hac propositione ab Alexandro VIII. damnata: *Dei Patris simulacrum nefas est Christiano in Templo collocare.*

2. Quia illarum usus a multis annis, Ecclesia non contradicente ideoque tacite approbante, obtinuit:

3. Quia eadem est ratio imaginum Dei, & Angelorum; enim vero sicut Angeli recte pinguntur in forma humana, quia in ea apparuerunt; ita & Deus, qui in figura quoque humana apparuit, ut constat ex Exod. c. 33. & Daniel c. 7.

4. Harum usum supponit, nec improbat Concil. Trident. sess. 35. *quod si aliquando, inquit, historias & narrationes sacræ Scripturæ, cum id indoctæ plebi expedit, exprimi & figurari contigerit; doceatur populus, non propter ea divinitatem figurari, quasi corporeis oculis conspici, vel coloribus aut figuris exprimi possit.*

Obj. 1. Illud, Isai. c. 40. *cui similem fecistis Deum, aut quam imaginem ponetis ei?*

Resp. Scriptura his & similibus verbis solum significat formari non posse imaginem Dei, quæ illum ut est in se, repræsentet, cum sit incorporeus.

Obj. 2. Deus & Angeli sunt incorporei: ergo non possunt pingi.

Resp. Nego conseq. Quia imagines Dei & Angelorum non effinguntur ad eorum formam ut in se repræsentandam, cum hoc sciatur esse impossibile, sed ad repræsentandam figuram in qua aliquando apparuerunt, vel ad figurate exprimendas eorum actiones vel perfectiones: sic Angelorum promptitudo ac velocitas in perficiendis divinis mandatis per alas repræsentantur, & vigor per formam juvenis.

Obj. 3. Idololatria est adorare ligna & lapides.

Resp. Idololatria est ista adorare adoratione absoluta, putando illis inesse aliquam divinitatem, vel adorare imaginem creaturę ut Deum quamvis adoratione relativa. At non est idololatria adorare cultu relativo imaginem Dei simul cum ipso Deo per eam significato.

Inst. 1. Gentiles erant idololatræ, quia adorabant imagines.

Resp. Idololatræ fuerunt. 1. Quia adorabant cultu latriæ imagines, quæ, non verum Deum, sed creaturas ut Jovem, Junonem repræsentabant. 2. Quia adorabant idola, in ipsis sistendo, putantes iis inesse aliquod numen divinum. 3. Quia adorabant imagines, existimantes Deos habere illam formam in imagines repræsentatam.

Inst. 1. Gentiles præsertim doctiores non coluerunt lapides & ligna ut Deos, sed in statuis coluerunt verum Deum per illas repræsentatum, sicut Catholici faciunt.

Resp. Nego. Nam Gentiles sua idola pro Diis habuerunt, & adorabant absolute ut Deos, quod constat tum ex historiis sacris & profanis, tum ex Scriptura, ut, Isai. c. 42. *qui confidunt in conflatili, qui dicunt conflatili: vos Dii nostri.* Daniel. c. 5. *Bibebant vinum, & laudabant Deos suos aureos, & argenteos, æreos, ferreos, ligneosque & lapideos.* Et Sap. c. 13. *appellaverunt Deos opera manuum hominum, aurum & argentum, &c.* Et inferius: *non erubescit loqui cum illo, qui sine anima est & pro vita rogat mortuos & in adjutorium inutilem invocat, &c.*

Quod si aliqui e peritioribus senserunt statuas illas non esse Deos; adhuc tamen circa illas errarunt. 1. Quia per illas repræsentabant falsos Deos. 2. Quia putabant in iis divinum aliquod numen habitare, sicut anima est in corpore, ideoque ipsum & lignum esse adorandum adoratione absoluta, orandum, &c. 3. Quia sentiebant non posse adiri Deos, nec quidquam ab iis impetrari nisi per simulacra: a quibus erroribus longe abhorrent Catholici.

Obj. 4. Dei & SS. Trinitatis imagines improbarunt Tertullianus, lib. de spectaculis, cap. 23. Origenes, l. 8. contra Celsum; Clemens Alexandrinus, l. 6. stromatum, & alii.

Resp. 1. Eas improbarunt, non absolute sed solum in iis circumstantiis temporum, locorum ac personarum, in quibus periculum esset, ne imaginibus illis absolutus latriæ cultus exiberetur, aut injiceretur suspicio Deum corporeum esse. Quare periculum erat primis Ecclesiæ temporibus ob idololatriam ubique dominantem. At hoc depulso periculo, & populo Christiano de rebus Fidei bene instructo, Ecclesia harum imaginum usum saltem tacite approbavit, cum passa est Patrem æternum sub specie senis, & Spiritum sanctum sub columbæ figura depingi. Sic S. Basilius, Amphilochio teste, columbas Spiritum-sanctum repræsentantes suspensas habuit. Item S. Paulinus SS. Trinitatis imaginem in Templo S. Felicis depingi permisit.

Obj. 5. S. Augustinus, l. de Fide & Symbolo, c. 7. ait: *tale simulacrum Dei nefas est Christiano in Templo collocare.*

Resp. Loquitur de simulacro, quo quis vellet repræsentare Deum ut est in se. Vel supponit esse periculum idololatriæ, aut injiciendæ suspicionis Deum esse corporeum quale jam a multis seculis abest.

ARTICULUS VI.

Qua adoratione Imagines sint adorabiles, sive quo cultu coli recte possint?

CIrca hanc quæstionem plures sunt Theologorum sententiæ, quæ in objectionibus exponentur.

§. I.

Dico 1. Imagines, etiam per mentem cum prototypis apprehensæ, non sunt colendæ ullo cultu absoluto.

Prob. 1. Quia Concilia & Patres docent imagines sic colendas esse, ut in illis honore-

noretur exemplar quod repræsentant. Ergo honor non terminatur duntaxat ad imagines.

2. Quia illud solum honeste coli potest cultu absoluto, quod habet excellentiam ac superioritatem sibi vel suo supposito intrinsecam, ob quam honore ac submissione hominis dignum est. Sed imagines etiam cum prototypis apprehensę non habent talem excellentiam ac superioritatem cum sint res inanimatæ nec ullam virtutem, nullamque excellentiam ac superiorittaem in se recipiant, ex eo quod mens eas cum pritotypis apprehendat: res enim inanimatæ inferiores sunt homini, utpote substantiæ intellectuali, qui proinde non potest honeste se rei inanimatæ tanquam superiori & propter se submittere.

§. II.

Dico 2. Imagines colendæ sunt cultu relativo tantum.

Prob. 1. *pars*. Nempe quod sint colendæ cultu relativo. Illud recte colitur cultu relativo, quod honeste coli potest propter excellentiam alterius suppositi. Atqui imagines honeste coli possunt propter excellentiam prototyporum seu exemplariũ: nam exemplar habens propriam & intrinsecam excellentiam potest honeste propter illã suam excellentiam honorari & coli non solum in se, sed etiam in imagine; & ad ejus honorem pertinet, quod honorari ac coli honeste possit non solum in se, sed etiam in omnibus, quæ specialem habent ad illud habitudinem, vel conjunctionem. Ergo imagines colendæ sunt cultu relativo.

Prob. 2. *pars*. Nempe quod imagines coli debeant cultu relativo tantum. Quia, ut probatum est, imagines non sunt colendæ cultu absoluto. Ergo si sint colendæ aliqua veneratione, ut revera sunt, coli seu honorari debent veneratione relativa tantum.

§. III.

Dico 3. Veneratio relativa imaginis est simul & indivisibiliter veneratio absoluta exemplaris, ita ut submissio externa terminatur quidem immediate ad imaginem & mediate ad exemplar; affectus vero submissionis internæ ad solum exemplar terminetur.

Prob. 1. Ex Concil. Nicæno II. quod, actione 7. naturam cultus imaginum explicans, sic ait: *qui adorat imaginem, adorat in ea depicti subsistentiam*. Ergo adoratio relativa imaginis est simul ac indivisibiliter adoratio exemplaris, absoluta scilicet cum exemplar dignum sit honore & cultu propter intrinsecam ejus excellentiam. Item ex Concilio per adorationem imaginis adoratur persona exemplaris. In imagine autem non adoratur persona exemplaris, nisi quatenus submissio externa mediante ad exemplar, effectus vero submissionis internæ ad solum exemplar terminatur.

2. Ex Hadriano I. in sua ad Imperatorem Constantinum, & Matrem ejus Irenem epistola, quæ lecta & probata fuit ab eodem Concilio, actione 2. ubi ait: *nam idem ipse Jacobo proprio demum arbitrio summitatẽ virgæ filii sui Joseph deosculatus est, filii dilectione hoc agens, sicut beatus Apostolus in epistola ad Hebræos testatur: non virgæ, sed tenenti eam, honoris ac dilectionis exhibuit affectum. Sic & nos pro amore & dilectione quam apud Dominum & Sanctos ejus habemus honorabiles eorum effigies imaginibus depingentes, non tabulis & coloribus honorem exhibemus, sed illis pro quorum honore consistunt*. Ergo ex Hadriano quemadmodum Jacob affectum internum honoris ac dilectionis exhibuit non virgæ, sed Joseph tenenti eam: sic Fideles honorem quoad submissionem internam non exhibent imaginibus, sed earum exemplaribus. Idem Hadrianus, in eadem epist. dicit: *non ipsum lignum adoratur*, (nempe quantum ad submissionem internam, nam sæpe expresse dicit imagines adorari, scilicet quantum ad submissionem externam) *sed quod in ligno ad contemplandum datur, & ita per recordationem veneratio exhibetur*.

3. Ex Conc. Trident. sess. 25. in decreto de imaginibus, ubi ait: *honos qui eis* (imaginibus) *exhibetur, refertur ad prototypa quæ illæ repræsentant: ita ut per imagines, quas osculamur, & coram quibus caput aperimus, & procumbimus, Christum adoremus, & Sanctos, quorum illæ similitudinem gerunt, veneremus*.

4. Ex Patribus.

5. Ratione. Nam colere seu venerari imaginem est ei honorem externum & submissionem externam exhibere propter excellentiam ac superioritatem prototypi sui, seu exemplaris, ad testificandum submissionem nostram internam exemplari, & agnoscendum exterius ejus excellentiam ac superioritatem. Atqui hoc facere, est vere ac proprie colere veneratione absoluta ipsum exemplar in imagine seu per imaginem. Nam veneratio seu adoratio absoluta consistit

sistit formaliter in voluntate se submittendi alteri ob ejus excellentiam ac superioritatem, hancque submissionem internam testificandi signo aliquo, quo excellentiam ac superioritatem personæ adoratæ, nostramq; submissionem testamur & agnoscimus. Ergo imaginis veneratio relativa est simul ac indivisibiliter veneratio absoluta exemplaris, imo magis ac principalis veneratio exemplaris quam imaginis. Unde in imagine & per imaginem vere ac proprie honoratur exemplar quamvis veneratio imaginis sit immediate imaginis & mediate exemplaris externa veneratio.

Item veneratio relativa, quæ imaginibus debetur, nil aliud est quam submissio externa, seu signum aliquod honoris ac submissionis externum, exhibitum imagini ad protestandum exemplari submissionem nostram internam, ejusque excellentiam ac superioritatem agnoscendam. Ergo submissio externa, seu signum externum submissionis nostræ terminatur quidem immediate ad imaginem & mediante imagine ad exemplar, affectus vero submissionis internæ terminatur ad solum exemplar; cum hic affectus sit actus voluntatis, quo volumus per submisionem nostram profiteri nostram inferioritatem, & superioritatem ac excellentiam exemplaris, & solum exemplar sit dignum affectu submissionis internæ: nam imago, utpote res inanimata, nullam habere potest superioritatem respectu naturæ intellectualis.

Solvuntur objectiones.

Obj. 1. Si affectus submissionis internæ terminetur ad solum exemplar, & nullatenus ad imaginem, imago non vere ac proprie colitur, nam nulla est vera veneratio sine actu interno. Falsum conseq. Ergo.

Resp. Nego sequel. maj. Equidem affectus submissionis internæ nonterminatur ad imaginem, quia imago nullam habet superioritatem respectu creaturæ rationalis, nec ullam ex apprehensione exemplaris accipere potest: & consequenter homo non potest agnoscere superioritatem imaginis quovis modo apprehensæ, nec proinde ei se interius submittere. At nihilominus imago vere ac proprie colitur veneratione relativa; quia non solum Signum externum: puta genuflexio vel inclinatio capitis, sed etiam affectus internus submissionis externæ ad eam dirigitur ac terminatur. Nam cum colitur imago, honorans vult exhibere & exhibet submissionem externam imagini ad protestandum exemplari affectum submissionis internæ propter ipsius exemplaris propriam & intrinsecam excellentiam ac superioritatem, atque ad exterius profitendam ejus superioritatem per submissionem externam exhibitam ejus imagini, ad quam habet specialem habitudinem.

Igitur in veneratione imaginis duplex intervenit affectus internus submissionis, nempe affectus submissionis internæ, qui est actus voluntatis, quo voluntas affective se submittit alteri & ejus superioritatem affective agnoscit: & affectus submissionis externæ, qui est actus voluntatis imperantis signũ externum submissionis internæ. Primus affectus ad solum exemplar, secundus vero immediate ad imaginem, & per imaginem ad exemplar terminatur.

Ex quo patet discrimen inter adorationem humanitatis Christi, & adorationem ejus imaginis. Nam cum Christus adoratur, adoratio latriæ est absoluta non solum respectu divinitatis, sed etiam respectu humanitatis quamvis diverso modo; & affectus submissionis internæ terminatur non solum ad divinitatem, sed etiam ad humanitatem quamvis secundario & propter excellentiam divinitatis; quacum in unam personam concurrit. At in adoratione relativa imaginis Christi, affectus submissionis internæ non terminatur ad ejus imaginem, ne secundario quidem.

Inst. 1. Nulla est vera veneratio sine affectu submissionis internæ. Ergo non vere colitur imago sine hoc affectu.

Resp. Disting. anteced. Nulla est vera veneratio absoluta sine affectu submissionis internæ, *conc. ant.* Veneratio relativa, *nego ant.* Veneratio absoluta est ea, qua testificamur alteri nostram submissionem internam propter ejus excellentiam ac superioritatem: ac proinde includit affectum submissionis internæ, qui non debetur rei inanimatæ & inferiori. At veneratio relativa imaginis consistit duntaxat in signo aliquo externo submissionis exhibito imagini ad protestandum excellentiam ac superioritatem exemplaris, & nostram erga illud submissionem propter hanc ejus excellentiam ac superioritatem. Unde ad hanc venerationem relativam sufficit affectus submissionis externæ, vi cujus vere volumus exhibere imagini signum submissionis externæ: nec requiritur, ut velimus nos ei vere submittere inferius, & ejus superioritatem

erga nos agnosceret: qui effectus ad solum exemplar pertinet.

Inst. 2. Veneratio interna includit non solum affectum internum submissionis externæ, sed etiam affectum internum submissionis internæ. Sed debetur imagini veneratio etiam interna: nam veneratio externa sine interna non est vera veneratio. Ergo.

Resp. Disting.maj. Veneratio interna absoluta includit etiam affectum submissionis internę, *conc.maj.* Relativa, subdisting.includit etiam affectum submissionis internæ erga personam honoratam veneratione absoluta, *conc. iterum maj.* Erga rem honorata veneratione relativa tantum, *nego maj.* Cum veneratio relativa imaginis sit simul indivisibiliter veneratio absoluta exemplaris, veneratio imaginis includit affectum submissionis internæ erga solum exemplar, utpote solum præditum superioritate, & affectum internum submissionis externæ erga imaginem, qui est actus voluntatis imperantis actum externum submissionis ad testificandam submissionem erga internum exemplar imagine repræsentatum.

Inst. 2. In nostra sententia imago non magis honoratur, v.g. cum fit genuflexio ante illam, quam si hæc fieret ante columnam Templi. Ergo imago non vere honoratur.

Resp. Nego anteced. Nam cum fit genuflexio coram imagine Christi, v.g. dirigitur ad illam genuflexio cum affectu interno submissionis externę erga ipsam imaginem, hoc est, cum actu voluntatis exhibendi imagini Christi signum externum submissionis ad protestandum submissionem nostram internam Christo propter infinitam ejus excellentiam. At cum fit genuflexio ante columnam Templi, non dirigitur illa genuflexio ad columnam, sed ad solum Christum in Tabernaculo residentem.

Inst. 4. Ex Patribus exemplar & ejus imago adorantur per modum unius objecti, sicut adoratur Rex cum sua purpura.

Resp. Ex Patribus sic adorantur, ita ut tamen affectus submissionis internæ terminetur ad solum exemplar. Nam eadem adoratio imaginis est absoluta respectu exemplaris, & relativa respectu imaginis, ita ut submissio externa exhibeatur imagini ex affectu testandæ submissionis erga solum exemplar, cum solum exemplar habeat excellentiam ac superioritatem, quæ est mensura adorationis.

Obj. 2. Imago adoratur seorsim a suo prototypo, itaut ipsa sit totalis terminus adorationis, prototypo tantum concurentrem ut fundamento istius adorationis.

Resp. Neg. Quia 1. ex Conciliis imagines sunt honorandæ, ut in illis honoretur exemplar. 2. Veneratio est protestatio excellentiæ cum submissione erga ens honoratum, itaut includat aliquam professionem superioritatis illius & servitutis nostræ erga illud. At imago, utpote res inanimata, non est digna tali protestatione, cum careat superioritate respectu creaturæ intellectualis.

Inst. Legatus Regis potest honorari honore distincto ab eo, qui exhibetur Regi, itaut Rex nullatenus sit terminus illius honoris. Ergo a pari imago potest adorari adoratione distincta ab ea, quæ defertur exemplari, itaut exemplar nullo modo adoretur.

Prob. Nego conseq. Disparitas est, quia Legatus etiã ut distinctus a Rege, habet propriã & moraliter intrisecam excellentiam, consistentem in Legati potestate, quam a Rege accipit, & quæ ipsi moraliter intrinseca est, ac proinde ob illã honorari potest cultu politico absoluto, cum propter illam sit superior eum colentibus. At imago nullam habet excellentiam intrinsecam, ob quam digna sit submissione creaturæ rationalis: neque enim excellentiam ac superioritatem habet ex propria materia aut forma physica, neque etiam ullam intrinsecam & sibi propriam a suo exemplari accipit: & consequenter non est digna cultu, quiad ipsam solam terminetur.

Obj. 3. In veneratione imaginis, ipsa imago nullo modo est terminus venerationis, sed est solum conditio, aut signum, quo excitamur ad honorandum Sanctum quem repræsentant: itaut venerationis actus tam externus quam internus ad solum exemplar dirigatur. Ergo nequidem submissio externa terminatur ad imaginem.

Resp. Nego anteced. Quia ex Patribus & Conciliis constat imagines esse vere honorandas veneratione relativa. Imagines autem nullatenus honorarentur, si tantum se haberent ut signum rememorativum, ad Sanctos quos repræsentant rememorandos: nam excitare memoriam non est honorari.

Inst. Aliqui Patres dicunt in veneratione Imaginis, non ipsam imaginem, sed exemplar in Imagine honorari.

Resp. Loquuntur de veneratione prout continet affectum submissionis internæ. Vel loquuntur de veneratione absoluta; & solum volunt, Imaginem non propter ipsam, sed

sed propter exemplar per eam representatum honorari.

§. IV.

Dico 4. Imagines Christi & SS. Trinitatis coluntur latriæ cultu relativæ, quæ simul est latria absoluta Christi & SS. Trinitatis. Imago autem B. Virginis colitur cultu hyperduliæ relativæ, quæ simul est hyperdulia absoluta B. Virginis. Imagines vero Sanctorum honorantur cultu duliæ relativæ, quæ simul est dulia absoluta Sanctorum; Sequitur ex dictis, & adhuc.

Prob. Nam 1. ex Concilio Tridentino, sess. 25. per imagines coram quibus caput aperimus, & procumbimus Christum adoramus, & Sanctos quos repræsentant veneramur. Atqui Christum adoramus cultu latriæ absolute, & veneramur Sanctos cultu duliæ absolutæ. Ergo per imagines quas colimus veneratione relativa, adoramus Christum adoratione latriæ absolutæ, Sanctos vero veneramur veneratione duliæ absolutæ. 2. Quia cum adoratur, v. g. Imago Christi, exhibetur signum externum submissionis ad protestandum Christo summam submissionem internam propter increatam & infinitam ejus excellentiam. Sed talis actus est latria relativa imaginis, & absoluta latria Christi, ut patet. Ergo, &c.

Hinc cum feria sexta majoris hebdomadæ Fideles genuflectunt coram imagine Christi in cruce pendentis, adorant crucem adoratione latriæ relativæ, quæ simul est latria absoluta Christi: quatenus nempe genuflexio illa terminatur immediate ad crucem, & mediante cruce ad Christum, ad protestandum Christo summam nostram submissionem propter ejus excellentiam & superioritatem infinitam ac summam, itaut submissio interna ad solum Christum terminetur.

Similiter veneratio imaginis B. Virginis est hyperdulia relativa erga imaginem, & absoluta erga B. Virginem. Nam per illam venerationem exhibetur ejus imagini honor externus ad protestandum B. Virgini submissionem nostram proportionatam singulari ejus & eximiæ excellentiæ, ac proinde infinite inferiorem illi, quæ exhibetur Deo, sed majorem ea quæ Sanctis defertur.

Denique veneratio imaginis Sanctorum est dulia relativa imaginis, & dulia absoluta Sanctorum. Nam per illam venerationem exhibetur illorum imagini honor externus ad protestandum Sanctis submissionem nostram proportionatam illorum excellentiæ supernaturali creatæ.

Confirm. Auctoritate S. Thomæ, 3. p. q. 2. a. 4. ubi ait: *Si loquamur de ipsa cruce, in qua Christus crucifixus est, utroque modo est a nobis veneranda: uno scilicet modo in quantum repræsentat nobis figuram Christi extensi in ea: alio modo ex contactu ad membra Christi, & ex hoc, quod ejus sanguine est perfusa. Unde utroque modo adoratur eadem adoratione cum Christo, scilicet adoratione latriæ. Et propter hoc etiam crucem alloquimur & deprecamur quasi ipsum crucifixum. Si vero loquamur de effigie crucis Christi in quacumque alia materia, (puta lapidis vel ligni, argenti vel auri) sic veneramur crucem tantum ut Imaginem Christi, quam veneramur adoratione latriæ, ut supra dictum est.* Ergo ex S. Thoma crux adoratur eadem adoratione cum Christo, nempe adoratione latriæ, quæ sane est absoluta latria Christi, nam Christus adorari debet latria absoluta, cum habeat increatam ac infinitam excellentiam, & relativam crucis, nam crux non adoratur nec adorari potest propter propriam ac intrinsecam excellentiam, ut ibidem docet S. Doctor his verbis: *Honor seu reverentia non debetur nisi rationali creaturæ: creaturæ autem insensibili non debetur honor, vel reverentia, nisi ratione rationalis naturæ.*

Obj. Conc. Nicænum II. definit per cultum Imaginum non exhiberi veram latriam, quæ soli Deo competit. Ergo Imago Christi non adoratur cultu latriæ relativæ.

Resp. Nego conseq. Quia Concilium per latriam intelligit latriam absolutam. Nam latria simpliciter dicta est latria absoluta, nisi hæc vox aliunde ad latriam relativam determinetur. Patet etiam ex his Concilii verbis: *Non tamen veram latriam, quæ solam divinam naturam decet; impartiendam*, latria quippe soli divinitati debita, est absoluta, non relativa.

Porro Fideles non alia ratione docenda sunt modum colendi Imagines, quam quæ adhibita est a Conciliis Nicæno & Tridentino. Nempe docendi sunt, quod dum osculamur Imagines, dum coram iis procumbimus, Christum ipsum adoramur, & Sanctos veneramur. Addendum etiam est, honorem externum, qui Imaginibus defertur, esse signum submissionis internæ,

quam earum exemplaribus exhibemus, quæque eorum excellentiæ proportionata est.

ARTICULUS VII.

Utrum Reliquiæ sint dignæ aliqua veneratione?

Dico 1. Pius ac utilis est Reliquiarum Christi ac Sanctorum cultus. Est de fide contra Vigilantium, Lutherum, & Calvinum; eorumque Sectatores.

Prob. 1. Ex Script. Act. cap. 19. Fideles venerabundi tangunt sudaria Pauli, & cu rantur.

2. Ex Patribus, apud Bellarminum & alios.

3. Ex Conciliis Gangrensi, can. ult. Carthaginensi V. can. 14. Ephesino generali, approbante epistolam Cœlestini I. in qua Patribus sic gratulatur: *Vos Joannis Apostoli Reliquias præsentes veneramini.* Niceno II. actione 3. & præsertim Tridentino, sess. 25. ubi ait: *Sanctorum quoque Martyrum, & aliorum cum Christo viventium sancta corpora, quæ viva membra fuerunt Christi & templum Spiritus Sancti, ab ipso ad æternam vitam suscitanda, & glorificanda a Fidelibus veneranda esse, per quæ multa beneficia a Deo hominibus præstantur: itaut affirmantes, Sanctorum Reliquiis venerationem atque honorem non debere, vel eas aliaque sacra monumenta a Fidelibus inutiliter honorari, atque eorum opis impetrandæ causa Sanctorum memorias frustra frequentari, omnino damnandos, prout jam pridem eos damnavit, & nunc etiam damnat Ecclesia.*

4. Ex perpetua Ecclesiæ consuetudine, quæ maxime elucet in honorifica translatione Reliquiarum, & earum honorifica asservatione sub altaribus, & in usu cereorum ac lampadum ante Reliquias honoris causa accensorum.

5. Ex miraculis ad Sanctorum Reliquias factis, quæ referuntur ab auctoribus fide dignissimis ut a S. Augustino, lib. de Civit. c. 8.

Denique ratione. Quia cum pium ac utile sit honorare Sanctos, qui sunt amici ac hæredes Dei, & in cœlo cum Christo regnant, quippe multum apud ipsum orationibus suis valent; pium quoque ac utile est honorare eorum corpora, quæ fuerunt templa Spiritus Sancti, organa sanctarum animarum, & instrumenta virtutum, cum honor illis exhibitus redundet in ipsos Sanctos, quorum sunt pretiosæ exuviæ. Præterea si (ut probatum est) honestum sit honorare Sanctos in eorum Imaginibus: a fortiori pium ac honestum est eos honorare in eorum Reliquiis, quæ majorem ad illos habitudinem & conjunctionem habent, quam imagines quibus repræsentantur.

Obj. 1. Deuter. cap. ult. Deus abscondit corpus Moysis per Angelum, ne scilicet illud Judæi adorarent. Ergo Deus prohibet adorationem corporum.

Resp. Deus corpus Moysis abscondi voluit, ne Israelitæ valde in idololatriam propensi illud adorarent tanquam Deum, eique ut Deo sacrificarent, si sepulchrum ejus notum haberent. Quare Deus prohibet adorationem corporum Sanctorum, quæ sit cultus latriæ, non vero quæ sit duntaxat cultus duliæ relativæ.

Obj. 2. Christus, Luc. 11. reprehendit Judæos, quod magnifica sepulchra Prophetis ædificarent.

Resp. Christus Judæos reprehendit, non præcise quod sepulchra Prophetarum construerent, sed quod id facerent ex hypocrisi, & ut se pios erga Prophetas ostendendo, tanto securius Christum ipsum Prophetarum Principem persequerentur. Unde dicit eos consentire factis Majorum suorum, qui Prophetas occiderunt, consentire scilicet per voluntatem occidendi ipsum Christum.

Obj. 3. Concil. Eliberitanum, can. 34. vetat ne cerei per diem in cœmeteriis accendantur, quia, inquit, *spiritus Sanctorum non sunt inquietandi.*

Resp. Proihet cereos accendi ex superstitione Gentilium, qui cereos accendebat ad evocandas animas defunctorum: quæ superstitio Sanctis displicebat. Gentiles quippe putabant mortuorum animas tum cibis tum lucernis indigere, quibus & famem & tenebras dispererent: ideoque dapes & vinum mortuis apponebant, ut constat ex Homero, Plutarcho, Virgilio, Tertulliano, & Epiphanio.

Obj. 4. S. Hieronymus Vigilantio objicienti idololatriam esse accendere cereos coram Reliquiis, respondet eos solum id facere, *qui zelum Dei habent, sed non secundum scientiam.*

Resp. S. Doctor ibi loquitur de iis, qui ex superstitione cereos accendebant, putantes inde Martyres illustrari, ut colligitur ex his

his Vigilantii verbis ironicis: *Magnum honorem præbent hujusmodi homines beatissimis Martyribus, quos putant de vilissimis cereolis illustrari*. Seclusa autem hac superstitione Hieronymus ibidem & alibi hunc ritum expresse approbat.

Obj. 5. Crux Christi, spinæ, lancea, & cætera Passionis instrumenta potius execranda sunt quam honoranda, quia Christo dolorem & ignominiam attulerunt.

Resp. Ista istrumenta sunt signa amoris Christi erga nos, & pignora triumphi ejus de peccato ac morte, & sanctificata ac consecrata sunt ex contactu sanctissimi ejus Corporis. Quare ea ut talia honoramus.

Inst. Ergo etiam labia Judæ, quibus Christum osculatus est, & servi manus qua Christus percussus est, colenda sunt ob contactum corporis Christi.

Resp. Nego sequel. Quia hæc in æstimatione prudenti specialem habent indecentiam, propter quam coli non possunt, nec censentur habere aut retinere aliquam habitudinem ad corpus Christi.

Obj. 6. Reliquiarum cultus expositus est falso cultui: imam pro Reliquiis Sanctorum sæpe exponuntur ossa improborum hominum puta latronum.

Resp. Hoc falsum est de Reliquiis, quæ publice cum approbatione Episcoporum in Templis exponuntur. Semper enim Ecclesia diligenter curavit, ne Reliquiæ sine sufficienti examine & approbatione exponerentur Fidelium venerationi. Et Conc. Trid. sess. 25. sic habet: *Statuit sancta Synodus nemini licere ullo in loco, vel Ecclesia, etiam quomodolibet exempta, ullam insolitam ponere, vel ponendam curare imaginem, nisi ab Episcopo approbata fuerit; nulla etiam admittenda esse nova miracula, nec non novas Reliquias recipiendas, nisi eodem recognoscente & approbante Episcopo; qui simulatque de iis aliquid compertum habuerit, adhibitis in consilium Theologis, & aliis piis viris, ea faciat, quæ veritati & pietati consentanea judicaverit, &c.*

Dico 2. Eodem cultu & modo colendæ sunt Reliquiæ quo imagines. Quia quoad hoc par est ratio Reliquiarum & imaginum.

Igitur Reliquiæ Christi colendæ sunt propter increatam Christi excellentiam veneratione relativa latriæ, quæ simul est latria absoluta Christi: Reliquiæ B. Virginis colendæ sunt cultu hyperduliæ relativæ, quæ simul est hyperdulia absoluta B. Virginis: Reliquiæ Sanctorum colendæ sunt cultu duliæ relativæ, quæ simul est dulia absoluta eorumdem Sanctorum.

APPENDIX.

De invocatione Sanctorum.

Nota. Vigilantius labente sæculo quarto damnavit invocationem Sanctorum. Hujus impietatem imitati sunt Lutherus, & Calvinus, eorumque Sectatores.

Porro fatentur Catholici nullum esse præceptum divinum invocandi Sanctos; imo nequidem existit Ecclesiæ præceptum omnes & singulos Fideles ad invocationem Sanctorum obligans. Et vero nullum ejusmodi præceptum neque in Scriptura, neque in Traditione, neque in decretis Ecclesiæ reperitur; & Concil. Trid. de invocatione Sanctorum id solum definiit, nempe eam esse bonam ac utilem. De hoc igitur solum quæstio est Catholicos inter & hæreticos. Excipe tamen B. Virginem, cujus salutationem Angelicam cum ejusdem invocatione conjunctam addiscere tenentur Fideles omnes ex universali consuetudine vim legis habente.

Dico. Honestum & utile est Sanctos invocare. Est de fide.

Prob. 1. Ex Script. Genes. c. 48. Jacob benedicens filiis Joseph, sic ait: *Angelus, qui eruit me de cunctis malis, benedicat pueris istis*, Et Exodi, c. 32. Moyses sic Deum orat: *Esto placabilis super nequitia populi tui. Recordare Abraham, Isaac, & Israel servorum tuorum*. Et, Daniel. c. 3. *Neque auferas misericordiam tuam a nobis, propter Abraham dilectum tuum, & Isaac servum tuum, & Israel sanctum tuum*. Quibus locis Abraham, Isaac, & Jacob adhibentur tanquam intercessores apud Deum. Imo in Scriptura ipsi Sancti adhuc in terris viventes invocantur; nam, Job cap. ult. Deus dicit: *Job autem servus meus orabit pro vobis: faciem ejus suscipiam, &c.* Et Paulus, Rom. c. 15. ait: *Obsecro vos, fratres, ut adjuvetis me in orationibus vestris pro me ad Deum.* Et, 1. Thess. c. 5. *Fratres, orate pro nobis.* Certe si Sancti adhuc in terris militantes, honeste ac utiliter invocantur: a fortiori honestum & utile est invocare Sanctos in cœlis regnantes.

2. Ex Patribus, pro quibus omnibus sufficiat S. Augustinus, serm. 17. de verbis Apostoli, ubi ait: *injuria est pro Martyre orare,*

orare, cujus nos debemus orationibus commendari.

3. Ex Conciliis generalibus, Nicæno II. actione 6. ubi ait: *Cum timore Dei omnia faciamus, expetentes etiam intercessionem intemeratæ Dominæ nostræ Dei Genitricis semper Virginis Mariæ, atque Sanctorum Angelorum, simul omnium Sanctorum*. Et Conc. Trident. sess. 25. ubi mandat omnibus Episcopis & Pastoribus, ut fideles de Sanctorum intercessione diligenter instruant, *docentes eos, Sanctos una cum Christo regnantes orationes suas pro hominibus offerre, bonum atque utile esse simpliciter eos invocare, & ob beneficia impetranda a Deo per Filium ejus Jesum Christum Dominum nostrum, qui solus noster Redemptor & Salvator est, ad eorum orationes, opem, auxiliumque confugere: illos vero qui negant Sanctos, æterna felicitate in cœlo fruentes invocandos esse... impie sentire.*

4. Ex perpetua praxi Ecclesiæ, quæ cum a Spiritu Sancto semper regatur, sicut errorem nunquam docere potest, ita nec praxim inutilem & non bonam servare & commendare.

5. Ex beneficiis innumeris miraculosis, quæ Deus per Sanctorum intercessionem contulit, ut constat ex authoribus fide dignissimis, inter quos S. Augustinus, lib. 22. de Civit. c. 8. narrat plura miracula, quæ coram numerosa multitudine ad cultum & invocationem Protomartyris Stephani in Africa patrata sunt.

6. Ratione. Quia bonum & utile est invocare amicos Dei, qui possunt & volunt nobis apud Deum opitulari.

Solvuntur objectiones.

Obj. 1. Impium est invocare eum, qui Deus non sit.

Resp. Impium est invocare eum tanquam primum ac supremum bonorum auctorem, qui Deus non sit. At pium est invocare amicum Dei tanquam intercessorem apud Deum: nam S. Paulus Spiritu Sancto afflatus invocavit fideles adhuc in terris degentes.

Obj. 2. Invocatio Sanctorum est injuriosa Christo. Ergo non est bona.

Resp. Nego anteced. Nam nulla fit injuria Christo per invocationem fidelium Sanctorum in terris degentium, ut constat ex Scriptura supra laudata: ergo nec per invocationem Sanctorum cum Christo regnantium. Enim vero non invocamus Sanctos, ut fungantur vice Christi, vel Christum adjuvent ad impetrandum, sed ut pro nobis intercedant apud Christum, & apud Deum per merita Christi.

Inst. 1. Per invocationem Sanctorum plures mediatores adjunguntur Christo. Ergo per illam fit injuria Christo, qui ex Thim. c. 2. *& unus mediator Dei & hominum.*

Resp. Non idcirco Sancti sunt mediatores in sensu, in quo Christus est mediator: nempe non sunt mediatores primarii, sed ad summum mediatores secundarii, seu potius intercessores nomine & virtute Christi. Nam primarius mediator est is, qui nos dato pretio redemit, qui nos reconciliavit Deo per merita sua nullo alio mediatore vim habentia, & per illa sua merita solus nobis meritus est justificationem, salutem, & omnia dona supernaturalia. In hoc sensu Apostolus dixit esse unum mediatorem Christum Jesum, ut patet ex ejus verbis sequentibus, quæ priorum sensum explicant: *qui dedit redemptionem semetipsum pro omnibus.*

Mediator vero secundarius est ille, qui orat pro nobis per merita primarii mediatoris, & in virtute gratiarum a primario mediatore acceptarum. Certe hujusmodi mediatores gloriam Christi non obscurant, imo eam maxime commendant, cum nihil quam merita Christi aut ejus dona offerant Deo Patri nihilque obtinere velint nisi per merita Christi. Et vero Moyses adhuc vivens dicitur in Scriptura mediator (secundarius scilicet) nam, Deuter. c. 5. sic ipse de se ipso testatur: *ego sequester & medius fui inter Dominum & vos in tempore illo.* Et Apostolus, Gal. c. 3. dicit Legem ordinatam fuisse per Angelos *in manu mediatoris*, nempe Moysis.

Inst. 2. Christus ut mediator primarius interpellat pro nobis. Ergo si Sancti orant pro nobis, sunt mediatores primarii.

Resp. Nego conseq. Quia ingens discrimen est inter orationem Christi & Sanctorum. Nam oratio Christi nititur meritis ipsi propriis, & ab omni alio prorsus independentibus, quæ Patri offert ad impetrandum quod petit. At Sanctorum oratio nititur meritis Christi, qui est causa meritoria omnium gratiarum & donorum supernaturalium: orant quippe Deum, ei offerendo merita Christi. Et merita, quæ ipsi compararunt, sunt dona Christi; sunt enim opera bona ex gratia Christi facta, & propter merita Christi a Deo acceptata.

Obj. 3. Deus paratissimus est nos exaudire,

dire, nosque magis diligit, quam Sancti. Ergo inutile est Sanctos invocare.

Resp. Nego conseq. Nam licet Deus sit paratissimus nos exaudire, eosque magis diligat quam ullus Sanctus, adhuc tamen magis paratus est nos exaudire, cum Sancti nobiscum orant, quia Sanctos magis amat quam nos, cum sint ipsi gratiores. Præterea Deus decrevit varia beneficia nobis non aliter concedere quam per invocationem Sanctorum. Unde Apostolus suo exemplo nos docuit orare Sanctos, ut pro nobis apud Deum intercedant; & Deus ipse amicis Job ignoscere noluit nisi per ejus orationem pro illis.

Obj. 4. Sancti jam defuncti non cognoscunt preces viventium. Ergo frustra invocantur.

Resp. Nego anteced. Nam Deus preces nostras Sanctis manifestat vel in sua essentia seu visione beatifica, vel Angelorum ministerio, vel immediata revelatione. Et vero ex l. 2. Paralip. cap. 21. Elias aliquot post suam translationem annis per epistolam corripuit Joram Judæ Regem: ergo cognoscebat quid ille egisset. Et, Luc. 15. Beati in cœlo gaudent de pœnitentia cujuslibet peccatoris: *gaudium erit in cœlo super uno peccatore pœnitentiam agente.* Ergo Beati cognoscunt actus liberos hominum in terra degentium.

Inst. Ecclesiastes, cap. 9. dicitur: *mortui nihil noverunt amplius.*

Resp. Sensus est, mortuos nil eorum quæ in terris fiunt, nosse cognitione naturaliter habita. Sed nihilominus ea cognoscere possunt supernaturaliter, & Deo revelante. Præterea ut Sancti apud Deum opitulentur fideles eos invocantibus, sufficit quod Sancti orent Deum pro iis, quos Deus scit illos invocare: ad quod satis est, ut sciant fideles in Ecclesia solere Sanctos invocare.

Obj. Conc. Laodicænum, can. 35. ait: *quod non oportet, Christianos, relicta Dei Ecclesia, abire, & Angelos nominare vel congregationes facere, quod est prohibitum.*

Resp. Secundum Bellarminum ibi solum damnatur hæresis Simonis Magi, qui docuit quosdam Angelos sacrificiis placandos, & cultu latriæ adorandos quasi minores Deos, qui mundum condiderint, ut satis patet ex his ejusdem Canonis verbis, quæ immediate subjiciuntur: *si quis ergo inventus fuerit huic occultæ idololatriæ vacare, sit anathema, quia reliquit Dominum nostrum Jesum Christum, & accessit ad idololatriam.*

Obj. Christus, Matth. c. 6. ait: *sic ergo vos orabitis: Pater noster, qui es in cœlis, &c.* Ergo Christus solus Deum orari voluit.

Resp. Nego conseq. Nam ibi non prohibet ne alios oremus: textus enim ille non est exclusivus, & ad summum significat Deum solum ut supremum bonorum omnium auctorem ac largitorem orandum esse: alioqui Apostolus peccasset, commendando se fidelium orationibus.

TRACTATUS DE ACTIBUS HUMANIS.

Actus, qui ab homine fiunt, alii dicuntur actus hominis, alii actus naturales, & alii actus humani. Actus hominis dicuntur ii, qui procedunt ab homine, sine deliberatione, advertentia & libertate, ut motus indeliberati concupiscentiæ, se motus primo primi. Actus naturales sunt actus mere corporei, qui necessario fiunt: nec ad mores pertinent, ut respiratio, circulatio sanguinis, &c.

Actus vero humani, de quibus, hic agitur, dicuntur ii, qui fiunt ab homine humano modo agente, nempe libere & cum aliqua ad morem advertentia vel formali, vel virtuali: nam hic modus agendi est hominis proprius, nec brutis convenit. Proprie enim loquendo, ea omnis & sola actio dicitur humana, quæ procedit ab homine, in quantum homo est, id est, in quantum differt ab aliis creaturis irrationalibus: ab his autem differt in quantum est dominus suorum actuum, ita ut possit illos pro arbitrio ponere vel non ponere ex electione. Ita docet S. Thomas, 1. 2. qu. 1. art. 1. *actionum, inquit, quæ ab homine aguntur, illæ solæ proprie dicuntur humanæ, quæ sunt propriæ hominis in quantum est homo; differt autem homo ab aliis irrationalibus creaturis in hoc: quod est suorum actuum dominus. Unde illæ solæ actiones vocantur proprie humanæ, quarum homo est dominus. Est autem homo Dominus suorum actuum per rationem & voluntatem: unde & liberum arbitrium esse dicitur facultas voluntatis & rationis: Illæ ergo actiones proprie humanæ dicuntur, quæ ex voluntate deliberata procedunt.*

Igitur actus humani sunt actus ab homine libere facti cum advertentia ad regulam morum vel formali, vel virtuali, aut interpretativa seu debita & possibili. Quare actus humanus idem est realiter, ac actus moralis, seu actus pertinens ad mores, ideoque laude vel vituperio dignus. Nam actus moralis est actus liber bonus vel malus moraliter: omnis autem actus, qui fit ab homine libere & cum advertentia supra dicta, est bonus vel malus moraliter, cum nullus actus liber in individuo spectatus, sit indifferens.

CAPUT I.

De voluntario, & involuntario.

ARTICULUS I.

Quid sit voluntarium, & quotuplex?

Dico 1. Voluntarium proprie est id, quod fit, vel quasi fit seu omittitur a voluntate ex prævia cognitione intellectuali, supple vel actuali, vel virtuali, aut interpretativa, quæ scilicet potuit & debuit haberi. Unde duo ad voluntarium requiruntur, 1. Ut fiat vel omittatur a voluntate ejus, respectu cujus dicitur voluntarium. 2. Ut fiat vel omittatur ex prævia cognitione intellectuali eorum quæ dicuntur voluntaria. Non tamen ac quodlibet voluntarium requiritur cognitio actualis. Nam ad voluntarium indirectum & interpretativum, quod est verum voluntarium in ordine ad mores, utpote imputabile ad culpam & pœnam, si sit liberum, sufficit cognitio virtualis, & interpretativa, hoc est, cognitio, quæ quidem non existit, sed quæ potuit & debuit haberi.

Porro voluntas definitur appetitus rationalis, sive potentia volendi & nolendi ex prævia cognitione spirituali.

Aliquid autem fieri potest tripliciter a voluntate, 1. Ut actus elicitus: sic fiunt a voluntate omnes actus ejus immediati, qui dicuntur eliciti, ut volitio, nolitio, amor, odium, &c. 2. Ut actus imperatus: hoc modo fiunt a voluntate actus aliarum potentiarum ei subjectarum, quoties scilicet ex ejus imperio seu impulsu & applicatione agunt. Cum autem voluntas sibi ipsi per unum actum possit imperare alium, idem actus voluntatis potest simul esse elicitus, quatenus nempe immediate fit a voluntate, & imperatus, quatenus fit ex impulsu per alium priorem actum facto. 3. Aliquid fit a voluntate ut effectus secutus ex aliquo actu voluntatis elicito vel imperato. Sic fit a voluntate homicidium, quod sequitur ex percussione imperata a voluntate.

Dico. 2. Voluntarium multiplex est, nam divi-

dividitur, 1. In elicitum seu immediatum, & imperatum seu mediatum.

2. In necessarium, quod scilicet fit a voluntate ad unum antecedenter determinata; & in liberum, quod fit a voluntate sine antecedenti & intrinseca ad unum determinatione.

3. In perfectum, & imperfectum. Voluntarium perfectum est illud, quod est a voluntate cum perfecta cognitione, hoc est, cum cognitione qua rationes boni & mali cognoscuntur sufficienter ad perfectum usum libertatis: cognitione in quam, vel quæ actu habeatur, vel haberi possit & debeat. Unde voluntarium perfectum est illud, quod est a voluntate cum sufficienti usu rationis & libertatis ad hoc, ut ad laudem vel vituperium, ad meritum vel demeritum imputetur, integre scilicet. Voluntarium vero imperfectum est illud quod est a voluntate cum imperfecta tantum cognitione, hoc est, cum cognitione qua non cognoscuntur nec cognosci possunt rationes boni & mali sufficienter ad usum perfectum rationis & libertatis.

4. In voluntarium in se, & voluntarium in alio. Voluntarium in se est tum actus elicitus voluntatis, tum id quod immediate & secundum se intendit voluntas Voluntarium in alio est illud, quod virtualiter seu moraliter continetur in alio immediate & secundum se intento a voluntate, velut effectus in causa. Sic v. g. cum quis ob solam voluptatem nimium bibit, & nimium bibendo se inebriat; actus illicitus quo vult bibere & ipsa actio bibendi sunt voluntaria in se: ebrietas vero quæ ex nimia potatione sequitur, est tantum voluntaria in alio, nempe in ipsa nimia potatione; quia voluntas bibendi non fertur directe & immediate in ebrietatem, sed in nimiam potationem, in qua virtualiter continetur ebrietas velut effectus in causa.

5. Denique in formale, & virtuale ac interpretativum.

Voluntarium formale est illud quod est a voluntate positive volente & agente. Quod si voluntas positive vult illud immediate ac in se, est formale voluntarium in se: si vero voluntas positive illud intendit mediate tantum & in alio, est formale voluntarium in alio.

Voluntarium virtuale & interpretativum est illud, quod est a voluntate libere non volente & omittente agere, ac proinde virtualiter & interpretative nolente agere. Sic si quis libere non velit facere eleemosynam, nec faciat, unde alii merito scandalizentur libera omissio positivæ volitionis faciendi eleemosynam, & libera omissio dationis eleemosynæ sunt ei virtualiter & interpretative voluntariæ in se, scandalum vero ex illa omissione secutum, quod prævisum est vel prævideri potuit, est ei virtualiter & interpretative voluntarium in alio, nempe in libera omissione eleemosynæ.

Nota. Ut aliquid sit voluntarium in alio, duo requiruntur; nempe, 1. Ut sit aliquo modo saltem confuse cognitum ut secuturum ex alio, quocum connexionem habet, vel quod est immediate ac in se volitum: vel ut sic cognosci potuerit ac debuerit, hoc enim sufficit: nam tunc perinde se habet in ordine ad imputabilitatem, licet fortasse non tantam, ac si re ipsa actu cognosceretur. 2. Ut sit vel per se connexum cum illo alio directe & immediate volito: est autem per se connexum cum illo alio, si ponitur re ipsa hoc ipso, quod illud aliud ponitur, sic ebrietas cum nimia potatione connexa est. Vel si sit tantum per accidens cum illo alio connexum, itaut vi illius non sequatur, sed propter alia adjuncta, requiritur in voluntate obligatio illud impediendi, & ad illud impediendum abstinendi ab actione: nam alioqui non censetur voluntarium.

ARTICULUS II.

Quid & quotuplex sit involuntarium?

Dico. Involuntarium proprie est illud, quod est contra actualem inclinationem voluntatis, iaut sit aliquo actu voluntatis nolitum.

Duplex est autem, nempe involuntarium simpliciter, & involuntarium secundum quid. Involuntarium simpliciter est illud, quod est contra inclinationem voluntatis, quantum est ex se efficacem ad illud impediendum, ut mors quæ homini plane invito & pro viribus reluctanti infertur: item motus concupiscentiæ, qui voluntate toto affectu renitente insurgit.

Involuntarium secundum quid est illud, quod displicet quidem secundum aliquam considerationem, sed magis & efficaciter placet secundum aliam: unde est aliquo actu inefficaci nolitum, & simul alio actu efficaciter volitum. Sic cum viator metu mortis dat latroni crumenam, quam retinere vellet; datio illa est secundum quid

involuntaria, nam secundum se displicet; sed spectata ut necessaria ad vitam servandam, magis & efficaciter placet: unde sub hac consideratione re ipsa acceptatur, & adhibetur ut medium ad hunc finem necessarium.

Hinc involuntarium secundum quid non est involuntarium nisi cum addito diminuente, imo destruente ratione involuntarii: nam est simpliciter & absolute voluntarium, cum voluntas illud efficaciter velit & agat. Quare melius vocatur voluntarium mixtum cum involuntario; quia voluntas illud vult, sed cum aliqua repugnantia.

ARTICULUS III.

Utrum ea quæ fiunt ex metu, sint voluntaria?

NOta. Fieri aliquid ex metu non idem est ac fieri cum metu. Nam aliquid fit ex metu, quando metus est causa illud faciendi. Sic datio crumenæ facta latroni ad mortem vitandam fit ex metu: nam mortis metus viatorem movet ad dandam crumenam, & sic est causa dationis crumenæ. Aliquid fit cum metu tantum, quando metus non est causa actionis, nec illam movet, sed solum eam comitatur. Clare autem patet, ea quæ fiunt duntaxat cum metu voluntaria esse. Sic latro cum furatur timens ne deprehendatur agit cum metu, non ex metu; quia non metus, sed divitiarum cupiditas eum ad furandum movet: quod furtum est ei maxime voluntarium.

Dico 1. Ea quæ fiunt ex metu, sunt absolute simpliciter voluntaria.

Prob. Illud est simpliciter voluntarium, quod est a voluntate agente ex perfecta cognitione; sed quod fit ex metu, est a voluntate agente ex perfecta cognitione: ergo est simpliciter voluntarium.

Dico 2. Ea quæ fiunt ex metu, aliquando sunt involuntaria secundum quid, aliquando non.

Prob. Quæ fiunt ex metu, aliquando fiunt cum aliqua repugnantia, aliquando non; nam aliquando fiunt contra aliquem affectum voluntatis, aliquando non. Atqui quando fiunt cum repugnantia, sunt involuntaria secundum quid: quando vero fiunt absque omni repugnantia, nullo modo sunt involuntaria. Ergo.

ARTICULUS IV.

Utrum ea quæ fiunt ex concupiscentia, sint voluntaria?

NOta. Concupiscentia hic sumitur pro quolibet motu appetitus sensitivi in bonum sensibile. Alia est antecedens, alia consequens. Concupiscentia antecedens est ea, quæ a voluntate non imperatur, sed ab objecto sensibili excitatur, voluntate nil plane conferente. Consequens est ea, quæ a voluntate imperatur seu excitatur. Unde patet ea esse voluntaria, quæ fiunt ex concupiscentia consequente.

Dico 1. Quæ fiunt ex concupiscentia antecedente, & a fortiori consequente, sunt voluntaria.

Prob. Illud est voluntarium, quod fit a voluntate ex prævia cognitione intellectuali. Sed quod fit ex concupiscentia etiam antecedente, fit a voluntate, ex prævia cognitione intellectuali: nam intellectus apprehendit bonum sensibile, a quo est commotio sensus interni, illudque ut bonum sensibile voluntati proponit. Ergo.

Dico 2. Concupiscentia etiam antecedens non minuit voluntarium.

Prob. Nihil potest imminuere voluntarium, nisi vel ex parte intellectus, vel ex parte voluntatis. Sed concupiscentia non minuit voluntarium, 1. Ex parte intellectus: nam concupiscentia non impendit claram perceptionem intellectus circa objectum sensibile. 2. Non etiam minuit ex parte voluntatis, siquidem inclinat voluntatem, ad volendum: unde voluntas agens ex concupiscentia, ardentius fertur in objectum sensibile.

Imo concupiscentia etiam antecedens auget voluntarium. Nam quod fit ex illa, fit cum majore inclinatione voluntatis, & ex clariore apprehensione ac propositione objecti saltem ut boni sensibilis.

Obj. Concupiscentia antecedentes tollit aut minuit liberum: ergo & voluntarium.

Resp. 1. Concupiscentia antecedens solum tollit liberum, quando ita vehemens est, ut totaliter auferat usum rationis, itaut intellectus nequeat considerare rationes boni & mali. Quando autem concupiscentia antecedens non est adeo vehemens, minuit duntaxat liberum; quia minuit cognitionem requisitam ad libertatem, nempe considerationem finis & eorum quæ sunt ad finem.

Resp. 2. Nego conseq. Quia voluntarium stricte

stricte sumptum differt a libero, & potest esse necessarium, & re vera est in amore beatifico, qui est maxime voluntatis & simul necessarius.

De ignorantia actum est in Theologia morali, in qua etiam continentur omnes aliæ quæstiones ad praxim pertinentes, quæ ideo omissæ sunt in hac Theologia dogmatica & speculativa.

CAPUT II.

De libero seu de libertate.

ARTICULUS I.

In quo consistat essentia liberi arbitrii, seu libertas stricte sumpta?

§. I.

Prænotanda.

I. Liberum, voluntarium, & spontaneum, licet aliquando confundantur, tamen si stricte sumantur: inter se differunt. Nam spontaneum stricte est id, quod est a principio intrinseco juxta inclinationem agentis cum cognitione materiali seu pure sensitiva: ac proinde solis brutis convenit. Si minus stricte sumatur, præscindit a cognitione spirituali & materiali, & tunc convenit hominibus ac brutis, nam est id quod est a principio intrinseco cum aliqua cognitione sive spirituali, sive materiali.

Liberum est id, quod est a principio intrinseco, seipsum per electionem determinante, & valente non agere. Unde liberum minus late patet quam voluntarium. Nam omne liberum est a voluntate agente ex prævia cognitione spirituali: at non omne voluntarium est liberum quia non omne voluntarium est a voluntate, se ipsam per electionem determinante, & valente non agere. Sic amor beneficus est maxime voluntarius, quatenus a Beatis maxima cum inclinatione voluntatis elicitur ex prævia cognitione spirituali; sed simul est necessarius quatenus eorum voluntas ex visione beatifica summi boni clare cogniti omni ex parte summe amabilis determinatur necessario ad amorem Dei eliciendum, ita ut ab illo amore nequeat abstinere. Igitur liberum superaddit voluntario immunitatem ab omni necessitate antecedente intrinseca, seu potentiam se determinandi per electionem ad utrumlibet ex oppositis, ideoque potentiam omittendi id quod fit, & potentiam agendi id quod omittitur.

Porro morale dicitur illud, quod est conforme vel difforme regulæ morum: vel quod consideratur relate ad regulam eorum: sive quod est laude vel vituperio dignum. Naturale vero dicitur id, quod est a principio intrinseco sine cognitione.

II. Necessarium, violentum, & coactum licet sæpe confundantur, tamen stricte & proprie sumpta differunt inter se. Nam necessarium est id, quod est a principio sive intrinseco, sive extrinseco ad unum determinante. Violentum proprie est illud, quod est a principio extrinseco contra inclinationem patientis, carentis omni cognitione, ut ascensus, lapidis: unde soli naturali directe opponitur, sæpe tamen pro coacto sumitur. Coactum dicitur illud, quod est a principio extrinseco contra inclinationem patientis cognoscitivi. Quare coactio est motus ab extrinseco procedens contra inclinationem patientis; sive est vis illata ab agente extrinseco determinante ad unum contra inclinationem patientis cognoscitivi. Violentia vero late sumpta est vis illata ab agente extrinseco ad unum determinante contra inclinationem patientis sive cognoscitivi, sive non cognoscitivi.

III. Libertas generatim idem est ac immunitas. Quare totuplex est libertas, quotuplex immunitas. Sextuplex autem assignatur immunitas, scilicet immunitas a servitute, ab impedimento, a miseria, a peccato, a coactione, & a necessitate. Agitur hic solum de duabus ultimis; quæ dicuntur libera naturæ, importans potentiam agendi.

IV. Necessitas est determinatio ad unum, duplex est, nempe violenta, & non violenta. Necessitas violenta est determinatio ad eum cum violentia, brevius est coactio. Necessitas non violenta est determinatio ad unam absque violentia, & dicitur necessitas simplex. Necessitas autem simplex seu voluntaria, duplex est intrinseca scilicet, & extrinseca. Necessitas extrinseca est determinatio ad unum orta a principio extrinseco. Intrinseca est determinatio ad unum orta a principio extrinseco.

Necessitas intrinseca subdividitur in antecedentem, & consequentem. Necessitas antecedens intrinseca est intrinseca ad unum deter-

determinatio antecedens omnem liberam voluntatis determinationem, & ab illa independens. Necessitas intrinseca consequens est intrinseca ad unum determinatio orta ex libera voluntatis electione.

Porro libertas a necessitate, de qua hic agitur, est libertas a necessitate simplici intrinseca antecedente, quæ vocatur liberum arbitrium, libertas indifferentiæ, & indifferentia activa. Dicitur indifferentia, quia secundum se est expers determinationis ad unum: & activa quia est potentia se ipsam determinandi.

V. Libertas a necessitate simplici, seu libertas indifferentiæ activæ, quæ est libertas simpliciter & proprie dicta, definitur a S. Thoma vis electiva, hoc est, potentia eligendi. Eligere autem est unum e pluribus oppositis, quæ sint in potestate eligentis, unum assumere seu ponere, altero recusato. Unde libertas, seu vis electiva est potentia e pluribus oppositis, quæ sint in potestate unum assumendi, alio recusato.

Libertas proprie dicta recte etiam definitur, facultas suorum actuum domina, potentia suorum actuum per electionem determinativa, potentia completa & expedita se determinandi per electionem ad utrumlibet ex oppositis seu incompossibilibus, potentia agendi & non agendi positis omnibus ad agendum prærequisitis.

VI. Cum libertas sit completa & expedita potentia agendi & non agendi, ad libertatem requiritur duplex potentia, nempe potentia agendi, & potentia non agendi, vel ponendi aliud incompossibile, quamvis non requiratur potentia ponendi simul duo opposita, quod repugnat. Hinc ad libertatem dicitur requiri simultas potestatis, non autem potestas simultatis, id est, potestas ponendi simul duo opposita. Per opposita intelliguntur incompossibilia, quæ scilicet non possunt simul poni.

VII. Libertas proprie dicta; seu libertas a necessitate simplici antecedente dividitur in libertatem, contradictionis, contrarietatis, & specificationis. Libertas contradictionis seu exercitii est potentia se determinandi per electionem ad utrumlibet ex duobus contradictoriis, qualia sunt amor, & non amor. Libertas contrarietatis est potentia se determinandi per electionem ad utrumlibet ex duobus contrariis, qualia sunt amor & odium. Libertas specificationis est potentia se determinandi per electionem ad utrumlibet ex specie diversis incompossibilibus, qualia sunt oratio & studium. Libertas vero generice sumpta, quæ in has tres species dividitur, est potentia se determinandi per electionem ad utrumlibet ex duobus oppositis seu incompossibilibus, quorum alia sunt contradictoria, alia contraria, alia specie tantum diversa, unde oritur divisio in tres supradictas species libertatis.

VIII. Duplex potentia, & impotentia distinguitur, nempe physica & moralis. Potentia physica est facultas seu virtus agendi proportionata operi faciendo. Potentia moralis est facultas agendi, nullis gravibus difficultatibus implicata, quæ ab agendo avocent. Impotentia physica est carentia facultatis agendi. Impotentia moralis consistit in maxima difficultate agendi vel omittendi.

IX. Bucerus, Bajus, Jansenius docuerunt ad essentiam liberi arbitrii sufficere libertatem a coactione, quæ etiam libertas spontaneitatis & voluntarietas dicitur, consistitque in carentia absolutæ & inevitabilis ad unum determinationis, ab extrinseco ortæ contra inclinationem voluntatis, e contra omnes Catholici contendunt ad liberum arbitrium essentialiter requiri libertatem ab omni necessitate simplici intrinseca antecedente, etiam voluntaria seu non violenta. Cum quibus.

§. II.

Dico. Essentia liberi arbitrii consistit in potentia agendi vel non agendi, immuni ab omni necessitate simplici antecedente & intrinseca. Unde ad liberum arbitrium non sufficit libertas a coactione, sed essentialiter requiritur libertas ab omni necessitate simplici antecedente & intrinseca.

Prob. 1. Constitutionibus S. Pii V. & Gregorii XIII. ab Ecclesia Catholica receptis, quibus damnatæ sunt hæ Baji propositiones 39. *quod voluntarie fit, etiamsi necessario fiat, libere tamen fit*. 66. *sola violentia repugnat libertati hominis naturali*.

Prob. 2. Ex Patribus. Pro omnibus sint Gregorius Naz. in apolog. ubi ait: *arbitrii libertas parem in utramque partem motum habet*. S. Ambrosius, l. 2. de Fide, c. 3. *pro voluntatis arbitrio, non pro necessitatis obsequio*. Ubi liberum arbitrium opponitur necessitati. S. Augustinus infra citand. & S. Damascenus, l. 2. orthod. Fdei: c. 26. *arbitraria ac nobis libera sunt quæ in utramque partem æque contingere possunt, velut moveri & non moveri, appetere & non appetere &c.* His adde S. Thomam, l. 1. contra Gentes, cap. 68.

cap. 68. *dominium quod habet voluntas supra suos actus, per quod in ejus est potestate velle vel non velle, excludit determinationem virtutis ad unum, & violentiam causæ exterius agentis.*

Prob. 3. Ratione duplici. 1. Si quod datur liberum arbitrium, est illud, quod requiritur ad meritum & demeritum. Atqui liberum arbitrium requisitum ad meritum & demeritum, est libertas ab omni necessitate simplici intrinseca antecedente, ut fide constat & mox ostendetur. Ergo. 2. Liberum arbitrium ex S. Thoma est vis electiva. Sed vis electiva, seu potentia se determinandi per electionem excludit omnem necessitatem intrinsecam antecedentem, ut ex communi hominum intelligentia constat, secundum quam non dicitur proprie eligi, nisi quod potest fieri & potest omitti. Ergo liberum arbitrium excludit omnem necessitatem, &c.

Confirm. Ex eo, quod ante Buceri, Baji & Jansenii tempora, omnes omnino non solum Catholici, sed etiam Hæretici & Ethnici per liberum arbitrium intellexerunt libertatem ab omni necessitate simplici. Et vero omnes Hæretici, qui negarunt in homine liberum arbitrium, ideo negarunt, quia cum Catholicis per illud intelligebant facultatem agendi & non agendi absque omni necessitate antecedente, etiam non violenta. Nam nemo, nisi prorsus insaniat, negare serio potest contra evidentem rationem & experientiam, voluntatem esse liberam a coactione.

Preterea liberum arbitrium & voluntarium stricte differunt. Sed non differunt, nisi quod liberum superaddat voluntario immunitatem ab omni necessitate simplici. Ergo.

§. III.

Solvuntur objectiones petitæ ab auctoritate.

Obj. 1. S. Damascenus, l. 2. orthodoxæ Fidei multa docet, ex quibus colligitur ad essentiam liberi arbitrii sufficere immunitatem a coactione. Nam

1. Cor. 12. dicit: *neque virtutis nomen obtinere potest, quod quis per vim atque invitus facit.*

Resp. Ibi vim & invitum late sumitur, per vim intelligendo quamcumque necessitatem, & per vocem *invitus* intelligendo necessitatem quacumque necessitate. Unde non opponit libero solum coactum stricte dictum, sed coactum late sumptum, nempe pro necessitato quacumque necessitate antecedente. Nam ibi loquitur de libertate arbitrii, qua cum Adam conditus fuit, & quam proinde in statu innocentiæ habuit: quæ sane libertas erat immunis ab omni necessitate antecedente intrinseca, etiam non violenta.

2. Ibidem docet hominem liberum esse eo quod rationalis est.

Resp. Hoc dicit, quia libertas necessario supponit rationem, & radix libertatis residet in intellectu; quia natura rationalis exigit libertatem naturalem.

3. Idem, cap. 26. dicit id esse in nostra potestate quod ultro & sponte fit.

Resp. Per to *sponte* intelligit libere. Nam (ut ex c. 24. constat) spontaneum duplex admittit; unum imperfectum, quod nullam supponit deliberationem, nec proinde est ex electione, vocatur tamen spontaneum, quia voluptatem affert: & alterum perfectum, quod supponit deliberationem, & est ex electione, ac proinde a principio se determinante per electionem, & consequenter quod est liberum libertate ab omni necessitate antecedente.

4. C. 27. dicit libertatem nil aliud esse quam voluntatem.

Resp. Voluntatem ibi sumit pro facultate agendi & non agendi, seu pro potentia sui ipsius per electionem determinativa. Voluntas quippe apud Patres & Theologos sumitur dupliciter, nempe prout natura est, ideoque potentia ad unum determinata, & prout est facultas sui ipsius per electionem determinativa. Et ipse S. Thomas voluntatis nomen in hoc duplici sensu accepit, nam, quæst. 2. de potentia, art. 3. sic ait: *voluntas in quantum voluntas, cum sit libera, ad utrumlibet se habet: potest enim voluntas agere vel non agere, sic vel sic non facere, velle & non velle. Et si respectu alicujus hoc voluntati non conveniat, hoc accidit voluntati, non in quantum voluntas est, sed ex inclinatione naturali*, ideoque in quantum natura est.

Confirmantur hæ nostræ responsiones ex eo, quod S. Damascenus doctrinam nostram clare tradat in eodem libro objecto, nam postquam, c. 25. probavit hominem habere in suo arbitrio & in sua potestate actiones suas, explicat, c. 26. quid sit hominem habere aliquid in potestate & arbitrio suo. *In nostra potestate*, inquit, *sunt ea, quæ liberum est;*

est nobis vel facere vel non facere. Et infra. *Proprie autem in nostra potestate consistunt omnia ea, de quibus deliberamus. Consilium porro ac deliberatio de iis rebus suscipitur, quæ peræque in utramque partem contingere possunt. Peræque autem contingens id est, quod & ipsum possumus, & quod ipsi adversatur. Hujus vero electio penes mentem nostram est.*

Obj. 2. S. Anselmus, l. 2. *cur Deus homo.* c. 10. sic ait: *improprie dicitur necessitas, ubi nec coactio ulla est, nec prohibitio.* Ergo ex S. Doctore necessitas simplex seu non violenta non est proprie necessitas, nec proinde tollit libertatem arbitrii.

Resp. Neg. conseq. Quia per coactionem & prohibitionem intelligit omnem necessitatem antecedentem, ut patet ex lib. de concordia, q. 1. ubi dicit actus Imperatos voluntatis esse necessarios, quia voluntas cogit potentias, a quibus eliciuntur. Sane per to *cogere* intelligit necessitate, necessitate non violenta. Preterea S. Anselmus eadem quæst. hæc ait: *potest* (voluntas) *non velle antequam velit, quia libera est; & cum vult, non potest non velle, sed eam velle necesse est, quoniam impossibile illi est id ipsum simul & velle & non velle. Opus vero voluntatis, cui datum est, ut, quod vult, sit, & quod non vult, non sit, voluntarium sive spontaneum est, quoniam spontanea voluntate fit, & bifarium est necessarium, quia & voluntate cogitur fieri, & quod fit, non potest simul non fieri. Sed has necessitates facit voluntatis libertas, quæ prius quam sint, eas cavere potest.*

Inst. S. Anselmus ibidem dicit Christum viatorem, Angelos beatos, & Deum ipsum libere justos esse, quamvis peccare non possint.

Resp. Dicit eos libere esse justos, quatenus quamvis impeccabiles sint, possunt hoc opus bonum particulare facere vel non facere, & ex pluribus actibus bonis seorsim sumptis possunt hoc vel illud eligere.

Obj. 3. S. Bernardum; l. de gratia & libero arbitrio.

Resp. S. Doctor eodem libro aperte nobiscum sentit. Nam postquam triplicem distinxit libertatem, nimirum a peccato, a miseria, & a necessitate quam asserit esse libertatem arbitrii, hæc subjicit: *sola remansit ad pœnam libertas arbitrii, per quam utique cæteras amisit, ipsam tamen amittere non potuit .... de tribus ergo libertatibus, quas acceperat, abutendo illa, quæ dicitur arbitrii, reliquis se privavit.* Ergo ex S. Bernardo libertas, qua Adamus in statu innocentię abusus est & qua abutendo se ipsum & posteros suos privavit duabus libertatibus, nempe a peccato & a miseria, est libertas arbitrii. Secundum autem omnes etiam hæreticos ejusmodi libertas est libertas ab omni necessitate simplici.

Jam respondeo ad ea, quæ ex S. Bernardo objiciuntur.

Cum de libertate loquens ait: *est enim habitus animi liber sui; siquidem non cogitur, non extorquetur: est quippe voluntatis, non necessitatis.* Per has voces) *non cogitur, non extorquetur*) intelligit, non necessitatur ulla necessitate etiam non violenta. Nam etiam secundum communem loquendi modum, cum aliquid dicitur non cogi, non extorqueri, significatur nulla necessitate fieri. Et quod hic sit ejus sensu, patet etiam ex his verbis immediate præcedentibus verba objecta: *aliud est*, inquit, *voluntarius consensus, aliud naturalis appetitus .... hunc communem habentes cum bestiis, consensus voluntarius nos discernit: est enim habitus animi liber sui, &c.* Ergo ex S. Bernardo solus voluntarius consensus nos discernit a bestiis per libertatem sibi propriam, & quam non habet appetitus naturalis, seu sensitivus. Atqui libertas illa non est libertas a coactione, quam bestiæ etiam habent: ergo est libertas a simplici necessitate.

Cum autem dicit voluntatem hoc ipso, quod voluntas est, liberam esse libertate arbitrii. Per voluntatem intelligit facultatem sui ipsius determinativam per electionem, facultatem active indifferentem ad opposita.

Nota. Multi Patres, atque etiam Theologi, qui ante exortos Baji & Jansenii errores scripsere, has voces (*necessitatem & coactionem, voluntarium ac spontaneum & liberum, cogi & necessitari, liberum, & non coactum*) sæpe confundunt, & pro eodem sumunt; quia eas in sensu latiori & etiam vulgari sumunt. Sed tunc per coactionem intelligunt quamcumque necessitatem etiam non violentam: per to *cogi* intelligunt necessitari sive violente sive non violente: per voluntarium & spontaneum intelligunt liberum seu id quod est a voluntate sui ipsius determinativa per electionem. Item per voluntatem intelligunt potentiam sui ipsius determinativam per electionem, proindeque libertatem indifferentiæ. Unde has voces non acceperunt in significatione stricta, quam nunc in scholis habent, sed in significatione latiori & quam etiam habent in usu communi. Imo interdum sumunt liberum

late,

late, nempe pro voluntario necessario. Quare voces illæ pro subjecta materia ad illorum mentem exponendæ sunt. Nunc autem Theologi easdem voces accuratius distinxerunt, & strictius sumunt, ut recentiorum novatorum cavillationes confutent.

Obj. 4. S. Thomam variis locis. Nam 1. quæst. 10. de potentia, art. 2. & 5. sic ait. *Naturalis necessitas, secundum quam voluntas aliquid ex necessitate velle dicitur: ut felicitatem, libertati voluntatis non repugnat. Libertas enim voluntatis violentiæ vel coactioni opponitur.*

Resp. S. Doctor hic loquitur de libertate spontaneitatis & late dicta, quæ est facultas agendi juxta inclinationem: non autem de libertate arbitrii & proprie dicta, quam clare multis locis docet esse immunem ab omni necessitate etiam non violenta. Nam, 1. q. quæst. 19. art. 10. ait. *Liberum arbitrium habemus respectu eorum, quæ non necessario volumus, vel naturali instinctu. Non enim ad liberum arbitrium pertinet quod volumus esse felices, sed ad naturalem instinctum. Unde & alia animalia, quæ naturali instinctu moventur ad aliquid, non dicuntur libero arbitrio moveri. Cum igitur Deus ex necessitate suam bonitatem velit, alia vero non ex necessitate, respectu illorum, quæ non ex necessitate vult, liberum arbitrium habet.*

2. S. Thomas, in 2. dist. 25. quæst. un. art. 4. ait: *Liberum arbitrium dicitur ex eo, quod cogi non potest.*

Resp. Pro to *cogi* intelligit necessitari quacumque necessitate antecedente intrinseca tum voluntaria, tum involuntaria. Sic, art. 2. dicit, quod *intellectus demonstrationis vi cogitur*. Et vero S. Doctor, 1. p. q. 83. art. 4. ait: *Liberum arbitrium nihil aliud est quam vis electiva*. Et, art. 3. *Proprium liberi arbitrii est electio. Ex hoc enim liberi arbitrii esse dicimur, quod unum possumus recipere, alio recusato, quod est eligere*. Per verbum *recipere* intelligit assumere.

3. S. Thomas, eadem dist. art. 1. ad 4. dicit: *Quædam ordinata sunt ad finem ultimum beatitudinis, quæ ipsi fini contingunt, ut videre, amare, & hujusmodi: & respectu horum erit* (in beatis) *sempiterna & libera electio.*

Resp. Solum vult, beatos semper habituros esse liberum arbitrium circa aliquos actus, quales sunt actus visionis & amoris circa multa objecta alia a Deo, quæ videndi & amandi nullam necessitatem habent, Et vero, 1. 2. q. 13. art. 2. sic ait: *Cum electio sit præacceptio unius respectu alterius, necesse est quod electio sit respectu plurium quæ eligi possunt: & ideo in his quæ sunt penitus determinata ad unum, electio locum non habet.*

§. IV.

Solvuntur objectiones ex ratione petitæ.

Obj. 1. Voluntarium omne quamvis necessarium est liberum. Ergo ad essentiam liberi arbitrii non requiritur libertas ab omni necessitate simplici. *Nego antecedens*. *Probabis*. Illud est liberum, quod est in nostra potestate. Sed omne voluntarium etsi necessarium, est in nostra potestate: ergo est liberum.

Resp. 1. Nego min. Nam (ut lumine naturali patet) illud solum est in nostra potestate, de quo possumus pro arbitrio disponere: ac proinde illi soli actus sunt in nostra potestate, quos possumus pro arbitrio elicere vel non elicere.

Resp. 2. Disting. maj. Illud est liberum quod est in nostra potestate electiva, seu active indifferente, *conc. maj.* In nostra potestate non electiva, *nego maj.* Potestas electiva est potentia se determinandi per electionem: quæ potentia includit simul potentiam ponendi actum, & potentiam illum non ponendi. Potestas non electiva est potentia producendi actum antecedenter ad illum determinata ideoque excludens potentiam illum omittendi.

Inst. 1. Illud est liberum, quod fit cum volumus, quod non fit cum nolumus, nec fit nisi quia volumus: at quod est in nostra potestate non electa fit cum volumus, non fit cum nolumus, nec fit nisi quia volumus ergo illud est liberum.

Resp. Disting. maj. Quod fit cum volumus sine necessitate antecedente intrinseca volendi, & non fit cum nolumus sine antecedente necessitate non volendi, *conced. maj.* Secus, *nego major.* & *distincta similiter minore nego conseq.* Ut aliquid fit liberum, non sufficit, ut illud fiat cum volumus, nec fiat nisi quia volumus, nec fieret si nollemus; alioqui Dei amor beatificus esset proprie liber; sed insuper requiritur, ut habeamus potentiam illud non volendi cum volumus, & potentiam volendi cum nolumus.

Inst. 2. Amor Dei beatificus est liber beatis, quia fit ex eo quod voluntas velit amare:

re: ergo. *Nego anted. probabis*. Si beatus non vellet amare Deum, re vera non amaret: ergo Deum libere amat.

Resp. Nego ant. Nam ex communi usu ad veritatem hujus & cujusvis similis propositionis, non sufficit connexio consequentis cum antecedente, sed insuper requiritur possibilitas antecedentis, alioqui propositio est falsa & nugatoria. Nam ejusmodi propositiones juxta communem usum enuntiant non solum antecedentis cum consequente connexionem sed etiam antecedentis possibilitatem: beatus autem non potest non velle Deum amare. Et vero eodem argumento probaretur beatum posse odisse Deum, & libere non odisse, si enim vellet Deum odisse, Deum odisset. Item probaretur Deum posse peccare, quia si vellet peccare, re vera peccaret: ergo libere non peccat, ergo potest peccare.

Inst. 3. Voluntas beati, Deum amando, seipsam movet: ergo amat ex propria determinatione.

Resp. Nego anteced. Nam (ut docet S. Thomas) voluntas, proprie ac stricte loquendo, non movet seipsam, nisi cum est actus sui domina, non est autem actus sui domina, nisi cum potest pro arbitrio illum elicere vel omittere.

Obj. 2. Si libertas arbitrii consisteret in indifferentia agendi, habitus boni vel mali tollerent libertatem, nam tollunt indifferentiam, Falsum conseq. Ergo.

Resp. Disting. maj. Si libertas arbitrii consisteret in indifferentia propensionis, *conc. maj.* Si libertas consistit in indifferentia activa quę est facultas se determinandi per electionem ad utrumlibet ex duobus oppositis, ut re ipsa consistit, habitus tollerent libertatem, *nego sequel. maj.* Nam habitus ita voluntatem in alterutram partem impellunt, ut eam non necessitent, seu determinent ad unum.

Nota. Triplex distinguitur indifferentia; nimirum activa, passiva, & propensionis. Indifferentia activa est facultas se determinandi per electionem ad utrumlibet ex duobus oppositis seu incompossibilibus. Indifferentia passiva est capacitas recipiendi vel non recipiendi aliquid, quod nondum habetur. Hæc duplex est; alia mere passiva, quæ est capacitas recipiendi vel non recipiendi aliquid necessario, non ex propria determinatione; & alia non mere passiva, quæ est capacitas recipiendi vel non recipiendi aliquid, sed ex propria determinatione: sic homo neque amans, neque odio habens Deum, est indifferens ad amandum vel odio habendum Deum; quia potest ex propria determinatione in se recipere amorem vel odium Dei. Quare indifferentia non mere passiva est indifferentia simul activa & passiva. Indifferentia propensionis est æqualitas propensionis ad plura: ut si quis æqualiter propendat ad amorem & odium; sive consistit in æquilibrio voluntatis non magis in unam partem quam in aliam propendentis, quæ in differentia non requiritur ad essentiam liberi arbitrii, sed illi accidentalis est.

Obj. 3. Si essentia libertatis consistit in immunitate ab omni necessitate simplici, tota essentia libertatis est in libertate contradictionis. Falsum conseq. Ergo.

Resp. Nego min. Re vera tota essentia liberi arbitrii est in libertate contradictionis. Nam tota essentia liberi arbitrii consistit in eo præcise, quod sit facultas eligendi hoc vel illud, aut neutrum volendi, quod sit facultas agendi vel non agendi; quod sit facultas, quæ positis omnibus ad agendum prærequisitis potest agere & potest non agere.

Porro libertas contrarietatis includit libertatem contradictionis, & ei superaddit potentiam faciendi actum positivum contrarium. Nam actus malus est tum negatio actus boni, tum actus positivus ei contrarius.

Quæres, utrum potentia peccandi sit de ratione liberi arbitrii?

Resp. Nego. *Prob.* 1. Ex S. Augustino, l. de correptione & gratia, c. 11. ubi ait: *Quid erit liberius libero arbitrio, quando non poterit servire peccato, quæ futura erat & homini, sicut facta est & Angelis sanctis merces meriti; ... Prima libertas voluntatis erat, posse non peccare: novissima erit multo major, non posse peccare.*

2. Ex aliis Patribus docentibus liberum arbitrium esse eximiam illam perfectionem, secundum quam homo ad imaginem Dei conditus est. Sed homo non est secundum potentiam peccandi conditus ad imaginem Dei. Ergo.

3. Quia Deus habet totam essentiam liberi arbitrii, cum liberum arbitrium perfectissimum habeat, & tamen peccandi potestate caret.

4. Quia tota essentia liberi arbitri consistit in completa & expedita facultate agendi & non agendi.

Obj. 1.

Obj. 1. Patres aliquando describunt liberum arbitrium per indifferentiam activam ad bonum vel malum.

Resp. Tunc liberum arbitrium describunt, non per id quod ei essentiale est, sed per merum statum ei accidentarium, quem habet in hominibus viatoribus.

Obj. 2. Potentia peccandi est aliqua perfectio, nam est aliqua virtus.

Resp. Nego. Itaque potentia peccandi neque est perfectio, neque virtus aliqua; sed est solum defectibilitas alicujus virtutis, nempe liberi arbitrii, ejus perfectioni essentiali accidentalis. Quæ quidem defectibilitas est aliquid pure negativum: unde ea posita vel sublata liberum arbitrium semper manet idem quoad totum positivum quo constituitur; nec augetur, aut minuitur secundum suum constitutivum essentiale. Igitur potentia peccandi non competit libero arbitrio nisi accidentaliter ratione status contingentis, quem habet in puris viatoribus.

Potest etiam dici potentia peccandi esse virtus aliqua, non præcise sumpta, sed quatenus defectibilis, nempe liberum arbitrium quatenus defectibile: unde supra liberum arbitrium dicit aliquid mere negativum.

ARTICULUS II.

Utrum ad merendum & demerendum in præsenti statu requiratur libertas ab omni necessitate simplici?

Nota. Libertas a coactione est immunitas a violentia extrinsecus illata: sive est potentia agendi secundum propriam inclinationem. Coactio autem est determinatio ad unum orta a principio intrinseco contra inclinationem coacti.

§. I.

Dico. Ad merendum & demerendum in præsenti statu naturæ lapsæ non sufficit libertas a coactione, sed requiritur libertas ab omni necessitate intrinseca antecedente, etiam voluntaria & variabili. Est de fide contra Jansenium & ejus Sectatores.

Prob. 1. Ex Scriptura Eccli. cap. 31. *Beatus ... qui potuit transgredi, & non est transgressus, facere mala, & non fecit: ideo stabilita sunt bona illius in Domino, &c.* Ergo laudabilitas & ratio meriti reperitur ex eo quod quis non violet mandata cum possit violare, ideoque quod mandata servet sine ulla necessitate antecedenti.

Prob. 2. Ex tertia Jansenii propositione damnata ab Ecclesia ut hæretica, quæ sic habet: *Ad merendum & demerendum in statu naturæ lapsæ non requiritur in homine libertas a necessitate, sed sufficit libertas a coactione.* Ergo nostra assertio huic propositioni in sensu doctrinæ Jansenii in quo damnata est, contradictoria est de fide. Adde quod Pius V. & Gregorius XIII. & Urbanus VIII. hanc Baji propositionem damnarunt: *Homo peccat etiam damnabiliter in eo, quod necessario facit.*

Prob. 3. Ex Patribus. Pro omnibus sint 1. S. Irenæus, l. 4. contra hæreses, c. 71. *Dedit Deus bonum .. & qui operantur quidem illud, gloriam & honorem percipient, quoniam operati sunt bonum, cum possint non operari illud. Hi autem qui illud non operantur, judicium justum recipient Dei, quoniam non sunt operati bonum, cum possent operari illud.*

2. Sanctus Justinus, in apologia ad Senatum. *Nihil esset in illis laude dignum, nisi facultatem haberent, qua se in utramque partem converterent.*

3. Clemens Alexandrinus, l. 1. stromatum. *Quoniam libera electio peccata primum inchoat, jure infliguntur supplicia.*

4. Sanctus Chrysostomus, Homil. 22. in Genesim. *Nonne manifestum est, sua quemvis voluntate vel malitiam vel virtutem eligere? Nam nisi ita esset & naturæ nostræ potestas insita esset, neque illos puniri, neque istos virtutum retributiones accipere oportebat. Verum quia in nostra voluntate totum post gratiam Dei relictum est, ideo & peccantibus supplicia proposita sunt, & bene operantibus retributiones.*

5. Sanctus Hieronymus, l. 2. contra Jovinianum. *Liberi arbitrii nos condidit Deus, nec ad virtutem, nec ad vitia necessitate trahimur: alioquin ubi necessitas est, nec damnatio, nec corona est.*

6. S. Damascenus, l. 2. de Fide, c. 26. *In nobis sunt ea, quorum liberam adepti potestatem sumus & facere & non facere ... quæ sequitur laus aut vituperatio.*

Patribus addo Sanctum Thomam, qui, q. 6. de malo, art. 11. sic ait: *Quidam posuerunt, quod voluntas hominis ex necessitate movetur ad aliquid eligendum, nec tamen ponebant quod voluntas cogeretur: non enim omne necessarium est violentum, sed solum id,* cujus

cujus principium est extra.. Hæc autem opinio est hæretica: tollit enim rationem meriti & demeriti in humanis actibus. Non enim videtur esse meritorium vel demeritorium, quod aliquis ex necessitate agit, quod vitare non possit, &c.

Prob. Denique ratione. 1. Pro merito. Ut actio sit meritoria, debet esse nostra, sic ut illam dare possimus velut pretium pro præmio. Atqui ut actio sit nostra, & illam dare possimus velut pretium pro præmio, requiritur libertas ab omni necessitate simplici antecedente: nam ad hoc requiritur, ut actio sit in dominio nostro, ita ut possimus de illa pro arbitrio disponere, & illam dare vel non dare pro arbitrio. Ergo ut actio sit meritoria, requiritur libertas ab omni necessitate simplici.

2. Pro demerito. Omne demeritum est essentialiter peccatum imputabile, ad culpam scilicet & pœnam. Sed ad peccatum imputabile requiritur libertas a necessitate, ergo & ad demeritum. *Prob. min.* Omne peccatum debet posse vitari: ergo ad peccatum imputabile requiritur libertas a necessitate. *Prob. antec.* Obligamur ad vitandum peccatum. Ergo peccatum potest vitari: alioquin obligaremur ad impossibile, nam obligaremur ad vitandum id quod non posset a nobis vitari. Nemo autem obligari potest ad impossibile, ut lumine naturali patet; & Deus impossibilia non jubet, ut docet Conc. Trid. sess. 6. c. 11.

Confirmatur ex communi omnium hominum, partim studiis non excœcatorum assensu; & solo lumine naturali patet, neminem laudem ac præmium, vel vituperium & pœnam mereri, quod egerit id quod non potuit omittere, vel omiserit id quod non potuit facere.

§. II.

Solvuntur objectiones.

Obj. 1. S. Th., in 3. dist. 18. q. 11. art. 2. ad 5. ait: *Vel dicendum, quod etiamsi* (liberum arbitrium Christi) *esset determinatum ad unum numero, sicut ad diligendum Deum quod non facere potest: tamen ex hoc non amittit libertatem, neque rationem laudis sive meriti, quia in illud non coacte, sed sponte tendit: & ita est actus sui dominus.* Ergo ex. S. Thoma ad meritum sufficit libertas a coactione.

Resp. Nego conseq. Quia ibi S. Doctor per voces (*non coacte, sed sponte*) intelligit non necessario quacumque necessitate sed libere libertate a quavis necessitate simplici, ut patet ex his verbis: *& ita est actus sui dominus.* Nam ad dominium actuum requirit multis in locis libertatem a necessitate simplici, ut eodem a. in o. ubi postquam dixit tria ad merendum requiri, sic prosequitur: *secundum ut sit dominus suæ actionis... & ideo ea, quæ agunt per necessitatem naturæ, non merentur.* Item, 1. p. q. 82. art. 1. ad 3. ait: *sumus domini nostrorum actuum, secundum quod possumus hoc vel illud eligere. Electio autem non est de fine, sed de his quæ sunt ad finem. Unde apetitus ultimi finis non est de his quorum domini sumus.* Item, 3. p. q. 18. art. 4 ad 3. *voluntas Christi licet sit determinata ad bonum; non tamen est determinata ad hoc vel illud bonum. Et ideo pertinet ad Christum eligere per liberum arbitrium.*

Dices. S. Thomas, 1. 2. q. 6. art. 2. ad 3. sic ait: *laus & vituperium consequuntur actum voluntarium secundum perfectam voluntarii rationem.* Ergo ad vituperium & laudem sufficit libertas a coactione.

Resp. Nego conseq. Quia ex S. Thoma voluntarium quod fit secundum perfectam rationem voluntarii, est illud, quod fit a voluntate sine antecedenti necessitate. Nam juxta illum voluntarium secundum perfectam rationem voluntarii est illud, quod fit ex prævia deliberatione; sic enim eodem articulo ait: *perfectam cognitionem finis sequitur voluntarium secundum rationem perfectam, prout scilicet apprehenso fine, aliquis potest deliberans de fine, de his quæ sunt ad finem, moveri in finem vel non moveri.* Sed ex Sancto Thoma, quod fit ex prævia deliberatione, fit sine antecedenti necessitate etiam voluntaria, nam, ad 2. ita loquitur: *ex hoc contingit, quod habet deliberationem de suis actibus: ex hoc enim quod ratio deliberans se habet ad opposita, voluntas in utrumque potest.* Enim vero cum ratio deliberans se habet ad opposita, voluntas agens ex prævia deliberatione, agit cum activa indifferentia ad opposita, & sic agit sine ulla necessitate antecedenti.

Obj. 2. Qui agit voluntarie licet necessario, habet potentiam faciendi oppositum: nam voluntas est facultas volendi & nolendi quæ semper remanet. Ergo.

Resp. Disting. anteced. Habet potentiam faciendi oppositum ligatam & impeditam, *esto.* Completam & expeditam, *nego antec.* Ad meritum autem & demeritum requiri-

tur potentia completa & expedita agendi id quod omittitur: & omittendi id quod fit. Sic militi sano ac robusto, sed manus pedesque vinculis constricto imputari non potest ad culpam quod non pugnet, quia habet quidem potentiam pugnandi, sed ligatam & impeditam.

Jam vero (ut docet Jansenius) voluntas nostra bonum & malum necessario agit prout determinatur a gratia vel a concupiscentia intensiore; certe cum vult bonum, non habet potentiam illud non volendi nisi ligatam per gratiam, siquidem stante majore gratiæ delectatione non potest non velle bonum. Similiter quando vult malum, etiamsi tunc habeat aliquam gratiam ad oppositum sed minus intensam, non habet potentiam omittendi malum nisi ligatam & impeditam per majorem concupiscentiæ delectationem, necessitantem voluntatem ad malum. Ergo in systemate Jansenii voluntati neque actus bonus ad meritum, neque malus ad demeritum imputari potest.

Inst. Voluntas etiam cum necessario agit, poneret oppositum, si vellet. Ergo ei imputari potest actus ejus bonus vel malus.

Resp. Nego antecedens, quod falsum supponit: nam cum dicitur voluntas ponere oppositum si vellet, supponitur ex communi hominum intelligentia quod possit velle oppositum. Sic dici non potest: Deus peccaret si vellet, quia Deus non habet peccandi potentiam, quamvis voluntas peccandi sit peccatum. Voluntas autem non potest supponi posse velle oppositum illius, quod necessario vult.

Obj. 3. Belluæ pœna & præmio afficiuntur, & tamen non habent libertatem a necessitate simplici. Ergo hæc libertas non requiritur ad merendum & demerendum.

Resp. Nego 1. partem antecedentis. Nam belluæ proprie loquendo, nec pœna, nec præmio afficiuntur; sed bonis vel malis quibusdam afficiuntur, ut ad aliquas actiones alliciantur, vel ab iis deterreantur.

Dolores autem belluarum non sunt pœnæ proprie dictæ, sed duntaxat mala ipsis connaturalia: pœna enim proprie dicta est malum seu incommodum aliquod naturæ vel voluntati contrarium ad culpam aliquam vindicandam inflictum. Neque canes proprie loquendo fuste percutiuntur ob carnem comestam, nisi ut absterreantur a comedenda in posterum, alioqui irrationabiliter percuterentur.

Obj. 4. Ad meritum & demeritum requiritur quidem libertas a necessitate etiam voluntaria, sed absoluta & invariabili, non autem a necessitate relativa & variabili, quæ nempe modo ad bonum, modo ad malum fit, prout motus indeliberatus gratiæ vel concupiscentiæ intensior est.

Resp. Nego. Et dico esse de fide requiri libertatem ab omni necessitate etiam voluntaria tum absoluta & invariabili, tum etiam relativa & variabili. Nam 1. Scriptura & Patres ad meritum & demeritum exigunt immunitatem a qualibet necessitate etiam voluntaria sine ulla restrictione, & completam ac expeditam potentiam agendi id quod omittitur, & omittendi id quod fit. 2. Tertia propositio Jansenii damnata est ab Ecclesia ut heretica in sensu doctrinæ Libri Jansenii, ut constat ex bullis Alexandri VII. & Clementis XI. ab Ecclesia, receptis. Sensus autem hujus propositionis Jansenii (*ad merendum & demerendum in statu naturæ lapsæ non requiritur in homine libertas a necessitate*) est quod non requiratur libertas a necessitate relativa & variabili voluntaria, ut patet cuilibet librum Jansenii legenti; & ipse Jansenius admittit in præsenti statu naturæ lapsæ immunitatem a necessitate absoluta & invariabili: nam diserte docet eumdem hominem modo ad bonum a gratia intensiore, modo ad malum a concupiscentia intensiore physice determinari. 3. Omnia argumenta allata militant pro libertate a qualibet necessitate etiam voluntaria tam relativa & variabili quam absoluta & invariabili. Nam utraque necessitas tam insuperabilis est, & æque tollit potentiam ad oppositum eo instanti quo fit bonum vel malum.

Obj. 5. Licet homo necessitetur a concupiscentia, tamen vere imputabiliter peccat, quia id quod fit a concupiscentia necessitante est sufficienter liberum in peccato Adami.

Resp. Nego. Quia, 1. Alexander VIII. damnavit hanc propositionem: *in statu naturæ lapsæ ad peccatum mortale & demeritum sufficit illa libertas, qua voluntarium fuit in causa sua, peccato originali & voluntate Adami peccantis*. 2. Quia peccata personalia debent procedere a libertate propria voluntatis, quæ sit physice nostra. Nam cum omne peccatum sit essentialiter liberum, peccatum personale est essentialiter liberum libertate personali. 3. Quia si ea quæ contra legem fiunt, non sunt libera nisi libertate peccati originalis, sublato peccato originali; jam non sunt libera, nec proinde peccata

imputabilia. Unde baptizati jam non possunt peccare imputabiliter.

ARTICULUS III.

Utrum homo in statu naturæ lapsæ habeat libertatem omni necessitate simplici intrinseca.

§. I.

Olim Manichæi negarunt, & nunc Lutherani & Calvinistæ negant inesse homini in præsenti statu liberum arbitrium seu libertatem ab omni necessitate intrinseca antecedente, & quamvis in eo admittant libertatem a coactione. Idem docet Jansenius in suo opere, quod inscribitur *Augustinus*, ab Ecclesia damnato, ex quo quinque famosæ hæreses quoad sensum excerptæ sunt, ut videre est, tom. 2. lib. 6. de gratia, c. 6. & tom. 3. l. 6. c. 38. & alibi. Idem etiam nunc docent Jansenistæ, qui idem quoad hoc cum Luthero & Calvino sentientes, ut errorem suum a Concilio Tridentino jam damnatum occultent, dicunt dari etiam in hoc statu naturæ lapsæ liberum arbitrium, per illud intelligentes solam libertatem a coactione, vel a necessitate invariabili. Sed pertinaciter negant nunc homini inesse libertatem ab omni necessitate antecedente intrinseca voluntaria etiam relativa & variabili, quam asserunt amissam esse per Adami peccatum quoad actus virtutis & vitii. Hinc quod a nobis fit sive bonum sive malum, censent fieri ex necessitate intrinseca, antecedente, insuperabili; quia gratiæ delectatio major seu intensior voluntatem ad bonum, concupiscentiæ vero delectatio major ad malum insuperabiliter determinat.

Equidem eorum plerique jam non ita dure loquuntur, licet non minus hæretice sentiant; sed suam hæresim, mutatis antiquis liberi arbitrii notionibus & usitatis vocum significationibus, sub verbis in speciem Catholicis velant. Quare ut simpliciores decipiant, ac fucum faciant, admittunt nomen indifferentiæ ad bonum & malum; sed per illud intelligunt indifferentiam passivam, quæ juxta illos est capacitas, quam habet voluntas, ut a gratia intensiore ad bonum, vel a motu concupiscentiæ intensiore ad malum insuperabiliter determinetur. Quin etiam quidam eorum hanc indifferentiam vocant activam, quia voluntas licet antecedenter & insuperabiliter determinata a gratia vel a concupiscentia, vere agit quamvis non ex propria determinatione & electione; & in hoc sensu dicunt se admittere libertatem indifferentiæ activæ.

Sed omnes illi novatores constanter negant voluntatem nostram immunem esse ab omni necessitate intrinseca antecedente etiam voluntaria, & variabili, hoc est, quæ modo est ad bonum, modo ad malum prout gratiæ vel concupiscentiæ motus est intensior; sed volunt voluntatem nostram semper necessario agere id quod agit.

§. II.

Dico. Inest homini etiam in præsenti statu naturæ lapsæ libertas a qualibet necessitate intrinseca, antecedente, etiam voluntaria & variabili ad bonum & peccatum. Est de fide.

Prob. 1. Ex Script. Deuter. c. 30. sic Moyses Israelitas homines existentes in statu naturæ lapsæ alloquitur: *testes invoco hodie cœlum & terram, quod proposuerim vobis vitam & mortem, benedictionem & maledictionem. Elige ergo vitam, ut & vivas, & semen tuum, & diligas Dominum Deum tuum, atque obedias voci ejus, & illi adhæreas.* Et lib. Josue c. 24. sic eosdem Israelitas exhortatur Josue Spiritu-sancto afflatus: *nunc ergo timete Dominum, & servite ei perfecto corde atque verissimo... sin autem malum vobis videtur ut Domino serviatis, optio vobis datur: eligite hodie quod placet, cui servire potissimum debeatis, utrum diis, quibus servierunt Patres vestri in Mesopotamia. An diis Amorrhæorum. Ego autem & domus mea servimus Domino.* Ergo Israelitæ habent opinionem & potestatem eligendi bonum vel malum, cultum veri Dei vel idololatriam. Ergo habebant libertatem ab omni necessitate etiam voluntaria. Enim vero si hac libertate caruissent, exhortatio illis facta instinctu Spiritus sancti, fuisset inanis & plane nugatoria. Nam inutilis est exhortatio ad aliquid, ad quod faciendum quis necessitetur; & nugatoria ac jocosa est, si fit ad faciendum id, ad quod omittendum quis insuperabiliter necessitatur.

Item, Eccli. c. 15. *Deus ab initio constituit hominem, & reliquit illum in manu consilii sui. Adjecit mandata & præcepta sua: si volueris mandata servare, conservabunt te... apposuit tibi aquam & ignem: ad quod volueris, porrige manum tuam. Ante homi-*

nem

non vita & mors, bonum & malum: quod placuerit ei, dabitur illi. Quæ verba evidenter diriguntur ad homines præsentes, ideoque lapsos.

Prob. 2. Ex Patribus apud Bellarminum & alios. Hic sufficiant Patres, art. 2. citati, & hi pauci. Sanctus Irenæus, lib. 4. c. 9. *homo rationalis, & secundum hoc similis Deo, liber in arbitrio factus, & suæ potestatis, ipse sibi causa est, ut aliquando quidem frumentum, aliquando autem palea fiat.* Si homo suæ potestatis est, & sibi ipse causa est, ut frumentum vel palea fiat, certe bonum vel malum agit sine ulla antecedenti necessitate. Sanctus Athanasius, in orat. contra idola. *Anima libera est & sui arbitrii, potest enim ut ad bona se inclinari, ita bona quoque aversari.*

Prob. 3. Ex Conc. Tridentino, quod, sess. 6. c. 1. declarat in hominibus lapsis *liberum arbitrium minime extinctum fuisse, viribus licet attenuatum & inclinatum.* Et can. 5. sic habet: *si quis liberum hominis arbitrium post Adæ peccatum amissum & extinctum esse dixerit...anathema sit.* Ex quo sic argumentor. Liberum illud hominis arbitrium, quod Concilium definit non esse amissum, est libertas ab omni necessitate simplici antecedente, intrinseca, etiam voluntaria, non autem sola libertas a coactione. Ergo Concilium definit libertatem ab omni necessitate simplici remanere in homine post Adæ peccatum. *Prob. ant.* Illud liberum arbitrium, quod Concilium definit non esse amissum, est illa libertas, quam amissam esse asserebant Hæretici hoc canone damnati, nempe Lutherus & Calvinus, non autem illa libertas quam fatebantur non esse amissam, ut nemo sanæ mentis dubitat: alioqui Concilium nil ageret, & inutilis prorsus esset illius definitio. Atqui liberum arbitrium, quod amissum esse asserebant Lutherus & Calvinus, est libertas ab omni necessitate simplici, seu voluntaria & variabili, non autem libertas a coactione. Ergo liberum arbitrium, quod Concilium definit non esse amissum post Adæ peccatum, est libertas ab omni necessitate simplici etiam voluntaria & variabili. Minor constat; nam illi Hæretici asserebant amissam esse libertatem a necessitate simplici, nec unquam negarunt inesse homini lapso libertatem a coatione, ut patet ex illorum scriptis. Lutherus in libro de servo arbitrio, fol. 434. Vittemb. ann. 1562. de voluntate nostra ait: *mera labentia, pronitate, ac sponte sua vult & facit.* Calvinus vero lib. 2. instit. c. 3. imo Calvinus expresse admittit liberum arbitrium intellectum in sensu Jansenii, nempe de sola libertate a coactione, sic enim, lib. 2. contra Phigium ait: *si coactioni opponitur libertas, liberum esse arbitrium & fateor, & constanter assevero; ac pro Hæretico habeo, quisquis secus sentiat. Si hoc, inquam, sensu liberum vocetur, quia non cogatur, & violenter trahatur externo motu, sed sponte agatur sua, nihil moror.* Et vero dari libertatem a coactione, nemo unquam negavit, nec negare quis potest nisi insaniat. Nam per se patet voluntatem cogi non posse quoad actus suos; cum omnis actus voluntatis sit ipsa inclinatio voluntatis, & evidenter repugnet voluntatem posse velle nolendo, & nolle volendo: quod tamen fieret, si cogeretur quoad suos actus.

Accedit Concil. Arausicanum II. can. 15. ubi ait: *Hoc secundum fidem Catholicam credimus, quod accepta per Baptismum gratia, omnes quæ ad salutem pertinent, possint & debeant, si fideliter laborare voluerint, implere.* Et Concilium Constantiense, quod sess. 18. damnavit articulum VVicleffi, quo asserebat omnia de necessitate evenire. Per necessitatem intelligebat simplicem seu voluntariam, quam a præscientia Dei repetebat, in quo solo a Jansenio & Calvino discrepat.

Prob. 4. Ratione Theologica. Homo in statu naturæ lapsæ meretur, & demeretur, ut fide constat: ac proinde habet id omne, quod requiritur ad merendum & demerendum. Atqui ad merendum & demerendum requiritur libertas ab omni necessitate intrinseca antecedente, nec sufficit libertas a coactione, ut etiam fide constat, & ostensum est, art. 2. Ergo homo in statu naturæ lapsæ habet libertatem a necessitate simplici, & non tantum a coactione.

Prob 5. Alia duplici ratione. Prima si homo lapsus careret libertate ab omni necessitate etiam voluntaria, teneretur ad impossibile: nam teneretur observare præcepta divina, quæ tamen necessario violaret, quoties ea non servaret.

Secunda ratio. Si non daretur libertas ab omni necessitate simplici, homines scelerati justam haberent excusationem suorum criminum, nempe necessitatem antecedentem insuperabilem peccandi. Falsum consequens: alioqui injuste sive a Deo sive ab hominibus punientur: ergo & antecedens,

Item viri probi frustra curam ac conatum adhiberent, ad virtutem colendam, siquidem ad illam exercendam necessitarentur, & quidem ex majore delectione. Nec magis laude ac præmio digni forent quam improbi, siquidem utrique facerent quod non possent non facere, quare hæresis illa negans libertatem ab omni necessitate simplici est principium omnis morum corruptelæ, sceleribus ac vitiis omnibus fræna laxat, & omnem virtutis curam ac studium penitus tollit.

§. III.

Solvuntur objectiones.

Obj. 1. Multos textus Scripturæ.

1. Christus, Matth. c. 7. dicit: *non potest arbor bona malos fructus facere, neque arbor mala bonos fructus facere.*

Resp. Per arborem hic intelligitur voluntas efficax, ut docet S. Augustinus, & sensus est: homo habens bonam voluntatem efficacem, quandiu illam habet, non potest malum agere. Sed bonam illam voluntatem libere habuit ex auxilio Gratiæ, & potest illam amittere dissentiendo Gratiæ. Similiter habens malam voluntatem, quamdiu illam habet, non potest bonum agere; sed illam libere habet, & potest cum auxilio Gratiæ habere aliam bonam, & haberet si consentiret Gratiæ. Præterea si per arborem intelligitur homo ipse, sensus est: homo bonus quatenus bonus non potest malum agere, neque homo malus quatenus malus potest bonum agere. Sed homo bonus potest fieri malus dissentiendo Gratiæ, & homo malus potest fieri bonus consentiendo Gratiæ.

2. Illud, Joan. c. 8. *omnis qui facit peccatum, servus est peccati:*

Resp. Sensus est, quod peccator necessario subjectus sit pœnis peccati, nec possit se sine Gratia a peccato & pœnis peccati liberare, & justificationem consequi.

3. Illud Rom. c. 7. *non quod volo bonum, hoc ago; sed quod odi malum, illud facio.*

Resp. Apostolus loquitur de indeliberatis concupiscentiæ motibus ad peccatum inclinantibus; quos quidem necessario experimur, sed quibus possumus ex auxilio Gratiæ non consentire, & qui dissentientibus non imputantur ad culpam. Quare subjicit: *si autem quod nolo, illud facio, consentio legi, quoniam bona est. Nunc autem jam non ego operor illud, sed quod habitat in me peccatum,* idest, concupiscentia. Sensus igitur textus objecti est: non sentio inclicationem ad bonum, quam vellem habere: sed e contra experior inclinationem seu propensionem indeliberatam ad malum, quam nollem sentire.

4. Eodem cap. dicitur: *video autem aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ, & captivantem me in lege peccati, quæ est in membris meis.*

Resp. Homo captivatur in lege peccati improprie dicti, non autem proprie dicti. Peccatum proprie dictum est actus libere factus vel omissus contra legem Dei. Peccatum improprie dictum est concupiscentia quæ ideo dicitur peccatum, quia oritur a peccato (Adami scilicet) & ad peccatum inclinat. Per peccatum autem in cujus lege captivamur, intelligit Apostolus concupiscentiam, quæ est habitualis propensio ad malum: cujus quidem motus necessario experimur, & sic ea captivamur, sed iis non necessario obsequimur, & sic non necessario peccatur. Unde quamvis non simus liberi circa motus concupiscentiæ quoad sensum, sumus tamen quoad consensum.

5. Illud, Tim. c. 2. de impiis & incredulis: *Ut resipiscant diaboli laqueis, a quo captivi tenentur ad ipsius voluntatem.*

Resp. Impii & increduli dicuntur captivi teneri ad voluntatem diaboli, non quia ab illo necessitantur ad peccatum, sed quia propter voluntariam suam cœcitatem & pravos habitus possunt difficilius resipiscere & ejus tentationibus resistere, & dæmon a Deo permittitur in illos magis sævire quam in pios & fideles.

6. Illud, Prov. c. 21. *Cor Regis in manu Domini: quocumque voluerit, inclinabit illud.*

Resp. Deus inclinat & movet voluntates hominum quocumque vult efficaciter, non eas necessitando, sed (ut ait Sanctus Augustinus) eas vocando & movendo quomodo scit congruere ut vocantem non respuant, sed Deo plane consentiant.

7. Illud, Isai. c. 26. *Domine.... omnia opera nostra operatus es nobis.*

Resp. Deus operatur quidem opera nostra nobis, sed non sine nobis ex propria determinatione & electione operantibus.

8. Illud, Jerem. c. 10. *Scio, Domine, quia non est hominis via ejus, nec viri ut ambulet, & dirigat gressus suos.*

Resp. Hic agitur de successu consiliorum & actionum hominis, non de productione sua-

suarum volitionum. Et sensus est, quod successus seu executio eorum, qua homo libere vult, non sit semper in potestate hominis, sed semper pendeat a divina Providentia. Quod si ageretur de actibus voluntatis humanæ, sensus esset: quod homo ex suis solis naturæ viribus & sine auxilio divino non potest recte vitam suam instituere, & actus salutares elicere.

Obj. 2. Ex Cælestino Papa I. Naturalis possibilitas Adami amissa est per peccatum.

Resp. Per possibilitatem intelligit, non potentiam agendi ex propria determinatione & electione sed potentiam agendi salutariter: quæ quidem per peccatum Adami amissa est, sed per Christum reparata fuit. Hanc autem potentiam vocat naturalem, quia Adamus eam simul cum natura accepit, eamque si non peccasset, cum natura ad posteros transmisisset.

Obj. 3. Concil. Arausicanum II. can. 15. ait: *Arbitrium voluntatis in primo homine infirmatum, nisi per gratiam Baptismi non potest reparari. Quod amissum, nisi a quo potuit dari, non potest reddi.*

Resp. Loquitur de libero arbitrio tantum, ut est potentia instructa habitibus supernaturalibus, qui necessarii sunt ad merendam & consequendam vitam æternam. Quæ quidem potentia per peccatum originale amissa est nec reparari potest nisi per Baptismum in re vel in voto susceptum. At Concilium non loquitur de libero arbitrio præcise ut est facultas naturalis, quæ positis omnibus ad agendum prærequisitis potest agere & simul potest non agere: quod quidem liberum arbitrium per peccatum originale infirmatum & extenuatum est, non tamen amissum.

Obj. 4. Si voluntas est indifferens, debet determinari ab alia causa. Ergo non est libera.

Resp. Nego sequel. anteced. Quia voluntas nostra est indifferens indifferentia activa: & sic potest se ipsam determinare, & re vera se ipsam determinat efficienter seu active per se ipsam seu per suam virtutem agendi, formaliter vero per suam actionem quæ est formalis ejus determinatio. Cum autem voluntas agit, non potest non agere, sed impotentia consequente ejus liberam determinationem.

Obj. 5. Voluntas non potest habere potentiam ad opposita: nam non potest opposita ponere. Ergo non est libera.

Resp. Voluntas nostra habet potentiam ad opposita, non simul, sed divisim ponenda. Nam non habet potentiam ponendi simul duo opposita, cum illorum positio repugnet; sed habet simul potentiam agendi & potentiam non agendi reducibilem ad actum divisim tantum. Unde voluntas cum amat, potest producere odium, vel non amare, non conjunctim cum amore, sed divisim ab amore, idest, loco amoris potest producere odium.

Obj. 6. Voluntas non potest eligere minus bonum: ergo a fortiori non potest eligere malum.

Resp. Nego anteced. Itaque voluntas potest eligere minus bonum, non quidem ut minus bonum, sed ut bonum sufficiens, vel comparatu facilius, & respuere majus bonum ut non necessarium, vel ut difficilius comparabile, vel ut sensibus minus gratum.

Nota. Per Adami peccatum liberum hominis arbitrium non fuit quidem extinctum; sed tamen læsum, & viribus attenuatum fuit, non solum quia per hoc peccatum voluntas hominis spoliata est justitiæ originalis dono, & speciali illa Providentia, quæ sic regebat hominem, ut in potestate sua haberet omnes corporis & animi motus, sed maxime quia propter ignorantiam, vitiatum corporis temperamentum, & effrænatam concupiscentiam continuo ad malum impellentem, voluntas nostra bonum honestum adeo fastidit, & ita propendit in malum, ut nihil salutare velle & agere possit sine auxilio gratiæ potentioris, quam indiguerit Adamus in statu innocentiæ: imo sine gratia non possit actus honestos mere naturales arduos exercere, quos tamen cum ordinario Dei concursu naturali potuisset in statu innocentiæ, vel etiam in statu naturæ puræ elicere.

ARTICULUS IV.

Exponitur mens & doctrina S. Augustini circa liberum arbitrium in statu naturæ lapsæ.

§. I.

Sanctus Augustinus per liberum arbitrium hominis etiam lapsi intellexit libertatem ab omni necessitate intrinseca etiam voluntaria. Est contra Jansenium.

Prob. Nam 1. L. 2. contra Faustum c. 5. sic ait: *Et nos quidem sub fato stellarum nullius hominis genesim ponimus, ut liberum arbitrium voluntatis, quo bene vel male vivi-*

tur, propter justum judicium Dei ab omni necessitatis vinculo vindicemus. 2. Lib. de Gratia & libero arbitrio, cap. 2. postquam retulit verba Ecclesiastici, c. 15. quibus describitur liberum arbitrium hominis lapsi ut immune ab omni necessitate, nempe hæc. *Ipse ab initio fecit hominem, & reliquit eum in manu consilii sui. Si volueris, conservabis mandata, & fidem bonam placiti. Apponit tibi ignem & aquam, ad quodcumque volueris, extende manum tuam. In conspectu hominis vita & mors, & quodcumque placuerit, dabitur ei*. Sic prosequitur S. Doctor: *Ecce apertissime videmus expressum liberum humanæ voluntatis arbitrium*. Ergo S. Augustinus per liberum arbitrium intellexit eam facultatem, quam Ecclesiasticus attribuit homini viatori lapso; atqui Ecclesiasticus attribuit homni lapso facultatem agendi bonum vel malum arbitrio, & absque ulla necessitate antecedenti intrinseca ut patet ex ejus verbis, quæ diriguntur ad hominem qui ea legit, ideoque ad hominem lapsum. Ergo S. Augustinus per liberum arbitrium intellexit facultatem agendi bonum vel malum pro arbitrio & sine ulla necessitate antecedenti intrinseca, 3. Lib. 2. de nuptiis & concupiscentia, cap. 3. infra citando testatur se admittere secundum fidem Catholicam liberum arbitrium in hominibus lapsis sicut ipsi Pelagiani, idque esse commune Catholicis & Pelagianis dogma. Atqui Pelagiani per liberum arbitrium intelligebant facultatem agendi completam, & expeditam, ac immunem ab omni necessitate simplici, ut constat apud omnes. Ergo 4. Lib. de spiritu & littera, n. 54. ait, *Cum potestas datur, non necessitas utique imponitur*.

Obj. 1. S. Augustinus, lib. 5. de civitate Dei, c. 10. ait: *Si autem illa definitur esse necessitas, secundum quam dicimus necesse esse, ut ita sit aliquid, vel ita fiat, nescio cur eam timeamus, ne nobis libertatem auferat voluntatis*. Ergo ex S. Doctore libertas non excludit omnem necessitatem.

Resp. Nego conseq. Quia S. Augustinus ibi loquitur de necessitate non intrinseca, sed extrinseca & resultante ex aliqua hypothesi, quæ sit aliquo modo in nostra potestate. Nam ibi agit contra Stoicos, qui ut libertatem humanam tuerentur, omnem indiscriminatim necessitatem ab ea removebant: & idcirco in Deo negabant præscientiam omnium libere futurorum, ex eo quod inde sequeretur; necesse esse ut illa futura eveniant. Contra hos Sanctus Doctor docet libertati non officere necessitatem extrinsecam, resultantem ex hypothesi, quæ sit aliquo modo in nostra potestate, ut fuerit vel non fuerit: qualis est necessitas secundum quam dicimus necesse esse, ut actus a Deo absolute præsciti & futuri, re vera futuri sint. Nam hypothesis præscientiæ divinæ est aliquo modo in nostra potestate ut fuerit vel non fuerit; quia Deus non præscit actus nostros esse futuros, nisi quia futuri sunt, ut docet S. Augustinus, cap. citato: ac proinde non esset præscientia Dei circa actus nostros futuros si illi futuri non essent: ut autem sint futuri, pendent a voluntate nostra. Jam vero necessitas resultans ex aliqua hypothesi, quæ in potestate nostra est, ut fuerit vel non fuerit, est etiam in nostra potestate ut fuerit vel non fuerit: ac proinde non tollit libertatem, imo supponit aliquod ejus exercitium ut quid ratione prius.

Igitur necessitas, secundum quam dicimus necesse esse, ut actus quibus bene vel male vivimus, aliquando sint, quia Deus eos præscivit, non officit libertati nostræ, cum hæc necessitas, ut fuerit vel non fuerit, sit in nostra potestate perinde ac hypothesis ex qua resultat. Quare S. Doctor non ibi loquitur de necessitate antecedente, quæ nullatenus sit in nostra potestate, imo talem necessitatem expresse removet a voluntate, eodem c. *Si necessitas*, inquit, *ulla dicenda est, quæ non est in nostra potestate, sed etiamsi nolumus efficit quod potest, sicut est necessitas mortis, manifestum est voluntates nostras, quibus recte vel perperam vivitur, sub tali necessitate non esse*. Ergo ex S. Augustino actus voluntatis nostræ boni & mali non subjacent necessitati, quæ non est in nostra potestate, nec proinde necessitati intrinsecæ antecedenti.

Inst. S. Augustinus in exemplum necessitatis, quam dicit non nocere libertati, adducit necessitatem, qua necesse est Deum semper vivere, sic enim, cap. citato ait: *Neque enim & vitam Dei & præscientiam Dei sub necessitate ponimus, si dicamus necesse esse, Deum semper vivere & cuncta præscire*. Sed talis necessitas est absoluta. Ergo.

Resp. Disting. maj. Adducit necessitatem, qua necesse est Deum semper vivere vita contingenti, hoc est, semper habere actus liberos & contingentes voluntatis & intellectus, *conc. maj*. Vivere vita necessaria, hoc est, habere actus necessarios voluntatis & in-

& intellectus, *nego maj. & distincta pariter minore*, *nego conseq*. S. Doctor in exemplum necessitatis non tollentis libertatem adducit necessitatem, qua necesse est Deum semper vivere vita contingenti, id est semper habere actus liberos ac contingentes voluntatis & intellectus, quibus vivit Deus in actu secundo; nam velle & intelligere est vivere, cum sit agere immanenter. Hæc autem necessitas est hypothetica, quatenus ex hypothesi quod Deus libere aliquid extra se velit, aliquid contingens cognoscat, necesse est ut illud semper & incommutabiliter velit & præsciat, licet illud non necessario velit & præsciat necessitate antecedente & independente a libertate Dei vel creaturæ.

Quare sensus loci objecti est: quamvis dicamus necesse esse, ut Deus semper & immutabiliter velit quidquid vult extra, se, non idcirco tamen dicimus Deum necessario velle id quod vult extra se. Sic ex hypothesi quod Deus velit mundum, necesse est ut semper nempe ab æterno & pro æterno illum velit, licet non necessario velit mundum. Similiter licet dicamus necesse esse, ut Deus præsciat omnia futura quæ futura sunt, non idcirco dicimus præscientiam illam divinam esse absolute necessariam; quia nempe quamvis ex hypothesi quod sint aliqua futura, Deus non possit non illa præscire, Deus tamen sic illa necessario præscit ex hypothesi, ut potuerit non præscire, quia illa sic futura sunt, ut potuerint non esse futura, & sic potuerint præsciri ut futura, cum repugnet Deum præscire ut futura quæ non sunt futura.

Confirmatur Responsio nostra. Quia S. Augustinus in exemplum necessitatis quam dicit non nocere libertati voluntatis nostræ, ibidem immediate post verba instantiæ adducit aliam necessitatem hypotheticam, & quæ est in nostra potestate, sic enim post verba objecta prosequitur: *Sicut etiam cum dicimus necesse esse ut, cum volumus, libero velimus arbitrio: & verum procul dubio dicimus, & non ideo ipsum arbitrium necessitati subjicimus, quæ adimit libertatem*. Deinde sic caput illud conficit: *Neque enim ideo peccat homo, quia Deus illum peccaturum præscit.. Qui si nolit, omnino non peccat: sed si peccare noluerit, etiam hoc ille præscivit*.

Obj. 2. Ex S. Augustino, l. 3. de libero arbitrio, c. 3. Illud est in nostra potestate, quod fit cum volumus. Sed actus voluntatis necessarius fit cum volumus; ergo est in nostra potestate, ideoque est liber.

Resp. Ibi per potestatem intelligit potestatem electivam; & sensus est illud esse in nostra potestate electiva, quod fit cum volumus pro arbitrio nostro & ex electione, itaut possimus illud non velle. Præterea minor est falsa: nam ex communi sensu & usitato loquendi modo, illud solum dicitur fieri cum volumus, quod possumus velle & non velle, agere & non agere pro arbitrio, & absque ulla necessitate antecedenti. Sic Deus non dicitur se ipsum amare quia vult: e contra dicitur Deus nos amare, nos conservare, quia vult.

Obj. 3. S. Augustinus, ibid. nempe l. 3. de l. arb. c. 3. ait: *Voluntas nostra nec voluntas esset, nisi esset in nostra potestate. Porro quia est in potestate, libera est nobis*. Ergo ex S. Augustino volitio hoc ipso est libera, quod volitio est, & sic volitio necessaria est libera.

Resp. Nego conseq. Quia ibi sumit volitionem in sensu strictore, & per eam intelligit, non quamlibet volitionem, sed eam tantum volitionem, quæ est a voluntate ut est facultas sui ipsius determinativa per electionem, & immunis ab omni necessitate antecedenti. Nam, eodem cap. volitionem opponit necessitati antecedenti etiam voluntariæ, sic enim ait: *Miraris quomodo non sint contraria & repugnantia ut Deus præscius sit omnium futurorum, & nos non necessitate sed voluntate peccemus. Si enim præscius est Deus, inquis, peccaturum esse hominem, necesse est ut peccet: si autem necesse est, non ergo in peccando voluntatis arbitrium, sed potius inevitabilis & fixa necessitas. Qua ratiocinatione hoc videlicet ne conficiatur, times ne aut Deus futurorum omnium præscius impie negetur, aut si hoc negare non possumus, fateamur non voluntate sed necessitate peccari*.

Obj. 4. S. Aug. l. 1. operis imperfecti n. 100. ait: *Si liberum non est, nisi quod Deus potest velle, id est, bonum & malum, liber Deus non est, qui malum non potest velle, de quo etiam ipse dixisti, Deus esse nisi justus non potest. Siccine Deum laudas ut ei auferas libertatem?*

Resp. Hic solum reprehendit Julianum, quod libertatem arbitrii generaliter sumptam diceret esse facultatem agendi bonum & malum pro arbitrio. Quod falsum est, nam hæc est tantum species libertatis propria hominis viatoris, qua potest mereri & deme-

demereri. At libertas generatim & secundum essentiam suam sumpta, est præcise facultas agendi & non agendi pro arbitrio, & absque alia necessitate intrinseca antecedenti; est facultas eligendi hoc vel illud; est completa & expedita facultas se determinandi per electionem ad utrumlibet ex duobus incompossibilibus, seu oppositis, sive illa sint opposita contradictorie, sive contrarie

S. Augustinus sensit ad merendum & demerendum in hoc statu naturæ lapsæ requiri libertatem ab omni necessitate antecedente intrinseca, nec sufficere libertatem a coactione. Est contra Jansenium.

Prob. Nam 1. L. de duabus animabus, c. 11. sic ait: *Etiamne hi libri obscuri mihi scrutandi erant unde discerem, neminem vituperatione suppliciove dignum, qui aut id velit quod justitia velle non prohibet, aut id non faciat quod facere non potest? Nonne ista cantant & in montibus pastores, & in theatris poetæ, & indocti in circulis, & docti in bibliothecis, & magistri in scholis, & Antistites in sacratis locis, & in orbe terrarum genus humanum? Quod si nemo vituperatione vel damnatione dignus est, aut non contra vetitum justitiæ faciens, aut quod non potest non faciens; quis dubitet tunc esse peccatum, cum & velle injustum est, & liberum nolle: & ideo definitionem illam veram esse. Peccatum est voluntas retinendi vel consequendi quod justitia vetet, & unde liberum est abstinere?* Et c. 12. *Peccati enim tenere quemquam, quia non fecit quod facere non potuit, summa iniquitatis est & insaniæ. Quamobrem illæ animæ quidquid faciunt, si natura non voluntate faciunt, id est, si libero & ad faciendum & ad non faciendum motu animi carent; si denique his abstinendi ab opere suo potestas nulla conceditur, peccatum earum tenere non possumus.* 1. L. 3. de libero arbitrio, c. 18. *Hoc brevissimum tene, quæcumque ista causa est voluntatis* (malæ) *si ei non potest resisti, sine peccato ei ceditur. Si autem potest, non ei cedatur, & non peccabitur. An forte fallit incautum? Ergo caveat, ne fallatur. An tota fallacia est, ut cavere omnino non possit? Si ita est, nulla peccata sunt, quis enim peccat in eo, quod nullo modo caveri potest?* 3. L. de natura & gratia, c. 65. postquam hæc S. Hieronymi verba retulit, (*liberi arbitrii nos condidit Deus, nec ad virtutem, nec ad vitia necessitate trahimur; alioquin ubi necessitas est, nec corona est.*) sic respondet: *Quis non agnoscat? Quis non toto corde suscipiat?* Ubi agitur de omni necessitate antecedenti etiam voluntaria, nempe de necessitate qua trahamur. 4. L. de Gratia & libero arbitrio, c. 2. *Ubi ad aliquid faciendum vel non faciendum opus voluntatis exigit, satis liberum demonstratur arbitrium. Nemo ergo Deum causetur in corde suo; sed sibi imputet quisque, cum peccat.*

Nota. S. Augustinus, l. 1. retractationi refert textus pro libertate expressos, quos contra Manichæos tradiderat, & illos confirmat, nedum retractat: volens tantum intelligi illam libertatem quoad opus salutare supponere gratiam Christi, & illos textus non adversari peccato originali.

Solvuntur objectiones.

Obj. 1. Augustinus, l. 1. contra duas epistolas Pelagianorum, c. 3. ait: *Voluntas* (peccatorum) *libera est in malis, quia delectatur malis.* Ergo ad demerendum sufficit libertas à coactione.

Resp. Nego conseq. Quia per to *delectatur* intelligit deliberatam ac liberam delectationem, quæ in amore libero consistit. Unde sensus est, quod peccatores libere malum agunt, quia libere illud amant, & amando, libere illo delectantur, non omnis amor est delectatio, ut docet S. Thomas, & experientia patet.

Obj. 2. S. Augustinus, eod. libro, c. 2. ait: *Liberum arbitrium usque adeo in peccatore non periit, ut per illud peccent, maxime omnes qui cum delectatione peccant, & amore peccati hoc eis placet, quod eis libet.*

Resp. Ita loquitur, ut significet peccatores ultro & libere seu ex propria determinatione peccare: loquitur enim juxta communem & ordinarium loquendi modum, secundum quem ex eo quod quis non cogitur ad aliquid faciendum, illud absque omni antecedenti necessitate atque ex propria electione ab eo fieri infertur.

Obj. 3. S. Augustinus, l. 1. operis imperfecti, n. 105. ait: *Cogitare te existimo, quid appetendum, quid vitandum sit in agenda vita, quanto labore dicatur. Qui autem hoc nesciunt, ipsa boni appetendi malique vitandi ignorantia patiuntur peccandi necessitatem. Necesse enim, ut peccet, qui nesciendo quid facere debeat, quod non debet, facit. De quo genere malorum Deus rogatur, ubi dicitur: delicta juventutis & ignorantiæ meæ ne memineris. Quod genus delictorum si non imputaret Deus justus, non ea sibi dimitti posceret homo fidelis.* Ergo homo necessario peccando demeretur.

Resp.

Resp. Nego conseq. Quia hic agitur de necessitate consequenti, non antecedenti. Libertas autem non excludit necessitatem consequentem, quæ supponit libertatis exercitium, & ex eo oritur. Nam ibi S. Doctor loquitur de peccatis ignorantiæ, hoc est, de peccatis, quæ fiunt ex ignorantia culpabili, quæ scilicet potuit ac debuit depelli, nec tamen depulsa est, quia homo neglexit discere quantum poterat & debebat. Hæc autem ignorantia est libera in causa, nempe in libera negligentia addiscendi: ac proinde ipsa peccatum est, & ea quæ ex illa male fiunt, sunt peccata imputabilia, quæ citari potuerunt.

Inst. 1. S. Augustinus ibi agit de ignorantia invincibili. Ergo.

Resp. Nego anteced. Nam agit de ignorantia, qua ex magna difficultate addiscendi laborat homo, qui ad illam depellendam non adhibet tantam diligentiam, quantam posset & deberet. Nam obstat, quod loquatur de ignorantia, quæ est pæna peccati originalis: nam juxta illum ignorantia vincibilis est etiam pœna peccati, quamvis sit simul peccatum & causa peccati.

Inst. 2. S. Augustinus, ibidem, n. 106. sic concludit: *non est igitur impunitatis securitas in necessitate peccandi. Sed ut non obsit ista necessitas, donat ille, cui dicitur: de necessitatibus meis erue me. Donat autem duobus modis, & præteritam dimittendo iniquitatem, & opitulando ne intremus in tentationem. Unusquisque vero tentatur a concupiscentia sua.*

Resp. Ibi loquitur de morali necessitate peccandi orta tum ex ignorantia culpabili eorum, quæ ad rectevivendum pertinent, tum ex concupiscentia. Sed cum morali illa necessitate peccandi, quæ nil aliud est quam magna difficultas vitandi peccatum, remanet in peccatore indifferentia activa, & potentia non peccandi. Vel loquitur de necessitate consequente, non antecedente.

Obj. 4. S. Augustinus docet hominem lapsum habere necessitatem ignorandi aliqua præcepta juris naturalis, quæ scire tenetur, & quorum tamen ignorantia ei imputatur. Ergo sensit necessitatem non impedire imputabilitatem peccati. Ergo, &c.

Resp. Loquitur de necessitate morali, non physica. Nam hæc necessitas ignorandi aliqua præcepta, quorum tamen ignorantia ad culpam imputatur, non oritur ex absoluta impossibilitate, sed solum ex magna difficultate addiscendi omnia, quæ fieri vel vitari debent ad bene vivendum. Quæ magna difficultas potest & debet superari ab homine.

§. III.

S. Augustinus sensit inesse homini etiam in præsenti statu naturæ lapsę libertatem ab omni necessitate simplici antecedente. Est contra Lutherum, Calvinum & Jansenium.

Prob. 1. Ex ejus textibus in duobus prioribus paragraphis allatis.

Prob. 2. Ex l. 2. de nuptiis & concupiscentia, c. 3. ubi sic Julianum Pelagianum alloquens ait: *Non itaque sicut te atque alios fallens loqueris, si quis aut liberum in hominibus arbitrium, aut Deum esse nascentium conditorem dixerit, Cęlestianus & Pelagianus vocatur, ista quippe Catholica Fides dicit ... liberum itaque in hominibus esse arbitrium, & Deum esse nascentium conditorem utrique dicimus, non hinc estis Cœlestiani & Pelagiani. Liberum autem quemquam esse ad agendum bonum sine adjutorio Dei, & non erui a potestate tenebrarum, & sic transferri in regnum Dei, hoc vos dicitis, hinc estis Cœlestiani & Pelagiani. Quid obtendis, ad fallendum, communis dogmatis tegmen, ut operias proprium crimen?* Ubi S. Doctor testatur se secundum Fidem Catholicam admittere liberum arbitrium in hominibus lapsis sicut ipsi Pelagiani admittebant, hocque esse commune Catholicis & Pelagianis dogma, & Pelagianos solum arguit, quod dicerent illud liberum arbitrium sine gratia valere ad bonum salutare agendum: non autem eos arguit quod per liberum arbitrium intelligeret liberratem a necessitate. Atqui S. Doctor liberum arbitrium in homine lapso admittere non potuit cum Pelagianis, & asserere dogma liberi arbitrii, quale nunc inest homini lapso, esse Catholicis & Pelagianis commune, nec aliud in Pelagianis circa libertatem deprehendere, quam quod gratiæ necessitatem negarent, nisi idem nomine liberi arbitrii cum Pelagianis intellexisset, nempe libertatem ab omni necessitate simplici, illudque sic intellectum admisisset. Ergo S. Augustinus admisit in homine lapso libertatem ab omni necessitate simplici.

Porro probe sciebat Pelagianos constituere libertatem hominis lapsi in indifferentia activa, & immunitate ab omni necessitate simplici. Nam, l. 2. de peccato-

rum

rum meritis & remiſſione, c. 18. dicit liberum arbitrium quale nunc habemus, tale eſſe ſecundum Pelagium, *quod huc atque illuc liberum flectitur*. Et, lib. de gratia Chriſti, c. 31. refert hæc Pelagii verba ex ejus ad Innocentium epiſtola *Ecce ad beatitudinem tuam epiſtola iſta me purget, in qua pure atque ſimpliciter ad peccandum & ad non peccandum integrum liberum arbitrium habere nos dicimus, quod in omnibus bonis operibus divino ſemper adjuvatur auxilio*. In quo Pelagii textu nihil reprehendit, ſed tantum quærit ſenſum hujus vocis auxilii divini. Nam hæc ſubjicit S. Doctor: *cernitis itaque pro intellectu, quem vobis Dominus dedit, hæc ejus verba ſolvenda non ſufficere quæſtioni. Quærimus enim adhuc quo auxilio liberum adjuvari dicat arbitrium, ne forte, ſicut ſolet, velit intelligi legem atque doctrinam*.

Prob. 3. Ex l. 1. operis imperfecti, n. 98. ubi ait: *ex quo homo incipit uti voluntatis arbitrio, & peccare & non peccare poteſt, ſed alterum horum non facit, niſi adjutus ab eo, qui dixit, ſine me nihil poteſtis facere: alterum vero propria voluntate*. Ergo ex S. Auguſtino homo lapſus poteſt peccare & non peccare, bene & male agere, cum hoc tamen diſcrimine, quod cum bonum ſalutare agit, illud non agat nec agere poſſit ſine gratia: peccet vero propria voluntate hoc eſt, ſolis viribus naturalibus liberi arbitrii, & ex ſola propria determinatione, Deo nullatenus impellente.

Prob. 4. Ex l. 2. contra Felicem Manichæum, c. 4. *habet unuſquiſque in voluntate aut eligere quæ ſunt, & eſſe arbor bona: aut eligere quæ mala ſunt, & eſſe arbor mala*.

Denique S. Auguſtinus docet nos habere eamdem ſpecie libertatem, quam Adamus habuit in ſtatu innocentiæ, cum hoc ſolo diſcrimine accidentali, quod libertas ſtatus innocentiæ eſſet immuunis ab ignorantia & concupiſcentia, & facilitatem ad bonum complecteretur: noſtra autem difficultatem adjunctam habeat propter reluctationem concupiſcentiæ, & nobis per gratiam Chriſti reſtituatur quoad bonum ſalutare. Nam, l. 6. operis imperfecti, n. 11. aſſerit libertatem per gratiam in priſtinum ſtatum reſtitui. Poſtquam enim citavit textum Innocentii I. ſic ait: *Audis reſtitui libertatem & non periiſſe contendis; atque humana voluntate contentus, divinam non petis gratiam, quam libertas noſtra etiam in ſtatum priſtinum reſtituta, ſibi eſſe intelligit neceſſariam*. Idem docet, lib. 3. n. 114.

Solvuntur objectiones.

Obj. 1. S. Auguſt. Enchirid. c. 30. ait: *Libero arbitrio male utens homo, & ſe perdidit & ipſum ... cum libero peccaretur arbitrio victore peccato, amiſſum eſt liberum arbitrium*. Ergo amiſſum eſt liberum arbitrium.

Reſp. Diſtin. conſ. Amiſſum eſt liberum arbitrium quale erat in ſtatu innocentiæ *conc. conſ*. Amiſſum eſt liberum arbitrium ſumptum præciſe pro facultate, quæ poſitis omnibus ad agendum requiſitis poteſt agere & non agere, *nego conſeq*. Per peccatum oginale amiſimus liberum arbitrium ſumptum quoad potentiam agendi utiliter ad ſalutem, ſed illud per Chriſtum recuperavimus. Item amiſimus irrecuperabiliter liberum arbitrium quoad potentiam bonum agendi prompte, facile, & ſine reluctatione concupiſcentlæ. At ex S. Auguſtino per peccatum originale minime amiſſum eſt liberum arbitrium quoad eſſentiam ſumptum nempe per facultatem agendi & non agendi, poſitis omnibus ad agendum requiſitis, nam, l. 1. contra duas epiſt. Pelagian. c. 2. ſic ait: *Quis noſtrum dicat, quod primi hominis peccato perierit liberum arbitrium de humano genere. Libertas quidem periit per peccatum, ſed illa, quæ in Paradiſo fuit, habendi plena cum immortalitate juſtitiam*. Illa autem plena juſtitia conſiſtebat in habitibus ſupernaturalibus, in dono integritatis, in immunitate a concupiſcentia inordinata & ignorantia, & in magna facilitate agendi bonum ſalutare. Porro per merita Chriſti nobis applicata recuperamus habitus ſupernaturales cum auxiliis eis annexis, non tamen donum integritatis, & immunitatem a concupiſcentia, quæ nobis relicta eſt ad humanitatis cæterarumque virtutum exercitium: ita ut ad bonum ſalutare agendum & peccatum vitandum indigeamus gratiæ auxilio potentiore, quam fuerit auxilium neceſſarium in ſtatu innocentiæ.

Obj. 2. Sanctus Auguſtinus, lib. contra Fortunatum, diſp. 2. ait: *Liberum voluntatis arbitrium in illo homine fuiſſe dico; qui primus formatus eſt: Ille ſic factus eſt, ut nihil omnino voluntati ejus reſiſteret, ſi vellet Dei præcepta ſervare. Poſtquam autem libera ipſe voluntate peccavit, nos in neceſſita-*

necessitatem præcipitati sumus, qui ab ejus stirpe descendimus.

Resp. Hic per liberum arbitrium intelligi libertatem sanam ac robustam, sive facultatem se ad bonum determinandi prompte, facile & hilaritate, quacum primus homo conditus fuit, & quacum dicit nos amisisse per ejus peccatum. Per necessitatem vero, in quam præcipitati sumus, intelligit necessitatem moralem peccandi, propter concupiscentiæ motus vehementes, fere continuo nos in malum impellentes. Nam necessitatem illam opponit facilitati, & comparat cum necessitate quam affert inveterata consuetudo peccandi: ac proinde non est nisi necessitas moralis, quæ consistit in magna quadam difficultate agendi vel omittendi aliquid. Potest etiam per necessitatem illam intelligi necessitatem patiendi motus inordinatos concupiscentiæ ad peccatum inclinantes, item necessitatem nascendi in peccato, & manendi sub captivitate dæmonis donec in Baptismum in re vel in voto susceptum justificemur.

Obj. 3. S. Doctor lib. 8. Confessionum, cap. 8. ait: *dum servitur libidini, facta est consuetudo. Dum consuetudini non resistitur facta est necessitas.*

Resp. Loquitur de necessitate morali peccandi, quæ est magna difficultas vitandi peccatum: prava quippe consuetudo non affert necessitatem physicam & insuperabilem: nam gratiæ auxilio emendari ipsa potest; & non semper fit id ad quod inclinat.

Obj. 4. S. Augustinus, lib. 83. quæstionum, quæst. 66. ait: *Ante Legem actio est, cum peccatum ignoramus, & sequimur carnales concupiscentias. Sub Lege est actio, cum jam prohibemur a peccato, & tamen consuetudine ejus victi peccamus, quoniam nos nondum adjuvat Fides.*

Resp. Loquitur de fide viva & per charitatem formata; & distinguit plures status, in quorum primo homo sine pugna vincitur a concupiscentia, id est obsequitur ejus motibus, quia non habet boni & mali cognitionem nisi valde imperfectā & confusam: in secundo vero statu non vincitur sine pugna, id est, non obsequitur concupiscentiæ sine repugnantia aliqua propter distinctam ac perfectam boni & mali notitiam quam habet. Homo autem in hoc duplici statu sic libere peccat, qui tamen non peccaret si adjuvaretur per fidem vivam & charitatem formatam, & acciperet majora illa & frquentiora auxilia, quæ solis justis & amicis Dei reservantur, & quibus coercetur concupiscentia.

Obj. 5. S. Aug. l. 1. operis imperfecti, nu. 47. ad solum Adami peccatum restringit definitionem hanc peccati, quam, lib. de duabus animabus tradiderat, videlicet peccatum esse voluntatem retinendi vel consequendi quod justitia vetat, & unde liberum est abstinere. Ergo postea agnovit libertatem status naturæ lapsæ esse immunem a necessitate simplici.

Res. Neg. conseq Nam ibidem sic ait: *multa sunt, quæ agunt homines, mala, a quibus eis liberum est abstinere; sed nulli tam liberum est, quam illi fuit, qui Deo suo, a quo erat conditus rectus, nullo prorsus vitio depravatus adstabat.* Ubi manifeste docet homines etiam nunc mala agere, a quibus possent abstinere, ideoque peccare sine ulla necessitate quamvis non habeant libertatem tam expeditam quam habuit Adamus, quia agitantur inordinatis concupiscentiæ motibus ad malum impellentibus quibus caruit Adamus in statu innocentiæ.

Itaque S Augustinus (ut in eodem loco objecto patet) definitionem suam restringit ad peccatum Adami, quod tantummodo peccatum fuit, non etiam pœna peccati quia in statu naturæ lapsæ liberum nobis non est aliquibus carere, quæ sunt peccata & simul pœna peccati ab Adamo commissi, a quo ei liberrimum fuit abstinere. Peccatorum autem, quæ simul peccata & pœna peccati sunt, exemplum affert S. Doctor, 1. In motibus inordinatis concupiscentiæ, quibus carere nobis liberum non est, quique peccata dicuntur quamvis improprie, quia sunt effectus peccati & ad peccatum inclinant, imo vere & proprie peccata sunt, si accedat voluntatis consensus, quamvis iis carere non potuerimus. 2. In iis, quæ contra Legem fiunt ex ignorantia vincibili etiam non affectata: non ea peccata sunt etiam proprie, quamvis licita & bona putentur, quia ignorantia vincibilis non excusat a peccato proprie dicto; & sunt pœna peccati, quia sunt effectus ignorantiæ, quæ est pœna peccati originalis; & ab iis non est liberum abstinere ob necessitatem etiam physicam sed consequentem non peccandi quia impossibile est agentem non peccare ex hypothesi quod aliquis malum libere agat, quamvis licitum & bonum esse putet ex ignorantia vincibili. 3. In peccato originali, quo infantes nascuntur infecti, & quo nobis liberum non est carere, & tamen

tamen vere ac proprie peccatum est; & simul juxta S. Augustinum est pena peccati; nam S. Doctor constituit peccatum originale in concupiscentia velut materiali, & in ipsomet actu Adami moraliter perseverante veluti formali: unde sequitur peccatum originale esse etiam pœnam peccati secundum suum materiale constitutivum, cum concupiscentia sit pœna peccati originalis.

Hæc autem omnia dicit contra Pelagianos abutentes definitione illa, & docentes involuntarios concupiscentiæ motus nullo sensu peccata dici posse, nulla dari peccata ignorantiæ, sed solum ignorantiam affectatam esse culpabilem, & infantes sine ullo peccato nasci.

Hic referri juvat ipsa Augustini verba in loco objecto: *Si tria ista discernas, & scias aliud esse peccatum, aliud pœnam peccati, aliud utrumque, idest ita peccatum ipsum sit etiam pœna peccati; intelligis quid horum trium pertineat ad illam definitionem, ubi voluntas est agendi quod justitia vetat, & unde liberum est abstinere. Peccatum namque isto modo definitum, est, non peccati pena, non utrumque. Habent autem tria ista genera etiam species suas ..... Tertium genus ubi peccatum ipsum est pœna peccati, potest intelligi in eo qui dicit, quod nolo malum, hoc ago. Ad hoc pertinent etiam omnia, quæ per ignorantiam aguntur mala, non putantur mala, vel etiam putantur bona ...... Pertinet originale peccatum ad hoc genus tertium, ubi sic peccatum est, ut ipsum sit & pena peccati.*

Inst. Eod. lib. n. 104. Sic de eadem definitione loquitur: *Ista definitio peccati ejus est, quod peccatum tantummodo est, non quod etiam pena peccati, quia periit libertas non peccandi: a quo malo liberat nisi ille, cui non tantum dicimus, dimitte nobis debita nostra; verum etiam, & ne nos inferas in tentationem, sed libera nos a malo. Multum erras, qui vel necessitatem nullam putas esse peccandi, vel eam non intelligis illius peccati esse pœnam, quod nulla necessitate commissum est.*

Resp. Si doctor per libertatem non peccandi quæ periit, intelligit, non libertatem simpliciter, sed libertatem non peccandi qualis fuit in statu innocentiæ, quæ fuit facultas abstinendi ab omni peccato cum summa facilitate. Et per necessitatem peccandi ex peccato Adami ortam non intelligit physicam & antecedentem necessitatem peccandi proprie, sed intelligit tum necessitatem peccandi improprie per indeliberatos concupiscentiæ motus tum necessitatem physicam sed consequentem peccandi proprie per ignorantiam culpabilem, tum etiam necessitatem moralem peccandi ortam ex concupiscentia effrænata, donec ab ejus motuum vehementia liberemur per justificationem & auxilia ei annexa, quæ majora & frequentiora sunt iis, quæ injustis dantur. Hæc autem triplex necessitas est effectus & pœna peccati originalis, & ea carebat Adamus in statu innocentiæ ob integritatis donum, quo caro spiritui perfecte subjecta erat.

Obj. Ex Sancto Augustino, epist. 107. Liberum arbitrium ad diligendum Deum primi peccati granditat perdidimus.

Resp. Per peccatum originale omisimus quidem liberum arbitrium ad amandum Deum perfecte & super omnia, sed illud per Christum recuperavimus.

Obj. 7. S. Augustinus, l. de perfectione justitiæ dicit ex libro Adami peccato subsecutam esse pœnalem vitiositatem, quæ ex libertate fecit necessitatem.

Resp. Hic per necessitatem intelligit, non necessitatem peccandi physicam & antecedentem, sed necessitatem etiam physicam patiendi motus inordinatos concupiscentiæ, ignorantiam, mortem, aliasve miserias, & necessitatem moralem peccandi ortam ex concupiscentia.

Obj. 9. Ex S. Augustino homo in præsenti statu non est liber nisi per gratiam Christi.

Resp. Sensus est, hominem sine gratia Christi non esse liberum a peccato seu justificatum, nec etiam liberum ad agendum salutariter seu faciendum actus utiles ad salutem, neque ad agendum ullum bonum arduum etiam ordinis naturalis, neque posse superare gravem tentationem.

Obj. 9. Ex S. Augustino homo non fit liber ad vitandum peccatum nisi per gratiam liberantem. Ergo peccatores carent libertate non peccandi.

Resp. Per gratiam liberantem vel intelligit gratiam actualem Christi Redemptoris corroborantem voluntatem adversus concupiscentiam. Vel per eam intelligit gratiam habitualem justificantem; & solum vult hominem non esse nisi per gratiam justificantem liberum ad vitandum peccatum libertate quadam majore & potentiore, quatum facile concupiscentiam vincit. At non loquitur de libertate mere sufficiente ad vincendam concupiscentiam, & sic vi-

tan-

tandum peccatum. Nam sine gratia justificante homo habet libertatem per alia minora auxilia, quibuscum cencupiscentiam vincere potest, & vinceret si vellet, quamvis cum tali libertate id non possit nisi difficile.

Obj. 10. Ex S. Augustino, homines peccatores sunt sub servitute dæmonis, & sub dominatu concupiscentiæ.

Resp. Ex S. Doctore peccator est sub servitute & tyrannide dæmonis, quatenus peccator privatus speciali Dei protectione qua dæmon cohibetur, graviores & crebriores patitur tentationes, eique saltem ut plurimum cedit, & a dæmone regi se sinit, ut potest destitutus majoribus illis gratiæ auxiliis, quæ justis & amicis Dei reservantur.

Item ex S. August. peccator subjicitur dominatui concupiscentiæ, quatenus homo quandiu est in statu peccati, vehementiores & frequentiores concupiscentiæ motus experitur, eisque ut plurimum obsequitur, utpote destitutus auxiliis illis gratiæ potentioribus & frequentioribus, quæ solis justis & amicis Dei conferuntur. Homo tamen sub illa dæmonis & concupiscentiæ servitute non habet necessitatem peccandi nisi moralem, quæ liberum arbitriũ non adimit, nec caret gratia saltem remote sufficiente ad vitandum peccatum.

Obj. 11. S. Augustinus pluries asserit liberum arbitrium per peccatum Adami factum esse servum & captivum peccati.

Resp. Per servitutem illam & captivitatem intelligit magnam propensionem ad malum propter concupiscentiam effrænatam ex peccato Adami ortam, vi cujus homo in peccata sæpissime labitur, donec liberetur per gratiam sanctificantem & adjuvetur per auxilia gratiæ sanctificantis annexa. Sed hæc illa magna propensio ad malum facit tantum moralem peccandi necessitatem, seu magnam difficultatem abstinendi a peccato, quæ nunquam superatur sine speciali gratiæ auxilio, sed tamen superari potest cum gratiis ordinariis.

Cæteræ objectiones diluuntur in Tractatu de Gratia.

Resp. 1. Cum libertas generatim sit immunitas, per libertatem, S. Augustinus in variis locis intelligit immunitatem, vel a peccato, vel a servitute dæmonis, vel a concupiscentia, vel a miseriis sive corporalibus sive spiritualibus, vel a difficultate in bono agendo & malo vitando, vel etiam a coactione sive perfecta sive imperfecta, nam utramque pati possunt homines a concupiscentia. Duplex quippe est coactio, nempe perfecta, & imperfecta. Coactio perfecta est ea, qua aliquid patimur omnino inviti & reluctantes, ut cum quis plane invitus & relutans detruditur in carcerem. Coactio imperfecta & secundum quid est ea, qua aliquid facimus vel patimur consentientes quidem sed cum aliqua repugnantia: sic naufragii metus mercatorem cogit ad projiciendas merces. Itaque homines possunt utramque coactionem pati a concupiscentia. Sic quando homo voluntate nil omnino conferente, sed quantum potest reluctante patitur inordinatos concupiscentiæ motus, coactione perfecta cogitur ad sentiendam motionem ad malum: & dicitur captivari a concupiscentia. E contra cum concupiscentia ad consensum pertrahit hominem, qui consentit cum aliqua repugnantia, tunc is a concupiscentia cogi dicitur coactione imperfecta & secundum quid. At præter has libertates, aliam nempe libertatem ab omni necessitate physica antecedente & intrinseca pluribus locis admittit S. Augustinus.

Nota 1. A S. Augustino coactio & cogo sæpe sumuntur pro verbo necessito quacumque necessitate sive violenta sive non violenta, imo pro minis, vel vehementi suasione, ut constat ex variis locis, ut, lib. 1. retr. c. 15. ubi de primis parentibus loquens ait: *Qui primi in paradiso fuerunt humano generi origo mali, nullo cogente peccando, hoc est, libera voluntate peccando: quia & scientes contra præceptum fecerunt, & ille tentator suasit, ut hoc fieret, non coegit,* Ubi verbum *cogo* sumitur late pro inferre quamcumque necessitatem etiam voluntariam. Nam adversarii in Adamo innocente admittunt libertatem non solum coactione proprie dicta, sed etiam ab omni necessitate simplici. E vero verbum *cogo* latine significat idem ac gallice vox *presser*; Sic Horatius, epist. 9. ait: *Cum rogat, & preces cogit.* Sic etiam extra scholas quotidiano usu dicimus, tu me coegisti ad hoc faciendum, id est, vehementer impulisti.

Nota 3. Ex S. Augustino duplex est libertatis species; alia immutabilis, remanens in cœlo, cujus objectum est bonum & beatitudo ipsa, quæ libertas est ipsamet voluntas seu volendi facultas, & ipsa libertas spontaneitatis, voluntati essentialis & identificata. Altera consistit in potentia eligen-

gendi, seu volendi & non volendi, requisita ad meritum & demeritum, viatorum propria, cujus objectum sunt media.

Item juxta S. Doctorem duplex est virtutis species: prima est virtus propria libertatis spontaneitatis & beatorum, nempe impeccabilitas, & immobilitas in bono; alia est propria hujus status, & sola meritoria.

Nota 4. Cum S. Augustinus tribuit laudem actibus necessariis, v. g. amori beatifico Angelorum, sumit laudem in sensu latiori, nempe pro honore, non autem proprie & stricte; nempe pro testificatione ad excellentiam alicujus propter actus virtutis quem omittere poterat, & qui per se dignus est præmio, si subjectum sit illius capax.

ARTICULUS V.

De subjecto, objecto, & exercitio libertatis.

QUæres 1. *Quodnam sit subjectum libertatis.* *Nota*. Subjectum libertatis aliud est immediatum, & est facultas illa quæ dicitur libera, aliud mediatum seu denominationis: & est natura seu suppositum: cui libertas convenit.

Resp. 1. Subjectum libertatis immediatum est sola voluntas: quia in sola voluntate residet formaliter libertas. Nam libertas est vis electiva. Sed vis electiva est in sola voluntate: nam sola voluntas potest eligere; eligere enim est unum velle præ alio, vel unum & idem potius velle, quam non velle. Ergo.

Libertas tamen arbitrii est formaliter in sola voluntate, cum sola sit facultas electiva, facultas sui ipsius determinativa, & actuum suorum domina, ut tamen sit etiam aliquo modo in intellectu nempe radicaliter, quatenus voluntas non est libera nisi dependenter ab intellectu: nam voluntas non potest unum præ alio eligere, nisi dependenter ab intellectu proponente objectū partim sub ratione boni, partim sub ratione mali, vel boni limitati aut ardui.

Porro ad unam libertatis sufficit apprehensio composita, repræsentans objectum partim ut bonum, partim ut malum, vel ut bonum limitatum aut arduum.

Resp. Subjectum denominationis libertatis est omnis & sola natura intellectualis; nam omnis & sola natura intellectualis cognoscit finem ut finem, & media ut media, & sic omnis & sola post unum præ alio eligere.

Quæres 2. *Quodnam sit objectum libertatis, sive quodnam sit illud circa quod voluntas versari post per suam electionem, illud volendo vel respuendo*.

Resp. 1. Finis ultimus consideratus secundum communem beatitudinis rationem, seu beatitudo generatim & indeterminate sumpta, hoc est, non determinata ad aliquod objectum particulare, item bonum in communi non potest esse objectum libertatis.

Prob. Quia ad utramque voluntas necessariam habet inclinationem, a natura insitam. Nam non ex propria electione, sed ex instinctu naturali volumus esse felices; nec quisquam vere velle potest esse infelix. Unde nemo unquam vere deliberavit utrum beatus esse vellet, sed duntaxat de mediis quibus beatus esse vellet.

Hinc summum bonum clare & in se visum non est objectum libertatis. Hinc etiam voluntas non potest appetere beatitudinem actu cogitatam, licet possit de illa non cogitare.

Liberum tamen arbitrium, quale est in homine viatore, versari potest circa finem ultimum sumptum materialiter, ut ajunt, hoc est, circa objectum, quod est re ipsa finis ultimus, & beatitudo objectiva, nempe Deum. Nam sæpe homines deliberant, utrum beatitudinem suam in Deo, an in creaturis constituere ac quærere debeant seu velint; & re ipsa cum summa Dei injuria & summo suo malo in creaturis constituunt & quærunt. Sed hoc est per accidens respectu libertatis nostræ, quatenus in hac vita Deus obscure cognoscitur.

Obj. 2. Objectum libertatis nostræ sunt omnia bona particularia sive vera, sive apparentia tantum. Nam cum ista nobis exhibeantur cum admixtione alicujus mali veri vel apparentis tantum, aut saltem ut finita, insufficientia & defectibilia, possunt a nobis eligi vel respui pro arbitrio.

Quæres 3. *Utrum possit dari omissio pura libera?*

Resp. Hæc quæstio est mere philosophica. Id unum ad Theologum pertinet, scilicet quod ex hypothesi quod detur respectu actus præcepti, sit verum peccatum imputabile. Quia omissio illa est virtuale & interpretativum libertatis exercitium. Nam si positis omnibus ad agendum requisitis voluntas abstinet ab omni actu, tunc libere

non

non vult, libere non agit, & perinde se habet in æstimatione prudenti & in ordine ad imputabilitatem, ac si positive nollet, positive vellet non agere: ac proinde tunc virtualiter & interpretative libertatem suam exercet, virtualiter & interpretative volendo non agere, ideoque peccat.

CAPUT III.

De bonitate & malitia Actuum humanorum.

ARTICULUS I.

Quid requiratur, ut actus sit bonus.

Nota 1. Actio humana tum interna tum externa considerari potest dupliciter, nempe in genere naturæ, & in genere moris. Spectatur in genere naturæ, cum spectatur secundum suum esse physicum seu entitatem suam. Spectatur in genere moris, cum spectatur secundum libertatem, & honestatem vel malitiam moralem, & capacitatem laudis vel vituperii, meriti vel demeriti. Hic autem spectatur tantum hoc ultimo modo.

Nota 2. Actus humani duplex distinguitur bonitas, nempe transcendentalis, & moralis. Bonitas moralis, de qua sola agitur, est bonitas in ordine ad mores, & subdividitur in materialem & formalem. Bonitas materialis consistit in speciali conformitate seu convenientia actus cum natura rationali seu intellectuali ut intellectuali: malitia vero materialis consistit in difformitate & disconvenientia cum natura intellectuali ut intellectuali. Ideo enim actus aliquis est bonus moraliter, quia convenit naturæ intellectuali, itaut hanc deceat illum facere; & ideo malus est, quia disconvenit naturæ intellectuali, itaut hanc dedeceat illum facere. Quare bonitas moralis idem est ac honestas, & malitia moralis est inhonestas seu turpitudo.

Bonitas formalis est materialis bonitatis imputabilitas ad laudem & meritum, quæ adest, cum actus honestus sed conformis naturæ intellectuali ut intellectuali fit libere. Tunc enim bonitas ejus in laudem & meritum imputabilis est: & ipse actus est complete ac simpliciter moralis, seu formaliter moralis. Hæc autem imputabilitas nihil aliud est, quam denominatio extrinseca, petita a volontate scienter ac libere actum suum exercente modo decenti naturam rationalem.

Porro bonitas actus dicitur moralis quia pertinet ad virtutes, a quibus homines denominantur boni moraliter; & quia imputabilis est ad laudem & meritum, si actus libere fiat.

Nota 3. Præter moralem bonitatem actus interni tum materialem, tum formalem, datur bonitas objectiva moralis, quæ est id vi cujus res aliqua appeti potest modo decenti naturam intellectualem; & consistit in speciali conformitate ac convenientia, quam objectum habet cum natura intellectuali ut intellectuali: nihilque aliud est realiter, quam objectum ipsum coonforme seu conveniens naturæ intellectuali ut intellectuali. Bonitas autem moralis ratione prior est; quam moralis bonitas actus; nam objectum aliquod non habet specialem conformitatem ac convenientiam cum natura intellectuali, qua appetitur modo decenti naturam rationalem: sed e contra appetitur modo decenti naturam rationalem, quia spescialem habet conformitatem cum natura rationali quatenus rationalis est. Hæc bonitas dicitur objectiva, quia apta est esse ojectum tum terminativum tum motivum actus interni. Dicitur etiam moralis, quia pertinet ad mores, & per modum objecti facit actum internum bonum moraliter.

Nota 4. Objectum voluntatis duplex est, nempe materiale; & formale. Objectum materiale est id, quod voluntas appetit vel refugit. Objectum formale est id, propter quod voluntas appetit vel refugit aliquid, unde dicitur etiam motivum & finis actus. Actus autem internus bonus speciem sumit non ab objecto materiali, sed a formali, a quo solo accipit ultimam suam differentiam essentialem. Hinc actus habentes idem objectum formale, licet habeant diversa objecta materialia, sunt ejusdem speciei, sic actus, quo amatur Deus propter suam bonitatem absolutam, & actus quo amatur proximus propter eamdem bonitatem divinam, sunt ejusdem speciei, nempe sunt actus charitatis. E contra actus habentes diversa objecta formalia, licet habeant finem objectum materiale, sunt diversæ speciei, ut actus quo amatur Deus quia in se bonus est, & actus quo amatur Deus quia est summum nostrum bonum: nam prior est actus charitatis, alter vero actus amoris concupiscentiæ seu spei.

Nota 5. Agitur hic solum de bonitate ma-

materiali, nam supponitur actus libere fieri, ideoque habere bonitatem formalem, si habent materialem.

Dico 1. Ut actus sit bonus bonitate scilicet materiali, necesse est: ut habeat tum objectum bonum, vel de se indifferens sed conducibile ad finem bonum seu honestum, tum finem honestum, tum circumstantias objecto debitas.

Prob. Quia si unum ex his desit, actus hoc ipso non habet specialem conformitatem seu convenientiam cum natura intellectuali ut intellectualis: Nam non tendit decenter & conformiter naturę intellectuali in objectum, finem & circumstantias: unde non approbatur a recta ratione, sed improbatur. Enim vero recta ratio dictat eum solum actum esse signum & laudabilem, qui habet objectum legitimum, finem honestum, & circumstantias objecto debitas. Hinc illud axioma ab omnibus receptum: *bonum ex integra causa, malum ex quolibet defectu.*

Dico 2. Ut actus internus prosecutivus sumat bonitatem ab objecto habente bonitatem objectivam: non sufficit quod hæc bonitas sit cognita, sed debet esse formaliter, directe & secundum se volita; & esse aliqua ratione motivum prosequendi objectum.

Prob. 1. Ex S. August. in Psal. 41. *Bonum opus intentio facit: Non valde attendas quid homo facit, sed quid cum facit, aspiciat.*

2. Ex S. Thoma, 1. 2. q. 19. art. 6. ad 3. *malum contingit ex singularibus defectibus, bonum autem ex tota & integra causa. Unde sive voluntas sit ejus quod est secundum se malum, & sub ratione boni, sive sit bonum sub ratione mali, semper voluntas erit mala. Sed ad hoc quod sit voluntas bona, requiritur quod sit non sub ratione boni, id est, quod velit bonum & propter bonum.*

3. Ex Aristotele 2. Ethic. cap. 4. *ut aliquis sit temperans & justus, temperateque ac juste agere dicatur, non satis est ut justa agat & temperata, sed oportet, ut sit eligens propter ipsa*, hoc est, ut eligat justa quia justa esse, & temperata quia temperata.

4. Ratione. Quia ut actus prosecutivus sit bonus, debet appetere objectum modo decenti naturam rationalem: alioqui actus non convenit naturæ rationali nec illam decet. Atqui actus non appetit objectum modo decenti naturam rationalem, nisi illud appetat propter motivum conveniens naturæ rationali ut rationali, ideoque propter honestatem: nam si appetat propter motivum inferius, jam non appetit modo decenti naturam rationalem. Ergo ut actus prosecutivus sit bonus, debet appetere objectum propter honestatem seu bonitatem moralem.

Obj. Ut actus sit malus sufficit quando malitia objecti sit indirecte volita, id est, ut cognoscatur conjuncta cum eo quod appetitur, licet ipsa secundum se displiceat. Ergo ut actus sit bonus, sufficit ut cognoscatur bonitas moralis.

Resp. Nego conseq. Disparitas est, quod bonitas moralis seu honestas sit appetibilis propter se directe & secundum se, exigatque sic appeti: quam ut quis secundum rectam rationem agat, debet velle bonitatem directe ac secundum se. At malitia actus exigit quovis modo fugi. Quare contra rectam rationem agit, qui eam quovis modo etiam indirecto & interpretativo appetit. Hinc qui se inebriat, quamvis non velit directe privationem usus rationis & malitiam ebrietatis, sed solum delectationem quæ in potando percipitur, turpiter agit & peccat.

Dico 3. Ut actus internus adversativus objecti mali sit bonus debet illud aversari, propter finem honestum:

Prob. Ut actus adversativus objecti mali sit bonus, debet illud aversari modo decenti naturam rationalem ut rationalem. Atqui non aversatur illud tali modo, nisi aversetur illud propter motivum aliquod honestum. Ergo ut ejusmodi actus sit bonus, debet aversari objectum malum propter motivum aliquod honestum. Minor patet; nam aversari objectum malum modo decenti naturam rationalem est illud aversari propter motivum decens naturam rationalem, ideoque illi conveniens & conforme, proindeque honestum.

Obj. Actus quo voluntas aversatur objectum malum propter solam ejus malitiam, & nullatenus propter bonitatem aliquam, est bonus moraliter. Ergo.

Resp. Antecedens supponit falsum. Nam voluntas aversari non potest objectum malum propter solam ejus malitiam tanquam unicum motivum; quia odium malitiæ vitii necessario fundatur in amore objectivæ bonitatis virtutis oppositæ, illumque necessario supponit. Unde nemo odit malitiam alicujus vitii propter se, nisi amet & quia amat bonitatem ac pulchritudinem virtutis oppositæ.

Porro objectiva bonitas seu pulchritudo virtu-

virtutis est ejus conformitas ac convenientia specialis cum natura rationali ut rationali: sicut malitia seu turpitudo objectiva vitii est ejus difformitas, & disconvenientia specialis cum natura rationali ut rationali.

ARTICULUS II.

Utrum actus internus sumat bonitatem a fine extrinseco & circumstantiis?

NOta 1. Agitur hic de fine extrinseco ex se bono, nam actus internus nullam potest sumere bonitatem ab objecto indifferenti. Objectum enim eatenus bonitatem actui interno dare potest, quatenus ex se habet id, vi cujus voluntas in illud tendere potest decenter ac conformiter naturæ rationali: siquidem materialis bonitas actus nil aliud est, quam actus conformitas cum natura rationali. Objectum autem de se indifferens non habet id vi cujus voluntas in illud tendere potest decenter naturę rationali: alioqui jam esset bonum non indifferens.

Nota 2. Circumstantia moralis est affectio accidentalis actui spectato in genere moris, aliquid tamen ad bonitatem vel malitiam illius conferens. Circumstantię alię augent vel minuunt tantum bonitatem aut malitiam moralem infra eamdem speciem: aliæ vero mutant speciem, hoc est, novam speciem bonitatis vel malitiæ dant vel addunt speciei actus humani.

Porro circumstantia speciē mutans est quidē essentialis actui humano adęquate sumpto secundum omnes bonitates vel malitias specie diversas, quas habet: at est accidentalis eidem actui inadæquate sumpto, nempe secundum speciem bonitatis vel malitiæ, cui altera bonitatis vel malitiæ species supervenit.

Nota 3. Circumstantiæ septem vulgo assignantur, hoc versu contentæ, *quis*, *quid*, *ubi*, *quibus auxiliis*, *cur*, *quomodo*, *quando*. Tamen motivum actus significatum voce *cur*, non est proprie circumstantia, quia finis seu motivum dat speciem actui humano.

Nota 4. Agitur hic solum de circumstantiis se tenentibus ex parte objecti, & aliquam bonitatem moralem habentibus: non vero de circumstantiis se tenentibus ex parte actus, ut sunt intensio, duratio, &c. Nam certum est, actum ab his aliquam bonitatem moralem sumere.

Nota 5. Actus alio melior esse potest tripliciter, nempe essentialiter, intensive, & extensive. Melior est essentialiter, dum fit ex perfectiore motivo. Melior est intensive, dum fit cum majore conatu potentiæ, seu ardore & vehementia. Denique est melior extensive, cum se extendit ad plura objecta bona seu honesta quatenus honesta.

Dico 1. Actus voluntatis sumit bonitatem in aliqua specie virtutis a fine extrinseco, quando voluntas propter ejus bonitatem tanquam motivum prosequitur objectum aliquod de se indifferens, vel etiam bonum.

Prob. Quia tunc actus est moraliter bonus in aliqua specie virtutis propter bonitatem finis extrinseci. Nam in objectum suum tendit modo naturam rationalem specialiter decenti: objectum enim illud seu finis extrinsecus specialem habet conformitatem & convenientiam cum natura rationali; ideoque specialem bonitatem objectivam.

Quod si objectum materiale, seu objectum quod voluntas propter finem extrinsecum appetit, sit bonum, & voluntas illud non solum propter bonitatem objectivam finis extrinseci, sed etiam propter specialem illius objectivam bonitatem appetat; tunc actus voluntatis moraliter bonus est in duplici specie virtutis, nempe in specie virtutis ad quam pertinet bonitas finis, & in specie alterius virtutis ad quam pertinet bonitas objecti materialis, sicque actus voluntatis est duplicis virtutis. Si vero voluntas non appetat objectum bonum nisi propter bonitatem finis extrinseci; tunc actus voluntatis est tantum in unica specie virtutis, illius nempe cujus est bonitas finis extrinseci, sicque est actus unius tantum virtutis. Ratio, est, quia in primo casu actus duplicem habet modum tendendi in objectum specialiter naturam rationalem decens: in secundo vero unicum habet.

Hinc qui vult esse temperans ut sit castus, si tum temperantiæ tum castitatis bonitate objectiva afficitur, actus ille est simul actus internus temperantiæ & castitatis. Si autem sola bonitate objectiva castitatis afficitur, actus ille est solius castitatis actus.

Dico 2. Actus voluntatis sumit etiam bonitatem a fine extrinseco bono, quando voluntas propter bonitatem illius aversatur objectum aliquod ex se malum, vel indifferens.

Prob. Quia voluntatis actus tendit in objectum suum modo naturam rationalem specialiter decente propter specialem confor-

mitatem & convenientiam, quam finis extrinsecus habet cum natura rationali ut rationali: ac proinde specialem habet bonitatem propter illam specialem conformitatem: & consequenter est in aliqua specie virtutis, cum omnis specialis bonitas seu honestas sit aliqua species virtutis.

Dico 3. Actus voluntatis a circumstantiis bonis seu convenientibus bonitatem sumit, etiam speciei diversam a bonitate objecti, si illarum bonitas sit specie diversa a bonitate objecti, & propter se appetatur.

Prob. Quia tunc actus voluntatis tendit in objectum modo naturam rationalem specialiter decente, non solum propter bonitatem objecti propriam, sed etiam ob bonitatem circumstantiarum propriam. Ergo actus voluntatis prętet bonitatem objecti propriam, habet etiam bonitatem circumstantiarum propriam, cum voluntas utramque propter se velit. Hinc volitio sublevandi miseriam patris pauperis, & quia pauperis, & quia patris, duplicem habet bonitatem seu honestatem in duplici specie virtutis, nempe misericordiæ & pietatis.

Quod si circumstantia habet bonitatem eadem specie cum bonitate objecti, tunc auget solum bonitatem actus interni in eandem speciem; & actus melior est extensive.

ARTICULUS III.

Unde actus internus sumat malitiam, & quid ad hoc requiratur?

NOta 1. Moralis malitia actus duplex est, nempe materialis, & formalis. Malitia materialis consistit in difformitate & disconvenientia actus cum natura rationali ut rationali. Nam hoc ipso actus intelligitur malus, quod disconvenit naturæ rationali ut rationali, seu illam dedecet. Malum enim relativum est aliquid disconveniens, sicut bonum relativum est aliquid conveniens. Hęc autem difformitas seu disconvenientia cum natura rationali, proindeque cum Lege divina, dicitur malitia moralis, quia facit malos mores, & repugnat regulæ morum.

Malitia formalis est materialis malitiæ imputabilitas ad vituperium & pœnam. Nam si actus disconveniens naturæ rationali fiat libere, & cum cognitione, vel cum ignorantia aut inadvertentia culpabili malitiæ, hoc ipso malitia actus interni imputabilis est, & imputatur ad vituperium, culpam & pœnam, atque ita actus internus est complete & simpliciter moralis. Si autem non sic fiat, malitia materialis imputari non potest ad culpam & pœnam, sic actus non est nisi inchoate & secundum quid moralis.

Itaque actus malus adæquate moralis est actus disconveniens naturæ rationali, imputabilis ad vituperium, culpam & pœnam: Hæc autem malitiæ imputabilitas est denominatio extrinseca, petita a voluntate decenter ac disconvenienter naturæ rationali agente libere, & scienter, vel saltem cum ignorantia aut inadvertentia vincibili disconvenientiæ actus cum natura rationali & Lege divina.

Nota 2. Præter actus interni malitiam materialem & formalem, est etiam malitia objectiva moralis, quæ est specialis difformitas ac disconvenientia, quam habet objectum cum natura rationali ut rationali. Hæc autem ratione prior est malitia actus interni. Nam res non habet malitiam objectivam, quia appetitur dedecenter ac disconvenienter naturæ rationali, sed e contra appetitur dedecenter & disconvenienter naturę rationali, quia habet malitiam objectivam.

Dico 1. Actus internus sumit malitiam ab objecto, fine, & circumstantiis moralibus: ita ut sit malus hoc ipso, quod habet objectum malum, seu disconveniens naturæ rationali, vel finem malum, vel circumstantiam malam seu disconvenientem naturæ rationali.

Prob. Quia actus, quo quis vult objectum malum, vel vult objectum bonum propter finem malum, vel vult objectum bonum propter finem bonum sed in circumstantia mala seu disconvenienti, hoc ipso malus est moraliter. Nam hoc ipso actus dedecet naturam rationalem, ei disconvenit, & improbatur a recta ratione; & si libere fiat, imputatur ad vituperium & pœnam. Unde illud exioma theologicum: ***Bonum ex integra causa, malum ex quolibet defectu.***

Sic 1. Volitio furandi ad solvenda debita est mala, quia habet objectum malum. 2. Volitio dandi eleemosynam propter vanam gloriam est mala, quia habet finem malum. 3. Volitio celebrandi sacrum propter fines bonos, sed in loco indecenti vel interdicto, aut tempore vetito, est mala ob circumstantiam malam.

Dico 2. Actus voluntatis sumit malitiam materialem ab objecto, fine & circumstantiis.

tiis quamvis malitia ignoretur etiam invincibiliter.

Prob. Quia actus voluntatis hoc ipso habet malitiam materialem, quod dedecet naturam rationalem ut rationalem: sed actus naturam rationalem dedecet hoc ipso, quod vult objectum de se malum, vel objectum bonum ob finem malum, vel vult objectum bonum ob finem bonum, sed in circumstantia mala. Ergo.

Dico 3. Ut malitia objectiva tribuat actui voluntatis malitiam formalem, sufficit quod sit cognita, nec requiritur ut sit secundum se volita.

Prob. Nam hoc ipso actus voluntatis habet malitiam formalem quod habet malitiam materialem imputabilem ad vituperium & pœnam. Sed hoc ipso habet malitiam materialem imputabilem ad vituperium & pęnam, quod voluntas objectum malum, vel objectum bonum propter malum finem, vel objectum bonum propter finem bonum sed in circumstantia mala vult cum libertate & cognitione malitiæ objecti, vel finis, vel circumstantiæ: nam hoc ipso malitia objectiva imputatur ad vituperium & pœnam. Ergo.

Imo ad malitiam formalem non requiritur actualis cognitio malitiæ objectivæ, sed sufficit quod hæc potuerit & debuerit cognosci. Quia ignorantia vel inadvertentia vincibilis non excusat ab imputabilitate malitiæ actus; & in æstimatione prudenti æquivalet actuali cognitioni in ordine ad imputabilitatem actus ad vituperium & pœnam, licet non tantam si ignorantia non sit affectata.

Ex dictis inferes unum & eumdem actum posse habere triplicem malitiam specie diversam non solum objectivam, sed etiam formalem. Quia objectum, finis, & circumstantia actus habere possunt malitiam objectivam specie inter se diversam cognitam, vel non nisi culpabiliter ignoratam. Talis est actus, quo quis furari vult in loco sacro ad fornicandum: nam hic actus tres malitias specie diversas habet, scilicet injustitiæ, sacrilegii, & luxuriæ.

ARTICULUS IV.

Utrum idem actus voluntatis possit esse simul bonus & malus?

Dico. Idem actus voluntatis non potest esse simul bonus & malus.

Prob. Quia actus est simpliciter malus, non bonus, hoc ipso quod habet vel objectum malum, vel finem malum, vel circumstantiam malam: nam hoc ipso tendit in objectum modo dedecente naturam rationalem, ideoque simpliciter dedecet naturam rationalem, eique disconvenit. Et vero actus, qui sub aliqua ratione naturam rationalem dedecet, hoc ipso malus est, minime bonus; & solus actus, qui sic naturam rationalem decet, ut sub nulla ratione illam dedeceat, bonus est.

Obj. 1. Actus, quo quis vult idem objectum ob duo motiva non subordinata, unum bonum, & alterum malum; ut actus, quo quis vult dare eleemosynam propter motivum misericordiæ, & simul propter vanam gloriam, est bonus ex parte boni motivi, & malus ex parte mali. Ergo.

Resp. Nego anteced. Nam hic actus est simpliciter malus, & nullatenus bonus, quamvis malitiam suam ex unico motivo sumat. Quia per talem actum voluntas tendit in objectum modo naturam rationalem dedecente, & actus ille simpliciter dedecet naturam rationalem: nam simpliciter dedecet naturam rationalem appetere bonum propter malum, & sic velle malum.

Inst. Per hujusmodi actum voluntas vult objectum bonum in circumstantiis debitis propter finem bonum. Ergo actus ille bonus est.

Resp. Nego conseq. Quia voluntas per hunc actum vult simul & indivisibiliter bonum objectum propter aliud motivum malum, & sic malus est simpliciter: nam bonum ex integra causa, malum vero ex quolibet defectu.

Obj. 2. Actus, quo quis celebrare vult sacrum loco indecenti vel tempore vetito, bonus est ex objecto, & malus ex circumstantia.

Resp. Nullatenus bonus est, sed est simpliciter malus. Nam ut actus sit bonus ex objecto, necesse est ut re ipsa hic & nunc objectum possit honeste appeti propter bonitatem suam objectivam: unde voluntas celebrandi sacrum non potest sumere bonitatem ab objecto suo, nisi hic & nunc honestum sit velle celebrare sacrum. At hic & nunc non est honestum velle celebrare, quia non est honestum hic & nunc celebrare. Ergo.

Obj. 3. Actus, quo quis eligit medium malum ad finem bonum. v. g. furatur ad dandam eleemosynam, est partim bonus, & partim malus.

Resp. Nego. Nam est simpliciter malus, & nullatenus bonus; quia volitio finis honesti ut per mediũ illicitum obtinendi est mala: nam tendit in objectum modo naturam rationalem dedecente, naturam enim rationalem dedecet versari circa malum, illud appetendo.

Quares, in quo consistat malitia materialis, an scilicet in positivo, an in negativo seu privatione rectitudinis debitæ?

Resp. Hæc quæstio est mere philosophica, & in qualibet sententia recte explicantur omnia quæ ad Theologiam pertinent.

ARTICULUS V.

Utrum dentur Actus indifferentes in individuo, hoc est, qui neque boni, neque mali sint, spectatis omnibus circumstantiis, & præsertim fine?

§. I.

Dico. Nullus est actus indifferens in individuo; sive nullus datur actus deliberatus, qui neque bonus, neque malus sit ex objecto, circumstantiis, & fine. Ita Suarez, Bellarminus, & alii Theologi communius contra Scotum & alios.

Prob. 1. Ex Script. Matth. cap. 12. *Dico autem vobis, quoniam omne verbum otiosum, quod locuti fuerint homines, reddent rationem de eo in die Judicii.* Ex quo sic argumentor. Omne verbum otiosum est peccatum; siquidem de eo reddetur ratio in die Judicii, utique tanquam de peccato. Ergo actio otiosa est etiam peccatum, cum par sit utriusque ratio. Atqui actio, quæ honesto fine caret, seu quæ non est bona moraliter, est otiosa moraliter, nam nil confert ad bonos mores: ergo est peccatum. Ergo, &c.

Prob. 2. Ex S. Augustino, lib. 4. contra Julian. c. 3. ubi ait: *Cum facit homo aliquid ubi peccare non videtur, si non propter hoc facit propter quod facere debet peccare convincitur.* Et infra. *Quidquid boni fit ab homine, & non propter hoc fit, propter quod fieri debere vera sapientia præcipit, etsi officio* (id est, ex objecto materiali) *videatur bonum, ipso non recto fine peccatum est.*

Prob. 3. Authoritate & ratione S. Thomæ, 1. 2. quæst. 18. art. 9. *Oportet quod quilibet individualis actus habeat aliquam circumstantiam, per quam trahatur ad bonum vel malum, ad minus ex parte intentionis finis. Cum enim rationis sit ordinare, actus a ratione deliberativa præcedens, si non sit ad debitum finem ordinatus, ex hoc ipso repugnat rationi, & habet rationem mali. Si vero ordinetur ad debitum finem, convenit cum ordine rationis, unde habet rationem boni. Necesse est autem quod vel ordinetur vel non ordinetur ad debitum finem. Unde necesse est omnem actum hominis a deliberativa ratione procedentem in individuo consideratum, bonum esse vel malum.*

Hæc est igitur ratio S. Thomæ. Quilibet actus deliberatus vel ordinatur in finem debitum rationis, vel non ordinatur. Si ordinatur, congruit cum ordine rationis, & a recta ratione approbatur: ergo bonus est. Si non ordinatur, repugnat ordini debito rationis, & a recta ratione improbatur: ergo malus est. Et consequenter omnis actus deliberatur bonus vel malus est.

Prob. 4. Ratione. Omnis actus deliberatus vel fit propter finem honestum, vel non fit. Si fit propter finem honestum, bonus est, modo aliunde non vitietur: tunc enim naturam rationalem decet. Si non fit propter finem honestum, eo ipso malus est. Ergo omnis actus deliberatus est bonus vel malus, proindeque nullus est indifferens. *Prob.* 2. *pars min.* Homo deliberate agens tenetur semper agere propter finem honestum. Ergo actus deliberatus, qui non fit propter finem honestum, eo ipso malus est. *Prob. ant.* Homo deliberate agens tenetur semper agere propter finem proportionatum seu consentaneum naturæ suæ rationali quatenus rationalis est. Atqui finis consentaneus naturæ rationali ut rationali est finis honestus, nam honestum est id, quod est consentaneum naturæ rationali & rectæ rationi. Ergo homo deliberate agens tenetur semper agere propter finem honestum. Major satis per se patet. Enim vero homo deliberate agens agit modo humano & hominis proprio. Atqui homo agens humano modo & hominis proprio, debet agere ut homo, ideoque ut rationalis, & non agit ut homo & ut rationalis nisi agendo propter finem naturæ rationali ut rationali consentaneum. Ergo.

Dices. Homo licite agit propter finem conformem legi permittenti.

Resp. Contra est. Nam 1. fine fundamento asseritur lex permittens finem non honestum. Imo videmus in omni agente sive naturali sive artificiali exigi bonitatem sibi propriam. Ergo etiam natura rationalis exigit, ut agens rationale agat propter bonitatem

rem sibi propriam, nempe honestatem. 2. Lex permittens non potest esse motivum actionis, sed est duntaxat conditio removens impedimentum agendi: nam motivum seu finis actionis debet esse aliquod bonum. Sed id quod est præcise conforme legi permittenti, non est bonum: ergo non potest esse finis actionis.

Resp. Adhuc alia ratione. Actus spectatus in individuo est actus consideratus præsertim secundum finem. At nullus actus spectatus secundum finem est indifferens. Ergo nullus actus in individuo spectatus est indifferens. *Prob. min.* Finis cujuslibet actus deliberati vel est bonum honestum, vel jucundum: nam bonum utile nũquam appetitur propter se, sed solum propter aliud ad quod conducit proindeque non potest esse finis. At si finis actus sit bonum honestum, actus est bonus, modo aliunde non vitietur: si finis sit bonum jucundum, actus est malus. Ergo quilibet actus consideratus secundum finem est bonus vel malus; ac proinde nullus est indifferens. *Prob.* 2. *pars min.* Qui agit duntaxat propter bonum jucundum seu propter delectationem agit inordinate. Ergo actus factus propter bonum jucundum est inordinatus, ideoque malus. *Prob. ant.* Ille inordinate agit, qui rerum ordinem ab auctore naturæ institutum pervertit. Sed homo propter solam delectationem agens, pervertit rerum ordinem ab auctore naturæ institutum. Ergo homo agens propter solam delectationem agit inordinate. *Prob. min.* Nam juxta rerum ordinem ab auctore naturæ institutum delectatio est propter operationem, non autem operario propter delectationem. Sed homo propter solam delectationem, agens pervertit hunc ordinem, faciendo operationem propter delectationem: ergo pervertit ordinem ab auctore naturę institutum: Major constat, & expresse traditur a S. Thoma, 1. 2. quæst. 4. art. 2. ad 2. ubi ait: *Divinus intellectus, qui est institutor naturæ, delectationem opposuit propter operationes.* Et (ut docet Aristoteles) bonum delectabile, cum sit inferius honesto, ordinatur per se ad illud.

Confirm. ex hac propositione ab Innocentio XI. damnata; *Comedere & bibere usque ad satietatem ob solam voluptatem non est peccatum, modo non obsit valetudini, quia licite potest appetitus naturalis suis actibus frui*, id est, conquiescere in actibus suis, non illos referendo ad finem honestum.

Hinc collige delectationem a natura rebus inspersam esse veluti sal & condimentum quoddam, quod non propter se quæreretur ab agente rationali, sed quo duntaxat alliceretur ad actiones quasdam quæ conservationi ac perfectioni necessarias & utiles, quas faceret ex fine naturæ rationali ut rationali consentaneo, ideoque honesto. Igitur delectatio per se est duntaxat medium ad actiones facilius, melius & constantius efficiendas non autem finis actionis. Hinc lex bene agendi non vetat moderatum usum delectabilium in certis circumstantiis, sed eum regulat jubendo, ut ad finem honestum referatur.

§. II.

Solvuntur objectiones.

Obj. 1. S. Hieronymus, epist. 89. ait: *Bonum est continentia, malum est luxuria inter utramque indifferens ambulare, &c.*

Resp. Solum vult dari actus indifferentes in specie, hoc est, actus qui neque sunt boni neque mali ratione objecti materialis. Eodem sensu intelligi debent alii Patres, qui objici possunt, nempe solum intendunt dari actus indifferentes ex objecto.

Inst. S. Hieronymus addit: *Sive enim feceris, sive non feceris, nec justitiam habebis nec injustitiam.*

Resp. Loquitur tantum de actu secundum objectum spectato. Nam agit de natura objecti, & dicit, aliud est bonum, ut continentia, aliud malum ut luxuria, aliud indifferens ut deambulatio. Quare sensus est: sive feceris, sive non feceris, nec justitiam nec injustitiam habebis ratione objecti. Quod non impedit, quominus actus sit bonus vel malus ratione finis.

Obj. 2. Dantur actus indifferentes in specie, ergo & in individuo.

Resp. Nego conseq. Ratio disparitatis est, quia actus indifferentes in specie sunt actus, qui neque boni, neque mali sunt ex objecto: actus vero indifferentes in individuo sunt actus, qui neque boni neque mali sunt ex omni parte, nempe ratione objecti, circumstantiarum, & finis. At ex eo quod aliqui actus neque boni neque mali sint ex objecto, non sequitur eos non esse bonos vel malos ex alia parte, nempe ratione finis. Imo omnis actus necessario bonus vel malus est ratione finis: nam vel fit ob finem honestum, & tunc bonus est, modo aliunde non vitietur, vel non fit ob finem honestum & tunc

tunc malus est, quia homo semper tenetur agere propter finem honestum, utpote solum consentaneum naturæ suæ rationali ut rationali.

Inst. 1. Nulla est species sine individuo. Ergo si dantur actus indifferentes in specie dantur etiam in individuo.

Resp. Nego conseq. Quia non datur species actuum indifferentium. Dantur quidem actus indifferentes in specie, sed inde non sequitur dari speciem actuum indifferentium, quia dari speciem actuum indifferentium est dari naturam communem actuum liberorum, qui neque boni neque mali sunt moraliter sub ullo respectu, qualis nulla esse potest: at dari actus indifferentes in specie est dari actus, qui neque boni neque mali sunt præcise ratione objecti, licet sint boni vel mali ratione finis.

Inst. 2. Deambulatio facta propter sanitatem in circumstantiis non vetitis, ex nullo capite est bona vel mala, nam sanitas recuperanda est finis indifferens: ergo est indifferens.

Resp. Nego anteced. Nam si intendatur honestas elucens in procuranda sanitate per media ordinata, deambulatio est bona moraliter. Si vero nulla intendatur honestas, deambulatio est mala, quia caret fine debito.

Porro honestum est procurare sanitatem per media ordinata: nam est materia charitatis propriæ, sicut honestum est procurare sanitatem proximi per media ordinata, est materia charitatis alienæ. Charitas autem propria ordinata tam est virtus quam charitas aliena.

Inst. 3. Ambulare propter relaxationem moderatam est actus indifferens: nam illa relaxatio non est prohibita, nec honesta. Ergo.

Resp. Nego anteced. Nam si per relaxationem intelligitur delectatio, finis illa malus est, utpote disconveniens naturæ rationali, cujus finis proprius est bonum honestum. Si vero per relaxationem intelligatur levamen, & intendatur honestas, quæ in levando corpore vel animo elucet, tunc bonus est ille finis; & actus pertinet ad charitatem propriam, vel virtutem, cujus est propriam moderari curam corporis & animi. Quod si nulla intendatur honestas in relaxatione illa, tunc actus est malus, quia debito fine caret.

Inst. 4. Saltem qui ambulat præcise quia deambulatio non est prohibita, facit actionem indifferentem etiam ex fine. Ergo datur talis actio.

Resp. Nego anteced. Quia falsum supponit. Nam assignatur pro fine id quod revera non est finis: quod enim res non prohibeatur sed sit licita, non potest esse finis actionis sed dumtaxat conditio removens impedimentum agendi. Sic quando quis dicit: ego ambulo, quia vacant scholæ, vel quia habeo licentiam: vacatio & licentia non est finis sed tantum conditio removens impedimentū ambulandi. Ratio est, quia omnis finis est bonum honestum vel jucundum. Potest quidem quis agere quia lubet, quia placet; sed illud motivum est delectatio, proindeque finis illicitus.

Inst. 5. Actus, qui fiunt præcise ob moderatam naturæ commoditatem: ut volitio accedendi ad ignem frigoris depellendi causa, volitio deambulandi ad juvandam digestionem, &c. Sunt actus nulla ex parte boni vel mali.

Resp. Nego anteced. Nam illi actus sunt mali, si non intendatur honestas aliqua saltem illa quæ relucet in moderata corporis cura; quia alioqui carent fine debito. Nam homo semper tenetur agere modo naturam suam rationalem ut rationalem decenti: & hoc modo non agit, nisi agat ob finem decentem naturæ rationalem ut rationalem, ideoque ob finē honestum: honestum enim nil aliud est quam consentaneum naturæ rationali ut rationali.

Inst. 6. Delectatio moderata corporis vel animi non est mala moraliter. Ergo potest esse finis licitus.

Resp. Disting. anteced. Delectatio moderata & licita non est mala ut objectum, quod appetatur, *conc. ant.* Ut finis qui propter se appetatur, *nego ant.* Delectatio licita ac moderata non est quidem mala ut objectū, quatenus licite appeti & percipi potest: at est mala ut finis, quatenus licite ab agente rationali appeti non potest propter se, sed tantum propter finem honestum. Enim vero qui agit solum propter delectationem; inordinate agit: nam rerum ordinem ab auctore naturæ institutum pervertit, ordinando operationem ad delectationem, cum tamen delectatio ex natura sua sit propter operationem.

Inst. 7. Naturæ auctor inspersit rebus multis suavitatem & delectabilitatem, v. g. Poribus suavem odorem, alimentis saporem, &c. Ergo homo non pervertit rerum ordinem, agendo propter solam delectationem de se licitam.

Resp.

Resp. Disting. anteced. Auctor naturæ rebus multis inspersit delectabilitatem, quam homo percipiat ut medium, & referat ad finem honestum, puta ad honestam recreationem, qua melius disponatur ad munera sua recte obeunda, *conc. ant.* Quam sibi proponat ut finem, & in qua sistat, *nego ant. & conseq.* Suavitas & delectabilitas rebus inspersa, est quidem propter delectationem hominis, sed qua utatur velut medio, non autem quam sibi ut finem proponat.

Obj. 2. Si homo tenetur agere semper propter finem honestum, non datur lex permittens. Falsum conseq. Ergo.

Resp. Disting. sequel. maj. Non datur lex permittens circa finem non honestum, *conc. sequel.* Circa objectum actus, *nego sequel. maj.* Igitur extat lex permittens, sed solum circa objecta quędam, quę ex se neque bona, neque mala sunt moraliter, & quæ ad finem honestum referri possunt. At non datur lex permittens finem non honestum, cum detur lex præcipiens naturæ rationali finem honestum in omnibus suis actibus deliberatis.

Inst. 1. Si datur præceptum agendi semper propter finem honestum, illud est naturale, vel positivum. Neutrum dici potest. Ergo.

Resp. Nego min. Et dico illud præceptum esse naturale. Nam lumen naturale dictat hominem teneri semper agere propter finem consentaneum naturæ suæ rationali ut rationali, proindeque propter finem honestum, qui solus proprius est hominis ut homo est. Hoc præceptum est etiam positivum: nam Christus vetat omnem actionem otiosam moraliter, ideoque non honestam, siquidem declarat reddendam esse rationem de verbo otioso, & a fortiori de opere otioso moraliter.

Inst. 2. Præceptum naturale est notum omnibus saltem piis & eruditis. Sed hoc præceptum non est notum omnibus viris piis & eruditis; nam S. Bonaventura, Scotus, & alii multi illud negant. Ergo tale præceptum non est naturale.

Resp. Disting. maj. Præceptum naturale debet esse omnibus notum, si sit unum ex primis principiis, vel evidenter aut facile deducibile ex illis, *conc. maj.* Si neque sit unum è primis principiis, neque ita facile deducatur ex illis, *nego maj.* Præceptum agendi semper ob finem honestum, neque est unum è primis principiis, neque ex illis evidenter saltem respectu omnium deducitur, quamvis sit sufficienter certum.

Inst. 3. Illud præceptum si datur, vel est affirmativum, vel negativum. Neutrum dici potest. Ergo non datur.

Resp. Nego min. Et dico illud præceptum esse affirmativum, quia obligat ad actum positivum: & est etiam æquivalenter negativum, nam æquivalet præcepto vetanti finem non honestum.

Inst. 4. Illud præceptum obligat semper & pro semper, ergo est negativum.

Resp. Nego obligat semper & pro semper absolute, sed solum hypothetice, nempe obligat semper quoties in ejus materia agimus. Præceptum autem negativum obligat semper & pro semper absolute. Præceptum vero affirmativum potest obligare semper & pro omni tempore quo in ejus materia agimus. Sic quoties cum parentibus agimus, cum illis debito cum amore & reverentia semper agere tenemur. Quare præceptum affirmativum agendi propter finem honestum obligat in singulis actibus deliberatis, cum illi actus sint ejus materia propria. Non obligat tamen omni instanti actionis ad illam referendam in finem honestum, sed solum initio actionis, modo in decursu actionis non retractetur.

Inst. 5. Præceptum agendi semper propter finem honestum est universalissimum, ergo est unum è primis principiis, ac proinde debet esse omnibus notum.

Resp. Est universalissimum ratione objecti, quatenus habet pro objecto omnes actus deliberatos, non autem ratione principii, nam ab illo alia morum præcepta non derivantur.

Obj. Qui ignorant invincibiliter præceptum agendi semper ob finem honestum, non peccant præcise non agendo aliquid licitum propter finem honestum. Ergo dantur actus indifferentes.

Resp. Disting. Dantur actus indifferentes in individuo per accidens, *conc. conseq.* Per se & ex natura sua, *nego conseq.* Qui invincibiliter ignorant præceptum agendi propter finem positive honestum, non peccant præcise omissione finis honesti, quia excusantur propter ignorantiam invincibilem. Unde illorum actus est indifferens seu potius inculpabilis, seu tantum per accidens, & ratione ignorantiæ invincibilis, modo aliunde non vitietur. Imo ejusmodi actus vere malus est, quia caret fine debito, ejus tamen malitia non imputetur agen-

agenti propter ejus ignorantiam invincibilem.

Hic autem agitur de actibus deliberatis secundum se spectatis.

Obj. 4. Datur omissio deliberata indifferens in individuo, ergo & actio. *Nego antecedens: probabis*. Omissio consilii seu rei, quæ tantum consulitur, neque bona est, neque mala moraliter: ergo est indifferens.

Resp. Disting. anteced. Omissio consilii neque bona, neque mala est ex objecto *conc. ant.* Ex fine, *nego ant. & conseq.* Omissio consilii est indifferens ex objecto, quia objectum non præcipitur. At est bona vel mala ex fine. Nam si fit ex fine honesto, est bona: si ex fine malo, mala est, non quatenus est omissio rei quæ præcise consulitur, sed quatenus est omissio ex fine vetito, nempe non honesto. Sic, v. gr. qui sacrum die non festo omittit, non peccat præcise quia omittit sacrum, sed quia illud omittit ex fine non honesto, puta ex acedia, negligentia, & ut genio indulgeat: nam si ex fine honesto omittat, puta ut ægro opituletur, tunc omissio sacri bona est.

Obj. 5. Dantur actus aliqui, qui neque meritorii, neque demeritorii sunt. Ergo dantur actus indifferentes.

Resp. Nego conseq. Quia ut actio sit meritoria vitæ æternæ, non sufficit quod sit bona moraliter seu honesta, sed insuper fieri debet ex motivo supernaturali & in statu gratiæ.

Obj. 6. Concilium Constantiense damnavit hanc propositionem Joannis Hus, nempe quod omnia humana opera sint vel virtuosa, vel vitiosa. Ergo dantur aliqua indifferentia.

Resp. Damnavit, quod omnia opera sint virtuosa vel vitiosa ex parte subjecti seu agentis, non vero ex parte finis. Concilium Constantiense hanc propositionem damnavit tantum in sensu illius Hæretici & propter rationem ab illo allatam, petitam scilicet ex parte subjecti & agentis: quia (inquiebat) quidquid agit peccator, peccatum est: & quidquid agit homo virtuosus, virtutis opus est: ut patet ex ipsa integra propositione his verbis expressa: *Divisio immediate humanorum operum est, quod sint vel virtuosa, vel vitiosa, quia si homo est vitiosus, & agat quidquam, tunc agit vitiose; & si est virtuosus, & agat quidquam, tunc agit virtuose. Quia sicut vitium, quod crimen dicitur, sive peccatum mortale inficit universaliter actus hominis vitiosi; sic virtus vivificat omnes actus hominis virtuosi.*

ARTICULUS VI.

Utrum actus externi habeant bonitatem vel malitiam objectivam?

DIco. Ex actibus externis alii habent bonitatem intrinsecam, alii malitiam intrinsecam, alii demum naturam habent.

Prob. Nam alii ex se habent conformitatem & convenientiam cum natura rationali vi cujus possunt ab ea decenter appeti & imperari, ut solutio debiti: alii ex se habent difformitatem & disconvenientiam cum rationali, vi cujus nec appeti, nec imperari possunt nisi dedecenter, ut furtum, blasphemia: alii demum neutram ex se habent ut deambulatio, unde dicuntur indifferentes ex objecto.

ARTICULUS VII.

Utrum actus externus augeat bonitatem vel malitiam formalem actus interni?

DIco. Actus externus per se non auget bonitatem vel malitiam formalem actus interni, a quo efficaciter imperatur.

Prob. 1. Ex Script. Genes. cap. 22. *Quia fecisti hanc rem, & non pepercisti filio tuo unigenito propter me, benedicam tibi, &c.* Et, Matth. c. 5. *Qui viderit mulierem ad concupiscendum eam, jam mœchatus est in corde suo.* Ubi voluntas efficax pro facto reputatur: ac proinde tantam per se habet imputabilitatem ad laudem & præmium si sit bona, vel ad vituperium & pœnam si sit mala.

2. Ex S. Augustino, in Psalm. 57. *Quidquid vis, & non potes, factum Deus computat.* Et lib. 1. de lib. arbitr. cap. 3. *Si cui etiam non contingat facultas concumbendi cum conjuge aliena, plenum tamen aliquo modo sit id eam cupere, & si potestas detur, facturum esse; non minus est reus, quam in ipso facto deprehenderetur.*

3. Ratione duplici. Prima, quia actus externus nullam habet imputabilitatem ad meritum & demeritum sibi propriam & distinctam ab imputabilitate actus interni: nam non habet libertatem nec rationem voluntarii distinctam a libertate actus interni a quo imperatur, cum a potentia necessaria immediate procedat, & non sit liber nisi quia imperatur ab actu interno.

Secunda ratio. Quia cum actus internus

efficax

efficax est, si actus externus non ponitur, ideo non ponitur, quia deest potestas illum ponendi: ac proinde quod tunc non ponatur actus externus, est omnino involuntarium. Quod autem est prorsus involuntarium, non auget imputabilitatem sive ad laudem & præmium, sive ad vituperium & pœnam, ut docet S. Thomas, 1. 2. q. 20. a. 4. & per se patet.

Obj. 1. Qui martyrium subit, plus apud Deum meretur, quam is, qui solum subire vult martyrium, quantum in se est.

Resp. Neg. Si tam intense & perseveranter velit quam si re ipsa subiret.

Inst. Qui martyrium re ipsa subit, plus gratiæ sanctificantis, ideoque plus gloriæ consequitur, quam qui solum vult efficaciter illud subire, nec tamen subit. Ergo plus meretur.

Resp. Nego conseq. Quia excessum gratiæ & gloriæ Martyr consequitur tantum ex opere operato martyrii, vel saltem ex speciali privilegio actui externo martyrii concesso. Unde revera actus externus martyrii plus prodest quam sola illius voluntas efficax, sed hoc fit per accidens, seu ex privilegio, non ex natura rei.

Obj. 2. Actus internus & actus externus mali diversis præceptis prohibentur, nempe externus prohibetur sexto, *non mœchaberis*, & internus nono, *non concupisces*.

Resp. Illa præcepta non sunt stricte ac proprie diversa. Nam idem ex eodem motivo vetant, cum hoc solo discrimine, quod sextum vetet explicite actum externum, & implicite internum: nonum vero vetet explicite actum internum, & implicite externum.

Obj. 3. Si actus internus per se non augeret malitiam actus interni, non esset obligatio confitendi actum externum. Falsum conseq. ergo.

Resp. Neg. seq. maj. Tum quia actus externus facit cum actu interno unum actum moralem completum, & unum peccatum totale. Tum quia sine confessione actus externi non satis declaratur actus interni efficacia, intensio, extentio & duratio, ac proinde tota ejus gravitas non satis innotescit. Preterea actus extenus est obnoxius scandalo, censuris, irregularitati, restitutioni, & variis obligationibus, quibus immunis est actus mere internus. Unde sine actus externi declaratione Confessarius non satis cognosceret statum pœnitentis, ejus obligationes, & qualitatem satisfactionum præscribendarum: proindeque non posset, ut par est, officio suo fungi.

Obj. 4. Assertio nostra tollit studium ac curam bonorum operum externorum, & metum ac fugam malorum operum externorum.

Resp. Neg. Quia si non exerceantur bona opera externa, cum facultas adest, tunc actus internus non est efficax; sed est mera velleitas, quæ sane non habet meritum, quod habet voluntas efficax. Præterea bonum opus externum plerumque auget per accidens meritum, & sæpe præcipitur a Deo, ut eleemosynæ largitio. Opus vero externum malum prohibetur a Deo, & plerumque auget per accidens malitiam actus interni.

His adde quod actus externus plura affert commoda, si bonus est: nam ædificationem partim, quandoque Gratiam confert, ut sacramentum & martyrium. Si vero malus est plura affert incommoda: nam parit scandalum, infamiam, restituendi obligationem &c. Subjicitque pœnis ac censuris.

Dico 2. Actus externus sæpissime auget per accidens seu occasionaliter bonitatem vel malitiam actus interni, a quo imperatur.

Prob. Quia sæpissime est occasio, cur augeatur bonitas vel malitia actus interni, vel diutius duret, aut multiplicetur actus internus. Nam actus internus in executione intenditur propter arduitatem aut delectationem ortam ex actu externo, vel diutius continuatur propter longiorem temporis moram necessariam ad opus externum perficiendum, vel ob utramque causam sæpius iteratur.

Finis Tomi Primi.

THEOLOGIA
UNIVERSA